NICOLAI DE NIISE,
ORDINIS MINORVM DE OBSERVANTIA
IN QVATVOR LIBROS ſententiarum, opus,
Reſolutio Theologorum inſcriptum,

Cunctis in Theologia proficere volentibus, maximè neceſſarium.

Nunc, poſt multorum annorum tenebras in lucem prodiens, a mendis, ac impreſſorum negligentijs, ſummo labore purgatum.

Cui pro ſtudentum profectu, additi loci ſunt, in quibus, vel D. Thomas, vel Io. Scotus, & quidam alij, eaſdem pertractarunt Quæſtiones.

Duplici annexo Indice, quorum alter quæſtiones, dicta vero notabilia reliquus complectitur.

VENETIIS, Apud hæredes Melchioris Seſſæ,

M D LXXIIII.

REVERENDISS. D. D. EGIDIO VALENTIO EPIS. Sutrino, Nepetinoque TIBVRTIVS CAMER. Bibliopola Maceratensi.

Ε'υπράτ]ειν.

INC tales, ac tantas Reuerendissime Egidi, ex illustrissimorum virorũ amore, seu potius huma nitate vires excitari perspicio, quandoquidem hunc omnium animis affectum pariat, quòd non solum omni cura, opera, ac diligentia: eos assequi studeant, uerum etiam ea, quæ nec pror sus somniassent; audeãt. quod (& quid permendicata ibimus suffragia?) met ipse impræsentiarum attestor, qui, & ex incredibili (quem præ te fers) amoris studio, & ex maxima tuorum erga nos omnes magnitudine meritis solicitorum, diu agnitus, ac perturbatus curis, vnquam con quieui, donec mihi ipsi, mei amoris neruos tũ apud te, cum apud omnes insimul attestatos re linquendo: aliqua ex parte conquieuerim. Hac igitur primum de causa ductus, coactusq;, Enchiridion istud quamplurimis, innumerisque

iam obrutum, ac labefactatum erroribus, nunc verò accuratissima nostri censura castigatum, omniq; labe (veluti archade lympha lotum) expurgatũ: clarissimo nomini tuo destinare mihi certum, atq; decretum fuit, quem maxime (cum Theologiam profiteatur) tibi conuenire intellexi, eo quia inter huius nostræ tempestatis excellentissimos Theologos, Philosophosq; omnes (veluti Sol inter astra) ipse refulgeas. Vnde, cum huius vanas orbis delitias, nugasque penitus abhorreas, poterit etiam (vt ex antiquorum more saturnaliũ munus) his in S. D. N. natalitiis: non parum solaminis afferre. Maximo profectò dolore afficior, meis optatis fortunam non respondere, q̃ talem me inscribendi præbeat, qualẽ tuæ merita virtutis sibi postularent, vt (sicut cuperẽ) de ea homines oẽs certiores redderẽ. De hac re satis me tamen consolatur, q̃ ita per semetipsã elucescat; vt probatione, testeq; indigeat nemine, vna.n. clarissima omniũ voce cęteris præfertur. Reliquum est igitur, q̃ hoc nostrũ munusculũ serena fronte, solitaq; humanitate accipias, vt tua duce virtute, tuæq; radiis famæ eò perueniat, quo tuorũ extat meritorum memoria, vnde quorũlibet, vel doctissimorum manibus indies attriri minime erubescat. Nostriq; ardentissimũ maximũq; animũ intuẽs: lõge ingeniũ superare scias, cũ .n. q̃ deberet non possit, ad possibile pro viribus elaborat. Vale.

INDEX QVAESTIONVM ET PROBLEMATVM HVIVS OPPERIS.

Partitiones primi tractatus.

SECTIONES, siue partitiones totalis libri, qui non incongrue Resolutio Theologorum nuncupari potest. Vbi est attendendum, q̄ a principio libri de ipsa theologali doctrina quæstiones aliquę pręmittūtur. Dehinc ponitur libri partitio in septem speciales tractatus, quorum quilibet in tres pręcipuas partes: & pars unaquæq; in portiones uarias seriosissimo quodam ordine distinguitur.

De qualitate theolog. c. 6.

De cognoscibilitate Dei, c. 6.

De essentia Dei. c. 11.

De distinctione personarum. c. 15.

De

De Patre. c.21.

Circa secundum, primo quæritur de his, quæ spectant ad personam patris.
Secundo de his, quę ad personam filij.
Tertio de his, quę ad personam Sp.S. pertinere videntur.
Circa ea, quę ad personã patris pertinent quatuordecim mouentur quęstiones.

1 An ingenitum siue innascibile sit proprietas personæ patris constitutiua.
2 An ista propositio sit vera solus pater est Deus.
3 An essentia in patre sit principium generatiuum filij.
4 An paternæ generationis terminus sit essentia.
5 An generatio actiua patris sit perfectio simpliciter.
6 An potentia generandi in patre sit quid, vel ad aliquid.
7 An in solo patre sit potentia generandi.
8 An actus notionales patris, videlicet generare & spirare vere prædicentur de essentia.
9 An hæc propositio sit vera, Deus generat Deum.
10 An pater genuerit filium intellectu pręintelligente ipsum ante generationem eius.
11 An pater genuerit filium volũtate antecedente.
12 An pater genuerit filium necessitate naturali.
13 An actus dicendi soli patri conueniens sit prior in patre, q̃ actus intelligendi.
14 An pater sit sapiens sapientia genita.

De Filio. c.36.

Circa ea, quæ spectant ad personam filij, siue verbi mouentur quinque quęstione.

An in verbo nostro, quod est actus intelligendi cum actu dicendi actus intelligendi præcedat actum dicendi. 1
An hoc nomen verbum in diuinis sit proprium filij importans respectum ad creaturas. 2
An in diuinis imago sit proprium nomen filij. 3
An filius generetur de substantia patris. 4
An generatio filij sit æterna. 5

De Spiritusancto. c.40.

Circa ea, quę personam Spiritussancti concernunt inquirẽdũ est pręcipue de tribus.
Primo de eius productione.
Secundo de ipsius noĩatione.
Tertio de eiusdem missione.

De productione Spiritussancti. c.40.

Circa productionem Spiritussancti mouentur sex quæstiones.

An voluntas sit principium necessario productiuum Spiritussancti, & ei diuinæ essentię communicatiuum. 1
Si Spiritussanctus non procederet a filio realiter distingueretur ab eo. 2
An productio Spiritussancti sit generatio, vel a generatione distincta. 3
An pater & filius sint vnũ principium Spiritussancti, & vnus spirator. 4
An pater prius origine spiret Spiritumsanctũ, quàm filius. 5
An pater & filius sint priores natura Spiritussancto. 6

Secun-

An

De

Finis titulorum quęstionum secundi tractatus.

Par-

De

De

Finis titulorum quęstionum quinti tractatus.

b 4 Qui

An

De

Finis titulorum quæstionum septimi, & vltimi tractatus, & per cõsequens totalis libri, qui conuenienter dicitur Resolutorium, seu Resolutio Theologorum.

TABVLA ALPHABETICA MATERIARVM HVIVS OPERIS.

B

Baptiſmi

De litera. C.

Im-

L

Legis

M

De litera. N.

Q

R

Relatio

F I N I S.

NICOLAI DE NIISE
ORDINIS MINORVM
DE OBSERVANTIA
IN QVATVOR LIBROS
SENTENTIARVM OPVS,

Cunctis in Theologia proficere volentibus, perquam necessarium,

Resolutio Theologorum inscriptum

AVTORIS PRAEFATIO.

VVM soleat traditionis breuitas animos allicere studentium, & intellectus iocundius informare, necnon, & memoriam reddere tenaciorem. Idcirco consideratis prolixis plerumque, & interdum ambiguis Theologorum disputationibus, non mediocris vtilitatis opus censendum est ea, quæ de Theologicis doctrinis magis necessaria videntur pro nouellis studentibus vno breui volumine perstringi. Cuius quidem voluminis septiformem postea faciemus sectionem. Sed primum oportet communia quædam anteferri, videlicet de Theologalis doctrinæ necessitate: de eius sufficientia & vtilitate, de sui subiecti veritate, ac de tam sublimis doctrinæ qualitate.

Vtrum aliqua Doctrina super naturalis sit nobis necessaria.

Hoc idem quæsitum mouet Io. Scotus in Prologo 1. Sent. q. 1. D. Thomas pri. p. q. 1. a. 1. Durandus 1. Sen. q. 1. & Io. Baccon. 1. Sen. q. 1. Prolog.

CIRCA primum, primo quæritur. Vtrum sit nobis necessaria aliqua doctrina supernaturalis.

1. Primo arguitꝙ nõ, qa oĩs notitia cuiuscunq; obiecti qſtæ nobis naturaliter acqſibilis. Quod probatur tripliciter.

Primo sic. Ens in cõi est obiectũ naturale & adequatũ intellectus nr̃i. vt patet ꝑ Auicenã. 1. 5. Mat. 2

Secundo arguitur. In anima nostra est principium actiuum cuiuscunque cognitionis videlicet intellectus agens quo est omnia facere, vt dicit Aristoteles. & etiam principium passiuum videlicet intellectus possibilis, quo est omnia fieri, vt dicit Aristot. 2. Arist. 3. de anima. 1. c. 20. ibid.

 Tertio

Tertio arguitur. Prima princi
3 pia sunt naturaliter à nobis cognoscibilia, in quibus includunt oẽs cõclusiones scibiles. Cõtra.

2. Thi. 3. Dicit Apostolus. oĩs doctrina diuinitꝰ inspirata, vtilis est ad docendũ & arguendũ, &c. Notãdũ ꝙ si cõparet intellectus ad notitiã nulla est ei notitia supernaturalis, qm̃ naturaliter informatur notitia cuiuscũq; intelligibilis & ad eã naturaliter inclinat. Si vero comparet ad agẽs qđ imprimit notitiã, tunc illa notitia est naturalis, q̃ imprimit ab agẽte naturaliter motiuo intellectus, scilicet ab intellectu agẽte & phantasmate pro statu isto. Illa vero est supernaturalis, quę imprimit ab agente, a quo non est natꝰ naturaliter moueri intellectꝰ, scilicet ab agẽte supernaturali, respũ cuius ipse intellectus est i potẽtia obediẽtiali, & ita sufficiẽter ꝓportionatus ad hoc, vt ab ipso moueat ꝑ assensum causatũ in ipso, cuius assensus etiam ipse intellectus est naturaliter capax. Hoc premisso, ponitur talis conclusio.

Con. 1. Nobis est necessaria aliqua doctrina supnaturalis. Patet, qa oĩ agẽti ꝑ cognitionẽ necessaria est distincta cognitio sui finis, sed non potest homo naturaliter cognoscere finẽ, ad quẽ ordinat. igit &c. Minor patet, qa nullus vnq̃ philosophorũ potuit ꝑtingere ad cognitionẽ distinctã illius finis. Itẽ in pñti vita non experimur ex actibꝰ nr̃is, ꝙ nobis sit conueniẽs cognitio substãtiæ immaterialis. Itẽ sic probat conclusio. Ad ꝑueniẽdũ, in finẽ, necessariũ est cognoscere q̃ sunt necessaria & sufficientia media. Sed hæc non possumꝰ naturaliter cognoscere. Ipsa. n. sunt opa meritoria, quorũ acceptatio mere depẽdet ex volũtate diuina, ergo &c. Præterea, ad ea ẽt, q̃ possumꝰ naturali ratione cognoscere, necesse fuit hoĩem diuinitus instrui quãtũ ad id, qđ est de necessitate salutis, qa talia non possent nisi à paucis, & multo tempore & cum multorum errorum ammixtione naturaliter cognosci, ergo &c.

Ad primũ arg. dicẽdũ ꝙ ens 1
ẜm suã totã cõitatẽ nõ est obiectũ naturale ĩtellectus nĩ i. naturaliter attingibile, q̃tũ videlicet ad oĩa obiecta q̃ sub eiꝰ cõitate continentur, licet sit obiectum naturale. i. ad quod naturaliter intellectus inclinatur.

Ad ẜm arg. dicẽdũ, ꝙ intelle 2
ctus agens non est principium totale respectu intellectionis, sed cum hoc concurrit obiectũ, obiectum autem aliquando excedit facultatem intellectus.

Ad tertiũ arg. dicẽdũ, ꝙ licet 3
oẽs conclusiones scibiles includant in primis principiis potentialiter, non tñ virtualiter nisi duntaxat conclusiones illæ, in quibus de subiectis inferioribus prædicãtur ꝑdicata communissima primorum principiorum.

De sufficientia, & vtilitate sacræ scripturæ. Quæst. II.

Vtrum Doctrina supernaturalis sit necessaria viatori.

Scot. q. 2. 1. sent. in Prol. D. Th. pri. p. q. 1. ar. 2. Dur. q. 3. Prol. Bac. 1. sent. q. 2. Prol.

CIRCA secũdũ quæritur. Vtrũ doctrina supernaturalis viatori necessaria, sit sufficienter

ciẽter tradita ĩ sacra scriptura ?

1 Primo arguit̃ ꝙ nõ. Doctrina eñ necessaria nunq̃ defuit humano generi, sacra aũt scriptura non erat in lege naturæ. igit̃.

2 Secũdo arguit̃. Tota sacra scriptura non erat in lege Mosayca.

3 Tertio arguit̃. Multa sunt, de qbus sacra scriptura non docet certitudinaliter an sint peccata mortalia, vel non, & tñ hoc scire vr̃ esse necessariũ ad salutẽ. igit̃. Contra. Aug. de scriptura canonica dicit. Hãc fidẽ habemus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec p nos scire idonei sumus. Notãdũ ꝙ in hac materia plures sunt errores condẽnãtes sacrã scripturã, vel ĩ toto, vel ĩ parte, p qbus conuincẽdis adducẽda sunt decẽ testimonia secũdũ Sco. Primũ est p̃nunciatio pphetica, q̃ vt dicit Aug. vera se narrasse p̃terita ex his, q̃ futura p̃nũciauit cũ tanta veritate implent̃ ostẽdit. Secũdũ est scripturarũ concordia. Diuersi.n. scriptores sacri canonis varie dispositi diuersis locis & tpibus existẽtes de non euidẽtibus ex terminis, nec euidẽtiã habẽtib⁹ ex principiis oĩno concordarũt, qd non vr̃ possibile, nisi a cã superiori moueret̃ intellectus eorũ ad assensum. Et de hoc loquitur Aug. Tertiũ est auctoritates scribentiũ. Vñ dicit. Ric. A summæ sanctitatis viris nobis sunt hæc tradita. De hoc etiã loquit̃ Aug. Quartũ est diligẽtia recipiẽtiũ. Iudæi.n. magnã curã habuerunt de libris habẽdis in canone scripturæ, vt dicit Aug. & maxima fuit diligẽtia apud Chr̃ianos de libris recipiẽdis tãquam canonicis. Quintũ est rationabilitas contẽtorũ. qd tñ rationabilius, ꝙ Deũ tãquã finẽ vltimũ super oĩa diligere & pximũ sicut seipsum. i. ad id, ad qđ seipsum, vt dicit Greg. in qb⁹ duobus tota lex pẽdet & prophetę, vt hr̃ Matth. 22. Et de hoc loquit̃ Aug. Sextũ est irrationabilitas singulorum errorũ. Quid.n. stultius q̃ fatuitas paganorũ suarũ manuũ opera colentiũ? Quid aũt turpius q̃ secta Machometis suis discipulis pmittens fęlicitatẽ porcinã, gulã videlicet & coitũ ? Et quid inani⁹ q̃ error Iudęorũ dãnãtiũ nouũ testm̃, qđ tñ continetur in suo veteri. vt declarat Apostol⁹ in epist. ad Hebr. Quid.n. insipidius q̃ eorum cerimoniæ, sine Christo, quẽ ẽt iã aduenisse & autorẽ esse noui testamenti eorũ prophetiæ testant̃ ? Vñ Gen. 44. Non auferet̃ sceptrũ de Iuda, nec dux de femore ei⁹ donec veniat, qui mittẽdus est. Et sequit̃. Et ipse erit expectatio gẽtiũ. Et Dan. 19. Cũ venerit sanctus sanctorũ, cessabit vnctio vestra. Septimũ est Ecclesiæ stabilitas, q̃ nec tyrãnorũ persecutionibus, nec hr̃ticorũ puersis dogmatibus euelli potuit. Octauum est miraculorũ claritas. Vnde dicit Ric. Dñe si est error, a te decepti sumus, cum tãtis signis sint hæc confirmata, q̃ non nisi a te fieri pñt. De hoc ẽt loquit̃ Aug. Nonũ est eorũ, q foris sunt auctoritas. Iosephus.n. li. 18. Antiquitatũ pulcherrimũ testimoniũ phibet de Chr̃o, vbi ĩter cętera dicit. Fuit iisdẽ tpib⁹ Iesus sapiẽtissimus vir. Et sequit̃ Christus hic erat. vbi etiã doctrinam eius & resurrectionẽ confitet̃. Narrat etiã Augu. quomodo Si-

Marginal notes: Aug. 11. de ci. dei c. 2. — Aug. 12. de ci. dei c. 10. — Aug. 18. de ci. dei c. 41. — Ric. 1. de Tri. c. 2. — Aug. 11. de ci. dei c. 2. — Aug. 18. de ci. dei c. 4. — Matth. 22. — Aug. 2. de ci. dei c. 98. — Cap. 1. — Ge. 44. — Dan. 19. — Ric. 1. de Tri. c. 2. — Aug. 22. de ci. dei c. 5. — Ioseph li. 18. Ant. — Aug. 18. de ci dei c.

billæ maxima testimonia perhibent de Chr̄o, vbi inter cætera dicit de Sibilla Erithrea, ꝙ in suis versib⁹ hēt istā sn̄iam. Iesus Chr̄s Dei filius saluator. Decimū ē diuina bonitas, q̄ nulli p̄t deeē diligēter q̄rēti salutē. Multi aūt diligētissime salutē q̄rētes cōuersi sunt ad fidē Chr̄i, ꝓ qua ēt durissima tormēta perpessi sunt, qđ nō vr̄ ꝓbabile, nisi Christi fidē sacrę scripturę innitētē irrefragabiliter De⁹ approbaret & ordinaret ad salutē. His p̄missis, ponitur talis cōclusio.

Con. 1. Doctrina supnaturalis nobis necessaria vtiliter & sufficiēter hr̄ in sacra scriptura. Probat. ipsa. n. oñdit qs sit vltimus finis hoīs in particulari, videlicet visio & fruitio Dei. Et ēt q̄tū ad circūstātiā appetibilitatis, videlicet ꝙ possidebit ab hoīe in aīa & corpore in vita īmortali. Oñdit ēt q̄ sint necessaria & sufficiētia media ꝑueniēdi ad hunc finē. s. precepta diuina, quorum explicatio tā in credēdis, q̄ in sperādis, q̄ etiā in operādis, tradit in multis locis scripturæ.

1. Ad primū argumentū dicendum, ꝙ lex naturę paucioribus erat cotenta; quę memoriter ad filios ꝑ patres deuenerunt. Erāt enim magis p̄diti in naturalib⁹, ideo sufficiebat eis modica doctrina diuinitus inspirata.

2. Ad secundū arg. dicēdū ꝙ licet in lege Moysi nō esset nota scriptura explicitè, bene tn̄ implicite, & talis ordinatus ꝓgressus scripturæ ostendit sapientiam

3. sui autoris, vt dicit Aug.

Aug. li. 83. q. 58 Ad tertiū arg. dicēdū ꝙ sicut

Orig. dicit Origenes omelia de archa Noe. Nulla sciētia oīa sciēda explicat, sed illa ex q̄bus p̄nt alia sufficiēter elici. Vn̄ multæ sunt veritates necessariæ, quę nō expresse ponunt in sacra scriptura, tn̄ ibi virtualiter includunt, & licet supposita sacra scriptura, ac ēt expōnibus eius, remaneant aliqua dubia, an sint pc̄tā mortalia, vel nō, nō tn̄ remanet via salutis dubia, quia a talibus tanquàm a periculosis debet homo cauere, ne se exponendo periculo, incidat in peccatum.

Vtrum Theologia sit de Deo.

Hoc idē quærit Scot. in Prol. 1 sent. d. 3. D. Tho. pr. p. q. 1, art. 7. Dur. 1. sent. d. 1. q. 1. Bac. 1. sent. d. 1.

Circa tertium quæritur. An Theologia sit de Deo tanquàm de subiecto?

Primo arguitur ꝙ non, quia dicit Boetius, quòd forma simplex subiectū esse non potest. 1. Boet. in lib. de Trin.

Scd̄o arg. Subiectū sc̄iæ hēt prīcipia ꝑtes subiectiuas & proprietates, sed Deus nō hēt principiū, cū sit simpliciter primū ens, neq; partes subiectiuas, cū sit singulare, neq; ꝓprietates, qa ꝓprietas est extra essentiam subiecti. Nihil autē est in Deo extra eius essentiam. 2.

Tertio arg. auctoritate Eustracii in ꝓœmio Ethicorꝶ dicētis. Sc̄ia moralis ē de hoīe ſm aīam sicut medicinalis ſm corp⁹. Ex quo sic arg. oīs sc̄ia practica hēt ꝓ subo illū, cui acq̄rit finis ei⁹ & nō ipsum finē, sed hō ē illud, cui acq̄rit finis Theologię & nō Deus. ergo hō ē subiectū Theologiæ. Cōtra. Dicit Aug. Theologia est sermo vel rō de Deo. 3 Aug. 8. de ciui. Dei. c. 1.

Notan-

Notandũ ẜm Sco. ꝙ dupliciter loq̃ possum⁹ de Theologia. Vno mo de Theologia in se. Alio mõ de Theologia in nobis. Theologia in se ẽ notitia, q̃ nata est haberi de obiecto Theologico in intellectu sibi ꝓportionato cuiusmodi ẽ intellect⁹ diuinus & intellectus supernaturaliter eleuatus. Theologia vero in nobis est talis notitia, qualẽ natus est habere ĩtellectus nr̃ de obiecto theologico. Preterea notandũ est, ꝙ ex rõne subiecti primi alicuius sciẽ est virtualiter primo cõtinere oẽs veritates talis sciẽtiæ. Oportet.n.ꝙ cã adæquata virtualiter cõtineat totũ suum effectũ. Dico aũt primo virtualiter cõtinere nõ dependere ab aliis in cõtinẽdo. Insup notãdũ, ꝙ duplices sunt veritates Theologicæ. Quædam necessariæ, vt Deus est trinus in personis, Pater generat filium. Aliæ contingentes, vt Deus creauit mundũ, filius Dei incarnatus ẽ. His pręmissis, ponunt̃ tres cõclusiones.

Con. 1. Prima est Deus est subiectũ primũ Theologię in se quantũ ad veritates necessarias. Probatur, q̃a nihil aliud a Deo virtualiter cõtinet oẽs veritates Theologicas. Patet, q̃a nihil aliud a Deo põt illas cõtinere tanq̃ causa, siue ẽt tanq̃ ad id, quod attribuunt̃. Deus.n. nulli alteri attribuit̃. Neq; tanq̃ effectus qm̃ in creaturis nullus ẽ effectus Dei virtualiter cõtinẽs illã veritatẽ Deus est trinus in ꝑsonis, q̃ est potissima veritas Theologica.

Con. 2. Scd̃a cõclusio De⁹ ẽ subiectũ Theologię in se quãtũ ad veritates cõtingẽtes nõ q̃dẽ tanq̃ virtualiter cõtinẽs hmõi veritates sed tanq̃ prĩcipiũ cognoscibile, siue intuitibile, cui primo inest ꝑdicatũ primę veritatis cõtingẽtis. Prima pars patet, q̃a Deus de se ęqualiter se hẽt ad hmõi veritates cõtingẽtes, & ad oppositas. Secũda pars patet, q̃a oẽs veritates cõtingẽtes vltima hñt attributionẽ ad ipsum Deum, de quo etiã vt trino sunt multæ veritates contingentes.

Tertia cõclusio. Subiectũ primũ Theologię nr̃ę q̃tũ ad rõnẽ primi & ꝑfectissimi nobis noti, est ens ĩfinitũ, sed q̃tũ ad rõnẽ virtualis cõtinẽtiæ ẽ ipse Deus. Primũ patet, q̃a ꝑfectissim⁹ cõceptus quẽ possumus hr̃e de subiecto Theologię in se, est cõceptus entis infiniti, p quẽ intelligim⁹ Deũ oĩa supeminẽter cõtinere & oĩa excedere. Scd̃m patet, q̃a Theologia nr̃a ẽ de eisdẽ, de q̃bus est Theologia ĩ se, nõ ẽ tñ obiectũ dãs nobis euidẽtiã ipe De⁹, cũ ñ sit nobis not⁹, sed ẽ subiũ ex se virtualiter cõtinẽs ṽitates theologicas & natũ facer̃ euidẽtiã si cognosceret̃. Con. 3.

Ad primũ ãrg. dicẽdũ ꝙ Boetius loq̃t̃ de subiecto accidentis & nõ de subiecto cõsideratiõis. 1. Boet.

Ad ẜm dicendũ primo ꝙ licet De⁹ ñ hẽat prĩcipia essendi, sũt tñ aliqua prĩcipia demostrãdi ꝓprietates ei⁹ de ipo. Scd̃o dicẽdũ ꝙ tres ꝑsonæ sunt q̃si ptes subiectiuę, ĩ q̃b⁹ tñ diuina essentia nõ numerat̃. Hoc.n. ẽ ĩperfectionis increaturis ꝙ cõe numerat̃ ĩ suis suppositis. Tertio dicẽdũ ꝙ attributa diuĩa sũt q̃si passiones, siue ꝓprietates. Et licet ꝓprietas sit ex. essẽtiã subti.i. extra q̃ditatẽ, nõ tñ ex. essentiã subiecti, tãq̃ aliq̃d essentialiter 2.

ab eo distinctum.

3 Ad tertiũ dicẽdum primo ꝙ non est simile, qa hõ ĩ se virtualiter continet veritates sciæ medicinalis ꝰm corpus, & sciæ moralis ꝰm aĩam. Corpus.n.humanũ virtualiter in se continet rationẽ sanitatis naturalis. Ex eo eñ est talis sanitas, qa corpꝰ est taliter complexionatũ. Aĩa vero rõnalis virtualiter continet rõnẽ fęlicitatis naturalis. Vñ in In 1. Eth. 1. Ethicorũ philosophꝰ ex rõne aĩæ concludit rõnẽ fœlicitatis. Non sic aũt includit hõ rationẽ finis supnaturalis. Et cũ dr̃ oĩs scĩa practica &c. Verũ est de fine amato amore concupiscẽtię. Finis.n.amatꝰ amore amicitię, est ipsum primũ subiectũ ẽt in scĩa medicinali & in scĩa morali, & hẽt ibi rõnem finis vltimi. Idcirco ẽt in scĩa simpliciter prima, subiectũ primum est finis simpliciter vltimus.s. ipse Deꝰ.

Utrum Theol sit de deo.

Hoc idem quærit Scot.1. senten.q.2. Prol. D.Thom.1.p.q.ar.7. Dur.1. sent.q.5. Prol.

Secundo q̃ritur. Vtrũ Theologia sit de deo sub rõne deitatis, vel sub aliqua alia rõne spãli.

1 Primo arg.ꝙ nõ sub rõne deitatis, qa deitas non est diffinibilis, cum sit simpliciter simplex. Dam. Vñ dicit Dam. Deũ dicere quid est impossibile est, sed non fit demonstratio propter qd nisi p medium diffinitiuum. igitur.

2 Cas. Secundo arg.ꝙ sub alia ratione spãli, qa dicit Cassiodorus super Psal. ꝙ subiectũ Theologiæ est Christus caput cũ membris.

3 Tertio. Ista scĩa est nobilissima, ergo est de nobilissimo subiecto cuiusmodi est ratio boni, vel finis. Contra. Notitia cõtracta p̃supponit absolutã, & absoluta est certior, vt habet̃. 1. Metaphysicę, ergo si Theologia sit de 1. Met. c. 12. Deo sub rõne speciali, erit alia prior & certior scientia de Deo sub rõne absoluta, ꝙ est falsum. Notãdũ ꝰm Scot.ꝙ aliqd põt ĩtelligi quadrupliciter. Primo sub rõne spectatiua, sicut hõ vt nobilissimũ aĩaliũ. Secũdo sub aliqua passione, vt hõ inq̃tũ risibilis. Tertio sub rõne cõi, vt homo inq̃tũ substãtia. Quarto sub rõne quiditatiua, vt hõ inq̃tũ aĩal rõnale. Non est aũt pfectissima notitia de aliquo sub rõne respectiua, qa notitia respũs p̃supponit notitiã absoluti. Nec sub rõne alicuius passionis, qa passio p̃supponit suũ subiectũ. Nec sub rõne cõi, qa illa est notitia confusa. Restat igit̃ ꝙ pfectissima & nobilissima notitia alicuius, est ꝰm rõnẽ qditatiuã. Hoc præmisso, ponitur talis conclusio.

Con. 1. Deus non est subiectũ theologiæ sub rõne respũs ad extra, Egid. sicut ponit Egidius de Roma, Deũ esse subiectũ sub rõne reparatoris. Nec sub aliqua rõne attributali, q̃ est quasi passio quẽadmodũ ponit Guilermus Varo Guiler. nis, Deũ eẽ subiectũ Theologiæ sub rõne boni. Nec sub rõne cõi, quẽadmodũ ponit Hẽricꝰ, Deũ Henr. esse subiectũ Theologiæ sub rõne entis, sed est subiectũ Theologiæ sub rõne deitatis. Probant̃ tres primæ partes simul sic, qa nullus conceptus de deo sub rõne respũs ad extra, aut sub rõne attributali, aut sub rõne cõi. continet virtualiter veritates theologi-

logicas, ptinētes ad pluralitatē psonarū. Patet, oīs.n. talis conceptus de Deo est à nobis naturaliter cognoscibilis, ergo & ppositiones immediatę q̄ sunt de talibus conceptibus, & ita p hmōi propositiones immediatas, potuerunt sciri veritates Theologię, & sic tota Theologia naturaliter acquiri quod est falsum. Quarta pars patet, qa nobilissima scīa nobilissimu hēt subiectū, Theologia est nobilissima scīa, vt patet p Aug. & nobilissimus cōcept⁹ de Deo est cōcept⁹ eius sub rōne deitatis, igit̄ &c.

Aug. 12. de ci. dei

1 Ad primum arg. dicēdū q̄ in nulla scientia quæ habet subiectū simpliciter simplex, fit demonstratio pp quid, sed ex priori passione, quæ est per se nota, de subiecto demonstratur posterior vt in Metaphysica, ratio boni per rationē veri, vnde in Metaphysica, & Theologia fiunt tm̄ demonstrationes quia est, videlicet a priori passione ad posteriorem, & ab effectu ad cām.

2 Ad 2m dicendum, q̄ Cassiodorus assignat materiam proximam, & non formale subiectū.

3 Ad tertium dicendū q̄ respectus finis non est ratio nobilissima cognitionis, sed id quod est finis, siue ratio fundamentalis illius respectus, Deitas autē est ratio fundamētalis ipsius respectus finis. Et licet 2m aliquam appropriationem bonum dicatur fundamentum finis, tamen deitas est primum, & radicale fundamentum ipsius.

Vtrum cum summa simplicitate subiecti stare posit aliqua non identitas, etc.

Hoc idem quærit Io. Scot. 1. Sent. q. 5. in Prol. D. Tho. 1. sent. d. 1 q. 5. Dur. 1. d. 1. q. 5. Bac. 1. d. 1. q. 3.

TERTIO q̄rit̄. Vtrū cum summa simplicitate subiecti theologiæ, stare possit aliqua non identitas ex natura rei rationum formaliū, aut modorum intrinsecorum, quo ad perfectiones de ipso scibiles.

Primo argu. q̄ non, qa vbi est non est identitas, ibi est diuersitas, ergo si aliqua in Deo sunt non idem, sequitur q̄ sunt diuersa, quod est falsum. Antecedens probatur tripliciter. 1

Primo sic, qa idem & diuersum sunt passio disiuncta entis. 1

Secūdo sic, idem & diuersum sunt contraria immediata circa totā latitudinē entis ergo p locū a cōtrariis immediatis, si aliqua non sunt idē, seqt̄ q̄ sunt diuersa. Et si dicat̄ q̄ illa argā pcedūt de eodē aut diuerso simpliciter & non formaliter. Cōtra, Illa determinatio formaliter nō diminuit de rōne entis, ergo nō tollit passionē disiūctā .s. idē vel diuersum, nec impedit cōsequētiā a contrariis immediatis. 2

Contra, si diffinirent̄ perfectiones scibiles de Deo, vna nō poneret̄ in diffinitione alteri⁹. 3

Primo notādū, q̄ summę simplex dr̄ qđ non est ex aliquibus cōpositū, nec alicui cōponibile. ex quo sequit̄ primo, q̄ in creaturis nullū est summę simplex, qa oīa aut sunt cōposita aut cōponibilia. Secūdo sequit̄, q̄ summę simplicitati repugnat oīmoda cōpositio, non tñ pluralitas aut distō. Vñ cū summa simplicitate diuinæ essentiæ stat plurali- 1

tas & realis distinctio proprietatũ p̃sonaliũ. Pro cuius declaratione aduertẽdũ est, ꝙ quatuor sunt habitudines essentialiter ordinatę, videlicet, Distinctio, Vnio, Compositio, & resolutio. Vnio.n. nõ p̃t esse nisi distinctorũ, distinctio aũt inuenitur sine vniõe, vt patet ĩ cõtrariis. Vnio ẽt est prior cõpõne. Nõ tñ sit cõpositio, nisi p vnionẽ priũ cõponẽtiũ & tñ ecõuerso vnio est sine cõpõne, vt patet in incarnatione verbi, vbi est vnio, sed nõ cõpositio, alioqñ diuinitas eẽt pars. Vñ cũ in essentialiter ordinatis nõ repugnet priori eẽ sinẽ posteriori; nõ repugnat ergo ꝙ distinctio & vnio sint sine compõne, sicut & cõpõ põt esse sine resolutione, in corporib⁹.n.incorruptilibus ẽ realis cõpõ sine resolutione reali. Secũdo notãdũ, ꝙ formalitas dicitur q̃ditas vniuscuiu q; q̃ditatẽ hñtis, siue sit diffinibile, siue nõ, q̃a rõ formalis cuiusq; ẽ id qđ pertinet ad ipsum in primo mõ dicẽdi p se, talia aũt oĩa sunt q̃ditatiua. Et si q̃ratur an formalitas sit aliqua realitas. Rñdet, ꝙ sic, q̃a ₰m Aug. quod nulla res est omnino, nihil est, quod est intelligendũ simpliciter, & nõ quiditatiue. Intelligendu.n tñ est ad istorũ declaratione, ꝙ quatuor genera propositionũ formãtur in diuinis. Primũ est propõnũ quiditatiuarũ, vt Deus est spiritus, Deus est substãtia; q̃a talia reducuntur ad primũ modũ perseitatis. Secundũ est identicarũ, vt Pater est essentia, Intellectus est voluntas, q̃a talis prædicatio cõceditur a sanctis vbi vterque terminus est infinitus, aut alter, vt patet per Aug. & Hilariũ lib. de Trin. Contingit etiã q̃nq; fieri p̃dicationẽ identicam propter cõitatẽ alterius extremi, vel amborũ q̃n.〈q〉 sunt transcẽdentes. Et hoc modo cõceditur in creaturis, ꝙ formalitas est entitas. Tertiũ est denominatiuarũ, vt Deus est volens, Deus est intelligens; quia talia non dicunt essentiã, sed aliquid quasi circa essentiã ₰m Damasc. Quartum est essentialium vt Pater est idem ꝙ filius, & filius idem ꝙ pater. Quas propositiones formare docet Aug. ad designandum identitatem essentialem; Cum itaq; dicimus formalitatem esse realitatem i la est propositio identica. Tertio notandũ, ꝙ modus intrinsecus est, qui adueniens alicui, vel ab ipso discedens non variat rõnẽ formalem eius, vt patet in gradibus per quos intenditur, & remittitur forma. Dicitur autẽ modus intrinsecus, nõ quia sit intra quiditatẽ, sed quia reducitur ad idẽ genus ad quod ratio formalis. Sunt aũt quatuor modi intrinseci principales. Primus est quantitas virtutis, quia finitum, & infinitum intẽsum, & remissum circa idem, non variant in eo rõnem formalem. Secundus est actualis existẽtia, quæ alicui adueniens, vel ab eo discedens non variat rationem formalem eius. Tertius est realitas, quia quiditates creaturarum in potentia obiectiua nullam habent realitatem, & quando creatæ sunt habent eam, & tamen in nullo variatæ sunt eorum rationes formales. Quartus est hecceitas, quæ nõ variat omnem

Aug.

Augu. & Hilarius de Trin.

Dama.

Augu. lib. de Trin.

omne formalem in indiuiduis eiusdem speciei. Quartò notandum, quod perfectiones scibiles de subiecto theologico sunt illæ, quæ conueniunt ei in secundo modo dicendi per se, cuiusmodi sunt attributa, non.n.cõueniũt ei per accidens vt patet, neque per se primo modo, quia diuina essentia eis preintelligitur. Omnia autẽ de primo modo sunt priora, & de nõ identitate taliũ est quæstio proposita, omni etiã distinctione sublata. Pro cuius declaratione intelligendũ est, quod in duabus creaturis puta albedine & nigredine est reperire quatuor signa naturę. Primũ est in quo illa de primo modo per se conueniunt eis, & in illo nõ sunt non idem, neq; distinctę. Secundũ est in quo conueniunt eis per se negationes in earum rationibus fundatæ, & in hoc signo incipit verificari primum principium cõplexum. in primo etiam si albedo non est quãtitas, vel non quantitas, quia nulla negatio conuenit ei quiditatiue. vnde in hoc secundo signo albedo & nigredo sunt non idem, quia ex ratione formali vnius sequitur quod nõ sit alterũ. Tertium est in quo conueniunt eis per se positiue passiones. Vnde in hoc signo albedo & nigredo sunt distinctę.

Quod autẽ nõ identitas pcedat distinctionẽ positiuam patet, quia nulla duo possunt esse distincta, nisi sint non eadem, sed bene econtra. Deus.n. ab eterno erat non idem creaturæ sine vlla distinctione, ens enim a non ente nõ distinguitur realiter, quia realis respectus realem habet terminum. Quartum est in quo conueniunt eis illa, quę per accidens insunt, vt albedo sit actualiter in subiecto. Applicando ergo ad propositum accipiamus duplices diuinas perfectiones, vt sapientiã & iustitiã. In primo signo nõ sunt nõ idẽ, nec distinctæ. In secundo, possunt intelligi nõ idem. In tertio, intelliguntur distinctæ si positiue distinguantur, in quarto aduenirent eis aliqua per accidens, nisi eis repugnaret, & eodẽ modo põt dici de tertio, quia distinctio videtur infinitis simpliciter repugnare, & ideo ponũtur in eis duo prima signa tm. Cum itaq; priori non repugnet esse sine posteriori, nulli subtiliter intelligenti vr absonum, si non identitas sine distinctione ponatur. His pmissis ponuntur tres conclusiones.

Prima est. Subiectum Theologiæ est summe simplex. Probatur, quia non est cõpositum, nec cõponibile quod patet, quia ratio cõpositionis consistit in vnione aliquorum, quorũ vnũ est in potentia respectu alterius. In Deo autem omnia sunt purus actus. Sed instatur, quia diuina essentia intelligitur præcedere attributa & sic ea expectare, ergo est in potentia respectu eorum. Itẽ attributa insunt essentiæ sicut forma in subiecto, sed forma cũ subiecto facit cõpositionẽ igitur. Item in Deo est potẽtia intellectiua & actus intelligendi. Ad primũ dicendum, quod in ordine signorũ permanẽtiũ nulla est expectatio. Diuina etiã essentia cũ sit de se vltimate actuata nullo modo potest

Con. 1.

potest esse in potentia respectu cuiuscunq;. Vñ si ꝑ impossibile aliqua sibi aduenirẽt ex tpe non actuarent eã, neq; ip a respectu eorũ esset in potẽtia nisi logicali. Ad ſm dicendũ, ꝙ attributa nullo modo ꝑficiũt essentiã cũ de se sit vltimate perfecta, neq; insunt ei, per modũ inhærẽtiæ, sed ad modũ subsistẽtis. Ad tertiũ dicendũ, ꝙ ibi æquiuoce sumit potentia, & in diffinitione compositionis. Argm̃.n. procedit de potentia ad operandũ, & in diffinitione cõpositionis est sermo de potentia ad esse. vñ ẽt actus intelligẽdi, & act⁹ volẽdi non actuant ipsas potẽtias cũ ꝑ se sint actualitatis infinitæ.

Con. 2. Secũda conclusio. Cũ summa simplicitate subiecti theologici stare non potest perfectionum scibilium, de ipso non identitas simpliciter, qa omnia huiusmodi in Deo sunt vnum, & idẽ simpliciter, vt patet per infinita sanctorum testimonia.

Con. 3. Tertia conclusio. Cũ summa simplicitate subiecti theologici, stare potest perfectionum scibilium, de ipso aliqua non identitas formalis, patet, qa si diffiniret, vna non poneret in diffinitione alterius. Itẽ probat ista non identitas supposito primo principio complexo in quo radicat omnis doctrina ꝑ contradictiones fundatas in variis perfectionibus diuinis. Intellect⁹.n. diuinitus est ꝓductiuus verbi & non voluntas, & volũtas est ꝓductiua spiritussancti & nõ intellectus. Itẽ, intellectus diuin⁹ potest esse malorum non autẽ voluntas. & sic de multis aliis.

1 Ad primum arg. dicendum ꝙ procedit de eodẽ simpliciter & non cum illa additione formaliter, aut quiditatiue.

Ad ſm dicẽdũ, ꝙ locus a contrariis immediatis tenet simpliciter arguendo, & non cum illa additione formaliter. homo.n. non est formaliter, & quiditatiue sanus, neque æger. 2

Ad tertiũ dicendũ, ꝙ illa aditio facit ꝓcisionem, siue abstractionem sic, ꝙ subiectũ sic ꝓcisum nõ potest attingere passio. Hæc ex Francisco de Maronis. 3

Vtrum Theologia sit de omnibus per attributionem ad subiectum primum.

Hoc idem quærit D. *Tho* 1 *p. q.* 1. *ar* 7. *Scot. in Prol.* 1. *Sent q.* 3. *Dur.* 1. *sen.* 3. *Prol. Bac.* 1. *Sen. q.* 5. *Prol.*

QVarto q̃rit. Vtrũ theologia sit de oĩbus ꝑ attributionẽ ad suũ subiectum primũ.

1 Arg. ꝙ nõ. dicit Aug. huic sciẽ tribuẽdũ est non vtiq; qcqd ab hoĩe sciri potest in rebus humanis, vbi plurimũ vanitatis & curiositatis est, sed id tantummodo quo fides saluberrima quę ad verã beatitudinẽ ducit gignit, nutrit, defenditur, & roborat. *Aug. 14. de ci. dei c. 1.*

Cõtra. eadẽ est scĩa de aliquo subiecto & de attributis ad ipsum, vt dicit philosophus. iiii. Metha. & exemplificat de sano. Sed oĩa entia essentialiter attribuunt ad subiectũ primũ theologiæ, igit &c. Notãdũ ꝙ qditates rerũ creatarũ aliter se hñt respectu intellect⁹ creati, & respũ intellect⁹ diuini. Hñt.n. virtutẽ immutãdi intellectũ creatũ, sed nõ diuinũ. Cũ.n. sunt finitę nõ pos- *t. c. 2.*

possunt mutare, aut pficere intellectũ ĩfinitũ. Vñ qcqd cognoscit intellectus diuinus, cognoscit virtute diuinæ essentiæ ita, ꝙ in primo signo ipsa essentia est nota intellectu, in secũdo qditates creatæ, in tertio vero veritates virtualiter contẽtæ in illis qditatibus. Non est tñ ordo secũdi ad tertiũ quasi ſm aliquã causalitatẽ, sed est tm̃ ordo quasi effectuũ essentialiter ordinatorũ respũ eiusdẽ cãę. Hoc p̃missо, ponunt̃ quinq; conclusiones.

Con. 1. Prima est. Theologia Dei est de oĩbus, & oĩs cognitio est sibi possibilis. prima pars patet, qa subiectũ theologicũ oĩa alia nota facit intellectui diuino. secunda pars patet, quia nullam cognitionem habere potest nisi virtute subiecti theologici.

Con. 2. Secũda conclusio. Theologia beatorum non est actualiter de oĩbus, sed bene possibiliter, non est tñ oĩs cognitio eis possibilis. Prima pars patet, qa hẽt terminũ p̃fixũ à volũtate Dei ostẽdẽtis. Est.n. eẽntia diuina respũ beatorũ, vt speculũ voluntariũ. Secũda pars patet, qa scibilia nõ sunt infinita & oĩa nata sunt sciri virtute subiecti theologici. Tertia pars patet, qa p̃ter notitiã quã hñt de qditatibus creatis virtute obiecti theologici, pñt habere aliã naturalẽ ex propria motione taliũ quiditatum.

Con. 3. Tertia conclusio. Theologia nostra, neq; actualiter, neq; possibiliter est de oĩb⁹. Prima pars patet, quia habet terminum suũ p̃fixum in sacra scriptura ex voluntate Dei reuelantis. Secunda pars patet pp defectum intellectus nostri, non potentis concipere multas qditates distinctè & in speciali. De lege autẽ communi non fit reuelatio nisi de his quorum termini possunt à nobis naturaliter concipi.

Quarta conclusio. Oĩs theologia siue Dei, siue beatorum, siue nr̃a, est de oĩbus entibus q̃ tũ ad aliqua de ipsis scibilia, videlicet q̃ tũ ad aliquos respectus creaturarũ ad diuinam essentiã patęt, qa non potest agnosci respectus nisi p cognitionẽ extremorum. Con. 4.

Quinta conclusio. Theologia in se est de oĩb⁹ & oĩs cognitio est possibilis non includẽs imperfectionẽ. primũ patet, qa vniuersaliter oĩa nata sunt sciri virtute obiecti theologici, ſm patet, quia nunquã cognoscit aliquid omnino perfecte, nisi in virtute illius obiecti theologici. Con. 5.

Ad arg. dicendum ꝙ Aug. loquitur de theologia vt traditur in sacra scriptura & non de theologia in se; hoc secundum Scot. 1

De doctrina Theologiæ qualitate.

Vtrum Theologia sit sapientia, vel scientia subalternans vel subalternata.

Hoc idem quærit Io. Scot. *in Prol.* 1. *Sen. q* 4. D. *Tho. p. p. q.* 1. *ar.* 2. *ar.* 4. *& ar.* 6. *Dur.* 1. *Sent. q.* 7. *Prol.*

Circa quartum primo quæritur. Vtrũ Theologia sit sciẽtia vel sapientia subalternans, vel subalternata?

Primo arguit̃ ꝙ non sit scientia, quia scientia solũ est de necessariis, sed theologia etiam est de contingentibus. igitur. 1

Secũdo arg. ꝙ non sit Sapiẽtia, qa sapiẽtia hr̃ p infusionẽ cũ sit donũ spũssancti, vt patet Esa. xi. 2 Esa. 11

Theo-

Theologia autem per studium acquiritur. igitur.

3. Tertio arg. ꝙ sit subalternata, qa subiectū eius cõtinet sub subiecto Methaphysicę. Cõtra ꝙ sit scĩa patet ꝑ Aug. dicentē de Theologia. Huic scĩæ tribuē dū est aliud quo fides gignit. Et ꝙ sit sapiētia patet qa Deuteronomio 4. dr̄. Hec est sapĩa nr̄a. Quod āt sit sciētia subalternās respectu aliarū ar. qa superior ē aliis sciētiis. Primo notādū ꝑm Frāciscū de Maronis ꝙ Theologia accipit quadrupliciter. Primo pro habitu, gn̄ato ex studio sacræ scripturę. Secūdo ꝑ habitu cõclusionis deductę ex his q̄ sunt in sacra scriptura. Et vtroq; istorū modorū Theologia ē fides. Tertio ꝑ habitu defensiuo eorum q̄ sunt fidei, ea aūt q̄ sunt fidei nō possunt demõstrari, iō nō pn̄t defendi scĩaliter arguendo, sed solū soluēdo, & tunc si argumēta sunt Methaphysica, solui poterūt ꝑ metaphysicā, quia methaphysicus cognoscet eorū defectū, & sic de aliis sciētiis, iō theologia hoc mõ nō ē scĩa specialis. Quarto ꝑ habitu, q natus ē hr̄i de subiecto theologiæ cognito, sicut Methaphysica est de ente, & de hoc inqrit q̄stio. Secūdo notandū ꝑm Doctorē subtilē, ꝙ scĩa dr̄ certa notitia obiecti necessarii, habēs euidētiā ex aliquo prius noto applicato ad scitū ꝑ discursum sillogisticū vbi tāgunt quatuor cõditiones scię, quarū vltima, videlicet applicatio ꝑ discursum sillogisticū, nō cõuenit ꝑ se scientię simpliciter, sed tm̄ scĩæ imperfectæ, vt in intellectu discursiuo, ꝙ ē intelligēdū de discursu ꝑm ordinē demõstrationis & tp̄is. Si vero sit sermo de discursu ꝑm ordinē naturæ, illa cõditio seqtur ad tertiā. Vnde intellectus angelicus etiā hoc mõ discurrit. Cognoscit. n. hoīem esse risibilē, qa est aīal rõnale cum ita sit in re. Intellectus. n. dt̄ūs vnico intuitu vidēs essentiā diuinā, & oēs pfectiones diuinas, cognoscit Deū posse creare, qa est virtutis infinitę, cū etiā ita sit a parte rei. Sicut. n. vno actu quasi discursiuo diligitur finis, & ea q̄ sunt ad finē, sic est intelligendū de cõclusione & p̄missis. Ipse etiā intellectus diuinus cū cognoscat rē ita eē sicut est, cognoscit triangulū hr̄e tres angulos, qa est figura plana tribus rectis lineis cõ:eta. Vn̄ q̄uis vt dicit Frāciscus de Ma. nō discurrat a magis, aut prius notis ad minus nota, cū oĩa simul & infinite cognoscat, bene tn̄ a principalius notis. obiectū. n. principale prĩcipalius cognoscitur. Tertio notādū ꝙ sicut dicit philosophus. Sapiētia est scĩa q̄dā, tamē supra cõmunē rationem scientiæ aliquid addit pertinēs ad dignitatē videlicet ꝙ sit iudicatiua & ordinatiua de omnibus. Nam sicut idē dicit Philo.

Ad sapientē pertinet iudicare & ordinare de oĩbus. Iudiciū aūt de inferioribus fit ꝑ superiorē cām. Et hoc contingit dupliciter. Vel ꝑ superiorē causam quæ est altissima simpliciter. Vel per superiorem cām, quę est altissima in aliquo genere, & sic duplex est sapientia. videlicet sapiētia simpliciter dicta, & sapientia in aliquo genere. Sicut artifex qui disponit formam dr̄ sapiens,

Aug. 14. de ciui. Dei.

Deu. 4.

3. Ethi.

1. Met. in Pro.

sapiens, & architector respectu artificũ q̃ pparant materiã. Vñ Paulus dicebat. 1. ad Cor. 3. Vt sapiẽs architect' fundamẽtũ po sui. Quarto notãdũ q subalternatio sciẽtiarũ noĩat collocatio nẽ vnius sub alia ẽm depẽdentiã cognitionis, q̃ videlicet sub alternata hẽt principia sua a subalternãte vt musica, q̃ est de numero sonoro ab arismetica, q̃ est de numero simpliciter. His pmissis ponunt tres cõclusiões.

1. Co. 3.

Con. 1. Prima est Theologia in se est scientia, patet ex ratione scientiæ, quæ sibi conuenit.

Con. 2. Secũda cõclusio. Theologia ẽ sapiẽtia simpliciter, patet quia cõsiderat cãm altissimã simpliciter, nõ solũ q̃tũ ad id qđ ẽ naturali rõne cognoscibile, qđ etiã nouerũt philosophi, sed ẽt quãtum ad id qđ est soli deo de seipso notũ, & aliis p reuelationem cõmunicatũ, & per huiusmodi cãm iudicat de oĩbus scientiis nõ q̃dem probãdo aut notificãdo earũ principia, aut suos terminos, sed q̃a quicquid inuenit in aliis repugnans huic sciẽtię, totum condẽnatur vt falsum.

Con. 3. Tertia conclusio. Theologia nõ subalternatur alicui scientię nec sibi subalternat alias. Prima pars patet, q̃a licet subiectũ eius aliquo mõ contineatur sub subiecto methaphysicę, non tñ accipit sua prĩcipia a methaphysica. Nulla. n. passio theologica demõstrari põt per demõstratio nẽ sumptã ex ratione entis. Secũda pars patet, q̃a nulla alia scientia accipit sua principia a theologia, licet ipsa sit superior ordine dignitatis. Quælibet. n. alia sciẽtia in genere cognitionis naturalis hẽt suã resolutiõnẽ vltimã ad aliqua prĩcipia naturaliter nota. Et si querat. An theologia nostra sitne subalternata theologię beatorũ vt dixeruntaliqui. Dicendũ q non, q̃a scientia subalternans & subalternata nõ sunt de iisdẽ veritatibus scibilibus, theologia autẽ nostra est de iisdem de quibus est theologia beatorum.

1. Ad primũ arg. dicendũ, q sciẽtia potest accipi tripliciter. Vno modo generaliter pro quacunq; notitia certa, & hoc modo theologia ẽt duob' primis modis accepta diceret sciẽtia, & sic ẽt de cõtingẽtibus bene est scientia. Secũdo mõ specialiter pro notitia certa & euidenti, & hoc mõ etiã de aliq̃bus contingentibus potest esse scientia, sicut in proposito de contingentibus theologicis in intellectu diuino, & in intellectu beatorum. Tertio mõ stricte put diffinita ẽ a Doctore subtili, & prout diffinitur scire a philosopho, & sic de cõtingentibus non est scientia. 1. Post. c. de sci. re.

Ad ẽm dicendũ, q duplex est sapiẽtia iudicatiua de diuinis. Vna iudicat p modũ inclinationis, & hęc est donũ spiritussancti, iuxta illud. 1. ad Cor. 2. Spiritualis iudicat oĩa, queãdmodũ virtuosus bene iudicat de his quę sunt ẽm virtutẽ agenda, inquantũ ad ea inclinat. Vnde dicit Aristoteles in ethicis, q virtuosus est regula & mẽsura humanorũ actuũ. Alia ãt iudicat p modũ cognitionis & hęc ẽ sapiẽtia, q̃ acquirit p studiũ sacræ scripturę, quemadmodũ etiã illę qui habet scientiam moralẽ iudicare potest de actibus virtutum 1. Cor. 2

tutum

tutum licet non sit virtuosus.

3 Ad tertium patet solutio ex dictis in tertia conclusione.

Vtrum Sacra Doctrina pluralitatem sensuum admittat.

Hoc idem quærit Io. Scot. 1. *sent.d.* 1. *q.*7. D. *Thom.p. p. q.* 1. *ar.* 10. *Dur.* 1. *sent.d.* 1. *q.*7. Io. Bac. 1. *sent.d.* 1 *q.*7.

SEcundo q̃ritur. Vtrum sacra doctrina pluralitatẽ sensuũ, sub vna littera inuoluẽs sit aliis scientiis certior & nobilior?

1 Primo arguitur ꝙ nõ debeat plures sensus habere sub vna litera, quia sacra doctrina debet esse efficax ad planè manifestandam veritatem.

2 Secũdo ar. ꝙ non sit aliis certior, quia contingit aliquibus dubitatio circa articulos fidei, qui sunt principia sacræ doctrinæ. Non autem contingit dubitatio circa principia aliarum sciẽtiarum cum sit per se nota.

3 Tertio ar. ꝙ non sit nobilior, qa modus procedẽdi demõstratiue q est in aliis scientiis, nobilior est quã modus authẽticus, q est in sacra doctrina cũ locus ab auctoritate sit infirmissim⁹.

*Gre.*16. *Lib.*16. *Moral.* Contra. Quo ad primũ dicit Greg. Sacra doctrina oẽs scientias ipso locutionis suæ more transcendit, qa vno eodẽq; sermone dũ narrat gestum prodit misticum. Quo ad 2m nihil est eo certius qđ est a Deo reuelatum. Et quo ad tertiũ, sacra doctrina est de nobilissimo subiecto. Primo notandum, ꝙ cum in aliis scientiis voces significent res, hoc hẽt sacra doctrina proprium ꝙ res significatæ per voces alias ẽt res significant. Autor. n. sacræ scripturæ, qui Deus est vtitur & vocibus & rebus ad significandum. Primus ergo sensus, qui sumitur ex significatione vocum literalis est, siue hystoricus. Sensus aũt qui sumitur ex significatione rerũ, spiritualis est, siue mistic⁹, & iste est triplex. Vnus dicitur allegoricus, inquãtum per ea, quæ gesta sunt significatur id quod credendum est. Alius dicitur moralis, siue tropologicus, quando videlicet per ea quæ facta sunt significantur ea quæ sunt a nobis facienda. Alius vero dicitur Anagogicus, qñ significãtur ea qua sunt a nobis speranda. Vnde versus.

Litera gesta docet, quid credas allegoria.
Moralis quid agas, quid speres anagogia.

Secundo notãdum ꝙ duplex est certitudo, videlicet certitudo euidẽtiæ sicut in primis principiis & cõclusionib⁹ ex eis deductis, & certitudo adhærẽtiæ cuiusinodi est certitudo fidei, q̃ est de nõ euidẽtibus, & talis ẽt dici potest certitudo infallibilitatis.

Tertio notandum, ꝙ sicut dicit Doctor sanctus vna scientia põt dici nobilior alia tripliciter. *1.p.q.1 ar.5.* Primo propter certitudinẽ maiorẽ in modo procedendi sicut mathematicæ sciẽtiæ respectu physicarum scientiarum. Secundo, propter maiorẽ dignitatẽ subiecti, sicut scientia de anima respectu aliarum partium philosophiæ naturalis. Tertio propter maiorem dignitatem finis, sicut politica respectu iconomicæ & monasticæ. His præmissis ponuntur tres conclusiones.

Prima

Con. 1. Prima est. Sacra doctrina cũ sensu literali cõueniẽter hẽt triplicẽ sensum misticum, probat Alexan. hoc Alexãder de Halis in summa, quia veritas prima in se trina est & vna, ergo in doctrina sacra, q̃ est de ipsa conuenienter est vnus sensus literalis & tres mistici. Vnde per appropriationẽ Anagogicus refert ad patrẽ. Allegoricus ad filium, & moralis ad spiritum Sanctũ Item sic Bonau. in Breuiloquio. probatur a beato Bonauentura, quia finis sacræ doctrinæ est, vt per eã dirigatur hõ in cognoscẽdis & agendis, & sic tandẽ perueniat ad optata. Ideo conueniẽter per Allegoriam docet notitiam credendorum, per Tropologiam agendorum, & per Anagogiam sperandorum. Et si quęratur de sensu parabolico, dicit Doctor sanctus ꝙ cõtinetur sub literali. Litera. n. aliquid significat proprie & aliquid figuratiuè nec est sensus literalis ipsa figura, sed id quod est figuratum.

Con. 2. Secunda conclusio. Sacra doctrina certior est omnibus aliis. patet, quia aliæ doctrinæ certitudinem habent ex lumine naturalis rationis, quę falli potest. Sacra vero doctrina certitudinẽ habet a reuelatione diuina, quæ infallibilis est.

Con. 3. Tertia conclusio. Sacra doctrina nobilior est oĩb⁹ aliis. patet, quia certior est simpliciter & de subiecto nobiliori & ad finẽ superiorem ordinatur, videlicet ad beatitudinem supernaturalem, ad quem ordinari debent etiam fines omnium sciẽtiarũ.

S. Thom. 1. p. q. 1. ar. 10. Ad primũ arg. rñdet Doctor sanctus ꝙ ex illa pluralitate sensuũ non sequit aliqua confusio aut deceptio, qa oẽs sensus mistici fundant sup vno literali, ex quo solo trahi põtargm̃, nec tñ ex hoc deperit aliquid sacræ doctrinæ, quia qđ in vno passu per sensum misticũ habet quod est ad salutẽ necessarium, alibi per sensum litteralẽ est expressum.

Ad 2m dicendũ, ꝙ dubitatio quæ aliquibus cõtingit circa articulos fidei, est propter debilitatem intellectus nostri, & non propter incertitudinẽ materiæ.

Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ locus ab auctoritate humana, licet sit infirmissimus, argm̃ tamen qđ sumitur ab auctoritate diuina firmissimum est & certissimũ.

Vtrum Theologia sit practica vel speculatiua.

Hoc idem quærit Io. Sco. 1. sent. q. 4. Prol. Dur. in Prol sentent. q. 6. D. Tho. p. p. q. 1. ar. 4. Io. Bacc. 1 Sent. q. 4. Prol.

Tertio q̃rit. Vtrũ theologia sit speculatiua vel practica.

1 Primo ar. quod sit speculatiua & non practica, sic; quia Cõmentator cœlestis ierarchiæ, in principio sui commenti diuidens scientiam in speculatiuam & practicam, ponit theologiam esse speculatiuam.

2 Secundo ar. practica est circa cõtingentia. vt hr̃ tertio de Aĩa. & 6. ethy. obiectum autem theologicum est necessarium igitur. Th c. 46

3 Tertio ar. Practica est de operabilibus a nobis, sempiterna autẽ de quibus est theologia non sunt a nobis operabilia.

4 Quarto argumen. Speculatiua cum sit gratia sui, nobilior est

est q̃ practica, q̃ est gratia alterius, sed Theologia est scīa nobilissima, igr̃. Cōtra. Ad Ro.13. Finis legis est dilectio, dilectio aūt ē praxis. Primo notandū ꝙ speculatio dr̃ operatio intellectiua, q̃ nō ordinat̃ vlterius ad aliam operationē regulandam, Notanter dr̃ regulādā, qa bene ordinabilis est ad vltimū finē amandū vel attingendū, sed nō ad ipsum regulandū. Praxis aūt ꝓprie dr̃ operatio alterius potētiæ q̃ intellectus a recta ratione regulabilis. Ex quo sequitur, ꝙ volitio primo est praxis, qa actus imperatus a voluntate, nō est regulabilis a rōne, nisi mediāte actu elicito. Mēsura.n. meritorū vel demeritorū, non attēditur ſm quantitatē actuū extrinsecorū, sed intrinsecorū iuxta illud. 1.reg.16. Homo videt ea, quę patent, Deus autem intuetur cor. Secūdo notandum ꝙ notitia aliqua dicitur practica a praxi, qa videlicet naturaliter est prior praxi & eius directiua. Habet autem respectum prioritatis ex ordine potētiarū, scilicet intellectus & voluntatis; aliū aūt respectum, ſm quē dicitur directiua, habet ab obiecto, quod continet rectitudinē praxis & nō a fine, vt aliqui dixerunt. Finis enim, aut est iam elicitus, & sic habet rōnē vltimi & nō principii, aut solū est cognitus & sic bene habet ratio nem obiecti, & ab ipso, vt sic habet scientia practica ꝙ sit directiua, sed non ab ipso, siue vt habet rōnē cāæ finalis. Non.n. habet rōnem causæ, nisi inquantū amatus & desideratus mouet agens ad agēdum. Talis autem relatio directiuitatis est in ipsa notitia ante actū volūtatis. Ex qbus patet, quod formalis rō sciētiæ practicę, consistit in duplici respectu aptitudinali, scilicet, prioritatis & cōformitatis. Rō aūt speculatiuę in priuatione taliū respectuū. His ꝑmissis, ponunt̃ quatuor conclusiones.

Rom.13 — 1.Reg. 16.

Prima est, theologia in nobis est practica, patet qa est directiua voluntatis nr̃ę circa diuina, quibus ostendit fruendum esse, & non vtendum. Con. 1.

Secūda conclusio. Theologia beatorū est practica, patet, quia hēt prioritatē & conformitatē respectu actus voluntatis tendentis in obiectū beatificum. Sic.n. diligunt Deū, sicut ꝓcognoscūt esse diligendū. Et licet voluntas eorū sit inobliquabilis, tn̄ est recta ex conformitate ad contemplationē pręcedētem. Vnde sicut est dare principium productiuum, tam necessariorū, quā contingentiū, ita regulā tam respectu, obliquabilium, q̃ inobliquabilium. Con.2.

Tertia conclusio. Theologia Dei de necessariis est practica. Patet, qa Deus sic se diligit vt se ꝓcognoscit esse diligēdū, & sic in sua sciētia est prioritas, & cōformitas. Et licet voluntas Dei de se sit recta, & nō ab alio regulabilis, tn̄ contēplatio ꝓcedans, quantū est ex se, est regulatiua. Con.3.

Quarta conclusio, Theologia in Deo de contingentibus, puta de verbo incarnato, & huiusmodi, nō est practica, patet, quia non est regulatiua voluntatis circa talia obiecta. Cum enim intellectus diuinus sit regula determinatissima, volūtas autem Con.4.

autẽ sit indifferens ad opposita posset peccare a regula deuiando. Itẽ quicquid attribuitur intellectui diuino ante actum volũtatis, est necessariũ. Sola.n. volũtas primo operatur cõtingenter. Itẽ intellectus diuinus non cognoscit contingentia nisi per determinationẽ volũtatis, nullius.n. cõtingẽtis determinatio relucet in essentia diuina, ĩ qua apparẽt quiditates sub indifferẽtia, iõ non põt talis notitia esse practica cũ sit posterior actu volũtatis. Nec valet si dicat, ꝙ est prior executione, q̃ est praxis, cũ sit actus voluntatis imperatus, quia nullũ actũ potest ratio regulare nisi ꝑuio actu elicito.

1 Ad primũ argu. dicendum, ꝙ Cõmẽtator ibi accipit sciẽtiam speculatiuã large pro oĩ sciẽtia, q̃ de se nõ est executiua, secũdũ quẽ modum ẽt diceretur, ꝙ medicina vniuersalis est speculatiua comparatione particularis & sciẽtia moralis respũ prudentiæ & ars respũ habitus experti.

2 Ad secundũ dicendum, ꝙ ad sciẽtiã practicam sufficit cõtingentia actionis, de qua quidem actione est scientia quantum ad id, quod de ipsa necessario demonstratur. Et si dicatur, ergo scientia practica erit habitus cũ vera ratione actiuus. Hæc autẽ est diffinitio prudentiæ. Dicendũ, ꝙ diffinitio prudẽtię intelligitur de habitu proximo directiuo ex actibus generato & nõ de habitu vniuersali non sic immediate directiuo. *Arist. 6. et hic. cap. de Prudentia.*

3 Ad tertiũ dicẽdum, ꝙ cũ dilectio sit operatio, diligibile est operabile per locũ a coniugatis: & sic sempiterna sunt à nobis operabilia, quia sunt à nobis diligibilia, non quidẽ, quia producant per operationẽ nostrã, sed quia eam terminant.

Ad quartũ dicendũ, inferiora nobiliora sunt in attingentia superiorũ, vt dicit Aristote. & August. super Genesis ad litteram sicut sensitiua in homine, quæ est ꝑꝑ intellectiuã nobilior est q̃ sensitiua ĩ brutis, q̃ est gratia sui & sic scientia, quæ est gratia finis nobilioris, nobilior est q̃ scientia, quæ est gratia sui. 4 *Arist. 7. Poli. Augu. super Genesi ad literam.*

DETERMINATIS aliquibus quæstionibus quasi prohœmialibus. Nunc accedendum est ad specialius tractandas Theologales materias diuisionem faciendo per septem speciales tractatus. In primo videbitur de Dei perfectione. In secundo de mundi conditione. In tertio de hominis præuaricatione. In quarto de verbi reparatiua incarnatione. In quinto de gratiarum & virtutum informatione. In sexto de sacramentorum efficaci institutione. In septimo de finali retributione.

Vtrum Deus sit a nobis cognoscibilis.

Hoc idem quærit D. Thom. 1. p. q. 2. ar. 3. Duran. 1. sent. d. 3. q. 1. Scot. 1. sen. d. 3. q. 1. & 2. Bacc. 1. d. 1. q. 8.

IN primo igitur tractatu vidẽdum est de ipso Deo. Vbi primo quæritur vtrum Deus sit a nobis naturaliter per creaturas cognoscibilis, & præ ipsis creaturis primo notus.

Primo arg. ꝙ non sit a nobis cognosci- 1

Arist. 3. de anima t. c. 37.

cognoscibilis, qa dicit Philoso. ꝙ sicut se habent sensibilia ad sensum, sic fantasmata ad intellectũ, sed de Deo nullum habemus fantasma. igitur.

2 Secundo argu. Dicit Philo. sicut se habet oculus noctuæ ad lumen solis, ita intellectus noster ad ea, quæ sunt manifestissima naturę cuiusmodi est Deus & substantiæ separatæ.

Philos. 2. Met. t. c. 2.

3 Tertio dicit Philo. Infinitum inquātũ infinitũ est ignotum. Item. Infinita non contingit cognoscere, ergo nec infinitum.

Phil. 1. Phisic. t. c. 35.

Quarto dicit Gregorius. Mēs

4 hominis quantuncunque in cōtemplatione profecerit, non ad Deum, sed ad aliquid sub Deo prouenit.

Philos. 2. Met. Grego. super Eze.

5 Quinto arg. Plus distat intelligibile increatum ab intellectu creato quàm intelligibile creatũ à sensu, sed sensus non potest cognoscere intelligibile creatũ, ergo multominus intellectus intelligibile increatum.

6 Sexto, Cognoscēs iudicat de cognito, sed intellectus creatus nō potest iudicare de Deo, cum non habeat posse super eũ, igit.

7 Septimo arguitur, ꝙ De⁹ primo cognoscatur a nobis, quia dicit Philosophus. Sicut res se hēt ad esse sic ad cognosci, Deus autem est primum ens. igitur.

Cōtra. de Deo tractat in Metaphysica, quæ est vltima ĩ ordine acqrendi sciētias naturales.

Aristo. 2. Met. t. c. 16.

Primo notãdũ, ꝙ duplex est notitia, videlicet cōprehēsiua, quãdo. s. aliquid cognoscitur quantũ cognoscibile est: & apprehensiua, qñ scilicet aliquid cognoscitur licet nō perfecte. Et hæc est duplex, videlicet intuitiua, & abstractiua. Intuitiua aũt est de rè in se ipsa inquantũ est existēs & p̄sens & mouens intellectũ & immediate causans actũ intelligendi. Et si dicat, ꝙ Deus habet notitiã intuitiuã de futuris nōdũ existētibus. Dicēdũ ꝙ De⁹ vnica intellectione cognoscit essentiã suã, & oĩa in essentia sua. Et talis intellectio dr̄ intuitiua, à primo, & principali obiecto. Abstractiua vero notitia est de re, in suo representatiuo limitato, abstrahēdo a supradictis & eorũ oppositis. Notanter aũt dr̄ limitato, qa notitia, q̃ habēt beati de creaturis in essentia diuina, tãquã in representatiuo supereminēti & illimitato nō est abstractiua, sed intuitiua. Secundo notandum, ꝙ sicut dicit Beat. Bonauentu. aliud est cognoscere Deum in creaturis, & cognoscere per creaturas, cognoscere. n. Deum in creaturis est, cognoscere præsentiam ei⁹. & influentiam in creaturis, ꝙ viatorum est semiplene: beatorũ autē perfecte. Iuxta quod dicit August. Tũc expresse. Deum videbimus quando erit omnia in omnibus. Cognoscere vero Deũ per creaturas est, a cognitione creaturarũ eleuari ad cognitionē Dei, quasi p̄ scalã mediã, vt dicit Bernard. quod proprie viatorũ est. In statu quidē naturæ conditæ, quasi per speculum clarum & in statu naturæ lapsæ, quasi per speculum enigmaticum. Tertio notandum, secundũ Scotum, ꝙ tripliciter intelligi potest aliquid esse primo cognitum. Primo modo ordine generationis: & hoc modo sensibilia sunt a nobis primo cognita,

1. Sent. d. 3.

2 Augu. lib. de ci. Dei. 18.

Ber. ad Eugenium.

ta, secundo modo ordine, siue primitate adequationis: & hoc modo ens, quod est obiectũ intellectus est, primo notum. Tertio modo ordine perfectionis. Et hoc dupliciter, aut simpliciter, aut secundum proportionẽ. Exemplũ, visio Aquilę de Sole simpliciter est pfectior, q̃ visio mea de lumine cãdelæ, sed fm proportionẽ ad visibilitatẽ, visibilis est econtra. His pręmissis ponuntur octo conclusiones.

Con. 1. Prima est. Neque à viatorib', neq; a beatis põt Deus cognosci notitia comprehensiua, patet, quia intellectus finitus non potest cõprehendere ens infinitũ.

Con. 2. Secunda cõclusio. Nõ põt homo naturaliter cognoscere Deũ notitia intuitiua, patet, qa quãtũ ad talẽ notitiã Deus est obiectũ volũtariũ & nõ naturale, nisi tãtũ respectu intellectus sui.

Con. 3. Tertia conclusio. Deus est a nobis naturaliter cognoscibilis nõ solũ in cõceptu, quasi per accidens, videlicet in attributo: sed in aliquo conceptu per se, & quidditatiuo. Patet, qa si intelligamus Deũ sapiẽtẽ, oportet pręintelligere aliquẽ cõceptũ quidditatiuũ, cui Sapientia inest.

Con. 4. Quarta conclusio. Deus est a nobis cognoscibilis non solũ in cõceptu ipsius analogo ad creaturas, sed etiam in cõceptu vniuoco. Patet de conceptu entis, q est vniuocus Deo & creaturis. Vniuocus enim cõceptus hic dicitur, cuius vnitas sufficit ad cõtradictionẽ, affirmando ipsum & negando de eodem. Probatur ergo sic cõclusio. Modus cognoscendi Deum ex creaturis secundum Dionysium est semota omni imperfectione, reliquũ Deo attribuere p excellentiã, q fieri nõ posset, nisi essent aliqui concept' vniuoci Deo & creaturis.

.5. Quinta conclusio. Deus non est a nobis naturaliter cognoscibilis conceptu proprio quiditatiuo. Patet, quia quantum ad hunc modum cognoscendi est obiectum voluntarium respectu intellectus nostri, nec aliqua creatura a nobis cognoscibilis sufficit nobis ostẽdere ipsam essentiã diuinam, vt est hæc, neque per similitudinem vniuocationis, neque per similitudinẽ imitationis. Vniuocatio enim non est, nisi in rationibus communibus. Imitatio autem non sufficit, quia creatura imperfecte imitatur Deum.

Con. 6. Sexta conclusio. Deus est a nobis cognoscibilis per aliquos cõceptus sibi proprios, patet de cõceptu entis ĩfiniti & cãę simpliciter primæ, & huiusmodi.

Con. 7. Septima conclusio. Illa quæ de Deo cognoscimus naturaliter cognoscimus per creaturas. Probatur, qa creatura, quæ imprimit in intellectu nostro suã speciẽ, ẽt imprimit species suorũ transcendentiũ. Et tũc intellectus virtute propria vti potest multis huiusmodi speciebus: puta specie boni: specie summi ad concipiendũ summum bonum.

Con. 8. Octaua cõclusio. Deus nõ est obiectum à nobis primo cognitum primitate generationis, neque primitate adęquationis, sed bene primitate pfectionis simpliciter, sed non secundum proportionem. Primum, quia ut dicit philosoph. omnis nostra cognitio ortum habet a sensu. Phil. 1. Met. &

2. Post. Deus autem est a sensu remotissimus. Secundum patet, quia nō potest esse illo modo obiectum primo notū primitate adæquationis, tanq̄ aliquid cōe ad omnia intelligibilia, quia nō de omnibus prædicatur. Neque tanq̄ virtualiter ea continens & mouens ad cognitionē omniū adæquate, quia etiam alia entia mouent intellectū nostrū. Tertium patet, quia cognitio quàm habemus de Deo simpliciter, est perfectior cognitione creaturarū. Habet enim æqualem perfectionem ex parte potentiæ, & multo maiorem ex parte obiecti. Quartum patet, quia intellect⁹ noster perfectius attingit alia obiecta secundum proportionē cognoscibilitatis suæ.

1 Ad primum argumentū dicēdum, quòd Philosophus ibi loquitur quantum ad primam motionem intellectus, & non quantum ad actus sequentes. Potest enim intellectus ab obiecto primo mouente abstrahere alia obiecta in eo inclusa, & sic cōcipere aliquid commune sensibilibus, & insensibilibus.

2 Ad secundum dicendū, quòd Philoso. ibi loquitur de notitia intuitiua.

3 Ad tertiū dicēdū, ꝙ infinitū potentiale est ignotū: vnūquodque enim cognoscitur secundū quòd est in actu. Ignotū inquā intellectui cognoscenti illud secūdum modum infinitatis suæ, videlicet accipiēdo alterū post alterū. Sic.n. semper quod intelligit est finitū. intellectus vero diuinus nō sic ipsum intelligit, sed totū simul. Et cum arguitur vltra. Infinita non contingit cognoscere, ergo nec infinitū. Dicēdum quòd non est simile: quia intellectio infinitorum numeraliter concludit infinitatem potentiæ cognoscentis. Ibi enim pluralitas obiectorū arguit maioritatē potētiæ. Cognitio vero infiniti intensiue, non arguit infinitatē potentiæ, aut act⁹, quia non oportet actum habere modum realem quale habet obiectum. Actus enim finitus bene attingit obiectum infinitum, licet non compræhensiue.

Ad quartum dicendum, quòd Greg. nō intendit dicere, ꝙ contēplatio sistat in aliqua creatura. Sic enim esset frui vtendis, quod est summa peruersitas, vt dicit Augu. Sed quia conceptus Dei sub rōne entis infiniti est imꝑfectior cōceptu diuinitatis & iō inferiori intelligibilitate, contēplatio aūt nr̄a de cōi lege sistit in cōceptu entis infiniti. 4

Ad quintum dicendum, quòd maior est vera de distantia secūdum rationem entis, & non secundū rationem cognoscibilis. 5

Ad sextum dicendum, quòd maior est vera de iudicio quod fit discernendo vtrum sit, vel non sit, sed non de iudicio quod fit approbando, vel reprobando. Et hoc modo dicitur, quòd iudex iudicat secundum leges, sed non iudicat de legibus. 6

Ad septimum dicendum, ꝙ illa auctoritas Philosophi debet intelligi de cognosci aptitudinaliter. Vnde primum ens est primum cognoscibile, sed non de cognosci actualiter, nisi respectu intellectus cognoscētis omnia secundum cognoscibilitates suas. 7

De

De his, quæ sunt de Deo cognoscēda.

Vtrum hæc propositio Deus est, sit per se nota.

Hoc idem D. Tho. 1. p. q. 2. ar. 1. Duran. 1. d. 3. q. 3. Scot. 1. sen. d. 2. q. 2. Bacc. 1. sent. d. 3. q. 1.

DICTO de cognoscibilitate Dei in communi, consequenter dicēdum est specialius de his, quæ sunt de Deo cognoscenda. Primo quātum ad essentiæ vnitatē. Secūdo quātū ad personarū trinitatem. Tertio quantum ad attributorum pluralitatē. Circa primū, primo dicendū de esse Dei. Vbi primo quærit, Vtrum ista propositio (Deus est) sit per se nota.

1 Primo arguit, quod sic per Dama. dicēte in principio suarū sentētiarū. Eius quod est esse Deū, cognitio naturaliter est nobis īserta.

2 Secūdo, Deū esse venerādum est per se notū: oēs. n. hoc sētiūt. hoc aūt præsupponit Deū esse.

3 Tertio. Illud, quo nihil maius cogitari pōt, esse est per se notū, sed Deus est, quo nihil maius cogitari pōt igit. Maior patet, quia oppositū prædicati repugnat subiecto. Si. n. illud nō est in re, nō est quo maius cogitari non pōt.

4 Quarto, veritatē esse est per se notū, Deus aūt est veritas, igitur. Maior patet, quia seqtur ex suo opposito. Si. n. veritas non est, verū est veritatem non esse,

Contra. Nullus pōt cōcipere oppositum eius, quod est per se notū, vt dicit Aristot. 4. Methaphysicæ, & primo Posteriorum, de principiis demonstratiuis. Sed dicit insipiens in corde suo, Nō est Deus. Primo notandum, quod propositio per se nota est, quæ habet euidentiam ex suis terminis apud quēcunque intellectū terminos concipientem, sicut ista, de quolibet est affirmatio, vel negatio vera. Communiter etiā exēplificat de ista, omne totū est maius sua parte (sed melius exēplificaretur de ista) omne habēs multitudinem partium, est maius qualibet illarū. Prima enim est demonstrabilis per istam. Prima tamen aliquando dicitur per se nota, quia quasi imperceptibiliter demōstratur. Et si dicatur, quia Solē moueri est per se notū intuenti. De hoc enim nullus quærit probationē, & tamen non ex terminis, cum motus sibi coueniat per accidens, ergo non est conuenientēter diffinita propositio per se nota. Itē multæ cōclusiones cognitæ per inductionem dicūtur per se notæ, quia oēs eas cōcedunt, cuiusmodi est ista (oīs nix est alba) quæ tamen non est euidens ex terminis cū sit per accidens.

4. Met. t. c. 26. 1. Post. t. 1. c. 6.

Ad primum dicēdū, quod intuēti Solem & motum eius, notum est ex terminis intuitiue cognitis Solem moueri: sic enim in intuitiua cognoscuntur ea, quæ sunt per accidens, sicut ea, quæ sunt per se in abstractiua. 1

Ad secūdū dicendum, quod nulla conclusio habita per inductionem proprie est per se nota large tamē vtendo termino aliquādo dicitur per se nota, quia oēs eam concedunt. Vnde tales propositiones dicūtur à Boetio cōes animi conceptiones. Secūdo notandum quòd Deus non potest à nobis concipi conceptu 2

Boetio.

tas & realis distinctio proprietatũ p̄sonaliũ. Pro cuius declaratione aduertẽdũ est, ꝙ quatuor sunt habitudines essentialiter ordinatę, videlicet, Distinctio, Vnio, Compositio, & resolutio. Vnio.n. nõ p̃t esse nisi distinctorũ, distinctio aũt inuenitur sine vniõe, vt patet ĩ cõtrariis. Vnio ẽt est prior cõpõne. Nõ tñ sit cõpositio, nisi ꝑ vnionẽ priũ cõponẽtiũ & tñ ecõuerso vnio est sine cõpõne, vt patet in incarnatione verbi, vbi est vnio, sed nõ cõpositio, alioqñ diuinitas eẽt pars. Vñ cũ in essentialiter ordinatis nõ repugnet priori eẽ sine posteriori, nõ repugnat ergo ꝙ distinctio & vnio sint sine compõne, sicut & cõpõ põt esse sine resolutione, in corporib⁹.n. incorruptilibus ẽ realis cõpõ sine resolutione reali. Secũdo notãdũ, ꝙ formalitas dicitur q̃ditas vniuscuiu q; q̃ditatẽ hñtis, siue sit diffinibile, siue nõ, q̃a rõ formalis cuiusq; ẽ id qđ pertinet ad ipsum in primo mõ dicẽdi ꝑ se, talia aũt oĩa sunt q̃ditatiua: Et si q̄ratur an formalitas sit aliqua realitas. Rñdet, ꝙ sic, q̃a ẽm Aug. quod nulla res est omnino, nihil est, quod est intelligendũ simpliciter, & nõ quiditatiue. Intelligendũ.n tñ est ad istorũ declarationẽ, ꝙ quatuor genera propositionũ formãtur in diuinis. Primũ est propõnũ quiditatiuarũ, vt Deus est spiritus, Deus est substãtia, q̃a talia reducuntur ad primũ modũ perseitatis. Secundũ est identicarũ, vt Pater est essentia, Intellectus est voluntas, q̃a talis prædicatio cõceditur a sanctis vbi vterque terminus est infinitus, aut alter, vt patet per Aug. & Hilariũ lib. de Trin. Contingit etiã q̃nq; fieri p̄dicationẽ identicam propter cõitatẽ alterius extremi, vel amborũ qñ. sunt transcedentes. Et hoc modo cõceditur in creaturis, ꝙ formalitas est entitas. Tertiũ est denominatiuarũ, vt Deus est volens, Deus est intelligens, quia talia non dicunt essentiã, sed aliquid quasi circa essentiã ẽm Damasc.

Aug.

Augu. & Hilarius de Trin.

Dama.

Quartum est essentialium vt Pater est idem ꝙ filius, & filius idem ꝙ pater. Quas propositiones formare docet Aug. ad designandum identitatem essentialem. Cum itaq; dicimus formalitatem esse realitatem i la est propositio identica. Tertio notandũ, ꝙ modus intrinsecus est, qui aduenicns alicui, vel ab ipso discedens non variat rõnẽ formalem eius, vt patet in gradibus per quos intenditur, & remittitur forma. Dicitur autẽ modus intrinsecus, nõ quia sit intra quiditatẽ, sed quia reducitur ad idẽ genus ad quod ratio formalis. Sunt aũt quatuor modi intrinseci principales. Primus est quantitas virtutis, quia finitum, & infinitum intẽsum, & remissum circa idem, non variant in eo rõnem formalem. Secundus est actualis existẽtia, quæ alicui adueniens, vel ab eo discedens non variat rationem formalem eius. Tertius est realitas, quia quiditates creaturarum in potentia obiectiua nullam habent realitatem, & quando creatæ sunt habent eam, & tamen in nullo variatæ sunt eorum rationes formales. Quartus est heccei tas, quæ nõ variat omnem

Augu. lib. de Trin.

omnẽ formalem in indiuiduis eiusdem speciei. Quarto notandum, ꝙ perfectiones scibiles de subiecto theologico sunt illæ, quæ conueniunt ei in secundo modo dicendi per se, cuiusmodi sunt attributa, non.n.cõueniũt ei per accidens vt patet, neque per se primo modo, q̃a diuina essentia eis preintelligitur. Omnia autẽ de primo modo sunt priora, & de nõ identitate taliũ est quęstio proposita, omni etiã distinctione sublata. Pro cuius declaratione intelligendũ est, ꝙ in duabus creaturis puta albedine & nigredine est reperire quatuor signa naturę. Primũ est in quo illa de primo modo per se conueniunt eis, & in illo nõ sunt non idem, neq; distinctę. Secundũ est in quo conueniunt eis per se negationes in earum rationibus fundatæ, & in hoc signo incipit verificari primum principium cõplexum. in primo etiam si albedo non est quãtitas, vel non quantitas, quia nulla negatio conuenit ei quiditatiue. vnde in hoc secundo signo albedo & nigredo sunt non idem, quia ex ratione formali vnius sequitur quod nõ sit alterũ. Tertium est in quo conueniunt eis per se positiue passiones. Vnde in hoc signo albedo & nigredo sunt distinctę. Quod aũt nõ identitas p̃cedat distinctionẽ positiuam patet, quia nulla duo possunt esse distincta, nisi sint non eadem, sed bene econtra. Deus.n. ab eterno erat non idem creaturæ sine vlla distinctione, ens enim a non ente nõ distinguitur realiter, quia realis respectus realem habet terminum. Quartum est in quo conueniunt eis illa, quę per accidens insunt, vt albedo sit actualiter in subiecto. Applicando ergo ad propositum accipiamus duplices diuinas perfectiones, vt sapientiã & iustitiã. In primo signo nõ sunt nõ idẽ, nec distinctæ. In secundo, possunt intelligi nõ idem. In tertio, intelliguntur distinctæ si positiue distinguantur, in quarto aduenirent eis aliqua ꝑ accidens, nisi eis repugnaret, & eodẽ modo põt dici de tertio, quia distinctio videtur infinitis simpliciter repugnare, & ideo ponũtur in eis duo prima signa tm̃. Cum itaq; priori non repugnet esse sine posteriori, nulli subtiliter intelligenti vr̃ absonum, si non identitas sine distinctione ponatur. His p̃missis ponuntur tres conclusiones.

Prima est. Subiectum Theologiæ est summe simplex. Probatur, quia non est cõpositum, nec cõponibile quod patet, q̃a ratio cõpositionis consistit in vnione aliquorum, quorũ vnũ est in potentia respectu alterius. In Deo autem omnia sunt purus actus. Sed instatur, quia diuina essentia intelligitur præcedere attributa & sic ea expectare, ergo est in potentia respectu eo℞. Itẽ attributa insunt essentiæ sicut forma in subiecto, sed forma cũ subiecto facit cõpositionẽ igitur. Item in Deo est potẽtia intellectiua & actus intelligendi. Ad primũ dicendum, ꝙ in ordine signorũ permanẽtiũ nulla est expectatio. Diuina etiã essentia cũ sit de se vltimate actuata nullo modo potest Con. 1.

potest esse in potentia respectu cuiuscunq;. Vñ si p impossibile aliqua sibi aduenirēt ex tpe non actuarent eā, neq; ip a respectu eorū esset in potētia nisi logica li. Ad scdm dicendū, ꝙ attributa nullo modo pficiūt essentiā cū de se sit vltimate perfecta, neq; insunt ei, per modū inhærētiæ, sed ad modū subsistētis. Ad tertiū dicendū, ꝙ ibi æquiuoce sumit potentia, & in diffinitione compositionis. Argm.n.procedit de potentia ad operandū, & in diffinitione cōpositionis est sermo de potentia ad esse. vñ ēt actus intelligēdi, & act⁹ volēdi non actuant ipsas potētias cū p se sint actualitatis infinitæ.

Con. 2. Secūda conclusio. Cū summa simplicitate subiecti theologici stare non potest perfectionum scibilium, de ipso non identitas simpliciter, qa omnia huiusmodi in Deo sunt vnum, & idē simpliciter, vt patet per infinita sanctorum testimonia.

Con. 3. Tertia conclusio. Cū summa simplicitate subiecti theologici, stare potest perfectionum scibilium, de ipso aliqua non identitas formalis, patet, qa si diffinirēt, vna non poneret in diffinitione alterius. Itē probat ista non identitas supposito primo principio complexo in quo radicat omnis doctrina p contradictiones fundatas in variis perfectionibus diuinis. Intellect⁹.n. diuinitus est pductiuus verbi & non voluntas, & volūtas est pductiua spiritussācti & nō intellectus. Itē, intellectus diuin⁹ potest esse malorum non autē voluntas. & sic de multis aliis.

1 Ad primum arg. dicendum ꝙ procedit de eodē simpliciter & non cum illa additione formaliter, aut quiditatiue.

Ad scdm dicēdū, ꝙ locus a contrariis immediatis tenet simpliciter arguendo, & non cum illa additione formaliter. homo.n. non est formaliter, & quiditatiue sanus, neque æger. 2

Ad tertiū dicendū, ꝙ illa aditio facit pcisionem, siue abstractionem sic, ꝙ subiectū sic pcisum nō potest attingere passio. Hæc ex Francisco de Maronis. 3

Vtrum Theologia sit de omnibus per attributionem ad subiectum primum.

Hoc idem quærit D. Tho. 1 p. q. 1. ar 7. Scot. in Prol. 1. Sent q. 3. Dur. 1. sen. 3. Prol. Bac. 1. Sen. q. 5. Prol.

QVarto q̄rit. Vtrū theologia sit de oībus p attributionē ad suū subiectum primū.

Arg. ꝙ nō. dicit Aug. huic scię tribuēdū est non vtiq; qcqd ab hoīe sciri potest in rebus humanis, vbi plurimū vanitatis & curiositatis est, sed id tantummodo quo fides saluberrima quę ad verā beatitudinē ducit gignit, nutrit, defenditur, & roborat. 1 *Aug. 14. de ci. dei c. 1.*

Cōtra. eadē est scīa de aliquo subiecto & de attributis ad ipsum, vt dicit philosophus. iiii. Metha. & exemplificat de sano. Sed oīa entia essentialiter attribuunt ad subiectū primū theologiæ, igit &c. Notādū ꝙ qditates rerū creatarū aliter se hñt respectu intellect⁹ creati, & respū intellect⁹ diuini: Hñt.n. virtutē immutādi intellectū creatū, sed nō diuinū. Cū.n. sunt finitę nō pos- *t. c. 2.*

possunt mutare, aut pficere intellectũ ĩfinitũ. Vñ qcqd cognoscit intellectus diuinus, cognoscit virtute diuinæ essentiæ ita, ꝙ in primo signo ipsa essentia est nota intellectu, in secũdo qditates creatæ, in tertio vero veritates virtualiter contẽtæ in illis qditatibus. Non est tñ ordo secũdi ad tertiũ quasi ꝭm aliquã causalitatẽ, sed est tm̃ ordo quasi effectuũ essentialiter ordinatorũ respũ eiusdẽ cãę. Hoc p̃missio, ponunt̃ quinq; conclusiones.

Con. 1. Prima est. Theologia Dei est de oĩbus, & oĩs cognitio est sibi possibilis. prima pars patet, qa subiectũ theologicũ oĩa alia nota facit intellectui diuino. secunda pars patet, quia nullam cognitionem habere potest nisi virtute subiecti theologici.

Con. 2. Secũda conclusio. Theologia beatorum non est actualiter de oĩbus, sed bene possibiliter, non est tñ oĩs cognitio eis possibilis. Prima pars patet, qa hẽt terminũ p̃fixũ à volũtate Dei ostẽdẽtis. Est. n. eẽntia diuina respũ beatorũ, vt speculũ voluntariũ. Secũda pars patet, qa scibilia nõ sunt infinita & oia nata sunt sciri virtute subiecti theologici. Tertia pars patet, qa p̃ter notitiã quã hñt de qditatibus creatis virtute obiecti theologici, pñt habere aliã naturalẽ ex propria motione taliũ quiditatum.

Con. 3. Tertia conclusio. Theologia nostra, neq; actualiter, neq; possibiliter est de oĩbꝰ. Prima pars patet, quia habet terminum suũ pfixum in sacra scriptura ex voluntate Dei reuelantis. Secunda pars patet pp defectum intellectus nostri, non potentis concipere multas qditates distinctẽ & in speciali. De lege autẽ communi non fit reuelatio nisi de his quorum termini possunt à nobis naturaliter concipi.

Quarta conclusio. Oĩs theologia siue Dei, siue beatorum, siue nr̃a, est de oĩbus entibus q̃ tũ ad aliqua de ipsis scibilia, videlicet q̃ tũ ad aliquos respectus creaturarũ ad diuinam essentiã patet, qa non potest agnosci respectus nisi p cognitionẽ extremorum. Con. 4.

Quinta conclusio. Theologia in se est de oĩbꝰ & oĩs cognitio est possibilis non includẽs imperfectionẽ. primũ pa..et, qa vniuersaliter oĩa nata sunt sciri virtute obiecti theologici, ꝭm patet, quia nunquã cognoscit̃ aliquid omnino perfecte, nisi in virtute illius obiecti theologici. Con. 5.

Ad arg. dicendum ꝙ Aug. loquitur de theologia vt traditur in sacra scriptura & non de theologia in se; hoc secundum Scot. 1

De doctrina Theologiæ qualitate.

Vtrum Theologia sit sapientia, vel scientia subalternans vel subalternata.

Hoc idem quærit Io. Scot. in Prol. 1. Sen. q 4. D. Tho. p. p. q. 1. ar. 2. ar. 4. & ar. 6. Dur. 1. Sent. q. 7. Prol.

CIrca quartum primo quæritur. Vtrũ Theologia sit sciẽtia vel sapientia subalternans, vel subalternata?

Primo arguit̃ ꝙ non sit scientia, quia scientia solũ est de necessariis, sed theologia etiam est de contingentibus. igitur. 1

Secũdo ar. ꝙ non sit Sapiẽtia, qa sapiẽtia hr̃ p infusionẽ cũ sit donũ spũssancti, vt patet Esa. xi. 2 Esa. 11

Theo-

Theologia autem per studium acquiritur. igitur.

3. Tertio arg. ꝙ sit subalternata, q̄a subiectū eius cōtinetˀ sub subiecto Methaphysicę. Cōtra ꝙ sit scīa patet p̄ Aug. dicentē de Theologia: Huic scīæ tribuē dū est aliud quo fides gignit. Et ꝙ sit sapiētia patet q̄a Deuteronomio 4. dr̄. Hec est sapīa nr̄a. Quod āt sit sciētia subalternās respectu aliarū ar. q̄a superior ē aliis sciētiis. Primo notādū ſm Frācīscū de Maronis, ꝙ Theologia accipit quadrupliciter. Primo pro habitu, gñato ex studio sacræ scripturę. Secūdo, p̄ habitu cōclusionis deductę ex his q̄ sunt in sacra scriptura. Et vtroq; istorū modorū Theologia ē fides. Tertio, p̄ habitu defensiuo eorū q̄ sunt fidei, ea aūt q̄ sunt fidei nō pn̄t demōstrari, iō nō pn̄t defendi scīaliter arguendo, sed solū soluēdo, & tunc si argumēta sunt Methaphysica, solui poterūt p̄ metaphysicā, quia methaphysicus cognoscet eorū defectū, & sic de aliis sciētiis, iō theologia hoc mō nō ē scīa specialis. Quarto, p̄ habitu, q̄ natus ē hr̄i de subiecto theologiæ cognito, sicut Methaphysica est de ente, & de hoc inq̄rit q̄stio. Secūdo notandū ſm Doctorē subtilē, ꝙ scīa dr̄ certa notitia obiecti necessarii, habēs euidētiā ex aliquo prius noto applicato ad scitū p̄ discursum sillogisticū vbi tāgunt quatuor cōditiones scię, quarū vltima, videlicet applicatio p̄ discursum sillogisticū, nō cōuenit p̄ se scientię simpliciter, sed tm̄ scīæ imperfecte, vt in intellectu discursiuo, ꝙ ē intelligēdū de discursu ſm ordinē demōstrationis & tp̄is. Si vero sit sermo de discursu ſm ordinē naturæ, illa cōditio seq̄tur ad tertiā. Vnde intellectus angelicus etiā hoc mō discurrit. Cognoscit. n. hoīem esse risibilē, q̄a est aīal rōnale cum ita sit in re. Intellectus. n. btūs vnico intuitu vidēs essentiā diuinā, & oēs p̄fectiones diuinas, cognoscit Deū posse creare, q̄a est virtutis infinitę, cū etiā ita sit a parte rei. Sicut. n. vno actu quasi discursiuo diligitur finis, & ea q̄ sunt ad finē, sic est intelligendū de cōclusione & p̄missis. Ipse etiā intellectus diuinus cū cognoscat rē ita eē sicut est, cognoscit triangulū hr̄e tres angulos, q̄a est figura plana tribus rectis lineis cōtēta. Vñ q̄uis vt dicit Frācīscus de Ma. nō discurrat a magis, aut prius notis ad minus nota, cū oīa simul & infinite cognoscat, bene tñ a principalius notis. obiectū. n. principale prīcipalius cognoscitur. Tertio notādū ꝙ sicut dicit philosophus. Sapiētia est scīa q̄dā, tamē supra cōmunē rationem scientiæ aliquid addit pertinēs ad dignitatē videlicet ꝙ sit iudicatiua & ordinatiua de omnibus. Nam sicut idē dicit Philo. Ad sapientē pertinet iudicare & ordinare de oībus. Iudiciū aūt de inferioribus fit p̄ superiorē cām. Et hoc contingit dupliciter. Vel p̄ superiorē causam quæ est altissima simpliciter. Vel per superiorem cām, quę est altissima in aliquo genere, & sic duplex est sapientia. videlicet sapiētia simpliciter dicta, & sapientia in aliquo genere. Sicut artifex qui disponit formam dr̄ sapiens,

Aug. 14. de ciui. Dei. *Deu. 4.* *3. Ethi.* *1. Met. in Pro.*

sapiens, & architector respectu artificũ q̃ pparant materiã. Vñ Paulus dicebat. 1. ad Cor. 3. Vt sapiẽs architect⁹ fundamẽtũ posui. Quarto notãdũ q̃ subalternatio sciẽtiarũ noĩat collocationẽ vnius sub alia ßm depẽdentiã cognitionis, q̃ videlicet subalternata hẽt principia sua a subalternãte vt musica, q̃ est de numero sonoro ab arismetica, q̃ est de numero simpliciter. His pmissis ponunt̃ tres cõclusiões.

1. Co. 3.

Con. 1. Prima est Theologia in se est scientia, patet ex ratione scientiæ, quæ sibi conuenit.

Con. 2. Secũda cõclusio: Theologia ẽ sapiẽtia simpliciter, patet quia cõsiderat cãm altissimã simpliciter, nõ solũ q̃tũ ad id qđ ẽ naturali rõne cognoscibile, qđ etiã nouerũt philosophi, sed ẽt quãtum ad id qđ est soli deo de seipso notũ, & aliis p reuelationem cõmunicatũ, & per huiusmodi cãm iudicat de oĩbus scientiis nõ q̃dem probãdo aut notificãdo earũ principia, aut suos terminos, sed q̃a quicquid inuenit in aliis repugnans huic sciẽtię, totum condẽnatur vt falsum.

Con. 3. Tertia conclusio. Theologia nõ subalternatur alicui scientię nec sibi subalternat alias. Prima pars patet, q̃a licet subiectũ eius aliquo mõ contineatur sub subiecto methaphysicę, non tñ accipit sua prĩcipia a methaphysica. Nulla. n. passio theologica demõstrari põt per demõstrationẽ sumptã ex ratione entis. Secũda pars patet, q̃a nulla alia scientia accipit sua principia a theologia, licet ipsa sit superior ordine dignitatis. Quælibet. n. alia sciẽtia in genere cognitionis naturalis hẽt suã resolutiõnẽ vltimã ad aliqua prĩcipia naturaliter nota. Et si querat̃. An theologia nostra sitne subalternata theologię beatorũ vt dixerunt aliqui. Dicendũ q̃ non, q̃a scientia subalternans & subalternata nõ sunt de iisdẽ veritatibus scibilibus, theologia autẽ nostra est de iisdem de quibus est theologia beatorum.

1. Ad primũ arg. dicendũ, q̃ sciẽtia potest accipi tripliciter. Vno modo generaliter pro quacunq; notitia certa, & hoc modo theologia ẽt duob⁹ primis modis accepta diceret̃ sciẽtia, & sic ẽt de cõtingẽtibus bene est scientia. Secũdo mõ specialiter pro notitia certa & euidenti, & hoc mõ etiã de aliq̃bus contingentibus potest esse scientia, sicut in proposito de contingentibus theologicis in intellectu diuino, & in intellectu beatorum. Tertio mõ stricte put diffinita ẽ a Doctore subtili, & prout diffinitur scire a philosopho, & sic de cõtingentibus non est scientia. 1. Post. c. de sci- re.

Ad ßm dicendũ, q̃ duplex est sapiẽtia iudicatiua de diuinis. Vna iudicat p modũ inclinationis, & hęc est donũ spiritussancti, iuxta illud. 1. ad Cor. 2. Spiritualis iudicat oĩa, queãdmodũ virtuosus bene iudicat de his quę sunt ßm virtutẽ agenda, inquantũ ad ea inclinat̃. Vnde dicit Aristoteles in ethicis, q̃ virtuosus est regula & mẽsura humanorũ actuũ. Alia ãt iudicat p modũ cognitionis & hęc ẽ sapiẽtia, q̃ acquirit̃ p studiũ sacræ scripturę, quemadmodũ etiã illę qui habet scientiam moralẽ iudicare potest de actibus virtutum

1. Cor. 2

tutum licet non sit virtuosus.

3 Ad tertium patet solutio ex dictis in tertia conclusione.

Vtrum Sacra Doctrina pluralitatem sensum admittat.

Hoc idem quærit Io. Scot. 1. *sent. d.* 1. *q.* 7. D. *Thom. p. p. q.* 1. *ar.* 10. Dur. 1. *sent. d.* 1. *q.* 7. Io. Bac. 1. *sent. d.* 1 *q.* 7.

SEcundo q̄ritur. Vtrum sacra doctrina pluralitatē sensuū, sub vna littera inuoluēs sit aliis scientiis certior & nobilior?

1 Primo arguitur ꝙ nō debeat plures sensus habere sub vna litera, quia sacra doctrina debet esse efficax ad planè manifestandam veritatem.

2 Secūdo ar. ꝙ non sit aliis certior, quia contingit aliquibus dubitatio circa articulos fidei, qui sunt principia sacræ doctrinæ. Non autem contingit dubitatio circa principia aliarum sciētiarum cum sit per se nota.

3 Tertio ar. ꝙ non sit nobilior, qa modus procedēdi demōstratiue q est in aliis scientiis, nobilior est quā modus authēticus, q est in sacra doctrina cū locus ab auctoritate sit infirmissim⁹.

Gre. 16. *Lib.* 16. *Moral.* Contra. Quo ad primū dicit Greg. Sacra doctrina oēs scientias ipso locutionis suæ more transcendit, qa vno eodēq; sermone dū narrat gestum prodit misticum. Quo ad ꝑm nihil est eo certius qd̄ est a Deo reuelatum. Et quo ad tertiū, sacra doctrina est de nobilissimo subiecto. Primo notandum, ꝙ cum in aliis scientiis voces significent res, hoc hēt sacra doctrina proprium ꝙ res significatæ per voces alias ē͂t res significant. Autor. n. sacræ scripturæ, qui Deus est vtitur & vocibus & rebus ad significandum. Primus ergo sensus, qui sumitur ex significatione vocum literalis est, siue hystoricus. Sensus aūt qui sumitur ex significatione rerū, spiritualis est, siue mistic⁹, & iste est triplex. Vnus dicitur allegoricus, inquātum per ea, quæ gesta sunt significatur id quod credendum est. Alius dicitur moralis, siue tropologicus, quando videlicet per ea quæ facta sunt significantur ea quæ sunt a nobis facienda. Alius vero dicitur Anagogicus, qn̄ significātur ea quæ sunt a nobis speranda. Vnde versus.

Litera gesta docet, quid credas allegoria.
Moralis quid agas, quid speres anagogia.

Secundo notādum ꝙ duplex est certitudo, videlicet certitudo euidētiæ sicut in primis principiis & cōclusionib⁹ ex eis deductis, & certitudo adhærētiæ cuiusmodi est certitudo fidei, q̄ est de nō euidētibus, & talis ē͂t dici potest certitudo infallibilitatis. Tertio notandum, ꝙ sicut dicit Doctor sanctus vna scientia pōt dici nobilior alia tripliciter. *1. p. q. 1. ar. 5.* Primo propter certitudinē maiorē in modo procedendi sicut mathematicæ sciētiæ respectu physicarum scientiarum. Secundo, propter maiorē dignitatē subiecti, sicut scientia de anima respectu aliarum partium philosophiæ naturalis. Tertio propter maiorem dignitatem finis, sicut politica respectu iconomicæ & monasticæ. His præmissis ponuntur tres conclusiones.

Prima

Con. 1. Prima est. Sacra doctrina cū sensu literali cōueniēter hēt triplicē sensum misticum, probat hoc Alexāder de Halis in summa, quia veritas prima in se trina est & vna, ergo in doctrina sacra, q̄ est de ipsa conuenienter est vnus sensus literalis & tres mistici. Vnde per appropriationē Anagogicus refert ad patrē. Allegoricus ad filium, & moralis ad spiritum Sanctū Item sic probatur a beato Bonauentura, quia finis sacræ doctrinæ est, vt per eā dirigatur hō in cognoscē dis & agendis, & sic tandē perueniat ad optata. Ideo conueniēter per Allegoriam docet notitiam credendorum, per Tropologiam agendorum, & per Anagogiam sperandorum. Et si quęratur de sensu parabolico, dicit Doctor sanctus ꝙ cōtinetur sub literali. Litera. n. aliquid significat proprie & aliquid figuratiuè nec est sensus literalis ipsa figura, sed id quod est figuratum.

Alexan.

Bonau. in Breuiloquio.

Con. 2. Secunda conclusio. Sacra doctrina certior est omnibus aliis. patet, quia aliæ doctrinæ certitudinem habent ex lumine naturalis rationis, quę falli potest. Sacra vero doctrina certitudinē habet a reuelatione diuina, quæ infallibilis est.

Con. 3. Tertia conclusio. Sacra doctrina nobilior est oīb⁹ aliis. patet, quia certior est simpliciter & de subiecto nobiliori & ad finē superiorem ordinatur, videlicet ad beatitudinem supernaturalem, ad quem ordinari debent etiam fines omnium sciētiarū.

S. Thom. 1. p. q. 1. ar. 10. Ad primū arg. rńdet Doctor sanctus ꝙ ex illa pluralitate sensuū non sequit̄ aliqua confusio aut deceptio, qa oēs sensus mistici fundant̄ sup vno literali, ex quo solo trahi pōtargm̄, nec tñ ex hoc deperit aliquid sacræ doctrinæ, quia qđ in vno passu per sensum misticū habet̄ quod est ad salutē necessarium, alibi per sensum litteralē est expressum.

Ad 2m dicendū, ꝙ dubitatio quæ aliquibus cōtingit circa articulos fidei, est propter debilitatem intellectus nostri, & non propter incertitudinē materiæ.

Ad tertiū dicēdū, ꝙ locus ab auctoritate humana, licet sit infirmissimus, argm̄ tamen qđ sumitur ab auctoritate diuina firmissimum est & certissimū.

Vtrum Theologia sit practica vel speculatiua.

Hoc idem quarit Io. Sco. 1. *sent. q.* 4. Prol. *Dur. in* Prol *sentent. q.* 6. D. Tho. *p. p. q.* 1. *ar.* 4. Io. *Bacc.* 1 *Sent. q.* 4. *Prol.*

TErtio q̄rit̄. Vtrū theologia sit speculatiua vel practica.

1 Primo ar. quod sit speculatiua & non practica, sic; quia Cōmentator cœlestis ierarchiæ, in principio sui commenti diuidens scientiam in speculatiuam & practicam, ponit theologiam esse speculatiuam.

2 Secundo ar. practica est circa cōtingentia. vt hr̄ tertio de Aīa. & 6. ethy. obiectum autem theologicum est necessarium igitur. Th c. 46

3 Tertio ar. Practica est de operabilibus a nobis, sempiterna autē de quibus est theologia non sunt a nobis operabilia.

4 Quarto argumen. Speculatiua cum sit gratia sui, nobilior est

ęſt q̃ practica, q̃ eſt gratia alterius, ſed Theologia eſt ſcĩa nobiliſſima, igr̃. Cõtra. Ad Ro. 13. Finis legis eſt dilectio, dilectio aũt ē praxis. Primo notandũ ꝙ ſpeculatio dr̃ operatio intellectiua, q̃ nõ ordinat vlterius ad aliam operationē regulandam, Notanter dr̃ regulãdã, q̃a bene ordinabilis eſt ad vltimũ finē amandũ vel attingendũ, ſed nõ ad ipſum regulandũ. Praxis aũt ꝓprie dr̃ operatio alterius potẽtiæ q̃ intellectus a recta ratione regulabilis. Ex quo ſequitur, ꝙ volitio primo eſt praxis, q̃a actus imperatus a voluntate, nõ eſt regulabilis a rõne, niſi mediãte actu elicito. Mẽſura.n. meritorũ vel demeritorũ, non attẽditur ſm quantitatē actuũ extrinſecorũ, ſed intrinſecorũ iuxta illud. 1. reg. 16. Homo videt ea, quę patent, Deus autem intuetur cor. Secũdo notandum ꝙ notitia aliqua dicitur practica a praxi, q̃a videlicet naturaliter eſt prior praxi & eius directiua. Habet autem reſpectum prioritatis ex ordine potẽtiarũ, ſcilicet intellectus & voluntatis; aliũ aũt reſpectum, ſm quē dicitur directiua, habet ab obiecto, quod continet rectitudinē praxis & nõ a fine, vt aliqui dixerunt. Finis enim, aut eſt iam elicitus, & ſic habet rõnē vltimi & nõ principii, aut ſolũ eſt cognitus & ſic bene habet rationem obiecti, & ab ipſo, vt ſic habet ſcientia practica ꝙ ſit directiua, ſed non ab ipſo, ſiue vt habet rõnē cãæ finalis. Non.n. habet rõnem cauſæ, niſi inquantũ amatus & deſideratus mouet agens ad agẽdum. Talis autem relatio directiuitatis eſt in ip̃a notitia ante actũ volũtatis. Ex q̃bus patet, quod formalis rõ ſciẽtiæ practicę, conſiſtit in duplici reſpectu aptitudinali, ſcilicet, prioritatis & cõformitatis. Rõ aũt ſpeculatiuę in priuatione taliũ reſpectuũ, His p̃miſſis, ponunt quatuor concluſiones.

Rom. 13

1. Reg. 16.

Prima eſt, theologia in nobis eſt practica, patet q̃a eſt directiua voluntatis nr̃ę circa diuina, quibus oſtendit fruendum eſſe, & non vtendum. Con. 1.

Secũda concluſio. Theologia beatorũ eſt practica, patet, quia hēt prioritatē & conformitatē reſpectu actus voluntatis tendentis in obiectũ beatificum. Sic.n. diligunt Deũ, ſicut p̃cognoſcũt eſſe diligendũ. Et licet voluntas eorũ ſit inobliquabilis, tñ eſt recta ex conformitate ad contemplationē pręcedētem. Vnde ſicut eſt dare principium productiuum, tam neceſſariorũ, quã contingentiũ, ita regulã tam reſpectu, obliquabilium, q̃ inobliquabilium. Con. 2.

Tertia concluſio. Theologia Dei de neceſſariis eſt practica. Patet, q̃a Deus ſic ſe diligit vt ſe p̃cognoſcit eſſe diligẽdũ, & ſic in ſua ſciẽtia eſt prioritas, & cõformitas. Et licet voluntas Dei de ſe ſit recta, & nõ ab alio regulabilis, tñ contẽplatio p̃cedens, quantũ eſt ex ſe, eſt regulatiua. Con. 3.

Quarta concluſio, Theologia in Deo de contingentibus, puta de verbo incarnato, & huiuſmodi, nõ eſt practica, patet, quia non eſt regulatiua voluntatis circa talia obiecta. Cum enim intellectus diuinus ſit regula determinatiſſima, volũtas autem Con. 4.

autē sit indifferens ad opposita posset peccare a regula deuiando. Itē quicquid attribuitur intellectui diuino ante actum volūtatis, est necessariū. Sola.n. volūtas primo operatur cōtingenter. Itē intellectus diuinus non cognoscit contingentia nisi per determinationē volūtatis, nullius.n. cōtingētis determinatio relucet in essentia diuina, ī qua apparēt quiditates sub indifferētia, iō non pōt talis notitia esse practica cū sit posterior actu volūtatis. Nec valet si dicat, ꝙ est prior executione, q̄ est praxis, cū sit actus voluntatis imperatus, quia nullū actū potest ratio regulare nisi ꝑuio actu elicito.

1 Ad primū argu. dicendum, ꝙ Cōmētator ibi accipit sciētiam speculatiuā large pro oī sciētia, q̄ de se nō est executiua, secūdū quē modum ēt diceretur, ꝙ medicina vniuersalis est speculatiua comparatione particularis & sciētia moralis respū prudentiæ & ars respū habitus experti.

2 Ad secundū dicendum, ꝙ ad sciētiā practicam sufficit cōtingentia actionis, de qua quidem actione est scientia quantum ad id, quod de ipsa necessario demonstratur. Et si dicatur, ergo scientia practica erit habitus cū vera ratione actiuus. Hæc autē est diffinitio prudentiæ. Dicendū, ꝙ diffinitio prudētię intelligitur de habitu proximo directiuo ex actibus generato & nō de habitu vniuersali non sic immediate directiuo.

Arist. 6. et hic. cap. de Prudentia.

3 Ad tertiū dicēdum, ꝙ cū dilectio sit operatio, diligibile est operabile per locū a coniugatis: & sic sempiterna sunt à nobis operabilia, quia sunt à nobis diligibilia, non quidē, quia producant per operationē nostrā, sed quia eam terminant.

Ad quartū dicendū, inferiora nobiliora sunt in attingentia superiorū, vt dicit Aristote. & August. super Genesis ad litteram sicut sensitiua in homine, quæ est ꝑꝑ intellectiuā nobilior est q̄ sensitiua ī brutis, q̄ est gratia sui & sic scientia, quæ est gratia finis nobilioris, nobilior est q̄ scientia, quæ est gratia sui. 4

Arist. 7. Poli. Augu. super Genesi ad literam.

DETERMINATIS aliquibus quæstionibus quasi prohœmialibus. Nunc accedendum est ad specialius tractandas Theologales materias dimisionem faciendo per septem speciales tractatus. In primo videbitur de Dei perfectione. In secundo de mundi conditione. In tertio de hominis prænaricatione. In quarto de verbi reparatiua incarnatione. In quinto de gratiarum & virtutum informatione. In sexto de sacramentorum efficaci institutione. In septimo de finali retributione.

Vtrum Deus sit a nobis cognoscibilis.

Hoc idem quærit D. Thom. 1. p. q. 2. ar. 3. Duran. 1. sent. d. 3. q. 1. Scot. 1. sen. d. 3. q. 1. & 2. Bac. 1. d. 1. q. 5.

IN primo igitur tractatu vidēdum est de ipso Deo. Vbi primo quæritur vtrum Deus sit a nobis naturaliter per creaturas cognoscibilis, & præ ipsis creaturis primo notus.

Primo arg. ꝙ non sit a nobis 1

Arist. 3. de anima t. c. 37. cognoscibilis, qa dicit Philoso. ꝙ sicut se habent sensibilia ad sensum, sic fantasmata ad intellectū, ed de Deo nullum habemus fantasma. igitur.

2 Secundo argu. Dicit Philo. sicut se habet oculus noctuæ ad lumen solis, ita intellectus noster ad ea, quæ sunt manifestissima nature cuiusmodi est Deus & substantiæ separatæ. Philos. 2. Met. t. c. 2.

3 Tertio dicit Philo. Infinitum inquātū infinitū est ignotum. Item. Infinita non contingit cognoscere, ergo nec infinitum. Phil. 1. Phisic. t. c. 35.

4 Quarto dicit Gregorius. Mēs hominis quantuncunque in cōtemplatione pro fecerit, non ad Deum, sed ad aliquid sub Deo prouenit. Philos. 2. Met. Grego. super. Eze.

5 Quinto arg. Plus distat intelligibile increatum ab intellectu creato quàm intelligibile creatū à sensu, sed sensus non potest cognoscere intelligibile creatū, ergo multominus intellectus intelligibile increatum.

6 Sexto, Cognoscēs iudicat de cognito, sed intellectus creatus nō potest iudicare de Deo, cum non habeat posse super eū, igit.

7 Septimo arguitur, ꝙ Deꝰ primo cognoscatur a nobis, quia dicit Philosophus. Sicut res se hēt ad esse sic ad cognosci, Deus autem est primum ens. igitur.

Cōtra. de Deo tractat in Metaphysica, quæ est vltima i ordine acqrendi sciētias naturales. Aristo. 2. Met. t. c. 16. Primo notādū, ꝙ duplex est notitia, videlicet cōprehēsiua, quādo. s. aliquid cognoscitur quantū cognoscibile est: & apprehensiua, qñ scilicet aliquid cognoscitur licet nō perfecte. Et hæc est duplex, videlicet intuitiua, & abstractiua. Intuitiua aūt est de rē in se ipsa inquantū est existēs & p̄sens & mouens intellectū & immediate causans actū intelligendi. Et si dicat, ꝙ Deus habet notitiā intuitiuā de futuris nōdū existētibus. Dicēdū ꝙ Deꝰ vnica intellectione cognoscit essentiā suā, & oīa in essentia sua. Et talis intellectio dr̄ intuitiua, à primo, & principali obiecto. Abstractiua vero notitia est de re, in suo representatiuo limitato, abstrahēdo a supradictis & eorū oppositis. Notanter aūt dr̄ limitato, qa notitia, q̄ habēt beati de creaturis in essentia diuina, tāquā in representatiuo supereminēti & illimitato nō est abstractiua, sed intuitiua. Secundo notandum, ꝙ sicut dicit Beat. Bonauentu. aliud est cognoscere Deum in creaturis, & cognoscere per creaturas, cognoscere. n. Deum in creaturis est, cognoscere præsentiam eiꝰ & influentiam in creaturis, ꝙ viatorum est semiplene: beatorū autē perfecte. Iuxta quod dicit August. Tūc expresse Deum videbimus quando erit omnia in omnibus. Cognoscere vero Deū per creaturas est, a cognitione creaturarū eleuari ad cognitionē Dei, quasi p scalā mediā, vt dicit Bernard. quod proprie viatorū est. In statu quidē naturæ conditæ, quasi per speculum clarum & in statu naturæ lapsæ, quasi per speculum enigmaticum. Tertio notandum, secundū Scotum, ꝙ tripliciter intelligi potest aliquid esse primo cognitum. Primo modo ordine generationis: & hoc modo sensibilia sunt a nobis primo cognita,

1. Sent. d. 3. 2 Augu. lib. de ci. Dei. 18. Ber. ad Eugenium.

ta, secundo modo ordine, siue primitate adequationis: & hoc modo ens, quod est obiectũ intellectus est, primo notum. Tertio modo ordine perfectionis. Et hoc dupliciter, aut simpliciter, aut secundum proportionẽ. Exemplũ, visio Aquilę de Sole simpliciter est pfectior, q̃ visio mea de lumine cãdelæ, sed s̃m proportionẽ ad visibilitatẽ, visibilis est econtra. His premissis ponuntur octo conclusiones.

Con. 1. Prima est. Neque à viatorib⁹, neq; a beatis põt Deus cognosci notitia comprehensiua, patet, quia intellectus finitus non potest cõprehendere ens infinitũ.

Con. 2. Secunda cõclusio. Nõ põt homo naturaliter cognoscere Deũ notitia intuitiua, patet, qa quãtũ ad talẽ notitiã Deus est obiectũ volũtariũ & nõ naturale, nisi tãtũ respectu intellectus sui.

Con. 3. Tertia conclusio. Deus est a nobis naturaliter cognoscibilis nõ solũ in cõceptu, quasi per accidens, videlicet in attributo: sed in aliquo conceptu per se, & quidditatiuo. Patet, qa si intelligamus Deũ sapiẽtẽ, oportet pre intelligere aliquẽ cõceptũ quidditatiuũ, cui Sapientia inest.

Con. 4. Quarta conclusio. Deus est a nobis cognoscibilis non solũ in cõceptu ipsius analogo ad creaturas, sed etiam in cõceptu vniuoco. Patet de conceptu entis, q est vniuocus Deo & creaturis. Vniuocus enim cõceptus hic dicitur, cuius vnitas sufficit ad cõtradictionẽ, affirmando ipsum & negando de eodem. Probatur ergo sic cõclusio. Modus cognoscendi Deum ex creaturis secundum Dionysium est semota omni imperfectione, reliquũ Deo attribuere p excellentiã, q fieri nõ posset, nisi essent aliqui concept⁹ vniuoci Deo & creaturis.

5. Quinta conclusio. Deus non est a nobis naturaliter cognoscibilis conceptu proprio quiditatiuo. Patet, quia quantum ad hunc modum cognoscendi est obiectum voluntarium respectu intellectus nostri, nec aliqua creatura a nobis cognoscibilis sufficit nobis ostẽdere ipsam essentiã diuinam, vt est hæc, neque per similitudinem vniuocationis, neque per similitudinẽ imitationis. Vniuocatio enim non est, nisi in rationibus communibus. Imitatio autem non sufficit, quia creatura imperfecte imitatur Deum.

Con. 6. Sexta conclusio. Deus est a nobis cognoscibilis per aliquos cõceptus sibi proprios, patet de cõceptu entis ĩfiniti & cãę simpliciter primæ, & huiusmodi.

Con. 7. Septima conclusio. Illa quæ de Deo cognoscimus naturaliter cognoscimus per creaturas. Probatur, qa creatura, quæ imprimit in intellectu nostro suã speciẽ, ẽt imprimit species suorũ transcendentiũ. Et tũc intellectus virtute propria vti potest multis huiusmodi speciebus: puta specie boni: specie summi ad concipiendũ summum bonum.

Con. 8. Octaua cõclusio. Deus nõ est obiectum a nobis primo cognitum primitate generationis, neque primitate adęquationis, sed bene primitate pfectionis simpliciter, sed non secundum proportionem. Primum, quia ut dicit philosoph. omnis nostra cognitio ortum habet a sensu. Phil. 1. Met. &

2. Post. Deus autem est a sensu remotissimus. Secundum patet, quia nõ potest esse illo modo obiectum primo notũ primitate adæquationis, tanquam aliquid cõe ad omnia intelligibilia, quia nõ de omnibus prædicatur. Neque tanquam virtualiter ea continens & mouens ad cognitionẽ omniũ adæquate, quia etiam alia entia mouent intellectũ nostrũ. Tertium patet, quia cognitio quàm habemus de Deo simpliciter, est perfectior cognitione creaturarũ. Habet enim æqualem perfectionem ex parte potentiæ, & multo maiorem ex parte obiecti. Quartum patet, quia intellect⁹ noster perfectius attingit alia obiecta secundum proportionẽ cognoscibilitatis suæ.

1 Ad primum argumentũ dicẽdum, quòd Philosophus ibi loquitur quantum ad primam motionem intellectus, & non quantum ad actus sequentes. Potest enim intellectus ab obiecto primo mouente abstrahere alia obiecta in eo inclusa, & sic cõcipere aliquid commune sensibilibus, & insensibilibus.

2 Ad secundum dicendũ, quòd Philoso. ibi loquitur de notitia intuitiua.

3 Ad tertiũ dicẽdũ, quod infinitũ potentiale est ignotũ: vnũquodque enim cognoscitur secundũ quòd est in actu. Ignotũ inquã intellectui cognoscenti illud secũdum modum infinitatis suæ, videlicet accipiẽdo alterũ post alterũ. Sic.n. semper quod intelligit est finitũ. intellectus vero diuinus nõ sic ipsum intelligit, sed totũ simul. Et cum arguitur vltra. Infinita non contingit cognoscere, ergo nec infinitũ. Dicẽdum quòd non est simile: quia intellectio infinitorum numeraliter concludit infinitatem potentiæ cognoscentis. Ibi enim pluralitas obiectorũ arguit maioritatẽ potẽtiæ. Cognitio vero infiniti intensiue, non arguit infinitatẽ potentiæ, aut act⁹, quia non oportet actum habere modum realem quale habet obiectum. Actus enim finitus bene attingit obiectum infinitum, licet non compræhensiue.

Ad quartum dicendum, quòd Greg. nõ intendit dicere, quod contẽplatio sistat in aliqua creatura. Sic enim esset frui vtendis, quod est summa peruersitas, vt dicit Augu. Sed quia conceptus Dei sub rõne entis infiniti est imperfectior cõceptu diuinitatis & iõ inferiori intelligibilitate, contẽplatio aũt nr̃a de cõi lege sistit in cõceptu entis infiniti. 4

Ad quintum dicendum, quòd maior est vera de distantia secũdum rationem entis, & non secundũ rationem cognoscibilis. 5

Ad sextum dicendum, quòd maior est vera de iudicio quod fit discernendo vtrum sit, vel non sit, sed non de iudicio quod fit approbando, vel reprobando. Et hoc modo dicitur, quòd iudex iudicat secundum leges, sed non iudicat de legibus. 6

Ad septimum dicendum, quod illa auctoritas Philosophi debet intelligi de cognosci aptitudinaliter. Vnde primum ens est primum cognoscibile, sed non de cognosci actualiter, nisi respectu intellectus cognoscẽtis omnia secundum cognoscibilitates suas. 7

De

De his, quæ sunt de Deo cognoscēda.

Vtrum hæc propositio Deus est, sit per se nota.

Hoc idem D. Tho. 1. p. q. 2. ar. 1. Duran. 1. d. 3. q. 3. Scot. 1. sen. d. 2. q. 2. Bacc. 1. sent. d. 3. q. 1.

DICTO de cognoscibilitate Dei in communi, consequenter dicēdum est specialius de his, quæ sunt de Deo cognoscenda. Primo quātum ad essentiæ vnitatē, Secūdo quātū ad p̄sonarū trinitatem. Tertio quantum ad attributorum pluralitatē. Circa primū, primo dicendū de esse Dei. Vbi primo quærit, Vtrum ista propositio (Deus est) sit per se nota.

1 Primo arguit, ꝙ sic p̄ Dama. dicēte in principio suarū sentētiarū. Ei⁹ ꝙ est esse Deū, cognitio naturaliter est nobis ī erta.

2 Secūdo, Deū esse venerādum est p̄ se notū: oēs. n. hoc sētiūt. hoc aūt præsupponit Deū esse.

3 Tertio. Illud, quo nihil mai⁹ cogitari pōt, esse est p̄ se notū, sed De⁹ est, quo nihil maius cogitari pōt igit. Maior patet, quia oppositū p̄dicati repugnat subiecto. Si. n. illud nō est in re, nō est quo maius cogitari non pōt.

4 Quarto, veritatē esse est p̄ se notū, Deus aūt est veritas, igitur. Maior patet, quia seqtur ex suo opposito. Si. n. veritas non est, verū est veritatem non esse,

Contra. Nullus pōt cōcipere oppositum eius, ꝙ est per se notū, vt dicit Aristot. 4. Methaphysicæ, & primo Posteriorum, de principiis demonstratiuis. Sed dicit insipiens in corde suo, Nō est Deus. Primo notandum, ꝙ propositio per se nota est, quæ habet euidentiam ex suis terminis apud quēcunque intellectū terminos concipientem, sicut ista, de quolibet est affirmatio, vel negatio vera. Communiter etiā exēplificat de ista, omne totū est maius ua parte (sed melius exēplificaretur de ista) omne habēs multitudinem partium, est maius qualibet illarū. Prima enim est demonstrabilis per istam. Prima tamen aliquando dicitur per se nota, qa quasi imperceptibiliter demōstratur. Et si dicatur, quia Solē moueri est per se notū intuenti. De hoc enim nullus quærit probationē, & tamen non ex terminis, cum motus sibi coueniat per accidens, ergo non est conueniēter diffinita propositio per se nota. Itē multæ cōclusiones cognitæ per inductionem dicūtur per se notæ, quia oēs eas cōcedunt, cuiu modi est ista (oīs nix est alba) quæ tamen non est euidens ex terminis cū sit per accidens.

4. Met. t. c. 26. 1. Post. t. 1. c. 6.

Ad primum dicēdū, ꝙ intuēti Solem & motum eius, notum est ex terminis intuitiue cognitis Solem moueri: sic enim in intuitiua cognoscuntur ea, quæ sunt per accidens, sicut ea, quæ sunt per se in abstractiua. 1

Ad secūdū dicendum, ꝙ nulla conclusio habita per inductionem proprie est per se nota large tamē vtendo termino aliquādo dicitur per se nota, quia oēs eam concedunt. Vnde tales propositiones dicūtur à Boetio cōes animi conceptiones. Secūdo notandum quòd Deus non potest à nobis concipi conceptu 2

Boetio.

proprio & quiditatiuo: vt patet ex præcedenti quæstione, sed tamen sub aliquo conceptu communi appropriato per aliquid cōtrahens: vt cum dicimus ens infinitum: ens primum, & huiusmodi. Vnde nullus cōceptus in nobis, quem distincte percipiamus esse proprium Deo, est simpliciter simplex. Omnis.n. talis est resolubilis in plures cōceptus simplices seorsum conceptibiles. Conceptus autem simpliciter simplex dicitur, qui nō est resolubilis. His præmissis ponuntur tres conclusiones.

Con.1. Prima est. Hæc ꝓpositio (Deus est) est per se nota in se: sed non in nobis. Primum patet, quia habet euidētiā ex terminis notis. Esse.n. ꝑ se primo modo & immediatissime conuenit essentiæ diuinæ. Secūdū patet, q̄a nō possumus hr̄e cōceptum proprium quiditatiuum diuinitatis.

Con.2. Secūda cōclusio. Istæ propositiones ens infinitū est: ens primū est: & similes, non sunt ꝑ se notæ, patet, quia nulla propositio est ꝑ se nota, cuius subiectū nō est simpliciter simplex, nisi sit euidēs partes illius subiecti actualiter vniri. Sed non est euidens partes illarum propositionū inuicē vniri. Prius.n. cognoscimus terminos huius complexiōis (aliquod ens est īfinitū) q̄ certā eā habeamus. Nōn.n. habemus eā certā nisi ꝑ fidē, aut demōstrationē, & nō ex terminis.

Con.3. Tertia conclusio. Demonstrabile est, aliquod ens esse simpliciter primū. Probat̄, q̄a aliquod est effectibile: aut ergo a se, & hoc nō, q̄a vt dicit August. Nulla res est, quæ seipsam efficiat, *Aug. 1. de Tri. lib. 3.* aut gignat. Aut a nullo, & hoc nō, q̄a quod nihil est, nihil efficere pōt, ergo ab alio: sit ergo illud aliud a: Aut ergo a: est primū ens & sic habet intētū, aut non est primū effectiuū, quia videlicet est ab alio effectibile, aut virtute alterius effectiuū, & tūc detur illud aliud: & sit b. Et tunc arg. de b: sicut de a. Et sic aut erit processus in infinitum, aut tandem stabitur ad aliquod primum ens. Non est autē possibilis īfinitas ī causis essentialiter ordinatis, in quibus videlicet secūda præsupponit priorē, & dependet ab ea in causando. Quod patet, quia tota vniuersitas causatorum dependet ab aliquo, quod non est illius vniuersitatis, alias idem esset causa sui ipsius. Item, prius dicitur, quod est primo propinquius, vt dicitur 5. Metha. ergo si nō est dare primum simpliciter, nō erit dare prius, & sic nō erit ordo essentialis. Oportet ergo concludere, quòd est aliquod vnum primū efficiens omnium. *Cap. de Priori.*

1 Ad primum argumētū dicendū, q̄ Dam. loquitur propter naturalē prōptitudinē intelligēdi illā veritatē, & nō propter notitiam actualem & distinctam.

2 Ad secūdū dicendū, quod stricte loquēdo, illud nō debet dici per se notum, sed bene dici potest communis animi cōceptio.

3 Ad tertiū dicēdum, q̄ maior est falsa. Et ad probationem dicendum, q̄ non est ꝑ se euidens subiectum illius propositionis, esse simpliciter simplex, aut partes illius actualiter vniri, nec est euidens per se prędicatum repugnare subiecto, quæ duo requi-

runtur

runtur ad hoc, quòd propositio sit per se nota.

4 Ad quartū dicēdum, ꝙ ibi est fallacia cōsequētis. Dicendū ēt, ꝙ maior est falsa. Et ad ꝓbatio nē dicēdū, ꝙ si nulla veritas est nec fundamentaliter in re, nec formaliter in intellectu, bñ seq tur, ergo nō est verū aliquā veri tatē esse: sed nō seqtur ultra, ergo uerū est ueritatem non esse, sed cōmittit fallacia cōsequētis, arguendo a negatiua habente duas causas suæ veritatis, ad affirmatiuā, quæ est vna illarum.

Vtrum Deum esse infinitum sit demonstrabile.

Hoc idem Scot. 1. sent. d. 2. q. 1. 2. D. Tho. 1. p. q. 7. ar. 1.

SEcundo quæritur. Vtrū Deū esse infinitum intensiue, sit demonstrabile.

1 Primo argu. ꝙ non: quia illud est falsum, quod ꝓbatur quadru pliciter. Primo sic. Si aliquod ens sit infinitum in actu, nō po test compati aliquid sibi contra rium, nec etiam aliquod incom possibile suo effectui: sed Deus est summe bonꝰ & causa omnis boni, ergo si sit infinitus, nihil erit malum, quod est falsum.

2 Secundo, corpus infinitum in actu si esset non compateretur aliud corpꝰ, ergo si Deus sit ens infinitum non cōpatietur aliud ens, quod est falsum.

3 Tertio. Quod sic est hic, ꝙ nō alibi est finitum secundū ubi, er go quod sic est hoc, quod non aliud est finitum secundum enti tatem: sed Deus sic est hoc aliquid, quod nō est aliud igitur.

Quarto. Dicit Philosophus 8. Physi. ꝙ uirtus infinita si esset, moueret in nō tpe, sed motꝰ nō potest esse in nō tempore, ergo nulla est virtus infinita. Cōtra Philosoph. probat. 8. Physi. primū mouens est infinitū. Primo notādum secundum Frācīscum de Ma. ꝙ infinitas non est eadē omnibus modis cum essentia di uina. Probatur, quia intellectus noster ex naturalibus potest at tingere ad infinitatem & nō ad diuinam essentiam. Item generatio verbi dicitur diuina a Dei tate & nō infinita. Vnde infinitas non est eadem Deitati formaliter, neque sibi conuenit in primo modo dicendi per se, cū sit ipsa posterior. Non tamē ab ipsa Deitate distinguitur forma liter, tanquàm alia formalitas, sed modaliter tanquàm modus intrinsecus, & ei conuenit in secūdo modo dicēdi per se. Secun do notādum, ꝙ fm Dion. quattuor sunt viæ, quibus deuenimꝰ in notitiā diuinorum fm quas possumus cōcludere infinitatē Dei. Prima est via causalitatis effectiue, fm quā sic proceditur. Primū mouens pōt mouere mo tu infinito, & infinitos effectus producere, & habet totam suam virtutem causatiuam simul in dependēter, ergo est virtutis infinitæ. Secūda est via causalitatis finalis, secundū quam sic arguitur. Appetitus humanus, qui ordinaē immediate ad vltimū finē, quocunque finito dato pōt maius appetere, qa hoc pōt intelligere, ergo nunq̃ quietaret in aliquo finito. Tertia est uia eminentiæ, quia ens perfectissimum est, quod habet op ima

t. c. 79. *t. c. 78.* *Dion. lib. 1. de diu. no. cœlesti. Ierarc. & de Theolo. Mist.*

perfectiones & optimo modo, sed melius est habere quancunque perfectionē modo infinito q̄ finito. Quarta est via remotionis, remouēdo videlicet oēm imperfectionē absente pfectissimo. His præmissis ponit talis cōclusio secundum Franc. de Ma.

Con. 1. Tres primæ viæ sunt min⁹ sufficiētes ad pbādā īfinitatē Dei, quarta verò est magis sufficiēs. Prima pars probaē primo de prima via, quia intelligentia mouēs cœlū, ꝙ habet virtutem perpetuā & infatigabilē, pōt mouere motu infinito. Sol etiā potest causare effect⁹ īfinitos. Et vtrūque habet totā suā virtutē similē, & tñ neutrū est īfinitū intēsiue. Itē in depēdētia nō arguit infinitatē, quia relationes diuinæ sunt independētes, & tñ non sunt infinitæ. Secundo patet de secunda via, quia in lumine naturali nō vr̄ necessariū, nisi ꝙ finis excedat ea, quæ sunt ad finē licet limitate. Et ad rationē diceretur, ꝙ voluntas potest esse impossibiliū: vt patet de voluntate Luciferi, iō non semꝑ oportet ꝙ quietetur. Tertio patet de tertia via, ꝙ videtur sufficere ꝙ primum ens sit nobilius aliis licet sit limitatū. Et ad probationem diceretur, ꝙ infinitas repugnat pfectioni queādmodū dicimus in creaturis. Secunda pars cōclusionis declaraē sic, arguendo secundū quartā viam, omnis res quāto est limitatior secundū quātitatem virtutis, tāto est imperfectior & minor, ergo limitatio est imperfectio: & sic nullo modo ponēda. Itē omnis finitas dicit carentiam vlterioris perfectionis: hoc autem sine imperfectione nequit intelligi.

Ad primū arg. dicendū, ꝙ maior est vera de cōtrario agēte ex necessitate naturali: Deus autē ad extra libere agit. 1

Ad secundū dicendum, ꝙ corpus infinitū non compateretur aliud corpus occupans locū, sed bene cōpateretur aliud nō occupans locum. Et sic etiam entitas infinita nō compatitur aliā entitatem complentem rationē entitatis siue aliā infinitam, sed bene aliā finitā & participatā. 2

Ad tertiū dicendum, ꝙ antecedens nō est verū, nisi id, quod demōstratur per illud aduerbiū hic, sit finitum. Vnde posito per impossibile, ꝙ esset aliquod vbi infinitū, & in eo corp⁹ infinitū, non sequitur hoc corpus sic est hic ꝙ nō alibi, ergo est finitum secundum locum. 3

Ad quartū dicendū, ꝙ maior est vera de virtute naturaliter secundū vltimū sui posse, Deus autem libere mouet, vt vult. 4

Vtrum solus Deus sit in omnibus, & vbique immutabilis.

Hoc idē D. Tho. 1. p. q. 8. ar. 1. Sc. 1. sen. di. 8. q. 5. Dur. 1. sen. d. 8. q. 3.

QVAESTIO TERTIA.

TERTIO queritur. Vtrum solus Deus sit in omnibus, & vbiq; immutabilis & ætern⁹.

Primo arguitur, ꝙ non sit in omnibus, quia est super omnia. 1

Secūdo arg. ꝙ nō sit vbiq;, qa trāscēdi. oēm habitudinē ad locum: ergo non est in loco, & sic non est vbique. 2

Tertio arg. ꝙ aliquid aliud à Deo sit vbique, quia totum vniuersum 3

uersum est vbique.

4 Quarto arg. ꝙ non sit immutabilis, quia dicit Augu. Spiritus creator mouet se, sed nec per tēpus, nec per locum.

Lib. 10. super Genesim ad litterā.

Quinto arg. ad idē. Sap. 7. Mobilior est omnibus mobilibus sa-
5 piētia: Deus aūt est sapiētia. igr̄.

6 Sexto ar. ꝙ aliquid aliud a Deo sit īmutabile, quia dicitur lib. 6. Principiorum ꝙ forma est in variabili essentia consistens.

Gilb. Porr.

7 Septimo arguitur, ꝙ Deus nō sit æternus. Aeternitas enim est mensura quædam: Deus autem non est mensuratus. igitur.

8 Octauo arg. ad idem. Aeternitas nō habet præteritum nec futurū: ed verba præteriti temporis & futuri in scriptura dicūtur de Deo, igitur.

9 Nono argu. ꝙ aliquid aliud a Deo sit æternum, quia veritates multarum propositionum sunt æternæ. Contra. Quantū ad primum dicit Ambro. Esse vbique, & in omnibus Deitatis est propriū, quantum ad ſm dicit Aug. Solus Deus est īmutabilis. quantū ad tertiū dicit Augu, Deus solus est, qui exordium non hēt. Primo notandum, ꝙ tripliciter dicitur aliquid esse in loco. Primo modo potentialiter & diffinitiue, atq; circumscriptiue, siue dimensionaliter, & occupatiue, & hoc mō corpora sunt in loco. Secundo modo potentialiter & diffinitiue tm̄; & hoc modo substātię spūales createę sūt in loco. Tertio modo potentialiter tm̄, & sic Deus est in loco: non autē diffinitiue, quia nō sic est in vno loco, ꝙ nō in alio. Est aūt vbiq; per hoc, ꝙ terminat respectū potentialitatis totius vniuersi ad seipsum. Vnde generaliter quicquid conuenit Deo ex tēpore, cōuenit ei per hoc, ꝙ terminat respectum creaturæ. Dixerunt aūt aliqui, ꝙ ex omnipotentia Dei, qua potest agere immediate in quolibet, potest probari ipsum esse vbiq;: quia dicit Philo. 7. Phys. ꝙ omne agens est presens passo, & hoc immediate, si immediate agat. Sed hoc reprobat Scot. dist. 37. primi, omnipotentia de se est ratio agendi in quodlibet, & producendi quodlibet, etiam dato, ꝙ Deus non esset vbique. ad uelle enim omnipotentem sequitur rem esse. Potest aūt ita uelle distans sicut propinquum, Dictū aūt Philo. intelligitur de agentibus naturalibus, quæ agunt per qualitates naturales, quæ nō possunt esse principia agendi in remotum, nisi sint aliæ formæ cōcurrētes, quæ sunt principia agēdi in propinquū. Ita aūt non est de voluntate, quæ agit omnipotentia. ideo omnipotentia nō est ratio sufficiens ad probandā immensitatē Dei ſm quam est vbique. Certa tamen fide tenendū est Deum esse vbique, & [illegible] in omnibus. Vnde dicit Greg. super hoc can. Deus est in oībus rebus præsentialiter, potentialiter, & essentialiter. Præsentialiter inquantum, vt exponit Bonau. per indistantiam. Potentialiter autē per influentiam. Essentialiter vero per intimitatis essentiam. Secundo notandum, ꝙ secundū Philosophū, mutari est aliter se habere nunc, quam prius. Illud ergo est immutabile, quod non potest aliter nunc, q̄ prius se habere. Aliquādo tamē large sumitur ...utatio & motus pro quacunque

Amb. li. 1. de Spiritusancto. *Aug. li. de natura boni. cap. 10.* *Aug. ad Marcellum.* *t. com. 10* *Bonauē. 37. dist. 1.* *Arist. 6. Eth.*

cunque operatione: sicut sumit Plato dicens: Deum mouere seipsum, hoc enim modo intelligere & amare sunt quædam motus. Tertio notandum, ꝙ sicut dicit Boetius. Aeternitas est interminabilis vitæ tota simul perfectaque possessio. Vnde patet, quòd ratio æternitatis in duobus consistit. videlicet in interminabilitate per carẽtiã vtriusque scilicet principij & finis, & in inuariabilitate per carẽtiam successionis: propter primum, dicit interminabilis vitæ, propter secundum, dicit tota simul, &c. Dicit autem tota, non quia habeat partes, sed quia nihil sui sibi deest. Large tñ aliquando dicitur æternitas per participationem propter diuturnitatem durationis, sicut in Psa. dicuntur montes ęterni, uel propter perpetuitatẽ essendi, sicut vita beatorũ dicitur ęterna. His præmissis, ponuntur tres cõclusiones.

Plato. *Boet. 5. de consolatione.*

Con. 1. Prima est. Solus Deus est in omnibus & vbiq;. Primo probatur, ꝙ Deus sit in omnibus & vbiq;, qa omnis limitatio sicut & finitas dicit imperfectionẽ, sed si Deus sic esset in vno loco, ꝙ nõ in alio, esset limitatus secundum locum sicut creatura; quemadmodum si quandoq; esset & non semper esset limitatus secundum tẽpus, igitur. Itẽ, æternitas Dei est infinita intẽsiue & extensiue sic, ꝙ coexistit omni tempori, ergo etiam eius immensitas est infinita intensiue & extensiue sic, ꝙ pręsens est omni loco. Secũdo probatur, ꝙ nihil aliud a Deo sit vbique, quia nihil aliud a Deo est immensum.

Con. 2. Secunda cõclusio: solus Deus est immutabilis. Primo probat, ꝙ Deus sit immutabilis. omne enim mutabile est potentiale: Deus autem est purus actus. Secundo probatur, ꝙ nihil aliud a Deo sit immutabile, quia sicut Deus libere produxit omnia: ita libere inesse conseruat: põt ergo non conseruare inesse: & sic in nihilum deciderent.

Con. 3. Tertia conclusio. Solus Deus est æternus, patet, qa solus Deus est simpliciter interminabilis & inuariabilis.

1 Ad primum argumentum dicendũ, ꝙ Deus est super oĩa & extra omnia, non per distantiã localem, sed per independentiã & excellentiam naturæ.

2 Ad secundũ dicendũ, ꝙ licet Deus transcendat omnem habitudinem ad locum, tamen pręsens est omni loco: iõ est vbiq;.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ vniuersum dicitur esse vbique non primo secundum se totum, sed secundum suas partes.

4 Ad quartũ dicẽdum, ꝙ Aug. ibi loquit̃ de motu large sũpto.

5 Ad quintũ dicendũ, ꝙ mobile ibi sumitur actiue, sicut sensibile, quod est differentia constitutiua animalis.

6 Ad sextum dicendum, ꝙ forma est inuariabilis subiectiue, quia non potest esse subiectum motus: sed non terminatiue.

7 Ad septimum dicendum, ꝙ Deus est sua æternitas: ideo non dicitur æternus, quia sit aliquo alio mensuratus, neque est ibi ratio mensuræ.

8 Ad octauũ dicendum, ꝙ verba præteriti & futuri temporis dicuntur de Deo, nõ quia uarie-

tur

tur secundm tempus: sed quia eius æternitas coexistit omni tempori. Ad vltimum dicendum, quòd sicut dicit Philo. Veritas formalis est in intellectu cognoscēte. Sunt ergo veritates eternæ s'm esse obiectiuū quod habent in intellectu æterno, & non in proprio esse reali,

Arist. 6. Met. t. c. 8.

Vtrum tantum sit vnus Deus.

Hoc idem D. Thom. 1. p. q. 11. arg. 3. Dur. 1. sen. d. 2. q. 1. Sc. 1. d. 2. q. 3

QVAESTIO QVARTA

QVARTO quęritur, vtrū tantū sit vnus Deus?

1 Primo argu. ꝙ non, quia sicut Deus est, quo magis cogitari non potest: ita Dij sunt quibus maiora cogitari nō possūt, sed ea, quibus maiora cogitari non possunt: sunt in re, quia si non esses in re maiora cogitari possent, igitur.

2 Secundo. Quæcūque si essēt: essent meliora, ponenda sunt in vniuerso & maxime in sup̄mo ente, in quo quicquid boni pōt esse necesse est esse: sed plura bona infinita si essēt: essēt meliora: ergo sūt plura bona infinita. & sic plures Dij. Cōtra. Deuteter. Audi Israel, dominus Deus tuus vnus est. Primo notandū, ꝙ aliqui dixerūt hāc pręposítionem (Deus est unus tantum) esse solū creditam ex sacra scriptura, & nō ex naturali ratione demonstrabilem. Et ad hoc adducitur talis rō, quia si naturali ratione cognosci pōt Deū eē vnū, cognosci poterit singularitas Dei, & essentia diuina vt hæc. Hoc aūt reprobat Sco. in 1. di. 2. ꝙ idē pōt esse per sacrā scripturā creditū, & cum hoc per naturalē rationē demonstrabile. & deinde ad prædictā rationem dicit, ꝙ singularitas Dei naturaliter cognosci pōt, tanq̄ obiectū. uel pars obiecti. Sed non sequitur, & hoc, ꝙ essentia diuina cognoscatur, vt singularis inquantū singularitas nominat modū concipiēdi, sic .n. conciperetur, vt hoc, sicut album videtur, vt hoc. Secundo notandum, ꝙ duplex est vnitas videlicet vnitas compositionis, quæ consistit in indiuisione, & non in indistinctione, sicut continuum dicitur vnū, ꝙ nō habet partes diuisas licet distinctas. Nec de ratione huius vnitatis est diuisio ab alio, vt aliqui volunt dicere, quia si esset vnū tātū cōtinuū nō esset diuisio eius ab alio. & tamē vere haberet suā vnitatē. Alia est vnitas simplicitatis, quæ cōsistit in indistinctione, & nō tātum in indiuisione. Nec ad hāc vnitatē requiritur distinctio ab alio, quia quocunque alio circūscipto, remanet vera vnitas in eo, ꝙ est simplex, ꝙ videlicet nō habet partes, neque diuisas, neque distinctas. & huiusmodi vnitas reperitur in Deo.

Deu. 6.

His præmisſis ponitur talis conclusio. Licet Deum esse vnū sit fide creditum, tamen est demōstrabile & hoc pluribus viis. Prima via sumitur ex ratione intellectus infiniti sic arguendo. Intellectus infinitus intelligit quodcunque intelligibile perfectissime. Si ergo sint duo Dii sunt a. & b: Aut ergo a: intelligit b: per essentiā ipsius b: aut p aliquid supereminens, in quo relucet

Con. 1.

lucet. Aut per essentiam ipsius a: quę est simillima ipsi b: vel per speciem alicuius cōmunis. Si dicatur primū cum actus, qui non est idē obiecto sit eo posterior, sequitur ꝙ actus a: erit posterior essentia b: & sic a non est Deus. Si dicatur secundum, sequitur ꝙ b non est Deus. Si dicatur tertiū, cū notitia, quæ habetur in simili, uel in cōi tantum, non sit intuitiua, neq; perfectissima, sequitur ꝙ a. non cognoscit. b. perfectissime, & sic non est Deus. Secunda via sumitur ex ratione voluntatis infinitæ, quæ nō potest esse inordinata. Et secundū hāc viam sic arguitur. Aut. a. vtitur b: aut fruitur. Si primum volūtas eius est inordinata, & sic nō est Deus. Si detur secundum, & . a: etiam fruitur seipso, ergo est beatus in duobus obiectis totalib⁹, & sic vtrolibet eorum sublato, non minus erit beatus, ergo in neutro est beatus. Tertia via sumitur ex ratione infiniti simpliciter, quia infinitum non pōt excedi, sed quæcūque perfectio numeratur in pluribus plus perfectionis habet in pluribus, q̃ in vno: vt dicit Aug. Ergo infinitū non pōt numerari in multis. Itē sic potest demonstrari cōclusio. Quandocunq; aliquid non est de se determinatum ad unum eiusdē rationis, non est de se determinatū ad certā multitudinem: sed si sint plures Dii eiusdem rationis, natura diuina non est determinata ad vnū, ergo qua rōne erūt duo Dij, poterūt esse tres, aut quatuor, & sic in infinitum. Si ergo dicat̃, ꝙ sunt plures Dij, necessario oportet concedere, ꝙ sunt Dij infiniti, quia in his, quæ sunt necesse esse non differunt esse & posse.

Augu. 8. de Trin. c. 1.

Ad primū argumētum dicendū, ꝙ cum dr̃ (Deus est quo maius cogitari non potest) cogitari debet sine contradictione. Dij autem plures non sunt cogitabiles sine contradictione. Modus enim concipiendi repugnat ei, quod concipitur. & ideo hoc, qđ dicitur Dii in plurali rationē habet in se falsam. De eo autem, quod habet in se rationē falsam nihil potest esse verum.

Ad secundum dicendū, ꝙ si in maiori per illā conditionē si implicetur cōditio possibilis est vera, falsa vero est si implicetur cōditio incōpossibiliū: in minori autem implicatur conditio incōpossibiliū, quia plura bona infinita sunt incōpossibilia, & ideo simpliciter loquendo, nec sunt bona, nec sunt omnino, quia qđ non est, nisi expositione incompossibliū, omnino nō pōt esse.

Finis primæ partis.

Vtrum in Deo sint tantum duæ productiones.

Hoc idem Scot. 1. d. 2. q. 7. D. Tho. 1. p. q. 27. ar. 5.

DICTO de his, quæ spectāt ad Deitatis vnitatem, consequenter dicendum est de his, quæ spectant ad personarū trinitatem. Et quia personæ diuinæ distinguuntur per productiones. Ideo primo quæritur, Vtrum in Deo sint tm̃ duę productiones.

Primo arg. ꝙ in diuinis nihil sit productum, quia nullum productum, 1

ductū, est ex se necessarium, sed quicquid est in diuinis est ex se necessarium, igitur. maior probatur dupliciter.

1 Primo sic. Nihil potest ex se esse necessariū & necessarium ab alio. Si enim est ex se necessariū, ergo est necessarium quocunque alio circumscripto.

2 Secūdo. Oē productū fuit possibile produci: sed oīs possibilitas repugnat necessario ex se igr. &c. Secundo arg. Essentia diuina nō habet ex se suppositū productū, habet autē illud per productionē, ergo fit de nō habēte illud, habens illud, & sic est ibi mutatio quod est impossibile.

3 Deinde arg. ꝙ non sit ibi duæ productiones, quia vnius naturæ est tantum vnus modus cōmunicandi a supposito illius naturæ.

Contra. Arg. autoritate fidei secundū q̄ credimus in diuinis esse duas personas productas. Primo notādū, ꝙ intellectus in creaturis est potētia receptiua, & hoc pertinet ad imperfectionē, est ētiam potentia productiua, & hoc pertinet ad perfectionem. In omnibus aūt principijs productiuis, q̄ de se nō importāt imperfectionē, deueniendum est ad unū simpliciter perfectū, quod videlicet ex plenitudine perfectionis producit nō expectās perfici a productione, vel producto. Et tale secundum Auicēnam, dicitur producens ex liberalitate quemadmodum & in actibus humanis ille dicitur liberalis, qui dat non expectans retributionem. Quod autem dictum est de intellectu conformiter est intelligendum de voluntate. Secūdo notandū, quòd intellectus & voluntas ne (*6. Metaphysica.*)

dum sunt principia operatiua, sed etiam principia productiua, sunt autem principia operatiua inquantū intelligunt & volunt, videlicet respectu illorū actuū qui sunt intellectio & volitio, quæ sunt operationes immanentes. sunt autem principia productiua respectu illorum actuum qui sunt dicere & spirare, qui quidem actus in diuinis dicuntur notionales. primi autem dicuntur essentiales.

His præmissis, ponitur talis cōclusio. In diuinis sunt tm̄ duę productiones. ꝙ ibi sint duæ productiones. probatur, quia omne suppositum habens a se, & sine imperfectione quodcunque principium productiuum, pōt producere productum adæquatum tali principio, sed aliquod suppositum diuinum habet principiū productiuū notitiæ genitæ, qđ est memoria fœcūda, siue quod idem est explicando intellectus habens obiectum intelligibile sibi præsens, habet etiam principium productiuū amoris quod est voluntas fœcunda, videlicet voluntas habens obiectum cognitum sibi præsens: huiusmodi autem principia sunt in supposito diuino ex se & sine imperfectione, ergo sunt ibi duæ productiones. Secundo probatur, quod sint tantum duæ, & non plures, quia non sunt ibi, nisi illa duo principia productiua habentia distinctas rationes principiandi, videlicet memoria fœcunda, quæ naturaliter producit, & voluntas fœcunda libere. Quorum principiorum vtranque habet productionem sibi adæquatam & coæternam. *Con. 1.*

Ad

Ad primum arg. negatur maior. Et ad primã probationẽ dicendũ, ꝙ licet nihil possit esse ex se formaliter necessariũ, & necessariũ ex alio formaliter, tamẽ quod est ex se formaliter necessariũ potest esse necessariũ ab alio productiue. Et cũ dicit, si est ex se necessariũ, necessariũ est, circũscripto quocũq; alio verũ est, circũscripto quocũq; alio, cuius circunscriptio nõ includit incõpossibilitatẽ. Ad secũdã ꝓbationem dicẽdũ, ꝙ maior est vera de possibili logico, quod videlicet importat modũ cõpositionis formatæ ab intellectu, cuius termini nõ includũt contradictionẽ, sed nõ de possibili reali, quod videlicet sumitur ab aliqua potẽtialitate in re.

2 Ad secundũ argumentũ dicendũ, ꝙ nõ valet consequẽtia, sed bene sequitur, ergo essentia de se nõ includẽs suppositũ productũ habet illud per productionẽ. Nõ enim debet ibi fieri abstractio diuisiua sic, ꝙ in illo priori, in quo primo intelligitur e sẽtia intelligatur nõ esse suppositũ productũ, ſed tñ est abstractio ꝑcisiua.

3 Ab tertiũ arg. dicendũ, ꝙ antecedẽs verũ est de supposito habẽte tantũmodo vnũ principiũ cõicandi naturã, sicut est in creaturis, in quibus nihil est perfectius ipsa natura, aut æque perfectũ. In diuinis autẽ voluntas est ęque perfecta, vt natura.

Utrum in diuinis sit generatio uniuoca.

Hoc idem D. Thom. 1. p. q. 27. ar. 1. Dur. 1. d. 4. q. 1. Sco. 1. d. 8. q. 1.

QVÆSTIO. II.

SECVNDO quærit. Vtrũ in diuinis sit gñatio vniuoca.

Primo arg. ꝙ non sit ibi generatio, quia generatio est progressio de non esse, & non de subiecto in subiectum ſm Philo. sed hoc non reperit in diuinis ergo. 1

Secundo arg. Omne genitum dependet a generante, sed in diuinis nihil est depẽdens, igitur. maior patet, quia omne genitum præexigit entitatem generãtis, a quo accipit esse. 2

Tertio arg. ꝙ non sit vniuoca, quia in diuinis generans & genitum habent distinctas rationes secundũ distinctas relationes. 3

Contra. Dicit Athanasius. Filius a patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Notandum, in creaturis generationem concomitatur semper aliqua mutatio, tamen generatio non est formaliter mutatio. Quod enim generatur non mutatur: mutari enim est aliquid aliter se habere nũc q̃ prius, quod autem generatur nõ existebat prius. Vnde mutatio est respectus mutati ad mutãs, generatio vero est respectus generati ad generãs. Vnde generatio formaliter est productio: in creaturis autem talis productio est de non esse ad esse, sed hoc imperfectionis est, nec pertinet ad formalem rationem generationis; generatio itaque formaliter est naturalis productio, qua aliquid accipit esse. Tũc autẽ est vniuoca, qñ generãs & genitum conueniunt in natura specifica. Hoc præmisso, ponitur talis cõclusio. In diuinis est generatio uniuoca, probatur, quia in diuinis

In Simbolo.

Con. 1.

nis est naturalis productio alicuius suppositi, quod conuenit cum supposito generante in natura, non tm̄ specifica, sed etiam eadem secundum numerum.

1 Ad primum argu. dicendum, quòd ibi est prædicatio concomitatiua tm̄ & non formalis.

2 Ad secundum dicendū, quòd maior non est vera nisi quando alia est natura generantis & alia geniti: tūc. n. genitum est causatū a generante. Ad probationē autem dicitur, ꝙ præexigentia non semper arguit dependentiā. dependentia enim sequitur naturā & entitatem, ideo ubi penitus eadē est natura generātis & geniti; si natura generantis nō est dependēs, sequitur ꝙ nec natura geniti, & tñ genitum præexigit generans quo accipit esse.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ vninocatio generationis tantūmodo reqrit cōueniētiā in natura.

Vtrum in unitate diuina essentiæ. sint tantum tres personæ.

Hoc idem D. Thom. 1. p. q. 3. ar. 1. & 2. Dur. 1. sen. dist. 10. q. 2. Scot. 1. d. 24. q. 1.

TERTIO queritur, Vtrū in vnitate diuinæ essētiæ sint tantum tres personæ.

1 Primo arg. ꝙ non sint ibi plures personæ sic. Quæcūque sunt eadem vni & eidem tertio, illa inter se sunt eadem, sed diuinæ personæ sunt idem diuinę essentiæ, ergo sunt idē inter se, & sic non sunt plures.

2 Secundo arg. Quicquid alicui conuenit, aut est ei essentiale, aut accidētale, sed illud, quo psonæ distinguūtur non est accidētale diuinę essentiæ, quia, nihil sibi accidit, ergo est sibi essentiale. Sed quod essentialiter conuenit essentię si plurificatur: plurificat ēt essentia, ergo si sint plures psonæ, sūt ēt plures essētiæ. 3

Tertio, nihl est ponendū in entibus maxime in sūmo ente, quo non posito nihil perfectionis deesset in uniuerso, sed non posita secunda, aut tertia per o-na in diuinis nihil perfectionis deesset. igitur &c. Minor patet, quia quicquid perfectionis ē in secunda persona, est in prima. 4

Quarto arg. si sint plures personæ, sint rationes earū distinctiuæ a: & b: aut ergo a: & b: sūt entitates possibiles, aut sunt necesse esse. Nō potest dici primū, quia sic personæ diuinæ essent possibiles & nō necesse esse. Nec secundum, quia personæ diuinæ per illas rationes essent necesse esse, quæ tñ sunt necesse esse, ex essentia diuina, ergo essēt necesse esse per aliquid, quo circūscripto nihilominus essent necesse esse, quod est impossibile. 5

Quinto argu. ꝙ sint plures q̄ tres, quia duabus relationibus productorum correspondēt duo relationes producentium, & æque distinguuntur istæ sicut illę, ergo sicut illæ constituunt duas personas ita istæ, & sic erunt quatuor.

Cōtra. primæ Ioh. vl. dr̄. Tres sunt qui testimoniū dant in cœlo, Pater, Verbū, & spiritussanctus, & hi tres vnū sunt. Primo notandū, ꝙ sicut repugnantia repugnant suis rationibus formalibus 1. Ioh. ult.

malibus ita compossibilia conueniunt suis rationibus formalibus. Ideo ad videndum compossibilitatē pluralitatis suppositorum & vnitatis essentię videnda est ratio extremorum, videlicet suppositi, & naturę. Vbi notādū quod ratio suppositi consistit in duplici incōicabilitate. Pro cuius declaratione notandum, ꝙ aliquid dicitur communicabile dubliciter. Vno modo per identitatem, ita quod ille, cui communicatur sit ipsum. Alio modo per informationem, ita quòd illud, cui communicatur sit ipso, & non ipsum. Primo modo communicatur vniuersale singularibus. Secundo modo communicatur ~~modo communicatur~~ forma materiæ. Est autem omnis natura vtroq; modo cōmunicabilis. & sic ex hoc habet, ꝙ natura diuina, quæ est perfectissima, est multis cōmunicabilis. Suppositū autē est incōmunicabile duplici cōmunicabilitate opposita. Secūdo notandū, ꝙ sicut dicit Scot. nō videtur possibile, ꝙ essentia sit vna tātū & personę plures: nisi sit aliqua distinctio inter essētiam & personam, ideo videtur dicendum (absque tamen prçiudicio melioris sententiæ) quòd inter rationē, suppositi siue personę & essentiam, vt essentia est: est aliqua distinctio ante omnē actum intellectus tam creati q̄ increati. Quod probatur, quia primum suppositum ante omnē considerationem cuiuscunque intellectus, habet realiter entitatem communicabilem, alioquin nunq̄ posset eam communicare. Habet etiam realiter entitatem incommunicabilē, alioquin non esset positiue, & in entitate reali suppositū, sed non potest esse añ omnē actū intellectus aliqua entitas cōmunicabilis, & aliqua entitas sic incōmmunicabilis, nisi ante actū ītellectus sit aliqua distinctio huius & illius, igit &c. Itē personę diuinę realiter cōueniūt in essentia, & realiter distinguūtur ꝑ relationes personales, sed nō pōt esse idē oīno, quo aliqua realiter conueniunt, & quo realiter distinguuntur, ergo ex natura rei est aliqua distinctio inter relationes personales & diuinam essentiā. Sed quæreret aliquis an illa sit distinctio realis. Dicendū, ꝙ non est differentia realis actualis prout videlicet differentia realis dicitur differentia rei, & rei in actu, quia in persona diuina non est differentia rei, & rei ꝑꝑ diuinam simplicitatem. Neque est differētia realis potentialis, quia nihil potest ibi esse, quod non sit in actu. potest ergo dici differentia rationis, vt aliqui dicunt, non tamen accipendo rationem pro differentia formata ab intellectu, sed pro quiditate conceptibili: vel potest dici differentia virtualis, quia illud, quod habet in se talē distinctionem, non habet rem & rem, sed est vna res habens virtualiter, siue eminenter quasi plures realitates, quarum vtriq; vt est in illa vna re conuenit id quod est sibi proprium, ac si esset res distincta. Vel vt propijssime loquamur potius dicendū, ꝙ realitas personalis non est eadem formaliter ipsi essentiæ. Dicitur ei aliquid alicui idem formaliter quod ipsum includit in sua ratione formali, & in primo modo per se.

Hoc

Hoc autem modo essentia non includit relationem, nec sequit, relatio nō est eadem formaliter essentiæ, ergo est ab ea formaliter distincta, quia in antecedēte negatur formalitas, & tñ ponit in consequente. Vnde superius dictum est, ꝙ potest stare non identitas absque distinctione.

Con. 1. His præmissis ponuntur duæ conclusiones. Prima est. Cum vnitate diuinæ essentiæ pōt stare pluralitas personarum, patet, quia diuina essentia est pfectio simpliciter. Omnis aūt pfectio simpliciter est cōicabilis multis, ergo diuina essentia est multis cōicabilis. Ipsa autem est omnino indiuisibilis, ergo multis suppositis cōicatur absque diuisione sui, & sic cū essentiæ vnitate stat pluralitas suppositorū. *Ans. in Monolo.* Minor probatur per Ansel. dicēs, ꝙ perfectio simpliciter est, quæ melius est in quocunque ipsum esse, q̃ non ipsum. quod sic debet intelligi, ꝙ perfectio simpliciter melior est quocunque sibi incompossibili, in quocunque supposito absolute considerato, non determinando, videlicet in qua natura subsistit, si aūt essentia diuina de se esset determinata ad vnam subsistentiam, non esset melior quocunq; sibi incōpossibili, nisi tm̄ in illa subsistētia, quia cuilibet alteri subsistētiæ esset incompossibilis.

Con. 2. Secunda conclusio. In diuinis tm̄ sunt tres personæ. probaṫ, qa tm̄ sunt ibi duæ personæ productæ & vna tm̄ improducta: ergo sunt tm̄ tres. Prima pars antecedentis probatur. Primo, ꝙ sint ibi duæ personæ productæ, quia est vna producta per actū intellectus, & alia ꝑ actū voluntatis: qđ sic patet, quia intellectus diuinus habēs obiectū intelligibile sibi præsens, est principiū ꝓductiuū termini sibi adæquati, scilicet infiniti. Id aūt productū distinguiṫ a producēte; qa nihil seipsum producit, non aūt distinguit essentialiter: qa essentia diuina & oīs perfectio essentialis in diuinis est indiuisibilis: ergo distinguiṫ personaliter, & sic est vna persona producta per actū intellectus. Et similiter argueretur de volūtate. Nec pōt dici ꝙ sit eadem persona producta per actū intellectus, & per actū volūtatis, qa nihil pōt ꝓduci duabus productionibus sufficiētib⁹ & totalibus: qa sic aliqd hēret esse per aliquā productionē, qua nō existente, siue circunscripta, nihilomin⁹ hēret esse, videlicet per aliā ꝓductionē. Secūdo probaṫ ꝙ nō sint plures personæ ꝓductæ q̃ duæ, qa tm̄ sunt ibi duę ꝓductiones, cū tm̄ sint ibi duo principia ꝓductiua. Secūda pars antecedentis probaṫ, videlicet ꝙ sit tm̄ vna persona improducta, quia qđ non est determinatū de se ad vnū, non est determinatū ad certū numerū, nisi determinetur per aliud: & sic de se pōt esse in infinitis: & si est necesse esse est actu in infinitis: qa quicquid pōt esse ibi actu est. Sed ingenitū si nō est ex se determinatū ad vnū, non pōt per aliud determinari ad certū numerū, qa sic determinari est cōtra rōnem ingeniti, siue improducti: ergo de se posset esse in infinitis: & ꝑ cōsequēs actu esset in infinitis: qa omne improductū est ex se necesse esse. Itē essentia vna & simpli-

simplicissima non potest ex se immediatissime puta, sine productione habere plures modos essendi, quod tñ oporteret dicere si esset in diuinis plures personæ improductæ.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ ſm Scot. maior est sic intelligenda, quæcunq; sunt eadẽ aliqua idẽtitate alicui, quod eadẽ identitate est in se idẽ: illa inter se simili identitate sunt eadẽ. Et per hãc propositionẽ sic intellectam tenet omnis forma sillogistica, omissa aũt altera conditione, videlicet, vel vnitate extremorũ cũ medio, vel vnitate medij in se, non est sillogismus: sed paralogismus accidentis. Ad minorẽ autẽ dicendũ, quod nõ est vera de identitate formali. & ideo non sequitur ex hoc identitas formalis personarũ aut relationũ personaliũ. Quandocunq; autẽ est formalis distinctio relationũ personaliũ: est etiã distinctio personarum. Vel aliter dicẽdum ſm Franc. de Ma. quòd illa regula, quæ ponitur pro maiore in se simpliciter, est verissima: & regula omnis formalis consequẽtiæ, quamuis nõ sit vera, si determinetur per aliquẽ specialẽ modum identitatis. quod patet. Nã genus & differẽtia sunt formaliter idẽ speciei: & tñ nõ sunt idẽ formaliter inter se.

Scot.

Fran. Mair.

2 Ad secundũ dicendũ, ꝙ si accipiatur accidẽtale generaliter, pro extraneo, quod videlicet est extra rõnem alicuius: sic maior est vera & minor falsa. Si vero accipiatur accidẽtale proprie, ꝓ eo, quod accidẽtaliter aliquid ꝑficit, aut quasi perficit: sic maior est falsa, & minor vera.

3 Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ si in maiori implicetᷣ positio incõpossibilis, sic maior est falsa. Illud enim est ponẽdũ quod nõ põt poni nõ esse absq; positione incõpossibiliũ, Si aũt ibi implicetur cõditio possibilis: sic maior est vera: sed tũc minor est falsa. Nulla enim stãte cõditiõe possibili põt deesse secũda persona. & cũ dicitur, si deesset secũda persona quicqd perfectionis est in illa: totum est in prima, dicendũ, quòd si secunda persona nõ esset, summa perfectio deesset, & si secũda ꝑsona nõ esset, prima esset nulla ꝑfectio deesset. Et sic dicere primã personam esse sine secũda includit contradictionem.

4 Ad quartũ dicendũ, ꝙ cũ quęritur, aut a, & b, per huiusmodi intelligẽdo rationes personales sũt necesse esse vel entitates possibiles cõcedi potest, ꝙ nõ sunt formaliter necesse, esse nec tñ sequitur: ergo sunt possibilitates, quia per identitatẽ sunt vna necessitas essendi. Si vero a, & b, essent in diuersis essentijs oporteret dicere quòd essent necessitates essendi, vel possibilitates: quia non possent esse eędem alicui entitati ex se necessariæ. Illa enim entitas communis, cui essent eędem esset potentialis ad existendum cum præintelligeretur ante rationem contrahentem, siue determinantem.

5 Ad quintũ dicendum, ꝙ duæ rationes productiui possunt in eodem supposito concurrere ꝓpter distincta principia producendi ibi concurrentia: sicut & in eodem homine concurrunt natura & ars, quę sunt distincta principia producendi, scilicet natu-

naturaliter, & artificialiter. Sed duæ relationes productæ non sic possunt concurrere: sed sunt distinctæ personaliter: quia productum est per subsistens, & suppositũ. Non enim sic potest idẽ duabus productionibus totalib' produci: sicut idem potest duabus productionibus producere.

Utrum in diuinis sint quinque notiones.

Hoc idem D. Thom. 1 p. q. 32. art. 3. Scot. 1. Sent. d. 28. q. 1.

QVÆSTIO QVARTA.

QVARTO queritur. Vtrũ conuenienter dicantur esse in diuinis quinque notiones?

1 Primo ar. ꝙ nõ, quia dicit Dionysius. Nõ est audẽdũ dicere aliquid de supersubstantiali Deitate, præter quàm quod a sacris eloquijs est expressum. Sed de notionibus nihil habetur expresſũ in sacra scriptura. igitur.

Diony. in lib. de Diuin. nomin. Cap. 1.

2 Secũdo propter vnitatẽ essentiæ Deus dicit vnus: & propter Trinitatem personarum trinus: ergo si sint quinq; notiones, dẽt dici quinus: quod est falsum.

3 Tertio dicit Dama. In diuinis omnia sunt vnum preter ingenerationem, generationem, & processionem: ergo tantũ sunt tres notiones diuinarũ personarum.

Dam. de ver. Cat. fid. lib. 1.

Cõtra est determinatio Doctorum. Notandum, ꝙ sicut dicit beatus Bonau. Solet vis fieri inter ista tria, quæ sunt. Proprietates, Relatio, & Notio. Proprietas enim dr̃ eo, ꝙ vni tantum cõuenit. Relatio vero dicit habitudinẽ ad alterum. Notio autem dicitur rõ notificatiua distinctionis per onarum. Quoniam ergo omnis proprietas distinguit: nõ omnis proprietas est notio, sed nõ ecõtra: vt patet de spiratione actiua. Quoniam ẽt omnis relatio est nota distinctionis: ideo omnis relatio est notio, sed non econtra. ut patet de innascibilitate. Vñ patet, ꝙ notio in plus est, q̃ proprietas, aut relatio. Vnde cum tãtum sint quatuor proprietates, quarum etiam tantum sunt tres personales; id est personas constituentes, cum etiam sint quatuor relationes originis: tamen dicuntur esse quinque notiones, videlicet, innascibilitas: generatio actiua; generatio passiua; spiratio actiua, & spiratio passiua. Quarum numerus sic sumitur: quia notio dicitur ratio ad noscibilitatem pertinens notificatiua distinctionis personarum ex earum origine sumpta. Aut ergo sumitur ex origine priuatiue, vel positiue. Si priuatiue, aut per priuationem originis actiuæ, & sic non pertinet ad noscibilitatem: aut originis passiue & hoc: aut specialiter, & sic etiam non pertinet ad nobilitatem: aut generaliter, & sic pertinet ad auctoritatem patris. Et inde sumitur notio, quæ dicitur innascibilitas. Si uero sumatur positiue ab origine, cum duplex sit origo in diuinis, uidelicet, naturalis & liberalis. & i qualibet origine sunt necessario duæ habitudines, siue relationes, sic summuntur quatuor notiones, uidelicet generatio actiua, & generatio passiua, spiratio

1. Sent. dist. 25. q. 1.

Notiones quinque in diuinis.

actiua & spiratio passiua. Hoc p̄missо, ponitur talis conclusio. Conuenienter dicuntur esse in diuinis quinque notiones, patet satis ex dictis.

1 Ad primũ arg.dicendũ, ꝙ licet nõ fiat in sacra scriptura mẽtio expressa & explicita de notionibus: bene tamen implicita: quia fit ibi mentio de personis, in quibus sunt notiones.

2 Ad secũdum dicendum, quòd non est simile, quia essentia in diuinis significatur vt res, & similiter personæ significantˉ, vt res subsistentes. Notiones vero significantˉ vt rationes tantum.

3 Ad tertium dicẽdũ, ꝙ Dama. per generationem intelligit tã generationẽ actiuam, q̃ passiuã, & per processionem, tam habitudinem procedentis, quàm habitudinem eius, a quo procedit.

Vtrum numerus personarum in diuinis pertineat ad substantiam, &c.

D.Thom.1.p.q.30.art.1.Scot.1.d.25.q.1.Dur.1.d.26.q.1.

QVINTO q̄rit̄. Vtrũ numerus p̄sonarũ in diuinis, pertineat ad substantiã, vel relationem, & ad primam intentionem, vel secundam?

1 Primo arguitur, ꝙ in diuinis non sit numerus: quia dicit Philoso. quòd numerus causatur ex diuisione continui: sed in Deo nihil est continuum. igitur. *3.Physicorum. te.c.61.*

2 Secundo. Numerus est accidens, sed in Deo nullum est accidens: igitur.

3 Tertio arguitur, ꝙ p̄sona dicat substantiã: quia dicit Aug. p̄ hoc quod est tres personæ: rñdet quasi ad q̄nẽ qua q̃ritur in diuinis q̄d tres: sed quid, q̃rit de substantia, siue essentia. igitur. *August. libr.7.de Trinit.*

Quarto arguitur, ꝙ persona sit nomen secũdæ intentionis, quia sicut indiuiduum dr̄ in omni natura: sic persona in natura intellectuali: sed indiuiduũ est nomẽ secũdæ intẽtionis. igitur. 4

Contra. Dicit Aug. Res, quibus fruendum est, sunt pater, & filius, & spiritussanctus. Vnde patet, ꝙ pater & filius & spiritussanctus sunt tres res. Primo notãdum, quòd de numero possumus loqui dupliciter. Vno modo, vt est in intellectu concipiẽte.s. pluraliter vnam, vel plures vnitates. Alio modo, vt est in re: & sic est duplex modus dicẽdi, videlicèt, quod numerus habet vnitatem formalem respectu cuius vnitates sunt materiales & potentiales. Aut ꝙ numerus est vnus aggregatione tantum. Ponit autem Franc. de Maro. quatuor propositiones de numero. Prima est, quòd numerus est entitas realis, & non rationis. Nã Arithmetica, quæ est de numeris est scientia realis. Secũda est, quòd numerus est entitas respectiua. Nam omnis numerus est alicuius numerati, puta dualitas hominum, vel trinitas & huiusmodi. Item numerus fundatur aliquando in simpliciter respectiuis, in quibus non potest fundari aliqua natura absoluta. Fundatur autẽ respectus illius numeri in principijs distinctiuis alicuius rationis cõmunis & terminatur ad ipsam rationem communem. Tertia est: numerus est respectus intrinsecus adueniens, necessario enim consurgit ex fundamento & ter- *Aug. de doctrina Christ.* *Franc.*

& termino positis in esse: positis enim quinque lapidibus, impossibile est quin sit numerus quinarius. Nec tamen sequit quòd numerus sit in prædicamento ad aliquid. In eo enim non reponuntur nisi relationes proprie dictæ respectus autē abstrahit a relatione proprie dicta. Quarta. Est numerus aliquis in prædicamento quantitatis, vt patet per Philosophum, dicentem numerum esse speciem quantitatis. Sed præter hūc etiam est numerus transcēdens. Quod enim cōuenit decem prædicamentis simul sumptis, est transcendens: numerus autē denarius est huiusmodi. Vnde numerus prout reperitur in diuinis est transcendens, abstrahens a substantia & accidente & alijs huiusmodi. Secundo notandum, quòd persona non dicit relationem specialem, siue relationē originis. Hoc.n. nomen persona est commune tribus personis. Neque dicit relationem communē, vt patet per August. dicētem quòd pater nō dicitur persona filij, licet dicat pater filij. Et potest sic deduci ratio. Ad quodcūque dicitur relatiuum inferius ad idem dicit relatiuum superius, licet nō primo, id est adequatè. Exemplū: duplum dicit duplum dimidij: & ideo dicitur etiam multiplex dimidij & relatiuū dimidij, & hoc per se, licet non primo. Neque etiā persona dicit essentiā. Essentia enim est vna in tribus: non sic persona. Dicendum itaque, quòd sicut dicit Ric. Persona est intellectualis nature incommunicabilis subsistentia.

In prædicamento quantitatis.

Augu. 7. li. de Trinita.

Ric. lib. 4. de Trinita.

Et per hæc corrigitur, siue exponitur diffinitio Boecij dicentis, quòd persona est rationalis naturæ indiuidua substantia. Per hoc enim sequeretur, quod anima separata esset persona, quod est falsum. Importat itaque persona duplicē negationem cōmunicabilitatis, vt dictū fuit supra, de ratione suppositi in quæstione de trinitate personarū cū vnitate essentiæ. Est tamen aduertēdum quòd negatio in genere differt a negatione extra genus, & a priuatione. Priuatio.n. requirit subiectū aptū. & hæc secundum se si sit priuatio secūdū se, aut secundum genus si sit priuatio secundum genus sicut Talpa dicitur cæca, Negatio aūt extra genus simpliciter hoc nō requirit, quia dicitur tā de ente, quàm de nō ente. Negatio vero in genere mediat: requirit enim subiectum determinatum, sed absq; aptitudine ad formam negatam, sicut diceretur, quod diuersitas dicit nō identitatem naturę, vel essentiæ in ente. Hoc itaq; modo persona dicit negationem cōmunicabilitatis in natura intellectuali. Vnde de formali significato significat incōmunicabilitatē: licet tamē connotat aliquid positiuū, Primo enim cōnotat id, de quo dicitur, puta patrem & filiū: & spiritū sanctum. Secundo connotat relationē propter quàm personę conuenit talis negatio. Et tertio connotat essentiā. Licet ergo persona rōne formalis significati, nō dicat dignitatē, bene tñ rōne connotati, ratione cuius etiā dicit persona generari & adorari & huiusmodi. Tertio notādū, quod sicut dicit Franc. de Ma. Ista quatuor se habēt per

2. de anima te. c. 13.

ordinem singulare indiuiduum, suppositũ, & persona. Singulare enim est magis cõe. Non.n.sola indiuidua dñr singularia: sed ẽt species respectu gñis. Indiuiduũ aũt dicit vnitatẽ indiuisibilẽ in oĩ natura. Vnde ẽt in Deo necessario oportet dicere unũ eẽ indiuiduum absolutum. oẽ.n. illud, quod non põt dici, nisi de vno solo, est indiuiduũ. Sed hic Deus, qui ſm Aug. dr̃ a se, nõ potest dici nisi de vno solo: alioqn essent plures Dii. Item quicquid demonstratur est indiuidum & singulare simpliciter. In prima aũt demõstratur hic Deus: licet aũt ipsa Deitas sit cõicabilis pluribus suppositis: hoc tñ est sine diuisione sui. Ideo hoc non impedit quin sit indiuidua, & ratione huius indiuidui pater & filius, & spiritussanctus sunt vnus Deus. Vñ & huic indiuiduo conueniunt actus essentiales cões tribus personis: nõ aũt actus personales. Suppositũ aũt dicit subsistentiã incõicabilem in quacunque natura substantiali: persona vero in natura intellectuali tantum. His præmissis ponuntur tres conclusiones.

Con. 1. Prima est. Si loquamur de numero prout est in intellectu, cõcedendum, ꝙ in diuinis est numerus. Si vero de numero, vt est in re, dicendum, ꝙ in diuinis nõ est numerus simpliciter: est tñ ibi numerus positiuus cum determinatione, puta productionũ, vel personarum. Prima pars probatur, quia intellectus potest concipere tres personas simul: põt ẽt concipere vnam personã tñ: cũ de distinctis personis sint distincti articuli. Sed non est ita perfectus conceptus vnius personæ, sicut trium: ergo est ibi numerus totalis conceptus Trinitatis in intellectu concipiente. Secũda pars probatur: & primo loquendo de numero prout dicitur habere vnitatem formalem totalem: quia omnis persona diuina est infinita: & omnis proprietas diuina est idem infinito. Sed nihil, quod est formaliter infinitum, aut idem infinito, põt esse potẽtiale, aut pars alicuius. Sic.n. esset aliquid maius infinito, videlicet ipsum totum, quod esset maius qualibet parte sua q̃ esset infinita. Secundo idem probatur loquẽdo de numero. vt dicitur vnus aggregatione, quia aggregata sunt simpliciter diuersa: ita ꝙ non faciunt aliquid vnum per se: imo sunt minus vnum, q̃ ea, quæ sunt vnum per accidẽs. Ea aũt, quæ sunt ĩ Deo, sunt simpliciter eadẽ vni, quod est vere idẽ, quod est essentia. Tertia ps conclusionis probatur, quia cum dicitur, numerus personarum, fit abstractio ab eo, quod in numero dicit imperfectionẽ. s. a potentialitate & a diuersitate. In diuinis itaque est numerus & distinctio absque potentialitate & absque aggregatione.

Secunda conclusio. Persona in diuinis de formali significato nõ dicit essentiam, neq; relationem, sed negationem in genere. Patet ex dictis in secundo notabili. *Con. 2.*

Tertia conclusio. Persona est nomẽ primę intentionis & non secundæ: patet, quia secunda intentio dicitur respectu rationis conferentis vnũ obiectũ cognitum est aliud. Persona aũt seclu- *Con. 3.*

so

so actu rationis est in diuinis. Secluso.n. quocunque actu intellectus, est ĩ diuinis natura intellectualis, & entitas incõicabilis, q̃ sunt de ratione personæ.

1 Ad primũ ar. dicẽdum ꝙ philosophus loquit̃ ibi de numero q est de gñe quantitatis, & non de numero transcendenti.

2 Ad secundũ dicendum ꝙ numerus vt ponit̃ in diuinis abstrahit a substantia & accidente.

3 Ad tertiũ dicendũ ꝙ illud q̃ sitiuũ qd, nõ semp q̃rit de substantia, siue de essentia: sed aliqñ de eo, de quo aliquid dr̃. Vñ ad hanc qõnẽ qd est elemẽtũ: est duplex rñsio. Vna ẽ diffinitio elemẽti. Alia uero est id de quo dr̃ elemẽtũ. puta ignis. Ad ꝓpositũ autẽ, dicẽtibus catholicis illud Ioh. Tres sunt q testimoniũ dãt &c. quærũt hæretici qd tres: nõ ĩterrogando quid significetur p hoc nomẽ tres: sed q̃rendo quid est illud subiectũ, quod determinat̃ per illud adiectiuum: & tunc respõdetur eis quod tres personæ.

4 Ad quartũ dicendũ ꝙ cũ indiuiduũ dicat vnitatẽ ĩdiuisibilẽ, q̃ ex natura rei sequit̃ naturã entis indiuisibilis, iõ potius dicendũ est ꝙ sit nomẽ primę intentionis q̃ secundæ, licet qñque sumi possit, pro scda intentione.

Vtrum personæ diuinæ constituantur per propietates absolutas, uel respectiuas.

D. Thom, 1. par. q. 28. ar. 1. Dur. 1. d. 26. q. 2. Sco. 1. dist. 33. q. 1. & 2.

SExto quæritur. Vtrum personæ diuinæ constituantur per proprietates absolutas uel respectiuas.

Primo arg. ꝙ p absolutas, quia nobilissimorum suppositorũ sũt nobilissima cõstitutiua: sed absolutũ est nobilius respectiuo igr̃. 1

Secundo arg. Supposita diuina sunt substantialia: ergo earũ constitutiua sunt substantialia, & non relatiua. 2

Tertio oĩs qditas est de se cõicabilis: sed nullũ cõicabile dat eẽ incõicabile, cuiusmodi ẽ esse suppositale: ergo relatio cũ sit qditas q̃dã; nõ constituit supp̃ositũ. 3

Quarto arg. ab vltimis constitutiuis suppositorum cũ sint primo diuersa, non põt abstrahi aliquis cõceptus cõis: sed a relationibus diuinis est abstrahibilis aliquis cõceptus cõis. igitur &c. 4

Quinto. Ex distinctis quiditatibus nõ põt fieri aliquid per se vnũ: igit̃ ex essentia & relatione quæ sunt quiditates distinctæ, non põt constitui vna persona. 5

Sexto. Generare præsupponit esse: ergo generatio actiua præsupponit esse patris: & sic non constituit ipsum. 6

Septimo. In omni ordine primum est absolutum: ergo in ordine diuinarum personarum prima est absoluta, & non per relationem constituta. Cõtra. Dicit Dionysius. Non est audendũ aliquid dicere de supersubstantiali occulta diuinitate præter ea q̃ nobis ex sacris eloquiis sunt expressa. Sed ubicũque in sacra scriptura fit mẽtio de diuinis personis vbi exprimunt̃ noĩbus relatiuis. igr̃. Primo notandum ꝙ circa hãc quæstionẽ est triplex modus dicendi. Primus est dicentiũ ꝙ diuinæ personæ seipsis primo 7 *Dionys. lib. 1. de Diuin. nom. n.*

 distin-

distinguũtur. Quod sic probāt, quia psona est simplex sicut essentia, essentia aũt seipsa primo distinguit a quocũque, alio, ergo & personæ. Itē abstractũ, & concretũ, vt pr̄ & paternitas idē significāt, ergo dicere prēm distīgui paternitate est dicere patrē distingui seipso.

Sed contra arg. Sco. Quæcũq; enim nõ sunt primo diuersa, sed aliquid idē tertio nõ seipsis primo distinguunt, qa ī ipsis aliud est in quo conueniũt, & aliud in quo distinguunt, sed personæ diuinæ nõ sunt primo diuersæ, cõueniunt. n. in essentia, ergo non seipsis totis distinguũtur. Et ad primā rationē prędictæ opinionis rñdet Sco. ꝙ quãuis persona sit simplex, tñ formaliter includit duo, s. essentiā, & relationē, quorum vnũ non est formaliter aliud, vñ vnum est cõicabile, & aliud incõicabile. Et ad secundā rationē rñdet, ꝙ concretũ significat, aut cõnotat subsistens in forma designata p abstractũ, qđ tñ non sic importat, aut cõnotatur p ipsũ abstractũ, & hoc maxime certũ est de concreto substantiuo, subsistens aũt habens paternitatē hēt ēt essentiā dicere, ergo patrē distingui paternitate, non est dicere patrē distingui seipso toto, sed aliquo quod est in eo. Secũdus est modus dicēdi aliq. orũ dicentiũ, ꝙ psone diuinæ cõstituunt, & distinguũt primo per proprietates absolutas, & isti īnituntur rõnibus adductis in pede qõnis. dñt itaque isti, ꝙ in Deo est vna hec certas indiuidualis, quæ cõis est trib⁹, & sunt tres quasi entitates absolutē suppositales: nec sequit compositio pp additionē absoluti ad absolutum, s. vnius entitatis suppositalis ad essentiam, quia ipsa essentia simpliciter est in actu & nullomodo in potentia.

Ad Auctoritates autem sanctorũ dicentium personas diuinas distingui p origines, dicũt, ꝙ illud verum est principatiue. Habēt. n. esse distinctum a principio productiuo per originem, sed tñ illud esse distinctũ hēnt formaliter a realitatibus absolutis cõicabilibus. Hanc aũt opinionē cõiter non tenent doctores, & contra eā tenēt duo principalia principia, primum est. Quicquid est absolutum in diuinis est perfectio simpliciter, oē enim tale dicit perfectionē, & nulla est perfectio in diuinis, nisi simpliciter, sed nulla proprietas personalis põt esse perfectio simpliciter, nulla. n. proprietas personalis est cõis tribus. Secundum est. Quicquid est absolutũ in diuinis, est formaliter infinitum, oē. n. tale dicit quantitatē virtutis, in creatis, nec põt hac perfectione carere in diuinis. In diuinis autē non est vlla quantitas virtutis nisi īfinita. Sed nulla proprietas personalis est formaliter infinita. Sic. n. illa careret aliqua persona formaliter infinita. Est ergo alius modus dicendi magis vsitatus, & magis consonus scripturę videlicet, ꝙ personę diuinæ cõstituuntur, & distinguuntur primo per proprietates relatiuas.

Pro cuius declaratione notanda sunt secundum Fran. de Ma. quatuor præambula de proprietatibus relatiuis, quantum ad rationem earũ. Primum est, quod generatio

generatio actiua & paternitas in patre sunt vna & eadem proprietas, & similiter generatio passiua & filiatio in filio. Secundũ est quod ratio formalis generationis actiuæ non videtur esse eadem paternitati, nec ratio formalis generationis passiuę filiationi, quod patet, quia aliquid repugnat paternitati & filiationi inquantum huiusmodi, puta esse in natura non viuente, quod non repugnat generationi inquantum generatio est. Sic enim omni genarationi repugnaret. Tertium est, formalis ratio generationis actiuę præintelligigitur formali rationi paternitatis. patet. quia qualem ordinem habent aliqua vbi realiter distinguuntur, talem ordinem habent vbi sunt idem realiter: sed increaturis generatio actiua est dispositio præuia paternitati. igitur. Quartum est, formalis ratio generationis passiuę pręintelligitur filiationi, patet, quia quando aliqua ordinem habent ex suis rationibus formalibus, vbicunque retinent suas formales rationes, retinent & illũ ordinem. In diuinis autem est formalis ratio generationis passiuę & filiationis. Vlterius notanda sunt de propietatibus relatiuis quatuor pręambula quantum ad vim earum constitutiuam. Primũ est, relatio non constituit personam inquantum dicit habitudinem ad terminum, sed ad fundamentum: patet, quia habitutudo ad terminum est ad extrinsecum, habitudo vero constitutiui est ad intrinsecum. Secundum est, relatio secundum suam quiditatem non cõstituit, sed per suam passionem, patet, quia per suam quiditatem est ad aliud. Vis autem cõstitutiua nõ conuenit ei per se primo, sed per se secundo, tanquam eius passio. Tertium est, relatio non constituit personam inquantũ relatio. Quia sic omnis relatio constitueret, nec inquantum paternitas, aut filiatio, aut spiratio, quia ista reperiũtur in creaturis sine vi cõstitutiua. Nec inquantum diuina, quia sic omnis relatio diuina personam cõstitueret, quod patet esse falsum de spiratione actiua. Nec inquantum propria, quia prioritas originis quæ est propria patri, non constituit personam patris. Quartum est, quòd quatuor sunt conditiones necessarię ad hoc quod relatio cõstituat personam. Prima est quòd sit formaliter insistens. nõ enim possunt duo vnam formaliter constituere, nisi vnum sit in alio: ideo non sufficeret quòd esset consistens vel assistens. Secunda est quòd sit subsistens, relatio enim inherens non constituit suppositum cum adueniat subsistenti. Tertia est, quòd sit propria. Quarta est, quod sit prima. His præmissis ponuntur tres conclusiones.

Prima est. Personæ diuinæ constituuntur formaliter & distinguuntur primo per proprietates relatiuas. patet per autoritates sacræ scripturę exprimentes personas diuinas per nomina relatiua, vt patet Mat. vlt. & j. Ioh. vlt. Item di. Augu. Singulę personæ nullo modo ad se dicuntur, sed ad inuicem. Et Boe. dicit. Essentia cõtinet vnitatẽ, *Con. 1.* *Aug. 5. de Trin.* *Boet. de Tri. li. 1.*

relatio

Boe. de Tri. lib. 2. relatio vero multiplicat trinitatem. Ex ij. li. de tri. Personæ diuinæ non distinguuntur, nisi penes aliū, & aliū modū habendi eādē naturam. Itē Ansel. In diuinis omnia vnum sunt vbi non obuiat relationis oppositio. *Ansel. de processione spiritus-sancti.*

Con. 2. Secunda conclusio. Proprietas patris magis videtur constitutiua sub ratione generationis actiuæ, q̄ paternitatis. patet quia prima ratio primæ proprietatis vr̄ esse primę personæ cōstitutiua.

Con. 3. Tertia conclusio. Proprietas filij magis vr̄ cōstitutiua sub ratione generationis passiuæ, quā sub ratione filiationis, quia ideo spiratio actiua non constituit p̄sonā, quia posterior aduenit, & iam actu subsistenti.

1 Ad primum arg. dicendum q͞ absolutum personale non est nobilius relatiuo subsistenti, quod per identitatem transit in essentiam. Vel dicendum quòd nobilius distinctiuum est quod facit distinctionem minorem, siue minus recedentem ab vnitate. Et huiusmodi est proprietas relatiua.

2 Ad secundum dicendum q͞ relatio originis potest dici substātialis, id est ad substantiam pertinens accipiendo substantiam pro supposito, non pro essentia.

3 Ad tertium dicendum q͞ maior est vera de quidditate essentiali, non de quidditate personali. Est enim paternitas in diuinis quidditas omnino incommunicabilis.

4 Ad quartū dicēdum, q͞ maior est vera de conceptu quidditatiuo, nō de cōceptu quasi denominatiuo. Vnde paternitas & filiatio quantū ad intellectum & cōceptum, non sunt primo diuersa, quin possit intellectus ab eis abstrahere cōem rōnem, siue realitatem, licet non quidditatiuā, sed quantum ad realitatē, & realitatē sunt primo diuersa, ita q͞ non includunt aliquem vnum gradum realitatis potentialem, & determinabilem per speciales differentias.

Ad quintum dicendum q͞ ex essentia, & relatione fit vnum per se, ex eo q͞ relatio per identitatem transit in essentiam. 5

Ad sextum dicēdū q͞ generare semper præsupponit esse principij generatiui, sed aliquando generare est ipsum esse suppositi generantis, videlicet in deo. 6

Ad septimum dicēdum quòd antecedens est intelligendum non de ordine personarum, sed de ordine essentiarum, & quidditatum in quibus est status ad quidditatem formaliter infinitam, quæ est absoluta. 7

De spectantibus ad personam patris.

An innascibile sit proprietas patris.

Hoc idem Scot. 1. sent. dist. 28. q. 1. et 2. D. Tho. 1. p. q. 33. ar. 4. Dur. 1. sent. d. 28. q. 2.

SVPERIVS dictū est de productionibus & personis diuinis in communi. nunc in speciali dicendum est de his, quæ spectant ad singulas productiones, & personas. Et primo de his, quæ spectant ad personam patris. Vbi primo quæritur. An ingenitum, siue

siue innascibile sit proprietas personæ patris. constitutiua.

1 Primo arg. quod non sit proprietas patris, quia conuenit essentiæ diuinæ, & etiam spiritui sancto.

2 Secũdo omnis proprietas personalis importat relationem. Dicit enim Aug. quòd quicquid dicitur ad se in diuinis est commune tribus. licet ingenitum nõ nominat relationem, immo dicitur ad se. ergo.

3 Tertio. Omnis proprietas personalis pertinet ad dignitatem, sed ingenitum non dicit dignitatem cum sit negatiuum. igitur.

4 Quarto arg. quòd ingenitum constituat patrem. quia di. Aug. si pater non genuisset nihil prohiberet eum esse ingenitum. ergo intelligitur aliquis ingenitus antequam intelligatur generare. Ille aũt ingenitus est omnino incommunicabilis. igitur.

Augu. libr. 5. de Trinitat.

5 Quinto. In omni ordine essentiali negatio ordinis ad prius immediatius consequitur primum quàm ordo eius ad secundum, ergo in personis diuinis negatio prioris prius conuenit primæ personæ quàm generatio secundę.

Contra quantum ad primum Aug. ad Orosium di. Duos ingenitos non posse esse certa fides confirmat. Et quantum ad secũdum dicitur. Secũda persona cõstituitur relatione positiua. igitur & prima. Notanda sunt quatuor præambula. Primum est ꝙ ingenitum secundum vsum sanctorum dicentium illud soli patri conuenire importat negationem geniti communissime sumpti pro producto, siue per generationem, siue per productionem aliam, quæ præexigit generationem. aut etiam pro communicato per generationem connotando suppositum subsistens in natura diuina. Vnde patet quod ingenitum non conuenit essentiæ cum sit per generationem communicata, neque spirituisancto cum sit productus per spirationem, quæ præexigit generationem. Secundum: Ingenitum & innascibile habent distinctas rationes formales. patet quia genitum & natum in filio non sunt idem formaliter. Aliquid enim repugnat natiuitati, scilicet esse in natura non uiuente, quod nõ repugnat generationi inquantũ est generatio. Tertium est: Innascibile secũdum suam rationem prius est quàm ingenitum. patet quia genitum prius quàm natũ. Omne enim natum est genitum: sed non econtra. Sed vbi positio præcedit positionem, negatio posterioris præcedit negationem prioris, sicut non homo præcedit non animal. Quartum est. Ingenitum & innascibile dicuntur priuationes, aut negationes secundum diuersas rationes. Vbi sciendum, quòd priuatio aliquando sumitur large pro carentia formæ in subiecto apto nato: secundum communem rationem generis, aut transcendentis tantum, & sic ingenitum in patre dicitur priuatio, eo ꝙ patri sub ratione personæ, aut entis non repugnat generari. Aliquando sumitur, priuatio proprie pro carentia formæ in subiecto apto nato secundum propriam rationem. Vnde ingenitum non dicitur, hoc modo

modo priuatio in patre, quia pater, vt pater ad nihil est aptus, quod non actum habet: ideo hoc modo ingenitum negatio est in patre: Sic etiam diceremus quòd incorporeitas & immutabilitas in Deo sub ratione entis sunt priuationes, licet quandoque circunloquãtur aliquas proprietates positiuas: sed in Deo sub ratione deitatis sunt negationes. His præmissis ponuntur duæ conclusiones.

Con.1. Prima est. Ingenitum est proprietas patris, patet ex dictis.

Con.2. Secunda cõclusio. Ingenitum non est proprietas constitutiua patris. patet, quia persona positiua non constituitur proprieta te negatiua. Item si sic, sequeretur ꝙ pater & filius nõ haberẽt vniformiter rationem personalitatis, cum filius constituatur proprietate positiua. Item communicari non repugnat negationi secundum se: sed tantum per affirmationem aliquam cui primo cõuenit incõmunicabilitas.

1 Ad primum argumentum patet, responsio ex dictis.

2 Ad secundũ dicendũ quòd ingenitum importat relationẽ negatiue, licet non positiue.

3 Ad tertium dicendum, quòd ad proprietatem personalẽ, sufficit quòd non dicat indignitatem, sicut omnia personalia nõ sunt imperfectiones, nec tamen sunt ꝑfectiones simpliciter. Vel dicendum, quod sicut dignitatis est in filio habere principiũ originãs: ita in patre nõ habere.

4 Ad quartum dicendum, quòd dictum Aug. sic debet intelligi, quòd ingenitũ de ꝑ se significato & ratione, nõ cõnotat patrẽ, sed tamen opportet in re aliquã proprietatem positiuam precedere ingenitũ propter quam insit.

Ad quintũ dicendũ, quòd antecedẽs intelligitur de primo ꝙ est ad se, cuius videlicet esse non est esse ad ẽm, modo esse ꝑsonæ primæ est relatio ad secundam. 5

Vtrum ista sit vera. Solus pater est Deus.

D.Tho.1 p.q.10. ar.3. Dur.1. Sen. d.21.q.1. & 2. Scot.1. Sen.d.21. q.1.

SECVNDO queritur. Vtrum ista propositio sit vera: solus pater est Deus.

Arguitur ꝙ sic. qa solus Deus qui est pater est Deus: ergo solꝰ pater est Deus, cõseq̃ẽtia patet per simile, qa sequit̃, solum animal quod est homo currit, ergo solus homo currit. 1

Secũdo, Solus Deus est pater, ergo solus pater est Deus, cõseq̃ẽtia patet per conuersionem. 2

Contra est August. Primo notandũ quod vt di. phi. lib. elenchorum, solus idem est quod nõ cum alio & sic importat negationem associationis. Potest autem teneri dupliciter. Vno modo cathegoreumatice, prout videlicet determinat aliquid in se & ex natura rei: & sic significat solitudinem, quæ negat consortium eiusdem naturæ. Vnde hic dicitur solus. i. solitarius esse in horto, licet sint ibi multæ plantæ & multa alia. Alio modo potest sumi sincathegoreumatice prout videlicet determinat aliquid inquantum est extremum compositionis per respectũ ad aliud *Aug. lib. 6. de Trinita.*

aliud extremum. primo modo non admittitur iste terminus solus in diuinis, quia nihil est ibi solitarium, cũ sint ibi tres personæ eiusdem naturæ. Secũdo modo bene admittitur quando videlicet nõ est aliquid associabile subiecto de quo dicatur prædicatũ. Hoc aũt non potest esse verũ quando de personali prædicatur essentiale, quia essentiale conuenit alijs ab incluso & ideo talis propositio est neganda. & huiusmodi est ista solus pater est De9. Secundo notandum, quod aliqui dicunt relatiuo incluso nõ posse excludi correlatiuum eo quod correlatiuum est de intellectu relatiui. Sunt enim relatiua simul natura & posita se ponunt, sed hoc est contra intentionem philosophi in primo physicorũ sic arguentis. Si tantum principium est, ergo principatum non est: correlatiuum enim nõ est de intellectu relatiui tanquam aliquid eius puta pars integralis, aut essentialis, sed tanquam aliquid ad quod terminatur intellectus eius. Et tale est sufficienter diuersum tanta diuersitate quanta requiritur ad hoc vt excludatur. Ex quibus sequitur ꝙ omnis propositio exclusiua affirmatiua, in qua prædicatur esse de relatiuo, est impossibilis: sicut ista (tãtum pater est) sequitur enim, tantum pater est, ergo pater est, & nullus alius à patre est, & sic filius non est. Et iterum sequitur: pater est, ergo filius est. His præmissis ponitur talis conclusio.

lib. Tri

Con. 1. Hæc ꝓpositio est falsa (solus pr̃ est De9,) patet ꝑ duas regulas logicorum. Prima est. Exclusiua affirmatiua infert vniuersalem affirmatiuã de terminis transpositis: sequit̃ ergo solus pater est Deus: ergo omnis persona quæ est Deus est pater. hęc autem est falsa igitur & prima. Secunda regula est. Exclusiua affirmatiua de subiecto finito infert vniuersalem negatiuã de subiecto infinito. Sequitur ergo, solus pater est Deus, ergo nullus non pater est Deus, hæc autem est falsa, ergo & prima.

1 Ad primũ argum. dicendum quod antecedens est verũ in sensu diuiso. tunc enim sensus est (solus Deus est pater, & solus Deus est Deus,) In sensu antẽ cõposito est falsum, quia sensus est ꝙ solus Deus pater est Deus.

2 Ad secundum dicendũ, quod ibi non est conuersio debita, sed fallacia cõsequentis. Cum enim exclusiua affirmatiua sit cõuertibilis cum vniuersali affirmatiua de terminis transpositis, arguere ab exclusiua affirmatiua ad exclusiuam affirmatiuã de terminis transpositis, idem est, ac si argueretur ab vniuersali affirmatiua ad vniuersalem affirmatiuam de terminis transpositis: & in oĩ tali argumentatione committitur fallacia consequentis.

Vtrum essentia in patre, sit principium generationis filij.

Hoc idẽ Scot. 1. Sent. d. 5. q. 1. Bac. 1. Sen. di. 5. q. 1. Dur. 1. sent. d. 7. q. 1.

TERTIO quæritur. Vtrũ essentia in patre sit principium generatiuum filij.

1 Primo arguitur ꝙ in Deo nõ sit principium generatiuũ, quia vbi

vbi est principium generatiuum ibi est potentia ad actum generandi: sed potentia nominat imperfectionem, quæ nullo modo est in Deo, igitur.

2 Secundo. Omne principium productiuum, videtur expectare actum secundum: sed talis expectatio non potest esse in Deo. igitur.

3 Tertio arguitur. Omne principium productiuum, dicitur respectu alicuius actus eliciti; sed in patre nihil est elicitum. igitur. &c.

4 Quarto arguitur, quòd essentia non sit principium generatiuum filij, quia generatur filius per actum dicendi: sed dicere est tantum potentiæ intellectiuæ & non obiecti, ergo essentia quę est obiectum nō est principium generatiuum.

5 Quinto. Eadem est essentia in patre & filio: sed filius per essentiam non generat, ergo neque pater.

August. libr. 15. de Tri. Contra August. dicit memoriam secundam esse principium productiuum filij. talis autem memoria includit intellectum & essentiam.

Primo notandum est, quòd principium productiuum proprie, dicitur respectu producti uel producibilis, & non respectu productionis. Vnde generatio actiua in patre, non est producta, neque elicita: quicquid enim est in patre, est non elicitum & ingenitum. Item primum eliciens, siue producens in diuinis, est persona patris: generatio autem actiua est prior ipsa, cum ipsam constituat. Et si quæras per quid determinatur essentia ad actum generandi. Dicendum quòd ex se propter plenitudinem perfectionis pullulat, hæc proprietas absque omni origine. Vnde Dionisius dicit personas diuinas esse pullulationes diuinæ naturæ. Si quis autem quærat de generatione passiua an sit elicita. Dicēdum quod non proprie loquendo, quòd probatur, quia elicitionis non est elicitio: sic enim esset processus in infinitum. generatio autem passiua est ipsa elicitio verbi. Item primum elicitum in diuinis est persona verbi: generatio autem passiua ipsam præcedit tanquam eius constitutiua. Posset tamen ipsa generatio passiua dici elicita seipsa quidditatiue. iuxta quòd dicit Augus. & etiam Hilarius lib. de Trin. quòd nihil habet filius nisi natum. Vbi est aduertendum, quòd aliquid dici potest elicitum quadrupliciter. Primo modo quiditatiue, sicut creatio seipsa dicitur quidditatiue creata, & generatio tam actiua quā passiua in creatis, seipsa dicitur elicita a fundamento & termino. Elicitio quippe abstrahit a causatione, & factione. Secundo modo denominatiuo, sicut actus intelligendi in nobis dicitur elicitus. Elicitio enim est accidens eius. Tertio modo constitutiue, sicut uerbum nostrum dicitur elicitum: est enim constitutum ex actu intelligendi, & dictione passiua. Quarto modo consecutiue & sic passio dicitur elicita, quia consequitur originem subiecti: uerum autem diuinum est elicitum consecutione, ideo non est prius sua origine.

Dion. lib. de vnica et discreta Theologia.

Secundo

Secundo notandæ sunt sex propositiones de actu intelligendi in nobis. Prima est. Intellectus non est causa totalis actus intelligendi, patet, quia posito actiuo naturali, & passiuo, debite approximatis necessario sequitur actio: sed intellectus actiuus, & passiuus sunt debite approximati, & naturaliter operantur: ergo si intellectus sit totalis causa intellectionis, sequitur quòd in nobis erit intellectio obiecto non agente, nec per se, nec per suam speciem, quod experimur esse falsum in nobis. Secunda est. Obiectum non causat totaliter intellectionem, patet, quia causa æquiuoca totalis non potest esse imperfectior suo effectu. Sed obiectum aliquando est imperfectius intellectione sua, puta quando intelligitur accidens sensibile. Omne enim accidens spirituale perfectius est quàm sensibile: intellectio autem est accidens spirituale. Tertia est. Intellectus & obiectum simul concurrunt in causando intellectionem: patet, quia neutrum de se sufficit, ut patet ex dictis. Quarta est. Intellectus est principium principalius in causando intellectionem quàm obiectum, patet, quia est uniuersalius, & illimitatius. Est enim principium cuiuscunque intellectionis, obiectum autem est tantum causatiuum noticię determinatæ, scilicet, de seipso. Quinta est. Licet obiectum causet partialiter actum sillogizandi, aut affirmandi, tamen non dicitur sillogizare nec affirmare, & huiusmodi. Talia enim operari non est ipsa facere, aut causare, sed magis recipere, seu ut uerius dicamus in se habere. Sexta est. Licet obiectum partialiter causet noticiam, tamen non sibi competit actus dicendi: patet, quia dicere est tantummodo naturæ intellectiuæ. Vnde generare noticiam superius, est addiscere. Aliter tamen dicendum est in diuinis propter realem identitatem intellectus, & obiecti, quia videlicet respectus dicendi fundatur tam in potentia intellectiua, quàm in obiecto. His præmissis ponuntur quattuor conclusiones.

Prima est. Essentia diuina non est totale principium productiuum uerbi: patet, quia ubicunque est principium vnum naturale, semper producit productum eiusdem rationis, nisi sit difformitas ex parte passiui, quod non habet locum in diuinis ubi nihil est passiuum. Sed qua ratione essentia esset tale principium uerbi, esset etiam totale principium Spiritussancti, ergo uerbum, & Spiritussanctus essent eiusdem rationis. Et sic Spiritussanctus esset genitus, & filius sicut, & verbum. Item, vbi sunt eadem penitus extrema ibi est eadem habitudo, non enim distinguuntur relationes, nisi a fundamentis, & terminis, sed utriusque emanationis terminus est essentia, ut nunc supponitur. Con. 1.

nihil

nihil est passiuum. Sed qua ratione essētia esset totale principiū verbi, esset etiā totale principiū spiritussancti, ergo verbū, & spiritussanctus essent eiusdem rōnis. Et sic spiritussanctus esset genitus, & filius sicut & verbū. Itē, vbi sunt eadē penitus extrema ibi est eadem habitudo, non enim distinguuntur relationes nisi a fundamentis, & terminis, sed vtriusq; emanationis terminus est essentia, vt nūc supponit, ergo si in vtraque emanatione essentia est principium totale, sequitur quod ambę emanationes sunt vna tantum.

Con. 2. Secūda conclusio. Intellectus nō est totale principiū verbi, patet, quia principiū totale alicui* producti cōtinet formaliter, vel saltē virtualiter terminū formalē productionis, sed intellectus nō cōtinet formaliter, neque virtualiter essentiam, quæ est formalis terminus generationis, vt nunc supponitur. Item, principiū totale nō pōt esse posterius termino formali, intellectus autem est posterior essentia.

Con. 3. Tertia conclusio. Essentia in ratione obiecti, & intellectus in ratione potentiæ simul concurrunt necessario ad productionē verbi patet, quia neutrū eorū sufficit, ut patet ex dictis. Ponitur autem talis cōcursus, non pp distinctionem emanationum.

Con. 4. Quarta conclusio. Essentia principalius concurrit ad productionem verbi, q̄ intellectus patet, qa est illimitatior. Cū ēt cōcurrat ad productionem spiritus sancti non autem intellectus. Item essentia est principalior in essendo, ergo, & in principiando, licet enim essentia, & intellectus sint æqualis perfectionis, tamen infinitas fœcunditatis primo conuenit essentiæ.

1 Ad primum argumentum, dicendum, ꝙ licet potentia passiua dicat imperfectionē, non tamen potentia productiua.

2 Ad secundū dicendum, ꝙ maior est vera vbi actus secundus realiter, distat a primo, non aūt vbi actus secundus est idem realiter cū primo, sicut est in diuinis, iō ibi nulla est expectatio, quæ non est in ordine permanēti, sed successiuo tantum.

3 Ad tertium dicendum, quòd principium productiuum nō dicitur respectu productionis, sed respectu producti.

4 Ad quartum patet responsio ex dictis in secundo notabili propositione sexta.

Ad quintum negatur consequentia, quia essentia vt est in filio iam habet terminū adæquatū, non autem vt est in patre.

Vtrum paternæ generationis terminus sit essentia.

Hoc idem D. Thom. 1. sen. d. 5. q. 1. ar. 1. Scot. 1. d. 5. q. 2. Duran. 1. d. 5. q. 1. Bacc. 1. d. 5. q. 1.

QVARTO quærit. Vtrū paternæ generatiōis terminus sit essentia.

1 Arg. quòd non, quia terminus generationis accipit esse per generationem, sed essentia diuina non accipit esse, igitur.

2 Secundo. Omnis terminus productionis est posterior productione, sed essentia non est posterior generatione, igitur.

Tertio

Tertio vbicunque ex uno gñatur, aliud id in quo conueniūt generans & genitum est subiectū & nō terminus, vt patet cum ex aere generatur ignis, sed essentiā est cōis generanti & genito, igr̃.

Contra, Omnis productio suppositi substantialis terminatur ad substantiam. Notādum quod aliqui dixerunt productionis diuinæ esse totalem terminum videlicet suppositum productum, sed non formalē terminū cuiusmodi est essentia, eo ꝙ essentia non accipit esse. Sed contra hoc arg. Quia nunquā terminus productionis aut cuiuscunq; relationis est posterior relatione, cum relatio ſm suam quiditatē sit ad terminum, sed suppositum filii cum constituatur per generationem passiuā est posterius generatione passiua & per consequēs ēt generatione actiua cum sint simul natura. Item, omnis habitudo est posterior extremis, sed generatio actiua non pōt esse posterior persona filii, ideo prӕter terminū totalē necessario oportet ponere terminum formalē, qui sit prior productione: ꝙ aūt terminus formalis possit prӕexistere productioni, patet in multis. Primo in generatione hominis, anima.n. rationalis prius natura creatur, q̃ infundatur. Prius est.n. esse quam inesse secūdo in
2 hominis augmentatione. Ibi.n. est vera generatio cuius non videtur esse alius terminus formalis q̃ anima præexistens. Tertio in resurrectione, vbi ipsa forma est præexistens. Hoc prӕmisso ponitur talis conclusio.

Con.1. Essentia est formalis terminus generationis actiue patris, patet, quia illud est formalis terminus alicuius productionis, q̄d per productionē primo est in ꝓducto, sed essentia est prima perfectio filii igitur. Item, illud est terminus formalis generationis actiue in quo fundatur generatio passiua, hæc autem fundatur in essentia.

Ad primum argu. dicendū ad maiorem ꝙ terminus totalis in diuinis accipit esse in supposito. 1

Ad secundum dicendū, ꝙ maior est vera in diuinis de termino totali, sed non de formali. In creatis autem falsa est de vtroq; eo ꝙ ibi productio est relatio accidentalis ipsius producti. 2

Ad tertium dicendum quod maior est vera vbi vnū ex alio generatur sicut ex materia transeunte non aūt vbi vnum generatur ex alio sicut ex vniuoco producente. Ibi.n. vterque communis est natura vniuoca. 3

Vtrum generatio actiua patris sit perfectio.

Hoc idem Dur.1.d.7.q.2.

QVINTO quæritur. Vtrum generatio actiua patris sit perfectio simpliciter.

Arguitur quod sic, quia quӕcunque sunt formaliter in Deo, sunt meliora quibuscunque existentibus in creatura, sed sapientia in creatis est perfectio simpliciter, ergo a fortiori generatio actiua in patre. 1

Secundo omne ens est perfectio simpliciter, sed gñatio actiua est ens. igr̃. Vel sic formetur argumentū. Hæc entitas, sub rōne entitatis est ꝑfectio simpliciter. 2

generatio actiua est hęc entitas. igitur est perfectio simpliciter.

Contra. Si generatio actiua esset perfectio simpliciter, sequeretur, quòd filius, in quo non est generatio actiua, non esset simpliciter perfectus. Primo notandum, quòd sicut supra dictum est quęstione de tri. personarum. perfectio simpliciter secundum Ansel. dicitur, quę in quocunque melius est ipsum, quàm non ipsum, id est, quàm quodcunque sibi incompossibile. Et hoc declaratur, quia omnes perfectiones simpliciter sũt inuicem compossibiles, & ideo perfectioni simpliciter nihil est incompossibile, nisi non perfectio simpliciter. Secundo notanda sunt tria dicta, siue præambula de perfectionibus simpliciter. Primum est, rationes omnium perfectionem simpliciter sunt transcedentes. Vnde ratio formalis substantiæ, vt est perfectio simpliciter, non est in genere, sed tamen aliquando per eam circumloquimur formalem rationem prædicamenti substantię, sicut per sapientiam, & iustitiam circumloquimur aliquas species qualitatis. Ex quo sequitur, quòd perfectiones simpliciter vniuoce dicuntur de Deo, & creaturis. quod etiam sic probatur, quia omnis comparatiuus præsupponit positiuum eiusdem rationis in altero extremo. Non enim fit comparatio, nisi in vniuocis. Sed Deus dicitur melior, & sapientior homine, ergo in Deo & homine est bonitas, & sapientia secundum eandem rationem formalem. Sequitur etiam ex dictis, quòd rationes formales perfectionũ, simpliciter abstrahunt a creato, & increao, limitato, & illimitato, inhærentia & nõ inhęrentia, & huiusmodi.

Secundum est. Quicquid est de formali ratione perfectionis simpliciter, illud est perfectio simpliciter: sed nõ omne illud, in quo est perfectio simpliciter: est perfectio simpliciter: patet, quia ratio substantiæ est in generibus, & speciebus substãtiæ, quę non sunt perfectio sim-pliciter.

Tertium est. Omnis perfectio simpliciter, sic est simpliciter simplex, quòd nullo modo cõposita aut cõponibilis, patet, quia omnis compositio, aut componibilitas dicit imperfectionem. Vnde ratio entis non includitur quidditatiue in ratione substantię, prout est perfectio simpliciter. Sed enim esset ratio substantiæ, resolubilis in plura, scilicet in ens, & per se, sed tantũmodo ibi includitur quasi denominatiue, sicut genus in differentia. Ratio etiam substantiæ, & ratio spiritus non includuntur quidditatiue in ratione deitatis, sed eo modo, quo includitur differentia subalternans in subalternata. Aliquando tamen admittuntur istę prædicationes tanquam quidditatiuæ: Deus est substantia. Deus est Spiritus. Secundo notandum, quòd ad videndum, quæ sint perfectiones simpliciter, notandæ sunt quatuor regulæ.

Prima est. Omnia quæ sũt in Deo communia tribus, dicunt perfectionem simpliciter, omnia enim talia sunt essentialia, & formaliter infinita.

Se-

Secunda eſt. Nulla proprietas perſonalis in Deo eſt perfectio ſimpliciter. Omnis enim perfectio ſimpliciter, eſt in omni perſona ſimpliciter perfecta.

Tertia eſt. Omnia, quibus nõ repugnat infinitas, ſunt perfectio ſimpliciter: omnia enim huiuſmodi ſunt in Deo.

Quarta eſt. Nulla quidditas ſpecialiſſima de genere ſubſtantiæ, eſt perfectio ſimpliciter: nulla enim talis eſt compoſſibilis Deo formaliter, licet bene ſupponibiliter, vt patet de natura humana in Christo. Et ſi arguatur, quòd in eſſentialiter ordinatis eiuſdem generis, propria ſunt nobiliora communibus. Dicendum, quòd per accidens perfectio ſimpliciter poteſt eſſe ignobilior, non perfectione ſimpliciter. Sed per ſe ſemper nata eſt eſſe nobilior. Vnde aduertendum, quòd aliqua ſunt, quæ imperfectionem includunt in primo modo dicendi per ſe, vt cecitas, quæ quidditatiue eſt ratio priuatiua. Alia autem includunt imperfectionem in ſecundo modo, dicendi per ſe, ſicut humanitas: de ipſa enim ex ſua ratione formali demonſtrari poteſt creabilitas, & finitas. Alia autem imperfectionem includunt per accidens, vt ſapientia, cui per accidens conuenit inhęrentia, & non ex ſua formali ratione. Alia vero nullo modo, vt deitas: & de his conſtat, quòd ſunt perfectiones ſimpliciter: & etiam de his, quæ imperfectionem includunt per accidens tantum. de aliis autem conſtat oppoſitum.

His præmiſſis, ponuntur duæ concluſiones. *Con 1.*

Prima eſt. Generatio actiua in patre, & vniuerſaliter omnes relationes originis non dicunt perfectionem ſimpliciter: patet, quia non omnes perfectiones ſimpliciter ſunt meliores ſuo incompoſſibili. Sed vna relatio non eſt melior alia: cum tamen ſit ei incompoſſibilis. Item omnis perfectio ſimpliciter, eſt in quolibet ſuppoſito perfectiſſimo: ſed nulla relatio originis eſt in quolibet ſuppoſito diuino: cum tamen omnia ſuppoſita diuina ſint perfectiſſima.

Secunda eſt. Relationes non dicunt aliquam perfectionem: patet, quia omnis perfectio, quæ non eſt ſimpliciter, eſt ſecundum quid, cum illa ſit immediata: ſed quod eſt perfectum, ſecundum quid eſt imperfectum ſimpliciter: & nullum tale eſt in Deo. Sed poteſt aliquis quærere, quomodo poteſt eſſe relatio non perfecta: quin ſit imperfecta. Dicendum, quòd ens diuiditur in quantum, & non quantum: & ens quantum diuiditur in finitum, & infinitum: & ſimiliter ipſum ens quantum diuiditur in perfectum, & imperfectum: & ideo relatio cum non ſit quanta non eſt finita, nec infinita, nec perfecta, nec imperfecta. *Con. 2.*

1 Ad primum argu. dicendum, ꝙ omnis exceſſus eſt per quantitatem virtutis. Inæqualitas. n. eſt paſſio quantitatis: relatio

autem nullã hẽt quantitatẽ talẽ. Vñ si aliqua relatiua dñr ſm magis & minus, ut magis & minus simile, tota illa inæqualitas sumitur ab extremis. In relationibus ergo nõ attẽditur ordo eminẽtiæ ſm maiorẽ, aut minorẽ perfectionẽ: sed ſm magis & minus principale. Vñ ĩ diuinis, pr̃ dr̃ prĩcipalior, ſd nõ pfectior.

2 Ad secudũ dicendũ, ꝙ maior est falsa: licet. n. sapiẽtia sit perfectio simpliciter, non tñ quodlibet sapiens. Et ad aliam formã argumenti dicendum, ꝙ minor est idẽtica pp huius entitatis illuminationẽ, & ideo etiam conclusio est identice & nõ formaliter concedenda.

Vtrum potentia generandi in patre sit ad aliquid, uel quid.

Hoc idem Scot. 1 d. 7. q. 1. Duran. 1. dist. 7. q. 2. D. Tho. 1 d. 7. q. 2.

SEXTO queritur. Vtrum potentia generandi in patre sit quid uel ad aliquid.

1 Primo arg. ꝙ sit ad aliquid sicut relatio, quia dicit Augus. Eo est pr̃ quo est ei filius, ergo, eo ẽ pr̃ quo generat, sed est pr̃ paternitate: ergo paternitate generat. *Aug. lib. 5. de Tr.*

2 Secundo. Proprius actus est a propria forma agentis, sed generare est ꝓprius actus patris, ergo est a ꝓpria forma patris quæ est paternitas. Maior probatur: tum quia propria forma dat esse: ergo & agere: tũ quia si forma est cõis, effectus erit cõis: causa. n. & effectus sibiinuicem correspondet, videlicet vniuersalis vniuersali: & particularis particulari.

Tertio. Medium est eiusdem generis cum extremis, sed extrema sunt regulatiua: ergo etiam illud, quo generãs generat, quod est quasi medium est relatiuum. 3

Quarto. Potentia & actus sunt eiusdem generis. vt habetur. 9. Metha. sed actus generãdi dicit respectum: ergo & potentia. 4 *9. Met. t. c. 2.*

Quinto essentia de se est indeterminata ad plures productiones: ergo non põt esse principiũ determinatæ productionis, nisi determinetur per proprietatem relatiuam. 5

Contra. Dicit Dama. Generatio est opus naturæ. Et Boet. Ex uirtute naturę in eadem natura natiuitate subsistit filius. Primo notandum secundum Scot. quòd duplex est potentia. Prima est potentia logica, quæ dicit modũ compositionis factæ ab intellectu & consistit in sola non repugnantia terminorum. Vnde hoc modo dicimus, ꝙ pater potest generare, & ꝙ filius non potest generare. Alia est potentia realis, & hæc est duplex. Quędã est potentia, quę diuiditur contra actum in qualibet specie, & indiuiduo entis creati, inquantũ aliquod ens primo est in potentiã: & deinde in actu. Alia est potentia, quæ est principium agendi, aut patiendi tanq̃ fundamentũ proximum illius relationis. Nomen enim potentiæ non est abstractum ultima abstractione: licet enim non sit concretũ concretione ad subiectum: tamẽ est concretum concretione ad fundamentum. Prima autem potentia realis, quæ est potentia obiectiua, *Lib. 1. Mon. c. 4. Boe. lib. 5. de Tr.*

ctiua, nō est in Deo, sed bene secunda, quæ est potentia operatiua, aut productiua. Et potest accipi dupliciter. Vno modo pro perse significato, quod est potentialitas. Alio modo pro denominato, quod est fundamētū proximum potentialitatis. Secundo notandum est sm Franc. de Maronis, quòd potētialitas dicitur respect⁹ aptitudinalis, aut fundamētalis alicuius potentis ad aliquod possibile; ꝙ sit respectus: patet, quia non potest concipi nisi ad aliquem terminum: ꝙ autē nō sit respectus actualis, aut formalis, patet, quia multa habent potentiā ad aliqua, quæ non sunt in actu. Potentia vero fundamentalis dicitur illa natura, vel pfectio naturalis, in qua fundatur illa potētialitas. Vnde potentia generandi ex parte producentis, quæ est potentia generandi quasi actiue dicitur illud, in quo fundatur potētialitas ad generabile inquantum generabile est: & illud est memoria fœcunda. Potentia vero generandi quasi passiue videlicet ex parte producti dicitur illud, in quo fundatur potentialitas ad generans inquantum generatiuū est, & illud est essentia inquantum præintelligitur vt nata terminare generationem. Nec propter hoc sequitur, quod sit generata, quia ille respectus non est natus denominare, nisi suppositum. quemadmodum natura humana non dicitur filia: licet fundet respectum filiationis: nec potentia generatiua pater. Tertio notandum secundum eundem Frā cisc. quòd diuisio respectus in formalem, & fundamentalem non est eadem cum diuisione in respectum actualem & aptitudinalem. In Deo enim non sūt respectus aptitudinales: quia ea quæ sunt in Deo, non sunt apta ad aliqua quæ actu non habent, sed bene sunt ibi respectus fundamentales, qui etiam possunt dici auctales: quia sunt actualiter in Deo, sicut potentia generandi & potentia spirandi. Dicuntur autem respectus aptitudinales fundamenta illa, quibus nata ē inesse relatio & nō inest, vt si esset vnicum album in eo esset similitudo aptitudinalis. Respectus. vero fundamētales dicūtur illa fundamēta, quibus in esset relatio nisi infinitas, aut necessitas fundamenti repugnaret. Illa autem fundamenta in se sunt formaliter absoluta: sed tamen mouent intellectum nostrum per modū respectus: ideo ipsa diffinimus ad aliud. Quarto notandum quòd sicut dicit idem Frā. diuisio per quid & ad aliquid qua sępe vtitur Augustinus, est diuisio per absolutū & respectiuum: per quid enim intelligit absolutum: licet relationibus conueniat propria quiditas. Singula ergo quæ sunt in Deo vt ait August. dicunt quid aut ad aliquid. Quod est intelligendum, aut formaliter, aut denominatiue & nō semper formaliter & quidditatiue: ratio enim entitatis abstrahit ab utroque. Quinto notandum secundum eundem Franciscum, quòd relatiuum aliquādo simpliciter dicit respectum, vt cum dicitur pater est in genere ad aliquid, quandoque dicit fundamentum ut cum dicimus patrem esse in

genere substantiæ. Aliqñ vero dicit vtrumque, vt cum dicitur, q̄ relatio est relatiuo ratio referendi: quia ut dicit Augu. Omne relatiuum est aliquid præter, id, quod refertur, siue excepta relatione, & hæc est ꝓpria acceptio. Vnde potentia generandi proprie nominat respectum & fundamentum. His pręmissis, ponũtur sex conclusiones.

De Tri. lib. 7. c. 10.

Con. 1. Prima est. Potentia generandi si præcise sumatur pro per se significato, dicit solam relationē: patet, quia si nihil aliud dicit q̄ potentialitatem.

Con. 2. Secunda conclusio. Potentia generandi præcise sumpta ꝓ fundamento proximo potentialitatis, nō dicit relationē, sed essentiã. Primũ patet: quia omnis relatio æque naturaliter respicit suũ corelatiuũ: ergo relatio spiratiua æque naturaliter respicit suum correlatiuum; sicut relatio generatiua suum, & per cōsequens si relatio esset principiũ productiuum: productio spiritussancti esset æque per modum naturæ, ut productio uerbi. Secundũ patet, quia illud, quod dicit perfectionē in principio productiuo, non tollit ab aliquo rationem principii productiui: sed cōicare se in identitate numerali & cōicatione adæquata dicit perfectionem in principio ꝓductiuo, ergo hoc non tollit rationē principii productiui ab aliquo. Sed si per impossibile, Deus generaret alium Deum, & ille alium, Deitas esset ibi principium productiuum: ergo etiam hic, vbi eadem Deitas in numero communicatur.

Con 3. Tertia conclusio. Potentia generandi proprie sumpta, vt includit, tam per se significatum, q̄ denominatum, non dicit purum quid sicut essentia: patet, quia non potest concipi, nisi in ordine ad aliud.

Con. 4. Quarta conclusio. Potentia generandi illo modo sumpta non dicit purum ad aliquid, sicut paternitas: patet, quia potentia generandi dicit perfectionem infinitã secundum intentionē Hilarii. 4. de Trinita. quod non potest conuenire pure relationi.

De Tri. lib. 4.

Con. 5. Quinta conclusio. Potentia generandi sic sumpta non dicit constitutum ex respectu formali & absoluto, sicut persona: patet, quia prima formalis relatio in diuinis est paternitas. potentia autem generandi pręintelligitur, tãquam eius proprium fundamentum.

Con. 6. Sexta conclusio. Potentia generandi sic accepta dicit constitutum ex respectu fundamentali & absoluto, sicut cum Deus dicitur realiter causa, causalitas eius non dicit, nisi respectum fundamentalem: patet conclusio, quia potentialitas non est respectus formalis in Deo: potentia autem constat ex potentialitate & suo fundamenro.

Ad primum argumentum dicendum, quòd Augusti. intelligit eo formaliter, & non eo fundamentaliter. Exemplum: homo est similis similitudine formaliter, sed albedine fundamentaliter. 1

Ad secundum argumētum dicēdum, quòd forma pōt esse cōmunis dupliciter. Vno modo per idētitatē ad multa, quorũ quodlibet est ipsum, & sic a forma communi est operatio communis. 2

munis. Alio modo ad multa, quorum quodlibet eſt ipſo & nõ ipſum. Si ergo dicatur forma pro pria proprietate oppoſita communitati, ſecũdo modo dictę ne gãda eſt maior. Et ad primã probationẽ negatur conſequentia, quia ſunt aliquæ formæ quę non ſunt actiuæ, & nullum habent actum ſecundum, & huiuſmodi ſunt paternitas, & filiatio.

2 Ad ſecundam autem probationem dicendum quòd verum aſſumit de forma communi primo modo: ſed non ſecundo modo, maxime vbi forma eadem in numero eſt in multis per ordinem ſic quod vbi communicatur ab alio communicatione adequata.

3 Ad tertium dicendum: quod maior eſt vera de medio per participationem extremorũ quod eſt medium ex natura rei: ſed generatio non eſt hoc modo, neque proprie medium: ſed ſe tenet a parte alterius extremi, ſcilicet generantis.

4 Ad quartum, dicendum ad maiorem, quòd philoſophus ibi loquitur de potentia condiuiſa actui, & non de potẽtia accepta pro principio operandi. forma enim ſubſtantialis, puta anima poteſt eſſe, principium actionis, tam de genere actionis, quàm de genere qualitatis.

5 Ad quintum dicendum quòd duplex eſt indeterminatio. Prima eſt potentię paſſiuæ cuiuſmodi eſt indeterminatio materię: & hæc eſt ad contradictoria. Alia eſt indeterminatio potentiæ actiuę illimitate ad plura: & hec eſt ad diſparata. Quod ergo eſt indeterminatum primo modo, oportet vt formam recipiat ad hoc vt agat: quia ex ſe, nõ eſt in actu ſufficiendi ad agendum. Quod ergo eſt indeterminatũ primo modo, oportet vt formã recipiat ad hoc vt agat: quia ex ſe, non eſt in actu ſufficienti ad agendũ. Quod vero eſt indeterminatũ ſecũdo mõ, eſt ex ſe ſufficienter determinatũ ad producendũ quodlibet a ſe producibiliũ: dum tñ ſecludantur impedimenta, & fiat approximatio paſſi vbi requiritur paſſum. Vel omno ex ſe eſt ſufficienter determinatũ, vbi non requiritur paſſum ſicut in diuinis. Præterea dicendũ ꝙ eſſentia diuina, non eſt indeterminata ad plures ꝓductiones ex æquo, ſed ex ſe primo, ordine originis ad primã, qua poſita, eſt determinata ad ſecundã. Vnde in nullo ſigno originis eſt indeterminata ad quãlibet qua ſi tunc eliciẽdam, vt dicit Scotus.

Vtrum in ſolo patre, ſit potentia generandi.

Hoc idem D. Thom. 1. d. 7. q. 2. Du. 1. d. 7. q. 3. Bacc. 1 ſen. d. 7. q. 1

SEPTIMO quæritur. Vtrũ in ſolo patre ſit potentia generandi.

Arg. quòd ſic, quia fruſtra eſt potentia quæ non poteſt habere actum, ſed actus generandi non poteſt eſſe niſi in ſolo patre, ergo nec potentia. 1

Secundo. Idem realiter non eſt ſeparabile ab eo cum quo eſt realiter idem: nec poteſt idem eſſe in aliquo & non eſſe in illo, ſed in diuinis actus generandi 2

est realiter idem cum potentia, & realiter est in ea: ergo cum ille actus non sit, nisi in solo pr̄e: sequitur ꝙ nec potentia.

3 Tertio. Potentia generandi in diuinis est: ex se sufficientissima ad actum generandi: ergo nihil aliud requirit, & per consequens si sit in filio, sequitur ꝙ etiam in filio habet actum generandi, quod est falsum.

De Tri. lib. 4. Contra. Dicit Hyl. ꝙ potentia generandi dicit perfectionem infinitã: ergo est cõis tribus personis. Notandũ, ꝙ sicut dicit Frãc. de Maro. potentia generandi potest sumi quadrupliciter. Vno modo præcise pro fundamento, videlicet pro ipsa forma absoluta quę est principium productiuum. Secundo mõ pro ipsa forma absoluta sub respectu potentialitatis. Tertio mõ pro ipsa forma sub illo respectu cum omnibus requisitis ad generandum, quæ videlicet requiruntur ad rationẽ potentiæ propinquæ. Vnde hoc mõ dicimus, ꝙ Sol de nocte non habet potentiam illuminãdi hemisperium nostrum: quia nõ est debite approximatus.

Quarto modo pro ipsa forma cum omnibus prędictis, & ipsa actui coniuncta: unde hoc modo dicimus, ꝙ ignis habuit potentiam vrendi Caldeos, & nõ Pueros in fornace.

Con. 1. His præmissis, ponuntur quatuor conclusiones.

Prima est. Potentia generandi primo modo sumpta est in filio, quia potentia generãdi hoc mõ dicta est memoria fœcũda, quæ est communis tribus personis. vt dicit Ansel. *In Monologion.*

Con. 2. Secunda conclusio. Potentia generandi secundo modo dicta est in filio: patet, quia potentialitas est quasi passio formæ absolutæ, quę dr̄ potentia. Passio aũt est inseparabilis a subiecto.

Con. 3. Tertia conclusio. Potentia generandi tertio mõ dicta non est in filio: q̄a sic fili⁹ posset gñare.

Con. 4. Quarta conclusio. Potẽtia generandi quarto modo dicta, non est in filio: patet, quia si sic filius esset genitor. Ratio aũt quare filius generare non potest est ista: quia eadem numero potentia generatiua, vt est in filio iam per generationem præhabet terminum adæquatum, & illa generatio semper durat. ideo filius non potest alium filiũ generare, quẽadmodum si quis esset potens adęquate portare talentum stante illa portatione, non posset aliud portare. Nec tamen per hoc est intelligendum, ꝙ adęquatio termini impediat in filio potentiam generandi, sed declarat, ꝙ non est potentia generãdi aliũ. Vnde ratio intendit affirmare adæquationem intensiuam respectu termini infiniti: & ex ea inferre adęquationem extensiuam. Est aũt aduertendũ, ꝙ quẽadmodum dictum est, de potentia generandi quasi actiue, quòd sit, vel non sit in filio. Ita conformiter dicendum est de potentia generãdi quasi passiue, quòd sit, uel non sit in patre. Et si quæratur, quare pater generari non potest, ratio est, quia non præhabet suppositum, a quo generari possit, sicut primus homo habuit omnem potentiam naturalem, quam alii habent, sed nõ habuit suppositũ prius, a quo naturaliter produci posset.

Ad

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd maior eſt vera ſimpliciter loquendo, ſed non oportet, ꝙ vbicunq; eſt potentia, ibi habeat actum, ſicut anima intellectiua eſt in pede, tamen non dicitur habere actum intelligendi in pede anima autem ſenſitiua eſt in oſſe: & tamen non habet actum ſentiendi in oſſe, ſed tantum in carne. Sic ergo potentia generandi, licet ſit in filio, tamen non oportet, quòd habeat actum generandi in filio.

2 Ad ſcđm dicēdū, ꝙ maior eſt vera ſimpliciter loquendo, ſed non cum reduplicatione, ſicut riſibilis ſimpliciter loquēdo eſt in homine, ſed non vt in primo ſigno naturæ, ſic & actus generandi ſimpliciter loquendo, eſt in potentia generatiua, ſed non vt in filio.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ potentia generandi in diuinis nihil requirit de his, quæ requiruntur in creaturis, propter defectum principij productiui, cuiuſmodi ſunt approximatio paſſi, & amotio impedimenti. In diuinis enim, nullum poteſt eſſe impedimentum, ſed requirit id quod exigitur ex natura principij productiui ſimpliciter, videlicet non præhabere terminum adæquatum.

Vtrum actus notionales patris videlicet generare &c. prædicentur de eſſentia.

Hoc idem Dinus Thom. prima p. quæſtio 41. articu. 1. Scot. 1. diſt. 5. quæſt. 1.

OCTAVO quęritur. Vtrū actus notionales patris, videlicet generare, & ſpirare vere prędicē tur de eſſentia, & idem quęrit de generari & ſpirari?

Arg. primo quòd ſic, quia eſſentia per ſe prædicatur de patre, ergo poteſt pro patre ſupponere, & per conſequens, ſicut hæc eſt vera pater generat, ſic & iſta, eſſentia generat. 1

Secundo. Eſſentia eſt pater, ergo eſſentia generat. Antecedens patet per conuerſionē. Et patet conſequentia, q̄a de quo prædicatur ſubiectū & paſſio. 2

Tertio. Dicit Auguſt. Idem dici intelligamus cum dicitur verbum, ac ſi dicatur ſapientia genita, ſed ſapientia nominat eſſentiam, ergo eſſentia eſt genita. 3 *De Tri. libro 7. ca. 10.*

Quarto. Idem eſt communicans & producens, ergo etiam idem eſt cōmunicatum & productum, ſed eſſentia eſt communicata, ergo & producta. 4

Quinto. Genitum inquantū genitū eſt aliq̄d, ſed in diuinis nihil eſt aliq̄d, niſi ſit eſſentia, ergo genitū inquantū genitum eſt eſſentia, & ſic eſſentia eſt genita. Maior patet, q̄a generatio non terminatur ad nihil. Inter nihil autē & aliquid nō eſt medium, cum ſint contradictoria. 5

Cōtra. ē auctoritatis Eccleſię. *Extra de ſum. Tr. & fide cath. ca. Dānamus.*

Primo notandū, ꝙ ſicut habetur in pręfato cap. dānamus. In hac quęſtione errauit Abb. Ioachin, imponens Magiſtro ſentētiarum, ꝙ eſſet hæreticus eo quòd poneret quaternitatē in diuinis, videlicet rem generantem, rem generatam, rem ſpiratam, & rem quæ nec eſt generans,

generans, neque generata, nec ſpirans, nec ſpirata. Vnde ponit, quòd pater, & filius, & ſpiritusſanctus non ſunt aliqua vna res vnitate ſimpliciter dicta: ſed ſunt vnum tantum eo modò, quo multi fideles dicuntur vna eccleſia per vnionem in fide, & charitate. Et ad confirmationem ſui dicti adiunxit verbum
Io. 17. Saluatoris. Ioann. xvij. pro fidelibus patrem orantis & dicentis. Rogo vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Sed conſtat dictum illud Ioachin eſſe hæreticum, & ab Eccleſia reprobatum. vnde præfato capitu. Damnamus. di. Papa: Nos autem ſacro approbante concilio, confitemur cum Petro, quòd in diuinis eſt vna ſumma res, quæ nec eſt generans, neque genita. Nec ex hoc ſequitur quaternitatem eſſe in Deo, quia pater, & filius, & ſpiritusſanctus ſunt realiter illa vna res. Ad quaternitatem autem oporteret, quòd eſſet aliquid quartum a tribus realiter diſtinctum. Verbum autem prædictum Saluatoris, debet intelligi non per ſimilitudinem vnitatis, ſed proportionis tantum: ſic videlicet, quòd fideles ſunt vnum vnitate ſibi proportionabili, ſicut pater, & filius, & ſpiritusſanctus ſunt vnum vnitate ſibi conuenienti: quia ſicut pater, & filius, & ſpiritusſanctus ſunt vnum charitate, quę eſt eorum natura, ſic fideles vnum ſunt charitate gratuita, & infuſa. Secundo notandum, ꝙ ad probandum logice, ꝙ generare, & generari de vi ſermonis, non poſſunt vere prædicari de eſſentia. Sco. ponit talem regulam. Quandocunq; ſubiectum eſt vltimate abſtractum, & prędicatum non poteſt prædicari, niſi formaliter, & non per identitatem, talis propoſitio non poteſt eſſe vera, niſi ſit in primo modo dicendi per ſe. Subiectum .n. ſic abſtractum eſt pręciſum ab omnibus, quę non ſibi conueniunt in primo modo per ſe. Vbi eſt aduertendum, ꝙ ſubſtantiua prædicari poſſunt, & formaliter, & per identitatem. Verba vero, & participia, & nomina adiectiua, eo ꝙ ſignificant rem ſuam per modum denominantis, de ratione ſua non poſſunt prædicari, niſi formaliter. Eſt enim aduertendum, quòd in ſubſtantijs fit tantum vna abſtractio, ſcilicet a proprio ſingulari. vt ſi detur hoc concretum homo, abſtractio fit per hoc nomẽ humanitas. In accidentibus autẽ abſolutis poſſunt fieri duę abſtractiones, ſcilicet a ſubiecto, & a proprio ſingulari, vt ſi detur hoc concretũ albũ, prima abſtractio fit per hoc nomẽ albedo. Secunda vero circũloquitur per hoc, quod dicitur quidditas albedinis. In accidentibus vero reſpectiuis ſunt tres abſtractiones, videlicet a ſubiecto, a fundamento, & a proprio ſingulari, vt ſi detur hoc cõcretũ ſimile, prima abſtractio circũloquitur ꝑ hoc quod dicitur forma aſſimilatiua, ſecunda vero fit per hoc nomen ſimilitudo. Tertia vero circumloquitur per hoc, quod dicitur quidditas ſimilitudinis.

His

Con. 1. His præmissis, ponitur talis conclusio. Diuina essentia non est generans, nec generata. Hāc conclusionem sic probāt aliqui, quia actiones sunt suppositorū: essentia autem precise sumpta, non est suppositum. Sed hęc ratio non valet: quia anima separata non est suppositum, & tamen agit: ideo glosanda est illa auctoritas philosophi. Actiones sunt suppositorum, id est singulariū. Vel aliter secundum Alexādrū. Actiones sunt suppositorum, nō subiectiue: sed obiectiue. Et ad hoc tendit intentio philosophi. di. quòd medicus non sanat hominem: sed hunc hominem. Prędictam ergo conclusionem aliter probat Sco. sic. Res generans, generat aliam rem realiter distinctam: sed essentia est omnino indistincta: ergo essentia non est generans. Eadem enim ratione esset generans, & generata. Franciscus autem de Maron. sic probat. Quia sicut suppositum, quod est vltimū, quod nō potest esse alicui, quo ita primum quo non potest esse quod, sicut vltimus effectus nihil habet de causalitate & prima causa nihil habet de effectualitate: sed essentia est primum quo in generatione, tam actiua, quàm passiua: ergo non generat, nec generatur. Et si instetur, quia in beatificatione essentia est quo, & tamen beatificat Item in creatione voluntas est quo & tamē creat. Ad primum dicendum, quòd in actionibus immanentibus non oportet distingui quo, & quod. Ad secundum autem, dicendum, quòd voluntas non est primum quo: cum non sit vltimate abstracta. Magis enim est præcisa ratio voluntatis quæ non creat. Potest insuper probari conclusio per regulam prius positam in secundo notabili. Essentia enim diuina est vltimate abstracta. Et generare & generari non possunt prædicari, nisi formaliter, nec conueniunt essentiæ in primo modo dicendi per se: ergo hæc non potest esse vera, essentia generat aut generatur. Et si instetur quòd deitas est abstracta & videtur a beatis, & est communicata. Item etiam dicitur summa. Item est vna vera & bona. Hæc autem omnia cum sint adiectiua non videntur prædicari, nisi formaliter. Breuiter dicendum, quòd regula non est intelligenda in pdicatis, quæ non dicunt aliquam realitatem in subiecto: sed tantū respectum & denominationem rōnis: cuiusmodi sunt abstrahi: videri, cōmunicari: & etiā summum esse: dicitur etiam deitas summa respectu creaturarum, inquantum intellectus comparat deitatem ad creaturas: prædicata autem quæ non dicunt realitatem aliquam in subiecto, prædicari non possunt de subiecto sic abstracto, nisi sint substātiua aut adiectiua sunt: a in vim substantiui, siue etiā pro substantiuo, & tūc prædicatur per identitatem. vt cum dicitur deitas est vna, id est ipsa vnitas. & sic de aliis.

10. Metaphysi. 1. p. summa. t. c. 10.

Ad primum argumentum dicendum, quòd antecedens est falsum. & si probetur, quòd ista non est per accidens, pater est essentia: non enim prædicatum accidit subiecto nec econtra, nec ambo vni tertio, dicendum, 1

dum, quod non omnis propositio quæ non est per accidens accipiendo accidens proprie, debet dici per se. Aliquando enim prædicatum est accidentale, & extraneum, quia videlicet est extra rationem subiecti. sicut differentia respectu generis, aut econtra. In diuinis ergo, non omnia sunt idem quidditatiue, nec tamen aliquid accidit alteri proprie sumendo accidens: sed omnia simpliciter & absolute sunt eadem absq; formali identitate.

2 Ad secundum dicēdum ꝙ antecedens est verum, si sumatur pater substantiue: non autem si sumatur adiectiue. Et ad probationem consequentiæ, dicēdum quod illud quod assumitur verū est quādo passio habet similem modum prędicandi cum subiecto. In proposito autem, subiectum cum sit substantiuum, prędicatur per identitatem: passio autem adiectiue significata per verbum aut participium, aut nomen adiectiuum, non potest prędicari nisi formaliter.

3 Ad tertium dicendum, quòd sapientia non est vltimate abstracta, cū importet principium operatiuum, quod concretiue dicit ad operationem & operabile.

4 Ad quartum dicendum, quòd licet communicans & producēs sint idem supponibiliter, inquantum illæ duæ relationes concurrunt in eodem supposito: non tamen formaliter: communicatio enim dicit respectum rationis ad terminum formalem, qui nō realiter distinguitur a persona communicante. Productio vero dicit relationem realem originis ad terminum; primum scilicet ad suppositū productū ꝙ realiter distinguitur a producente. 5

Ad quintum negatur maior. Et ad probationem dicitur, ꝙ licet inter cōtradictoria simpliciter loquendo non sit medium: bene tamen cum aliqua determinatione, puta cum inquantū, id est sic, ꝙ neutrum est dare. Nec enim homo, inquantum homo, est albus, nec non albus: ambo tamen contradictoria complexa, nūquam sunt simul falsa. Vnde ad propositum dicēdum, ꝙ hæc est vera, genitum non inquātū genitū, est aliquid. Potest etiam concedi ꝙ genitum inquātum genitum est persona: sed nō propter hoc sequitur, ergo genitum inquantum genitum est aliquid, accipiendo aliquid pro essentia, propter non identitatem formalem rationis personalis cum ipsa essentia.

Vtrum hæc propositio sit uera, Deus generat Deum.

Hoc idem D. Thom. 1. sent. dist. 4. ar. 1. Scot. 1. d. 4. q. 1. Dur. 1. d. 4. q. 2.

NONO quæritur. Vtrum hæc propositio sit vera: Deus generat Deum.

Arguitur quòd nō: quia Deus & deitas idē significant, sed hæc est falsa: deitas genuit deitatem ergo & prima. 1

Secundo. In hac propositione: Deus genuit Deum: Deus supponit pro qualibet persona, sed illa est falsa ꝓ persona filij, ergo est simpliciter neganda. Maior patet, quia nullum est ibi restringens ad determinatam personam 2

personam. Nõ enim dici potest, quod illud uerbum genuit, restringat subiectum, quia regula logicalis dicit, ꝙ nihil positum a parte ṗdicati restringit subiectũ, quantũ ad significationem.

3 Tertio. Sicut in ista, Deus genuit Deum: potest teneri Deus pro persona patris. sic in ista: Deus non genuit Deum pro persona filij, ergo si prima sit cõcedenda, ẽt secunda ꝙ est falsum.

4 Quarto. Si Deus genuit Deũ, aut Deum qui est pater, aut Deũ qui non est pater: non primum, vt patet, nec secũdũ: quia sequeretur ꝙ Deus non esset pater: quod enim implicatur, licet simpliciter inferri: ergo sequitur Deus genuit Deum, qui non est pater: ergo Deus non est pater.

5 Quinto arguitur. Si Deus genuit Deum, aut genuit se Deũ, aut alium Deũ. Non primũ: quia nihil gignit seipsum: nec secundum, quia sic essent duo Dij.

Contra. In simbolo dicitur: Deum de Deo. Notandum quòd beatus Bonauẽtura recitat quattuor regulas logicales ad propositum seruientes. Prima est. Abstractum imponitur formæ, & a forma: concretum vero imponitur a forma: sed imponitur supposito, vnde significat formam, vt in habente, siue habens formam: & ita differunt in modo significandi. Vnde concretum supponitur pro supposito: non autem abstractum, & per hoc patet responsio ad primum argumentum. Secunda est, terminus habens multitudinem suppositorum acceptus sine distributione, supponit pro multis disiunctim: & ideo ad veritatem propositionis sufficit verificatio pro vno supposito, & per hoc patet solutio ad secundum. Tertia est. Termino significanti formam non multiplicabilem idem est præponere & postponere negationem. Vnde idem est dicere, Deus non genuit, & non Deus genuit Deum. ista autem est simpliciter neganda, æquiualet.n. isti, nullus Deus genuit Deum: ideo illa est neganda simpliciter, Deus non genuit Deum: & per hoc soluitur tertium argumentum. Quarta est. Relatiuum identitatis substantiæ habet eundem modum supponendi cum suo antecedente: ideo cùm quæritur si Deus genuit Deum: aut genuit Deum qui est pater, aut Deum qui non est pater, illud relatiuum, qui, supponit pro Deo genito; & ideo danda est pars negatiua. Nec sequitur, ergo Deus non est pater: sed est fallacia figuræ dictionis, & fallacia consequentis. Et per hoc patet responsio ad quartum argumentum. Potest etiam addi quinta regula, quæ talis est. Quando adiectiuum adiungitur substantiuo: tunc de vi sermonis non potest teneri substantiue: quia ibi tenetur per modum denominantis, siue determinantis. ideo cum dicitur, Deus genuit alium Deum, illa propositio de vi sermonis est simpliciter falsa: quia ly alius, notat ibi alietatem in forma deitatis. Cum ergo quæritur si Deus genuit Deum, aut genuit se Deum, aut alium Deum, de ui sermonis neutrum est dicendũ. Et per hoc patet responsio ad quintum argumentum.

Con. 1. His præmissis ponuntur tres conclusiones. Prima est. Hæc est vera, Deus genuit Deum: patet, quia Deus idem est quòd habēs deitatem: sed in diuinis persona generans est habens deitatem, & etiam persona genita, igitur.

Con. 2. Secunda conclusio. Hæc est vera Deus genuit eundem Deū: patet, quia eadem est penitus forma deitatis in generante, & genito. Nec sequitur, ergo genuit se Deū: sed est figura dictionis, mutando quale quid in hoc aliquid. In hac enim: Deus genuit eundem Deum, nulla est reciprocatio, quæ tamen est in alia.

Con. 3. Tertia conclusio. Licet hæc ꝓpositio, Deus genuit alium Deū soleat distingui; tamen de vi sermonis, simpliciter est neganda. Prima pars declaratur, quia dicunt aliqui, quod ly alius, potest teneri adiectiue: & sic illa est falsa, vel potest teneri substantiue, & sic est vera: quia sensus est: Deus genuit alium, scilicet filiū qui est Deus. Et si instetur, aut genuit alium Deum, aut alium non Deum: non potest dici secūdum: ergo simpliciter debet concedi primum. Dicendum, quòd non fit ibi diuisio per immediata: & ideo neutrum est dandum: sed deberet sic argui. Aut genuit alium Deum aut nō alium Deū. Et tunc secunda pars est danda. Et si arguatur. Filius est alius a patre & est Deus: ergo est alius Deus. Dicendum, quòd ibi committitur fallacia accidentis. Secunda pars conclusionis patet ex quinta regula: Ad argumenta patet responsio ex dictis.

Vtrum pater genuerit filium intellectu præintelligente ipsum ante, generationem eius.

Hoc etiam videtur quærere Dur. 1. d. 9. q. 2. Scot. 1. d. 5. q. 2.

DECIMO quæritur. Vtrū pater genuerit filium intellectu præintelligente ipsum ante generationem eius?

1 Argum. primo contra primū: quia actus intellectus est immanens: ergo non est productiuus.

2 Secundo argu. contra ẜm. Nulla intellectio prçconcipitur suo obiecto: ergo pater non intelligit filium ante generationē ei⁹.

3 Tertio. Eadem intellectione intelligitur essentia & filius: sed essentia est prior illa intellectione: ergo & filius.

4 Quarto. Quod non est, videri non potest: ergo pater non potest videre filium ante generationem eius.

Cōtra: quātum ad primū, memoria secūda, quæ est principiū generationis verbi, includit intellectū: quātum ad ẜm, essentialia cuiusmodi est intellectus, priora sunt notionalibus, cuiusmodi est gñatio verbi. Primo notandū, ꝙ Henricus dicit in summa sua, ꝙ intellectio patris, est gñatio verbi, eo ꝙ dicere quod idem est, ꝙ gignere verbum, est actus intellectus: & ita est quod dā intelligere. Vnius. n. potētiæ, est tātū vnus actus, quia vt dr̄. ij. de anima. Potentiæ distinguuntur ꝑ actus. Sed cōtra hoc arguit Sco. quia intelligere est ꝑfectio simpliciter, non autem dicere. Item intelligere, est operatio t. c. 30.

patris

patris habens obiectum quasi
præsuppositum, dicere vero, est
generatio verbi habens termi-
num per eam productum.s. ip-
sum verbum, sicut in creaturis
actio immanens est vltimus ter
minus: actionis aut transeuntis,
sicut factionis terminus est ali-
quid per eam productum. Ad di
ctum autem philosophi, dicen-
tis, ꝙ potentiæ distinguuntur
per actus. Dicendum, ꝙ actus,
siue actio aliquando sumitur ꝓ
actione de genere actionis: ali-
quando pro actu immanenti,
qui est qualitas quædam: quæ id
circo dicitur actio, quia magis
habet esse in fieri, quàm in fa-
cto esse: quia semper requirit cō
tinuam influētiā causæ. Et quia
etiam est ad aliquem terminū,
scilicet ad obiectum cuiusmodi
est intellectio, quę semper requi
rit præsentiam suæ causę, quasi
continue influentis: & semper
est respectu alicuius intelligibi-
lis. Vnius ergo potentiæ, est tan-
tū vnus actus isto modo, & vnꝰ
tantum alio modo: sed tamen
vnius potentię duplex est actus
iuxta distinctionē præmissam.
In diuinis ergo est vnus actus
correspondens actioni: primo
modo dictæ, scilicet dictio: & ali
cuius correspondens actioni se-
cundo modo dictę, scilicet intel
lectio. Vel dicendum, ꝙ cum phi
losophus dicit, quod potentiæ
distinguuntur per actus, non est
per hoc intelligendum, quin
vnius potentię sit multiplex
30. actus, sed quòd idem actus
non est diuersarum potentia-
rum. Secundo notandum, ꝙ
duplicia sunt signa prioritatis
& posterioritatis. Quædam sunt
successiua, & in istis primo exi
stente realiter: secundum non-
dum est realiter: sicut subiecto
existente nondum est accidens.
quòd sibi contingenter aduenit.
Alia sunt permanentia sicut in
ordine perfectionis Sol est prior
Luna: & in ordine situationis,
Saturnus est prior Ioue. Et in
istis primo existente, secundum
etiam realiter existit, licet non
in priori signo. Vnde Sol nun-
quam fuit, Luna nō existēte: ta-
men luna nūquā fuit ita ꝑfecta
sicut Sol. Sic in diuinis, pater nū
quā fuit filio non existente. Sed
tamen filius nunquam fuit in
primo signo originis, quod est es
se a se, siue non ab alio.

His præmissis, ponuntur pri- *Con.1.*
mò quattuor conclusiones de in
tellectu. Prima est. pater genuit
filium intellectu præcedente,
patet, quia intellectus est perfe
ctio essentialis: generatio autem
est proprietas personalis, sed es-
sentialia præcedunt personalia,
ergo.

Secunda conclusio. Pater ge- *Con.2.*
nuit filium intellectu concomi-
tante: patet, quia in diuinis om-
nia sunt coeterna.

Tertia conclusio. Pater nō ge- *Con.3.*
nuit filium intellectu subsequē
te, patet, quia essentialia nullo
modo sunt posteriora ꝑsonalibꝰ.

Quarta cōclusio. Pater genuit *Con.4.*
filiū intellectu eliciente: patet,
quia sicut dicit Aug. verbū non
est nisi a dicēte. In diuinis autē
nulla est potētia dictiua, p̄ter in
tellectū igitur. Sed dubium est.
An ad generationem verbi con
currant habitus intellectuales.
Dicit Fran. de Maro, quòd cum
in diuinis sit sapiētia, & scientia
secundum

De Tri. lib.4. secundũ Aug. & prudẽtia & ars secundum eundem, & Ansel.in Monologion. Dici potest quòd sapientia concurrit. Omnis.n. habitus cooperatur potentię ad actum vel verbum quod est de suo obiecto, sapientia autem est de diuina essentia, de qua est verbũ. Scientia vero ibi no concurrit eo, ꝙ est de his inferioribus secundum Aug. Nec prudẽtia, quæ est de agibilibus. Nec ars, quæ est de factibilibus. de huiusmodi.n.non est verbũ diuinum. Et si arguatur, qu a dicit Aug. quod verbum nascitur de omnibus quę sunt in memoria patris. Respondet ipse Fran. ꝙ ad memoriam patris solum pertinent tria, videlicet, essentia ꝑ modũ obiecti, intellectus per modum potentię, & sapientia quasi per modum habitus.

Con.1. Deinde ponendæ sunt sex cõclusiones de actu intelligendi.

Prima est. Pater genuit filiũ intelligẽs intellectiõe ꝑcedẽte.

Con.2. Secunda est. Pater generat filium intelligens intellectione concomitante.

Con.3. Tertia est. Pater non generat filium intelligens intellectione subsequente. Probantur hæ conclusiones, sicut tres primæ de intellectu.

Con.4. Quarta est. Pater nõ genuit filiũ intelligẽs intellectione elicitiua. patet, quia intellectio est actus ĩmanens, qui nõ terminatur ad aliquid productũ per eã.

Con.5. Quinta est. Pater prius generat filiũ q̃ intelligat ipsum. patet, qa idẽ est patrẽ generare & patrẽ esse, cũ generatio constituat patrẽ inesse personali: sed prius est patrẽ esse, q̃ patrẽ intelligere filiũ. igitur. Vnde intellectio patris, prius ẽ intellectio simpliciter, q̃ intellectio pr̃is. Intellectio igitur patris, licet simpliciter sit prior patre, tamen vt in patre sub illa habitudine, intelligitur posterior.

Con.6. Sexta conclusio. Pater prius intelligit filiũ, quàm filius generetur, patet, quia pater in primo signo originis intelligit filium. hoc.n. habet a se: filius autem generatur in secũdo si no habet enim esse ab alio.

1 Ad primũ argu. dicendùm ꝙ licet actus operatiuus, videlicet actus intelligẽdi fit immanens non tamen actus perductiuus, qui est dictio.

2 Ad secundum dicendũ, ꝙ antecedẽs verũ est de obiecto primario, non de secundario, cuiusmodi est verbum quantum ad relationem personalem.

3 Ad tertium dicendum, quòd maior est vera, si intelligatur non eque primo. prius enim intelligitur essentia, quàm filius.

4 Ad quartũ dicendũ, ꝙ illud quod non est simpliciter, videri non põt. Illud tñ quod non est pro aliquo signo, videri potest eo quod simpliciter existit.

Vtrum pater genuerit filium, volunt ate antecedente.

Hoc idem D.Thom.1 sent.d.6.q.1. art.2. Scot.1 dist.6.q.1.

VNdecimo quæritur. Vtrum pater genuerit filium, volens voluntate antecedente?

1 Primo arguitur, quòd non, quia sicut voluntas conuenit essentiæ in secundo modo per se, ita patri, generatio autem patri con-

tri conuenit in primo modo cum sit de eius ratione quidditatiua. igitur.

2 Secundo. Operari cuiusmodi est velle præsupponit esse: generatio autem cõstituit patrem in esse, ergo generatio præcedit volitionem.

3 Tertio ar. Actus secundus pręsupponit primum, ergo volitio, quæ est actus secundus patris, præsupponit generationem, quę est actus prius, cum sit esse patris.

4 Quarto. Volitio non est nisi volentis, ergo præsupponit suppositum volens, sed suppositũ patris constituitur per generare, ergo pater prius generat, quàm velit.

Contra. Voluntas est communis tribus personis non autem generatio. cõia autem præcedunt propria. Notandum, quòd voluntas aliquando sumitur pro actu primo, videlicet pro potentia volitiua, aliquando pro actu secundo, videlicet pro ipsa volitione.

Con. 1. Hoc præmisso, ponũtur quattuor conclusiones. Prima est. Pater genuit filium volens volũtate & volitione antecedente.

Con. 2. Secunda est. Pater genuit filium volens voluntate & volitione concomitante.

Con. 3. Tertia est. Pater non genuit filiũ volẽs volũtate, & volitione subsequente. Probantur istę conclusiones sicut in præcedẽti quęstione tres primæ de intellectu.

Con. 4. Quarta est. Pater non genuit filium volens voluntate aut volitione elicitiua. patet primo de voluntate, quia filius producitur per modum naturę, voluntas autem est principium libere elicitiuum. Patet etiam de volitione, quia volitio est actus immanens, qui non terminatur ad aliquid per eam productum. Et si instetur, quia dicit Aug. 9. de Trin. quod verbum amore cõcipitur, & ibi etiam ex intentione dicit uoluntatem concurrere ad productionem verbi copulando memoriam cũ intelligentia. Dicendum quòd ibi loquitur Aug. de verbo nostro, quod aliquando est a voluntate imperante. Hoc autem primo verbo nostro conuenire non potest, ideo non conuenit verbo diuino, quod est primum.

1 Ad primum arg. dicendum, quòd sicut passiones entis præcedunt rationem specificam alicuius entis specialis, sicut veritas, & bonitas, prius sunt in aliqua qualitatę, quàm eius ratio specifica. Ita in proposito voluntas, quę est quasi passio essentię, prius est in patre, quàm actiua generatio sicut & passiones materiæ pręcedunt cõpositum. Et sicut si accidẽtia separata in eucharistia imprimerentur alicui subiecto nouiter producto essẽt quidem simpliciter priora eo: tamen vt in ipso sub illa habitudine essent eo posteriora. Ita volũtas quę est in patre simpliciter quidem est prior patre. tamen vt in patre sub illa habitudine est posterior eo.

2 Ad secũdum dicendum quòd operari p̃supponit esse principij operatiui, sed nõ suppositi operãtis. Vnde, velle presupponit essẽtiam & voluntatem sed non suppositum: sicut diceretur de actu beatifico resurgentium.

3 Ad tertium dicendum quòd actus secũdus præsupponit actũ primum formæ elicitiuæ;sed nõ suppositi elicientis. Vnde in Christo si fuisset suppositum humanum, destructo supposito in morte,nihilominus remansisset in anima sua actus beatificus.

4 Ad quartum negatur consequẽtia;quia licet uolitio nõ sit, nisi alicuius volentis, tamẽ etiã in creaturis, volitio naturaliter est prior q̃ sit volens.Volitio.n. præcedit suum inesse, sicut fundamentum suam passionem: nõ est autem volens, nisi a uolitione inexistente.

Vtrum pater genuerit filium necessitate naturali.

Hoc idem D.Tho.1 p.q.41.ar.2. ad 5.Dur.1.dist.6.q.1.et.2.Scot.1. sent.d.6.q.1.

DVODECIMO quæritur. Vtrũ pater genuerit filium necessitate naturali.

1 Primo Argu.ꝙ non,quia dicit Richard. quòd in patre est amor gratuitus,quo dat esse filio, & spirituisancto. Quod autem datur gratis,non datur ex necessitate naturali.

2 Secundo, Generatio filii est voluntaria,& libera. In diuinis enim nihil est inuoluntariũ, aut coactum.igitur.

3 Tertio, si pater necessario genuit filium, aut genuit ipsum æque sibi necessarium, aut non. Non secundũ,quia sic pater non esset æqualis filio. Nec videtur posse dici primum, quia pater est a se necessarius: filius autem non est ex se necessarius,ex quo videtur,quòd est ex se cõtingẽs.

Quarto, dicit philosophus primo Posteriorum, propter quod est vnumquodque tale, & illud magis:sed filius nõ habet necessitatem nisi a patre, ergo pater est magis necessarius, & sic non sunt æque necessarii. 4

Contra.Dicit Damasce. quòd generatio est opus naturę.natura aũt agit necessitate naturali. Primo notandum secundum Bonauentu. quòd sunt sex modi necessitatis. Quandoque enim est necessitas a principio disconueniente. & hoc dupliciter. Aut mouente contra naturam, & sic est necessitas violentiæ. Aut contra voluntatem, & sic est necessitas coactionis. Aliquando est necessitas a principio deficiente. & hoc dupliciter. Aut est respectu eius quo res nata est compleri, siue perfici, & hæc dicitur necessitas indigentię: puta cibi, & potus quantum ad corpus. aut gratiæ quantum ad animam. Aut est illud, quod incurritur ex illo defectu, & sic est necessitas ineuitabilitatis, sicut in morte, & in primis motibus. Aliquando autem est necessitas a principio conueniente, & sufficiente. & hoc dupliciter. Quia vel illa est conuenientia, & sufficientia plene dispositionis,& sic est necessitas exigentiæ, sicut in materia disposita. Aut est conuenientia, & sufficientia plene perfectionis, & sic est necessitas immutabilitatis, quę principaliter est in Deo: ipse enim solus sibi omnino conuenit, & solus

Bonau. 1.dist.6.

ſolus ſibi omnino ſufficit. Hæc autem immutabilitas non opponitur libertati, ſed vertibilitati, quæ nulla eſt in Deo. Sicut autē dicit Franciſcus de Maron. iſta immutabilitas eſt modus intinſecus oīum diuinorum, ſicut infinitas aliquorum. Sicut enim finitum, & infinitum admodū remiſſi, & intenſi, nō variant rationem formalem ſapientiæ diuinæ, & ſapientiæ creatæ, & ſic de alijs perfectionibus, ita dicendum eſt de neceſſitate, & contingentia. Secundo notandum eſt, quòd naturale dicitur, quod eſt a natura, & modo naturæ. Aduertendum eſt autē, quod iſta quattuor, ſunt eſſentialiter ſubordinata: ſubſtantia, natura: eſſentia, & quidditas. Omnis enim ſubſtantia, eſt natura, vt patet inductiue, ſed non econtra: quoniam qualitas eſt natura. Omnis etiam natura, eſt eſſentia, vt patet inductiue, ſed non econtra. Relatio enim in creatis, eſt eſſentia diffinibilis, & tamen proprie non dicitur natura. Natura enim, & reſpect⁹, ex oppoſito diſtinguūtur. Item, Omnis eſſentia eſt quidditas, vt patet inductiue, ſed non econtra. In diuinis enim ſunt plures quidditates relationum, & tantum vna eſſentia. Cum itaque relationes propriæ non dicantur naturę, neque etiā quantitates dicuntur naturæ, eo quòd, ab eis nihil naſcitur, & non ſunt principium mouendi, aut principiā di: ideo videtur, quod nomen naturæ proprie conuenit ſubſtantiæ, & qualitati. Illa autem quattuor prædicta in diuinis, uidentur eſſe diſtincta formaliter, aut ſaltem non formaliter eadem. Aliquid enim repugnat Deo, inquantum eſt ſubſtantia, quod non ſibi repugnat inquantum eſt natura: puta, in eſſe, & ſic de aliis.

His præmiſſis ponuntur tres conclusiones. Prima eſt. Pater genuit filium neceſſario neceſſitate immutabilitatis, & neceſſitate exigentiæ, ſed non neceſſitate quattuor primis modis dicta. Prima pars: patet, quia omnino impoſſibilis eſt filium non generari. Item ſi pater generat filium non neceſſario, ergo generat ipſum contingenter, & ſic aliquid contingens eſt in Deo. Secunda pars: patet, quia memoria patris cum ſit perfecta, & fœcunda, coexigit verbum perfectum, & adęquatum. Tertia pars: patet, quia in Deo nihil eſt diſcōueniens, aut deficiens. *Con 1.*

Secunda conclusio. Licet in productione filii, neceſſitas ſit conditio principiantis, & principiati, tamen non eſt ratio principiandi. Prima pars: patet ex dictis. Secunda, probatur, quia nullus modus intrinſecus principii productiui eſt illi principio ratio principiandi, ſed neceſſitas eſt modus intrinſecus memoriæ fœcundæ, & omnium diuinorum, igitur. Maior: patet, quia modus eſt poſterior eo, cuius eſt; poſterius autem, non eſt priori ratio: agendi, aut principiandi. *Con 2.*

Tertia conclusio. Productio filii eſt naturalis: patet, quia eſt a memoria fœcunda, *Con. 3.*

quæ est principium mere naturale. Includit.n.intellectum, vt potentiam mere naturalem, & essentiam vt obiectum. Sumitur autem ibi naturale, vt distinguitur contra violentum, & contra artificiale, & cōtra liberū, quod dicitur a libertate elicitiua. Sed tñ illa productio filii, est libera libertate complacentiæ antecedente, ꝟm ordinem naturæ, siue naturalis presuppositionis, & cō comitante ꝟm durationem. Sed circa prædicta occurrunt tria dubia. Primum est, cum sint tria principia productiua, videlicet, essentia, intellectus, & volūtas, quare non sunt tres productiones? Dicendum, ꝙ neque intellectus, neque voluntas principiat sine obiecto: neque obiectum sine altera potentiarū; & ideo tñ sunt ibi duo concursus. Secundū est, quare intellectus non determinat essentiam ad productionem per modum intellectus, sicut voluntas ad modum liberū. Dicendum, ꝙ intellectus, vt prę scindit ab essentia, est potentia mere naturalis in principiando, non autem voluntas. Tertium est, quare non potest essentia per se secluso intellectu, & voluntate naturaliter producere quemadmodum ignis. Dicendum, ꝙ in natura intellectiua non est productio, nisi obiectiua, quæ sola potest esse perfecta.

1 Ad primum dicendum, ꝙ in amore gratuito duo sunt cōsideranda. Primum est, ꝙ dat libere absque exigentia meriti, vel naturæ, & sic non potest attendi amor gratuitus in patre respectu filii. Aliud est, ꝙ dat liberaliter, nō expectando retributionem, & sic bene attenditur respectu filii.

Ad secundum patet respōsio ex dictis, tam ī primo notabili, q̄ in tertia conclusione. 2

Ad tertium dicendū, ꝙ filius est æque necessarius, vt pr̄, quia eādem necessitatē quam hēt pater, cōicat filio, & licet filius nō sit ex se necessarius originaliter, siue principatiue bene tñ formaliter: Nec sequitur: non est ex se originaliter necessarius, ergo est ex se originaliter contingens, q̄a licet necessarium, & contingens simpliciter accepta sint immediata, non tamē cum illis determinationibus ex se, aut ex alio, aut similibus. 3

Ad quartum dicendum, ꝙ illa regula philosophi, intelligitur vbi est cōparatio causæ ad effectum, quod nō habet locū in diuinis; licet tñ pater non sit magis necessarius, q̄ filius, tamen concedendum est, ꝙ necessitas prius, & principalius conuenit patri, quàm filio. 4

Vtrum actu dicendi sit prior actu intelligendi.

Hoc idem Dur. 1. Sent. d. 27. q. 1. D. Thom. 1. p. q. 38. art. 1.

DECIMOTERTIO quæritur. Vtrum actus dicēdi soli patri conueniens sit prior in patre, q̄ actus intelligendi.

Primo arg. ꝙ dicere non conueniat soli patri, quia dicit Ans. Summo spiritui dicere nihil est, q̄ cogitando intueri. Hoc autem conuenit cuilibet personę igitū. 1 *In Monologiō.*

Secundo

2 Secũdo ar. q̃ actus dicendi sit prior in patre actu intelligendi: quod.n.est quidditatiuũ supposito, prius est passione, sed actus dicẽdi quidditatiue conuenit patri. actus vero intelligendi, cõuenit ei sicut, & essentiæ in secũdo mõ p̃ se ad modũ passionis. igĩ.

3 Tertio. Quod dicit habitudinem tm̃ ad intra, in diuinis, pri' est eo, quod dicit habitudine ad creaturas, sed actus dicendi dicit tm̃ habitudinem ad intra actus, vero intelligendi etiam respicit creaturas, igitur.

Contra. Dicere est generare verbum. hoc autem soli patri cõuenit, & præsupponit essẽtialia, cuiusmodi est actus intelligẽdi. Primo notandum, q̃ dicere põt sumi tripliciter. Primo mõ mere notionaliter, & sic dicere est gignere verbũ. Secundo mõ essentialiter, & sic idem est quod intelligere, & sic sumitur ab An e, Tertio modo mixtim essentialiter, & notionaliter, & sic signat gignitionem verbi, & hic est respectus realis: & respectum declaratiui, & hic est respectus rationis. Quælibet.n. persona etiã seipsam declarat. Secundo notanda sunt tria dicta. Primum est, Dicere non est agere. patet, quia si sic dici esset pati, & ita dictũ, scilicet verbum esset passum. Secundum est. Dicere non est producere obiectum in esse cognito: patet, quia dicere pertinet ad memoriam fœcundam. Producere autem in esse cognito, solum pertinet ad actum intelligendi. Tertium est. Dicere, est producere verbum in esse uero, & reali. Vnde fundatur in memoria fœcunda, sicut productio in potentia productiua. Dicere ergo & dici nominãt relationes sicut generare & generari. Actus autem intelligẽdi est perfectio absoluta secundum se trãscendens, cum sit cõis Deo & creaturæ: aliquãdo autem sumitur ad circumloquẽdum quãdam qualitatem.

His præmissis, ponuntur septem conclusiones. *Con. 1.*

Prima est. Sumendo dicere primo modo solus pater dicit verbum, sed nõ dicit verbo. Primum patet, quia solus pater generat verbum. Secundum patet, quia verbum non est patri ratio, aut principium dicendi.

Secunda conclusio. Sumendo dicere secundo modo, quælibet, persona dicit uerbũ, & dicit uerbo, ut in quo, sed non vt quo. Primum patet, quia quælibet persona intelligit verbum. Secundum patet, quia ut dicit Aug. quælibet persona omnia nouit in alia. Tertium: patet, quia verbum nõ est personis diuinis forma, aut principium intelligendi. *Con. 2.* *Lib. 15. de Trin.*

Tertia conclusio. Sumendo dicere tertio modo, solus pater dicit verbum, & verbo: patet, quia solus pater generat verbum, cui appropriatur esse omnium declaratiuum. Vnde Aug. ad Deum loquens, dicit. Verbo tibi coæterno dicis quæcunque dicis. *Con. 3.* *Aug. li. 2. Cofess.*

Quarta conclusio. Actus intelligendi simpliciter præcedit actum dictionis, tã actiuæ, quàm passiuæ: patet, quia actus intelligẽdi est perfectio simpliciter, & communis tribus non autem actus dicendi. *Con. 4.*

Quinta conclusio. Actus intelligendi in patre prior est actiua dictione. patet, quia qua em *Con. 5.*

ordinem habent aliqua in essē do talē habent in constituendo.

Con. 6. Sexta conclusio. Actus intelligendi in filio prior est dictione passiua: patet, quia quandocunq; aliqua communicantur alicui illa communicatur eodem ordine quem habent secundum seipsa.

Con. 7. Septima conclusio. Actus intelligendi, vt in supposito patris aut filii posterior est actu dicendi: patet, quia omnis habitudo ē posterior extremis, sed actus intelligendi: vt in supposito importat habitudinem ipsius actus intelligēdi ad suppositum, ergo est posterior supposito. Suppositum autem est posterius suo constitutiuo cuiusmodi est dictio actiua in pr̄e, & passiua in filio. igitur.

1 Ad primum arg. patet responsio ex primo notabili.

2 Ad secundum dicēdum quòd maior est uera de passionibus suppositi, sed non de passionibus fundamenti. Vnde passio materiæ pręcedit cōpositum, & veritas & vnitas in homine eo quòd sunt passiones entis, pręcedunt rationem specificam hominis, & sic etiam actus intelligendi qui est passio essentię, pręcedit actū dicendi in patre, licet actus dicē di sit ei quidditatiuus.

3 Ad tertium dicendum ꝙ maior est intelligenda de eo quod respicit creaturas tanquam primum obiectum sicut creare: sed non de eo quod respicit creaturas tāquam. Obiectū secūdariū, tm̄ cuiusmodi est intelligere.

Vtrum pater sit sapiens, sapientia genita.

Hoc idem Dur. 1. sen. dist. 32. q. 1. D. Thom. par. q. 41. ar. 3. ad. 4.

DECIMOQVARTO quęritur. Vtrum pater sit sapiens sapientia genita.

Arg. primo quòd sic, quia hoc dicit August. 1

Secundo. Pater est sapiens sapientia sua: sed filius est sapiētia patris, vt patet per Apostolum. igitur. 2 *Aug. li. 83. q.*

Contra. est Aug. Notanda sūt tria dicta. Primum est, ꝙ pater & filius & ss. sapiunt eadē penitus sapientia, quia si esset alia, & alia sapientia, nulla illarum est pfectio simpliciter. Secundū est. Sapientia, qua sapiūt pr̄ & filius & Spūs sanc. est simpliciter ingenita: patet, quia est perfectio essentialis, & ita prævenit generationē actiuā. Tertiū est: Hoc nomen sapientia, formaliter nominat perfectionem essentialem: sed aliquando supponit pro persona. Vnde qn̄ in diuinis dr̄ esse sapientia ingenita & sapiētia genita; genitum, & ingenitum distinguunt personas manente eadem sapientia essentialiter dicta sicut distinguuntur Deus ingenitus, & Deus genitus, manente prorsus eadem deitate. *1. ad Corint. 1. Aug. li. 6. & 7. de Trin.*

His præmissis, ponitur talis conclusio. Licet hæc propositio: pr̄ est sapiens sapientia genita, aliquo modo possit distingui, & in vno sensu verificari, tn̄ de ui sermonis est simpliciter neganda. Prima pars: patet, quia potest illa propositio sumi in sensu composito, & sic est falsa, aut in sensu diuiso, vt sit sensus; pater est sapiens sapientia, & illa, sapientia est filius, qui est genitus. *Con. 1.*

tus. secunda pars patet, quia aut ibi sumit sapiētia pro suo per se significato .s. pro perfectione essentiali, & sic est falsa, qa nulla perfectio essentialis in Deo est genita, aut sumitur pro persona filij, & sic est falsa, quia persona filij nō est patri forma, aut principiū sapiendi, quod tñ significarētur in illa propositione.

1 Ad primū argumentū dicendum, quòd August. seipsum retractauit, oppositum determinat in libro de Trinitate.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ non valet consequentia. Cum enim dicitur: filius est sapiētia patris: ly patris construitur in habitudine principij originatiui, & sic sensus est, ꝙ filius est sapientia, & originatur a patre, & hoc verum est. Cum vero dicitur. Pater est sapiens sapientia genita ille ablatiuus construit in habitudine rationis formalis, aut principij respectu actus sapiendi prædicati de patre, & hoc non potest esse verum, quia filius qui dicitur sapientia genita nullo modo est patri ratio, aut principium sapiendi. pater enim nihil habet a filio.

De spectantibus ad personam filij.

Vtrum in verbo nostro, quod est actus intelligendi, &c.

Hoc idem Duran. 1. dist. 27. quæst. 2. D. Tho. 1. q. 38. ar. 2.

ISCVSSIS utcunque nōnullis ad personam patris principaliter spectantibus. Consequenter inquirendum est de aliquibus personam verbi concernentibus. Vbi primo quæritur. Vtrum in verbo nostro, quod est actus intelligendi cum actu dicendi, actus intelligendi præcedat actum dicendi.

1 Primo arg. contra suppositū, quia dicit Augustinus, ꝙ verbū, quod foris sonat, signū est verbi, quod intus latet, sed verbū vocale, siue exterius signat rem intellectā, & nō actū intelligendi, ergo verbū mentale est ipsa res cognita, & nō actus intelligendi. *De Tri. lib. 15.*

2 Secundo. Actus dicendi est in prędicamento relationis. Actus vero intelligēdi est ī pdicamēto qualitatis, ergo si verbū simul includit actū ītelligēdi, & actū dicēdi, sequit ꝙ nō est aliqd vnū.

3 Tertio arg. contra quæsitum nulla res producta præcedit suā productionē, sed actus intelligēdi est res producta: actus vero dicēdi est eius productio. igitur.

4 Quarto. Nihil producitur per id quod est eo posterius: sed actus intelligendi producitur per actum dicendi. igitur.

5 Quinto arg. Productio nō terminatur ad pręexistēs, sed actus dicendi est productio actus intelligendi, & ad ipsum terminatur, ergo actus intelligendi, non præcedit actum dicendi.

6 Sexto arg. Generatio est via ad esse rei genitæ, sed via pręcedit terminum, ergo dictio quæ est generatio actus intelligendi præcedit ipsum.

7 Septimo. In diuinis, vbi est oīum regula productio pręcedit productum, ergo & in creaturis cuiusmodi est verbum nostrum.

Contra. Aug. di. verbum esse notitiam *Aug.*

De Tri. lib.15. notitiam genitam: generatio autem in creaturis fundatur in re genita. Primo notandum, quòd sicut dicit Scot. post Augu. Verbum est actuali notitia genita. Ista autem gignitio est ipsa dictio. Est autem duplex verbum, videlicet imperfectum, quod est notitia confusa & perfectum, quod est notitia distincta, quę non potest statim semper haberi, sed requiritur inquisitio præuia. Ipsa tamen inquisitio non est formaliter verbi gignitio. Est ergo talis ordo. Primo est notitia habitualis confusa. Secundo est notitia actualis confusa. Tertio est inquisitio, & ex inquisitione multa verba de multis notitiis habitualibus, virtualiter cõtentis in memoria. Quarto est notitia actualis distincta, quæ imprimit in memoria notitiam habitualem perfectam, & tunc memoria assimilatur memoriæ paternę in diuinis. Deinde ex tali perfecta memoria generatur uerbũ perfectum absque inquisitione media inter ipsam memoriam & verbum, & talis gignitio verbi perfecti ex memoria perfecta proprie assimilatur gignitioni verbi diuini ex memoria paterna. Secundo notandum, quòd dubitari solet. An ad gignitionem verbi concurrat voluntas, siue amor. Ad quod dicit Scot. quod gigni amore obiecti cogniti, nõ est de ratione verbi, nec etiam gigni amore ipsius notitiæ. Sed tamen ad ipsum verbum perfectum concurrit duplex actus voluntatis. Vnus imperans inquisitionem præuiam, & alius actus complacentiæ in notitia iam habita, sine quo intellectus nõ permaneret ea, & sic in illa non haberet rationem verbi permanentis. Illa tamen permanentia nõ est de ratione verbi perfecti intensiue. Nõ enim est minus perfecta albedo vnius diei, q̃ vnius anni. Actus autẽ voluntatis, respiciens obiectum nõ requiritur ad verbum, nisi sumendo verbũ strictissime eo modo, quo tractat Aug. illud Apostoli. Nemo põt dicere dominus Iesus, nisi in spiritu Dei. Hoc .n. dicere importat acceptationem obiecti dicti, & aliquid ĩcludit vltra rõnẽ verbi simpliciter, & absolute sumpti. *1. Cor. 12.*

His præmissis ponuntur sex cõclusiones. Prima est. Verbum nostrum non includit præcise actum intelligendi: patet, quia omne verbum inquantum uerbum refertur ad dicentem secũdum Augustinum. Actus autem intelligendi est qualitas absoluta. *Con.1.*

Secunda cõclusio. Verbum nostrum non est præcise actus dicendi: patet, quia actus dicendi est pura relatio: verbum autẽ est quid genitum intellectualiter. *Con.2.*

Tertia conclusio. Verbum nostrum simul includit actum intelligendi, & actũ dicẽdi: patet, quia omne concretum includit subiectum & formã denominantem sicut album. Verbum autem est concretum quemadmodum genitum, cuius est species. *Con.3.*

Quarta conclusio. Verbum nostrum includit actum intelligẽdi quasi materialiter, & actũ dicendi quasi formaliter, sicut verbum diuinum fundamentaliter est absolutum, & formaliter respectiuum: patet, quia quandocunque constituitur aliquid *Con.4.*

quid ex abſoluto, & reſpectiuo: primum eſt fundamentale, & ſecundum formale. Idē.n.eſt ordo in eſſendo, & conſtituendo.

Con.5. Quinta concluſio. Dictio paſſiua eſt poſterior actu intelligēdi: patet, quia fundatur in eo.

Con.6 Sexta concluſio. Dictio actiua eſt poſterior actu intelligendi: patet, quia repugnat dictioni eſſe ſine actu intelligendi. Sic enim nihil eſſet dictum. Poteſt autem Deus producere actum intelligendi in nobis per creationem non concurrente intellectu noſtro, dicente. vt patet per regulam Theologorum de cauſa prima & ſecunda: quandocunque autem aliqua duo ſic ſe habent, quod vnum poteſt abſolui ab alio, & non econtra illud eſt prius, quod abſolui poteſt ab alio.

1 Ad primum argumentum dicendum, quod maior eſt uera loquendo de ſignificato quo, & non de ſignificato quod. Significatum enim quod, ſiue vltimatum eſt res ipſa.

2 Ad ſecundum conceditur, quod uerbum noſtrum non eſt aliquid unum per ſe, ſed per accidens tantum. Vnde ſicut dictum eſt, poſſet eſſet actus intelligendi ſine actu dicendi: ſed tamen tunc ille actus intelligendi non eſſet verbum. Eſt tamen intelligendum quod tam actus intelligendi, quàm actus dicendi per ſe conuenit uerbo, ſicut conſtitutiua conſtituto.

3 Ad tertium dicendum, quod productum non præcedit ſuam productionem ordine durationis: ſed bene ordine naturæ. Productio enim actiua terminatur ad productum, & paſſiua fundatur in eo: omnis autem relatio eſt poſterior extremis, ſcilicet fundamento & termino, a quibus eſſentialiter dependet.

Ad quartum dicendum, quod nihil accipit eſſe originaliter & principiatiue per id, quod eſt eo poſterius: ſed bene formaliter. Productum enim formaliter dicitur accipere eſſe per ipſam eſſe acceptionem. Productio autem eſt ipſa eſſe acceptio, quæ naturaliter eſt poſterior eo, quod eſt productum, ſicut relatio eſt poſterior fundamento, licet productum inquantum productum præſupponat productionem, ſicut albedo naturaliter poſterior eſt eo, quod eſt album: tamen album inquantum album præſupponit albedinem. 4

Ad quintum dicendum, quod productio non terminatur ad præexiſtens ſecundum durationem: ſed bene ad præexiſtens ſecundum naturam. Ipſa quippe exiſtentia, & ipſa productio ſimul ſunt natura: ſed tamen natura, quæ producitur præcedit vtrumque naturaliter vnum tāquàm modum intrinſecum, & alium tanquam relationem in ea fundatam. 5

Ad ſextum dicendum, ꝙ maior eſt uera generatione accepta pro alteratione, aut diſpoſitione præuia: ſed non de generatione formaliter, & ſecundum ſe ſuſcepta. Ad ſeptimum negatur cōſequētia: quia in diuinis ꝓductio cōſtituit productū nō ſic in creatis: immo ꝓductio actiua terminatur ad ipſum, & paſſiua fundatur in eo. 6

Vtrum

Vtrum hoc nomen verbum sit proprium filij importans respectum ad creaturas.

Hoc Duran. 1. d. 25. q. 1. D. Tho. 1. par. q. 29. articu. 3. Scot. 1. sent. d. 27. q. 3.

SECVNDO quæritur. Vtrũ hoc nomen verbum sit proprium filij importans respectũ ad creaturas.

1 Primo arguitur contra primũ, quia actus intelligẽtiæ, vt intelligẽtia est: est verbũ, sed intelligentia, vt intelligentia est communis tribus: ergo & verbum.

2 Secundo arguitur contra secũdum, quia dicit Aug. ꝙ verbũ est ars omnipotens Dei plena ratio nũ viuẽtiũ, sed ars dicitur respectum ad artificiatum. igitur. *De Tri. lib. 7.*

Ibidem. Contra dicit August. Eo verbum, quo filius dicit: filius autẽ est nomẽ proprium secundæ personę, & non dicit respectum ad creaturas. Notãda sunt quinque præambula. Primum est. Vna est formalis ratio verbi in communi, videlicet esse productum per actum dicendi ad quodcunq; applicetur, sicut formalis ratio albi est coloratum disgregatiuum ad quodcunque subiectum applicetur. Secundum est. Verbum diuinum est suppositum constitutum ex essentia & dictione passiua, vbi est sumenda essentia, vt præscindit ab omni perfectione secundaria. Potest enim intelligi persona diuina non intelligenda, aut cõcipiendo perfectiones attributales. cõstitutum autem non potest concipi absque principiis constitutiuis. Tertium est. Non est eadem specialis ratio verbi creati, & increati. Verbum enim creatum diffinitiuæ est actualis notitia, non autem verbum diuinum. Notitia enim sibi conuenit in secundo modo per se. Quartum est. Filius & verbum eandem relationem per se significãt: licet alia connotent. Filius enim connotat naturam viuentem in communi: verbum vero notitiam actualem & expressam. Quinta est. Hoc nomẽ verbum in diuinis de principali significato importat relationẽ expressi ad exprimentem: & iste respectus est realis, & connotat respectum declaratiui ad declarata, siue illa sint diuina, siue creata, & iste est respectus rationis. Idem. n. potest habere rationẽ declaratiui respectu suiipsi⁹.

His premissis ponuntur sex conclusiones. Prima est. Verbum diuinum non est notitia, quæ in se sit elicita: patet, quia vna tantum est notitiam: ideo vt dicit August. Illa autem non potest esse elicita, cum sit in patre, in quo nihil est elicitum. Et si instetur, quia actus secundus est elicitus a primo. Dicendum, ꝙ hoc non est verum, nisi vbi actus secundus realiter distinguitur a primo: potest tamen illa notitia dici quasi elicita. *Con. 1.* *De Tri. lib. 15.*

Secunda conclusio. Verbum diuinum non est formaliter notitia, sed identicę tantum: patet, quia abstractum non prædicatur de concreto formaliter. *Con. 2.*

Tertia conclusio. Verbum diuinum non est actualis notitia per proprietatem, sed per appropriationem. Primum patet, quia sicut quælibet persona *Con. 3.*

ſona eſt identicæ eſſentia: ita ẽt eſt identicæ notitia. Secundũ patet, quia omnia, quæ pertinent ad intellectum appropriantur verbo. Item verbum ex modo ſuę emanationis procedit ad modum notitiæ actualis, videlicet per actum dicendi.

Con. 4. Quarta concluſio. Verbum diuinum per proprietatem eſt notitia genita: patet, quia licet ſit notitia per appropriationẽ tm̃: tamen genitũ eſt ſibi propriũ: ideo totum illud ſimul iunctũ notitia genita eſt ſibi propriũ.

Con. 5. Quinta concluſio. Hoc nomẽ verbum in diuinis eſt proprium filio: patet, quia verbum idem ſignificat realiter cum ſuo abſtracto quamuis ſub alio modo ſignificandi: ſed abſtractum verbi, quod dici poteſt verbatio ſignificat expreſſionẽ ab intellectu dicente: intellectualiter aũt exprimi eſt propriũ filio. igitur.

Con. 6. Sexta concluſio. Licet hoc nomen verbum connotet reſpectum ad creaturas: tamen ille reſpectus non eſt proprietas perſonalis, nec incluſus in proprietate perſonali filij. Prima pars patet, quia hoc nomen verbum connotat notitiam actualem: ergo etiam connotat reſpectum ad omnia, quæ concernit illa notitia tãquam obiecta primaria, aut ſecundaria. Secunda pars: patet, quia ille eſt reſpectus rationis. Item omne, quod eſt intrinſecum in diuinis eſt prius ſimpliciter quocunque reſpectu ad creaturas.

1 Ad primum dicendum, quòd maior non eſt vera, niſi de actu intelligendi, cui competit eſſe genitum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud dictum Aug. debet intelligi per appropriationem, & non per proprietatem. 2

Vtrum imago ſit proprium nomen filij.

Hoc idem D. Tho. 1. p. q. 35. artic. 2. Dur. 1. d. 28. q. 3.

TERTIO quæritur. Vtrum imago ſit ꝓpriũ nomẽ filij.

Arguitur, ꝙ non: quia dicit Dama. quòd etiam ſpirituſſanctus eſt imago.

Contra dicit Aug. quòd ſolus filius eſt imago patris. Notanda ſunt quatuor pręambula. Primum eſt. Imago aliquando improprie dicitur exemplar, ad cuius ſimilitudinem aliquid producitur, ſicut Augu. dicit, quòd Trinitas diuina eſt imago, ad quam factus eſt homo. Proprie autem imago dicitur imitatiuum, quod ad ſimilitudinem alicuius producitur. Secundum eſt. Imago alicuius dupliciter eſt in aliquo. Vno modo in re alterius naturæ, ſicut imago Cæſaris in denario. Alio modo in re eiuſdem naturæ, ſicut filius dicitur imago patris. Tertium eſt: de ratione imaginis eſt ſimilitudo in ſpecie, aut ſaltem in ſigno ſpeciei, cuiuſmodi eſt figura: nec tamen ſufficit talis ſimilitudo, niſi ſit origo. Vnde vnum ouum non dicitur imago alterius. Et ex hoc ſequitur, ꝙ in diuinis imago perſonaliter dicitur. Omnia enim, quæ dicunt originem, ibi perſonaliter dicuntur. Quartum eſt. Apud Græcos ad rationem imaginis

De Trini. li. 6.

Libr. de Fide ad Petrum.

ſufficiunt

sufficiunt prædicta in præceden ti preambulo, sed apud latinos vlterius requiritur, quod illud quod dicitur imago sit productum modo naturæ, & ex modo suæ productionis simile producēti. Vnde apud grecos spiritus sanctus bene dicitur imago: nō autem apud latinos.

Con.1. His præmissis, ponitur talis cōclusio. Imago si proprijssimæ sumatͣ, est nomē propriū filij: patet, qa solus filius in diuinis producit mō nature, & ipse solus ex modo sue emanationis, quæ naturalis est, est similis ꝓducēti.

1 Ad argumentum patet ex dictis, quia Dam. grecus erat.

Vtrum filius generetur de substantia patris.

Hoc idem Durand. 1. d. 5. q. 1. D. Tho. 1. p. q. 42. art. 6. Scot. 1. d. 5. q. 2.

QVARTO queritur. Vtrū filius generetur de substātia patris? Ar. ꝙ nō.

1 ¶ Primo sic, quia dicit August. De Tri. lib. 6. Tres personas ex eadem substātia non dicimus: ergo filius non est de substantia patris.

2 Secundo. Hæc est falsa, filius est filius essentiæ patris: ergo & ista filius gñatͣ de essentia pr̄is.

Contra dicit Aug. in lib. contra Maximū. Nullo mō verum Dei filiū cogitatis si hunc esse de substātia Dei negatis. Primo notandū ꝙ aliquid dr̄ esse de aliquo multipliciter. Primo modo sicut de materia, sicut fit scānū de ligno. Secūdo modo, sicut de principio effectiuo, aut originatiuo, sicut de igne fit ignis. Tertio modo sicut de termino a quo trāsmutationis, sicut de tepido, aut frigido fit calidum. Quarto mō prout ly de, dicit ordinē sicut de mane fit meridies. Quinto modo sicut de termino formali productionis, sicut in gñatione vniuoca genitum est de eadē natura cum generante. Secundo notandū, ꝙ essentia diuina cōmunicatur personis nō sicut forma informans communicatur materiæ, sed sicut quidditas communicatur supposito, vt per eam formaliter existēti. Vnde ex ea & in ea pullulant relationes & persone nō sicut formæ dātes esse sibi, nec sicut supposita in quibus recipiat esse: sed quibus ipsa dat esse, videlicet vt quo formaliter ipsa supposita sunt & sunt Deus. Est ergo essentia fundamentum relationū non quidē potentiale recipiens ipsas: sed ad modum formæ in qua subsistunt, non quidem per informationē, sed sicut suppositum subsistit in natura sicut fortes subsistit in humanitate & in humanitate est hō. Tertio notādū ꝙ ista quattuor se hn̄t ꝑ ordinē, subiectum, receptiuum, fundamētum, & radix. Receptiuum. n. abstrahit a subiecto. Anima. n. est in corpore tanquā in receptiuo, sed nō proprie vt in subiecto. Fundamentū aūt abstrahit a receptiuo. Passio. n. est in suo subiecto, vt in fundamento: sed nō vt in receptiuo, ꝑꝑ indistinctionē realē. Radix vero abstrahit a fundamēto. Diuina enim essentia dr̄ radix personarū. vt hr̄ libro de vnica & discreta Theol. & tū non dicitur earū fundamentum, eo ꝙ nō insunt.

Patet

Patet ergo, ꝙ essentia pōt esse fundamentū relationū, quāuis non habeat rōnē receptiui, aut subiecti, & sic non habet modū materię, nullo modo.n.est perfectibilis, siue actuabilis per relationes. Sicut.n.contingere potest, ꝙ aliquid non patiatur ab agēte, aut quia illud est vltimate perfectū, sicut aqua calidissima nō potest calefieri ab igne, aut quia sibi repugnat, sicut spera lunæ non pōt calefieri a sole, sic essentia diuina nō pōt perfici, siue actuari ab attributis, aut relationibus, quia ipsa est vltimate actuata, & sibi repugnat propter suam infinitatem repugnat etiam ipsis perfectionibus attributalibus, & relationibus eo quòd sunt subsistentes.

Con.1. His pręmissis, ponuntur sex conclusiones. Prima est Filius non est de substātia patris sicut de materia, aut quasi materia, patet, quia ipsa essentia est terminus formalis productionis filij ergo nō ē materia, aut quasi materia. Antecedens, patet qa Io.10. dicit Saluator. Io. 10. Quod dedit mihi pater maius oībus est. Illud aūt est essentia, quā hēt filius per generationē. Itē generatio nō est ī diuinis sub rōne mutationis, sed pręcise sub rōne ꝓductionis, ergo nō est ibi materia, aut quasi materia, sed tm̄ terminus ꝓductionis, vel totalis, siue primus, videlicet, q̄ primo producitur vel formalis, secundum quē terminus primus, id est adęquatus accipit esse.

Con.2. Secunda conclusio. Filius nō est de substantia patris, sicut de termino a quo: patet, qa in Deo nulla est transmutatio.

Tertia conclusio. Filium esse de substantia patris nō dicit pręcise originationem a patre: patet, quia si sic eadem ratione creaturæ essent de substantia Dei, cum ab ipso originentur. Con.3.

Quarta conclusio. Filiū esse de substātia pr̄is nō dicit tm̄ cōsubstātialitatē: patet, qa si sic cū pater sit cōsubstātialis filio, sicut ecōtra pater diceret esse de substantia filij, sicut econtra. Con.4.

Quinta conclusio. Filium esse de substantia patris simul dicit consubstantialitatē & originationem, patet, quia neutrum per se sufficit. Vnde sensus est. filius est de substantia patris, id est originatur a patre vt ei consubstantialis. Con.5.

Sexta conclusio. Filium esse de substantia patris prius dicit originationē, q̄ consubstātialitatē: patet, quia respectus consubstantialitatis pręsupponit distinctionē personarū, distinctio autem fit per originationem. Con.6.

Ad primū argumentū dicendum ꝙ Aug. ibi accipit substantiam pro supposito vt ipsemet, ibidem per sequentia designat. Præterea dicendum quod non sequitur, filius non est de essentia, ergo non est de essentia patris, quia in secunda designatur consubstantialitas & origo. In prima vero nihil ponitur designans originem, ideo de vi sermonis ibi significatur ꝙ filius est de essentia vt de materia. 1

Ad secundū dicendū, ꝙ non valet consequētia, qa in antecedente designatur, esse relatio inter filiū & essentiā, tanquam ad suum correlatiuū, nō aūt in consequente, sed significat ibi consub- 2

ſubſtantialitas & origo inter patrem & filium.

Vtrum generatio filij ſit æterna.

Hoc idem Scot. 1. ſent. d. 9. q. 1. Dur. d. 9. q. 4.

QVINTO quæritur. Vtrum generatio filij ſit æterna? Argu. quod non.

1 Primo ſic: Quod habet principiũ durationis non eſt ęternũ: ſed filius habet principiũ ſuę durationis cũ habeat principiũ ſui eſſe, ergo filius nõ ẽ eternus, & ꝑ cõſequẽs, nec eius generatio.

2 Secundo dicit Aug. ꝙ imperfectionis eſt in verbo noſtro ꝙ ſit formabile antequam formetur: ergo etiã imperfectionis eſt ꝙ ſit informari, ſiue fieri, ergo hoc nõ cõuenit verbo diuino: & ſic eius generatio nõ eſt ęterna. *De Tri. lib. 15.*

3 Tertio. Si generatio filij eſt æterna, ergo ſemper generat: & per conſequens nunquã eſt genitus: & ſic nunquam eſt filius.

Contra. Dicit Amb. Si pater prius erat Deus: & poſtea genuit generatiõis acceſſione mutatus eſt. Auertat dominus dementiã hanc. *De Tri, lib. 1.* Notandum quod ęternitas eſt modus intrinſecus omnium diuinorum; & ſic eſt modus generationis filij. Ad quod euidentius conſiderandũ accipiendum eſt a generationibus, quæ ſunt increatis. Quicquid perfectionis eſt omni imperfectione ſecluſa. In generatione itaq; ſucceſſiuorũ hoc perfectionis eſt ꝙ dum fiunt ſunt, ſed imperfectionis eſt ꝙ nõ manent. In generationibus autem permanentiũ hoc perfectionis eſt, ꝙ manent imperfectionis vero ꝙ dum fiunt non ſunt: In indiuiſibilibus aũt ſucceſſiuorũ hoc perfectionis eſt, quod dum fiunt ſunt & tota ſimul ſunt: imperfectionis vero ꝙ raptim trãſeunt. Colligendo igitur quæ perfectionis ſunt habemus genitum quod ſemper generatur & ſemper generatũ eſt & manet.

Hoc ꝑmiſſo ponitur talis cõcluſio. *Con. 1.* Generatio filij eſt æterna, patet: quia quorũ eſt idẽ eſſe eorũ eſt eadem duratio: ſed patris & filij eſt idem eſſe exiſtentię: licet non ſubſiſtentiæ: ergo eorũ eſt eadẽ duratio: ſed pr̃ eſt ęternus, ergo & filius & per cõſequens etiã eius generatio. Itẽ oẽ producens naturaliter a ſe ſine depẽdentia, & ſine trãſmutatione hẽt productũ ſibi coęuũ: ſed pater eſt huiuſmodi: igr̃ &c. Maior patet, quia non põt aſſignari rõ quare productũ nõ ſit coęuum producẽti, niſi propter alterũ illorũ trium, quorũ oppoſita ponuntur in maiori.

Ad primum dicendum, ꝙ ſi loquamur de principio initiali, ſiue de principio accepto pro termino a quo durationis, Maior eſt vera, & minor eſt falſa. Si vero ſit ſermo de principio originali, ſiue productiuo ẽ ecõtra. 1

Ad ſecundum dicendum, ꝙ imperfectionis eſt in verbo noſtro eſſe in fieri, ſiue formari quantum ad inquiſitionem primam. hoc enim ponit nouitatẽ in verbo, & imperfectam cauſalitatem in intellectu cauſante. Sed non eſt imperfectionis eſſe informari quantũ ad ipſam verbi gignitionẽ: immo hoc neceſſariũ eſt ad per ſe rationẽ verbi. 2

Ad

3 Ad tertium negatur secunda consequentia, quia idem est generari & genitum esse, melius tamen exprimitur veritas dicendo filius semper genitus est quã dicẽdo filius semper generatur. Cum enim dicitur semper generatur, significatur tantum quòd semper accipit esse, cum vero dicitur semper genitus est, significatur semper habere esse perfectum a generante.

De concernentibus personam spiritussancti.

DETERMINATIS quibusdam quæstionibus, quæ præcipue ad personam patris, & ad personam filij attinent. Consequenter inuestigandum est de his quæ concernunt personam Spiritussancti. Vbi inquirendum est de tribus. Primo de eius productione. Secundo de eius nominatione. Tertio de eius missione.

Vtrum uoluntas diuina sit principium Spiritussancti.

Hoc idem Scot. 1 sen.d. 10. q. 1.

CIRCA primũ primo quęritur. Vtrum voluntas sit principiũ necessario ꝑductiuũ Spiritussancti & ei diuinę essentiæ communicatiuum?

1 Primo argu. quòd non sit eius principium productiuum sic. Voluntas est potẽtia operatiua, ergo non est potentia productiua: patet, consequentia, quia operatio est actus immanens.

2 Secundo secundum communem descriptionem natura dicitur vis insita rebus ex similibus similia procreans. Sed Spiritussanctus est similis producenti in natura: ergo producitur per naturam, & non per voluntatem.

Tertio argum. quod voluntas non producat spiritum sanctum necessario, quia producit libere, necessitas autem opponitur libertati: igitur. 3

Quarto. Diuersi modi principiandi non conueniunt eidem potentiæ: sed principiare contingenter & necessario sunt modi diuersi: ergo cum voluntas diuina cõtingenter producat creaturas videtur ꝙ non necessario ꝑducit spiritum sanctum. 4

Quinto argum. tum, quod uoluntas non communicet diuinã essentiã sic. Impossibile est idẽ distinctis productionibus communicari, sic enim communicaretur aliqua productione, quá non existente, nihilominus esset, sed essentia diuina totaliter communicatur per generationem, igitur. 5

Sexto. Essentia diuina non potest esse terminus spirationis actiue. ergo non communicatur per uoluntatem spirantem. Antecedens patet, quia uel esset terminus spirationis, vt est in persona, vel ipsa secundum se. Non primum, quia essentia, vt in persona est posterior piratione. Nec secundum, quia essentia, secundum se est indistincta, & communis tribus: ergo essentia in tribus personis terminaret spirationem. 6

Contra. Dicit Augustinus. Spiritussanctus exiuit a patre, & filio non quemodo natus: sed quo- *De Tri. lib. 5.*

quomodo datus. Sed exire per modum dati, siue doni pertinet ad actum uoluntatis, cuius est libere donare. Primo notandum, q differũt libertas simpliciter, & libertas arbitrii. Libertas.n. simpliciter indifferens est ad necessitatem & cõtingentiam. Vnde uoluntas diuina, quæ libere producit spiritum sanctum: & libere producit creaturas. producit necessario spiritum sanctũ, & creaturas contingenter. Libertas autem arbitrij respicit tantum contingentiam: libertas.n. arbitrij ratione libertatis, importat uoluntatem, & ratione arbitrij cõnotat intellectum, qui est vt arbiter & iudex, ostẽdens qd sit faciendum, & quid non: quod non potest esse nisi respectu cõtingentium. Nullus.n. proprie arbitratur de omnino necessariis, aut de impossibilibus. Secundo notandum, q necessitas in productione spiritussancti, non est præcise ex infinitate uolũtatis: cum uoluntas infinita multa velit contingenter. Nec præcise ex infinitate obiecti cum uoluntas creata non necessario uelit obiectum infinitũ. Sed simul est ex infinitate utriusque. Voluntas enim infinita non potest nõ esse recta: ergo necessario habet actum rectum: & sic necessario habet actum rectum uolendi obiectũ, quod ex se est summe volendum: ergo etiam necessario habet actum productiuum termini sibi adæquati. Voluntas autem infinita non producit agendo in seipsa cum non sit receptiua producti. Nec etiam producit faciendo in alio: quia nihil aliud est receptiuum talis producti, quod est infinitũ: ergo producit terminũ p se stãtem, siue personam subsistentem, quæ nõ est nata inesse alicui subiectiue.

His premissis ponũtur quinque cõclusiones. Prima est. Volũtas diuina cõicat diuinam essentiã. Probat, quia voluntas diuina producit terminũ sibi adæquatũ: ergo producit productũ infinitũ. Sed omne, quod est formaliter infinitum, est essentia diuina per identitatem: ergo uoluntas diuina communicat suo producto diuinam essentiam. *Con. 1.*

Secunda conclusio. Essentia est terminus formalis & prima rius secundũ ordinẽ naturæ spirationis actiuæ. Terminus uero primus primitate adæquationis & quasi totalis est spiritussanctus. omnia uero reliqua, quæ formaliter consequuntur ad essentiam, aut personam, sunt termini secundarij. Primum patet, quia essentia est prior in essendo. ergo, & in communicando. Secundum patet, quia terminus adequatus uoluntatis fœcundæ, quæ est principium spiratiuum, est amor spiratus: ergo spirationis actiuę terminus adęquatus est ipsa persona, quæ procedit per modum amoris, & proprie dicitur amor spiratus. Tertium patet, quia spiritussanctus non tantum habet essentiam a patre & filio: sed etiã quicquid habet, ut dicit Augustinus. Intelligendum est ergo, q spiratio actiua, primo primitate naturæ terminatur ad essentiam: secũndo ad attributa, quasi ad passiones termini primarij, tertio ad proprietatem personalem, sicut productio naturalis ad hecceitatem *Con. 2.* *Libr. de Trini.*

tatē. Quarto ad relationes communes, quæ præſupponūt diſtinctionē perſonarū, ſicut sūt æqualitas & ſimilitudo: eo enim ordine, quo aliqua ſunt, producuntur & communicantur.

Con.3. Tertia cōcluſio. Voluntas preciſe ſumpta ſecluſa eſsētia nō eſt principiū ſufficiēs ſine totale ꝓductiuū Spiritusſancti: patet, quia principiū totale ꝓductionis nō poteſt eſſe poſterius termino formali eius: ſed voluntas eſt poſterior eſsētia, quę eſt terminus formalis ſpirationis actiuę.

Con.4. Quarta concluſio. Volūtas habens eſsētiā ꝓ obiecto eſt, principium ſufficiens productiuū Spiritusſanctus: patet, quia volūtas creata habens obiectum conueniens ſibi pæſentatūeſt ſufficienter productiua amoris ſibi proportionati: ergo & volūtas diuina hn̄s eſsētiā per modū obiecti eſt ſufficiēs principiū ꝓductiuū termini ſibi adæquati. videlicet amoris ſpirati infiniti, qui eſt ipſe Spiritusſanctus. Et ſi dicatur ꝙ eſsētia præhabet terminū adęquatū in productione verbi. Dicendum, ꝙ verum eſt quantum ad vim dictiuā: ſed non quantū ad vim ſpiratiuā, quemadmodū & ipſa voluntas habet terminū adæquatum in productione Spiritusſancti quantum ad vim ſpiratiuam: ſed non quantum ad vim factiuam, per quam producit creaturas.

Con.5. Quinta concluſio. Voluntas diuina neceſſario producit Spiritumſanctum: patet, quia omne, quod ex ſe formaliter neceſſariū ſi producitur neceſſario producitur: ſed Spiritusſanctus eſt huiuſmodi. omnia enim diuina ſunt neceſſaria. igitur.

Ad primum argumentū negatur conſequentia, quia voluntas non ſolum eſt operatiua, ſed etiā productiua. 1

Ad ſecūdum dicendū ad minorē, ꝙ Spiritusſan. eſt ſimilis patri in natura propter identitatē naturæ: ſed non ex vi productionis ſuę: & ideo non dicitur imago patris, vt ſupra dictum eſt, ſicut filius qui ex vi ſuæ productionis ꝓcedit, vt pr̄i ſimilis in natura. 2

Ad tertium dicēdū ad minorē, ꝙ neceſſitas coactionis repugnat libertati: ſed nō neceſſitas immutabilitatis, aut exigentię. 3

Ad quartum dicendum, quòd maior eſt vera de modis repugnantibus inuicem, ſicut principiari naturaliter & libere. Et ad minorem dicitur, ꝙ neceſſario & contingenter in volūtate diuina non ſunt modi repugnantes: quia attenduntur in ordine ad diuerſa obiecta, videlicet neceſſitas in ordine ad obiectum infinitum, & contingentia in ordine ad obiectum finitum. 4

Ad quintū dicēdum, ꝙ maior eſt vera, vbi illud quod communicatur accipit eſſe ſimpliciter per productionem, vt anima in creatione hominis: non autem vbi accipit tantum eſſe ſecundū quid, aut quaſi ſicut in reſurrectione. 5

Ad ſextū negatur antecedēs. Et ad probationem dicendum, quòd eſſentia ſecundum ſe terminat productionem: & cum dicitur ſecūdum ſe eſt indiſtincta, & communis tribus verū eſt. Et cū infertur ergo ipſa ī tribus perſonis terminat. Dicendū, ꝙ ipſa eſſentia, quæ ſemp eſt in tribus 6

personis semper terminat productionē, sed nō vt est in personis.

Vtrū si Spiritus san. non procederet a filio, realiter distingueretur ab eo.

Hoc idē Sco.1.sen.d.11.q.2. Dur. 1.d.11.q.2. D.Th.1.p.q.36.ar.2.

SECVNDO quæritur. Vtrū si Spiritussanctus non procederet a filio realiter distingueretur ab eo.

1 Primo argui. cōtra suppositū, probando, q Spiritussanctus nō pcedat a filio: quia dicit Dama. Ex patre Spiritum sanctum dicimus ex filio nō dicimus. Et idē dicit Spiritum sanctum a patre procedentem & manentem in filio dicimus.

2 Secundo in Euangelio nō fit mentio de processione Spiritus sancti a filio, ergo &c.

3 Tertio. Ex verbo nostro non procedit amor: quia notitia nullā hēt causalitatē respectu amoris: ergo nec ex verbo diuino procedit Spiritussanctus, qui producitur per modum amoris.

4 Quarto arguitur. Impossibile est idem produci a duobus sufficientibus producentibus: sic.n. produceretur ab aliquo, quo non existente: nihilominus esset. sed Spiritussanctus producitur a patre, vt a sufficienti producente: ergo non a filio.

5 Quinto argui. Spiratio passiua est tm̄ in vna persona: ergo etiā spiratio actiua est tm̄ in vna: est aūt in patre: ergo non in filio.

6 Sexto argui. Quod productum est, nō pōt produci, sed pr̄ in primo signo originis producit Spiritum sanctū: ergo in secūdo signo non potest filius ipsum producere.

7 Septimo. Si pr̄ & filius simul producūt Spūm san. sequit̄ q inter eos est maior germanitas, q̄ inter Spūm san. & quemlibet illorum: sed hoc est falsum. igitur.

8 Octauo arguitur cōtra quæsitū probādo, q si Spiritus san. nō procederet a filio non distinguerēt ab eo: quia in diuinis rō ſm suam formalē rationē & quidditatē respicit tantūmodo suū oppositum: ergo tantūmodo distinguit a suo opposito. sed si Spūs sanc. nō pcederet a filio, nulla esset oppositio realis inter eos. igr̄.

9 Nono. Si relatio distingueret nedum ab opposito: sed ēt a disparato, sequeretur q pr̄ esset duę personæ, cū in ipso sint duę relationes disparatæ. Hoc aūt est falsum: ergo relatio non distinguit a disparato: & p cōsequēs si non sit relatiua oppositio inter filiū, & Spiritum sanctum, non erit inter eos distinctio.

Contra dicit Aug. Apparet q Spūs san. nō est filius, & si exeat a pr̄e, non.n. erit qūo natus, sed qūo datus. *De Tri. lib.5.* Primo notandū, q in diuinis nō est processio, vt nominat trāsmutationē localē, aut causalē: sed ut nominat pductionē passiuā. processio ergo, siue productio passiua cōuenit filio, & Spirituisancto. Sed quia productio filii hēt nomē speciale, qđ est generatio: non sic aūt productio Spiritus san. eo, q in creatis nō inuenimus productionē eiusdem rationis, p quā videlicet aliquid producatur libere in identi tate

tate naturæ: ideo hoc nomē proceſſio appropriatur Spiritui ſan. Secundo notandum, quòd aliqui dixerunt prędictam quæſtionem non eſſe admittendam: quia poſitio, quæ ponit impoſſibilia, non poteſt poni, neque defendi: ſed hoc nihil eſt dicere, quia aliud eſt aliquid ponere: & illo poſito vlterius quærere de aliquo propoſito, & quærere de veritate alicuius conditionalis. Quærere enim de veritate conditionalis ad nihil obligat. In prędicta autem quęſtione nō ponitur, quòd Spirituſſanctus non procedat a filio, ſed tantum quæritur de veritate conditionalis. Tertio notandum, quòd Græci videntur dixiſſe Spiritum ſanctum non procedere a filio. vt patet per auctoritates Damaſcen. prius adductas. Sed forte Græci in hoc quod dicunt ſpiritūſanctum eſſe a patre, intelligunt aliquam auctoritatem, aut principalitatem, quam de filio negant: & hoc modo verum dicerent. Si autem aliqui eorum dicant Spiritum ſanctū ſimpliciter non procedere a filio errant, & cenſendi ſunt hæretici.

Con. 1. His pręmiſſis ponūtur tres cōcluſiones. Prima eſt. Spirituſſanctus procedit a patre, & filio: patet primo per ſimbolum Nicenum, vbi dicitur. Qui ex patre, filioque procedit. Item per ſimbolum Athanaſij. di. Spirituſſanctus, a patre, & filio, &c.

Io. 16. Item per euange. vbi dicit ſaluator. Cū venerit paraclytus, quē ego mittam uobis a patre &c. Neque enim filius haberet auctoritatem mittēdi Spiritum ſanctum, niſi procederet ab eo. Item ibidem. Ille de meo accipiet. Nihil autem eſt aliud de ſuo accipere quàm ab eo procedere. Itē ratione probat, quia eandē potētiā productiuā Spūſſan. quam habet pater, cōmunicat filio, ut nondum habētem terminum adęquatum.

Con. 2. Secunda concluſio. Spiritus ſanctus nō procedit a patre p filiū, ſicut p principiū pductiuū, aut ſicut per inſtrumentum, uel cauſam mediam, ſed bene ſicut p ſuppoſitum, cui pater dat eandē vim productiuam. Primum: patet, quia principium productiuū eſt formaliter in producente, filius autem non eſt formaliter in patre. Secundum, & tertium: patent, quia ſi ſic ſpirituſſanc. non æque perfecte procederet a pr̄e, & filio. Quartum: patet, quia ſicut dictum eſt illam eandē uim productiuā, per quā pr̄ producit ſpirituſſan. ipſe pater cōicat filio, & per illā eandem filius etiā producit ſpirituſſan.

Con. 3. Tertia concluſio. Si Spirituſſāctus nō procederet a filio, tn̄ realiter diſtingueretur ab eo. Patet, quia omne quod eſt principium eſſendī, eſt principiū diſtinguendi. Sed poſito, quòd ſpirituſſanctus non procederet a filio, adhuc filius filiatione eſſet filius, & ſpirituſſanct9 ſpiratione eſſet ſpiritus: ergo adhuc diſtinguerentur realiter filiatione, & ſpiratione. Item quorum productorū productiones ſunt diſtinctę realiter, illa ſunt diſtincta realiter: ſed ſi ſpirituſſanctus non procederet a filio, adhuc filius, & ſpirituſſanctus haberent productiones diſtinctas realiter, quia filius producitur

naturaliter & Spūs san.liber.igr.

1 Ad primū arg.patet, ex tertio notabili.

2 Ad secundū dicendū, ꝙ licet in Euangelio nō fiat mentio explicita de processione Spūs sancti a filio bene tñ implicita: vt patet, ex prima conclusione. Et dato, ꝙ nulla penitus fieret de hoc mentio in Euāgelio non sequeret, pp hoc, Spūm sanctū non procedere a filio, quia locus ab auctoritate non tenet negatiue. Non.n.omnia quæ pertinēt ad fidē scripta sunt in euāgelio, vt patet de descēsu Christi ad inferos.

3 Ad tertium dicendū, ꝙ imperfectionis est in imagine creata ꝙ nō cōicatur verbo eadem natura cū mente, & per cōsequens, nec volūtate. Verbo aūt diuino cōicatur eadē natura, & volūtas, quæ est in pr̄e iō verbū diuinum habet voluntatē, vt fœcundā respectu productionis. Spūs sanc.

4 Ad quartum dicēdum, ꝙ maior est intelligēda, vbi sunt principia productiuā, distincta & distinctæ productiones.

5 Ad quintū negatur consequētia, quia licet idē nō possit produci distinctis productionibus: nec ēt plura supposita, eadē productione, tñ plura supposita eadem productione possunt producere, idem suppositum.

6 Ad sextum dicendū, ꝙ maior est uera in ordine durationis, vbi est p̄teritū nō aūt ī ordine originis, vbi est eadē p̄ductio actiua.

7 Ad septimū negat̄ illa prima consequentia, quia germanitas non attenditur, nisi penes cōsubstantialitatem, huius ab hoc. Vnde pr̄ & mater nō acquirunt aliquam germanitatem ex productione, siue generatione filii.

Ad octauum dicēdum, ꝙ licet relatio, secundū suam formalem rationē solum respiciat oppositum, quātum ad ipsam referētiā, tñ ꝙ tū ad distinctionē ēt respicit disparatum incōpossibile. Filiatio, ergo non solū distinguit a paternitate, q̄ est relatio opposita, sed etiā a spiratione passiua, quæ est relatio disparata, sibi incompossibilis. 8

Ad vltimū negatur, prima cōsequētia. Et ad probationē dicēdum, ꝙ illę duæ relationes in patre, licet sint disparatæ, ſm suas formales rationes, tñ non sunt incompossibiles. Non.n. sic sunt incōpossibiles plures productiones actiuæ, sicut plures passiuæ. 9

Vtrū productio Spiritus sancti sit generatio, uel a generatione distincta.

Hoc idem Scot.1.d.13.q.1. Dur.1.d.13.q.2.D.Tho.1.p.q.29.ar.3.&.4.

TERTIO quæritur. Vtrum productio Spiritus sancti sit gñatio uel a gñatione distincta.

Primo arguitur quod sit generatio: quia est ęque necessaria ut productio filii. ergo est ęque naturalis & per consequens est generatio. 1

Secundo. Omnis productio in esse substātiali est generatio, sed productio Spiritus san. est huiusmodi, igitur. 2

Tertio. Natura, siue essentia diuina est principale principiū in productione, Spiritussancti, ergo illa ē naturalis & sic gñatio. 3

Quarto. Volūtas quę est principium 4

pium productiuū. Spiritus ſancti eſt ęque naturalis perfectio in Deo, ſicut intellectus, ergo ęque naturaliter ꝓducit. igitur &c.

5 Quinto, ſecundū philoſophū, *5. Phy. t. c. 15.* motus & mutationes diſtinguū tur per terminos, ergo ēt productiones: ſed idē eſt terminus formalis generationis actiuæ & ſpirationis actiuæ .ſ. eſſentia, ergo ſunt eadem productio actiua, & per conſequens generatio paſſiua, & ſpiratio paſſiua, ſunt etiam eadem productio.

De Tri. lib. 5. Contra, Dicit Aug. ꝙ Spiritus ſancti ꝓcedit nō qūo natus, ſed qūo datus: Notandū quod aliqua poſſunt dici diſtingui aliquo tripliciter. Primo mō formaliter, vt homo formaliter diſtinguitur rationalitate a bruto. Secundo mō originatiue, ſiue principiatiue, ſicut hō & brutū diſtinguuntur ꝑ ſua principia productiua a quibus, habent eſſe diſtinctum. Tertio modo manifeſtatiuę, ſiue declaratiuæ, ſicut diceremus hominem & brutum diſtingui per accidentia extrinſeca & per ſuas operationes.

Con. 1. Hoc præmiſſo ponunt ſex concluſiones. Prima eſt. Spiratio actiua in patre eſt eadem realiter cum generatione actiua, ſed non formaliter. Prima pars: patet, qa in patre eſt tātum vna realitas. Secunda pars: patet, quia vna eſt naturalis, & alia libera.

Con. 2. Secunda concluſio. Spiratio actiua in filio eſt eadem realiter cum filiatione, ſed non formaliter. Prima pars: patet, qa in filio eſt tm̄ vna realitas. Secūda pars: patet, quod filiatio formaliter dicit reſpectum ad patrē, ſpiratio vero actiua ad Spirituſſancti.

Tertia concluſio: Spiratio actiua in patre & ipſa in filio eſt penitus vna, & eadem, & realiter, & formaliter: patet, quia quę ſūt cōia patri, & filio ſunt penitus eadē ſicut & ipſa eſſentia eſt eadē penitus in tribus perſonis. *Con. 3.*

Quarta cōcluſio. Spiratio paſſiua realiter & formaliter diſtinguitur a generatione paſſiua, & ab omnibus aliis relationibus originis: patet, qa eſt eis oppoſita, aut diſparata, & incōpoſſibilis. *Con. 4.*

Quinta concluſio. Generatio, & ſpiratio diſtinguuntur ſeipſis formaliter: patet, quia tota ratio formalis vnius eſt nō eadem toti rationi formali alterius, & ſic ex ſuis rationibꝰ formalibus impoſſibile eſt vnam eſſe aliam. *Con. 5.*

Sexta concluſio. Generatio, & ſpiratio originaliter & principiatiue diſtinguūtur inter ſe ꝑ principia productiua: patet, quia vna eſt a principio naturali. Alia vero a principio libero. *Con. 6.*

Septima cōcluſio. Generatio, & ſpiratio manifeſtatiue diſtinguuntur per ſuppoſita ꝓducta: patet, quia ꝑ ipſa apparet diſtinctio illarum productionum. *Con. 7.*

Ad primū arg. dicendū, quod cōſequentia nō valet, quia aliq̄d poteſt eſſe neceſſarium, quod tñ nō eſt naturales neceſſitas. n. nō opponitur libertati ſimpliciter, tantum libertati arbitrii. 1

Ad ſecundum dicendū, quod maior eſt uera de productione, q̄ eſt ꝑ modū naturæ, nō de illa, q̄ eſt per actum volūtatis, ſicut ēt: patet, de ꝓductiōe Adæ, & Euę. 2

Ad tertiū negatur, conſequentia, quia modus producendi determinatur ab altero principio, ſcilicet a voluntate, quæ ſolū eſt 3

productiua respectu Spūs sanc.

4 Ad quartum dicendum, ad antecedens, quod licet voluntas sit naturalis in essendo & etiam in perficiēdo vbi fundamentum eius est pfectibile, sicut in creatis non tamen in principiando. Vnde naturaliter quidem habemus voluntatem, sed libere habemus volitionem.

5 Ad quintū dicendū, ad subsūptū, ꝙ generationis actiuę & spirationis actiuę, est triplex terminus primus. vnus est formalis, & primus primitate naturę, siue naturalis p̄suppositionis, & iste est idē vtriusq; productionis, videlicet, essentia. Alius est etiam formalis & primus, primitate adæquationis, & correspondentiæ; & hoc modo teminus spirationis actiuę, habet rationes formaliter distinctas: sic enim notitia gentia est terminus generationis, & amor spirat⁹ est terminus spirationis. Alius vero est terminus, quasi totalis & prim⁹ etiā primitate adæquationis, & sic termini illarum productionū vniuocantur inter se, & cum producente: huiusmodi enim termini sunt ipsę personæ productę, q̄ penit⁹ hn̄t eandē formam essentialē inter se, & cū ꝓducēte.

Vtrum pater & filius sint vnum principium Spiritussancti.

Hoc idem D. Tho. 1.p.q.36.ar.2.& 4. Dur. 1.d.29.q.2. Scot. 1.d. 11.q.1.

QVARTO queritur. Vtrū pater, & filius sint vnum principium, Spiritussan. & vnus spirator?

Arguitur primo cōtra primū, 1
quia pater, & filius nō spirāt vniformiter, cum pr̄ spiret a se non autē filius, ergo non sunt vnum principium Spiritussancti.

Secūdo arguitur contra secun 2
dum. Pater & filius sunt duo spirātes, ergo & sūt duo spiratores.

Contra. Pater & filius per vnā & eandem vim spiratiuā spirāt. Primo notandum, quod duplex est principiū productiuū, uidelicet, principium quod, & illud est suppositum, & principium, quo & illud est potentia productiua.

Secūdo notandū. ꝙ tripliciter pōt intelligi patrem, & filium esse vnum. Primo modo in essentia. Secundo modo in persona. Et tertio modo in vi spiratiua.

His p̄missis, ponunt, quinque Con.1.
cōclusiones. Prima est. Pater, & filius nō sunt vnū principiū Spiritus san. qđ patet, quia principium quod est suppositum: pater autem, & filius nō sunt vnū suppositum.

Secunda conclusio. Pater, & fi Con.2.
lius non sunt formaliter vnum principium quo Spiritus san: patet, quia principium quo est uis spiratiua, pater aūt, & filius non sunt formaliter uis spiratiua.

Tertia cōclusio. Pater, & fili⁹, Con.3
sunt idētice unum principiū spiratiuū quo: patet, quia sunt idētice vna, & eadem uis spiratiua.

Quarta cōclusio. Pr̄, & filius Con.4.
spirāt inquātū sunt vnū in vi spiratiua, nō aūt inquātū sunt vnū in essentia, aut vnū in persona. Primū: patet, ex dictis. Secundū: patet, qa si sic, ipse Spūs san. spiraret cū pr̄e, & filio, cum sit vnū

cum

cum ipsis in essentia. Tertiũ patet, quia pater & filius realiter sunt personę distinctę.

Con.5. Quinta conclusio. Licet pater & filius vere dicãtur duo spirantes, nõ tamẽ duo spiratores, patet, qa cũ dicuntur duo spirãtes sunt ibi duo adiectiua, quorum vnum non potest terminare perfecte dependentiam alterius, cũ sint ambo dependẽtia, & nullũ dependens plene terminatur, nisi ad aliquod independẽs. Cum ergo dicuntur duo spirantes, ibi de vi sermonis, spiratio nõ recipit dualitatẽ, nec dualitas multiplicat spirationem, sed oportet ambo illa adiectiua terminari ad aliquod substantiuum, quod determinant, sicut oportet duo accidẽtia inuicẽ cõiuncta terminari ad aliquod subiectũ, & sic cũ dicũtur duo spirantes, sensus est: duo aliqui, s. duæ personæ spirantes. Cum uero dicuntur duo spiratores, ly spiratores, cum sit substantiuum, terminat dependentiam illius adiectiui duo, & illud adiectiuum duo, determinat illud substantiuum: & ita de vi sermonis, designatur ibi dualitas formæ designatæ p substantiuũ, cũ tamẽ illa forma, videlicet spiratio actiua penitus vna.

1 Ad primum arg. negatur antecedens. Et ad probationẽ nõ valet cõsequẽtia: qa licet pater habeat a se ꝙ spiret, & filius hoc habeat a patre, tamen spirãt per eandẽ vim spiratiuã, & per eandem spirationẽ, sed ex hoc bene sequitur, ꝙ pater principaliter spirat, ut dicit Augu. & quòd auctoritatem habet in spirando.

2 Ad secundum patet responsio ex quinta conclusione.

Vtrum pater prius spiret origine, quam filius.

Sco. 1. sen. d. 12. q. 2.

QVINTO queritur. Vtrum pater prius origine spiret quam filius.

Primo arguitur, quod nõ, quia inter ea quæ sunt unum inquantum sunt unum non est ordo, cum ordo pręsupponat distinctionem: sed pater & filius spirant in quantum sunt unum, ergo inter eos non est in ordo in spirando. igitur. 1

Secundo. Si in illo priori in quo pater est prior filio, ipse pater spirat spiritum sanctum, sequitur quòd spiritussanctus est a patre productus, antequã filius. hoc autem est falsum. igitur. 2

Tertio. Pater non est prior origine filio, ergo non prius origine spirat quàm filius. Antecedens, patet, quia summe necesse esse semper habet esse, & sic in quocunque signo: sed filius est ita summe necesse esse, sicut pater, ergo in quocunque signo est pater & filius. Item si in primo signo originis, non est filius & tamen est in secundo, sequitur quod filius transit de non esse ad esse, hoc autem est falsum. igitur. Item tota æternitas coexistit primo signo originis, & tota secundo, ergo si filius, non est in primo signo originis, & tamen est in secũdo: sequitur ꝙ in eodem instanti æternitatis de filio simul uerificabitur esse, & non esse, quod est impossibilẽ. 3

Contra. Pater habet a se quòd spiret: filius autẽ hoc habet

bet a patre. Notandum, ꝙ sicut ordo naturæ, vel perfectionis nō est ipsa natura, vel perfectio, sed habitudo inter ea, quæ talē habent ordinem, sic ordo originis non est ipsa origo, sed habitudo inter origines, siue inter ea, quæ originibus referuntur. Vnde ibi est ordo originis, vbi vnum est ab alio, ita ꝙ primum signum originis est esse a quo aliud: & secūdum signum est esse ab alio. Aliquando tamen generalius sumit ordo originis, prout se extendit ad ordinem naturalis prçsuppositionis, secundū quem modum loquitur Scotus, quando dicit, ꝙ pater prius origine producit filium, quàm spiritūsanctū, & in aliis huiusmodi.

Con. 1. Hoc præmisso, ponuntur tres cōclusiones. Prima est. Pater est prior origine filio. Patet, quia pater est a quo est filius, & filius est a patre. Illa autem dicimus ordinari ordine originis, quorū hoc est ab hoc.

Con. 2. Secunda conclusio. Pater non prius natura spirat, quàm filius. Patet, quia pater, & filius sunt simul natura, cum sint correlatiua, nec potest esse prioritas, aut posterioritas, naturæ ex parte ipsius spirationis, cum sit una & eadem in patre, & filio.

Con. 3. Tertia conclusio. Pater prius origine spirat, quàm fili[9]. Patet, quia pater habet a se actum spirandi, filius vero habet a patre.

1 Ad primum argumentum dicendum ad maiorem, ꝙ illa est vera ex parte illius, in quo sunt vnum, sed non quantum ad modum habēdi illud vnum, qui est alius, & alius in proposito.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ consequentia valeret, si esset sermo de priori originis, quod est in primo signo naturæ, sed non valet loquendo de priori signo originis, quod est ī secūdo signo naturç. Est enim intelligēdum, ꝙ ista signa originis attendūtur secūdū duplex signū naturç. Primum signum naturæ est fœcunditas intellectiua, & diuidit in duo signa originis. In primo est dicere. Et in secundo est dici. Secundum signum naturç est fœcunditas volitiua, & diuiditur in duo signa originis, In primo est spirare. Et in secundo est spirari. In primo itaque signo naturæ, pater filiū producit, & filius producitur antequam in secundo signo intelligatur pater spirare, & spiritussanctus spirari.

3 Ad tertium negatur antecedens. Et ad primam probationē dicitur ad maiorem, ꝙ summæ necesse esse habet esse, pro quocunque signo durationis, sed nō oportet quod habeat esse ꝓ quocunque signo originis. Et ad secūdam probationem negatur illa consequentia: quia signa originis sunt permanētia. Et ideo in ipsis nullus est transitus. Et ad tertiam probationem dicendū, ꝙ bene sequitur, quòd de filio verificatur esse & non esse, cum determinatione, uidelicet non esse a se, & esse ab alio, quę non contradicunt, non autem esse, & non esse simpliciter.

Vtrum pater, & filius sint priores, natura spiritussancto.

Dur. 1 sent. d. 12. q. 1. Thom. 1 p. q. 45. art. 3.

Sexto

SExto quæritur. Vtrum pater & filius sint priores natura spiritussancto. Argu. quòd non.

1 Primo sic. Spirans, & spiratū, sunt simul natura, sed pater, & filius sunt spirantes, & spiritussanctus est spiratus. igitur.

2 Secundo. Pater producens filium non est prior natura filio, ergo nec pater, & filius producentes spiritum sanctum, sunt natura priores spiritusancto.

3 Tertio. Filius non est prior natura spiratione actiua, ergo nec spiratione passiua, & per consequens nec spiritusancto. Antecedens patet, quia spiratio actiua ī patre est. filius aūt nō est prior natura his, quę sunt in patre.

Contra. Spiritussancti productio est secundum fœcunditatē volitiuam: productio autē tam actiua, q̄ passiua filij est secundum fęcunditatem intellectiuā, quæ natura prior est volitiua. Primo notandum, quòd ordo naturæ dicitur ordo naturalis præsuppositionis, inquātum, videlicet naturali intelligentia vnum natum est prius concipi, & aliud posterius. Et de hoc ordine ponit Franciscus de Maronis talē regulam. Quandocunque aliqua duo sic se habent, quod unum potest esse sine reliquo, & non econuerso ex se illud est natura prius, quod pōt absolui ab alio. Ordo.n. naturæ est essentialis, & in ordine essentiali prius non dependet a posteriori, sed econuerso, uel quasi. Sed instatur contra prædictam descriptionem, quia essentia diuina est prior natura perfectionibus attributalibus, cum sit earum fundamētū, & tamen repugnat sibi esse sine ipsius. Itē subiectū est prius natura passione, & tamē sibi repugnat esse sine illa. igitur. Itē natura specifica est prior natura proprietate indiuiduali, & tamē repugnat ei esse sine ipsa. igitur. Ad omnia ista simul dicendum ad minorem, ꝙ illa repugnantia non ex suis rationibus formalibus, sed propter indistinctionē realem consequentem suas rationes formales. Secundo notandum, ꝙ ordo naturæ potest attēdi dupliciter. Vno modo ordo naturæ .i. inter naturas, & sic nō potest esse in diuinis, vbi est vnica natura. Alio modo ordo naturę .i. ordo naturaliū pfectionū, aut proprietatum: & hoc modo necesse est illos ponere ordinē naturæ in diuinis, qui ponunt aliquam distinctionē inter perfectiones, aut proprietates diuinas. si enim essent distinctę, & nō ordinatę, tunc essent cōfusæ.

His præmissis, ponuntur tres conclusiones. Prima est. In diuinis est ordo naturæ. Patet, quia inter diuinas perfectiones, & ꝓprietates, est naturalis pręsuppositio unius ab alia. Intelligendū est autem, ꝙ ī diuinis sunt quattuor principalia signa naturę. Con. 1. Primum est, perfectionum quidditatiuarum, quæ sunt in primo modo per se, vel reducibiles ad ipsum, cuiusmodi sunt rō deitatis, rātio spiritus, & rō entitatis. Secundum est signum modorum intrinsecorum, cuiu modi sunt infinitas, & necessitas, quæ non dicunt aliquam formalitatem vltra formalitatē essentiæ. Tertiū est signum perfectionū attributalium, cuiusmodi sunt intellectus & uolūtas, & hmōi, quę

quæ dicunt formalem rationē, aliam a formali ratione essentia, & ideo ponuntur in tertio signo. Quartum est signum relationum, tam relationū originis, q̄ etiam relationum cōium, quę præsupponunt distinctionē personarum. Vnumquodque autem istorum signorum, est iterum diuisibile in plura, secundum ꝙ ibi plura reperiūtur, quorū vnū naturaliter præsupponit aliud.

Con. 2. Secunda cōclusio. Inter generationem actiuam, & spirationē actiuā in patre, non est proprie ordo originis, sed ordo naturæ. Primum patet, quia vbi est proprie ordo originis, ibi est hoc ab hoc, sed inter generationem actiuam, & spirationem actiuā in patre, nō est hoc ab hoc, quia in patre nihil est originatum, igitur. Secundum patet, quia quādocunque aliqua sunt ordinata secundum ordinem naturæ: quicquid est in primo signo naturæ, prius est quocunque quod est in secundo, sed fœcunditas intellectiua, est primum signum naturæ: & fœcunditas volitiua secundum: generatio autem actiua est in primo, & spiratio in secundo. igitur. Item generatio actiua quiditatiue cōuenit patri tanquam eius constitutiua, non autem spiratio actiua, ergo naturali intelligentia: generatio actiua in patre præcedit spirationem actiuam. Et similiter diceretur de generatione passiua, & ipsa spiratione actiua in filio.

Con. 3. Tertia conclusio. Pater & filius sunt priores spiritussancto, nedum origine, sed etiam natura. Quod sint priores origine patet, quia pater, & filius sunt a quo est. ſſ. & ipse. ſſ. est a patre & filio. Quod sint priores natura: patet quia quandocunq; aliqua duo sunt simul natura, quicquid est prius natura uno, est prius natura reliquo, sed spiratio actiua, & spiratio passiua sunt simul natura, & pater & filiꝰ sunt priores natura spiratione actiua, ut patet ex p̄cedenti cōclusione ergo etiam sunt priores natura spirati ne passiua: & per con equens spiritusancto.

Ad primum arg. dicendum ad maiorem, quod vera est de spirāte formaliter sumpto, inquantū est spirans, sed non de supposito, quod est spirans. 1

Ad secundum negatur consequētia, quia nō est simile. pater enim cōstituitur in esse psonali per productionem filij: spiratio autē actiua intelligitur quasi aduenire suppositis iā constitutis. 2

Ad tertium negatur antecedens, & ad probationem dicendum ad maiorē, ꝙ spiratio actiua non est in patre tanquā eius constitutiua: sed tanquam posterior natura, ut sibi aduenticia. Ideo non est inconueniens dicere, quòd sit posterior filio, immo necessario sic oportet. 3

De nominatione spiritussancti.

Vtrum hoc nomen spiritus sit proprium tertiæ personæ.

CIRCA secundum superius propositum de spiritusancto, videlicet circa nominationē. Primo q̄ritur. Vtrū hoc nomē spiritus sit propriū tertiæ personæ in diuinis. Arg. ꝙ non.

Primo

1 Primo ſic. Spũs diuidiť cõtra corpus, ſed nulla pſona diuina ẽ corpus. ergo q̃libet eſt Spiritus.

2 Secundo. Spirare eſt cõmune tribus perſonis, quælibet.n. perſona inſpirat, ergo ſpirari non põt eſſe proprium vni perſonæ, ergo neq; hoc nomen Spiritus.

Math. 28. Contra Matth. & Io. Vbi numerantur tres perſonę diuinæ, 1. Ioh. vlti. tertia perſona noïatur spiritusſanctus. Notandum, ꝙ ſicut dicit btũs Boñ. spũs dr̃ in corporibus, in creaturis intellectualib⁹, & in Deo. In corporib. aũt dr̃ dupliciter. Aut a ſpũalitate contra corpulentiã, & ſic dr̃ corpus ſubtile, & aereũ, & ſic ſumitur in libro de ſpũ & aĩa, aut a ſpirãdo, & ſic ſpũs dr̃ flatus. Et hoc mõ Io. 3. ſumit Chri. vbi dr̃. spũs vbi vult Pſal. 148. ſpirat, & in pſ. Ignis, grãdo, nix, glacies, & ſpũs procellarum. In creaturis aũt intellectualib. etiã diciť ſpũs dupliciter. Aut, a ſpiritualitate contra corporeitatẽ, & ſic ſpũs dr̃ ipſa forma intellectualis, vel eius potẽtia ĩterior, Eccl. 3. & ſic ſumitur Eccle. vbi dicitur. 1. Theſ. 5. Quis nouit ſi ſpũs filiorũ Adæ aſcẽdat ſurſum? Aut diciť a ſpirãdo, & ſic diciť amor, vel affectio. Vnde Apoſt. Integer ſpũs veſter ſeruetur. Ideo etiã ſpiritus dicitur dupliciter. Aut a ſpiritualitate contra corporeitatem, & materialitatẽ, & ſic cõuenit tribus Ioh. 1. perſonis. Vnde Io. spiritus eſt Deus, &c. Aut a ſpirando, & ſic ſola tertia perſona, quę procedit per modum amoris, dicitur ſpiritus. Et quia ſanctitas principaliter pertinet ad ipſum amorem voluntatis: ideo dicitur spiritusſanctus: non ſic autem dicitur filius ſanctus, q̃a filius ꝓcedit mõ naturę: ideo nõ ſibi cõpetit ſanctitas ex mõ emanatiõis.

His præmiſſis, ponitur talis concluſio. spiritus vt dicitur a ſpiratione paſſiua, eſt proprium nomen tertiæ perſonæ. patet, quia ipſa ſola producitur per actum ſpirandi. Con. 1.

Ad primum arg. dicẽdum, ꝙ procedit de ſpiritu dicto a ſpiritualitate, & non a ſpirando. 1.

Ad ſecundum dicendũ ad antecedens, ꝙ ſpirare diciť dupliciter. Vno mõ, vt idem eſt, ꝙ ſpiritum producere, & ſic nõ eſt cõe tribus. Alio modo, vt idem eſt, quòd inſpirare.i. in ſpiritu noſtro ſpiritualiter immittere cogitationes, & affectiones bonas: & ſic eſt commune tribus. 2.

Vtrum Spiritusſanctus proprie nominetur nexus, & amor.

D.Tho. 1.p.q.37.ar.2. Dur.1.d.31. q.1. Scot.1.d.32.q.1.

SEcundo quęritur. Vtrũ spiritusſanctus proprie noïetur nexus & amor patris & filij: ita vt vere dicatur, quòd pater, & filius diligunt ſe ſpiritusſancto.

Primo arg. contra primũ, q̃a pater, & filius non conueniunt in perſona ſpiritusſancti cũ ſint perſonę diſtinctę ab eo. igitur. 1.

ſecundo arg. contra ſecundũ. Amor patris, & filij, eſt formaliter in ipſis: ſed spũſſanctus non ẽ formaliter ĩ patre & filio. igiť. 2.

Tertio arg. contra tertiũ dilectio, qua ſe diligunt pater, & filius, eſt prior natura ſpiritusſancto. Cum.n. ſit perfectio eſſentialis, eſt prior natura ſpiratione paſsiua, quę eſt proprietas cõſtitutiua ſpiritusſancti, igitur. 3.

Con-

De Tr lib.6.c.

De Tri. li.6 c.3. Cōtra. Dicit Aug. Nexus quo vterq; coniungitur nō est alter eorum, sed Spiritus Sanctus quo genitus a generante diligitur & genitorē suū diligit. Item dicit beatus Hieronymo, ꝙ spirit⁹ est amor patris, & filij. *Super Psal.13.* Primo notandū, ꝙ nexus in proposito dicit illud, in quo cōueniunt illa, quæ connecti dicunt̄. Potest aūt attendi cōuenientia inter personas diuinas dupliciter. Prima est essentialis, sed hæc proprie non dicitur nexus, quia proprie nexus est vnio cōsequens distinctionē. Ipsa aūt essentia præcedit distinctionē personarū. Alia est cōueniētia originalis, & hęc pōt attendi dupliciter. Vno modo in duabus psonis originatis ab vna, vt filius, & Spiritus sanctus originantur à patre: & hæc etiā proprie non dicitur nexus, quia origo pcedit distinctionē personarū. Alio modo in psonis originātibus, siue producētibus vnā, vt pater & filius producūt Spiritū Sanctū, & hęc cōuenientia nominat vnionē, quę consequit̄ distinctionē: ideo proprie dicitur nexus. Secūdo notandū, ꝙ magister sententiarum in primo.d.32. mouet illā quæstionē. Vtrum pater & filius diligāt se Spiritus Sancto, & eam insolutā relinquit reputās eam difficilē. Aliqui aūt dixerunt illā esse negandā: & ꝙ beatus Augustinus eā retractauit in simili quando videlicet retractauit illā pater est sapiens sapientia genita: sed hoc non videtur conuenienter dictū, quia nō solū Augustinus, sed etiā alij doctores posuerūt illam propositionē. Tertio notandum, ꝙ amor in diuinis est perfectio essentialis communis tribus, sed tamen appropriatur spiritui sancto, sicut & omnia, quæ pertinent ad voluntatem.

His pmissis ponunt̄ quinque cōclusiones. Prima est illa locutio: pater & filius diligunt se spiritu sancto nō est personalis, sed essentialis. patet, qa pater & filius, & Spūs sanctus codē amore se diligūt, & etiā creaturas, & sic ille amor non est personalis. *Concl.1.*

Secunda conclusio. Illa locutio non est formalis, sed identica. patet, quia illud, quo pater & filius se diligunt formaliter est in ipsis formaliter. *Concl.2.*

Tertia conclusio. Illa locutio nō est propria, sed appropriata. patet, qa amor ille, quo pater & filius se diligūt, est etiā identicę pater & filius, sicut & Spiritus Sanctus. Appropriatur tñ spiritui sancto, nec tamē hic sufficit quali cūq; appropriatio. Nam licet bonitas approprietur spiritui sancto, tñ pater & filius non dicunt̄ boni spū sancto. Sed requirit appropriatio ex modo emanationis. Solus aūt amor inter pfectiones diuinas appropriat̄ spiritui sancto ex modo suę emanationis, qa videlicet Spūs Sanctus pcedit p modū amoris, videlicet p actū spirādi. Et si instetur, quia amori diuino repugnat spirari. Dicēdū, ꝙ licet sibi repugnet inquātū est amor infinit⁹, nō tñ inquantū est amor simpliciter. Cū ergo dicit̄ pater & fili⁹, diligūt se spū sctō: sensus est pater & fili⁹ diligūt se amore, q est identicę Spūs Sanctus, & appropriatę ex modo suę emanatiōis. *Concl.3.*

Quarta cōclusio. Spiritus Sanctus per identitatem & appropriationē *Concl.4.*

priationem est amor patris, & filij. patet ex dictis.

Concl. 5. Quinta cõclusio. Spiritus sanctus cõuenienter dicitur nexus patris & filij: patet, quia Spiritus sanctus est identice spiratio passiua, in cuius correlatiuo connectuntur pater, & filius, ideo etiam connectuntur in Spiritu Sancto, vt in cõmuni producto.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ licet pater & filius non conueniant formaliter, aut etiã personaliter in Spiritu sancto, bene tamen originaliter.

2 Ad secundum patet ex dictis. Et similiter ad tertiũ, quia Spiritus Sanctus non dicitur amor, aut dilectio per proprietatẽ, sed per appropriationem tantum.

Vtrum hoc nomen donum, dicat proprietatem personalem Spiritus sancti constitutiuam.

Hoc idem Scot. 1. sentent. d. 18. q. 1. Duran. 1. d. 18. q. 1. D. Tho. 1. pri. q. 43, art. 3.

TERTIO quæritur. Vtrum hoc nomen donum, dicat proprietatem personalem Spiritus Sancti constitutiuam.

1 Primo arg. ꝙ nõ dicat proprietatẽ Spiritus Sancti, q̃a quęlibet pſona dat & datur. vt dicit Aug. *Epistol. ad Dardanum.* Ergo quęlibet persona est donabilis, & sic habet rationẽ doni.

2 Secundo. Omnis relatio Dei ad creaturas est cõmunis tribus: sed donũ importat relationẽ ad creaturas, quibus datur, igitur.

3 Tertio arg. ꝙ donum sit proprietas cõstitutiua Spiritus sancti, quia dicit Aug. *De Tri. li. 5. c. 7.* Sicut filio natum esse est à patre esse: ita Spiritui sancto donum Dei esse est à patre & filio p̃cedere, sed relatio p̃cessionis à patre & filio est cõstitutiua Spiritus sancti, igit.

4 Quarto. Dicit Aug. ꝙ relatio processionis Spiritus sancti à patre & filio non exprimitur per hoc nomen Spiritum sanctum, sed per hoc nomen donum. *De Tri. li. 8. c. 7.*

5 Quinto. Quicquid est distinctiuum vnius personæ ab alijs, est eius cõstitutiuum, cum sint eadẽ principia essendi, & distinguendi, sed ratio doni est distinctiua personæ Spiritus sancti ab alijs. Solus enim Spiritus sanctus dicitur donum Dei, igitur.

Contra, quantum ad primum dicit Augustinus. *De Trini. lib. 5. cap. 15.* Sicut in Trinitate non est verbum, nisi filius, ita nec donum, nisi Spiritus sanctus. Et quantum ad secundum arguitur, quia donũ dicit respectum ad creaturã, cui datur; talis autẽ respectus est posterior esse personali Spiritus sancti. Primo notanda sunt quatuor præambula de nomine doni. Primum est. Donum & Datum differũt tripliciter. Primo, quia datum cum sit participium cõnotat tempus, non aũt donum. Secundo, quia donũ proprie dicitur datio irredibilis, quæ videlicet fit nõ expectando retributionẽ per liberalitatẽ volũtatis, vt innuit Auicenna. *Auic. 6. Metaph.* Datum autem generalius dicitur qualiter cunq; cõmunicatum alteri, siue expectando retributionem, siue non. Tertio, quia datum notat actualem dationem: donum vero habitualem, aut aptitudinalem. Secundũ est. Hoc nomen donum per se significat respectum donabilitatis ad creaturã. Intantum enim est donum inquantum

quantum alicui datur, vel donabile est. Sed connotat processionem Spiritus sancti, quæ est per modum amoris. Nam inter omnia dona dantis primum est amor, qui etiam est ratio cuiuscunq; alterius doni. Nihil enim habet rationem doni: nisi quia cõmunicatũ amicabiliter actu amatorio voluntatis. Tertium est. Respectus ille ad creaturas significatus per hoc nomen donum, potest intelligi tripliciter. Primo secundum actum: & sic donum dicitur, quia actu datur. Secundo secundum habitudinem, & sic dicitur donum, quia aliquando donandum. Tertio secundum aptitudinem: & sic dicitur donum, quia donabile. Quartum est. Donabile dicitur dupliciter. Vno modo donabile, id est possibile dari. Alio modo donabile, id est aptum natum dari. Nec ista duo sunt idem: quia quandoq; aliquid est possibile ad aliquid, ad quod non est aptum natum, sicut lapis est possibilis ferri sursum: sed ad hoc non habet aptitudinem. Si ergo accipiatur donabile primo modo, non conuenit soli Spiritui sancto: sed toti Trinitati. Si vero sumatur secũdo modo solus Spiritus sanctus est donabilis, quia ipse solus ex vi suæ processionis habet aptitudinẽ, vt detur. Solus enim ipse procedit per modum amoris donabilis. Secundo notanda sunt tria præambula de perfectionibus, & proprietatibus diuinis. Primum est. Quicquid est intrinsecũ in diuinis, siue absolutum, siue respectum in quocunq; esse reali, vel intelligibili, est prius quocunq; respectu ad creaturas, & quocunq; esse creaturarum, siue sit esse reale, siue sit esse cognitum: patet, quia omne necesse esse, est prius quocunque non necesse esse: sed omne intrinsecum in diuinis est necesse esse. creatura autem nullo modo est necesse esse. & per cõsequens nec respectus ad creaturam, igitur. Secundũ est. Nulla diuina persona constituitur per relationem ad creaturas: patet, quia omnis persona diuina est realis: relatio autem ad creaturas est ens rationis tantum. Tertium est. Nulla proprietas personalis diuina per se includit respectum ad creaturam: patet, quia cum illa proprietas sit intrinseca, illa est prior quocunq; respectu ad creaturam. Item talis proprietas est realis: ergo si includeret respectum ad creaturam, quæ est ens rationis esset tantum vnum per accidens.

His præmissis ponuntur sex conclusiones. Prima est. In diuinis conuenientius dicitur donum, quàm datum. Patet, quia datum connotat tempus. non autem donum: omnia autem diuina sunt supra tempus. Con.1.

Secunda conclusio. Licet donum actualiter dictum dicatur de Deo ex tempore: tamen donum habitualiter, aut aptitudinaliter sumptũ dicitur de Deo æterno. Primum patet, quia creaturæ, quibus fit donatio actualis sunt ex tempore. Secundum patet, quia Deus ab æterno est donandus & donabilis. Con.2.

Tertia conclusio. Donum si proprie sumatur est propriũ nomẽ Spiritus sancti in diuinis: pa- Con.3.

tet,

tet, quia connotat processionẽ per modum amoris, quæ est proprii Spirituisancto.

Con. 4. Quarta conclusio. In dono quod est Spiritussanctus, omnia alia Dei dona donātur, patet, qa oīa cōicata dicuntur dona rōne amoris: Spiritussanctus aūt ex vi suę processionis est amor infinitus, pcedēs a patre & filio.

Con. 5. Quinta conclusio. Et si donū sit proprietas distinctiua Spiritussancti, non tñ constitutiua. Primū patet ex tertia conclusione. Secundū patet, quia donum de per se significato, importat respectū ad creaturas, vt dictū est. oīs aūt talis respectus ē posterior esse psonali Spūssancti.

Con. 6. Sexta conclusio. Spiritussanctus conuenienter dici pōt donum nřm & spiritus noster. Primum patet, qa nobis datur, seu donabilis est. Secundū patet, qa nobis inspiratur, siue quia ipse spirat in nobis verā cognitionē, & sanctam affectionē. Vnde est notanda secundū Bona. talis regula. De illis nominibus diuinis dici potest meum vel nostrum, quæ dicunt respectum ad nos, secundum habitudinem causalitatis, aut correlationis, sicut Deus dicitur creator noster, protector noster: beatitudo nostra, & etiam Deus noster. Quoniam sicut dicit Dama c. hoc nomen Deus, imponitur ab actu quem habet circa nos.

1 Ad primū arg. patet ex quarto preambulo primi notabilis.

2 Ad secundum dicendum ad minorem quod donum nō importat præcise illam relationē: sed etiam connotat processionem per modum amoris.

Ad tertiū dicendum ad secundam partem il'ius auctoritatis beati Aug. ꝙ vera est de connotato huius noīs donum: sed non de principali significato. 3

Ad quartum dicendum, quòd auctoritas illa Aug. intelligitur de hoc nomine spiritus, prout nominat substantiam spiritualem, siue intellectualem. Et loquendo de nomine doni quantū ad connotatum, sed oppositum est verum, sumendo spiritū pro spirato voluntate sancta, & loquendo de dono quantum ad principale significatum. 4

Ad quintum dicēdum ad maiorem, ꝙ illa vera est de priori distinctiuo, & nō de secūdario, cuiusmodi est ratio doni respectu Spiritussancti: primariū. n. distinctiuū est spiratio passiua. 5

De missione Spiritussancti.

Vtrum mitti conueniat soli Spirituisancto.

D. Tho. 1. p. q. 43. ar. 7. Dur. 1. d. 16. q. 1. Scot. 1. d. 16. q. 1.

CIRCA tertium quod fuerat superius propositū de Spiritusancto: videlicet circa eius missionem. Primo quæritur. Vtrū mitti soli Spirituisancto cōueniat, aut ēt patri & filio. Arg. ꝙ conueniat toti Trinitati.

1 Primo sic. Omnis relatio Dei ad creaturas, est cōis tribus, sed missio dicit relationem ad creaturas, quibus fit missio. igitur.

2 Secundo. Venire ad creaturas est

est commune tribus personis: ergo & mitti.

3 Tertio. Dari est cõmune tribus personis. Dicit enim Aug. quod qualibet persona dat, & datur, igitur & mitti.

De Tri. lib. 4.

Contra. dicit Aug. Pater cum ex tpe a quoquã cognoscit, non dicit missus, qa non hẽt de quo sit, aut de quo procedat. Primo notandũ, ꝙ sicut patet ex prece dentibus verbis Aug. aliqua per sona nõ dr̃ missa, nisi sit ab alia procedens. Vnde & ibidẽ dicit. Filius cum ex tpe a mẽte cuiusquã cognoscitur mitti dicitur. Et postea plenius dicit. Filium mitti est ipsum cognosci, ꝙ a patre sit: & ita etiã Spiritum sanctum mitti est Spiritũ sanctum manifestari, & cognosci ꝙ a patre, & filio procedit. Ex his ergo verbis Augustini sumitur rõ missionis, qa videlicet mitti, est manifestari. Personã procedere. hoc aũt non est cõe tribus, quia non oĩs persona procedit: mittere vero est manifestare: personã procedere. hoc autem est commune tribus. Tota. n. Trinitas manifestat personã procedentẽ procedere. Secundo notandum, ꝙ mitti de principali significato significat habitudinẽ ab hoc in illud: & ita significat duplicem respectũ rationis, videlicet ad personã mittentẽ, & ad creaturã cui mittitur diuina persona. Connotat vero respectũ realem processionis æternę ad personam, a qua procedit, non inquantum ipsa est mittens, sed inquantum est producens. Licet. n. persona ꝓducens semper sit mittens, nõ tñ ecõtra. Vnde non oporret, quòd persona missa procedat a qualibet mittẽte, sed sufficit ab aliqua. Tertio notandum, quòd mitti, & venire in diuinis personis, nõ dicit mutationẽ localem, nec separationem missi a mittente, cum quælibet persona diuina sit vbique. Vnde persona diuina dr̃ mitti, & venire non designando esse, vbi prius erat: aut incipiendo esse vbi prius simpliciter non erat, sed incipiendo nouo modo esse, scilicet per inhabitationẽ gratiæ, aut eius perceptibilem augmentationẽ in creatura, in qua prius erat per essentiam, presentiam, & potẽtiam. Dicit ergo venire, non per aliquẽ motum, sed causando nouum effectum. Pro quanto autem de nouo causantur in aliquo habitus aut actus cognitiui, dicitur filius mitti: pro quanto vero causantur habitus, aut actus effectiui, dicit Spiritussanctus mitti: quia tamen simul illuminatur intellectus, & inflammatur affectus, ideo missio filij in mẽte, & missio Spiritussancti sunt indiuisę. Quarto notandum, ꝙ Spiritussanctus dici potest venire, & mitti dupliciter. Vno modo secundum quid, videlicet ad aliquem vsum alicuius doni, & sic dicitur mitti secundũ dona gratię gratis datæ. Alio modo simpliciter, videlicet ad fructũ & inhabitationem, & sic dicit mitti solummodo secundum dona gratiæ gratum facientis. Quinto notandum, ꝙ missio diuinæ personæ est duplex, videlicet inuisibilis, quæ fit secundũ effectus inuisibiles: & missio visibilis, quæ fit in aliquo signo sensibili, in quo repræsentatur diuina

diuina persona, non vt operãs tã tũ, sed ẽt vt inhabitans: nec solũ vt inhabitãs, sed ẽt emanãs, quasi de alio veniẽs. vt dicit beatus Bon. Ratio aũt missionis visibilis est pp manifestationẽ plenitudinis gratiæ redundãtis, sicut in Apostolis, & pp manuductionẽ, & confirmationẽ populi de nouo ad Christũ venientis, vt videlicet p signa sensibilia manuducent ad credendũ intelligibilia: & pp hanc cãm fiebat missio visibilis in ecclesia primitiua.

Con. 1. His præmissis, ponunt sex cõclusiones. Prima est. Missio diuinæ personę nõ est ęterna, sed tẽporalis: patet, quia missio noĩat respectum ad creaturam in qua producitur nouus effectus, quod non potest ab æterno.

Con. 2. Secũda cõclusio. Missio actiua est communis tribus personis: patet ex primo notabili.

Con. 3. Tertia conclusio. Missio passiua cõuenit tm̃ filio, & spirituisancto: patet, ibidẽ. Et si instet: quia mittere, & mitti dicunt relationes oppositas mittere autẽ nõ includit producere: ergo mitti nõ includit ꝓduci: & sic nihil impedit quin sit cõe tribus. Dicendum, ꝙ maior est vera quantum ad formalia signata: sed nõ quantum ad connotata.

Con. 4. Quarta cõclusio. Non erat cõueniens missionem visibilẽ fieri in lege veteri: patet, quia non erat cõueniens ꝙ signũ plenitudinis daretur ante tẽpus plenitudinis. missio aũt visibilis est signum plenitudinis gratiæ in eo ad quẽ fit, & tempus plenitudinis gratiæ, est tẽpus legis nouę.

Con. 5. Quinta cõclusio. Cõueniẽter fiebat missio visibilis in ecclesia primitiua: patet, quia tunc erat maxima difficultas ad credendum: ideo tunc indigebãt signis sensibilibus.

Sexta conclusio. Cõuenienter facta est missio visibilis in certis creaturis: patet, quia per illas creaturas in quibus facta est missio visibilis conuenientissime significat effectus diuinæ personę in illis, ad quos fit missio visibilis, vt patere potest diligenter cõsideranti. Con. 6.

Ad primum argu: dicẽdum ad minorẽ, ꝙ missio nõ dicit p̃cise relationẽ ad creaturas: sed etiam connotat relationem eternam. 1

Ad secundũ, & tertiũ dicẽdũ ꝙ consequẽtia nõ valet, quia venire, & dari nõ sic cõnotãt relationem processionis æternæ sicut mitti. 2

Vtrum missio actiua sit actio trãsiẽs.

Tho. 1. p. q. 43. ar. 4. Du. 1 d. 15. q. 2.

SECVNDO quæritur. Vtrũ missio actiua sit actio trãsiẽs vel immanens.

Arguitur ꝙ non sit actio transiens, quia oĩs actio transiẽs est productiua sui termini ĩ esse reali; sed missio cum sit relatio rationis non introductiua alicuius termini in esse reali. igitur. 1

Contra. Missio actiua importat respectũ ad creaturã, ad quã fit missio in qua infunditur nouus effectus gratiæ. Primo notãdum ꝙ actio equiuoce dicitur tripliciter. Prima est actio de genere qualitatis: & ista est actus secundus potentiæ obiectiuæ, qui quidẽ actus ẜm suam rationem

quidditatiuam est absolutus: licet ẜm habitudinē consequentē dicat respectū ad obiectum:& talis actio dicitur immanēs: quia nō est productiua sui termini in esse reali, sed tantūmodo in esse obiectiuo, sicut est intellectio,& volitio. Secunda est actio de genere relationis, sicut dictio actiua quæ est ꝓductiua intellectionis. Tertia est actio de genere actionis, sicut impressio actus intelligēdi in intellectu possibili, quæ importat respectum trāsmutantis ad transmutatū, siue agētis ad pasũ: & istæ duæ vltimæ dicūtur actiones transeuntes, eo quòd dicunt respectum ad terminum, vt productum, vel passum,& non, quia sint in alio, quā in agente, omnis enim actio formaliter est in agente. Dicuntur ergo actiones trāseuntes nō trāsitione formali, sed terminatiua tantum. Secundo notandum ꝙ missio actiua spiritussancti per se, significat duplicem respectū rationis, videlicet ad missum,& ad eum cui fit missio. Mittere enim est quasi destinare, hoc in illud, sed connotat realē productionem alicuius effectus gratiæ & eius impressionem, in creatura rationali, ad quam fit missio. licet autem ista impressio, siue infusio spiritualis effectꝰ, sit noua in creatura, non est tamē noua actio in Deo infundente: quia si sic, esset in eo mutatio. Deus enim nihil agit actione noua, sed æterna,& ideo talis actio nō est in Deo relatio formalis, sed fundamentalis tantum. Non ergo diciur Deus de nouo aliquid agere propter nouitatē quę fit in eo: sed tantum propter nouitatem effectus, per denominationem extrinsecam.

His præmissis ponūtur septē cōclusiones.

Prima est. In Deo nō est actio, neque passio, ad intra loquendo de actione de genere actionis. patet, quia vbi nō est recipere, nec recipi, vbi non est agere, nec pati. Per actionem enim fit impressio alicuius, quod in passio recipitur: sed in diuinis non est recipiere, nec recipi. igitur. Minor patet, qa omnia diuina, sūt sub sistentia,& sunt purus actus: nullus autem purus actus, est alicuius entitatis receptiuus, & nullum subsistens est natum recipi in alio. *Con. 1.*

Secunda cōclusio. In diuinis ad extra est respectus actionis, sed nō passionis: patet, quia Deꝰ ad extra nihil patiť, aut recipit, sed tantūmodo influit & causat. *Con. 2.*

Tertia conclusio. In diuinis ad intra est actio immanens: patet, quia Deus intelligit,& diligit se. *Con. 3.*

Quarta cōclusio. In diuinis ad extra est actio immanēs. patet, quia Deꝰ intelligit & diligit creaturas quæ sunt sibi extrinsecę. *Con. 4.*

Quinta conclusio. In diuinis ad intra est actio transiēs, loquēdo de actione de genere relationis: patet, quia ibi sunt dicere,& spirarę, quę sunt actiones productiuę sui termini. *Con. 5.*

Sexta conclusio. In diuinis ad extra est actio transiens: patet, quia Deus producit & conseruat creaturas & in eis multas transmutationes facit. *Con. 6.*

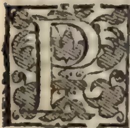
Septima conclusio. Missio actiua spiritussancti est actio transiens ratione connotati: patet, ex secundo notabili. *Con. 7.*

Ad

Ad arg. dicēdum ad minorem ꝙ illa est vera de principali significato huius termini mittere: sed non de connotato.

PORTIO III.

De quadruplici communi relatione.

RAETER ea, quæ personarū trinitate dicta sunt. Primo generaliter de earum personali distinctione. Et deinde specialiter de singularum personarum speciali ratione. Nunc restat aliqua tractare de ipsarum personarum comparatione: Vbi præcipue de tribus est inuestigandum. Primo de quadruplici cōmuni relatione. Secundo specialiter de personarum circuminsessione. Et tertio de speciali appropriatione.

Vtrum in diuinis sint quattuor relationes reales, &c.

Scot. 1. sen. d. 31. q. 1. Tho. 1. p. q. 42. ar. 1. Dur. 1. d. 19. q. 1.

CIRCA primū primo quęritur. Vtrum in diuinis sint istæ quattuor relationes cōmunes reales, distinctio, identitas, & ęqualitas similitudo.

1 Primo arguitur, ꝙ distinctio non sit relatio realis: qa omnis reatio realis ꝑsupponit realē distinctionē extremorum: sed idē nō pręsupponit seipsum. igitur.

2 Secundo arg. ꝙ distinctio non sit relatio cōis, quia nulla origo in diuinis est relatio cōis, sed distinctio fit per origines. igitur.

Tertio arg. ꝙ æqualitas nō sit relatio, qa dicit Aug. ꝙ ī diuinis vna persona dicitur alteri ęqualis ꝭm substantiam igitur. 3

Quarto argui. ꝙ in diuinis nō sit similitudo, qa idē nō dr̄ simile sibiipsi, sed ꝑfectiones diuinę sunt eædē in tribus ꝑsonis: ergo ꝭm eas nō pōt attēdi similitudo. 4 *Aug. 5. de Tri.*

Quinto argu. ꝙ æqualitas non sit relatio distincta ab identitate, & similitudine, qa magnitudo essentię nō distinguit ab essētia formaliter, neq; ēt magnitudo attributi ab attributo. Aequalitas aūt fundatur in magnitudine, ergo in diuinis nō est æqualitas distincta ab identitate, quæ fundatur in substātia, aut a similitudine q̄ fundatur ī attributis. *Con. 5.*

Contra quātū ad primū in diuinis est producēs, & productū, ergo distinctio. Et quo ad ꝭm pr̄, & filius, & spiritussan. sunt vnus Deus. Et Ioan. 10. dicit saluator. Ego & pr̄ vnum sumus. Et quo ad tertium dicit Athanasius, ꝙ tres personæ sunt co æquales. Et quo ad quartum ipse dicit. Qualis pr̄ talis filius &c. Notandum quod relationes cōes dicuntur q̄ nō conueniunt tm̄ vni personę, aut duabus, sed tribus: cuiusmodi sunt quattuor prędictæ relationes. Hoc præmisso ponuntur quinque conclusiones. *Io. 10.* *In symb.*

Prima est. In diuinis sunt distinctio: identitas, ęqualitas, & similitudo: patet, primo de distinctione, quia in diuinis sunt principia distinctiua, videlicet relationes originis, secundo patet de aliis, quia dicit Aristoteles ꝙ vnum in substantia facit: idem in quantitate æquale: in qualitate uero simile. Tres autē *Con. 1.* *Met. 5. t. c. 11.*

personę habent eandem substantiam, eandem quantitatem virtutis, s. infinitatem, & easdē qualitates, uidelicet eadem attributa, quæ habent modū qualitatis: vt dicit Aug. &c. Vnde fundamētum proximū istarum relationū est vnitas: fundamentum vero remotū est substantia: quātitas, & qualitas. Hęc tn̄, omnia prout dicuntur esse in diuinis, non sumuntur prædicamentaliter, sed transcendenter.

Aug. li. 18. de Trin.

Con. 2. Secunda conclusio. Prædictæ quattuor relationes in diuinis sunt reales: patet, quia habēt fundamentum reale & terminū realem: extrema etiam relata realiter distincta, & innascuntur ex natura extremorū videlicet, termini, & fundamēti absque opere alicuius potentiæ comparantis vnum alteri.

Con. 3. Tertia conclusio. Distinctio est prior aliis trib⁹ & inter alias prior est idētitas deinde æqualitas, & vltima similitudo. Primū: patet, quia oīs alia relatio realis a distinctione p̄supponit distinctionem: non. n. est realis relatio eiusdē ad seipsum. Secundum: patet, quia substantia præcedit quātitatē: quantitas. n. in diuinis est ipsa infinitas, quæ est modus essentiæ. Ipsa aūt infinitas essentię præcedit perfectiones attributales: ergo idētitas, quæ fundatur ī substātia prior est æqualitate, q̄ fundatur in finitate, & ęqualitas prior similitudine quæ fundatur in attributis. Pōt tn̄ cōcedi ꝙ aliqua similitudo fundatur in essentia non inquantum est, quid, sed inquantū est actus & forma quę personæ sunt Deus: & hæc similitudo prior est ęqualitate. Et cōformiter ēt dicendum ꝙ æqualitas fundata in magnitudine attributorū, posterior est similitudine. Et si instetur contra primā partē conclusionis: quia distinctio fundatur in notionalibus. Alię vero tres relationes fundātur ī essentialib⁹: ergo sunt priores. Dicendum, negando consequentiā: quia nō semper est ordo relationum, ſm ordinem fundamentorū, sicut in creatis similitudo fundat̄ super naturam albedinis. distinctio vero vnius albedinis ab alia super hecceitates q̄ sunt posteriores essentia albedinis: & tamen distinctio prior est similitudine.

Quarta cōclusio. In diuinis tot sunt ęqualitates, & similitudines, quot sunt attributa: patet, qa quodlibet attributū hēt suā magnitudinē in qua fundatur æqualitas, & ēt in quolibet ipsorum fundatur propria similitudo. Omnes tamē istę æqualitates & similitudines, sunt vna res sicut & omnia attributa & eorū magnitudines. *Con 4.*

Quinta conclusio. Non est eadē ęqualitas, aut similitudo in numero in p̄sonis distinctis: patet, quia oīa quę sunt eadē numero in tribus, sunt essentialia, & ita sunt priora notionalibus. vt hr̄ lib. de vnica & discreta theologia. relationes autē cōes sunt posteriores notionalibus. *Con. 5.*

Ad primū arg. dicendū ad maiorē, ꝙ illa vera est de omni relatione reali, alia a distīctione: nō aūt de ipsa distinctione, licet bene presupponat nō identitatem, aut distinctionē fundamentalē.

Ad secundum negatur consequentia: quia licet distinctio

ctio sit per origines tanquam per principia distinctiua, nõ est tamen formaliter ipsa origo: quod patet, quia potest aliquis esset certus de distinctione psonarũ dubitando de earũ origine.

3 Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ illud verbum Augustini intelligendũ est fundamentaliter, & nõ formaliter: essẽtia enim est fundamẽtũ remotũ æqualitatis. ppinquius vero fundamẽtũ est magnitudo, & distinctius infinitas. Et si instetur, quia etiam paternitas fundatur in substantia: ergo pari ratione dicitur pater secundum substantiam. Dicendum, quòd æqualitas fundatur in substantia, inquantum est vna: ita quod vnitas est proxima ratio fundamẽti paternitas autẽ nõ sic fundatur in essenia ratione vnitatis.

4 Ad quartũ dicendũ negando consequẽtiã, quia licet perfectiones attributales sint eadẽ numero in tribus: tamen ipsa supposita relata sunt realiter distincta, & hoc sufficit.

5 Ad quintum dicendum, quòd sicut dicit Scot. illa ratio cõcludit, ꝙ sicut magnitudo est modus fundamẽti identitatis, & similitudinis: sic æqualitas fundata in magnitudine, ẽ modus idẽtitatis & similitudinis, quia videlicet dicit vtranque, vt perfectam, absque excessu vel defectu.

Vtrum in diuinis sit realis distinctio.

D. Tho. 1. p. q. 3. ar. 1.

SECVNDO quęritur. Vtrũ in diuinis sit realis distĩctio?

1 Arg. ꝙ nõ, quia quod attribuitur diuinis, dẽt attribui in sũmo: sed in diuinis nõ põt esse summa distinctio cum sit ibi uerissima idẽtitas in essẽtia igitur.

Contra. In diuinis est persona producens, & persona producta. Primo notãda sũt quattuor dicta de ratione distinctionis. Primũ est, ꝙ ratio distinctionis nõ est absoluta: sed respectiua, qa omne distinctũ inquantũ huiusmodi est ab alio distinctũ. Secundum est, ratio distinctionis est transcendens: patet, quia circuit omne predicamentum, & conuenit enti, & passionibus suis antequam descendat ad determinata genera. Tertium est. distinctio est relatio intrinsecus adueniens: patet, quia positis principijs distinctiuis aliquorũ necessario ponitur distinctio. Quartum est. Distinctio non est relatio æquiparantię, quia relatio æquiparantię fundatur in extremis eiusdem rationis, cum sit eiusdem rationis in vtroque extremo. Principia autem distinctiua, in quibus fundatur distinctio non possunt esse eiusdem rationis. Secundo notandum, ꝙ pręter distinctionẽ, quę est per actum rationis quattuor sunt distinctiones essentialiter ordinatæ. Prima est essentialis, videlicet inter essentiam, & essẽtiam. Secunda est realis, videlicet inter rem, & rem. Tertia est formalis videlicet inter quidditatem, & quidditatem. Quarta est modalis, videlicet inter rationem formalem, & modum eius, & inter omnes distinctiones, quæ sũt ex natura rei, ista videtur minor. Vnde minor est distinctio inter sapientiam, & modum eius, quàm inter sapientiam, & iustitiam. His præmissis ponuntur

quinque conclusiones.

Con.1. Prima est. Inter personas diuinas nō est essentialis distinctio, sed in ipsis essentialis est distinctio a creaturis. Primum patet, quia habēt eandē essentiam. Secundū patet, quia essentia diuina est infinita essentia vero creaturę est finita. eadē vero essentia non pōt esse finita & infinita.

Con.2. Secūda concl. In diuinis est realis distinctio: patet, qa producēs realiter distinguit a ꝓducto: ī diuinis aūt est ꝓducēs, & ꝓductū.

Con.3. Tertia cōclusio. In diuinis est distinctio formalis: patet, qa sic distinguitur relatio ab essentia.

Con.4. Quarta conclusio: In diuinis est distinctio modalis: patet, qa sic distinguitur essentia ab infinitate sua.

Con.5. Quinta conclusio. In diuinis ante distinctionē personarū, nō est aliqua distinctio quæ sit relatio formalis, sed fundamentalis tm̄: patet, quia in diuinis non est ponenda formalis relatio añ cōstitutionem suppositorum. Ad argumentum dicendum, ꝙ maior est vera de illis quę formaliter dicunt perfectionem cuiusmodi non est distinctio.

Vtrum in diuinis personis sit summa æqualitas.

Tho.1.p.q.42.ar.1. Du.1.d.19.q.1.

TERTIO quæritur. Vtrum in diuinis personis sit summa æqualitas? Argu. ꝙ non; summa

1 ma æqualitas? Argu. ꝙ non; summa ęqualitas est mutua: sed in diuinis nō est ęqualitas mutua, igitur. Minor patet, quia dicit Chrysostomus super illo verbo ad Heb.j. Qui cū sit splēdor &c. filius est æqualis patri: sed non pater filio. Heb.1.

Secūdo. In p̄re sunt duæ relationes originis, & ī filio duę ī spiritusancto vero tm̄ vna. igitur. 2

Tertio. Pater pōt generare filiū: filius aūt nō potest: ergo filius nō est oīpotens, & sic nō est æqualis p̄ri: patet consequentia: quia dicit Aug. ꝙ si p̄r nō potest generare filium sibi ęqualē non est omnipotens. 3 *Lib. contra Maximum.*

Item habens potentiam, & potens operari est potentior eo, qui habet potentiam, & operari non potest. Pater autem habet potentiam generandi, & generare potest: potentia aūt generandi, & si sit in filio tamē generare non potest. igitur. 4

Item si filius non sciret generationem patris non esset omnisciēs: ergo a simili si non potest in generationem patris non est omnipotens.

Præterea arg. ꝙ in diuinis nō sit æqualitas: qa æqualitas repugnat perfectioni, Dicit. n. Augu. Si omnia essent æqualia non essent omnia. igitur. Contra, quicquid perfectionis est in vna persona, est in qualibet alia.

Primo notandū, ꝙ sicut supra dictū est ęqualitas fundat ī quātitate. In Deo autē licet non sit quātitas molis, est tn̄ quantitas virtutis, quæ vr̄ esse triplex, videlicet quātitas durationis quę est æternitas quantitas valoris, siue perfectionis intēsiue, quæ dr̄ magnitudo, & quantitas vigoris in agendo quę dicitur potentia, & secundum ista tria ostendit. Augustin. æqualitatem diuinarum personarum. Secundo notandū, quòd *Li. de fi. ad Pet.*

ꝙ potẽtia dicitur respectu possibilis. possibile autem dicitur dupliciter. Vno modo, vt opponitur impossibili, & sic non potest esse obiectum adæquatũ potentiæ. Hoc enim modo possibile est Deum esse: quod tamen non subest alicui potentiæ. Alio modo, vt etiã opponitur necessario. Et hoc dupliciter. Vno modo, vt opponitur cuicunq; necessario formaliter ex se. & hoc est possibile proprie dictum quod est adæquatum obiectum potentiæ factiuæ. Alio modo, vt opponitur tantũ necessario à se. & hoc modo filius, & Spiritus sanctus dicerentur possibiles: sed magis proprie dicunt̃ principiati, siue principiabile.

His premissis, ponuntur quattuor conclusiones.

Con. 1. Prima est. Personę diuinę sunt æquales in æternitate, magnitudine, & potentia. patet per Athanasiũ dicentẽ. In hac trinitate nihil prius, aut posterius, nihil maius aut minus, sed totæ tres ꝑsonæ coæternę sibi sunt, & coæquales. In ipsis enim est eadẽ æternitas: eadem magnitudo: & eadẽ potentia. Itẽ probatur specialiter de potẽtia, quia quicqd potest vna ꝑsona circa possibile proprie dictum, videlicet circa creaturas; pōt & alia. prius enim cōmunicat̃ huiusmodi potentia tribus personis, q̃ possit habere actũ circa creaturas. Huiusmodi enim potentia necessario est in personis, & respicit creaturas contingenter. Necessarium autem prius est contingenti.

Con. 2. Secunda cōclusio. Posse generare filium, non cadit sub omni potẽtia proprie dicta. patet, quia filius à sanctis dicitur omnipotens, & tamen non potest generare. Item omnipotentia si proprie sumatur, dicitur respectu possibilis proprie dicti: sed posse generare filium in diuinis, non est hoc modo possibile.

Con. 3. Tertia conclusio. Sumendo etiam potentiam, prout dicitur respectu possibilis, id est, principiabilis: personæ diuinæ sunt æquales. Patet, quia perfectio absoluta, quæ in patre est potentia generandæ: illa eadem est in filio, licet non sub ratione potentię propinquę, quia videlicet nõ est ibi sub rõne prioris ad actum notionalem. Potentia autem, siue principiũ, dicit respectum prioritatis ad terminum.

Con. 4. Quarta conclusio. In diuinis ꝑsonis est summa æqualitas. patet, tum ex ratione fundamenti remoti, quia videlicet, ibi est ꝑfectissima quãtitas virtutis, videlicet infinita: tum ex ratione fundamẽti ꝓximi, quia ibi est perfectissima vnitas talis quãtitatis.

Ad primum arg. dicendũ ad probationem minoris, ꝙ Chrysostomus sumit ęqualitatem, vt dicit non solum relationẽ æquiparantiæ, sed etiam imitationẽ quandam, siue modum habendi fundamentum æqualitatis ab alio, & non vt dicit, præcise respectum æquiparantiæ. 1

Ad secundum negatur consequentia, quia ille plures relationes in eadem persona habent veram vnitatem: & præterea æqualitas non attenditur secundum relationem, cum nõ sit formaliter quanta: nec enim ratio præcisa relationis est entitas, vel actualitas, nisi 2

identice & non formaliter.

3 Ad tertium negatur consequentia. Et ad primã probationẽ dicendum, ꝙ illa Augustini consequentia non tenet per locum intrinsecum, quasi posse generare contineatur sub illo vniuersali esse omnipotentem; sed per habitudinem extrinsecam, quia videlicet esse omnipotentem necessario concomitatur infinitas essentiæ, & illam infinitatem necessario concomitatur communicabilitas in identitate naturę, & sic in perfectionis equalitate. Ad secundam probationem dicendum quòd maior est vera, si habens potentiã non possit operari, propter aliquem defectum sui, vel potentiæ: sed in proposito hoc non habet locum, quia quod filius generare non possit, hoc est ex plenissima perfectione potentiæ, quæ non distat ab actu in supposito illo. Et ad tertiam probationẽ negatur consequentia, scientia enim non requirit ordinẽ prioritatis ad obiectum suum, sed potest esse, tam de priori, quàm de posteriori: & ideo omnis sciẽtia necessario se extendit ad omne ens. potentia vero requirit ordinem prioritatis ad obiectũ suum quocunque dicatur possibile, & ideo omnipotentia non se extendit ad omne ens: sed tantum ad illud quod natum est esse posterius.

4 Ad quartũ argu. dicendũ ad antecedens, ꝙ equalitas repugnat pfectioni, quæ resultat ex diuersitate naturarũ cuiusmodi est perfectio vniuersi: sed hmõi nõ est diuina perfectio quæ in summa simplicitate cõsistit.

De circuminsessione personarum.

Vtrum personæ diuinæ sint in se inuicem, &c.

Scot. 1. sent, d. 19. q. 2. D. Tho. 1 p. q. 42. ar. 5. Dur. 1. d. 9. q. 3.

CIRCA tertiũ quod est de circũinsessione. Queritur. Vtrum personæ diuinę sint in seinuicẽ per circũinsessionẽ.

Primo arg. quòd non, quia si pater sit in filio, & filius ĩ patre sequitur ꝙ pater est in seipso, sicut Phil. Arguit. iiij. physicorũ. Si aerem in igne, & ignis in cœlo, ergo aer est in cœlo. 1 *t. c. 18.*

Secundo. Si filius est in patre filiatio est in patre, sed in quo est filiatio ille est filius. ergo pater est filius quod est falsum. 2

Tertio. Si pater ẽ in filio, ergo Deus est in Deo, & ꝑ cõsequens Deꝰ distinguit a Deo qđ ẽ falsũ. 3

Quarto. Filiꝰ exiuit a pr̃e, vt ip̃e dicit. Io. 16. ergo nõ est ĩ pr̃e. 4 *Io. 16.*

Quinto. Si poneretur quodlibet in quolibet iuxta positionẽ Anaxagorę primo physicorum, omnia essent confusa, ergo si personę diuinæ sint in se inuicẽ mutuo in eis est confusio. 5 *s. c. 12.*

Contra. Dicit saluator Io. 14. Ego in patre, & pater in me est. Hoc etiã expresse determinat, August. Notandum quod in circuminsessio in proposito dicitur subsistentis in subsistente realiter distinctio mutua præsentialiter assistentia in eadem essentia. Nec potest iste modus essendi in, reduci ad aliquem modorum, quos ponit Philoso. quia *Io. 14* *Aug. li. de fide ad Petrum.* *4. Physicorum.*

quia in creaturis nihil reperitur simile. Potest tamen dici, quod aliquo modo simile est in tribus potētijs aīæ, quæ in se inuicem existant, sed tñ ibi non est realis distinctio, neq; etiā ipse potentiæ sunt subsistentes: esset aūt simile si ꝑ impossibile duo corpora realiter distincta essent eiusdem essentiæ, & per diuinā potentiā essent, in eodem loco præcise. Hoc præmisso ponuntur sex conclusiones.

Con.1. Prima est. Personæ diuinæ sunt in se inuicem per circuminsessionem sic videlicet, ꝙ vna tota persona est in alia tota, &
.18. econuerso; patet, primo per illud Ambrosij. Totus in patre filius, & totus in verbo pater. Patet etiā rōne, quia persona diuina constat ex essentia & relatione originis, relatio aūt est in essentia, vt in fundamento, a quo separari non pōt, & ideo essentia nullibi esse pōt sine tali relatione in essentia: ergo patris est filiatio cum paternitate, & etiā
16. paternitas cum filiatione. Cum ergo certū sit vnā, & eandē essentiā esse patris, & filij, sequit̃
.12. ꝙ tota persona patris est in filio, & tota persona filij in patre, & sic diceret̃ de spiritu sancto.

Con.2 Secunda conclusio. Præcisa ratio huius circuminsessionis nō est vnitas essentiæ, quia si sit, cum pater habeat essentiam in seipso, sequeretur, quod illo modo esset in seipso.

Con.3. Tertia conclusio. Præcisa rō eius non erit distinctio personarū ꝑ origines, patet, qa cū origines sint alteri⁹, & alterius rōnis ī personis distinctis, sequeret̃ ꝙ nō essent vniformiter in seipsis.

Con.4. Quarta conclusio. Pręcisa rō & sufficiens talis circūinsessionis est vnitas essentiæ cū distinctione personarum: patet, quia neutrum per se sufficit, & ambo simul videntur sufficere, vt patet ex prima cōclusione. principalis tñ ratio est vnitas essentiæ.

Con.5. Quinta cōclusio. Talis circūinsessio reperitur in solo Deo. patet, quia in ipso solo est vnitas numeralis essentiæ cum personarum distinctione.

Con.6. Sexta cōclusio. Talis circūinsessio est relatio q̄dā cōis, prior æqualitate, patet primo, ꝙ sic cōis relatio, qa cōuenit cuilibet personę, & respectu cuiuslibet, & ꝙ sit prior ęqualitate, qa fundatur in vnitate essentię, supponendo tñ distinctionē ꝑsonarū. Aequalitas aūt fundatur in quātitate virtutis, q̄ est posterior essentia tanquam modus eius.

Ad primum arg. negatur illa consequentia. 1
Talis enim modus arguendi non tenet in relationibus æquiparantiæ. Non.n. sequitur. Sortes est similis Platoni, & Plato est similis sorti, ergo Sortes est similis sibiipsi.

Ad secundū dicendum, quòd 2
si filius est in patre, bene sequitur, ꝙ filiatio est in patre per intimam insistentiam: sed non sequit̃, quod sit in patre admodum formę. Et conformiter ad hoc dicēdum, ꝙ ille, in quo est filiatio ad modum formę est filius, sed non in quo est tantum per intimam inexistentiam.

Ad tertium cōceditur prima 3
consequentia, sed non sequitur, Deus est in Deo, ergo Deus distinguitur a Deo, sed committitur fallacia consequentis. In pri

ma

ma.n.non distribuitur ille abla tiuus Deo, & tñ distribuitur in secũda virtute negationis inclu sæ in illo verbo distinguitur.

4 Ad quartũ dicendũ, ad antecedens, quod filius exiuit a patre per productionẽ passiuã, & non per separationẽ localẽ, aut essentialem, & ideo non sequit̃, quin sit in patre, quia pater in seipso producit filium.

5 Ad quintũ dicendũ, ꝙ consequẽtia nõ valet. Anaxagoras.n. dicebat, quodlibet esse in quolibet tanquàm pars eius, vna persona autem nõ est in alia ad modum partis, sed sicut subsistens in subsistente, vt dictum est.

De speciali appropriatione.

Vtrum diuinis personis conuenienter stat aliquorum attributorum specialis appropriatio.

Tho.1.p.q.39.ar.7.& 8. Duran.1. d.31.q.3.

IRCA tertium, quod de speciali appropriatione ẽ queritur. Vtrum diuinis personis cõuenienter stat aliquorũ attributorũ specialis appropriatio?

1 Arguitur quòd non. Primo. Omnia attributa nominant essentiam, sed essentia nulli personæ appropriatur, igitur.

2 Secundo. Propriũ nõ põt cõmunicari, ergo nec cõmune põt appropriari: sed omnia attributa sunt cõmunia tribus igitur.

3 Tertio. Vbi sit appropriatio ꝓpriũ prius est appropriatio, cũ appropriatio fiat rõne ꝓprij, sed attributa sunt cõia, ergo si fiat eorum appropriatio, sequitur ꝙ proprium prius erit communi, quod est inconueniens.

Contra est auctoritas Beati Hilarij, & Beati Augu. & Magistri snĩarũ. Notandũ ꝭm Bonau. ꝙ de appropriatis loq̃ cõtingit dupliciter. Vno mõ quantũ ad id, qđ significant, & cũ illud sit cõe tribus, nulla est rõ ex parte rei, quare fiat appropriatio, sed bene est rõ sumpta ex parte intellectus nr̃i, videlicet ad amonendũ errorẽ, puta, quia intellectus carnalis videt in patre carnali defectũ potẽtiæ, & in filio defectũ sapiæ, & intelligit ĩ spiritũ tẽpestatẽ, siue impulsionẽ violẽtiæ, iuxta illud Psal. Ignis grãdo nix glacies, & spũs ꝓcellarũ. Vel ꝭm Aug. Spũs tẽpestatis, ideo ĩtellectus spiritualis patri attribuit potentiã, nõ q̃a sibi magis cõueniat, q̃ alijs ꝑsonis, sed ne minus cõuenire videat̃, & filio appropriat sapientiã, & Spũisancto, ne tẽpestuosus videat̃, appropriat bonitatẽ, & sua uitatẽ. Alio mõ cõtingit loqui de appropriatis inq̃tũ cõnotãt originẽ, vel ordinẽ aliquem, seu conuenientiã cũ ꝓprio alicuius personæ, & sic ex parte rei ipsa cõuenientia est ratio appropriationis, vt patebit persequentia.

Hoc præmisso ponuntur sex conclusiones. Prima est. Conueniẽter appropriat beatus Hylarius eternitatẽ patri, speciem imagini, id est, filio, & vsum numini, id est, Spirituisancto. Prima pars patet, q̃a sicut pater caret emanatione, & principio, sic æternitas importat negationẽ principij durationis. Secunda pars

De Trin. li. 2. *Lib. de doctrina christiana.* *1. d. 31. & 32.* *Ps. 148.* *Conc. 1.*

pars patet, qa sicut dicit Beatus Tho. in prima parte species, siue pulchritudo, tria reqrit. Primo integritatē, & pfectionē. Vnde ſm Philosophū. Paruus homo licet aliquādo sit formosus, nō tamē est pulcher. Secūdo reqrit ꝓportionē, & cōsonātiā mēbrorū. Et tertio claritatē, seu quendam viuidū colorē: quantū ad primū igit, pulchritudo cōuenit cū proprio filij, inquantū filius est habēs vere, & pfecte naturā patris, quātū ad ſm cōuenit cū proprio filij inquātū est expressa imago patris. Vnde dicit pulchra imago, qñ expresse representatrē, cuius est, ēt si sit turpis: quātū ad tertiū cōuenit cū ꝓprio filij inquantum est uerbū, ꝙ est lux, & splēdor intellect⁹ ſm Dama. vñ & ipse fili⁹ dicit ars plena oīum rōnū viuētiū. Tertia pars patet, quia usus ut ibi sumit nominat amoris cōplexū, prout videlicet vti dicit assumere aliqd in facultatē volūtatis siue diligendo ppse, siue ꝓpter aliud, & ideo non sumitur ibi ut distinguitur contra fruitionē. Cū itaq; vsus importet amorē, iō conueniēter appropriat spirituisancto, qui procedit per modum amoris.

Concl. 2. Secunda conclusio. Cōueniēs est appropriatio B. Augustini, in qua appropriat vnitatem patri, ęqualitatē filio, & cōcordiā, siue conexionem spiritu sancto. Primū patet, quia vnitas est principiū numeri, & nihil aliud p̄supponit queēadmodū pater est principiū aliarū psonarū, & nullā p̄supponit. Secūdū patet, qa æqualitas nominat vnitatē in respectu ad alterū, & hoc primo conuenit filio: posita enim sola persona patris, non habetur ęqualitas: posita autem persona filij, statim habetur ęqualitas ad patrem. Tertium patet, quia concordia, & connexio fit maximè per amorem: ideo conuenienter appropriatur spirituisancto, qui procedit per modum amoris.

Tertia conclusio. Cōueniēter appropriatur patri potentia: filio sapientia: & spiritui sancto bonitas. Primum patet, quia potentia habet rationem principij, & pater est principium, non de principio. Secundum patet, quia sapientia pertinet ad intellectum: filius autem producitur per actum intellectus. Tertium patet, quia bonitas est obiectum amoris, & spiritus sanctus procedit per modum amoris. *Con. 3.*

Quarta cōclusio. Cōueniēter ſm Augu. ubi dicit Apostolus. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso. Patri appropriatur ex ipso. filio per ipsum, spiritui sancto in ipso. Primum patet, quia ibi ly ex, dicit habitudinem causę effectiuæ, quæ maxime hēt rōnē principij, ideo conuenienter appropriatur patri, qui est omniū aliorum tam creatorum, quàm increatorum principium. Secundū patet, quia ibi ly per, dicit habitudinem quasi formæ, sicut dicimus, quòd artifex operatur per artem. Filius autem secundum Augu. dicitur ars omnipotentis Dei. Tertium patet; quia ibi ly indicit habitudinem continentię, & manutenentiæ, quæ est a bonitate diuina, quę appropriatur spirituisancto. *Concl. 4. Ro. 11.*

Quinta cōc. Filio cōueniēter, appropriat liber uitę, quia liber uitæ dr notitia p̄destinatorū, ad *Concl. 5.*

uitam

vitam æternam: filius autem procedit per modum notitię. Et si quis quęreret. An de illo libro aliquis posset deleri. Dicendum, vt dicit Thom. quòd dupliciter dicitur aliquis esse scriptus in libro vitæ. Primo modo simpliciter per prædestinationem: & talis deleri non potest. Alio modo secundum quid, videlicet per aliquam ordinationem ad vitam, quæ est in quocunque habente gratiam, & talis dicitur deleri inquantum cadit a gratia, & vita, non quidem referendo hanc deletionem ad librum vitæ ex parte diuinę præscientiæ quasi Deus aliquid sciuerit quod amplius non sciat, sed ex parte scitorum, quæ sunt mutabilia.

Con. 6. Sexta conclusio. Hoc nomen, qui est, quod est maxime Deo cō ueniens, cōuenienter appropriatur filio. Primū patet, quia hoc nomen qui est, significat ipsum esse vt illuminatū, & infinitum sic, ꝙ importat omnē plenitudinem essendi, & significat illud sub modo præsentis, iō maxime conuenit Deo, qui est ipsum esse purissimū & actualissimum, in quo nihil est præteritū, aut futurū. Vnde dicit Dama. Principalis omnibus de Deo dicūtur nominibus est ipsum, qui est, significat enim ipsum esse infinitum veluti quoddam pelagus omnino illimitatum. Secūdum patet, quia super illo verbo Esai. Ecce ego ad gentes &c. Dicit glosa. Filius Dei ibi loquit̄ qui dicit Moysi. Ego sum qui sum. Talis tamē appropriatio non est ex ratione ipsius nominis secundum se, sed ratione adiuncti, quia videlicet hoc dictū est Moysi ꝓ liberatione populi Israelitici de Aegypto, q̄ fuit figura liberationis generis humani factę p̄ filiū Dei.

1 Ad primum argumentum negatur consequentia: quia ipsa essentia significatur in vltimata abstractione, neque aliquid connotat quod magis unam personam respiciat quàm aliam. Item non potest intelligi quæcunque persona diuina non intelligendo essentiam, ex qua sola cum proprietate personali constituitur persona, non sic autem est de attributis.

2 Ad secundum negatur consequentia, quia si proprium communicetur, oportet quod attribuatur alicui, cui non conuenit quod non potest ueraciter fieri, cum autem commune appropriatur, non attribuitur alicui, nisi ei, cui conuenit.

3 Ad tertium dicendum ad antecedens, quòd proprium licet sit prius appropriato sub formali ratione appropriati, tamen appropriatum quantum ad id, ꝙ est, prius est proprio.

Finis secundæ partis.

Sequitur tertia pars.

De attributis in generali.

XPEDITIS duabus primis partibus principalibus huius primi tractatus, in quarum prima dictum est de aliquibus spectantibus ad Dei vnitatem. Et in secunda de nonnullis concernentibus personarum Trinitatem. Nunc superest iuxta diuisionem a principio huius

tractatus

tractatus assignatam, inuestigare de his, quæ pertinent ad attributorum pluralitatem.

Vtrum attributa distinguantur ab essentia diuina.

D.Tho.1.p.q.39.art.7.

VBi primo in generali quæritur de attributis. An cùm summa vnitate, & identitate attributorum cum essentia, & eorum inuicem stare possit aliqua eorum distinctio ab essentia, & ab inuicem.

1 Primo arguitur, quod attributa non distinguãtur formaliter ab essentia, quia ens perfectissimũ simpliciter includit omnẽ perfectionem simpliciter modo perfectissimo, sed essentia est perfectissima, & attributa sunt perfectiones simpliciter, ergo essentia includit attributa modo perfectissimo, sed modus perfectissimus est primus modus per se, ergo essentia includit attributa in primo modo per se. & sic non distinguuntur ab ea formaliter.

2 Secundo. Essentia in sua ratione quidditatiua est perfectissima, ergo quidditatiue includit attributa.

3 Tertio, omnis creatura eo, quod caret aliqua perfectione simpliciter est imperfecta, sed essentia diuina si non includit quidditatiue attributa in sua ratione quidditatiua caret ipsis: ergo est imperfecta quod est falsum.

Contra. Inter fundamentum, & id quod fundatur in eo, est formalis distinctio, idem enim nõ fundatur in seipso: sed essentia est fundamentum attributorũ. igitur. Primo notanda sunt quinque preambula de idẽtitate. Primũ est. Identitas eiusdẽ ad seipsum nõ est relatio realis, cũ relatio realis habeat extrema ex natura rei distincta. Nec est relatio rationis, cũ illa sit realis idẽtitas ante omnẽ actũ intellectus, sed est indistinctio, siue carẽtia distinctionis, sicut unitas est indiuisio, siue carentia diuisionis. Et si dicatur, quod vnitas cũ sit in Deo dicit perfectionẽ simpliciter, ergo est positiua, & nõ priuatiua. Dicendum, quod sicut independentia dicit perfectionem ratione fundamenti, sic vnitas. Secundum est. Identitas, quæ est inter extrema transcendẽtia cuiusmodi est ratio entis, & ratio suarũ passionum, ut abstrahunt ab omni diuisiuo, non est, nisi respectus fundamentalis, patet, quia nullus respectus formalis conuenit enti antequã diuidatur per absolutum, & respectiuum. Tertium est. Identitas, quæ est inter extrema non transcendentia habentia aliquam unitatem realem cuiusmodi sunt potẽtię animę est relatio realis, actualis, & formalis. patet, quia in talibus sunt omnia, quę uidentur requiri ad talem relationem. Quartum est, quòd colligi possunt quattuor modi identitatis. Primus est identitas rationis, quæ fit per actum intellectus comparantis idem ad seipsum. Secundus est. Identitas, quę est carentia distinctionis. Tertius est identitas, quę est relatio fundamentalis in illis, videlicet, quibus repugnat formaliter referri. Quartus est identitas, quæ est relatio realis, formalis, & actualis. Quintum est. Prima identitas

tas non potest esse summa, quia omne ens rationis est diminuti ui. Nec tertia, quia compatitur secum distinctionem fundamentalem. Nec etiam quarta, quia quarta cõpatitur secũ distinctionẽ formalẽ. Ideo videt̃ dicendũ, ꝙ secũda idẽtitas est summa, q̃a videlicet purissima absque ammixtione distinctionis. Melius tamen videtur dicendum, ꝙ simpliciter loquendo identitas habet summitatẽ, & preexcellẽtiã ex fundamẽto, & sic illa est simpliciter summa, quę habet fundamẽtũ perfectissimũ, videlicet infinitũ, cuiusmodi est idẽtitas diuinorũ. Secundo notandũ, ꝙ attributũ dici põt quadrupliciter. Vno modo pro quocũque p̃dicato, quod attribuitur alicui, & sic ẽt quidditatiua, vt substantia, & spiritus dicuntur attributa Deo. Secũdo modo pro quacũque perfectione secunda, quæ videlicet nõ est quiditatiua: vt infinitas & necessitas, & huiusmodi, quę tanq̃ passiones attribuuntur diuinę essentiæ, & sunt de ipsa demonstrabiles. Tertio modo magis proprie ꝓ perfectione secũda, quæ cõis est Deo, & creaturis, & per uiã eminẽtię, & remotionis attribuit̃ Deo, sicut sapiẽtiam & sciẽtiam eminentissime attribuimus Deo, remouẽdo omnem imperfectionẽ. Quarto modo sumitur attributũ pro appropriato, sicut potentia attribuit̃ patri per appropriationẽ; & de attributis hoc modo dictis dictũ est in præcedẽti quæstione, de attributis aũt tertio modo dictis, dicendum in sequenti. His premissis ponuntur sex conclusiones.

Prima est. Attributa in suis rationibus formalibus vltimatæ p̃cisis nullã habẽt vnitatem, aut idẽtitatẽ: patet, q̃a rõnes eorum sunt simpliciter simplices, & iõ sunt primo diuersæ. Con. 1.

Secunda conclusio. Attributa veram habẽt vnitatem in infinitate. patet, quia omnibus respondet vna infinitas, secundũ quàm sunt identicę vnum. Con. 2.

Tertia cõclusio. Attributa veram habent vnitatem in realitate: patet, quia omnibus respondet vna realitas secũdum quam sunt idem realiter. Con. 3.

Quarta conclusio. Attributa veram habẽt vnitatem in essentia: patet, quia in una natura, siue essentia radicantur, in qua sunt essentialiter idem, & sibi inuicem ineffabiliter intima. Con. 4.

Quinta conclusio. Attributa summã habẽt identitatẽ & vnitatem: patet, quia habent veram vnitatem, & identitatẽ essentię, & infinitatis, quę nõ potest esse sine summa simplicitate. Non enim potest esse infinitas cũ aliqua entitate, aut realitate, quæ non sit eadem realiter sibi. Con. 5.

Sexta conclusio. Cum summa idẽtitate attributorũ inter se, & cũ essentia, stat eorũ formalis distinctio: patet, quia si diffinirentur, ratio formalis unius, nõ poneretur in diffinitione alterius. Con. 6.

Ad primum argumentum dicendum concedendo totum primum processum, & cum subsumitur, quod modus perfectissimus est primus modus per se, verum est exponendo negatiuę, q̃a ꝯ illo nullus est p̃fectior: sed falsum est exponendo affirmatiuæ, q̃a nõ est oĩ alio perfectior: 1

æque

æque enim perfectus est secundus modus ut primus, cum uterque stet cũ infinitate, sed bñ verũ est, ꝙ primus modus est principalior, attributa ergo sunt æque perfecta ut essentia: sed non ita principalia.

2 Ad secundum negatur consequentia, quia essentia pręci à ab omnibus attributis tantam habet perfectionem, sicut cum attributis propter infinitatem, & ideo, attributa nullam addunt perfectionem essentiæ, sed tamen ipsa essentia propter infinitatem perfectionis non potest esse omnino sine attributis, licet non includat ea quidditatiue.

3 Ad tertium dicendum ad minorem, quòd essentia non caret simpliciter attributis, sed tantum secundum quid, videlicet cum illa determinatione quiditatiue, sicut & homo quiditatiue non habet risibilitatem, & tamen simpliciter habet eam. Est ergo ibi abstractio non separatiua, sed pręcisa tantum.

DE POTENTIA

INTELLECTIVA.

PRAEMISSA questione generali de attributis, specialiter accedendũ est ad tractandum de ipsis. Et præcipue de tribus, & de his quæ ipsis pertinent. Primo de potentia intellectiuæ. Secundo de potentia volitiua. Et tertio de potentia effectiua. Primo ergo dicendum est de his, quæ spectant ad potentiam intellectiuam.

Vtrum in Deo sit intellectus, & possibilis.

VBI primo queritur. Vtrum in Deo sit intellectus agẽs, & possibilis. Primo arguitur, quòd non, quia in Deo non est actio, neque passio. igitur. 1

Secundo. Intellectus agens est, quo est omnia facere, & intellectus possibilis, quo est omnia fieri, secũdũ philosophũ, sed in diuinis ad intra, non est facere, neque fieri. igitur. 2 3. de anima. t. c. 5.

Contra. Omnis perfectio simpliciter est in Deo, sed intellectus est perfectio simpliciter: est enim melior quocunque sibi incompossibili igitur. Primo notandum, quòd aliqui dixerunt, quòd in Deo, non est potentia intellectiua, nec aliquid se habens per modum habitus: sed actus intelligendi tantum, ut Deus intelligatur quasi purum intelligere. Cum enim omnis potentia sit perfectibilis per actum, importat imperfectionem, & sic non est ponenda in Deo. Sed hoc non est conuenienter dictum, quia Deus est formaliter intelligens, & formaliter sapiens. Intellectio autem actualis non est formaliter intelligens, sed cui inest: fundamẽtum autem eius proximũ, est intellectus: ideo dicendum, quòd in Deo est potentia intellectiua, & etiam habitus intellectualis, & actus intelligendi.

Secundo

Secundo notandum, ꝙ quadruplex est potentia, uidelicet productiua & factiua, operatiua, & receptiua. Potētia aūt productiua abstrahit a factiua. Vnde in diuinis est potentia prima, sed nō secūda ad intra. Importat.n. imperfectionē in re facta, uideli cet nouitatē & limitationē. Potentia aūt operatiua abstrahit a receptiua. Vnde licet in creatis non sit operari absque receptione actus bene tamen in diuinis. Vnde intelligere non est recipere actum intelligendi, sed ipsum habere. Tertio notandum, quòd in creatis intellectus agens est trāsmutatiuus intellectus possibilis, causando, videlicet, & imprimendo in eo speciem intelligibilem, actum intelligendi, & habitum uel dispositionem: est etiā productiuus uerbi. Hoc tamen non differt a secundo prędicto nisi secundum præcisionē rōnis formalis. Intellectus autē possibilis in creatis est passiuus, ſm habitudinē ad intellectum agētē ipsum trāsmutantem. Est ēt receptiuus, secundū habitudinē ad speciē, & actū intelligēdi & ad habitū, uel dispositionem. Est etiam operatiuus secundum habitudinē ad ipsum actū intelligendi inquantum est eius fundamentū, & non inquantum est eius subiectum receptiuum.

Con. 1. His præmissis, ponuntur duæ conclusiones. Prima est. In Deo est intellectus agens nō inquantum transmutatiuus, sed præcise inquantum productiuus. Primū patet, quia in Deo nulla est transmutatio. Secundum patet, quia in Deo fit productio uerbi per intellectum.

Secunda conclusio. In Deo est intellectus possibilis non inquā tum passiuus, aut receptiuus, sed inquantum operatiuus. Duo prima patent, quia esse passiuum, aut receptiuum nominat imperfectionem. Tertiū patet, quia intelligere est ꝑfectio simpliciter. Con. 2.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ in Deo nō est actio, aūt passio de genere actionis, aut passionis, sed bene de genere relationis. productio enim actiua, & productio passiua sunt relationes, sed tamen habent modum actionis, & passionis. 1

Ad secundum dicendum, ꝙ illę descriptiones dantur de intellectu agente, uel possibili, secundum quòd sunt in natura limitata, vbi non est productio sine factione, & non secundum suas formales rationes pręcisas. 2

De diuinæ scientiæ, et scibilium habitudine.

POST præmissam quæstionem de intellectu Dei. Consequenter inquirēdum est de eius intellectione, & scientia. Vbi pręcipue quærendum est de tribus. Primo de diuinæ scientiæ, & scibilium habitudine. Secundo de scitorum multitudine. Et tertio de scientiæ certitudine.

Vtrum in Deo sint Ideæ &c.

D. Thom. 1 p. q. 15. 1. 2. 3. Duran. 1. d. 36. q. 3.

CIRCA primum primo quæritur. Vtrum in Deo sint ideæ, uel relationes aliquæ ad scibilia quiditatiue cognita, quæ

quæ ſint rationes cognoſcendi huiuſmodi ſcibilia.

1 Primo arguitur ꝙ ſic, quia dicit Aug. ꝙ ideç ſunt rationes æternę in mente diuina. *Lib. 83. Quæst.*

2 Secundo dicit Auicenna, ꝙ in Deo eſt relatio intelligentis ad formas intellectas. *Metap. 8.*

3 Tertio arguitur. Deus omnia nouit diſtincte, ergo p rationes diſtinctas, quæ non videntur eſſe aliud q̃ relationes.

4 Quarto. Nihil poteſt eſſe ratio cognoſcēdi plura, niſi aliquo modo approprietur vnique eorum, ergo eſſentia diuina non pōt eſſe ratio cognoſcendi omnia, niſi per aliud approprietur vnicuiq; obiecto: non videtur autem per quid appropriari poſſit, niſi per relationes. igitur.

5 Quinto. Cognitio fit per ſimile, ergo oportet, ꝙ rō cognoſcēdi habeat propriā rationem ſimilitudinis ad obiectum cognitū, quod non videtur poſſe eſſe ſine relatione ad ipſum obiectum.

Contra, quia ſi eſſent in Deo huiuſmodi relationes oporteret, ꝙ eſſent reales: Deus ēt prius habet intellectionē, quam comparet eam rebus cognitis, & ita ſi eſſet relatio tanquā ratio cognoſcendi eſſet ex natura rei, & non per actum intellectus, ſed nō poteſt eſſe in Deo realis relatio ad creaturas. realis.n.relatio, neceſſario coexigit ſuum terminū in eſſe reali: & ita eſſet aliqua realitas in Deo neceſſario coexigēs creaturam, quod eſt falſum.

Primo notanda ſunt tria præambula de relatione inter ſcientiā, & ſcibile. Primū ē ꝙ illa relatio de tertio modo poſito a philoſopho. vbi dicit, ꝙ in relatiuis ij lius modi qui.ſ.fundatur in rōne menſurati, & menſuræ non eſt mutuitas: licet.n. menſuratum referatur ad menſuram, non tamen econtra, immo menſura ſub ratione abſoluta terminat rationem menſurati, quod ab ea dependet. Sumitur autem ibi mēſura non pro menſura prædicamentali, ſed pro eo a quo aliud dependet: quantum ad eſſe, & veritatem cuiuſmodi eſt ſcibile, reſpectu ſcientiæ in nobis, Secundum eſt, ꝙ dr̄ia eſt inter ſcientiā Dei, & ſcientiam noſtram in ordine ad obiecta cognita. In nobis.n.obiectum eſt menſura ſciētię. Vnde ſcientia in nobis habet relationem ad obiectum, ſed nō econtra. Sciētia vero Dei eſt mēſura omniū intellectorum alicrū a ſeipſa. ergo intellectio diuina nō refertur ad hmōi obiecta, ſed econtra, ipſa obiecta inquantum cognita referuntur ad intellectionem diuinam, quæ ſub ratione abſoluta terminat eorū reſpectum. Tertium eſt, ꝙ & ſi concedantē in Deo eſſe aliquæ relationes ad obiecta cognita, illę tñ non ſunt naturaliter priores obiectis cognitis inquantum huiuſmodi. quod ſic declaratur. Primo.n. intellectus diuinus cognoſcit eſſentiam diuinam. Secūdo, producit creaturam in eſſe intelligibili, & eam intelligit, & tunc eſt relatio rationis creaturę intellectæ ad intellectionem diuinam, ſed non econtra. Tertio, poteſt intellectus diuinus cōparare intellectionē ſuā ad ipſa obiecta cognita, & p illum actū cauſat relationē rationis in ipſa intellectione. Quarto poteſt habere actum quaſi reflexum intel- *Metap. 5. c. 4.*

ligendo relationem illam. Secundo notanda sunt tria præambula de Ideis. Primum est, quod secundũ Augustinũ. Idea dicitur forma, vel ratio æterna in mẽte diuina, secundum quam aliquid est formabile extra, vt secundum propriam eius rationem. quod sic declaratur a Scoto, quia Deus omnia causat, uel causare potest non irrationabiliter, ergo rationabiliter, & sic habet rationem, secundum quam vnumquodque causat, & format, non autem habet eandem omnium, quia vt dicit August. vbi supra, alia ratione cõditus est homo, & alia equus. ergo distinctis rationibus format singula, & nõ sumptis a rebus, quia Deus in efficiendo nullo indiget extra se, ergo rationibus, quę sunt in mẽte diuina, sicut cognitum in cognoscẽte. quicquid autem est in mente diuina, in quocunque esse, siue rei, siue rationis per actũ intellectus diuini, illud est æternum, & immutabile. Secundum est, quod iuxta prædicta, videtur quod ipsa creatura, puta lapis in esse cognito in mẽte diuina, est idea. omnia .n. prædicta sibi conueniunt quemadmodum etiam diceremus, quòd archa cõcepta in mente artificis est idea archæ, quę formatur extra in materia. Et hoc consonat dicto Platonis, a quo accepit Augustinus nomẽ ideæ. Posuit .n. Plato ideas esse rerum quidditates separatas quidẽ secundum impositionem Aristotelis, & male, sed existentes in mente diuina secundum Augustinum, & bene. Si autem aliquando Plato dicit istas ideas esse separatas non intelligit de separatione locali, aut reali, sed formali, & præcisiua tantum, quia videlicet huiusmodi quidditates in sua formali ratione præscindunt a singularibus & a loco, & a tempore, sunt tñ in mente diuina sicut cognitum in cognoscente. Tertium est, quod Augu. dicit quattuor notanda de ideis. Primum est, quod ideæ sunt adorandę. Secundum est, quod ideis est fruendum. dicit enim quod anima beatificat ideis. Tertium est, quod ideę sunt ęternę. Quartum est, quod tanta vis est in ideis, vt sine eis sapiens nemo esse possit. Ex quibus conditionibus satis, sequitur, quòd ideæ realiter sunt ipsa diuina essentia. Tertio notanda sunt tria præambula de habitudine idearum, & creaturarum ad intellectionẽ diuinam. Primum est, quod intellectionis diuinæ duplex est obiectum. Vnum est motiuum, & primario terminatiuũ, & istud est sola essentia. Aliud est obiectũ secundario terminatiuum, & nullo modo motiuũ cuiusmodi sunt creaturæ. Secundum est, quod ideæ non possunt esse obiectum primarium diuinæ intellectionis, formaliter .n. nõ dicunt, nisi respectum rationis ad ipsam intellectionem, a qua producuntur, non quidem productione simpliciter, & in esse reali, sed productione, secundum quid in esse cõgnito. Tertium est, quod ideæ propriæ dicuntur produci a scientia Dei, & non a sapientia: sapientia enim est de diuinis, scientia vero de creaturis, vt dicit Augustinus super illo verbo Apostoli. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ. Alii sermo scientię. Idea autem non dicitur respectu Dei, quasi Deus sit

Lib. 83. Quæst.

Lib. 83. Quæst. & lib. de Trin.

sit ideabilis, licet respectu creaturæ.

Con. 1. His præmissis ponuntur nomen conclusiones. Prima est. In Deo non est necessaria aliqua relatio tanquàm ratio cognoscēdi creaturas: patet, q̃a nulla potest ibi intelligi relatio prior cognitione creaturarum. vt patet per tertium præambulum primi notabilis. Item cum illa relatio cognoscatur a Deo, aut cognoscitur per aliam relationem: & sic erit processus in infinitum, aut per ipsam essentiam absque quacunque relatione: & sic eadem ratione ipsa obiecta creata erunt per essentiam diuinam cognoscibilia.

Con. 2. Secunda conclusio. Essentia diuina intellecta, ut imitabilis a creaturis, non est ratio cognoscendi creaturas: patet, quia intellectus diuinus prius intelligit creaturas, quàm respectum imitabilitatis ad ipsas. cognitio enim relationis præsupponit cognitionem sui termini.

Con. 3. Tertia conclusio. Essentia diuina nudè accepta, est ratio intelligendi omnia, quæcunque intelliguntur a Deo: patet, quia vnius actus, & maxime actus primi cuiusmodi est intellectio diuina, est aliqua ratio per se vna, sed una, & eadem est intellectio, qua Deus omnia intelligit: ergo eius est ratio per se vna, sed essentia sub relatione rationis, non est aliquid per se vnum, igitur.

Con 4. Quarta conclusio. Non sunt in Deo ponendæ ideæ tanquam ratio cognoscendi creaturas: patet, quia ideæ præsupponunt notitiam creaturarum, uel formaliter sunt ipsæ creaturę in esse cognito.

Con. 5. Quinta conclusio. Probabilis est opinio beati Thomæ, dicentis, quòd ideæ nō sunt aliud, quàm diuina essentia intellecta, vt imitabilis a creaturis: ita quòd diuina essentia intellecta, vt imitabilis a lapide est idea lapidis, & sic de aliis: patet, quia secundum istam positionem facile verificantur omnia, quæ beatus Augustinus dicit de ideis.

Con. 6. Sexta conclusio. Probabilis etiam est positio Scoti, dicentis, quòd idea est ipsa creatura in esse cognito in mente diuina: patet, quia ideæ sic acceptæ conuenit diffinitio superius posita, quæ sumitur a beato Augustino. Sed tunc videtur esse difficultas magna, quomodo poterunt verificari uerba Augustini præmissa, in secundo notabili, in tertio pręambulo: quia creatura in esse cognito non videtur esse adoranda, neque ea uidetur esse fruendum, neque videtur eius cognitio necessaria ad sapientiam: quia sapientia est de solo Deo, nec etiam sibi uidetur competere ęternitas: cum ęternitas sit conditio entis simpliciter: creatura autem in esse cognito, non est ens simpliciter.

Dicendum ad primum, ꝙ licet ideę non sint adorandę inquantum sunt relationes rationis precisę, bene tamen inquātū identificantur cum essentia diuina. Et similiter dicendum, quòd ideis est fruendum inquantum

H 2 sunt

sunt idem cum essentia. Sicut.n. relatio paternitas identice transit in essentia, licet non formaliter: sic etiã istæ relationes rationis, quæ dicuntur ideę.

Ad secũdũ autem dicendũ, ꝙ licet sapientia primario & simpliciter sit de Deo: tamẽ secundario est de creaturis in habitudine ad Deum. Vnde non esset aliquis omnino sapiens si præcise cognosceret diuinam essentiam non cognoscendo creaturas. Et similiter, licet beatitudo principalis cõsistat in essentia diuina obiectiuè: est tamen aliqua beatitudo secundaria, & minus principalis in creaturarum notitia.

Ad tertiũ autem dicẽdum, ꝙ licet æternitas si primario & principaliter conditio entis simpliciter secundario, tamen competit creaturis in esse cognito, prout sunt in mente diuina.

Con.7. Septima concl. Ideæ non sunt in Deo ponendæ, nisi tanquam rationes formandi, & producendi creaturas. patet satis per verba Augustini posita in secundo notabili in principio primi pręambuli.

Con.8. Octaua conclusio. Omne positiuum habet in Deo ideam: patet, quia omne tale est a Deo formabile, & habet in Deo esse cognitum.

Con.9. Nona conclusio. Ideæ non sunt idem formaliter cum essentia diuina, sed tamen non distinguuntur ab ea realiter. Primum patet, quia ens rationis non est idem formaliter cum ente reali: cum tamen dicat aliquam formalitatẽ. idea autem formaliter nominat respectum rationis. Secundum patet, quia nullum æternum realiter distinguitur ab essentia diuina: ideæ sũt ęternæ, vt patet per August. igitur.

1 Ad primum argumentum patet responsio ex dictis.

2 Ad secundum dicendum, quòd in Deo bene conceditur esse relatio rationis ad res intellectas: sed illa relatio est posterior intellectione rerum, vt patet ex tertio præambulo primi notabilis.

3 Ad tertium negatur consequẽtia, quia ad distinctam cognitionem plurium, sufficit ratio illimitata ad ipsa plura. Quandocunque enim est aliqua ratio illimitata ad plura cognoscibilia, illa potest esse de se ratio distinctę cognoscendi vnumquodque illorum absque relatione rei, vel rationis. Illimitatio enim non ponit aliquam imperfectionem: sed magis perfectionem. essentia autem diuina est simpliciter illimitata respectu omnium cognoscibilium.

4 Ad quartum dicendum ad antecedens, quòd si intelligatur de appropriatione, quæ est determinatio limitationis falsum est. Non enim ad hoc necessaria est limitatio, sed verum est, si intelligat de appropriatione, quę est determinatio opposita indeterminaioni ad contradictoria, sed hoc modo essentia diuina est ex se determinata ad quodlibet cognoscibile.

5 Ad quintum dicendum ad cõsequens, quòd sufficit quòd ratio cognoscendi habeat eminenter rationem similitudinis ad cognitum quando est ratio illimitate: nec oportet quòd habeat formaliter distinctam rationem similitudinis ad illud.

Vtrum

Vtrũ creatura hẽat uerũ eſſe eſſentiæ.

Scot. in 1. diſt. 36. q. 1.

SEcundo quęritur. Vtrũ creatura in quantum eſt fundamentum relationis æternæ ad Deũ, vt cognoſcentem, habeat verum eſſe eſſentię ſic, ꝙ eſſentia rei creabilis ſit æterna? Arguitur quòd ſic.

1 Primo. Intellectus diuinus ab æterno intelligit q̃dditatẽ creaturæ: ergo ipſa quidditas ab ęterno eſt ĩtellecta, & terminus diuinę intellęctionis: ſed uerǣ intellectionis, ẽ verus terminus, igr̃.

2 Secundo. Proportio eſt paſſio entis, ſed rei cognitę eſt aliqua proportio ad Deum cognoſcentẽ: ergo ipſa res cognita, vt cognita habet eſſe uerum.

3 Tertio. Sicut ens ad non ens: ſic poſſibile ad impoſſibile: ergo permutatũ, ſicut oẽ ens eſt poſſibile, ita oẽ nõ ens eſt impoſſibile: ſed creatura ab æterno ẽ poſſibilis: ergo ab ęterno eſt ens.

4 Quarto. Chimera ab ęterno eſt impoſſibilis: hõ vero ab æterno eſt poſſibilis: ergo ab æterno chimera, & homo non ſunt æqualiter nihil.

5 Quinto. Ab æterno hõ eſt animal: hæc enim eſt regula æterna ſecundum Aug. hoc autem non poteſt eſſe verum, niſi ſm eſſe eſſentię: ergo homo ab ęterno habet eſſe eſſentiæ.

6 Sexto. Homo ab ęterno realiter eſt aĩal: illa .n. eſt propoſitio neceſſaria, ergo homo ab ęterno habet realitatem aliquam.

7 Septimo. Creatur ab æterno eſt producibilis realiter: ergo habet producibilitatem realem, & ſic realitatẽ aliquam.

Octauo. Omnis ſcĩa eſt de neceſſariis, & æternis præſcindendo ab exiſtentia: eſt aũt ſcientia de quidditatibus ĩ eſſe eſſentiæ, prout pręſcindunt ab exiſtentia, ergo eſſe eſſentię creaturarũ eſt neceſſarium & æternum. 8

Nono. Oĩs ſcĩa realis eſt de ente reali, ergo ipſæ quidditas, de quibus ſunt ſcĩæ reales, hñt aliquod eſſe reale antequam exiſtant. 9

Contra. Solus Deus eſt æternus. Notãda ſunt ſeptẽ pręãbula. Primũ eſt, ꝙ eſſe eſſentiæ nõ eſt aliud, q̃ ipſa rei quidditas: eſt .n. illud eſſe, de quo dr̃, ꝙ diffinitio indicat eſſe rei. Secundum eſt. Illud eſſe, quod ponitur in propoſitionibus neceſſariis eſt eſſentiæ; patet, quia in talibus vnus terminus ſt alteri eſſentialis, vel quia de eſſentia: uel quia conſequẽs eſſentiã per ſe in ſecũdo modo, vel aliquid ad iſta reducibile. Tertiũ eſt. Eſſe quod ponĩ in propoſitionibus contingentibus eſt eſſe exiſtentię: tales .n. nõ verificanẽ, niſi extrema actualiter exiſtant. Quartum eſt. Eſſentia, & exiſtẽtia nõ diſtinguuntur realiter: patet, quia qñ aliqua diſtinguũtur realiter, vno diſcedente, remanet aliud in eſſe reali, cũ habeat realitatẽ ab alio diſtinctã, ſed remota exiſtentia alicuius non remanet eius eſſentia realis: nihil .n. eſt reale, niſi actualiter exiſtẽs. Quintũ eſt. Eſſe eſſẽtiæ, & eſſe exiſtentiæ, licet non ſint idẽ formaliter, tñ nõ diſtinguuntur formaliter propriè accipiẽdo diſtinctionem formalem. Primum patet, quia exiſtentia non pertinet

ad rationẽ formalem, aut diffinitionẽ cuiuscunque naturæ. Vnde eadem est ratio formalis, & eadẽ tota diffinitio alicuius in potentia, & eius existentis in actu. Secundũ patet: quia existentia nullam dicit formalitatẽ: patet, satis ex præcedenti ratione. Illa autem proprie dicuntur formaliter distingui, quorum est alia, & alia formalitas. Sextum est. Existentiam distinguitur ab essentia modaliter, videlicet sicut modus intrinsecus a ratione formali: patet, quia quod non pertinet ad rationem formalem alicuius, neque variat ipsam sibi adueniens eo, videlicet quòd non egreditur ad aliud genus est modus intrinsecus eius, sed existentia est huiusmodi respectu essentiæ, igitur. Septimum. Illa distinctio inter essentiam, & existentiam, est ex natura rei. patet, quia illud, quod se habet per indifferentiã ad aliqua duo opposita non potest esse ex natura rei indistinctum ab ipsis, cum vnumquodq; ex natura rei sit determinatum ad seipsum, sed essentia rei creabilis indifferenter se habet ad esse, & non esse, loquẽdo de esse existentiæ. potest enim existere, & non existere, ergo &c. Item quod contingenter accidit alicui non est ex natura rei, omnino idem cũ eo, sed existentia contingenter accidit essentiæ: non enim per se sibi conuenit.

Con. 1. His pręmissis ponũtur octo conclusiones. Prima est. Essẽtia ordine naturæ pręcedit existentiam: patet, quia omnis creatio passiua fundatur in re creata: & generaliter omnis passiua productio in re producta, & sic est posterior ea: sed existentia rei nõ potest esse prior productione: cũ per productionem res primo existat: ergo ipsa essentia producta prior est existentia.

Con. 2. Secunda conclusio. Essẽtia ordine perfectionis præcedit existentiam: patet, quia omnis natura, quæ est directæ in genere substantię excedit quamcunque perfectionem secundam sibi aduenientem, quæ non pertinet ad quidditatem illius generis. Sic aũt aduenit existẽtia substãtię. Et si dicatur, quod in essentialiter ordinatis vltimum semper est perfectius. Dicendum, quòd verum est inter quidditates, sed non quando vltimum non est perfectio quidditatiua, sed modus intrinsecus tantum.

Con. 3. Tertia conclusio. Essẽtia non pręcedit existentiã ordine durationis: patet, quia ordo durationis non est, nisi in extremis durantibus, essentia ante existẽtiam non durat: nihil enim durat, nisi actualiter existens.

Con. 4. Quarta conclusio. Essẽtia nõ præcedit existentiam ordine originis: patet, quia existentia non originatur ab essentia: quod probatur, quia ens in actu non potest originari ab ente in potẽtia, sed tantũmodo ab ente in actu. Originans enim non potest esse imperfectius originato, sed essentia ante existentiam nõ est ens, nisi in potentia. Item quod alicui contingenter accidit non datur ei, nisi a causa extrinseca non enim potest esse a principiis intrinsecis, sed existentia contingenter aduenit essentiæ, igitur.

Non est ergo imaginandum, ꝙ existentia fluat ab essentia, vt actus secundus a primo, sed est prima actualitas rei.

Con.5. Quinta cõclusio. Essentia rei creabilis nõ est ęterna, neq; necessaria: patet, quia nullũ ęternũ, aut necessariũ contingẽter ꝑducit, sed essentia rei creabilis contingẽter producit. igitur. Minor patet, qa illud producit contingenter, quod per productionẽ accepit esse, essentia aũt est hmõi, & non existentia: immò existentia est ipsum esse reale.

Con.6. Sexta concl. Essentia ante existẽtia nõ ẽ realis: patet, quia realitas & existẽtia sunt simul natura: sunt. n. modi intrinseci sui cẽ adęquati. Itẽ añ mũdi creationẽ, ĩ qua data ẽ existẽtia creaturis, nihil oĩo fuit reale ꝓter deũ.

Con.7. Septima conclu. Essentia rei creabilis ꝓscindit ab ęternitate, & tpe: a necessitate & contingẽtia: ab existẽtia & realitate: patet, quia aliqua istorũ si ꝓprie sumant, videlicet eternitas, & necessitas sibi repũgnãt: alia vero sibi cõtingẽter conueniunt.

Con.8. Octaua cõcl. Creatura inquãtũ est fundamẽtũ relatiõis ęternę ad Deũ cognoscentẽ, nõ habet verũ cẽ essentię, patet, qa cẽ essentię nõ est magis fundamẽtũ talis relationis, q̃ esse existẽtiæ. Vtrũq;. n. ęqualiter ẽ a Deo cognitũ ab ęterno: sed nullus diceret ꝓp hoc esse existẽtiæ creaturarum fuisse ab æterno, ergo neq; hoc dicẽdũ est de essentia. Itẽ si sic esset, nihil posset produci de nihilo, cũ semper præsupponeret essentia rei ꝓducibilis: & ita nõ posset esse creatio, nec etiam per consequens annihilatio: quia semper remaneret essentia rei.

1 Ad primũ arg. concedit, ꝙ intellectus ab æterno cognoscit creaturã, & ꝙ creatura ab æterno est terminus secũdarius intellectionis diuinę. Et cũ dicit, ꝙ vere intellectionis est verus terminus, si intelligat de veritate reali quãtũ ad esse ipsius rei intellectę falsum ẽ. Sed si intelligat de ipsa veritate in esse cognito, verũ est. Nec ex hoc sequit: ergo res intellecta hẽt esse simpliciter: imò cõmittit fallacia, sm quid ad simpliciter.

2 Ad sm dicẽdũ ad minorem, ꝙ illa est vera de proportione, q̃ est relatio diminuens rõnem entis: & ideo non requirit entitatẽ simpliciter illius cuius est.

3 Ad tertiũ negat consequẽtia, quia ille modus arguendi tenet solum in quantitatibus, aut in terminis conuertibilibus. In illis autẽ quise habent, sicut inferius, & superius non debet inferri quartum de secundo: immo ibi est fallacia consequẽtis: sed debet inferri secundum de quarto. Vnde in proposito bene sequit. oẽ ens est possibile. ergo omne impossibile est non ens.

4 Ad quartũ negat cõsequẽtia, quia vtraque negatio remouet totã affirmationẽ, licet in vna sint plures cãæ, q̃ in alia: ideo enim ab æterno homo est non ens: quia ab æterno nõ erat cã ponens ipsum in esse. Chimera vero ab ęterno fuit nõ ens: quia non erat causa ponens ipsam in esse, & etiam, quia sibi repugnat esse. Vtrunque tamẽ videlicet tam homò, quàm chimere ab ęterno nihil est simpliciter.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ illa propositio homo est animal, ab æterno est regula æterna in mente diuina, sed non in realitate propria. In proprijs autem terminis abstrahit ab æternitate & tempore cum possit vtrobique verificari.

6 Ad sextum dicendũ, ꝙ licet ista sit necessaria, homo est animal: tamen ista est contingens, homo realiter est animal, quia realitas non conuenit veritati eius, nisi per existentiam extremorum. Vnde etiam ista est contingens: homo existit animal.

7 Ad septimũ dicendum, ꝙ ab æterno creatura nõ est producibilis realiter, propter realitatem in existentem, ipsi producibilitati, cum illa producibilitas nominet solum nõ repugnantiam, siue potentiã logicam. Dicitur autẽ solũ realiter producibilis, quia ꝓducibilitas illa est ad esse reale: quemadmodũ, etiã si angelus fuisset productus ante locũ, tunc fuisset localiter mobilis.

8 Ad octauum dicendum, quod cum dicitur ꝙ omnis scientia est de necessarijs & æternis, necessariũ accipitur, pro non possibili aliter se habere, & æternum, pro non habente durationis principium, cum tamen æternum & necessarium proprie nõ conueniant, nisi existentibus: non possibile vero aliter se habere, & non habere durationis principium etiam conueniunt non existentibus.

9 Ad nonum dicendũ ad antecedens, quod scientia realis est de ente reali non quidem realitate actuali: sed de eo, cui non repugnat habere, esse reale, quod licet non habet esse præcisum per actum rationis.

Vtrum omnia in Deo sint vita.

D. Thom. 1. par. q. 18. art. 4. Dur. 1. d. 36. q. 2.

TERTIO quæritur. Vtrum omnia in Deo cognoscente sint vita? Argu. ꝙ non, quia scribitur Act. 17. In ipso viuimus, mouemur, & sumus, & tamẽ nõ dicitur ꝙ simus in Deo motus, ergo neq; sumus in Deo vita. 1 *Act. 17.*

Secũdo arguitur. Omnia sunt in Deo tanquã in exẽplari, sed inter exemplar & exemplatum debet esse cõformitas, ergo cum nõ oia in seipsis sint vita: sequitur ꝙ neq; sunt vita in Deo. 2

Tertio. Mala culpæ & alij defectus sunt in Deo cognoscente: & tamen non possunt dici esse vita in Deo hoc enim est maxime inconueniens, igitur. 3

Contra Iohan. j. Quod factũ est in ipso vita erat. Primo notandum, quod creaturæ habent quadruplex esse. Primum est esse existentiæ, quando videlicet realiter existunt. Secundum est essentiæ quod est esse quidditatiuum. Tertium est esse in creatura intellectuali cognoscente. Quartum verum est esse in Deo. Secundo notandum ꝙ creaturæ habent in Deo quadruplex esse. Primũ est esse virtualiter tanquam in principio producente. Secundum est esse actualiter sicut in causa conseruante & manutenẽte. Tertium est esse exemplariter, sicut in exemplari exprimente. Quartum est esse eminenter, sicut in perfectissimo & eminentissimo *Ioan. 1.*

continente

continente, & hoc rõne diuinæ essentiæ, quę oĩa eminenter cõtinet. Tertiũ aũt est rõne diuinę notitię. Duo vero prima sunt ratione diuinæ potentiæ.

Con. 1. His p̄missis ponunt sex conclusiones. Prima est. Creaturæ, prout sunt in Deo virtualiter, vt in principio productiuo non sunt in Deo vita, nec aliquid im mo nihil, patet, quia Deus producit creaturas de nihilo.

Con. 2. Secunda conclusio. Creaturę, prout sunt in Deo tanquã in cõseruãte & manutenente, nõ oẽs sunt in Deo vita, Patet, q̃a cõseruantur & manutenent a Deo, vt in seipsis: non oẽs aũt creaturæ sunt in seipsis viuentes.

Con. 3. Tertia conclusio. Oĩa positiua, vt sunt in Deo exẽplariter, & eminẽter sunt in Deo vita patet, quia illud esse exemplare, siue ideale, aut eminens creaturarũ in Deo est ipsum esse diuinũ: esse aũt diuinum est vita.

Con. 4. Quarta cõclusio. Mala culpę, & alij defectus, nõ sunt in Deo, vita patet, q̃a nõ h̃nt ĩ Deo esse exẽplare cũ nõ. sint factibilia a Deo. Si. n. formaliter sũmat̃ malum culpę, aut quicũq; defectus nihil est. Vnde non habet cãm efficientem: sed deficientem.

Con. 5 Quinta conclusio. Excellentior est creaturarũ vita in Deo, quam propria earũ existẽtia: patet per Aug. Oĩa priusquã fierẽt erant in notitia facientis & vtique ibi nobiliora, vbi ęterna, & ibi veriora, vbi immutabilia. Itẽ probatur rõne, quia nobilius esse habet creatura, vbi est Deus, quã vbi est vanitas: sed creatura ĩ Deo ẽ Deus. Vnde dicit Ansel. Creatura in Creatore creatrix essentia: creatura autem in seipsa est vanitas.

Aug. lib. 6. super Gen. ad lit.

In Monologion.

Con. 6. Sexta conclusio. Licet creatura habeat nobilius esse simpliciter in Deo, tñ in seipsa habet verius esse determinatũ, puta esse humanũ, vel esse lapidis, & huiusmodi. Primũ patet ex dictis. Et secundũ probat̃, q̃a creatura habet in seipsa suam propriam entitatẽ, & suum esse distinctũ ab alijs non autem in Deo.

1 Ad primũ argumentum dicẽdum, quòd illa auctoritas intelligitur de modo essendi in Deo, vt in causante, & conseruante. Deus. n. causat, & conseruat esse nostrum, vitam nostram, & motum nostrum non autem est intelligẽda de modo essendi creaturarũ in Deo, vt in exemplari, vnde secundũ istum modũ, quia esse creaturarum est ipsum esse diuinum, quod est vita, sed non motus, ideo creaturæ sunt in Deo vita, & non motus.

2 Ad secundũ dicendum ad minorem, quòd inter exemplar, & exemplatum, requiritur conformitas, secundũ rõnem formæ, sed nõ secundum modum essendi, non. n. eundẽ modum essendi, habet domus inesse producto, vbi habet esse materiale, & domus in mente artificis, vbi habet esse spirituale.

3 Ad tertium patet responsio ex quarta conclusione.

Vtrum sciẽtia Dei sit practica.

Scot. 1. sent. d. 38. q. 1. Tho. 1. p. q. 14. ar. 1. Dur. 1 d. 35. q. 4.

QVARTO quæritur. Vtrũ sciẽtia Dei respectu factibiliũ sit practica. Arguitur

1 tur ꝙ sic, qa secũdũ Aug. verbũ est ars oĩpotentis Dei, &c. ars autem est habitus practicus?

De Tri. lib. 6.

2 Secundo dicit August. ꝙ ideæ sunt rationes, secundum quas formatur omne factibile.

Aug. li. 83. q.

Cōtra secundo Metaphysicę. Finis practicę est opus. nihil autẽ extra Deũ est finis eius. Notanda sunt tria pãmbula. Primũ est, ꝙ rō habitus practici consistit in conformitate & priorita-
1 te ad praxim: vt patet, ex supradictis, vbi quærebat. An theologia sit speculatiua, vel practica. Secũdũ est, ꝙ aliqua notitia nō dr practica in aliquo, inquãtum est eius, nisi respectu praxis, q̃ est in ptãte eius. Vnde sciã quã habemus de motu cœli, non est practica in nobis: licet sit practica in intelligẽtia creata mouente. Tertiũ est. Non solũ notitia ꝑxima praxi q̃ videlicet est: de conclusione sillogismi practici, vbi terminat̃ modus intelligen-
2 tię, & incipit opatio ẽ practica: sed etiã notitia principiorũ practicorũ, in qbus virtualiter continet̃ illa cōclusio ac etiã qdditatiua terminorũ cognitio, quæ virtualiter ĩcludit illa prĩcipia.

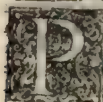
Con. 1. His præmissis ponitur talis conclusio. Scientia Dei respectu factibilium non potest esse practica ꝑprie loquendo, ꝑut vide
3 licet ad notitiam practicã requiritur respectus conformitatis, & prioritatis: patet, quia intellectus diuinus cōparando cognitionem eius ad actum voluntatis, non præhabet aliquam notitiam priorem dictatiuã de praxi elicienda. Nec etiã notitiam principiorum, practicorũ, neq; notitiam quidditatiuam terminorum, quæ virtualiter includat illa principia, igitur, &c. Antecedens patet, quia omnis notitia diuina præcedens actum voluntatis est ei naturalis, & necessaria, ergo si intellectus diuinus habeat aliquã notitiã de praxi elicienda antẽ actum voluntatis necessario hẽt eã, ergo cũ præsentat notitiã illam voluntati; voluntas non potest non velle, quia voluntas non pōt nō esse recta: esset autẽ nō recta si discordaret a ratione recta: ergo necessario vult illam praxim elici, quod est inconueniens dicere: quia diuina voluntas ad extra nihil necessario vult.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ ars potest sumi dupliciter. Vno mō pro habitu apprehensiuo rectitudinis agendorum, licet non sit directiuus potentiæ operantis, siue agentis: & sic cōceditur esse, ars in Deo respectu factibilium; quia post determinationẽ voluntatis, intellectus videt ordinem agendorum. Alio modo pro habitu nedum apprehensiuo, siue cognitiuo rectitudinis agendorum, sed etiam directiuo potentiæ practicantis, & sic ars est habitus practicus: sed hoc modo non est in Deo, maxime si ponatur potentia executiua non esse alia potentia a voluntate. 1

Ad secundũ dicendum, quod ideæ sunt rationes representantes factibilia: sed non continẽt virtualiter aliquã notitiã practicam, siue dictatiuam de agẽdo, vel non agendo notitiã autem operabilium præcise nō est practica, nisi includat principia, aut conclusionem practicam. 2

De

De scitorum multitudine.

OSTQVAM dictum est in praecedentibus quaestionibus de diuinae scientia, & scibilium habitudine. Consequenter dicendum est de scitorum multitudine.

Vtrum Deus omnia cognoscat.

D.Tho.1.p. q.14. ar,11. Dur.1.d. 34.quaest.3.

VBI quaeritur. Vtrum Deus per suam essentiam omnia distincte cognoscat?

1 Primo arguitur, ꝙ non cognoscat omnia: omnes partes quas cognoscit Deus in cõtinuo, sunt diuisibiles in partes ulteriores, sed partes quae sunt ultra omnes partes a Deo cognitas non sunt a Deo cognitae. igitur.

2 Secũdo in linea inter punctũ a Deo cognitũ & quẽcũque aliũ punctum a Deo cognitum: aut est dare medium aut non. Si primum, aut illud mediũ est diuisibile, & sic in eo sunt, plura puncta, quae nõ sunt a Deo cognita. Aut est indiuisibile, & sic est pũctus, qui non est a Deo cognitus. Si uero dicatur secundum, uidelicet, quòd non est ibi dare medium, sequitur quòd punctũ est immediatum puncto & quod linea cõponitur ex punctis quod est contra philosophum.

Phy.6. t.c.36. 3 Tertio. Omnis species numeri habet aliam speciem ulteriorẽ cũ ꝑ additionẽ unitates uarietur species numeri, sed species numeri, quę est ultra omnẽ speciem numeri, non est species numeri, q̃a sic esset ultra seipsam: ergo si Deus cognoscit, oẽm speciem numeri erit aliqua species numeri, q̃ nõ est species numeri.

Quarto. Omnis cognitio q̃ est de obiecto ignobiliori, & uiliori est uilior, & ignobilior, & sic repugnat Deo, ĩ quo nihil est uile, aut ignobile, sed oĩa creata respectu diuinorũ sũt vilia, & ignobilia, ergo Deus nõ cognoscit creata. 4

Quinto. Omnę intelligibile ꝑ suam notitiã perficit intellectũ, sed creata non possunt perficere intellectum diuinum, igitur. 5

Sexto Vnũ nõ põt esse rõ intelligendi nisi unum, quia iuxta philosophũ idẽ inquantũ idem semper est natũ facere idẽ, ergo essentia diuĩna, quae est simpliciter una non est ratio cognoscendi multitudinem creaturarum. 6 2.de Gen. & cor.t. c.56.

Septimo. Necessarium non est ratio cognoscendi contingens. Nam iuxta philosophum in primo priorum. Ex praemissis necessariis non sequitur conclusio contingens. Sed Deus est ens necessarium, ergo deitas non est ratio cognoscendi contingentia. 7

Octauo. Si Deus omnia cognoscit nedum actualia, sed etiam possibilia, & infinita sunt possibilia, nam in eadem specie possibilia sunt infinita indiuidua, cũ nulla ibi sit repugnantia, ergo Deus poterit ꝓducere infinita, quod uidetur falsum, quia tunc nihil posset maius producere, & sic esset exhausta sua potentia respectu creaturarum. 8

Cõtra ad Heb.4. Nulla creatura inuisibilis est ĩ cõspectu Dei, oĩa.n, nuda & aperta sunt oculis eius. Notãdũ ꝙ tres primae rationes pri᷒ adductę vñr difficillimę & diuersi diuersimode ad eas respondent Heb.4.

respondent. Omissis tamen multorum solutionibus, quæ magis videntur verborum fuga: quam responsio vera. Pro vera illarum rationũ solutione breuiter sunt notanda tria fundamenta. Primum est, quòd æqualitas & inæqualitas, prout fundantur in quãtitate molis sunt tantummodo passiones quantitatis finitæ: patet, æqualia enim dicuntur quorum extrema se inuicem non excedunt: quantitates autem infinitæ non habent extrema, Item non est inæqualitas, ut hic sumitur, nisi vbi est excessus secundum proportionem; vnum autem infinitum nõ excedit aliud infinitum, nec excedit finitum secundum proportionem. Secundum est. In multitudine infinita non habet locum ratio totius & partis: patet, quia omne totum est maius sua parte: & pars est minor toto. Maioritas autem & minoritas sunt species inæqualitatis: ergo cum inæqualitas non habeat locum in infinitis, sequitur, quòd neque ibi est totum aut pars. Sumitur autem ibi maioritas, vt dicit excessum secundum proportionem. Vnde talis maioritas non est in Deo, quia improportionabiliter excedit creaturas. Tertium est, Totum in quantitate, quod est vniuersale uniuersaliter sumptũ, non potest formari in multitudine infinita. patet, quia a quo remouetur genus & species, sed ratio totius remouetur ab infinito: vt patet ex præcedenti fundamento: ergo & totum in quantitate quod est species eius. Non sic tamen diceretur de toto uniuersali, ex eo ꝙ secundũ rationẽ actualitatis, magis habet rationem partis, quam totius. actualiter enim includitur in quolibet suo inferiori. Et si instetur, quia remota omni uniuersali affirmatiua, & vniuersali negatiua, quæ non sunt sine toto in quantitate, videtur deficere omnis inquisitio sillogistica. Dicẽdum, quod si a multitudine infinita accipiatur aliqua finita multitudo, de ipsa formari possunt vniuersales propositiones: sed non de ipsa multitudine infinita simul sumpt , eo quòd non est tota. De ipsis etiam terminis formari possunt propositiones vniuersales, prout illi termini abstrahunt a finitate, & infinitate. Ex his ergo præmissis, faciliter resolui possunt tres prædictę rationes: quoniam uidelicet non est dare omnes partes in linea, nec omnia puncta in multitudine infinita pũctorum, & infinitæ species numeri non sunt omnes. Et confirmatur istæ modus soluendi, quia idem est omnis homo, & tota hominum multitudo, sed infinita hominum multitudo non est tota: cum enim totũ constituatur ex partibus, aut totum illud constaret ex partibus finitis, aut infinitis. Non primum, quia partes finitæ nõ possunt constituere nisi finitum. Nec secundum, quia sic totum non esset maius parte: infinito enim nihil est maius. Sed instatur, quia cuiuslibet contradictionis altera pars est uera: sed hæc est falsa, aliqua pars continui nõ est diuisibilis in partes ulteriores, ergo ista est uera: omnis pars ex diuisibilis &c. Item ex singularibus sufficiẽter enumeratis

ratis infertur uniuersale uniuersaliter sumptum: sed hic punctus in linea est a Deo cognit⁹, & similiter iste punctus, & sic de aliis. ergo omnis punctus in linea est a Deo cognitus: ergo cum sint ibi infinita puncta, sequitur, quod totum in quantitate formari potest in multitudine infinita. Item notum est, ꝙ omnis pars est minor toto: in continuo autem sunt infinitæ partes. igitur. Ad primum negatur consequentia: quia ista, omnis pars continui est diuisibilis in partes ulteriores, si fiat ibi distributio pro infinitis, non contradicit isti, aliqua pars cōtinui non est diuisibilis. &c. Et ratio est, quia propositio, quæ habet subiectum includens incompossibilia, non habet contradictoriam sicut ista (omnis homo irrationalis est animal,) huiusmodi autem est ista (omnis pars continui est diuisibilis &c.) q̄a totalitas quę designatur per signū uniuersale, & infinitas partium sunt incompossibile. Ad secundum dicendum, ꝙ maior est uera, quando singularia habent rationē partis respectu talis vniuersalis, uniuersaliter sumpti: unitates autem non possunt habere rationē partis respectu multitudinis infinitæ, quia semper inter partem, & totū est proportio: finiti aūt ad infinitum nulla est proportio. Ad tertium dicendum, ꝙ illa, omnis pars est minor toto verificatur pro multitudine partium abstrahendo a finito & infinito, & nō pro ipsa infinitate. Confirmari aūt possunt prædicta, quia iuxta philosophū ante omnē motum fuit motus, & ante tempus fuit tēpus: sed illud signu uniuersale nō pōt ibi distribuere ꝓ multitudine infinita, sed pro aliqua finita multitudine, q̄m ante infinitā multitudinem dierū nulla fuit dies.

His præmissis ponuntur sex conclusiones. Prima est. Deus uniuersaliter cognoscit omnia: patet, quia intellectus creatus se extendit ad omnia entia cum secundum philosophos ens sit adęquatū obiectū intellectus creati. Intellectus autem diuinus in infinitum excellentior est intellectu creato, igitur. Item intellectio cuiuscunque intelligibilis nominat perfectionem, sed nulla perfectio deest Deo. Con. 1.

Secunda cōclusio. Intellectus diuinus cognoscit infinita: patet, quia cognoscit partes quæ sunt in linea, & tēporis instātia, & numerorum species: huiusmodi autem sunt infinita. igitur. Item intellectus diuinus cognoscit omnia possibilia, & huiusmodi sunt infinita, cum etiam in eadem specie non repugnet indiuidua esse infinita. Con. 2.

Tertia conclusio. Intellectus diuinus omnia cognoscit distincte: patet, quia cognitio uniuersalis, & confusa est imperfecta, & sic repugnat Deo. Con. 3.

Quarta cōclusio. Deus per essentiā suā seipsum, & omnia alia cognoscit: patet, quia essentia diuina radicaliter cōtinet oīa diuina, & eminentissime, & perfectissime cōtinet entitates oīum creabilium: ergo & eorum cognoscibilitates. igitur. Con. 4.

Quinta conclusio. Intellectus diuinus per unicū actū indiuisibilem omnia cognoscit patet, quia Con. 5.

quia æqualis est illimitatio intellectus diuini, & actus eius cũ uterque sit infinitus. vñ eodem actu simplici Deus affirmat, & negat: põt tñ ibi concedi rõnũ formalium non identitas.

Con. 6. Sexta conclusio. Respectu necessariorũ Deus non põt plura cognoscere quàm cognoscit, sed bene respũ contingentiũ. Primũ patet, quia necessitate naturali cognoscit necessaria ante actum uoluntatis, ut postea amplius dicetur: sed uoluntas potest plura velle quàm uelit, cũ possit plura facere, q̃ facit, iõ sicut uoluntas potest augeri obiectiue respectu contingentium, sic & notitia.

Ad tria prima argumenta patet responsio ex dictis.

4 Ad quartum dicẽdũ, ꝙ maior est uera de cognitione, quæ causatur ab obiecto, aut in qua recipitur perfectio aliqua ex ordine ad obiectum: sed scientia Dei nõ est huiusmodi. Non enim cãtur a rebus, neque pfectionẽ aliquã habet ex ordine ad obiecta secũdaria, i. ad creaturas, Nõ. n. quia Deus cognoscit creaturas, ideo sua sciẽtia est perfectior, immo ecõtra, quia sciẽtia sua est pfectissima, ideo cognoscit creaturas.

5 Ad quintũ dicendũ, ꝙ maior est vera ubi obiectũ intelligibile est aliquo modo cã sciẽtię, sed hoc nõ habet locũ in proposito.

6 Ad sextum dicendum, ꝙ antecedens est uerum de uno limitato, sed non de illimitato, quod eminenter continet plura.

7 Ad septimum dicendum, ꝙ maior est uera de eo quod est necessarium, tàm formaliter, quàm causaliter, nõ aũt de eo quod est necessariũ formaliter, & tamen contingenter causat, cuiusmodi est Deus.

Ad octauum dicendum ad cõsequens, quòd Deus potest producere, infinita eo modo quo sunt possibilia. Non sunt autem possibilia, nisi finita in infinitum, quia uidelicet ultra omnia iam producta potest plura, & plura producere, sed nunquam possunt esse in actu producto infinita. infinitas enim repugnat effectui, & ideo in Deo non est potentia productiua infinitorũ, hoc modo, cuilibet enim potentię actiuę correspondet propria potentia passiua. ut habetur. v. & 9. Metaph. 8

De diuinæ scientiæ certitudine.

Vtrum cum scientia Dei stet contingentia rerum.

Sco. 1. sent. d. 39. q. 5. Tho. 1. p. q. 14. ar. 13. Dur. 1. d. 38. q. 3.

CIRCA tertium quod est de certitudine diuinæ sciẽtię quæritur. Vtrum cũ determinàta & infallibili, atque immutabili certitudine diuinę sciẽtię, stare possit eius contingẽtia circa obiecta creabilia, & contingentia ipsorum obiectorum.

Ar. ꝙ Deus non determinate sciat omnia creabilia, quia sm philosophum. De futuris contingentibus non est determinata ueritas: ergo nec determinata scibilitas. igitur. 1 *Libr. 1. Per hiermen.*

Secundo. Si in futuris esset determinata ueritas, & determinata scibilitas, seqtur ꝙ frustra fierent consilia, & negociationes. 2

Tertio. Si Deˀ sciat determinate vnã partẽ & nõ aliã, seqtur ꝙ eius 3

eius sciētia est limitata, quod est falsum: ergo in cōtingētibus nō determinate nouit vnā partem.

4 Quarto ar. ꝙ non cognoscat contingentia infallibiliter: quia sequitur, Deus nouit me sessurū cras, & ego nō sedebo cras: ergo Deus fallit: ergo etiā seq̄tur, De⁹ nouit me sessurū cras, & ego possum nō sedere cras: ergo De⁹ potest falli, patet cōsequentia, quia siue lex ambabus de inesse, seq̄tur conclusio de inesse, ita ex vna de inesse, & alia de possibili, sequitur conclusio de possibili.

5 Quinto. Deus nouit me sessurum cras, & possibile est me nō esse sessurum cras: ponatur ergo ista de inesse dicendo: ego non sedebo cras: sequitur ex hoc Deū falli. Ex possibili aūt posito inesse, nullum seq̄tur impossibile, ergo non est impossibile Deū, siue scientiam diuinam falli.

6 Sexto arguitur, ꝙ Deus non cognoscat cōtingētia immutabiliter, quia non est transitus de contradictorio in contradictorium, siue mutatione. Sed Deus sciens a: potest non scire a: intelligendo per a: aliquod contingens: ergo in scientia Dei erit transitus, de contradictorio in cōtradictorium, & sic mutatio.

7 Septimo Deus nō sciens b, potest scire b, ergo potest incipere scire b, & sic erit mutatio.

8 Octauo arguit, ꝙ Deus necessario cognoscat cōtingentia, q̄a in Deo nulla est mutabilitas, ergo omnia immutabiliter cognoscit, sed in Deo est necessitas immutabilitatis. igitur.

9 Nono, Quicquid potest esse in Deo, pōt esse idē Deo, & ipse Deus, sed q̄cquid pōt esse ī Deo, necessario est in Deo: ergo quicquid pōt esse in Deo, necessario est Deus. Sed scire b, potest esse in Deo, ergo necessario est Deus & sic Deus necessario scit b, & ita diceretur de aliis.

Decimo. Omnis perfectio simpliciter necessario est ī Deo, sed 10 scire b, est pfectio simpliciter. Non enim esset Deus perfectus simpliciter, si nesciret b. igitur.

Vndecimo arguitur, ꝙ cū certitudine diuinæ sciētiæ nō possit stare cōtingētia rei. Nā sequitur. Deus scit hoc futurū esse, ergo hoc necessario erit, patet consequētia, q̄a Dei scientia est simpliciter necessaria, nihil. n. contingens est formaliter in Deo.

Duodecimo. Omne ꝙ est sci- 12 tū a Deo fore, necessario erit. A: est scitum a Deo fore. ergo a necessario erit. Et ita argueretur de omnibus aliis a Deo scitis.

Contra quātū ad primas partes, quicquid est perfectionis in sciētia est attribuendum diuinæ sciētiæ, sed determinatio, infallibilitas, & immutabilitas, ptinēt ad perfectionem sciētiæ. igitur. Et quantum ad alias partes arguitur. Multa sunt possibilia aliter se habere, ergo talia non sunt necessaria, sed contingentia. Si autem aliter se haberent: Deus non sic ea cognosceret, sicut nunc cognoscit, ergo Deus aliter ea cognosceret, quàm cognoscit, & per consequens non cognoscit ea necessario. Notanda sunt quinque præambula. Primum est. Omne contingens etiam antequam ponatur in esse, est determinatum determinatione de inesse: uerbi gratia ista est sic determinate vera: Antichri-

Antichristus erit, q̄ eius cōtradictoria est falsa: patet, quia oē determinate a Deo cognoscibile ē determinate verū. Cognitio.n. sequitur veritatē, & entitatē, sed oē futurū contingens est a Deo determinate cognoscibile, quia, vt dicit August. super Genesim. Deus nō aliter nouit facta q̄ fienda. Cognoscit aūt facta determinate. igr. Secundum est. Nullum cōtingens est determinatum determinatione de possibili, sed indeterminatū: patet, quia nihil q̄d potest esse, & non esse, est determinatū determinatione de possibili, sed omne contingens potest esse, & non esse: hęc enim est ratio contingentis. Tertiū est. In ipsa indeterminatione de possibili, stat præcise ratio contingentię: patet, quia contingens dicitur quod potest esse, & non esse. Item aliquid non est formaliter contingens, nisi quando est, sed contingens quādo est potest non esse. igitur. Maior patet, quia contingentia rei præsupponit eius existentiā, modificatio enim præsupponit modificabile: futurum ergo nō est contingens formaliter, sed erit contingens quando erit. Et similiter præteritum nō est contingens, sed fuit. Minor patet, quia contingens quando est, non necessario est, immo in eodem instanti in quo est, potest esse suum oppositum, non quidem in sensu compositionis, sed in sensu diuisionis. Quartum est. Prima radix contingentiæ est voluntas diuina: patet, quia voluntas diuina cum sit prima & pfectissima causa si causaret necessario, nulla alia causa posset causare contingenter, hoc autem est falsum: igitur: patet illa consequentia, quia causa secūda eo modo causat quo mouetur a prima, ergo si a prima mouetur necessario: necessario causat. Item prima potest causare omnes effectus causæ secundę, sed causa necessario agens egit quantum potest ergo si prima necessario causat, sequitur quod necessario causat omnem effectum, & sic nihil est contingens. Quintum est quod ad videndum qualiter cum certitudine diuinæ scientiæ stat rerum contingentia, consideranda sūt quattuor signa. Primum est, in quo intellectus diuinus in diuina essentia videt quidditates, & terminos omnium complexionum tam naccessarium, quam contingentium. Secundum est in quo intellectus diuinus ex illis terminis format complexiones necessarias quidem, & impossibiles, vt determinatas, contingens vero vt neutras. Tertium est in quo diuina voluntas complexiones contingentes sibi ab intellectu præsentatas, vt neutras determinat ad alteram partem. Quartum est in quo intellectus diuinus uidēs determinationem voluntatis, & sciens esse infallibilē, determinate cognoscit huiusmodi ueritates contingentes sic a uoluntate determinatas. Vel aliter, & melius vt dicit Scot. Præsupposita determinatione diuinæ voluntatis, per quam contingens est determinate verum. Intellectus diuinus in essentia diuina cognoscit illam veritatem, & hoc naturaliter quantum est ex parte ipsius

Aug. super Gen.

1.d.39. q.5.

sius essentiæ, quia naturaliter diuina essentia repręsentat omnia vera. Certitudo, ergo diuinæ scientiæ est in quarto signo, in quo non potest res aliter se habere, quæ in tertio signo indifferens erat ad vtramque non quidem coniunctim, sed diuisim, & sic in illo tertio signo est contingentia. Et si quæratur quomodo in eodem signo, siue instanti durationis, potest idem esse necessarium & contingens. Dicendum, quod sicut necessarium est sedentem non ambulare in sensu compositionis, quod est tamen contingens in sensu diuisionis. Et est diligenter aduertendum, quod ordo signorū naturalis præsuppositionis in eodem instanti durationis est imaginādus nunc omnino idem esse, sicut fuit ab æterno, quia penitus est vnum, & idē instans ęternitatis.

Con. 1. His pręmissis, ponūtur quinque cōclusiones. Prima est. Intellectus diuinus determinatæ, certitudinaliter, ac infallibiliter, & immutabiliter cognoscit omnia etiam cōtingentia: patet, quia quicquid est perfectionis in sciētia, est attribuendum diuinæ scientiæ, & quicquid est imperfectionis, est ab ea remouendum, sed determinatio certitudo & infallibilitas, ac immutabilitas pertinēt ad pfectionē sciç, opposita vero ad imperfectionem, igitur.

s.d.11 q.5. Con. 2. Secunda conclusio. Ideæ non sunt ratio determinatę, & certitudinaliter cognoscendi veritates contingentes quemadmodū aliqui dixerunt: patet, quia nulla ratio repræsentatiua quidditatum, siue terminorum necessario repręsentat veritatem, nisi quæ nata est cognosci ex terminis, sed cōplexio cōtingēs non ē nata cognosci ex terminis, igr. Itē ideæ naturaliter repręsentāt quicquid repręsentāt eo, qp sūt in Deo ante omnem actum voluntatis, sed cōplexiones contingentes nō sunt vere necessitate naturali, sed per determinationē voluntatis, igitur.

Tertia conclu. Coexistentia totius temporis cum ęternitate diuina nō est ratio determinatę cognoscēdi contingentia: patet, quia coexistentia cū sic relatio realis præsupponit existentiā extremorū, sed tempus, & ea, quæ sunt in tempore nō realiter existunt ab æterno, igitur. Itē Deus propter suam īmensitatem, non potest dici coexistere loco, nisi actu existenti: ergo neque per æternitatem coexistit tempori, nisi actualiter existenti. Item, dato, quod esset talis coexistentia, nihil videtur posse facere ad certitudinē diuinæ notitiæ, quia intellectus diuinus nullam certitudinem accipere potest ab obiectis secundarijs, scilicet a creaturis. vilesceret enim si aliquo modo moueretur ab eis. Con. 3.

Quarta conclusio. Essentia diuina est ratio sufficiens cognoscendi determinate certitudinaliter & īmutabiliter omnia: patet, quia eminentissime, & perfectissime omnia continet. Con. 4.

Quinta conclusio. Cum certitudine diuinæ scientiæ stat rerū contingentia. patet, quia sicut voluntas potest nō velle aliquod contingens, sic intellectus potest illo modo non scire, quia videlicet illud contingens, licet Con. 5.

per diuinam voluntatem sit determinatũ ad esse, tñ potest non esse, & sic licet sit determinatũ de in esse est, tamen indeterminatum de possibili. Ratio autem contingentię præcise stat in illa indeterminatione de possibili, vt patet ex tertio præãbulo, igr.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ antecedens est verum de determinatione de possibili, sed non de inesse.

2 Ad secundum dicẽdum, ꝙ ad consiliandum sufficit indeterminatio de possibili.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ antecedens est verũ, si intellectus ita sciret determinate vnam partem, ꝙ nõ posset scire aliam; sed non quãdo, ita scit vnam partẽ, ꝙ de facto non scit aliam.

4 Ad quartum negatur consequentia, quia semper est concomitantia scientiæ, & rei scitę; & ideo sicut res potest non esse, ita Deus potest non scire. & ita nunquam cõtingere potest, ꝙ Deus aliter sciat rem, q̃ res sit, ideo nũquam potest falli.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ ex possibili posito inesse præcise sũpto, nullum sequitur impossibile, sed ex illo cum alio sibi incõpossibili, sequitur impossibile, & sic est in proposito.

6 Ad sextum negatur consequẽtia, quia non est transitus, nisi ꝑ successionem oppositi ad oppositũ, quæ non est possibilis in proposito, licet scientia Dei de se, vt prior naturaliter tendentia ad obiectũ, sit indifferẽs ad vtrũq; oppositum pro eodem instanti, non quidem coniunctim, sed diuisim, non tñ scientia Dei, vt iã respicit alterum oppositum.

7 Ad septimum negatur consequentia, qa nõ põt esse inceptio, nec mutatio, nisi per successionẽ oppositi ad oppositum, quę non habet locum in proposito.

8 Ad octauum negatur secũda consequẽtia, quia immutabilitas negat tantum successionem oppositi ad oppositũ, necessitas uero simpliciter, & absolutè remouet possibilitatem oppositi.

9 Ad nonũ dicendum, ꝙ maior est vera de eo, quod est in Deo formaliter, sed non de eo, quod est in Deo, tanquã relatio rationis, aut sicut quodlibet logicaliter prædicatũ dicitur in esse subiecto, in quem modum appellatio relatiua in Deo est, puta esse dñm, quod ei conuenit ex tempore, & ideo non potest esse idẽ Deo, quia nihil idem Deo est temporale. Scire aũt b, inquantum scire est formaliter in Deo, & ita idẽ Deo, sed inquantum est talis termini non conuenit Deo, nisi secundo modo, inquantum videlicet illud obiectũ, vt cognitum, respectum habet ad Deum.

10 Ad decimũ dicẽdum ad minorem, quod scire b, inquantum scire simpliciter est perfectio simpliciter, sed non inquantũ est talis termini, sed illo modo est perfectio, cum addito quod necessario concomitatur perfectionem illam, quia vt obiectum illud, vt cognitum necessario habet respectum ad scientiam diuinam, tñ neque ꝑ illum respectum, neq; propter appellationem relatiuã in scientia Dei, ipsa scientia est perfectio simpliciter, sed ex sua ratione præcise sumpta.

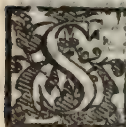
11 Ad vndecimũ negat cõsequentia. Et ad probationem dr̃, ꝙ licet

cet scientia Dei in se sit necessaria, non tñ sibi conuenit necessitas inquantum trãsit super obiectum contingens.

12 Ad vltimũ negatur cõsequentia, quia minor non est de inesse simpliciter, ut requiritũ ĩ tali mõ arguendi, licet.n. sit semper vera, tamen non est necessaria.

PORTIO II.

De Dei prouidentia, & dispositione.

SUPERIUS dictum est de intellectu diuino, & eius scientia. Consequenter dicendum est de diuina voluntate, et de iis quæ ad eã pertinẽt. Vbi primo dicendũ est de Dei prouidẽtia et dispositione. Secundo de diuinæ voluntatis extẽsione. Tertio de eius impletione. Quarto, de promissione, Quinto de creatæ volũtatis ad diuinã cõformitate. Sexto de diuina dilectione. Septimo de ira Dei, et odij cõditione. Octauo de diuina misericordia, & iustitiæ rõne.

1 *Utrum diuinæ prouidẽtiæ omnia sint immediate subiecta.*

Tho. 1. p. q. 22. ar. 2. Du. 1 d. 39 q. 3.

CIRCA primũ, primo quæritur. Vtrum diuine prouidẽtiæ oĩa sint ĩmediate subiecta.

1 Primo arguitur, ꝙ in Deo non sit prouidentia, quia ẜm Tuliũ, prouidentia est pars prudentiæ, sed in Deo nõ est prudẽtia, igr. Minor patet, quia ẜm Philo. prudentia est bene consiliatiua, sed cõsiliari non pertinet Deo, cum nihil habeat dubium, igitur. *Ethico. lib. 6.*

Secundo arguitur, ꝙ non oĩa subsint diuinæ prouidentiæ, quia nullum fortuitum est prouisum, sed multa sunt fortuita, igitur. 2

Tertio. Omnis sapiens prouisor excludit oẽ malũ, & defectũ, quantum potest a rebus, quibus hẽt prouidere, sed Deus non excludit omnem defectum a creaturis, cum tamen posset, igitur. 3

Quarto. Nulla res, quę sibiipsi derelinquitur subest prouidentiæ alterius, sed homo sibiipsi derelinquitur, iuxta illud Ecclesiastici: Deus ab initio cõstituit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui. De malis.n. nominibus specialiter dicit Psa. Dimisit eos secundum desideria cordis eorum. 4 *Eccl. 15.*

Quinto. Dicit Apostolus, ꝙ non est a Deo cura de bobus. Et idem diceretur de aliis creaturis irrationabilibus, igitur. 5 *1. Cor. 9.*

Contra dicitur Sapientiæ. Tu aũt pater gubernas omnia prouidentia. Et Gregorius in moralibus. Mundum per seipsum regit, quem per seipsum condidit. Notanda sunt tria præambula. Primum est, ꝙ prouidentia dupliciter accipi potest. Vno modo pro præuisione rerum, & sic pertinet ad intellectum. Alio modo pro earum determinatione, aut præordinationem, & sic pertinet ad voluntatem. Secundum est, quod circa prouidentiam duo sunt consideranda. Vnum est ipsa præordinatio. Et aliud est ipsius præordinationis executio. Primũ est æternum & secundum tẽporale. Tertiũ est, ꝙ prouidentia non dicit aliquem formalem respectũ ad creaturas, sed tãtum appellatio- *Sap. 9.*

nem relatiuam inquantum ipse Deus sub ratione absoluta, terminat respectum creaturarũ inquantum sunt præuisæ aut uolitæ a Deo. Et si queratur. An respectus rei in esse volito ad ipsã volitionem sit respectus rationis. Dicendum, ꝙ si sumatur respectus rationis generaliter pro omni respectu non reali, illo modo est respectus rationis, sed non accipiendo respectũ rõnis specialiter pro respectu, qui est in aliquo per actum rationis.

Con. 1. His pręmissis ponuntur tres conclusiones. Prima est. Sumẽdo prouidentiã pro pręuisione, oĩa creata subduntur diuinæ prouidentiæ, & ab ęterno. patet, quia Deus ab æterno nouit omnia.

Con. 2. Secunda conclusio. Sumendo prouidentiam pro diuina præordinatione in Deo est prouidẽtia respectu oium creabilium ẽt ab æterno. Patet, quia omnis potentia operatiua perfecta, põt habere actum operandi respectu cuiuscunq; obiecti, natum est cadere sub tali potentia, & diuina voluntas est potẽtia operatiua perfecta; ergo põt habere actum circa quodcunq; volibile. Hoc autẽ non põt ex tempore, quia sic esset ibi nouitas, & mutatio, igitur ab æterno hẽt illum actum volitiuum, & pręordinatiuum omnium creabilium.

Con. 3. Tertia conclusio. Quantum ad rationem præordinationis, omnia sunt ĩmediate subiecta diuinæ prouidentię quantum vero ad huius præordinationis executionem, quæ gubernatio dr̃ aliquo modo Deus immediate omnibus prouidet, & aliquo modo mediate. Primũ patet, quia Deus per seipsum omnia præordinauit. Secundum patet, quia ẽt per seipsum oĩa gubernat immediatius, q̃ causæ secundæ, cum etiã ipse causas secundas applicet propriis effectibus. Tertium patet, quia Deus inferiora gubernat per superiora nõ quidem pp defectum suæ potestatis, sed pp abundantiam bonitatis, pp quã dignitatẽ causalitatis cõicat ẽt creaturis inquantum ergo superiora, quæ habent a Deo vim gubernatiuã, & causatiuã causant, & gubernant inferiora, dr̃ Deus mediantibus superioribus gubernare inferiora.

Ad primum argu. neganda est minor. Et ad probationem dicẽdum primo, ꝙ prudentia præcise sumpta, excludendo Eubuliã sibi annexam, non est consiliatiua, sed est præceptiua, quod maxime conuenit Deo. Secundum dicendum, ꝙ licet consilium, siue consiliatio inquantum nominat inquisitionem veritatis nõ sit in Deo, bene tñ quantum ad rectitudinem, & certitudinẽ operandorum, quæ est finis consilii. 1

Ad secundum dicẽdum ad minorem, ꝙ licet multa sint fortuita respectu causarum secundarũ, nihil tñ est fortuitum respectu primæ causæ, nihil .n. fit præter eius præordinationem. 2

Ad tertium dicendum, ꝙ maior est vera de prouisore particulari, sed non de vniuersali, qui si impediret omnia mala, multa bona deessent. Si enim non fuisset persecutio tyrannorum, non fuisset patientia martyrum. 3

Ad quartum dicendum ad minorem, ꝙ homo dicitur sibiipsi relinqui, non per exclusionem 4

diuinæ

diuinæ prouidentiæ ab homine, sed pp usum liberum voluntatis proprie quam tñ habet a diuina prouidentia. Quod autem dicit̃ de malis hominibus ꝙ a Deo dimittuntur, hoc non est intelligẽdum per exclusionem omnimodam diuinæ prouidentię, sed per exclusionem tantum illius specialis curę, quam habet Deus de electis, per quam non permittit eos finaliter impediri a consecutione proprie salutis.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ de irrationabilibus eo ꝙ non hñt dominium sui actus, nõ est Deo specialis cura, per quam aliquid eis imputetur ad meritum, uel demeritum, pęnam uel præmiũ, quemadmodum curam habet de hominibus, non tamen excludũtur irrationabilia ab vniuersali Dei prouidentia.

Vtrum prædestinatio sit actus distinctus a præscientia.

Tho. 1. p. q. 23. ar. 5. Dur. 1. d. 41. q. 2.

SECVNDO queritur. Vtrũ prædestinatio sit actus distinctus a præscientia Dei, habẽs rationem ex parte prædestinati, & necessitatem sibi imponens.

1 Primo arg. contra primũ, quia predestinatio videtur esse quædam præscientia iuxta illud ad

Rom. 6. Roma. 6. quos præsciuit, & prędestinauit &c.

2 Secundo arg. ꝙ prædestinationis, sit aliqua ratio in prędestinato, quia nulla est personarum acceptio in Deo, ergo non magis prędestinat unum, quam alium, nisi præsupposita aliqua inæqualitate in eis.

Tertio, Deus est summe liberalis, & summe potens, ergo uniuersaliter omnibus vult dare gloriam, & gratiam, nisi sit aliqua differentia & inęqualitas ex parte receptiuorum. 3

Quarto argu. ꝙ prędestinatio imponat necessitatem, quia oẽ pręteritum est simpliciter necessarium. Vnde dicit Aristot. Hoc solo priuatur Deus, ingenita uidelicet facere quę facta sunt; sed prędestinatio alicuius est preterita cum sit ab ęterno, ergo est simpliciter necessaria: & per cõsequens, ille qui prędestinatus est, non potest, nõ prędestinari, ergo necessario saluabitur. 4 6. Ethic.

Quinto. Predestinatus nõ põt damnari, nisi per actum proprię uoluntatis, siue actus proprię uoluntatis non potest impedire diuinam ordinationem: ergo non potest prędestinatus damnari, & sic necesse est eum saluari. 5

Contra quantum ad primum, pręscientia pertinet ad intellectum, prędestinatio vero ad voluntatẽ iuxta illud ad Ephe. 1. Prædestinauit nos secũdum propositum voluntatis suæ quãtum ad secundum prędestinatio est ęterna, quicquid autẽ est in creaturis est temporale, nihil temporale est ratio æterni, quantũ ad tertiũ prædestinatus potest peccare mortaliter ergo damnari. Ephe. 1.

Notanda sunt tria pręambula. Primum est. Prescientia potest accipi dupliciter. Vno modo pro pręcognitione diuina de quibuscunque futuris contingentibus, & sic etiam predestinati dicuntur pręsciti. Secundo modo pro sola pręcognitione damnationis

reproborũ, & sic soli reprobi dicuntur præsciti. Secundũ est. Prędestinatio potest, accipi dupliciter. Vno modo pro præcognitione quam habet Deus de salute electorum, & sic est actus intellectus. Alio modo pro præordinatione, & determinatione huiusmodi salutis, & sic est actus voluntatis: & hoc modo proprie dicitur prędestinatio. Nam prædestinatio nominat sententiã diffinitiuam. Diffinire autẽ in contingentibus pertinet ad voluntatem. Tertium est Actio diuina potest dupliciter considerari. Vno modo inquantum est a Deo & sic actionis diuinæ nulla est ratio: neque vt finis, nisi vt sua bonitas, aut iustitia manifestetur. neque vt efficiens, nisi sua voluntas. Alio modo inquãtum transit, siue terminatur ad obiectum, & sic ex parte recepti ui bene potest esse aliqua ratio propter quam actio diuina terminatur ad ipsum.

Con. 1. His præmissis. ponitur quinque cõclusiones. Prima est. Prædestinatio proprie sumpta, videlicet secũdo modo, formaliter distinguitur a pręscientia: patet, quia prædestinatio, est actus voluntatis: pręscientia vero, est actus intellectus.

Con. 2. Secũda cõclusio. Prędestinatio, & reprobatio sũt vnus, & idẽ actus volũtatis diuinę: patet, quia sicut diuinus intellect⁹ omnia, tã bona quã mala vno & eodem intuitu videt, sic diuina voluntas omnia quæcunque vult eodem actu vult, & sic eodem actu, vult salutẽ electorũ & damnationem malorum. Vnde patet, quod prædestinatio, & reprobatio non differunt ex parte principalis significati; sed ex parte connotati, quia videlicet prędestinatio connotat salutem in obiecto, & reprobatio damnationem.

Tertia conclusio. Neque prædestinationis, neque reprobationis est aliqua ratio in obiecto in quantum actus ille prædestinatiuus, aut reprobatiuus est, a Deo: patet, quia nihil temporale est ratio ęterni, sed quicquid est in obiecto prædestinato, aut reprobato est temporale prędestinatio vero, aut reprobatio est actus eternus, igitur. Con. 3.

Quarta conclusio. Et si prędestinationis non sit in prædestinato aliqua ratio propter quam actio illa diuina terminatur adhuc magis, quam ad illum tamẽ hoc modo est in res probato aliqua reprobationis ratio. Primũ: patet, quia omnis ordinate volens finem & ea quæ sunt ad finem prius vult finem, q̃ ea quę sunt ad finem, ea.n.quę sunt ad finẽ inquantutũ huiusmodi non sunt volẽda, nisi propter finem. Sed beatitudo est vltimus finis creaturæ rationalis, ergo Deus prius vult creaturæ rationali beatitudinẽ, q̃ ea quæ ordinatur ad beatitudinem: ergo nõ sibi vult beatitudinẽ propter aliquod meritum præuisum, Secundum: patet, quia damnatio non est bona, nisi quia iusta: Vnde dicit Augustinus sexto. super Gene. quod Deus non prius est vltor quàm aliquis sit peccator. Vnde crudelitatis est, velle aliquem punire, non præcedente in eo culpa, ergo Deus non vult aliquem damnare nisi propter peccatum Con. 4. Lib. 11. super Genes.

catum mortale finale in eo præuisum, & sic nunquam reprobat sine ratione ex parte reprobati. Et si instetur, quia quando Petrus & Iudas, vt æquales in naturalibus præsentati sunt diuinę voluntati. Et sicut patet ex prædictis Deus primo voluit Petro beatitudinē. Quæritur quid tunc voluit Iudę? si beatitudinem, ergo prædestinauit eum. Si dānationem, ergo sine ratione reprobauit. Dicendum quod in illo primo instanti nihil voluit Iudæ, sed fuit sola negatio volitionis salutis circa Iudam. In secundo autem instanti, quā do Petro voluit gratiā finalem, nihil etiā voluit Iudæ, sed fuit tantum actus negatiuus circa Iudam. In tertio autem instanti voluit permittere Petrum esse de massa perditionis: & tunc simili modo, idē voluit de Iuda. Et iste est primus actus positiuus circa Iudam: Ex quo sequitur Iudam futurum esse finaliter peccatorē præsuppositis negationibus prędictis. In quarto ergo instanti quando Iudas, vt finaliter peccator offertur diuinæ voluntati, diuina voluntas vult eum damnare, & sic eum reprobat. Nec mirum si alius est ordo prædestinationis, & alius reprobationis, quia omnia bona sunt Deo attribuēda, mala vero nobis. Et ideo prædestinare aliquē sine rōne congruit diuinæ voluntati, sed non videtur posse immediate velle damnationem alicui, vt præcise cognito in puris naturalibus, sed vt præuiso in peccato mortali finali.

Con. 5. Quinta conclusio. Hæc propositio prędestinatus potest dānari in sensu composito est falsa, sed in sensu diuiso vera. Primum patet, quia diuina prædestinatio est infallibilis. Secundum, patet, quia per prędestinationem non confirmatur aliquis in bono, ergo ille qui est prædestinatus potest peccare, & eadem ratione in peccato finaliter stare, & sic damnari.

Ad primum argumentum, pa- 1
tet responsio ex dictis.

Ad secundū negat consequen- 2
tia, quia nō dicitur esse personarum acceptio, nisi quando vna persona præfertur alteri indebite. hoc autem nō potest habere locum in Deo qui nulli est debitor. Vnde si dat vni & nō alteri nemini facit iniuriā. Vnde non eligit aliquos, qa boni sunt, sed eos eligit, vt boni sint, ita ꝙ in ipsis non est ratio propter quā sic eliguntur a Deo, sed eos eligit Deus ex mera voluntate.

Ad tertiū negatur consequen- 3
tia, quia decens est, vt aliquibus gratiam & gloriam cōmunicet, & non aliis, vt sic ostendat se libere, & non necessario bona sua liberaliter communicare.

Ad quartum negatur minor, 4
in Deo enim idem est prædestinasse: prædestinare, & prædestinaturum esse, actus enim prædestinandi non transit in præteritum cū sit in nunc æternitatis quod est simplicissimū. Vnde ita nunc potest Deus in nunc æternitatis aliquid velle aut aliquem prædestinare, sicut si ad nihil fuerit voluntas eius determinata.

Ad quintū negatur consequē- 5
tia, quia non potest stare determinatio voluntatis cū opposito

eius qđ determinauit. Nā sicut prædestinatus potest peccare & dānari: ita Deus potest eum nō prædestinare. Hæc.n.seinuicem necessario concomitantur.

De diuinæ voluntatis extensione.

Vtrum Deus causaliter se extendat ad alia a se.

Scot.1.d.45.q.1. Tho.1.p.q.19.art.2. Dur.1.d.45.q.1.

CIRCA secundum, quod est de diuinæ voluntatis extensione quæritur. Vtrum diuina voluntas immediate causaliter se extendat ad omnem effectū? Arguitur quòd non.

1 Primo sic. Sicut causa primaria plus influit in effectum, quā secundaria ita etiam prius. Sed quod est prius productum non potest postea produci, ergo si diuina voluntas, quæ est prima causa producit oēm effectū, sequitur ꝙ causa secūda, nihil producit, quòd est falsum.

2 Secūdo. Aut diuina voluntas totaliter producit effectum, & sic causa secunda superfluit. Aut partialiter tantum: & sic videtur esse insufficiens quod incōueniens est dicere.

3 Tertio. Si secūda cā nihil producit, nisi præsupposita influentia diuinę volūtatis seq̃tur ꝙ nihil producit, nisi vt causa partialis, ergo nō posset inferri perfectio causę ex perfectione effectus, patet ista cōsequētia, quia non oportet cām partialem esse perfectiorem suo effectu.

4 Quarto, Si diuina volūtas cōcurrit ad quemcunque actum, sequitur quòd concurrit ad actū generandi, sed hoc est falsum, quod patet, quia a quocunque est actus generandi, illud generat: sed Deus non dicitur generare, ea quæ in istis inferioribus generantur, igitur.

Quinto, Si Deus cōcurrit ad actum volendi in nobis, aut diuina voluntate assistēte voluntas nr̄a pōt nō agere: & sic diuina voluntas per nostrā est impedita, aut nō pōt nō agere & sic nō plus libere, aut cōtingenter agit, quàm sol qui assistente sibi diuina volūtate radiū causat. 5

Sexto. Deus non potest causaliter concurrere ad actum peccati, igitur. 6

Contra. Diuina voluntas est prima cā simpliciter oīum creabiliū. Notādū ꝙ sicut dicit btūs Bonau. in primo sn̄arū duplices sunt effectus diuinæ voluntatis. Quidā sunt quorū diuina voluntas est tota cā non concurrēte aliqua cā particulari, cuiusmodi sunt illa q̃ sola creatione producunt. Alij sunt quorū diuina voluntas est cā cū alia cā particulari concurrente cuiusmodi sunt ea, quæ producuntur a causa naturali, quæ nō req̃ritur propter indigentiā diuinæ voluntatis, sed propter summā eius liberalitatē, quæ dat creaturis nō solum esse, sed etiam virtutem & actum causandi ꝑpter ordinem, & connexionem vniuersi, & sic vna causa non derogat alteri, quia totus effectus a diuina voluntate, & totus a causa secūda, licet alio, & alio modo.

Hoc p̄misso ponunt duę conclusiones. Prima est. Effectus q̃ sola creatione producunt sunt simpliciter Con.1.

ſimpliciter immediate a diuina voluntate, patet, quia ſola creatio eſt a ſolo Deo vt alias dicet.

Con. 2. Secunda concl. Eeffectus illi qui ſunt a diuina voluntate concurrente cā ſecūda, ſunt ab ipſa diuina volūtate, tā mediate quā immediate: patet, qa diuina voluntas, dat cauſis ſecūdis virtutē agendi per quā producūt effectus ſuos, & ſm hoc tales effectus ſunt a diuina voluntate mediantibus cauſis ſecūdis. Ipſa ēt diuina voluntas concurrit cum cauſis ſecundis in productione ſuorū effectuum ſm ſeipſam: & ſic tales effectus ſunt immediate ab ipſa. Item effectus cauſarū ſecundarum: non ſolum dependent a diuina voluntate mediātibus cauſis ſecundis. Quod patet, quia ſi ſic ceſſante dependētia effectus permanentis ad cauſam ſecundā, a qua nō depēdet, niſi in fieri, ſequeret, ꝙ ceſſaret etiā dependētia illius effectus ad cauſam primā, quod eſt falſum. Item nulla cauſa ſecunda agit independenter, cauſa ergo ſecunda, & in eſſendo, & in agēdo, dependet a diuina voluntate. Inquantū ergo habet eſſe ab ipſa effectus eius eſt ab ipſa diuina voluntate, mediāte ipſa cauſa ſecunda. Inquantum vero ipſa actio ſecundæ cauſæ eſt a diuina voluntate effectus eius eſt immediate ab ipſa diuina voluntate, a quo.n. eſt actio immediate: ab illo eſt immediate effectus per actionem productus.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ minor eſt vera in ſignis ſucceſſiuis, vbi productio tranſit in præteritum: non autem in ſignis permanentibus.

Ad ſecundū dicendū, ꝙ diuina voluntas quāuis poſſet totaliter cauſare, tū libere actionē ſuā moderatur ne cauſæ ſecundę ſubtrahat cauſalitatis dignitatē, quod nō facit ꝓpter ſuā inſufficientiā: ſed propter ampliorem ſuæ bonitatis diffuſionē. 2

Ad tertiū negatur conſequentia. Et ad probationē dicitur ꝙ illud aſſumptū eſt verum de cā partiali in ordine cauſarū creatarum: ſed non de cauſa, quæ dicitur partialis propter concurrentiam diuinæ voluntatis. cauſa enim naturalis, quæ eſt totalis in ordine cauſarum naturaliū: non obſtante generali influentia diuinę voluntatis ſemper eſt perfectior ſuo effectu. 3

Ad quartum conceditur, ꝙ diuina voluntas cōcurrit ad actū generandi creaturarum: Et cum arg. a quocunque eſt actus generandi illud generat. Verum eſt a quo eſt actus generandi tanquā ab agente per ipſum: ſed non tanquam ab vniuerſaliter cauſante ipſum. 4

Ad quintū dicendum, ꝙ diuina voluntate aſſiſtēte voluntati noſtræ, & pręcauſante, voluntas nr̄a, pōt non agere: nō ſic autem poſſet ſol non cauſare radiū aſſiſtēte ſibi voluntate diuina. Ipſa vero volūtate diuina aſſiſtente volūtati nr̄æ, & cōcauſante neceſſe eſt voluntatē nr̄am agere eo modo quo dicitur oē, quod eſt quādo eſt neceſſe eſt eſſe. Si aūt pręſcindatur illud ſignū naturæ, in quo diuina voluntas dicitur p̄cauſare in illo ſigno non eſt in poteſtate nr̄æ voluntatis agere, & non agere, quia pro tali ſigno non ſibi competit poſſe 5

agere,

agere, sicut causæ vniuersali.

6 Ad sextũ dicendũ ad antecedens, quod diuina voluntas concurrit ad id qd est positiuũ in actu peccati: sed nõ ad deformitatẽ in qua formaliter cõsistit rõ peccati. Et si instet, qa aliquibus actibus inseparabiliter est annexa deformitas a Deo, vt sit de eis demonstrabilis, vt passio de subiecto, sicut patet de actu mẽtiendi, & de actu odiẽdi Deum: sed a quocunq; ẽ subiectũ, ab eo dẽ ẽ passio: ergo si diuina voluntas ẽ cã positiui ĩ actu, erit ẽt cã deformitatis. Dicẽdũ, quod minor est vera tm̃ de passione positiua, q̃ hẽt cãm effectiuã, & non de passione primitiua, quæ nullam habet causam effectiuam: sed defectiuam tantum, cuiusmodi est deformitas peccati.

De diuinæ voluntatis impletione.

Vtrum diuina voluntas semper impleatur.

Scot. 1. sent. d. 46. q. 1. Tho. 1. p. q. 19. ar. 6. Dur. 1. d. 46. q. 1.

CIRCA tertiũ, quod est de diuinæ voluntatis impletione quæritur. Vtrum diuina voluntas semper impleatur?

1 Arguitur quòd non, quia dicit Apost. Deus vult omnes homines saluos fieri: & tamẽ non omnes saluatur igitur. 1. Thi. 2.

2 Secundo. Dicit Saluator loquẽs ad ciuitatem Hierusalem. Quotiens volui congregare filios tuos, &c. & tamen non omnes eos congregauit. igitur. Matth. 23.

Tertio. Omnis causa cuius effectus contingenter euenit, potest impediri, sed effectus diuinæ voluntatis in creaturis contingenter euenit: ergo diuina voluntas potest impediri, & sic non semper impletur, Contra. Ad Romanos. 9. Quis resistet voluntati eius? Et ps. Omnia quæcunque voluit dominus, fecit. Notanda sunt tria præambula. Primum est, quòd in Deo distinguitur voluntas beneplaciti, & voluntas signi. Voluntas beneplaciti dicitur volitio Dei efficax respectu effectus producti, vel producibilis quando videlicet effectus ille, sic placet Deo quòd omnino determinatus est eum ponere in esse. Voluntas autem signi in Deo dicitur illud quod solet esse in nobis signum volendi, sicut cum aliquis aliquid precipit signum est, quod ipse vult id fieri. Et ideò preceptum Dei dicitur eius voluntas, quia est signum diuinæ voluntatis. Secundum est, quod secundum doctores quinque sunt huiusmodi signa diuinæ voluntatis precipua, quæ habentur in hoc versu. Precipit ac prohibet, permittit, consulit, implet, quorum sufficientia sic habetur, quia aut signum diuinæ voluntatis est respectu præsentis, vel respectu futuri, nec oportet assignare, aliam differentiam respectu præteriti, quia quantum ad hoc non est differentia præsentis, & p̃teriti: si sit respectu presentis. Aut est respectu boni: & sic est impletio, siue operatio. Aut respectu mali, & sic est permissio. Et hæc duo signa pertinent etiam ad voluntatem beneplaciti. Si vero sit respectu futuri: aut est respectu mali, & sic

sic est prohibitio, aut respectu boni necessarij, & sic est præceptio. Aut respectu boni super erogationis, & sic est consilium. Et hæc tria distinguunt contra voluntatē beneplaciti, nisi sumeret voluntas beneplaciti large pro volitione diuina respectu cuiuscunque obiecti quod aut sibi placet boni inesse, aut sibi placet illud non impedire. iuxta quod dicit Aug. in Encheridion. Nihil fit, nisi Deus velit, aut faciendo, aut sinendo vt fiat. Tertium est, quod secundum Damasc. distinguitur voluntas diuina per volūtatem antecedentem & consequentem. Voluntas antecedens dicitur voluntas, qua Deus vult aliquid quantum in se est. Vnde hæc voluntas respicit rem sine circunstantijs particularibus. Voluntas aūt consequens dicitur, quæ respicit rem sub certis circunstantijs. Et dicitur consequens non, quia eō sequitur merita, aut demerita. sed quia est secundum præscientiam meritorum, aut demeritorum. Ad voluntatem itaque antecedentem pertinent illa tria signa præceptum: prohibitio: & consilium. quibus etiam ostēdit Deus se velle omnes saluare. Alia vero duo signa, scilicet permissio: & impletio pertinent ad voluntatem consequentem.

Aug. in Encheridion.

Con. 1. His præmissis, ponuntur duæ conclusiones. Prima est voluntas signi in Deo non semper impletur. patet, quia multi transgrediuntur præceptum Dei, quod est signum voluntatis eius.

Con. 2. Secunda conclusio. Voluntas beneplaciti, siue voluntas consequens in Deo semper impletur. patet, quia quando diuina voluntas est determinata vltimā determinatione ad ponendum aliquid inesse infallibiliter illud ponitur: cum diuina determinatio sit infallibilis. Sed velle aliquid volūtate beneplaciti est vltima determinatio diuinæ voluntatis, igitur. Item causa determinata vltima determinatione ad ponendum effectum in esse si non ponit illum inesse, hoc est, aut propter impotentiam, qua videlicet est insufficiens: aut quia impeditur ab alio, aūt quia est mutabilis antequam effectus ponatur in esse. Sed diuina voluntas, nec est impotens, nec impedibilis, nec mutabilis. igitur.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd Apostolus ibi loquitur de voluntate antecedētē, qua Deus vult omnibus salutem inquantum dat omnibus naturam ordinabilem ad salutem, & rectas leges, & alia adiutoria sufficientia ad salutem quantum est ex parte sui. Vel dicendum secundum Augustinum, quòd ibi est distributio accommoda, quia videlicet nemo saluatur, nisi Deus velit, ideo vult omnes illos saluari qui saluantur. sicut ista propositio. Omnis homo timet in mari. Vel aliter dicendum, quòd ibi est distributio pro generibus singulorum, & non pro singulis generum, sicut in ista (omne animal sunt in arca Noe) ita quòd sensus est quod de omni natione hoīum vult Deus aliquos saluos fieri. Prima tamē responsio videtur magis conueniens, & magis placet modernis theologis.

Ad secundum dicendum similiter.

Ad

3 Ad tertium dicendũ, ꝙ maior est vera, quando effectus non necessario sequitur ad causam: sed in creaturis, licet effect⁹ diuinę voluntatis sit contingens, tamẽ necessario sequitur ad uoluntatem Dei efficacem, scilicet ad voluntatem beneplaciti, ita quòd licet non sit ibi necessitas consequentis: est tamen necessitas consequentiæ.

De diuina permissione.

QVAESTIO VNICA.

Vtrum Deus velit mala fieri.

Scot.1.sen.d.47.q.1.Tho.1 p.q.19.ar.9.Dur.1 d.46.q.2.

CIrca quartum, quod est de diuina permissione quæritur. Vtrum diuina uoluntas debeat permittere mala fieri.

1 Arguitur ꝙ nõ, qa sup illo. Digni sunt morte nõ solũ q faciũt, sed ẽt qui faciẽtibus consentiũt. *Rom.1.* Dicit glosa. Cõsentire, est pmittere qñ quis impedire põt. Sed Deus põt impedire malũ, ergo si pmittit, consentit ꝙ est falsum.

2 Secundo. Si Deus permittit iustũ peccare. Aut hoc est per viã misericordiæ, aut p viã iustitiæ. Et cõstat ꝙ non per uiã misericordiæ. Nec videtur posse dici, ꝙ hoc fit per viam iustitiæ, cum iustus hoc non meruerit.

3 Tertio. Si permissio sit in Deo aut est actus positiuus, aut negatiuus: Non primum, quia nõ est actus positiu⁹ volũtatis, nisi volitio, & nolitio. Sed Deus respectu peccati nõ habet uolitionẽ, neque nolitionem. Nec potest dici, quòd sit actus negatiuus, quia si sic, non uidetur quo modo Deus habeat certam scientiã de peccato futuro. Non enim cognoscit futura contingentia, nisi per determinationem uoluntatis, quæ est per actum positiuũ.

Contra, super illo, Abundabunt tabernacula prædonum. *Iob. 11.* Dicit Gregorius: Omnipotens Deus, quòd prohibet congruit vt fieri sinat. Notanda sunt tria præambula. Primum est, quod permissio dicitur tripliciter uno modo permittere, idem est quòd non punire, sicut dicebat dominus. Ad duriciam cordis vestri *Matth. 19.* permisit uobis Moyses libellum repudij, quia scilicet non puniebat. Secundo modo permittere idem est, quòd non prohibere, sicut super illo psal. Irascimini, *Psal. 4* & nolite peccare. Dicit glosa. Permittit, quod necessitatis est. Tertio modo permittere, idem est quòd non cohibere, siue nõ impedire, & sic permissio dicitur signum diuinę voluntatis, & hoc modo hic loquitur de permissione. Secundum est, quod ad permissionem, prout dicitur esse in Deo tria concurrunt. Primum est scientia, nullus enim dicitur permittere, quod ignorat. Secundum est non uelle malum fieri, aut non fieri, & istud non velle contradicit uolitioni, nec est aliud quàm negatio act⁹ positiui in uoluntate. Tertiũ est uelle reflexum inquantum uidelicet diuina uolũtas uult se non uelle malum fieri, aut non fieri. Et ratione huius dicitur Deus uolens permittere: formaliter, autem ipsa permissio nominat ipsam non uolitionem. Alia vero duo concomitanter se habẽt.

Tertium

Tertiũ est, quòd triplex est malum. Primum est malum naturæ, sicut corruptio in rebus naturalibus. Secundum est malum pęnę, quod uidelicet quis punitur. Tertiũ est malũ culpæ, pro quo uidelicet q̃s iuste punitur.

Con. 1. His præmissis, ponuntur quattuor conclusiones. Prima est. Malum sub ratione mali non est a Deo volitum. patet, quia malum sub ratione mali formaliter, est extra obiectũ formale voluntatis, ideo non est uolibile.

Con. 2. Secunda conclusio. Malum naturę, & malum pęnæ sunt a Deo volita secundum accidens: patet, quia illud est a Deo volitum per accidens, quod licet sub ratione formali non habeat rationem boni, tamen est occasio, & medium maioris boni in vniuerso, sed malum naturæ, & malum pęnę sunt huiusmodi. igitur. Minor patet, primo de malo naturæ: quia corruptio unius est generatio alterius: & sic illa corruptio pertinet ad propagationem naturam. Patet secundo de malo pęnę, quia per illud fit declaratio diuinæ iustitiæ, & sapientiæ.

Con. 3. Tertia conclusio. Deformitas mali culpæ, nullo modo est a Deo volita, patet, quod maxime odit Deus non est a Deo volitũ: sed Deus maxime odit malum culpæ. Vnde dicitur. Altissimus odio habet peccatores: quod nõ est, nisi ratione culpæ. *Ecclesia. 12.*

Con. Quarta conclusio. Deus debet permittere malum culpæ fieri: patet, quia decet vt gubernet creaturas secũdum conditiones, quas eis indidit. Vnde Augusti. vij. de ciuitat. Dei. Deus creaturas quas condidit, sic administrat ut eas proprios motus agere sinat. Sed homini dedit voluntatem liberam, quę peccare potest. igitur. Decet, vt permittat hominem peccare si velit. *Augu. 7. deci. Dei.*

Ad primum argumentum dicendum ad maiorem, quod illa glosa loquitur quando quis sic permittit, quòd non cohibet, vel impedit, nec transgressorem arguit, nec punit, cum tamen possit: talis enim consentit. Deus autem licet non cohibeat malum fieri: tamen peccantes arguit & punit.

Ad secundum dicendum, ꝙ illa permissio est per viam iustitiæ, non quæ sit meritorium exigentia, sed quæ est concedentia diuinę sapientiæ.

Ad tertium dicendum, quòd aliqui dicunt permissionem esse nolitionem non efficacem, videlicet quando sic est nolitio respectu alicuius rei, quòd illa displicet: sed tamen nolens non impedit eam efficaciter. Sed hoc non videtur cõuenienter dictũ, vt dicit Sco. quia positio cuiuscũque noliti videtur esse cũ aliqua tristitia, quæ non potest esse in Deo. Ideo conuenientius dicendum est, quòd permissio nominat negationem volitionis, vt dictum est. Et cum arguitur, quia si sic, Deus non videretur posse habere certam noticiam de peccato futuro. Dicendum, quòd Deus non cognoscit de certo aliquem peccaturum, ex eo quòd videt se permissurum præcise, sed ex eo, quòd uidet se cooperaturum in positiuo peccati, si sit peccatum commissionis, vel non cooperaturum in actu necessario

cessario, si sit peccatum omissionis.

De creata voluntatis ad diuinam conformitatem.

Vtrum conformitas uoluntatis creatæ ad diuinam, faciat eam bonam moraliter.

Scot.3 sent. d.48. q.1. Dur.1.d.48. q.1.& 2.

Circa quintū queritur. Vtrum conformitas volūtatis creatæ ad diuinam voluntatem faciat iustam & bonā moraliter.

1 Primo arguitur, ꝙ non sit possibilis illa conformitas, quia finitum non potest cōformari infinito: sed volūtas diuina est infinita: & volūtas creata est finita.

2 Secundo arguitur, ꝙ voluntas creata non sit bona ex conformitate ad voluntatem diuinam: quia dicit Augustinus, ꝙ Deus aliquādo implet uolūtatē suā bonā p malas hominū volūtates, vt patet in crucifixione Christi.

3 Tertio. aliquando quis peccat, volendo quod Deus vult, sicut August. ponit exemplum de prauo filio, qui vult mortem patris, quam etiam Deus vult.

4 Quarto arguitur. Quandoque iusti contraria volunt: & sic uolēdo quilibet meretur; vt patet, qa Paulus volebat ligari in Hierusalē, sui aūt discipuli hoc nolebāt, vt patet Act. 12. Deus autē non volebat, nisi alterum ipsorum, quia non potest uelle opposita simul in esse eidem. Act.12.

5 Quinto. Hieremias dolebat super destructione ciuitatis Hierusalem: cum tamē sciret Deum eam velle: Christus etiā flebat, & sic dolebat, de destructione eiusdem ciuitatis. vt patet Lucæ. 19. Beata etiam uirgo dolebat de morte Christi. cum tamē sciret Deum eam uelle. Dolor autem siue tristitia, ut dicit Augustinus, & de his rebus, quę nobis nolentibus accidunt: ergo neque Hieremias, neque Christus volebat destructionem ciuitatis Hierusalem: neque beata virgo mortem Christi: & tamen eorum voluntates erant iustę, & bonę. igitur. Lu. 19.

Contra. Super illo psal. Rectos decet collaudatio. Dicit glosa. Rectum cor habet qui voluntatem suam conformat diuinæ voluntati, quæ semper est recta. Ps. 8.

Notanda sunt quatuor præambula. Primum est, quod creatę voluntatis ad diuinam non potest esse conformitas æqualitatis, propter nimiam distantiam, neque proprie conformitas proportionis cum infiniti ad finitum nulla sit proportio. Sed ibi potest esse conformitas similis comparationis, & cuiusdam imitationis, quæ potest attendi dupliciter. Videlicet respectu voliti, quando idem est volitum ab vtraque voluntate: & respectu rationis volendi, per quam intelligitur ipse actus volēdi cum omnibus circunstantiis debitis. Secundum est, quod ad rationem uolendi recte, & iuste maxime pertinet, quod voluntas uelit, ex charitate, & propter Deum. Potest autem quilibet sic uelle, de potentia quidem propinqua si habeat charitatem, & de potentia remota & dispositiua, si sit extra charitatem inquantum, potest se disponere ad charitatem habendam, ad quod tenetur

tur vnusquisque pro loco, & tempore. Tertium est, quòd ea quę sunt a Deo uolita, sunt in multiplici differentia. Quædam sunt nobis ignota. Alia vero sunt nobis nota. Et ista iterum sunt duplicia. Quædam enim ostendit Deus se velle voluntate absoluta: & etiam quantum in se est, sicut illa quæ facit. Alia vero ostendit se velle uoluntate absoluta: sed oppositum vellet quātum in se est cuiusmodi sunt pęnæ quas infligit. non enim delectatur in pœnis. Vnde dicitur Esayæ. j. Heu consolabor super hostibus meis. Item inter illā, quę Deus vult quantum in se est quędam sunt nostrę saluti necessaria, sicut illa, quæ Deus præcipit. Alia vero non necessaria: sed tamen expedientia, sicut illa quæ consulit. Quartum est, quòd sicut dicit Hugo in libro de diuersis voluntatibus in Christo triplex est uoluntas in nobis extendendo nomen uoluntatis. Videlicet voluntas rationis pietatis & carnis. In Christo autem ponit quadruplicem voluntatem. Vnde dicit, quòd voluntas diuinitatis per iusticiam sententiam dictabat. Voluntas rationis per obedientiam veritatem acceptabat. Voluntas pietatis per compassionem in malo suspirabat. Voluntas vero carnis per passionem in proprio malo murmurabat.

Esa. 1.

Con. 1. His præmissis, ponuntur sex conclusiones. Prima est. Voluntas creata non tenetur conformari voluntati diuinę in volito sibi ignoto. patet, quia hoc est impossibile.

Con. 2. Secunda conclusio. Voluntas create, tenetur conformari diuinę voluntati in volito, quando Deus ostendit se illud velle absolute, & quantum in se est: patet, quia dicit August. quòd iniquus est, cui non placet diuina prouidentia.

Con. 3. Tertia cōclusio. Volūtas creata, & si teneatur velle absolute voluntate deliberatiua pœnas a Deo inflictas voluntate tamen condicionali potest oppositum velle, videlicet si Deo placeret. Prima pars patet, quia nisi sic repugnaret diuinæ volūtati, quod nunquam licet. Secunda pars patet, quia etiam diuina voluntas quantum in se, est voluntate antecedente vellet huiusmodi pœnas non infligere.

Con. 4. Quarta conclusio. Voluntas creata tenetur simpliciter velle, quod Deus vult quantum in se est, & quod ostendit se uelle tanquam nostræ saluti, necessarium: sed non illud, quod solum est expediens nostræ saluti. Primum patet, quia tenetur quilibet implere, quod Deus vult, & precipit. Vnde secundum hunc sensum est intelligenda glosa, quæ dicit super illo psalm. Non adhæsit mihi cor prauum. &c. Prauum cor, atque distortum habet qui non vult, quod Deus vult. Secundum patet, quia ad consilia nullus absolute obligatur.

Con. 5. Quinta conclusio. Conformitas voluntatis createę in volito præcise ad diuinam uoluntatem, non facit uoluntatem creatam bonam: patet quia, ut dicit Dionysius lib. de di. no. Bonum est ex integra causa: malū vero ex singularibus defectibus.

Diony. libr. de di. no.

Aristo. 2. Ethi. ctibus. Et Aristo. dicit, quòd nō est actus bonus moraliter, nisi concurrentibus omnibus debitis circunstantiis. Potest autem esse conformitas in volito existēte deformitate in ratione volendi. Et si instetur, quia quandocunque intellectus creatus cōformatur intellectui diuino in obiecto cognito, tūc est ueritas: ergo etiam est bonitas in voluntate creata quandocunq; cōformatur diuinæ voluntati volito. Dicendum, ꝙ non est simile: q̄a ueritas intellectus creati præcise dependet ab obiecto. Ita ꝙ si obiectum ita est, sicut intelligit sibi est veritas. Bonitas autē uoluntatis nō præcise dependet ab obiecto uolito, sed etiam a circūstantiis, & pręcipue a fine.

Con. 6. Sexta conclusio. Quandocunque uoluntas creata diuinæ uoluntati cōformatur in uolito, & in ratione volendi tanquā regulæ suæ, ita uidelicet ꝙ vult illud quod diuina uoluntas, vult eam velle, & eo modo quo vult eam velle: tunc est bonitas & rectitudo in voluntate creata. Patet, q̄a rectitudo, & bonitas cuiuscunq; regulabilis attēdit̄ p̄ cōformitatē ad regulā suā, maxime quādo regula est inobliquabilis, cuiusmodi est voluntas diuina.

1 Ad primum argumentum patet respōsio ex primo p̄ambulo.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ Augu. loquitur de uoluntatibus hominum, quæ cōformantur diuinę uoluntati in volito tantū: sed non in ratione volendi: tales enim sunt malæ.

3 Ad tertium similiter est respondendum.

4 Ad quartum dicendum quòd iusti aliquando volunt contraria materialiter, sed non formaliter. Licet enim ea quæ volunt in re sunt contraria, siue repugnantia: tamen formaliter ex intentione sua quilibet vult honorem Dei, & salutem animarum, ut patet exemplo de Paulo, & discipulis suis. Vel dicendum quòd Paulus uoluntate deliberatiua uolebat ligari: discipuli autem sui voluntate pietatis uolebant oppositum. Et hoc potest esse meritorium & iustum. Vnde per idem respondendum est ad quintum.

De diuina dilectione.

Vtrum Deus ab æterno ex charitate omnia diligat.

Hoc idem Bonau. 3. sent. dist. 32 per totum.

Tho. 1 p. q. 20. art. 1.

Circa sextum, quod est de diuina delectione quęritur. Vtrū Deus ab æterno ex charitate ęqualiter omnia diligat.

Primo arguitur, quòd non ab ęterno dilexerit creaturas: non enim potest esse dilectio, nisi respectu boni: sed creaturæ non sunt bonę ab æterno cū ab ęterno nihil sint. igitur. 1

Secundo. Amor est quasi quędam copula amantis & amati: sed nō potest esse copula aliquorum nisi existant: creaturæ autem non existunt ab ęterno. igitur. 2

Tertio arguitur, ꝙ Deus non diligat omnia, quia sicut dicit Hugo de sancto victore. Amor transformat amantem in amatum: sed Deus non potest transformari 3

formari in creaturam: ergo non diligit creaturas.

4 Quarto Deus odit peccatores: iuxta illud Ecclesiastici. Altissimus odio hēt peccatores. Et Malachię. Esau odio habui, igitur. *Eccl.12. Mal.1.*

5 Quinto arguitur ꝙ non diligat omnia ex charitate, quia charitas est habitus perficiens potētiam: ergo præsupponit potentiā perfectibilem, & imperfectam, quod non potest esse in Deo.

6 Sexto secundum Aug. Tantū sunt tria diligenda ex charitate videlicet Deus, spiritus rationalis, & corpus humanū, ergo Deꝰ non omnia diligit ex charitate.

7 Septimo. Si Deus omnia diligit, aut illa dilectio est fruitio, vel usus. Non primum: quia sic fruetur creaturis. Nec secundū, quia vteretur seipso, quod videtur inconueniens.

8 Octauo arguitur, ꝙ Deus omnia æqualiter diligat, quia Sap. dicitur, ꝙ æqualiter est ei cura de omnibus. *Sap.6.*

9 Nono, Deus vnico actu simplicissimo, semper eodem modo se habente omnia diligit, ergo ęqualiter.

10 Decimo. Si Deus inęqualiter diligit creaturas, quærit an plus diligat naturam angelicam, quā humanam. Et videtur, ꝙ plus diligit naturam angelicam, cum ei dederit meliora naturalia. Et ad oppositum videtur, ꝙ plus dilexerit naturam humanam, quia eam assumpsit, & non naturam angelicam.

11 Vndecimo. Si Deus diligit creaturas inæqualiter, quęritur, an plus diligat iustum præscitum, an peccatorem prædestinatum? Item quæritur, an plus dilexerit Ioannē, ꝙ̄ Petrum, cum Ioannes dicat se discipulum, quem dñs diligebat, & tamen apud Ioannem habetur, ꝙ Petrus plus Christū diligebat. *Ioā. vlt. Aug. super Ioā.*

Contra. Dicit August. Omnia diligit dñs, quæ fecit, & inter ea magis creaturas rationales. Et ex illis illas amplius, quæ sunt membra vnigeniti sui: & multo magis vnicum suum. Notanda sunt quatuor præambula. Primū est. ꝙ verba, quæ dicūtur de Deo respectu creaturarum sunt in triplici dña. Quędam connotant effectum in actu, vt creare, quędā in habitu tantum, vt prędestinare, quædam indifferenter vtroq; modo, vt diligere. Secūdum est, ꝙ in Deo ęst vna voluntas tantum, & vnum eius obiectum primum, & vnus tantum actus eius infinitus, & adęquatus sibi, qui est omnium diligibiliū non quasi omnia diligibilia requirantur ad perfectionem eius, sed magis econuerso ex perfectione illius actus sequitur, quoniam necessario tendit in terminum primū, quod etiam necessario tendat in omnia illa respectu, quorum primus ille terminus est ratio agēdi. Sola autem diuina essentia potest essę ratio agendi diuino intellectui, ac etiam voluntati. Si enim aliquid aliud esset ibi ratio agendi vilesceret potentia. Tertiū est, quòd diuina dilectio creaturarum, non est secundum rationem affectionis, sed secundum rationem communicationis boni. Illa ergo dilectio non est secundum affectum, sed secū dum effectum. Potest autem cō municatio diuinæ bonitatis attendi tam in effectibus natrę,

quàm in effectibus gratiæ.

Quartum est, ꝙ actus diuinę dilectionis: vno modo potest comparari ad ipsum Deum diligentem, & alio modo ad connotata, siue ad ipsa obiecta, super quæ transit, vel sub alijs verbis de dilectione Dei possumus loqui dupliciter. Vno modo quantum ad eius essentiam, quæ est ipsa diuina essentia. Alio modo quantum ad eius efficaciam, quàm scilicet habet in obiectis dilectis, vel aliter, & in idem redit cum diligere sit velle bonum alicui, dupliciter, ĩtelligi potest aliqua æqualiter, aut inæqualiter diligi. Vno modo ex parte actus diligendi, puta si vnum intensius diligitur, quàm aliud. Alio modo ex parte boni voliti.

Con.1. His premissis, ponũtur septẽ cõclusiones. Prima est. Ab ęterno Deus diligit creaturas. Patet primo per Augustinũ dicentẽ. (De Tri. lib.6.) Absit vt Deum aliquid tẽporaliter diligere dicamus. Itẽ probabatur ratione, quia si Deus ab æterno fuerit non diligens creaturas, & ex tempore diligit eas, sequitur quòd de nõ diligente factus est diligens: & sic est in eo mutatio, quod est falsum.

Con.2. Secũda cõclusio. Deus diligit omne positiuum. Patet, quia dilectio est primum donum, in quo omnia dona donantur; sed in omni positiuo relucet aliquod donum Dei, igitur. Item diuinus intellectus intelligit omne positiuum, ergo & diuina voluntas etiam omne positiuũ diligit, cum in omni tali intelligatur aliqua ratio bonitatis, sicut & cognoscibilitatis: Est tamen notandum, vt dicit Scotus, quòd Deus aliqua diligit dilectione efficaci, videlicet illa, quę aliquando ponit in esse: & aliqua dilectione cuiusdam complacentiæ non efficaci, quæ scilicet nunquàm ponit in esse. Sed tamen præsentantur ab intellectu diuino voluntati, vt possibilia habere tantam bonitatem, sicut & illa, quæ diliguntur dilectione efficaci.

Con.3. Tertia cõclusio. Deus omnia, quæ diligit ex charitate diligit. Patet, quia Deus est summa charitas, & se diligendo, omnia alia diligit, & omnia alia propter seipsum diligit, iuxta quod dicitur Prouerbiorum. (Pro. 15.) Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus.

Con.4. Quarta conclusio. Deus & si omnes creaturas diligat per cõmunicatione effectuum naturalium, non tamen per cõmunicationem effectuum gratię. Primũ patet, quia omni creaturę communicat ea, quę sibi sunt naturalia. Secundum patet, quia reprobis non communicat dona gloriç, neque gratiæ finalis.

Con.5. Quinta cõclusio. Deus omnia æqualiter, & vniformiter diligit ex parte actus diligendi considerati secundum suam essentiam, & comparati ad diuinam voluntatem, sed inęqualiter ex parte ipsius actus diligendi considerati quantum ad efficaciam, & comparati ad ipsas creaturas, & ex parte boni voliti ipsis creaturis. Primum patet in Deo est vnicus diligendi actus semper in se vniformiter se habens quo diligit omnia quæcunque diligit

diligit. Secundum patet, quia non eadẽ, nec æqualia omnibus dispensat.

Con.6. Sexta conclusio. Quantum ad effectum conditionis & naturę, Deus plus diligit naturam angelicam, quàm humanam. Sed quãtum ad effectum reparationis, & gratiæ, plus diligit naturam humanã, quàm angelicam. Primum: patet, quia angelis dedit meliora naturalia, quàm hominibus. Secundum patet, quia naturam humanã personaliter assumpsit, & eam reparauit, nõ autem naturam angelicam. Est tamen aduertendum, quòd si loquamur de angelis & hominib⁹ quantũ ad personas singulares, eadem est mensura hominis, & angeli, quantum ad aliqua, vt habet Apocalipsis. Simpliciter tamen loquendo, natura humana est supra totam naturam angelicam eleuata per gratiam in persona Christi, & beatę Virginis matris eius. *Apoc.c. 12.*

Con.7. Septima cõclusio. De⁹ plus diligit Christũ hominẽ, q̃ totũ reliquum humanum genus. Patet, quia in infinitum melius est esse Deũ, quàm habere Deum, sed De⁹ voluit Christo homini hoc bonum quod est esse Deũ, maius autem bonum, quod velit alijs hominibus est habere Deum, igitur. Et si obijciatur, quia sicut dicitur in Ioann. Sic Deus dilexit mundum, id est humanum genus vt filium suum vnigenitum daret, sed non datur res magis dilecta pro re minus dilecta, ergo. Dicendum, quòd minor est vera, quando non est spes rehabendi eam, Deus autẽ Pater rehabuit ipsum Christum hominem in resurrectione sua. Et si iterum instetur, quia vt dicit Philosophus. Propter quod est vnumquodq; tale, & illud magis, sed Christus homo fuit a Deo dilectus propter genus humanũ, igitur. Dicendũ, quòd illa maxima philosophi est intelligenda de eo, quod est causa præcisa. Redemptio autẽ generis humani non fuit causa pręcisa, & adæquata incarnationis filij Dei. Vnde non est cõcedendum, quòd genus humanũ sit finis incarnationis filij Dei, sic.n. oporteret cõcedere ipsũ esse nobilius, & a Deo magis dilectum Christo homine. Sed iterum posset aliquis instare, quia non videtur esse prudentia dare precium tam carum pro re viliori. Dicendum, ꝙ Deus nõ redemit genus humanũ ad se ditandũ, sed ad ostẽdẽdũ liberalitatem suã, & vt nos ad sui amore alliceret. Neq; emit ab alio, sed a seipso. Manus quippe misericordiæ emit a manu iustitiæ. *Ioã.3.* *1. Posteriorum.*

1 Ad primũ arg. dicendũ ad minorem, ꝙ licet creaturæ nõ fuerint ab æterno bone actualiter, bene tamen potentialiter in causa sua, & in præuisione diuina.

2 Ad secundũ argumẽtum dicẽdum, quòd maior est vera de amore, qui est per modum affectionis, & non de amore, qui est per communicationem effectus, maxime vbi sufficit, quòd effectus sit potentialiter: licet non actualiter. Vel aliter dicendum ad minorem, quòd licet non possit esse copula realis, nisi eorum, quæ existunt, bene tamen copula, quæ est cogniti ad cognoscentem, & dilecti ad di-

diligentem. Non enim ad hoc quòd aliquid sit cognitum, vel dilectum, oportet quòd habeat esse reale.

3 Ad tertium dicendum, quòd Hugo loquitur de amore, qui est per affectionem, sicut est in creaturis, & non de amore, qui est per communicationem effectus, sicut est amor Dei respectu creaturarũ. Vnde amor Dei ad creaturas non est transformatiuus Dei ad ipsas, sed magis est transformatiuus creaturarũ ad Deũ. Ita, quòd quædam ad ipsũ transformantur per similitudinem imaginis: aliæ vero per similitudinem vestigij tantum.

4 Ad quartum argumentum dicendum, quòd Deus dicitur odio habere peccatores quantum ad communicationem effectuũ gratię, & gloriæ, sed non quantum ad communicationem effectuum naturalium.

5 Ad quintum argumentum dicendum, quòd antecedens est verum, vbi potentia est perfectibilis, & vbi est realis distinctio potentiæ ab habitu, quod non est in Deo: charitas enim identitatem per Dei est ipsa diuina voluntas.

6 Ad sextum argumentum dicẽdum, quòd licet sint tantum tria diligenda ex charitate tanquàm ea, quibus competit beatitudo, vel actu, vel aptitudine, tamen omnia diligi possunt aliquo modo ex charitate, non quidem amore amicitiæ, sed tali amore, qualis eis competit in quantum iurare possunt ad actum diligendi Deum, & ad perueniendum in beatitudinẽ.

7 Ad eptimũ dicendum, quòd dilectio Dei respectu sui dicitur fruitio, & respectu creaturarum dicitur vsus. diligit enim seipsum propter se, & creaturas etiã propter seipsum.

Ad octauum dicendum, quòd dicitur ęqualiter esse cura Deo de oĩbus ex parte actus diligendi, quia non magis intense vnã rẽ diligit quam aliam, cum omnia diligat vnico actu simplicissimo, sed est inæqualitas ex parte bonorum volitorum. 8

Ad nonum similiter dicendum est. 9

Ad decimum patet responsio ex sexta conclusionem. 10

Ad vndecimum dicendum, quòd simpliciter Deus plus diligit peccatorem prædestinatum, quia vult ei maius bonũ. Sed vt nunc videlicet pro tempore, in quo præscitus est iustus & prædestinatus est peccator, plus diligit iustum præscitum. 11

Ad aliud dicendum, quòd licet diuersi diue. simode super hoc loquãtur, tamẽ probabilius, & verisimilius est dicendum incertum nobis esse quis eorum pl' Christũ dilexerit amore charitate, & quẽ eorum plus Christus dilexerit ad maiorem gloriam. Sed certum est, quòd Petrus plus Christum diligebat quantum ad ostensionem feruoris, & promptitudinis. Christus vero plus dilexit Ioãnem quantum ad quædã familiaritatis indicia: & hoc vt dicit Chrisostomus propter eius ingenitã mansuetudinem: propter eius iuuentutem, & propter eius virginitatem.

De

De ira & odio Dei.

Vtrum Deus irascatur aliquibus creaturis, & eas odio habeat.

Thom. 1.2.q.33.art.1.

CIRCA septimum quod est de ira, & odio Dei quæritur. Vtrum Deus irascatur aliquibus creaturis, & eas odio habeat?

1 Arguitur ꝙ nõ, quia ira, & odiũ sunt quædã passiones quę nõ conueniunt Deo, igitur.

Ecc le.5. Cõtra. Ecclesiastici.5 dicitur. In peccatores respicit ira Dei. Et Ps. di. Odisti omnes qui operantur iniquitatem.

Notanda sunt tria preambula. Primũ est quod quędã noĩa dicuntur de Deo proprie, videlicet illa in quorũ significato nulla imperfectio includit̃, cuiusmodi sunt bonus, iustus, sapiens, & hmõi. Alia vero dñr de Deo Metaphorice, illa videlicet in quorũ significato includitur impfectio cuiusmodi sunt noĩa passionũ, sicut sunt ira, & odiũ. Et hæc dñr de Deo ꝯm similitudinem effectus, quia videlicet illud quod in nobis est signum, vel effectus talis passionis noĩatur in Deo nomine passionis, sicut uindicatio, & punitio est signũ effectus iræ in nobis. Et iõ ipsa vindicatio, vel punitio seu volũtas vĩdicãdi vel puniẽdi in Deo noĩatur ira.

Secundũ est, ꝙ ira, & odiũ in Deo nõ nominãt aliquã passionẽ, aut transmutationẽ, sed simplicẽ actum voluntatis semper vniformiter se habentem tñ per illa noĩa vt attribuũtur Deo aliquid connotatur in creatura. Vñ ꝙ Deus nunc alicui irascatur cui prius non irascebatur non est pp aliquã nouitatem, aut mutationem in Deo, sed in creatura tantum quę non semper eodem modo se habet ad Deum. Tertium est quod in creaturis odium dicitur dupliciter. Vno modo, quia aliquis vult alteri malum etiã sub ratione mali. Alio modo, quia non uult ei bonum, siue nolendo, siue non volendo.

His pręmissis ponuntur tres conclusiones. Prima est. Ira & odium vt sunt passiones non conueniunt Deo: patet, quia ira & odium vt nominãt passiones, dicunt aliquam imperfectionẽ. Con. 1.

Secunda conclusio. Odium vt pertinet ad actum voluntatis, inquãtum dicit volitionem mali, non competit Deo: patet, quia Deus cũ sit summe bonus nulli potest velle malum sub ratione mali. Vnde non vult reprobis damnationem, nisi sub ratione iusti. Con. 2.

Tertia conclusio. In Deo est odium prout dicit nolitionem, seu non uolitionem boni; patet, quia peccatoribus obstinatis, nõ vult dare gratiam, & in peccato finaliter persistentibus vult nõ dare gloriam. Con. 3.

Ad argumentum, patet respõsio ex dictis. 1

De iustitia, & misericordia Dei.

Vtrum in omni opere Dei, sit iustitia, & misericordia.

D. Tho. Hoc idem quærit. 1.p.q. 21. art. 4.

CIRCA octauum quod est de iustitia, & misericordia

Dei quæritur. Vtrum in omni opere Dei concurrant misericordia, & iustitia.

1 Primo arguitur ꝙ non, quia in prædestinatione electorum nulla vr̄ esse iustitia cum fiat nullis præuiis, aut præuisis meritis. Et in reprobatione reproborū nulla vr̄ esse misericordia: imo neq; iustitia, sed crudelitas, & in iustitia, cū nullis ꝑuiis, aut præuisis dementis non velit eis Deus gloriam, aut gratiam.

2 Secundo. Iudex misericos non punit, vltra cōdignum, sed Deus punit reprobos vltra condignū, ergo ibi non est misericordia. Minor patet, quia culpa est temporalis, & momentanea pęna autē est perpetua. Item quasi sine cōparatione plus est acerbitatis in pęna quam fuerit delectationis in culpa.

3 Tertio Iudex misericors non punit aliquē, nisi ad correctionē eius, sed Deus punit reprobos nō ad correctionem eorū, ergo ibi non est misericordia. Maior patet, quia non est misericordia, nisi vbi est releuatio a miseria.

4 Quarto. Deus posset damnare Petrū, & saluare Iudā, sed si damnare Petrum nulla esse ibi misericordia, immo neq; iustitia, qa Petrus nō meruit damnari. Si vero saluaret Iudam, licet videretur esse ibi misericordia, tamen nulla esset iustitia, quia Iudas hoc non meruit.

Psa.20. Contra dicit Psalm. Vniuersæ vitę domini misericordia, & veritas id est iustitia. Et iterum. Misericordiā, & iuditium cantabo tibi dn̄e. *Ps.100.* Primo notanda sunt, quinq; preambula de iustitia. Primum est, iustitia potest dupliciter sumi. Vno modo communiter prout diffinitur ab Ansel. vbi dicit quòd iustitia est rectitudo voluntatis propter se seruata, & sic omnis virtus rectificatiua voluntatis diceretur iustitia. *Li. de veritate.* Alio modo specialiter, prout accipit à philo. & sic iustitia est rectitudo voluntatis in operatione, quę est ad alterū. *Ethi. lib. 5. c. de iustitia.* In operatione inquam iusta, & debita ex necessitate legis. Obiectū iniustitię ꝓprię dictā est iustū, & debitū. Scḋm est, ꝙ iustitia propria dicta est duplex, videlicet legalis, & particularis. Iustitia legalis dr̄ rectitudo volūtatis ad reddēdū cōitati sibi debitū est ex obligatione legis. Et hāc iustitiam pertinet ordinare actus oīum virtutū ad bonū cōe, ꝑꝑ quod ēt dicitur legalis, quia intentio legis principaliter tēdit ad bonum cōe. Aliquando tamē sumitur iustitia legalis pro virtute ordinabili ad bonum cōe, & sic iustitia legalis prædicatur de qualibet virtute, sicut superius de inferiori. Iustitia vero particularis dicitur rectitudo voluntatis ad reddendū debitum personę particulari ēt ex necessitate legis. Tertium est. Iustitia particularis potest intelligi dupliciter. Vno modo ex ordine ad seipsum tanquam ad alterū, & sic pęnitentia dicitur iustitia inquantum, videlicet aliquis punit in se ipso quod iniuste commisit, vnicuique. n. tanquam ministro legis concessā est sui ipsius punitio. Alio modo in ordine ad alterum simpliciter.

Quartum est. Iustitia particularis quæ est in ordine ad alterū simpliciter est duplex, videlicet comutatiua, & distributiua. Debitum

bitum.n.alteri, aut est de bonis cōitatis, & circa hoc est iustitia distributiua. Aut de bonis singularis personæ & circa hoc est iustitia cōmutatiua. Sumit aūt mediū iustitiæ distributiuæ, ꝭm proportionalitatē geometricā, quæ est ꝭm æqualitatem proportionis & non quantitatis. Medium vero iustitię cōmutatiuæ sumit, ꝭm proportionalitatem arismeticam, videlicet ꝭm æqualitatē quātitatis, vt patet. v. Eth. Quintū est ꝙ iustitia retributiua, ꝭm quam videlicet bonis præmia & malis redduntur supplicia posset aliquo modo reduci ad iustitiam distributiuam, ꝭm quam vnicuique distribuendum est, siue de bonis, siue de pęnis, ꝭm suam dignitatem & congruitatem. Posset ēt reduci ad iustitiam cōmutatiuam, quia videlicet in illa retributione pro bonis meritis cōmutantur præmia: & pro demeritis supplicia, tñ proprie loquendo talis iustitia retributiua, neq; est distributiua, neque commutatiua. Non.n. oportet, neque conducens est, ꝙ tātum reddatur de pęna, quantum fuit de culpa, & ꝙ non amplius detur de præmio quam fuerit de merito, immo cōdecens, vt fiat punitio citra condignum, & remuneratio vltra cōdignum queādmodū facit Deus iustissimus retributor. Secundo notanda sunt tria præambula de misericordia. Primum est, quòd misericordia in nobis duo importat. Primum & principale est habitus, siue actus quo nolumus miseriam alterius: & ideo causa repellimus si præsens est, aut p̄cauemus si imminet si possum'. Aliud est secundarium & consecutiuum, videlicet passio quędā tristitiæ, ꝭm quam tristamur de miseria alterius inquantū ei cōpatimur & ꝭm hoc dī misericors quasi miserum cor habens. Secūdum est. Duplex est misericordia videlicet parcens & liberās a tota miseria, & parcens aut liberās a parte miseriæ. Tertiū est. Nolitio alienę miserię, quæ misericordia dī, pōt intelligi antecedēter, aut cōsequenter: iuxta ea, quę dicta sunt supra de voluntate antecedente & consequente.

5. Ethi. Capi. de iustitia.

His premissis ponuntur tredecim conclusiones. Prima est. In Deo verissime iustitia generaliter sumpta: patet, quia diuina voluntas est regula inobliquabilis omnis rectitudiuis. *Con. 1.*

Secūda cōclusio. In Deo nō est iustitia ꝓprie dicta, prout de ea loquitur Philo. nec legalis, nec cōmutatiua, nec distributiua: patet, quia Deus nulli debitor est ex necessitate alicuius legis. Nō enim simpliciter loquendo, subditus est alicui legi: licet concedi posset ipsum subditum esse legi, quæ est ordinatio sua libera, inquantum videlicet ordinauit ea esse conferenda vniuerso & partibus eius, quæ sibi congruunt. *Con. 2.*

Tertia cōclusio. In Deo est iustitia ad seipsum quasi ad alterū: patet, quia Deus vult & diligit bonitatem suā & omnia sibi intrinseca secundum ꝙ decet. Et ista potest dici iustitia legalis, ꝓquanto presupponi: illam legem qua deus est super oīa diligēdus. *Con. 3.*

Quarta cōclusio. In Deo ī ordine ad oēs creaturas ē iustitia absoluta ꝭm diuinę bonitatis cōdecentiā: patet, quia creatura ex se nihil est & quicquid habet, ex Deo *Con. 4.*

 habet

habet, ergo quicquid vult Deus circa creaturam iustum est.

Con.5. Quinta conclusio. In Deo est iustitia quæ attendit ſm meritorum exigentiam, patet, quia reddit vnicuique iuxta opera sua.

Con.6. Sexta conclusio. In Deo est misericordia prout nominat nolitionem alienæ miseriæ, sed non prout nominat compassionem tristitiæ. Primum patet, quia sicut nullum bonum pōt euenire, nisi Deo volente, ita nulla miseria pōt tolli, aut præcaueri, nisi Deo illam nolente: sed multę miseriæ a multis creaturis tolluntur, & multæ impediuntur ne eueniant, quæ tñ sunt possibiles: igitur. Secūdum patet, quia in Deo nulla est passio, misericordia autem hoc modo sumpta notat passionem tristitiæ: igitur.

Con.7. Septima conclusio. Misericordia & iustitia in Deo distinguuntur formaliter. patet, quia ratio formalis vnius non est de quidditate alterius: posset tamen sustineri ꝙ sicut in Deo est vnicus actus voluntatis, concernens diuersa obiecta, ita etiam misericordia, & iustitia, & charitas, & huiusmodi sunt vnus, & idē habitus in Deo, licet differant penes connotata, siue obiecta.

Con.8. Octaua conclusio. Vbicunque est misericordia Dei, ibi concurrit iustitia absoluta: patet, quia siue liberet a tota miseria, siue a parte miseriæ, hoc facit secundū condecentiam bonitatis suæ.

Con.9. Nona conclusio. In prædestinatione electorū concurrunt misericordia, & iustitia absoluta: sed non iustitia, quę est secundū meritorum exigentiam. Primū patet de se. Secūdū patet, quia quicqd vult Deus circa creaturā iustū est & cōdecens. Tertiū patet, q2 illa prædestinatio non est ex meritis præuijs, aut præuisis.

Con.10. Decima conclusio. In reprobatione malorum concurrunt iustitia absoluta, ac etiā iustitia, quæ est secundum meritorum exigētiā, & misericordia parcens a tāto, licet non a toto, ac etiam misericordia antecedens. Primū patet, quia quicquid vult, aut non vult Deus creaturæ, hoc absolute iustum est. Voluntas enim diuina est prima regula iustitię circa contingentia. Secundum patet, quia supra dictum est Deus nō reprobat aliquem, nisi supposita præuisione demeritorū. Tertium patet, quia Deus præuidēs demerita alicuius non reprobat ipsum eum condemnando ad pęnam condignam, sed citra condignum. Item, quamuis ipsum reprobet, tamen non annihilat, & sic parcit ei a miseria non essendi. Quartum patet, quia Deus dat ei naturam rationalem secūdum quam si velit potest Deum diligere, & sic saluus fieri.

Con.11. Vndecima cōclusio. In remuneratione electorū ac etiam in punitione reproborum est misericordia, & iustitia, nedum absoluta, sed etiam iuxta meritorum exigentiam: patet, quia præmiat bonos vltra condignum, inquantum ergo præmiat est iustitia, & inquantum vltra condignum est misericordia. Punit ēt reprobos citra condignum, & inquantum punit est iustitia, inquantū vero citra condignū est misericordia.

Con.12. Duodecima cōclusio. Cū illa iustitia quā habet Deus ad seipsum non cōcurrit misericordia: patet

patet, quia nulla penitus ibi est, aut esse potest miseria.

Con. 13. Decimatertia cõclusio. In omni actu productiuo, & conseruatiuo Dei circa creaturas concurrunt mīa & iustitia, nedum absoluta, sed ẽt iustitia quæ attendit secundum exigentia naturæ ipsius rei. Patet, primo, ꝙ ibi sit misericordia, quia omnis creatura aut in toto, aut in parte liberaẽ a miseria opposita naturali conditioni suæ. Secundum patet, quia vnicuiq; creaturæ dat Deus proprietates suas iuxta exigentiam naturę suę, puta igni esse calidũ, & esse sursum, & huiusmodi.

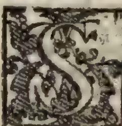
1 Ad primum argumentum dicendum, quòd in prædestinatione non est iustitia, quæ attenditur secundum meritorum exigentiam, sed tamen est ibi iustitia absoluta secundum diuinę bonitatis condecentiam. In reprobatione etiam reproborum, est misericordia & iustitia, vt dictũ est in decima conclusione. Et vlterius dicendum, quòd in eo ꝙ Deus non vult reprobis dare gloriam, aut gratiam, licet non sit iustitia secũdum meritorum exigentiam, est tamen iustitia absoluta. Et licet non sit misericordia parcens a toto, bene tamen parcens a tanto.

2 Ad secundum negatur minor. Et ad primam probationem dicendum, ꝙ licet culpa sit temporalis in se, & quantum ad actum perpetrandi: illa tamẽ culpa pro qua damnatur aliquis est perpetua in voluntate peccantis, quia vt dicit Gregorius. Iniqui semper vellẽt viuere, vt semper possent in iniquitatibus permanere. Et si dicatur, quòd quandoq; aliquis mortaliter peccat cũ voluntate penitendi. Dicendum, quòd hoc non sufficit ad propositum, quia peccando mortaliter se exponit periculo perpetuo manendi in peccato. Non enim potest a culpa resurgere, nisi per Dei gratiam, qua se reddit indignum. Et ad aliam probationem dicendum, quòd non solum punitur aliquis in inferno pro delectatione, quam habuit in culpa committendo peccatum, sed pro obstinatione sua, quæ est perpetua, & pro auersione sua a bono infinito.

Ad tertium dicendum, quòd maior est falsa, & ad probationem dicendum, ꝙ ad misericordiam sufficit releuatio a miseria pro parte. Ad quartum dicendum, quod si Deus damnaret Petrum non esset iustitia secundum meritorum exigentiam, sed tamen esset iustitia absoluta, ac etiam misericordia parcens a miseria non essendi. & si saluaret Iudam esset etiam iustitia absoluta. 3

PORTIO TERTIA.

De his, quæ spectant ad potentiam executiuam.

SUPERIUS dictum est de his, quæ pertinent ad diuinũ intellectum, & ad diuinam voluntatẽ. Consequenter dicendum est de his, quæ spectant ad potentiam executiuam, siue effectiuam.

Vtrum potentia Dei distinguatur a voluntate.

D. Tho. 1. p. q. 25. art. 3.

Vbi

VBi primo quæritur. Vtrum potentia effectiua siue executiua, quæ dicitur omnipotētia in Deo, distinguatur ex natura rei a potentia volitiua.

1 Primo arguitur, ꝙ in Deo nō sit omnipotentia, quia Deus nō pōt peccare, nec ēt pōt moueri, aut ambulare, & hmōi, ergo non potest omnia. igitur.

2 Secundo arguitur, ꝙ potentia executiua in Deo distinguatur a voluntate, quia potentiæ distinguuntur per obiecta, sed obiectū factibile est aliud ab obiecto volibili. non .n. omne volibile est factibile. igitur.

3 Tertio si potentia executiua in Deo est ipsa volūtas, aut executio, illa fit per actum volitionis, aut per alium actum executiuum non primum, quia actio immediate productiua alicuius termini, & ipse terminus simul sunt, & non sunt in actu. Causa enim in actu, & esse actus ī actu simul sunt: vt patet, per philosophum: sed actu uolendi in Deo, est formaliter ab ęterno: creatura uero ex tempore: ergo creatura non producitur per actum volendi. Nec pōt dici fm, quia potentia, quę est actus purus, est realiter suus actus, ergo in tali potentia non sunt plures actus.

2. Phil. 1. cō. 37. & 5. Meth. 1. c. 3.

Contra, ꝙ in Deo sit omnipotētia: patet, per Simbolum fidei, ꝙ autem in Deo potentia effectiua non distinguatur a volūtate: patet, quia doctores, & sancti ponunt Deum esse causam effectiuā oīum per suā voluntatem: notanda sunt tria preambula. Primum est, quòd sicut dicit beatus Bon. quædam sunt quę posse, est posse simpliciter, sicut intelligere, & diligeī, & creare, & hęc pōt Deus in se, & per se. Alia sunt q̄ posse, est posse tū imperfecte, ut ambulare, & moueri. Et hęc quā tū ad id quod pfectionis est pōt Deus per se, sed pp id quod imperfectionis est nō pōt hmōi habere in se. Alia vero sunt q̄ posse non est posse, sed magis defectus potētię, ut peccare, prout notat deformitatē, & hmōi nō potest Deus nec in se, nec per se. Secundū est, ꝙ oṗs dr̄, quia pōt in omnē effectū pōssibilē, in quo videlicet nō est repugnātia ex ratione formali terminorū. & hęc omnipotētia pōt intelligi dupliciter. Vno mō immediate, vt intelligunt theologi, ita videlicet, ꝙ Deus p seipsum immediate, causare pōt oēm effectū possibilē, cuius uidelicet productio nullā includit imperfectionē. Et hmōi omnipotentia in Deo est tm̄ credita. Vnde ad eius noticiā non peruenerunt philosophi. Patet itaq; ꝙ illa Theologorum regula. quicquid pōt prima causa cū secunda causa, pōt ēt per se immediate, est solum credita. Alio modo iuxta morem philosoporum pōt intelligi omnipotentia siue immediate, siue mediate. Et hæc oīpotētia naturali rōne probari pōt sicut probatur esse vna cū prima simpliciter infinita. Et si instetur, quia di. Richar. ꝙ ad ea quę sunt fidei non desunt rationes necessariæ. Dicendum, ꝙ & si rōnes illæ sint necessariæ, non sunt tn̄ euidenter necessariæ. Tertium est, ꝙ aliqui dixerunt potentiā executiuā in Deo esse formaliter aliā a potētia uolitiua, quia videlicet voluntati aliquid conuenit ex natura rei pta

1 d. 43. q. 1.

De Tri. lib. 1.

puta esse productiuum ad intra quod repugnat executiue, siue effectiue. Sed hoc non videtur cõuenienter dictum, quia in diuinis non est ponenda pluralitas, siue necessitas, sed diuina volũtas vr̄ per se sufficere ad omnes effectus, qui potẽtiæ executiuæ attribuũtur. Ideo dicunt alij, ꝙ potentia executiua in Deo non est ex natura rei distincta a voluntate: sed tantum secundum rationem distinctione videlicet accepta a creaturis, vbi volũtas distinguiť ẜm rẽ a potentia executiua: sed tamen aliqui eorũ dicunt, ꝙ Deus non agit extra immediate per actum volendi: sed per aliquem alium actum executiuum. Quod probãt, quia per actionẽ immanentẽ, cuiusmodi est volitio, nõ delinquitur aliqd realiter extra agens, vt habetur.
9. c.16. 9. Meth. sed hoc non videtur cõueniẽter dictũ, quia sicut ĩ Deo potentia est infinita & illimitata simpliciter, ita etiam actus cũ aũt arguũt, ꝙ ꝑ actionẽ immanẽtẽ nõ de relinquiť aliquid realiter, &c. Dicẽdum, quod actio diuinæ volũtatis proprie loquẽdo, nec est immanẽs nec trãsiẽs ꝓut de ipsis loquiť philosoph': sed cõtinet eminẽter vtranque.

Con.1. His præmissis, ponũtur quinque cõclusiones. Prima est. Potẽtia Dei est oĩpotẽtia: patet, quia oĩs alia potẽtia ab eadem depẽdet, tam in essendo, q̃ in causando: & in ea cõtinetur eminẽter ẜm oẽ id quod perfectionis est.

Con.2. Secunda conclu. In hoĩbus potẽtia executiua distinguiť à volũtate: patet, quia in hoĩbus potẽtia executiua, alligatur organo corporeo, non aũt voluntas. Itẽ executiua potest impediri: sed non uoluntas.

Tertia cõc. In angelis potẽtia executiua differt à volũtate: patet, qa supior angelus põt impedire motũ cęli cõtra voluẽdo cũ hẽat efficaciorẽ virtutũ quantũ ad potẽtiã executiuã: & tñ non posset impedire volũtatẽ angeli mouẽtis: & cõfirmať ꝑ articulũ q damnat, vt erroneũ ꝙ angelus moueat cęlũ ꝑ solũ uelle suum. Con.3.

Quarta cõclusio. Potẽtia executiua, siue effectiua in Deo non distinguitur ex natura rei a potẽtia volitiua: patet, qa potentia executiua a voluntate distincta necessario includit imperfectionẽ: licet.n. sit actiua respũ sui obiecti est tñ passiua respũ volũtatis imperãtis, & ei subiicitur in agendo. Item nullum perfectum indiget ad sui actionẽ aliquo instrumẽto a se distinctio ex natura rei: sed voluntas est principiũ perfectissimũ: & potẽtia executiua si est distincta a voluntate, est quasi instrumentum voluntatis quemadmodum exequens imperium alicuius dicitur eius instrumentum igitur. Item si voluntas diuina non posset immediate in effectum: sed solum mediante alia potentia executiua non esset omnino perfecta. Con.4.

Quinta concl. Actus efficiẽdi puta creãdi, uel conseruãdi creaturas nõ distinguiť ex natura rei in Deo ab actu uolendi: patet, quia qñcunque aliquæ potentiæ sunt subordinatę, quicquid cadit sub obiecto potentiæ inferioris, cadit & sub obiecto potẽtiæ superioris, sed uoluntas creata est inferior potẽtia Dei executiua cũ sit eius effectus equocus, Con.5.

ergo

ergo omne, quod cadit sub obiecto voluntatis creatæ cadit sub obiecto potẽtię executiuæ Dei. Et per consequẽs ẽt quicquid cadit sub obiecto actus volendi in creatura etiam cadit sub obiecto actus potẽtiæ executiuę Dei, sed Deus cadit sub obiecto actus volendi in creatura, ergo etiam cadit sub obiecto actus creandi, & conseruandi. Et per consequens actus creandi in Deo non distinguitur ex natura rei ab actu volendi, quod esset omnino impossibile si actus executiuus esset alius ab actu volendi.

1 Ad primum arg. patet responsio ex primo præambulo.

2 Ad secũdũ dicendũ, ꝙ maior est vera qñ obiectũ vnius potentiæ nõ cõtinet eminenter obiectũ alterius. In proposito aũt essentia diuina, quæ est obiectum adęquatum voluntatis diuinę cõtinet eminenter obiectum potẽtię executiuę, videlicet quodcunque factibile, & ideo etiam uoluntas continet eminenter potentiam executiuam.

3 Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ maior est vera in actione naturali, sed nõ in actione libera, in qua nõ oportet, ꝙ terminus ponatur in esse in eodẽ instãti, in quo est actio. Est.n. aduertẽdũ, ꝙ in tali actione aliud est instans, in quo est actio, & aliud pro quo ponitur actio. Vnde in proposito Deus uoluit ab æterno creaturam producere, non tamen pro æterno. Sed replicatur, quia si productionem distinguitur a volitione, & Deus ab ęterno voluit creaturã producere pro tempore, ergo ab ęterno producit. Dicendũ, ꝙ illa volitio non habet rõnem productionis ab æterno, sed tantum in illo instanti, pro quo Deus voluit ab ęterno rem esse. Sed iterum instatur, quia si volitio fuit ab æterno, & non productio, ergo volitio separatur a productione, & per consequens distinguũtur. Dicendum, ꝙ actus diuinæ voluntatis accipitur dupliciter. Vno modo quantum ad id, quod est in se formaliter, & sic ille idem actus, qui est volitio, est etiam productio, nec est ibi aliqua separatio. Alio modo quantum ad id quod connotatur per volitionem, & productionẽ, & sic est ibi districtio, & separatio. Ille enim actus, vt est volitio, cõnotat obiectum in esse volito præcise. Ille autem idem actus, vt dicitur productio, connotat idem obiectum in esse reali.

Vtrum prima ratio possibilitatis, vel impossibilitatis rei, sit ex parte Dei, vel ex parte rei factibilis.

Scot. 1 sent. d. 43. q. 1.

SEcundo quæritur. Vtrum prima ratio possibilitatis vel impossibilitatis rei sit ex parte diuinæ potentiæ, vel ex parte rei factibilis.

Arg. quòd ex parte Dei, quia dicit Magister, quòd mundus posset fieri melior, si daret ei Deus maiorem capacitatem. 1 *i. sent. d. 44.*

Contra. Dicit Ansel. Quia Deus dedit perseuerantiam bono angelo, & ideo eam habuit. Sed quia non dedit eam malo angelo, non ideo non habuit eam: sed quia ipse non accepit, ergo a simili defectus possibilitatis non est ex parte Dei, sed *Libr. de casu Diaboli.*

ex

ex parte rei. Notandę sunt quattuor propositiones circa possibilitatem rei. Prima est. Potentia actiua Dei, quæ dicitur omnipotentia, cuius obiectum est possibile proprie dictum non est intellectus diuinus formaliter, sed quasi prę upponit actionem diuini intellectus. Secunda. Res p diuinum intellectum producta in esse intelligibili in primo signo naturę ex se ipso formaliter in secundo signo habet esse possibile, seu producibile. Ex se ipsa enim formaliter sibi non repugnat esse: & ei repugnat necessario esse, in quibus duobus consistit ratio possibilitatis. Tertia est. Licet possibilitas in creatura non sit prior omnipotentia in Deo, sumendo omnipotentiā pro perfectione absoluta: tamen creatura intelligitur possibilis antequam per omnipotentiam producatur in esse. Quarta. Ante productionem rei nullus est respectus prior, nec ex parte causæ productiuę, nec ex parte producibilis. Vnde causa sub ratione absoluta producit causatum sub ratione absoluta. Et deinde sequitur in causato respectus ad causam. Secundo notandæ sunt tres propositiones circa impossibilitatem rei. Prima est. Impossibile simpliciter includit aliqua incompossibilia, quorum incompossibilitas est ex suis rationibus formalibus formaliter: & quasi principiatiue ab eo, a quo habent suas rationes formales. Secunda est. Ex ista incompossibilitate illorum plurium, sequitur impossibilitas ipsius rei. puta chimera est impossibilis, quia partes eius sunt incompossibiles, & creatura necessaria est impossibilis, quia necessitas, & creatio sunt incompossibiles. Vnde impossibilitas formaliter notat negationem respectus ad quodcunque agens. Tertia est, quod non oportet ex natura rei esse aliquem respectum negatiuum in causa in ordine ad impossibile: sed tamen potest intellectus comparare Deum, aut aliud agens ad ipsum impossibile sub negatione respectus.

His præmissis, ponuntur tres conclusiones. Prima est. Possibilitas rei non est a diuina omnipotentia: patet, quia diuina omnipotentia non dat rei aliquod esse, nisi producendo ad extra, sed ante productionem rei ad extra ipsa res est possibilis. igitur. Item quicquid facit diuina omnipotentia, facit contingenter: sed creatura habet necessario esse possibile cum non possit esse necessaria, aut impossibilis. igitur. Item in causis præcisis, si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis: ut habetur id est. Posteriorum. ergo si diuina potentia in Deo sit causa possibilitatis rei: sequitur, quòd negatio potentiæ in ipso Deo erit causa impossibilitatis rei impossibilis, quod est falsum. *Con. 1.* *1. Post.*

Secunda conclusio. Possibilitas rei formaliter est ex sua ratione formali, & quasi principiatiue ab intellectu diuino: patet, quia possibile, ut est obiectum omnipotentiæ, dicitur quod potest esse, & sibi repugnat necessario esse, sed creatura ab intellectu diuino producta in esse intelligibili habet *Con. 2.*

bet hæc duo ex sua ratione formaliter, & quasi principiatiue ab intellectu diuino. igitur.

Con. 3. Tertia conclusio. Impossibilitas rei formaliter est ex formali ratione partium incompossibiliũ, & quasi principiatiue ab intellectu diuino. Primũ patet, qa omnis repugnãtia extremorum est ex sua ratione formali secluso quocunque respectu vtriusque extremi positiuo, vel negatiuo ad quodcũque aliud: sed impossibilitas rei consistit in tali repugnantia. igitur. Secundum patet, quia repugnantia est a formalibus rationibus extremorum formaliter, vt patet ex præcedenti parte: sed illa extrema habent suas rõnes formales, quasi principiatiue ab intellectu diuino. igitur.

1 Ad argumentũ dicẽdũ, ꝙ Magister supponit, ꝙ mũdus sit capax maioris perfectionis, aut saltem ꝙ possit suscipere capacitatem maioris perfectionis. Nihil autem simpliciter, quod videlicet, neque est, neque potest esse repugnat recipere capacitatem cuiuscunque perfectionis.

Vtrum diuina potentia se extendat ad impossibilia.

Th. 1. p. q. 25. ar. 3. Dur. 1. d. 13. q. 2.

Tertio q̃rit. Vtrũ diuina potẽtia se extẽdat ad ĩpossibilia.

1 Arguit, ꝙ sic, q̃a dicit Basili⁹, ꝙ plus põt Deus facere, quàm intellectus hoĩs intelligere, sed intellectus noster põt intelligere impossibile, puta chimerã. igit.

2 Secundo. Nihil vr̃ Deo impossibilius, q̃uam peccare cum peccatum auertat a Deo, & tamen dicit philosophus, quòd Deus & studiosus potest praua facere. igitur.

Tertio. Præteritum non fuisse, est impossibile, & tamen põt Deus facere preteritum nõ fuisse. igitur. Minor patet, quia põt facere futurum non esse futurũ. ergo etiam potest facere preteritum non esse præteritum. 3

Contra, si Deus possit impossibile: sequitur quòd impossibile erit possibile quod implicat contradictionem. Notandum, quòd triplex est impossibile. Primum est impossibile simpliciter, & per se cui, videlicet repugnat esse, vt chimera, & hominem esse equum, & huiusmodi. Aliud est impossibile per accidens, quòd scilicet secũdum suam naturam est possibile: sed ratione alicuius accidentis est impossibile, sicut præteritum, secundum id quod est possibile, est non fuisse, cum non fuerit necessario: sed ratione præteritionis præteritum inquantum præteritum impossibile est non fuisse. Tertium est impossibile secundum quid, videlicet, quod non subest potentiæ limitatę, & finitæ, vt virginem parere: mortuum resurgere: & huiusmodi, quæ sunt impossibilia naturæ creatæ.

Hoc præmisso, ponuntur tres conclusiones. Prima est. Diuina potentia non potest facere impossibile simpliciter, & per se. Patet, quia Deus non potest facere contradictoria simul esse vera: sic enim falsificaret primũ principium, in quo omnis doctrina radicatur: sed omne tale impossibile includit contradictionẽ. igitur. Minor patet, quia Con. 1.

omnis

omne tale includit partes sibi in uicem formaliter repugnantes, vt patet ex præcedenti qõne.

Con.2. Secunda conclusio. Diuina potentia non potest facere id quod est impossibile per accidens puta præteritũ non fuisse. patet, qa hoc etiã includit cõtradictionẽ, videlicet præteritũ fuisse, & non fuisse: p̄teritũ.n. vt præteritum includit fuisse. ideo vt sic omnino sibi repugnat non fuisse. ideo dicit philosophus hoc solo priuatur Deus, ingenita facere quæ genita sunt. Et beatus Hieron. ad Eusto. dicit. Cum Deus possit cętera, non põt facere de corrupta virginẽ. Quod sic est intelligendũ, ꝙ nõ põt facere de corrupta quin fuerit corrupta; põt tamen reparare virginitatẽ, seu integritatem tam carnis q̃ mentis.

Ethico. lib.5.

Con.3. Tertia conclusio. Diuina potentia se extendit ad illud, quod est impossibile secundũ quid patet, quia diuina potẽtia est infinita, & illimitata: ergo multa, quæ sunt impossibilia potentiæ limitatæ, sunt possibilia.

1 Ad primum argu. dicẽdum ad minorem ꝙ illa est vera tantum de intellectu fantastico, & nõ de intellectu vero, de quo est maior intelligẽda: vt patet, per verbum angeli dicẽtis. Non erit impossibile apud Deũ oẽ verbum. Verbũ. n. notat intellectionem veram in qua scilicet nulla implicatur contradictio.

2 Ad secundũ dicendum ad minorem, ꝙ philosophus loquitur conditionaliter, videlicet in hoc sensu: Deus posset praua facere si vellet: sed vtraq; pars est impossibilis, quemadmodum si diceretur. Si centum sint minus q̃ quinq; , sunt minus q̃ decem.

Ad tertiũ negat minor. Et ad probõnẽ negatur consequentia: quia Deus põt impedire futurũ ne fiat, nec in hoc implicat contradictio: sed nõ põt impedire p̄teritũ ne fuerit. Item dicendũ, ꝙ sicut est possibilis mutatio de subiecto in subiectũ, & de nõ subiecto in subiectum, & de subiecto in nõ subiectũ: sed non est possibilis de nõ subiecto in non subiectum, hoc.n. nihil est: ita Deus põt facere de ente ens, & de non ente ens, & de ente non ens: sed nõ põt facere de nõ ente non ens: talis.n. factio nihil esset: præteritũ aũt est nõ ens. ideo nõ põt annihilari. Sed tunc videtur esse difficultas, quia ẽt futurũ est non ens. Dicendũ, sicut iam dictum est, ꝙ Deus nõ põt facere futurũ non esse futurum, ipsum annihilando, sed ipsum non producendo, siue impediendo ne fiat, vt dictum est. 3

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum Deus possit facere infinita.

Tho.1.p.q.7. art.3. & 4. Dur.1.d.43.q.2.

QVarto quæritur. Vtrum diuina potẽtia se extẽdat ad infinitum, siue ad infinita. Ar. ꝙ sic.

Primo, qa maior potẽtia põt in maiorẽ actũ: ergo infinita potẽtia põt in actum infinitum. 1

Secundo. Potentia se tota agens producit effectum sibi adæquatum, sed diuina potentia cũ sit simplicissima se tota agit, ergo producit effectũ sibi adequatum, 2

tum,

tum,& per consequens cum illa sit infinita,producit infinitum.

3 Tertio.Frustra ē potētia,q̄ nō reducit ad actū,ergo frustra diuina potētia esset īfinita,nisi posset pducere effectū infinitum.

4 Quarto arg. Omnis potentia actiua potest se manifestare in effectu suo,sed potentia infinita non potest manifestari, nisi in effectu infinito.igitur.

5 Quinto.Diuina potentia potest creare animas infinitas, cū non determinetur ad certum numerum. igitur.

Contra.Diuina potētia nihil pōt facere,nisi in numero pondere,& mensura, ergo nihil pōt facere infinitū.Notādum,ꝙ triplex est infinitū. Primū est infinitū extensiue, siue in quātitate continua,aut discreta. Et de hoc infinito loqtur philoso. cū dicit, infinitū est cuius quātitatē accipiētibus semper est aliqd extra sumere. Vnde hoc infinitū solum est in potētia,accipiēdo vnū post aliud,& sic cōsistit in successione quadā, & non in actu cōpleto.Potētia etiā ad infinita se extendens, vt potentia materiæ ad infinitas formas,& potentia actiua alicuius agentis ad infinitos effectus dicit infinita extensiue. Aliud est infinitū intēsiue, qđ videlicet improportionaliter excedit quodcūq; finitum.Aliud vero infinitū vtroque mō,vt potentia diuina,quę est in se formaliter infinita, & ad infinitos effectus se extēdit.

3. Phys. 3.c.52.

Con.1. His præmissis,ponuntur quatuor conclusiones.Prima est.Diuina potētia nō pōt producere, aliquid actu infinitū intensiue in creaturis patet, quia omne creatum est limitatum cum sit in determinato genere,sed omne quod fit a diuina potētia est creatū.igitur. Item nihil a Deo factum est simpliciter perfectissimum. igitur nihil tale est infinitum:patet antecedens,quia nihil a Deo factū, habet formaliter oēm perfectionē simpliciter.Non enim formaliter habet diuinam essentiam. Ex his sequitur,ꝙ nihil potest esse infinitum intensiue pręter Deum.

Secunda conclusio. Diuina potentia non pōt producere magnitudinem actu infinitam extensiue: patet,quia vel illa constaret ex partibus finitis, vel infinitis. Si primum, sequitur,ꝙ illa magnitudo non est infinita. Ex partibus enim finitis,nō potest constitui, nisi finitum. Si autem dicatur, ꝙ constat ex partibus infinitis, aut ergo ex partibus infinitis secundū magnitudinē,& sic sequitur,ꝙ aliquid erit maius infinito, cum oporteat totum maius esse sua parte.Non potest autem aliquid esse maius infinito igitur. Aut ex partibus infinitis secundum multitudinem, & tunc si loquamur de partibus inexistentibus, non sequitur propter hoc magnitudinem esse infinitā, cum in qualibet magnitudine sint hoc modo partes infinitæ. Notanter autem dictum est infinitum in actu, quia bene conceditur infinitū in potentia inquantū quęlibet magnitudo est diuisibilis in infinitū. illa tñ diuisibilitas nunquā potest tota simul reduci ad actū cōpletum. Con.2.

Tertia conclusio. Diuina potentia non potest producere multi- Con.3.

ducere multitudinē actu infinitā. patet, quia si produceret multitudinem infinitam, aut posset producere vlterius aliquā vnitatem, & sic erit aliquid maius infinito: aut non, & sic Deus per talē productionē fiet impotens, & erit exhausta eius potētia. Itē omni multitudine producta est dabilis maior, sed infinito nihil pōt esse maius, ergo non pōt esse multitudo actu infinita pducta.

Con.4. Quarta conclusio. Diuina potentia pōt producere finita in infinitum: patet, quia nunquā pōt tot pducere quin possit ampliora, & plura in infinitum producere, illa tñ plura nunquam possunt esse i actu pducto infinita.

1 Ad primū arg. dicendum, ꝙ antecedens est verum de actu accepto p actione agētis, sed non de actu accepto pro re acta, nisi vbi agēs, & res acta vniuocantur.

2 Ad secundū dicēdum, ꝙ maior ē vera de potētia naturaliter agēte, sed nō de ea, q̄ libere agit.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ antecedēs est verū de potētia, quæ complet in actu, siue per actum cuiusmodi non est potētia dicta respectu possibiliū. Nec tñ oportet potentiā, quę cōpletur p actū si sit ad infinita reduci ad actū completum simpliciter, sed sufficit, ꝙ pro parte reducatur ad actum remanente semper potentia ad vlteriora: talis. n. potentia non est ad infinitum in actu.

4 Ad quartum dicendū ad minorē, ꝙ infinita Dei potētia manifestatur in effectu infinito in potentia. Vbi est aduertendū, ꝙ potētia Dei triplicem habet innitatem. Prima est in durationis ęternitate. Secunda est in vigoris immensitate. Et tertia est in effectuum numerositate. Prima manifestatur in infinito ſm durationē, quod est infinitū in potētia. Secūda manifestat in rerū creatione, vbi est maxima improportio inter terminū a q̄, & ad quē. Tertia vero manifestatur partim in actu, quia videlicet tot fecit. partim in potentia, quia videlicet plura pōt facere. partim vero in negatione, quia non tot, neq; tāta fecit, aut faciet qn sēp possit plura, & maiora facere.

5 Ad quintum dicendum, quod diuina potētia pōt creare aīas infinitas in hoc sensu, quia nūquā tot creabit in actu quin semper possit plures, & ita pōt creare in infinitum, sed nūquam possunt esse creatæ actu infinitæ.

Vtrum diuina potentia potuerit fecisse mundum meliorem quem sit.

Scot. 3. sent. d. 44. q. 1. Dur. 1. d. 43 q. 3. Tho. 1. p. q. 25 art. 6.

QVINTO quæritur. Vtrum diuina potētia potuerit fecisse mundum meliorem q̄ sit?

1 Argu. ꝙ non, quia dicit Augu. Quicquid tibi vera ratione melius occurreret scias Deum fecisse omnium bonorū cōditorem. *Lib. de libero arb. Lib. Cof.*

2 Secūdo. Dicit ipse. Duo fecisti dñe. Vnū prope te, s. naturam angelicam. Aliud prope nihil, s. materiā primam, sed inter propinquitatē Dei, & nihil ē maximus ambitus, ergo non potuit Deus facere mundum capaciorem, q̄ fecit, sed capacitas eius nō est vacua: sic enim vniuersum esset imperfectum, igitur.

3 Tertio. Quicquid fecit Deus potentissime, & sapiētissime fecit, ergo non potuit melius fecisse.

4 Quarto. Bonum ex natura sua est sui diffusiuū, ergo maximum bonū est maxime suiipsius diffusiuum, sed Deus est summum, & maximū bonum, ergo quicquid producit optimū: & sic non potest melius facere.

5 Quinto. Super illo verbo Gen. Vidit Deus cūcta quæ fecerat, & erāt valde bona. Dicit glosa Augu. Singula quæq; bona in se, sed in vniuerso optima. optimo aūt nihil pōt esse melius, igitur. Gen. 1.

Contra. Bonitas totius mūdi est finita, ergo potest produci aliqua bonitas maior. Notandū, ꝙ mundum posse fieri meliorem potest intelligi tripliciter. Primo quantum ad substantiā partium. Secundo quantum ad earū proprietates & accidentia. Tertio quantum ad earū ordinem. Primū potest dupliciter intelligi. Vno modo quantum ad esse quidditatiuum, & rationē specificam. Secundo modo quantum ad melioritatem quātitatiuam, siue intēsiuam, siue extēsiuam. Exemplum de primo, sicut vna anima in naturalib⁹ melior est altera. Exemplū de secūdo, sicut marcha auri melior est vncia. Secūdum etiam potest inteligi dupliciter. Aut de partibus mundi in se, aut de ipsis in relatione ad inuicem, & ad finem. Tertiū etiā potest intelligi dupliciter, quia duplex est ordo partium. Primus est ordo partiū in toto. Et secundus est ordo in finem. Primus manifestat Dei sapiētiā, & secundus Dei bonitatē. Et isti duo ordines sūt inuicē connexi in vniuerso: sic.n. ordinantur partes in toto vniuerso, vt congruit earum ordini in finem.

His præmissis ponuntur quatuor cōclusiones. Prima est De⁹ potuit alium mundum isto meliorem facere quantū ad substantiam partiū melioritate quidditatiua, sed non istum mundum iam productum. Prima pars patet, quia bonitas quidditatiua quaruncunque partiū huiusmodi est finita, sed omni finito pōt maius, & melius cogitari. Deus autem plus potest facere, quàm intellectus noster cogitare, ergo potest facere aliū mundū ex partibus melioribus, ſm suas rationes quidditatiuas, quàm sit mūdus iste. Secūda pars: patet, quia quilibet gradus essentiæ, siue quidditatis, variat speciem. Vnde dicit philosophus, ꝙ species se habent sicut numeri, quia videlicet sicut quælibet vnitas variat speciem numeri: ita quilibet gradus quidditatis, variat speciem rei. Si ergo Deus faceret mundum ex partibus habentibus aliam rōnem quidditatiuā, quàm partes huius mundi, ille non posset esse eiusdem speciei cum isto mundo. Con. 1. 9. Met. t.c.13.

Secunda conclusio. Deus potuit facere istum mundum meliorem melioritate quātitatiua, tā extensiua, quàm intēsiua. Primū patet quia potuit facere cœlum maioris amplitudinis, & maioris extensionis, ac etiā elementa. Posset etiam facere omnia corpora humana magnitudinis gyganteæ: & ita diceretur de alijs partibus mundi: illud enim nullam implicat contradictionem. Con. 2.

Secundum

Secūdū patet, qa potuit facere oīs aīas rationales tāto perfectioni naturalis intensiue, sicut est aīa Christi, de qua tenendū est, ꝙ perfectior est in naturalibus aliis animabus. Vnde articulus condemnatus est dicere animā Christi non esse in naturalibus perfectiorem anima Iudę. Et ita conformiter dici posset de aliis formis tam coniunctis, q̄ separatis, ſm gradus perfectionales in eadem specie.

Con. 3. Tertia conclusio. Deus potuit hunc mundum simpliciter facere meliorē quantū ad proprietates, & accidentia partium ſm se consideratarū: patet, quia potuit facere Solē lucidiorem, ac etiam Lunam, & ita de aliis. Nam dicit Esa. 30. Esaię, ꝙ erit lux Lunæ, sicut lux Solis: & lux Solis septupliciter, sicut septem dierum. Et ita patet, quòd illud est possibile, ergo hoc potuit Deus a principio facere.

Con. 4. Quarta conclusio. Non potest Deus hunc mundum meliorem facere quantum ad ordinem partium in toto, & quantum ad ordinem in finē: patet, quia vterq; istorum ordinum est optimus: optimo autem nihil potest esse melius, igitur. Minor declaratur primo de ordine in toto, quia sicut dicit Augustinus. Vniuersum est sicut pulcherrimum carmē, quod decurrit secundum optimas consonantias. Vnde sicut in versu vnaqueq; syllaba ornatissime est in situ suo, nec potest melius ordinari: immo si alibi poneretur destrueretur versus. Ita in toto vniuerso vnaqueque pars est ornatissime in situ suo. Vnde Sol melius, & ornatius situatur in orbe suo, q̄ in orbe Saturni: & homo pro nunc melius, & conuenientius est in terra, q̄ in cœlo. Vnde dicit Augustinus super Ioannem. Sicut angelus optime est in cœlo, ita vermiculus optime est in terra. Secundo declaratur de ordine partium in finem quia nō potest melius ordinari, quàm ad gloriam Dei.

Ad primum arg. dicendum ꝙ August. loquitur de melioritate huius mundi quantum ad rōnē quidditatiuam partium. 1

Ad ſm dicendū, ꝙ licet angelus sit prope Deū per immediatā receptionē a Deo & īmediatā cōuersionem in Deū, non tñ per summam assimiliationē ad Deū īmo inter seipsū angelū, & Deū est infinita distantia, & intelligibiles infiniti gradus essentiarū ex quibus posset Deus facere nedum vnum aliū mūdum: immo infinitos mundos: intelligendo tñ sicut exponitur in quęstione præcedenti, ꝙ posset facere finitos infinitum. Vnde in mente diuina nō solū est vnus mūdus archetipus, qui videlicet est exemplar huius mundi producti, qui dicitur mundus sensibilis: accipiendo tñ sensibile, vt se extēdit ad intelligibile, sed ibi sunt infiniti mundi archetipi. 2

Ad tertium dicendum ad consequens, ꝙ si sumatur lv melius nominaliter falsum est. Si uero sumatur aduerbialiter, pōt hoc intelligi dupliciter. Vel ex parte rei factæ, & sic iterum falsum est consequens, quia rei factæ, potuit Deus dare meliorē modū essendi. Vel ex parte facientis: & sic verum est consequens, quia non potuit Deus res facere 3

meliori potentia, aut sapientia, quàm fecit.

4 Ad quartum dicendum, ꝙ sũmum bonum se libere diffundit in productione creaturarum, & non naturaliter. Et ideo non dat creaturis tantam bonitatẽ, quãtam posset.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ procedit de bonitate ordinis, & nõ de bonitate partium ꝰm se.

Utrum Deus potuerit producere mũdum priusquam ordinauerit.

D. Tho. 1. p. q. 25. art. 5.

SEXTO queritur. Utrũ Deus de potentia absoluta potuerit ante produxisse mundum, q̃ ab eo ordinatum fuerit.

1 Arguitur ꝙ nõ, quia si sic inordinate produxisset. Deus aũt nihil potest facere inordinatæ.

2 Secundo. Ante principiũ mundi nõ fuit tẽpus, nec duratio aliqua pręter æternitatẽ, sed Deus nõ potuit facere mũdum in ęternitate hoc enim repugnat rei factæ, igitur.

3 Tertio. Si Deus potuit facere mundũ antequam fecerit ponatẽ in esse. & tunc iterum quæritur. An potuit ante, & sic in infinitum, sed infinitum a parte ante est æternũ, ergo sic mũdus esset æternus, quod est impossibile.

Contra, Deus non erat minus potens ante productionẽ mũdi, q̃ in mundi productionẽ. Primo notandũ, ꝙ in oĩ agente per intellectũ & volũtatẽ potẽte agere conformiter legi rectę, & tñ nõ necessario sic agente, est distinguere potentiã absolutam a potentia ordinata, dr̃. n. potentia ordinata inquantum põt agere secundum ordinẽ pręfixum a lege. Potentia uero absoluta pro quanto, põt etiam agere præter, & contra illam legem. Agens autem, in cuius potestate nõ est rectitudo legis quotiescunq; agit contra legẽ præfixã inordinatę agit, sicut cum homo agit cõtra legem diuinam, sed non sic est de agente, in cuius potestate est lex, & rectitudo eius, cuiusmodi est Deus. Nã ideo aliqua lex est recta, quia est a Deo statuta: & ideo si statuerit alias leges per voluntatẽ suam, ille leges essent rectæ: & quod facere ꝰm ordinẽ illarũ legum hoc modo ordinatæ fieret, licet non ꝰm ordinem prioris legis. Secundo notandũ, quòd mundum potuisse fieri antiquiorem, siue antequam Deus ordinauerit ipsum fieri, potest intelligi dupliciter. Uno modo anterioritate æternitatis, ita videlicet, ꝙ mundus fuerit æternus. Alio modo anterioritate temporis, & hoc dupliciter. Vel temporis actu preexistentis. Vel temporis possibilis, seu productibilis.

His præmissis, ponuntur quatuor cõclusiones. Prima est. Deꝰ de potentia absoluta potuit res aliter facere, q̃ ordinauerit: patet, quia potẽtia Dei absoluta est simpliciter illimitata, & sic non arctatur ad specialem ordinem. Hoc tamen est intelligendum in sensu diuisionis, & non in sensu compositionis, cum diuina ordinatio sit inuariabilis. Con. 1.

Secunda conclusio. Loquendo de anterioritate æternitatis non potuit Deus ante facere mundũ, quàm ordinauerit. patet, quia hoc implicat contradictionem. Con. 2.

In hoc autem quod dr fieri intelligitur durationis principiũ. Inquantum vero diceretur eternus esset carens principio durationis.

Con.3. Tertia conclusio. Loquẽdo de anterioritate temporis existentis quod praecesserit, non potuit Deus ante mundum facere q̃ fecerit: quia hoc etiam includit contradictionẽ, quia videlicet tẽpus nullo modo praecessit mundum, sed incepit cum mundo.

Con.4. Quarta cõclusio. Loquẽdo de anterioritate tpis possibilis, potuit Deus ante producere mundum: patet, quia nõ minus erat potens ante mundi productionẽ quã tũc: ergo si tũc produxit tẽpus cũ mũdo ita ẽt potuit ante.

1 Ad primum arg. negatur illa cõsequentia, quia potuisset De⁹ alium ordinem, & aliam legem praefixisse, secundum quã mundum produxisset.

2 Ad secundum dicendum ad maiorẽ, ꝙ licet ante principiũ mundi nõ fuit tempus in actu, erat tamen in potentia.

3 Ad tertium dicendum quòd infinitum in actu a parte ante est aeternum, sed non infinitum in potentia.

Vtrum diuina potentia semper posit idem.

D.Tho.1.p.q.25.ar.5.

QVESTIO VII.

SEPTIMO quaeritur. Vtrũ diuina potentia, quicquid semel potuit, aut põt semp possit.

1 Arg. ꝙ sic, quia diuina potentia est omnino immutabilis.

Contra. Si Deus potest quicquid potuit & potuit Christum suscitarer, ergo nũc potest Christũ sucitare, quod nihil ẽ dicere. Notandũ ꝙ aliqui nominales simpliciter cõcedunt ꝙ Deus potest qcquid potuit. Dicũt. n. idẽ esse enunciabile Christum suscitare & Christum suscitasse. Vnde dicũt quòd sic arguẽdo Deus potest quicquid potuit, sed potuit suscitare Christum, igitur potest nunc suscitare Christum, committitur fallacia figurę dictionis et fallacia accidentis, ac etiam consequẽtis, sed debet inferri sic, ergo potest Christũ suscitare vel suscitasse, quod idem est a parte rei, quia vtrunq; significat suscitationẽ Christi, licet sub alio modo. Et iste modus dicendi est satis probabilis. Sed tñ vr conuenientius dicendũ ꝙ Deus simpliciter loquendo, non semper põt quicquid semel potuit aut põt. Nã si Deus diceretur posse quicquid potuit, eo quod potest fecisse quod potuit facere, pari ratione, cecus põt videre quicquid potuit videre, quia põt vidisse quicquid videre potuit. Dicendum igitur ꝙ sicut scientia diuina immutabilis, tamen Deus desinit scire aliquod enunciabile ratione cõnotati, eo quod illud desinit esse scibile & verum. Scire enim connotat in obiecto scibilitatẽ & veritatem. Ita diuina potẽtia, licet sit immutabilis, quia tamẽ in obiecto connotat possibilitatem ideo desinit aliquid posse, quia illud desinit esse possibile. Multa aũt possibilia ẽm se fiunt impossibilia per accidens, vt pręterita nõ fuisse. Multa enim possibilia actu fiũt, & sic iam sunt

impossibilia fieri: facere.n. quod non est, non esse nihil est facere. Et similiter facere quod iam factum est nihil est facere.

Con. 1. His præmissis, ponitur talis cōclusio de vi sermonis. Hæc nō est concedenda: diuina potentia quicquid semel potuit, aut pōt semper pōt: patet ex dictis. Item sic probatur, quia si Deus semper pōt quicquid potuit cum antequā fecerit mundum potuit facere mundum non fuisset, ergo ēt nunc potest facere mundum nō fuisse, quod est falsum.

1 Ad argu. autem dicendum, ꝙ licet Dei potentia sit immutabilis tamen eius obiectum est mutabile: & quod aliquādo fuit possibile potest fieri impossibile: ꝑ accidens, vt patet ex dictis.

ECVRSIS vtcūque his quæ in huius tractatus principio proposita sūt de diuina perfectione, quoniam in sequenti tractatu dicendum est de rerū creatarum creatione, & conditione: ideo finem ponendo huic tractatui, & eum continuando sequenti.

Vtrum in Deo, sit aliqua relatio ad creaturas.

D. Tho. 1. p. q. 28. ar. 3.

QVÆRITVR finaliter. Vtrū in Deo possit esse ex tpe aliqua relatio ad creaturas.

1 Argu. Primo ꝙ non, quia quicquid est in Deo est æternum.

2 Secundo in re temporali nihil est æternum, ergo nec econtra.

3 Tertio, quia si sic, aut illa relatio est realis, vel rationis tm̄. Nō realis, quia oīs relatio realis dependet a termino realiter existēte, nihil aūt pōt esse in Deo depēdens a creatura. Nec vr̄ posse dici ꝙ sit relatio rationis tātum cum Deus sit realiter creator, & realiter dominus creaturarum.

Contra. Relatiua posita se ponūt, sed creaturę ex tpe relationē hñt ad Deū, igr̄ ēt ex tpe in Deo est relatio ad creaturas. Notādū ꝙ ad saluādū, siue sustinendū aliqua dici de Deo ex tpe, sine Dei mutatione sunt tres vię quasi cōtiguæ. Ita ꝙ aliquis procedēs ꝑ vnā earū si viderit eā aliquo passu difficilē pōt ad alterā earū declinare, & ita istæ viæ se inuicē iuuāt. Prima est de cōnotatione, quia videlicet ista q̄ dñr deDeo ex tpe prīcipaliter significāt aliquid formaliter existēs in Deo ab ęterno, sed cōnotāt aliqd tpale in creatura, sicut creatio actiua significat actionē diuinā q̄ est ipsa eterna diuina uolitio, sed cōnotat creaturā de nouo fieri. Secūda via ē de extrinseca denominatione, queadmodū opus aliquod dr̄ humanū non qa sibi insit aliquid humanitatis, sed qa eius cā effectiua est, aut fuit humana, & sic cōformiter Deus dr̄ creās a creatione passiua rei creatę. Tertia via est de relatiua appellatione, qa videlicet Deus sub rōne absoluta terminat relationes creaturarū ad ipsum ꝑꝑ quā terminationē multa dñr de ipso Deo ꝑ modū denominationis relatiuę, quāuis in Deo non sit talis relatio, sicut quia Deus terminat relationem creationis passiuę, ideo dr̄ creato, & quia terminat relationē subiectionis creaturarum, ideo dr̄ dominus. Oēs enim

enim relationes creaturarum ad Deũ, sunt de tertio modo quem ponit philosophus 5. Metaphysice, in quo modo nõ est mutua relatio. Et si instetur quia fm philosophum in relatiuis de primo modo quæ. s. fundãtur super quantitatẽ, & ẽt in relatiuis de secũdo mõ, q. s. fundant super actionẽ & passionẽ est mutua relatio, sed multę sunt hmõi relationes creaturarũ ad Deũ puta relatio inæqualitatis & relatio creationis passiue, ac ẽt transmutationis cuiuscunq; factę a Deo igit, &c. Dicendũ, ꝙ dicta philosophi ibidẽ sunt, tantummodo intelligẽda qñ vtrunq; extremũ est finitum, tunc. n. ordinat ad aliud, & econtra: & hmõi sunt oẽs creaturę, q̃ inuicẽ mutuã ordinationẽ hñt inquantum sunt partes vniuersi. Qñ vero alterũ extremũ ẽ infinitum, tunc proprie nõ hẽt ordinabilitatem ad aliud extremũ finitum. Infinitum. n. nullo mõ dependet a finito, sed bene econtra. Nã finitum quicquid habet, habet ab eo, quod est: simpliciter infinitum, s. a Deo. Deus vero nihil habet, aut expectat a creaturis.

5. Met. t. c. 20.

Con. 1. His præmissis ponuntur quinque conclusiones. Prima est. In Deo nulla põt esse relatio realis ad creaturã. Probat tripliciter. Primo ex infinitate. In eo. n. qđ est simpliciter infinitum nihil põt esse quod nõ sit idẽ sibi. Nã si haberet aliquid nõ idẽ sibi nõ esset perfectissimũ simpliciter, sed nulla relatio realis ad creaturã põt esse eadẽ Deo, quod patet, qa nihil idẽ Deo est corruptibile, sed oĩs talis relatio ad creaturã est corruptibilis, quia videlicet eius terminus ẽ corruptibilis, s. creatura. Nõ. n. põt relatio remanere realiter suo termino desinẽte esse realiter. secundo ꝓbatur ex summa simplicitate. In eo. n. qđ est sũme simplex nihil põt esse qđ nõ sit idẽ sibi, alias. n. esset ibi compositio. Sed sicut patet ex p̃cedẽti rõne, nulla relatio ad creaturã põt esse eadẽ Deo. Tertiũ patet ex sũma necessitate. In eo. n. quod est summę necesse eẽ, nihil põt esse nisi necesse esse, sed relatio ad creaturã nõ põt eẽ necesse esse. Non. n. põt esse magis necessaria quam terminus a quo dependet. s. creatura quę est cõtingẽs. Et si instetur, qa esse possibile creaturę est necessariũ eũ possibilitas creaturæ cõueniat ĩ secũdo mõ dicẽdi per se. Dicendum, ꝙ eẽ possibile nõ est esse reale, sed solũ fm quid, ideo non sufficit ad relationem realem.

Con. 2. Secunda conclusio. In creatura est noua relatio etiam realis ad Deum, patet de creatione passiua quæ dicit relationem creaturæ ad Deum.

Con. 3. Tertia conclusio. In Deo nõ est aliqua noua relatio, neq: rei, neq; rationis quæ sit ratio terminandi relationem creaturæ. De relatione rei iam patet ex prima conclusione. De relatione vero rationis sic probatur, quia vel illa relatio esset per actũ intellectus creati, vel p actũ intellectus diuini. Nõ primum, qa nullo exiſtẽte ĩtellectus creato nihilominus refertur creatura ad Deũ. Nec fm, quia si p impossibile Deus eẽt natura nõ intellectualis, sicut aliq posuerunt solem esse primum principium

adhuc creatura referet ad ipsum.

Con.4. Quarta conclusio. In Deo pōt esse aliqua noua relatio rōnis p actum intellectus creati, sed nulla noua per actū intellectus diuini. Primū patet, quia intellectus creatus pōt de nouo cōparare Deum ad creaturas. Secundum patet, quia nō pōt esse trāsitus de cōtradictorio in cōtradictoriū sine mutatione, sed si intellectus diuinus nunc considerarct voluntatē suā, sub aliqua relatione, aut cōparatione, sub qua prius nō considerabat esset transitus de cōtradictorio in cōtradictorium, ergo esset ibi mutatio, quæ non posset esse alibi, quàm in intellectu diuino, quia neque obiectum comparatum, neq; id cui comparatur in quantum huiusmodi, habent esse nisi in intellectu comparante, nō potest aūt esse mutatio ī Deo, igitur. Est ergo sic intelligendū, ꝙ sicut intellectus diuinus ab ęterno cōparauit voluntatē suam vt creatiuā ad aīam Antichristi, vt creabilem in aliquo tpe, ita etiā ab ęterno cōparauit voluntatē suā, vt creantem ad aīam Antichristi, vt actu existentē pro aliquo determinato nunc tēporis, in quo determinauit creare eā; & sic vtraq; illa relatio est ęterna, licet non pro ęterno.

Con.5. Quinta cōclusio. Aliqua dicū tur de Deo ex tēpore licet, ex tēpore nihil sit nouum in Deo. Primū patet, qa Deus dr creās, & gubernans creaturas, & hoc nō ab ęterno, cum creaturę non sint ab æterno, igitur ex tēpore. Secūdū patet, quia si sic in Deo esset potentialitas & cōpositio, quod est impossibile.

1 Ad primum argumentū dicēdum, ꝙ licet oē quod est in Deo realiter, & formaliter sit æternū, nō tamē omne quod dicitur esse in Deo tanquam relatio rationis, aut eo modo quo quodcū que logice prædicatum dicitur esse in subiecto, sicut etiam supra dictum est, vbi quærebatur de immutabilitate & infallibilitate diuinæ scientiæ.

2 Ad secundum dicēdum ꝙ nō est simile ꝙ res temporalis non sit potest terminare relationem ęterni quemadmodum ęternū pōt terminare relationē rei tēporalis quāuis aliquo modo concedi possit quod aliquid æternū dicitur de temporali. Lapis. n. non solum in esse ideali, sed etiā in esse realis existentiæ est a Deo scitus ab ęterno.

3 Ad tertium dictum est quòd in Deo nulla potest esse relatio realis ad creaturas, & quod nulla potest esse noua relatio rationis per actum intellectus diuini, sed bene potest esse noua per actū intellectus creati. Et cum arguitur, quòd Deus est realiter creator, & realiter dñs creaturarum, Dicendum, quod licet illa sit appellatio, siue denominatio relatiua, nullam tamen relationem rei, aut rationis connotat in Deo, sed in creatura tantum. Sed dicitur de nouo dominus, aut creator, pro quanto de nouo terminat relationes creaturarum, quas terminat sub ratione absoluta, videlicet p virtutem suam creatiuā & gubernatiuā, quæ est ipsa diuina potestas, & infinita maiestas. Cui soli honor & gloria. Amen.

Finis primi tractatus.

SEQVI-

SEQVITVR SECVNDVS.

XPEDITO per Dei gratiam tractatu primo, in quo de his dictum est, quæ diuinā concernūt perfectionem. Nunc in secundo tractatu dicendum est de his quæ spectant ad mundi conditionem. In quo tractatu erunt tres partes principales. In prima dicetur de rerum creatarū productione. In secunda de earum distinctione. Et in tertia de earū gubernatione. In prima igitur parte in qua dicendum est de creaturarum productione.

Vtrum omnia causata sint ab vno, &c.

Scot. 2. d. 1. q. 1.

PRimo quęritur. Vtrum omnia causata sint ab vno primo principio, vt est in trib. personis vnū: ita ꝙ ꝓductio cātorū necessario pręsupponat productionē diuinarū personarum.

1 Primo arguit̄, ꝙ non oīa sint ab vno principio, quia omnis effectus assimilatur aliquo modo suæ causæ, sed Deus qui est primum principiū simpliciter est purus actus nihil potētialitatis habens: materia vero prima est pura potentia nihil habens de actu, ergo materia nō est a Deo.

2 Secundo arguit̄. Omne quod est a Deo, siue primo principio est diligendū, sed mūdus nō est diligēdus, vt patet Ioānes 2. Nolite diligere mundū, &c. igitur. *1. Io. 2.*

3 Tertio arguitur. Contraria non sunt ab eodē principio, cōtrariorum enim contrariæ sunt causæ: sed in mūdo multa sunt contraria: ergo non omnia sunt ab vno principio.

Quarto arguitur. Duo sunt prima principia rerum. s. summum bonū, & sum mū malum, ergo non oīa sunt ab vno principio. Antecedens patet, quia fm philosophū. Si possibile est vnū contrariorum natura reliquum est possibile: sed summū bonū, & summū malum contrariantur: ergo si sit summum bonū, sequitur, ꝙ possibile est summū malum. & si possibile est, ergo est in actu, quia oportet, ꝙ si a se, & nō ab alio: alias non esset summū. Minor istius pro syllogismi videlicet, quòd summum bonum, & summum malum cōtrariātur patet, quia dicit regula topica. Si simpliciter ad simpliciter, & magis ad magis, & maxime ad maxime. Sed bonum simpliciter contrariatur malo simpliciter, ergo magis bonum contrariatur magis malo: & maximum bonum, maximo malo. 4 *1. de cælo t. cap. 44. & in post prædicamentis.*

Quinto arguitur, quòd causalitas rerum non sit necessario a tribus personis: quia dicit Rich. quòd si esset tantum vna persona in ea esset plenitudo sapientiæ & potentiæ. 5 *Lib. de Trin.*

Sexto arguitur. Omne essentiale in diuinis prius ex personali. Sed productio actiua creaturarum est essentialis cum sit cōmunis tribus, ergo præcedit productionem personarum. 6

Cōtradicit Augustinus, quòd sicut pater, & filius sunt vnum principium Spiritussancti, ita omnes tres personę sunt vnum principium creaturarum. Notanda sunt tria præambula. Primum est, *De Tri. libr. 5. ca. 14.*

est, ꝙ diuini intellectus & voluntatis duplex est obiectum. Vnum est primariũ & principale, quod ẽ essentia diuina. Aliud est secundariũ, quod videlicet ex se nõ est obiectũ: sed producitur in esse obiecti per intellectum & voluntatem, & hoc est creatura. Secundum est, ꝙ iuxta illud duplex obiectum est assignare duplex signũ naturæ. Primum est in quo primariũ obiectum cõparatur ad intellectũ & voluntatẽ, in quo intellectus & voluntas, vt habent obiectũ illud sibi presens non solum sunt potentiæ operatiuę, sed etiã productiuæ termini adæquanti, videlicet personæ diuinæ. Aliud est in quo obiecta secundaria cõparantur ipsi intellectui & voluntati diuinę. Tertiũ est, quod sequitur ex precedẽti, videlicet ꝙ productio diuinarũ personarum in esse personali completa est antequã creaturæ sint præsentes per modũ obiecti diuino intellectui, aut voluntati. Vnde patet, quòd in diuinis diuinarũ personarum productio prior est natura quàm creaturarum cognitio, & multo magis quàm earum productio in esse reali.

Con.1. His præmissis, ponuntur sex conclusiones. Prima est. Omnia causata sunt ab vno principio patet, quia omnis multitudo est reducenda ad vnitatem. Vnde dicit philoso. quòd species rerũ sunt sicut numeri, qui oẽs procedunt ab vnitate: ergo multitudo causatorum reducenda est ad vnum principium. Et confirmatur, quia multitudo causatorũ in vniuerso est admodũ multitudinis partium in vno animali. Vnde tempore Pictagoræ vniuersum dicebatur vnum maximum animal. Sed ad compositionẽ animalis necessarium est aliquod vnum principium, nullum enim compositum potest seipsum componere. igitur.

8. Metaph. t.c.9.

Con.2. Secunda conclusio. Deus est primum principium rerum causatarum in triplici genere causæ: in genere causæ efficientis, exemplaris, & finalis. Primum patet, quia quicquid est perfectionis simpliciter est Deo attribuendum: sed esse primum principium effectiuum omnium dicit perfectionem simpliciter. igitur, &c. Vnde dicit Philosophus. 2. Metaphysicæ, quòd id, quod est ens simpliciter, & verum, simpliciter est causa omnis entis, & veri. Nam omne quòd est per participationem, causaliter dependet ab eo quod est per essentiam. Secundum patet, quia in Deo sunt ideæ, siue formę exemplares omnium causabilium: vt dictum fuit in primo tractatu. Non est autem intelligendum, ꝙ causa exemplaris sit vnũ speciale genus causæ aliud ab efficiente, sic enim essent quinq; genera causarum. Sed est quidam modus specialis causæ efficientis pertinens, videlicet ad causam efficientem per intellectum, & voluntatem: prout distinguuntur contra agens a natura. Tertium patet, quia dicitur Prouerb. 16. quòd vniuersa propter semetipsum operatus est dominus. Item sic probatur. Omne per se agens, agit propter finem, & prius agens propter priorem, siue vlteriorem

2. Met. t.c.4.

ca. 16.

teriorem finem: ergo primum agens, agit propter vltimum finem. Sed nihil potest esse principaliter, & vltimate finis primi agentis nisi ipsum primũ agens cum non sit ordinabile ad aliud a se: ergo primum agens, quod est ipse Deus, est vltimus omniũ finis, cum omnia producantur per actionem eius.

Con. 3. Tertia cõclusio. Causalitas rerum causatarum in esse reali necessario est a tribus personis: patet, quia illud, quod est principiũ productionis necessariæ, & productionis contingẽtis, prius est principium necessariæ, q̃ contingentis. Necessarium. n. non præsupponit contingens: sed magis econtra. Sed Deus est principiũ productionis necessariæ, scilicet ad intra, & contingentis, scilicet ad extra: ergo prius est principium productionis ad intra, q̃ ad extra. Sed in illa productione ad intra communicatur personis productis omnis fœcunditas, quæ sibi non repugnat: ergo eis communicatur virtus productiua creaturarum. Et per consequens illa virtus productiua prius intelligitur esse in tribus personis, quam intelligatur esse principium proximum productionis ad extra. Et sic non potest vna persona aliqd ad extra producere, quin etiam aliç producant cum in signo talis productionis, ac etiam in signo illo, in quo potentia productiua intelligitur, vt principium producendi ipso intelligatur vna, & eadem esse in tribus.

Con. 4. Quarta conclusio. Productio creaturarum in esse intelligibili, aut volibili etiam præsupponit productionem diuinarum personarum. Patet, quia productio diuinarum personarum, solum est ex obiecto primario, & non ex secundario. Verbum enim, non est uerbum creaturarum, sed solius Dei. Et spiritussanctus non dicitur amor creaturarum: sed amor Dei. Sed intellectus diuinus, & voluntas prius natura habẽt actus suos circa obiectum primarium q̃ circa secundarium: vt patet ex dictis. igitur.

Con. 5. Quinta conclusio. Licet tres personæ simul natura causent creaturas, non tamen simul origine. Primum patet, quia causant per eandem uim productiuam, & per eandem productionem simpliciter. Secundum patet, quia, quod filius causet creaturas, hoc habet a patre, & Spiritussanctus habet a patre, & filio. igitur.

Con. 6. Sexta conclusio. Licet productio creaturarum necessario a parte rei præsupponat productionem diuinarum personarũ, tamen si per impossibile tantum esset vna persona diuina illa posset omnes creaturas producere. Prima pars: patet, quia si tantum esset vna persona diuina illa esset omnipotens, & infinita: non enim pater accipit omnipotentiam a filio, & Spiritussancto. Non est ergo ordo productionis intrinsecæ ad productionem extrinsecam, sicut ordo causæ ad effectum, sed sicut ordo multorum effectuũ, quorum vnus alius pręsupponit, sed tamen vnus non causatur ab alio.

Ad

1 Ad primum argumentum dicēdum ad minorē, ꝙ licet materia, nihil hēat ex sua ratione de actu formali habet tamē entitatiuum cum sit actu producta.

2 Ad secundū argumētū dicendū ad minorū quod Io. ibi prohibet dilectionē inordinatā, quæ videlicet impedit a Dei dilectione, sed nō prohibet dilectionem creaturarum propter Deum. Vel dicendum, ꝙ loquitur de mundo, prout sumitur pro viciosa cōuersatione mundanorum, & nō pro ipsis creaturis.

3 Ad tertiū argumētū dicēdū, ꝙ licet contraria non possint esse ab codē principio naturaliter agente eodē modo se habēte, & tanquam precisa causa & totali, possunt tamen esse ab eodē principio agēte per voluntatē, secundum distinctas rationes, quæ tamen rationes non sunt opposite in ipso sicut ratio albedinis, & nigredinis non habet contrarietatem in intellectu.

4 Ad quartū argumentū negat antecedens & ad probationē negat minor. Et ad probationem eius dicendū, ꝙ illa regula topica est intelligenda, quādo prædicatū dicitur de subiecto vniuersaliter, alias non. Non enim sequitur. Bibere est bonum, ergo magis bibere est magis bonum, & maxime bibere est maximum bonū: quia videlicet illa propositio bibere est bonū si fieret vniuersalis esset falsa. Ad propositū ergo, non sequitur bonum contrariatur malo, ergo maximum bonum maximo malo, quia non omne bonum habet malum cōtrarium: summum enim bonum nulli contrariatur.

Ad quintum argumentum patet ex sexta conclusione. 5

Ad sextum argumentum dicendum, quòd maior est vera de essentiali ad se, & absolute dicto, sed non de essentiali sub habitudine ad creaturas, ita quod illud absolutum, quod est principium productiuum creaturarū in se, & absolute sumptum intelligitur prius quocunque notionali, sed non sub habitudine ad creaturas producendas inquantum enim est principium proximum productionis extrinsecæ præsupponit productionem diuinarum personarum. 6

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Deus possit aliquid creare.

Hoc idem Scot. 2. sen. d. 1. q. 2. Th. 1. p. q. 45. ar. 2. Du. 2. d. 1. q. 1.

Secūdo quæritur. Vtrum Deus possit aliquid creare.

Primo arg. quòd non: quia si crearet aliquid, uel hoc esset actione æterna, uel noua non æterna: quia sic creatura esset æterna: non enim potest esse actio, & quòd nulla sit res acta: nec actione noua, quia nihil nouum potest esse in Deo. 1

Secundo arg. quia agens dat esse, ideo productum accipit esse, & non econtra; ergo oportet aliquam nouam habitudinem præcedere in producente. Sed nulla nouitas potest esse in Deo; ergo nihil potest de nouo pducere. 2

Tertio ar. Si Deus aliquid crearet, aut id quod creatur aliquo modo præfuit, aut non. Si dicatur, ꝙ præfuerit, ergo non producitur 3

ducitur de nihilo, & sic nō creatur, nec potest dici, ꝙ nullo modo præfuerit; quia quod fit de nouo, prius erat in esse possibili ac etiam in esse cognito, & volito.

Gen. 1. Contra. Gene. i. In principio creauit Deus celum & terram. Notandum, quod creare est aliquid de nihilo producere. Circa quod notandæ sunt quattuor distinctiones. Prima est, quòd secundum Anse. tripliciter potest intelligi aliquid fieri de nihilo. *In Menologio.* Vno modo, vt ly de dicit habitudinem causæ materialis. Secundo modo, vt dicit habitudinem causæ effectiuæ: & his duobus modis ex nihilo non potest aliquid fieri: quia nihil non potest esse materia alicuius, aut causa effectiua. Tertio modo, vt ly de dicit habitudinem ordinis. Et hoc modo de nihilo dicitur aliquid fierj, id est post nihil aliquid fieri. Secunda distinctio. De nihilo aliquid fieri, ut ly de dicit ordinem, potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt dicit ordinem naturę tantum. Et hoc modo philosophi etiam concedunt mundum esse creatum: licet dicant eum esse æternum: vt patet per Auicennam. *Methaphy. 6.* Alio modo, vt dicit etiam ordinem durationis. Et hoc modo Theologi dicunt mundum esse de nihilo productum, id est post nihil sic quòd non ab ęterno. Tertia distinctio. Prius natura dicitur dupliciter. Vno modo positiue, quando uidelicet ambo extrema insunt, videlicet tam pri⁹, quàm posterius: sed vnum præsupponit aliud, & non econtra, ut animal prius natura est in homine, quàm rationale. Alio modo priuatiue, quia videlicet id quod dicitur prius natura, non inest de facto, sed inesset, nisi impediretur a causa extrinseca, sicut priuatio dicitur natura præcedere formam in materia, quia videlicet semper, materiæ priuatio inesset, nisi in ea poneretur forma ab agente extrinseco. Hoc ergo modo in creatura, non esse, præcedit esse, quia creatura ex se formaliter non habet esse, & si non sibi daretur esse ab agente extrinseco, semꝑ haberet non esse. Non tamen proprie debet dici, quod creatura ex se habeat non esse, quasi non esse sic de ratione eius: sed sicut dictum est, quòd ex se non habet esse nihil affirmando. Quarta distinctio. Aliquid ꝑduci de nihilo, potest intelligi dupliciter. Vno modo de nihilo omnimode, tam in esse simpliciter, quàm in esse secūdum quid. Et hoc modo non potest aliquid creari de nihilo, quia quod creatur, pręfuit in esse cognito & volito, & sic etiam in esse possibili, & ex tunc fuit obiectum proximum omnipotentiæ. Potest tamen aliquid produci hoc modo de nihilo: quia videlicet creatura producitur a Deo in esse intelligibili, non præsupposito quocunque esse, sed talis productio non est creatio, quia non est productio in esse simpliciter, sed secundum quid tantū. Alio modo potest intelligi aliquid fieri de nihilo simpliciter, quod tamen est aliquid secundum quid. Et hoc modo creatio est de nihilo.

His præmissis, ponuntur tres conclusiones. Prima est. Deus *Gen. 1.*

potest aliquid creare: patet, quia Deus põt totaliter causare substãtiã rei: cũ sit cã prima, & poté tissima: sed materia pertinet ad substãtiã rei: ergo Deus põt etiã producere materiã: Sed materiã cũ sit primũ fundamentum rei nõ põt de aliquo alio produci: ergo põt Deus aliquid de nihilo ꝓducere intelligendo, vt dictum est de nihilo. i. post nihil, & hoc dicimus creare. Item potentior, & nobilior est cã, quæ est sufficiẽs & potẽs ad totalem productionem rei nihil præsupponendo: sed Deus est causa potentissima & nobilissima. igitur.

Con. 2. Secunda conclusio. Deus põt aliquid facere de nihilo, id est post nihil nedum ordine naturæ: sed etiam ordine durationis. Primo probatur, quòd possit aliquid facere post nihil, vt notatur ordo naturæ, quia cum sit Deus prima causa, põt aliquid immediate efficere absque videlicet quacunque causa secunda. Illud ergo quod sic efficitur non habet ex se esse necessarium, & habet esse ab alio, & non de aliquo præsupposito. igitur. Secundo probatur, quod possit etiam facere aliquid post nihil, vt notatur ordo durationis, ita videlicet, quòd illud factum sit nouũ: quia si fiat aliquod nouum, quæritur a qua causa, & detur quòd sit. a. quæritur ergo aut. a eodem modo se habens, causat illud nouum. & sic habetur propositum, quia si aliqua causa eodem modo se habens, efficiat aliquod nouum. illa maxime videtur esse, causa prima. Si vero dicatur, quòd. a. aliter se habet in causando, qua re prius quæritur a qua causa aliter se habet: & cum nõ sit processus in infinitum, oportet stare in aliqua causa, quæ in se eodem modo manens, causat aliquid nouum: & sic patet, ꝙ Deus potest aliquid nouum de nihilo efficere.

Tertia conclusio. Nihil aliud a Deo potest aliquid creare. Patet primo per Augustinũ dicentem: neque boni angeli: neq; mali possint esse creatores alicuius rei, & multominus hoc possent aliæ creaturæ. Itẽ sic probatur. Nullũ agens potest aliquid creare, nisi cuius voluntas est sua potẽtia: cũ creatio sit productio simpliciter nullo quocũque præsupposito subiecto; & ideo quod creat, videt fieri solo volũtatis imperio. Sed nihil aliud a Deo est tale agens. igitur. Con. 3. De Tri. lib. 3.

1 Ad primũ argumentũ dicendum, ꝙ Deus creaturam ꝓducit actione æterna, nec tamen sequitur, ꝙ res facta sit æterna, quia licet actio illa scilicet, diuina volitio sit ęterna, non tamen est ꝓ ęterno: sed pro certo nunc temporis. Et si quis quęrat, quare Deus magis vult hoc producere in hoc instanti, quàm in alio. Dicendum, quod huius non est quęrenda causa, siue ratio cum voluntas Dei sit prima causa. Et ideo inter contingentes propositiones, ista est prima & immediata: Deus voluit producere hoc in isto instanti.

2 Ad 2m argumentũ dicendũ, ꝙ ad absolutũ in causa, sequitur absolutũ in effectu, & tũc prima in effectu est relatio ad causam, & si possit esse respectus in cã: respectus illæ causę ad causatũ est vltimus, vel nullus

Ad

8 Ad tertium argumentum dicendum, quod id quod creatur, non prefuit in esse simplici, siue reali: sed tantum in esse secundum quid, vt patet ex quarto præambulo.

Vtrum possibile fuerit aliquam creaturam fuisse ab æterno.

Scot. 2 dist. 1 quæst. 3. Henric. quod l. 1. quæst. septima. Thom. 1. p. q. 46. ar. 2. Dur. 2. dist. 1. q. 2.

Tertio quæritur. Vtrum possibile sit, aut fuerit mundum aut creaturam aliquam fuisse ab çterno productam absque durationis principio.

1 Primo arguitur, quòd sic, per Augustinũ dicẽtẽ. Si ignis fuisset æternus, splendor etiam ab eo diffusus fuisset æternus. igitur. *De Tri. libr. 6. c. 9.*

2 Secundo arguitur. Dicit ipse Augustinus. Si pes ab æterno fuisset in puluere, semper in puluere fuisset, & vestigium pedis, quod ab aliquo calcante factum fuisset nemo dubitaret, nec tamen esset prius illo, quamuis vnum factum esset ab alio. *De Ciuit. Dei libr. 11. c. 15.*

3 Tertio arguitur. Deus ab æterno est omnipotens, ergo ab çterno potuit creare mundum.

4 Quarto arguitur. Dicit Aristoteles. 8. Phisicorum. & 12. Metaphisicæ: ꝙ tempus non habet principium. Et hoc ẽt sic probatur, quia si tempus habet durationis principium potuit esse antequam esset. Sed ante nominat differentiam temporis: ergo fuit tempus antequam esset tempus. *8. Phis. t. c. 15. & 12. Meth. t. c. 29.*

5 Quinto arguitur. Omnis causa agens, quę non agit per motum, nec impediri potest habere suum effectum sibi coęuũ, sed Deus est huiusmodi. igitur.

6 Sexto arguitur. Omnis entitas, quæ non repugnat limitationi, non repugnat creaturæ, sed quantacunque duratio non repugnat limitationi, non enim perfectior est res quæ durauit per decem annos, quàm quę solum durauit per annum: ergo infinita duratio non ponit maiorem perfectionem, quàm minor: ergo non repugnat creaturæ fuisse ab æterno, siue habuisse durationem infinitam.

Contra dicit Damasc. Creatio, quæ est opus in Dei voluntate, non potest ipsi Deo esse coęterna. Non enim potest coæuum esse ei quod semper est id quod ex non esse habet esse. *Damast. lib. 1.* Notandum, quòd circa hanc quæstionem sunt tres modi dicendi. Quidam concedunt, quòd possibile fuit mundum esse productum ab æterno, & quòd nulla ibi includitur contradictio. Alij autem dicunt, quòd neque mundus, neque quæcunque creatura potuit esse ab æterno. Et huius opinionis est beatus Bonauentura, & Henricus de Gandauo. Dicunt enim contradictionem esse, quòd aliquid sit factum, & quòd non habeat, durationis principium. Alij vero dicunt, quòd licet implicetur contradictio dicendo successiua, fuisse ab æterno, non tamen loquendo de permanentibus. Et huius opinionis videtur esse Scotus, sed tamen non se plene determinat ad alteram partem, sed vtranque partem disputat.

His

Con. 1. His præmissis, ponitur cũ beato Bonauentura conclusio talis. Impossibile est mundũ, aut quãcunque creaturã ab ęterno fuisse: probatur, quia impossibile est illud quod habet esse post non esse, habere esse æternum, sed mundus necessario hēt esse post non esse. igitur. Minor patet, q̃a omne quod est totaliter productum ab agente differēte per essentiam, habet esse post nõ esse, siue esse de nihilo. Si. n. est totaliter productum, nihil eius præsupponitur suæ productioni. Sed mundus est totaliter a Deo producens. igitur. Item de omni ꝓducto verum est dicere, ꝙ aliquã do producitur. Aut ergo semper producitur quandiu est, aut aliquando producitur & aliquando non. Si dicatur secundum tunc in illo instãti in quo producitur primo capit esse: quod autem primo capit esse habet principium. Si vero dicatur primum, sequiť, quod semper est in fieri, quod est inconueniens dicere. Sic enim idem esset aliquid creari, & conuersari, quod est falsum: dicitur enim res creari cum primo habet esse ex nihilo: conseruatio vero respicit esse præhabitum. Item aliqua agentia producunt effectum, & tamen non conseruant ipsum: ergo vbi productio & conuersatio sunt ab eodem agente, est aliqua distinctio inter produci & conuersari. Item si mundus fuerit æternus, ergo iã p̃cesserũt ĩfiniti anni, & ĩfinitę reuolutiones Solis. Sed ꝓ vna reuolutione solis sunt ad minus vndecim reuolutiones Lunæ: ergo esset dabile aliquid maius infinito, quod est impossibile.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ illa consequentia Augustini est necessaria: sed tamen antecedens est impossibile: & similiter cõsequens, tenet autem illa consequentia propter habitudinem producentis naturaliter ad productum secundum intentionem August. ibidem, vbi adducit eam ad probandum coęternitatem filij cum patre. Non autem valeret illa consequentia arguendo secundum habitudinem causę ad causatum, quia dato, ꝙ causa sit ęterna, nõ propter hoc sequitur, quod causatum sit ęternum: æternitas enim repugnať factioni, & econtra. Vnde licet cauſæ, vt causæ, non repugnet habere effectum coęuum, tñ sibi repugnat inquãtũ est æterna.

2 Ad secundum argumentum dicendum, quod August. non dicit hoc secũdum intellectum suum: sed secũdum intellectum aliquorum philosophorum. Vnde de ipsis præmisit. Sicut inquiunt: si pes ab ęterno fuisset in puluere, &c. Vnde implicatur in illa consequentia, contradictio. Nõ enim potest esse in puluere, & vestigium pedis causari nisi per motum localem: talem autem motum ab æterno fuisse includit contradictionem.

3 Ad tertium argumentum dicendum ad consequens, quod hoc verum est, si ly ab ęterno determinet, hoc verbum potuit, sed non si determinet hoc uerbum creare.

4 Ad quartum argumentum dicendum, quod philosophus in hoc errauit, si simpliciter intellexerit tempus, & mundum non habuisse durationis

principium

principiũ. Si autem intellexerit tempus,& mundum nõ incepisse modo naturali, verum dicit. Ad probationem autem dicendum, ꝙ cum dicit, ꝙ tempus potuit esse antequam esset, ly ante, nõ dicit tempus, nisi imaginatum,& priuatiuum, sicut cum dicitur, æternitas est ante quod nihil est,& simile est cum dr: extra cœlum nihil est: ibi.n. nõ affirmat ly ante, vel ly extra, vt dicũt tempus, aut locum positiuũ, sed imaginatum tantum.

5 Ad quintum arg. dicẽdum, ꝙ maior est vera, vbi causa, & effectus habẽt naturã vnigeneã. nõ aũt vbi hñt naturas diuersas, vbi videlicet prioritas naturę in causa respectu effectus requirit etiã prioritatem durationis.

6 Ad sextum argu. dicendum, ꝙ minor est vera de duratione finita, sed non de infinita.

Vtrũ creatio distinguatur a creatura.

Sco. 2. d. 1. q. 5. Tho. 1. p. q. 46. art. 3.

QVARTO quæritur. Vtrũ creatio distinguatur realiter a re creata. Et generaliter vtrum relatio creaturæ ad Deum distinguatur a creatura.

1 Primo arguit ꝙ sic, quia creatio rei est tm̃ in primo instanti sui esse, sed res creata manet etiã post illud primũ instans, igitur.

2 Secũdo arg. Si creatio non distinguatur realiter a re creata, sequitur ꝙ impossibile esse Deum reparare angelum annihilatum. cõsequens est falsum, igitur. Et patet consequentia, quia impossibile est creationem eandẽ numero reparari, cum sit impossibile motum eundem numero reparari, vt multi dicunt.

Tertio argui. Si relatio creaturæ ad Deũ sit eadem realiter cũ fundamento, sequitur ꝙ omnia sunt ad aliquid, quod videtur esse inconueniens. 3

Quarto arguitur secundũ philosophum. Prædicamenta sunt entia simpliciter diuersa, ergo nihil vnius includit aliquid alterius,& per cõsequens relatio nõ potest esse realiter eadem rebus aliorum generum. 4 *5. Met. t. c. 8. 12. Me. t. c. 19.*

Contra. Relatio creaturæ ad Deum est dependentia essentialissima vnaquæque .n. creatura maxime dependet a Deo, sed relatio totius ad partes ex quibus componitur est eadem sibi cum omnino non possit esse sine ea, ergo multo magis relatio eius, aut cuiuscunq; creaturæ ad Deũ est eadem fundamento. Primo notãdum, ꝙ de relationibus est precipue triplex modus dicendi. Primus est, ꝙ nulla relatio dicit aliqd in re, sed tm̃ in actu intellectus. Sed iste modus ẽ valde incóueniẽs tũ qa destruit vnitatẽ vniuersi, quæ ẜm philosophum. Consistit in ordine partium ad inuicem, & ad primum ens. Vñ de illis, qui sic dicunt dici põt, illud philosophi, ꝙ inconnexã faciunt orbis substantiam: tum qa destruit omnem compositionẽ realem. Compositio.n. requirit vnionem partium, quæ si solum esset in intellectu, nullum esset cõpositum reale: tũ quia destruit oẽm causationẽ causarum secundarum, quæ non causãt, nisi appropriate: & si approximatio sit tantum in intellectu non pote- *12. Metaphysic. t. c. 37. Ibidem.*

rit

rit esse ratio causandi aliquid rea liter. Secundus modus dicendi est, ꝙ alique relationes sunt aliquid in re, sed nulla realiter distinguitur a fundamento. Et pro ista opinione sic arguitur, quia si relatio sit res alia a fundamēto, ꝙ quotiescunque aliqua relatio de nouo aduenit alicui fundamē to illud mutatur, quod vĩ esse cō tra philosophum, vbi dicit, ꝙ in ad aliquid non est motus, neque mutatio. Sed contra hoc arguiť, quia illud realiter distinguitur ab aliquo, quòd potest esse realiter sine eo absque contradictione. Sed multæ relationes sunt, sine quibus potest fundamentum esse realiter sine contradictione. vt patet in multis, igitur. Ideo tenendus est tertius modus, videlicet, ꝙ multæ sunt relationes reales, & realiter distinctę a fundamento, licet alique sint relationes rationis, & alique ēt reales, quæ a fundamento nō distinguuntur realiter. Ille videlicet, sine quibus nō pōt realiter fundamentum esse. Secundo notandum, ꝙ creatio non solū importat respectū ad Deum, vt ad causam, sed ēt importat respectū ad non esse præcedens, & hic ẜm ordinem durationis, vt proprie accipitur creatio. Potest autē hoc dupliciter intelligi. Vel ad nō esse præcedens immediate, & hoc modo res tantū dicitur creari in primo instanti sui esse. Vel ad nō esse præcedens indistincte, & hoc modo res dicitur creari quā diu manet.

5. Physicorum.

His præmissis, ponuntur quinque conclusiones.

Con. 1. Prima est. Multę sunt relationes reales realiter distinctæ a fundamento: patet ex primo notabili.

Con. 2. Secunda conclusio. Relatio ad Deum communis omni creaturæ, est eadem realiter fundamento, sed non eadem formaliter. Prima pars patet, quia illud quod proprie inest alicui, quod videlicet intelligiť, ut natura posterius eo, sine quo tamen id, cui inest non potest esse sine cōtradictione, est idem realiter sibi. Sed relatio ad Deum communis omni creaturæ, est huiusmodi, igitur. Maior patet, quia non videtur esse contradictio. prius esse sine posteriori, ab eo realiter distincto. Secunda pars patet, ꝗa per se ratio respectus non includit formaliter rationem absoluti, nec econtra.

Con. 3. Tertia conclusio. Eadem est relatio creaturę ad Deū, vt creantem, & cōseruantem: patet, quia eiusdem re, & ratione, ad idem re, & ratione est vnica tantum dependentia essentialis eiusdem rationis. Sed existentia creaturę permanentis est eadem re, & ratione in creatione, & conseruatione, & idem est terminus passiuę creationis, & conseruationis, scilicet velle diuinum, & dependentia creaturæ ad Deum, tam vt creantem, quàm vt conseruā tem est essentialis, igitur. Maior patet, quia quando aliquid depē det ad aliud essentialiter, si illa dependentia fuerit sufficienter terminata, non potest amplius dependere ad aliud essentiali dependentia eiusdem rationis. Ex his ergo patet, quòd creari, & cō seruari nō differūt penes aliquid positiuum absolutum. Creari.n. proprie dicitur nunc primo esse

ab

ab alio non de aliquo. Conseruari uero dicitur esse ab alio non de aliquo non nunc primo nulla præcedente interruptione essendi.

Con.4. Quarta cõclusio. Creatio prout nominat respectum creaturæ ad Deũ non distinguitur realiter a creatura, sed tm̃ formaliter: patet ex secunda conclusione.

Con.5. Quinta conclusio. Respectus rei creatæ ad nõ esse præcedens non est idẽ realiter, cũ re creata. patet, quia nihil reale dicit: non enim potest esse respectus realis, nisi terminus sit realis.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ creatio non prout connotat nũc primo esse tantum in primo instanti, sed prout nominat relationem ad Deum semper manet cum re creata.

2 Ad secundum arg. negatur cõsequentia, & ad probationem negatur assumptũ, maxime loquendo de creatione, vt dicit relationem ad Deum: potest enim relatio eadem numero reparari. In beata enim Virgine fuit eadem maternitas post Christi resurrectionem, quę fuerat ante. De motu autem an possit idem numero reparari, dicetur alias, in materia de resurrectione generali.

3 Ad tertium argumentum conceditur, quòd omnia sunt ad aliquid per identitatem, sed non formaliter.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ prædicamenta sunt simpliciter diuersa secundum rationes formales, tamen res vnius prædicamenti potest per identitatem cõtinere aliquid alterius. Præterea dicendum, quòd relatio: vt est communis omni creaturæ, est transcendens. Illud enim est transcendens, quod cõuenit enti anteq̃ diuidatur in decem genera, cuiusmodi est relatio, quę cõuenit omni enti.

Vtrum creatio sit mutatio.

Tho.1.p.q.46.art.1.

QVINTO quæritur. Vtrũ creatio sit mutatio.

Primo arguitur, quòd sic, quia dicit Augustinus, quòd omnia creata sunt mutabilia ex eo, ꝙ de nihilo sunt facta, ergo creabile est mutabile, & creabilitas est mutabilitas, & creatio est mutatio. 1 *De Ciuit. Dei Lib. 12.*

Secundo Arg. Non est transitus de cõtradictorio in contradictoriũ sine mutatione, sed ĩ creatione est huiusmodi transitus, quia tunc habet esse, quod prius non habebat esse, & sic est transitus de non esse ad esse. 2

Contra secũdum philosophũ, Mutari est aliquid aliter se habere nunc quàm prius. Sed quod creatur non aliter se habet nunc videlicet quando creatur quàm prius, quia prius nullo modo se habebat, igitur. Notandum, quòd mutatio potest tripliciter accipi. Vno modo generaliter pro quacunque noua acquisitione cuiuscunque esse, siue substantialis, siue accidentalis, siue sit ibi aliquod potentiale receptiuũ formæ, sicut in compositis, siue non sicut in simplicibus. Et hoc modo omnis productio cuiuscũque rei creatæ diceretur mutatio acquisitiua: & per oppositũ *6.Phys. t.c.56.*

omnis deperditio cuiuscūq; esse diceretur mutatio deperdictiua. Secundo modo accipitur specialiter pro noua actuatione alicuius potentialis, siue illud potentiale precesserit duratione, siue natura tm̄. Et hoc mō in oī productione rei cōpositæ est mutatio. Tertio mō sumitur proprie, & stricte ꝑ noua actuatione alicuius potētialis, quod duratione precessit talē actū. Et hoc modo mutatio solū reperitur ubi manet idem subiectum, quod variat de forma in formam, siue forma sit substantialis, siue accidētalis. Et hoc mō diffinit philosophus mutari, cum dicit, ꝙ mutare est aliquid aliter se hr̄e nūc, q̄ prius. Posset tn̄ ista diffinitio intelligi de mutatione primo, & secundo modo dicta, si exponatur negatiue, & nō positiue, intelligendo, ꝙ aliquid nūc aliqualiter se hēt, quod prius non sic se habebat.

Con.1. His premissis ponūtur tres cōclusiones. Prima est. In oī creatione ē mutatio primo mō dicta: patet, qa ibi est noua acqsitio esse.

Con.2. Secūda cōclusio. In creatione cōpositorum est mūtatio secūdo modo dicta, sed non in creatione simplicium Primū patet, quia in cōpositis est aliquid potentiale, quod est prius natura, actu, siue forma, & sic cum creatur aliquod compositū sit noua actuatio illius potentialis. Secundum patet, quia in simplicibus nō est noua actuatio alicuius potentialis, cum in ipsis non sit diuersitas partium, quarum una est sicut actus, & alia sicut potentia.

Con.3. Tertia conclusio. In nulla creatione concurrit necessario mutatio tertio modo dicta: patet, quia creatio nō presupponit aliquod subiectum, quod varietur de forma in formam.

Ad argumenta patet respōsio ex dictis: procedunt .n. de mutatione generaliter dicta pro quacunque noua acquisitione.

Vtrum in creatura sit vestigium Trinitatis.

.Tho.1.p.q.46.ar.7.

SEXTO quæritur. Vtrum omnis creatura sit vestigium Trinitatis.

Primo arguitur quòd nō, quia per vestigium potest naturaliter inuestigari id cuius est. Sed diuina Trinitas non potest naturaliter cognosci per creaturas, igitur. 1

Secundo arguitur. In creatura intellectuali est imago Trinitatis, ergo non vestigium: patet, cōsequentia, quia imago, & vestigium habent diuersas rationes repræsentandi. 2

Tertio arguitur. Vestigiū est medium cognoscendi rem, cuius est, sed in creaturis irrationalibus nihil est, quod possit nobis esse medium cognoscendi Trinitatem, ergo in ipsis non est vestigium Trinitatis. Minor patet, quia nihil est in creaturis irrationabilibus quod mediet inter Deum, & nos. 3

Contra. Dicit Aug. Oportet vt creatorem per ea, quæ facta sunt intellectu conspicientes Trinitatē intelligamus, cuius in creaturis quomodo dignum est apparet vestigium. Primo notandū, ꝙ imago, & vestigium differūt, quia imago est similitudo repræsentatiua De Tr. Lib. 18. cap. 7.

ſentatiua totius, veſtigium vero eſt ſimilitudo partis, vnde impreſſio pedis, in puluere diceretur imago pedis, ſed non eſt imago totius animalis, ſed veſtigiũ tantum. Veſtigium ergo non repreſentat totum cuius eſt veſtigium, niſi ſecũdum partem, nec ex veſtigio poteſt immediate cognoſci totum, ſed arguitiue tantum pro quanto illud quod repræſentatur per veſtigium cognoſcitur aliquid eſſe totius.

Secundo notandum, quòd licet in trinitate non ſit proprie, nec totum, nec pars, tamen in intellectu noſtro conceptus trinitatis eſt quaſi totalis, & perſona eſt quaſi pars, & etiam appropriatum inquantum appropriatum eſt quaſi pars, quia ſumitur pro eo cui appropriatur, ac etiam ipſum appropriabile acceptum, vt nondũ appropiatum eſt quaſi pars, quia ratio huius ſaluatur in vnica perſona. Ratio ergo eius non ponit trinitatem, ſed concomitanter ponit vnitatem perſonę ĩ qua ſit, licet ergo creatura communiter non repreſentet perſonam, vt perſonam, nec appropiatum, vt appropriatum, tamen repreſentat appropriabile, cuius ratio ſe habet admodũ partis reſpectu trinitatis in creaturis, ergo illud dicitur veſtigiũ quod eſt repreſentatiuum huiuſmodi appropriabilis. Tertio notando, notãdum quòd vna eſt opinio, videlicet Henrici, qui dicit ꝙ in triplici reſpectu creaturę ad Deum conſiſtit ratio veſtigij, videlicet in reſpectu ad Deũ, vt ad cauſam effectiuam, & in reſpectu, vt ad cauſam exemplarem, & in reſpectu vt ad cauſam finalem. Primus enim reſpectus repreſentat potentiam productiuam, quę appropriatur patri. Secundus repreſentat artem exemplarem, quæ appropriatur filio. Tertius repreſentat diuinam bonitatem, quæ habet rationem finientis reſpectu cuiuſcũque creaturę. Sed hoc non videtur conuenienter dictum, vt dicit Scotus, quia licet veſtigium de ratione ſua dicat reſpectum ad id cuius eſt, tamen non præciſe conſiſtit in reſpectu, ſed in aliquo abſoluto, ĩ quo fundatur ſicut ſimilitudo non ſolum conſiſtit in reſpectu quem formaliter dicit, ſed fundamentaliter conſiſtit in aliquo abſoluto. Quarto notandũ, quod illa, quæ habent rationem veſtigij ĩ creaturis reſpectu dei, ſunt in duplici differentia, quædam enim repreſentãt ſecundũ rationem ſimilitudinis cuiuſmodi ſunt iſta tria vnitas veritas, & bonitas. Vnitas enim repreſentat vnitatem primi principii appropriatam patri. Veritas aũt repreſentat veritatem appropriatam filio. Bonitas autem bonitatem appropriatam ſpirituiſancto. Et ſimiliter diceretur de aſſignatione quam ponit Auguſt. dicens. Omnia quæ ab arte Dei facta ſunt vnitatem in ſe quandã oſtendunt, & ſpeciem, & ordinẽ, ſicut enim iam dictum eſt vnitas repreſentat vnitatem primæ cauſæ, quæ appropriatur patri. Species autem repreſentat ſummam pulchritudinem, quæ appropiatur filio. Ordo vero non quidem ad finem vltimum, ſed ad operationem repreſentat Dei bonitatem a qua eſt talis ordo, quæ appropiatur ſpiritui ſancto. *De Tri.*

 cto.

cto. Alia vero representāt ſm rationem proportionabilis tm̄, ſicut in illa aſſignatione quam ponit Auguſt. in his tribus q̄ ſunt modus ſpecies,& ordo q̄bus conſonāt,& videntur eſſe eadem illa tria, quæ ponuntur ſapientię vndecimo, vbi habetur ꝙ Deus omnia fecit in numero pondere & menſura. Modus quippe ſumitur ꝓ limitatione rei & ꝓ eodē accipitur mēſura, & hæc repreſētat in Deo illimitationem principii actiui non ꝑ rationē ſimilitudinis, q̄a rō modi,& menſuræ non inuenitur in Deo, ſed ſm rationē ꝓportionabilitatis, q̄a limitationi creaturæ proportionabiliter correſpondet illimitatio primæ cāæ. Sicut .n. limitatio,ſe hēt ab creaturā ſic illimitatio ad primā causā. In vltima aūt aſſignatione numerus ſumitur pro ſpecie, & pondus ꝓ ordine, & ita de ipſis eſt dicendū,ſicut iam ſupradictum eſt in alia priori aſſignatione.

Sap. 11.

His præmiſſis ponuntur tres conclusiones.

Con. 1. Prima eſt. Veſtigiū trinitatis in creatura non dr̄ reſpū proprii alicuius ꝑſonæ,aut reſpectu apꝓpriati, inquātū eſt appropriatū, ſed reſpectu appropriabilis tātū. Primū patet,quia ꝑ creaturā nullo modo pōt inueſtigari propriū alicuius ꝑſonę. Secūdū patet, q̄a non pōt cognoſci appropriatum inquantū appropriatū,niſi prius cognoſcatur propriū cui appropriatur. Tertiū:patet,quia ī creaturis reperiūtur aliqua q̄ repreſentat ea,quæ ſunt appropriabilia diuinis perſonis,ſed huiuſmodi appropriabilia habent modum partis reſpectu totius trinitatis, ergo eorum repreſentatiua habent rationem veſtigij. Maior patet ex quarto notabili. Minor patet ex ſecundo. Et conſequentia ex primo.

Con. 2. Secunda concluſio. Ratio veſtigij non conſiſtit præciſe in reſpectu ad Deum: patet,quia veſtigium repreſentat veſtigiatū, ita quòd ipſo cognito, poteſt cognoſci id cuius eſt,ergo veſtigium poteſt naturaliter præcognoſci illi cuius eſt,ſed reſpectus non poteſt naturaliter prius cognoſci, quàm terminus eius : igitur.

Con. 3. Tertia concluſio. In omni creatura eſt veſtigiū trinitatis : patet, quia in omni creatura reperiūtur aliqua tria repreſentatiua aliquorum, quæ ſunt appropriabilia tribus perſonis diuinis, vt patet ex quarto notabili.

1 Ad primum argumentum dicendum quod maior eſt vera intelligendo indiſtincte, ſed non diſtinctæ & īmediate. Et ad minorem dicendum quòd per creaturas non poteſt inueſtigari diuina trinitas quantum ad propria,neq; quantum ad appropriata inquātū appropriata,ſed bene quantum ad appropriabilia.

2 Ad ſecundum argumentum negatur conſequentia. Et ad probationem negatur etiam conſequentia, quia in creatura intellectuali ſecundum aliud,& aliud dicitur eſſe veſtigium & imago, dicitur enim veſtigium inquantum eſt creata eſſentia ſimpliciter. Dicitur vero imago inquantum eſt vna eſſentia habēs multas operationes inter quas eſt ordo originis ut alias dicēt.

3 Ad tertium arg. dicendū,ꝙ veſtigium

ſtigium eſt inter nos, & Deum medium accidentale tantum & non eſſentiale. Ideo non ſuffic t adducendum nos in cognitionem ipſius Dei, niſi imperfecte & confuſæ, ſicut ipſum veſtigium eſt ſimilitudo imperfecta, & confuſa.

Explicit prima pars.

SECVNDA PARS.

OSTQVAM in *prima parte huius tractatus dictum eſt de rerum creatione in communi. Nunc in ſecunda parte principali dicendum eſt de rerum creatarum diſtinctione. Vbi primo dicendum eſt de creatura mere ſpirituali. Secundo de creatura mere corporali. Tertio de creatura compoſita ex corporali & ſpirituali. De creatura autem ſpirituali videlicet de Angelis ſex ſunt determinanda. Primum eſt Angelorum naturalis conditio. Secundum eſt localis tranſmutatio. Tertium eſt durationis relatio. Quartum eſt eorum potentia & operatio intellectiua. Quintum eſt eorum potentia & operatio volitiua. Sextum eſt beatorum & malorum ſeparatio, bonorum beatificatiua, malorum damnatiua.*

Vtrum Angelus & anima differant ſpecie.

Scot. 2. ſent. d. 1. q. 6. Tho. 1. p. q. 75. ar. 6.

QVAESTIO PRIMA.

CIRCA primũ primo quęritur. Vtrũ Angelus & anima ex ſua naturali conditione differant ſpecie.

Primo arguitur, ꝙ non, quia dicit Auguſtinus, quòd Angelus & anima ſunt natura pares, officio vero impares. 1 *Lib. de libero arbitr.*

Secundo arguitur. Operationes Angeli, & animę, puta intellectio & volitio ſunt eiuſdẽ ſpeciei cũ ſint circa idẽ obiectum à quo ſumitur ſpecies actus ſecundum philoſophũ, ergo potentiæ Angeli & animæ nõ diſtinguuntur ſpecie, & per conſequens, neq; ſuæ eſſentiæ cum potentia non diſtinguatur ab eſſentia. 2 *Ethico. lib. 6.*

Tertio arguitur. Si Angelus & anima diſtinguuntur ſpecie & ſupponitur quod Angelus eſt nobilior anima, ſequitur quòd quodlibet indiuiduum Angeli eſt nobilius quacunque anima. Sed nobilior creatura maiorem habet capacitatem: & totam creaturę capacitatẽ neceſſe eſt impleri ad hoc vt ſit beata, ergo beatitudo Angeli cuiuſcunque, maior eſt beatitudine cuiuſcũq; animæ, quod eſt falſum. 3

Contra, quanto forma creata eſt nobilior, tãto multiplicatur per plures gradus ſpecificos. Vnde plures ſunt ſpecięs mixtorum q̃ elementorum, & plures animatorum q̃ inanimatorum.

Sed creatura intellectualis, eſt nobiliſſima, ergo plures habet ſpecies, quod non eſſet verum, ſi Angelus, & anima eſſent eiuſdem ſpeciei.

Notandum ꝙ conclusio questiõnis est certa, videlicet ꝙ angelus, & anima specie differunt. Sed diuersi diuersimode assignat rationẽ hui⁹ distinctionis. Quidã dicunt ꝙ vnibilitas materiæ, & nõ vnibilitas sunt huius distinctionis ratio. Sed hoc non videtur cõuenienter dictũ. Vnibilitas enim nominat aptitudinem, quæ naturaliter præsupponit essentiam rei. Ideo nõ potest esse prima ratio specificæ distinctionis, quãuis notificet distinctionem illam à posteriori quo ad nos. Alij dicunt ꝙ diuersus modus intelligẽdi maior & minor in angelo & anima est ratio huius distinctionis, & dant exemplũ, sicut anima sensitiua in diuersis speciebus animaliũ differt secundum diuersos gradus sentiendi. Et dicit magister Alexander de Alis, ꝙ isti gradus diuersi sunt intelligere sine discursu in angelo, & cũ discursu in anima. Sed hoc non videtur verum, quia anima intelligit principia sine discursu, licet intelligat conclusiones per discursum, ergo si diuersitas intelligendi per discursum, & sine discursu faciat intellectualitates specie distinctas, sequitur quod in anima erunt duæ intellectualitates specie distinctæ. *Alex. Alis.*

Dicendum igitur secundum Scotum, ꝙ angelus & anima in essentijs suis specie differunt, etiam prout illæ essentiæ priores sunt vnibilitate, ac etiam intellectualitate, inquantum intellectualitates sunt suæ, tamen differentiæ specificæ sunt nobis ignotæ & innominatæ.

Con.1. His præmissis ponuntur tres conclusiones. Prima est, Angelus & anima specie differunt, patet quia formæ, quæ sunt eiusdẽ rationis specificæ habent eandẽ rationẽ perficiẽdi materiam, & nõ perficiendi. Sed anima ex natura sua est perfectiua corporis, angelus vero non, igitur differunt specie quod est intelligendum non tanquã diuersæ species cum anima non sit species, sed pars speciei. Illa tamen est ratio distinctionis specificæ inter angelum & hominẽ cuius est pars.

Secunda cõclusio. Vnibilitas, vel non vnibilitas ad materiã, nõ est ratio specificæ distinctionis inter angelum & animam, patet ex dictis. Et iterũ sic probatur, quia materia est propter formam & non econtra, vt patet, ergo distinctio formarũ nõ est propter materiam, sed magis econtra. Vnde membra cerui differũt à membris leonis, quia anima differt ab anima. *Con.2.* *2. Phys. t.c. 26. & 91.*

Tertia conclusio. Diuersi gradus intelligendi cum discursu & sine discursu, non est ratio distinctionis specificæ inter animam & angelũ, patet ex dictis. Et iterũ sic probatur, qa anima beata intelligit Deũ sine discursu, & naturaliter intelligit alia obiecta cũ discursu, ergo in anima beata esset alius intellectus quo videt Deum & alius quo naturaliter intelligit alia à Deo. *Con.3.*

Ad primũ argumentũ dicendum, ꝙ Augustinus loquitur non de paritate naturæ secundũ rationem specificam, sed de paritate quietationis in bono infinito. Sicut enim talis est natura angeli, ꝙ satiari non potest, nisi in bono infinito, ita & natura *1*

animæ

animæ intellectualis.

2 Ad 2m argumentū sunt duo modi dicendi. Primus est ꝙ operationes angeli, & aīæ specie distinguunt̄, qa sunt potētijs specie distinctis. Sed tunc vr̄ difficultas, qa sic beatitudo angeli, & beatitudo aīæ erūt distinctę specie: sed inter distinctas species est ordo sic, ꝙ quodlibet individuum vnius perfectius est, & nobilius quolibet individuo alterius: ergo q̄libet beatitudo angeli erit perfectior qualibet beatitudine aīę, vel econtra, qđ est falsum. Ad hoc pōt dici, ꝙ beatitudo causatur totaliter ab obiecto: & ideo non oportet, ꝙ in distinctis specie sit specie distincta: subiecta.n.receptiua nō multiplicant formas 2m speciē. Alius est autē modus dicēdi, videlicet, ꝙ operationes angeli, & animæ, ac etiā intellectualitates & voluntates, inquātū huiusmodi, nō differunt formaliter secundum speciē: licet.n.essentia angeli, & essentia animę in se distinguatur specie: non tñ quantum ad illam perfectionē, quam vnitiue naturaliter continent secundū quā sunt principia secundorū actuum, siue operationū: licet huiusmodi principia non distinguantur realiter ab ipsis essentijs. Non oportet ergo si continentia specie distinguantur, quòd etiam contenta distinguantur specie: sicut licet aquila, & homo specie distinguātur: non tamen virtus visiua in aquila, & homine, quemadmodum etiam lapis, & asinus specie distinguuntur: tamē vnitas lapidis, quæ est eadē realiter lapidi: & vnitas asini nō distinguuntur formaliter secundum speciem, sed secundum numerū tantum.

3 Ad tertium totum conceditur pro nunc argumentum vsq; ibi, necesse est totam capacitatem naturalem impleri ad hoc, vt creatura intellectualis sit beata. Dicendum enim, quòd illud non est necessarium simpliciter, & absolute: sed sufficit, quòd impleatur capacitas secūdum proportionem ad merita: & per hoc sufficienter satiatur appetitus deliberatiuus.

Vtrum possint esse plures Angeli in eadem specie.

Hoc idem Scot. 2. d. 3. q. 7. Dur. 2. d. 3. q. 3. Tho. 1. p. q. 5 ar. 4. Petr. de Palude. 4. d. 45. q. 3.

SEcundo quærit̄. Vtrū possint esse plures angeli in eadē spē.

1 Primo arguitur ꝙ nō, dicit.n. philosophus. 7. Metha. In his q̄ sunt sine materia, idē est quod quid est, & id cuius est. Sed angeli sunt sine materia: ergo non possunt esse plures angeli manēte quod quid est, siue eadem ratione specifica.

2 Secundo arguitur. Omnis differentia formalis est specifica: sed inter omnes angelos est differentia formalis cum sint formæ distinctæ: igitur.

3 Tertio arguitur. In entibus perfectis cuiusmodi sunt angeli, nihil est, quòd non per se intendatur a natura. Sed multitudo numeralis non per se intenditur a natura. igitur. Minor patet, quia infinitas non per se intenditur a natura: sed multitudo

titudo numeralis sub vna specie tendit in infinitum: igitur.

1.de anima. t.c.2. Quarto arguit. Dicit philosophus, ꝙ multitudo indiuiduorũ sub vna specie est pp saluationẽ speciei. Sed in angelis cũ sint incorruptibiles, sufficiẽter saluat spẽs in vno indiuiduo: igit. Et confirmat, quia ꝭm philosophũ. 1. de cœlo, & mundo. t.c.22. In corporibus cœlestibus, quę sunt incorruptibilia, tm̃ est vnũ indiuiduum in vna specie, puta vnus Sol, & vna Luna.

Contra: dicit Damascenus. In eadẽ specie Deus plures angelos fecit. Primo notandũ, ꝙ de principio indiuiduatiõis multæ sunt opiniones. Per principiũ intelligẽdo id quod est fundamentum proximũ indiuisibilitatis in partes subiectiuas cui, videlicet principio repugnat talis diuisibilitas. Prima est opinio, ꝙ quęlibet natura de se est hæc, eo ꝙ 7. Met. t.c.50. philosophus dicit, ꝙ substantia vniuscuiusq; rei, est sibi ꝑpria: & nulli alij conuenit. Sed cõtra hoc arguitur, quia cui per se cõuenit vnum oppositum sibi per se repugnat aliud: ergo si vnitas numeralis per se conuenit naturę sibi per se repugnat multitudo, numeralis: quod est falsum. Ideo dicendum, quòd ipsa quidditas non est de se hæc, siue vna numero, nec tamẽ est de se plures, quemadmodum dicit Auicenna, ꝙ ęquitas nec est vna, nec plures: quia videlicet de sua formali ratione, nec sibi conuenit vnitas, nec pluralitas. Vnde oportet dicere, quòd in ipsa natura, siue quidditate est aliqua vnitas realis minor vnitate numerali. Est enim considerandũ, quòd natura sortis est prior naturaliter singularitate sortis: & in illo priori conuenit ei vnitas sibi proportionata non quidem in primo modo per se, sed in secundo tãquam passio eius. Et huiusmodi vnitas minor est vnitate numerali eo, ꝙ natura humana, quę est in sorte, vt sic prior est sorteitate, & de se non est determinata ad sorteitatem: immo nõ sibi repugnat esse sub alia singularitate. Et ꝙ huiusmodi vnitas sit realis probatur, quia secluso omni intellectu, ignis generaret ignem, & esset vnitas generantis ad genitum propter quod vniuoca esset illa generatio. Et si instetur, quia quicquid est in vno numero: est etiam vnum numero: sed natura humana in sorte est in vno numero: ergo est vna numero, & sic eius vnitas non est minor vnitate numerali. Dicendum, ꝙ maior est vera, intelligendo siue primo, siue per se, siue denominatiue: primo quidem, sicut id quod est proximum fundamentum indiuiduationis, siue vnitatis numeralis est vnũ numero. Per se vero, sicut ipsum totum indiuiduum, cuius pars est id quod est primo vnum. Denominatiue autem, sicut ipsa natura, siue quidditas, quę est indiuiduo. Ipsa ergo licet per se secundo sit vna vnitate sibi ꝑportionata: tamen non est vna vnitate numerali, nisi denominatiue, & quasi per accidens. Secunda opinio est ꝙ natura, siue quidditas indiuiduatur per existentiam. Dicit enim philosophus, quòd actus est qui distinguit: existentia autem est vltimus actus naturæ. Sed contra 7. Met. t.c.49.

hoc

hoc arg. quia quod non est ex se distinctum nõ est principiũ distinguẽdi. Sed existentia nõ est ex se distincta; immo distinguitur secundũ distinctionẽ essentiarũ: ergo non potest esse principium distinctionis numeralis. Et cũ dicitur, ꝙ actus distinguit verũ est eo modo quo est actus. Vnde existentia aliquo modo distinguit: sed distinctio quã facit est extra totam coordinationẽ prædicamentalem: ideo illa est quasi accidentalis non ꝑtinens, videlicet ad substantiam rei.

Tertia opinio est: ꝙ natura indiuiduatur per negationẽ eo quòd vnum negationem dicit, videlicet in diuisionem rei in se, & negationẽ identitatis ad aliã rem. Sed contra hoc arguitur, quia vt dicit philosophus. Prima substãtia per se generatur. & j. Metha. Prima substãtia per se operatur: & in hoc differt à secunda substantia, cui neutrum conuenit: ergo generari, & operari conueniunt primæ substantiæ per id quod addit supra secundam: sed hæc non sibi conueniunt per negationẽ. igitur. Item negatio nõ constituit rem in maiori perfectione, quàm sit perfectio, quæ præsupponitur negationi: sed prima substantia est magis substantia, quàm secunda, & perfectior ea: ergo non constituitur in esse primę substantiæ, siue in esse indiuiduali per negationem: sed per aliquã rationem positiuam. *7. Met. t.c. 53.*

Quarta opinio est, quia principium indiuiduationis est quantitas: istæ enim ignis differt ab illo: quia alia est forma illius & istius: sed non est alia, & alia forma huius & illius: nisi, quia est in alia & alia parte materiæ: & non videtur esse alia, & alia pars materiæ, nisi quia est sub alia & alia parte quantitatis: igitur. Sed hæc opin. videtur multum inconueniens, quia substantia prior est quãtitate: ergo quãtitas nõ potest esse principium distinctiuũ substãtiæ: cum enim quantitas præsupponat substantiam partes quantitatis præsupponunt partes substãtię. Et ideo est alia & alia quantitas, quia est alia & alia substantia, & non econtra. Quinta opin. est, ꝙ materia est indiuiduationis principium ex eo, quòd dicit philo. Illa sunt vnum numero, quorum materia est vna. Sed contra hanc opinionem arguitur: quia dicit philo. quòd in fundamento naturæ nihil est distinctum: sed materia est fundamentum naturæ: ergo in ea nihil est distinctum, quod autem est de se indistinctum, & indeterminatũ, non potest esse principium distinctionis. igitur. Sexta opinio est præ cæteris verior & tenenda videlicet quòd natura, siue quidditas indiuiduatur, & numeraliter distinguitur ꝑ aliquã entitatem positiuam, quæ dici potest hecceitas, siue differẽtia indiuidualis. Et probatur sic: quia omne per se inferius, includit per se aliquid, quod nõ includitur in superiori. Sed indiuiduũ est per se inferius respectu speciei: ergo aliquid per se includit, quod non includitur in specie. Sed illud non est negatio tantũ: vt patet ex reprobatione tertiæ opinionis, nec est materia, neq; quantitas, neq; rei existentia: neq; vniuersaliter quodcunque ... accidens. *5. Met.* *2. Met. t.c. 15.*

accidens, vt satis patet ex reprobatione secūdæ, quartæ, & quintæ opinionis: ergo est aliqua entitas positiua pertinens ad substātiam rei singularis. Item omnis differentia differentium reducitur ad aliqua primo diuersa: sed indiuidua eiusdem speciei differunt: in aliquo enim conueniunt, & in aliquo distinguuntur: ergo habent in se aliqua primo diuersa, quibus distinguunt. Sed illa primo diuersa non sunt natura in isto, & natura in illo. Conueniunt enim in ipsa natura: & non potest esse idem quo aliqua conueniunt, & quo distinguuntur: ergo oportet, quòd indiuidua vltra naturam specificā habeant aliquas entitates, siue realitates positiuas quibus ad inuicem distinguuntur. Secundo notandum, quòd illi qui dicunt materiam, aut quantitatem esse indiuiduationis, principium habent dicere consequenter, quod in angelis nō est indiuiduorum pluralitas in eadem specie, cum ipsi dicant in angelis, nec quantitatem esse, neque materiam. Et ideo dicūt, ꝙ tot sunt species angelorum, quot sunt angeli. Sed hæc opinio nunc est erronea, vt patet per tres articulos, quorum primus dicit: dicere, ꝙ quia angeli non habent materiam, ideo non possunt esse plures angeli in vna specie. Error: secundus est: dicere, quòd Deus non pōt multiplicare indiuidua sub vna specie, sine materia, Error: tertius est dicere ꝙ formæ non possunt numeraliter multiplicari, nisi per materiam error, nisi intelligatur de formis eductis de potentia materiæ.

His premissis, ponitur talis cō- *Con. 1.* clusio. In angelis potest esse pluralitas personalis in eadem specie probatur, quia omnis quidditas de se est communicabilis. Non enim sibi repugnat propter suam perfectionem: vt patet in essentia diuina: neq; propter imperfectionem suam, vt patet in generalibus, & corruptibilibus, ergo quidditati angelicæ non repugnat numeraliter multiplicari. Item, omnis quidditas potest intelligi sub ratione vniuersali absque contradictione. Sed si esset de e hęc sibi repugnaret sic intelligi. Item si Deus annihilaret angelum alicuius speciei posset reparare eandem speciē creādo angelum de nouo in illa specie. Sed nō illum eundem in numero quem annihilauit secundū eos, contra quos disputauimus, qui tenent ꝙ nihil idem corruptum potest idem numero reparari. Vnde dicunt, ꝙ non posset homo re urgere idem numero, nisi anima semper incorrupta remaneret. Item sunt diuersæ animæ solo numero distinctę: & tamen animę sunt formæ quemadmodum angeli. igitur. Posset aliquis respondere, ꝙ diuersæ animæ habent diuersam inclinationem ad diuersa corpora, & ideo numeraliter distinguuntur, ꝙ nō potest sic dici de angelis. Sed hoc nō valet, quia inclinatio nominat respectum, qui semper posterior est suo fundamento: nihil enim inclinatur ad se. ergo diuersæ inclinationes præsupponunt distincta fundamenta, & sic nō faciunt illam distinctionem.

Ad primum argumentum dicendum, quòd philoso. loquitur ibi

ibi de materia sumpta pro differentia indiuiduali, quæ idcirco dicitur materia, quia constituit in esse simpliciter subiectiuo, quod dicitur materiale comparando ipsum ad esse quidditatiuum, quod dicitur formale. Non autem ibi loquitur de materia accepta pro parte compositi. Ad minorem autem cum dicitur, ꝙ angeli sunt sine materia, de hoc dicitur in quęstione sequenti.

2 Ad secundum arg. dicendum ad maiorem, ꝙ illa vera est de differentia formali, quæ est differentia in forma, siue quidditate, sed non de differentia formali, quæ est differentia plurium formarum. Et per oppositum dicitur ad minorem.

3 Ad tertiũ argu. negatur minor. Et ad probationem negatur consequentia, quia licet multitudo numeralis possit esse in infinitum: tamen etiam posset esse finita, sic ibi committitur fallacia consequentis.

4 Ad quartum argu. dicendum ad maiorem, quod saluatio speciei, non est præcisa ratio multitudinis indiuiduorũ in vna specie, licet sit ratio aliqualis in generalibus, & corruptibilibus. Et ad confirmationem dicendum, quòd ideo philosophus dicit, ꝙ in corporibus incorruptibilibus, siue cœlestibus, tantum est vnũ indiuiduum in vna specie, eo ꝙ illud constat ex tota sua materia actuali, & potentiali. Sed Theologi non concordant cum eo in hac propositione, & ideo discordant ab eo etiam in conclusione, si intelligatur non solum de facto, sed etiam de possibilitate.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Angelus sit compositus ex materia, & forma.

Hoc idem D.Tho.1.p.q.5.ar.1. Duran.2.d.3.q.1.

TErtio quęritur. Vtrum angelus sit compositus ex materia & forma.

Primo arguitur, ꝙ non: quia dicit Boetius libro de duabus naturis, & vnica persona in Christo, ꝙ omnis natura incorporeę substantiæ nullo materiæ fundamento innititur. Sed angeli sunt incorporei, vt expresse dicit Richar. igitur. 1

Secundo arguitur. Nullum materiale est intellectuale: materiale enim impedit intellectionem, sed angeli sunt intellectuales: ergo non habent materiam. *Lib. de Trinit.*

Tertio arguitur. nullum incorporeũ habet materiam: sed angeli sunt incorporei. igitur. 3

Quarto argu. Vniuersum est perfectissimum secundum ordinem naturarũ: ita ꝙ perfectius cogitari non potest. Vnde dicitur Gen. 1. ꝙ cuncta, quę fecerat Deus, erant valde bona. Sed cogitari potest aliqua substantia simplex sine compositione: hęc autem nõ potest esse alia quam angelus, igitur. &c. 4 *Gen. 1.*

Cõtra dicit Augu. Omne mutabile informitatem quandam insinuat qua forma capitur: angeli autem sunt mutabiles: ergo habent aliquam informitatem. Sed omne informe quod est aptum recipere formam, est materia. igitur. Item dicit Boetius. Nihil quod est mera forma, potest accidentibus subiici. Et ibidem *Confessionum libr. 12.* *De Tri. lib. 5.*

dem expresse dicit, ꝙ forma nõ recipit accidentia, & ꝙ ipsa accidentia non recipit, nisi materia subiecta. Sed angeli recipiunt accidentia puta, intellectiones, & volitiones: ergo in ipsis est materia. Primo notandum, ꝙ materia dicitur tripliciter. Vno modo dicitur materia hecceitas, siue differentia indiuidualis. vnde dicit philosophus. Cum dico cœlum dico formam: cum vero dico hoc cœlum dico materiam. Secundo dicitur materia entitas receptiua formæ quantitate extensa, sicut cum dicimus, ꝙ homo grossus est materialis. Tertio. materia dicitur principium potentiale constitutiuum rei, & sic diffinitur materia a philosopho ĩ methaphysica, ꝙ materia est ex qua cum aliquo sit aliquid cum insit. Et hoc modo in quibuscunque est aliqua compositio, in ipsis est materia: quia in compositione semper sunt plura quorum vnum est potentiale respectu alterius: & omne tale potentiale dicitur materia. Et secundum aliquos sequaces Scoti, hoc modo sumendo materiam. Materia primo prima dicitur ens limitatum formaliter & quiditatiue: materia tamen hoc modo sumpta diuidi potest in materiam proximam remotam: & primo primã. ita, ꝙ in homine humanitas diceretur materia proxima, & animalitas materia remota, & sic cõsequenter. Ens vero limitatum formaliter dicitur materia primo prima eo quòd nihil aliud præsupponit, quod sit intrinsecum rei. Et sic hoc modo omne genus diceretur materia. Notanter autem dicitur ens

2. de Cælo. t. c. 52.

limitatum formaliter, quia differentię vltimæ, quę sunt formalitates simpliciter simplices, nihil potentiale includentes, licet sint limitatæ denominatiuæ, non tamen formaliter. Secundo notandum quòd triplex est compositio. Quædam est compositio ex partibus quantitatiuis cuiusmodi est compositio corporis humanis ex diuersis membris. Secunda est compositio ex partibus essentialibus, sicut physice loquendo compositio ex materia, & forma, & logice ex genere, & differentia, & methaphysice ex potentiali, & actuali. Tertia est compositio ex subiecto, & accidente, siue sit accidens proprie dictum; quod realiter accidit, quia videlicet realiter a subiecto distinguitur, sicut compositio ex pariete, & albedine sua, siue sit accidens generaliter dictũ pro omni eo, quòd alicui cõuenit non per se, primo licet nõ distinguatur realiter ab eo, sicut compositio ex subiecto, & passione, vel ex quiditate, & modo intrinseco eius. Tertio notandum, quòd si consideretur angelus per comparationem ad suum principiũ in eo est aliqua cõpositio inquantum depẽdet id enim quod est omnino simplex, est absolutum, & ideo omne dependens inquantum huiusmodi compositionem habet, videlicet ex ipsa natura, & eius dependentia; ac etiam ex ipsa natura, & priuatione alicuius perfectionis nullum enim dependens est simpliciter perfectum. Si vero consideretur angelus per comparationem ad suum effectum, sic est in eo compositio ex natura & operatione.

Si

Si vero cõsideret angelus in quãtum est ens in genere, sic est in eo compositio ex genere, & differentia secundum logicum, vel ex actu, & potentia secundũ methaphysicum. Si vero consideretur angelus secundum, ꝙ est ens in se, & sic est in eo compositio ex essentia & existẽtia quã tũ ad esse substãtiale, & ex quiditate, & differentia indiuiduali quãtum ad esse personale. Quarto notandum, ꝙ materia est scibilis dupliciter. Vno modo per priuationem. Et alio modo per analogiam. Per priuationem autem cognoscitur primo remouẽdo omnes formas, & demũ omnes dispositiones ad formam, & considerando ipsam materiã nudam in se. Per analogiam vero cognoscitur materia secundum similem habitudinem. Potest autem potentia materiæ comparari ad formã dupliciter. Vno modo inquantum prębet fulcimentum formæ sub ratione entis. Alio modo inquantum præbet fulcimentum formæ sub ratione mobilis,

Con. 1. His pręmissis, ponuntur quatuor conclusiones. Prima est: In angelis non est compositio ex partibus quantitatiuis, sed tamẽ non sunt omnino simplices. Prima pars patet, quia omne compositũ ex partibus quantitatiuis potest esse in loco circũscriptiue. Sed angeli non possunt esse in loco circumscriptiue, vt alias dicetur. Et cõfirmatur, quia omne compositum ex partibus quãtitatiuis occupat locum, sed angeli non occupant locum. igitur.

Luc. 8. Minor patet, quia vt habetur Luce. 8. in quodam obsesso erat legio dæmonum. Legio autem secundum Vegetium Flaccum in libro de re militari. continet sex millia sexcenta sexaginta sex: si ergo angeli occuparent locum, non videtur possibile tantam multitudinem fuisse in eodem corpore. Secunda pars satis patet ex tertio notabili. *Lib. de re milit.*

Con. 2. Secunda conclusio. In angelis est compositio ex substantia, & accidente: patet quia intellectio, & volitio angeli est accidẽs in eo. Si enim intellectio angeli esset sua essentia, sequeretur quòd illa essentia esset infinita, tam intensiue, quàm extensiue. Et patet illa consequentia, quia intellectus angeli posset intelligere infinita cum ens sit eius obiectum adequatum. Intelligere autem a, dicit aliquam perfectionem, & intelligere b, dicit etiam aliquam perfectionem, & sic de aliis intelligibilibus, quæ sunt infinita.

Con. 3. Tertia conclusio. In angelis est compositio ex materia & forma patet, per auctoritates Augustini, & Boetij superius adductas. Item ipse Augustinus contra Manicheum, exponendo illud Genes. In principio creauit Deus cœlum, & terram. Dicit cœlum, & terram, id est quandam materiam informem, siue quoddam chaos ex qua materia factum, est cœlum. facta est terra, & facti sunt angeli. Ibi expresse dicit angelos esse factos ex materia. Item sic probatur, nihil idem secundum idem agit, & patitur. Sed idem angelus agit, & patitur. Recipit enim illuminationes, & dat eas, & producit actũ intelligendi

intelligendi, & ipsum recipit ergo in ipso aliud est secundum quod agit, & aliud secundum quod patitur. Illud autem secundum quod agit est actuale: & dicitur forma. Illud vero secundũ quod patitur, est potentiale, & dicitur materia. Huius autem opinionis est doctor irrefragabilis, q in sua summa dicit expresse angelos esse compositos ex materia & forma. Huius etiam opinionis est doctor deuot⁹ beatus Bonauen. vbi etiam dicit, ꝙ illi qui materiã Methaphy. accipiunt, & eam attribuunt angelis multo subtilius loquuntur q̃ illi qui solum considerant materiã physicæ, prout videlicet est subiecta corporeitati, & eam negãt ab angelis. Huius etiam opinionis videtur esse Scot. vbi attribuit animę materiam methaphysicę, & eadem ratione angelis est attribuenda.

2. sen. d. 3. q. 1.

In quæstionibus de anima.

Quarta conclusio: si consideremus materia secundum priuationem omnis formæ, sic spiritualium, & corporalium eadem est materia secundum essentiã. Si vero consideremus materiam secundum analogiam, siue secundum potentiam ipsius materiæ ad formam aut transmutationẽ sic spiritualium, & corporalium eadem est materia secundũ analogiam tantum. Prima pars probatur, quia si ab vtraque materia tam spiritualium, quàm corporalium auferatur omnis forma tã substantialis, quàm accidentalis & omnis dispositio ad formam nihil remanet in quo appareat aliqua distinctio, siue diuersitas. Conclusio tamen nõ est intelligenda de identitate numerali, sed de identitate in ratione communi. Secunda pars probatur, quia vtrobique est consimilis habitudo, sicut enim in corporalibus materia substat formæ suæ, ita & in spiritualibus, & ibi est ratio prioris, & posterioris in substando. In corporibus enim inferioribus materia substat formæ, & quantitati, atque contrarietati. In corporibus vero cœlestibus substat formę, & quantitati, sed non contrarietati. In creaturis vero spiritualibus est materia substans formæ, sed nõ quantitati, nec contrarietati. Item sicut in corporalibus materia subiicitur transmutationi ita, & in spiritualibus, & ibi est prius, aut posterius, & magis, & minus in subiiciendo. In corporibus enim inferioribus, videlicet generalibus, & corruptibilibus materia subiicitur transmutationi secundum formam substantialem, & secundum situm ac etiam, videlicet formas accidentales. In corporibus vero cęlestibus materia non subiicitur transmutationi secũdum formam substantialẽ, sed bene secundum situm, & aliquas formas accidentales, puta secundum aliquas illuminationes, & obtenebrationes. In creaturis vero spiritualibus, materia nõ subiicitur transmutationem secũdum formam substantialẽ, neque secundum situm: sed secundum aliquas formas accidentales, puta secundum intellectiones, & volitiones.

Con. 4.

1 Ad primum argumentũ dicẽdũ, ꝙ Boeti⁹ ibi loquit̃ de materia physica, q̃ substat quãtitati, & nõ de materia methaphisica.

2 Ad secũdũ argumentũ negãda

da est maior, loquẽdo de materia metaphysica. Et cũ dicitur: ꝙ materia impedit intellectionẽ. materia ibi sumitur ꝑ differẽtia indiuiduali, quę in obiecto sensibili aliquo modo impedit intellectionem: sed hoc nihil valet ad propositum.

3 Ad tertium arg. dicẽdum, ꝙ maior est vera de materia physica, sed non de metaphysica.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ cũ dicitur, ꝙ cogitari potest aliqua substantia simplex sine aliqua cõpositione, ꝙ illud est falsum, loquendo de substantia creata. Nulla enim creatura potest sine contradictione cogitari omnino simplex: nulla enim creatura est purus actus.

Vtrum Angeli habeant corpora naturaliter sibi vnita.

Hoc idem Tho. 1. p. q. 51. art. 1.

QVARTO quæritur. Vtrũ angeli habeãt corpora sibi naturaliter vnita.

1 Primo arguitur, ꝙ sic per beatum Augustinum dicentem, angelos esse aĩalia corpore aeria. *Aug. super Gen.*

2 Secundo arguitur per beatum Gregorium in quadã omelia dicentem angelum esse rationale animal.

3 Tertio arguitur per beatũ Bernardũ dicentẽ: Liquet omnem spiritum creatum corporeo prorsus indigere solatio. *Omelia 6. super Cantica Canticorum.*

4 Quarto arguitur. Substantia vniens & viuificans perfectior est ea, quę est vniens tantum, & non viuificans. Sed anima rationalis est substantia vniens, & viuificans corpus, ergo à fortiori angelus, qui est aĩa perfectior.

Contra dicit Damascenus, ꝙ angelus est substantia incorporea simpliciter intellectualis. Primo notandũ secundum Bonauẽturam, ꝙ angeli possunt intelligi habere corpora tripliciter. *2. sent. d. 8. q. 1.* Primo modo naturaliter vnita. Secũdo modo inuite inseparabiliter alligata, quemadmodum dicunt aliqui dęmones habere corpora, in quibus torquẽtur. Tertio modo voluntarie assumpta. Secũdo notandum, ꝙ in angelis est duplex vis, scilicet vis contemplatiua, per quam in Deum conuertũtur, & vis administratiua, secundum quam nobis condescendũt.

His pręmissis ponuntur quatuor cõclusiones. Prima est. Angeli non habent corpora sibi naturaliter vnita, neque inseparabiliter alligata. *Con. 1.* Primum patet, q̃a substantia creata nõ vnita corpori naturaliter perfectior est illa, quę est naturaliter corpori vnita, cum sit Deo similior. Sed inter substantias creatas perfectior est natura angelica, igitur. Secundũ patet, quia in vno, & eodem corpore humano, possunt habitare multi spiritus angelici: & in magna multitudine, sicut legit̃ de legione dęmonum, Matth. 8. *Matt. 8.* sed non potest tanta multitudo corporum vnum tam modicum corpus subintrare, igitur.

Secunda conclusio. Conuenit angelis secundum vim suam administratiuã habere corpora volũtarie assumpta. *Con. 2.* Patet, quia hoc exigit indigentia nostra, vt videlicet angeli in propria natura inuisibiles appareãt hominibus in corporibus assumptis ad homi-

nes

nes confortandos,& instruēdos, & ad ostendendā societatē, quā habituri sunt boni homines, cū angelis in alia uita.

Con.3. Tertia cōclusio. Conuenit angelis bonis non aliter apparere in corporibus assumptis q̃ in corporib⁹ effigiatis effigia humana: patet, q̄a finis imponit necessitatem his, quæ sunt ad finem, solū autem corpus effigiatum effigie humana videtur esse cōueniens ad repręsentandum cōditiones, & proprietates naturæ intellectualis, igitur. Si autem quæratur ex quo formatur tale corpus assumptum, dicendum ſm communem doctorum opinionē, ꝙ ex aere condensato cum aqua, & mixtione vaporis aquei, & terrestris. Talis enim materia potest colorari, & figurari sicut apparet in nube.

Con.4. Quarta conclusio. Angeli in corporibus assumptis non exercent semper veritatem opera uitæ. Patet, quia opera vitę nō sūt, nisi a principio vniente. Tale autē corpus non est vniens, igr̃. Exercent tñ aliqua opera similia operibus vitæ. Angeli.n.in corporibus assumptis, licet proprie non loquantur, tñ formant sonos in aere similes vocibus humanis. Et si quæras qūo vnit tale corpus angelo, dicendum ꝙ vnitur sicut instrumentum motori, & signum signato: & habitatori habitaculum.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ Augu. ibi loquitur utens opinione Platonicorum.

2 Ad secundum Arg. dicendum, ꝙ Gregorius uocat angelum rationale aīal ꝑꝑ similitudinem, & apparentiā, quia videlicet homini apparet in specie humana.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ Bernardus loquitur de indigētia ꝑꝑ nos, & non ꝑꝑ ipsos angelos, ideo nō sequitur, ꝙ habeant corpora naturaliter vnita. 3

Ad quartum arg, dicendum, ꝙ maior est vera de hoc, ꝙ est viuificare effectiue, & non de viuificare formaliter. Natura.n. formaliter viuificans, hēt rationē partis, ideo imperfectionē includit. 4

QVESTIO I.

Vtrum Angeli sint in loco.

Hoc idem Tho.1.p.q.52.ar.1.

CIRCA secundum superius propositū de angelis, quod est eorū localis transmutatio, primo quæritur, utrum angeli sint in loco.

Primo arguitur, ꝙ non ꝑ Boetiū dicentē, cōis animi cōceptio est incorporalia nō esse in loco. 1 *Boet. lib. de ebdo.*

Secundo arguitur. Sicut habetur.4.physicorum. Locus est terminus corporis continentis, sed nullum corpus potest esse continēs respectu angeli, continēs.n. actualis est contento, igitur. *t.c.41.* 2

Tertio Argu. Omne locatum habet sitū, sed situs tantūmodo conuenit rei quantæ, igitur. 3

In contrarium arguitur auctoritate Damasceni. Primo notandum, ꝙ aliqui dixerunt angelū esse in loco per operationem suā eo, quòd Damascen. dicit natura angelica ibi adest, vbi operatur. Sed contra hoc arguit Scotus, q̄a naturaliter prius est angelum esse in loco, quam operari in locū. Vnde dicendum est, ꝙ angelus *2.d.2.q.9.*

for-

formaliter est in loco per præsentialitatẽ sui in loco. Secundo notandum, ꝙ tripliciter contingit aliquid esse in loco. Primo modo præsentialiter tantum. Secundo modo præsentialiter, & diffinitiue. Tertio modo presentialiter, diffinitiue, & circunscriptiue, siue dimensionaliter, & occupatiue. Primo modo Deus est in loco. Secũdo modo angeli. Tertio modo res corporales.

Con. 1. His præmissis sequendo Scotum ponuntur decem conclusiones. Prima est. Angelus non necessario est in loco; patet, quia potest angelus fieri nullo existente corpore continente, & potest fieri, & esse extra omnẽ corpoream creaturam. Et hoc idem tenendum est de re corporali, puta de lapide.

Con. 2. Secunda conclusio. Angelus potest esse in loco: patet, quia nõ sibi repugnat, immo est potentialitas in eo essendi in aliquo corpore continente.

Con. 3. Tertia conclusio. Nõ oportet, quòd angelus sit in loco in actu: patet, quia non facit distare latera continentis, nec facit superficiem continentem in actu.

Con. 4. Quarta conclusio Angelus nõ potest esse in loco quantuncunque magno: patet, quia hoc arguit uirtutem infinitam, & soli Deo conuenit.

Con. 5. Quinta conclusio. Angelus nõ potest esse in loco, quasi cõtinuo quantuncunque paruo. patet, qa quòd possit esse in loco minori, quàm sit locus adæquatus suæ virtuti naturali, hoc posse est alicuius virtutis. Si ergo possit illa uirtute vti in infinitum ad essendum in loco minori, & minori habebit potentiam infinitam, quod est falsum. Vtrum autem possit angelus esse, vel non esse in puncto tanquam in loco, hoc dubium est, quia non videtur ratio necessaria pro, uel contra.

Sexta conclusio. Angelus non est in loco circunscriptiue, siue dimensionaliter, & occupatiue: patet, quia nõ habet partem, & partem in diuersis partibus loci, immo totus est in toto loco, & totus in qualibet parte. Con. 6.

Septima cõclusio. Angelus est in loco diffinitiue: patet, quia sic determinate est in loco aliquo, quòd non est vbiq;. Con. 7.

Octaua conclusio. Angelus nõ est in aliquo loco naturaliter: patet, quia sic esset in aliquo loco violente. Item si sic esset aliquod corpus naturaliter conseruatiuũ angeli, quod est falsum. Ex quo sequitur, quòd illa potentia, per quã angelus est in loco nõ est naturalis, neq; violẽta, sed neutra. Con. 8.

Nona conclusio. Angelus non põt esse simul in diuersis locis sibi adęquatis: patet, quia si sit in isto, & in illo loco neuter illorũ locorum est adęquatus suæ virtuti naturali. Vtrum autem possit esse in diuersis locis disconti nuis, quorũ neuter est sibi adæquatus, dubiũ est, quia nõ videt̃ esse ratio necessaria pro uel contra. De lege aũt cõi tenẽdum est ꝙ de facto angelus est tãtum in vno loco. Dicit. n. Damasce. ꝙ angeli qñ sunt in cœlo non sunt in terra, & econtra. Con. 9.

Decima cõcl. Angelus per potentiã diuinã põt simul esse in diuersis locis, siue adæquatis, siue non: patet, qa in hoc nulla vr̃ esse repugnãtia, siue cõtradictio. Con. 10.

Et si dicatur, ꝙ ex hoc sequeretur angelum distare a seipso cum locus distat a loco. Dicendum, ꝙ nō sequitur, quia quantū ad hoc angelus, illo modo est illimitatus respectu illorum locorum, sicut diceretur, ꝙ anima est illimitata respectu membrorū totius corporis: vnde cum aīa sit in pede, & ī capite quàmuis pes distet a capite: tñ aīa non distat a seipsa. Vtrum aūt diuersi angeli possint esse naturaliter in eodem loco. Hoc dubium est. Certum est tñ, ꝙ per potentiam diuinā pñt.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ Boetius loquitur ibi de esse in loco circunscriptiue.

2 Ad secundum arg. dicendū, ꝙ minor est vera de eo, quod dr̄ cōtinens non solum ambiendo, siue circundando, sed ēt influēdo huiusmodi non pōt esse corpus respectu angeli.

3 Ad tertiū arg. dicēdū, ꝙ maior est vera de locato circūscriptiue, & nō de locato diffinitiue tm̄.

Vtrum angelus possit se moueri localiter.

Scot. 2. d. 2. q. 9. Tho. 1. p. q. 53 art. 1.

SECVNDO quæriť. Vtrū angelus possit moueri localiter.

1 Primo arguitur, ꝙ nō, quia dicit philosophus, ꝙ inuisibile nō potest moueri. Angelus autē est indiuisibilis, igitur. *6. Physi. t. c. 12.*

2 Secundo dicit philosophus, ꝙ si vacuum esset, non esset in eo motus localis eo, ꝙ nulla esset resistētia medii. Sed angelo nulla creatura corporea resistere potest, igitur. *4. Phys. t. c. 56.*

3 Tertio arg. indiuisibile nō potest esse subiectum accidentis diuisibilis, sed angelus est indiuisibilis, motus autem est diuisibilis, igitur.

Contra. Dicit Damascenus, ꝙ angeli non simul sunt in cœlo, & in terra, & per scripturam apparet, ꝙ mittuntur in terrā. Notanda sunt tria preambula. Primum est, ꝙ duplex est motus localis, videlicet motᵘ successiuus, qui proprie dr̄ motus. Et motus instantaneus, qui proprie dicitur mutatio tm̄. Secundum est motus instantaneus potest esse duplex, uel includens realitatem totam motus successiui, uel præcise includens realitatem termini, ad quem exemplum de primo, vt si mobile moueatur subito ab a, ad b, & simul habeat omnia, vbi intermedia. Exemplum de secundo, vt si mouetur ab a, ad b, & illa mutatione præcise habeat realitatem termini ad quē. Tertium est. Contingit in spacio signare extrema dupliciter. Vno modo extrema immediata, inter quæ, videlicet nō est mediū, nisi medium, quod est aliquid extremorum. Alio modo extrema mediata, siue discontinua inter quæ videlicet est medium aliud ab extremis.

His præmissis ponuntur nouem conclusiones iuxta Scot. *Con. 1.* Prima est, Angelus pōt moueri localiter: patet, quia omne receptiuū multarum formarum eiusdem generis, quod videlicet non est ex se determinatū ad aliquā illarum nec illimitatū ad ipsas est mobile de vna in aliam. Sed angelus est receptiuus diuersorum vbi. Non enim est ex se determinatus ad aliquod vbi nec etiam

etiam est illimitatus ad quodlibet vbi: cum non sit immẽsus ergo potest moueri de vno vbi ad aliud.

Con.2. Secunda conclusio. Angelus pōt seipsũ mouere localiter: patet, qa in quocũq; est potẽtia passiua ad aliquid habendum perfectionis est in ipso, ꝙ ad hoc habeat potẽtiam actiuam. sed in angelo est potentia passiua ad motum localem, vt patet ex præcedenti conclusione, ergo perfectionis est in ipso ꝙ ad hoc habeat potẽtiam actiuam. Talis autẽ perfectio non est angelo neganda, cum etiam concedatur se se ẜm Philosophum in corporibus grauibus & leuibus.

Con.3. Tertia conclusio. Angelus potest moueri motu continuo siue successiuo: patet, qa inter duo vbi sunt infinita vbi intermedia, vt patet ex motu continuo corporis per omnia illa vbi. Potest autem angelus omnia ista vbi transire, & non nisi continue.

Con.4. Quarta cõclusio. Angelus nō potest moueri mutatione instãtanea includente totam realitatem motus successiui: patet, qa de potentia sua naturali non potest simul habere plura vbi sibi adęquata.

Con.5. Quinta cõclusio Angelus potest instãtaneę moueri mutatione habẽte pręcise realitatem termini ad quẽ: patet, quia ꝙ terminus ad quem nō statim inducatur. hoc est ex imperfectione mouentis: talis autem imperfectio non videtur esse attribuenda angelo.

Con.6. Sexta concl. Non pōt angelus moueri de extremo in extremũ imediatũ motu continuo, nō trãseundo per medium, quod videlicet est aliquid extremorum: patet, quia tale medium est ratio continuitatis in motu.

Septima conclusio. Nō pōt angelus continue moueri de extremo in extremũ mediatũ, nisi trãseundo per mediũ: patet, quia si continue mouetur non est totaliter in termino a quo, nec totaliter in termino ad quẽ, ergo est partim in termino a quo, & partim in termino ad quem, vel in loco medio. Nō enim potest esse in parte termini a quo, & in parte termini ad quẽ, & nullo modo esse in loco medio, qua sic esset in duobus locis discontinuis, quod non videtur cōpetere suę virtuti naturali. Con.7.

Octaua conclusio. Potest angelus instantaneæ moueri de extremo in extremum immediatum nō trãseundo per medium, immo hoc est necessarium. Patet, quia si trãsiret per medium moueretur continue, & non instantaneę. Con.8.

Nona cõclusio. Non pōt angelus instantaneę moueri naturaliter de extremo in extremũ mediatum non transeundo per medium. Patet, quia ordo præfixus superiori agente necessarius est cuicunque inferiori agenti quãdo agit circa talia sic ordinata. Con.9.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ phil. loquitur de indiuisibili de genere quantitatis, & non de genere substantię. 1

Ad secundum arg. dicendum, quòd successiuo, siue cõtinuitas contingat in motu non solum ex resistentia medij. Sed aliquando ex parte termini ad quem, qui non est natus simul totaliter acquiri, 2

quiri, & aliquãdo ex parte subiecti, quod non est natum statim habere terminum ad quem.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ maior ẽ vera de accñte diuisibili permanẽti, ſed nõ de successiuo.

Vtrum omnium Angelorum sit vnum euum.

Scot.2.d.2.q.3.Tho.1 p.q.arti.6. Dur.2 d.2.q.5.

Circa tertium superius propositum de Angelis, quod est de mensura suæ durationis quæritur. Vtrum omnium angelorum sit vnum euum mensurans durationem ipsorum.

1 Arguitur, ꝙ non quia si sic illud esset in vno subiecto, quo destructo vel mutato, mutarentur omnia euiterna, quod videtur inconueniens.

2 Item, destructis aliis (videretẽ illud mutari) cum euũ nominet respectum ad euiterna.

4.Phys. Contra. Vnũ est tẽpus oĩum temporalium vt patet .p philos. ergo etiam vnum est euum omnium euiternorum.

Primo notandum, ꝙ aliqui dixerunt in existentia angeli, sine duratione esse successionem formaliter, qa videlicet oĩs creatura in esse suo continuè dependet a causa prima non solum, quia dedit esse, & modo non destruit. Sic enim cõseruare nihil aliud esset, nisi prius egisset modo non destruere, & sic nõ esset aliquid positiuum, quod est fal-

2.d.2. q.3. sum. Sed contra hoc dicit Scotus, quòd nulla videtur necessitas ponendi aliquid nouũ, siue aliquam successionem in angelo quod scilicet sit in eo formaliter quia, quicquid est ibi potest manere idẽ sicut existentia manet eadem, etiam quilibet respectus cõsequens absolutũ. Itẽ, licet vnũ euũ succedat alteri euo, & existentia vnius euiterni succedat suo opposito, tamẽ ex hoc non cõcluditur aliqua successio in aliqua existentia euiterni: licet ẽt in natura angeli prius fuerit innocentia, quàm culpa, tamen existentia angeli in sua natura non habet aliquã successionẽ, sed tantũ est successio in actibus, qa videlicet existẽtia vnius est post existẽtiã alterius. Ad rationẽ autẽ prius adductã concedendũ est, ꝙ nulla creatura est indepẽdẽs a prima causa, immo semper dependens non tñ depẽdẽtia continua, nec alia, & alia, sed eadẽ. Et propter istam eãdẽ potest quælibet creatura habere esset cum vna parte tẽporis, & non cum alia. & pro tanto potest quasi cadere sub tẽpore, hoc est vt coexistat vni parti temporis, & non alteri, & sic dicatur fuisse, & non fore. Secundo notandum, quòd communiter assignãtur tres mensuræ durationis, videlicet ęternitas: euum: & tempus. Inter quas est talis differentia, quia ęternitas est mẽsura rei omnino indefectibilis. Euum vero est mensura rei permanentis, siue rei non deficientis, quandiu durat, defectibilis tamen. Tempus vero est mensura rei formaliter successiuè continuè deficientis. Tertio notandum secundum Scotum, ꝙ mensurare est quantitatem ignotam certificare per aliam magis notam. Talis autem certificatio aliquando fieri potest per quantitatem

tãtẽ exiſtentẽ in imaginatione tm̃, ſicut artifex faciẽdo domũ. Aliqñ vero per quãtitatẽ exiſtẽ tem in re. Et hoc tripliciter. Vel excedentẽ: & hoc modo ponit mẽſura in qdditatibus rerũ: & hæc mẽſura eſt pfectior, & naturaliter notior mẽſurato, ſicut albedo ponit menſura in genere colorũ: & Deus dr̃ prima menſura oĩum, quę ſunt. Alio modo fit menſura per quãtitatem exceſſam, qñ videlicet minor quãtitas eſt notior, & per eius replicationẽ menſuratur maior. Tertio modo per quãtitatẽ æqualẽ, & hoc fit per applicationẽ, ſiue ſuperpoſitionẽ, ſiue quãtitas illa menſurãs ſit naturaliter notior, ſiue quo ad nos. Dicendum igit̃ ad ppoſitũ, ꝙ in actuali exiſtentia angeli, nõ oportet quęrere aliquã menſurã intrinſecam aliam a natura rei mẽſuratę, qa nihil eſt ibi aliud realiter a natura rei menſuratæ, quod ſit ea notius. Vnde non eſt neceſſariũ ibi ponere aliquid abſolutũ pro menſura, ſed nec etiã relationẽ aliquã, quia non eſt neceſſe ibi ponere relationẽ aliam, ꝙ̃ illam quę eſt ad cauſam efficientẽ vel conſeruantẽ. Illa autem non eſt aliud a fundamento. Quarto notandum, ꝙ tẽpus aliquando dicitur duratio intrinſeca rei ſucceſſiue, & ſic in quolibet motu eſt ſuum tempus. Aliquando vero duratio menſuratiua rei ſucceſſiue: & ſic eſt tm̃ vnum tempus, quod eſt in primo motu. Ita euum põt dupliciter dici. Vno modo exiſtentia, ſiue duratio intrinſeca euiterni. Et alio modo duratio menſuratiua euiternorum, quæ poteſt intelligi duplex. Vel duratio ſimpliciſſima, & notior ſimpliciter in genere euiternorum. Vel quęcunq; duratio ſimplicior, & notior reſpectu inferioris, & minus notæ.

His pmiſſis, ponunt quatuor concluſiones. Prima eſt. Si euũ dicatur duratio, ſiue exiſtentia euiterni non eſt tm̃ vnũ euum, immo tot Eua quot ſunt euiterna: patet, quia quodlibet euiternum habet ſuam propriam durationem, ſiue exiſtentiam. *Con. 1.*

Secunda concluſio. Tantum eſt vnũ euum mẽſuratiuum ſimpliciſſimum: patet, quia tm̃ eſt vnum primũ euiternum in quo eſt euum menſuratiuum oĩum euiternorum, quod autem dicitur tm̃ vnũ debet intelligi ſm ſpeciẽ. Nam & rõ menſuræ debet attẽdi ſm rationẽ ſpecificã, ſicut albedo ſm rationem ſpecificam eſt menſura colorum. *Con. 2.*

Tertia concluſio. Plura ſunt eua menſuratiua non ſimpliciter ſimplicia: ſed reſpectu inferiorum, etiam minus ſimplicium: patet, quia hoc modo quęlibet exiſtentia euiterni ſuperioris dici poteſt euum menſuratiuum reſpectu inferioris. *Con. 3.*

Quarta cõcluſio. Operationes angeli mẽſurant euo, & vniuerſaliter q̃cunq; exiſtẽtia actuabilis inuariabilis. i. cui repugnat, vt ſm ipſam, ſit variatio, ſiue fluxus, vel acquiſitio partis, poſt partẽ menſurat euo: patet, quia quę habẽt vniformẽ modũ manendi, dum manent hñt menſurã eiuſdẽ rõnis in morãdo, licet vnum diutius maneat, quàm aliud. Sed operatio angeli, puta eius cognitio, ſiue volitio dum manet, habet modum manendi *Con. 4.*

vniformem cum existētiā ange li, licet non habeat tantam durationem.

1 Ad primū argumentū dicendum, ꝙ destructo primo euiterno non sequitur aliqua mutatio in alijs, nisi secundum quandā relationem ipsis, puta, quia tunc non erunt mensurata ab illo primo, sicut prius fuerūt, nec illud est inconueniens.

2 Ad secundū argumentum dicendum, quòd non sequitur illud mutari alijs destructis, quia prius ad illa alia nō habuit relationem realem, sed rationis tantum, quia non se habuit ad illa sicut mensura dependens ad mē surata, sed sicut excedens.

Vtrum Angelus possit se ipsum cognoscere.

Scot. 2. sent. d. 3. q. 8. Tho. 1. p. q. 56. arti. 1.

CIrca quartū superius propositū, quod est de intellectu, & intellectione angelorum. Primo quæritur, vtrū angelus possit seipsum intelligere per essentiā suā, ita, ꝙ sua essentia sit rō cognoscēdi, sine aliquo repręsentāte pcedēte naturaliter actum.

1 Primo arg. ꝙ non quia anima nostra est equę præsens intellectui nostro, & etiam actu intelligibilis, sicut & angelus ē actu intelligibilis, & præsens intellectui, & tamen anima non est ratio intelligendi seipsam. igitur.

2 Secundo arg. Singulare nō est per se intelligibile, ergo non ratio intelligendi, sed essentia angeli est singularis. igitur.

3 Tertio arg. Nihil idem patitur a seipso, qa idē esset in actu & potentia essentia autem angeli est idem sibi. igitur.

Quarto arg. Si ita eēt tūc ītellectio eēt idē cū angelo, qđ est falsum. Hoc. n. ē ppriū soli Deo, ꝙ sua intellectio, sit sua eēntia. Probat cōsequētia, qa mediū inter extrema magis inest vtriq; extremo, q̄ alterū extremū alteri extremo: intelligere aūt mediat īter potētiā & obiectū, ergo si idē ē potētia & obiectū multo magis erit idē actus cū obiecto. 4

Cōtra. Aliqua forma materialis est rō agēdi ẜm suā essentiā, sicut calor in igne est rō calefaciēdi, aut saltē aliqua forma in cōi, aliter esset processus in infinitū in rōnibus agēdi, ergo cum īmaterialia magis sint actiua, q̄ materialia: forma immaterialis erit p essentiā suā ratio agendi actionē sibi cōpetentē, talis est ratio obiecti ad actū cognoscendi. Notandū, ꝙ sicut dicit Aug. A cognoscente, & cognito paritur notitia; potētia enim intellectiua, & obiectū sibi præsens causant intellectionē. Obiectum autem potest esse dupliciter pręsens potentię, videlicet in se per propriā existētiā, & in sua specie repręsentatiua, quæ in virtute obiecti mouet intellectum. Vnde obiectum in se pręsens est fortius motiuum, q̄ sua species.

Hoc pmisso ponit talis cōclusio. Angelus seipsum cognoscit per suam essentiam. Probatur quia vbi sunt duo agentia vnū perfectum, & aliud diminutum respectu eiusdē actus si diminutum potest in actum etiam, & perfectum. Sed essentia angeli est agēs, siue mouēs perfectius: species vero eius habet esse. diminu- Con. 1.

minutum, ergo cũ species angeli possit esse ratio cognoscendi angelũ, a fortiori eius essentia.

1 Ad primũ argum. dicendum, quòd anima est sibiipsi præsens quantũ ad actũ primũ, propter quod etiam dicit Augustinus, ꝙ anima semper nouit seipsam, sed nõ quantum ad actum secũdum, scilicet quantum ad intellectionẽ actualem. Est.n. ibi impedimentum, quod ipsa vincere nõ potest ex eo, videlicet, quod intellectus noster pro statu isto non potest immediate moueri, nisi ab aliquo imaginabili, & sensibili extra prius moueatur, non sic autem intellectus angelicus habet ordinem ad imaginabilia, & sensibilia.

2 Ad secũdum argum. negatur maior. Etsi probatur per philosophum dicentem, ꝙ sensus est singulariũ intellectus vero vniuersalium. Dicendum, ꝙ philo. in prima parte loquitur cũ precisione, sed non in secunda. ita quòd sensus est. Sensus est singularium tantum: intellectus vero etiam vniuersalium.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd si sumãtur actus & potentia, prout sunt differentię oppositę entis. sic non potest idem esse in actu & potentia. Sed tamẽ potest idem esse principium actiuum, & principium passiuum, siue potentiale respectu alicuius actus.

4 Ad quartum argumentum dicendum ad probationem consequẽtiæ, quòd extremum plus conuenit cum medio, quàm cũ altero extremo si loquamur de medio proprie dicto, quod. .mediat secundum naturã rei, cuiusmodi est mediũ inter cõtraria. non aũt loquẽdo de medio improprie dicto, quod. s. licet aliquo modo habeat rationem medij, tamen realiter habet rationem extremi, cuiusmodi est intellectio respectu obiecti, & potentiæ, a quibus causatur.

Vtrum Angelus naturaliter cognoscat Deum.

Scot. 2. d. 3. q. 9. Tho. 1. p. q. 56. ar. 3.

SEcundo quęritur. Vtrũ angelus habeat naturalẽ notitiam distinctam diuinæ essentiæ.

Primo arg. quòd nõ, quia vel ratio talis notitiæ esset essentia diuina, vel aliqua species ipsam reprę sentans. Non primũ, q̃a sic angelus esset naturaliter beatus, quod est falsum. Nec põt dici 2m quod probatur tripliciter. 1
Primo sic, quia essentia diuina est intimior intellectui angelico, quàm quęcunq; eius species, & potest esse causa suæ notitiæ, in tali intellectu, ergo superflue poneretur talis species.

Secundo. Omnis ratio distinctę cognoscẽdi aliquod obiectũ est eius repræsentatiua per adęquationẽ. Sed nulla species põt esse repręsentatiua diuinæ essentię per adęquationẽ cum diuina essentia sit infinita, & quæcunque species eius finita. igitur. 2

Tertio. Quæcunq; species in intellectu angelico prius conuenit cũ essentia creata, quàm cum essentia diuina, ergo magis erit ratio cognoscendi creaturã, quàm Dei essentiam. 3

Cõtra. Nisi sic, sequeretur, ꝙ angelus nullam haberet natu a-

lem

lem notitiã de Deo, & sic non posset ipsum naturaliter diligere, vel ꝙ solũ haberet notitiam confusam, & sic haberet discurrere de notitia confusa ad distinctã, sicut intellectus noster qđ est falsum. Notãda sunt quatuor præambula. Primũ est, ꝙ rõ cognoscẽdi rem aliquã distincte, oportet, quòd vel sit aliquo modo adęquata illi rei, vel quòd sit transcendens, & illimitata rem illam virtualiter continens, cuiusmodi est essentia diuina respectu omnium creaturarum. Secundum est, quòd rationem esse adæquatam obiecto cognoscibili tripliciter potest intelligi. vt di. Sco. Primo modo per adęquationem entitatis ad entitatem in essendo. Secundo modo per adęquationem secundũ proportionem repræsentantis ad repręsentatũ simpliciter. Tertio modo per adæquationẽ secundum proportionẽ repræsentantis ad repręsentatum non simpliciter, sed per comparationem ad talem actum. Primo modo nulla est ratio creata adæquata obiecto cognoscibili, alia ab essentia obiecti. Omnis enim talis ratio habet esse diminutum. Secundo modo perfectissima species albi repræsentat album adęquate & perfecte. Tertio modo quæcũq; species albi, licet imperfecta puta in oculo cecutiente, perfecte, & adęquate repræsentat album per comparationẽ, videlicet ad actum videndi quem habere potest talis oculus de albo, quia videlicet tantum repræsentat album, quantũ videri potest à tali oculo, quemadmodum dicere mus, quòd materia est adæquata formæ secundum proportionẽ, qa videlicet intantũ est perfectibilis, inquantũ forma ẽ perfectiua. Tertiũ est ꝙ nulla põt esse ratio creata adęquate repręsentans diuinã essentiã, primo modo, vt satis patet. Nec etiã secundo modo, qa diuina essentia est infinitæ cognoscibilis in se. Nulla aũt ratio creata põt eam infinite repręsentare: sed bene tertio mõ per cõparationẽ, videlicet ad actum intellectus creati, quia. s. talis ratio tãtum eam repræsentat, quantum est attingibilis ab actu intellectus. Vnde sicut actus intellectus creati, licet sit finitus, attigit obiectũ infinitum, & est eius similitudo etiam expressior, quàm species: ita etiã species creata repręsentare potest obiectum infinitum, licet non cõprehensiue. Quartum ẽ, quòd duplex est notitia, videlicet abstractiua, & intuitiua. Abstractiua dr̃, q̃ est de qddi tate, vt abstrahit ab actuali existẽtia, & pręsentia. Intuitiua vero dr̃, q̃ est de qdditate, vt pñs est ſm actualem existentiã, vnde non dicitur hic intuitiua, prout solum distinguitur contra discursiuã, quia sic aliqua abstractiua esset intuitiua, sed dicitur hic intuitiua simpliciter, ꝓut dicimur intueri rẽ, prout est in se.

His præmissis, ponitur talis conclusio. Potest angelus habere naturalem notitiam abstractiuam diuinæ essentię: patet, quia põt habere speciẽ distincte repræsentãtem diuinã essentiã, licet, vt non in se pręsentialiter existentẽ. Et cõueniẽs vr̃ dicere ꝙ a principio creationis angelus habuit talẽ speciẽ suo intellectui Con. 1.

lectui

lectui inditã. Nulla.n.vr in hoc esse repugnantia. Confirmatur, q̄a Paulus post raptũ habuit memoriã obiecti pri' visi, quod nõ vr possibile, nisi per aliquã spẽm talis obiecti repræsentatiuam.

1 Ad arg. dicendũ, ꝙ talis notitia hr per spẽm, vt dictum est. Et ad primã probationẽ dicendũ ꝙ essentia ẽ intimior, & posset causare notitiam. Sed ex hoc non sequit, ꝙ species sit superflua, quia actus causatus ab essentia, non esset in ptãte operãtis, immo ex mera volũtate Dei. Ideo ponẽda esset spẽs ĩtellectui angelico ĩdita, qua possit vti ꝓ volũtate sua.

2 Ad secundum patet responsio ex tertio præambulo.

3 Ad teritũ dicẽdũ, ꝙ añs est verũ de cõueniẽtia in essendo: sed non de conuenientia proportionis secundum habitudinem repræsentantis ad repręsentatum.

Vtrum ad cognoscendas res, oporteat Angelum habere rationes cognoscendi.

Scot. 2. d. 3. q. x. Tho. 1. p. q. 57. ar. 1

TErtio quęritur. Vtrum ad cognoscendas distinctas quiditates rerum, oporteat angelũ habere proprias & distinctas rationes cognoscendi.

1 Primo arg. ꝙ nõ, quia di. phil. ꝙ spẽs rerum sunt sicut numeri. Sed numerus maior sic includit minorẽ, ꝙ põt esse distincta rõ cognoscendi ipsum, ergo etiam essentia perfectior põt esse ratio cognoscendi imperfectiores.

1. Met. t. c. 22.

2 Secundo ar. Dicit phil. ꝙ sensitiuũ includitur in intellectiuo, sicut trigonum in tetragono. Sed tetragonũ põt esse rõ distincta cognoscendi trigonũ, ergo etiã intellectiuum põt esse ratio distincta cognoscendi sensitiuum, & per consequens a simili quælibet essentia perfectior, siue nobilior potest esse ratio cognoscẽdi essentiam imperfectiorem.

2. de anima t. c. 30.

Tertio ar. Nihil imperfectius re materiali potest esse perfectio angeli, & sic non põt esse sibi rõ cognoscendi. Sed species rei materialis est imperfectior ipsa re materiali cum se habeat ad ipsam secundum habitudinem mẽsurati ad mensuram, ergo talis species non potest esse intellectui angelico ratio cognoscendi. 3

Quarto arguit. Angelus cognoscit suam quidditatem per essentiam, ergo & alias quidditates. Patet cõsequẽtia, quia sua quidditas est eodem modo intelligibilis quo & aliæ quidditates. 4

Cõtra. Nulla rõ creata distincte, & proprie repræsentare põt obiecta distincta cum sit finita & limitata. Primo notandum, ꝙ ratio cognoscendi aliquando est ipsa essentia rei cognitæ, vt patet in cognitione intuitiua. Aliqñ autem est alia ab essentia rei, & tunc vere & proprie dicitur species intelligibilis, & si aliquãdo dicatur habitus hoc solum est, quia habet modum formæ permanentis nõ de facili delebilis, & non proprie. Habitus.n.proprie dictus generatur ex actib'. Talis autem ratio intelligendi, naturaliter præcedit actum. Secundo notandum, ꝙ opinio aliquorum est, ꝙ licet angeli inferiores cognoscant per distinctas spẽs distincta obiecta angeli, tñ superiores per eandem speciem cognoscunt obiecta distincta. Et sic

sic per pauciores species intelli gũt, q̃ inferiores: & videtur hec opinio fundari in verbis beati Dionysii li.de angelica ierarchia dicentis, ꝙ angeli superiores habent vniuersaliorem scientiam, q̃ inferiores. Sed contra hoc arguitur. secundum Scotum: quia detur angelus perfectissimus, & ponatur, ꝙ omnia decem prædicamenta cognoscat per decem species. Ponatur etiam sicut possibile est secundũ eos qui tenẽt opinionem prædictam, ꝙ Deus possit in infinitum producere angelos perfectiores. Detur ergo ꝑfectio in decuplo. Ille ergo intelliget omnia per vnicam speciẽ, & cum infinita sint cognoscibilia, & cognitio vniuscuiusque dicit perfectionem aliquam sequitur, ꝙ illa species erit infinita, quod est impossibile cũ sit creata. Detur etiam vlterius angelus perfectior præcedenti, ille intelliget per minus, q̃ per vnam speciem, quod nihil est dicere. Ad dictum aũt beati Dionysii dicẽdum, ꝙ ipse non intelligit angelos superiores habere scientiam vniuersaliorẽ, eo ꝙ sit ꝑ species vniuersaliores in repræsentãdo: sed quia plenius & limpidius cognoscunt q̃ inferiores. Eminentia ergo angelorum non est attẽdenda in hoc, quod est per pauciores species intelligere: immo regula generalis est quòd intellectus creatus, siue angelicus, siue humanus, non potest distincte intelligere obiecta distincta, nisi per rationes distinctas.

Con.1. His præmissis, ponuntur tres conclusiones. Prima est. Quidditates creatas intelligit angelus per rõnem intelligẽdi, aliã ab essentiam rei: patet, quia per illud intelligit angelus quidditates rerum per quod intelligeret si non essent actualiter, & præsentialiter existẽtes. Hoc.n. est ꝑfectionis in intellectu, vt intelligat rẽ ipsa non existente. Sed non possunt quidditates rerum intelligi ipsis non existentibus, nisi per species intelligibile. igitur.

Secunda conclusio. De propria quidditate habet etiam Angelus speciem intelligibilem: patet, quia omnis cognito ex genere suo imperfecta conueniens superiori: potest etiam de eodem obiecto conuenire inferiori, vel etiam quod magis videtur imperfectior. Sed angelus superior habet cognitionem angeli inferioris per speciem intelligibilem: ergo multo magis angelus inferior. Con.2.

Tertia conclusio. Ad cognoscendas distinctas quidditates, oportet angelum habere ꝓprias & distinctas rationes cognoscendi: patet, quia omnis vna ratio cognoscendi habet vnum obiectum adæquatum sibi in quo cõtinentur omnia cognoscibilia ꝑ ipsam, si plura sint talia. Sed in angelo non potest esse ratio creata habens obiectum vnum adæquatum, in quo cõtineantur plures quiditates. igitur. Minor probatur: quia ratio intelligẽdi creata alia ab essentia rei realiter se habet ad rem ipsam, sicut mensuratum ad mensuram: ideo eius vnitas sumitur ab vnitate ipsius rei cognitę. Con.3.

Ad primũ argu. dicendũ, ꝙ si verbum illud philosophi intelligatur, & speciebꝰ specialissimis: ly sicut, non dicit omnimodam simili-

similitudinē. Nō.n. species perfectior includit imperfectionem secundum suam totam entitatē, sicut numerus maior minorem.

2 Ad secundum arg. conceditur totum argumentum vsque ad vltimam consequentiam, quę non valet eo, ꝙ non est similis ratio in omnibus speciebus vniuersi. non enim quælibet perfectior includit imperfectiorem ꝟm totā entitatem eius, & intelligibilitatem, sicut numerus, aut figura maior includit minorem.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ maior est vera de perfectione essentiali: sed non de accidentali.

4 Ad quartum argu. dicendum, quòd vniuersaliter angelus intelligere potest quamcunque quidditatem creatam, siue suam, siue aliam per essentiam, si cognoscat intuitiue, & per speciem intelligibilem si cognoscat abstractiue. Et hoc etiam loquendo de cognitioue naturali. Sola autem est essentia diuina quam non potest naturaliter cognoscere per essentiam: sed solum per speciē.

Vtrum Angeli proficiant in scientia.

Scot. 2. d. 3. q. 11.

QVarto quæritur. Vtrum angeli proficiant in scientia accipiendo aliquam noticiam a rebus?

1 Primo arguitur ꝙ non: quia oportet receptiuum esse denudatum a toto genere receptibilis. vt dicit philosophus. Sed angelus est plenus speciebus. Dicitur enim in lib. de causis: quòd intelligentia est plena formis: ergo nullam potest accipere speciem a rebus, neque noticiam.

2. de anima. t. c. 67.

Secundo arguitur. Agens semper est præstantius patiente: sed corpus non est præstantius spiritu, ergo non potest agere in spiritum: & per consequens angelus qui est spiritus nullam potest accipere noticiam a corporibus. 2

Cōtra. Quicquid cognoscitur per aliquam similitudinē cognoscit: sed singulare cognoscitur ab angelo, & hoc nō pōt esse per similitudinē vniuersalis: ergo cognoscit per propriam similitudinē singularis: sed angelus nō habet concreatas species singulariū: cū enim singularia possint esse infinita, oporteret angelum habere species infinitas concreatas: ergo accipit huiusmodi species a rebus. Notanda sunt tria præambula. Primum est, ꝙ in angelis est duplex cognitio, scilicet vespertina, quæ est cognitio rerū in proprio genere: & matutina, quæ est cognitio rerum in verbo: quæ duplex cognitio ꝟm August. intelligitur per vespere & mane. Dicit. n. ipse August ꝙ illi sex dies, de quibus ibi loquitꝰ scriptura, non intelliguntur in successione temporis: sed in angelica cognitione rerum naturalem ordinem habentium. Ita ꝙ angelus primo nouit creaturas in verbo: secundo in genere proprio, & non ibi sistendo redijt ad verbum laudans ipsum ex opere suo. Ita ꝙ cum Deus dixit: fiat lux, nouit se angelus in verbo Dei. Et cum facta est lux. Et factum est vespere: vidit se in genere proprio. Et cum factum est vespere & mane, dies vnꝰ ex se exsurrexit in gloriam Dei. Et vidit

Gen. 1.

vidit ibi sequentem creaturam. Et ista notitia sequētis creaturę fuit consummatio diei pręcedentis: & sic cōsequenter distinguit Aug. singulos dies, vsq; ad septimum. Secundum est, ꝙ noticia matutina est duplex: videlicet naturalis, quam videlicet habuerūt angeli in verbo cognito per speciem sibi a principio inditā. Et noticia beatifica quā habent angeli in verbo intuitiue cognito. Ista tamē noticia aliquando vocatur meridiana ꝓpter excellētiam claritatis, & ardoris. Tertio est, ꝙ in angelo est intellect' agens, & possibilis de possibili: patet, quia inest potentia intellectiua receptiua: speciei intelligibilis, & noticiæ actualis. De agēte vero probatur: quia omnis potentia actiua importans perfectionem, quæ conuenit naturæ inferiori, conuenit etiā superiori. Sed intellectus agens, est potētia actiua, q̄ ꝑfectionis est, & cōuenit animæ, q̄ est inferior angelo: ergo multo magis angelo.

Con.1. His præmissis, ponuntur tres conclusiones. Prima est. Angel' non proficit in noticia matutina accipiendo a rebus: sed a solo Deo: patet, quia talis noticia a solo Deo est. Vnde dicit Diony. ꝙ angeli diuinas illuminationes nō accipiūt a reb', sed a solo deo. *Diony. libr. de angelica hierarchia.*

Con.2. Secunda conclusio. Angeli ꝓficiūt in noticia vespertina, quæ est rerum in genere proprio accipiendo a rebus. patet primo de cognitione singularis, vt est hoc quæ non pōt haberi per speciem vniuersalis. Secundo patet de cognitione actualis existentiæ, & accidentium, quę consequuntur existentiam. Per quidditates ēm vniuersales, non potest cognosci conclusio contingens: actualis autem existentia creaturę est cōtingens. Patet tertio de cognitione intuitiua, ad quam requiritur obiectum realiter præsens in actuali existentia. Talis autem noticia non potest haberi in verbo. Angelus enim non habet naturaliter intuitiuam noticiā verbi: sed abstractiuam tantum.

Tertia conclusio. Si angelus non haberet species vniuersales sibi concreatas, posset eas accipere a rebus: patet, quia habet intellectum agentem & possibilē. Intellectus autē agentis est causare species intelligibiles. Con. 3.

1 Ad primū arg. dicendū ad minorē, ꝙ licet angelus sit plenus specieb' vniuersalibus: tñ nō habet species singulariū innatas.

2 Ad ⁊m argu. dicendum, ꝙ maior est vera de agente totali, & principali. Et bene conceditur, ꝙ corpus non causat totaliter, neque principaliter speciem intelligibilem in intellectu angelico, immo principalior causa est ipse intellectus angeli.

Vtrum in Angelis sit liberum arbitrium.

Tho. 1.p.q.59.ar.3.

Circa quintū superius propositū de angelis, quod est eorū voluntas, & operatio volitiua.

1 Primo quæritur. Vtrum in angelis sit liberum arbitrium? Primo arguitur, quòd non: quia libero arbitrio repugnat necessitas: sed boni angeli necessario volūt bonū: & mali malum igitur.

2 Secundo argu. In quibuscunq; est liberum arbitrium ibi potest

esse

Ethico. lib. 3. esse electio, sed in angelis non potest esse electio: igitur. Minor patet: quia ſm philosophũ. Electio est appetitus pcõsiliati: cõsiliũ aũt fit per inquisitionẽ: inquisitio vero fit cũ discursu: discursus vero non est in angelis.

3 Tertio arguitur. Ea quæ sunt angelis naturalia cõueniũt eis secũdũ magis & minus. Natura enim intellectualis perfectior est in angelis superioribus, q̃ inferioribus. Sed libertas arbitrij nõ põt dici ſm magis & minus: ergo in angelis nõ est libertas arbitrij. Minor patet: quia libertas arbitrij dicit negationem coactionis: sed negationes non dicuntur secundum magis & minus.

Contra. Libertas arbitrij pertinet ad hominis dignitatem: angelus autem est dignior homine. Primo notandum secundum Thomam: ꝙ triplicia sunt agentia. *1. p. q. 59. ar. 3.* Quedam agunt absque quocunque iudicio, quasi videlicet ab alio acta, & mota, sicut sagitta mota a sagitante tendit in signum: & sic agentia mere naturalia mota a primo efficiente proprios effectus operantur. Alia sunt, quæ agunt iudicio: sed non libero cuiusmodi sunt animalia bruta, sicut agnus fugit lupũ iudicãs eũ esse sibi nociuum: sed hoc indicium non est ei liberũ: sed a natura inditum. Alia vero sunt, quæ agunt libero iudicio, quæ videlicet agunt per intellectum & voluntatem. Per intellectum enim cognoscunt vniuersalem rationem boni, secundum quam iudicant hoc, vel id esse sibi bonum. Et per voluntatem illud appetunt. Et ista dicũtur habere arbitriũ. Vnde dicit Aug. ꝙ liberum arbitrium est facultas rationis & voluntatis. Secundo notandum, quòd libertas arbitrij est triplex. Prima est libertas a seruitute coactionis. Secunda est libertas a seruitute culpę. Tertia est libertas a seruitute miseriæ. Prima dici potest essentialis, & nec augeri, nec minui potest, quoniam simpliciter excludit omnem coactionem. Alię vero duæ sunt accidentales, & augeri possunt, & minui, ac etiam auferri.

His præmissis ponuntur tres conclusiones. *Con. 1.* Prima est. In angelis est liberum arbitrium: patet, quia in omni agente per liberum iudicium est liberum arbitrium. Sed omnis angelus est huiusmodi cum habeat intellectum, & voluntatem. igitur.

Secunda conclusio. *Con. 2.* Libertas essentialis ęqualiter est in oĩbus angelis tã bonis, q̃ malis: patet ex secundo notabili.

Tertia concl. *Con. 3.* Libertas accidẽtalis nõ est æqualiter in omnib' angelis: patet, quia non plus est in angelis malis cum sint subiecti culpæ & miseriæ.

Ad primũ argu. dicendum, ꝙ maior est vera de necessitate coactionis, & de hac necessitate minor est falsa: oppositũ autem dicendum est de necessitate immutabilitatis. Non est tamen intelligendum, ꝙ omnino immutabiliter simpliciter loquẽdo boni angeli velint bonum, & mali malũ, sed ex pręsuppositione tñ diuini decreti, quo decreuit De' non coagere ad actus oppositos. 1

Ad ſm arg. dicendum ad probationem minoris, ꝙ philo. ibi loquitur de electione hominis: in 2

in angelis autem est electio absque inquisitione per subitam acceptionem veritatis.

3 Ad tertium arg.dicendum ad probationē minoris, ꝙ licet negationes secundū se nō dicantur secundum magis & minus bene tamen secundū suā causam, aut secundū aliam affirmationem adiunctā. Vnde dicendum est, ꝙ liberū arbitriū nobiliori modo est in angelis superiorib⁹, quàm inferioribus, sicut in eis est perfectius indicium intellectus.

Vtrum Ang. naturali dilectione dilexerint Deum super omnia.

Hoc idem D.Tho.1 p.q.60.ar.5.

1 SECVNDO queritur. Vtrū angeli naturali dilectione dilexerint Deum super omnia.

Arguitur ꝙ nō: quia nihil potest naturaliter eleuare se sup se. Sed si quis diligit aliqd aliud à se sup oīa eleuat se super se: ergo talis dilectio non est naturalis.

De fide ad Petrum. Cōtra. Dicit Aug. Tales Deus angelos condidit, vt Deum propter se diligerent, & super omnia. Primo notandum, quòd diligere Deum super omnia est ipsi Deo velle maius bonum, quàm ceteris omnibus, & circa ipsum magis affici dilectione, quàm circa quæcunque alia. Secundo notandum quòd duplex est amor: videlicet amor amicitiæ, quo alicui bonum volumus propter se: & amor concupiscentiæ, quo bonum aliquod volumus nobis, vel alteri.

Con.1. His præmissis, ponitur talis conclusio. Angeli naturali dilectione dilexerunt Deum super omnia tam, amore amicitiæ, quàm concupiscentiæ, quàm naturali dilectione: patet, qa Deus fecit angelum in naturalibus rectum sicut & hominem. Sed nō posset esse rectus, nisi Deum diligeret super omnia: ergo angelus ex natura sua est habilis ad diligendum Deū super omnia. Minor patet: qa rectitudo mentis est amor. Non potest autem amor esse rectus si aliquid supra Deum, aut æque vt Deum diligunt. Item sic probat Richar. in.ij.distinction.iij. Non est naturalis volitio recta, nisi conformetur recto dictamini naturalis rationis. Sed naturalis ratio dictat, Deum debere diligi super omnia cum cognoscat ipsum esse summum bonum. *2.d.3. q.1.* Quod autem amore amicitiæ probatur secundum Bonauenturam, quia angelus bonus nullo commodo vel incōmodo Deum offendere volebat: & ipsi Deo summū bonum volebat. Quod autem amore concupiscentiæ sic probatur: quia nullo commodo, vel incommodo Deum perdere volebat.

Ad argumentū autem dicendum, ꝙ licet nihil possit se naturaliter eleuare supra suū posset bene tamen supra suum esse. Creatura enim rationalis habet naturalem potentiam per quam se potest eleuare ad Deum contemplando, & amando. 1

Vtrum Angeli plus diligant superiores, quàm inferiores.

Diuus Tho.1.p.q.60.ar.4.

TERTIO queritur. Vtrum angeli plus diligant superiores angelos, quàm inferiores?

Arguitur

1 | Arguitur ꝙ sic, quia superiores plus appropinquãt sũmo bono. Contra, quia angeli plura beneficia exhibẽt inferioribus q̃ superioribus. Notandum secundũ Bonau. ꝙ aliquid magis diligi, potest intelligi tripliciter. Vno modo ex parte boni optati, videlicet cũ aliquis alicui maius bonũ optat. Secũdo modo ex parte affectus intensi: uidelicet cũ aliquis alicui magis afficitur, & libentius cum eo conuersatur, sicut aliquis magis diligit compatriotas suos, quando sibi conformantur in moribus. Tertio modo ex parte effectus impensi: uidelicet cum aliquis alicui maius beneficiũ, aut plura bona exhibet, & de eo sollicitior est, sicut mater est magis sollicita circa filium tenellum, q̃ adultum propter maiorem indigentiam.

Bona. 2. d. 3. q. 4.

Con. 1. Hoc præmisso, ponuntur tres conclusiones. Prima est Angeli medii plus diligunt superiores ratione boni optati. patet, quia optant eis maius bonum quemadmodum, & Deus dat eis maius bonum.

Con. 2. Secunda conclusio. Ex parte affectus intensi angeli plus diligunt eos, qui sunt sui ordinis. Patet, quia magis volũt cum eis cõuersati quemadmodum, & Deus ordinauit.

Con. 3. Tertia conclusio. Ex parte effectus impensi angeli plus diligunt inferiores. Patet, quia plura beneficia exhibent eis eos illuminando.

1 Et ex his prædictis: patet responsio ad argumentum.

Vtrum Angeli boni meruerint beatitudinem.

Sco. 2. d. 5. q. 1. Tho. 1. p. q. 62. art. 4. Dur. 2. d. 5. q. 3.

CIRCA sextũ superius propositũ de angelis, quod est bonorũ, & malorum separatio, bonorũ præmiatiua, & malorũ reprobatiua. Primo dicendũ est de beatitudine bonorũ. Et demũ de damnatione malorum. Et de primo. Primo quæritur. Vtrũ angeli boni meruerint beatitudinẽ antequam receperint eam?

Primo arg. ꝙ non meruerint, qa meritũ est ĩ opere rõne difficultatis, ſed angelus nõ hẽt difficultatẽ ad bene operandũ, igĩt. 1

Secũdo arguĩt. Naturalibus nõ mereĩ aliqs: sed naturale ẽ angelis, vt in Deũ cõuertantur, igĩt. 2

Tertio arguĩt, quod nõ meruerunt beatitudinẽ antequã eã receperint. Angelus. n. aliquid meretur p obsequiũ impẽsum homini, sed nõ mereĩ aliquid, ꝙ expectet, quia spes, quę differtur affligit aiam, ergo meretur beatitudinem, quam prius accepit. 3

Quarto arguitur. Maior beatitudo requirit maius meritũ. Sed in multis angelis est beatitudo maior, q̃ in multis hominibus electis, ergo ipsis est maius meritũ. Sed non posset esse maius meritũ, nisi mereantur post beatitudinem acceptã, quia ante beatitudinem non fuit tanta mora, quanta est in multis electis, qui longo tempore Deo seruientes, multa merita accumulant. 4

Contra. Dicit Aug. Angeli, qui sancti perstiterũt vitę beatę mercedẽ accipere meruerunt, nõ autẽ meruerunt accipere postquã acceperant. Primo notandum ꝙ sinten. Magister sentẽtiarum approbat

Lib. de correcti. et gratia Magist. sent. 2. d. 5.

opinionem illorum, qui dixerũt angelos accepisse beatitudinẽ, postmodũ eam meruisse, & nũc mereri in obsequijs hominibus impensis. Sed in hoc non tenetur. Magister, quia sicut arguit Scotus, ex hoc sequeretur, quòd si homo conditus non fuisset, angelus non meruisset, quod est falsum, quia angelus non, dependet ab homine in merendo. Item, actus intrinsecus potest esse meritorius, secluso quocunque actu extrinseco. Praeterea ex hoc sequeretur, quod homo posset sibi mereri primam gratiam, eo quòd a Deo dante ipsam praeuidet bene vsurus ea. Secũdo notandum, quòd sicut tangit Scotus, duplex est angelorum beatitudo. Prima naturalis, quae consistit in visione, siue in notitia Dei abstractiua habita per speciẽ cõcreatam, & in fruitione cõsequente. Alia est supernaturalis, quae consistit in visione intuitiua diuinae essentiae, & fruitione concomitãte. Vel aliter secundum Bonauenturam ibidẽ, duplex est beatitudo angelorũ. Vna, quae est status perfectius plenitudine omnis boni, & hęc includit claram Dei visionem & secutã tensionẽ. Alia, quae est status perfectus ex exclusione omnis mali tã poenae, quàm culpae. Tertio notandũ, quòd ad inquirendũ, de mora inter creationẽ angelorũ, & bonorũ praemiationem, ac malorũ damnationem secundum Scot. notandae sunt septem propositiones probabiles. Prima est. Merentes vsque ad nunc praemiationis in illo nunc pręmiati sunt. Probatur, quia in illo nunc non

2.d.4. q.1.

plus fuerunt in via, cum illud sit nunc praemij: & ideo in illo nunc non potuit angelus demereri, nec mereri. Secunda est in angelis meritum duratione praecessit praemium, siue beatitudinem probatur sic. Omnis perfectio naturę superaddita, quae est finis ipsius naturae acquiritur per propriam naturae operationem. Sed beatitudo est finis, & perfectio omnis creaturae rationalis, & soli Deo est naturalis, ergo acquiritur per operationem creaturę rationalis. Duplex autem est operatio ducens in finem. Vna videlicet causatiua finis, quando scilicet finis non excedit virtutem agentis propter finem, sicut meditatio est factiua sanitatis. Alia vero est meritoria finis, quando scilicet finis excedit virtutem agentis propter finem, & tunc expectatur finis ex dono alterius. Beatitudo autem excedit omnem naturam creatam, ergo nulla natura creata assequitur beatitudinem, nisi mereatur eam. Et quòd prius mereatur, quàm recipiat: patet, quia non potest voluntas simul mutabiliter, & immutabiliter velle: quando autem praemiatur vult immutabiliter: quando vero meretur, elicit actum contingenter. Item ad hoc est talis congruentia, quia dispositio praecedit illud, ad quod est, vt via terminum, sed meritum est dispositio, & via respectu beatitudinis assequendae. Tertia propositio. Tota mora viae praefixe omnibus Angelis erat ęqualis, hoc quippe est verisimile, quemadmodum omnibus

omnibus hominibus æqualiter præfixũ est tempus merendi vsque ad instans mortis. Quarta est. In illo instanti, in quo boni Angeli vltimatæ meruerunt, in eodem mali demeruerunt: patet, satis ex prædictis. Quinta est. Omnes Angeli creati sunt vniformes. Sexta est. Quilibet Angelus aliquãdo fuit in gratia, siue in instanti creationis, siue post. Et hoc dicit Anselm. Septima est. Non prius discreuit Deus inter Angelos, quàm ipsi per actus suos se discreuerunt, vt enim dicit Augustinus. Non prius Deus est vltor, quàm aliquis sit peccator. Ex his propositionibus necessàrio sequitur, quòd in Angelis ad minus sunt tres moræ. In prima omnes fuerunt in gratia. In secunda boni meruerunt, & mali demeruerunt. In tertia fuerunt omnes in termino. Si autem dicatur Angelos aliquando fuisse in puris naturalibus: oportet necessario ponere quattuor moras, sed non videtur euidens necessitas huius pluralitatis.

Lib. de casu diaboli.

Super Gen.

Quarto notandum, quòd aliqui dicunt prędictas morulas esse diuersa instantia temporis discreti. Sed contra hoc dicit Scotus nihil esse in Angelis propter quod oporteat ponere tempus discretum, immo videtur esse inconueniens. Quod sic probari potest. Aut enim instans illius temporis discreti correspondet instanti temporis nostri, & sic tempus nostrum esset discretum, sicut, & illud. Aut instans illius temporis discreti correspondet alicui tempori continuo, & sic oporteret, quòd inter vnam operationem Angeli, & aliam necessario mediaret tempus continuum. Dicendum ergo iuxta doctrinam Scoti, quòd prædictæ morulæ, sunt diuersa instantia, siue diuersa nunc æui. Et si quæratur de correspondentia ad tempus continuum, Dicendum est secundum eundem Scotum, quòd prima mora correspondet instanti temporis nostri. Secunda uero correspondet tempori habito, siue consequenti instans prædictum. Et quòd oporteat dicere secundam moram correspondere tempori continuo, & non tantum instanti, sic probari potest, quia mali Angeli peccauerunt pluribus peccatis diuersarum specierum, sed non habuerunt omnes illos actus peccatorum simul, sed unum post alium. In tota autem illa mora, illi, qui habuerunt istos actus fuerunt in uia. alioquin posteriores actus non essent eis demeritorii, sed quasi pœnæ existentium in termino. Item bonis Angelis attribuitur pro magno merito, quòd uicerunt prælium tentationis, de quo dicitur Apocalips. Factum est pręlium magnum in cœlo, &c. Sed si fuisset tantum vnum instans, in quo boni meruerunt, & mali demeruerunt non potuisse esse neque prælium tentationis, neque uictoria. Peccatum enim malorum, non potuit bonis esse tentatio, nisi postquam factum erat.

2. d. 3. q. 1.

Apocal. 12.

Tertia autem mora correspondet toti tempori consequenti instans

stans præmiationis bonorum, & punitionis malorum.

Con.1. His præmissis, ponũtur quinque conclusiones.

Prima est. Angeli meruerunt suam beatitudinem, etiam prius quam recepe. int eam: patet, vtraque pars ex tertio notabili in secunda propositione.

Con.2. Secunda conclusio. Angeli a creatione sua habuerunt beatitudinem naturalem, sed non supernaturalem. Prima pars patet, quia angeli a creatione sua habuerunt speciem repræsentatiuam diuinæ essentiæ, vt dictũ fuit supra. Illa autẽ species fortius mouebat quàm omnes alię. ergo a principio per illam speciem angeli habuerunt notitiã abstractiuam Dei, & eius dilectionem consequentem, quod maxime verum est de bonis angelis. Talis autem cognitio, & dilectio Dei dicitur beatitudo naturalis, igitur. Secunda pars: patet, quia licet Deus potuerit eis dare sui notitiam intuitiuam a creatione, tamen vidit hoc non esse conueniens, quia videlicet gloriosius est habere beatitudinem ex merito, quàm sine merito.

Con.3. Teria conclusio. Angeli a sua creatione habuerunt beatitudinem, quæ est status perfectus exclusione omnis mali. Sed non beatitudinem, quæ est status perfectus plenitudine omnis boni. Primum patet, quia angeli creati sunt innocẽtes, & impassibiles. Et de hac beatitudine loquitur Augustinus quãdo dicit, quòd angelici spiritus beatitudinis donum a sua creatione diuinitus acceperunt. Et in libro de Ecclesiasticis dogmatibus quando dicit, quod Angeli, qui in illa qua creati sunt beatitudine perseuerãt nõ natura possident, ꝙ nõ mutẽtur. Secũdum patet, qa dicit Augstinus, ꝙ angelica natura primo in formis est creata, & cœlũ dicta, postea vero formata est lux dicta.

Lib. de fie dad Petr.

Super Gen. ad literam.

Con. 4. Quarta cõclusio. Angeli creati sunt in gratia. probatur primo per auctoritatem Augusti ni dicẽtis. ꝙ Deus creauit angelos simul in eis condens naturam & largiẽs gratiã. Itẽ secundũ eundem Aug. Res corporales a principio fuerunt productę cum rationibus seminalibus ad producendos effectus naturales, sed gratia Dei est quasi semen. vt patet 1. Io. 3. Sic enim se habet ad effectum meritorum, sicut rõ seminalis ad effectũ naturalẽ, igr̃.

12. de Ciuitate Dei. cap. 12.

1. Io. 3.

Con. 5. Quinta conclusio. Inter creationẽ angelorum, & eorum beatitudinẽ fuit aliqua mora, & cõueniẽter ĩ angelis assignanť tres morę. patet, ex tertio notabili.

Ad primum arg. dicendũ ad maiorem, ꝙ difficultas non est principalis ratio meriti, immo conatus volũtatis: semper enim vbi maior est conatus cęteris paribus maius est meritum. 1

Ad secundum arg. dicendum, ꝙ licet aliquis non mereatur naturalibus, idest his, quæ a natura in sunt: bene tamen naturalibus, id est his, ad quę habemus naturales potentias. 2

Ad tertium arg. dicendũ ad maiorẽ, ꝙ angelus per obsequiũ impensum hominum, licet non mereatur beatitudinẽ essẽtialẽ, immo huiusmodi obsequia sunt actus resultantes ex sua beatitudinẽ, 3

dine, tamen meretur aliquam beatitudinem accidentalem, nec tamen eius expectatio causat aliquam afflictionem in angelo eo, quòd iā præhabet suam beatitudinem essentialem.

4 Ad quartum argu. dicendum, quòd maior beatitudo nō requirit maius meritum, si intelligatur illa maioritas ex pluralitate maiori meritorū, licet requirat maius meritū ſm maioritatem conatus voluntatis, & intensionis actus. vnicum aūt meritum valde intēsum aliqn̄ maioris est ualoris, q̄ centum milia remissa.

Vtrum Angelis data sit gratia sua natura.

Tho. 1. p. q. 62. art. 6. Dur. 2. d. 4. q. 2.

QVÆSTIO II.

SECVNDO quæritur. Vtrū angelis data sit gratia ſm capacitatem suorum naturalium.

1 Arg. quòd non, quia gratia nō datur hominibus ſm capacitatē suorum naturaliū: ergo neq; angelis. Antecedens: patet, qa multis hoībus data est gratia maior, q̄ multis angelis, & tn̄ naturalia cuiuscunq; angeli nobiliora, sūt naturalibus cuiuscūq; hominis.

Contra. Angeli superioris hierarchiæ maiorē habent beatitudinē, ergo, & maiorem gratiam. Distinctio aūt hierarchiarū. nō solū est ſm dona gratiæ, immo etiam ſm dignitatē naturaliū, ergo angelis habentibus meliora naturalia data est melior gratia. Notandum, quòd capacitas gratię potest attendi dupliciter. Vno modo ſm potentiam naturalem suscipientis, sic videlicet intelligendo, quòd naturalis potentia nobilior est capax maioris gratię. Alio modo secundum potentiam obedientialem respectu ipsius Dei infendentis. Primo modo, non est in angelis æqualis gratiæ capacitas, quia nō est æqualis potentię naturalis nobilitas. Secūdo modo vero est ęqualis, quia potest Deus cuiquę angelo quantamcunque gratiam voluerit infundere.

Hoc præmisso ponitur talis conclusio. Verisimile est angelis infusam fuisse gratiā secundum suā naturalem capacitatē, licet Deus aliter potuerit eis gratiam impertiri. Primū probatur, quia diuina liberalitas quātum est ex se cuicunque creaturæ sua beneficia largitur, ſm conditionem naturalem ipsius creaturæ, nisi ipsa creatura ponat obicē, alias videretur esse acceptio quædam personarum, sed quando angelis est infusa gratia in primo instanti creationis nullus erat obex ex parte ipsorum ergo. Si uero aliquis teneret angelos creatos fuisse in puris naturalibus, & post modū sibi gratiam infusam, sic haberent probare conclusionē, quia videlicet omnes angeli quibus gratia est infusa, ad Deum se conuerterunt secundum suam totam virtutem naturalē, & sic excellentior conuersio fuit angelorum habentium nobiliorē naturalem potentiā, ergo ipsis data est maior gratia. Secundū patet, quia Deus gratiam suam libere distribuit, nec aliqua videtur contradictio, quòd creaturę minus nobiles in naturali- Gen. 1.

bus nobiliorem infundat gratiā.

1 Ad arg.dicendū, ꝙ non est simile de hominibus, & angelis. Nō.n.oēs homines, qui recipiūt gratiam ſm ſuam totam virtutē naturalem, ad Deum ſe conuertunt, ſed alii plus, alii minus. Itē hominibus non ſemper datur tota gratia, quam habituri ſunt ſimul, ſed per primā gratiā merentur eius augmentū, & ſic pp longitudinem temporis merendi potuerunt multi homines obtinere gratiam maiorem, q̄ ſit gratia multorū Angelorum. Præterea Deus ex liberalitate ſua potuit dare, & de facto dedit maiorem gratiā quibuſdam hominibus, q̄ Angelis videlicet homini Christo, & beatæ virgini, & forte quibuſdam aliis, vt manifeſte oſtenderet dona gratię non eſſe a creatura, ſed a ſolo creatore.

Vtrum Angeli fuerint beati in primo inſtanti.

Scot. 2. d. 5. q. 2. Tho. 1. p. q. 62. ar. 2. Dur. 2. d. 5. q. 9.

QVÆSTIO III.

TERTIO quæritur. Vtrum Angeli potuerunt eſſe beati a primo inſtanti creationis.

1 Primo arguitur ꝙ non, quia mali Angeli non potuerunt eſſe miſeri ab inſtanti creationis, ergo, neq; boni beati. Antecedens patet, quia mali Angeli non potuerūt peccare ab inſtāti creationis, quod probatur tripliciter.

Primo ſic. Omnis operatio cōueniens rei a primo inſtanti ſui eſſe eſt a cauſa producente rem in eſſe, ergo ſi Angelus peccauerit a primo inſtanti ſui eſſe ſequitur, ꝙ ſuum peccatū fuit a Deo, quod eſt falſum.

Secundo arguitur. Si Angelus peccauit a primo inſtanti nō potuit non peccare ergo neceſſario peccauit, quod eſt falſum Antecedens: patet, quia ſi potuit non peccare vel hoc potuit potentia ante actum, vel potētia ſtāte ſub actu. Nō primum, quia ante primum inſtans ſui eſſe nullam habuit potētiam, nec ſm quia quādo fuit ſub actu peccati nō potuit eſſe ſub actu oppoſito. 2

Tertio argumentum. Angelus in primo inſtanti non potuit habere deliberationem, cum non potuit habere tunc plures intellectiones diſtinctas: ergo nō potuit peccare. 3

Contra. Non minus erat potēs deus dare Angelo beatitudinem in primo inſtanti, q̄ poſtea. Primo notandum, ꝙ Angelum potuiſſe eſſe beatū ab inſtāti creationis pōt intelligi dupliciter, Vel ſm potentiam Dei abſolutam, vel ſm potentiam eius ordinatam, prout videlicet ordinauit dare beatitudinem pro meritis. Secūdo notandum, ꝙ poteſt aſſignari duplex Angelorum beatitudo videlicet beatitudo meritoria, quę videlicet conſiſtit in cognitione, & dilectione Dei ꝓ ſtatu vię. Et beatitudo præmiatiua, quæ conſiſtit in clara viſione, & fruitione Dei. Et conformiter ad hoc duplex eſt miſeria malorum videlicet miſeria pęnę, & miſeria culpæ.

His præmiſſis ponuntur tres concluſiones. Prima eſt. Angeli a primo inſtanti potuerunt eſſe beati ſm potentiā Dei abſolutā licet non ſecundum potētiā Dei ordi- Con. 1.

ordinatam. Primum patet, quia ab instanti erant capaces beatitudinis, & Deus potẽs tunc beatitudinẽ eis dare. Secundũ patet, quia conueniens est, & secũdum legem Dei ordinatã, ꝙ meritum præcedat premium.

2 Secunda conclusio. Mali Angeli potuerunt ab instanti creationis, esse miseri miseria penę: patet q̃a Deus de potẽtia absoluta potuit eis a primo instãti infligere penam illam, quàm postea eis infixit. Nulla enim in hoc videtur contradictio.

3 Tertia conclusio. Angeli mali potuerunt esse miseri miseria culpę a primo instanti: patet, q̃a à primo instãti habuerunt liberum arbitriũ: ergo potuerũt elicere volitionẽ aliquã, & nõ necessario rectam: ergo potuerunt habere volitionem peruersam.

1 Ad primum argumentũ negatur antecedens. Et ad probationem similiter negatur antecedens. Et ad secundã probationem dicẽdum, ꝙ licet talis operatio sit a causa productiua rei, tanq̃ a causa priori, quantũ ad id quod est entitatis in ipsa operatione: nõ tñ oportet, ꝙ sit ab ea, quantum ad defectum, vel priuationem rectitudinis.

2 Ad secundum argumentum negatur antecedens. Et ad probationem dicitur, quòd hoc potuit potentia ante actum anterioritate naturæ, licet non anterioritate durationis.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ si sumatur deliberatio propriè, prout pręsupponit collationem quandam inter actus distinctos vel obiecta distincta: sic nõ potuit Angelus a primo instãti habere deliberationem, sed bnẽ si summatur deliberatio precise pro volitione plena. Ad ipsam enim non requiruntur plures intellectiones: sed sufficit vna.

Vtrum malus Angelus peccauerit appetendo æqualitatem Dei.

Scot. 2. d. 6. q. 1. Tho. 1. p. q. 63. ar. 3.

Demum dicẽdum est de malorum Angelorum reprobatione, vbi primo quæritur. Vtrũ malus Angelus peccauerit appetendo ęqualitatem Dei.

Primo arguitur, ꝙ non, quia intellectus intelligens summum verum non errat. ergo voluntas appetens summum bonum non peccat. 1

Secundo arguitur. Omne peccatum est per conuersionem ad bonũ cõmutabile, sed Angelus appetens ęqualitatem Dei appetebat bonum incommutabile. igitur in hoc non peccauit. 2

Tertio arguitur. Angelus nõ peccauit ex passione: vt patet, nec ex ignorantia, q̃a sic pœna præcessisset culpã, ergo peccauit ex electione: sed electio nõ est impossibilium. vt hr̃. 3. ethico. 3 c. 3. 5. 7

Angelum autem esse æqualem Deo est impossibile. igitur.

Quarto arguitur. Angelum esse æqualem Deo contradictionem includit: ergo non habet rationẽ entis. & per consequẽs, neq; rationem volibilis. 4

Quinto arguitur. Nihil potest voluntas velle, nisi fuerit ab intellectu præostensum. Aut igĩ Angelum, esse æqualẽ Deo præostensum est ab intellectu, 5

errante, vel nõ errante. Nõ primũ: q̃a, sic pœna esset ante culpã Nec ẜm, q̃a intellectus non errans, non põt ostendere id q̃d contradictionem includit.

6 Sexto arguitur. Angelum esse æqualẽ Deo includit Angelum non esse Angelũ. Non.n. põt esse Angelus, nisi subsit Deo. Sed secundum Aniel. Nihil potest appetere se non esse. igitur.

Lib. de similit.

Contra. Di. Ber. loquẽs diabolo. *Hæc iniquitas tua nõ ira momẽtanea, sed odio digna ẽ sempiterno, vt altissimo Deo desiderares æquari.* Notãdũ ẜm Scotum, ꝙ duplex est volitio. s. simplex, & sub conditione, vel sub alijs terminis duplex ẽ volitio. Vna est volitio efficax, q̃ est imperatiua mediorũ inducentium ad finẽ volitum. Et hoc mõ infirmus sperans sanitatẽ vult sanitatẽ. Alia est volitio cõplacẽtiæ tñ: & hæc põt esse rei impossibilis, queãdmodũ etiã di. philosophus. Et hæc sufficit ad meritũ, aut demeritũ, quia licet volitum, sit impossibile, tñ põt voluntas ei cõsentire pleno cõsensu. Hoc premisso ponuntur tres conclusiones.

Libr. de gradib. humilitatis. *Ethic. lib. 3.*

Con. 1. Prima est. Angelus potuit peccare, & de facto peccauit. Quod peccauerit patet, quia dicitur Iob quarto. In Angelis suis reperit prauitatem. Quod potuerit peccare probatur. Omnis voluntas, quę non est sua regula potest habere actum non rectũ, & sic peccare. Sed omnis voluntas creata est huiusmodi. Maior patet, quia omnis talis voluntas, cum sit libera, potest esse difformis regulæ suæ, per affectionem inordinatam.

Iob. 4.

Secunda conclusio. Angelus malus appetiit æqualitatẽ Dei. patet auctoritate Bernardi prius adducta. Item auctoritate Augustini li. de quæstionibus veteris testamenti: dicentis, quod Diabolus elatione cecatus appetiit esse vt Deus. Item per illud, quod scribitur. Isa. in persona Luciferi. Ascendam in cœlum, & ero similis altissimo. Quod autem pouterit appetere æqualitatem Dei sic probatur, quia voluntas habet duplicem actum amoris, videlicet amorem amicitiæ, & concupiscentię & quantum ad vtrunque actum habet totum ens pro obiecto. Sed æqualitas Dei est, aliquod ens concupiscibile: ergo Angelus potuit sibi illam æqualitatem appetere. Et hæc est ratio, quam adducit Scotus. Item ipse sic probat, quia secundum Aug. Voluntas potest frui vtendis & vti fruendis: ergo voluntas põt frui seipsa, ergo potest sibiipsi velle tm̃ bonum, quãtum potest, vel summo bono quo solo fruendum est. Et hoc est appetere æqualitatem Dei.

Con. 2. *Isa. 14.* *Lib. 83. quæst.*

Con. 3. Tertia conclusio. Malus Angelus non appetiit æqualitatem Dei volitione efficaci: sed volitione complacentiæ tantum, siue volitione conditionata. Primũ patet, q̃a non sic appetiit, vt conaretur ad illam assequendã cum videret illud esse impossibile. Secundum vero, iam probatum, est satis in secunda conclusione.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ intellectus simplex intelligens summũ verum non errat, neq; etiã intellectus componens,

ponens,& diuidens,quādo summum bonū coniungit ei cui conuenit.vel diuidit ab eo cui non conuenit. Sed errat dum componit summum verum cum eo cui non conuenit. Et sic etiam voluntas collatiua peccat quando summum bonum appetit ei cui non conuenit.

2 Ad secundum argumentū dicendum ad minorē, ꝙ Angelus appetens æqualitatem Dei, se conuertit ad Deum inordinate, quia appetebat bonū diuinum, vt proprium sibi. Hoc autē modo conuerti ad Deum secundum veritatem est auerti a Deo, & conuerti ad se finaliter.

3 Ad tertium arg.dicendum,ꝙ si sumatur electio pro volitione plena. consequente plenam apprehensionē intellectus,peccauit Angelus ex electione. sed nō sumēdo electionē, prout dicitur volitio mediorū ad finem, consequens conclusionem sillogismi practici, prout sumitur a philosoph. quando dicit,ꝙ electio non est impossibilium. Ethic. libr.3.

4 Ad quartum argu.dicendum, quòd Angelū esse ęqualē Deo, licet non habeat rationē entis, quantum ad complexionem extremorum, quæ est impossibilis bene tamen quantum ad extrema complexionis, quæ sunt ipse Angelus, & ipsa Dei ęqualitas,& sic ipsa ęqualitas Dei habet rationem volibilis secundū se,ideo potuit Angelus eam velle sibi modo supradicto.

5 Ad quintū argu.dicendum,ꝙ Angelum esse æqualem Deo, fuit præostensum voluntati ab intellectu non errante,quia videlicet ab intellectu simplici cognoscentē Angelū & cognoscente æqualitatē Dei, in quo intellectui simplici nullus potest esse error. Non autem fuit præostensum ab intellectu cōponente,videlicet ab intellectu dictū, te Angelum posse æquari Deo: hoc enim dictamen non habuit intellectus Angelicus.

6 Ad sextū argu.dicendū, ꝙ sicut intellectus sciēs añs nō propterea scit consequēs, nisi sciat consequētiā necessariā,sic volūtas volēs antecedēs nō ꝑpterea vult cōsequens, nisi velit consequentiā, quod est intelligendū de formali volitione, licet concedi possit, ꝙ velit consequens quadam volitione consecutiua. Preterea dicēdū,ꝙ cū dicit Anselmus,ꝙ nullus potest velle seipsum non esse, hoc verum est de volitione ordinaria, non est autem voluntas ordinata,volendo aliquid, & nolendo id quod necessario sequitur ad ipsum.

Utrum primum peccatum Luciferi, & aliorum dæmonum fuerit superbia.

Scot.2.sent.d.6.q.2.

SEcūdo queritur. Vtrū primū peccatum Luciferi, & aliorū dęmonum fuerit superbia.

1 Primo arg.quòd non,quia primum peccatū Luciferi fuit grauissimū: tunc ex parte eius in quē peccauit,quia in Deū: tū ex parte eius qui peccat qa nobilissimis naturalibus ꝑditus: tum ex parte ipsius peccati, qđ erat irremediabile. Sed superbia non est grauissimum peccatū. Minor patet, quia humilitas, quæ est virtus

virtus opposita superbię nō est optima, siue excellentissima cū charitas sit melior.

2 Secundo arg. Superbia est appetitus imoderatus pprię excellentiæ, sed Diabolus non primo appetebat excellētiā super alios, igitur. Minor patet, quia nullus appetit aliqd ī ordine ad aliud, nisi quia primo illud appetit sibi. ergo Diabolus prius appetebat aliquid in se, quàm excellenciam super alios.

3 Tertio arg. Superbia consistit in irascibili, sed nullus actus irascibilis pōt esse primus simpliciter, quia vis irascibilis est ppugnatrix concupiscibilis, & ideo passiones irascibilis oriuntur ex passionibus concupiscibilis.

4 Quarto arg. Omnis superbus appetit pręesse, & non subesse, sed demones inferiores appetebant subesse Lucifero, ergo non peccauerunt per superbiam.

Contra. Dicit August. super Gen. ad litterā Lucifero. Statim factus a luce veritatis se auertit superbia tumidus, & proprie potestatis dilectione correptus. Et de oībus demonibus, dicit Gregorius. 2. moraliū. Tanto magis hoīes in cœlestia ascendere inuident, quāto se a cœlestibus p immunditiā præsumptionis desertos vident. Primo notandū,

1 ꝙ duplex est actus voluntatis. s. velle, quę acceptat obiectū conueniens, & nolle quo refugit disconueniens. Et vlterius duplex est velle. s. velle amicitiæ, qđ est respectu obiecti cui volumus bonū. Et velle cōcupiscētię, quod est respectu obiecti, ꝙ volumus alicui amato. Dicit itaq; doctor subtilis, quòd omne nolle præsupponit aliquod velle: a nullo enim refugit voluntas, nisi quia illud non potest stare cum aliquo, quod acceptatur a voluntate, vt dicit etiam Anselmus. Et vlterius dicit, quòd omne velle concupiscentiæ presupponit aliquod velle amicitiæ, id enim quod est volitum, siue amatum per amicitiam, cui videlicet volumus bonum est quasi finis respectu concupiti. Finis autem habet primam rationem obiecti voliti. Ex his ergo sequitur secundum ipsum Scotum quòd actus inordinatus voluntatis simpliciter primus est velle amicitię, & non concupiscentiæ. Si enim velle amicitiæ esset ordinatum velle concupiscentiæ, consequens etiam esset ordinatum. Nam si ordinate amo, id cui volo bonum, ordinate concupisco sibi bonum. Primum ergo peccatum Angeli fuit aliquod velle amicitię, non respectu Dei, quia non potuit Deum nimis amare amore amicitiæ. Nec etiam est verisimile, quòd aliquid aliud a se nimis dilexerit amore amicitiæ, tum, quia inclinatio naturalis magis est ad se amandum quàm ad aliquid, aliud creatum. tum, quia non videtur, quòd aliquid creatum, aliud a se, sic intellexerit sicut se. Ideo primus actus inordinatus; fuit actus amicitiæ respectu suiipsius, & hoc est quod dicit August. Ciuitates duas fecerunt amores duo. Ciuitatem Dei, amor Dei vsque ad contemptum sui, & ciuitatem diaboli amor sui vsque ad contemptum Dei. Præterea dicit ipse Scotus, quòd prima concupiscentia

Libr. de casu diaboli.

De Ciuit. Dei lib. 14. c. vlt.

cupiscētia inordinata in angelo fuit immoderata concupiscentia beatitudinis, quod sic probat, quia primo concupiscentia inordinata non processit ex affectione iustitiæ. ex ea enim nullum procedit peccatum: ergo processit ex affectione commodi. Nam secundum Ansel. Omnis actus voluntatis elicitus aut elicitur secundum affectionem iustitiæ, aut secundum affectionē cōmodi. Maximum igitur commodū maxime appetitur a voluntate, non sequente regulam iusticię. maximum autem commodum est beatitudo. Et hæc ratio sumitur ab Anselmo libro de casu diaboli. Item sic probatur. Primum peccatum in concupiscendo fuit aliquod velle. Aut ergo angelus concupiuit aliquid amore honesti, vel vtilis, vel delectabilis. Non primum, quia tunc non peccasset. Nec secundum, quia amor vtilis non est primus amor. Nullus enim prius concupiscit vtile, quam id ad quod est vtile. ergo peccauit concupiscendo aliquid excessiue tanquā delectabile summum. Summū autem delectabile est ipsa beatitudo. igitur. Et si instetur, quia secundum Augusti. Beatitudo ab omnibus appetitur: ergo in tali appetitu non est peccatum. Dicendum secundum Scotum, ꝙ volūtas potest immoderate velle beatitudinem, & sic peccare. Et hoc tripliciter, vel quantum ad intensionem, puta volendo eam maiori conatu, quàm sibi conueniat, vel quantum ad accelerationem puta volendo eam sibi citius, quàm conueniat, vel quantum ad causam puta volendo sibi eam aliter, quàm sibi congruat. puta sine meritis, vel forte aliis modis. Probabile est igitur, quod excesserit voluntas dæmonis plus appetendo beatitudinem inquantum est bonum sibi, q̄ amando illud bonū in se, vel plus appetēdo illud bonū, vt obiectum beatificū esse bonum suum, q̄ illud in esse Deo suo. Et in hoc est summa peruersitas, quę est vti fruendis, & frui utendis secundum Augustinum. Vel secundo modo potuit appetere habere statim eam, cum tamen Deus nollet eam dare, nisi post morulam viæ. Vel tertio modo appetendo haberi eam ex naturalibus, & non per gratiam, cum tamen Deus velit eam a creatura beatificabili haberi ex meritis. Secūdo notandū, ꝙ aliqui dixerunt angelos peccasse multis generibus peccatorum in eodē instanti. Sed hoc non videtur cōuenienter dictum, quia sicut intellectus non potest simul habere diuersas cognitiones plenas, & distinctas, sic nec voluntas diuersas affectiones. Vnde secundum beatum Bonauen. malitia diaboli, processit ꝯm triplicem statum, videlicet initiū, augmētum, & complementum. Habuit enim initium in præsumptione, quia statim vt vidit pulchritudinē suā, præsumpsit. Cępit augmentum in ambitione, quia præsumens appetiuit, quod omnino supra se fuit, & quod habere non potuit. Habuit autem complementum in odij & inuidiæ affectione, quia videns se non posse habere, quod appetebat, cæpit inuidere Deo, & affectu odij cōtraire. Sco. vero dicit, ꝙ malitia dęmonis

De Tri, li. 14.

Lib. 83. Quæst.

dæmonis cæpit ab amore suiipsius, quod non erat maximũ peccatum, & consumata est in odio Dei, quod maximum fuit peccatum. Sicut enim formaliter nullus actus est melior, quàm diligere Deum, ita nullus est peior q̃ odire Deum. Hoc autem odium ex hoc processit in demone, q̃a vidit se non posse assequi, quod appetebat Deo manẽte, ideo voluit Deum non esse. Vnde patet, ꝙ sicut in bonis est processus a magis bono ad minus bonũ, puta a dilectione Dei ad dilectionẽ fraternam. sic ex opposito in malis est processus a minus malo ad magis malum. Iuxta illud Augustini. Amor sui vsq; ad contemptum Dei. Et si arguatur, ꝙ ex pręcedentibus sequitur, ꝙ primum peccatũ diaboli fuerit remediabile cum de illo pœnitere potuerit in secundo instanti, in quo secundo peccauit. Dicit Sco. ꝙ si tunc pœnituisset, inuenisset misericordiam. Vnde peccatum primum diaboli non est ex se irremediabile, sed solũ quia in illo perseuerauit vsque ad terminũ. Omne enim peccatum viatoris, de quo non pœnitet ante terminum vię, efficitur irremediabile. Tertio notandum, ꝙ secundũ Bon. attenditur triplex ordo inter peccatum luciferi, & peccatũ aliorũ demonũ. Primus est ordo in excessu grauitatis, quia videlicet peccatum luciferi est grauius. Secundus est ordo causalitatis, large sumendo causalitatẽ pro occasione: quia videlicet prębuit aliis viam, & occasionem peccandi. Tertius vero est ordo durationis. Peccauerunt .n. alij aspicientes ad id quod volebat lucifer, & exinde aspicientes ad commodum suum. Verisimile est itaque peccatum luciferi præcessisse tam conuersionem bonorum, quam auersionem malorum. Prius enim præsumpsit, & ambiuit, & voluntatẽ suã expressit omnibus, & tunc quidam sibi consenserunt. Alij vero sibi restiterunt, & Deo adhæserunt. Et simul isti lux, & alij tenebræ facti sunt. Quarto notandum, ꝙ superbia põt dupliciter dici. Vno modo proprie pro immoderato appetitu propriæ excellentiæ respectiue, videlicet cum aliquis vult ceteris superesse. Alio modo dicitur etiam superbia immoderatus appetitus excellentię in se & absolutæ .i. alicuius magnitudinis.

De Ciuita. Dei lib. 14. c. vlt.

Con. 1. His præmissis, ponuntur sex conclusionss. Prima est. Omnes dæmones ꝑ superbiã a Deo auersi sunt. Probatur, q̃a certũ est, ꝙ in ipsis omnibus fuit inordinat⁹ appetitus propriæ excellẽtię cũ oẽs appetierint propriã libertatẽ se subtrahẽtes a Dei obedientia. De lucifero autem specialiter patet conclusio, quoniã ſm Aug. appetiit esse vt Deus, & omnibus præesse. De aliis autẽ specialiter probatur: quia omnes cõsenserũt superbię luciferi, ac etiã in seipsis superbierũt nimis appetẽtes propriam voluntatem.

Con. 2. Secunda conclusio. Primũ peccatũ simpliciter in angelis fuit immoderatus amor sui, siue immoderata sui complacẽtia. Patet satis ex dictis ĩ primo notabili.

Con. 3. Tertia concl. Illud primũ Angelorũ peccatũ nõ erat formaliter superbia proprie dicta, sed superbia secundo modo dicta tantum.

tum. Prima pars patet, quia superbia proprie dicta est immoderatus appetitus excellentiæ per respectum ad alios. Complacentia autem sine amor sui non respicit alios. Secunda pars patet, quia vt dicit Aug. Præsumptio est nimis sibi placere, & superbi dicũtur sibi placentes.

De Ciui ta. Dei libr. 14.

Con. 4. Quarta conclu. Illud primum peccatum diaboli magis proprie reducendum est ad luxuriam, q̃ ad quodcunque aliud viciorum capitalium non quidem accipiẽdo stricte luxuriam, prout solet accipi pro appetitu immoderato voluptatum carnalium, quæ nõ habent locum in angelis, sed pro immoderato appetitu cuiuscunque delectationis. Cõclusionẽ sic probat Sco. quia si quis nimis immoderate diligit aliquẽ alium a se, non propter hoc dicitur superbus, aut præsumptuosus, sed magis est luxuriosus, seu libidinosus. Sed eiusdem rationis videt̃ esse amor sui, & amor proximi. igitur.

Con. 5. Quinta conclu. Primum velle concupiscentiæ inordinatum in dæmonibus reducendum est ẽt ad luxuriam. Patet, quia ad luxuriam generaliter dictam directe ptinet omnis immoderatus appetitus cuiuscunque boni delectabilis, inquantum delectabile est.

Con. 6. Sexta conclusio. Alij dæmones moti sunt ad peccandum ex peccato luciferi. patet per illud Apoca. Draco secum traxit tertiam partem stellarum. Hoc. n. conuenienter exponunt doctores de lucifero. Et si arguatur, quia si sic sequeretur, ꝙ peccatũ aliorum dęmonum esset remissibile, sicut & peccatum primorũ parentũ. Dicẽdũ primo, ꝙ peccatũ primorũ parentũ erat remissibile quandiu fuerunt uiatores, si pænitere voluissent, non autẽ est remissibile postquam sunt in termino. Nam sicut dicit Damasce. ꝙ in hoĩbus est mors, hoc in angelis est casus. Secundo dicendum, ꝙ nõ est simile de peccato dæmonũ, & de peccato primorũ parentum. Diabolus enim induxit primos parentes ad peccandum suggerendo, & falsa promittendo. dæmones vero induxit solum suum conceptum insinuando. Vnde nõ dicitur tentasse eos sicut primos parentes. Et si quęratur de quo ordine angelorum fuerit lucifer. Dicendum, quòd Augu. mouet hanc quæstionem lib. super Genes. ad litteram, sed non soluit. Pauca enim de angelis voluit diffinitiue tractare. Sed Greg. expresse dicit, ꝙ fuit de suprema hierarchia, & de supremo ordine primus. Vnde exponens illud Iob. Ipse est principium viarum. Dei. Dicit, quòd Deus fecit eum cęteris omnibus eminentiorem.

Apoc. 12. *Lib. 32. Moralium.* *Iob. 40.*

1 Ad primum argu. dicendum, quòd primum peccatum luciferi non fuit grauissimum propter criminis magnitudinem, vt patet ex dictis in secundo notabili, licet dici possit grauissimum, quia fuit initium omnium peccatorum.

2 Ad secundum argum. patet responsio ex quarto notabili.

3 Ad tertium patet responsio per distinctionem supra positam in quarto notabili.

4 Ad quartum dicendum ad minorem, quod dęmones, inferiores

res non appetebant principaliter subesse lucifero. Sed appetebant propriam libertatem, & quia videbant se non posse habere libertatem quam cupiebant secundum æstimationem suam sub Deo. ideo volebant subesse lucifero. Sic enim aliqui superbi magis volunt sub esse inferiori domino, quàm superiori. vt videlicet minus possint coerceri, & sint magis propriæ voluntatis.

Vtrum mali Angeli necessario male velint.

Scot. 2. d. 7. q. 1. Tho. 1. p. q. 64 art. 2.

TErtio quæritur. Vtrum mali angeli necessario male velint?

1 Primo arg. ꝙ non, quia dicitur Iacobi. Dæmones credunt, & contremiscunt: isti autem sunt boni actus. igitur. *Iac. 2.*

2 Secundo argu. In dæmonibus est liberum arbitrium, & imago Dei. Nam vt dicit Diony. naturalia in dæmonibus remanserunt integra. igitur. *De di. no. c. 4.*

Tertio arg. Intellectus dæmonis potest aliquod verum intelligere: ergo & voluntas eius potest aliquod bonum velle: patet consequentia: quia dicit philosophus. Omnis malus ignorans: ergo non pōt esse malitia in voluntate, nisi sit error in intellectu. *Ethic. li. 3*

4 Quarto argu. Si angeli semper male volunt, continue augetur eorum malitia: ergo & eorum pœna, & sic nunquam erunt in termino, quod est falsum.

5 Quinto argum. Dicit Damas. quod malitia est contra naturam, ergo non necessario conuenit alicui naturæ intellectuali.

Contra Super illo. Quæ conuētio Christi ad Belial. Dicit glosa. Sicut Christus semper bene agit. sic diabolus semper male. *2. Cor. 6.* Et psal. dicit, Superbia eorū qui te oderūt, ascendit semper: quod est intelligendum nō intensiue, sed extēsiue. Primo notandū, ꝙ beatus Thomas assignat rationē obstinationis dęmonum ex eo, ꝙ intellectus angelicus immobiliter, & sine discursu apprehendit obiectum. Appetitus autem proportionari debet suę potētiæ apprehensiuæ, sicut mobile motori. ideo voluntas angeli immobiliter adhæret obiecto volito. Henricus autē assignat rōnē ex eo, ꝙ volūtas a corpore separata, habet plenam libertatem: voluntas vero in corpore diminutam. voluntas igitur separata ex toto conatu se immergit obiecto, sic vt resilire nō possit: Sed, vt dicit Sco. Hæc nō sunt conuenienter dicta, quia ſm Augu. assignanda est communis ratio obstinationis dæmonum, & animarum damnatarum. Certum est autem *De fide ad Petrum.* ꝙ anima quādiu est in corpore, non apprehendit obiectum immobiliter, neq; obiecto volito se immergit irretractabiliter. ergo non erit in anima corpori coniuncta causa suæ obstinationis. Et sic quærenda est causa huius in ea separata. Aut ergo est obstinata ante omnē actum elicitū. Aut per aliquem actum tunc elicitum. Si primum sequitur, quod neutra causarū prædictarum est causa suæ obstinationis. Nec potest dici ſm, quia anima separata non meretur, nec demeretur: sed tantū recipit id quod quandiu

dia erat in corpore meruit, vel demeruit. Item specialiter arguit Sco. contra primam opinionem, quia si intellectus sit sufficiens motor voluntatis vt supponit illa opinio: cum intellectus angelorum ante primum peccatum fuerit rectus in apprehendẽdo non enim pœnam præcessit culpam, sequitur, ꝙ mouit voluntatem ad recte appetendum, nec potuit aliter mouere cum moueat per modum naturæ, ergo voluntas illa nunquam potuit peccare, quod est falsum. Contra secundã vero sic arguitur. Agens liberum, sicut dominatur suæ actioni, sic & modo agendi ergo in potestate eius est agere intensæ, vel remissæ, ergo non oportet, ꝙ voluntas perfecte libera cum summo conatu in obiectũ se immergat. Præterea, eodem principio aliquid tendit in terminum, & quiescit in termino, ergo sicut voluntas libertate sua tendit in obiectum ita, & contingenter in illo quiescit. Secundo notanda sunt tria præambula de bonitate, & malitia actus. Primum est, quod vltra bonitatem naturalem volitionis, quæ sibi competit ratione suæ entitatis, est triplex bonitas moralis. Prima est bonitas ex genere, quæ competit volitioni ex hoc, quòd transit in obiectum sibi conueniens secundum dictamen rectę rationis. Et dicitur bonitas in genere, quia habet aliquid de genere moris, & est potentialis, & formabilis per quamcũq; aliam circunstantiam moralem. Secunda est bonitas virtuosa, siue ex circunstantia, quæ cõpetit volitioni ex hoc, ꝙ elicitur cum omnibus circunstantiis debitis sm rectam rationem. Bonum enim est ex integra causa secundum Dionysium. Tertia est bonitas meritoria, siue gratuita, quæ conuenit actui ex hoc, ꝙ præsupposita duplici bonitate iam dicta, elicitur secundum inclinationẽ charitatis, vel gratiæ. Exemplũ de prima, vt dare elemosinam. Exemplum de secunda, vt dare elemosinam pauperi indigenti de proprio, & propter amorem Dei. Exemplum de tertia, vt illud opus facere non solum ex pietate naturali, sed ex charitate. Hec autem triplex bonitas sic ordinate se habet, quia prima præsupponitur secundæ, & non econuerso, & secunda tertiæ, & non econuerso. Secundum est, quòd huic triplici bonitati opponitur triplex malicia. Prima est malicia ex genere quando scilicet actus transit super obiectum disconueniens, puta si odire transit super Deum. Secunda est malicia ex aliqua circunstantia deordinante actum, licet transeat super obiectum conueniens. Tertia est malicia demeritoria. Et potest quælibet istarum accipi contrarie, & priuatiue, respectu suę bonitatis. Vt autem priuatiue accipitur, priuatur tantum ipsam bonitatem. Vt autem contrarie accipitur, ponit aliquid vltra carentiam bonitatis repugnãs tali bonitati. Tertium est, quòd malicia ex genere contrarie accepta, & priuatiue, accepta in primo membro conuertuntur: ideo sicut inter priuationem, & habitum non est medium respectu subiecti susceptibilis: ita bonum

De di. no. c. 4.

bonum ex genere, & malum ex genere sunt contraria immediata. Ratio est, quia actus non põt esse quin transeat super obiectũ, & id necessario est, aut conueniens, aut disconueniens. In secundo vero mẽbro malitia priuatiue accepta, & contrariè non cõuertuntur. Põt.n. aliquis actus carere aliqua circunstantia debita, & tñ non elici cum circunstãtia repugnante, quæ redderet actum viciosum, puta si quis det eleemosinã pauperi nõ propter Deũ quia non considerat, nec tñ intendit aliquem finem indebitũ. In tertio etiam mẽbro põt actus esse malus priuatiue, ita quod non eliciatur ex gratia, & tñ nõ erit demeritorius, quod patet, quia actus bonus in genere moris, tantum non est meritorius, & tñ non omnis talis est demeritorius. Sic ergo in secundo, & tertio membro põt esse actus indifferens, qui licet sit malus priuatiuè, non tamen contrariè.

Con. 1. His præmissis, ponendæ sunt quatuor cõclusiones. Prima est. Põt malus angelus habere multas volitiones bonas ex genere patet, quia põt habere multas volitiones trãseũtes super obiectũ conueniẽs puta amãdo se: odiẽdo pęnam, & sic de multis aliis.

Con. 2. Secunda conclusio. Mali angeli non necessario habent actum ex circunstantia. probat Scot. qa voluntas ex libertate sua potest non velle, & ita nullum actum habere. Vnde dicit August. Nihil est tam in potestate voluntatis, quàm ipsa voluntas, id est, quàm ipsa volitio. Probabile est tamẽ, quòd mali angeli propter vehementem malitiam omnes suos actus, quando agunt deformant ex aliqua circũstantia inordinata referendo inordinate ad amorem sui.

Retrac. lib. 1.

Tertia conclusio. Malus angelus in sensu composito nullam põt habere volitionem bonam bonitate meritoria. Patet, quia non possunt simul stare, quòd sit malus, & quòd habeat volitionem sic bonam. Con. 3.

Quarta conclusio. In sensu diuiso, malus angelus potest habere volitionem bonam bonitate meritoria, loquendo de potentia remota, & diminuta, sed non loquendo de potentia propinqua, & completa. Primum patet, quia habet voluntatem, quæ est receptiua volitionis sic bonæ, immo etiam est principium actiuum partiale talis volitionis, licet non totale. Secũdum patet, quia sibi deficit vna causa partialis, requisita ad bonum meritoriũ, scilicet gratia, quæ nunquam sibi dabitur cum sit extra statum viæ, sed Deus posset eam dare sibi de potentia absoluta, sed non de potentia ordinata. Con. 4.

1 Ad primum argu. dicunt aliqui, quòd licet dæmones credãt, tamen credere in eis est maius actus, quia odiunt creditum. Sed contra hoc arguit Scotus, quia actus intellect[9], vt prior est actu voluntatis, non habet deformitatem per actus voluntatis sequentes. Dicendum ergo, quòd dęmones habent aliquem actũ diminutæ bonum bonitate morali, quia non malum malitia cõtraria, quia videlicet non habet circunstantiam contrariam, circunstantiæ debitæ, licet careat aliqua circunstantia debita. Dęmoues

mones enim non credunt propter illum finem, propter quem credendum est.

2 Ad secundum Arg. satis patet solutio ex quarta conclusione.

3 Ad tertium Arg. dicendū, quo ad præsens, q̄ cum dr̄ omnis malus ignorās, potest capi ignorās, id est non approbans, sicut illud

Matth. 25. Matth. Nescio vos. Omnis. n. peccans non approbat bonum. Præterea dicendum est, ꝙ non est simile de intellectu, & voluntate. Intellectus .n. cogi pōt ad assentiendum ꝑꝑ euidentem veritatē complexionis, sed voluntas non cogitur ex bonitate obiecti.

4 Ad quartum argu. dicendū, ꝙ semper augetur eorum culpa: & etiam eorum pœna extensiue, sed non intensiue.

5 Ad quintum argu. dicendum, ꝙ peccatum est contra naturā, id est cōtra illum actum, qui natus est elici conformiter inclinationi naturali, sed ex hoc non oportet, quòd contrarietur voluntati secundum se, sicut non oportet illud, quod contrariatur effectui, vel accidenti, contrariari causę, vel subiecto, maxime quando talis causa non est causa naturalis effectus, sed libera.

PORTIO SECVNDA.

VPERIVS dictum est de creatura mere spirtuali, nunc dicendum est de creatura mere corporali, circa quā exprimit scriptura in principio Gen. triplex opus, videlicet opus creationis, cum dicitur. In principio creauit Deus cœlum, & terram, &c. Et opus distinctionis cum dicitur. Diuisit lucē a tenebris, et aquas, quæ erant sub firmamento ab his, qui erant super firmamentum: & opus ornatus cum dicitur. Fecit Deus luminaria, &c. Primo ergo dicendum est de opere creationis

Vtrum fuerit creata materia informis.

Scot. 2. d. 12. q. 1. & 2. Dur. 2. d. 11. q. 2. Thom. 1. p. q. 56. art. 1. Henr. quodlibet. 1. q. 10.

CIRCA quod queritur. Vtrū materia informis vna omnium corporum fuerit creata ante omnem diem.

Primo arg. ꝙ materia non sit facta informis a principio, quia dicit scriptuta. In principio creauit Deus cœlum, & terram, ergo ex tunc materia habuit formam cęlestem, & elementarem. 1

Secundo arg. ꝙ illa materia nō sit vna omnium corporū: quia secundum philosophum. Quorum est una materia, illa sunt adinuicem transmutabilia, igitur. 2 Philo. 1. de Gene. t. c. 23.

Tertio arg. Sicut dicit Beda. Simul facta sunt cœlum empireū, & materia prima, ergo ex illa materia non est factum cœlum empireum ex qua facta sunt alia corpora, igitur non est vna omnium corporum. 3

Quarto argu. quòd non sit facta ante omnem diē, quia Gē. 2. dicitur. Hę sunt generationes cęli & terræ, in die, qn̄ fecit Deus cœlum & terrā. Glosa ibi dicit, id est omnium visibilium materiam, ergo materia creata est in die, & non ante diem. 4 Gen. 2.

Contra, Gen. Post creationem Ge. 10.

terræ, per q̃ intelligitur materia informis, cũ postea dicat. Terra aũt erat inanis & vacua. Describitur productio lucis. Dies autẽ non fuit ante lucem, ergo materia informis creata est ante diẽ. Primo notandum, quòd materia dupliciter inteligi potest informis. Vno modo per carentiam cuiuscunque formæ. Alio modo per carentiam formæ completiuæ & distinctiuæ. Secundo notandum, ꝙ materia potest intelligi vna omnium corporum tripliciter. Vno modo secundum cõem rationem, ſm quam sibi conuenit subijci formæ substantiali. Alio modo ſm specialem rationem, ſm quam cõuenit sibi subijcit formę substanitali, ac etiam quantitati. Tertio modo ſm rationem specialissimã, ſm quam conuenit sibi subijci formæ substantiali quantitati, & contrarietati, ac priuationi. primo modo, vna est materia omnium creaturarum tam spiritualium, quàm corporalium, vt supra dictum fuit. Secundo modo, vna est materia omnium corporum. Et tertio modo, vna est materia omnium generabilium, & corruptibilium. Tertio notandum, ꝙ vna est opinio solius Augustini dicentis, ꝙ materia præcessit formam etiam distinctiuã ordine naturę tãtum. Dicit enim super Gen. ad literã in pluribus locis, omnia tam spiritualia, quàm corporalia, cœlestia, & elemẽtaria, ac etiam alia generabilia, & corruptibilia in suis primarijs suppositis, simul a principio in eodẽ instanti fuisse producta: & ex tunc etiã ipsis generalibus, & corruptibilibus inditas fuisse rationes seminales ad ea producenda, quæ postmodum producta sunt: ita ꝙ ſm ipsum nulla fuit ibi prioritas, aut posteriortas durationis, sed naturę tantum: ratione cuius ordinis naturæ Moyses prius expressit productionem eorũ, quæ naturaliter aliis præsupponuntur: sicut prius posuit productionem terræ, quam arborũ, & huiusmodi, & aquæ, quàm piscium. Obseruauit etiam Moyses ordinem doctrinę, quia rudi populo loquens, ea quę simul facta sunt, per partes diuisit. Dicit ergo ipse Augustinus, ꝙ illi sex dies, de quibus loquitur Moyses, sunt tantũ vnus dies, sexies replicatus, & per illos significatur perfectio creaturarũ in mente angelica, in qua a principio concreatę sunt species omnium rerum, ac etiam ipsarum rerum creatarum notitia: ita quod in cognitione lucis fuit primus dies, In cogtitione firmamenti secundus. In cognitione distinctionis, maris & terræ, tertius. In cognitione Solis & Lunæ, & stellarum, quartus. In cognitione piscium, & auiũ, quintus. In cognitione iumentorũ, & hominis, sextus dies. Alia aũt est opinio aliorũ sanctorum dicentium, ꝙ a principio omnia creata sunt in materia. Sed postea ex illa materia ꝑducta sunt ſm distinctam formã & speciem in successionem sex dierũ. Et huius opinionis est Ambro. in Exameron. Ac etiam Gregorius, & Basilius, & alij quàm plurimi. vnde dicit Chrysost. Quod simul factum est ſm materiã, postea distinctum apparuit secundum *Super Ioan.*

dum formam. Hanc autem opinionem aliquando recitat Aug. & eam veneratur, sed tamen primam opinionē dicit esse sibi verisimiliorem, siue probabiliorē, licet secunda sit securior. Nam, vt ipse dicit. Maior est sacrę scripturæ auctoritas, q̄ quecunque humani ingenij perspicacitas.

Con. 1. His pręmissis ponūtur sex cōclusiones. Prima est. Materia nō fuit facta informis per carentiā cuiuscūque formę substantialis. Patet, quia materia in illo esse, in quo fuit primo producta erat in loco circunscriptiue, videlicet in concauo cœli empirei, vt dicunt cōiter Doctores. Esse autē in loco circunscriptiue non conuenit, nisi habenti aliquā formā corpoream, igitur.

Con. 2. Secunda concl. Deus potuit ꝓducere materiam absq; quacūq; forma: patet, quia minus dependet materia a forma, q̄ accidens a subiecto, sed Deus potest facere accidens sine subiecto, igitur.

Con. 3. Tertia cōclusio. Vna est materia corporum cœlestium, & inferiorū, ſm rationē cōem, ac etiā specialem superius dictam, licet non ſm rationem specialissimā. Primū patet, quia vbi est forma vnius rōnis, ibi est materia etiā vnius rōnis, sed forma corporeitatis est eiusdem rōnis in corporibus cęlestibus, & inferioribus, igr̄. Minor patet, quia eadē rōne prędicat̄ corpus de cœlo, & elemētis. Secundū patet, quia materia corporū cœlestium nō est subiecta cōtrarietati, neq; priuationi formæ substātialis queadmodū materia istorum inferiorum.

Con. 4. Quarta concl. Deus potuit oīa simul facere, quæ dn̄r esse facta in sex diebus: patet, quia ibi nulla implicatur contradictio.

Con. 5. Quinta conclusio. Non omnia simul facta sunt: patet, ex textu sacrę scripturæ, Gen. 1.

Con. 6. Sexta concl. Materia prima tā ordine naturæ, q̄ ordine durationis, facta est ante oēm diem Primū patet, quia illud est prius natura, quo posito non ponit̄ aliud, & quo remoto remouetur. Nam dicit philosopus in post prædicamentis, ꝙ prius natura dr̄, a quo non cōuertitur essendi cōsequentia. Sed materia prima, & huiusmodi respectu eorū, quæ dicūtur facta fuisse in prima die, & alijs diebus sequentibus secundum communiorem modū exponendi. Secundum patet, quia duratio materiæ informis fuit æqualis moræ, in qua dæmones fuerunt in cœlo empireo. Nam etiā ſm August. cum dictum est. Facta est lux: ceciderunt dæmones de sedibus empireis. Mora autem prædicta correspondebat alicui tempori nostro, vt superius dictum fuit, igitur. Ex dictis itaq; patet, quòd ante productionem rerum in esse distincto & completo, quæ describitur facta in sex diebus fuit materia informis a Deo producta. Vnde dicit Beda, & multi alij, ꝙ quatuor fuerunt primo concreata, videlicet cœlum empireū: angeli materia prima, & tempus non quidem tempus illud, quod nūc est in motu primi mobilis, cū tunc modum esset primū mobile, sed tempus existens in motu illius mobilis materię, quę prius dicta est materia prima, & materia informis.

Ad primū arg. dicendū, ꝙ ibi

per cœlum intelligitur tm̃ cœlũ empireum, & per terram materia prima, non quia magis esset, tunc sub forma terræ, q̃ sub forma aliorum elementorũ, cum careret omnibus formis distinctis. Sed quia terra plus participat cõditionem materiæ, cum sit maxime subiectiua.

2 Ad secundum argu. patet, responsio ex secundo notabili, & tertia conclusione.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ licet simul duratione factum sit cœlum empireũ, & materia prima: prius tamen natura facta est materia prima.

4 Ad quartum argu. dicendum, ꝙ dies ibi accipitur generaliter pro quacunque duratione, uel aliter, quia modica fuit mora a creatione cœli empirei, & materiæ primę, vsque ad productionem lucis, quæ facta est prima die. Ideo hoc totum computando ꝓ vna die, dicitur Deus creasse cœlum & terram in die.

De opere primæ diei.

Vtrum lux causauerit diem.

Sco.2.d.13.q.1.Tho.1.p.q.57.ar.4.

DÆMVM dicendum est de opere distinctionis, quod factũ est in primis tribus dieb. Et primo circa opus primæ diei. Quæritur. Vtrũ lux, q̃ prima die facta ẽ suo motu causauerit diẽ.

1 Primo arg. ꝙ lux non sit facta prima die Lux.n.est qualitas accidentalis, quæ posterior est suo subiecto, igitur.

2 Secundo arg. ꝙ non causauerit diem suo motu. Motus.n. localis fit in spatio. Sed tunc nullũ erat spacium. Materia enim informis occupabat totum, igitur.

Tertio arg. Aut lux illa incepit moueri ab Oriẽte, vel ab alia parte. Non primum, quia sic dies illa prima habuisset mane precedens qđ est falsum, vt patet Gẽ. 1. Nec secundum, quia sic dies illa non fuisset ęqualis aliis. 3 *Gene.1.*

Contra, Gen. expresse habet, ꝙ prima die facta est lux, & diuisio lucis a tenebris, & ꝙ Deus appellauit lucẽ diẽ. Et Magi. sentẽ. dicit, ꝙ facta lux illa vicem solis tenebat, & motu suo circumagitata diẽ, & noctẽ diuidebat. Notanda sunt sex præambula. Primum est, ꝙ lux dr̃ vere, & proprie in spiritualibus. Vñ Ioã. dr̃, ꝙ Deus erat lux vera. Et. 1. Io. 1. Deus lux est, & tenebrę in eo nõ sunt vllę. Ideo ẽt Augu. Gen. Per lucem intelligit angelicam naturã. Dr̃ ẽt lux proprie in corporabus. Et quia lux ista corporalis notior est: ideo conuenienter secundum alios Doctores per lucem. Gen. 1. intelligitur principaliter lux corporalis, quamuis secũdario etiam intelligi debeat lux spiritualis, videlicet natura angelica inquantum habet significari per lucem corporalem. Secundum est, ꝙ lux in corporalibus non est forma substantialis. Nulla .n. forma substantialis est per se sensibilis. Lux autem est per se sensibilis. Item si lux est forma substantialis, aut est forma vltima, aut non vltima. Si primũ sequitur quòd oĩa corpora lucida tã cœlestia, quàm elementaria, sunt eiusdem speciei, quod est falsum. Si fm, sequitur quod

Ibidem. *2.d.13.* *Ioan.1.* *1.Io.1.* *Gene.1.* *Ibidem.*

ꝙ in igne est aliqua forma substantialis perfectior luce: & sic lux non potest esse forma substãtialis alicuius corporis cęlestis in quo nulla potest esse forma substãtialis imperfectior forma elementari. Tertiũ est, ꝙ lumen non potest dici esse substantia. Aut enim esse substantia spiritualis, aut corporalis. Non primũ, quia lumen est extensibile. Nec secundum, quia sic duo corpora simul essent in eodem loco. Lumen enim est simul cum aere, aut alio medio illuminato. Itẽ illud cui aduenit lumen manet vnum, & idem ẜm substantiam ipso lumine veniente, aut etiam recedente. vt patet de aere illumitato & tenebroso. Quartum est, ꝙ lux proprię dicitur qualitas sensibilis corporis lucidi. Lumen vero causatur a luce in medio diaphano: & est species sensibilis, siue intentio ipsius lucis prout intentio dicitur ẜm Sco. nõ solum id in quo tendit potentia: sed etiam id per quod potentia tendit in obiectum. Et hoc potest sic probari: quia si lumẽ esset obiectum sensibile tantum, & non species sensibilis, siue intentio, aut rõ sentiendi: sequeretur ꝙ lumen positum supra visum non faceret visionẽ. Dicit enim philosophus, ꝙ sensibile, quod videlicet est sensibile tantum, & non rõ sentiendi positum supra sensum nõ facit sensationem. Quintum est, quòd dies dupliciter dicitur. Vno modo dicitur lumẽ in aere vel in alio medio: & sic dies nominat qualitatẽ, & dicitur dies artificalis. Alio modo dies dicitur tempus, siue spacium xxiiij. horarũ & sic nominat quantitatem, & dicitur dies naturalis. Sextum est, quòd circa quæ sitũ aliter loquuntur græci, & aliter latini. Basil.n. & Dam. & alii gręci dicunt, ꝙ lux illa facta prima die causabat diẽ & noctẽ ꝑ emissionem & retractionẽ luminis diuina voluntate factam. Doctores vero latini ꝓbabilius dicũt, ꝙ lux illa circulationẽ illã faciebat, quæ nunc fit a sole, & illuminabat hemisperium, in quo erat. Fiebãt autẽ tenebræ in hemispe rio opposito ex obiectione materię grossioris, & dẽsioris, quę erat in medio totius materiæ informis.

3. de aia t.c. 136.

Con. 1. His præmissis ponendæ sunt quattuor cõclusiones. Prima est. cõuenienter facta est lux prima die patet, quia id sine quo nõ potest esse dies oportuit fieri prima die, sed sine luce non potest esse dies. igitur.

Con. 2. Secunda conclusio. Lux illa cuasabat diem artificialẽ. Probatur, quia causa naturalis non impedita necessario ꝓducit effectũ naturalem in proprio susceptibili. Sed lux est causa naturalis luminis, siue illuminationis medii. Lux autem illa nõ erat impedita, & materia prima, siue informis erat illuminabilis: ergo lux illa illuminabat medium, & sic causabat diem artificialem.

Con. 3. Tertia conclusio. Lux illa motu suo causabat diem naturalem ante productionem solis, quæ facta est quarta die. Patet quia ante productionẽ solis lux illa gerebat vicem solis. Sed sol suo motu facit diem naturalem, scilicet diem artificalẽ & noctem. igr̃.

Quarta cõclusio. Cõuenien-

cet facta est lux illa causās diē in illo triduo antequā producerctur sol. Patet, quia hoc apparet conueniens ordo diuinæ sapientiæ, in operibus suis in quibus est ꝓcessus ab imperfecto ad perfectū. Lux.n.illa erat imperfectior sole, Vñ per hoc ĩstruimur ne subito velimus ascēdere ad sūma.

Ad primum arg.dicendum, ꝙ licet lux sit posterior suo subiecto: cōueniēter tñ præcedit alia, quæ posterius producta sūt. Præterea dicendum, quòd lux aliquādo accipitur materialiter pro ipsa substantia lucida.

Ad secundū arg.dicendum, ꝙ materia prima, siue informis: tunc erat in illo spacio, in quo lux illa mouebatur.

Ad tertium arg.dicendum, ꝙ aliqui vt Beda, dixerunt ꝙ lux illa incepit moueri ad meridiem. Et tunc oportet in prima die naturali cōnumerare sex horas, q̃ fuerunt ab opere creationis, vsq; ad productionē lucis cum mundus, ſm communem opinionem fuerit factus in equinoctio. Et sic dies ille naturalis fuit æqualis cæteris, quòd aūt dies artificialis fuerit breuior, nullū apparet inconueniens. Alii autem dicunt, ꝙ incepit moueri ab oriente, nec propter hoc sequitur, ꝙ dies illa habuerit mane, quia nulla fuit nox precedēs. Mane aūt dicitur tēpus inter noctem pręcedentē, & diem claram sequentem.

Vtrum firmamentum factum fuerit secunda die.

Tho.1.p.q.68.ar.1.

CIRCA opus secūdæ diei. Queritur. Vtrū firmamentū quod vocatū est cœlū diuidens aquas ab aquis conuenienter fuerit factum in secunda die.

1 Primo arguitur, ꝙ nō: quia cœlum factum est ante omnē diē. Iuxta illud Genesis. In principio creauit Deus cœlum & terram, &c. *Gen.1.*

2 Secundo arguitur, ꝙ firmamētum non diuidat aquas ab aquis Oīs.n. aqua est grauis: ergo nulla est naturaliter sursum, & sic nulla est supra firmamentum.

3 Tertio arguitur. Aquę inferiores non attingunt ad firmamentum: ergo firmamentum nō diuidit eas a superioribus.

Contra Genesis dr̄. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Et sequitur. Et vocauit Deus firmamentum cœlum: & factum est vespere, & mane dies secundus. *Gen.1.* Notāda sunt tria pręambula. Primum est, quòd extensio nomine cœli aliqñ aer vocatur cœlū. Iuxta illud psal. Volucres celi &c. Vnde & Dam.dicit unū cęlum esse aereū, & ideo dixerūt aliqui Gene. *Gen.1.* quòd per firmamentum intelligit media regio aeris in qua condensantur nubes, & per eā diuiduntur aquæ per euaporationē superius eleuatę ab aquis inferioribus. Secundum est, quòd cœlū propriæ dr̄ corpus sublime luminosum actu, uel potentia, & incorruptibile. Est autem huiusmodi triplex cœlum. Primum est simpliciter lucidum, quod dicitur empireum. Aliud vero est simpliciter diaphanum, siue perspicuum, aut transparens, & dicitur cœlum aqueum. Sicut enim

aquæ

aquæ elementaris est perspicua atq; frigida formaliter, & effectiuè, sic cœlum illud est perspicuum, ac etiam frigidum effectiuè, licet non formaliter. Et quia cœlum illud non est fluidum, vt aqua elementaris, immo quasi glaciali soliditate firmatum ad modum cristalli, ideo etiam dicitur cristallinum. Aliud vero est cœlum sydereum continens speras septem planetarũ, & octauam speram, in qua sunt stellæ fixæ, & istud secundum communiorem opinionẽ dicitur firmamentum. Aliquando tñ restringitur nomen firmamenti præcise ad octauã sperã. Tertiũ est, quòd nomen aqua tripliciter exponĩt. Gen. Vno modo pro materia informi cum dicitur. Spiritus domini ferebatur sup aquas. Secundo modo pro omni corpore diaphano, siue trãsparenti cum dicitur. Fiat firmamentum in medio aquarum. Tertio modo pro elemento aqueo cum dicitur. Congregentur aquæ, quæ sub cęlo sunt in locum vnum.

Gen. 1.

Gen. 1. His p̃missis ponitur talis conclusio. Firmamentum diuidens aquas ab aquis cõueniẽter factũ est secũda die. ꝙ firmamentũ diuidat aquas ab aqs: patet, qȧ hic noĩe aquarum intelliguntur oĩa corpora diaphana. Firmamentũ aũt diuidit diaphana superiora ab aquis inferioribus, ꝙ autẽ huiusmodi firmamentum conuenienter sit factũ secunda die patet, quia inter ea, quæ pertinent ad opus distinctionis nobilissimum est firmamentũ, & cęlum aqueum, quod est supra firmamentum post illam lucẽ, quę facta est prima die. Vnde est aduertendum, ꝙ triplex est opus distinctionis factum in tribus primis diebus. Prima est distinctio lucidi a tenebroso, quæ facta est prima die. Secunda est distinctio perspicui a perspicuo, quę facta est secũda die. Tertia, est distinctio perspicui ab opaco, quæ facta est tertia die.

1 Ad primũ argumentum dicẽdum, ꝙ licet cœlum empireum, sit factum ante oẽm diẽm non tamen cœlum sydereum.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ licet aqua elementaris, sit grauis, non tamen aqua illa cœlestis, quę dicitur cęlum aqueum.

3 Ad tertium argu. dicendum, ꝙ licet aqua stricte sumpta pro elemento aqueo, nõ attingat ad firmamẽtũ, bene tñ sumpta generalius ꝓ omni corpore transparẽti. Dicendũ p̃terea, ꝙ cũ dictũ est. Fiat firmamentũ in medio aquarũ, & diuidat aquas ab aquis; aquę ibi sumunẽ pro materia prima, siue informi, quæ erat per totũ diffusa intra concauum cœli empirei, secundum cõmunem sanctorũ expositionem.

Vtrum tertia die conuenienter facta fuerit congregatio aquarum.

Tho 1. p. q. 69. ar. 1.

CIRca opus tertię diei. Quæritur. Vtrum in tertia die conuenienter facta fuerit congregatio aquarum, & productio, plantarum.

Primo arguitur, quòd non, qa tota terra erat cooperta aquis, ergo non erat locus in quo congregarentur aquæ.

Secunda arguit, Id quod factũ est in pęnã hoĩs peccantis, non est factũ anteq̃ hõ peccauerit: sed multę plantę, puta spinæ, & tribuli, & hmõi factæ sunt in pęnam hoĩs peccantis, igitur.

3 Tertió arguit. Plantæ viuunt queãdmodũ, & aĩalia super terram, sed aĩalia nõ fuerunt ꝓducta tertia die, nec pertinent ad opus distinctionis, sed ad opus ornatus: ergo videtur, ꝙ similiter fieri debuit de plantis.

4 Quarto arguitur. Mineralia adhærent terræ queãdmodũ, & plantæ, & tamen scriptura nullam facit mentionẽ de mineralibus: ergo nec deberet facere mentionem de plantis.

Contra. Est authoritas scripturæ. Gen. Notandũ, ꝙ secundum scripturã in principio Genesis. duplex informitas conueniebat terræ in suo primo statu. Vna, q̃a erat inanis, siue inuisibilis eo, videlicet, ꝙ erat aq̃s cooperta. Alia vero, q̃a erat vacua, siue incõposita carens, videlicet decore quem nũc hẽt ex plantis quasi superuestientibus eam. Et vtraq; ista ĩformitas ablata fuit tertia die. Prima videlicet per hoc, ꝙ aquæ congregatę sunt in locũ vnũ, & apparuit arida. Secũda vero per hoc, ꝙ plãtæ productę sunt actualiter ꝑm spẽs suas, vt cõiter dicunt doctores, vel saltẽ virtualiter inquãtũ terra accepit virtutẽ ꝓducendi herbas & arbores: vt exponit August.

Gen. 1.

Con. 1. Hoc præmisso ponitur talis conclusio. In tertia die conuenienter facta est aquarũ congregatio in locum vnũ, vt sic appareret arida, ac etiam plantarum productio. Primum patet, quia post distinctionem lucidi a tenebroso; quæ facta est prima die, & post distinctionẽ perspicui a perspicuo, quæ facta secundã die, cõuenienter fieri debuit die tertia distinctio perspicui ab ópaco. s. aquæ a terra, & hæc facta est per congregationẽ aquarum in locum vnum. Non quidem in locum vnũ simpliciter, cum sint multæ aquæ discontinuè: sed in locum vnum respectu terræ siccę. Secundũ probatur, quia ad tertiũ diem pertinet formatio terrę, quę facta fuerat informis. In plantarũ autẽ productione est quasi, quædam formatio ipsius terrę. Plantæ enim immobiliter, sibi adhærent. Est autem aduertendum, ꝙ eadem die facta est formatio, & distinctio omnium elementorum: sed Moyses loquitur tantummodo de manifestioribus ad sensum, scilicet de terra & aqua.

Ad primum argumentum dicendum secundum Aug. quòd aquæ eleuatæ sunt in maiorem altitudinem in illo loco, in quo sunt congregatæ. Mare enim esse altius terra compertum est per experiẽtiam in mari rubro, vt dicit Basilius. Præterea etiã dicendum, quòd aqua erat rarior quasi nebula tegens terrã, & in ipsa sua cõgregatione densata est, & formata. 1

Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ maior est vera inquantũ, id est, hominis punitiuum. Et ad majorem dicendum, ꝙ tales plantæ absolutè, & simpliciter non sunt hominis punitiuè, sed solũ inquantũ crescunt in terra, per hominis laborem exulta.

Ad tertiũ argumentũ dicendum, 3

dum, ꝙ plantæ viuunt, sed tam
in vita sua non est sic manifesta,
vt vita animalium eo ꝙ carent
motu locali, & sensu in quibus
manifeste apparet vita.
4 Ad quartum argumentũ dicẽ
dum, ꝙ mineralia non sunt sic
manifesta, vt plantæ eo ꝙ gene-
rantur in visceribus terrę, nec ha
bẽt distinctionem a terra sic ma
nifestã, vt plantæ, sed quasi vi-
dentur esse quædã species terrę,
prȩsertim antequam per huma-
num artificium purgentur.

Vtrum conuenienter descripta sint opera trium dierum.

D. Tho. 1. p. q. 70. 71. 72. per totum.

DEmum dicendũ est de ope-
re ornatus quod factũ est
quarta, quinta, & sexta die. Vbi
quęritur an cõueniẽter descripta
sint opera illorũ trium dierum.
1 Primo ar. ꝙ non, quia lumina
ria cęli fixa sunt in cœlis queãd-
modũ plantæ in terra, ergo sicut
productio plantarũ pertinet ad
formationem, siue distinctionẽ
terræ, sic productio luminarium
ad formationẽ, siue distinctionẽ
cœli, & non ad opus ornatus,
2 *Hier. 12* Secundo arg. Hier. dicitur, A
signis cœlorum nolite metuere
quę gentes timent, ergo non con
uenienter dicitur, ꝙ luminaria
cœli facta sint in signa.
3 Tertio arguitur. Distinctio
diei, & noctis facta est a prima
die, ergo non conuenienter dici-
tur in opere quartę diei, ꝙ lumi-
naria sint facta in tempora, &
dies & annos.
4 Quarto ar. Nihil fit, nisi pro-
pter maius se: finis enim est no-
bilior his, quæ sunt ad finem. Sed
terra non est nobilior luminari-
bus cœli, ergo non conuenien-
ter dicitur ꝙ luminaria cœli fa-
cta sunt, vt illuminent terram.
Quinto arg. Pisces, & aues cõ 5
ponuntur ex quattuor elemen-
tis, & in eis maxime dominatur
terra. Corpora enim eorum na-
turaliter mouentur ad terram,
ergo non conuenienter dicuntur
producti fuisse ex aquis.
Sexto ar. Sicut pisces mouenẽ 6
in aqua, sic aues in aere, ergo sicut
pisces sunt ex aquis, sic aues ex
aere: & per cõsequẽs nõ cõueniẽ
ter dicuntur producti ex aqua.
Septimo arguitur. Multa sunt
animalia venenosa, & nociua ho
mini. Sed nihil homini nociuum
produci debuit ante peccatum
hominis, ergo non conuenien-
ter producta sunt huiusmodi ani
malia sexta die ante productio-
nem hominis.
Contra est auctoritas scriptu-
ræ. Primo notandũ, ꝙ differẽtia
est inter opus distinctionis, & *Gen. 1.*
opus ornatus, quia opus distin-
ctionis pertinet ad formationẽ
rerum quantũ ad ea, quæ sunt si-
bi intrinseca, aut immobiliter ad
hærentia. Opus vero ornatus, re
spicit ea, quæ sunt ab ipsis re-
bus distincta. Distinctio autem
maxime manifestatur per mo-
tum localem per quem fit separa
tio distinctorum. ideo opus or-
natus respicit ea, q̃ localiter mo-
uentur in partibus principalibus
mũdi, videlicet ĩ cęlo, & ĩ elemẽ
tis. Est autẽ triplex opus orna-
tus secundum distinctionẽ triũ
dierum. primum pertinet ad
productionem luminarium, quæ
mouentur

mouentur in firmamento, & facta sunt die quarta. Secundū pertinet ad productionem piscium, & auium. quæ pertinent ad ornatum aeris, & aquę, quę sunt elementa perspicua. Tertium vero respicit productionē animalium reptilium, & gressibilium in terra, quæ producta sunt sexta die. Secundo notandū, ꝙ in descriptione productionis luminariū cœli, triplex tangit vtilitas ex ipsis proueniens hominibus. Prima est quantum ad visum, videlicet pro rebus cognoscendus, & humanis operibus dirigendis, & quantum ad hoc dicitur, ꝙ huiusmodi luminaria facta sunt, vt illuminent terram. Secunda est quantum ad vicissitudinem temporum, quibus tollitur fastidium & seruatur valitudo, & necessaria victui oriuntur. Hęc enim nō essent si semper esset hyems, aut semper æstas, & si semper esset nox, aut semper dies: & quantum ad hoc dicitur, quòd luminaria facta sunt, vt sint in tempora, & dies, & noctes. Tertia est quantum ad opportunitatem negociorum, inquantum ex ipsis luminaribus umitur significatio aeris pluuiosi, vel sereni, & huiusmodi, quæ sunt apta diuersis negocijs. Et quantum ad hoc dicitur, vt sint in signa. Tertio notandum circa opera quintæ, & sextæ diei, quòd est difficultas videtur esse de productione animæ brutarum animalium a primordio mundi productorum. Dicit enim scriptura in operæ quintæ diei: producant aquæ reptile animæ uiuentis &c. Et in operæ sextæ diei: producat terra animam viuentemtē. Quæritur ergo. An animæ huiusmodi animalium a primordio productorum productæ sunt ex nihilo, an ex aliquo. Non videtur posse dici primum, quia si sic pertinerent ad opus creationis, & non ad opus ornatus. Item si sic nō videretur cōuenienter dictū, ꝙ aqua, & terra producerent ea. Nec videtur posse dici secundum, quia si sic videtur, quòd huiusmodi animæ poterant educi de potentia materię, & cum iam pręcessissent corpora cœlestia agentia, & [illegible]ouentia, sequeretur, quòd productio huiusmodi animarum non esset proprium Dei, quod videtur inconueniens, quia primaria omnium rerum productio soli Deo pertinere videtur. Omissis autem diuersorum opinionibus qui super hoc variè loquuntur dicendum cum beato Augustino, quòd huiusmodi animę nō sunt productę omnino de nihilo, nec sūt de ratione seminali, quæ nondum erat in elementis: sed de ratione primordiali, & obediētiali inditis a Deo elementis mundi. Est quippe differentia inter rationem seminalem causalem primordialem, & obedientialem. Ratio enim seminalis dicitur qualitas actiua existens in semine. Ratio vero causalis dicitur vir eius actiua agentis. Ratio autem primordialis dicitur potentia a primordio indita elementis mundi ad hoc, vt ex ipsis fierent corpora mixta. Ratio vero obedientialis dicitur potentia cuiuscunque creaturę ad sustinendum influxum diuinę voluntatis, & potentię.

super Genes. ad literi. 5.6.

His premissis, ponitur talis cōclusio. Cōuenienter descripta

Con. 1.

sunt

sunt opera quartę, & sextæ diei, quæ sunt opera ornatus. Primũ probatur, quia quæcũque a Deo fiunt conueniẽtissime fiunt cũ sint a sapientia infinita, quæ errare nõ põt: huiusmodi sunt oĩa opera Dei. Secundum satis patet ex primo notabili.

1 Ad primũ arg. dicendũ, ꝙ secundũ Ptolomeũ luminaria nõ sunt fixa in cœlo, sed mouentur seorsum a motu sui orbis. Si aũt teneatur secundum Aristotelẽ, ꝙ nõ mouentur, nisi ad motum orbis tanquam fixa in determinata parte orbis, dicendũ, ꝙ motus luminariũ est nobis manifestus, non autem motus suę spheræ. Moyses aũt, qa rudi populo loquebaẽ, ideo loquebatur de rebus, secundũ ꝙ apparent sensui.

Ad secundum argumentũ dicendum, ꝙ procedit de signo eorum, quę fiunt a libero arbitrio. Hæc.n. non directe subsunt influentię cœlesti, nec efficaciter, licet aliquo modo inclinatiue ratione partis sensitiue, cuius inclinationẽ, & motionẽ plerũq; sequitur appetitus rationalis. Non autẽ procedit argumentũ de transmutabilibus corporalibus, nec de his quæ ab ipsis dependent. Hæc enim subsunt influentiæ corporum cœlestium.

3 Ad tertium arg. dicendũ, ꝙ a prima die facta est distinctio diei, & noctis quantũ ad rõnẽ cõmunem: sed non quãtum ad rationes speciales, puta quantum ad maiorem, & minorem longitudinem, & quãtum ad caliditatem, & frigiditatem maiorem, vel minorem.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ nihil fit, nisi propter maius se, tanquã propter finẽ vltimũ: sic.n. oĩa facta sunt propter dominum. Sed nõ est inconueniẽs aliquid factũ fuisse propter aliquid minus se, tãquam propter finem non vltimum, inquantũ videlicet illud minus ordinatur ad integritatem vniuersi. Præterea dicendum, quòd in illuminatione terrea luminaribus cœli, non attenditur principaliter vtilitas terræ: sed magis vtilitas hoĩs, qui secundum animã nobilior est luminaribus cœli.

Ad quintum argu. dicendum, quòd pisces, & aues cum dicuntur fieri ex aquis, intelliguntur fieri ex quatuor elemẽtis. Aqua enim ibi sumitur generaliter pro natura elementari. 5

Ad sextum arg. patet solutio per idem. 6

Ad septimũ ar. dicẽdũ, ꝙ si hõ nõ peccasset, nõ fuissent sibi nociua animalia venenosa, immo vtilia quamuis illa vtilitas, vt in pluribus sit nobis ignota. 7

De operum Dei consummatione.

Vtrum consummatio operum Domini facta fuerit septimo die.

Tho. 1. p. q. 73. ar. 1. 2. 3.

DEmum quæritur. Vtrũ completio, siue consummatio operum domini conuenienter attribuatur diei septimo.

Primo arguitur, quòd nõ: qa Deus continue operatur in mũdo. iuxta illud Ioann. v. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor, ergo nondum completu 1 *Ioan. 5.*

completum est opus eius.

2 Secundo arguitur. Quicunque cōplet opus suum aliquid facit. Sed non legitur Deus aliquid fecisse in die septimo: sed magis ab omni opere quieuisse. igitur.

3 Tertio argu. Tempus incarnationis dicitur tempus completionis, siue plenitudinis: vt patet ad Galatas. igitur. Gal. 4.

Gen. 2. Contra. Gen. ij. dicitur. Compleuit Deus die septimo opus suum, quod fecerat. Notandum secundum Thomam in prima parte, quòd triplex intelligi potest consummatio operum Dei in creaturis, videlicet consummatio naturæ, gratiæ, & gloriæ. Consummatio autem gloriæ, siue completio, erit in fine mundi. Consummatio vero gratiæ, fuit in incarnationem Christi. Completio autem naturę est duplex. Vna per integritatem partium vniuersi. Et hęc pertinet ad sextam diem. Alia per operationem ipsarum partium vniuersi. Et hæc pertinet ad septimam diem. Ex tunc enim incœpit Deus gubernare creaturas, mouendo eas ad proprias operationes, licet quieuerit a nouis creaturis condendis, nihil enim omnino nouum ex tunc fecit, quod non pręcesserit aliquo modo in operibus primis, vel materialiter, vel etiam causaliter, vel in suo simili.

Con. 1. Hoc præmisso, ponitur talis conclusio. Consummatio naturalis operum Dei ascribi potest diei sexto, ac etiam septimo, secundum diuersas acceptiones, patet ex præcedenti notabili. Ad argumenta etiam ex eodem satis patet solutio.

PORTIO TERTIA.

POST considerationem creaturæ mere spiritualis, ac ēt mere corporalis, restat facienda consideratio de homine, qui ex natura corporali, & spirituali componitur. Erit autem hæc consideratio triplex. Prima de naturali humanæ conditionis qualitate. Secunda de sua productionis modalitate. Tertia de assimilationis, eius ad Deum sublimitate, siue dignitate. Circa primum aduertendum, quòd Theologus habet tantummodo considerare naturam hominis, quantum ad animam, non autem quantum ad corpus, nisi pro quanto corpus refertur ad animam. Erit igitur prima consideratio de anima humana tam in se quàm in suis potentiis, & actibus naturalibus.

Utrum anima rationalis sit immortalis.

Diuus Tho. 1. p. q. 75. ar. 6.

Circa quod primo quæritur. Vtrum anima rationalis sit naturaliter immortalis, & incorruptibilis.

Primo arguitur quòd nō, quia dicit Apost. quòd solus Deus habet immortalitatem. 1 1. Ti. 6.

Secundo arguitur. Dicit philoso. quòd intellectus corrumpitur aliquo interius corrupto. 2 de animat. c. 20.

Tertio arguitur. Omne quod est ex nihilo, est redigibile in nihilum. Sed anima rationalis est ex nihilo. igitur. 3

Quarto arguitur. Anima rationalis patitur & in corpore, & extra corpus. Sed secundum philoso. passio magis facta 4

abiicit

abiicit a substantia. igitur.

De di. no. li. 4. Contra. Dicit Dionysius. ꝙ animæ humanæ habent vitam substantialem incõsumptibilẽ. Item dicit philoso. quòd intellectum separatur ab aliis partibus animę, sicut perpetuum a corruptibili. *3. de anima. t. c. 33.* Notanda sunt duo pręambula. Primum est, ꝙ corruptio dupliciter accipi potest. Vno modo pro quacunque desitione essendi. Alio modo pro desitione essendi per trãsmutationem naturalem. Secundum est, quòd aliquid esset redigibile in nihilum potest intelligi dupliciter. Vno modo per potentiam physicam, siue naturalem. Alio modo per potentiam obedientialem, secũdum quam, omnia subsunt diuinę potestati, vel secundum potẽtiam metaphysicam, quę dicitur esse vbicunque non est contradictionis implicatio.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt duæ conclusiones. Prima est sumendo corruptionem primo modo, anima humana est corruptibilis per potentiam obedientialẽ, siue methaphysicam. Patet, quia sicut nulla fuit cõtradictio animam, non esse antequam esset, sic etiam nulla est contradictio ipsam non esse, postquam fuit.

Con. 2. Secunda concl. Anima humana naturaliter est incorruptibilis, probatur sic ſm Bon. qa anima humana naturaliter appetit beatitudinẽ. Sed appetitus naturalis non est frustra, ergo anima humana potest habere beatitudinẽ, sed vbicunq; est beatitudo, ibi est securitas, & vbi est securitas, ibi est immortalitas, siue incorruptibilitas. Item anima rõnalis habet operationem non dependentem ex corpore, scilicet intelligere, quod nullum sibi determinat organum, ergo duratio sua non dependet ex corpore. Non potest autem in se corrumpi, cum in se non habeat contrarietatem. Item omnis operatio substantia naturaliter corruptibilis antiquatur, & se nescit in tempore. Sed operatio animę rationalis non antiquatur in tempore, immo magis iuuenescit. Iuxta quod dicit philo. In senibus viget sapientia, & in multo tempore prudentia.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ Aposto. accipit ibi immortalitatem pro omnimoda immutabilitate, prout videlicet negat omnem mutationem, & possibilitatem desitionis essendi tam naturalem, quàm metaphysicam. 1

Ad secundum arg. dicendum, ꝙ philosophus ibi loquitur de corruptione intellectus, quantũ ad operationem suam. Impeditur enim intellectus ab operatione sua propter corruptionẽ, aut læsionem organi imaginatiue, vel fantastice. 2

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ procedit de potentia obedientiali, aut methaphysica, quæ tamẽ nunquam reducetur ad actum. Hoc enim esset, contra legem Dei ordinatam, qua decreuit nunquam annihilare substantiã spiritualem. 3

Ad quartum argu. dicendum, ꝙ anima potest pati non per partis ademptionem, sed per pacis, & quietis impeditionem. Philo. autem loquitur de passione rerum corporalium. 4

De

De anima humana.

Vtrum anima sit composita ex materia, & forma.

D.Tho. 1.p.q.75.ar.5.

SEcũdo q̃rit. Vtrũ anima sit cõposita ex materia, & forma.

1 Primo argu. quòd non auctoritate Magistri dicentis, quòd substantiã animæ, creauit Deus, non de aliqua materia. *2.d.17.*

2 Secũdo arg. Dicit philosoph⁹, ꝙ intellectus est impermixtus, & impassibilis. Omne aũt habẽs materiã, est passibile: ergo aĩa intellectiua non habet materiam: *3. de anima. t. c. 4.*

3 Tertio argu. quanto forma est nobilior, tanto simplicior. Sed anima est nobilior aliis formis, ergo est simplicior. Aliæ autem formæ non sunt compositæ ex materia, & forma cum sint formę tantum, & non res subsistentes. igitur nec anima.

4 Quarto arg. Omne ens compositum est cõplere speciei maxime compositum ex materia, & forma, sed nullum ens completæ speciei venit in constitutionẽ alicuius tertij: anima vero venit in constitutionem tertij, scilicet totius hominis, ergo nõ est composita ex materia, & forma. Contra. Dicit phil. Sicut in omni natura est materia & effiaciẽs, sic in anima est intellect⁹, quo est omnia fieri, & intellectus, quo est omnia facere. Omnis aũt potẽtia passiua pertinet ad materiam. igitur. Item dicit philoso. Sicut materia est subiectum formarum substãtialium, sic compositum est subiectũ accidentium. Sed anima est subiectum multorum accidentium, scilicet scientiarum, & virtutum ergo est composita. *3. de anima. t. c. 18.* *9. Met. t.c.11.*

Notanda sunt ea, quæ superius posita sunt cum quærebatur vtrum angelus sit compositus ex materia, & forma. Est præterea notandum, ꝙ aliquid componi ex materia, potest intelligi dupliciter. Vno modo ex materia pręiacente, siue præexistente, quemadmodum generabilia, & corruptibilia sunt ex materia. Alio modo ex materia non præexistente, sed sic ꝙ totum ens simul producitur secundum materiam, & formam: ita quòd materia non est prior duratione, sed natura tantum, sicut cœlum empireum est compositum ex materia, & forma, cum tamen fuerit simul totum productum per creationem.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Anima est composita ex materia, & forma, non tamen ex materia præexistente. Prima pars patet, quia anima nõ est simplicior angelo, immo minus: sed angeli sint compositi ex materia, & forma, sicut superius dictum fuit, ergo multo magis anima. Secundum patet, quia anima producitur per creationem, vt nunc supponitur. Creatio autem est ex nihilo, id est non de aliquo præexistente. *Con. 1.*

Ad primum argu. dicendum, quòd magister loquitur de materia præiacente. 1

Ad secundum arg. dicendum, quòd Phil. negat ab intellectu non omnimodam passionem, sed passionem transmutatiuam, secundum esse substantiale. Vnde in anima non est materia subiecta priuationi, aut transmutationi substantiali. 2

Ad

3 Ad tertium argu. dicendum, ꝙ anima intellectualis est simplicior aliis formis per carentiā partium quantitatiuarum, non enim est extensibilis nec per se, nec per accidens, nec secundum substantiam, nec secundū actū, sed non est simplicior per carentiam partium constitutiuarū essentialiter. Tales enim partes pertinent ad complementum, & perfectionem rei. Ad quartum arg. dicendum, quòd maior nō est vniuersaliter de omni cōposito ex materia & forma, sed solū de illo, cuius materia satiat totū appetitū formæ, & forma satiat totū appetitum materiæ.

Vtrum anima vniatur corpori corruptibili.

Tho. 1. p. q. 76. art. 3. 4. 5. Duran. 2. d. 17. q. 1.

Tertio quærit. Vtrū aīa intellectualis conueniēter vniatˆ corpori fragili, & corruptibili.

1 Primo arg. ꝙ nō, quia materia debet proportionari formæ aīa autē rōnalis est incorruptibilis.

2 Secundo arg. Operatio intellectus non indigent corpore, ergo nec oportet animā intellectiuā vniri corpori, aut saltē si debeat vniri vr̄, ꝙ potius vniēda sit corpori subtili, q̄ corpori terrestri.

3 Tertio argu. Aliorum animaliū corpora hēnt sibi naturaliter infinita tegumēta, & arma puta pilos, vngues, & cornua. Anima autē rōnalis est nobilior, q̄ sint animæ aliorū animalium, ergo non cōuenienter vnitur corpori tegumentis, & armis priuato.

Contra, quod a Deo fit conuenienter, sit talis autem vnio est a Deo. Notanda sunt quinque præambula. Primum est, quòd ratio dispositionis materiæ sumēda est a forma. materia.n. est propter formam tanquam propter finem. Secundum est. Anima rationalis non solum habet virtutem intelligendi, sed etiam virtutem sentiēdi. Ratio est, q͂a anima intellectiua est infima inter naturas intellectuales: sic ꝙ non habet rerum noticias sibi concreatas, & naturaliter inditas, quemadmodum habent angeli. Sed oportet, quòd huiusmodi noticiam accipiant a rebus sensibilibus per misterium sensuum. Tertium est, quòd oportet organum potentiæ sensitiuæ denudari ab omni qualitate sensibili, quantum ad esse intensum. Ratio si enim haberet in esse intenso aliquam qualitatem ab illa potentia sensitiua perceptibilem impediretur a receptione, & sensatione aliarum qualitatum. Et ex hoc sequitur, quòd oportet organum sensus esse tēperatum in qualitatibus, quarum sensus est perceptiuus. Oportet igitur organum tactus, quę est prior omnium sensuum esse temperatum in qualitatibus primis, quarum est perceptiuus, videlicet in calido frigido, humido, & sicco, & sic esse reductum ad æqualitatem, & temperamētum complexionis. Quartum est, quòd virtus sensitiua nobilior est in homine, q̄ in brutis. Nam, vt dicit Dionys. Ea quę sunt in inferioribus existunt perfectius in superioribus. Ex his itaque oībus sequitur, ꝙ oportet corpus humanū esse corpus mixtū, inter cętera maxime

reductu-

reductum ad equalitatem complexionis. Quintum præambulū est, ꝙ secundum medicos, & naturales duplex pōt attendi æqualitas, videlicet equalitas a pōdere, & æqualitas a iustitia. Non potest autem in corpore humano esse qualitatum naturalium æqualitas a pondere sic. videlicet, ꝙ tanta sit virtus, siue vigor vnius, quanta alterius. Certū est enim, ꝙ in corde & epate, maxime viget caliditas. In quibusdā autem aliis membris magis viget frigiditas, in quibus videlicet magis viget flegma, aut melancolia. Itē si tanta est virtus caliditatis, quanta frigiditatis, & econtra, quantum vna ageret, tātum alia resisteret, & sic nulla esset alteratio, aut trāsmutatio. Itē si esset omnimoda equalitas grauitatis, & leuitatis in virtute, corpus humanum esset indifferens ad motū sursum, & ad motū deorsum. Nō ergo est ibi omnimoda equalitas qualitatum in vigore suo, siue equalitas a pondere. Est ergo ibi tantum æqualitas a iustitia, quæ consistit in cōtemperatione quadā qualitatum naturalium secundum debitam proportionem iuxta exigentiam formæ, & operationis eius.

Con. 1. His præmissis, ponitur talis conclusio. Conuenienter vnitur anima rationalis corpori corruptibili. Probatur, quia oportet ipsam vniri corpori mixto æqualiter cōplexionato, siue in qualitatibus temperato. Omne aūt tale corpus est corruptibile per actionem qualitatum primarum. igitur. Non est tamen corruptibilitas conditio per se intēta in corpore humano, sed consequens ex quadam naturali necessitate ad conditionē per se intentā, id est ad æqualitatē cōplexionis, quæ est multipliciter variabilis, & amissibilis. Potest etiā probari conclusio sic, quia quod anima vniatur corpori corruptibili, hoc spectat ad bonum hominis, & hoc præcipue tripliciter. Primo ꝓpter eius humiliationē ex cōsideratione, videlicet miserię ꝓprij corporis. Secūdo ad bonorū operū exercitatione, quorū videlicet corpus est instrumentum. Tertio ad quandam hominis dignificationē, vt videlicet in ipso tanquam in complemento operum Dei per quandam participationem, & conuenientiam sint omnia opera Dei, propter quod etiam homo dicitur microcosmus, id est minor mundus.

Ad primum argu. dicendum, ꝙ materia debet proportionari formæ quantum ad conditiones necessarias ad operationem formæ, sed non oportet, quòd sibi proportionetur in aliis. 1

Ad secundum argumentum negatur consequentia, quia anima vnitur corpori, non ad hoc vt immediate sit organum potentiæ intellectiuæ: sed propter operationem uirtutis sensitiuæ, quæ habet intellectui ministrare obiectum. 2

Ad tertiū argu. negatur consequētia, quia nō sic potuit natura insufficienter homini prouidere de tegumētis, & armis, quemadmodum aliis animalibus. Bruta enim animalia tantū habēt uirtutē ad aliqua determinata: homo uero ad multa, & varia. Nec tñ natura deficit homini in necessariis, quia dedit ei rōnem, & 3

malus

manus, quę sunt organa organorum, quibus prouidere potest sibi sufficienter de idumentis, & armis, & alijs necessarijs.

Vtrum intellectus intelligat absque speciali lumine.

D. Tho. 1 p. q. 74. ar. 4.

DEMVM inquirendum est de potentiis, & operationibus animę intellectiuæ. Vbi primo quæritur de potentia intellectiua, & actu eius. Vtrum intellectus humanus possit habere certam notitiam alicuius sincerę veritatis absque lucis increatæ speciali illustratione.

1 Primo arguitur, quod non, per auctoritates Augustini dicentis. *De Tri. in lib. 9. cap. 6.* Intueamur inuiolabilem veritatem ex qua diffiniamus qualis esse mens hominis sempiternis rationibus debeat. Et ibid. c. 15. Alijs supra nos regulis manentibus, approbare, uel improbare conuincimur, qñ aliqd rectè, vel non rectè probamus. Et ibidem. Artem ineffabiliter pulchram supra mentis aciem simplici intelligentia capientes. Et lib. 12. cap. 2. Sublimioris est rationis iudicare de istis corporalibus per rationes sempiternas. Et 12. lib. confess. sic dicit. Si ambo videmus veritatem, nec tu in me, nec ego in te, sed ambo in ea quę supra mentem incommutabili veritate.

2 Secundo arguitur. Nulla potentia potest attingere aliquid præstantius se virtute propria. Sed intellectus humanus attingit aliquid præstantius se, scilicet diuina & æterna, ergo non virtute sui, sed virtute lucis increatę, siue æternæ.

Tertio arguitur. Oē judicās de alio pręest illi, de quo iudicat. Sed intellectus humanus iudicat de supernaturalibus, ergo prę est illis, non autē virtute sui, ergo virtute lucis superioris. 3

Quarto arguitur. Non potest potentia mutabilis habere certitudinem, & euidentia de aliquo immutabili, nisi per aliquod immutabile. Non enim potest aliquis certitudinaliter cognoscere lucem immutabilem per lucem mutabilem, ergo patet, ꝙ hoc fiat virtute alterius, scilicet lucis increatę. 4

Quinto arguitur. Non potest aliquid idem numero esse in pluribus, nisi per aliquid commune ipsis, sed eadem veritas numero a pluribus cognoscitur, & ista est in pluribus, ergo oportet, quòd hoc sit per aliquid ipsis commune, videlicet per lucē increatam. 5

Cōtra. Ad Rom. Inuisibilia Dei a creatura mundi per ea, quę facta sunt intellecta conspiciuntur. Sed rationes ęternę sunt inuisibilia Dei, ergo habent cognosci per ea, quę facta sūt, & sic nō econtra. Primo notandum, ꝙ August. Ex supradictis auctoritatibus non intendit asserrere impossibilitatem certæ cognitionis naturalibus. Hæc est enim opinio falsa Achademicorum, qui negāt scientiam posse haberi ab homine. Quod autem illa non fuerit Augustini intentio: patet, quia ipse dicit. Spectamina disciplinarum quisque verissima esse nulla dubitatione concedit. Et Boe. dicit. Cōis animi cō- *Rom. 1.* *Li. solilo quiorū. Lib. de ebdom. 2. Met. t. c. 14.*

ceptio est, quam quisque probat auditam. Et philosophus dicit. Prima principium sunt oībus nota, sicut ianua in domo. Sicut.n. ianua neminem latet, licet interiora domus lateant, sic prima principia neminē latent. Sciētia aūt non dependet, nisi ex euidētia principiorum, & euidentia illationis sillogisticæ, quæ est per se nota in sillogismo perfecto, vt patet in primo priorum. Ex quo sequitur quòd potest haberi naturaliter sciētia, siue certa notitia cuiuscunque conclusionis demōstrabilis ex primis principiis. August. etiam concedit certitudinem eorum, quę per experientiam sensuum cognoscuntur, vbi dicit. Absit vt ea, quę didicimus per corporis sensus vera esse dubitemus per eos.n. didicimus cœlum esse, & terram, & mare, & ea, quæ in eis sunt. Concedit ēt ipse Aug. ibidem certitudinē de actibus nostris. Vnde dicit. Si quispiam dicat. Scio me scire, me viuere non potest falli. Et ibidē. Si aliquis dicat. Volo beatus esse, quomodo non imprudenter respondeam, falleris. Et iterum. Si quis dicat. Nolo errare: nonne eum errare nolle verum erit. Secundo notandum, quod vt dicit Scot. propter auctoritates Augustini supradictas, oportet concedere, q̃ veritates infallibiles videntur in regulis æternis. Sed tñ ad hoc non est necessaria aliqua illustratio specialis, nec.n. dicit August. omnes veritates videri in huiusmodi regulis, sed duntaxat ueritates, quæ sunt necessariæ ex vi terminorum. Ad huius igitur intelligentiam considerādum est iuxta ipsum Scotū, quod

De Tri. lib. 15. cap. 2.

1. d. 3. q. 4.

obiecta intelligibilia producunt in esse intelligibili per actum intellectus diuini, & in eis relucēt omnes veritates de ipsis necessariæ sic, q̃ intellectus creatus intelligens huiusmodi obiecta, & virtute ipsorum intelligens veritates necessarias de ipsis, uidet huiusmodi veritates in eis. Huiusmodi autem intelligibilia inquantum sunt obiecta secundaria intellectus diuini, conueniēter dicuntur veritates, quia videlicet sunt conformia exemplari suo, s. intellectui diuino. Conuenienter etiam dicuntur lux, & regula, quia sunt manifestatiua, & directiua: sunt autem in illo esse incommutabilia, & sic dici possunt necessaria, & ęterna secundum quid. Aeternitas enim est conditio existentis, & illa nō habent esse, nisi secundum quid. Intellectus igitur creatus vidēs veritates infallibiles in talibus obiectis, conuenienter dici potest eas uidere in luce æterna, siue in regulis ęternis, modo iam exposito. Et præterea, quia huiusmodi obiecta non habent esse intelligibile, nisi ab intellectu diuino, nec mouere pñt ītellectu creatum virtute sui, sed virtute intellectus diuini. Nulla.n. motio vera, & realis potest esse ab ente, secundum quid virtute sui, sed tantum virtute illius, quod dat ei tale esse secundum quid, ideo conuenienter dici potest quòd intellectus creatus videt huiusmodi veritates infallibiles in lumine intellectus increati, quia videlicet virtute intellectus increati producta sunt obiecta in esse intelligibili: & ipsa sic producta nō virtute sui,

sed

ſed virtute intellectusdiuini mouet ipſum intellectū creatū. Tertio notandum, ꝙ alius eſt modus dicendi ſecundum Franc.de Maro. qui uidetur multum conueniens, nec uidetur multū prædictis derogare, videlicet ꝙ infallibilitas propoſitionum neceſſariarum dependet ab incommutabilitate terminorum, ſecundū eſſe quiditas terminorum abſtrahit ab exiſtentia, & non exiſtentia ab eſſe in re, & ab eſſe in anima a loco, & tempore a creatione, & annihilatione, & ab omnibus aliis huiuſmodi. Habitudines ergo, ſiue ueritates conuenientes ipſis terminis ex ſua ratione formali, ſunt incommutabiles, ſiue neceſſariȩ, & huiuſmodi ueritates infallibiliter, & certitudinaliter uidētur in illis quiditatibus, ſiue rationibus formalibus huiuſmodi autem ratio formalis conuenienter dicitur lux, inquantum eſt manifeſtatiua talium veritatum. Eſt autem æterna exponēdo negatiuè, id eſt nō habens principium durationis, neque finem, quia ſcilicet abſtrahit ab vtroque. Non tamen exponendo affirmatiuè, & propriè, quia æternitas hoc modo eſt cōditio exiſtentiæ. Eſt etiam talis ratio formalis neceſſaria, id eſt non poſſibilis aliter ſe habere, licet non ſit neceſſaria propriè, & affirmatiuè inquantum, ſ. neceſſitas eſt conditio exiſtentiæ. Sic ergo patet, ꝙ veritates neceſſariæ videntur in ipſis terminis ſm eſſe quiditatiuū cognitis tāquā in luce ȩterna, & neceſſaria.

Con.1. His præmiſſis poneda eſt talis cōcluſio. Veritates neceſſaria uidētur in regulis æternis, ſiue in luce æterna, ſed tamen ad hoc non eſt neceſſaria ſpecialis illuſtratio pręter influentiam generalem. Prima pars patet ex ſecundo notabili. Secunda patet, quia poteſt intellectus ex puris naturalibus habere certam notitiam de multis veritatibus, vt patet ex primo notabili. Item ſic probatur, quia ſecundum regulam Auguſti. Deus res, quas condidit ſic adminiſtrat, vt eas proprios motus agere ſinat. Sed Deus dedit intellectui, ſicut & alijs potentijs ea, quæ ſufficiunt ad eius operationem, ergo poteſt habere ſuam operationem abſque ſpeciali illuſtratione.

Ad primū arg. patet ex dictis quomodo debeant intelligi auctoritates Auguſt. Poſſet etiam dici, quòd Auguſt. non loquitur aſſertiuȩ, ſed inquiſitiuȩ. 1

Ad ſecundum argu. dicendū, quòd maior eſt vera de potentia productiua non autem de potentia operatiua. 2

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ maior eſt vera quando ueritas obiecti dependet ex iudicio intellectus, quod nō habet locum in propoſito. 3

Ad quartum argu. dicendum, quòd talis certitudo habere ex formali ratione terminorum, quæ ſicut dictum eſt habet rationem lucis, & poſſet dici increata negatiuæ, ſicut & æterna. 4

Ad quintum argumentum dicendum, quòd maior eſt vera de eo, quod eſt in pluribus formaliter, non autem de eo, quod eſt in pluribus obiectiuæ tantum. 5

Vtrũ intellectus agens sit tanquã lux.

D. Tho. 1. p. q. 85. per totum.

SECVNDO quęritur. Vtrũ in anima intellectiua pręter intellectum possibilem sit intellectus agẽs tanquã lux quędam creata, & ratio cognoscendi.

1 Primo arguitur, quòd non sic. Intellectus possibilis est agens: patet, consequentia, quia intellectio est actio, ergo ĩtelligere est agere, & intelligens est agens.

2 Secundo arguitur. Actio ĩmanens est in agente. Sed intellectio est actio immanens, & est in intellectu possibili, igitur intellectus possibilis est agens.

3 Tertio arguitur. Intellectus possibilis elicit intellectionem, sicut uoluntas volitionẽ. Sed voluntas est agens respectu volitionis, ergo etiam intellectus possibilis respectu intellectionis.

3. de aia. t. c. 63. Cõtra. Est philosophus. Notãda sunt tria præambula. Primũ est, quòd ratio cognoscendi secũdũ Franciscus de Maronis dicit quadrupliciter. Vel sicut principium actiuũ, vel vt passiuũ: vel vt repręsentatiuum, vel vt determinatiuũ. & vtrunque istorũ dr lux, & ratio cognoscendi. Intellectus. n. agens dicitur lux & ratio cognoscendi, quia actiuè principiat cognitionẽ. Intellectus vero possibilis, quia passiuæ recipit eam. Species vero intelligibilis, quia repræsentat obiectũ: Habitus vero, quia determinat potẽtiã ad certum actum. Magis aũt proprie dicitur lux de intellectu agente, quàm de quocunque alio rum. Secundum est, quòd intellectus agens causat in intellectu possibili quatuor effectus essentialiter ordinatos: prout dicit ipse Francis. de Maronis. Primo. n. causat speciem intelligibilẽ cũ fantasmate concausante. Non. n. potest solum fantasma eam causare, quia omnis causa æquiuoca totalis, perfectior est suo effectu, fantasma autem nõ est perfectũ; immo minus perfectum, quàm species intelligibilis. Secundo cum specie intelligibili causæ actum intelligendi, quem causare non potest sola species intelligibilis cum sit imperfectior eo. Tertio causat dispositionem ad habitum, non quidem cum actu intelligendi, qui cum sit immanens habent rationem finis: nec est productiuus alicuius, sed cũ specie intelligibili, quę non põt esse totalis causa illius dispositionis propter rationẽ prædictã. Quarto cum ipsa specie intelligibili causat habitum. Hæc autem quatuor recipiuntur in intellectu possibili, qui est eorum totalis causa secundum modum suæ causalitatis, s. secundum rationẽ causalitatis passiuę, & receptiuę. Tertium est, ꝙ intelligere non est agere intellectionem, sic. n. obiectum intelligere, nec est idem ꝙ recipere intellectionẽ, sic enim non esset in Deo. Sed vt dicit Franciscus de Maronis. Intelligere idem est, quòd habere in se formaliter intellectionem: & sic est cõe Deo & creaturis, & abstrahit ab actione, & passione.

His pręmissis ponitur talis cõclusio, In anima intellectiua præter intellectum possibilem ponẽdus est intellectus agens. probat philosophus, quia nisi sic, frustra Con. 1. 3. de ani.

ſtra eſſet principium paſſiuum, quia in omni natura in qua reperitur principium paſſiuum alicuius effectus naturalis, reperitur etiam principium actiuum. Sed intellectus poſſibilis eſt principium paſſiuum intellectionis, q̃ eſt naturalis operatio animę intellectiuæ, ergo etiam ibi eſt intellectus agẽs, tanquã principiũ actiuũ. Vnde dicit philoſophus, ꝙ intellectus agẽs ſe hẽt ad poſſibilẽ, ſicut ars ad materiam.

1 Ad Primũ arg. negatur conſequentia. Et ad probationem dicendũ, ꝙ intellectio nõ eſt actio de genere actionis, licet bene ſit actio de genere qualitatis prout videlicet actio accipitur pro actu producto, & non pro tranſmutatione productiua.

2 Ad ſecundum arg. negatur cõſequentia, quia non dicitur actio manens eo, ꝙ ſit in agente propriè loquendo de agente: ſed q̃a non terminatur ad aliquem terminũ productum in eſſe reali.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ intellectus poſſibilis paſſiuè elicit intellectionẽ. Intellectus aũt agens actiuè. Elicere. n. conuenit principio tam actiuo, quàm paſſiuo, ſ d diuerſimodè videlicet vni actiuè, & alteri paſſiuè.

Vtrum ſpecies intelligibilis ab intellectionis cauſa principalis.

D. Tho. 1. p. q. 75. ar. 2.

TERTIO quæritur. Vtrum in intellectu ponenda, ſit ſpecies intelligibilis tãq̃ cauſa principalis intellectionis?

1 Primo arguitur, ꝙ non ſit ponenda per auctoritates Ariſtotelis. ibi, n. dicit, quòd nos ſpeculamur, quod quid eſt in fantaſmatibus. Et, ꝙ ſicut ſe habent ſenſibilia ad ſenſum, ita fantaſmata ad intellectum. Et nihil intelligimus, niſi cum fantaſmate, & conuertendo ad fantaſmata. Sed, ſi eſſet ſpecies intelligibilis, ĩ intellectu in ipſa videretur quiditas rei, & ad intelligendum ſufficeret conuerſio ad ipſam, & nõ ad fantaſmata. igitur. 3 *de ani.*

2 Secundo arguitur. Præſentia obiecti precedit præſentiam ſpeciei. cum ſit cauſa eius: ergo prima repræſentatio obiecti nõ eſt per ſpeciem: ergo fruſtra ponerentur ſpecies.

3 Tertio arguitur. Si poneretur ſpecies intelligibilis, hoc maximè eſſet ad repreſentandum obiectum ſub ratione vniuer ali: ſ d hoc non. igitur. Minor patet, q̃a ſpecies non poteſt repræſentare obiectum, niſi ſecundum rationem, ſecundum quam imprimit ab obiecto. Sed ſpecies intelligibilis imprimitur ab obiecto, ſ m rationem ſingularitatis, cũ actiones ſint ſingularium: ergo non poteſt repræſentare obiectum, ſub ratione vniuerſali.

4 Quarto arguitur quod ſpecies intelligibilis, non ſit cauſa intellectionis, quia ſi ſic, ſequeretur quòd diuerſorum obiectorum, quæ diuerſas habent ſpecies, nõ poſſet eſſe ſcientia vna, quòd eſt falſum.

5 Quinto arguitur, quòd ſpecies intelligibilis, ſit cauſa principalis intellectionis, quia illud eſt principalius agens, quod ſibi magis aſſimiliat effectum: agentis enim

enim est sibi assimilare effectũ: sed actus cognoscēdi magis assimilatur obiecto, aut speciei eius intelligibili, quàm intellectui.

6 Sexto arg. Obiectũ in se, vel in specie est mouens non motũ. Intellectus vero est mouens motum, ergo obiectum, vel eius species est principalis.

2. de ani. t. c. 6. Cōtra quātum ad primā partē dicit philosophus. ꝙ aīa intellectiua est locus specierum, quod non videtur posse intelligi, nisi de speciebus intelligibilibus. Species enim sensibiles, sunt in partem sensitiua. Et quantum ad secundā, sic arguitur: quia intellectio magis dicit esse actus intellectus, quàm obiecti, aut speciei intelligibilis. Primo notandum, quòd propter auctoritates philosophi prius inductas aliqui omnino negauerunt species intelligibiles. Sed contra istos, sic arguit Sco. quia oportet obiectum intelligibile esse præsens intellectui, sub ratione qua est intelligibile prius naturaliter, quàm actu intelligatur. intellectus autem intelligit obiectum, etiam sub ratione vniuersali. Sed, sub ratione vniuersali, non potest esse præsens intellecui ꝑ fantasma, quod est similitudo singularis, vt singulare est ergo oportet, quòd sit pręsens per speciem intelligibilem, quæ est repręsentatiua rei sub ratione vniuersali. Secundo notādum, quod ad causandum actũ intelligendi non sufficit obiectũ præsens in se, vel in sua specie, nec etiā sufficit sola potētia intellectiua, sed vtrũq; requiritur, sicut declaratum fuit in primo tractatu ĩ illa parte vbi quærebatur de his, q̄ spectant specialiter ad personā patris in illa videlicet q̄stione. Vtrũ essētia patre, sit principiũ generatiuũ filij, in secũdo notabili. Tertio notandum, quòd plures causas cōcurrere ad causandum vnũ effectum pōt intelligi dupliciter. Vno modo ex equo, sicut qñ sunt duo trahentes nauē, vel aliud corpus. Alio modo ordine quodam essentiali. Et hoc dupliciter Vno modo sic, ꝙ inferior moueatur a superiori, & ab eo accipiat virtutem mouēdi: vt patet de virtute motiua ĩ brachio & manu & baculo & pila. Alio modo sic, ꝙ inferior non moueatur a superiori, nec ab ea accipiat virtutem mouēdi: sed tātum ꝙ superior habet perfectiorem virtutē & rōnem motiuā, sicut diceretur de viro, & muliere in gñatione prolis si dicatᷣ mulier ad hoc concurrere actiue.

Con. 1. His præmissis ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. In parte intellectiua ponēda est species intelligibilis pro cognitione abstractiua in qua non est obiectum in se pręsens, patet ex primo notabili. Item nimis vilificaretur pars intellectiua si ab ea auferretur, id quod perfectionis est in potentia cognoscitiua, sed perfectionis est impotentia cognoscitiua habere obiectũ in se pręsens, vel in sua specie. igr.

Con. 2. Secunda conclusio. Ad causandum actum intelligendi simul concurrunt obiectum, vel species intelligibilis eius, & potentia intellectiua: nō tamen ex equo. Prima pars patet, quia neutrum eorum sufficeret. vt alias dictum est in loco prænotato In secundo notabili. Secunda

da pars patet, quia si concurrerent ex equo, & secundum potẽtiã eiusdẽ rationis posset virtus motiua vnius intantum intẽdi, siue augeri, ꝙ sufficeret pro causa totali absque alia partiali cã, quod est falsum, igitur. Nec oportet, ꝙ totalis causa alicuius effectus habeat simpliciter vnã rationem causandi: sed ad hoc sufficit vnitas ordinis, inter causas partiales concurrentes: licet quęlibet illarum habeat propriã rationem specialem.

Con. 3. Tertia conclusio. Intellectus est principalior causa, q̃ obiectũ uel species intelligibilis in causatione actus intelligendi. Nec tñ dat obiecto, virtutem motiuam. Prima pars patet ex dictis in loco prenotato in secundo notabili. Et secunda probatur, quia obiectum ex natura sua, & non ab alio hẽt virtutẽ motiuam ad ꝓducẽdũ actũ ĩtelligẽdi seipsũ.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ auctoritates philosophi sic sunt accipiendæ, ꝙ inter intellectũ, & fantasiã pro statu isto tãta est connexio, ꝙ quandocunq; intelligimus vniuersale nos fantasiamur, aliquod singulare eius. Nõ est ergo intelligendum, ꝙ intellectus videat quicquid est in fantasmate tanq̃ in ratione vidẽdi, siue cognoscẽdi. Sed qñ aliquis per intellectum speculatur aliquam quiditatẽ aut naturã: tunc ẽt per virtutẽ fantasticã aspicit eius singulare. Et ꝑꝑ hoc dicit philosophus intelligentem se cõuertere ad fantasmata.

2 Ad secundũ arg. dicendum, ꝙ antecedens est verum de præsentia realis approximationis agentis ad passum: sed non de præsentia obiecti, sub ratione qua est intelligibile.

3 Tertium argum. dicendum ad probationem minoris, quòd in agente siue imprimente est consideranda duplex ratio. Vna est conditio agentis: & hęc est singularitas. Alia est ratio agendi: & hęc est ipsa natura existens in singulari. Dicendum ergo ad maiorẽ illius probationis, ꝙ qñ species totaliter causatur ab obiecto: tunc repræsentat ipsum quantum ad rationẽ agendi con comitante etiam ratione agẽtis: uel saltem non sub ratione opposita conditioni agentis. Et huiusmodi est species sensibilis, quæ nunquàm repræsentat obiectum, sub ratione vniuersalis, quando uero species non totaliter, neq; etiam principaliter causatur ab obiecto cuiusmodi ẽ species intelligibilis, quæ principaliter causatur ab intellectu agẽte repręsentare potest obiectum quantum ad rationem agẽdi, sub ratione opposita conditioni agẽtis, & sub ratione vniuersalis.

Ad quartum argu, dicendum, quòd illa consequentia est concedenda de scientiis habitis virtute propria talium obiectorum: non autem de scientia, quæ habetur de obiectis specie distinctis virtute alicuius primarii obiecti in quo virtualiter continentur, vel tanquàm eius passiones, vel tanquàm causæ, uel aliquo alio modo. 4

Ad quintũ arg. dicẽdũ, ꝙ maior est vera de illo, qđ magis assimilat effectiuè, & nõ de illo, qđ magis assimilat formaliter. Causa .n. principalis, semper magis agit ad assimilandum effectum, sibi

sibi, aut alteri: sed effectus magis assimilatur formaliter causę minus principali.

6 Ad sextũ arg. dicendũ, ꝙ intellectus, nec in ꝑductione speciei intelligibilis, nec in productione intellectionis, mouetur ab altera cã partiali: licet intellectus in secunda motione, quæ est per actum intelligendi, iam sit motus motione prima, videlicet per speciem intelligibilem. Hæc tñ motio passiua, solum cõuenit intellectui possibili, & nõ intellectui agenti, cui nõ conuenit moueri, sed mouere tantum.

Vtrum portio superior sit distincta ab inferiori.

Diu. Thom. 1. p. q. 79 artic. 8. 9. 11. Scot. 2. d. 14. q. 1. Dur. 2. d. 23. q. 4.

QVarto quæritur. Vtrum in parte intellectiua, sit portio superior, vt potentia distincta a portione inferiori?

Aug. 12. Primo arguit, ꝙ sic ſm Aug. de Trinit. imago est in portione superiori tm̃, & nõ in inferiori.

Secũdo ar. Obiectũ portionis superioris est ęternũ: obiectũ vero inferioris est tẽporale. Sed diuersitas obiectorũ arguit diuersitatẽ potentiarum: igitur.

Tertio arguitur. Eadem potentia non est regulans & regulata. Sed portio inferior est regulata a superiori, igitur.

De Tri. lib. 12. c. 13. Cõtra dicit Aug. Aĩam in portionẽ superiorẽ, & inferiorẽ nõ nisi ſm officia geminamus. Primo notandum, quòd quẽadmodum dicit Durãdus. Ratio nominat potentiam discursiuam: procedit autẽ aliquãdo ex principijs per reuelationẽ cognitis: cuiusmodi est illud: Deus est æternus, & vnus in speculabilibus. Et in practicis oẽ. i. fugiendũ, quo vita ęterna amittitur, qm̃ ergo principia per reuelationẽ cognita, sunt superiora principijs naturaliter cognitis, ideo ratio ex illis procedens dr̃ superior: inquantum vero procedit ex naturaliter notis, dr̃ inferior. Secundo notandũ, ꝙ sicut dicit Aug. de Trin. Ratio superior dicitur, eo quod intendit æternis conspiciendis, & consulendis. Aug. 12 Conspiciendis quidem, inquantum ea in seipsis speculatur. Consulendis vero, inquãtum ex eis accipit rationes agendorum. Ratio verò inferior dicitur, eo, ꝙ intẽdit tẽporalibus. Hęc aũt duo. s. ęternũ, & temporale: sic se habent, quòd vnũ põt accipi, vt mediũ cognoscendi alterum. Nã ſm viã inuentionis ex tẽporalibus deuenimus ad cognitionẽ ęternorũ. Iuxta illud ad Ro. Rom. 1. Inuisibilia Dei a creatura mundi per ea, q̃ facta sunt intellecta conspiciunt, ſm viã vero iudicij per ęterna iã cognita de tẽporalibus iudicamus, & ꝑ rõnes ęternas tẽporalia disponimus. Tertio notandũ quòd sicut dicit doctor subtilis. Duplex est intellectus quæstionis. Vnus est. Vtrũ 2. d. 14. q. 1. portio superior, sit vna tm̃ potẽtia: & portio inferior vna tantũ alia poten ia. Alia est. Vtrum data aliqua peciali potentia, puta, potentia intellectiua, illa sit alia formaliter in portione superiori, & alia in inferiori, & sic etiã de memoria, & voluntate. His pręmissis, ponẽdæ sunt tres Con. 1. conclu-

conclusiones. Prima est. Non est tm̃ vna potentia in portione superiori. Patet, quia ẞm August. imago est in portione superiori. imago autẽ non consistit in vnica potẽtia, sed in tribus. vt alias dicetur. igitur, &c.

Con. 2. Secunda conclusio. Non est alia formaliter potentia intellectiua portionis superioris, & inferioris: & idem intelligendum est de memoria, & voluntate. Probat Scot. q̃a eiusdẽ potẽtiæ est cognoscere principiũ, & conclusionẽ, alias nulla potẽtia cognosceret principiũ: quia nulla potẽtia cognoscit principiũ, nisi sciat ex eo elicere conclusionẽ. Sed ratio inferior, habet scientiam de conclusione. s. de temporali agẽdo cuius principium, & rationem ęternam cognoscit ratio superior, puta, quòd diuina præcepta sunt ex charitate implenda: igitur. Vel posset formari ratio iuxta ea, quæ dicta sunt in secundo notabili, quia videlicet eadem est potentia, quæ cognoscit medium, & id quod per medium cognoscitur. Item sic probat ipse Scot. quia quandocunque est idem habitus, eadem est potentia, licet nõ econtra. Sed eadem est charitas, per quam diligimus Deũ, quod pertinet ad rationem superiorẽ, & per quem diligimus proximum, quod pertinet ad rationem inferiorem: igitur.

3 Tertia conclusio. Ratio superior, & inferior distinguuntur secundum officia distincta; patet satis ex dictis.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ August. ibi loquitur tantum de imagine expressa: non enim omnino negat imaginẽ esse in portione inferiori: sed intelligit, ꝙ in illa portione non est tam expressa imago, sicut in superiori.

Ad secundum argumentũ dicendũ, ꝙ non qualiscunq; distinctio obiectorum requirit distinctionẽ potentiarũ. Et hoc maxime verum est, qñ distincta obiecta sic se habent, ꝙ vnum põt esse medium cognoscendi alterũ. 2

Ad tertium argumentum dicendum, quòd eadem potentia potest esse regulans, & regulata secundum officia distincta. 3

De voluntate humana.

Vtrum voluntas sit eminentior intellectu.

D. Tho. 1. p. q. 82. ar. 3.

Consequenter inquirendum est de voluntate, & actibus eius. Vbi primo quæritur. Vtrũ voluntas creaturæ intellectualis sit nobilior potentia, quàm intellectus.

Primo arg. quòd sint ęqualis nobilitatis sic: tam voluntas, quàm intellectus est perfectio simpliciter. Sed vna perfectio simpliciter nõ est alia nobilior: cũ quelibet pfectio simpliciter hr̃e possit infinitatẽ pfectionis, qua nihil potest esse perfectius. 1

Secundo argu. In Deo voluntas nõ ẽ nobilior intellectu, nec ecõtra; imo sunt ęqualis perfectionis, cum vtrunq; sit infinitum formaliter: sed intellectus, & voluntas vniuoce dicuntur in Deo, & in creaturis: igitur. 2

Tertio ar. Intellectus, & volũtas sunt idẽ essentialiter vni substãtię simplici, ergo sunt ęquales, 3

les, immo eiusdē perfectionis.

4 Quarto arguit. Idē est obiectū oīno intellectus, & voluntatis: & quicquid cadit sub actu vnius cadit sub actu alterius: ergo, &c. Demū arguitur. q̄a intellectus sit nobilior simpliciter.

1 Primo sic. Obiectū ītellectus est simpliciter, igitur. Antecedēs patet, q̄a obiectū intellectus est verum. Obiectum vero voluntatis est bonum. Sed verū est simplicius, & prius quàm bonū cū sit propinquius enti: igitur.

2 Vel sic arguit. Ens est obiectū intellectus, sicut dicit Auicēna. Bonū vero obiectū voluntatis. Ens aūt ē simplicius, & abstractius q̄ bonū cū bonū se habeat ex additione ad ens. Secundo arguit. Sapientiæ, quę est habitus intellectus, est nobilissimus habitus s̄m Aristotelē. Illa autem potētia est simpliciter nobilior cuius habitus perfectiuus est nobilior simpliciter. igitur.

Etico. lib.6. & 12. et 1. Met. 1. 4.1.

3 Tertio ar. Actus intellectus ē simpliciter nobilior, q̄ actus voluntatis igitur &c. Antecedens patet, quia actus voluntatis depēdet ex actu intellectus, & nō econuerso. Itē actus intellectus est regula, & mensura actus voluntatis in sua bonitate. Non.n. est actus voluntatis bonus moraliter, nisi sit conformis rōni recte. Itē actus intellectus respicit obiectū sub maiori spiritualitate, videlicet inquantū obiectū est in ipso intellectu. Actus vero voluntatis ipsum respicit, vt est in re extra. Nam intelligere est motus rei ad aīam. Velle vero est motus animæ ad rem. Vnde voluntas per actum circa malum obiectum inficitur, non autem intellectus. Item eligibilior est actus intellectus sine actu voluntatis, quàm econuerso. Voluntas enim secluso actu intellectus, est ceca. Intellectus vero est videns.

Quarto arguitur. Voluntas est finaliter propter intellectū. Finis vero est nobilior his quæ sunt ad finem. igitur. Maior patet, quia secundum Commentatorem. Appetitus sensitiuus est propter sensum. 4

Quinto arguitur. Principalius differt creatura intellectualis a brutis per intellectū, quàm per voluntatem: igitur. Antecedens patet, quia in brutis est appetitus. Voluntas autem est appetitus quidam. In ipsis autem brutis nullo modo est intellectus. 5

Sexto arguit. Intellectus immediatus vnitur obiecto beatifico, q̄ volūtas, q̄ sibi nō vnitur, nisi mediante intellectu: igitur. 6

Septimo arguitur per auctoritates. Primo auctoritate Augustini, dicentis, q̄ in oībus actibus anima nobilior est contemplatio. Cōtēplatio aūt est actus intellectus. igit. Secundo auctoritate philosophi. dicētis, q̄ intellectus est optimū eorum, quę sunt in nobis. Tertio auctoritate eiusdē. i. politice, dicentis, q̄ intellectus principatur appetitui tanquā sciens, & rationem habens, quod vr̄ intelligi nedū de appetitu sensitiuo: sed etiam de appetitu intellectiuo, qui est voluntas: ipsa.n. nec est sciens, nec rationem habens. 7

Contra Faustū c.22.

3. Ethic.

Contra Ansel. libro de conceptu virginali. Totum dominium regni animæ attribuit voluntati. Notandum. Supponendo,

nendo, ꝙ intellectus, & voluntas in creatura intellectiua sunt potentiæ ex natura rei, & formaliter distincte, ꝙ circa quęsitum sunt tres modi dicendi. Primus est, ꝙ ambæ potentiæ sunt ęquales in nobilitate. Et huius fundamentũ opinionis sunt rationes tactæ in pede quæstionis. Alius est modus dicẽdi, ꝙ intellectus simpliciter, & absolute loquẽdo, est nobilior q̃ voluntas, sicut videtur probari per sex rationes: & per auctoritates superius adductas, cum argueretur ad titulum quæstionis pro parte negatiua: tamen secundum quid volũtas excedit intellectum respectu alicuius obiecti particularis puta respectu Dei. Actus enim voluntatis nobilior est circa Deũ, q̃ actus intellectus. Melius est enim diligere Deum, q̃ ipsum cognoscere. Sed hoc videtur inconuenienter dictum, ꝙ voluntas dicatur duntaxat nobilior secundum quid eo, ꝙ habet nobiliorẽ actum circa Deum. Nobilitas enim simpliciter alicuius potentiæ est attendenda ex ratione sui actus circa nobilissimum obiectum.

Con. 1. His præmissis, ponenda est cõclusio contra duas præcedentes opiniones secundum tertiũ modum dicendi, videlicet, quòd voluntas est nobilior simpliciter, quàm intellectus.

1 Probatur primo auctoritate Richardi in illo libello, qui incipit. Omne caput languidum. Et Bern. in libr. de libero arbitrio. quasi per totum, vbi expresse dicit, ꝙ ratio est pedisequa voluntatis, & sibi subiecta; hoc etiam habetur ab Augustino in pluribus locis, & præcipue libr. de lib. arbi.

Secũdo probat̃ p rõnẽ sic. Illa potẽtia est nobilior simpliciter, 2
cuius actus est nobilior simpliciter, quod est intelligendum de actu secundo, qui est operatio ad excludẽdũ potentiã materiæ, cuius actus cũ sit substantialis, est nobilior: & tñ non est nobilior potẽtia materiæ, q̃ volũtas. Sed actus voluntatis est nobilior, q̃ actus intellectus: igitur. Minor probat̃, q̄a voluntas p actũ suũ est prima regula, & mẽsura omniũ actuũ creaturæ intellectualis, vt patet p philosophũ. vbi inquirens principia humanorum actuũ dicit, ꝙ ista sunt duo, videlicet appetitus finis, & intelligẽtia practica habens cõformitatẽ ad appetitũ rectũ, q̄ est appetitus finis debiti. Talis. n. appetitus est principium primum rationis practicę, sicut dicitur. *Ethic. li. 6. c. 1.*

Itẽ volũtas p actũ suũ determinat intellectũ ad alteram partem cõtradictionis, siue ad alterũ cõtradictoriũ. Nec intellect⁹ seipsum determinare potest, cũ agat naturaliter, & quia rõne se determinaret ad vnũ, eadẽ rõne ad oppositum, sicut dicit Aris. Et Cõmẽtator su⁹ dicit, ꝙ appetitus determinans qui est ipsa voluntas est vere dñs & liber, & p consequẽs intellectus p ipsum determinatus est vere seru⁹ ei⁹. 3 *3. de anima.*
Item quia voluntas per actũ suũ perfectius, & intimius attingit Deum, quàm actus intellectus. Vnde dicit Hugo, quòd dilectio præeminet scientię: & vbi scientia foris stat, affectus penetrat amantis. Non quia aliquid diligatur, quod non cognoscitur: sed *Super libro de angelica hierarchia.*

sed quia perfectius diligitur, quàm cognoscatur. Vnde & Dionysi[us], virtutem vnitiuã attribuit amori, & non cognitioni. Item actus voluntatis est per se finis actionis intellectus: bene enim intelligere appetitur, propter bene velle, vel diligere, sicut expresse determinat Ansel.

De di. no. c. 4.

4 Item oppositum act[us] optime voluntatis est peius, quòd opposi tum actus optimi intellectus, sicut odire Deum, quàm ignorare, vel errare circa ipsum. Peius etiã est non diligere Deum, habitis omnibus, quæ ad dilectionem requiruntur, quam nõ cognoscere habitis omnibus, quæ requiruntur ad cognitionem.

1. Cor. 13.

5 Item actus amicitię ad Deum non potest esse malus, quilibet autem actus intellectus ad quẽ potest mouere voluntas, potest esse inordinatus ex peruersitate actus voluntatis. Præterea probatur conclusio sic. Habitus charitatis, quæ perficit voluntatem est nobilissimus. vt patet per Apost. Et per August. insuper sic probatur. Illud quod est prius generatione, est imperfectius. Et quod est posteri[us], hoc modo est perfectius, quod maxime, patet in perfectionibus eiusdem generis. Sed actus intellect[us] est prior generatione, & actus voluntatis posterior, vt patet ergo voluntas est prior perfectione.

In Monologio.

1 Ad primũ arg. adductũ ad probandũ æqualitatẽ nobilitatis in intellectu, & voluntate, dicendũ, quod licet intellectus, & voluntas ex suis conceptibus quidditatiuis absolute sumptis in cõi, prout videlicet sunt cõmunes Deo & creaturis dicant perfectiones simpliciter, quarũ vna nõ est nobilior, alia tamen ex superadditis inquantum. s. talis voluntas, & talis intellectus non sunt perfectiones simpliciter, prout videlicet sunt in creaturis. Ideo potest vna esse nobilior, altera quẽadmodum homo inquantum est animal, non est nobilior asino: sed inquantum rationalis.

Ad secundum arg. dicendum, quod intellectus, & voluntas non habent differentiam nobilitatis ex eo quod habent vniuocum in Deo, & creaturis, sed ex eo quod est superadditum in creatura. 2

Ad tertium dicẽdum, quod licet sint idem essentialiter eidem essentiæ simplici sunt tamen alterius, & alterius rationis. 3

Ad quartum dicendum, quod nobilitas maior, vel minor nõ semper sumitur ex obiecto, sed ex modo tendendi in obiectum. Deinde respondendum est ad argumenta, quæ videntur probare præeminentia intellectus. 4

Ad primum arg. dicendum ad probationem antecedẽtis, quòd verum non plus est obiectum intellectus, quàm bonum, nec ecõuerso. Nec etiam verum est simplicius, quàm bonum, sed se habent æqualiter. Et si haberent inæqualitatem dicendum, quod bonum esset nobilius: verum enim nõ est eligibile, nisi quia bonũ. Ad aliam etiam probationẽ dicendum, quod ens ita est obiectum uoluntatis, sicut intellectus. Et si esset distinctio in obiectis adhuc bonum esset nobilius, licet minus commune. 1

Ad sm dicẽdũ, quod nobilior est habitus volũtatis, qui est charitas, quàm sit habitus sapientię, de 2

de qua loquitur Aristoteles si in telligatur verbũ Aristotelis de sapientia, quæ præcise consistit in intellectu. Dicendum tamen, quòd Aristoteles ignorauit habitum charitatis, & ideo, quæ innituntur huic argumento innituntur ignorantiæ Aristoteli.

3 Ad tertium negandũ est antecedens. Actus enim voluntatis in genere naturæ, est simpliciter loquẽdo nobiliores. Et ad primã probationem dicitur, quòd dato antecedens esse verum, non valet consequentia. Aliquando enim nobilius dependet ex aliquo ignobiliori, saltem, sicut a causa partiali, sicut compositum a materia, vel a forma: & sicut actus intellectus a fantasmate. Potest etiam negari antecedens, quia in ratione causę, & causati nullo modo dependet actus volũtatis ab actu intellectus, licet actus intellectus sit ibi prim' ordine generationis, vel originis. Ad secundam probationem dicendum, ꝙ intellectus per actũ suũ nõ est prima regula humanorũ actuum: sed magis voluntas, quæ per volitionem finis est prima regula rationis practicæ, & cõsequenter actuũ volũtatis circa ea, quæ sunt ad finem, ita ꝙ totum principaliter depẽdet ex voluntate. Et cum dicitur, ꝙ in actu voluntatis non est bonitas formalis, nisi conformetur rationi. Dicendum, ꝙ hoc non est ex præeminentia rationis ad volũtatem: sed magis hoc reducendum est ad appetitum finis, qui est principium etiam rationis practicæ, quæ subseruit voluntati circa ea, quæ sunt ad finem tã quam consiliaria cuius oppositum dictaminis potest uoluntas eligere, & sic actus eius est nobilior simpliciter, quamuis etiam non sit bonus bonitate morali. Ad tertiam probationem dicendum, ꝙ obiectũ intellectus non est immaterialius, q̃ obiectum voluntatis, nec econuerso. Et cũ dicitur, ꝙ obiectum intellectus non est res inseipsa, sed aliquo modo apud intellectũ. Dicendũ, ꝙ hoc nihil valet in actu perfectissimo intellectus, qui est notitia intuitiua. Ita enim intellect' intuetur rem in seipsa, sicut voluntas diligit eam. Vnde parabolicum dictum, & male intellectum est illud, quòd intelligere est motas rei ad animam. Et velle est motus animę ad rem. Nec videtur ratio in hoc dicto, nisi quia magis sufficit intellectui res apud se ipsum per actum intelligendi, quàm voluntati, quia voluntas cum hoc prosequitur eam in effectu. Nec etiam videtur in noticia abstractiua, quomodo plus moueatur res ad animam, quàm in actu volendi, nisi forte, quia prius sit præsens intellectui in aliquo repræstantiuo, quàm intelligatur. Nõ sic autem in voluntate apud seipsam. sed sufficit præsentatio apud intellectum. Cum autem additur, quòd voluntas per actum circa malum obiectum inficitur, non autem intellectus. Dicendum, quòd hoc arguit libertatem, & ita nobilitatem voluntatis. Non enim ex imperfectione ꝓuenit quòd possit deficere culpabiliter in actu suo, sed ex perfectione, & libertate tali quali, puta creata. Ad aliam probationem dicendum, quòd actus voluntatis

tis per se eligibilior. Et cũ dicit: ꝙ voluntas per se est ceca. Dicē dum, ꝙ hoc non est verum quia non est nata videre. Vnde ita diceretur, quod essentia animæ, vt distincta est contra potentias ceca est vel non videns.

4 Ad quartum dicendum, ꝙ maior est falsa. Et ad probationem dicendum, quod non est simile: volũtas enim habet actum amicitiæ circa obiectum ſm quem amat obiectum in seipso, non vt videatur vel huiusmodi. Appetitus autem sensitiuus nullũ actũ habet nisi concupiscentię. Potest etiã dici, ꝙ appetitus sensitiuus non est vltimate & finaliter propter sensum, nec appetit sensus actũ: quicquid dicat Commẽtator: sed magis appetit delectari in re sensata. Vnde appetit, quod sensus sentiat pp suũ delectari.

5 Ad quintum argu. negatur antecedens. Et ad probationem dicitur, quod licet brutis conueniet appetitus in communi non tamen appetitus liber qui dicitur voluntas, sicut etiam licet conueniat eis potentia cognoscitiua, non tamen talis qualis est intellectus.

6 Ad sextum arg. Negatur antecedens tam enim intellectus, q̃ volũtas immediate vnitur obiecto beatifico, licet intellect⁹ pri⁹ origine, & posterius perfectione. Et hoc arguit in voluntate maiorem perfectionem.

7 Ad septimum arg. dicendum primo, quod Augustinus accipit contemplationem pro vita contemplatiua, quę pertinet tam ad intellectum, quam ad voluntatem, & simpliciter nobilior est actiua. Secundo dicendum, quod Aristotel. iij. Ethycorum accipit intellectum pro tota parte intellectiua animæ, quæ simul comprehendit intellectum, & voluntate. Hęc enim pars simpliciter est nobilior vegetatiua, & sensitiua. Tertio dicendum, ꝙ primo politice similiter accipit philosophus intellectum pro tota parte intellectiua, quæ est sciens ratione intellectus, & principans siue dominans ratione voluntatis. Vel dicendum, quod ibi philosophus solum modo loquitur de appetitu sensitiuo.

Vtrum Deus potuerit facere voluntatem impeccabilem.

Scot. 3. d. 23. q. 1.

SEcundo quæritur. Vtrũ Deus possit facere voluntatẽ creaturæ intellectualis impeccabilem per naturam.

1 Primo arguitur, quod sic, quia Deus potest facere corpus, quod non possit deordinari in motu suo, ergo etiam potest facere spiritum, qui non possit deordinari in motu voluntatis.

2 Secundo arguitur. Deus potest facere voluntatẽ, quæ necessario velit summum bonum: ergo etiã potest facere, ꝙ illa voluntas necessario velit omnia quę sunt ordinata in summum bonum. Antecedens patet, quia dicit Augũ. quod omnes volunt beatitudinem. Et patet cõsequentia, quia qua necessitate tendit aliquid in finem, eadem tendit in ea, quæ sunt ad finem. *De Tri. lib. 13. c. 10.*

3 Tertio argumentũ Deus põt facere voluntatem creatam absque eo quod non est ei essentiale. Sed potentia peccandi, non est

est essentialis creaturę rationali. Dicit enim Anselmus, quòd posse peccare, non est libertas, neque pars libertatis, igitur. &c.

4 Quarto arguitur. Deus potest facere creaturā intellectualē impeccabilē per gratiā, ergo & per naturā, patet consequentia, quia quicquid non repugnat creaturę intellectuali, potest sibi concreari, & ita fieri sibi naturale: gratia autem non repugnat creaturæ intellectuali.

Contra. Anselmus in libro. Cur Deus homo, discipulo quęrenti, quare non potuit facere Deus creaturam rationalem impeccabilem. Respondit, quia nō potest ipsam facere Deū. Item Augu. in li. contra Maximum dicit. Cuicunque creaturæ præstatur, vt peccare non possit, nō est hoc propriæ naturæ, sed gratiæ. Item Hieronymus in tractatu de filio prodigo, dicit. Solus est Deus in quem peccatum cadere non potest. Notandum, ꝙ sicut haberi potest ex prædictis auctoritatibus, creaturæ intellectuali non pōt conuenire impeccabilitas, nisi per gratiam. Gratia autem non potest esse naturalis, aut coessentialis creaturę intellectuali. Nam etiam si sibi concrearetur gratia. Tamen gratia semper esset gratia, & nunquam creaturæ intellectuali naturalis, id est de natura sua, vel necessario consequens naturam, ꝙ sic probat Scot. quia quandocunque aliqua duo sic se habent, quod vnum eorū de rōne sua est perfectibile, & aliud est eius perfectiuū, nūquā potest alterū eorū sic crescere in sua entitate essentiali ꝙ sit alterum essentialiter, vel ipsum vnitiue includat. Patet de materia, & forma, & de subiecto, & accidente: stante enim limitatione perfectibilis impossibile est ipsum essentialiter, & per identitatem includere suam perfectionem. Si autem poneretur substantia creata formaliter infinita, vt Deus includeret vnitiue, siue per identitatem omnes perfectiones suas, & esset eadem essentialiter ipsis. Sed hoc est impossibile, videlicet creaturā esse infinitam formaliter. Cum ergo creatura rationalis sit finita, & gratia etiam finita, nunquam potest. creatura rationalis sit crescere in sua entitate substantiali, quòd vnitiue, & per identitatem in se habeat perfectionem gratiæ.

1. d. 23. q. 1.

Hoc præmisso, ponit talis conclu. Nō pōt Deus facere voluntatē creatā impeccabilem per naturā, qa videlicet hoc est omnino impossibile. Hāc cōclusionē dicit Sco. magis esse tenēdā propter auctoritates sanctorū, q̄ ꝑpter rōnes. Ratione tamē sic ꝓbat eā, quia omnis volūtas quæ nō est sua regula, nec necessario conformis suæ regulæ, si sibi naturaliter derelinquatur, pōt deficere a rectitudine. Sed omnis voluntas creata est huiusmodi. Item sic probat, qa omnis voluntas, quæ appetēdo nō est quietata, nec pōt quietari, nisi in bono infinito, quod tamen non habet præsens, neq; in ipsum actualiter tendit, & ita in ipso non immobilitatur, potest aliquid appetere nō in ordine ad tale bonū, uel tendere in bonum apparens, & sic peccare. Sed omnis voluntas. creata suæ natu- Con. 1.

ræ

ræ dimissa est huiusmodi.igitur.

1 Ad primum arg.dicendum, ꝙ non est simile de corpore,& spũ intellectuali, quia cum corpus nõ habeat libertatẽ,non potest deordinari deordinatione culpabili,sicut spiritus.Vlterius dicẽdũ,quòd non potest esse corpus, cui repugnet ex aliquo intrinseco difformiter moueri, licet hoc non sit in sua potestate naturali. Et sic etiam nulla potest esse voluntas libera,cui repugnet inordinate seipsam mouere.

2 Ad secundum dicẽdum, quòd antecedens est falsum. Nulla.n. voluntas necessario vult summũ bonum,siue in vniuersali,siue in particulari apprehẽsum, vt alias dicetur. Et cum dicitur, quòd omnes volunt beatitudinem. Hoc est intelligendum ratione naturalis inclinationis. In omnibus enim creaturis intellectualibus est inclinatio naturalis ad uolẽdum beatitudinem. Et verum est,quòd vt in pluribus uolitione etiam elicita, omnes uolunt beatitudinem saltem ſm rationem vniuersalem. Præterea dicẽdũ,quòd dato,quòd voluntas necessario vellet finem, non tamẽ sequitur, quòd necessario velit ea, quæ sunt ad finẽ cũ in eis nõ sit tanta rõ bonitatis, vt in fine.

3 Ad tertium dicendum ad minorem,quòd posse peccare,id est posse præcise in deformitatem, siue carentiam rectitudinis in actu,non est pars libertatis. Sed posse peccare .i. posse in actum, cui est annexa deformitas pertinet ad libertatem, non quidem ad libertatem in cõi, vt & est cõmunis Deo, & creaturę, sed ad libertatẽ creatam.

Ad quartum satis patet respõsio ex notabili. 4

Verum aliquid aliud a uoluntate causet actum uolitionis in ipsa uoluntate.

Sco.2.d.25.q.1.

TERTIO quæritũ. Vtrũ aliquid aliud a voluntate causet actũ volitionis in ipsa volũtate.

Primo arg.ꝙ sic, quia accidẽs per accidens nõ est a per se principiis subiecti.Sed volitio est accidens per accidens.Non.n.semper inest,ergo nõ causatur a uoluntate,sed ab aliquo alio. 1

Secũdo ar.Quod est in potentia cõtradictionis ad aliqua, non seipsum determinat ad vnum illorũ:sed oportet,ꝙ ab alio determinetur, sed voluntas est in potentia contradictionis ad nolendum,uel volendum,ergo ab alio determinatur ad uolendum. 2

Tertio arg. Volũtas nõ est potentia actiua,ergo nõ causat suã volitionẽ, immo aliquid aliud. Antecedens patet, quia ſm philosophũ. Potẽtia actiua est principiũ transmutãdi aliud, inquantũ aliud: per volitionẽ aũt nihil aliud a voluntate transmutatur. 3 *5.Met.*

Contra.Dicit Augusti.Si sint duo æqualiter affecti animo, & corpore, & ambo tententur eadem pulchritudine, vel alio obiecto. Vnde est, quòd vnus cadit,& alius non cadit? Et respondet hoc esse a sola voluntate. *De ciui. Dei. lib. 12.c.7.*

Item dicit Augustin. Si ea, quæ sunt nobis voluntaria, nõ essent posita in potestate nostræ uoluntatis,voluntas non esset laudan *De libe. arb.li.2.*

[da

da, nec vituperanda, nec mouenda. Qui autem dicit voluntatem non esse mouendam exterminādus est a numero hominum. Itē dicit Aug. Nihil est tam in potestate voluntatis, q̄ ipsa voluntas.i.quàm ipse actus volendi.

Retra. lib. 2.

1 Primo notandū, q̄ aliqui dixerunt fantasma irradiatū lumine intellectus agentis esse causam totalē; & immediatā tā intellectionis, q̄ volitionis loquēdo de immediatione causæ, licet nō immediatione effectus, quia videlicet prius cau at intellectionē, q̄ volitionē. Et ratio huius opinionis est, quia oportet mouēs, & motū esse distincta subiecto. Nihil aūt est in parte intellectiua, qd̄ sit distinctū subiecto ab intellectu, & volūtate. Sed cōtra hoc arguit Scotus, qa oportet causam æquiuocā totalē esse nobiliorē effectu. Fātasma aūt nō est nobilius immo minus nobile intellectione, & volitione. Itē ex hoc sequeretur, q̄ anima separata non intelligeret, neque vellet quia nō habet fantasma. Ad rationem autem opinionis dicendum, quòd nō oportet mouens, & motū esse distincta subiecto immo, quod plus est vnū, & idē potest esse mouens, & motum. Alia enim separata pōt seipsam mouere de vno vbi ad aliud.

2 Secundo notandū, quòd aliqui alij dixerunt, obiectum cognitū siue intelllectum esse causam totalem volitionis. Et videtur fundari hæc opinio in dictis Auerrois dicentis, quòd balneum extra mouet vires sensitiuas, quas scilicet mouet effectiuè. Balneū vero intra animam mouet voluntatem. Item appetitus sensitiuus mouetur ab appetibili sensibili: ergo & appetitus intellectiuus ab appetibili intelligibili. Sed cōtra hoc arguit Sco. quia obiectum voluntatis est finis ad quem terminatur volitio. Sed sicut dr̄ de generatione. Finis, ut finis mouet methaphoricæ tm, & non effectiuè. Quod enim mouet effectiuè mouet propter finē. Finis aūt vt finis nō mouet propter finē. Item agens naturale non pōt esse causa cōtrariorū in eodem passo. Sed in potestate volūtatis est velle & nolle, quæ respectu eiusdem obiecti sunt cōtraria, ergo non possunt causari ab agēte naturali. Obiectū autē est agens naturale, igitur. Ad authoritatem autem Auerrois dicendum, quòd balneū intra animam non mouet aliquo modo effectiuè de per se; sed tantūmodo se habet vt causa, sine qua non, vel potest cōcedi, quòd sit mouens partiale, sed non totale. Ad aliud autem dicēdum, quòd non est simile de appetitu sensitiuo, quæ libertatem non habet & de appetitu intellectiuo cum libertate. Vnde dicit Dam. quòd appetitus sensitiuus ducitur, & non ducit: appetitus vero intellectiuus ducit, & non ducitur.

a. Meta. t.c.30.

1. de gen. t.c.53.

3 Tertio notandū, quòd titulus quæstionis potest intelligi, vel de causatione totali, vel de partiali. Dicit autem Sco. quòd nullo modo aliquid aliud a voluntate potest esse causa totalis volitionis. Potest tñ concedi, quòd obiectū cognitum, sit causa partialis eius, licet probabilius videatur dicere, quòd sola voluntas est totalis causa volitionis. His præmissis ponenda est talis conclusio.

cōclusio. Nihil aliud a volūtate potest esse causa totalis a volitionis patet, quia nihil aliud a volūtate potest eam contingēter determinare ad aliquē actū sic videlicet, quòd posset etiā eā determinare ad oppositum. Omnis enim causa naturalis est determinata ad vnū effectū, vel si est indeterminata nō potest seipsā, nec aliam determinare.

Ad primū ar. dicendū, ꝙ licet accidens per accidens non causēt a suo subiecto, vel principiis eius necessario, bene tamen contingenter. Ad secundum ar. dicēdum, quòd maior est vera de gente naturali, sed non de agente libero. Ad tertium negatur antecedens. Et ad probationem dicēdum, quòd aliqui dixerunt illā esse diffinitionem potentię factiuè tantum, & certum est, quod nihil facit seipsum. Sed hoc non sufficit, quia philo. ibi exemplificat de medico, qui sanat seipsū qui videlicet sanat inquantum medicus etiam sanatur inquantum æger. Et similiter dicendū ad propositum, ꝙ volūtas ſm aliam rationē agit causando volitionem, & secundum aliam rationem est receptiua volitionis. dicendum ergo, ꝙ in diffinitione potentię actiue ly inquantum reduplicat aliam & aliam rationē, qn̄ idē est agens & passum. Quando vero agens, & passum sunt distincta subiecto reduplicat rē aliam, & etiam aliam rationem.

Utrum voluntas velit aliquid contra rationem.

Scot. 2 d. 43. q. 2.

Quarto quæritur Vtrum voluntas possit velle contra, vel præter iudicium rationis:

Primo arg. quòd non sic. Dicit philosophus, ꝙ omnis malus est ignorans, quæ oportet operari, & a quibus est fugiendum. Sed hoc nō pōt esse rōne stante recta voluntas posset esse obliqua. igr. 1 *Ethico. lib. 3.*

Secundo argumentum. Dicit phi. ꝙ habitis duabus pręmissis sillogismi vna vniuersali, & altera particulari necesse est operari etiam cōfestim, ergo voluntas non potest velle oppositum: 2 *Ethico. lib. 7.*

Tertio argumentum. Oppositum eius, quod est a ratione iudicatum, aut non est præsentatum uolūtati, uel si est præsentatum hoc est, sub ratione mali. Sed voluntas non potest velle id quod non est sibi pręsentatum neque id quod sibi pręsentatum est sub ratione mali. igitur. 3

Quarto arg. Si ratione recta voluntas possit esse mala sequeretur, ꝙ posset esse prudentia in ratione non existēte virtute morali in voluntate, quod uidetur esse contra philosophum. Contra. Dicit quidem articulus Parisiensis, ꝙ error est dicere, ꝙ ratione stante recta voluntas non possit esse non recta. 4 *Ethic. lib. 6.*

Primo notandū, quòd appetitus sensitiuus, & appetitus intellectiuus dicuntur appetitus cognoscitiui non quia cognoscant, quia pręsupponunt in actu suo notitiam sui obiecti. Et in hoc differunt ab appetitu naturali, qui nō pręsupponit notitiā obiecti. Non est autē appetitus naturaliter aliquis actus elicitus, sed solum naturalis inclinatio rei in id, quod est sibi cōueniēs. Vn̄ volitio naturalis 1

turalis nō dicit aliquem actū elicitū a uoluntate, sed naturalē inclinationē potentiæ uolitiuè cui est eadē realiter. Et si instetur contra prædicta, quia volens finem, nec tñ cognoscens aliquod medium perueniendi in finē potest uelle tale medium, ergo voluntas, potest ferri in incognitū. Dicendū, ꝙ in illo casu volūtas, non vult mediū, sub ratione particulari, quam ignorat intellectus, sed sub cōi ratione medij. Vel dicendum, quòd in tali casu voluntas non directè fert in medium, sed in inuētionem medij, quam considerat intellectus.

2 Secundo notādum, ꝙ ad actū voluntatis non sufficit qualiscūque cognitio obiecti, ſd oportet, quòd cognoscatur, sub ratione boni, aut honesti, aut delectabilis, aut vtilis uel saltē non sub ratione opposita ratione boni. Qđ enim simpliciter apprehēditur, sub ratione mali non habet rationem volibilis.

3 Tertio notandum, quòd sicut dicit philoso. & etiam determinat iu. Illud est simpliciter, & secundum veritatem volibile, qđ verè habet rationem boni, & tamen secundum quid, & respectu alicuius illud est vnicuiq; uolibile quod sibi videtur bonum, siue sit in se uerum bonum, siue apparens tantum. Et sicut dictum est de bono quantum ad hoc, quod est esse volibile conformiter dicendum est de malo, quātum ad hoc, quod est esse nolibile. His premissis ponendę sunt tres conclusiones.

Ethico. Lib. 3.

Con. 1. Prima est. Voluntas potest nō uelle, quod sibi præsētatum est, sub ratione boni, & non nolle quod sibi præsentatum est sub ratione mali: patet, qa respectu cuiuscūq; obiecti pōt suspendere actum suū, alias non esset libera.

Secūda conclusio. voluntas nō pōt velle, ꝙ sibi presentatum est simpliciter, sub rōne mali, nec nolle, quod si hi præsentatū est simpliciter sub ratione noui. Patet, quia primū nullo modo hēt rationem volibilis, nec ſm ratione nolibilis. Et est aduertendū circa predicta, quod nō sunt idē nolle, & non velle, qa non velle solū dicit negationē actus: nolle vero dicit actū positiuū, s. actum refutatiuum. Et predictis autem apparet, quòd voluntas non dicitur libera, quia possit actus contrarios scilicet nolle, & velle respectu eiusdem obiecti, sed simpliciter est libera libertate contradictionis, quia respectu cuiuscunque obiecti potest habere actum, & non habere. *Con. 2.*

Tertia concl. voluntas pōt velle præter, uel contra partiale iuditium rationis, licet nō contra totale. Secūda pars sequeř ex pcedenti cōclusione. Et prima probatur, quia presentato adulterio per rationē voluntati sub ratione inhonesti, & sub rōne delectabilis pōt voluntas velle adulteriū inquantū delectabile non obstante ratione inhonesti, ſm quā ostenditur ut fugiendum. *Con. 3.*

Ad primū argu. dicendum, ꝙ sicut alias dictum est philoso. ibi loquatur de ignorantia, quæ opponitur scientię approbatiuè. Vel aliter dicendum, quòd quandocunque voluntas male vult est in ratione aliquis defectus considerationis respectu alicuius circunstantiæ, vel alicuius 1

comparationis puta, cùm voluntas vult adulterium inquantum delectabile ratio non considerat actu, q semper honestū est præferendum delectabili. Aut forte si considerat non tñ satis intensæ, aut attentę, & sic est ibi aliqualis defectus considerationis, qui dici potest ignorantia.

2 Ad secundum argumentū dicendū q illa auctoritas, sic est intelligēda, q tūc nihil deest ex parte intellectus ad operandum sed tñ semper remanet voluntas libera ad velle, & non velle.

3 Ad tertiū satis, patet rñsio ex dictis in tertio notabili, & tertia conclusione.

4 Ad quartum dicendum, q qñ voluntas est mala, ratio non pôt esse omnino recta, cum sit in ea aliquis defectus considerationis necessariæ ad bene agendum.

Vtrum ignorantia causet peccatum, sive innoluntarium.

D. Tho. 1 p. q. 176. art. 3. Dur. 2. d. 22. q. 4.

QVINTO quęritur. Vtrū in actibus humanis violētia, & ignorātia causēt inuolūtariū.

1 Primo arg. q non sic. Inuolūtarium dr̃ in ordine ad voluntatē, sed voluntati non potest inferri violentia. igitur.

2 Secundo argu. Inuoluntarium dr̃, quod fit cōtra imperiū uoluntatis. Sed aliqua violenta fiunt ex imperio voluntatis. igitur. Minor: patet, quia potest aliquis ex imperio voluntatis flectere mēbra sua violente contra eorū inclinationem naturalem.

3 Tertio arg. de ignorātia, quia inuoluntariū meretur veniā vt dicit Aristo. Sed multa fiunt per ignorantiam quæ non merentur veniam cum ignorantia aliquando sit culpabilis. igitur. *Ethico. lib. 3.*

4 Quarto arg. Inuolūtarium est cum tristitia vt habetur. Sed quędā ignoranter fiunt, quæ nō sūt cū tristitia puta, cū aliquis occidit hostē putans occidere seruū. igitur. Contra est philosophus. *Ethico. lib. 3.* *Ethico. lib. 3.*

Primo notanda sunt tria pręambula de uoluntario. Primum est, q voluntarium dicitur dupliciter. Vno modo essentialiter, & quiditatiuè cuiusmodi est volitio, quæ est actus elicitus a volūtate. Alio modo denominatiuè, & accidentaliter, sicut actus imperatus a voluntate: puta actus scribendi legendi, & hmōi. Secūdum est, q voluntarium denominatiuè dr̃ dupliciter. Vno modo formaliter cum videlicet actus volēdi fertur in illud, sicut cum quis scribit uolens. Alio modo virtualiter tm̃, sicut id quod sequitur ad voluntarium formaliter: puta cū quis voluntariè multum bibit, & inebriatur, & alteri iniuriatur. Inebriari, & iniuriari sunt virtualiter voluntaria, quia videlicet nata sunt sequi ad nimiū potum. Tertiū est, q voluntariū formaliter dicitur duobus modis, vno modo a volitione antecedente, aut ēt concomitante actualiter, videlicet in exñte anteq̃ res fiat, vel dum fit sicut cū quis voluit ambulare, & statim ambulat. Vel etiam dum actu volens ambulat. Alio modo a volitione subsequente, & acceptante sicut cū quis fodiens puteum inuenit thesaurū de quo prius non cogita-

cogitabat, talis inuentio est voluntaria a voluntate acceptante, siue complacēte, licet non a voluntate imperāte. Secundo notāda sunt tria præambula de inuoluntario. Primū est, ꝙ non sunt idem inuoluntarium, & non voluntarium, quia non voluntariū dicit tm̄ negationem volitionis. Inuoluntarium vero super hoc addit repugnantiam ad volitionē, vnde non voluntarium opponitur cōtradictoriē voluntario. Inuoluntarium vero, vt hoc sumitur opponitur sibi contrarie, ita ꝙ inuoluntariū propsito, idē est ꝙ noluntarium, & sic inuolūtariū dicitur; ꝙ est a voluntate nolitū. Posset tñ aliqñ accipi inuoluntariū priuatiue, prout dicit carentiam volitionis cū aptitudine non addendo repugnantia ad volitionem. Secundum est, ꝙ aliquid potest dici tripliciter inuoluntarium, siue voluntarium, vno mō a nolitione actualiter, & formaliter inexistēte uoluntati, siue antecedēte, siue cōcomitante rem nolitam. Secūdo modo a nolitione virtualiter inexistente. Puta cum voluntas quātum est ex se nollet aliquid agere si scientia omniū circunstantiarum adesset. Tertio modo a nolitione subsequente actu, vel aptitudine: puta cum post rem factam cognoscit aliquis circūstātias particulares, quibus cognitis sibi displicet res factā. Tertiū est, ꝙ cum inuoluntarium opponatur voluntario, & ad voluntarium requiritur, q̄ aliquid fiat secundom motionem voluntatis, & ſm præcognionem obiecti, quę requiritur ad volitionem. Ideo inuoluntarium potest esse aliquid dupliciter. Vno modo, quia sit cōtra motionem uoluntatis, & hoc est inuoluntariū per violentiā. Alio modo, quia deest ibi cognitio obiecti, aut alicuius circunstantiæ eius, & hoc dr̄ inuoluntarium per ignorātiā. Tertio notanda sunt tria præambula de uiolento. Primum est, ꝙ ſm philosophum. Violētum est, cuius principium est extra conferente vim passo. Ex qua diffinitione, patet, ꝙ principium effectiuum alicuius motionis violētæ est extrinsecum ei, quod violentiam patitur, & sic nō est natura, neque voluntas, quæ sunt principia intrinseca, nec ad talē motionem concurrit natura, aut voluntas. Secundum est, ꝙ violētum dicitur dupliciter. Vno modo vt opponitur naturali, sicut cum graue mouet sursū. Secūdo mō, vt opponitur voluntario, sicut cum aliquis volēte trahitur deorsum cōtra suam voluntatē. Tertium est, ꝙ alio modo violētum dicitur dupliciter. Vno modo ex parte subiecti, sicut si quis traheretur sursum de puteo. Alio modo ex parte agentis, sicut cum quis trahit nauem ad vnam partem, & vētus impellit ad aliam. Quarto notanda sunt tria præambula de ignorantia. Primū est, quòd duplex est ignorantia. Quædam est ignorantia inuincibilis, quæ non est in potestate hominis, vt euitari possit, & hoc omnino excusare peccatum. Alia est vincibilis, quæ videlicet euitari potest. Secundū ignorantia vincibilis est duplex. quædam est eorum, quæ tenetur aliquis scire cuiusmodi sunt communia præcepta iuris diuini.

Ethic. lib. 3. ca. de volunt. & inuolunt.

Alia est eorum,quę non tenetur aliquis scire cuiusmodi sunt,con clusiones geometriæ. Prima est culpabilis, secunda uero non. Tertium est, quòd ignorantia potest tripliciter se habere ad actum voluntatis. Vno modo concomitanter, quando scilicet id. quod agitur ignoratur, & tamen si sciretur; nihilominus ageretur, secundo modo consequenter, quia videlicet talis ignorantia est voluntaria, aut propter actualem volitionem, qua quis vult ignorare,ut videatur excusari, & hæc est ignorantia affectata, quæ aggrauat peccatum. Aut quia uoluntas negligit imperare laborem studii ad sciendum, quòd quisque tenetur scire, & hæc si aliquo modo excuset non tamen a toto. Tertio modo ignorantia potest se habere antecedenter ad actum voluntatis, quando scilicet non est volita, & sine ipsa non esset volitio. Puta cum quis ignorat aliquam circunstantiam actus, quam si cognosceret non ageret, & hoc loquendo de circunstantia, q̃ non tenetur scire, sicut cum quis adhibita diligẽtia proiicit sagittam, quę interficit transeuntem.

Con.1. His præmissis, ponenda sunt quinque cõclusiones. Prima est. Violentia opposita naturalitati subiecti non facit inuoluntariũ. Patet, quia multa fiunt contra naturalem inclinationem subiecti, quæ tamen voluntariæ fiũt, vt patet ex tertio notabili. Vnde etiam econtra aliquis motus naturalis ex parte subiecti potest esse inuoluntarius, patet de illo, qui cadit deorsum.

Secunda conclusio. Violentia prout attenditur ex parte agentis secundum voluntatem facit inuoluntarium: patet, quia facit aliquid repugnans voluntati. Con.2.

Tertia conclusio. Ignorantia concomitanter se habens ad actum volendi non causat inuoluntarium. patet, quia nihil facit repugnans volitioni. Verum est tamen, quòd facit non voluntarium, quod enim est ignoratum, non potest esse volitum. Con.3.

Quarta conclusio. Ignorantia consequens actũ voluntatis non facit inuolũtarium simpliciter, sed solum, secundum quid. Primum patet, quia talis ignorantia est voluntaria, vel simpliciter, uel secundum quid. Secundum patet, quia si adesset sciẽtia opposita non esset volitio saltẽ tam intensa. Con.4.

Quinta concl. Ignorantia antecedẽter se hñs ad actũ volẽdi causat inuoluntarium. patet, qa illud est inuoluntarium, de quo quis tristatur cum cognoscit illud, sed de eo, quod fit per ignorantiam antecedentem tristatur agens habita scientia, igitur. Maior patet per philosophum. Item etiam dicit Augustinus, quòd tristitia est de his rebus, quę nobis nolentibus accidunt. Con.5. 3. Ethi.

Ad primum argumentum dicendum, quòd licet voluntati non possit inferri violentia quantũ ad actum elicitum, bene tamen quantum ad actum imperatum. Ad secundum argumentum dicendum ad probationem minoris, quod tales flexiones membrorum, licet sint violente uiolentia opposita naturalitati subiecti,

biecti, non tñ violentia opposita motoris voluntati. Ad tertiũ argumentũ dicendum, ꝙ minor est vera de ignorantia vincibili, siue de ignorãtia voluntaria, nõ autem de ignorantia inuincibili antecedente actum voluntatis. Ad quartum argumentum dicendum, quòd procedit de ignorantia concomitante.

Vtrum electio sit actus voluntatis.

D. Tho. 1. p. q. 83. artic. 3. 12. q. 12. ari. 1. Dur. 2. d. 38. q. 2. Scot. 2. d. 38. q. 1.

SExto quæritur. Vtrum electio, & intentio sint actus solius voluntatis? Primo arguitur quòd non. Et primo de electione, sic. Electio importat collationem aliquorum. Sed conferre pertinet ad intellectum, igit. Secundo argu. Eiusdem potentiæ est syllogizare, & concludere. Sed syllogizare est actus intellectus; ergo & concludere. Electio autem pertinet ad conclusionem syllogismi operatiui, vt habetur 7. Ethicorum, igitur. *7. Ethic. cap. de Elec.* Tertio arguitur. Ignorantia pertinet ad intellectum. Sed quædam est ignorantia electionis, vt patet 3. Ethicorum, igitur. Quarto arguitur de intentione sic secundum Philosophum. *2. Phi.* Omne agens agit propter finem, si sit per se agens, ergo omne agẽs intendit finẽ, & sic intentio nõ est solius voluntatis, sed cuiuslibet potentiæ actiuę. Quinto arguitur. Intentio nominat relationẽ quãdã, sed referre ẽ actus rationis, siue intellectus, igitur.

Sexto arguitur. Lucæ 12. vbi dicitur. *Luc. 12.* Si oculus tuus fuerit simplex, totũ corpus tuum lucidũ erit. Et iterum. Vide ne lumen, quod in te est tenebrę sint. Dicit glosa. Quod per oculum, & lumẽ signaṫ intẽtio, sed oculus & lumen ptinent ad intellectũ, igitur. Cõtra est Philosophus. *Ethico. lib. 3.* quo ad primam partem, & quo ad secundam partem. Sic arguitur. Intentio est finis, finis autem maxime est obiectum voluntatis, cum habeat rationem boni. Primo notanda sunt tria præambula de electione. Primum est, quòd electio se habet ad voluntatem acceptam pro actu volendi, sicut inferius ad superius. Est enim volitio quædam, contrahit autem volitionem, quia volitio potest esse, siue de vno, siue de pluribus. Electio vero non est, nisi sint plura bona proposita, quorum vnum alteri præfertur. Hoc enim videtur sonare nomen electionis. Oportet etiam, quòd illa plura sint aliquo modo incompossibilia. Si enim possemus ea simul exequi, ita commodæ, sicut alterum illorum per se nulla caderet ibi electio. Et conformiter dicendum est de multis malis incompossibilibus, quo ad fugam. Præterea volitio est tam possibilium, quàm impossibilium, & tam operabilium per nos, quàm non operabilium. Electio vero, quia tendit in opus actuale, ideo non est, nisi de his, quæ videntur nobis possibilia, & per nos operabilia. Secundum est, quòd electio pręsupponit consilium,

lium, quod est actus rationis, siue intellectus inquirentis quid, & qualiter sit agẽdum: ideo electio presupponit actum intellectus. Tertium est, ꝙ electio consequitur iudicium rationis. Iudicium autem in operabilibus est de conclusione syllogismi operatiui: ideo illud cadit sub electione, quod se habet, vt conclusio syllogismi operatiui. In operabilibus autem finis se habet, vt principium media vero ordinata in finem, sicut conclusiones: & ideo electio solum est mediorũ ordinatorum in finẽ, & non finis inquãtum est finis. Potest itaq; ex dictis concludi talis diffinitio electionis. Electio est volitio vnius, vel pluriũ prę aliis inter ordinabilia ad finem. Secundo notanda sunt tria preambula de intentione. Primum est, quod intendere nihil aliud est, quàm in aliquid tendere. Et hoc potest dupliciter intelligi ſm Scotum. Vno modo generaliter, siue a se, siue ab alio tendat aliquid in aliud, & hoc modo intentio conuenit cuicunque potentiæ. Alio modo specialiter in quantũ videlicet aliquid a seipso tendit in aliud, quia videlicet ducit, & non ducitur, & sic intẽtio est tantummodo potentiæ liberę. Secundum est, ꝙ aliter distingui potest de intentione. Potest. n. sumi tripliciter. Vno modo pro quacunq; tendentia rei in aliud, & sic conuenit omni potentiæ, & vniuersaliter cuicunq; rei in aliud tendenti; siue in obiectũ, siue in finem. Secundo modo dicitur intentio tendentia alicuius potẽtiæ cognoscitiuæ in obiectũ determinatum, secundum quẽ modum de aliquo aliquid inspicientes dicimus. Iste intendit in hoc. Vnde hoc modo. Actuum. Atille intendebat in eos. Vnde ſm hunc modũ hoc verbum intendo construitur, cũ casuali significante obiectum mediante illa præpositione in. Tertio modo propriè dicitur intentio tendentia potentiæ in finem, quẽ vult assequi, & in eo quietari: & sic intentio est solius voluntatis. Alio modo ſm Bonauenturam distinguitur de intentione. Quędam. n. est intentio, quæ est tendentia appetitus naturalis, & hæc est necessitas. Alia est tendẽtia appetitus sensitiui, & hęc est impetuositatis. Alia vero est intentio propriæ dicta, quæ est tendentia appetitus intellectiui in finem, & hæc est libertatis. Tertiũ est, ꝙ ſm eundẽ Bonauenturã. Intentio aliqñ dicitur potentia intendens. Aliqñ habitus, ſm quem aliquis intẽdit: aliquando finis intentus. Aliquando vero, & magis propriæ actus intendendi, qui connotat præsuppositiue actũ intellectus inspicientis: sed formaliter est actus voluntatis in finẽ tendentis, & ratione connotati dr̃ oculus & lumen: & quãtum ad hęc duo habet intentio rectificari per fidẽ, & charitatem, per fidẽ, videlicet clarificantem oculum intellectus, & per charitatem rectificantem pedem affectus.

His præmissis ponendæ sunt duæ conclusiones. Prima est. Electio est formaliter actus voluntatis, licet præsupponat actũ intellectus, patet satis ex dictis in primo notabili.

Secun-

Marginalia: 2. d. 38. q. 1. — Act. 3. — Con. 1.

Con. 2. Secunda conclusio. Intentio propriè dicta est formaliter actus voluntatis: præsupponit tñ actum intellectus. Prima pars patet, quia solius potentię liberę propriè loquendo est intendere finē, siue tendere in finē. Secunda pars patet, quia voluntas non potest tendere in id quod est sibi incognitum.

1 Ad primum argu. dicendū ad minorē, q conferre per modū iudicii est actus intellectus: sed conferre vtēdo, vel referre ordinando vnū amabile ad aliud est actus voluntatis, quæ sicut est potentia reflexiua, inquantū est immaterialis, ita etiā est potentia collectiua.

2 Ad secundum dicendū, q electio dicitur pertinere ad conclusionem syllogismi operatiui, nō quia sit ipsa conclusio, aut iudicium conclusionis: sed, quia ipsum præsupponit.

3 Ad tertium dicendum ad minorē, quod quędā dicitur ignorātia electionis, nō quia electio sit ipsa ignorantia: sed, quia ignorantia est de aliquo eligibili.

4 Ad quartū dicēdū, q illa pcedit de intētiōe gñaliter sumpta.

5 Ad quintum dicendum est sicut ad primum.

6 Ad sextū, patet solutio ex secundo notabili in tertio pambulo.

Vtrum omne opus quod fit bona intentione, sit bonum.

Tho. 1.2.q.12.artic.1. Durand. 2.d. 38.q.2.

SEptimo queritur. Vtrum oē opus, quod fit bona intentione, sit bonum. Primo arg. q sic per Ambr. dicentē. Affectus, siue intentio operi tuo nomen imponit. Secundo arg. per Aug. dicentē. Intentio bonū opus facit. Tertio arg. His arbor bona, quę operatur inquantū bona, fructum bonū facit. Sed voluntas est arbor: & quando cum bona intentione operatur: operatur inquantum bona: ergo semper facit opus bonū. Quarto ar. Bonum est potentius quàm malū. Sed mala intentio quandocunq; bonum opus facit malum: ergo a fortiori bona intentio malum opus facit bonum. Quinto arg. Bonitas vna est a causa vna: sed bonitas operationis humanæ est vna: ergo habet causam vnā, quæ non videtur esse alia quàm bonitas finis intenti. Contra Aug. di. quòd ea, quæ de se sunt mala non possunt per bonā intentionem bene fieri. Iuxta q etiam dicit Apostolus, quòd nō sunt facienda mala; vt inde veniant bona. Primo notandum, q secundum intentionem Sco. 2.d.7. q.1. triplex est consideranda bonitas in actu humano. Prima est bonitas entitatiua, quæ est ipsa rei entitas. Alia est bonitas naturalis, quæ est perfectio, secūdū habens maliciā oppositam, quæ consistit in aggregatione oīum quę naturaliter conueniūt actui qñ videlicet actus habet efficiēs & obiectū, finem & formā, siue modū, prout conueniēs ē actui ex natura actus, quemadmodū in corpore pulchritudo cōsistit in aggregatione conuenientium sibi, & inter se: puta quantitatis, coloris, & figuræ, & huiōi, vt di. Aug. Alia verò est bonitas moralis, quæ resultat ex aggregatione

ne eorũ, quę sunt conuenientia actui non absolute naturę ex natura actus, sed ſm dictamen rectę rõnis. Recta aũt rõ dictat, ꝙ actus humanus debet hr̃e obiectũ conueniens, & determinatũ modũ, & sic de alijs circũstantijs. Ex quo seqtur, ꝙ talis bonitas nõ est a solo fine. Prima aũt rõ huius bonitatis est efficiens, a quo hẽt actus, ꝙ sit mortalis, qñ videlicet libere elicit, & hoc est cõe bono & malo. Nihil.n.ẽ laudabile, aut vituperabile, nisi fiat a voluntate. Secunda vero rõ bonitatis moralis est ex conuenientia ad obiectum, & hmõi est bonitas ex genere, quę habet cõtrahi per bonitatẽ specialem, quæ est ex alijs specialibus circũstantiis, cuiusmodi sunt finis intẽtus, & forma, siue modus agẽdi vbi, & qñ, & huiusmodi. Vlterius aũt est bonitas meritoria, quæ videlicet p̃supposita cõpleta morali bonitatę superadditur ex relatione operis in finẽ, quæ tunc bene fit qñ ex charitate ꝓcedit. Secundo notandum, ꝙ intentio potest dici bona dupliciter. Vno mõ bonitate finis intẽti tm̃. Alio mõ bonitatę finis, & bonitate ordinationis mediorũ in finem. Hęc.n. duo simul reqrũtur ad hoc, ꝙ oculus mentis sit simplex, videlicet ꝙ voluntas intẽdat debitũ finẽ, & ꝙ ꝑ rectam viam ad ipsum incedat. Tertio notandũ, ꝙ quantitatem meriti mensurari secundũ quãtitatem intentionis potest intelligi dupliciter. Vno modo attendendo quãtitatem bonitatis in intẽtione ex parte finis, siue boni intenti, sic videlicet, ꝙ tantũ mereatur aliquis, quãtum intendit mereri. alio mõ attendendo quantitatẽ bonitatis in intẽtione ex parte ipsius actus intẽdendi, sic videlicet ꝙ tm̃ sit bonitatis, & meriti in opere exteriori, quantũ bonitatis in intẽtione, quæ est ſm charitatem. Quarto notandũ, ꝙ ſm doctor. tam vis est in intẽtionẽ finis, vt sine ea nihil meritoriũ esse possit propter quod di. Ber. ꝙ sola intẽtio meritũ facit, & nõ reqrit actualis intẽtio in tota cõtinuatione operis, sed virtute intẽtionis habitæ in inchoatione operis, vel ante tota operatio sit meritoria, dum tñ non interueniat intentio cõtraria. Puta cũ quis peregrinaturus incipit viam suam actualiter cogitans de Deo, & ad ipsum per actualem intẽtionẽ referens peregrinationẽ suã tota peregrinatio sequẽs est meritoria virtute illius primę intẽtionis, quãuis peregrinando non actualiter referat laborẽ suum ad gloriam Dei. Et hoc sequitur quod religiosus virtute voti sui in sua ꝓfessione explicite facti meretur exequendo ea ad quæ astringitur per illud votũ, licet non semper actualiter referat in Deum, dum tamen non interueniat intentio cõtraria. Quãuis aũt intentio sit tanti valoris, nõ tamen sola sufficeret absque exteriori opere, nisi quando facultas, & opportunitas deessent. *In lib. de libr. arb.*

His p̃missis, ponẽdę sunt tres conclusiones. Prima est. Omne opus factum intẽtione bona bonitate finis, & ordinis simul est bonum. Sed ad hoc non sufficeret bonitas finis intenti. Prima pars patet, quia intentio illo modo bona includit omnes circunstantias, *Con 1.*

stantias, quæ requiruntur ad bonitatem operis. Vnde voluntas habens intentionẽ sic bonã dicit̃ a Saluatore. Arbor bona, quæ sẽper fructus bonos facit. Secunda pars, patet ex primo notabili. Itẽ sic probatur. Intentio boni finis nõ absoluit a Dei præcepto: ergo nõ põt facere, ꝙ trãsgressio diuini præcepti sit bona, puta si qs furetur ad nutriẽdũ pauperẽ nõ excusat̃ a trãsgressione prçcepti.

Mat. c. 7.

Con. 2. Secunda conclusio. Attendendo quantitatem bonitatis in intensione ex parte finis, siue boni intenti non est mensuranda quãtitas bonitatis meritorie, neque ẽt bonitatis moralis simpliciter ex quantitate ipsius intentionis: sed bene attẽdendo quãtitatẽ ex parte actus intẽdẽdi. Prima pars patet, quoniã aliquãdo superbus intendit facere multum bonum, & multum mereri in opere suo, qui tamen apud Deum parum, aut nihil meretur: vbi di. Bon. Et hoc sępius contingit, quòd quanto quis plus existimat opus suum valere ad meritum, tanto minus valet. Secus autem dicendũ esset de mala intẽtione quo ad malum: tantũ enim quis malum facit, & tantum demeretur, quantum malum vult, & intendit facere. Vnde etiam sola intẽtio mali finis, reddit totum opus malum. Etiã si sint omnes aliæ circunstantiæ bonæ. Ideo dicit Diony. quòd bonum est ex integra causa: malum vero ex singularibus defectibus. Secunda pars patet, quia omne meritũ in opere exteriori, reducendum est ad radicem intentionis interionis per charitatem habitę.

De di.

Con. 3. Tertia cõclusio. Sola intentio sine opere exteriori nõ sufficit ad meritũ, si facultas assit operãdi. Patet, quia præcepta diuina non solũ sunt de intẽdendo, vel volendo bonum, sed de faciendo. Ad duo prima argumenta dicendum, quod per illas auctoritates intelligi debet, quòd intentio finis, est principalior in bonitate operis: sed tamen non est simpliciter sufficiens. Potest etiam dici, quòd loquũtur de intentione bona bonitate finis, & ordinis simul. Posset etiam intelligi pcise de bonitate meritoria: iuxta id quod dictum est in fine primi notabilis. Ad tertiũ, patet solutio ex secundo notabili, & prima conclusione. Ad quartum dicendum, quòd licet bonum sit potentius ad bonum, quàm malum, ad malum: tamen plura requirũtur ad bonum, q̃ ad malum. Bonum enim consistit in construendo. Malum vero in destruendo. Facilius aũt est destruere, quàm construere. Ad quintum dicendum, ꝙ bonitas humanę operationis, non est vna vnitate simpliciter dicta, sed vnitate congregationis particularium bonitatum secũdum plures particulares circunstantias.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum bonæ voluntatis sit tantum unus.

D. Tho. 1. p. q. 1. ar. 1. & q. 18. art. 2. 3. 4. Dur. 2. d. 38. q. 4.

OCtauo quæritur. Vtrũ bonę voluntatis sit tantum vnus finis,

finis, ergo intentus, vel possint esse plures? Primo argum. quod possunt esse plures, quia malæ voluntatis possunt esse plures fines: ergo a simili & bonæ. Secundo argu. Bonum additum, bono facit ipsum melius. Sed bonus finis facit bonam voluntatem: ergo si sint plures boni fines intenti ex hoc erit voluntas melior. Tertio arguitur. Potest aliquis ex bona voluntate ire ad ecclesiam, vt audiat sermonem & vt adoret Deum: sed illi sunt fines distincti. igitur. Contra super illud Deuteronomij. Diliges dominum Deū ex toto corde tuo. *Deute-ro. c. 6.* Dicit glosa. Non vult Deus amorem suum partiri, vt simul aliqd cum eo diligamus. Primo est notandum, ꝙ finis dicitur dupliciter, videlicet finis in quo quiescit, & finis quo quiescit. Et hoc dupliciter. Vel simpliciter, vel vt nunc. Finis in quo quiescitur, est ipse Deus. Finis vero quo quiescitur est charitas creata: charitas quidem consummata est finis, quæ simpliciter quiescitur: & charitas viæ est finis quo quiescitur in Deo vt nunc. Sicut.n. locatum non quiescit in loco, nisi mediante pondere, sic anima in Deo qui est quasi locus eius, nō quiescit nisi mediante dilectione. Secundo notandum, quod sicut dicit be. Bonauent. *2. d. 38. q. 1.* Contingit statuere plures fines tripliciter. Primo modo ita, quòd sit finis sub fine, & propter finem. Secundo modo, ꝙ vnus sit principalis, & alter non principalis, sed non actualiter relatus in principalē. Tertio modo sic, quod vterque sit principalis. Exemplū de primo modo, vt si qs vadat ad ecclesiam intendens dicere laudes diuinas, & simul cum hoc pecuniam pro distributionibus accipere quam intendit expendere ad gloriam Dei. Exemplum de secundo, vt si quis vadat ad ecclesiam intendens laudare Deū, & cum hoc accipere pecuniam de qua non cogitat actualiter quid facturus sit: nec tamen diligit eam propter se. Exemplum de tertio, vt si quis vadat ad ecclesiam duplicata intensione intendens, videlicet placere Deo, & simul cum hoc recipere pecuniam, quam sicut auarus diligit ad amplianduum thesaurum, & in ea delectādum. Primo modo statuere plures fines est bonę voluntatis. Secundo modo non est bonæ voluntatis formaliter, nec tamen ita sibi repugnare nō possit esse cum ea, quia non est mortale peccatum, sed veniale tantum. Et quantum ad hoc dicit Aug. Minus domine te amat qui tecum aliquid amat, quod non ꝓpter te amat. *Confess. libr. 1.* Tertio modo statuere plures fines, est contra bonam voluntatē: talis enim vult duobus dominis seruire. Tertio notandum ꝟm eundem Bonau. quod non est simile de bona voluntate, & de mala voluntate. Bona enim voluntas tendit in bonum incommutabile, quod est tantum vnum in quo est ratio omnis boni. Mala vero voluntas tēdit in bonum cōmutabile, quod est multiplex nec ī aliquo tali est plena ratio bonitatis.

His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. *Con. 1.* Cōuenienter dicitur charitas finis cuiuslibet bonæ voluntatis, patet, qa charitas increata, quæ est

est ipse De⁹, est finis in quo quie scit bona voluntas: charitas vero creata est finis quo quiescit, vt patet ex primo notabili. Item sic probatur, quia j. ad Thi. j. c. dicitur. Finis precepti charitas: sed ad illum finem tendit bona volūtas ad quam ordinatur Dei præceptum, igitur.

Con. 2. Secunda conclusio. Bonæ voluntatis est tantum vnus finis principalis: patet, quia est tantum vnum summum bonum; quod solum est quietatiuū bonę voluntatis, vt alias dicetur.

Con. 3. Tertia concl. Malæ volūtatis possunt esse vniuersi fines principales: patet satis ex iij. notabili. Ad primū argu. patet solutio ex. iij. notabili. Ad secundum dicendum; ꝙ maior est vera quando seruatr ordo debitus: cū aūt quis intendit plures fines, vt principales, licet sint ambo boni peruertitur ordo debitus, secundū quem omnia debent referri ad vnum vltimum finem. Ad tertium, patet responsio ex iij. nota.

Vtrum aliquis actus voluntatis sit indifferens.

D. Tho. 1. 2. q. 18. ar. 8. & 9. Sco. 2. d. 41. q. 1. Dur. 2. d. 4. q. 1.

NOno quæritur. Vtrum aliquis actus voluntatis possit esse indifferens. Primo arg. quòd non. Bonum & malum priuatiue opponūtur: priuatiue autem opposita circa subiectum proprium sunt contradictoria, vt ha- .c. 3. betur. 12. metha. Inter contradi- .c. 27. ctoria vero non est dare mediū. vt habetur. iiij. metha. igitur. Secundo arguitur: Si possint esse actus indifferentes, sequitur, ꝙ etiam poterit esse habitus indifferens: quod patet, quia ex talib⁹ actibus frequētatis generabitur habitus inclinans ad consimiles actus. Tertio arguitur. Omnis actus voluntatis, aut habet ea quæ sibi conueniunt: & sic est bonus, vel non habet: & sic videtur esse malus: ergo nullus est indifferens. Contra. dicit Ambro. Affectus operi tuo nomen imponit. Si autē non posset esse actus indifferens, de se non videtur, ꝙ ex alio affectu posset esse bon⁹, & ex alio malus. Primo notandum, ꝙ duplex est actus hominis: quidam est ex sola imaginatione procedens: puta mouere pedem fricare barbam, & huiusmodi: & tales non dicuntur humani; quia non sunt à voluntate imperati. Alij sunt ex deliberatione procedentes: & isti ꝓprie dicuntur humani. Præterea possumus loqui de actu humano dupliciter, vel secundum rationem suæ speciei in communi, vel de actu in esse singulari, & indiuiduo. Secundo notandum, quòd quadruplex bonitas conuenire potest actui humano, scilicet entitatiua naturalis, moralis, & plusquam moralis, scilicet meritoria. Bonitas entitatiua, vniuersaliter conuenit omni actu; immo etiam loquendo de hac bonitate: omne ens est bonum, & ideo talis bonitas nullam habet malitiam oppositam. Bonitas vero naturalis, vt dictum est, conuenit actui ex eo, quòd habet omnia quæ conueniunt sibi ex natura sua. Malitia vero opposita erit si in actu sit aliquid sibi disconueniēs ex natura sua, puta modus disconueniens, vel finis.

finis. Loquendo itaque de hac bonitate vel malitia, probabile videtur dicere, quòd omnis act⁹ est bonus vel malus maxime; loquendo de actu singulari: aut enim habet oĩa, quæ ex natura sua sibi conueniunt, & sic est bonus, aut non habet omnia ex natura sibi conuenientia: & sic in eo est aliqua imperfectio naturę suæ disconueniens: & sic est malus. Tertio notãdum, ꝙ bonitas moralis potest dici dupliciter. Vno modo stricte, prout actus dicitur bonus moraliter, quia causatur ab habitu virtutis, & ex opposito dicitur malus quia causatur ex habitu vicioso. Alio modo dicitur bonitas moralis ex eo ꝙ actus habet ea, quæ sibi cõueniunt ẜm dictamen rectæ rationis. Et hæc bonitas est duplex; videlicet ex genere, & ex circũstantia vt patet ex his, quæ dicta sunt quando quærebatur: vtrum malus angelus necessario velit male: & quando quærebãt vtrũ omne opus, quòd fit bona intentione sic bonum. Quarto

3.d.7.q.1. notandum secundum Sco. quòd bonitas meritoria conuenit actui bene circunstantionato ex relatione eius ad finem debitũ per habitum charitatis. Contingit autem actum per charitatem referri tripliciter. Primo modo actualiter, puta cum quis actualiter cogitans de Deo, vult aliquid propter Deum. Secundo modo virtualiter puta cum aliquis ex cognitione, & dilectione Dei deuenit in cognitionem, & volitionẽ alicuius operis: & tamen exequendo opus illud nõ actualiter cogitat de Deo. Tertio modo habitualiter tantum, puta si omnis actus referibilis in finẽ vltimũ productus ab habente charitatẽ dicatur referri. Tripliciter etiam dici potest actus non referri. Primo modo priuatiue: quia.s.non refertur actualiter, nec virtualiter, licet sit natus referri. Secundo modo negatiue per negationem, videlicet non solum relationis actualis, & virtualis, sed etiam per negationem referibilitatis sicut peccatum veniale. Tertio modo contrarie, quia videlicet corrumpit principium referendi.s. charitatem cuiusmodi est peccatum mortale. Certũ est aũt, ꝙ actus qui refertur actualiter est meritorius: & hoc etiam est valde probabile de relato virtualiter. Certum est etiam, quod actus qui negatiue non refertur per negationem tam relationis quàm referibilitatis: licet sit cũ charitate est demeritorius. Et hoc certius est de actu non relato contrarie. De actu autem quæ refertur habitualiter tãtum: aut etiam de actu qui non refertur nec actualiter, nec virtualiter: probabile est, ꝙ talis est indifferens: quia possibile est nullam deordinationem esse in eo, quæ sufficiat ad rationem peccati, siue demeriti: quia nõ tenetur homo referre quæcunque actũ suũ in Deum, nec videtur esse ibi sufficiens ratio bonitatis meritoriæ: quia non videtur ad meritũ sufficere relatio minor, quàm virtualis. Dicit autem Bon. in ea dẽ dis. ꝙ sufficit relatio habitualis: sed tamen ex intentione di. idem cum Sco. sic.n.dicit. Habitualem autẽ resolutionem voco non solum, quia aliquis habeat charitatem, per quam sit habilis

ad referendū, sed quia in principio operationis illius, vel alteri' ad quā illa cōsequenter se habet intentionē, hēt ad Deū directā. Vnde si quis intendit dare pro Deo centū marchas, licet postea nō actu cogitet de Deo in singulis donationibus: nihilomin' tñ oēs illæ sunt meritoriæ ex virtute primæ intētionis, ad quā consequēter se hēnt. Secus aūt esset si opus alterius gñis inciperet: quia oporteret intētionē renouari. Dicit prçterea Bon. Habitualē ēt intētionē, siue relationem voco qñ nō præcogitato in actu, tūc fine vltimo ex sola boni operis consideratione ipsa charitas prōpta, vel alia virtus charitate informata ad bonum opus inclinat, sicut obediēs meret: ēt si nihil tunc cogitet de Deo, sed solū cōsideret, ꝙ bonum est obedire.

Con. 1. His prçmissis, ponēdæ sunt septem conclusiones. Prima est loquendo de bonitate entitatiua, aut ēt de bonitate naturali nullus actus est indifferens ad bonitatē, & malitiā: maxime loquendo de actu ꝯm rōnē singularem. Patet, quia oīs actus est bon' bonitate entitatiua: & nullus est q nō sit bonus, aut malus bonitate naturali: patet ex ij. notab.

Con. 2. Secūda cōc. Actus ex sola imaginatione ꝓcedēs, nō est bon', neq; malus moraliter: patet, quia non est voluntarie elicitus.

Con. 3. Tertia cōcl. Actus ex deliberatione ꝓcedēs ꝯm suā rationem specificā pōt esse indifferens ad bonitatē, & maliciā moralē. Patet, qa cōtingit duos actus esse eiusdē speciei, quorū vn' est bonus moraliter, non autem alius.

Con. 4. Quarta conclus. probabile est dicere ꝯm Sco. ꝙ actus humanus possit esse indifferens ad bonitatē, & maliciā moralē stricte sumptā loquendo ēt de actu, vt singularis est. Probat Scot. quia ꝯm philo. Iusticia generatur ex operibus iustis: sed non iuste factis. Illa ergo opera nō sunt mala moraliter cū sint iusta, nec tñ hēt illā bonitatem, quæ est ex habitu virtutis. Item vt dicit Sco. Nulla vr̄ necessitas, ꝙ homo habēs habitū virtutis, vtaī eo in oī actu: sed solū qñ imminet passio tā vehemēs q̄ posset subuertere rōnē. 2. Ethi.

Con. 5. Quinta cōcl. Nullus est actus indifferens ad bonitatem, & maliciā ex genere: patet ex dictis supra in illa qōne. Vtrum mali angeli necessario male velint.

Con. 6. Sexta cōclusio. Pōt esse actus aliquis indifferens ad bonitatē, & maliciam ex circunstantia: patet ex dictis ibidem.

Con. 7. Septima cōcl. Pōt esse aliquis actus volūtatis indifferēs ad bonitatē meritoriā, & malitiā demeritoriam: patet ex .iiij. notab. Ad primū ar. dicēdū, ꝙ bonū & malū, nō opponuntur priuatiue circa actū humanū, loquēdo vniuersaliter, sed solū qñ actus dēt hr̄e bonitatē: nō.n. sp̄ dicit actus malus moraliter, aut ēt demeritorie, qñ non habet bonitatem moralem, aut ēt meritoriā, sed tunc dicitur malus priuatiue, qñ non habet bonitatem, quā debet habere. Ad secundū dicendū, ꝙ illud totū est concedendum, nec est incōueniens. Ad tertiū dicēdū, ꝙ actus nō semper est malus moraliter, aut demeritorie, quia nō habet omnia, quç sibi essent conuenientia, sed solum quando non habet, & deberet habere.

Vtrum

Vtrum fruitio sit actus uoluntatis.

Dur. 1. d. 1. q. 1. Scotus. di. 1. q. 3. Thom. 1. 2. q. 11. art. 3. & q. 25. arg. 1.

DEcimo queritur. Vtrum frui tio cōtra usum distincta sit actus uoluntatis circa vltimum finē apprehēsum per intellectū, necessario elicit. Primo arguit, ꝙ fruitio non distinguatur ab vsu. Deus enim eodē actu volūtatis fruitur seipso, & vtit creaturis: beati ēt eodē actu Deo fruunt, & vtūtur creaturis visis in Deo, & vniuersaliter eodē actu potest diligi finis, & id quod est ad finem: dilectio autem finis est fruitio: dilectio uero eius, quod est ad finē dicit vsus: igitur. Secūdo arg. ꝙ fruitio nō sit actus voluntatis. Dicit ēt Augu. lib. de docr. christiana. Sūma merces est, vt Deo perfruamur. Et ſm eūdem lib. de tri. Sola visio est tota merces: ergo fruitio est visio: visio autē est actus intellectus. ergo &c. Tertio arg. quòd fruitio non sit circa vltimū finē: quia in motu in infinitū non est quietatio, & sic neque fruitio. Sed circa obiectū infinitū, pōt pōtētia in infinitū proficere perfectius cognoscendo, & perfectius appetendo: igitur. Quarto ar. Capacitas voluntatis creatæ est finita: ergo satiari potest bono finito. Quinto argu. Aliquid est excedens capacitatem animæ rationalis, ut Deus, & aliquid ab ipsa deficiēs, vt sensibilia: ergo aliquid est sibi æqualem in quo satiari potest & id est minus Deo. Sexto arg. Quælibet forma naturalis satiat potentiam materię: ergo etiam quodlibet obiectum satiat capacitatem potentiæ fruitiuę. Antecedens patet, quia nisi sic stante tali forma, materia naturaliter inclinaretur ad aliam formam, & sic violenter quiesceret sub tali forma. Septimo argum. quòd voluntas fruatur necessario vltimo, siue apprehenso per intellectum, quia secundum Augu. xiij. de tri. Certum est, quòd omnes volunt beatitudinem, quod non posset esse verum, si possent non velle beatitudinem. Octauo argum. secundum Auicen. viij. metha. dilectio est ex coniunctione conuenientis; sed finis vltimus necessario conuenit voluntati: ergo ex coniunctione eius cum voluntate necessario causatur dilectio, & sic fruitio. Nono arguitur. Non potest voluntas nolle id in quo nulla est ratio mali, & nullus defectus boni: igitur &c. Et si dicatur, quòd licet voluntas, non possit nolle, tamen potest non velle. Contra, quòd voluntas non potest nolle, nulla ratio est, nisi quia habet aliquid cui repugnat necessario ipsum nolle. Sed id non potest esse aliud, quàm ipsum velle, ergo si non potest nolle, sequitur, quòd etiam non potest non velle. Decimo arg. quando ratio obiectiua est talis, quòd intensiā inducit difficultatem si in infinitum intendatur, auferret omnino facultatem: ut patet in aggrauatione one. is respectu potentię executiuę, sed experimur, quòd presentata ratione boni intensi, voluntas vix potest resilire, siue refutare: aut etiam non velle: ergo non potest non velle bonum infinitum.

finitum. Contra quantum ad primã partẽ, quia ſm Auguſ. fruitio eſt finis, & vſus mediorũ ad finem, quantũ ad ſecundum dicit Augu. ꝙ frui eſt amore inhęrere alicui propter ſeipsũ. Amor aũt pertinet ad voluntatem quantũ ad tertiũ ſic arg. quia ſolus vltimus finis eſt ſimpliciter propter ſe diligẽdus quãtũ ad quartum, quia volũtas libere diligit quicquid diligit. Primo notandũ, quod ſicut dicit Bon. Vſus poteſt accipi quinque modis. Primo modo communiſſimæ pro naturali operatione ad quam res ordinatur, ſecundum quem modum dicitur. Cuius vſus eſt bonus, ipſum quoque bonum eſt. Secundo modo minus communiter pro operatioue frequenti prout dicit Victorinus, ꝙ vſus eſt actus a potentia frequenter elicitus. Primo modo vſus opponitur ocioſitati: & ſecundo modo diſſuetudini. Et iſtis duobus modis vſus nominat operationem cuiuſcunque potentię etiam reſpectu cuiuſcunque obiecti. Tertio modo ſumitur vſus propriæ, & operatione potentię liberè: prout dicit Augu. quòd vti eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntatis. Quarto modo propriæ pro actu voluntatis referentis aliquid in finem: & diſtinguitur contra fruitionem. Quinto modo propriiſſimæ prout diſtinguitur contra abuſum: videlicet pro actu ordinato voluntatis aliquid referentis in finem, ſecundum quem modum dicit Auguſt. ꝙ vti eſt id, quod in vſum venerit ad id quo fruendum eſt referre. Secundo notandum, ꝙ frui poteſt accipi dupliciter. Vno modo generaliter pro omni actu delectatiuo, ſecundum quẽ modum di. Aug. ꝙ frui eſt vti cum gaudio. Alio modo ſpecialiter, & propriæ pro actu delectatiuo, & quietatiuo, ſecundum quem modum, dicit Auguſt. ꝙ fruimur cognitis, in quibus voluntas propter, ſed delectata cõquieſcit. Et cũ nõ poſſit eſſe qes, niſi in fine vltimo: ſeqtur ꝙ nihil põt eſſe obiectũ fruitionis, niſi finis vltimus, ſiue uerus, ſiue apparẽs ꝑ rationẽ videlicet erroneã: ſiue ꝑfixus, aut ꝑſtitut⁹ cui videlicet volũtas ex libertate ſua adhæret tanq̃ fini vltimo. Non eſt tamẽ intelligendum, ꝙ ratio finis ſit ratio obiectiua fruitionis, cum dicat ſolũ reſpectũ rationis: ſed in fruitione, quæ eſt reſpectu veri finis vltimi, ratiò finis cõcomitatus ſm veritatem obiectum fruibile. Et in fruitione finis apparentis ratio finis concomitatur apparenter ipſum obiectũ. In fruitione vero finis præfixi ratio finis conſequitur ipſum actum voluntatis circa obiectum, quia videlicet volũtas per actum ſuum ex libertate ſua adhærens tali obiecto propter ſeipſum irreferibiliter tribuit ei rationem finis. Tertio notanda, ſunt quatuor dicta de comparatione fruitionis ad vſum. Primum eſt, quod vſus ſe habet ad fruitionem, ſicut actus imperfectus ad perfectum. Vſus enim eſt actus voluntatis quo diligimus bonum propter aliud: fruitio vero eſt actus voluntatis, quo diligimus bonum propter ſe, quod eſt intelligendum propter ſe finaliter & non formaliter tantum. vnde

De doct. christ. et 12. de tri ni. lib. 1.

In 1. sen tend. 1.

quamuis virtutes, secundũ Ambrosium, sint diligendæ propter se formaliter non tñ finaliter, iõ non est eis fruendum. Et si quæraẽ. An fruitio, & vsus sufficienter diuidant actum voluntatis, tanquam membra immediata. Dicendum est, ꝙ non: est.n. dare actum neutrũ, qui videlicet nec est vsus nec fruitio: puta cũ quis diligit aliquod bonum non referendo ipsum actualiter in finem nec tamen in eo sistendo, vt in fine, quod potest fieri absque inordinatione: alias quandocunque aliquod bonum creatum diligimus, nõ cogitantes actualiter de Deo, semper peccaremus. Secundum est, ꝙ aliquis actus fruendi realiter differt ab omni actu vtẽdi, patet, quia possumus Deũ concipere nihil aliud cogitando, & ita frui eo non vtendo aliquo alio. Tertium est. Aliquis actus vtendi realiter differt ab omni actu fruendi: patet, cum aliquis diligit aliquod bonum propter finem non vltimum. Est enim ibi actus vtendi per quem illud bonum refertur ad finem, & tñ non est ibi actus fruendi respectu finis, cum in illo fine non se quietet voluntas, nec in eo sistit, vt in vltimo fine. Quartum est. Aliquis actus vtendi est idẽ realiter cum aliquo actu fruendi: puta cum quis vtitur creatura, propter Deum. In tali tñ actu sunt rationes vsus, & fruitionis formaliter distinctæ, videlicet pœnes diuersa obiecta. Quarto notandum, ꝙ fruitio aliquando sumitur abusiuè tantum pro quietatione appetitus sensitiui in obiecto suo, secundum quem modum dicit Augustinus. Frui quidem cibo, & qualibet corporali voluptate non absurde existimã tur, & bestiæ, quia videlicet adhærent obiecto delectabili non referendo illud in finem, quãuis non sibi adhęrent irreferibiliter contrariæ appreciando, uidelicet id tanquam irreferibile, sed non referẽdo negatiuè tantum. Aliquando uero dicitur fruitio proprię prout videlicet est actus voluntatis irreferibiliter adhærẽtis obiecto, & se ĩ eo libere quietantis. Est autem fruitio propriæ dicta duplex. Quædam est formaliter infinita, quæ videlicet diuina uoluntas fruitur essẽtia diuina. Alia vero est finita formaliter. Et hæc est duplex. Quædam est inordinata, qua uidelicet voluntas peccatoris se liberè quietat in bono commutabili non quidem in bono, quod sibi cõcupiscit, quia omnis amor cõcupiscentiæ pręsupponit amorem amicitiæ. sed magis in seipso quem inordinatæ amat. Ideo vt communiter dicitur peccator fruitur seipso. Et hoc videĩ dicere Augustinus. quando dicit, ꝙ amor sui ædificat ciuitatem Babylonis. Alia vero est fruitio ordinata, qua videlicet voluntas creata fruitur bono infinito. Et hęc est duplex: videlicet imperfecta, quæ est via totum iustorum. Et perfecta, quę est beatorum. Quinto notandum, quòd titulus quæstionis potest intelligi quadrupliciter. Primo modo de fine obscurè in vniuersali apprehenso, sicut dum concipimus beatitudinem sub communi ratione. Secundo modo de fine in particulari obscurè àppręhenso, vt dũ concipimus beatitudinẽ in Deo trino,

Lib. 83. Quæst.

De ciui. Dei lib. 18. c. 17

trino, & vno. Tertio modo de fine clarè uiso in uoluntate supernaturaliter eleuata per habitum charitatis. Quarto modo de fine clarè viso in uoluntate non eleuata supernaturaliter.

Con. 1. His præmissis ponendę sunt quindecim conclusiones. Prima est. Vsus, & fruitio semper formaliter distinguuntur, & aliquando realiter. patet ex tertio notabili.

Con. 2. Secũda concl. Fruitio est actus voluntatis patet, quia fruitio nominat actum quietatiuum. quietatio autem pertinet ad uoluntatem. Item dicit Augustinus in libro de quæstionũ, ꝙ omnis peruersitas, quæ vitium dicitur, est vti fruendis, & frui utendis. peruersitas autem formaliter est in voluntate.

Lib. 83. Quæst.

Con. 3. Tertia conclu. Peior est actus vti fruendis, q̃ frui utendis: patet, quia peior est deordinatio circa Deum, quàm circa creaturas. Sed vti fruendis nominat actum inordinatum circa Deum. Frui uero vtendis circa creaturas. Ad maiorem huius intelligẽtiam notandum est, secundum magistrum Franciscum de Maronis, quòd quattuor sunt genera virtutum. Quędam enim sũt ad actum meritorum regulandũ cuiusmodi est prudentia, quæ est directiua tantum, & nõ motiua. Aliæ sunt ad actum remittendum, cuiusmodi est temperantia eo, quòd circa delectabilia nimia est pronitas ad intendendum. Aliæ sunt ad actum intendendum, cuiusmodi est fortitudo eo, quòd potentia sæpius refugit id, quod est arduum circa, quod est fortitudo. Alię sunt partim ad intendendum, & partim ad remittendum cuiusmodi est iustitia, quæ inquantum est punitiua habet remittere actũ, & inquantum remuneratiua habet intendere eo, quòd homines ex natura proni sunt ad puniendum: & ex cupiditate parci sunt ad remunerandum. De his ergo datur generalis regulis. Quandocunque uirtus ordinatur ad intendendum actum, vitium quod se tenet ex parte defectus est peius, quia magis contra tendit virtuti. Quando uero uirtus ordinatur ad remittendum actum: vitium quod se tenet ex parte super abundantiæ est peius propter eandem caussam. Nunc autem ad propositum amicitia ordinatur ad intendendum actum amandi eo, quòd homines proni sunt ad discordiam. Ideo vitium, quod importat defectum amoris cuiusmodi est vti fruendis peius est, quàm vitium, quod nominat superabũdantiam siue excessum amandi cuiusmodi est frui vtendis. Et si instetur, quia optimo opponitur pessimum. Fruitio autem circa Deum est optimus actus, ergo videtur, quòd inordinata fruitio, quę est circa creaturas est actus pessimus. Dicendum, ꝙ vti Deo magis, & formalius repugnat fruitioni ordinatę, quæ est de Deo, q̃ fruitio, quę est circa creaturas, quia videlicet est circa idem obiectum.

Con. 4. Quarta concl. Nulla creatura potest esse obiectum ordinatæ fruitionis: patet, quia oĩs uoluntas ordinata diligit bonum, ſm naturã suæ diligibilitatis. Nulla autem creatura est bona, & dili-

gibilis propter se finaliter, sed pp vltimū finem. Item vltra bonitatē cuiuscunq; creaturę, cū sit finita potest intellectus cōcipere maiorem, & volūtas eam appetere, ergo nunq̄ uerè quietari pōt in creatura. Et si arguatur, quia quod est bonum per essentiā est propter se diligendum, virtutes sunt huiusmodi. igitur. Dicendū, ꝙ virtutes sunt bonæ per essentiam, vt per essentiā opponitur ad per accidens, sed non ut opponitur ad per aliud. siue huic, q̄d est esse ab alio.

Con. 5. Quinta concl. Solum bonū infinitum est obiectum ordinatæ fruitionis, patet, quia non potest potentia quietari, nisi vbi est obiectum suum perfectissime, & in summo. Sed obiectum potentiæ fruentis est ens in cōi, vt dicit Auicenna. (Met. 1.) ergo non pōt quietari nisi in bono perfectissimo, & summo ente, quod includit omnia alia entia eminenter, quātū includi possunt ī aliquo vno.

Con. 6. Sexta conclusio. Et si solus vltimus finis, sit obiectum fruitionis nō tamen sub ratione finis. Prima pars patet ex dictis. Item sic probatur, quia sicut primo vero est assentiendum tantū propter se, ita etiam primo bono est tantum adhęrendum propter se. Secunda pars patet, quia ratio finis non includitur in per se obiecto beatifico cum sit respectu rationis tantum. Item si diligeremus Deum inquantum est finis noster, diligeremus eum propter nos. & sic non frueremur Deo immo uteremur. Ratio ergo abiectiua fruibilis non est ipsa ratio finis, sed est ratio illius boni absoluti, siue fundamenti cui cōuenit ratio finis illud.n.est, quod habet rationem optimi.

Septima concl. Voluntas non necessario fruitur vltimo fine in vniuersali obscurę appręhenso: patet, quia omne mobile, quod naturali necessitate quiescit in aliquo termino eadem necessitate se tenet in illo. Sed voluntas non necessario se tenet in dilectione vltimi finis, cum quando cunque diuertat intellectū ad alia consideranda. igitur. Item omne agens ex necessitate necessario agit quantum potest. Sicut enim non est in eius potestate actio, sic nec intensio actionis. Sed voluntas non necessario diligit Deū, quantum potest igitur. Con. 7.

Octaua conclusio. Voluntas non necessario fruitur vltimo fine in particulari obscurè appræhenso. Patet sicut conclusio præcedens. Item sic probatur, quia potest volūtas frui aliquo, quod est incompossibile tali fini, ut patet in peccante mortaliter. Con. 8.

Nona conclusio. Si actus fruitionis beatificę causetur totaliter a Deo non est in potestate voluntatis, non frui ultimo, fine clare uiso. Si vero causetur totaliter, aut partiali à voluntate creata ipsa non necessario fruitur. Prima pars patet, quia nullum mobile inquantum mobile hēt in sua potestate illud moueri, quod in eo causatur totaliter ab agente extrinseco fortiori. Sed in hoc casu voluntas creata est huiusmodi mobile. igitur. Item potentia obedientialis, non est in potestate creaturæ secundū August. super Gene. Sed in hoc casu voluntas creata est in potentia obedientiali respectu fruitionis sicut, Con. 6.

sicut,& respectu gratiæ. igitur. Item in hoc casu voluntas est tã tum receptiua. potentia autem receptiua est mere naturalis, & necessaria.igitur. Est itaque aduertẽdum, ꝙ voluntas vt est passiua,& receptiua necessitari potest.non autem vt est actiua, & productiua. Secunda pars cõclusionis probatur, quia sicut omnis causalitas diuinę voluntatis est contingens.ita & omnis causalitas voluntatis creatæ,cũ sint vniformis rationis.

Con.10. Decima conclusio. Voluntas non habens habitum supernaturalem ; s. charitatem potest frui vltimo, fine in particulari clarè viso patet,quia si voluntas in puris naturalibus, non posset illo frui: habens autem charitatem posset.Sequeretur,quòd charitas esset potentia volitiua, vel pars eius circa vltimum finem clarè visum, quod est falsum, & patet consequentia,quia id est potẽtia quo aliquid est simpliciter potens agere. Si ergo aliquis clarè videret vltimum finem dato ẽt, quod voluntas non esset eleuata per charitatem posset tñ frui, & non frui. Illa tamen fruitio non esset supernaturalis: quia per naturalem virtute potentiæ eliceretur,nec esset beatifica,quia ad illam requiritur charitas, vt sit operatio perfectissima. Et si arguatur,quia talis sic fruens vltimo fine habet quicquid vult. August.autẽ dicit, quia beatus est, qui habet quicquid vult, & nihil mali vult.Dicẽdum, ꝙ illud Augustini, sic debet intelligi. beatus est, qui habet quicquid ordinatæ põt velle. potest autem talis ordinatę uelle habere charita tẽ,vt sua fruitio sit accepta Deo. (De Tri. lib. 13.)

Vndecima concl. Et si fruitio neactuali possit viator ordinatę frui essentia diuina,& non persona, & una persona non fruendo alia tamen fruitio habitualis ordinata necessario simul est triũ personarum in essentia vna. Prima pars probatur,quia potest essentia concipi non concipiendo personam,quę non est de eius intellectu:sic autem concepta habet rationem summi boni, & sic est obiectum fruibile. Secunda pars patet,quia cum sint tres distincti articuli fidei de tribus personis, potest vna concipi non concipiendo aliam, & in illa est ratio summi boni. Et si dicatur quia personæ sunt relatiuè: ergo vna non concipitur,sine alia.Dicendum, quòd quámuis concipientem vnum relatiuum,oporteat concipere reliquum non tamen oportet fruentem vno relatiuorum frui reliquo. Et præterea licet pater, & filius relatiuè dicantur ad inuicem, nec possit vnus concipi, sine alio tamen possunt concipi,sine Spiritusancto ad quem non referuntur inquantum pater,& filius. Tertia pars patet,quia non potest aliqs ordinatæ frui una persona, nisi sit in dispositione proxima fruẽdi alia si ab eo concipiatur distinctæ.ideo non potest esse fruitio unius, personæ cum odio alterius ideo dicebat saluator. Qui me odit, & patrem meum odit. Con.11.

Duodecima conclusio. Beatus de potentia Dei absoluta potest frui essentia nõ fruendo attributis nec fruendo personis, & frui una persone nõ fruẽdo alia. Probatur quia de potẽtia Dei ab solu- Con.12.

luta potest beatus videre essentiam non videndo attributa, neque personas, & videre vnā personam non videndo aliam. Nullus aūt frui potest eo, quod est sibi incognitū, igitur. Prima pars maioris probatur, quia quandocunque actus aliquis habet obiectum primarium, & secundariū, potest terminari ad primarium absque hoc, quòd terminetur ad secundarium. Primum enim nō dependet a secundo in cognoscēdo, sed econuerso. Sed essentia diuina est primarium obiectum visionis, attributa autem sunt obiectum secundarium, igitur. Item licet actio transiens non possit terminari ad vnum eorum, quæ sunt realiter idem quinetiam terminetur ad aliud; bene tamē actio immanens, sicut scire philosophorum terminabatur ad diuinam vnitatem, sed non ad cōmunicabilitatē tribus personis. secunda pars probatur, quia pater in primo signo originis, in quo est prior filio, est beatus, cū a se habeat omnem perfectionē simpliciter, ergo in illo primo signo habet obiectum beatificū. non autē vt in tribus personis quia tunc nondum est communicata essentia filio & spirituisācto. Item quælibet res prius intelligitur secundum se, quàm secundum proprietatem respectiuam, ergo beatus prius videt essentiam secundum rationem absolutam, quàm secundum proprietates respectiuas. In illo autem priori est beatus: habet enim obiectum beatificum primo infinitum, nec enim beatificatur aliquis in persona, nisi ratione essentiæ, & ideo remanente notitia essentiæ, & seclusa notitia personę quantum ad proprietatem personalem, nihilominus esset beatitudo. Tertia pars probatur, quia pater & filius inquantum tales non referuntur ad spiritum sanctum, sed solum per relationem spirationis actiuæ, quę est eis aduēticia, ergo possunt intelligi sine ea, & per consequēs sine relatione opposita. Licet ergo pater non posset videri sine filio, possunt tamen ab eo videri sine spiritusancto. Iuxta prędicta dubitari potest, an fruitio, aut adoratio terminari posset directę ad attributa, & ad relationes personales, vt præscindūt ab essentia. Dicendum breuiter, ꝙ sic, quia omnia illa sūt diuina nullus, tamen pōt beatificari, nisi in essētia, vt informali obiecto primo.

Decimatertia conclu. Non est in potestate voluntatis creatę ordinatæ frui essentia claræ visa non fruendo persona, aut vna persona, ne fruendo alia. Patet, quia sicut nō est in potestate voluntatis creatę ordinatę manentis frui, & nō frui sine clarę visio, si enim non frueretur, nō impedita peccaret, & mereret nō frui, ita non est in potestate eius, vt ordinate fruatur, & non fruatur quomodocunq; frui potest. Con. 13.

Decimaquarta conclusio. Non est etiam in potestate absoluta voluntatis creatæ frui essentia non fruendo personis. Probatur, quia licet actus aliquis sit in potestatis, voluntatis, vt ponatur, vel non ponatur in esse, tamen nō est in eius potestate, vt actus ille positus in esse habeat, vel nō habeat conditionem, quę naturaliter Con. 14.

liter ei competit ex ratione obiecti. Exemplum in potestate voluntatis est ponere, vel nõ ponere in esse actum peccati, cui est necessario annexa deformitas, sed non est in eius potestate, vt actus ille positus ĩ esse habeat, vel non habeat deformitatem. Actus autẽ fruitionis ex natura obiecti natus est esse trium personarum in essentia. Et si quæratur de intellectu creato. An de potentia sua possit videre essentiam non videndo personas. Dicendum est ꝙ nõ. Intellectus. n. est potẽtia naturalis, & iõ obiecto agente naturaliter agit. si ergo obiectũ agat quantum est ex se ad manifestationẽ essentiæ. & triũ personarũ. Non est in potestate intellectus videre essentiam, siue personis, nec vnã personã sine alia. Non est tñ intelligendum, quòd obiectum beatificum moueat obiectiue. Aliud enim est mouere obiectiue, & esse obiectum: siue aliud est esse obiectũ motiuum, & aliud est esse obiectũ terminatiuum. Vnde dicit Petrus de nongento: ꝙ licet essentia diuina terminet visionẽ animę beatę, non tñ causat eam concurrendo obiectiue. Concursus. n. obiectiuus est mere naturalis. Deus autem nõ potest extra cõcurrere naturaliter. Ideo oportet dicere, quòd Deus causat visionẽ in intellectu creato concurrendo mere libere eo modo quo causaret in aliquo notitiã intuitiuã materiæ primę, ꝗ tunc esset obiectũ terminatiuũ talis notitię, sed nõ motiuum.

Con. 15. Decima quinta conclusio. De facto vna est visio, & vna fruitio diuinæ essentiæ in tribus personis. Patet, per Augu. lib. de Tri. dicentem. Neuter ostendi potest sine alio. Quod est intelligendum de potentia ordinata. Et loquitur de patre, & filio. Et ibidem tractat verba Philippi petentis patrem sibi ostendi, & responsionem Christi ad petitionem eius. Ad primum ar. patet ex tertio notabili in dicto. Ad secundum dicendũ, ꝙ cum Aug. dicit, quòd sola visio est tota merces, hoc non est intelligendum de visione præcise sumpta, sed cum suis concomitantibus, quæ sunt fruitio & tentio. Vel aliter dicendum, quòd visio dicitur tota merces, quantum ad intellectum, sed non quantum ad totam animam. Ad tertium dicendum, quòd potentiæ sufficit gradus suę specificę perfectionis. In eo enim saluatur tota natura speciei, & ideo vltra non appetit, & si appeteret Deo permittente diceretur non perfecte quietari, & eadem ratione posset quietari increatur a Deo non concurrente ad vlteriorem appetitum. Dicendum tamen, quòd quietatio attenditur in ordine ad appetitum specificę perfectionis, & nõ modi intrinseci. Ad quartũ dicendum, ꝙ licet capacitas voluntatis creatę sit finita subiectiue, nec perfici possit intrinsecę, nisi aliquo finito, est tñ infinita obiectiue, & terminatiue, quia videlicet actus eius terminari põt ad obiectũ ĩfinitũ, cuius est capax extrinsece. Ad quintũ dicendũ, ꝙ nihil est excedens capacitatẽ aĩę rõnalis in rõne obiecti, licet sit aliqd excedẽs ex natura rei, & ex conditione suæ entitatis

Ad sextum dicendũ, ꝙ non quælibet forma satiat potentiã, siue appetitũ materiæ. Tot.n.sunt potentialitates, & appetitus materię ad formas, quot sunt formæ in ea receptibiles. Et ideo vna forma satiat tantũ vnũ appetitũ eius: nulla ergo satiat totũ eius appetitum extensiue, nisi esset aliqua forma aliqua modo in se includens omnes tales formas. Ad probõnem aũt antecedentis dicendũ, ꝙ non est quies violenta, nisi quando quiescens inclinatur determinate ad opposi tum, sicut diceretur, de graui quiescente supra trabem, materia autem non inclinatur determinate ad aliquam vnam formam. Et ideo non quiescit violente sub aliqua. Ad septimum dicendum, quòd August. ibi loquitur de volitione appetitudinali secundum quam videlicet voluntas est prompta ad volendum actualiter beatitudinem si ei præsentetur ab intellectu. Præterea ipse loquitur de volitione concupiscentię, & non amicitię. Neutra autem istarum volitionum potest esse fruitio, sed sola volitio amicitiæ. Ad octauum dicendum, quòd finis vltimus licet necessario conueniat voluntati aptitudinaliter, non tamen actualiter. Nihil enim actualiter conuenit voluntati, nisi quia voluntas actualiter vult illud. Sola autem conuenientia aptitudinalis non sufficit ad fruitionem quæ nominat actum, licet secundum aliquos sufficiat ad delectationem. Ad nonum dicendum, quòd licet voluntas non possit nolle finem vltimum, potest tamen non velle. Et ad id quòd adducitur: dicendum, ꝙ illud repugnat, est ipsa voluntas quæ non est receptiua, nisi velle, vel nolle possibilis. Nolle aũt finẽ includit contradictionẽ, id.n.nõ est obiectũ possibile talis actus, quẽadmodũ si diceretur, ꝙ non est possibile sonum videri. Repugnat.n.ex ratione actus, & obiecti. Non est itaq; inconueniens dicere, ꝙ impossibile est finem esse obiectum odij, & beatitudinem fugæ, sicut etiã impossibile est, ꝙ miseria sit obiectum desiderij. Vnde dicit Aug. Miseri nõ solum esse volumus, sed & nequaquam velle possumus, licet ergo voluntas non possit nolle finem, potest tamen nõ velle suspendendo, videlicet omnem actum circa tale obiectum, quod fit per aliquẽ actum illicitum. Verbi gratia, volo non elicere actum, vel nolo elicere actũ circa tale obiectum. Est autem illud velle vel nolle actus elicitus quasi reflexus supra velle obiecti non qđ in est: sed, quod in esse potest, & quod ostenditur nõ in se, sed in obiecto ostenso, ꝙ natum est esse causa eius in aliquo genere principij. Ad decimũ ar. dicendũ, ꝙ in potentijs separatis nulla est ꝑ se difficultas, sed esse eis difficile, est esse eis impossibile. Et ideo dicendum, quòd voluntas ęque faciliter suspendit actum, & elicit licet ex parte virium sensitiuarum sint multę difficultates propter habitus, & passiones, quæ faciunt difficultatem homini, sed non voluntati, & inde tristaĩ homo in appetitu sensitiuo: sed non in voluntate. Et si dicatur, ꝙ habitus datur ad facilius operandum:

dum: ergo frustra poneretur habitus in voluntate si nullam habeat difficultatē. Dicendum, ꝙ habitus facit perfectius operari, sed non facilius in potentijs separatis, quēadmodum si motori cęli aderetur alius cōmotor, ille moueret velocius: sed tamē non facilius. Vtrum est tamen, quòd in potentijs coniunctis habitus facit facilius operari.

QVAESTIO XI.

Vtrum conscientia, & Sinderesis pertineat ad intellectum, an ad voluntatem.

Dur. 2. d. 39. q. 4. Scot. 2. d. 39. q. 1. 2. Tho. 1 p. q. 79. ar. 12. 13.

VNdecimo quæritur. Vtrum sinderesis, & conscientia sint in intellectu, vel in voluntate obligantes ad omne id quod dictant. Primo arguitur, quòd sint in voluntate. Sinderesis enim dicitur remurmurare contra malum; & conscientia remordere de malo: sed isti sunt actus voluntatis. igitur. Secundo arguitur, quod cōscientia obliget semper ad omne id, ꝙ dictat, quia super illo ad Ro. xiij. Omne, quod non est ex fide, peccatum est. di. glo a. Omne, quòd non est ex fide. i. omne, quòd est contra conscientiam. Vnde videtur suum dictū illud esse omne quod est contra conscientiam ædificat ad gehennam. Hoc autem non esset nisi oē illud quod dictat conscientia esset obligatorium igitur. Tertio arguitur. Lex obligat ad omne id quod dictat. Lex. n. dicitur aligando: sed secundum Damasc. conscientia est lex intellectus nostri. igitur. Quarto arguitur. Conscientia est quasi iudex noster. Tenetur autem subditus facere, quod iudex dictat. igitur. Contra. Sinderesis dicitur scintilla conscientiæ. Conscientia autem nominat scientiam. Vnde dicitur Ecclesiastes. Scit enim conscientia *Eccl. 7.*
tua, quia crebro maledixisti alijs. Scientia autem pertinet ad intellectum, ergo tam synderesis, quàm conscientia est in intellectu. Et quòd conscientia non semper obliget. Arguitur, quia conscientia potest aliquando dictare aliquid contra legem Dei. Nullus autem obligatur aliquid agere contra legem Dei. Primo notandum, quòd synderesis dicitur habere actum necessario tendentem in bonum, & resistentē *2. d. 39.*
malo. Ideo conuenienter dicis *q. 1. 2.*
Scot. quòd synderesis est habitus principiorum operabilium, qui semper est rectus, quia ex ratione terminorum virtute luminis naturalis, intellectus statim assentit huiusmodi principijs, & & tunc liberum arbitriū quantū est ex parte intellectus est sufficienter dispositum ad volēdum concorditer huiusmodi principijs. Et licet non velit libere, hoc est ratione alterius causæ partialis, scilicet voluntatis. Cōscientia vero est habitus ꝓprius conclusionis practicæ, secundū cuius actum nata est cōformari electio recta in agibilibus, & ita dr̄ stimulare ad bonum inquantum liberum arbitrium, tunc habet vnā causam partialem bene dispositam, & sequeretur semper

recta volitio, nisi esset defectus ex parte alterius causę partialis, id est, voluntatis. Secundo notandum, ꝙ conscientia formatur ex aliqua propositione particulari sumpta sub vniuersali regula agẽdorum, cuius est synderesis. Verbi gratia. Synderesis ponit maiorem, puta nullum illicitum est faciendum. Ratio vero, aut superior, aut inferior subsumit minorem, puta fornicatio est illicita, quia videlicet est à Deo prohibita secundum rationem superiorem, & quia inhonesta secundũ rationem inferiorem. Et deinde sequitur conclusio, quæ spectat ad conscientiam, videlicet, quod fornicatio non est facienda. Tertio notandum, quòd in synderesi non potest esse error cum sit de principijs per se notis. In conscientia vero contingit error. Minor enim propositio subsumpta, ex qua formatur conscientia non est per se nota, sed habet notificari per fidem, vel rationem inquirentem: ideo circa ipsam contingit error aliquando, quia ratio deficit in inquirẽdo, vel conferendo ex inconsideratione eorum, quæ consideranda sunt vel ex passione, quæ abducit iudicium rationis. Aliquãdo etiam, quia fidei non assentitur, non enim omnium est fides
2. Thes. 3. 2. ad Thessalonicen. tertio. Verbigratia. Synderesis dicit nunquam est faciendum illicitum, ratio vero errans dicit iuramentum semper esse illicitum, &c. quod dominus dicit Matthæ quinto. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, & tunc sequitur conclusio erronea, videlicet, ꝙ nunquam est iuramentum faciendum, & tunc hæc consideratio spectat ad conscientiam errantem. Quarto notandum, ꝙ secundum Bonauenturam conscietia potest dictare aliquid agẽdum tripliciter. Vno modo secũdum legem Dei, vt cum dictat, non esse furandum. Secũdo modo dictat aliquid preter legem Dei, vt si dictet necessarium esse ad salutem leuare festucam de terra. Tertio modo dictare potest aliquid contra legem Dei, vt si dictet furandum esse pro dando eleemosynam. Quinto notandum, ꝙ sicut dicit Durandus, aliud est obligari, & aliud iurari. Qui enim obligatur, tenetur, & debet facere id ad quod obligatur. Nullus autem tenetur facere illicitum, aut non debitum, & ideo obligatio nõ potest esse alicuius illiciti: nec etiam propriè loquendo, est obligatio simpliciter dicta liciti non debiti. Ille autem ligatur moraliter, qui sic est dispositus circa aliquod agibilè, quòd non potest licite procedere ad opus quemadmodum ille, qui est ligatus corporaliter, non potest incedere etiam in recta, & plena via. His præmissis, ponendæ sunt septem conclusiones. Prima est. Synderesis, & conscientia non pertinent ad voluntatem, sed ad intellectum. Probatur primo de synderesi, quia habet actum necessario tendentem in bonum. nihil autem tale potest esse in voluntate, quæ contingenter operatur. Secundo probatur de conscientia, quia actus eius, qui sunt testificare, accusare, & indicare pertinent ad intellectum. Secunda conclusio. Synderesis simpliciter

Mat. 5.

Con. 1

Con. 2.

plicitet obligat ad id quod dictat. Patet ex diffinitione sua in primo notabili. Est autem hoc sic intelligendum, quod synderesis obligationem ostendit. est enim quasi nuncius praeceptorum iuris naturalis.

Con. 3. Tertia conclu. Recta conscientia, quae scilicet dictat aliquid secundum legem Dei simpliciter obligat. Patet, quia est vera nuncia legis diuinae, quae est simpliciter obligatoria.

Con. 4. Quarta concl. Conscientia erronea, quae dictat aliquid praeter legem Dei obligat secūdū quid, scilicet manente illa conscientia, sed non simpliciter. Prima pars patet, quia conscientia sic dictans, offert suum dictamen voluntati, ac si esset de praecepto legis diuinae: ergo si quis faciat oppositum sic culpabilis est, ac si ageret contra pręceptum Dei. Illud enim quod hoc modo agitur, licet ex natura sui placeat Deo, tamen ex modo agendi sibi displicet, quoniam ex modo agendi est in contemptum Dei. Deus autem magis considerat modum actionis, & affectum agentis, quàm substantiam facti.

Con. 5. Quinta conclusio. Conscientia erronea dictans aliquid contra legem Dei, non obligat. Patet, quia nullus obligatur ad illicitum: sed talis conscientia dictat aliquid quod est illicitum, igitur.

Con. 6. Sexta conclusio. Conscientia erronea dictans aliquid contra legem Dei ligat hominem: patet, quia non potest licite agere, neque secundum conscientiam, neque contra. Quocunque enim modo agat, tunc peccat: licet autem tunc stante tali conscientia sit perplexus, non tamen est simpliciter perplexus, quia potest, & debet deponere talem conscientiam. Si autem ex seipso nescit iudicare debet consilium peritorum requirere, & si desit consilium humanum, debet per orationem ad Deum recurrere.

Con. 7. Septima conclusio. Neque synderesis, neque conscientia potest totaliter extingui. Patet, quia si sic hoc maxime esset in damnatis. Sed hoc non, quia damnati habent vermem conscientiae ex synderesi prodeuntem. Vnde Ezech. j. glosa. quòd scintilla conscientiae in camino non extinguetur. Ad primum argumentum dicendum, quòd synderesis remurmurat ostensiue, quia videlicet synderesis ostendit bonum esse faciendum, & malum fugiendum, & de ipso dolendum, & conscientia etiam ostendit quòd de malo perpetrato dolendum est. Ad secundum argumentum dicendum, ꝙ licet omne, quod fit contra conscientiam fit malum, non tamen sequitur, quod omne, quòd fit secundum conscientiam sit bonum. Et ideo non sequitur, quòd obliget. Ad tertium argumentum dicendum, quòd lex inferior non obligat, nisi pro quanto est conformis legi superior, scilicet naturali, & legi diuinae. Et conformiter dicendū est ad quartum.

De

De modo primariæ dispositionis.

ICTO de hominis qualitate maxime quo que ad animam, & potentias eius, & actus potentiarum. Nunc dicendum est de sua productionis modalitate. Vbi primo dicendum est de modo primariæ productionis. Secundo de modo primariæ dispositionis. Et tertio de modo primariæ locationis.

Vtrum anima primi hominis fuerit creata in corpore.

D. Tho. 1. 2. q. 18. ar. 3. Dur. 2. d. 17. q. 2. Sco. 2. d. 17. q. 1.

CIrca primum primo quæritur. Vtrum anima primi hominis fuerit creata in corpore? Primo arguitur, quòd non fuerit creata, quia eadem productione qua producitur compositum, ꝑducit & forma eius. Sicut enim dicit philosophus. Materia non fit, neque forma. Sed primus homo non fuit productus per creationem, quia formauit eũ Deus de limo terræ, vt habetur Gene. ij. ergo neque anima. Secundo arguitur, ꝙ nõ fuerit creata in corpore, quia opus creationis præcessit omnem diem. Corpus autem primi hominis factum est sexta die: ergo si anima fuerit creata, non tamen in corpore. Tertio arg. Prius est animam esse, quàm corpori inesse: igitur anima primi hominis, prius fuit creata, quàm esset in corpore. *7. Met.*

Contra est Magister sententiarum, exponens illud Gen. ij. Inspirauit in eo spiraculum vitæ, id est animam in corpore creauit. Notandum, quòd Origenes dicit omnes animas simul cum angelis a principio mundi fuisse creatas. Augus. autem de anima Adę loquitur dubitatiue, sic dicens. Si non inueniatur scriptura, quæ contradicat, videtur dicendum, ꝙ anima Adę fuerit a principio cum angelis creata, & postmodum voluntarie ad corpus accessisse ad ipsum administrandum. Sed in lib. de ecclesiasticis dogmatibus expresse dicit animã in corpore fuisse creatã. Vnde dicit, ꝙ aĩa creando infunditur, & infundendo creatur. *2. sen. d. 17.* *Super Gene. li. 7.*

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Potuit Deus animam hominis creare, antequam esset corpus formatum: sed tamẽ creata est de facto in corpore. Prima pars patet, quia omne habens esse absolutum quo per se existit, potest ab omni potente per se creari: sed anima est huiusmodi, vt patet quando est a corpore separata. Secunda pars probatur, quia Dei perfecta sunt opera, vt habetur Deuteron. Sed anima extra corpus est imperfecta. omnis enim pars separata a toto est imperfecta: ergo anima non est creata extra corpus. Item si anima fuerit creata antequam esset in corpore, cum tunc habuerit liberum arbitriũ potuit mereri, aut demereri: ergo fuisset cum bonis angelis beatificata, vel cum aliis damnata. Nõ enim videtur esse alia ratio de angelis, & de anima, quãtum ad hoc & sic non fuisset corpori vnita. Ad primum argum. dicendum, quòd maior est vera de forma, quę non habet propriam productionem: anima vero propriam productionem habet per quam *Con. 1.* *Deuterο. 32.*

habet

habet esse sibi proprium, quo secundum naturam præcedit compositum. Ad secundum argumētum dicendum, ꝙ maior est uera quantum ad entia creata, quę sunt completæ speciei, cuiusmodi sunt angeli, & cœlum empireum: & etiam quantum ad ipsam materiam, quæ est fundamentum, siue receptiuum formarum. Sed non oportuit animam, quæ non est ens completæ speciei, neque materiale principium rei completę, immo pars formalis naturæ humanæ, sic a principio produci. Ad tertium argumentum dicendum, quòd procedit de prioritate naturæ, & non temporis.

QVÆSTIO II.

Vtrum corpus Adæ conuenienter factum fuerit de limo terræ.

D. Tho. 1. p. q. 91. ar. 1.

SEcundo quæritur. Vtrum corpus Adæ conuenienter factū fuerit de limo terræ? Primo arg. quòd non: sic. Corpus hominis est nobilissimum cum informetur nobilissima forma. Sed corpus cœleste est nobilius, quàm terra: ergo potius fieri debuit corpus hominis ex corpore cœlesti, quàm ex terra. Secundo arguitur. Corpus hominis est cōpositum ex quattuor elementis: ergo non est magis ex limo terræ, quàm ex aere, & igne. Tertio argum. Inter elementa nobiliora sunt ignis, & aer, quæ sunt elementa superiora, ergo ex ipsis fieri debuit corpus hominis magis, quàm ex terra. Contra. Formauit Deus hominem de limo terrę. Et Eccle. 17. Creauit Deus hominem ex terra. Notanda sunt quinque præambula iuxta doctrinam Scot. in ij. sententiarum dist. 15. Primum est, quòd elementa non manent formaliter in mixto secundum substantias, siue formas substantiales. Patet, quia forma elementaris nata est constituere suppositum per se subsistens in genere substantiæ, ergo si in eodem mixto essent elementa secundum formas suas substantiales in ipso essent plura supposita, scilicet suppositum terræ suppositum aquę, & ignis, & aeris, quod videtur absurdum dicere. Secundum est, quòd corpus mixtum cuiusmodi est corpus humanum dicitur esse compositum ex elementis, non tanquam ex partibus sui: sed vt compositio dicitur naturalis conuenientia mixti cum ipsis elementis, quæ quidem cōuenientia non est elementi ad elementum quemadmodum color medius, puta rubor, dicitur componi ex extremis, quia naturalem habet conueniētiam cum ipsis extremis, quæ conuenientia nō est extremi ad extremū, sed non est compositio proprie dicta, vt tanquam ex partibus sui, immo rubor est æque simplex qualitas, sicut colores extremi. Tertium est, quòd non oportet quattuor elementa concurrere ad compositionem mixti, immo fieri potest mxitum ex vnico elemento, aut ex duobus tantum. Nam Gen. j. dicitur. Producant aquæ reptile. &c. Et Gen. ij. Formauit Deus hominem de limo terræ. Et tamen nihilominus tale corpus dicitur Gen. 2.

compositum

compositum ex quattuor elementis modo prædicto, licet dici possit, vt alias dictum est, quòd in auctoritatibus prædictis sumitur aqua & terra generaliter pro corpore elementari, vt alias dictum fuit, sed tamen modus dicendi precedens videtur conuenientior. Quartum est. Elementa non manent in mixto secundum suas qualitates. Non enim potest manere accidens naturaliter sine proprio subiecto: manent tamē secundum qualitates consimiles, & secundum dominum alicuius talis qualitatis. Dicitur aliquod elemētū prędominari in mixto, sicut in corpore humano dicitur terra dominari, quia ibi dominatur grauitas, quæ est qualitas motiua localiter conueniens terræ. Quintum est, quòd in corpore mixto dicū tur virtualiter manere, vel esse elementa eo ꝙ forma substantialis mixti in virtute sua, continet formas elemētares, quemadmodum anima intellectiua virtualiter continet animam vegetatiuam, & sensitiuam. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Conuenienter factum esse corpus Adæ de limo terræ. Probat magister Alexander de Balis, qa hoc maxime fuit conueniens ad hominis humiliationem, & reprimendum elationem, vt fieret ex vilissima materia, cuiusmodi est limus terræ. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ licet corpus cœleste sit nobilius quā terra, non est tamen ita conueniens propter actus animæ rationalis. Anima enim noticiam rerum accipit per sensus, quorū organa non possunt esse ex corpore cœlesti cum sit naturæ impassibilis, & oportet organa sensuum pati ab obiectis. Ad secundum, & tertium, satis patet responsio ex dictis.

Utrum corpus Euæ factum fuerit de costa viri.

D.Tho.1.p.q.92.ar.3. Henr.quodl. 7.q.9.Dur.2.d.44.q.1.

TErtio quæritur. Vtrum corpus Euæ fuerit factum de costa Adę secundum rationem seminalem? Primo arguitur, quòd non sit factum de costa Adę, qa nihil erit superfluum in Adam. Inconueniens enim est dicere, quòd in primis operibus Dei fuerit aliquid superfluum, ergo si fuerit illa costa separata de Adam, sequitur, quòd mansit imperfectus, quod est inconueniēs dicere. Secundo argum. Aut factum est corpus Euæ de costa Adæ per additionem, alterius materiæ, vel sine. Si dicatur primum sequitur, quòd corpus Euę magis deberet dici factum ex illa alia materia, quàm de costa. Nec potest dici secundum, quia illa costa erat, multo minor quàm corpus Euæ. Tertio arguitur, quòd fuerit factum secundum rationum seminalem, quia dicit Aug. 6. super Genes. quando omnia creata sunt simul, tunc corpora Adę, & Euę facta fuerunt secundum potentiam tanquam seminaliter mundo inditam. Contra. Quòd fit per rationem seminalem de aliquo naturaliter fit. Sed corpus Euę non potuit naturaliter fieri de costa Adę. igitur. Notanda sunt

quattuor

quattuor præambula. Primum est, ꝙ ratio seminalis non est ipsa materia, aut potentia passiua eius. Probat Sco. quia dicit Augustinus, quod Leui fuit in Abraham, & similiter Christus fuit in Abraham, secundum Apostolum ad Hebræos. vij. Sed diuersi mode, quia Leui fuit in Abrahã ſm rationẽ seminalẽ. Et ideo dicitur fuisse in lũbis paternis, ſm Apostolũ ibidem. Christus vero non fuit in Abraham secundum rationẽ seminalẽ, sed tãtũ secundũ corpulentã substãtiã. Vterq; tamen fuit in Abraham secundum materiam, siue potentiam passiuam materiæ. Secundum est, quòd semen dicitur corpus imperfectum productum a generante non intentum a natura propter se, sed tantum propter aliud: ut videlicet sit via ascendendi ad formas perfectiores, & tandem generetur ex ipso aliquid simile agenti. Ratio uero seminalis dicitur forma substantialis seminis, vel qualitas necessario consequens formam seminis. Tertium est, quòd semen non potest dici principium actiuum formæ geniti, cum forma geniti sit perfectior forma seminis, & aliquando ante generationem talis formæ iam est corruptum semen. Potest tamen dici, quòd semen se habet in ratione principii dispositiui materię, quod pertinet ad genus principii effectiui. Sed tunc dubium est cum enim semen sit vniforme, & vnigeneum, & materia etiam ex qua fit genitum sit vniformis a principio, quomodo causari potest diuersitas, organorum in corpore animalis. Dicit autem Scotus, hic recurrendum esse ad virtutem diuinam, sicut etiam recurrit Auerrois in secundo cœli, & mundi. Et ideo etiam Galienus dicit virtutes seminum esse diuinas. Virtus itaque, quæ causat diuersitatem organorum in corpore animalis est agens diforme, & videtur esse virtus corporis cęlestis consone agentis diuinæ voluntati. Nec tamen dici potest, vt videtur, quòd cœlum possit esse causa productiua formæ animalis cum multæ formę animalium videantur esse nobiliores forma cęli propter quod, vt dictum est recurrendum est ad virtutem Dei. Quartum est, quòd differentia est inter rationem primordialem, obedientialem, naturalem & seminalem. Ratio enim primordialis, est ratio ydealis in mente primi. Ratio vero obedientialis, est potentia passiua creaturæ respectu Dei. Ratio vero naturalis est potentia actiua, vel passiua secundum quàm aliquid naturaliter fit. Ratio vero seminalis contrahit rationem naturalem. Omnis enim ratio seminalis, est naturalis, sed non econtra, immo illa sola, quæ est in semine.

Super Gene. li. 10.

His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est, conuenienter facta est mulier de viro. Probat Doctor sanctus in prima parte, quæstione nonagesima sexta: tum quia hoc fuit conueniens ad seruandam dignitatem viri, vt videlicet esset principium totius suæ speciei, sicut Deus est principium totius vniuersi: tum quia hoc fuit conueniens ad seruandam mutuam

Con. 1.

1. p. q. 96. arg. 3.

mutuam dilectionem inter virum & mulierem, tum etiã quia per hoc conuenienter significatur, quod ecclesia originatur a Christo. Iuxta quòd dicit Apos. Sacramentum hoc magnum est scilicet matrimonium, ergo aũt dico in Christo, & in ecclesia.

Eph.5.

Con.2. Secunda concl. Conuenienter facta est mulier de costa viri. Probat doctor sanctus ibidem, quia per hoc conuenienter designatur amicabilis, & socialis cõmunicatio inter virum & mulierem. Non enim debuit mulier dominari viro: ideo non est facta de capite. Nec despici a viro tãquam seruiliter subiecta: ideo non est facta de pedibus.

Con.3. Tertia conclu. Corpus mulieris non est factum de costa Adæ secũdum rationem seminalem. Patet, quia secundum philosophum, ratio seminalis non attẽditur secundum quamcunq; potentiam, sed solum secũdũ potentiam proximam, quando videlicet ex aliquo proxime, & per vnum processum potest res formari. Nihil autẽ tale erit in costa Adæ, respectu corporis Euæ, neque enim per quamcunq; transmutationem, neq; per plures potuit illa costa naturaliter conuerti in corpus Euæ, sed sola diuina virtute. Ad primum argumentum dicendum, quòd illa costa non erat superflua Adę secundum rationem speciei, licet secundum rationem indiuidui. Ad secundum argumentum dici potest, quòd ex sola costa per diuinam virtutem fieri potuit totum corpus Euæ, quemadmodum per diuinam virtutem modica panis portio conuertitur in totum corpus Christi. Aliqui aũt dicũt, ꝙ hoc factum fuit per additionem materię, vel tunc, vel prius creatæ. Ad tertiũ argumentum dicendum, ꝙ Augustinus loqtur de potentia obedientiali, tantum quę nõ potest proprie dici ratio seminalis.

5.Met.

De modo primariæ dispositionis.

Vtrum in statu Innocentiæ fuissent omnes homines æquales.

D.Tho.1.p.q.96.ar.2.3.4.

Circa secundum, videlicet, quod est de modo primarię dispositionis in natura humana. Primo quęritur. Vtrum in statu innocentiæ fuissent omnes homines æquales dominantes omnibus cęteris creaturis. Primo arguitur, quòd fuissent æquales, quia dicit Gregorius. Vbi non delinquimus omnes pares sumus. Secundo arguitur. Similitudo, & æqualitas est causa amicitiæ. Iuxta illud Ecclesiast. Omne animal diligit sibi similem, sed in statu innocentiæ fuisset maxima amicitia, ergo & æqualitas. Tertio arguitur, quod homo non habuisset dominium super omnes alias creaturas, quia non potuisset immutare cursum corporum cœlestium. Hoc enim solus Dei est, vt dicit August. in epistola ad Policarp. Non potuisset etiam transmutare materiã de forma in formam. Nam sicut dicit Augusti. Materia etiam non subiicitur angelis ad nutum, ergo nec hominum. Contra. Dicit Augusti. Noluit Deus a principio hominem, nisi irrationabilibus dominari non hominem

Eccle. 13.

De Tri. libr.3.

minē homini, sed hominē pecori. ꝙ autem non fuissent omnes æquales, sic arguitur, quia inter eos fuisset ordo. Nam vt dicit Apo. Ad Roma. quæ a Deo sunt, ordinata sunt. vbi autem est omnimoda paritas non est ordo. Primo notandum, quòd in statu innocentiæ potuit esse disparitas, tam ex parte animæ, quam ex parte corporis. Patet de primo, quia tunc operati fuissent homines ex libero arbitrio, & non ex necessitate. ideo plus ꝓfecisset vnus, quam alius in scientia & iustitia. De secundo, patet, qa nihil prohibet dicere, quòd propter diuersam dispositionem aeris, aut diuersum aspectum siderum generati fuissent aliqui robustiores alijs, & maiores, atque pulchriores. In nullis tamē fuisset aliquis defectus vitiosus, aut vituperabilis, neque vitiositate naturę, neque culpæ. Secundo notandum, quòd duplex est dominium. Vnum est dominium coerciuè potestatis, quo videlicet dominatur aliquis alicui, vt seruo quo videlicet vtitur ad vtilitatem sui, scilicet dominantis. Aliud est dñium dilectiuè benignitatis, siue gubernatiuè auctoritatis, quo videlicet dñatur aliquis alicui, vt libero ipsum, videlicet gubernando ad vtilitatem ipsius liberi. Sicut.n. habetur. Liber dicitur, qui est gratia sui, vel etiam ordinando gubernationem illam ad bonū cōmunem. Tertio notandum, ꝙ in homine est quattuor considerare, videlicet rationē in qua conuenit cum Angelus, & potētias sensitiuas in quibus cōuenit cum brutis, vires naturales in quibus conuenit cum plātis, & corpus in quo conuenit cum rebus inanimatis. Ratio autem habet modum dominatis, nec alicui subiicitur in homine: ideo in statu innocentiæ, non habuisset homo dominium super Angelos. Vnde quod dicitur. Præsit vniuersæ creaturæ. Intelligendum est, q̄ non est ad imaginem Dei. Vires autem sēnsitiuè, puta vis irascibilis, & cōcupiscibilis natę sunt obedire rōni, & eis habet ratio imperare: ideo in statu innocētiæ homo dominatus fuisset cæteris animalibus imperando. Viribus autem naturalibus ac etiam corporis non dominatur ratio imperando, sed vtendo: ideo dñatus fuisset homo plantis, & rebus inanimatis non per imperium & immutationē, sed absque difficultate in eis vtendo in bonum suum.

ad Ro. 13. | Ecc 13. | 1. Met. 2.c.15. | De Tr br.3 (margin notes)

His pręmissis ponēdæ, sūt tres conclusiones. Prima est. In statu innocētiæ, nō fuissent omnes ęquales. Patet, ex primo notabili. Con. 1.

Secunda conclusio. In illo statu, non habuisset homo dominiū coerciuè potestatis super hominem: sed bene dominium gubernatiuè directionis. Primum patet quia quòd aliquis subiiciatur, vt seruus hoc pertinet ad pęnam, quę nō debuit esse ante culpam. Secundum patet, quia in illo statu fuisset socialis cōmunicatio. Homo enim est naturaliter animal sociale: ergo tunc fuisset aliquis pręsidens, qui haberet alios dirigere ad bonum communitatis. Con. 2.

Tertia conclusio in statu innocentiæ habuisset homo dominium super omnes creaturas irrationales. Con. 3.

Gene. 1. (margin note)

tionales. Patet satis ex tertio notabili.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ Greg. intendit solum excludere disparitatem, quæ est ex diuersitate iustitiæ, & iniustitię ex qua contingit, ꝙ aliqui sint sub aliis pœnaliter coercendi.

2 Ad secundum arg. dicendū, ꝙ æqualitas est cā, ꝙ amicitia sit ęqualis. Sed tñ pōt esse amicitia maior inter inæquales q̃ inter ęquales. licet inæqualiter exhibeatur, sicut pater plus diligit filiū naturaliter, q̃ fratrem. Filius tñ non tm̄ diligit patrem naturaliter quantum diligitur a patre.

3 Ad tertium arg. satis, patet responsio, ex tertio notabili.

Vtrum in statu innocentiæ, corpora hominum fuissent passibilia.

D. Tho. 1. p. q. 97. ar. 2. Sco. 2. d. 19. q. 1. Dur. 2. A. 19. q. 2.

SEcundo queritur. Vtrū in statu innocētiæ fuissent corpora hominū īmortalia, & ī passibilia?

1 Primo arg. ꝙ non. sic. Oē gñabile est corruptibile: ut habetur. *1. de cæ. t. c. 131.* Sed in illo statu fuissent hoīes gñabiles, & incorruptibiles. igr.

2 Secundo arg. Oē nutribile est corruptibile. Nutritio. n. ordinaī ad reparationem deperditi: sed corpus hominis tunc fuisset nutribile: Vnde primo homini dictum est. De omni ligno paradisi comede. igitur. *Gene. 2.*

3 Tertio arg. secundum philosophum. Sentire est, quoddā pati. *2. de an. t. c. 115.* Sed in statu innocentiæ, fuisset corpus hominis sensitiuum: ergo & passibile.

ad Ro. 5 Contra. Ad Romā, ꝙ per peccatum mors intrauit in mundū. Primo notandum est, ꝙ mortale dr̄, quod est aptum natū, siue potens mori. Immortale vero dr̄ p negationem mortalitatis. Sed illa negatio potest dupliciter intelligi. Vno modo negando aptitudinē, siue potētiam moriendi, & sic immortale idem est, ꝙ nō potens mori. Alio modo negando actum moriendi tm̄; & sic immortale idem est, ꝙ potens non mori. Secūdo notandū, ꝙ homo ſm diuersos status diuersimodè se habet ad posse mori, & nō posse. Est. n. triplex status naturę humanę, vt dicit Hugo. Primus est status naturę institutę in quo poterat homo mori, & non mori. *Libr. de sacramētis.* Secundus est status naturę lapsæ, in quo hō pōt mori: sed nō potest non mori. Tertius est status naturæ glorificatę, in quo homo non potest mori. Tertio notandum, ꝙ triplex ex passiuo. Quædam est passio immutatiua tm̄, quę. s. est perfectiua: sed nō abiectiua conuenientis, neque læsiua subiecti cuiusmodi ē receptio speciei sensibilis in organo. Secūda est passio immutatiua, & abiectiua conuenientis: sed non læsiua subiecti, aut afflictiua cuiusmodi est aliqualis consumptio humidi radicalis. Tertia est passio īmutatiua, & abiectiua conuenientis ac ēt lęsiua, siue afflictiua subiecti cuiusmodi esset notabilis consumptio humidi radicalis, aut excessiua minutio sanguinis.

His præmissis ponendæ sunt septem conclusiones. Prima est. Homo in statu innocentię ex natura sua erat mortalis. Patet, qa calor naturalis poterat agēdo in humidum

humidum radicale id cõsummere ad cuius consumptionem sequeretur ẽt extinctio caloris, & mors. Patet per exẽplum de igne & oleo. Item omne agens physicum in agendo repatitur: & sic per continuam actionem debilitatur, & tandem consumitur: ergo calor naturalis agendo in humidum radicale, ac etiam agẽdo in nutrimentum superadditum conuertendo illud in substantiã aliti tandem fuisset debilitatus, & consumptus. Et si dicatur, ꝙ fuisset facta restauratio ꝑ æsum ligni vitæ. Contra. Arguitur, q̃a non poterat fieri talis restauratio, nisi per conuersionem illius ligni vitę in substantiam aliti. Sed id conuersum non potest esse fortius: immo debilius, q̃ conuertens: ergo tandem oporteret ipsum corpus alitum deficere: q̃a videlicet tandẽ alteraretur alteratione improportionata formę quemadmodum si aqua infundatur vino: vinum quidem conuertit aquã in prima vice potest ẽt conuertere secunda & tertia: sed tamen continuè debilitatur virtus vini, & tãdem adeo erit debilis virtus vini, vt tandẽ nõ possit amplius aquã conuertere in vinum: immo corrumpetur vinũ.

Con. 2. Secunda conclusio. In statu innocentiæ corpus hominis non erat immortale. i. non potẽs mori. Patet per experientiam, quia mortuum est. Hæc. n. immortalitas est immortalitas gloriæ, quę non potest competere viatori.

Con. 3. Tertia conclusio. In statu innocentiæ corpus hominis erat immortale, idest potens nõ mori. Patet quia poterat non peccare, & si nõ peccasset non fuisset mortuus. Vnde dicit dñs Adæ. In quacunq; die comederis, morte morieris, idest morti obnoxius eris. Ex quo sequitur, quòd si non comedisset non mortuus non fuisset. Vnde credendũ est, vt dicit Scotus, quod anteq̃ corpus hominis fuisset alteratum alteratione improportionata aĩæ translatus fuisset homo in paradisum cœlestem: & tunc factus fuisset omnino ĩmortalis, idest non potens mori. Gene. 2.

Con. 4. Quarta conclusio. Immortalitas in statu innocentiæ non erat per naturam, sed per gratiam. Patet per August. super Genesis dicẽtem. Creauit Deus hominem immortalem non ex conditione naturę, sed ex beneficio conditoris. Item si probatur. Omnis proprietas naturalis semper consequitur suum subiectum: sed ista immortalitas non remãsit in homine post peccatum: ergo non erat ei naturalis.

Con. 5. Quinta conclusio. Corpus hominis in illo statu erat possibile passione immutatiua. Patet per tertiũ argumentum adductũ in pede quæstionis.

Con. 6. Sexta conclusio. Corpus hoĩs tunc erat passibile passione immutatiua, & abiectiua conueniẽtis. Patet, quia per actionẽ caloris naturalis fiebat in eo aliqua consumptio humidi radicalis.

Con. 7. Septima conclus. Corpus hominis tunc nõ erat passibile passione læsiua, aut afflictiua: patet, quia poterat ipsæ homo, & debebat in illo statu cauere a læsiuis, & afflictiuis: & Deus etiã preseruasset eũ ab omnibus nociuis. vnde non fuisset in eo tãta consumptio humidi radicalis:

vt exinde sequeretur fames, aut sitis.

1 Ad primū argu.conceditur, ꝙ corpus hominis tunc erat corruptibile: sed illa potentia non fuisset reducta ad actum, quia tandē translatus fuisset in paradisum antequā ueniret ad mortē. Aliq aūt dicūt, ꝙ præseruatus fuisset a morte ꝑ fructum ligni vitę: sed non vř, ꝙ in perpetuum potuisset præseruari per illum: fructū quamuis potuisset diu viuere.

2 Ad secundum argu.dicendum est similiter.

3 Ad tertium argu.patet, ex tertio notabili.

Vtrum in statu innocentiæ filij nati fuissent in iustitia confirmati, & omnes electi.

Tho.1.p.q.100.art.1. Scot.2.d.20.q.1.Dur.2.d.20.q.5.

Tertio qꝛritur. Vtrum in statu innocentiæ filij nati fuissent in iustitia confirmati, & omnes electi: Arguitur, ꝙ oēs nati fuissent confirmati in iustitia, quia dicit Ansel. Si primi parentes, sic vixissent, & primo tentati nō peccassent: sic in iustitia cū sua ꝓgenie cōfirmati fuissent, vt iā vlterius peccare non possent. *li.Cur. Deus homo.*

Contra. Filii nati fuissent pro tempore viatores: ergo non fuissent confirmati. Notandū vt di. Sco. ꝙ aliquis pōt dici confirmatus in iustitia dupliciter. Vno modo, quia non potest peccare eo modo quo non posset peccare competit beatis de quo alias dicetur. Alio modo, quia de facto non peccat, nec peccabit.

1 Hoc breuiter præmisso ponēdæ sunt quinque conclusiones, Prima est. In statu innocētię nō fuissent filii confirmati primo modo. Patet, quia si sic certi fuissent, & securi de sua beatitudine, quod non potest competere uiatori. Maxima.n. pars beatitudinis est certitudo, siue securitas. Et probatur cōsequētia, qa si sic fuissent cōfirmati, ꝙ nō possent peccare hoc fuisset ab eis scibile quemadmodum ex opposito nūc scimus nos posse peccare. *Con.1.*

Secunda cōcl. Filij nati fuisset cū iustitia originali. Probatur, qa iustitia originalis non erat donū personale: sed erat donum naturę specificè primo datū ipsi Adæ pro se, & sua posteritate, nisi eā per culpam suam amisisset. *Con.2.*

Tertia concl. Filij non habuissent iustitiam originalem per transfusionē parentis, neque ex eius merito. Probatur quia, quod est cōe toti speciei non conuenit vni indiuiduo per medium alterius. Huiusmodi autem iustitia erat donū cōe ipsius naturę humanę non quidem sibi naturaliter conueniens, sed ex gratuito beneficio conditoris, vnicuique ergo filiorum data fuisset ex mera liberalitate Dei. *Con.3.*

Quarta conclusio. Filij nati non statim fuissent in iustitia cōfirmati: sed postq̄ uicissent primam tentationē. Patet, quia nō habuissent perfectiorē iustitiā, q̄ Adam. Adam autem non statim fuit in iustitia confirmatus: sed confirmatus fuisset si primæ tentationi restitisset. Confirmatus inq̄ non sic, ꝙ nō posset peccare: sed quia nūquàm postea peccasset. Et sic dicendum est de filijs. Et si quæratur. An filij mox nati fuissent perfecti in quantitate *Con.4.*

tate in vſu membrorum, & in ſcientia. Licet multi multipliciter loquantur: tñ veriſimilius uidetur, ꝙ mox nati non habuiſſent perfectam quantitatem corporis: ſed proceſſu temporis ad eam perueniſſent. Hæc eſt enim naturæ conditio, vt procedat de imperfecto ad perfectũ. Non habuiſſent ẽt vſum mẽbrorũ quantum ad oẽs actus, ſed ſolum quãtum ad actus conuenientes, & neceſſarios infantili ętati. Nec habuiſſent etiã perfectum rationis uſum quantũ ad oĩa: ſed cognouiſſent quid eſſet cõueniẽs, vel nociuum eis pro tunc. nam & agniculus ſtatim natus, cognoſcit matrem, & fugit lupum. Nõ habuiſſent ergo ſcientiam perfectam: ſed eam proceſſu temporis, ſine difficultate acquiſiuiſſent inueniendo, & addiſcendo. Licet autẽ a primordio habuiſſent iuſtitiam quantam ad habitum, non tamen quãtum ad plenum executionis actum.

Con. 5. Quinta concl. In ſtatu innocẽtię illi ſoli nati fuiſſent, qui modo ſunt electi. Patet per Grego. dicentem. Si primum parentem nulla peccati putredo corrupiſſet, nequaq̃ ex ſe filios gehennę generaſſe. Hoc autem ſic declarat. Sco. quia omnis ordinatè uolens, primo vult finẽ, & deinde ea, quę ſunt ad finẽ, ſm ꝙ magis uel minus ſunt propinqua fini: ergo Deus qui eſt ordinatè volens, primo vult ſeipſum, tãq̃ vltimũ finem. Deinde vult communicationẽ beatificam ſuę bonitatis rationali creaturę, tanq̃ eius optimum bonum, & deinde gratiam per quam habet peruenire ad tale bonum. Minus aũt principaliter vult talẽ electum, naſciturum eſſe ex tali patre: licet ergo nunc multi electi naſcantur ex parentibus reprobis, tamen idẽ numero nati fuiſſent ex aliis parentibus, ſcilicet electis. Idem enim homo in numero non ſolum, ſm animam: ſed etiam ſecundum corpus, poteſt eſſe a diuerſis generantibus: corpus enim organicum ad hoc, ꝙ ſi idem numero non requirit, ꝙ ſit idem agens in numero: ſed ſufficit, quòd ſit eadem materia in numero. Præterea etiam dicit Sco. ꝙ forte tunc perſonæ humanę, quæ nunc ſunt fœminę fuiſſent viri, aut ecõtra & tamẽ eſſet eadem perſona in numero. Nam ſecundum philoſopum. Mas & fœmina differũt tantum accidentaliter, & non ſecũdum ſpeciem. Sicut ergo ſexus non facit differentiam in ſpecie: ſic neque hic ſexus facit differentiã in perſona

Moral. lib. 4.

Met. 10.

1 Ad argu. dicendum, quòd iõ Anſelm. dicit, ꝙ vlterius peccare non poſſent, quia non haberent potẽtiam proximam ad peccandum: habuiſſent enim multa impedimenta nè peccarent videlicet ſollicitam doctrinam parentum, & iuſtitiam originalem & ſpecialem quandã Dei prouidentiam. Sed tamen ſimpliciter loquendo peccare potuiſſent occurrente inductiuo.

De modo primariæ locationis.

Vtrum primus homo conuenienter locatus fuerit in paradiſo.

D.Tho.1 p.q.102.ar.1.& 2.Dur.2. d.17.q.3.Sco.2.d.17.q.2.

CIRCA tertium, quod est de modo primariæ locationis. Quæritur. Vtrum primus homo conuenienter locatus fuerit in paradiso terrestri. Arguitur quòd non, quia non fuit ibi factus. Contra Gen. 2. Tulit Dominus Deus hominem & posuit eum in paradiso. Primo notandum, quod de paradiso terrestri multi multa dicunt, & quantum ad altitudinem: & quã tum ad latitudinem: & quantum ad situationem: sed hæc omnia multum sunt nobis incerta & dubia. Hoc autem pro certo tenendum est, quòd paradisus terrestris locus est amenissimus in terra fructiferis arboribus consitus conueniens habitationi humanæ, tam pro statu naturæ institutæ, quàm pro statu naturæ lapsę. De primo patet in Adam, & Eua. Gen. 2. De secundo patet in Enoch. Gen. 4. & Ecclesiastici 44. & in Helya. 4. Regũ. 2. nec enim hic oportet recurrere ad miraculũ, cum nulla videatur necessitas, quę autem sit ratio, vel causa conuenientiæ talis, vel temperamenti loci, melius videtur silentio prętereundum, quàm aliquid diffinitiuæ asserendum, cũ de hoc, aut etiam de situ, vel latitudine, aut altitudine paradisi terrestris nihil sit in spirituali reuelatum, nec aliquid per experientiam cognitum, nec etiam aliquid ratione naturali diiudicandum. Secundo notandum ꝙ secundum Augustinum super Gen. ad[a], quod dicitur Gene. 2. Tulit Deus hominem, & posuit eum in paradiso, vt operaretur & custodiret illum. Potest dupliciter intelligi. Vno modo sic: vt ipse Deus operaretur illum, scilicet hominem, operaretur inquantum hominem semper iustificando. Sicut enim cessãte influentia luminis statim aer obtenebratur: sic cessante Dei operatione statim homo amitteret iustitiam & gratiã, & custodiret ipsum hominem a malo. Alio modo sic, vt ipse homo operaretur, nec tamen esset ipsa operatio laboriosa, sed iocunda propter experientiam virtutis naturæ, & custodiret illum, scilicet paradisum non ab insultu inimicorum, sed sibijpsi custodiret illum, ne peccando amitteret. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Conuenienter factus est primus homo extra paradisum, & conuenienter ibi locatus, & post peccatum conueniẽter inde eiectus. Prima pars probatur, quia per hoc magis inducitur homo ad recognoscendum beneficium Dei gratuitum, si enim ĩ paradiso factus fuisset poterat ei videri, ꝙ locus ille sibi debebatur ex naturę suę conditione. Itẽ ꝑ hoc inducebatur ad cognoscendum, quòd ibi nõ positus est ad perpetuo manendũ, sed ad temporaliter peregrinandum. Secũda pars probatur, quia homini puro & innocenti debetur locus purus, & ĩnocuus, cuiusmodi erat paradisus ille. Tertia pars patet, quia per hoc inducitur homo ad recognoscendũ quanta spiritualia bona per peccatum perdiderit. Ad argu. patet ex dictis.

De

De assimilatione hominis ad Deum.

Vtrum in homine sit imago Trinitatis.

D. Tho. 1. p. q. 93. arti. 1. Scot. 2. d. 16. q. 1.

DIcto de hominis qualitate maxime secundum animã, & de primariꝫ productionis modalitate. Restat in hac parte dicendum, de assimilationis eius ad Deum sublimitate, siue dignitate, quæ maxime in hoc cõsistit, quod homo factus est ad imaginem Dei. vbi. Quæritur. Vtrũ in hoïe secundum animã sit distincte imago Trinitatis.

1 Primo arg. ꝙ non, quia si sic cum imago repræsentet distincte, id cuius est imago, sequeret̃, ꝙ ex anima naturaliter cognita, posset naturaliter cognosci mysteriũ Trin. quod est falsum.

2 Secundo arg. Nihil est in anima, quod magis repræsentet totam Trinitatem. Antecedens patet, quia pater est memoria, intelligentia, & voluntas, & filius, similiter, & Spiritussanctus.

3 Tertio arg. Tres personæ diuinę realiter distinguuntur, sed in aïa non sunt aliqua tria realiter distincta. igitur. Minor probatur, q͂a dicit Aug. x. de Trin. ꝙ ista tria, memoria, intelligẽtia, & voluntas, sunt vna substantia. Et si dicatur, ꝙ in anima sunt actus realiter distincti, hoc nõ vr̃ sufficere. Cum enim imago Trinitatis in anima sit perpetua, nõ potest consistere in actibus, qui non semper insunt.

Contra, dicit dn̄s. Faciamus hoïem ad imaginẽ, & similitudinẽ nr̃am. *Gen. 1.* Primo notandũ, ꝙ ad imaginem tria requiruntur. Primum est, ꝙ sit similitudo repræsentatiua rei, cuius ẽ imago. Secundũ est, ꝙ repræsentet ꝭm totum, & in hoc differt a vestigio, vt alias dictum est cum de vestigio quęreret̃. Tertiũ est imitatio, siue essentialis ordo, respectu rei, cuius est imago. Vnde vnũ ouum quantũcunqꝫ sit alteri simile, nõ tñ dicit̃ eius imago. Secundo notandum, ꝙ conceptus alicuius personæ, est quasi partialis. Conceptus vero totius Trinitatis, quasi totalis. Oportet igitur, ꝙ id quod est imago Trinitatis, repręsentet eam ꝭm totalem conceptum. Oportet igitur, vt repræsentet distinctionem personarum, & vnitatem essentiæ, ac etiam personarum originem, per quã sit distinctio realis ipsarum. Et præter ea requiritur imitatio quædã respectu ipsius Trinitatis. Tertio notandum, quòd in nobis experimur esse actũ intellectionis, & actum volitionis, & istos actus esse in potestate nostra quando obiectum est præsens. Vnde secũdo de anima dicitur, quòd intelligimus quando volumus. Oportet igitur in nobis esse potentias, quę sint principia actiua istorũ actuum. Nec põt idẽ sub eadem ratione esse principiũ istorũ actuum cũ sint diuersæ rationis. Quarto notandum, quòd in anima nostra est aliq̃d, quod est actus primus, respectu actuum secundorum, qui sunt intellectio, & volitio, & illud est ipsa anima, siue potẽtia

intellectiua eius habens obiectum sibi præsens. Est etiam aliquid, quod est receptiuum intellectionis, & habens ipsam intellectionē, & etiā aliqd habens actualē volitionē. Primū dr̄ memoria. Secundum intelligentia. Tertium voluntas, prout assignat Augustinus, vbi debet sumi memoria pro ipsa anima, vt habet duplicem fœcunditatem, scilicet intellectiuam, & volitiuam, prout, videlicet est in actu primo perfecto respectu vtriusque actus secundi, & sic habet perfecte rationem parentis. Intelligentia vero nominat intellectum sub actu intelligendi. Et voluntas ibi sumitur pro potentia volitiua sub actu volendi. Ponit etiā Augustinus. ix. de Trin. aliam assignationem, videlicet in his tribus mens: notitia, & amor, quę sunt accipienda, & exponenda sicut prædicta tria.

De Tri. libr. 10. c. 13.

Quinto notādum, quòd aīa pōt cōparari ad triplex obiectū, videlicet ad ipsum Deum ad seipsam: vel etiam ad angelum, & ad id, quòd est ea inferius.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt tres conclusiones. Prima est, neque in actibus primis, neque in actibus secundis præcise consistit in anima imago Trinitatis, patet, quia actus primi sunt duo tantum: videlicet potentia intellectiua, & potentia volitiua. Actus etiā secundi sunt duo tantum, scilicet intellectio, & volitio, ergo nō est ibi Trinitas: sed dualitas tātū. Item, licet in actibus primis sit consubstantialitas: tamen non est realis distinctio, & ordo, & licet in actibus secundis sit distinctio, & ordo, non est tn̄ consubstantialitas.

Con. 2. Secunda conclusio. In actibus primis prout sunt sub actibus secūdis cōsistit imago Trinitatis. Patet, qa est ibi consubstātialitas quātum ad realitates actuū primorū, quæ sunt ex parte aīæ: & est realis distinctio, & ordo ex parte actuum secundorum.

Con. 3. Tertia conclusio. Perfectissima, & maxime expressiua imago Trinitatis est in anima respectu Dei, vt obiecti: minus autē perfecta imago est respectu ipsius animæ, vel angeli. Quando vero anima habet aliquid seipsa inferius pro obiecto, non est ibi proprie, & expresse imago diuinæ Trinitatis, licet sit aliqualis imago, & imperfecta. Prima pars patet, quia quando anima habet Deum pro obiecto, tunc est similitudo ad Deum non solum propter tria prædicta quantum ad rōnes eorū in se: sed etiā ea parte, quia ipsi actus assimilātur obiecto, actus enim est vere similitudo obiecti. Secunda pars patet, quia tunc similitudo illa, licet non sit a Deo tanquam ab obiecto proximo, est tamen ab eius imagine in qua cognoscitur Deus. Tertia pars patet, quia nullum obiectum inferius anima est imago diuinæ Trinitatis respectu cuius principaliter, & respectu imaginis eius secundario est illa similitudo, q̄ est in imagine ab obiecto. Ideo quantum ad illam similitudinem, quæ est in actibus ab obiecto, non est imago Trinitatis in anima, quādo habet obiectum inferius seipsa. Vnde Augustinus non ponit imaginem aliquam esse. Et tamen, quia tunc reperiuntur illa

tria superius dicta in quibus est realis distinctio, & etiā consubstātialitas modo superius dicto, ideo est ibi aliqualis imago, licet non quantum ad illam similitudinem, quæ est ex obiecto.

1 Ad primum argumentum negatur consequentia, quia omnia illa in quibus consistit imago, possunt esse, & sunt vna persona. Et ideo licet valeant ad persuadendum Trinitatem credenti, tamen non valent ad concludendum eam non credenti.

2 Ad 2m arg. Negatur antecedens. Et ad probationem negatur consequentia, quia licet pater sit memoria intelligentia, & voluntas, & similiter filius, & Spiritussanctus, tamen pater gignit inquantum habet rationē memoriæ, non autem inquantum habet rationem intelligentiæ, aut voluntatis.

3 Ad tertium argumentum dicendum primo concedendo, ꝙ memoria, intelligentia & voluntas, quantum ad realitates, quæ sunt ex parte animæ sunt eadē substantia, sed distinctio realis, est in actibus secundis. Secundo dicendum est, quòd in anima absolute considerata, seclusis actibus secundis, non est completæ ratio imaginis, sed vt in radice tantum. Est ergo imago Trinitatis in realitatibus potentiarū radicaliter, & virtualiter. Et quo ad hoc est perpetua, sed non est formaliter, & completę in illis realitatibus, nisi prout sunt sub actibus secundis.

INCIPIT TERTIA PARS.

Vtrum omnia gubernentur à Deo.

D.Tho.1 p.q.103.& per totum, specialiter tamen art.6.

SEQVITVR tertia pars principalis huius tractatus in qua dicendum est de rerum gubernatione. Vbi primo quæritur. Vtrum omnia a Deo gubernentur, sine causis medijs.

Primo ar. quòd non. Omnia gubernantur a Deo, quia multa necessitate naturali tendunt in fines suos . igitur. 1

Secundo ar. Dicit Apostolus primæ ad Corint. ix. quòd non est Deo cura de bobus, igitur. 1.Cor.9.

Tertio ar. Creatura rationalis seipsam gubernat cum habeat dominiū sui actus. igitur.

Quarto ar. ꝙ omnia gubernātur a Deo absq; causis secundis, quia melius est aliquid fieri per vnum, quàm per multa si sit possibile. Sed Deus potest per seipsum omnia gubernare. igitur. 4

Contra. Sapientię iiij. dicitur. Tu autem pater gubernas omnia prouidentia. Et quantum ad secundum partem, dicit August. Quemadmodum corpora crassiora, & inferiora per subtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur. Ita omnia corpora per spiritū vitę rōnaliū. Et spūs vitæ rōnalis desertor, atq; peccator ꝑ spūm vitę rōnalē iustū, & piū. Et ille per ipsum Deum. Sap.4. De Tri. lib.3.c.5

Notandum, ꝙ in gubernatione rerum, duo sunt consideranda.

Primum

Primū est pordinatio, aut puisio eorū, q̄ ad rerū gubernationē spectant. Secundū est executio huius puisionis, siue pordinatiōis.

Con. 1. Hoc breuiter præmisso ponēdæ sunt quinque conclusiones. Prima est. Omnia subsunt diuinæ gubernationi. Probatur, quia eiusdem est rem in esse producere, & eam in finē, siue perfectionē adducere. Sed Deus est causa vniuersalis oīum rerū, ergo etiā eius est omnia creata in finem, siue perfectionem adducere, qđ pertinet ad gubernationem.

Con. 2. Secunda conclusio. Si loquamur de gubernatione quantum ad præuisionem, aut præordinationem eorum, quæ ad gubernationem spectant. Sic Deus omnia immediate gubernat. Patet, quia immediate per essentiam suam omnia cognoscit, & ex libertate voluntatis suæ omnia prout vult ordinat.

Con. 3. Tertia conclusio. Si loquamur de gubernatione quantum ad executionē prȩuisionis, aut prȩordinationis diuinæ. Sic Deus multa gubernat mediantibus causis secundis. Patet, quia multæ sunt causæ secundæ, quȩ sicut sunt productiuæ rerum aliquarum, ita sunt earum conseruatiuæ, & motiuȩ in proprios fines. Et hoc est maxime conueniens ad maiorem manifestationē diuinæ bonitatis, q̄ magis manifestatur ex hoc, quod Deus non solum tribuit creaturis bonitatē. Sed etiam eis hoc tribuit, vt sint aliis causa bonitatis, quàm si solum eis tribueret bonitatem.

Con. 4. Quarta cōclusio. Nihil contingere potest, propter ordinem diuinæ gubernationis. Patet, quia nihil impedire pōt ordinē causæ vniuersalis ad oīa, & super omnia se potentissime extendētis.

Con. 5. Quinta conclusio. Deus gubernādo mundū, pōt multa facere p̄ter solitū, & naturalē ordinē rebus inditum. Probat primo p Aug. contra Faustum dicentē, ꝙ Deus aliquando facit prȩter solitum cursum naturæ. Et, ꝙ hoc possit patet, quia Deus non est subiectus ordini cāuum secundarum, immo talis ordo ei subijcit quasi ab eo p̄cedens nō per necessitatē naturȩ, sed per arbitriū voluntatis. Potest. n. alium ordinem instituere, & secundum illum ordinem agere. Et sic facere præter hunc ordinem institutum. Quæ autē sic fiunt, præter solitum ordinē naturæ mirabilia dicuntur. Vnde dicit Aug. cōtra Faustum. Cum Deus aliquid facit contra nobis cognitum, & solitum cursum naturȩ, tunc mirabilia nominantur.

Ad primū argumen. negatur consequentia, quia necessitas illa naturalis ē a Deo gubernāte. 1

Ad secundum dicēdum, quòd Apostolus non excludit boues, & huiusmodi animalia omnino a diuina gubernatione. Sed solum quantum ad modum specialem qui competit rationali creaturæ, quam sic specialiter gubernat Deus, quòd eam inducit ad bonum, & retrahit a malo per præcepta, & prohibitiones per comminationes, & promissiones. Intendit ergo dicere Apostolus, quòd Deus non curat remunerare, aut punire opera brutorum animalium. 2

Ad tertiū dicendum, ꝙ creatura rationalis nō habet a se, ꝙ seipsam 3

seipsam gubernet. Sed hoc habet a Deo primo gubernante. Vnde creatura rationalis non est prima regula suorum actuum.

4 Ad quartum dicẽdum ad maiorem, ꝙ hoc est intelligendum quando aliquid eque conuenienter fieri potest per vnũ sicut sit per multa, ꝙ non habet locum in proposito, quia si solus Deus gubernaret, subtraheretur perfectio causalis a rebus creatis.

De rei corporalis per Angelum transmutatione.

EINDE omissis multis minus necessariis, quę circa materiã hanc tractari possent specialiter considerandum est quomodo per mysterium, siue medium angelorum fiat mundi gubernatio. Vbi sunt tria consideranda. Primum est de rei corporalis per angelum transmutatione. Secũdum est de angeli in angelum actione. Tertiũ est de hominum per angelos directione.

Vtrum creatura corporalis obediat Angelis ad nutum.

D. Thom. 1. p. q. 110. ar. 2. Dur. 2. d. 7. q. 4.

Circa primum queritur. Vtrũ creatura corporalis obediat angelis ad nutum. Arg. sic, quia quicquid potest virtus inferior, potest virtus superior. Sed virtus angeli est superior, quàm virtus corporalis. Virtus autem corporalis, potest transmutare corpus, siue materiam corporalem ad formam aliquam igitur.

Contra. Dicit Augustin. Non est putandum his transgressoribus angelis ad nutum, seruire hanc visibilium rerũ materiam, sed soli Deo. Notandum ꝙ quæstio potest intelligi vel vniuersaliter de quacunque specie transmutationis, vel specialiter de motu locali. *De Trin. lib. 13.*

Hoc autem breuiter præmisso, ponitur talis conclusio. Materia corporalis non obedit angelis ad nutum, quantum ad transmutationem de formæ in formam, sed bene quantum ad motum localem. Prima pars probatur, quia omne agens agit sibi simile, id autem quod agitur in rebus corporalibus, non est materia, neque forma, sed ipsum compositum, vt dicit Aristoteles, id ergo quod facit res corporales, habet similitudinem cum composito. Et hoc potest esse dupliciter. Vno modo, quia ipsum est compositum, sicut ignis generat ignem. Alio modo, quia totum compositum quãtum ad materiam, & formam est in virtute ipsius. Et hoc est proprium Dei. Omnis ergo informatio materiæ, vel est a Deo immediate, vel ab aliquo agente corporali. Non autem immediate ab angelo. Secunda pars probatur, quia secundum Dionysium. Diuina sapientia coniungit fines primorum principiis secundorum. Ex quo sequitur, quod natura inferior in supremo attingitur a superiori. Natura autem corporalis est inferior spirituali. inter autem omnes motus corporeos perfectior est motus, localis, vt probat philosophus. *Con. 1.* *7. Metr. t. c. 32.* *De Diuin. nom. c. 7.*

Mobile

8. Phys. t. c. Mobile enim secundum locum inquantum huiusmodi non est in potentia ad aliquid intrinsecum, sed solum ad aliud extrinsecũ. Natura igitur corporalis nata est moueri localiter a natura spirituali. Vnde & philosophi posuerunt suprema corpora localiter moueri a spũalibus substantiis.

3 Ad argumentum dicendum, quòd virtus superior potest illud quod virtus inferior non quidẽ eodẽ modo, sed excellentiori modo. Sicut intellectus excellẽtiori modo cognoscit sensibilia, q̃ sensus. Et sic angelus excellentiori modo transmutat materiam corporalem, quàm agentia corporalia, scilicet mouendo ipsa agentia corporalia tanquàm superior ipsis.

QVÆSTIO II.

Vtrum vnus Angelus possit loqui alteri.

Scot. 2. d. 9. q. 2. D. Tho. 1. p. q. 107. art. 3. Dur. 2. d. 11. q. 2.

Circa secundum primo quæritur de angelorum locutione. Vtrum vnus angelus possit intellectualiter loqui alteri. Arguitur, quòd non.

1 Primo sic. Essentia angeli est sibi intimior, quàm sua intellectio. Et tamen non obstante illa intimitate vnus angelus videt essentiam alterius: ergo & suam intellectionem. Sed frustra fit locutio de eo quod ante locutionẽ fuit manifestum. igitur.

2 Secundo arguitur. Si angelus possit loqui ita põt loq distanti, sicut præsenti, quia & hoc conuenit in quibus hominibus est im perfectior virtus. Sed consequẽs est falsum propter duo. Primo, quia tũc oporteret, ꝙ primo immutaret medium, & postea angelũ, quia omni actione in extremum prior est actio in mediũ: sed hoc est inconueniens, quia nec ab intelligente gignitur aliquid in medio corporali, nec a medio corporali potest aliquid gigni in angelo. Secũdo, q̃a tunc oporteret eũ loqui omnibus angelis æque præsentibus, & prius propinquiori, q̃ distantiori in eadem linea recta. Quorum vtrunque videtur inconueniens.

Tertio argu. Angelus non intelligit, nisi per species innatas. Sed illas habet quilibet angelus de quocunque sibi intelligibili: ergo quilibet angelus quodcunque intelligibile habet sibi præsens: eo modo quo potest esse sibi præsens: ergo superflua est locutio. 3

Contra. Est Damas. Primo notandum, ꝙ locutio est actio per quam vnus intelligens alteri intelligenti libere cõmunicat conceptum suũ. Vnde in intelligẽtibus ad hoc est potissime locutio, vt liberaliter & libere cõmunicent sibi inuicẽ conceptus suos. Si autem videret conceptus alterius in ipso non esset ibi locutio, quia non esset libera communicatio. Vnde nec in ipso vidente esset auditio. Sed tunc est locutio quando vnus libere conceptum suum exprimit alteri. Vnde patet, quòd potest esse locutio de eo quòd prius erat notum audienti. Quod etiam patet, quia angeli conceduntur loqui Deo, & tamen non possunt aliquid sibi facere manifestius, Libr. 2. c. 17. & 18.

quàm

quàm prius, vel aliud, aut alio modo manifestum quam prius. Sed tãtũ ex liberalitate possunt velle hoc esse patens Deo. Secundo notandum, ꝙ angelus aliquis præter visionem rei alicuius in verbo potest eam quadrupliciter intelligere, videlicet intuitiue in se, & intuitiue in intellectu alterius angeli cognoscentis rẽ illam. Et abstractiue per speciem habitualẽ concreatam, vel acquisitã. Et nulla istarum intellectionũ est auditio, quia nulla per se expressa ab intelligente inquantũ intelligens est. Tertio potest istæ cognoscere rem aliquam, sic ꝙ ĩtellectio fiat in eo per intellectum aliũ exprimentem, & intellectus istius nullam habeat causalitatem respectu huius actus, sed tãtum sit passiuus. Et ista sola intellectio est auditio, quæ videlicet est expressa ab intelligente inquantũ intelligẽs est. Quarto notandum, quòd voluntas loquentis facit ad ipsam locutionem, quia sicut ipsa volũtas post primam intellectionem facit ad copulationẽ memoriæ, & intelligentiæ ad quæcunque actum ſm habendum in ipso angelo loquente, ita potest facere ad actum illum posteriorem habendum in angelo audiẽte. Si. n. effectus prior, sine quo non causatur posterior, est in potestate alicuius. Si prior non sit, nec posterior erit. Et ex hoc apparet qđ actualis intellectio in ipso angelo loquente, non est ratio agẽdi sibi inquantum loquitur, sed aliquid pertinens ad memoriam loquentis, quia in effectibus ordinatis, quasi eiusdem rationis, quorum vterque natus est gigni a causa æquiuoca, non oportet priorẽ esse causam posterioris.

His præmissis, ponendæ sunt quinque cõclusiones. Prima est. Angelus loquitur angelo causando in eo conceptum immediate illius obiecti, de quo loquitur. Probat Sco. quia omnis loquens intellectualiter causaret immediate in eo, cui loquitur conceptum de eo, de quo loquitur si posset. Angelus autem hoc põt respectu alterius angeli igitur. Maior patet, qa quodlibet agens naturale, statim induceret si posset illud quod principaliter intendit. Loquens autem principaliter intendit exprimere conceptum suum illi intellectui cui loquitur. Minor probatur, quia illud quod est sufficienter in actu primo respectu alicuius effectus potest illum causare in receptiuo proportionato, & approximato. Angelus autem habens notitiam habitualem alicuius obiecti est sufficienter in actu primo ad causandum intellectionem actualem illius obiecti. Intellectus autem alterius angeli est receptiuus talis intellectionis igitur. Et si instetur, quia ratio non videtur concludere nisi de angelo, & angelo approximatis, quia si distant abinuicem distantia, erit impedimẽtum, propter quod non potest vnus agere in alium. Non enim potest distans agere in distans, nisi prius agat in medium. Medium autem non est locutionis angeli receptiuum. Confirmatur hoc per Aristot. vbi dicit, quod si esset vacuum, nihil videretur, quia species visibilis non posset pertingere ad oculum. Item Aristot.

Con. 1. 2. d. 9. q. 2.

2. de anima. t. c. 8.

7. Phys. t. c. 9. stot. dicit ꝙ mouens, & motum simul sunt. Ad ista excludenda dicit Scot. ꝙ actio in mediũ non præcedit naturaliter actionem in terminum, nisi duplici ex causa, aut quia est eiusdem rationis medium, & terminus autem si est alterius rationis agens, habet duas formas actiuas, quarũ una est prior naturaliter reliqua, & secundũ priorem natum est agere in medium, & secundũ aliam in terminum. Exemplum primi, vt quando sol illuminat partes medii. Exemplũ secundi, vt quãdo obiectum visibile causat speciem in medio, & visionem in organo. Exclusa autem vtraque harum, causarum nullo modo præcedit actio in medium actionem in terminum. Sic autem est in proposito. Medium enim corporale, quod est inter angelos distantes, neque natum est recipere actionem eiusdẽ rationis cũ angelo distante audiente, nec aliam alterius rationis priorem illa. Quemadmodum etiam in primo tractatu dictum est, quòd si Deus esset omnipotens, & tamen non esset vbique posset suo omnipotentissimo velle aliquid agere vbi non esset. Dicendum ergo ad instantiam de ij. de anima, quòd non videretur aliquid nisi esset medium, non quòd de per se ratione coloris visibilis sit aliqd causare in medio ad hoc, ꝙ videatur. Sed quia species visibilis, & visio sunt effectus ordinati eiusdem obiecti, ita ꝙ species prius nata est gigni quam visio, sicut actus primus, quàm secundus. Et prius est species in medio, vel organo propinquiori, q̃ distantiori. Ad illud aũt de septimo phys. dicendum, ꝙ oportet agens esse immediatum passo proximo immediatione correspondente tactui mathematico quando medium est receptiuum actionis eiusdem rationis, vel alterius rationis respectu, cuius agens habet formam, vel immediatione correspondente tactui virtuali, licet agens, & passum distent mathematice. Dicitur autem agẽs esse præsens passo præsentia virtuali, non quia sua virtus, aut potentia sit ibi: sed quia potentia sua potest ibi causare effectum, ac si ibi esset. Et si instetur contra, quia si distantia localis non impediat locationem angeli, sequitur, quòd vnus angelus poterit loqui alteri quantumcunque distanti. Dicendum, quòd cum virtus angeli sit finita, oportet dare terminũ vltra quem non poterit loqui, nec ab alio audiri.

Secunda cõcl. Angelus loquẽs quãdoq; in angelo audiẽte, causat tantum actum, & nõ speciẽ. Patet, quia quandoque contingit eum loqui de his, quæ prius erant habitualiter nota angelo audienti, & tunc si causaret speciem, essent duę species eiusdem obiecti in eodem, quod est incõueniens dicere. Item locutiones, vt plurimum sunt de complexionibus. Complexiones autem cõtingentes, non cognoscuntur ex terminis. Et ideo, dato quòd angelus audiens, habeat species terminorum, tamen adhuc intellectus suus est capax cognitionis completæ, quam potest in eo causare angelus loquens. Con. 2.

Tertia concl. Angelus loquẽs, quandoque causat in audiente actum Con. 3.

actum simul & speciem. Patet, quia quandoq; cótingit eũ loqui de aliquo singulari, cuius speciẽ nõ præhabuit angelus audiens. Intellectus ergo audiens, tunc est capax tam actus, q̃ speciei. Et est carens vtroque. Angelus autem loquens est in sufficienti dispositione proxima ad causandum tam actum, quàm speciem in intellectu receptiuo.

Con. 4. Quarta cõcl. Angelus loquẽs quãdoque in audiente causat speciem tãtũ, & nõ actũ. Patet, quia cũ inferior angelus loquitur superiori actu cõsideranti aliud intelligibile, non potest ipsum impedire ab actu suo. Virtus enim inferior, non potest impedire superiorem: ergo non potest in eo causare intellectionem obiecti, de quo loquitur, quia nõ possunt duæ intellectiones actuales esse simul in eodem. Et tamen aliquid causat; quia vult exprimere conceptum suum alteri, quantũ potest, ergo tunc causat speciem, si non præfuerit.

Con. 5. Quinta cõcl. Angelus loquẽs quandoq; in audiente, neq; causat speciem, neque actum. Patet, quia contingit eum loqui de eo, quod actualiter considerabat audiens. Et confirmatur, quia legimus angelos loqui Deo, & tamen certum est, quòd nihil causant in Deo.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd licet vnus angelus videre possit intellectionem alterius in eo: illa tamen visio non est auditio: sed illa sola intellectio: quæ exprimitur a loquente.

2 Ad secundum argumentum patet, ex prima conclusione, quo modo potest angelus loqui angelo distanti absque eo, ꝙ aliquid causet in medio. Quod aũt possit loqui vni angelo, & non alteri eque distãti, aut etiam propinquiori, ratio est, quia libere loquitur, & sic libere communicat suum conceptum cui vult.

3 Ad tertium argu. negatur maior. Dato enim, ꝙ intellectus angelicus non haberet species innatae, posset tamen ea acquirere, cum hoc possit intellectus humanus, qui est imperfectior. Itẽ quamuis habeat species omniũ quidditatum, non tamen habet species omnium singularium. Præterea, sicut dictum est, locutiones fiunt, vt plurimum de complexis. Complexiones autem cõtingentes non cognoscũtur per species extremorum.

De angelorum illuminatione.

Vtrum vnus Angelus illuminet alium.

D. Tho. 1. p. q. 106. ar. 1. Scot. 2. d. 9. q. 1. Dur. 2. d. 12. q. 3.

SEcundo quæritur de angelorum illuminatione. Vtrum vnus angelus illuminet alium.

1 Arguitur ꝙ non, quia omnis mutatio est de opposito in oppositum, ergo quod illuminatur prius erat tenebrosum: sed in bonis angelis nulla est tenebrositas, ergo nec illuminatio.

Contra. Est Damascenus. Notandum, quòd illuminatio in angelis est locutio quedam, scilicet de singulari reuelatio, vbi primo intelligitur purgatio a nescientia. Et deinde intelligitur dispositio De Angel. libr. 2. c. 17. 18.

dispositio angeli illuminati ad videndum illud reuelatum in angelo illuminante, & exinde ad idem videndum in Deo: & sic perfecte illuminatur, & perficitur. Perfectiue quidem a Deo: dispositiue vero ab angelo.

Con. 1. Hoc præmisso, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. De longe communi angelus superior illuminat inferiorem. Patet, quia de communi lege releuationes primo fiunt superioribus, & per superiores inferioribus. Vt patet per Dionys. lib. de angel. ierarchia.

Con. 2. Secunda conclusio. De potentia Dei absoluta fieri potest, vt angelus inferior illuminet superiorē. Patet, quia Deus de potentia absoluta potest aliquid ignotum angelo superiori, primo reuelare angelo inferiori, & tūc ille angelus inferior pōt illud reuelare superiori. Non tamen habet tantam efficaciam supra intellectum superioris ad causandum in eo auditionē, sicut econtra: vt patet ex dictis in p̄cedēti quæstione in quarta cōclusione.

Con. 3. Tertia conclusio. Licet bonus angelus possit aliquid reuelare malo, non tñ proprie dicitur ipsum illuminare. Prima pars patet, quia nulla in hoc videtur repugnantia. Secunda probatur, quia malus angelus sic est malicia obscuratus, quòd non potest relationem recipere in illa limpiditate qua bonus recipit eam. Et ideo non proprie dici potest illuminatio. Et ex hoc etiam sequitur, quòd vnus malus angelus non potest alium illuminare, qa ex peruersitate sua nunquā vult alium in Deum ordine: sed magis a Deo subtrahere. Non est autem proprie illuminatio, nisi secundum ordinationem in Deū, qui est lux summa illuminans omnem intellectum.

Ad argumentū dicendū, quòd licet in bonis angelis nō sit aliqua tenebrositas malitiæ, aut etiam ignorantiæ prauę dispositionis, tamen est ibi tenebrositas nescientiæ, siue ignorantiæ puræ negationis ad aliqua singularia sibi ignota. 1

De angelorum ierarchijs.

Vtrum in Angelis sit prælatio.

D. Tho. 1. p. q. 109. art. 1. Duran. 2. distin. 6. quæst. 3.

Tertio queritur de ierarchijs & ordinibus angelorum. Vtrū in angelis s̄m distinctas ierarchias, & ordines sit p̄latio euacuanda cōpleto finali iudicio.

Primo ar. quòd in angelis non sint plures ierarchiæ. Ierarchia enim idem est, q̄ sacer principatus, sed tantum est vnus summus princeps omnium. igitur. 1

Secundo arg. Tantum est vna ierarchia humana, ergo etiā tantum est vna ierarchia angelica. 2

Tertio arg. Quilibet ordo angelorū est sacer principatus: ergo quilibet ordo est ierarchia, ergo nō cōuenienter assignātur pauciores ierarchiæ, quàm ordines. 3

Quarto arg. q̄ in angelis non sit prelatio, qa oēs angeli æque immediate vidēt diuinam essentiam, & fruuntur ea, ergo est in eis ęqualitas, & nulla pręlatio. 4

Quinto arg. quòd pręlatio angelorū non sit euacuanda, qa nō euacuabitur, nisi illud quod est 5

ex

ex parte. patet per Apostolum. 1. Co. 13 Sed in angelis bonis nihil est ex parte cū sint beati & in termino ergo nihil est in eis euacuādū.

Contra. Est beatus Dionis. in libro de cœlesti ierarchia. Primo notandum, ꝙ ierarchia dicitur a iera, quod est sacrum & archos, quod est principatus quasi sacer principatus ierarchia, igitur non est nisi in rebus sacris. Res autē sacrę propriæ loquendo nō sunt nisi intellectuales. Sunt autē triplicia genera rerū intellectualiū & sacrarū. videlicet psonarū diuinarū, angelorū, & hominum. Et ideo conuenienter distinguitur triplex ierarchia, videlicet ierarchia super cœlestis, quę est diuinarū personarū non quod in diuinis personis, sit ordo præcipiendi, sed ordo principiandi, quo videlicet pater est a nullo: filius a patre: & Spiritussāctus ab vtroque. Alia est ierarchia cœlestis, siue angelica. Tertia vero est ierarchia sub cœlestis, siue humana. Secundo notandum, quòd ſm Grego. ordo angelicus dicitur multitudo cęlestium spirituū, q inter se aliquo munere gratiæ similantur sicut, & naturaliū donorū participatione conueniūt. Vbi est considerādum, quòd ordinum distincto fundamentum habet ex natura, dispositionē ex gratia, & complementū ex gloria. Vnde in dæmonibus est ordo quantum ad naturam, quia vt dicit Dionisius libro de diuinis nominibus. Naturalia in dęmonibus remāserūt integra, sed obscurata ꝑ malitiā. Nō tñ inuenitur in scriptura dęmonē dici seraphī, aut thronū, qa hmōi noīa sunt pure gratuita. Homines autem assumuntur ad ordines angelorum, secundum rationem & gradum gratię & gloriæ, licet non secundum dignitatē naturæ. Tertio notandū, ꝙ de donis quibus fit distinctio ordinū, tria sunt consideranda. Primū est, ꝙ vnū donum est excellētius alio. Secundū est, quòd omnia huiusmodi dona sunt omnibus angelis communia. Sūt tamen excellentiora in superioribus, q̄ in inferioribus. Tertiū est, quod denominatio debet fieri a prīcipaliori nobiliori dono. Vnde supremus ordo denominatur a super abundātia & feruore charitatis. Et si dicat ꝙ etiā in secūdo ordine principalius donū est charitas, ergo debet ab illo denominari: non valet consequentia, quia ordo superior iam ab illo dono pręcellentiori nomen accepit. Sed secundus ordo nomē sumit a plenitudine sciētię, quæ est donum præcellens post charitatem. Et sic dicendum est de alijs per ordinem. Quarto notandum est, ꝙ si cōsideremus vnitatem principis cui habent obtemperare tam angeli, q̄ homines, sic diceretur esse tantum una ierarchia angelorum, & hominum sub Deo, quemadmodū dicit Augustinus, ꝙ ī patria erit tantum vna societas angelorū & hominum. Sed si cōsideretur multitudo sacra obtēperās principi summo, sic assignandæ sūt plures ierarchię, ſm diuersos status & modos recipiendi gubernationem summi principis. Vnde hoc modo ponuntur tres ierarchiæ angelorum. Prima est angelorum Deo familiariter assistentium,

sistentium, & cum eo conquiescentium. Secunda est quasi perfectorum de maioribus se intromittendum. Tertia est angelorum nobis in hoc mundo ministrantium. Prima igitur ierarchia comparatur statui contemplatiuorũ, & in ea sunt tres gradus siue ordines, ꝭm tres actus contemplationis. Primus est, tenere quo perficitur memoria. Et secundum hunc accipitur ordo thronorum in quibus Deus sedere dicitur familiariter & quiescere. Secundus est, videre quo perficitur intelligentia. Et secundum hunc accipitur ordo cherubin, quod interpretatur plenitudo scientiæ. Tertius est, amare quo perficitur voluntas. Et ꝭm hunc accipitur ordo seraphin, quod interpretatur ardor, vel incendium charitatis. Et qa amare est nobilissimus actus p quẽ fit vnio perfectissima creaturæ intellectualis cũ Deo. Ideo ꝭm ordinem dignitatis primus ordo est seraphim: secundus cherubin: & tertius thronorum. Secunda autem ierarchia comparatur statui prelatorũ. Et in ea sunt tres ordines ꝭm tres actus prælationis. Primus est imperare siue sentẽtiare. & ꝭm hunc sumitur ordo dominationum: ad quem spectat ordinare de omnibus, quæ spectant ad generale regimen vniuersi. Secundus est exequi. Et ꝭm hũc sumitur ordo virtutem. Exequi enim est habẽtis virtutem. Tertius est amouere impedimenta executionis. Et ꝭm hunc sumitur ordo potestatum. Potestates enim habent amouere impedimenta bonorũ arcendo, videlicet malignos spiritus, ne tantum noceant, quantum vellẽt. Et, quia nobilior est actus sententiare, siue imperare deinde exequi & vltimo tollere impedimenta. Ideo primus ordo huius ierarchiæ est ordo dominationum. Secundus virtutũ. Tertius potestatum. Tertia vero ierarchia comparatur statui actiuorum. Angeli enim huius ierarchiæ agunt circa regimen speciale aliquarum partiũ mundi vel personarum. In hac itaq; ierarchia sunt tres ordines secundum tres actus ad huiusmodi regimen pertinentes. Primus est actus præsidere principi ipsum dirigendo. Et secundũ hunc actum sumitur ordo principatuum. Secundus est regere prouinciam vel gentem. Et secundum hunc sumitur ordo archangelorum, quorum est procurare & nunciare bonum cõitatis. Tertius est gubernare siue custodire singularẽ personam. Et ꝭm hũc sumitur ordo angelorum. Vnde, quia nobilior actus est pręsidere principi: deinde regere gentem siue communitatem, & ultimo regere singularem personam: Ideo in hac ierarchia primus est ordo principatuum. Secundus archangelorum: & infimus angelorum. Quinto notandum, ꝙ prædicta assignatio ordinum sumitur a Dionisio in libro de ierarchia angelica. Gregorius autem videtur aliquo modo ab ipso discordare. Ponit .n. principatus, vbi Dionisius ponit virtutes & econtra. Si autem quęras cui sit magis assentiendum. Dicendum, quòd Dionisio: quia fuit a Paulo edoctus. Potest tamen dici, quod non contradicunt

cunt in re,sed vtũtur alia & alia nominis ratione.ita, quòd illos eosdem angelos quos Dionisius, vocat virtutes Gregorius vocat principatus & econtra. Virtus enim est vltimũ de potentia. Sũma aũt potẽtia in regimine multitudinis est potentia principis. Sexto notandum, ꝙ prælatio vnius rei ad aliam potest esse tripliciter, ut dicit beatus Bonauẽ. Primo modo per modum excedentis, tm̃ sicut aurum præferẽ argento. Secundo modo per modum excedentis,& influentis, sicut cœlum prefertur terræ. Tertio modo per modum excedentis influentis, & imperantis, sicut dñs præfertur ministro. Et secundum hæc tria est prælatio in angelis. Superiores.n. sunt excellentiores inferioribus, & ipsis influunt illuminationes,& eis im-
Zach.2. perant. Vnde Zacharię habetur, quòd superior angelus dicit inferiori. Egredere curre, & loquere ad puerũ istum absque muro habitabitur Hierusalem &c.

Con.1. His præmissis ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. In angelis sunt tres ierarchiæ,& nouem ordines: patet, per beatum Dionisium in libro de angelica ierarchia.

Con.2. Secunda conclusio. Sic sunt homines assumendi ad ordines angelorum, quòd tamen erunt aliqui faciẽtes ordinem decimum. Prima pars patet, per uerbum saluatoris dicentis, quòd homines erunt æquales angelis Dei. Secunda pars probatur, quia multi sunt,& erunt non habentes tã tam excellentiam meriti, vt pertingant ad aliquem ordinem angelorum. Et hoc maxime videtur de pueris ab originali purgatis decedentibus absque merito proprio, qui saluantur tm̃ in merito Christi. Oẽs aũt angeli etiã infimi hũt speciale meritũ propriũ,& excellentiã aliquã in merito proprio. Hãc aũt positionẽ: vt dic. beatus Bon. reddit probabilẽ inuentio dragmæ decimæ & denarii perfectio, & Christi veri solis iustitiæ per decem gradus descensio, quod figuratũ est per descensionem solis. de qua habetur quarti regum.

Tertia conclusio. Prælatio in Con.3.
angelis semper manebit quantũ 4.Re.2.
ad rationem excedentiæ,sed euacuabit cõpleto iudicio,quãtũ ad relationẽ influentiæ & imperii. Prima pars patet, quia angeli superiorum ordinum semper erũt excellentiores tã in donis naturę, q̃ in donis gratię. Secũda pars patet, quia cõpleto finali iudicio cessabũt actus angelici, qui sunt purgare illuminare, & perficere. Et sic cessabit influentia, atque imperiũ superiorũ ad inferiores,

Ad primum argu. dicendum, 1
ꝙ bene probat tm̃ esse vnam ierarchiã si attendatur vnitas summi principis, sed non sequiẽ, quin sint plures, ẜm distinctas multitudines alio, & alio modo gubernationem principis recipientes.

Ad secundum arg. negatur cõ 2
sequentia; quia omnes homines, sunt eiusdẽ speciei,& simili modo recipiunt gubernationẽ sũmi prĩcipis. nõ sic aũt ẽ de angelis.

Ad tertium argumentum di- 3
cendum, ꝙ cum ierarchia interpretatur sacer principatus, non est interpræ tatio conuertibilis; imo excedens interpræ tatũ. Si autem sumeretur ierarchia, sic

generaliter pro quocunque sacro principatu, idest pro quacunque sacra multitudine sub principe. hoc modo quilibet ordo esset ierarchia, sed nomē ierarchiæ hic tantummodo sumitur pro sacra multitudine, sub principe in qua sunt gradus, siue ordines distincti ſm alios & alios actus.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ licet oēs angeli æque immediatæ videant diuinā essentiam nō tamen æque perfectæ.

5 Ad quintum arg. dicendum, ꝙ licet angeli sint beati, & in termino quantū ad uim contēplatiuam. Et ſm hoc nihil fit in eis ex parte. Sunt tñ aliqualiter uiatores quantum ad uim ministratiuam, secundum quam etiā merentur pręmium accidentale.

De hominum per Angelos directione.

Utrum Angeli mittantur ad homines illuminandos.

D. Tho. 1 p. q. 112. ar. 2. Sco. 2 d. 10. q. 1. Dur. 2 d. 10. q. 1.

CIRCA tertium superius propositum, quod est hominum per angelos directione. Primo quęritur. Vtrum angeli mittantur ad homines illuminandos, & inflammandos.

1 Primo arg. ꝙ non mittantur. Frustra .n. mittit nuncium, qui pręsens est, & perseipsum pōt facere. Sed Deus vnicuiq; homini præsens est, & potest per seipsū vnumquemq; dirigere. igitur.

2 Secundo arg. ꝙ non illuminātt homines, quia facilius est producere formā corporalem, q̄ facere illuminationem spiritualē. Sed angeli nō possunt producere formam corporalem, sed solum modo ad eam producendam dispositionem. igitur.

Tertio arg. ꝙ non inflāmant, 3
quia per inflāmationē amoris efficitur hō deiformis, sed solius Dei est facere deiformē. igitur.

Contra quantum ad primum, qa luce primo dr̄. Missus est Angelus Gabriel, &c. Et q̄tum ad secundū & tertiū, sic arguitur. Oēs angeli habent istos actus, qui sunt purgare, illuminare, & perficere: vt patet per Dionisium in lib. de cœlesti ierarchia. Angeli autem infimi ordinis non exercēt istos actus in alios Angelos cum nullos habeāt inferiores, ergo illos exercent in homines. Quicquid autem pn̄t inferiores Angeli, possunt & superiores: ergo omnes Angeli pn̄t purgare, illuminare, & perficere homines.

Primo notandum, ꝙ duplex est missio Angelorum. s. intra, & extra. Diuina. n. mysteria primo reuelantur ex cōi lege superioribus Angelis, & superiores mittūtur ad inferiores ad illuminandum eos interius. Inferiores vero mittuntur ad hmōi reuelata nunciāda interius hominibus, aut ad implenda. Secundo notandum ꝙ simpliciter loquendo uniuersaliter oēs Angeli sunt assistentes, cum oēs immediatæ semper videant diuinam essentiam: & oēs etiam sunt ministrātes, siue mediatæ, siue immediatę. Tamen secundum cōem vsum loquendi per quandam appropriationem illi Angeli dñr assistētes, qui de cōi lege, & ex officio non mittū

tur

tur exterius. Alii vero. qui ex officio mittuntur exterius dñr ministrantes. Tertio notandū, secū dum Doctorem subtilē, ꝙ Angelus pōt hominem docere quadrupliciter. Primo modo vtendo signis sensibilibus ad placitū instituttis. puta cū apparet in corpore assumpto, aut cū alio modo format hmōi signa, uel vtendo signis naturalibus, videlicet rebus ipsis faciendo eas præsentes sensui sic, ꝙ eis sensus ordinatè immutantur, & fantasmata ordinatè generantur, & exinde ex eis spēs intelligibiles ordinatè abstrahuntur. Secundo modo agendo circa uirtutem fantasticam, vel causando nouum fantasma, quod tamen non conceditur angelum posse facere, sine causa naturali videlicet, sine obiecto nato causare tale fantasma, uel transferendo fantasma de organo vnius hominis in organum alterius, vel in eodem homine transferendo fantasma per motum localem humorum & spirituum. Dicit tñ Sco. ꝙ non est satis certum, ꝙ Angelus possit sic transferre fantasma, est tñ apparentia ad hoc eo, ꝙ fantasmata sunt subiectiuè in aliquo humore, vel spiritu corporeo, qui subest Angelo quantum ad motum localem. Tertio modo amouendo impedimentum: puta si impedimentum ordinatæ imutationis sit perturbatio humorū, vel spirituum Angelus potest eam sedare qua sedata fantasmata ordinatæ occurrent. Quarto modo agē do circa intellectum possibilem non quidem immediatæ causando speciem intelligibilem, vt causa totalis, sed coagendo intellectu agenti hominis. Duo. n. intellectus agentes, s. Angeli, & hominis, qui sunt eiusdē rationis perfectius possunt agere, q̃ solus intellectus agens hominis, & sic possunt producere perfectiorem speciem, & expressius repræsentatiuam. Et per consequens perfectiorem actum intelligendi. Potest autem vlterius dici, quòd Angelus docet, siue illuminat hominem dispositiuè conseruando a vitiis per quod disponit homo ad diuinas illuminationes. Quarto notandum, quòd hominem inflammari ab Angelo pōt intelligi dupliciter. Vno modo tanquam ab agente principali. Alio modo tanq̃ ab excitante, & adiuuante.

2. d. 10. q. 1.

His præmissis ponendæ sunt sex conclusiones. Prima est. Cōuenienter Angeli mittuntur ad homines. Ratio autem huius cō clusionis præcipue sumit ex charitate, vt dicit beatus Bonau. Primo. n. hoc est conueniens charitati diuinæ, quæ in tantum homines diligit, ꝙ pro salute ipsorum nobilissimos spiritus trāsmittit. Secūdo hoc est conueniēs charitati Angelicæ, quę sic feruēs est, quòd Angeli nostram salutē desiderāt procurare. Tertio hoc est conueniens charitati humanę, q̃ paruula est, & debilis, & indiget per Angelos roborari, & foueri. Con. 1.

Secunda conclusio. Omnes angeli tam superiores, q̃ inferiores mittuntur, siue intra, siue extra. Patet, quia omnino vera est propositio apostoli ad hebręos. j. dicentis. Omnes sunt administratorii Spiritus in ministeriū missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Vnde etiam sequitur, Con. 2. Heb. 1.

tur, ꝙ licet non omnes angeli mittantur immediate ad nos, tamen omnes mittũtur pp nos.

Con. 3. Tertia conclusio. Licet soli angeli quinque inferiorum ordinum mittantur extra ex officio, & de cõmuni lege, tamen quinque contingit ex speciali diuina dispensatione aliquem ex superioribus mitti. Prima pars patet, quia illorum quinq; ordinũ inferiorum officium est aliquid exequi circa creaturas, siue quantum ad regimẽ generale vniuersi, siue quantum ad regimen speciale aliquarum partium vniuersi, vel personarum. Quatuor autem ordinum superiorum nõ est tale officium, vt patet ex dictis in prçcedẽti quæstione in quarto notabili. Secunda pars patet, quia multi angelorum nescierunt incarnationem Christi ante tempus incarnationis & passionis. Vnde dicit Apostolus ad Ephesеos. Eph. 3. Vt innotescat principatibus, & potestatibus per Ecclesiam, &c. Vbi glosa Hier. dicit angelicas potestates, siue dignitates ad plenum nescisse incarnationem Christi antequam passio eius esset completa, & Apostolorum prędicatio gentibus dilata. Quod tamen non vsque tũc latuit omnes angelos quemadmodum dicit glosa Augustini, ibidem. Constat enim, ꝙ hoc nõ latuit angelum missum ad hoc nunciandũ beatæ Virgini gloriosæ Mariæ. Ideo oportet dicere, ꝙ ille fuit de supremis angelis. Quod etiam sic persuadetur, quia si ipsemet filius Dei missus est, vt incarnetur, quid mirũ si vnus de superioribus angelis, & forte supremus missus est ad id nũciandũ.

Con. 4. Quarta conclusio. Nullam intellectionem actualem, aut speciem intelligibilem potest angelus missus causare in homine immediate tanquã causa totalis. Ratio autem huius conclusionis, vt dicit Scotus, non est ex defectu virtutis actiuæ in angelo. Intellectus enim eius sufficiẽter est in actu primo, & posset in alio angelo causare actum secundum. Nec etiam ratio huius est ex impotentia virtutis receptiuæ in intellectu hominis absolutæ, cum de se sit receptiuus speciei & intellectionis cuiuscunque obiecti. Sed ratio est ex parte status præsentis vitæ. intellectus enim hominis pro statu isto est determinatum passiuum respectu determinati actiui, scilicet intellectus agentis & fantasmatis.

Con. 5. Quinta concl. Potest angelus hominem docere & illuminare. Patet, quia non minoris est virtutis angelus, quàm homo. Homo autem potest hominem docere, ergo & angelus. De modo autem dictum est in tertio notabili.

Con. 6. Sexta concl. Licet angelus possit inflammare voluntatẽ hominis dispositiuè, & excitatiuè, nõ tamen tanquam causa principalis Prima pars patet quia Esaiæ 6. dicit Esa. Esa. 6. Volauit ad me vnus de seraphin, &c. Dicit aũt Dion. in lib. de cęlesti Hierarchia, ꝙ angelus ille dicitur seraph, non qa esset de ordine seraphico, sed quia veniebat ad incẽdendũ prophetam. Item angelus potest hominem docere: sed doctrina est dispositio ad inflammationem,

nem: igitur. Secunda pars patet, quia non fit inflammatio, nisi per charitatem: solius autem Dei est principaliter causare charitatem: igitur.

1 Ad primũ arg. dicendum, ꝙ licet Deus sit nobis presens, tamen propter imbecillitatem intellectus nostri cognoscitur a nobis, vt absens. Ideo conueniẽs est, vt nobis mittantur angeli, vt per eos excitemur ad cognitionem, & dilectionem Dei. Quod vtiq; non est necessarium propter insufficientiam Dei, ad id agendum per seipsum, sed propter ordinem diuinæ sapientiæ conseruandum, & propter creaturæ bonum, tam illius cui ministratur, quàm illius, qui ministerium impendit.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ bene probat, quod angelus nõ potest illuminare hominem immediate causando in ipso actum intelligendi, aut speciem tanquam causa totalis.

3 Ad tertium arg. dicendum, quòd bene probat, quod angelus non est agens principale in inflammatione voluntatis humanæ, sed excitatiuum tantum, & dispositiuum.

Vtrum Angeli custodes hominum pugnent inter se.

D. Thom. 1. p. q. 113. art. 4. 5. 6. 9. Dur. 2. d. 11. q. 1.

SEcundo quæritur. Vtrum angeli custodes hominum quãdoq; pro custoditis pugnã inuicem habeant, & de eorum salute maius gaudium acquirant.

1 Primo arguitur, ꝙ angeli nõ sint custodes hominum. Custos enim habet ministrare custodito: sed angeli non habent ministrare hoĩbus: igitur. Minor patet, quia sicut habetur Luc. Maior est cui ministratur, q̃ qui ministrat: sed homo viator nullo modo maior est angelo: igitur. *Luc. 22.*

2 Secũdo ar ꝙ nunquam inuicẽ pugnam habeant, quia in eis est vera, & perfecta charitas: igitur.

3 Tertio arg. quod in eis gaudium non accrescat: quia cum sint beati gaudium eorum est plenum: igitur.

Contra. quantũ ad primũ dicit psal. Angelis suis Deus mandauit de te, vt cust. &c. Quod vt dicit Aug. nõ est intelligẽdũ de Christo capite: sed de membris eius. Quantũ ad secũdũ. Dan. x. Dicit Gabriel Danieli. Princeps regni Persarum restitit mihi viginti vno diebus. Et sicut dicit Gregor. 17. moralium. Princeps regni Persarum dicitur bonus angelus custodiæ illius regni deputatus: quantum ad tertium dicitur Lucæ. 15. Gaudium est angelis Dei super vno peccatore pœnitentiã agente: ergo multomagis de eius beatitudine. *Dan. 10.* *Mora. lib. 17.* *Luc. 15.*

Primo notandum, quòd necessitas angelicæ custodiæ, respectu hominis maxime attenditur propter tria. Primo propter bonum faciendum, acquirendum, & conseruandum. Secundo propter malum cauendum, & fugiendum. Tertio propter diabolum repellendum, & euincendum. Ad hæc enim tria homo de se est minus sufficiens. Vnde dicit Hieronymus. Inter tot, & tantas hostis versutias, nõ posset tuta esse humana infir-

infirmitas, nisi angelico muniretur auxilio. Secundo notandũ ꝙ oẽs angeli boni simpliciter, & absolute vnũ, & idẽ volunt.s. executionẽ diuinę volũtatis. Licet qñq; diuersa velint sub conditione.s. si merita hoĩum exigant. De quibus aliqñ habent diuersa iudicia suspensa: tñ expectando diuinã sententiam. Contingit.n. qñq;, vt dicit Thomas in prima parte, ꝙ in diuersis Regnis, vel hominib. consequentia merita, vel demerita inueniunt, vt vnus alteri subdatur, vel prępsit. Quid aũt super hoc habeat diuina sentẽtia scire nõ possunt, nisi Deo reuelante. Ideo necesse habent super hoc consulere diuinam sapientiã. Quando ergo diuinã sapientiã consulunt de meritis contrariis, & repugnantibus dicuntur sibi inuicẽ resistere. Non, quia sint eorũ contrarię voluntates, quia vterque vult, quòd diuina voluntas impleatur. Sed, quia contraria sunt de quibus consulunt. Tertio notandum, quod duplex est angelorũ gaudium.s. substantiale. quod habet de Deo. Et accidentale, ꝙ habet de creaturis. Prętereа gaudium potest augeri dupliciter: videlicet extensiue, quando quis de pluribus gaudet. Et intensiue quando perfectius gaudet.

Con.1. His præmissis. ponendę sunt quinq; conclusiones. Prima est. Dempto Christo, vnusquisq; hõ specialẽ hẽt angelũ custodem a natiuitate sua in vtero. Prima pars patet, quia Christus nõ indigebat angelo custode, cum esset cõprehensor, nec decebat eũ hr̃e custodem angelum. Custoditus enim obligatur custodi, & custos præsidentiã habet super custoditum. Non decebat autẽ Christum aliquo modo obligari angelo. Nec angelum præsidentem habere super se. Et si instetur, quia Christus habuit malũ angelum tentatorẽ, ergo, & bonum angelum custodem. Item Luce 22. dicitur, quòd Christo apparuit angelus confortans eũ. (Luce 22) Ad primũ dicendum, quòd consequentia non valet, quia tentatio illa solum fuit exterius, & propter nos, vt diabolum vinceret, & ad ipsum vincendum nos informaret. Custodia autem angelica effectum habet interius in homine custodito. Ad aliud dicendũ, ꝙ illa confortatio non fuit potestatiua: sed ministerialis tñ, sicut si bonus miles confortaret regẽ. Habuit itaq; Christus oẽs angelos ministros: sed nullum custodem. Secunda pars conclusionis probatur: quia diuina bonitas non deficit in necessarijs ad salutẽ: sed angelica custodia est cuilibet homini necessaria, vt patet ex primo notabili: igitur. Vnde dicit Diony. lib. de cœlesti hierarchia, quòd lex diuinę prouidentiæ est, vt inferiora reducãtur in Deum per superiora. Tertia pars probatur, quia ex tunc incipit necessitas, siue indigentia angelicę custodiæ, ne videlicet paruulus in vtero existens suffocetur, aut operatione diaboli complexio eius deterioretur. Et forte propter multa alia pericula vitanda. Vnde dicit Hiero. super Matth. Magna dignitas animarum, vt vnaqueque ab ortu natiuitatis suæ specialem habeat angelum ad sui custodiã delegatum. Et si in

instetur, quia dicit Dama. ꝙ Antichristus carebit angelico p̄sidio dicendũ, ꝙ verũ est quantũ ad procurationẽ salutis: sed non omnino carebit quantum ad repressionem mali, quia angelus bonus eum impediet ne tantũ mali faciat quantum vellet.

Con. 2. Secunda conclusio. Angelus custos nõ relinquit hoĩem quãdiu viuit. Nec tñ ex hac custodia minuitur sua contemplatio. Prima pars patet, quia quãdiu viuit hõ semper subiicitur multis periculis. Et sic semper indiget angelica custodia. Et si forte quãdoq; angelus ille sit in cœlo: & sic relinquat hoĩem quantũ ad locũ: non tñ oĩno relinquit, quantũ ad effectũ custodię: quia semper videt quid agatur circa hoĩem, & absque notabili mora temporis potest ad eum venire. Et si instetur, quia id quod h̃r Hier. 51. Curauimus Babilonem & non est curata. Relinquamus eam. Dicitur esse vox angelorũ custodiẽtium Babilonem. Item propter peccatũ mortale Deus relinquit hominem cum tamen sit maioris misericordiæ, quàm angelus.: igitur. Ad primum dicendum, quòd angeli relinquunt obstinatos quo ad procurationem suę salutis, & etiam, quia iusto Dei iudicio relinquunt eos cadere in culpas grauiores. Et preterea relinquunt subijci multis tribulationibus a quibus eos antea pręseruabant, sed tamen non oĩno relinquunt eos, quin pręseruent ne in peius labantur. Ad secundum negatur consequentia: quia habitatio Dei requirit in homine habituato dignitatẽ, quę tollitur per peccatum mortale. Custodia vero angeli non respicit in custodito dignitatem, sed indigẽtiam. Secunda pars cõclusionis, patet per illud Matth. 18. Angeli eorum semper vident faciem patris. Et probatur sic secundum Richar. quia quãdo duæ cognitiones sic se habent, quòd vna regulatur per aliam, & ad eam ordinatur illę duę possunt simul esse in eodem absque hoc, quòd vna minuat alteram. Et hoc maxime certum esse debet de intellectu beato, cuiusmodi est intellectus angeli. Sed cognitio qua angelus cognoscit etiam in proprio genere ea, quæ spectant ad ministeriũ suum, regulatur per contemplationem qua contemplatur Deum, & ad eam ordinatur: igitur. Vnde dicit Beda, ꝙ angeli nobis ministrantes in tali ministerio semper intra Deũ discurrunt.

Con. 3. Tertia conclusio. In angelis nulla est pugna propter absolutam contrarietatẽ voluntatum: sed dũtaxat ꝓpter cõtrarietatẽ causarum quas habent sustinere & defendere, quemadmodum diceretur esse pugna inter duos fideles aduocatos, & iustos, quorum quilibet defendit partem suam: sed tamen vterq; quęrit solam veritatis manifestationẽ: patet, satis ista conclusio pro vtraq; parte ex secundo notabili. Vnde super illo. Princeps regni Persarum &c. Dicit Hieron. quòd princeps regni Persarum, Dan. 10. ibi dicitur angelus, qui se opposuit liberationi populi Israelitica, pro quo orabat Daniel Gabriele preces eius Deo offerẽte.

Con. 4. Quarta cõclusio. Gaudiũ substantiales

ſtantiale in angelis creſcere nō pōt. Gaudiū vero accidētale creſcere pōt extēſiue,ac etiā intenſiue. Prima pars patet,qa beatitudo ſubſtātialis angelorum eſt cōpleta, & ſm eam ſunt in termino. Secunda pars patet: quia ſecundū,quòd plures ſaluantur. de pluribus gaudēt. Tertia pars probatur:quia cum angelus gaudium habuerit de peccatore penitente, poſtea magis, ac perfectius gaudet de ipſo perſeuerante, & adhuc magis de ipſo ad beatitudinem perueniente.

Con.5. Quinta concluſio. Licet angeli gaudeant de cuſtoditorū ſalute: tamen non dolent de eorum perditione. Prima pars patet ex præcedēti cōcluſione. Secunda probatur, quia omnis dolor eſt pœna. In angelis autem beatis nulla debet eſſe pœna: quia in eis nulla eſt culpa: igitur. Item beatitudo excludit oēm miſeriā. Omnis autem dolor pertinet ad miſeriam: ergo in angelis beatis nullus eſt dolor. Sed inſtatur,quia dicit philophus in topicis.Sic propoſitum in propoſito, & oppoſitum in oppoſito: ergò ſi angeli gaudent de ſalute cuſtoditorum videtur, quòd doleant de perditione eorum.Item
Eſa.33. Eſaye.33. dicitur. Angeli pacis amare flebunt.

1 Ad primū dicendū, q illa maxima topica debet intelligi quādo alterum oppoſitorum nō ineſt ad modum naturę, ſiue inſeparabiliter:gaudium autem inſeparabiliter ineſt beatis.

2 Ad ſecundū dicendū q angeli pacis ibi dicuntur nuntij ab Ezechia pro pace habēda miſſi, qui multum ingemuerunt propter verba Rapſaſis in Deum blaſphamantis, vt patet Eſaiæ. Eſa.36.
Item dici poteſt, q per angelos pacis ibi ſignificantur apoſt. qui multum ingemuerūt de paſſione Chriſti, & de obſtinatione malorū. Si aūt per angelos pacis velit aliquis intelligere ſpiritus angelicos. Dicendū, q illa locutio eſt figuratiua ſm quandam figurā, quę dr Antropopatos: qñ videlicet paſſiones humanę per quandam ſimilitudinē Deo, aut angelis attribuuntur ſecundum quam figuram dicitur de Deo. Tactus dolore cordis intrinſecus. Gen.6.
Poteſt etiam dici, quòd licet in angelis non ſit dolor, aut triſtitia, prout dr paſſio afflictiua. bene tamen prout dolor, aut triſtitia dicitur priuatio alicuius gaudii. Boni.n.angeli per obſtinationē malorū, & perditionē priuantur illo ſpeciali gaudio, quod haberent de eorum pœnitentia, & ſalute. Sed tamen ex alia parte recompenſatur per gaudium, quòd habent de diuinæ iuſtitię impletione in dānatione obſtinatorum. Iuxta illud pſal. Lętabitur iuſtus cum viderit vindictam.

Ad primū arg.dicendū, q angelus miniſtrat homini.i.ad vtilitatē hoīs:ſed nō in reuerentiā ipſius hominis ipſi homini ſe ſubiiciendo. Vnde illa cuſtodia angelica nō ponit aliquā ſubiectionē in angelo reſpectu hois, ſed pręſidentiā, & auctoritatem. In hoc ergo non eſt angelus miniſter hoīs, ſed Dei queadmodum ſi quis magnus dñs ad imperiū Regis miniſtraret pauperibus, non diceretur miniſter pauperum, ſed miniſter regis. 1

Ad

2 Ad secundum argu.patet. ex .ij. notab.& iij.conclus. Ad tertium argumentum,patet ex iiij. conclusione.

Utrum Diabolus sit causa peccati in homine.

Th.1.p.q.114. ar.3.

Tertio quæritur. Vtrum dæmones hominum impugnatores p suam tentationem sint in hominibus cã omnium peccatorũ quandoque sensus illudẽdo, & decipiendo quãdoque illabẽdo:quãdoque cogitationes,& affectiones malas immittendo.

1 Primo ar: quòd dæmones nõ impugnant homines,quia si sic: aut sunt ad hoc a Deo missi vel non.Non primũ , quia intentio Dei est saluare hominẽ. Intentio vero dæmonis est ipsum perdere. Nec secũdum:quia omnia subsunt diuinæ gubernationi:ergo in gubernatione creaturarũ, nihil fit nisi ex ordinatione Dei.

2 Secundo ar.ꝙ dæmon per tentationem non fit causa peccati: quia non potest immutare volũtatem humanam in quæ sola consistit peccatum.igitur.

3 Tertio arguĩ, ꝙ ex tentatione dæmonum procedãt omnia peccata,qa dicit Diony,ꝙ multitudo dæmonũ sibi, & aliis est causa omnium malorum. *De di. no. li.1.*

4 Quarto arguitur, ꝙ dæmon nõ possit sensum hominis illudere:qa dicit philo.ꝙ sensus particularis errare nõ põt citra propriũ sensibile. Illusio autẽ non potest esse sine errore: igitur. *2. de anima. t. c.63.*

5 Quinto arguĩ,ꝙ dæmon possit illabi mẽti humanæ:qa sicut aĩa est templũ Dei p gratiã, ita sit templũ diaboli per culpã,sed Deus p grĩam illabit aĩæ:igitur.

6 Sexto arguĩ, ꝙ diabolus possit immittere cogitationes, qa dicitur Io. Cum diabolus misisset in cor eius. Dicit etiã Grego. in mortalib. ꝙ maligni spiritus, malignis hominib.cogitationes malas immittere non desistunt. *Io.13.*

7 Septimo ar.ꝙ diabolus possit immittere prauas affectiones: qa super illo.Omnes adulterantes sicut clibanus succensus a coquẽte.Dicit glo.Raba.Clibanus est fornicator. Coquẽs vero est diabolus: ergo diabolus põt succẽdere,siue incẽdere prauas affectiones.& p cõsequẽs ĩmittere. *Oze.8.*

Contra: quantũ ad primũ dicit Paul. Nõ est nobis colluctatio aduersus carnẽ,& sanguinẽ: sed aduersus principes & potestates aduersus mundi rectores tenebrarũ harũ.&c.Et ꝙ nõ omnia peccata procedant ex tẽtatione diaboli.Patet per Aug.lib. de eccles.dogmat.di. Nõ omnes malæ cogitationes ĩ nobis a diabolo excitantur:sed multotiens ex nĩi arbitrii motu emergunt. Quia aũt dæmones sensus humanos illudãt patet, quia dicĩ Exo.vij.ꝙ magi per incantationes fecerũt quædã similiter, vbi dicit glo. Rabani diabolicis figmentis sensus humanos illudebant ita vt res in eadẽ specie remanentes aliæ viderẽtur. Quia autem dæmon non possit illabi homini. Patet per Augustinum libro de fide ad Petrum, dicentem. Inest singulis spiritibus naturalis terminus, quo a se inuicem distinguntur,& vnus non est in altero. Quod autem diabolus nõ immitat cogitationes, aut

aut affectionem. Patet per Bernardum dicentem, quòd diabolus non est immissor cogitationum, nec per cõsequens affectionum. Primo notandum, ꝙ in impugnatione hominũ a dæmonibus duo sunt consideranda. Primũ est. Ipsa impugnatio ſm ꝙ est a malitia dæmonum, qui per inuidiam nituntur impedire ꝓfectũ hominis. Et ſm hoc impugnatio illa non est a Deo mittẽte, sed permittente tãtum. Aliud est ordinatio talis impugnationis, quæ est quandoque ad bonũ impugnat, videlicet ad eius excitationem, & meritorum augmentationem. Quandoque vero est ad punitionẽ maxime in obstinatis. Et quantum ad hoc talis impugnatio est a Deo non solum permittente, sed etiam mittente. Vnde dicitur, quàm a Deo missus est spiritus mendax ad decipiendum Achab per falsos prophetas. Secundo notandum, quòd tentare est experimentum de aliquo quęrere. Ad hoc autem quęrit aliquis experimentum de aliquo, vt circa ipsum aliquid sciat. Ideo omnis tentatio ex parte tentantis ordinatur ad scire. Multipliciter itaque fit tentatio. Deus enim tentat, non vt sciat, sed vt alios scire faciat. Vnde dicitur Deuteronom. xiij. Tentat vos dominus Deus, vt palam sciat an diligatis eum. Homo vero aliquando tentat vt iuuet: puta quãdo vult scire qualis est aliquis, vt eum promoueat. Quandoque vero vt noceat, puta quando vult scire qualis est aliquis, vt decipiat: quandoque vero, vt simpliciter sciat, & secundum hoc tentare Deum dicitur esse peccatum, quando videlicet aliquis præsumit experiri diuinam potẽtiam. Diabolus autem semper tentat, vt noceat. Et ideo tentare dicitur esse proprium eius officium. Vnde. Ne forte tentauerit vos is qui tentat. Glo. j. diabolus, cuius officium est tentare. Mundus autem & caro dicuntur tentare nõ proprie, & formaliter, sed improprie, & materialiter, pro quanto cognosci potest qualis est aliqs, ex eo ꝙ sequitur concupiscentiã mũdi, & carnis, vel ei repugnat. Tertio notandũ, ꝙ diabolũ esse causam peccati potest intelligi dupliciter, vel per modum principalis agentis, & necessitantis, vel per modum incitantis, & impellentis. Præterea omne peccatum hominis procedere ex diabolica tentatione dupliciter intelligi potest. Vel directe, & immediate, vel occasionaliter, & consecutiue. Quarto notandum, ꝙ sicut dicit beatus Bonauent. Dęmon potest tripliciter illudere sensus humanos. Primo modo ostendendo aliquid esse præsens quod non est. Quod quandoque facit offerendo rerum fantasmata fortiter, & vehemẽter virtuti fantastice. vel fortiter detinendo virtutem fantasticam in imaginatione alicuius rei, propter huiusmodi enim videtur homini, quòd aspiciat exterius illud, quod tantummodo imaginatur interius, vt patet in freneticis. Vnde etiam narrat Aug. in libr. de Trin. de quodam qui tam forti imaginatione cogitabat de quadam, quòd ipsa absente etiam ipse vigilãs crederet ei carnaliter commisceri. Dicunt etiã aliqui,

3. Reg. ult.

Thes. 3.

2. d. 2. q. 2.

aliqui, quòd dæmõ poteſt modo prædicto illudere condenſando aerẽ, & poliendo ſic, quòd fiat admodũ ſpeculi, in quo imprimit ſpecies rerũ abſentiũ & eas aliquibus p̃ſentat, qbus per hoc videtur, quòd res ipſas videant. Secundo modo illudit oſtendendo rem præſentẽ aliter eſſe quã ſit: & hæc facit aliquam variationem faciẽdo circa organum, vel circa mediũ, aut obiectum. De organo patet, quia ſi fuerit abũdãtia humoris ſanguinei in oculis, omnia præſentia videntur rubea. Patet etiam ex parte medij, & obiecti, quia quandoque propter variã poſitionem obiecti, & diſpoſitionem medij res apparẽt eſſe aliæ quàm ſint. Vnde dicunt aliqui, quòd ſi accendatur in domo cãdela facta de pinguedine ſerpentis feſtucæ videbuntur eſſe ſerpentes. Hæc autẽ, & ſimilia nouerunt dæmones. Tertio modo impediendo, ne videatur, quod præſens eſt quandoque obſtaculum ponendo ex parte potentiæ, & quãdoque impediendo ne obiectũ diffundat ſpeciem ſuam. Et ſecundum hoc poteſt dæmon aliquem reddere inuiſibilem. Dicunt etiam aliqui, quòd hoc fieri poteſt virtute alicuius lapidis, & forte aliquarum herbarum. Hæc autem omnia nõ ſunt dęmonibus ignota. Præterea, etiam poſſunt dæmones ſe ducere aliqua mirabiliter faciendo in rei veritate, quæ licet dici poſſint mirabilia eo quod in admirationẽ ducunt, & eorũ cauſa eſt occulta. Non tamen ſunt proprie miracula, quia miraculum proprie dicitur tantummodo illud, quod fit per ſolam diuinam potentiam ſupra ſolitum curſum, & præter ordinẽ totius naturæ creatæ. Dæmones autem talia faciũt per virtutem actiuam naturalem aliquorum corporum. Quorum virtutem cognoſcentes ea ſubito tranſportant, & applicant aliquibus paſſiuis ad aliquas tranſmutationes faciendas. Et hoc modo ſecundum Augu. Magi Pharaonis per operationem dæmonum tranſmutauerunt virgas in veros ſerpentes, & ranas. Vnde dicit ipſe Auguſti. lib. octogintatriũ quæſtionum. Talia faciunt Magi, qualia fiunt a ſanctis, ſed alio iure, & alio fine. Sancti enim hæc faciunt iuſſu Dei, cui omnis creatura ſubiecta eſt. Magi vero per aliqua priuata commercia cum dæmonibus. Sancti etiam hæc faciunt propter gloriam Dei. Magi vero propter gloriam ſuã. Et quia hæc non faciunt propter veritatis manifeſtationem, ſed magis ad ſeducendum alios: ideo quamuis talia fiant in rei veritate, tamen dicuntur ſigna, & prodigia mendacia, quemadmodum ſecundæ ad Theſſalonicenſes ſecundo dicitur de Antichriſto, ꝙ erit aduentus eius in ſignis, & prodigiis mendacibus. Quinto notandum, quòd aliquid alteri illabi eſt ipſum ei intimum eſſe, & intime operari in eo, & reſpectu creaturæ intellectualis illi ſoli conuenit, qui ex nihilo eam produxit, & eam ineſſe conſeruat. Præterea notandum, quòd dæmonum cogitationes, aut effectiones immittere, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo immediate, & per modum cauſæ principaliter agentis. Alio modo diſpoſitiuè,

spositiue, & per modũ incitãtis.

Con. 1. His præmissis, ponendæ sunt sex cõclusiones. Prima est. Cõueniens est hominẽ impugnari, & tẽtari a diabolo. Patet, qa hoc valet ad exercitationẽ electorum.

Con. 2. Secunda concl. Licet diabolus nõ possit esse causa principalis, & immediata peccati in homine, põt tamẽ esse causa incitatiua. Prima pars patet, qa si diabolus esset causa principalis, & immediata peccati in homine sequeret, ꝙ non esset in potestate hominis non peccare, ꝙ est falsum. Secũda pars patet, qa potest diabolus instigare hominem ad peccãdũ, offerẽdo sibi fãtasmata delectabiliũ, vel ẽt ipsa delectabilia, quibus allicitur homo ad peccatũ. Et multis etiã aliis modis incitare potest hominem ad aliquid inordinate volendum.

Con. 3. Tertio concl. Licet nõ omnia peccata in hominibus sint directe, & immediate a tentatione diaboli, bene tñ indirecte & consecutiue. Prima pars patet, quia potest homo ex libera volũtate absq; quacunque diaboli instigatione multa inordinata velle, & facere. Non. n. necessario bene vult. Secũda pars patet; quia diabolus instigauit primos parẽtes ad peccãdum. Ex quorũ peccato subsecuta est omnibus aliis de cõi lege pronitas ad peccãdum.

Con. 4. Quarta concl. Dæmones põt multipliciter sensus humanos illudere. Patet ex quarto notabili.

Con. 5. Quinta conclu. Non possunt dęmones illabi animæ humanę. Patet, quia si dęmon illaberetur animæ, nihil esset ipsi animæ magis intimũ, & tũc posset dæmon supra totam animam, ergo quemadmudum Deus illabens animę ipsam conseruat, & rectificat vt vult. Sic etiam dæmon posset pro voluntate sua eam de ordinare, quod est falsum.

Sexta conclu. Licet dæmones dici possint immittere cogitationes, & affectiones per modũ incitantis, & disponentis, non tamen per modum causæ principalis, & necessitãtis. Prima pars patet, quia possunt dęmones mouendo humores, & spiritus interiores in corpore humano causare aliquas immoderatas passiones, per quas inclinatur anima ad cogitationes, & affectiones inordinatas. Secunda pars probatur, quia si posset dęmon immediate immittere malas cogitationes, & affectiones in anima cum semper nobis optet malũ, sequeretur, ꝙ nunquàm nos permitteret malis cogitationibus, & affectionibus carere: sic enim non possemus ei resistere, quod est falsum. Et si quærat aliquis. An diabol⁹ videat cogitationes, & affectiones in anima nostra. Dicendum breuiter, quod de facto non videt. Vnde dicit Augu. Internas cogitationes, nostras diabolum nõ videre certum est. Vnde. iij. Reg. viij. dicebat Salomon ad Deum loquens. Tu solus nosti corda filiorum hominum. Hoc tamen videtur principaliter prouenire ex speciali quadam dispensatione. Cum enim angelus tam bonus, quàm malus videat ipsam animæ essentiam, & eius potentias non videtur, quin etiam possit videre actus ibi existentes, nisi diuina dispensatio aliter ordinasset. Quod autem dictum est, videlicet, Con. 6.

De Eccl. Dogma. li. 1. 3. Reg. 8.

cet, quòd dæmones non vident cogitationes, & affectiones nostras, hoc est intelligendū, quando omnino interius latent. Si.n. ostendantur aliqua signa, vel iudicia talium cogitationum, tūc a dæmonibus cognoscuntur.

1 Ad primum arg. patet ex primo notabili.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ licet dæmon nō possit inmmutare uoluntatē, pōt tñ immutare organa viriū sensitiuarū, per quam immutationem, licet non cogatur voluntas, tamen induci tur, & incitatur ad malum.

3 Ad tertium arg. patet solutio ex iij. notabili.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ Philo. loquitur quando est debita dispositio ex parte organi, ac etiam debita approximatio obiecti, & conueniens positio ipsius obiecti, ac dispositio medij.

5 Ad quintū argu. dicendum, ꝙ non est simile. Aliter enim est Deus causa gratiæ, & aliter diabolus causa culpę. Deus enim est principalis, & immediata causa gratiæ effectiua, & cōseruatiua: diabolus aūt nō pōt esse immediata causa culpæ in anima.

6 Ad sextū ar. patet ex. v. notab.

7 Ad septimum arg. dicendum, ꝙ licet diabolus dicatur incēdere siue succendere cogitationes, & affectiones dispositiue eo modo quo ille dicitur succēdere fornacem, qui ligna sicca applicat igni, vel econtra. Non tamen potest immediate, & vt causa principalis incendere eo modo quo ignis incendit imprimendo calorēm, & formam ignis in combustibilibus. Non ergo pōt diabolus imprimere ardorem concupiscētiæ in anima, licet possit ad huiusmodi ardorem incitare. Vel admodum exsufflantis, vel admodum pabulum ministrātis offerendo, videlicet fantasmata concupiscibilium, quibus allicitur voluntas ad concupiscendū, siue ad causandum in se ignem concupiscentiæ. Ex quo consequenter omnia oriūtur mala. Et omnia bona consumuntur: ille enim est ignis vsque ad consumptionem deuorans, hunc igitur ignem statim a principio debet vnusquisque pro viribus extinguere, & ignem charitatis a Deo deuote postulare, quem in terram venit mittere, & voluit vehementer accēdi Christus filius Dei, qui est benedictus in secula.

Finis secundi tractatus.

SEQVITVR TERTIVS TRACTATVS.

Eterminatis aliquibus quæstionib. circa Dei perfectionē in primo tractatu: & circa mūdi conditionē in secundo. Nunc in tertio tractatu determinanda sunt aliqua qōnes circa hominis præuaricationem. Potest aūt tractatus iste conuenienter distingui in tres partes principales. In prima facienda est peccati consideratio generalis. In secunda videnda est peccati originatio primordialis. In tertia subiungenda est peccati determinatio, siue distincti o specialis. In prima igitur parte videndum est de peccato in generali. Vbi sunt tria consideranda. Primum est peccati diffinitio. Secundum est peccati causatio. Tertium vero est peccati consecutio.

Vtrum

Vtrum peccatum sit corruptio boni.

Scot.2.d.35.q.1.

CIrca primum primo quæritur. Vtrum peccatum formaliter, & per se sit corruptio boni. Arg. quòd non

1 Primo sic di. Aug. Peccatum est dictũ, vel factũ, vel cõcupitũ contra legem Dei. Hæc autem tria dicunt aliquid positiuum. *Contra Faust.*

2 Secundo argu. Si peccatum est corruptio boni, aut est corruptio boni, in quo est: aut alterius boni. Non primũ, quia accidẽs non corrũpit suũ subiectũ, immo naturaliter præsupponit ipsum. Nec ẽm, quia dicit Aug. li. de ciui. Dei. Peccatum corrumpit illud bonum cui nocet. Non autẽ nocet, nisi ei in quo est.

3 Tertio argu. Puræ priuationes nõ recipiunt magis, & minus, vt dicit Ansel. lib. de cõceptu virginali, ergo si peccatũ sit formaliter corruptio boni videt., ꝙ vnũ peccatum non erit grauius alio.

Io. 1. Contra super illo verbo, sine ipso factum est nihil. Dicit Aug. ꝙ peccatum nihil est, & idem dicit in li. de natura boni, ꝙ peccatum est priuatio modi speciei, & ordinis. Primo notandum, quòd sicut dicit Scot. in peccato duo sunt consideranda. Vnum quasi materiale, videlicet conuersio ad bonum cõmutabile. Et aliud quasi formale, videlicet auersio a bono incommutabili. Est autem aduertendum, ꝙ triplex est auersio a fine, siue a bono incommutabili, videlicet formalis, & virtualis. Formalis autem auersio est duplex. Quędam positiua, & contraria conuersioni. Puta si quis nolit finẽ. Et hæc auersio secundũ se semper est eiusdẽ rationis, nec inuenitur in omni peccato, immo est speciale peccatum, scilicet odium Dei, quod contrariatur dilectioni. Alia autem est auersio formalis negatiua, & priuatiue opposita conuersioni, & hæc etiam est speciale peccatum omissionis contra illud præceptum. Diliges dominũ Deum tuum &c. Tunc enim est huiusmodi auersio, si quis nõ velit, aut non diligat Deum quando debet diligere. Virtualis aũt auersio est, quando quis formaliter auertitur ab aliquo necessario ad finem consequendum, tũc enim virtualiter auertitur a fine. Et hæc auersio communis est in omni peccato, quia in omni peccato voluntas in ordinate se habet respectu alicuius necessarij ad finem. Vnde aũt est aliquid necessariũ ad finẽ. Dicẽdũ, ꝙ ex diuina voluntate pręcipiẽte. Secundo notandum, ꝙ cum quęritur an peccatum sit formaliter corruptio boni. Hoc autem potest intelligi dupliciter. Vel de corruptione, quę est trãsmutatio de esse ad non esse: vel de corruptione, quæ est formaliter priuatio: quæ videlicet opponitur ei quod corrupit, sicut priuatio habitui. Cuius autem boni sit priuatio peccatum, multi multipliciter loquuntur. Dicunt enim aliqui, ꝙ est priuatio boni naturæ, & potest hoc suaderi, quia Lucæ. x. super illo. Plagis impositis &c. Dicit glosa. Peccatum vulnerat hominem in naturalibus. Sed contra hoc arguit Scotus, quia si peccatum cor-

corrumperet bonum naturę: per corruptionem alicuius partis fi nitę multotiens factam: tandē cōsumeretur tota natura. Et sic peccatorum multiplicatio totaliter naturam destrueret, quod est falsum. Nec valet, quòd aliqui respondent, videlicet, quod talis consumptio fit secūdū partes eiusdem proportionis, & nō eiusdem quantitatis: & sic procedit in infinitum, quia secundū peccatum pōt esse æque graue vel grauius. Primo ergo auferret equalem partem naturæ, aut maiorē q̄ primum. Item sic arguit Sco. contra prædictam opinionem, quia natura intellectualis est a solo Deo creabilis, ergo per nullum actum creaturæ potest corrumpi. Item priuatio boni naturalis, ſm se est eiusdē rationis: ergo si peccatum formaliter est talis priuatio: sequitur ꝙ in peccatis nulla erit diuersitas specifica. Ad arg. autem prędictum dicendum cū Sco. ꝙ qui vulneratur nihil sui amittit: sed tantum continuitas soluitur, & per hoc redditur minus habilis ad operationes suas. Natura igitur integra manes, vt dicit Dionisius in libro de diuinis nominibus. vulnerari dicitur quando fit in habilis ad actum rectum, qualis facta est per peccatum: ꝑ quod soluta est rationis & sensualitatis continuitas. Tunc enim ratio tendit in vnum & sensualitas in aliud. Alii autem dicunt, quòd peccatum est corruptio boni gratiæ, quia videlicet peccatū destruit gratiam. Vñ & Luc. 13. super Lucā dicit glosa, quòd peccatum spoliat hominem gratuitis. Sed contra hoc argui potest per secundam & tertiam rationem contra primum modum dicendi adductam. Item primum peccatum totaliter aufert gratiam: ergo si peccatum sit formaliter priuatio gratiæ, sequitur quòd secundum peccatum non erit peccatum. Ad rationem autem huius opinionis dicendum, quòd peccatum non corrumpit gratiam effectiuè: sed demeritoriè. Vnde prius naturaliter voluntas se auertit a Deo, quàm Deus cesset conseruare gratiam. Peccatum igitur non est formaliter priuatio gratiæ, quam non destruit ex incompossibilitate: sed per modum demeriti. Alii vero dicunt, quòd peccatum est priuatio habitus acquisiti. Sed contra hoc argui potest per illas duas rationes contra modos præcedentes adductas. Item habitus acquisitus manere potest post primum peccatum, ac etiā aliquando post secundum & tertium. Dicendum cum Scot. ꝙ peccatum est priuatio rectitudinis debitæ in actu secundo. 2.d. 35. q. 1. Tertio notandum, quòd huiusmodi priuatio rectitudinis dicitur ab Augustino priuatio modi, speciei, & ordinis. Pro cuius intelligentia considerandum est, ꝙ modus est in re, secundum ꝙ est a Deo efficiente; sic enim est mensurata debitè, siue modificata. Species autem est in re, secundū quòd est a Deo, vt a causa exemplari, sic enim est speciosa. Ordo vero est in re, prout respicit Deum pro causa finali, sic enim dicitur ordinata. Et, quia omne bonum respicit Deū sub hac triplici beatitudine: ideo quęlibet res quantum habet de

bonitate, tantum hēt de modo, specie, & ordine. Peccatū igr̄, siue malitia priuat hæc tria ī actu humano, sic ꝙ primo & directæ priuat ordinē, & deinde modū, & speciē quantū.n.res ordinatur in finē vltimū, tm̄ respicit Deū pro causa efficiente, & exēplari. Hæc itaq; tria in quibus sunt ęqualia sunt. Vbi vero minuūtur, & corrumpuntur æqualiter minuuntur, & corrūpuntur. Actus igitur non rectus, siue obliquus, & vitiosus est inordinatus ꝑ priuationē ordinis. Est ēt īmoderatus ꝑ priuationē modi, siue mensurę. Est.n. ibi superabundantia, vel defectus: est ēt deformis per carentiam speciositatis. Vnde sequitur, ꝙ malitia siue peccatum formaliter est priuatio rectitudinis, siue obliquitas quædam. est etiam inordinatio immoderantia & deformitas.

Con.1. His præmissis ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Peccatū formaliter, & per se est priuatio boni. Probat Scotus quia quando sunt duo agentia vnum superius, & aliud inferius, & inferius potest, & tenetur concordare superiori, si discordat peccat. Peccatum aūt non est ī actu positiuo formaliter, & per se, qa si actus ille esset concors agenti superiori, non esset peccatum: ergo formaliter peccatum cōsistit in carentia concordiæ ad regulā superiorem. Et sic est formaliter priuatio boni.

Con.2. Secunda concl. Peccatum non est formaliter, & per se priuatio siue corruptio boni naturalis, nec boni gratiæ, nec etiam alicuius habitus acquisiti. Patet, ex secundo notabili.

Con.3. Tertia concl. Peccatum formaliter, & per se est priuatio rectitudinis in actu secundo. Non quidē rectitudinis, quæ inest, aut q̄ prius īnfuit. sed, quæ deberet inesse. Prima pars probatur, quia dicit Ansel. ꝙ peccatum est carētia iustitię. Peccatū igitur actuale est carentia iustitiæ actualis, quæ est rectitudo actus. Item dicit Augu. in libro de duabus animabus, quòd peccatum est volūtas assequendi uel retinendi, qđ iustitia uetat, & a quo liberum est abstinere, quod potest dici breuius, sic peccatum est velle uetitum ubi uelle est quasi materiale uetitum vero dat intelligere formale videlicet discordiā a regula superiori. Item hoc patet, per diffinitionem Ambrosij dicentis. Peccatum est præuaricatio legis diuinæ, & cœlestiū inobedientia mandatorum. Itē dicit Aug. lib. de ciuitate Dei. In hoc est uoluntas mala: nō quia deficit ad naturas malas: sed male. Ideo videlicet, quia contra ordinem naturalem ab eo, quod summe est, in id, quod minus est deficit. Quasi diceret, ꝙ actus positiuus volendi creaturam, nō est formaliter peccatum. sed carētia debiti ordinis in actu illo, quo deberet diligere bonū creatum propter Deum: a quo ordine deficit uoluntas quiescens in bono creato. Ex prædictis autē verbis Augustini concludi potest, quòd omne peccatū est contra naturam: quod etiam ex alia ratione probatur, quia videlicet omne peccatum est contra regulam rationis: propria autem hominis natura est esse rationale. Secunda pars conclusionis patet, quia

Libr. de duabus aiabus.

Libr. de Paradiso.

Lirb. de ciu. Dei.

Y quia

quia si peccatum esset priuatio rectitudinis, q̄ tunc inest sequeretur, ꝙ duo opposita simul essēt. Tertia pars cōclusionis probať, quia actus non manet, vt variari possit de opposito in oppositū. Quarta pars probať, quia voluntas est debitrix ad eliciendū actum suum concorditer regulæ superiori, & sic tenetur, & debet dare rectitudinem actui suo elicito, & mediāte elicito actui imperato. Ex dictis patet, ꝙ specifica distinctio, aut numeralis peccatorum sumitur ex distinctione specifica, aut numerali rectitudinū, quę deberent inesse actibus. Priuationes.n. sunt specie distinctę, quę priuant habitus specie distinctos, & illę solo numero distinguunť, quæ sunt priuationes habituū solo numero distīctorū.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ dictum factum, & concupitū ponuntur ibi tanq̄ materiale videlicet dictum, & factum, vt materiale remotum. Concupitum vero, vt materiale proximū. Illud vero, quod subditur contra legē Dei ponitur tanq̄ formale.

2 Ad secundum arg. dicendū, ꝙ peccatū est corruptio, siue priuatio non illius boni in quo est: & cū dr̄, ꝙ nocet illi in quo est. Dicendum, ꝙ non nocet ei auferendo aliqd de sua substātia, vel natura, sed solū inq̄tū priuat rectitudinē in actu secūdo volūtatis.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ licet priuationes inquantum priuationes non recipiāt magis, & minus quia videlicet vna nō magis priuat habitū, q̄ alia tn̄ ex cōparatione ad habitus vna priuatio est peior alia, quæ videlicet priuat meliorem habitū. Generaliter ergo loquēdo illud peccatum grauius est, quod est priuatio melioris rectitudinis. Illa aūt rectitudo est melior, quę est fini propinquior. In eodē aūt genere vel specie peccati, ille grauius peccat, qui ex maiori libidine peccat quanto.n. uoluntas ex maiori conatu agit tāto actū perfectiorē producit, & teneť ei dare maiorem rectitudinē. Ex istis primo sequiť, ꝙ peccatum, quod directe cōmittitur in Deū, grauius est, q̄ peccatū commissum in hominē puta infidelitas, aut blasphemia, quàm homicidiū. Secundo sequitur, ꝙ grauius est peccatū commissum inseipsum, q̄ in alium, puta homicidiū sui ipsius, q̄ alterius, cū plus teneatur homo diligere se, propter Deum, q̄ alium. Tertio sequitur quod grauius est peccatum commissum in personā proximi, q̄ in eius famā, aut rem tēporalē, puta homicidiū, quàm detractio aut furtum. Quarto sequitur, ꝙ quanto persona in quam peccatur est Deo cōiunctior, aut ratione virtutis, aut ratione officii ac etiā quanto coniunctior est sibi ipsi, tanto plus peccatum est grauius. Quinto sequitur, ꝙ quanto quis est maior, uel in uirtute, vel in sciētia, vel in officio tāto grauius peccat cum plus teneatur dare rectitudinem actui suo. Sexto sequitur, ꝙ grauius peccat.q ex industria peccat, quàm qui peccat ex ignorantia, vel infirmitate. Qui enim peccat ex industria, siue certa scientia, est magis dispositus ad dandum rectitudinem actui, q̄àm ignorans, uel passionatus. Septimo sequitur, quod grauius est pecca-

peccatū in quo sunt priuationes plurium rectitudinum, vt adulterium, q̄ fornicatio, immo in hoc casu non solum est peccatum vnum formaliter, sed plura. Hæc autem supradicta semper intelligenda sunt cæteris paribus.

Vtrum diffinitio peccati sit recta assignata ab Augustino.

Sco.2.d.42.q.1.2.3.

QVESTIO II.

SECVNDO quęritur. Vtrū illa diffinitio peccati, quā ponit Aug. sit conueniēs in qua dr. Peccatū est dictū, uel factū, uel concubitū, contra legem Dei. Et iuxta hoc ēt quæritur. Vtrū peccatū cōsistat in sermone, in exteriori opere, & in cogitatione. *Lib. contra Faustum.*

1 Primo arg. sic. Peccatum non hēt quiditatē, cū sit pura priuatio, ergo non potest diffiniri.

2 Secundo arg. peccatū omissionis non est dictum, nec factum, nec cōcupitum &c. ergo illa diffinitio non conuenit oī peccato.

3 Tertio arg. q̄ peccatum nō sit in sermone, quia nullus peccat instrō ad finē ad quē est ordinatū. Sed sermo siue vox significatiua ordinatur ad loquendum, siue exprimendum conceptum, ergo nullus loquendo peccat.

4 Quarto ar. quod in opere exteriori nō sit peccatū, quia in his, quæ pertinēt ad opus extrinsecū conueniemus cum brutis. Bruta autem peccare non possunt.

5 Quinto argu. q̄ in cogitatione non sit peccatū, quia cogitatio non est in potestate voluntatis. Vnde dicit Aug. arbitrio non est in potestate nostra quin visis tāgamur. igitur. *L.b. de libero arb.*

6 Sexto ar. Si voluntas possit imperare aliquam cogitationē, aut illā ad quā auertit, aut illam ad quam conuertit: non primū, q̄a sic non auerteret ab ea. Nec secūdū, quia volitio præsupponit cogitationē simul duratione, & naturaliter priorem. Sed cogitatio ad quā volūtas cōuertit, non est naturaliter prior, īmo posterior volitione cōuertēte, & īperante.

Contra arg. auctoritate Aug. & Hier. Primo notandum, q̄ nihil potest habere rationem peccati, nisi sit in potestate voluntatis. Dicit.n. Aug. lib. de uera religione. Peccatum a Deo est voluntarium, q̄ si non est voluntariū non est peccatum. Certū est aūt nobis per experientiā, q̄ sermo, & operationes exteriores subsūt voluntati nostrę, nisi fuerit indispositio i instrīs, siue organis talium operationū. Oportet etiam concedere actum intellectus, siue cogitationem esse in potestate voluntatis, sic q̄ voluntas pōt auertere intellectum ab vno intelligibili, & cōuertere ad aliud, quia nisi sic oproteret intellectū semper detineri in intellectione perfectissimi intelligibilis habitualiter noti. Agens enim naturale perfectius circa idem subiectum perfectus agit, & impedit agens minus perfectum. Obiecta aūt intelligibilia, & intellectus agens sunt causę naturales actiuè respectu intellectionis. Itē dicit Aug. lib. de trin. q̄ volūtas hēt copulare parentē cū prole. Itē dicit philosophus, q̄ intelligimus cum volumus ea .s. quæ nobis *2. de ani.*

nobis sunt habitualiter nota. Vñ ēt ipsæ dicit in lib. Ethy. ꝙ habitus est quo quis vtitur dũ voluerit. Secundo notandũ, ꝙ duplex est cogitatio, s. prima, & secũda, siue subsequens. De prima, certũ ꝙ nõ est in potestate voluntatis. Quia videlicet præcedit naturaliter actum voluntatis. Est autem semper prima cogitatio quotiēs de nouo occurrunt diuersa obiecta, & quotiens aliquis surgit a sõmno, siue excitatur. De secũda aũt cogitatione, difficultas vr̃ esse qũo subsit imperio volũtatis. Non. n. vr̃, ꝙ possit esse volita nisi sit præcognita, nec vr̃ præcognita nisi præexistens. Ad declarandum igitur, qũo talis cogitatio imperari põt a voluntate. Ponit doctor subtilis tres propositiones. Prima est, ꝙ vna intellectione in intellectũ existente distincta, & perfecta pñt simul in esse multæ aliæ indistinctæ, & imperfectę, nisi forte illa distincta à Deo esset perfecta, & fortis vt nullam aliam secũ permitteret. Patet per simile in uisu, quia potest visus siue oculus videre in aliqua piramide distinctæ aliqđ punctum, & simul videre in eadem piramide multa alia pũcta indistinctæ, & imperfectæ: ergo multo fortius hoc potest esse in intellectu. Secunda propositio. Intellectione inexistente intellectui per modum actus pręsentis, licet nõ cognita per modum obiecti considerati, nec directæ, nec flexæ põt voluntas complacere in illa cogitatione, & non complacere. Patet, quia nisi sic voluntas non posset coniungere parentem cũ prole, quod est contra Augu. Tertia propositio. Voluntate cõplacente alicui intellectioni illa intenditur. voluntate vero non complacente intellectioni, immo eam nolēte illa remittitur, aut desinit esse. Hoc patet ꝑ experientiã in nobis. Et rõ huius est, quia cũ anima ꝑ ambas potentias agit circa idē obiectum: tunc intensior est eius operatio. virtus. n. vnita fortior est. Dicendum igitur cum Scotus, quòd quando uoluntas acceptat aliquam cogitationem remissam sumens in ea complacētiam tunc illa cogitatio intenditur, & perficitur. & secundũ hoc dicitur a voluntate imperari pro quanto voluntas ad eam intellectum conuertit. Cum vero non acceptat cogitationē perfectam iam prius existentem, neque cõplacet in ea tunc illa remittitur, & desinit esse: & sic dicitur voluntas ab ea auertere. Tertio notandum, ꝙ voluntas potest dupliciter imperare cogitationem alicuius illiciti. Vno modo vt habeat obiectum illicitum pręsens & in eo delectetur. Et hoc modo sancti detestantur cogitationes illicitorum. Alio modo, vt ꝑ talem cogitationē pertingat ad aliquem bonum finem. Et hoc modo viri sancti, quandoque laudabiliter cogitant de illicitis, uidelicet vt ea detestentur, & aliis detestanda prædicent. 2. d. 42. q. 2.

His præmissis ponendæ sunt quinq; conclusiones. Prima est. Non potest esse peccatum formaliter primo, & īmediate, nisi in actu volũtatis elicito: patet, quia peccatũ est carentia debitæ iustitię. Iustitia autem est in sola voluntate: habitus autem, & priuatio habent esse in eodem Con. 1.

 subiecto,

subiecto, igitur. Item nihil potest esse peccatum, nisi sit in potestate voluntatis, ergo non potest esse peccatum primo & immediate, nisi in aliquo velle, vel nolle & eo mediãte in alijs. Itẽ omnis alia causa actiua præter volũtatẽ est naturaliter agẽs & non libere, ergo solius voluntatis actus est imputabilis.

Con.2. Secunda concl. Licet in sermone & opere exteriori, ac etiã cogitatione non sit peccatum primo & immediate, est tamen in eis peccatum participatiue & immediate. Prima pars patet ex præcedenti conclusione. Secunda probatur, quia voluntas est vt motor principalis in toto regno animæ, & omnia sibi obediũt, sicut ergo volũtas tenetur in actu suo proprio causare rectitudinem debitam, ita etiam tenetur dare rectitudinem debitam actibus aliarũ potentiarum inquantum eis subduntur. Sicut ergo voluntas recte mouendo potentias inferiores facit vt eorum actus sint recti rectitudine participata, ita non recte mouendo causa est vt earum actus sint non recti, siue carẽtes rectitudine sibi debita, ergo in illis actibus est peccatum pro quanto subsunt imperio voluntatis. Ex dictis sequitur, ꝙ nullo modo põt esse peccatũ, nisi in actu voluntatis elicito, vel imperato.

Con. 3. Tertia conclusio. Neque in primis motibus cogitationum, neq; in primis motibus delectationum in parte sensitiua præcise existentium potest esse peccatum: sed tamen potest esse peccatũ in primis motibus delectationis in voluntate existentis. Prima pars probatur, quòd tales primi motus non presupponunt aliquem actum voluntais, & sic nõ possũt subesse eius imperio, igitur. Secunda pars probatur, quia illi primi motus in voluntate non sunt sine actu rationis & voluntatis.

Con. 4. Quarta concl. Non omnis cogitatio, nec etiã delectatio volũtatis in cogitatione circa obiectum illicitum est peccatum. patet, quia potest aliquis laudabiliter cogitare de illicitis, & in illa cogitatione delectari, dum tamen non delectatur in obiecto illicito, quod patet satis ex tertio notabili.

Con.5. Quinta concl. Cogitatio de obiecto illicito procedẽs ex cõplacentia volũtatis in illo obiecto post deliberationem, est peccatum mortale. Patet, quia voluntatis peccatũ est mortale cõcupiscere sibi talẽ delectationẽ, vel etiã potentijs inferioribus, ergo etiã cogitatio, quę ad hoc imperatur a voluntate est peccatum mortale. Et hęc est sentẽtia August. Ex quo sequitur, ꝙ sola delectatio volũtatis de obiecto illicito cogitato, siue etiam consensus voluntatis in delectationem appetitus sensitiui circa obiectum illicitum, licet non concurrat consensus in actum, est tamen peccatum mortale in quocũq; gñe peccati mortalis. De ciui. Dei. lib. 12.c. 13

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd licet peccatum formaliter sũptũ nõ habeat qd rei, bene tamen quid nominis.

2 Ad secundũ arg. dicendum. ꝙ negatio reducitur ad idem genus, cum affirmatione illa, ergo diffinitio peccati quantũ ad illa tria

tria dictum factum,& concupitum debet exponi positiuè pro peccatum commissionis. Negatiuè verò pro peccato omissionis. Potest etiam dici,quod peccatum omissionis est, quid concupitum nõ formaliter & actualiter. sed interpretatiuè, & virtualiter pro quanto omissio est in potestate voluntatis.

3 Ad tertium arg. dicendum,ꝙ in vsu sermonis, non est peccatum formaliter,& primo,aut immediatæ,sed secundario, & mediatæ ac participatiuè pro quanto imperatur a voluntate cuius actus est primo,& immediatæ malus, puta intẽdens malum finẽ.

4 Ad quartum arg. dicẽdum, ꝙ appetitus sensitiuus in quo conuenimus, cum brutis est in nobis aliquo mõ rõnalis,& liber.s. per participationẽ nõ quidẽ per actum propriũ, sed per actũ voluntatis cuius imperio subditur, & idẽ cõformiter dici põt etiam de mẽbris humanis prout sunt instrumenta operũ exteriorum.

5 . Ad qntũ arg. patet ex 2. nota.

6 Ad sextum arg. dicendum, ꝙ ad hoc, ꝙ voluntas complaceat in cogitatione,& eam imperet, & acceptet sufficit, ꝙ ſm naturam volitionem præcedat in esse imperfecto, & remisso,vt patet satis ex tertio notab.li.

Vtrum peccatum consistat in aliquo actu.

Tho.1.2.q.71.ar.5.Henr.quodl.12 q.24.Dur.2.d.35.q.2.

TErtio quæritur. Vtrum omne peccatum,aliud ab originali consistat in aliquo actu.

Primo argumentum,ꝙ sic,qa oẽ peccatũ aliud ab originali dicitur actuale peccatum.igitur. 1

Secundo argu. Omne peccatum est voluntarium, ergo in omni peccato concurrit aliquis actus voluntatis. 2

Tertio arg. Amor sui causa est oĩs peccati alterius ab originali, vt patet per Aug.lib.de ciuitate. 3

Contra arguitur de peccato omissionis ꝙ est carentia actus debiti. Notandũ quòd peccatum consistere in aliquo actu potest intelligi tripliciter. Vel per se,& formaliter, vel materialiter,vel præsuppositiuè,qa videlicet præsupponit actum aliquem, sine quo non posset esse.

Hoc p̃misso ponendæ sunt qn que conclusiones. Prima est. Nullum peccatum consistit formaliter, & per se, siue quiditatiuè in actu aliquo:patet,quia peccatum formaliter sumptum nõ est aliquid positiuum, sed tantũ carentia iustitiæ debitæ. Con.1.

Secunda conclusio. Peccatum cõmissionis consistit materialiter in aliquo actu.patet,quia dicitur peccatum cõmissionis cũ hõ aliquid facit contra diuinum preceptum. Est ergo ibi aliquis actus in quo tanquàm in subiecto, & materia in qua est peccatum formaliter sumptum, scilicet carẽtia debite rectitudinis. Con.2.

Tertia conclusio. Peccatum omissionis non consistit materialiter in aliquo actu: patet,qa peccatum omissionis est carentia actus debiti, quando videlicet aliquis non facit, quod tenetur facere, vbi, & quando tenetur facere. Est autem peccatum omissionis transgressio pre Con.3.

cepti affirmatiui. Peccatum vero cōmissionis est transgressio præcepti negatiui.

Con.4. Quarta cōclusio. Pctm̄ omissionis, qn̄q;, & sæpius hēt aliquē actū preuium. Patet, quia, vt in pluribus aliquis omitit facere, ꝙ tenet, qa hēt nolitionē actus debiti, quia videlicet vult non facere, quod tenetur. Vel, quia hēt volitionē alicuius actus cui est incompossibilis actus debitus. Primo autem modo omissio est voluntaria directe, quia videlicet imperata a voluntate. Secundo aūt modo licet non sit directe, & formaliter voluntaria, est tā virtualiter, & consecutiue.

Con.5. Quinta conclusio. Peccatum omissionis non necessario hēt aliquem actum præmium, immo potest esse sine quocunque actum præuio. Patet, quia peccatum omissionis non est a cā aliquid agente, vt sic, sed a causa non agente. Itē cum quis omittit agere, quod tenetur non est necessarium, quòd voluntas velit non agere, quia, & si quandoque velit non agere: illa tamen volitio est contingens: & idem diceretur de volitione actus incompossibilis actui debito. igitur &c. Talis autem omissio licet non sit voluntaria formaliter, & directe, neq; etiā virtualiter, & consecutiue, est tamen voluntaria interpretatiue, & potestatiue, quia videlicet in potestate voluntatis est talis omissio: quia videlicet voluntas pōt, & debet cauere illam omissionē, ideo sibi imputatur. Ex quo sequitur, ꝙ si q̄s omittat aliq̄d facere, quod nō sit in ptāte voluntatis: ita videlicet, quòd voluntas non possit cauere talē omissionē, illa omissio est culpabilis cum nullo modo sit voluntaria. 1

Ad primum argumentū dicēdum, quod peccatum omissionis dicitur actuale non per positione actus, sed per negationem. 2

Ad secundum argumentū patet ex quarta, & quinta conclusione, quod peccatum omissionis est voluntarium. 3

Ad tertiū arg. dicendū, ꝙ licet in peccato cōmissionis concurrat amor sui actualiter, non tamen est necessāriū in peccato omissionis, ꝙ concurrat talis amor actualis, licet sit habitualis: cum.n.quis omittit quod tenetur facere, sic est habitualiter dispositus, quòd si de se, & de diuino præcepto cogitaret, se ipsum diuino præcepto præferret.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum potentia peccandi sit a Deo.

D. Tho. 1.2.q.79.arti.1. Scot. 2.d. 44.q.1. Dur.2.q.71.

Circa secundum, quòd superius proponebatur de peccato in communi, videlicet, circa causam peccati. Primo queritur de potētia peccādi. An, videlicet sit a Deo. Arguitur quòd non.

1 Primo sic. Dicit Boetius in topicis. Cuius vsus est malus, ipsum quoque malum est. Sed peccare est malum, ergo potentia peccandi est mala, & per consequens non est a Deo.

2 Secundo argu. Dicit Ansel. ꝙ posse peccare, non est libertas neque pars libertatis: sed posse peccare

peccare non potest esse a Deo, quia aliquod aliud positiuum quàm libertas sit a Deo. igitur.

3 Tertio argu. Voluntas potest deficere eo, quòd est ex nihilo: ergo nō habet posse peccare per aliquid, quòd sit a Deo.

4 Quarto arg Ab illo est actus, a quo est potentia: ergo si potentia peccandi est a Deo, sequitur quòd peccatum est a Deo.

Contra. Potentia peccandi est volūtas creata. igitur est a Deo. Notandum, quòd potentia peccandi sumi pōt tripliciter. Vno modo ꝑ fundamento ipsius ordinis, siue respectu ad peccatū, pro eo, vide licet, secundū ꝙ habens est potens peccare. Secūdo modo pro ordine, siue respectu ad actū substratū peccati. Tertiò mō ꝑ respectu ad deformitatē.

Con. 1. Hoc præmisso, ponēdæ sunt tres conclusiones. Prima est. Potentia peccandi, prout nominat fundamētum ordinis, siue respectus ad peccatū, siue materialiter: siue formaliter sumptū est a Deo. Patet, quia omne positiuū est a Deo: sed potentia peccādi hoc modo, est aliqd positiuum. igitur. Minor declaratur, quia sicut in potentijs passiuis idē est subiectū proximū priuationis, & habitus, ita & eadem cā actiua libera defectibilis, est fundamentum proximum oppositorum agendo. s. & deficiendo: agēdo quidem ipsius actus, & recti tudinis eius. Deficiēdo vero carentiæ rectitudinis debitæ.

Con. 2. Secunda cōclusio. Potētia peccandi prout nominat respectum ad peccatum materialiter sumptū ꝑ actu subtracto est a Deo. patet, quia talis respectus est positiuus cum habeat ambo extrema positiua. Omne autem positiuum est a Deo.

Con. 3. Tertia conclusio. Potētia peccādi prout nominat respectu ad deformitatem, siue carētiam rectitudinis debitę, q̄ est peccatū formaliter dictū non est a Deo, patet, qa talis respectus non est aliqua essentia positiua, cū terminus ad quē ē, nihil sit. Quod aūt nihil est, non est a Deo. Talis. n. negationes, & priuationes non sunt a cā efficiente, sed deficiente. Deus autē nullo modo pōtest esse causa deficiens.

1 Ad primū arg. dicēdum, quod Boetius loquitur de vsu, qui exercetur in re ad finem ad quem ordinatur. Voluntas autem creata non ordinatur ad peccandum, sed ad bene agendum.

2 Ad 2m arg. dicendum, ꝙ libertas absolute, est perfectio simpliciter: in creatura est perfectio limitata: pōt ergo libertas considerari secūdum suā formalem rationē præcise, & potest considerari, prout est sub limitatione: ratione primi non sibi conuenit posse peccare, neq; illo modo est fundamentū proximū ordinis, siue respectus ad deformitatem peccati: sed ratione secundi.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ esse defectibile, id est vertibile in nihil consequit̄ oēm creaturā inquantū est ex nihilo. Sed esse sic defectibile, scilicet peccando propriū est voluntati creatæ ea rōne qua pōt esse cā oppositorum efficiendo, & deficiendo.

Ad quartum argumentū dicendum, quòd peccatum quantum ad entitatem actus, bene conceditur esse a Deo, sed non quan-

quantum ad deformitatem illam, ergo deformitas non est a potentia peccandi ratione entitatis illius, quæ etiam est a Deo sed inquantum illa potentia defectibilis.

Utrum peccatum sit a bono, sicut a causa.

D. Tho. 1. 2. q. 49. ar. 1. Scot. 2. d. 34. q. 1. Dur. 2. d. 34. q. 3.

Secundo queritur. Vtrum peccatum sit a bono sicut a causa. arg. quòd non.

1 Primo sic. Mat. 7. dicitur. Non pōt arbor bona, fructus malos facere. *Mat. 7.*

2 Secūdo arguitur. Agēs sibi assimilat effectum, sed peccatum non assimilatur bono, igitur.

3 Tertio arg. Quod est a bono, vt ab efficiente est ad bonum, vt ad finem, quia efficiens, & finis sunt sibi inuicem causæ, vt habetur. ij. physicorum, & v. methaphysicę, sed peccatum nō est ad bonum, vt ad finē, quia deordinat a fine igitur. *4. c. 35.*

Contra est Aug. ij. de nuptiis, & concupiscentia. Notandū secūdū Scotum secundo sententiarū distinc. xxiiij. ꝙ in peccato mortali duo concurrunt. Vnum positiuum, vt materiale, & aliud priuatiuum, ut formale. Huiu modi autem priuationis nulla est causam effectiua, sed defectiua tantum. Voluntas enim, quę est debitrix rectitudinis dandę actui suo, & non dat deficiendo peccat. Ipsa autem voluntas efficiēdo causat actum positiuum cui est annexa illa priuatio quam tamen priuationem per se non intendit voluntas: Vnde dicit Dionysius iiij. capitu. de diui. nominibus. Nemo agit ad malum aspiciens. Ideo voluntas bene dicitur causa per accidens illius priuationis, attendendo accidentalitatem ex parte effectus. Est etiam accidentalitas ex parte causæ non proprie sicut album dicitur esse causa per accidens ędificationis, & vniuersaliter omne, quod accidit causæ per se, ita quod facit vnum per accidens cum illa, sed extendendo accidens ad quodlibet, quod est extra per se rationem alicuius, quomodo differentia dicitur accidere generi. Hoc enim modo voluntas contracta per aliquam differētiam ad voluntatem creatam, quam differentiam circumloquimur per hoc, quod diciur esse limitatum, vel defectibile est proxima causa defectiua respectu peccati: & hoc accidentaliter siue per accidens ex parte causæ accipiendo voluntatem secundum se pro causa, quia per prędictam differentiam sibi per accidens conuenit esse causam respectu peccati. *De nuptijs, & concupiscentia lib. 2.* *De di. no. c. 4.*

His pręmissis ponendę sunt tres conclusiones. Prima est. Peccatum eo modo quo potest habere causam est a bono. patet, qa, vel a bono, vt a causa, uel ab aliquo malo simpliciter primo: sed non est malum simpliciter primum a quo sit peccatum, ergo est a bono. Minor patet, quia si esset malū simpliciter primū esset necesse eē, & imparticipatū, & impendens: sed ista non conueniunt *Con. 1.*

ueniunt nisi enti perfectissimo: ergo malum esset ens perfectissimum, quod est falsum.

Con.2. Secunda concl. Bonum est causa mali formaliter sumpti non effectiua, sed obiectiua. Primum patet, quia quod nihil est non habet causam effectiuam, sed malum formaliter sumptum nihil est, vt patet per Augustinus per tractantem illud Iohannis. j. Sine ipso factum est nihil. igitur. Secundum patet ex dictis in precedenti notabili.

Con.3. Tertia concl. Bonum scilicet voluntas creata est causa per accidens peccati formaliter sumpti. patet satis ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd Saluator per arborem intelligit actum interiorē, & per fructum actum exteriorem, qui nō est bonus, nisi actus interior bonus sit.

2 Ad secundum argumentum dicendum, quòd maior est intelligenda de causa efficiente: licet in causa ęquiuocationis sit remota similitudo inter causam, & causatum: non autem est vera de causa defectiua.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quod maior est uera de eo quod ab efficiente efficiendo, & non deficiendo. bonum autem est causa deformitatis peccati deficiendo.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum peccatum possit esse a Deo.

D.Tho.1.2.q.79.ar.2 Sco.2.dist.2. q.1. Dur.2. dist.37. q.1. & dist. 44. quæst. prima.

Tertio quæritur. Vtrum peccatum possit esse a Deo?

Arg. ꝙ sic: quia quicquid est causa causæ: est causa causati: sed Deus est causa voluntatis createę quę est causa peccati: igitur. 1

Secundo arguitur: Actus substratus peccato est a Deo: ergo Deus est causa peccati: patet antecedēs, quia est ens positiuum: & patet consequentia: quia volūtas creata non ab alio est causa peccati: nisi quia causat actum substratum deformitati. 2

Tertio arguitur. Deus potest annihilare gratiam in anima: ergo per actionem Dei potest non esse grata Deo: ergo eodem modo potest esse causa peccati. 3

Quarto ar. Deus est causa excecationis, & indurationis. Dicitur enim ad Rom. Cuius vult miseretur: & quem vult indurat. Et Exod. Indurabo cor Pharaonis: igitur. 4 Ro. 9. Exo. 4.

Cōtra. Augustinꝰ sup illo verbo Iohannis primo. Sine ipso factū est nihil. Dicit, ꝙ per verbū, nō est factū peccatū. Primo notādum, ꝙ aliquorū est opinio, ꝙ voluntas est totalis causa respectu suæ volitionis. Ita, quòd Deus respectu illius non habet aliquam efficientiam immediatam: sed tantum mediatam. Tum quia aliter ipsa voluntas non esset libera, cum in eius potestate non esset suus actus. Tum, quia uoluntas nihil contingenter causaret eo, ꝙ haberet necessariam habitudinem ad primam causam respectu effectus. Tum quia voluntas peccare non posset:

posset: quia cum Deus sit prior causa in primo instanti naturæ causaret rectitudinem in actu.
De ciu. Dei. lib. 5. Tum quia dicit August. ꝙ Deus sic res quas cōdidit administrat vt eas agere proprios motus sinat. Tum quia ecclesiast. dicitur. Ecc. 15. Ab initio De⁹ creauit hominē, & reliquit eum in manu consilij sui. Secundo notandum, ꝙ si prædicta opinio esset vera, faciliter assignari posset quomodo Deus non sit causa peccati. Loquendo enim, siue de materiali, siue de formali in peccato totum esset causatū a voluntate, sicut a causa totali. Et ita nullo modo a Deo, nisi mediate, inquātū De⁹ produxit volūtatē talē, quę pōt sic & sic velle. Sed cōtra istā opinionē obiicitur: quia ex ea videt̃ sequi, Deū non esse causam meriti. Itē illa opinio destruit ordinē causarum, secundum quē omnis causa primaria plus influit ī effectum, q̃ secunda, vt patet ex prima propositione de causis. Sed ꝯm illā opinionē, causa prima nō influeret in effectum. Ad primū autē istorum dici pōt, ꝙ Deus aliquo modo est causa meriti, quo modo non est causa peccati: quia immediate causat in anima gratiā, vel charitatē, quę ꝑ modū naturæ inclinat ad merendū, & quandocunque forma actiua per modum naturæ est ab aliquo agēte, etiam actio formæ illius est ab eo, ꝙ ab ipso talis forma habet inclinationē, & necessitatē ad talē effectū. Ad secundū dici pōt, ꝙ semper manet ordo essentialis inter causas ꝯm suū esse: quia prima causat secundū. Sed cōtra istam opinionē iterū arguit Sco. sic: quia ex ea sequitur. 2. d. 37. q. 1. ꝙ Deus non sit naturaliter præscius futurorū: & secundo, ꝙ nō sit omnipotens: patet prima cōsequētia, quia ꝯm illā opinionē quātūcunque voluntas diuina ponatur determinata ad vnā partē eorū, quę dependent a voluntate creata poterit voluntas creata aliteruelle, & ita non est ibi certitudo ex cognitione determinationis volūtatis diuinę. Patet secūda cōsequētia, qa quicquid vult omnipotēs, hoc fit: sed ꝯm prædictā opinionē voluntas ex se posset esse determinate ad partem oppositam eius, quod est a Deo volitum, nec posset voluntas diuina impedire voluntatem creatam ex se sic determinatam nisi violenter: volūtatem autem violentari includit contradictionem. Propter igitur istas duas rationes recedit Scotus ab opinione prædicta. Tertio notandum, quod quando duæ causæ partiales concurrunt ad effectum communem ambarū, potest esse defectus ex parte vnius causæ tantum: licet non ex parte alterius, sicut in claudicatione, defectus est a tibia curua, & non a virtute motiua, a qua tamen causatur qcquid est motionis in claudicatione. Ita igitur si a velle voluntatis creatę, concurrit etiam voluntas diuina potest esse defectus in ipso velle ex parte voluntatis creatæ, quę posset dare rectitudinem actui quam tenetur dare, & tamen non, dat nec tamen est defectus ex parte voluntatis diuinæ, quæ licet non teneatur dare rectitudinem: tamē quantum est de se daret, si volūtas creata cooperaretur. Vniuersaliter enim quicquid Deus dat antece-

antecedenter daret illud consequenter quãtum est ex se, nisi esset impedimentum: dando autẽ voluntatem liberam, dedit antecedenter opera recta, quæ sunt in potestate voluntatis, & consequenter daret rectitudinem illã, si ipsa voluntas secundum suam causalitatem eam causaret. Et si instetur quia accipiendo tempus in quo voluntas peccat, & diuidendo in duo instantia naturæ A & B. In a comparatur Deus ad voluntatem, vt causa prior. In b vero voluntas comparatur ad se, vt causa posterior. Tunc quæro an in a causat rectitudinem. Et sequitur, quòd voluntas etiam causat eam in b: alioquin si voluntas causaret in b: peccatum oppositum rectitudini: simul erũt in voluntate peccatũ, & rectitudo opposita, quod est impossibile. Igitur oportet dicere, quòd Deus non causat rectitudinem in a. Et sic per consequens voluntas non causat in b præexigendo naturaliter Deum non causare in a: ergo videtur quòd non sit defectus ex parte voluntatis creatæ, nisi præexigẽdo defectum ex parte diuinę voluntatis. Ad hoc respondet Scotus, quòd prioritas, quæ includit posse esse sine se inuicem absque contradictione nõ est in ordine causatum, vt causant effectum communem: sed simul causant: sicut enim loquendo de diuersis generibus causarum, non prius natura materia materiat, quàm efficiens efficiat quasi sine contradictione posset esse materiatum, & non effectum, vel econuerso: sed tantum prius natura hoc est perfectius vna causa causat quàm alia. Ita in eodem genere causæ diuersæ, causæ ordinatæ, licet habeant ordinem secundum perfectius, & imperfectius causare: non tamen habent prioritatem naturę, quæ dicat posse esse sine se inuicem respectu tertij: immo in eodem instanti naturæ causant effectum communem, ita quòd neutra tunc causat sine altera: sed quòd effectus non rectus causetur, hoc non est, tunc propter causam priorem, quæ quantum est ex se recte causaret si secunda causaret, vt tenetur.

His præmissis, ponendę sunt tres cõclusiones. Prima est. Act⁹ peccati quantum ad substratum est a Deo: probatur, quia ens & bonum conuertuntur, & bonum est in omni genere, sicut & ens ex primo Ethycorũ: ergo quod habet propriam entitatem, habet & propriam bonitatem: sed actus peccati quantum ad substratum habet propriam entitatem: ergo & propriam bonitatem. Omne autẽ tale est a Deo: igitur. Sed instatur, quia tunc Deus faceret contra suam prohibitionem. Prohibuit enim Adæ comedere, nec aliqua delectatio in actu est peccatum, nisi quia prohibetur: ergo si fecisset illum actum positiuum, immediate fecisset contra suam prohibitionem. Item actus Dei est ordinatissimus: actus autem voluntatis peccantis est inordinatus: ergo idem actus erit ordinatus, & inordinatus. Item liberum arbitrium non errat quando in agendo concordat suæ regulæ. Regula autem eius in agendo est diuina voluntas: ergo si Deus vult, Con. 1.

quòd

quòd liberum arbitrium peccãs, vult tunc illud liberum arbitriũ quando peccat non peccat. Ad primum dicendum, quòd multa vult Deus voluntate beneplaciti, quæ prohibuit voluntate signi, & noluit omnia fieri, quæ præcepit, sicut noluit Isaac immolari, quod tamen præcepit: eius aũt quod vult volũtate beneplaciti, oppositũ aliquod pręcepit. Ad secundum dicendum, ꝙ illud quod est formaliter act⁹ volũtatis creatæ, nõ est actus voluntatis diuinæ: sed effectus ei⁹: q̃a uoluntas diuina em per est ordinata: & actus eius rectus. Iste autem actus voluntatis creatæ est inordinatus: quia caret rectitudine debita. Iste vero actus a Deo causante est ordinate volitus: queẽadmodum in nobis act⁹ noster est materialiter bonus: quia potest esse a charitate elici tus. Sequitur ergo, ꝙ velle diuinum est simpliciter bonũ: quia ex charitate est quasi elicitũ: & ita opus exterius istius velle, ꝙ est velle voluntatis creatę, est ordinatum materialiter, siue secundum quid: inordinatum autem simpliciter, inquãtum est actus quo voluntas creata formaliter vult. Ad tertium dicendum, ꝙ voluntas diuina non est regula voluntatis creatæ quantum ad rectitudinem, quo ad ipsum volitum: vt. s. voluntas creata diuinę voluntati correspondens, in volito sit recta: sed inquãtum vult voluntatem creatam sic, vel sic velle. Et hoc volendo voluntate signi, & antecedente: non autem semper voluntate beneplaciti, & consequente.

Con. 2. Secunda conclusio. Deus in se peccare non potest. Patet, quia non potest a se auerti, nec formaliter, quia non potest se non summè diligere, nec virtualiter: quia nihil aliud a se est sibi necessarium ad volendum se.

Tertia concl. Voluntas diuina non põt esse causa peccati, quantum ad deformitatem: patet, q̃a dicit Augu. ꝙ nullo homine sapiente autore fit homo deterior. Deus autẽ est omni homine sapiẽte præstãtior: ergo Deo autore nõ fit homo deterior, vt vult Aug. ibidẽ. Itẽ Augu. in eodẽ li. quod est causa omni enti, vt sit, non est causa non essendi: sed Deus est causa essendi omni enti: ergo non est causa nõ essendi alicui: ergo nec causa peccata, ꝙ formaliter est nõ esse. Sed instatur, quia sicut Deus prius naturaliter agit ad actionem rectã, q̃ voluntas creata, ita vr̃, ꝙ prius non agit, q̃ voluntas creata non agat, qñ actio est nõ recta. Dicẽdum, ꝙ si Deus nõ causat libere rectitudinẽ, quę deberet esse in actu volũtatis creatæ, & hoc pp libertatẽ volũtatis suæ, nõ autẽ pp defectum voluntatis creatę, nõ volũtarie cooperantis, nõ est tũc cã peccati in voluntate creata: quia non est ibi carẽtia iustitię debitæ: nõ. n. est iustitia debita a volũtate creata, nisi inquantum in eius potestate est recte agere. Si ergo Deus esset prima causa non agens rectitudinem in actu: actus non rectus, non esset peccatum. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ maior est intelligenda de causa efficiẽte, & non de causa deficiente. Con. 3. Augu. li. 83. q.

2 Ad secundum arg. dicendum ad probationem cõsequentię, ꝙ non

non propter hoc solum imputatur peccatum voluntati creatę: quia ipsa per accidens causat defectum: sed quia ipsa tenetur agere recte inquantum effectus est in potestate sua, & non agit recte: non sic autem tenetur voluntas diuina.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd si Deus annihilet gratiam sine defectu voluntatis creatæ in operando ista carentia non esset peccatum: quia non esset carentia iustitiæ debitæ: voluntas enim non est debitrix illius iustitiæ, nisi inquantum in eius potestate, est conseruare eam, ne scilicet demeritorie eā corrumpat.

4 Ad quartum argumentum dicendum, quod Deus dicitur esse causa excecationis, & obdurationis, non quantum ad aduersionem a diuino lumine: sed ad substractionem gratiæ, ex qua sequitur, quòd mens diuinitus non illuminatur ad recte videndum, & cor hominis non emoliatur ad recte viuendum: sed hanc gratiam non substrahit Deus, nisi propter hominis demeritum.

Vtrum Diabolus directe inducat hominem ad peccandum.

Tho. 1.2.q.8.ar.1.

QVarto queritur. Vtrum diabolus possit directe esse homini causa peccandi necessitatem inferens ad peccandum?

1 Arguitur, quod sic: quia dicit Beda, quòd diabolus animam in affectum malitiæ trahit.

Secundo arguitur. Maior potestas potest necessitatem inferre minori. Sed de diabolo dicitur Iob. 41. Non est potestas super terram, quę ei valeat comparari: igitur. *Iob. 41.*

Tertio arguitur s'm Augustinū nonnullū peccatū est cū caro concupiscit aduersus spiritum: sed concupiscentiam carnis potest diabolus causare sicut & cæteras passiones: igitur. 3

Contra. Dicit Augustinus libro de libero arbitrio. Nulla alia re fit mens hominis serua libidinis, nisi propria voluntate. Primo notandum, quòd voluntas a duobus moueri potest. Vno modo ab obiecto, sicut appetibile apprehensum mouet appetitum. Alio modo ab eo, quod interius inclinat voluntatem ad volendum. Hoc autem non potest esse nisi vel ipsa voluntas, vel Deus qui potest voluntatem immutare. Secundo notandum, q' ex parte obiecti tripliciter potest intelligi, quod aliquid moueat voluntatem. Vno modo ipsum obiectum propositum, quod dicitur mouere, vt causa partialis volitionis. Alio modo ille qui proponit, vel offert huiusmodi obiectum. Tertio modo, ille qui persuadet obiectum propositum habere rationem boni. Primo igitur modo res sensibiles, aut etiā spirituales, apprehensæ per intellectum, mouent voluntatem. Secundo autem, & tertio modo diabolus, vel etiam homo potest dici moueri voluntatem alterius hominis.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Diabolus non potest esse homini directe, vel sufficienter *Con. 1.*

cienter causa peccati: sed solum per modum persuadentis, vel ꝓponentis appetibile: prima pars patet, quia voluntas non ex necessitate mouetur ab aliquo obiecto: ergo nec necessario mouetur ab eo, qui proponit vel qui ꝑsuadet. Diabolus autem non pōt mouere, nisi ꝓponēdo obiectū, vel persuadēdo ipsum habere rationem boni. Secunda pars probatur, quia natura corporalis obedit spirituali ad motū localē, ergo diabolus potest illa causare, quæ ex motu locali corporū prouenire possunt, nisi virtute diuina reprimatur. Sed quandoq; ad motū localem cōsequitur repræsentatio aliquarū formarū imaginabiliū. Dicit.n. philosophus, quod cum animal dormierit descendente plurimo sanguine ad principiū sensitiuū simul descēdunt motus, siue impressiones relictæ ex sensibiliū motionib⁹, quæ speciebus sensibilibus reseruātur, & mouēt principiū apprehensiuū, ac si rebus ipsis exterioribus immutaretur. Vnde talis motus localis spirituum, vel humorū procreari potest a dæmonibus, siue dormiant, siue vigilēt homines. Et sic sequitur, ꝙ homo aliqua imaginatur, quæ consequēter intellectui præsentantur, & ꝑ intellectū volūtati. Certū est ēt, ꝙ pōt diabolus aliqua sensibilia exterius offerre sensui, quę per sensum offerūtur intellectui, & etiā per intellectum volūtati. Itē per motū cordis, & spirituū cōcitatur appetitus sensitiuus ad aliquas passiones: contingat autem ex passione concitata, vt id quod proponitur imaginationi iudicetur prosequendū: quia ei qui a passione detinetur, videtur esse bonū id ad quod per passionē inclinatur: igitur ꝑ hunc modū diabolus persuadet aliquid habere rationem boni.

Libr. de somno, & vig.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ auctoritas Bedę est intelligenda sic, quòd diabolus trahit in affectum malicię suggerendo, vel proponendo.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ illud verbum Iob. est intelligendum de potentia executiua, & non de potentia volitiua.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd concupiscentia carnis, quādo ei volūtas actualiter resistit, non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis. Non est autem in potestate diaboli, quòd voluntas non resistat, & ideo non potest necessitatem inferre peccandi.

QVÆSTIO V.

Vtrum peccatum sit causa peccati.

D. Tho. 1. 2. q. 75. arg. 4. Dur. 2. d. 36. q. 1.

QVinto quæritur. Vtrum peccatum sit causa peccati.

1 Arguitur quòd non, quia vel esset causa voluntaria, vel necessaria. Non primum, quia nihil voluntarie operatur, nisi quod cognoscit, & appetit, quod non competit peccato. Nec secundum, quia qui peccat vno peccato, non est necesse, quod peccet alio.

Cōtra dicit Greg. sup Eze. Peccatū, ꝙ per pęnitētiā citius non deletur

deletur peccatū est & causa peccati. Notandæ sunt tres distinctiones. Prima est. Aliquid potest esse causa alicuius dupliciter. Vno modo per se & directæ agendo & mouēdo. Alio modo per accidens, & indirectæ admodum remouentis prohibens. Secunda est: remotio prohibentis potest fieri dupliciter. Vno modo aliquid efficiendo, aut mouē do, vt cum quis frangit, vel amouet trabem prohibentem lapidē ne cadat. Alio modo per modū demeriti, quemadmodū ille, qui peccat dicitur a se remouere gratiam, quia demeretur eius ablationem, quę quidem gratia impediebat peccatum. Tertia est, aliquid potest dici causa alicuius dupliciter. Vno modo propriè causando videlicet in aliquo genere quattuor causarum. Alio modo impropriè, quia videlicet sine illo non causaretur effectus, cum tñ ad hoc non concurrat ĩ aliquo genere quattuor causarum, & tale dici solet causa, sine qua non.

Con. 1. His præmissis ponendæ sunt tres cōclusiones. Prima est. Loquendo de peccato formaliter, peccatū non est per se causa peccati, patet, quia peccatū illo modo nihil est, nec habet causam, nisi defectiuam, & per accidēs, vt supra dictum est.

Con. 2. Secunda concl. Loquendo de peccato tam formaliter, quàm materialiter, peccatum aliquando est causa per accidens peccati ad modum remouentis prohibens. Patet, quia peccatū est demeritum, quo voluntas priuatur gratia qua ablata voluntas est debilior ad bonum, & procliuior ad malum.

Con. 3. Tertia cōclusio. Loquendo de peccato, quo ad materiale, peccatum aliquando est causa peccati impropriè, licet non propriè. Prima pars patet, quia nisi esset actus inordinatus in volūtate, nō posset esse actus inordinatus, siue culpabilis in aliis potentiis: ergo peccatum in volūtate est causa, sine qua nō: respectu peccati existentis in aliis potentiis. Non est tamen intelligendum, quòd actus elicitus a voluntate, & actus imperatus, sint duo peccata in esse morali, & theologico. Licet sint duo actus in esse naturę. Item sic probatur prima pars conclusionis, quia post priora peccata relinquitur in voluntate dispositio quędam aut habituatio inclinās ad consimiles actus, quæ quidē dispositio non esset, nisi peccata precessissent. Secunda pars probatur, quia volitiones in quibus est principaliter & formaliter peccatum, sunt actus immanentes. actus autem immanentes non sunt productiui alicuius in esse reali.

Ad arg. dicendū, quod peccatum nō est causa voluntaria, nec etiam necessaria peccati, non enim est causa propriæ dicta, nec per se, vt dictum est. 1

Vtrum ignorantia posit esse causa peccati.

Thom. 1.2.q.76.ar.2.Dur. 2. d. 22. q.3.& 4.

SExto quæritur. Vtrum ignorantia possit esse cā peccati.

Arguitur, quod non, quia ens nullius est causa: sed ignorantia est 1

est non ens cũ sit priuatio sciẽtiæ.igitur.

Secũdo arg. Ignorãtia excusa ta peccato, cũ causet inuoluntariũ. ut patet.igr. Tertio arguitur. Peccatũ est in volũtate: volũtas aũt non fertur in id, quod est ignoratum. igitur. Contra. Dicit August. quod quædam per ignorantiam peccantur. Notandæ sunt hic aliquæ distinctiones de ignorantia, quę in præcedenti tractatu positæ sunt, vbi quærebatur. An ignorantia causet inuoluntarium. Præter quas notandæ sunt etiam aliæ duæ distinctiones. Prima sumitur a philosopho. videlicet. quòd duplex est ignorantia. Vna est tam in actu, q̃ in habitu, quæ videlicet est priuatio scientiæ, tam actualis, q̃ habitualis. Alia vero est in actu, sed non in habitu, sicut contingit in eo, qui uincitur a passione, ratione cuius non considerat ea, quę cõsideranda sunt. Secunda ponitur a Richardo. videlicet, quòd triplex est ignorantia. Prima est ignorantia inuincibilis simpliciter. Alia est affectata, vt cũ quis vult ignorare ꝑꝑ minorẽ remorsum conscientiæ. Tertia est ignorantia crassa, quę partim est uoluntaria, & partim inuoluntaria, vt cum quis propter negligentiã nõ vult laborare, vt sciat, quod tenetur scire, quàmuis illud scire vellet sine labore. Pręterea notandum ꝙ ignoranria, secundum ꝙ diuersimodè se habet ad voluntatem faciendo voluntarium, uel inuoluntarium iuxta ea, quæ dicta sunt in secundo tractari tractatui, vbi supra, secũdum hoc dici potest causare, uel non causare peccatum, & excusare uel minuere, aut aggrauare.

3 Ethic. *Libro de natura, et gratia.* *Ethico. lib. 5.*

His præmissis ponendę sunt quinque conclusiones. Prima est. Ignorantia antecedenter se habens ad actum volendi non est peccatum, nec causa peccati. Patet, quia illa ignorantia facit simpliciter inuoluntariũ quẽadmodũ dictũ est, ubi supra nõ ẽ aũt peccatũ, nisi sit volũtarium. *Con. 1.*

Con. 2. Secunda conclusio. Ignorantia in actu, quę est priuatio actualis considerationis eorũ quę consideranda sunt, aliquãdo est causa peccati per accidẽs. Patet, quia est priuatio sciẽtiæ, quæ quidem scientia si præsens esset prohiberet peccatum.

Con. 3. Tertia conclusio. Ignorantia inuincibilis simpliciter, siue in actu, siue in habitu totaliter excusat a peccato. Patet, quia tollit rationem voluntarii.

Quarta conclusio. Ignorantia affectata aggrauat peccatum: & est causa peccati, modo supradicto in secunda cõclusione. Prima pars patet ex eo, quòd talis ignorãtia est uoluntaria. Secũda pars probatur, vt secunda conclusio.

Quinta conclusio. Ignorantia crassa aliqualiter diminuit peccatum, & tñ aliqualiter est causa peccati. Patet, quia talis ignòrantia, ut dictũ est partim est voluntaria, & partim inuoluntaria.

Ad primũ arg. dicẽdum, ꝙ ignorãtia nõ est per se causa peccati: sed per accidens tantum admodum remouentis prohibens, siue potius vt ipsa remotio ꝓhibẽtis. Ad secundum argumentum dicendum, ꝙ satis patet ex dictis. Ad tertiũ arg. dicendũ, ꝙ ignorantia non ex hoc dicitur cã peccati, quia voluntas fertur ad aliquid

quid ignotum, sed quia inordinatæ fertur in aliquid in quod non ferretur, nisi ignorantia aliqua esset in intellectu.

Vtrum amor sui sit prima causa peccati.

Tho.1.2.q.84.art.1. Duran.2.dist 42. quæst.4.

SEptimo queritur. Vtrũ inter passiones, quæ sunt cã peccati prima & prĩcipalis, sit amor sui?

1 Primo arguitur, ꝙ passiones non possint esse causa peccati, quia passio excusat a peccato cũ causet inuoluntarium, vt patet de concupiscentia carnis, de qua Gala.5. dicitur ad Galathas. Caro concupiscit aduersus spiritum, vt non quæcunque vultis illa faciatis.

2 Secundo argu. quòd amor sui non sit prima causa peccati, quia amor sui bonus est cum præcipiatur homini, vt diligat proximum, sicut seipsum.

3 Tertio argu. Dicit Apostolus. Leu.19. Occasione accepta peccatum ꝑ Rom.7. mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. vbi dicit glosa. Bona est lex, quæ dum concupiscentiam prohibet, omne malum prohibet, ergo videtur, quòd concupiscentia est causa omnis peccati. concupiscentia autem est alia passio, quàm amor sui, igitur.

4 Quarto arguitur. Augustinus super illud psalmi. Incen[s]a igni, & suffosa. Dicit, quòd omne peccatum est ex amore male inflãmante, uel ex timore male humiliante, ergo non solus amor sui est causa peccati.

Cõtra Apost. ad Ro. vocat pas-Rom.7. siones peccatorum, & non nisi, qa causãt peccata. Et quo ad ꝼm arg. per August. libro de ciuitate Dei dicentem, ꝙ amor sui, vsque ad cõtemptum Dei facit ciuitatẽ Babilionis. Notãdæ sunt tres distinctiones. Prima ponit a beato Bon. videlicet, quòd quædam 2.dist.q. est passio illata ab extrinseco, & 77.ar.1. circa hãc non est meritum, nec demeritum nisi inquantum a volũtate respuitur, vel acceptatur. Vnde propriè loquendo, in talibus pœna non est meritoria, sed sufferẽtia passionis. Alia est passio, quę orit ex corruptione naturæ, vt fames & sitis, & alię huiusmodi passiones. Passiones etiam irę, & tristitiæ, vt præueniunt iudicium rationis. Et in talibus ẽt non est meritum, nec demeritũ nisi pro quanto acceptantur, & respuuntur a voluntate. Aliæ vero sunt passiones, quę proueniũt ex imperio voluntatis liberè. Et in talibus est meritũ aut demeritum. Secunda distinctio etiã sumitur a beato [B]onauent. vbi supra, quia videlicet dupliciter potest esse passio proueniens ex imperio voluntatis. Vno modo ex imperio voluntatis se conuertentis ad bonum simpliciter, & tũc detestatur id, quod aduersatur illi bono, videlicet peccatum. Vnde passio inde cõsurgẽs est meritoria. Alio modo ex imperio voluntatis se conuertentis ad bonum proprium, & priuatũ, & ad bonum vt tunc, & tunc passio inde consurgẽs culpabilis est, non tamen habet plenam rationem culpę, nisi quando in voluntate consummatur, vtpote cum quis vult irasci,

aut

aut inuidere, aut contristari. Tertia distinctio ponit a beato Thoma, quia videlicet quædam est passio totaliter auferēs vsum rationis, vt patet in his, q propter amorem, uel iram insaniunt: & tūc si talis passio a principio fuerit voluntaria, imputatur actus ad peccatum, quia est voluntarius in sua causa. Si vero causa nō fuerit voluntaria, sed naturalis, puta cum quis ex ægritudine vel aliqua huiusmodi causa incidit in passionē, quæ totaliter vsum rationis aufert. Actus omnino redditur inuoluntarius, & a peccato totaliter excusatur. Alia vero est passio, quę non totalem intercipit vsum rationis, & tunc ratio potest passionem excludere, diuertendo ad alias cogitationes, uel impedire nesuum consequatur effectum, quia mēmbra non applicātur operi, nisi per consensum rationis, vnde talis passio non totaliter excusat a peccato.

1.2.q.77.ar.1.

Con.1. His præmissis ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Passio appetitus sensitiui potest esse causa peccati per accidens admodum remouentis prohibens. Patet, quia cōstat, ꝙ passionem appetitus sensitiui sequitur imaginationis, & æstimatiuè appræhensio. Vnde videmus, ꝙ homines in aliqua existentes passione non facile imaginationem auertunt ab his circa, quæ afficiūtur: ergo per consequens iudicium rationis plerunque sequitur passionē appetitus sensitiui, & per consequens motus volūtatis, qui natus est sequi iudiciū rationis. Passio igitur appetitus sensitiui aufert, vel impedit iudicium rationis rectum, quod si adesset prohibe. et peccatū. In tali ergo casu vr̄ cōmitti peccatum ex passione, quod ēt aliqñ dicitur peccatum ex infirmitate. Ipse. n. passiones, vt dicit Tulius lib. de tusculanis quęstionibus. Aegritudines animæ vocantur.

Tuli. lib. de tuscu. quæst.

Con.2. Secunda concl. Passio appetitus sensitiui aliquando alleuiat peccatum, & aliqñ totaliter excusat. Patet, quia aliqñ talis passio minuit volūtarium, & aliqñ ēt totaliter aufert voluntarium, & simpliciter facit inuoluntariū, vt patere potest ex dictis.

Con.3. Tertia concl. Amor sui est prima radix, & cā omnis peccati, & hoc intelligendo de causa, sine qua non: patet, quia omnis actus peccati procedit ex aliquo inordinato appetitu alicuius tēporalis boni, vel est ipsæ inordinatus appetitus. Sed, quid aliquis appetat inordinatę aliquod temporale bonum: hoc ex hoc procedit, ꝙ inordinatæ amat seipsum, igr̄. Est tñ aduertendū, quod amor sui pōt esse dupliciter. Vno modo in appetitu sensitiuo, & talis de se non est peccatum, nec causa peccati, nisi pro quanto acceptatur a voluntate. Alio modo in ipsa voluntate rationali. Et sic potest sumi dupliciter. Vno mō, quasi habitualiter pro naturali inclinatione voluntatis ad bonum proprium commodi: & iste amor sui non est peccatum: potest tamen dici causa peccati quodam modo dispositiuè, & inclinatiuè. Alio modo actualiter pro actuali dilectione sui, ꝯm affectionem commodi proprii secluso affectu iustitiæ. Et talis amor est peccatū, & causa cuiuscū

que

que alterius peccati, loquẽdo de causa peccati eo modo quo dictum est in multis quæstionibus præcedentibus.

1 Ad primum argu. dicendum, ꝙ illud, ꝙ dicitur, vt non quęcunque vultis illa faciatis non est referendum ad ea, quę fiunt ꝑ exteriorem actum: sed ad interiorẽ concupiscẽtiæ motum, vellet.n. hõ iustus nunquam cõcupiscere malũ, & hoc modo ẽt exponitur

Rom. 7. illud, quod dicitur ad Ro. vij. Q̃d odi malũ illud facio. Vel potest ẽt illud referri ad voluntatẽ pręcedentem passionem, vt patet in incontinentibus, qui contra suum propositum agunt propter suam concupiscentiam.

2 Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ hic solũ est sermo de amore inordinato sui, qui perducit ad contẽptum Dei, non autem de amore debito quo quis sibi vult bonũ, quod ei ſm rationem congruit.

3 Ad tertium argu. dicendum, ꝙ cõcupiscẽtia, qua quis appetit sibi bonũ, reducitur ad amorẽ sui sicut ad priorem afflictionem.

4 Ad quartũ argu. dicendum, ꝙ aliquis dr̃ amare aliquid dupliciter, videlicet amore concupiscentiæ bonũ illud, quod sibi optat, vel alteri, & amore amicitiæ seipsum, vel alterum cui bonũ optat. Amor igitur cõcupiscentiæ qui est eius, quod optatur hẽt concomitantem, uel etiam antecedentem timorem qui pertinet ad fugã mali, vt puta qm̃ quis nimis timet paupertatem, ideo tunc inordinate concupiscit diuitias. Sed tamen vtrunque istorum, timor videlicet, & amor concupiscentiæ reducuntur ad amorem sui. Propter hoc enim homo vel appetit sibi bona, uel fugit mala, quia amat seipsum.

Vtrum peccans ex malitia grauius peccet, quàm is qui peccat ex passione.

D. Tho. 1. 2. q. 78. ar. 4. Sco. 2. d. 43. quæst. 1.

OCtauo quæritur. Vtrum peccans ex certa malitia grauius peccet, quàm ille qui peccat ex passione.

Primo arg. ꝙ nullus peccet ex industria siue certa malicia, quia ignorantia opponitur industriæ. Sed oĩs malus est ignorãs, vt habetur. iii. Ethycorum. & Prouerbiorum. xiiii. dicitur. Errant qui operantur malum. 1 Pro. 14.

Secũdo arg. Dicit Dion. ꝙ nullus tendens ad malum operatur. 2 De Diuin. no. c. 4.

Tertio arg. ꝙ peccans ex certa malitia nõ grauius peccet, q̃ peccãs ex passione, quia peccare ex certa malitia est peccare ex electione mali. Sed ille qui peccat ex passione etiam eligit malum ergo non minus peccat q̃ ille q peccat ex certa malitia. 3

Quarto argu. quanto quis habet maius impellens ad peccandum, tanto minus peccat. Sed ille, qui peccat ex malicia impellitur ab habitu cuius est fortior impulsio, quàm passionis. igitur. 4

Contra peccatũ, quod ex industria committitur grauiorem pęnam meretur. secundum illud Iob. xxxiiii. Quasi impios percussit eo in loco videntium Iob. 34.

qui quasi de industria recesserũt ab eo, & uias eius intelligere noluerunt. Hic notanda sunt tria pręambula. Primum est, ꝙ sicut
2.d.43. q.1. dicit Scot. Voluntas, quia coniuncta est appetitui sensitiuo nata est sibi condelectari. Et ideo peccans occasionaliter ex inclinatione appetitus sensitiui ad suũ delectabile, peccat ex passione, ꝙ dicitur peccatum ex infirmitate, & est appropriate in patrẽ, cui appropriatur potentia. Quia uero ipsa uoluntas agit per cognitionem intellectualem. Ideo ratione errante ipsa non recta uult. Et tunc dicitur peccatum ex ignorantia, & est appropriate contra filium. Cum uero uoluntas ex libertate sua absque passione in appetitu sensitiuo, aut errore in ratione peccat, Tunc dicitur peccatum ex malitia. Et est ibi plenissima ratio peccati, quia nihil aliud a uoluntate est alliciens eam ad peccatum. Et tale peccatum appropriate dicitur esse contra spiritum sanctũ, cui appropriatur bonitas. Secundũ est, ꝙ malitia ex qua aliquis dicitur peccare, dupliciter potest intelligi. Vno modo malitia habitualis, prout habitus malus a philosopho uocatur malitia, sicut habitus bonus dicitur virtus, & secundum hoc dicitur ex malitia peccare, qui peccat ex inclinatione habitus. Alio modo malitia actualis, scilicet ipsa mali electio. Et dicitur ex malitia peccare qui ex libertate uoluntatis absque passione, aut ignorãtia malum eligit. Tertium est, quod non est idem peccare habentem habitum, & ex habitu peccare. Vt enim habitu non est necessarium, sed subiacet uoluntati habentis. Sicut ergo potest contingere, quod habens habitum uitiosum aliquid operetur de genere bonorum: ita etiam contingere potest, quod interdum operetur non ex habitu, sed ex passione insurgente, vel ex ignorantia. Quandocunque uero utitur habitu uitioso, dicitur peccare ex certa malitia, quia unicuique habenti habitum est diligibile id, quod est cõueniẽs secundum talem habitum, quia fit ei quodammodo connaturale, ſm ꝙ consuetudo, & habitus inclinat admodum naturæ. Hoc autem, quod est alicui conueniens secundum habitum vitiosum est id, quod excludit bonum spirituale. Ex quo sequitur, quod homo eligat malum spirituale, vt adipiscatur bonum apparens, quod est ei conueniens ſm habitum. Et hoc dicitur ex certa malitia peccare, quia uidelicet talis scienter malum eligit, puta detrimentum boni spiritualis, ut bono temporali potiatur cuius amorem præfert inordinata uoluntas spirituali bono.

His præmissis ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Potest uoluntas quandoque ex industria, siue certa malitia peccare: patet ex dictis. Con.1.

Secunda conclusio. Omnis, qui peccat ex habitu peccat ex certa malitia, licet non econtra. Prima pars patet ex tertio preambulo. Secũda probatur, quia quãdoque aliquis non habens habitu vitiosum potest eligere malum ex libertate uoluntatis sine alia occasione extrinseca. Con.2.

Tertia conc. Peccãs ex malitia grauius Con.3.

grauius peccat, quàm ille, qui peccat ex passione: patet, quia cum peccatum sit in voluntate, quanto motus ad peccandū est magis proprius voluntati, tanto peccatū est grauius cæteris partibus. Sed cum voluntas peccat ex certa malitia motus peccati, est ei magis proprius cum ex seipsa in malum moueatur, quàm quādo ex passione peccat, quasi ex quodā extrinseco impulsa ad peccandum igitur, &c. Vnde tanto peccatum est grauius, quanto fuerit vehementior malitia. Ex opposito vero tanto peccatum ex passione, minuitur, quanto fuerit passio vehementior, si tamen illa vehementia passionis non sit imperata a voluntate.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ omnis malus est ignorans ignorantia concomitante, aut subsequente. Sed non oportet, quòd sit ignorantia præcedens, ex qua peccatum procedat.

2 Ad secūdum argumentum dicendum, ꝙ non dicitur peccatū ex malitia, quiā voluntas tendat in malum, inquantum malum, sed quia libere eligit malum, vt dictum est in primo præambulo. Vel sic dicendum, ꝙ malum non potest esse secundum se intentum ab aliquo. Potest tamen esse intentum ad vitādum, aliud malum, vel ad consequendum aliquod bonum. Et in tali casu, aliquis eligeret consequi bonum per se intentum absq; hoc, ꝙ incurreret malum, aut pateretur detrimentum alterius boni, sicut luxuriosus vellet delectatione potiri absq; offensa Dei, sed duobus propositis, magis vult peccādo īcurrere offensam Dei, quàm delectatione priuari.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ aliud est peccare eligentem, & aliud peccare ex electione. Vnde ille qui peccat ex passione, peccat quidem eligens, non tñ ex electione, quia electio nō est in eo primū peccati principium, sed inducitur ex passione ad eligendum id quod extra passionē existens, non eligeret.

4 Ad quartum argu. dicendum, quod impulsio, quæ est ex passione, est quasi ab extrinseco respectu voluntatis. Impulsio vero, quæ est per habitum, est quasi ab intrinseco, immo etiam est ab ipsa voluntate, quæ ex libertate sua tunc vtitur habitu impellente ad malum, cum tamen posset non vti.

Vtrum sint quatuor vulnera naturæ.

Diuus Thomas. 1. 2. quæst. 77. per totum.

Circa tertium, quod a principio huius tractatus propositum est de peccato in cōmuni, videlicet circa consecutionem, & effectum peccati. Primo quæritur. Vtrum conuenienter ponantur quatuor vulnera naturæ ex peccato consequentia: scilicet infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiscentia.

1 Primo arguitur, ꝙ nō, qa malicia notat peccatū, ergo nō debet poni inter effectus peccati.

2 Secundo arguitur. Concupiscentia est naturalis cum sit actus virtutis concupiscibilis: sed quod est naturale non debet poni vulnus naturæ.

Tertio arguitur. Idem est peccare ex infirmitate ex passione. Sed concupiscentia est quædam passio; ergo non debet contra infirmitatem diuidi.

Beda super Luc. Contra est auctoritas Bedæ. Lucę.x. Notandũ, ꝙ per iustitiã originalem oẽs inferiores animæ vires erant rationi subditæ, & ipsa ratio Deo cum ergo per peccatum substracta est originalis iustitia oẽs vires aĩæ remanserunt quodammodo destitutæ proprio ordine quo naturaliter ordinantur ad virtutẽ, & ipsa destitutio dicitur naturæ vulneratio. Inquãtum ergo ratio destituitur a suo ordine ad verum est vulnus ignorantiæ vbi sumitur ignorãtia non pro carentia sciẽtiæ: sed pro difficultate ad scientiam acquirendam. Inquantum vero voluntas destituitur ab ordine ad bonũ est vulnus malitię prout notat pronitatem ad malum. Inquantum vero vis irascibilis destituit̃ suo ordine ad arduum est vulnus infirmitatis, q̃ notat debilitatẽ ad bene agendum. Inquãtũ vero vis concupiscibilis destituitur suo ordine ad delectabile moderatum est vulnus concupiscentiæ, quæ notat pronitatẽ ad concupiscẽdum immoderate id, quod est delectabile sensui. Et, quia inclinato ad bonũ virtutis ĩpedit̃ in vnoquoque ꝑ peccatũ actuale: ideo ista quatuor vulnera nõ solũ ex peccato originali: sed etiã ex alijs peccatis sunt consequentia inquantum.s. per peccatum ratio hebetatur præcipue in agendis. Et voluntas induratur ad malũ, & maior difficultas bene agẽdi accrescit, & concupiscentia magis exarcescit.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Conuenienter dicuntur esse quatuor vulnera naturæ ex peccato, consequentia, patet ex dictis. *Con.1.*

1 Ad primum argu. dicendum, quòd malitia non sumitur hic pro malitia actuali, neq; etiam pro habitu malo: sed pro quadã pronitate voluntatis ad malum.

2 Ad secundũ arg. dicendum, ꝙ concupiscentia in tantum est naturalis homin', inquantum subditur rationi. Quod autem excedat limites rationis hoc est contra naturã hominis inquantum homo, & ideo pronitas ad actũ immoderatum concupiscentiæ dicitur vulnus naturæ.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ infirmitas communiter dici potest omnis passio, inquãtum debilitat, siue impedit robur animæ. Sed Beda accipit infirmitatem stricte; prout notat debilitatem naturæ, siue difficultatem ad bene agendum.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum mors, & alij defectus corporales sint effectus peccati.

D. Tho. 1.2.q.109.art.2. vide Caieta. ibi. Duran. 2.d.30.q.1.

SEcundo quæritur. Vtrum mors, & alij corporales defectus sint effectus peccati.

1 Arg. quòd non, quia remota causa, remouetur effectus, sed remoto omni peccato per baptismũ, vel pœnitentiã nõ remouẽtur huiusmodi defectus igitur. Contra.

Rom. 5. Contra. Ad Romanos v. Per vnum hominem peccatum in hunc mūdū intrauit, & per peccatum mors. Notandum, quòd aliquid potest esse causa alterius dupliciter. Vno modo per se, quod videlicet per virtutem suæ naturę, vel formæ producit effectum. Alio modo per accidens ad modum remouentis prohibēs, sicut dicitur in 8. Physicorum, quòd diuellens columnam per accidens mouet lapidem columnæ suppositum.

Con. 1. Hoc præmisso, ponenda est talis conclusio. Peccatum non est per se causa mortis, & aliorum huiusmodi defectum, sed per accidens tantum. Prima pars patet, quia mors, & huiusmodi defectus sunt præter intentionem peccantis. Effectus autem per se est intentus a sua causa. Secunda pars patet, quia peccatum primi parentis sublata est originalis iustitia, quę mortem, & alios defectus huiusmodi prohibeat.

1 Ad argumentum dicendum, quòd remoto peccato, remouentur etiam huiusmodi defectus. Non quidem in præsenti vita, sed congruo tempore secundum ordinem diuinæ sapientię. Oportet enim, quod ad immortalitatem, & impassibilitatem glorię, quæ in Christo inchoata est, & per Christū nobis acquisita perueniamus, conformari prius passionibus eius. Vnde oportet, ꝙ ad tempus maneat in nostris corporibus passibilitas, ad impassibilitatem gloriæ promerendam conformiter Christo.

Vtrum peccatum causet maculam in anima.

Diuus Thom. 1.2. quæst. 86. articu. 1. & 2.

TErtio q̄ritur. Vtrū peccatum causet maculam in anima.

Arguitur ꝙ non, quia vel illa macula est aliq̄d positiuum, vel est priuatio pura. Non primum, q̄a trāseunte actu peccati, nihil positiuum v̄r manere in aīa ex peccato, nisi dispositio, vel habitus. Sed huiusmodi dispositio nō pōt dici macula peccati. Remota, n. dispositione hmōi, contingit adhuc maculā remanere, vt patet in eo qui peccat mortaliter prodigalitate, & postea trāsmutatur in habitū vicij oppositi, nec etiā v̄r dici posse, ꝙ illa macula sit priuatio pura, q̄a oīa peccata cōueniunt ex parte auersionis, & priuationis gratię, & sic sequeretur, quòd omniū peccatorum esset vna macula. 1

Contra. Eccles. 47. dicitur Salomoni. Dedisti maculam in gloria tua, & ad Ephe. v. vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiam nō habentē maculā, neq; rugā, &c. Notandum, ꝙ secundum sanctum Thom. prima. 2. quæst. 96. Macula peccati notat detrimentum nitoris, ꝙ anima incurrit per contactum amoris quo inheret rebus aliquibus contra lumen rationis, & diuinæ legis, quemadmodum corpus nitidū maculari dicitur ex cōtractu luti: huiusmodi autem detrimentum nitoris in anima, nō causatur a rebus ipsis quasi agentibus in animam, sed ipsa anima seipsa illud incurrit inordinate adhærendo rebus. Scot. autem, ꝙ transeunte *Eccl. 47.* *Eph. 5.* *4. d. 14. q. 1.*

transeunte actu peccati in peccatore solũ remanet relatio rõnis, quæ est obligatio ad pœnã, quæ quidẽ obligatio est a diuino intellectu,& diuina voluntate sic obligante, & hẽt tria nomina. Dicitur.n.macula, quia disconuenit animæ: dicitur offensa, qa Deus vult eam vindicare: & dicitur reatus formaliter, inquantum talis obligatio, si ab illa dicitur peccator formaliter.

Con.1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Ex peccato consequitur in anima macula quædam in ipsa manens post actum peccati, patet ex dictis.

1 Ad arg. dicẽdum, ꝙ patet etiã ex dictis, quia fm Thom. macula nõ est aliquid positiuũ in aĩa, nec tñ dicit priuationem præcise,& absolute, sed in ordine ad peccatũ quod consequit̃. Et ideo diuersa peccata, diuersas maculas inducũt. Secundũ Scot. vero macula non dicit aliquid reale, sed relationem rationis.

Vtrum peccatum mortale inducat reatum pœna.

D. Tho. 1.2.q.87.arti.1. Duran.2. sent.d.42.q.3.

QVarto queritur. Vtrum peccatum mortale inducat reatum pœnę æternę.

1 Primo arguitur, ꝙ peccatũ nõ inducat reatum pœnæ, quia dicit Aug. Iussisti domine:& sic ẽ vt sibiipsi pœna sit inordinatus animus, sed pœna non causat reatum alterius pœnę, quia sic iretur in infinitum. igitur.&c. Confess. lib.1.

2 Secundo arguitur, quòd nullũ peccatum inducat pęnæ ęternę. qa nullus sapiẽs facit aliquid nisi in ipso delectet̃, sed Deus nõ delectat̃ in perditione hominũ, vt habetur Sa.j. ergo Deus non punit homines pœna sempiterna.

3 Tertio arg. Pœna æterna differt a temporali in infinitum, sed nullum peccatum differt ab altero in infinitum, cum omne peccatum sit actus humanus, qui infinitus esse non potest, ergo si aliquod peccatum inducat reatũ pœnæ æternæ, sequitur, quòd omne peccatum talem reatũ inducit, quod est falsum.

Contra. Matthæ. Ibunt scilicet impij in supplicium æternum. Primo notandum secundũ Thom. prima secundæ. q. nonagesimaseptima, ꝙ quicunque cõtra ordinem aliquem insurgit iustum est, vt ab ipso principe ordinis deprimatur. Omne autẽ peccatum est actus inordinatus, & sic quicunque peccat, contra ordinem aliquem agit: ideo iustum est, vt ab ipso ordine deprimatur. Quæ quidem depressio pœna est. Vnde secundum tres ordines quibus subditur humana voluntas, triplici pœna potest homo puniri. Primo enim subditur ordini propriæ rationis. Secundo ordini exterioris gubernãtis, vel spiritualiter, vel temporaliter, polytice, vel yconomice. Tertio subditur vniuersali ordini diuini regiminis. Quilibet autem horum ordinum per peccatum peruertitur, ille enim qui peccat, agit contra rationem, & contra legem humanam,& contra legem diuinam. Vnde triplicem pœnam incurrit. Vnam quidem a seipso, quæ est conscientiæ remorsus. Aliam uero ab homine, Matt. 25.

mine, & aliam a Deo. Secundo notandum, quod beatus Bonauent. quadruplici ratione ostendit, quod ad culpam sequitur inseparabiliter pœna. Prima ratio sumitur ex perfectione diuinæ æquitatis, tantæ enim æquitatis est Deus, vt non patiatur ad modicum de decus peccati esse sine dedecore iustitiæ. Omni enim debet modo iniustitiam superare. Secunda ratio sumitur ex pulchritudine vniuersitatis. Vniuersum enim ex ordine pulchritudinem habet, quæ talis est qualem decet ad ostensionem summæ sapientiæ. Et ideo nullo modo fœdari potest: non potest igitur ad momentum esse in vniuerso aliquid inordinatum, ergo non potest esse peccatum a pœna separatũ. Tertia ratio sumitur ex corruptione culpæ, dũ enim voluntas in actu suo se voluntarie deordinat, semetipsum incuruat, & modo specie, & ordine priuat. Talis autem priuatio magna est damnificatio, & læsio. Quarta ratio sumitur ex conditione peccantis naturæ, quia voluntas rationalis, quæ est causa peccati, est quasi media inter sensualitatem, & sinderesim. Sensualitas enim omnino inclinat ad id quod est delectabile sensui. Synderesis autem omnino declinat ad bonum rationis, vel ostensiue, prout dictum est in secundo tractatu, ponendo synderesim in intellectu, vel inclinatiue, trahendo determinate ad bonum rationis, licet non necessario, secundum quem modum ponẽda esset synderesis in voluntate. Voluntas enim rationalis de se indifferens est, vt tendat ad bonum sensus, vel ad bonum rationis. Est etiã media inter Deum, & creaturas alias a se. Cum ergo se conuertit ad hæc inferiora ab eo recedit, qui sursum est, & dum acquirit paruum bonum, amittit magnum bonum, quia dum acquirit bonum, vt nunc amittit bonum simpliciter, & quæ erat media, facit se infimam, & cùm peccando concordat sensualitati, discordat a synderesi, & discordando a synderesi ex illa repugnantia incurrit remorsum quẽdam, & afflictionem internam. Et ita peccando, perdit magnum bonum, perdit honorem proprium, perdit solatium, & incurrit remorsum. Et sic patet, quòd ad culpam inseparabiliter sequitur pœna, tam pœna damni, quàm pœna afflictionis inuoluntariæ. Pœna autem damni semper sequitur in actu, quia nunquam homo est in culpa, quin sit semper in damno. Pœna vero afflictionis, siue remorsio, semper sequitur in habitu, quamuis propter delectationem intensam, vel in considerationem, aut distractionem animi, non semper sentiatur. Tertio notandum, quòd pœna potest accipi dupliciter. Vno modo generaliter pro quacunque afflictone dolorem, aut tristitiam ingerente, & sic manifestum est, quòd non omnis pœna præsupponit culpam. Hoc enim modo in brutis est pœna, in quibus tamen nulla est culpa. Alio modo sumitur pœna proprie, prout dicitur a puniendo. Et hoc modo omnis pœna aliquo modo respicit culpam. Et hoc multipliciter, vt dicit,

2.d.36. q.1.

beatus

2.d.36, q.1. beatus Bonauen. Quædam enim respicit culpam, vt pręsentem in se, vt pęna infernalis. Quædam vt præteritam in se, sed præsentem in reatu, & sequela, sicut pœna purgatoria. Quædam vero solum vt pręteritam: & hoc in eo qui punitur, cuiusmodi est pœna iustorum, excepto Christo. Quædam vero respicit culpam non in se: sed in alio, sicut patet in Christo. Quarto notandum, ꝙ sicut patet ex primo notabili. peccatum ex hoc inducit reatū pœnæ, quia peruertit aliquem ordinē. manēte autē causa, manet effectus. Vnde quādiu manet ꝑuersitas ordinis, manet etiam reatus pœnæ. Quandoq; aūt aliquis peruertit ordinem reparabiliter, & quādoq; irreparabiliter: defectus.n. quo tollitur principium ordinis est irreparabilis. Si aūt saluetur principium ordinis virtute eius fieri potest reparatio, sicut si corrumpatur principium visiuum nō potest fieri visionis reparatio, nisi sola virtute diuina. Si vero saluo principio visiuo aliqua impedimenta adueniant visioni reparari possunt per naturam vel per artē. Si ergo per peccatum corrumpatur principium ordinis, quo voluntas hominis subditur Deo, & in Deum tendit, vt in finem vltimum ordinatio quantum est de se irreparabilis est, licet reparari possit diuina virtute. Principium autem huius ordinis est ipse vltimus finis, cui homo inhęret per charitatem. Et ideo quæcunque peccata auertunt a Deo charitatem auferentia quantum est de se inducunt reatum pœnæ æternæ.

Con.1. His præmissis, ponendæ sunt tres cōclusiones. Prima est. Reatus pęnæ necessario consequitur peccatum: patet ex primo notabili.

Secunda conclusio. Pęna tam damni quàm sensus inseparabiliter concomitatur peccatum patet ex secundo notabili. Con. 2.

Tertia concl. Peccatum mortale inducit reatum pœnę æternę, patet ex quarto notabili. Con.3.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ illa pœna inordinati animi debetur peccato ex eo, quod peruertit ordinem rationi. Fit autem reus peccator alterius pœnæ, ex eo ꝙ peruertit ordinem legis diuinæ, vel humanæ.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ Deus nō delectat in pœnis ꝑpter ipsa, sed delectatur in ordine suæ iustitię, quę hoc requirit.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd peccatum ex hoc inducit reatum pœnæ eternæ, quia auertit a principio ordinis, quod est vltimus finis. In quibusdam autem peccatis est inordinatio. nō tamen auertens ab vltimo fine: sed solum est inordinatio circa ea quæ ad finem sunt, inquātum plus vel minus debite eis intenditur: saluo tamen ordine ad vltimum finem, puta cum homo nimis afficitur ad rem temporalem: Nec tamen vellet pro ea aliquid agere contra, diuinum præceptum. Vnde huiusmodi peccatis non debetur pœna ęterna, sed temporalis. Et licet huiusmodi peccata non differant in infinitū a mortalibus ex parte conuersionis ad bonum commutabile, differunt tamen in infinitum ex parte auersionis. Finis enim vltimus a quo auertit peccatum

peccatum mortale in infinitum differt ab his quę sunt ad finem, circa quę in orddinatione impor tat peccatum veniale.

QVAESTIO V.

Vtrum peccatum sit pœna peccati.

D. Tho. 1. 2. q. 87. ar. 2. Dur. 2. d. 36. q. 2. Scot. 2. d. 36. q. 1.

QVinto quærit. Vtrũ peccatũ sit pœna peccati.

1 Arguitur ꝙ nõ, quia dicit Augu st. quòd omnis pœna est iusta. Omne autem iustum est a Deo, ergo culpa est pœna peccati. *Retra. lib. 1.*

2 Secundo. Omne aũt iustũ est a Deo, ergo culpa est pœna peccati. Secundo. Omne peccatum est voluntariũ, pœna aũt est inuoluntaria, secundum Ansel.

3 Tertio pœna non excedit culpã, quia Deus semper punit citra condignũ, sed quandoque sequẽs peccatũ est maius p̄cedente. Itẽ cũ sit status in peccatis deueniẽdũ est ad vnũ peccatũ, quod non punitur p̱ aliquod peccatũ, ergo nõ ita punit, sicut aliquod præcedens & tñ vltimum põt esse maius præcedente, ergo maius peccatum minori pœna punitur, quod est inconueniens. *Lib. de concep. virg.*

4 Quarto. Si culpa sequẽs est pęna p̄cedẽtis, ergo a relatiuis culpa p̄cedẽs est meritũ sequẽtis, & pari rõne illa culpa sequens est meritũ alterius, & sic deinceps. Si ergo nullũ peccatum debet remanere impunitũ, vr̃, ꝙ homo debeat peccare in æternum, ꝙ inconueniens est & indignum.

Contra. Dicit Augu. ꝙ quædã peccata sunt pœnæ peccati. Notandum secundum Magistrum, quòd priuatio boni potest intelligi actiue, vel passiue. Primo modo est culpa, & secundo modo pœna. Et hoc secundum Scot. ibidem potest sic exponi, quòd ipsa culpa est a voluntate, ut a causa actiua, sed tamen deficiente, & ipsa pœna est in voluntate, sicut in subiecto, quod per culpam priuatur bono conueniente, quod quidem bonum erat debitum in quantum voluntas potuit, & debuit agere ad rectitudinem actus, & tamen non egit. Primo itaque modo est culpa. Secundo modo formaliter est pœna, quia videlicet corruptio, siue priuatio boni sibi maxime conuenientis, & vt sic non est formaliter voluntaria, quia voluntas inquantum subiectum non habet formam sibi inhærentem in sua potestate. *Super.* *Scot. 2. sent. d. 36.*

Hoc premisso, ponenda est talis conclusio. Omne peccatũ est pœna: & vnum peccatum potest esse pœna alterius. Prima pars satis patet ex prçcedẽti quæstione, sed tamen iterum sic probatur secundum Scotum, quia pœna formaliter est carentia boni conuenientis voluntati, & volenti. Sed si distinguamus in voluntate affectionem boni iusti, & boni cõmodi: patet, quia ablatio boni commodi est pœna, ergo etiam ablatio boni iustitiæ. Patet consequentia, quia bonum iustitiæ est magis conueniens voluntati, quàm bonum commodi. quod patet, quia quãto perfectibile est nobilius, & per consequens perfectus correspondens nobilior tanto eorum est melior conuenientia, & priuatio peior, sed voluntas inquãtum *Con. 1.*

tum habet affectionē iustitiæ, videlicet inquantū libera est loquēdo de iustitia innata est simpliciter nobilior seipsa inquātū habet affectionē commodo, igit melior est cōueniētia iustitiæ ad voluntatē, q̄ boni cōmodi, ergo eius ablatio peior, & pœna maior, q̄ ablatio cuiu cunque cōmodi a iusticia. Secunda pars probatur, qa Apocalipsis vltimo dicitur. Qui in sordibus est sordescat adhuc. Vbi dicit glo͡a. Qui in sordibus est hoc meretur, vt sordescat adhuc. Sed in sordibus esse non est aliud, q̄ esse in peccatis, & sordescere nihil aliud est, q̄ peccare, ergo peccatū est meritū alterius peccati, ergo a relatiuis peccatū sequēs est retributio p̄cedentis, sed retributio peccati est pęna. igit. Itē sic probat Scot. vbi supra. quia sicut ablatio gratiæ est pęna peccati ex eo, ꝙ Deꝰ ex demerito peccati suā manutenētiā, substrahit ne gratia cōseruet. Ita ēt demerito peccati præcedētis pōt Deus se substrahere a voluntate ne agat ad rectitudinē secūdi actꝰ sicut ageret si nullū demeritū p̄cessisset: illa ergo carentia rectitudinis in secundo actu est pœna peccati præcedentis, & tñ ēt habet rōnem peccati, quia licet non sit in potestate voluntatis dare rectitudinē, fuit tñ in eius potestate prius. s. ante primū peccatū, eo ꝙ priuauit se illa assistentia diuina, quæ Deus paratus erat sibi cooperari ad rectitudinem, & iō imputatur sibi ad peccatum, sicut etiā imputat̃ ei, ꝙ nō gratuite agit in secūdo actu post gratiā corruptā. In hāc enim impotētiā ex se incidit. Potuit. n. custodisse gratiam. Iste tñ modus, vt dicit Scotus, vr̃ difficilis: cū enim volūtas semel peccauit, si Deus in secundo actu non assistat ad causandū rectitudinē in eo, vr̃, ꝙ illud peccatū ex tūc nō sit in potestate voluntatis, ꝙ vr̃ incōueniēs: iō posset aliter dici, ꝙ licet Deus in actu secundo quantum est ex se assistat voluntati, sicut in primo, & in quolibet actu prima causa deficiens, idest non recte agens est voluntas creata. Tamen defectus secūdus est pœna peccati primi pro quanto est ibi priuatio boni animæ conuenientis voluntati, nec est simile de priuatione gratiæ, & rectitudinis in actu secundo puta, quòd Deus sicut propter demeritum nō assistit ad causandum gratiam in anima, ita nec ad causandum rectitudinem in voluntate. Ipse enim non dedit gratiam antecedenter, sicut dedit rectitudinem, & ideo potest eam non dare consequenter. Carentia etiam gratię est vna iniusticia habitualis in anima, non propter aliud, & aliud peccatū. In actibus autem malis sibi inuicem succedentibus, semper est nouum malum: & ideo oportet illorum quemlibet esse in potestate voluntatis creatæ. Non sic autem carentiam gratiæ post instans annihilationis oportet esse in potestate voluntatis, quia non est noua iniustitia.

Ad primū arg. di. Bonauentura, ꝙ & si nō semp illud ꝙ est pęna sit a Deo, tñ inquātū est ordinatinū culpę sic & a Deo, qa ipse ordo est a Deo. Sed hāc respōsionē improbat Scotus, quia si pœna non est aliquod ens, quod possit esse a Deo, nec etiā culpa pōt esse

esse a Deo: ergo nec relatio fundata in altero extremo tũ, & ita nullus est ordo qui possit esse a Deo, ideo põt aliter dici, ꝙ aliqua pœna est solũmodo carẽtia boni cõuenientis naturæ intellectuali, sicut est carẽtia visionis, & fruitionis Dei. Alia est pęna, quæ est aliquid positiuum discõueniens tali naturę: & omnes pęnæ hoc modo dictæ, possunt dici esse a Deo. Et de istis intelligendum est illud Aug. di. retractationum. In bonis operibus Dei bona opera sunt ista punitiua. licet sint mala ipsius punitis, quia disconueniunt eis. Sed pœnæ primo modo dictę non sunt a Deo efficiente, quia non sunt aliquid effectibile nec deficiẽte primo: sed tãtũ propter demeritũ volũtatis in actu peccati non coagendo uoluntati ad rectitudinem habenda, ad quam operatus fuisset quantum est ex se. Talis ergo pœna est a Deo non infligente, uel efficiente, nec deficiente primo, sed deserente naturam, quæ deficit, & relinquente eam in suo defectu, & in omnibus defectibus consequentibus ad illum defectum, in quos incidit ratione primi demeriti deserta a Deo.

2 Ad secundum argu. patet responsio ex dictis.

3 Ad tertiũ arg. dicẽdũ, ꝙ si esset pęna inflicta a Deo, nõ esset maius malũ, sed minus, sed sicut dictũ est secundũ peccatum non est pœna inflicta a Deo: sed est tantum modo a Deo deserente.

4 Ad quartũ arg. dicẽdũ ꝙ culpa præcedẽs respectu sequentis non est meritum condigni, sed congrui. Quę quidẽ cõgruitas in alia pœna de facili recõpẽsari potest per aliam congruitatẽ. Sicut enim congruum est, ꝙ Deus peccatorem deserat, permittẽdo eũ labi in aliud peccatum sic etiã cõgruum est, quia male usus est vita, vt vitam sibi auferat, & in infernum demergat. Et preterea sicut congruum est, vt dimittat eum cadere in aliud peccatum. Sic etiam congruum est, vt si velit pœnitere, & abstinere det ei auxilium, vt in aliam culpam non corruat.

Explicit prima pars.

SEQVITVR SECVNDA PARS.

ICTO in prima parte huius tractatus de peccato in generali. cõsequenter in hac secunda parte iuxta diuisionem a principio positam, dicendum est de peccatorum primordiali originatione. Vbi sunt tria consideranda. Primum est primorum parentum transgressio. Secundum est originalis peccati transfusio. Et tertium est ipsius originalis culpæ consecutio.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum peccatum primi hominis potuit esse veniale.

Thom. 1. 2. q. 89. ar. 3. Dur. 2. d. 21. q. 4. Scot. 2. d. 21. q. 1.

Circa primum primo quæritur. Vtrũ peccatũ primi hominis potuit esse veniale.

Ar. quòd non, quia omni peccato,

cato debetur aliqua pœna: sed pœna nõ potuit esse ĩ statu innocẽtiæ: ergo tunc non potuit esse peccatũ, nisi auferens rectitudinem innocẽtiæ, & sic mortales.

2 Secundo arguitur. Nulla obliquitas stat cũ rectitudine sũma: ergo in statu innocentiæ nõ potuit esse peccatũ, nisi corrũpens rectitudinem, & sic mortale.

3 Tertio arguitur. Nulla potest esse obliquitas in viribus inferioribus, quandiu vires superiores sunt ordinatæ ad Deũ: ergo primum peccatum non potuit esse nisi in viribus superioribus: sed omne tale est mortale igitur.

Contra. Magis repugnat rectitudini innocẽtiæ mortale quàm veniale: sed nõ obstãte illa rectitudine, potuit peccare mortaliter, ergo & venialiter. Primo notandũ, quòd aliqui dixerunt, ꝙ primum peccatũ non potuit esse veniale. Et huius opinionis sit Alexander de hallis doctor sanctus, & beatus Bonauẽt. propter rationes adductas in principio quæstionis. Sed contra hanc opinionem sic arguit Sco. quia nõ perfectius coniungebat vltimo fini iustitia originalis, quàm gratia gratum faciens. Sed cum gratia quantacunque concessa viatori, potest stare peccatum veniale. Vnde Iohannes in sua canonica. Si dixerimus, quòd peccatũ non habemus nosipsos seducimus. igitur. Item potuit Adam dicere verbum ociosum in statu innocentiæ: tale autem non est mortale. igitur. Secundo notandum, quòd peccatum mortale non differt a veniali in hoc præcise, quòd vnum est respectu finis vt mortale. & aliud respectu eorũ quæ sunt ad finẽ, scilicet veniale: immo vtrunque potest esse & circa finem, & circa ea quæ sunt ad finem. Sed in hoc distinguuntur, quia peccatum mortale auertit a fine, non autẽ veniale. Peccatũ enim mortale est deordinatio opposita ordinationi, sine qua finis cõsequi non potest. & illa est ordinatio, q̃ cadit sub præcepto. Peccatum vero veniale est deordinatio opposita ordinationi, quæ non est simpliciter necessaria ad consequendũ finẽ. est tamen vtilis, & talis est ordinatio, quæ est de consilio.

His p̃missis, ponẽda ẽ talis cõclusio. Adã potuit prius peccare venialiter patet, q̃a potuit habere actũ deordinatũ contra consiliũ absque hoc, ꝙ haberet actum deordinatum cõtra præceptum. Item patet conclusio ex rationibus positis in primo notabili. Con. 1.

Ad primum argumentum dicendum, quòd alia pœna, quàm mors potest respondere veniali puta displicentia aliqua. Nec obstat innocẽtiæ Adæ habuisse pœnam debitã veniali præter mortem, vel potest dici, ꝙ pœnæ proprie non correspondent veniali. Sed committens veniale est debitor feruẽtioris actus voluntatis, quàm prius qui feruor consumeret peccatum veniale. 1

Ad secundum arg. dicendum, ꝙ venialis obliquitas potuit stare cum summa rectitudine habituali. tunc possibili viatori, nec sibi repugnabat. Et forte etiã, vt dicit Sco. non repugnabat rectitudini actuali, sicut etiam nunc actũ maxime meritorium potest sequi aliqua vana gloria, quæ est peccatum veniale, nec 2

tamen

tamen tollit meritũ illius actus. Et si obiiciatur, ꝙ eadẽ ratione posset stare veniale peccatũ cũ beatitudine dicendum, ꝙ si beatus dimitteretur sibi posset in illum actum: sed non esset sibi venialis trãsgressio præcepti, quod habet de semper elicendo, siue continuando actum fruitionis. Non diuertendo non solum ad oppositum: sed nec etiam ad actum disparatum: viatori autem nullum præceptum tale datur ad minus quantum ad actum disparatum.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quod dato etiam, quod in inferioribus viribus non potuerit fuisse deordinato, nisi prę fuisset in superioribus: non tamen omnis deordinatio in virtute superiori est peccatum mortale. Leuis enim motus per surreptionem circa articulum fidei est deordinatio in portione, vel virtute superiori, & tamen non est mortale peccatum.

Utrum peccatum Adæ fuerit, grauissimum.

Tho. 1. 2. q. 63. art. 3. Scot. 2. d. 21. q. 2. Dur. 2. d. 21. q. 3.

QVESTIO II.

Secundo quæritur. Vtrum peccatum Adæ fuerit grauissimũ.

1 Argu. quòd sic, quia ademit maximum bonum, scilicet iustitiam originalem.

2 Secundo ar. Peccato Adæ maxima fuit pœna inflicta, scilicet mors.

3 Tertio argu. dicit Glos. super illud psal. Quæ non rapuit tũc quòd ex soluebat Eua, & Adam rapere voluerunt diuinitatem, & perdiderunt fęlicitatem: sed hoc est maximũ malum in Angelo: ergo multo magis in homine qui magis distat a Deo.

Contra Aug. dicit ꝙ Adam non carnali cõcupiscẽtia victus, sed amicabili quadam compulsus beniuolẽtia qua plerunq; fit, vt offendatur Deus, ne offendat amicus peccauit. Eua aũt ſm eũ multũ magis peccauit, q̄a appetiuit ęqualitatẽ diuinã. Primo notãdũ, bđ duplex est actus volũtatis, scilicet velle & nolle. In nolle aũt non potest primo consistere peccatum, vt dictum est in secundo tractatu vbi quærebat de primo peccato angeli: Velle aũt est duplex, scilicet amicitiæ & cõcupiscentię, siue commodi. Quod autẽ amatur amore amicitiæ magis amatur, quam quod amatur amore commodi, quia vt habetur primo Posteriorum. propter quod est vnum quodq; tale & illud magis. Primum autem peccatum Adæ non fuit ex ĩmoderato amore sui, sicut fuit primum peccatum angeli Angelus enim se per essentiam intelligit: primus homo vero prius intelligit aliam, quàm se & vtitur obiecto sensibili in sui cognitione. Primum itaque peccatum Adę, secundum quod dicit Aug. super Gen. fuit immoderatus amor amicitiæ vxoris suę. Propterquam noluit eam contristare, quia credebat eam sine suo solatio contabescere. vt dicit ipse. Aug. Nõ erat autẽ amor ille libidinis, quia nondum erat talis. Ex hoc autem amore mortale peccatum grauius sequebatur, scilicet voluntas explendi illud

Super genes. c. 11

cienter causa peccati: sed solum per modum persuadentis, vel ꝓponentis appetibile: prima pars patet, quia voluntas non ex necessitate mouetur ab aliquo obiecto: ergo nec necessario mouetur ab eo, qui proponit vel qui ꝑsuadet. Diabolus autem non pōt mouere, nisi ꝓponēdo obiectū, vel persuadēdo ipsum habere rationem boni. Secunda pars probatur, quia natura corporalis obedit spirituali ad motū localē, ergo diabolus potest illa causare, quæ ex motu locali corporū prouenire possunt, nisi virtute diuina reprimatur. Sed quandoq; ad motū localem cōsequitur repræsentatio aliquarū formarū imaginabiliū. Dicit.n. philosophus, quod cum animal dormierit descendente plurimo sanguine ad principiū sensitiuū simul descēdunt motus, siue impressiones relictæ ex sensibiliū motionib⁹, quæ speciebus sensibilibus reseruātur, & mouēt principiū apprehensiuū, ac si rebus ipsis exterioribus immutaretur. Vnde talis motus localis spirituum, vel humorū procreari potest a dæmonibus, siue dormiant, siue vigilēt homines. Et sic sequitur, ꝙ homo aliqua imaginatur, quæ consequēter intellectui præsentantur, & ꝑ intellectū volūtati. Certū est ēt, ꝙ pōt diabolus aliqua sensibilia exterius offerre sensui, quę per sensum offerūtur intellectui, & etiā per intellectum volūtati. Itē per motū cordis, & spirituū cōcitatur appetitus sensitiuus ad aliquas passiones: contingat autem ex passione concitata, vt id quod proponitur imaginationi iudicetur prosequendū: quia ei qui a passione detinetur, videtur esse bonū id ad quod per passiouē inclinatur: igitur ꝑ hunc modū diabolus persuadet aliquid habere rationem boni.

Libr. de somno, & vig.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ auctoritas Bedę est intelligenda sic, quòd diabolus trahit in affectum malicię suggerendo, vel proponendo.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ illud verbum Iob. est intelligendum de potentia executiua, & non de potentia volitiua.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd concupiscentia carnis, quādo ei volūtas actualiter resistit, non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis. Non est autem in potestate diaboli, quòd voluntas non resistat, & ideo non potest necessitatem inferre peccandi.

QVÆSTIO V.

Vtrum peccatum sit causa peccati.

D. Tho. 1. 2. q. 75. arg. 4. Dur. 2. d. 36. q. 1.

Qvinto quæritur. Vtrum peccatum sit causa peccati.

1 Arguitur quòd non, quia vel esset causa voluntaria, vel necessaria. Non primum, quia nihil voluntarie operatur, nisi quod cognoscit, & appetit, quod non competit peccato. Nec secundum, quia qui peccat vno peccato, non est necesse, quod peccet alio.

Cōtra dicit Greg. sup Eze. Peccatū, ꝙ per pęnitētiā citius non deletur

deletur peccatũ est & causa peccati. Notandæ sunt tres distinctiones. Prima est. Aliquid potest esse causa alicuius dupliciter. Vno modo per se & directæ agendo & mouẽdo. Alio modo per accidens, & indirectæ admodum remouentis prohibens. Secunda est: remotio prohibentis potest fieri dupliciter. Vno modo aliquid efficiendo, aut mouẽdo, vt cum quis frangit, vel amouet trabem prohibentem lapidẽ ne cadat. Alio modo per modũ demeriti, quemadmodũ ille, qui peccat dicitur a se remouere gratiam, quia demeretur eius ablationem, quę quidem gratia impediebat peccatum. Tertia est, aliquid potest dici causa alicuius dupliciter. Vno modo propriè causando videlicet in aliquo genere quattuor causarum. Alio modo impropriè, quia videlicet sine illo non causaretur effectus, cum tñ ad hoc non concurrat ĩ aliquo genere quattuor causarum, & tale dici solet causa, sine qua non.

Con. 1. His præmissis ponendæ sunt tres cõclusiones. Prima est. Loquendo de peccato formaliter, peccatũ non est per se causa peccati, patet, quia peccatũ illo modo nihil est, nec habet causam, nisi defectiuam, & per accidẽs, vt supra dictum est.

Con. 2. Secunda concl. Loquendo de peccato tam formaliter, quàm materialiter, peccatum aliquando est causa per accidens peccati ad modum remouentis prohibens. Patet, quia peccatũ est demeritum, quo voluntas priuatur gratia qua ablata voluntas est debilior ad bonum, & procliuior ad malum.

Tertia cõclusio. Loquendo de peccato, quo ad materiale, peccatum aliquando est causa peccati impropriè, licet non propriè. Prima pars patet, quia nisi esset actus inordinatus in volũtate, nõ posset esse actus inordinatus, siue culpabilis in aliis potentiis: ergo peccatum in volũtate est causa, sine qua nõ: respectu peccati existentis in aliis potentiis. Non est tamen intelligendum, quòd actus elicitus a voluntate, & actus imperatus, sint duo peccata in esse morali, & theologico. Licet sint duo actus in esse naturę. Item sic probatur prima pars conclusionis, quia post priora peccata relinquitur in voluntate dispositio quędam aut habituatio inclinãs ad consimiles actus, quæ quidẽ dispositio non esset, nisi peccata precessissent. Secunda pars probatur, quia volitiones in quibus est principaliter & formaliter peccatum, sunt actus immanentes. actus autem immanentes non sunt productiui alicuius in esse reali. Con. 3.

Ad arg. dicendũ, quod peccatum nõ est causa voluntaria, nec etiam necessaria peccati, non enim est causa propriæ dicta, nec per se, vt dictum est. 1

Vtrum ignorantia poßit esse causa peccati.

Thom. 1.2.q.76.ar.2. Dur. 2. d. 22. q.3.& 4.

SExto quæritur. Vtrum ignorantia possit esse cã peccati.

Arguitur, quod non, quia ens nullius est causa: sed ignorantia 1

est non ens cũ sit priuatio sciẽtiæ.igitur.

Secũdo arg.Ignorãtia excusa ta peccato, cũ causet inuoluntariũ. ut patet.igr̃.Tertio arguitur.Peccatũ est in volũtate: volũtas aũt non fertur in id, quod est ignoratum. igitur.Contra.Dicit August. quod quædam per ignorantiam peccantur. Notandæ sunt hic aliquæ distinctiones de ignorantia, quę in præcedenti tractatu positæ sunt, vbi quærebatur. An ignorantia causet inuoluntarium. Præter quas notandæ sunt etiam aliæ duæ distinctiones. Prima sumitur a philosopho. videlicet.quòd duplex est ignorantia. Vna est tam in actu, q̃ in habitu, quæ videlicet est priuatio scientiæ,tam actualis,q̃ habitualis.Alia vero est in actu,sed non in habitu, sicut contingit in eo, qui uincitur a passione, ratione cuius non considerat ea,quę cõsideranda sunt. Secunda ponitur a Richardo. videlicet, quòd triplex est ignorantia. Prima est ignorantia inuincibilis simpliciter.Alia est affectata, vt cũ quis vult ignorare pp minorẽ remorsum conscientiæ.Tertia est ignorantia crassa, quę partim est uoluntaria, & partim inuoluntaria,vt cum quis propter negligentiã nõ vult laborare, vt sciat, quod tenetur scire, quàmuis illud scire vellet sine labore.Prętereá notandum ꝙ ignorantia, secundum ꝙ diuersimodè se habet ad voluntatem faciendo voluntarium, uel inuoluntarium iuxta ea,quæ dicta sunt in secundo tractari tractatui,vbi supra, secũdum hoc dici potest causare, uel non causare peccatum, & excusare uel minuere,aut aggrauare.

3 Ethic.

Libro de natura, et gratia.

Ethico. lib.5.

His præmissis ponendę sunt quinque conclusiones. Prima est. Ignorantia antecedenter se habens ad actum volendi non est peccatum, nec causa peccati. Patet, quia illa ignorantia facit simpliciter inuoluntariũ quẽadmodũ dictũ est,ubi supra nõ ẽ aũt peccatũ,nisi sit volũtarium. Con.1.

Secunda conclusio. Ignorantia in actu, quę est priuatio actualis considerationis eorũ quę consideranda sunt, aliquãdo est causa peccati per accidẽs. Patet, quia est priuatio sciẽtiæ,quæ quidem scientia si præsens esset prohiberet peccatum. Con.2.

Tertia conclusio. Ignorantia inuincibilis simpliciter, siue in actu,siue in habitu totaliter excusat a peccato. Patet,quia tollit rationem voluntarii. Con.3.

Quarta conclusio. Ignorantia affectata aggrauat peccatum: & est causa peccati,modo supradicto in secunda cõclusione.Prima pars patet ex eo,quòd talis ignorãtia est uoluntaria.Secũda pars probatur,vt secunda conclusio.

Quinta conclusio. Ignorantia crassa aliqualiter diminuit peccatum, & tñ aliqualiter est causa peccati. Patet,quia talis ignorantia,ut dictũ est partim est voluntaria, & partim inuoluntaria. Ad primũ arg. dicẽdum,ꝙ ignorãtia nõ est per se causa peccati: sed per accidens tantum admodum remouentis prohibens,siue potius vt ipsa remotio ꝓhibẽtis. Ad secundum argumentum dicendum, ꝙ satis patet ex dictis. Ad tertiũ arg. dicendũ, ꝙ ignorantia non ex hoc dicitur cã peccati, quia voluntas fertur ad aliquid

quid ignotum,sed quia inordinatæ fertur in aliquid in quod non ferretur, nisi ignorantia aliqua esset in intellectu.

Vtrum amor sui sit prima causa peccati.

Tho.1.2.q.84.art.1. Duran.2.dist. 42. quæst.4.

SEptimo queritur. Vtrũ inter passiones, quæ sunt cã peccati prima & prĩcipalis,sit amor sui?

1 Primo arguitur, ꝙ passiones non possint esse causa peccati, quia passio excusat a peccato cũ causet inuoluntarium, vt patet de concupiscentia carnis, de qua Gala.5. dicitur ad Galathas.Caro concupiscit aduersus spiritum, vt non quæcunque vultis illa faciatis.

2 Secundo argu. quòd amor sui non sit prima causa peccati,quia amor sui bonus est cum præcipiatur homini, vt diligat proximum,sicut seipsum.

3 Tertio argu.Dicit Apostolus. Leu.19. Occasione accepta peccatum ꝑ Rom.7. mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. vbi dicit glosa.Bona est lex, quæ dum concupiscentiam prohibet, omne malum prohibet, ergo videtur, quòd concupiscentia est causa omnis peccati. concupiscentia autem est alia passio, quàm amor sui,igitur.

4 Quarto arguitur. Augustinus super illud psalmi. Incensa igni, & suffosa. Dicit, quòd omne peccatum est ex amore male inflãmante, uel ex timore male humiliante, ergo non solus amor sui est causa peccati.

Cõtra Apost.ad Ro.vocat passiones peccatorum,& non nisi, qa causãt peccata. Et quo ad ꝼm arg.pe͂r August.libro de ciuitate Dei dicentem,ꝙ amor sui,vsque ad cõtemptum Dei facit ciuitatẽ Babilionis.Notãdæ sunt tres distinctiones.Prima ponit a beato Bon.videlicet, quòd quædam est passio illata ab extrinseco,& circa hãc non est meritum, nec demeritum nisi inquantum a volũtate respuitur,vel acceptatur. Vnde propriè loquendo, in talibus pœna non est meritoria,sed sufferẽtia passionis.Alia est passio,quę orit ex corruptione naturæ,vt fames & sitis,&aliç huiusmodi passiones.Passiones etiam irç,& tristitiæ,vt præueniunt iudicium rationis.Et in talibus ẽt non est meritum, nec demeritũ nisi pro quanto acceptantur, & respuuntur a voluntate.Aliæ vero sunt passiones,quę proueniũt ex imperio voluntatis liberè.Et in talibus est meritũ aut demeritum. Secunda distinctio etiã sumitur a beato Bonauent. vbi supra, quia videlicet dupliciter potest esse passio proueniens ex imperio voluntalis. Vno modo ex imperio voluntatis se conuertentis ad bonum simpliciter, & tũc detestatur id, quod aduersatur illi bono, videlicet peccatum.Vnde passio inde cõsurgẽs est meritoria. Alio modo ex imperio volimtatis se conuertentis ad bonum proprium, & priuatũ, & ad bonum vt tunc, & tunc passio inde consurgẽs culpabilis est, non tamen habet plenam rationem culpę, nisi quando in voluntate consummatur, vtpote cum quis vult irasci, Rom.7. 2.dist.q. 77.ar.1.

aut inuidere, aut contristari. Tertia distinctio ponitur a beato Thoma, quia videlicet quædam est passio totaliter auferẽs vsum rationis, vt patet in his, q propter amorem, uel iram insaniunt: & tũc si talis passio a principio fuerit voluntaria, imputatur actus ad peccatum, quia est voluntarius in sua causa. Si vero causa nõ fuerit voluntaria, sed naturalis, puta cum quis ex ægritudine vel aliqua huiusmodi causa incidit in passionẽ, quæ totaliter vsum rationis aufert. Actus omnino redditur inuoluntarius, & a peccato totaliter excusatur. Alia vero est passio, quę non totalem intercipit vsum rationis, & tunc ratio potest passionem excludere, diuertendo ad alias cogitationes, uel impedire ne suum consequatur effectum, quia mẽmbra non applicãtur operi, nisi per consensum rationis, vnde talis passio non totaliter excusat a peccato.

1.2.3.q.77.ar.1.

His præmissis ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Passio appetitus sensitiui potest esse causa peccati per accidens admodum remouentis prohibens. Patet, quia cõstat, ꝙ passionem appetitus sensitiui sequitur imaginationis, & æstimatiuè appræhensio. Vnde videmus, ꝙ homines in aliqua existentes passione non facile imaginationem auertunt ab his circa, quæ afficiũtur: ergo per consequens iudicium rationis plerunque sequitur passionẽ appetitus sensitiui, & per consequens motus volũtatis, qui natus est sequi iudiciũ rationis. Passio igitur appetitus sensitiui aufert, vel impedit iudicium rationis rectum, quod si adesset prohibe. et peccatũ. In tali ergo casu vr̃ cõmitti peccatum ex passione, quod ẽt aliqñ dicitur peccatum ex infirmitate. Ipsę.n. passiones, vt dicit Tulius lib. de tusculanis quęstionibus. Aegritudines animæ vocantur.

Con.1.

Tuli. lib. de tusc. quæst.

Secunda concl. Passio appetitus sensitiui aliquando alleuiat peccatum, & aliqñ totaliter excusat. Patet, quia aliqñ talis passio minuit volũtarium, & aliqñ ẽt totaliter aufert voluntarium, & simpliciter facit inuoluntariũ, vt patere potest ex dictis.

Con.2.

Tertia concl. Amor sui est prima radix, & cã omnis peccati, & hoc intelligendo de causa, sine qua non: patet, quia omnis actus peccati procedit ex aliquo inordinato appetitu alicuius tẽporalis boni, vel est ipsæ inordinatus appetitus. Sed, quid aliquis appetat inordinatę aliquod temporale bonum: hoc ex hoc procedit, ꝙ inordinatæ amat seipsum, igr̃. Est tñ aduertendũ, quod amor sui põt esse dupliciter. Vno modo in appetitu sensitiuo, & talis de se non est peccatum, nec causa peccati, nisi pro quanto acceptatur a voluntate. Alio modo in ipsa voluntate rationali. Et sic potest sumi dupliciter. Vno mõ, quasi habitualiter pro naturali inclinatione voluntatis ad bonum proprium commodi: & iste amor sui non est peccatum: potest tamen dici causa peccati quodam modo dispositiuè, & inclinatiuè. Alio modo actualiter pro actuali dilectione sui, ẜm affectionem commodi proprii secluso affectu iustitiæ. Et talis amor est peccatũ, & causa cuiuscũque

Con.3.

que alterius peccati, loquẽdo de causa peccati eo modo quo dictum est in multis quæstionibus præcedentibus.

1 Ad primum argu. dicendum, ꝙ illud, ꝙ dicitur, vt non quęcunque vultis illa faciatis non est referendum ad ea, quę fiunt ꝑ exteriorem actum: sed ad interiorẽ concupiscẽtiæ motum, vellet. n. hõ iustus nunquam cõcupiscere malũ, & hoc modo ẽt exponitur illud, quod dicitur ad Ro. vij. Quod odi malũ illud facio. Vel potest ẽt illud referri ad voluntatẽ pręcedentem passionem, vt patet in incontinentibus, qui contra suum propositum agunt propter suam concupiscentiam. Rom. 7.

2 Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ hic solũ est sermo de amore inordinato sui, qui perducit ad contẽptum Dei, non autem de amore debito quo quis sibi vult bonũ, quod ei ẜm rationem congruit.

3 Ad tertium argu. dicendum, ꝙ cõcupiscẽtia, qua quis appetit sibi bonũ, reducitur ad amorẽ sui sicut ad priorem afflictionem.

4 Ad quartũ argu. dicendum, ꝙ aliquis dr̃ amare aliquid dupliciter, videlicet amore concupiscentiæ bonũ illud, quod sibi optat, vel alteri, & amore amicitiæ seipsum, vel alterum cui bonũ optat. Amor igitur cõcupiscentiæ qui est eius, quod optatur hẽt concomitantem, uel etiam antecedentem timorem qui pertinet ad fugã mali, vt puta qm̃ quis nimis timet paupertatem, ideo tunc inordinate concupiscit diuitias. Sed tamen vtrunque istorum, timor videlicet, & amor concupiscentiæ reducuntur ad amorem sui. Propter hoc enim homo vel appetit sibi bona, uel fugit mala, quia amat seipsum.

Vtrum peccans ex malitia grauius peccet, quam is qui peccat ex passione.

D. Tho. 1. 2. q. 78. ar. 4. Sco. 2. d. 43. quæst. 1.

OCtauo quæritur. Vtrum peccans ex certa malitia grauius peccet, quàm ille qui peccat ex passione.

Primo arg. ꝙ nullus peccet ex industria siue certa malicia, quia ignorantia opponitur industriæ. Sed oĩs malus est ignorãs, vt habetur. iii. Ethycorum. & Prouerbiorum. xiiii. dicitur. Errant qui operantur malum. 1 Pro. 14.

Secũdo arg. Dicit Dion. ꝙ nullus tendens ad malum operatur. 2 De Diuin. no. c. 4.

Tertio arg. ꝙ peccans ex certa malitia nõ grauius peccet, ꝙ̄ peccãs ex passione, quia peccare ex certa malitia est peccare ex electione mali. Sed ille qui peccat ex passione etiam eligit malum ergo non minus peccat ꝙ̄ ille q peccat ex certa malitia. 3

Quarto argu. quanto quis habet maius impellens ad peccandum, tanto minus peccat. Sed ille, qui peccat ex malicia impellitur ab habitu cuius est fortior impulsio, quàm passionis. igitur. 4

Contra peccatũ, quod ex industria committitur grauiorem pęnam meretur. secundum illud Iob. xxxiiii. Quasi impios percussit eo in loco videntium Iob. 34

qui quasi de industria recesserũt ab eo, & uias eius intelligere noluerunt. Hic notanda sunt tria præambula. Primum est, ꝙ sicut
2.d.43. q.1. dicit Scot. Voluntas, quia coniuncta est appetitui sensitiuo nata est sibi condelectari. Et ideo peccans occasionaliter ex inclinatione appetitus sensitiui ad suũ delectabile, peccat ex passione, ꝙ dicitur peccatum ex infirmitate, & est appropriate in patrẽ, cui appropriatur potentia. Quia uero ipsa voluntas agit per cognitionem intellectualem. Ideo ratione errante ipsa non recta vult. Et tunc dicitur peccatum ex ignorantia, & est appropriate contra filium. Cum uero voluntas ex libertate sua absque passione in appetitu sensitiuo, aut errore in ratione peccat. Tunc dicitur peccatum ex malitia. Et est ibi plenissima ratio peccati, quia nihil aliud a uoluntate est alliciens eam ad peccatum. Et tale peccatum appropriate dicit esse contra spiritum sanctũ, cui appropriatur bonitas. Secundũ est, ꝙ malitia ex qua aliquis dicitur peccare, dupliciter potest intelligi. Vno modo malitia habitualis, prout habitus malus a philosopho uocatur malitia, sicut habitus bonus dicitur virtus, & secundum hoc dicitur ex malitia peccare, qui peccat ex inclinatione habitus. Alio modo malitia actualis, scilicet ipsa mali electio. Et dicitur ex malitia peccare qui ex libertate voluntatis absque passione, aut ignorãtia malum eligit. Tertium est, quod non est idem peccare habentem habitum, & ex habitu peccare. Vt enim habitu non est necessarium, sed subiacet uoluntati habentis. Sicut ergo potest contingere, quod habens habitum uitiosum aliquid operetur de genere bonorum: ita etiam contingere potest, quod interdum operetur non ex habitu, sed ex passione insurgente, vel ex ignorantia. Quandocunque uero uitur habitu uitioso, dicit peccare ex certa malitia, quia unicuique habenti habitum est diligibile id, quod est conueniẽs secundum talem habitum, quia sic fit ei quodammodo connaturale, ſm ꝙ consuetudo, & habitus inclinat admodum naturæ. Hoc autem, quod est alicui conueniens secundum habitum vitiosum est id, quod excludit bonum spirituale. Ex quo sequitur, quod homo eligat malum spirituale, vt adipiscatur bonum apparens, quod est ei conueniens ſm habitum. Et hoc dicitur ex certa malitia peccare, quia uidelicet talis scienter malum eligit, puta detrimentum boni spiritualis, ut bono temporali potiatur cuius amorem præfert inordinata voluntas spirituali bono.

His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Potest voluntas quandoque ex industria, siue certa malitia peccare: patet ex dictis. Con.1.

Secunda conclusio. Omnis, qui peccat ex habitu peccat ex certa malitia, licet non econtra. Prima pars patet ex tertio preambulo. Secũda probatur, quia quãdoque aliquis non habens habitu vitiosum potest eligere malum ex libertate voluntatis sine alia occasione extrinseca. Con.2.

Tertia conc. Peccãs ex malitia Con.3.

grauius

grauius peccat, quàm ille, qui peccat ex passione: patet, quia cum peccatum sit in voluntate, quanto motus ad peccandū est magis proprius voluntati, tanto peccatū est grauius cæteris partibus. Sed cum voluntas peccat ex certa malitia motus peccati, est ei magis proprius cum ex seipsa in malum moueatur, quàm quādo ex passione peccat, quasi ex quodā extrinseco impulsa ad peccandum igitur, &c. Vnde tanto peccatum est grauius, quanto fuerit vehementior malitia. Ex opposito vero tanto peccatum ex passione, minuitur, quanto fuerit passio vehementior, si tamen illa vehementia passionis non sit imperata a voluntate.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ omnis malus est ignorans ignorantia concomitante, aut subsequente. Sed non oportet, quòd sit ignorantia pręcedens, ex qua peccatum procedat.

2 Ad secūdum argumentum dicendum, ꝙ non dicitur peccatū ex malitia, quia voluntas tendat in malum, inquantum malum, sed quia libere eligit malum, vt dictum est in primo præambulo. Vel sic dicendum, ꝙ malum non potest esse secundum se intentum ab aliquo. Potest tamen esse intentum ad vitādum, aliud malum, vel ad consequendum aliquod bonum. Et in tali casu, aliquis eligeret consequi bonum per se intentum absq; hoc, ꝙ incurreret malum, aut pateretur detrimentum alterius boni, sicut luxuriosus vellet delectatione potiri absq; offensa Dei, sed duobus propositis, magis vult peccādo īcurrere offensam Dei, quàm delectatione priuari.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ aliud est peccare eligentem, & aliud peccare ex electione. Vnde ille qui peccat ex passione, peccat quidem eligens, non tñ ex electione, quia electio nō est in eo primū peccati principium, sed inducitur ex passione ad eligendum id quod extra passionē existens, non eligeret. 3

Ad quartum argu. dicendum, quod impulsio, quæ est ex passione, est quasi ab extrinseco respectu voluntatis. Impulsio vero, quæ est per habitum, est quasi ab intrinseco, immo etiam est ab ipsa voluntate, quæ ex libertate sua tunc vtitur habitu impellente ad malum, cum tamen posset non vti. 4

Vtrum sint quatuor vulnera naturæ.

Diuus Thomas. 1. 2. quæst. 77. per totum.

Circa tertium, quod a principio huius tractatus propositum est de peccato in cōmuni, videlicet circa consecutionem, & effectum peccati. Primo quæritur. Vtrum conuenienter ponantur quatuor vulnera naturæ ex peccato consequentia: scilicet infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiscentia.

Primo arguitur, ꝙ nō, qa malicia notat peccatū, ergo nō debet poni inter effectus peccati. 1

Secundo arguitur. Concupiscentia est naturalis cum sit actus virtutis concupiscibilis: sed quod est naturale non debet poni vulnus naturæ. 2

Tertio arguitur. Idem est peccare ex infirmitate ex passione. Sed concupiscentia est quædam passio; ergo non debet contra infirmitatem diuidi.

Beda super Luc. Contra est auctoritas Bedæ. Lucę.x. Notandū, ꝙ per iustitiā originalem oēs inferiores animæ vires erant rationi subditæ, & ipsa ratio Deo cum ergo per peccatum substracta est originalis iustitia oēs vires aīæ remanserunt quodammodo destitutæ proprio ordine quo naturaliter ordinantur ad virtutē, & ipsa destitutio dicitur naturæ vulneratio. Inquātum ergo ratio destituitur a suo ordine ad verum est vulnus ignorantiæ vbi sumitur ignorātia non pro carentia sciētiæ: sed pro difficultate ad scientiam acquirendam. Inquantum vero voluntas destituitur ab ordine ad bonū est vulnus malitię prout notat pronitatem ad malum. Inquantum vero vis irascibilis destituit̄ suo ordine ad arduum est vulnus infirmitatis, q̄ notat debilitatē ad bene agendum. Inquātū vero vis concupiscibilis destituitur suo ordine ad delectabile moderatum est vulnus concupiscentiæ, quæ notat pronitatē ad concupiscēdum immoderate id, quod est delectabile sensui. Et, quia inclinato ad bonū virtutis īpedit̄ in vnoquoque ꝑ peccatū actuale: ideo ista quatuor vulnera nō solū ex peccato originali: sed etiā ex alijs peccatis sunt consequentia inquantum.s. per peccatum ratio hebetatur præcipue in agendis. Et voluntas induratur ad malū, & maior difficultas bene agēdi accrescit, & concupiscentia magis exarcescit.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Conuenienter dicuntur esse quatuor vulnera naturæ ex peccato, consequentia, patet ex dictis. *Con.1.*

1 Ad primum argu. dicendum, quòd malitia non sumitur hic pro malitia actuali, neq; etiam pro habitu malo: sed pro quadā pronitate voluntatis ad malum.

Ad secundū arg. dicendum, ꝙ concupiscentia in tantum est naturalis homini, inquantum subditur rationi. Quod autem excedat limites rationis hoc est contra naturā hominis inquantum homo, & ideo pronitas ad actū immoderatum concupiscentiæ dicitur vulnus naturæ. 2

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ infirmitas communiter dici potest omnis passio, inquātum debilitat, siue impedit robur animæ. Sed Beda accipit infirmitatem stricte; prout notat debilitatem naturæ, siue difficultatem ad bene agendum. 3

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum mors, & alij defectus corporales sint effectus peccati.

D. Tho. 1.2.q.109.art.2. vide Caieta.ibi. Duran.2.d.30.q.1.

SEcundo quæritur. Vtrum mors, & alij corporales defectus sint effectus peccati.

Arg. quòd non, quia remota causa, remouetur effectus, sed remoto omni peccato per baptismū, vel pœnitentiā nō remouētur huiusmodi defectus igitur. 1

Contra.

Rom. 5. Contra. Ad Romanos v. Per vnum hominem peccatum in hunc mūdū intrauit, & per peccatum mors. Notandum, quòd aliquid potest esse causa alterius dupliciter. Vno modo per se, quod videlicet per virtutem suæ naturę, vel formæ producit effectum. Alio modo per accidens ad modum remouentis prohibēs, sicut dicitur in 8. Physicorum, quòd diuellens columnam per accidens mouet lapidem columnæ suppositum.

Con. 1. Hoc præmisso, ponenda est talis conclusio. Peccatum non est per se causa mortis, & aliorum huiusmodi defectum, sed per accidens tantum. Prima pars patet, quia mors, & huiusmodi defectus sunt præter intentionem peccantis. Effectus autem per se est intentus a sua causa. Secunda pars patet, quia peccatum primi parentis sublata est originalis iustitia, quę mortem, & alios defectus huiusmodi prohibeat.

1 Ad argumentum dicendum, quòd remoto peccato, remouentur etiam huiusmodi defectus. Non quidem in præsenti vita, sed congruo tempore secundum ordinem diuinæ sapientię. Oportet enim, quod ad immortalitatem, & impassibilitatem glorię, quæ in Christo inchoata est, & per Christū nobis acquisita perueniamus, conformari prius passionibus eius. Vnde oportet, ꝙ ad tempus maneat in nostris corporibus passibilitas, ad impassibilitatem gloriæ promerendam conformiter Christo.

Vtrum peccatum causet maculam in anima.

Diuus Thom. 1. 2. quæst. 86. articu. 1. & 2.

Tertio q̃ritur. Vtrū peccatum causet maculam in anima.

Arguitur ꝙ non, quia vel illa macula est aliq̃d positiuum, vel est priuatio pura. Non primum, q̃a trāseunte actu peccati, nihil positiuum vr̃ manere in aīa ex peccato, nisi dispositio, vel habitus. Sed huiusmodi dispositio nō pōt dici macula peccati. Remota, n. dispositione hmōi, contingit adhuc maculā remanere, vt patet in eo qui peccat mortaliter prodigalitate, & postea trāsmutatur in habitū vicij oppositi, nec etiā vr̃ dici posse, ꝙ illa macula sit priuatio pura, q̃a oīa peccata cōueniunt ex parte auersionis, & priuationis gratię, & sic sequeretur, quòd omniū peccatorum esset vna macula. 1

Contra. Eccles. 47. dicitur Salomoni. Dedisti maculam in gloria tua, & ad Ephe. v. vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiam nō habentē maculā, neq; rugā, &c. Eccl. 47. Eph. 5.

Notandum, ꝙ secundum sanctum Thom. prima. 2. quæst. 96. Macula peccati notat detrimentum nitoris, ꝙ anima incurrit per contactum amoris quo inheret rebus aliquibus contra lumen rationis, & diuinæ legis, quemadmodum corpus nitidū maculari dicitur ex cōtractu luti: huiusmodi autem detrimentum nitoris in anima, nō causatur a rebus ipsis quasi agentibus in animam, sed ipsa anima seipsa illud incurrit inordinate adhærendo rebus. Scot. autem, ꝙ transeunte 4. d. 14. q. 1.

transeunte actu peccati in peccatore solū remanet relatio rōnis, quæ est obligatio ad pœnā, quæ quidē obligatio est a diuino intellectu,& diuina voluntate sic obligante, & hēt tria nomina. Dicitur.n.macula, quia disconuenit animæ:dicitur offensa,qa Deus vult eam vindicare: & dicitur reatus formaliter, inquantum talis obligatio, si ab illa dicitur peccator formaliter.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Ex peccato consequitur in anima macula quædam in ipsa manens post actum peccati,patet ex dictis.

1 Ad arg.dicēdum,ꝙ patet etiā ex dictis,quia ſm Thom.macula nō est aliquid positiuū in aīa, nec tñ dicit priuationem præcise,& absolute, sed in ordine ad peccatū quod consequit. Et ideo diuersa peccata, diuersas maculas inducūt. Secundū Scot. vero macula non dicit aliquid reale, sed relationem rationis.

Utrum peccatum mortale inducat reatum pœnæ.

D. Tho. 1.2.q.87.arti.1. Duran.2. sent.d.42.q.3.

QVarto quęritur. Vtrum peccatum mortale inducat reatum pœnę æternę.

1 Primo arguitur,ꝙ peccatū nō inducat reatum pœnæ, quia dicit Aug. Iussisti domine:& sic ē vt sibiipsi pœna sit inordinatus animus, sed pœna non causat reatum alterius pœnę, quia sic iretur in infinitum.igitur.&c. *Confess. lib.1.*

2 Secundo arguitur,quòd nullū peccatum inducat pęnæ ęternę. qa nullus sapiēs facit aliquid nisi in ipso delectet, sed Deus nō delectat in perditione hominū, vt habetur Sa.j.ergo Deus non punit homines pœna sempiterna.

Tertio arg. Pœna æterna differt a temporali in infinitum, sed nullum peccatum differt ab altero in infinitum, cum omne peccatum sit actus humanus,qui infinitus esse non potest, ergo si aliquod peccatum inducat reatū pœnæ æternæ, sequitur, quòd omne peccatum talem reatū inducit,quod est falsum. 3

Contra. Matthæ. Ibunt scilicet impij in supplicium æternum. Primo notandum secundū Thom. prima secundæ. q. nonagesimaseptima, ꝙ quicunque cōtra ordinem aliquem insurgit iustum est,vt ab ipso principe ordinis deprimatur. Omne autē peccatum est actus inordinatus, & sic quicunque peccat, contra ordinem aliquem agit:ideo iustum est, vt ab ipso ordine deprimatur. Quæ quidem depressio pœna est. Vnde secundum tres ordines quibus subditur humana voluntas, triplici pœna potest homo puniri. Primo enim subditur ordini propriæ rationis. Secundo ordini exterioris gubernātis, vel spiritualiter, vel temporaliter, polytice, vel yconomice. Tertio subditur vniuersali ordini diuini regiminis. Quilibet autem horum ordinum per peccatum peruertitur, ille enim qui peccat, agit contra rationem; & contra legem humanam,& contra legem diuinam. Vnde triplicem pœnam incurrit. Vnam quidem a seipso, quæ est conscientiæ remorsus. Aliam uero ab homine, *Matt. 25.*

mine, & aliam a Deo. Secundo
1.d.36. notandum, ꝙ beatus Bonauent.
q.1. quadruplici ratione ostendit, ꝙ ad culpam sequitur inseparabiliter pœna. Prima ratio sumitur ex perfectione diuinæ æquitatis, tantæ enim æquitatis est Deus, vt non patiatur ad modicum dedecus peccati esse sine dedecore iustitiæ. Omni enim debet modo iniustitiam superare. Secunda ratio sumitur ex pulchritudine vniuersitatis. Vniuersum enim ex ordine pulchritudinem habet, quæ talis est qualem decet ad ostensionem summæ sapientiæ. Et ideo nullo modo fœdari potest: non potest igitur ad momentum esse in vniuerso aliquid inordinatum, ergo non potest esse peccatum a pœna separatũ. Tertia ratio sumitur ex corruptione culpæ, dũ enim voluntas in actu suo se voluntarie deordinat, semetipsum incuruat, & modo specie, & ordine priuat. Talis autem priuatio magna est damnificatio, & læsio. Quarta ratio sumitur ex conditione peccantis naturæ, quia voluntas rationalis, quæ est causa peccati, est quasi media inter sensualitatem, & sinderesim. Sensualitas enim omnino inclinat ad id quod est delectabile sensui. Synderesis autem omnino declinat ad bonum rationis, vel ostensiue, prout dictum est in secundo tractatu, ponendo synderesim in intellectu, vel inclinatiue, trahendo determinate ad bonum rationis, licet non necessario, secundum quem modum ponẽda esset synderesis in voluntate. voluntas enim rationalis de se indifferens est, vt tendat ad bonum sensus, vel ad bonum rationis. Est etiã media inter Deum, & creaturas alias a se. Cum ergo se conuertit ad hæc inferiora ab eo recedit, qui sursum est, & dum acquirit paruum bonum, amittit magnum bonum, quia dum acquirit bonum, vt nunc amittit bonum simpliciter, & quæ erat media, facit se infimam, & cùm peccando concordat sensualitati, discordat a synderesi, & discordando a synderesi ex illa repugnantia incurrit remorsum quẽdam, & afflictionem internam. Et ita peccando, perdit magnum bonum, perdit honorem proprium, perdit solatium, & incurrit remorsum. Et sic patet, quòd ad culpam inseparabiliter sequitur pœna, tam pœna damni, quàm pœna afflictionis inuoluntariæ. Pœna autem damni semper sequitur in actu, quia nunquam homo est in culpa, quin sit semper in damno. Pœna vero afflictionis, siue remorsio, semper sequitur in habitu, quamuis propter delectationem intensam, vel inconsiderationem, aut distractionem animi, non semper sentiatur. Tertio notandum, quòd pœna potest accipi dupliciter. Vno modo generaliter pro quacunque afflictone dolorem, aut tristitiam ingerente, & sic manifestum est, quòd non omnis pœna præsupponit culpam. Hoc enim modo in brutis est pœna, in quibus tamen nulla est culpa. Alio modo sumitur pœna proprie, prout dicitur a puniendo. Et hoc modo omnis pœna aliquo modo respicit culpam. Et hoc multipliciter. vt dicit, beatus

2.d.36. q.1. beatus Bonauen. Quædam enim respicit culpam, vt pręsentem in se, vt pęna infernalis. Quædam vt præteritam in se, sed præsentem in reatu, & sequela, sicut pœna purgatoria. Quædam vero solum vt pręteritam: & hoc in eo qui punitur, cuiusmodi est pœna iustorum, excepto Christo. Quædam vero respicit culpam non in se: sed in alio, sicut patet in Christo. Quarto notandum, ꝙ sicut patet ex primo notabili. peccatum ex hoc inducit reatū pœnæ, quia peruertit aliquem ordinē. manēte autē causa, manet effectus. Vnde q̄ādiu manet p̄uersitas ordinis, manet etiam reatus pœnæ. Quandoq; aūt aliquis peruertit ordinem reparabiliter, & quādoq; irreparabiliter: defectus.n. quo tollitur principium ordinis est irreparabilis. Si aūt saluetur principium ordinis virtute eius fieri potest reparatio, sicut si corrumpatur principium visiuum nō potest fieri visionis reparatio, nisi sola virtute diuina. Si vero saluo principio visiuo aliqua impedimenta adueniant visioni reparari possunt per naturam vel per artē. Si ergo per peccatum corrumpatur principium ordinis, quo voluntas hominis subditur Deo, & in Deum tendit, vt in finem vltimum ordinatio quantum est de se irreparabilis est, licet reparari possit diuina virtute. Principium autem huius ordinis est ipse vltimus finis, cui homo inhęret per charitatem. Et ideo quæcunque peccata auertunt a Deo charitatem auferentia quantum est de se inducunt reatum pœnæ æternæ.

Con.1. His præmissis, ponendæ sunt tres cōclusiones. Prima est. Reatus pęnæ necessario consequitur peccatum: patet ex primo notabili.

Con.2. Secunda conclusio. Pęna tam damni quàm sensus inseparabiliter concomitatur peccatum patet ex secundo notabili.

Con.3. Tertia concl. Peccatum mortale inducit reatum pœnę æternę, patet ex quarto notabili.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ illa pœna inordinati animi debetur peccato ex eo, quod peruertit ordinem rationi. Fit autem reus peccator alterius pœnæ, ex eo ꝙ peruertit ordinem legis diuinæ, vel humanæ.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ Deus nō delectat in pœnis ꝓpter ipsa, sed delectatur in ordine suæ iustitię, quę hoc requirit.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd peccatum ex hoc inducit reatum pœnæ eternæ, quia auertit a principio ordinis, quod est vltimus finis. In quibusdam autem peccatis est inordinatio. nō tamen auertens ab vltimo fine: sed solum est inordinatio circa ea quæ ad finem sunt, inquātum plus vel minus debite eis intenditur: saluo tamen ordine ad vltimum finem, puta cum homo nimis afficitur ad rem temporalem: Nec tamen vellet pro ea aliquid agere contra, diuinum præceptum. Vnde huiusmodi peccatis non debetur pœna ęterna, sed temporalis. Et licet huiusmodi peccata non differant in infinitū a mortalibus ex parte conuersionis ad bonum commutabile, differunt tamen in infinitum ex parte auersionis. Finis enim vltimus a quo auertit peccatum

peccatum mortale in infinitum differt ab his quę sunt ad finem, circa quę in orddinatione impor tat peccatum veniale.

QVAESTIO V.

Vtrum peccatum sit pœna peccati.

D. Tho. 1. 2. q. 87. ar. 2. Dur. 2. d. 36. q. 2. Scot. 2. d. 35. q. 1.

QVinto quærit. Vtrū peccatū sit pœna peccati.

1 Arguitur ꝙ nō, quia dicit Aug. quòd omnis pœna est iusta. Omne autem iustum est a Deo, ergo culpa est pœna peccati. *Retra. lib. 1.*

2 Secundo. Omne aūt iustū est a Deo, ergo culpa est pœna peccati. Secundo. Omne peccatum est voluntariū, pœna aūt est inuoluntaria, secundum Ansel.

3 Tertio pœna non excedit culpā, quia Deus semper punit citra condignū, sed quandoque sequēs peccatū est maius p̄cedente. Itē cū sit status in peccatis deueniēdū est ad vnū peccatū, quod non punitur p̄ aliquod peccatū, ergo nō ita punit, sicut aliquod præcedens & tñ vltimum pōt esse maius præcedente, ergo maius peccatum minori pœna punitur, quod est inconueniens. *Lib. de concep. virg.*

4 Quarto. Si culpa sequēs est pęna p̄cedētis, ergo a relatiuis culpa p̄cedēs est meritū sequētis, & pari rōne illa culpa sequens est meritū alterius, & sic deinceps. Si ergo nullū peccatum debet remanere impunitū, vr̄, ꝙ homo debeat peccare in æternum, ꝙ inconueniens est & indignum.

Contra. Dicit Augu. ꝙ quædā peccata sunt pœnæ peccati. Notandum secundum Magistrum, quòd priuatio boni potest intelligi actiue, vel passiue. Primo modo est culpa, & secundo modo pœna. Et hoc secundum Scot. ibidem potest sic exponi, quòd ipsa culpa est a voluntate, ut a causa actiua, sed tamen deficiente, & ipsa pœna est in voluntate, sicut in subiecto, quod per culpam priuatur bono conueniente, quod quidem bonum erat debitum in quantum voluntas potuit, & debuit agere ad rectitudinem actus, & tamen non egit. Primo itaque modo est culpa. Secundo modo formaliter est pœna, quia videlicet corruptio, siue priuatio boni sibi maxime conuenientis, & vt sic non est formaliter voluntaria, quia voluntas inquantum subiectum non habet formam sibi inhærentem in sua potestate. *Super.* *Ezech. 2. sent. d. 36.*

Hoc premisso, ponenda est talis conclusio. Omne peccatū est pœna: & vnum peccatum potest esse pœna alterius. Prima pars satis patet ex precedēti quæstione, sed tamen iterum sic probatur secundum Scotum, quia pœna formaliter est carentia boni conuenientis voluntati, & volenti. Sed si distinguamus in voluntate affectionem boni iusti, & boni cōmodi: patet, quia ablatio boni commodi est pœna, ergo etiam ablatio boni iustitiæ. Patet consequentia, quia bonum iustitiæ est magis conueniens voluntati, quàm bonum commodi. quod patet, quia quāto perfectibile est nobilius, & per consequens perfectus correspondens nobilior tanto eorum est melior conuenientia, & priuatio peior, sed voluntas inquātum *Con. 1.*

tum habet affectionē iustitiæ, videlicet inquantū libera est loquēdo de iustitia innata est simpliciter nobilior seipsa inquātū habet affectionē commodo, igit melior est cōueniētia iustitiæ ad voluntatē, q̃ boni cōmodi, ergo eius ablatio peior, & pœna maior, q̃ ablatio cuiuscunque cōmodi a iusticia. Secunda pars probatur, qa Apocalipsis vltimo dicitur. Qui in sordibus est sordescat adhuc. Vbi dicit glo'a. Qui in sordibus est hoc meretur, vt sordescat adhuc. Sed in sordibus esse non est aliud, q̃ esse in peccatis, & sordescere nihil aliud est, q̃ peccare, ergo peccatū est meritū alterius peccati, ergo a relatiuis peccatū sequēs est retributio p̄cedentis, sed retributio peccati est pena. igit. Itē sic probat Scot. vbi supra. quia sicut ablatio gratiæ est pena peccati ex eo, ꝙ De' ex demerito peccati suā manutenētiā, substrahit ne gratia cōseruet. Ita ēt demerito peccati præcedētis pōt Deus se substrahere a voluntate ne agat ad rectitudinē secūdi act' sicut ageret si nullū demeritū p̄cessisset: illa ergo carentia rectitudinis in secundo actu est pœna peccati præcedentis, & tñ ēt habet rōnem peccati, quia licet non sit in potestate voluntatis dare rectitudinē, fuit tñ in eius potestate prius .s. ante primū peccatū, eo ꝙ priuauit se illa assistentia diuina, quæ Deus paratus erat sibi cooperari ad rectitudinem, & iō imputatur sibi ad peccatum, sicut etiā imputat ei, ꝙ nō gratuite agit in secūdo actu post gratiā corruptā. In hāc enim impotētiā ex se incidit. Potuit .n. custodisse gratiam. Iste tñ modus, vt dicit Scotus, vr̄ difficilis: cū enim volūtas semel peccauit, si Deus in secundo actu non assistat ad causandū rectitudinē in eo, vr̄, ꝙ illud peccatū ex tūc nō sit in potestate volumtatis, ꝙ vr̄ incōueniēs: iō posset aliter dici, ꝙ licet Deus in actu secundo quantum est ex se assistat voluntati, sicut in primo, & in quolibet actu prima causa deficiens, idest non recte agens est voluntas creata. Tamen defectus secūdus est pœna peccati primi pro quanto est ibi priuatio boni animæ conuenientis voluntati, nec est simile de priuatione gratiæ, & rectitudinis in actu secundo puta, quòd Deus sicut propter demeritum nō assistit ad causandum gratiam in anima, ita nec ad causandum rectitudinem in voluntate. Ipse enim non dedit gratiam antecedenter, sicut dedit rectitudinem, & ideo potest eam non dare consequenter. Carentia etiam gratię est vna iniusticia habitualis in anima, non propter aliud, & aliud peccatū. In actibus autem malis sibi inuicem succedentibus, semper est nouum malum: & ideo oportet illorum quemlibet esse in potestate voluntatis creatæ. Non sic autem carentiam gratiæ post instans annihilationis oportet esse in potestate voluntatis, quia non est noua iniustitia.

Ad primū arg. di. Bonauentura, ꝙ & si nō semꝑ illud ꝙ est pęna sit a Deo, tñ inquātū est ordinatiuū culpę sic & a Deo, qa ipse ordo est a Deo. Sed hāc respōsionē improbat Scotus, quia si pœna non est aliquod ens, quod possit esse a Deo, nec etiā culpa pōt esse

esse a Deo: ergo nec relatio fundata in altero extremorũ, & ita nullus est ordo qui possit esse a Deo, ideo põt aliter dici, ꝙ aliqua pœna est solũmodo carẽtia boni cõuenientis naturæ intellectuali, sicut est carẽtia visionis, & fruitionis Dei. Alia est pęna, quæ est aliquid positiuum discõueniens tali naturę: & omnes pęnæ hoc modo dictæ, possunt dici esse a Deo. Et de istis intelligendum est illud Aug. di. retractationum. In bonis operibus Dei bona opera sunt ista punitiua. licet sint mala ipsius punitis, quia disconueniunt eis. Sed pœnæ primo modo dictę non sunt a Deo efficiente, quia non sunt a iquid effectibile nec deficiẽte primo: sed tãtũ propter demeritũ volũtatis in actu peccati non coagendo uoluntati ad rectitudinem habenda, ad quam operatus fuisset quantum est ex se. Talis ergo pœna est a Deo non infligente, uel efficiente, nec deficiente primo, sed deserente naturam, quæ deficit, & relinquente eam in suo defectu, & in omnibus defectibus consequentibus ad illum defectum, in quos incidit ratione primi demeriti deserta a Deo.

2 Ad secundum argu. patet responsio ex dictis.

3 Ad tertiũ arg. dicẽdũ, ꝙ si esset pęna inflicta a Deo, nõ esset maius malũ, sed minus, sed sicut dictũ est secundũ peccatum non est pœna inflicta a Deo: sed est tantum modo a Deo deserente.

4 Ad quartũ arg. dicẽdũ ꝙ culpa præcedẽs respectu sequentis non est meritum condigni, sed congrui. Quę quidẽ cõgruitas in alia pœna de facili recõpẽsari potest per aliam congruitatẽ. Sicut enim congruum est, ꝙ Deus peccatorem deserat, permittẽdo eũ labi in aliud peccatum sic etiã cõgruum est, quia male usus est vita, vt vitam sibi auferat, & in infernum demergat. Et preterea sicut congruum est, vt dimittat eum cadere in aliud peccatum. Sic etiam congruum est, vt si velit pœnitere, & abstinere det ei auxilium, vt in aliam culpam non corruat.

Explicit prima pars.

SEQVITVR SECVNDA PARS.

ICTO in prima parte huius tractatus de peccato in generali. cõsequenter in hac secunda parte iuxta diuisionem a principio positam, dicendum est de peccatorum primordiali originatione. Vbi sunt tria consideranda. Primum est primorum parentum transgressio. Secundum est originalis peccati transfusio. Et tertium est ipsius originalis culpa consecutio.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum peccatum primi hominis potuit esse veniale.

Thom. 1. 2. q. 89. ar. 3. Dur. 2. d. 21. q. 4. Scot. 2. d. 21. q. 1.

CIrca primum primo quæriẽ. Vtrũ peccatũ primi hominis potuit esse veniale.

Ar. quòd non, quia omni peccato,

cato debetur aliqua pœna: sed pœna nō potuit esse ī statu innocētiæ: ergo tunc non potuit esse peccatū, nisi auferens rectitudinem innocētiæ, & sic mortales.

2 Secundo arguitur. Nulla obliquitas stat cū rectitudine sūma: ergo in statu innocentiæ nō potuit esse peccatū, nisi corrūpens rectitudinem, & sic mortale.

3 Tertio arguitur. Nulla potest esse obliquitas in viribus inferioribus, quandiu vires superiores sunt ordinatæ ad Deū: ergo primum peccatum non potuit esse nisi in uiribus superioribus: sed omne tale est mortale igitur.

Contra. Magis repugnat rectitudini innocētiæ mortale quàm veniale: sed nō obstāte illa rectitudine, potuit peccare mortaliter, ergo & venialiter. Primo notandū, quòd aliqui dixerunt, ꝙ primum peccatū non potuit esse veniale. Et huius opinionis fit Alexander de hallis doctor sanctus, & beatus Bonauēt. propter rationes adductas in principio quæstionis. Sed contra hanc opinionem sic arguit Sco. quia nō perfectius coniungebat vltimo fini iustitia originalis, quàm gratia gratum faciens. Sed cum gratia quantacunque concessa viatori, potest stare peccatum veniale. Vnde Iohannes in sua canonica. Si dixerimus, quòd peccatū non habemus nosipsos seducimus. igitur. Item potuit Adam dicere verbum ociosum in statu innocentiæ: tale autem non est mortale. igitur. Secundo notandum, quòd peccatum mortale non differt a veniali in hoc præcise, quòd vnum est respectu finis vt mortale. & aliud respectu eorū quæ sunt ad finē, scilicet veniale: immo vtrunque potest esse & circa finem, & circa ea quæ sunt ad finem. Sed in hoc distinguuntur, quia peccatum mortale auertit a fine, non autē veniale. Peccatū enim mortale est deordinatio opposita ordinationi, sine qua finis cōsequi non potest. & illa est ordinatio, q̄ cadit sub præcepto. Peccatum vero veniale est deordinatio opposita ordinationi, quæ non est simpliciter necessaria ad consequendū finē. est tamen vtilis, & talis est ordinatio, quæ est de consilio.

His p̄missis, ponēda ē talis cōclusio. Adā potuit prius peccare venialiter patet, q͂a potuit habere actū deordinatū contra consiliū absque hoc, ꝙ haberet actum deordinatum cōtra præceptum. Item patet conclusio ex rationibus positis in primo notabili. Con.1.

Ad primum argumentum dicendum, quòd alia pœna, quàm mors potest respondere veniali puta displicentia aliqua. Nec obstat innocētiæ Adæ habuisse pœnam debitā veniali præter mortem, vel potest dici, ꝙ pœnæ proprie non correspondent veniali. Sed commitens veniale est debitor feruētioris actus voluntatis, quàm prius qui feruor consumeret peccatum veniale. 1

Ad secundum arg. dicendum, ꝙ venialis obliquitas potuit stare cum summa rectitudine habituali, tunc possibili viatori, nec sibi repugnabat. Et forte etiā, vt dicit Sco. non repugnabat rectitudini actuali, sicut etiam nunc actū maxime meritorium potest sequi aliqua vana gloria, quæ est peccatum veniale, nec tamen 2

tamen tollit meritũ illius actus. Et si obiiciatur, ꝙ eadẽ ratione posset stare veniale peccatũ cũ beatitudine dicendum, ꝙ si beatus dimitteretur sibi posset in illum actum: sed non esset sibi venialis trãsgressio præcepti, quod habet de semper elicendo, siue continuando actum fruitionis. Non diuertendo non solum ad oppositum: sed nec etiam ad actum disparatum: viatori autem nullum præceptum tale datur ad minus quantum ad actum disparatum.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quod dato etiam, quod in inferioribus viribus non potuerit fuisse deordinato, nisi prę fuisset in superioribus: non tamen omnis deordinatio in virtute superiori est peccatum mortale. Leuis enim motus per surreptionem circa articulum fidei est deordinatio in portione, vel virtute superiori, & tamen non est mortale peccatum.

Vtrum peccatum Adæ fuerit, grauissimum.

Tho. 1. 2. q. 63. art. 3. Scot. 2. d. 21. q. 2. Dur. 2. d. 21. q. 3.

QVESTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum peccatum Adæ fuerit grauissimũ.

1 Argu. quòd sic, quia ademit maximum bonum, scilicet iustitiam originalem.

2 Secundo ar. Peccato Adæ maxima fuit pœna inflicta, scilicet mors.

3 Tertio argu. dicit Glos. super illud psal. Quæ non rapuit tũc quòd ex voluebat Eua, & Adam rapere voluerunt diuinitatem, & perdiderunt fęlicitatem: sed hoc est maximũ malum in Angelo: ergo multo magis in homine qui magis distat a Deo.

Contra Aug. dicit ꝙ Adam non carnali cõcupiscẽtia victus, sed amicabili quadam compulsus beniuolẽtia qua plerunq; fit, vt offendatur Deus, ne offendat amicus peccauit. Eua aũt ꝼm eũ multũ magis peccauit, qa appetiuit ęqualitatẽ diuinã. Primo notãdũ, bđ duplex est actus volũtatis, scilicet velle & nolle. In nolle aũt non potest primo consistere peccatum, vt dictum est in secundo tractatu vbi quærebaẽ de primo peccato angeli: Velle aũt est duplex, scilicet amicitiæ & cõcupiscentię, siue commodi. Quod autẽ amatur amore amicitiæ magis amatur, quam quod amatur amore commodi, quia vt habetur primo Posteriorum. propter quod est vnum quodq; tale & illud magis. Primum autem peccatum Adæ non fuit ex ĩmoderato amore sui, sicut fuit primum peccatum angeli Angelus enim se per essentiam intelligit: primus homo vero prius intelligit aliam, quàm se & vtitur obiecto sensibili in sui cognitione. Primum itaque peccatum Adę, secundum quod dicit Aug. super Gen. fuit immoderatus amor amicitiæ vxoris suę. Propterquam noluit eam contristare, quia credebat eam sine suo solatio contabescere. vt dicit ipse. Aug. Nõ erat autẽ amor ille libidinis, quia nondum erat talis. Ex hoc autem amore mortale paccatum grauius sequebatur, scilicet voluntas explendi il- *Super gen. c. 18*

lud quod non licuit: puta pręceptũ de esu pomi violare. Quodquidẽ præceptum non erat de lege naturę sicut sunt præcepta decalogi. Esus.n.illius pomi in se nõ erat de gñe mali: sed solũ fuit malũ, qa prohibitum ad experiẽdã eorũ obedientiã. Secundo notandum, ꝙ grauitas peccati attẽditur ex hoc, quod opponitur magis intensæ bonitati, vel quia bonitas cui opponitur est magis necessaria, quia videlicet peccatũ est contra plura pręcepta, & magis ardua. Põt tñ aggrauari peccatũ rõne sequelę: aut ẽt pp excellentiam personę, & dignitatem.

Con.1. His præmissis ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Peccatũ Adæ, ꝑm formalem rationẽ non fuit maximum: patet, qa non fuit directæ cõtra maximũ bonum diuinum: sed simpliciter circa bonũ creatũ q̃uis indirectę priuaret maximum bonũ. Nec ẽt fuit directę contra arduissimũ præceptũ, quod est. Diliges dñm &c. Nec ẽt contra præceptum de dilectione proximi: immo solũ contra præceptum positiuũ de esu ligni boni, & mali. Peccata aũt contra decẽ præcepta decalogi sunt contra illud, qđ ẽt est tenendum ex lege naturę.

Con.2. Secunda conclusio. Peccatum adfuit maximũ peccatũ ratione sequelæ, & specialẽ habuit grauitatẽ ex conditione personæ. Primum patet, quia ex ea consecuta est iustitiæ originalis amissio tã in eo, q̃ in sua tota posteritate. Secundum patet, quia non habebat inclinationẽ impulsiuã ad cadẽdum: immo fortitudinẽ ad resistendũ. Habebat.n.illam iustitiam originalẽ per quã facile poterat omne peccatum vitare, quę sibi tradita fuit tali pacto, q̃ si eam perderet pro se, & sua posteritate perderet.

Con.3. Tertia concl. Eua simpliciter, & per se plus peccauit q̃ Adam: licet ex circunstantia accidentali peccatum Adæ fuerit ꝑm quid grauius. Primum patet quia Eua voluit vsurpare sibi diuinitatem, vt dicit Aug. Vnde habens auiditatem diuinæ scientiæ fuit seducta. Adam uero nõ fuit eductus, vt dicit Apostolus. ideo non appetit ęqualitatem Dei. Item Eua fuit causa peccati uiri. Secunda pars probatur: quia excellentior & dignior, & ad resistendum fortior erat Adam, q̃ Eua. 1.Ti.2.

1 Ad primum arg. dicendum. ꝙ peccatum Adæ non ademit formaliter maximũ bonum nec directæ, vt dictum est, nec ẽt ademit formaliter originalem iustitiam: sed solum demeritoriæ.

2 Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ peccato Adę non debebatur maxima pœna: immo si ipsę dãnatus fuisset pro peccato illo non fuisset ita grauiter punitus sicut multi alii. Et cum dicitur, ꝙ pro illo peccato inflicta est mors: dicendum, ꝙ non erat immortalis homo ante culpã per aliqua naturalia: sed per gratuita sibi collata. Videmus autem quandoq; ꝙ ex vna culpa substrahũtur maxima beneficia: licet pro illa nõ infligatur nisi modica pœna. Vñ põt dici, ꝙ mors quę debet peccato Adæ, licet sit pœna generalior, q̃ alia quæcunque pœna hominis pro quocũque peccato data; non est tamen maior pœna, aut grauior simpliciter.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ Adam

Adam non appetebat æqualitatem Dei directe', & formaliter: sed interpretatiuè tñ, & sic oĩs peccans, ſm quod dicit Anſel. de caſu diaboli, vult rapere çqualitatem Dei: immo vult eſſe maior Deo in eo, ꝙ voluntatem ſuam præfert uoluntati diuinæ.

Vtrum peccatum primi hominis fuerit ignorantia.

Sco. 2.d.22.quæſt.1.

QVÆSTIO III.

TErtio quæritur. Vtrum peccatum primi hominis fuerit ex ignorantia?

1 Arg. ꝙ ſic. Dicit Augu. de ciuitate Dei. Adam inexpertus diuinç ſeueritatis falli potuit vt crederet veniale, quod erat mortale.

2 Secũdo arg. Peccatum primorũ parentũ nõ fuit ex ĩfirmitate, qa nulla inordinata paſſio fuit ĩ eis añ peccatũ, nec fuit ex induſtria, ſiue certa ſciẽtia. Nõ.n. fuit peccatũ in ſpiritũ ſanctũ: ergo videtur, ꝙ fuerit ex ignorantia.

3 Tertio arg. Dicit philoſophus. iii. Eth. Omnis malus ignorans. Sed Adam factus eſt malus ꝑ peccatũ. igitur. Contra. Ignorantia eſt pœna peccati: ergo non precesſit peccatũ. Notandum, ꝙ ſecundũ Rich. ignorantia dupliciter accipitur. Vno mõ pro ſimplici neſcientia: & talis non eſt pœna ſed defectus naturalis conſequens naturam creatam cuius non eſt omnia ſcire. Alio modo pro neſcientia eorũ, q̃ quis tenetur ſcire pro illo tempore quo debet ea ſcire. Aliter ſic diſtinguit Sco. quædam eſt ignorantia prçcedens peccatũ, & diſponçns ad ipſum. Alia eſt ignorantia concomitans peccatũ. Alia vero eſt ignorantia, q̃ ſequitur ex peccato tãquã pena eius. Vel aliter ſic. Ignorantia põt, vel pro ſimplici neſcientia, vel pro ignorãtia erronea accipi. Itẽ ignorãtia põt eſſe ipſius facti in ſe, uel quo ad aliquas circũſtantias, uel etiã quo ad aliquid conſequens.

His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Primus homo non peccauit ex ignorantia erronea, nec ex ignorantia eorum, q̃ quis tenetur ſcire, neq; ex ignorantia facti, licet peccauerit ex ignorantia circunſtantiarum conſequentium. Primum patet, quia error non præceſſit peccatũ. Approbare.n. falſa pro ueris eſt naturæ lapſę non inſtitutæ. vt dicit Aug. iii. de libero arbitr. Secunda pars probatur, quia talis ignorãtia eſt culpabilis, quæ non poteſt prçcedere primã culpam. Tertia pars patet, quia ſciuit hoc eſſe contra præceptum Dei: ſcilicet comedere de ligno. Quarta probatur, qa neſciebat ante peccatum, vtrum tanta pœna ſequeretur. Ignorantia tñ aliqua erronea ſecuta eſt primum peccatum, inquantum ex immoderato appetitu complacendi vxori ſuæ credidit eſſe veniale, quod erat mortale. Con. 1.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ illa credulitas erroris non præceſſit primum peccatum q̃uis ſequeretur, vt dictum eſt, vel concomitaretur. 1

Ad ſecundũ argumentum patet ex dictis, quomodo ignorantia circunſtantiarum conſequentium preceſſit peccatum Adæ. 2

Ad tertium arg. dicendum. ꝙ illud dictũ philoſophi eſt intelligen- 3

ligendum de ignorantia concomitante, aut subsequente.

Utrum peccatum originale transfundatur ad posteros.

Th.1.2.q.81.ar.1.item.quodl.2.et 11 Dur.2.d.31.q.1.Sco.2.d.30.q.1.

QVAESTIO II.

CIRCA secundum superius propositum, quod est de peccati originalis trāsfusione. Queritur. Utrū quilibet, ſm legē cōmunem propagatus ab Adā contrahat peccatum originale.

1 Ar. ꝙ nō, quia dicit Augu. lib. de vera religione. Peccatū a Deo est voluntariū, ꝙ si non est volūtarium, non est peccatum. Sed in paruulis, qui non habent usū rationis nihil est voluntariū: igr.

2 Secundo arg. Nullus peccat in eo, quod vitare non potest. vt dicit Aug. Sed paruulus hoc vitare non potest cum sibi contingat a sua conceptione. igitur.

De libe. arb. li.3.

3 Tertio ar. quia nō peccat iste, qui nascitur nec peccat istæ, qui generat: ergo non videtur, quòd ibi sit peccatum.

4 Quarto argu. vt dicitur. Cæco nato nullus improperabit: sed magis miserebitur: ergo defectus naturalis non est culpabilis; istæ autem est huiusmodi.

Ethic. l.

5 Quinto arg. Adam fuit minus bonum, q̄ tota natura humana: ergo ꝑꝑ eius peccatū tota natura non debet originaliter infici,

Contra. Dicit Apostolus ad Ephesios. Omnes natura sumus filii iræ. Item Aug. lib. de baptismo paruulorum. Adam tabefica uit in se omnes de sua stirpe venturos. Primo notandum, quòd diuersi diuersimodę de peccato originali locuti sunt. Conueniētior tñ modus loquendi vr̄ esse, qui ponitur ab Ansel. lib. de conceptu virginali vbi dicit. Hoc peccatū, quod originale dico aliud intelligere nequeo in ipsis infantibus, nisi factā per inobedientiā Adę iustitię debitę nuditatē, per quā sunt oēs filii irę. Ex quo cōcludit Scot. ꝙ peccatum originale non est aliud, q̄ carentia iustitiæ originalis debitę, & nō qualitercunq; debitæ: sed debitę, quia acceptę in primo parente, & in ipso amissę. Et ideo Adam non habuit peccatū originale, quia illud debitum nō fuit ad ipsū traductum per aliquem parentum: sed in seipso accepit illam iustitiā, & actu proprio amisit. Et si obiiciatur, quia multi sancti videntur dicere, ꝙ peccatū originale est concupiscentia. Respondet Sco. ꝙ concupiscentia dupliciter pōt accipi. Uno modo prout est actus, uel habitus, vel pronitas in appetitu sensitiuo: & nullum istorum est formaliter peccatū. Alio modo prout est pronitas in appetitu rationali, idest in voluntate ad concupiscendum delectabilia immoderatę eo, quòd uoluntas nata est condelectari appetitui sensitiuo cui coniungitur. Et hoc modo concupiscentia est materiale peccati originalis, quia per carentiam iustitię originalis, quæ erat quædam habitualis qualitas a Deo data & conseruata, quę cohibebat ipsam ab omni immoderata delectatione, & tristitia ipsa non positiuè, sed per priuationē fit prona ad concupiscendum immoderatæ

Ephe. 2.

deratæ delectabilia, sicut exemplificat Ansel. lib. de casu diaboli. de naui fracto gubernaculo: & de equo, q sibi dimittitur fracto freno. Et si obiiciatur, ꝙ angelus caret iustitia originali: & tamen nõ habet peccatũ originale: ergo peccatũ originale nõ est. formaliter carentia iustitiæ originalis. Item paruulus baptizatus caret iustitia originali: & tamẽ nõ habet peccatum originale: igr. Si autem dicatur, ꝙ illud per gratiam est dimissum. Contra. Baptizatus relapsus, non habet gratiam nec habet iustitiam originalem: ergo peccatum originale redit in eum. Ad primum dicendum quòd Angelus non est capax iustitię originalis, vel si sit capax habet eam. Si enim non respicit per se, nisi voluntatẽ & non appetitum sensitiuum, non est incõueniens ponere aliquod tale donum in angelo. Ad secundum dicendum, quòd in baptismo soluitur debitum habẽdi illud donum in se, & commutatur in debitum habendi donum ęquiualens, scilicet gratiam, & istud secundum debitum semper extunc manet, nec primum redit. & qui caret secundo dono debito grauius peccat, quàm qui caret primo. Ex hac autem ratione patet, quòd in baptismo iustitia originalis non restituitur in se formaliter, & ita nõ deletur peccatum originale per suum oppositum formaliter: sed tantum restituitur ipsa iustitia originalis in suo æquiualenti: immo ẽt præeminenti: simpliciter enim perfectius & conuenientius coniungit gratia fini, sub ratione finis, quam iustitia originalis. Et ideo cũ datur gratia in baptismo simpliciter dimittitur illud peccatum eminentius, quàm remitteretur per positiuum formaliter oppositum: & licet remaneat carentia illius positiui, scilicet originalis iustitiæ non tamẽ est culpa, quia illud positiuum non plus est debitum: soluitur enim debitum habendi illud, & commutatur in debitum habẽdi aliud donum. Pręterea dicendũ ꝙ licet non repugnent absolutę loquendo carentia iustitiæ originalis, & gratia pro statu isto: tamen repugnant inquantum illa carentia est culpa auertens a fine vltimo, & conuersio illi opposita nata est inesse p gratiam. Secundo notandum, quòd durãdus addit ad prædictam diffinitionem peccati originalis vnam particulam, scilicet indignitatẽ habendi, & ꝙ illa particula sit necessaria sic probari potest, qa posito casu, ꝙ primi parentes nõ peccassent poterat Deus non dare iustitiam originalẽ alicui paruulo ex eis propagato: in illo ergo paruulo fuisset carentia iustitiæ originalis debitę: & tamen tunc non fuisset culpabilis. Conuenienter itaque diffinit durandus peccatum originale sic. Peccatum originale est carentia iustitię originalis debite inesse cum indignitate habendi. Hæc tamen indignitas satis intelligi potest ex eo, quòd in p̃dicta diffinitione a Scoto posita dicitur non qualitercunq; debitę, sed debite, quia in primo parente acceptæ, & in eo amissę. ideo enim indigni sunt filii Adę habere iustitiam originalem, qa Adam per peccatum suum amisit

sit eam pro se & suis posteris

Con. 1. His præmissis ponenda est talis concl. Nulla tamē pro nūc facta mētione de Virgine Maria, de qua dicetur in sequenti tractatu. Quilibet secundum legē cōmunē propagatus ab Adā contrahit peccatum originale. Probatur per Augu. dicentem. Firmissime tene, nullatenus dubites omnem, qui per concubitū hominis, & mulieris nascitur in pecato originali nasci. Item sic probat Scotus. Quilibet sic propagatus habet carētiam iustitię originalis, vt patet ex effectibus illius iustitiæ, quibus carent & quorum oppositū habent, vt experientia docet. Est autem quilibet sic propagatus debitor istius iustitiæ, quia accepit eā in primo parēte, & per eius actū amisit eā, igr. Sed contra hoc obiicitur, quia hæc natura numero, q̄ est in isto nō fuit in Adā, licet ibi fuerit natura eiusdē speciei. Respondet Scotus, quod omne donum ideo est debitum haberi, qa daī ab ipso dāte volūtate antecedente, idest quantum est ex parte sui, licet non voluntate cōsequente: sed Adam accipiente iustitiam data est etiam a Deo filio eius iustitia voluntate Dei antecedente, id est quantū erat ex parte Dei, quia sine speciali dono conferretur filio, nisi adesset impedimētū, ergo ex illa collatione facta patri, filius est debitor iustitię sic datæ. Rationē ergo prædictā, sic confirmat Scotus, quia ratio debiti tam ex parte doni, quod debetur, quàm ex parte, volūtatis quæ debet illud habere est ipsa datio dantis, ergo datio eiusdē rationis sufficit ad hoc, ꝙ uoluntas sit debitrix qualis sufficit ad hoc, ꝙ donum sit debitum. Sed ad hoc, ꝙ donum sit debitum, sufficit datio uoluntate antecedente, siue uirtualiter dare, licet non in se formaliter, ergo ad hoc, ꝙ voluntas sit debitrix, sufficit similis datio facta illi voluntati, sed quando facta est datio voluntati Adę, facta est tali modo, ꝙ quasi eadē datione quantum erat ex parte Dei dabatur similiter omni uolūtati cuiuscunq; filii sui si non poneretur obex, ergo ex tali datione si uoluntas cuiuscunque filii Adæ debitrix illius iustitiæ. Propter solutionem aūt aliquorum argumētorum, quę fieri possent notat Sco. ꝙ dupliciter potest esse iustitia debita. Vno mō, quia in se accepta, & actione accipientis amissa. Alio modo, quia accepta in alio, & actione alterius amissa. Primo modo peccatum actuale est in iustitia, & carētia iustitiæ. Secundo modo originale. Vnde magis comparatur peccato, quasi quiescenti in anima post actum transeuntem, q̄ peccato actuali, quod elicitur a uoluntate peccante.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ si dicatur uoluntarium communiter pro eo, quod in uoluntate sit peccatum originale est voluntarium. Est enim in voluntate, in qua nata est esse iustitia sibi opposita. Si uero dicatur volūtarium, quod est in potestate voluntatis, vt est potentia actiua, non oportet peccatum esse uoluntariū ipsi habēti, sed uel ipsi, uel alii, a quo contrahitur. Istud autem fuit voluntarium Adæ, a quo contrahitur.

Ad

2 Ad secundũ arg.dicendum, ꝙ nullus peccat in eo, ꝙ vitare nõ põt, prout peccare dicitur elicere actum peccandi. Hoc autem modo paruuli non peccant, sed prout peccare idem est quod hr̃e peccatum, aliquis dicitur peccare in eo, ꝙ in se vitare non põt, quia potuit hoc vitare in alio, sicut in proposito, quia Adam potuit hoc peccatum vitare.

3 Ad tertium arg.dicendum, ꝙ debitum habendi iustitiam originalem est a Deo, statuente legem, & a patre propagante, per cuius actionẽ ille est naturalis filius Adæ. Carentia autẽ non habet causam positiuã, sed negatiue tantum est a Deo non dante iustitiã originalem, cuius non est alia causa, nisi demeritoria, quæ est Adam peccans.

4 Ad quartum argu.dicendum, ꝙ defectus naturalis nihil habens de voluntario, nõ est imputabilis, sed iste aliquid habet de voluntario, qa ex voluntate primi parentis est. Non est ergo simile de ceco nato. non.n.ex voluntate patris est sic natus, vt dicit Magister.2.sententiarum.

5 Ad quintum argu.dicendum, quòd Adam non corrupit naturam hanc in numero, sicut nec personam hanc in numero, sed corrupit se peccato personali, & per hoc demeritorie, corrupit se totam posteritatem suam, & iustitiam originalem amisit pro se, & suis posteris.

Vtrum peccatum originale contrahatur ab anima.

Thom.1.2.q.83.arti.3.2. Dur.2.d.31.q.3. Scot.2.d.31.q.1.

Quæstio secunda.

SEcundo quæritur. Vtrum aĩa contrahat peccatum originale a carne infecta concupiscibiliter seminata.

Arg.ꝙ nõ, quia materia non agit in formam. 1

Secundo arg.agens est p̃stantius patiente ex primo de generatione: sed ẽm Aug.nullum corpus est præstantius spũ, ergo nullum corpus agit in spiritum. 2 *Aug.12 super Gen.*

Tertio ar.Si a carne infecta cõtrahit, ergo cõtrahit a proximo parẽte, quia ab ip'o seminatur talis caro. consequẽs est falsum, quia cũ plura agẽtia eiusdẽ rationis possunt infectũ pfectiorem, primus parẽs cũ parẽtibus intermedijs posset intẽdere peccatũ originale, vltra id quod egit in filio primo immediate primo parente genito, quod est falsum 3

Contra. Quia nõ vr̃ posse assignari alia cã, vñ pcm̃ illud causetur ĩ aĩa nõ cãtur.n. p actũ aiæ, quia sic esset pcm̃ actuale, nec a Deo, vt patet nec ab ipso Adã, qa dato; ꝙ Adã eẽt annihilatus, adhuc aĩa hẽret originale pcm̃. Itẽ Adã nũc est btũs, ergo nunc nõ põt eẽ cã peccati. p̃terea nos cõtraximus istud pcm̃ inquantũ fuimus in Adã ẽm rõnẽ seminalẽ ẽm Aug. sup Gen. hoc aũt fuit ẽm corpus, & nõ ẽm aĩam cum aĩa nõ sit ex traduce. Notandũ, ꝙ hoc sunt duo modi dicendi. Vnus est, ꝙ sicut leprosus generat quandã qualitatẽ infectũ in semine, ita caro nr̃a infecta, generat in semine quãdã qualitatẽ morbidã, & sic in instãti infusionis aĩe ipsa maculat a carne infecta, ita ꝙ licet illa ĩfectio carnis nõ sit formaliter culpa, cũ sit ĩ re-

irrationali, est tamen occasio culpæ in anima carni vnita. Exemplum de pãno mundo dato, & fedato a manu recipientis, & iste modus dicendi hr̃ ex dictis Magistri in 2.distn. 31. Sed contra hunc modũ arguit Scot. quia semen nunquã fuit animatum aĩa patris: ergo nunquã cõtraxit infectionẽ ab aĩa. Confirmatur per Ansel. de conceptu virginali, vbi dicit, ꝙ semen nõ est magis infectum, quàm sputũ vel sanguis. Si aũt de istis formetur corpus organicũ, non vr̃, ꝙ ex eius infectione inficeretur anima. Item si semen fuit infectum cum tñ transeat per multas formas substantiales, antequam de ipso fiat corpus organicum, & forma substãtialis prior, quę constituebat subiectũ huius qualitatis morbidæ non manet: ergo nec illa qualitas morbida. Item si oporteat de semine infecto generari infectum, sequit̃, ꝙ leo comedens cadauer hominis mortui contraheret fomitem, ꝙ est falsum. Et patet cõsequẽtia, quia illud cadauer est infectum fomite, quod patet, qa si resuscitetur mortuus aĩa reunita carni, inueniet carnẽ rebellem spiritui: ergo vr̃, ꝙ fomes remansit in cadauere. Ad ista posset responderi, ꝙ virtus actiua seminis infecti generat de infecto infectum: & etiã de nõ infecto infectum. Et ideo ad primũ istorũ dicendũ, ꝙ de nutrimento non infecto virtus actiua patris infecta generat semen infectum, & culpã originalem transfundit. Ad fin autẽ diceretur quòd virtus illa infecta de infecto semine generat carnẽ infectam. Et tunc non valet tertia instãtia de leone, qa virtus actiua leonis cõuersiua cadaueris in corpus suũ nõ est infecta. Sed iterũ contra modũ p̃dictũ sic arguit. Scot. qa ex illo sequeretur, quòd miraculose formatus de carne digiti mei contraheret peccatum originale, quòd est contra Ansel. li. de conceptu virginali, vbi dicit, ꝙ duę sunt rationes quare Christus nõ contraxit peccatum originale, quarum etiam vna per se sufficeret sine alia. Prima est, quia pura fuit caro eius in beata virgine. Secunda, quia non erat filius naturalis Adæ, & ideo nõ obligatur in Adam. Alius est modus dicendi quem magis approbat Scot. s. quòd anima contrahit peccatum originale, mediante carne, non ita quòd caro ꝑ qualitatẽ aliquã causet illud: sed ex hoc, quòd caro concupiscibiliter seminatur, & ex ipsa formatur corpus organicum infunditur anima constituens personam, quę est naturalis filius Adæ, & ideo debitrix originalis iustitiæ, & tñ caret ea. Sed hic est dubium propter auctoritatem Augu. li. de fide ad Petrum, vbi dicit, quòd istam maculam nõ transfundit propagatio, sed libido. Respondet Scot. quòd in statu innocentiæ fuisset propagatio sine libidine, quia propagantes habuissent iustitiã originalem, nunc aũt quæcunq; propagatio cõmunis libidinosa est, & ideo maculat prolem, non qa propagatio, sed ex carentia originalis iustitiæ in propagãtibus quam carentiam sequitur libido: ita quod illa auctoritas Augustini debet exponi, vt libido accipia-

accipiatur pro carentia illa, qu æ est causa libidinis.

Con. 1. His præmissis, ponēda est talis conclusio, anima contrahit peccatum originale ex vnione ad carnem concupiscibiliter seminatam: patet ex dictis.

1 Ad primū, & secundum argu-
2 menta dicendū, quòd hoc non est a carne in aīam agente: & per idem respondetur ad secundum: tantūmodo.n.est a carne illa relatio in producto, secundū quā dicitur filius naturalis Adę, & hanc consequitur debitum ex lege diuina, & carentia est ibi ex negatione causæ. Non est ergo necessarium ponere aliquam infectionem in carne secundum istam viam. Si tamen ponatur, potest dici, quòd ipsa est nō principalis, sed quasi instrumentalis causa culpæ, aut etiam posito, ꝙ nulla sit ibi infectio, adhuc potest esse, vt causa instrumentalis inquantū in ipso semine est vis actiua producēdi filiū Adę, qui per hoc est debitor.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd quicunque accepisset iustitiam originalem in se formaliter fuisset debitor pro se, & pro sua posteritate, pro qua accepisset virtualiter. Et ita si Adam non peccasset, sed Cayn: filij Cayn contraxissent originale, non ab Adam, sed a Cayn. Nunc autem nullus accepit formaliter, nisi Adam: & ideo omnes aliæ habuerunt eandem rationem debiti habendi iustitiā, & eandem rationem carentię ipsius, quia per actum alterius. Et ideo modo a nullo parente proximo contrahitur, & sic non potest per ipsum intendi.

Vtrum peccatum originale sit vnum vel multa.

Thom. 1.2.q.82. art.2. Durand. 2 d. 33.q.2.

TErtio quæritur. Vtrum peccatum originale sit vnum, vel plura.

Arguitur, ꝙ plura, q̄a dicit p̄s. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum; & in peccatis concepit me mater mea. Sed peccatum in quo concipitur homo est originale, igitur. 1

Contra. Ioannis j. dicitur. Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccatū mūdi: quod singulariter dicitur, q̄a peccatū mūdi, quod est peccatum originale est vnum, vt glosa ibi exponit. Notandum, quòd quęstio pōt intelligi, vel de vnitate ſm speciem, vel de vnitate secundum numerum.

Hoc præmisso, ponēda est talis conclusio. Peccatum originale in omnibus est vnum specie, & in vno indiuiduo est vnū numero. Prima pars patet, quia iustitia originalis, cuius peccatum originale est priuatio, est vna secundum speciem. Secunda pars patet, quia formæ, & priuationes formarum numerantur ad numerationem subiecti. Con. 1.

Ad arg. dicendum, quia psal. Ideo loquitur pluraliter, quia in peccato originali radicaliter prę existunt oīa peccata actualia. 1

QVÆSTIO QVARTA.

Vtrum peccatum originale sit æqualiter in omnibus.

D. Tho. 1.2.q.82.ar.4.

QVarto quęritur. Vtrum peccatum originale sit æqualiter in omnibus.

1 Arguitur, quòd non, quia peccatum originale est ægritudo, quædam animæ. Egritudo autē recipit magis, & minus.

Contra. Peccatū originale est peccatū naturæ. Natura aūt est æqualiter in oībus. Notandū, ꝙ

1 nō est simile de pcō actuali, & originali. Peccatū.n. actuale ēt si sit eiusdē speciei, non semper habet æqualem cām in omnibus. Peccatum autem originale habet æqualem causam in omnibus, vt patet ex supradictis.

Con.1. Hoc pmisso, ponitur talis cōclusio. Pc̄tm originale ē ęqualiter in oībus: patet, qa est in oīb' per hoc, ꝙ sunt filij naturales Adę, & debitores originalis iustitię. Hoc āt ē ęqualiter ī oīb'.

1 Ad argumentum dicendum, quòd non est simile de ęgritudine corporali, quæ non habet in omnibus æqualem causam etiam si sit eiusdem speciei.

QVÆSTIO QVINTA

Vtrum peccata parentum redundent in filios.

Th.1.2.q.81.ar.2.Dur.2.d.33.q.1.

QVinto quæritur. Vtrum peccata actualia parentū transeant in filios.

1 Arguitur, ꝙ sic, qa puniūtur aliqui diuino iudicio pro pcō parentum, fm illud Exod.xx. Ego sum Deus zelotes visitans iniqtatem patrum in filios in tertiā, & quartam generationem.

Item magis pōt hō traducere in alterū illud, quod hēt a se, q̄ illud, qđ hēt ab alio, sicut ignis magis pōt calefacere, q̄ aqua calefacta, sed homo trāsfert in prolem peccatū originale, quod habet ab Adam, ergo multo magis peccatum, ꝙ ipse commisit.

Contra. bonū est magis diffusiuum sui, quam malum, sed merita parentum nō transeunt ad posteros. igitur. Notandū ꝙ quęstio pōt intelligi dupliciter. Vel quantū ad culpā, vel quantum ad pœnā. Et iterū dupliciter. Vel quantū ad pœnā tpalē, vel quātum ad pęnā ęternā. Et de pęna tpali potest intelligi dupliciter. Vel spirituali, vel corporali.

Hoc præmisso, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Peccata actualia prentū non transeunt in filios quantū ad culpā. Probat, quia hmōi peccata sunt personales actus, q pertinent ad indiuiduum. Hō aūt nō generat filiū eūdē sibi fm indiuiduum, licet eundē secundum rationem naturę. Confirmatur per Ansel. lib. de conceptu virginali dicentem, quod iniusti non addunt suis infantibus iniustitiam. Con.1.

Secunda conclus. Peccata parentum aliquando transeunt in filios quantum ad pœnam temporalem, & corporalem. Probatur, quia filius secundum corpus est aliquid patris, & ideo cum punitur filius tēporaliter, & corporaliter punitur quædam portio ipsius patris, quæ peccauit. Con.2.

Tertia conclusio. Peccata parentum non transeunt in filios, quantum ad pœnam æternam. Patet, quia talis pœna directe, & primo respicit Con.3.

cit

cit animam, quæ est immediate a Deo non a patre carnali.

1 Ad ar. dicẽdum, ꝙ sicut Aug. nunquam puniuntur filij pœna spirituali, pro peccatis parentũ nisi communicent in culpa, uel per originem vel per imitationem, & tunc adhuc non proprie puniuntur pro peccatis parentum, sed pro peccatis propriis.

2 Ad secũdum dicẽdũ, ꝙ maior est intelligenda si illud, quod habet aliqs a se sit traducibile: peccata aũt actualia nõ sunt traducibilia, quia sunt pure ꝑsonalia.

QVAESTIO. III.

Vtrum peccato originali debeatur carentia diuina visionis.

Th. 3. q. 1. ar. 3. Henr. quodl. 6. q. 21. Dur. 2. d. 33. q. 3. Sco. 2. d. 33. q. 1.

Circa tertium superius propositum, videlicet circa punitionem originalis culpæ. Quæritur. Vtrum peccato originali debeatur sola carentia diuinę visionis, & fruitionis pro pœna.

1 Primo arg. quod non, quia dicit Aug. Firmissime tene, & nullatenus dubites eos qui sine baptismi sacramento transeũt ęterni ignis supplicio puniendos.

2 Secundo ar. Paruuli habebunt corpora passibilia. ergo pati poterunt ab igne uel alio actiuo ac etiam pati poterunt pœna interiori scilicet famis, & sitis.

3 Tertio argu. Fomes erit in eis non extinctus: ergo poterunt habere concupiscẽtias inordinatas, & appetere delectabilia ꝑꝑ quorũ substractionẽ poterunt tristari, & sic puniri pœna interiori.

4 Quarto argument. habebunt usum rationis, & poterunt cognoscere naturam, suam ordinatam ad vitam æternam, ergo ex carentia illius poterunt tristari.

5 Quinto argu. Existens in puris naturalibus haberet istud damnum, ergo existens in culpa debet habere aliquam aliam pœnam, alioquin culpa esset impunita. Contra Dicit August. libro de baptismo paruulorum, quòd pœna illorum paruulorum sine baptismo decedentium est mitissima. Notandum, quòd Aureolus dicit, quòd decedentes in originali, habebunt aliquem dolorem interiorem. Sed aduertendum, quod duplex est dolor. Vnus a Deo inflictus ꝑpter peccatum, & hunc non habebunt. Alius voluntarie assumptus, & hunc habebunt, licet non semper, sed aliquando puta cum recordabuntur, quòd amiserunt tãtum bonum. Alij vero omnes doctores, quibus est magis assentiendum, generaliter dicunt, quod non puniuntur nisi pœna damni.

Hoc præmisso, ponenda est talis conclusio. Damnati pro solo originali, nullam habebunt pœnã sensus exteriorem, nec etiã interiorem. Prima pars patet, quia nullam delectationem sensualẽ habuerunt, cui delectationi correspondet acerbitas pœnæ sensus exterioris. Secunda pars patet, quia secundum Augustinũ, tristitia est de his rebus, quæ nobis inuitis accidunt, sed isti non inuitæ, aut inuoluntariæ sustinetur statum suum: tũc enim murmurarent contra dispositionem diuinam, & ita haberent inordinatam volũtatem, quod videtur

Con. 1.

August. de ciuit. Dei.

tur absurdum. Nam sententia diuina est dispositum, ꝙ vbicunq; ceciderit lignum, ibi erit, vt habetur Ecclesiast. Item si tristarentur pro carentia beatitudinis, cũ non habeant spẽ pertingendi ad eam: ergo haberent pœnã grauissimã inter pœnas omniũ dãnatorũ, scilicet tristitiã, & desperationẽ. Et si quærat aliquis quam cognitionẽ habebũt. Dicit Scotus, ꝙ cõcedi põt sine assertione tñ, ꝙ cũ nõ habeãt intellectũ impeditum carne corruptibili, quẽad modũ impeditur intellectus in corpore mortali, nec ẽt impeditũ per tormẽta, sicut forte habẽbũt dãnati pñt habere cognitionẽ naturalẽ rerũ, quã acquirere pñt naturaliter etiã excellẽtius, q̃ aliq philosophici habuerũt ꝓ statu isto, & ita aliqualẽ beatitudinẽ naturalẽ de Deo cognitionẽ naturalẽ rerũ q̃ acqrere pñt naturaliter ẽt excellẽtius, q̃ aliqui philosophi habuerint ꝓ statu isto, & ita aliqualẽ beatitudinẽ naturalẽ de Deo cognito in vniuersali potuerunt attingere.

Eccl. 11.

1 Ad primũ arg. respondet Bonauen. ꝙ Augu. loquitur excessiue ad destruendũ hæresim Pelagianorũ, quæ dicebant paruulos illos nullã habere culpã, & ita nullã penam, quia sicut ẜm philosophũ. Via deueniẽdi ad medium est aliqualiter ꝓcedere vltra mediũ versus extremum. Et ponit exẽplũ de virga curua dirigẽda, sic frequenter sancti disputando contra hæreses excessiue locuti sunt deuiãtes ad aliud extremũ, vt reducerent hæreticos ad medium, & ita multũ põderãdũ est cõtra quos hæreticos sancti sunt locuti, sunt Augustinus loquens contra Arriũ vr quasi declinare ad Sabellium, & econtra. Aliter autẽ posset dici, ꝙ æterni ignis supplicio in sensu diuisionis, id est in illo supplicio, quod est in igne æterno sunt puniendi.

2. Ethi. in moralium.

2 Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ sicut corpora dãnatorũ ab igne patientur, & non dissoluẽtur, ita corpora istorum erunt impassibilia ex diuina dispositione sic, ꝙ nõ patientur nec intus, nec extra, non tamen hoc habebũt ex dote impossibilitatis.

Ad tertiũ arg. dicẽdũ, ꝙ sicut fomes nullũ motũ inordinatũ suscitauit eis in vita ista, ita nec ibi aliquem suscitauit.

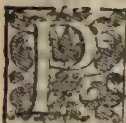
4 Ad quartum arg. dicẽdũ, ꝙ cognitio beatitudinis in particulari non est homini possibilis, nisi supernaturaliter eleuetur, vel ergo nõ dabitur ne sit ad tristitiã, quam nõ meruerũt habere, sicut meruit paganus, propter quod sibi cedit cognitio beatitudinis in particulari ad pœnã grauissimã, vt scilicet tristetur desperãs se posse ad illam beatitudinẽ peruenire, vel si istã cognitionẽ in particulari habeãt, non tamẽ tristabuntur, quia erunt contenti de statu suo scientes Deum de se ita disposuisse, nec se suo actu illam beatitudinem demeruisse.

5 Ad quintum argu. dicendum, ꝙ desiderium naturale non causat tristitiam, nisi sit electiuum, sed hoc non videtur ponere per se istum magis punitum, q̃ illũ ideo dici põt ꝙ alter punitur, & alter non. Alter.n. est debitor iustitiæ, & alter non, & ideo aliter priuatur visione Dei, quia demeruit: alter vero non: tamen de facto nunquam erit aliquis in pu

ris naturalibus, quia Deus naturam rationalem quam fecit semper perducit ad finem, si non fuerit ex parte illius impedimentum, vel defectus.

Finis secundæ partis.

INCIPIT TERTIA PARS.

Ostquam dictum est de peccato in generali in prima parte huius tractatus; & in secunda de peccati primordiali originatione in natura humana. Restat, quod in tertia parte fiat specialis determinatio peccatorũ. Vbi primo ponenda est multiplex peccati diuisio. Secundo peccatorum capitalium ramificatio, siue pululatio. Et tertio erit facienda aliquorum specialium peccatorum specialior consideratio.

Vtrum diuisio peccati in mortale, & veniale sit conueniens.

D. Tho. 1, 2 q. 88. ar. 1. Dur. 2. d. 42. q. 3. Scot. 2. d. 42. q. 4.

CIrca primum primo queritur de diuisione peccati in veniale, & mortale. Vtrum sit conueniens.

1 Primo arguitur quòd nõ, quia dicit Aug. quòd peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, sed omne quod est contra legem Dei est peccatum mortale, ergo omne peccatum est mortale. *Contra Faust.*

2 Secundo arg. Dicit Apost. Siue mãducatis, siue bibitis, siue quicquid aliud facitis, omnia in gloriã Dei facite, sed cõtra hoc præceptum facit, quicunque peccat, non enim peccatũ fieri potest, propter gloriam Dei, ergo cum facere contra præceptum sit peccatum mortale, videtur, quod quicunq; peccat, mortaliter peccat. *1. Cor. 10.*

3 Tertio arg. Quicunque amore alicui inhæret: inhæret ei vel vt fruens, vel vt vtens: vt patet Augu. primo de doct. christiana, sed nullus peccatus, inhæret bono cõmutabili, quasi vtẽs, nõ enim refert ipsum ad bonũ, quòd nos beatos facit, quod proprie est vti vt di. Aug. ibidẽ ergo quicunque peccat, fruitur bono cõmutabili, sed frui vtendis, est magna peruersitas, vt dicit Aug. ergo cum peruersitas nominet peccatum mortale, videtur, quòd quicunq; peccat, mortaliter peccat. *Lib. 83. Quæst.*

Contra dicit Augustin. melia. vij. super Iohann, quòd crimen est, quod damnationem meretur. Veniale est, quod non meretur damnationem, sed crimen nominat peccatum mortale. ergo veniale peccatum conuenienter diuiditur contra mortale. Primo notandum, quòd sicut dictum est supra, vbi querebatur de primo peccato hominis, an potuerit esse veniale. Veniale & mortale in hoc principaliter differunt, quia mortale auertit a fine vltimo. Est enim deordinatio circa aliquid, quod est necessariũ ad finem vltimũ attingendum. Veniale autem nõ sic auertit, quamuis retardet, vel ali-

aliquo modo impediat. Secundo notādum, ꝙ peccatū pōt dici veniale tripliciter. Vno modo, quia est veniā consecutū, quēadmodū dicit Ambro. ꝙ omne peccatum ꝑ pœnitētiā fit veniale. Alio modo, quia habet aliquid, vnde consequatur veniā, quia videlicet habet aliquid diminuēs culpā sicut cū fit ex infirmitate, vel ex ignorantia, licet auertat a fine vltimo, & hoc modo etiā peccatum mortale quod nō fit ex certa malitia, diceretur veniale, quia videlicet non sic est irremissibile, vt peccatū ex malitia, de quo in sequentibus dicetur. Tertio modo dicetur proprie veniale, quod est venia dignū, quia videlicet nihil habet, quod repugnet veniæ consequende, eo ꝙ nō auertit a Deo, pōt autē veniale hoc modo dici dupliciter. Quoddā enim est veniale ex genere: puta verbū ociosum, & vniuersaliter omnis actus, qui ex ratione sui generis non auertit ab vltimo fine, nec formaliter, nec virtualiter, qa videlicet nō est cōtra aliquod præceptū diuinū. Alio modo dicitur veniale ꝓpter imperfectionem actus, quādo videlicet actus qui ex genere suo esset mortalis, nō prouenit a voluntate deliberatiua, sed ex quadam surreptione: talis. n. actus non est plene volūtarius, & sic nō habet rationem peccati mortalis. Vnde hoc modo in quocunque genere peccati quantūcunq; sit mortale ex genere, pōt esse aliqui motus imperfecti, videlicet non deliberati, qui nō attingunt ad rationem peccati mortalis, sed venialis tātū. Tertio notādū, ꝙ pro declaratione distinctionis inter veniale, & mortale in eodem genere actus, ꝙ cū percipitur delectatio in illis generibus peccatorū, quorum actus sunt prohibiti, aut statim illa delectatio repellitur, aut retinetur. Si statim repellit, tūc nullū est peccatū, aut leue. Si vero tenetur, hoc potest esse tripliciter. Aut placet delectatio, & etiam operis cōsummatio si facultas adesset, & tunc est ibi plenus cōsensus, & peccatū mortale. Aut placet voluntati delectatio de actu prohibito, sed tamen displicet peccati cōsummatio, & tunc etiā peccat mortaliter, quia est ibi verus consensus, licet non ita plenus. Aut vtrunque displicet. s. ipsa interior delectatio & operis cōsummatio, & tunc aut aduertit periculū delectationis, aut nō aduertit. Si vero nec aduertit, nec repellit delectationem, peccat, sed non mortaliter, aut aduertit periculum, & delectationē illā non repellit, sed mentem in talibus cogitationibus reuolui sinit, & tunc dicunt multi, ꝙ peccat mortaliter, quia quamuis ibi non sit consensus verus, est tamen ibi consensus interpretatiuus. Voluntas. n. cum debuisset compescere delectationem, non compescuit. Dicunt tamen aliqui, non esse mortale in illa negligentia reprimēdi quando est displicentia quantumcunque periculum quis aduertat, sed tamen securior via tenenda est, & ideo si alicui hoc contingat, sanum est consilium, ꝙ tāquam de mortali pœniteat.

1 *Con. 1.* His præmissis, ponenda est talis conclu. Licet veniale duobus modis primis dictum non distinguatur contra mortale, bene tñ veniale

veniale tertio modo dictū patet satis ex dictis. Et si quærat aliqs an veniale possit fieri mortale. Dicendū, ꝙ hoc potest tripliciter ītelligi. Vno modo sic, ꝙ idē actus numero primo sit venialis & postea mortalis, & hoc nō est possibile: peccatum enim principaliter est in actu voluntatis. Et ideo si mutetur volūtas, nō erit idem actus in esse moris, quāuis etiā esset idem actus continuus in esse naturæ. Secundo pōt intelligi, vt id quod est veniale ex genere, siue ratione obiecti fiat mortale ex parte agētis, quia videlicet in eo constituit finem vltimum, vel ordinat ipsum ad aliquid, quod est mortale peccatū ex genere, & hoc est possibile. Tertio mō pōt intelligi, ꝙ multa venialia constituant vnū mortale, & hoc non est possibile, nō enim possunt tot esse venialia, vt tm̄ habeat de reatu, quantum vnū mortale: mortale.n.reatum hēt pęnæ æternæ: veniale vero tēporalis. Itē mortale reatū habet carentiæ diuinæ visionis, nō aūt veniale. Verum est tamen, ꝙ multa venialia disponūt ad mortale inquantum paulatim feruorem charitatis diminuunt.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ Aug. ibi diffinit tantum peccatū secūdum perfectam rationē peccati, & omne tale est mortale.

2 Ad secundum ar. dicendum, ꝙ illud preceptum apostoli est affirmatiuum: ideo non obligat ad semper. non enim est necessariū, ꝙ homo super actualiter referat in Deū omne quod agit. Ad tertiū ar. dicendū, ꝙ peccās venialiter inheret bono tpali, vt vtēs, licet nō referat actualiter in Deū.

Vtrum peccatum sint carnalia, & spiritualia.

D. Tho. 1. 2. q. 8. ar. 1. Scot. 2. d. 42. q. 4.

SEcundo quæritur de diuisione peccatorum in spiritualia & carnalia. An sit cōueniens. Arguitur quod non, quia dicit.

Apostolus. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, idolorum seruitus, veneficia, contentiones, emulationes, &c. Ex quo videtur, quod omnia peccatorum genera sunt opera carnis. Sed peccata carnalia dicuntur opera carnis. ergo non sunt distinguenda carnalia a spiritualibus. 1 *Gal. 5.*

Secundo argu. Omne peccatū, quod ſm carnem committitur, a ratione deriuatur per consensū, vt dicit gl. sup illud ad Eph. iiij. Renouamini in spiritu mentis uestræ, &c. ergo eadem peccata sunt carnalia, & spiritualia. 2 *Eph. 4.*

Tertio arguitur Apostolus ad Ephes. 5. Auaritiam annumerat peccatis carnalibus. Et tamen Gregor. ponit eam esse spirituale peccatum. igitur. 3 *Eph. 5.*

Contra. Greg. ibidem dicit, ꝙ septem capitalium vitiorū quinque sunt spiritualia, & duo carnalia. Notandum, ꝙ peccatum non dicit carnale, quia sit formaliter in actu carnis: nō enim est peccatum formaliter, & primo nisi in actu voluntatis, sed dicitur carnale ratione obiecti, quod tendit actus uoluntatis, videlicet ratione delectationis carnalis, quam intendit. Peccatum vero spirituale dicitur cum uoluntas intendit delectationem, quæ non in carne, sed magis in *Greg. 31. moral.*

spiritu

spiritu cōsistit. Ex quibus patet, quod gula, & luxuria conuenienter dicūtur peccata carnalia. Alia vero spiritualia.

Con. I. Hoc præmisso, ponenda est talis conclusio. Cōuenienter distinguuntur peccata carnalia a spiritualibus: patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ sicut glo. di. ibidem illa vitia dicuntur opera carnis, sumendo carnem pro homine, qui dū secundum se viuit, secundum carnem viuere dicitur, vt dicit etiā Augustinus. Et huius ratio est, quia omnis rationis humanæ defectus ex sensu carnali aliquo modo initium habet. *Augu. libr. 13. de ciui. Dei.*

2 Ad secundū argumentū dicendum, ꝙ in peccatis carnalibus etiam est aliquis actus spiritualis. s. actus voluntatis: sed finis, siue obiectum est delectatio carnis.

3 Ad tertiū argumentū dicēdū, ꝙ res, in qua delectat̄ auarus corporalis, est & quantū ad hoc quodāmodo connumerari pōt peccatis carnalibus. Sed ipsa delectatio nō pertinet ad carnem, sed ad spiritum. ideo dicit Gregorius, ꝙ est spirituale peccatum.

QVÆSTIO III.

Vtrum peccatum in Spiritum sanctum sit genus peccati, &c.

D. Tho. 2. 2. q. 14. ar. 1. & 3. Duran. 2. d. 43. q. 1. & 2. Scot. 2 dist. 43. q. 1.

TErtio quæritur de diuisione peccati in peccatum in patrem, peccatum in filium, & peccatum in spiritumsanctum. Vtrū, videlicet peccatū in spiritūsāctū sit genus peccati ab alijs generibus peccatorū distinctum grauissimum, & irremissibile?

Primo ar. quòd peccatum in spiritumsanctum non sit distinctum, quia vna est maiestas patris, & filij, & spiritussancti: ergo omne peccatum, quòd est in spiritum sanctū est etiam in patrem, & econtra. 1

Secundo ar. Omne, quod fit ex ignorantia potest fieri ex certa scientia siue ex malitia: ergo videtur, quòd peccatum in. ss. quod est ex malitia circueat omnia genera peccatorum. 2

Tertio ar. ꝙ peccatum in. ss. nō sit grauissimū, quia super illo ps. Conuertantur ad vesperam. Di. glo. Nemo insanabilior est eo qui sibi sanus vr̄, ergo vr̄, ꝙ peccatum ex ignorantia magis elongata sanitate, quàm peccatum in. ss. quo quis scienter peccat. 3

Quarto ar. Aequaliter honorādus e pater, vt spirisāctus: ergo nō grauior est cōtemptus spirissancti, q̄ contemptus patris. 4

Quinto arg. Peccatum est grauius in quo magis dominatur libido, sed in peccato ex passione maior est libido, quàm in peccato in ss. puta in fornicatione, q̄ in desperatione. 5

Sexto arg. ꝙ peccatum illud non sit irremissibile, quia super illud). Conuertam in profundū maris. Dicit glo. j. in profundum pœnitentiæ conuertam eos qui erant desperati desperatio est remissibilis, & per consequens etiā alia peccata in spiritum sanctū. 6

Septimo ar. Peccatū in spiritū sāctū nō aufert vertibilitatē liberi arbitrij: ergo ille q peccauit in spiritum- 7

spiritumsanctum potest pœnitere,& sic veniam obtinere. Contra dicit. magister sentẽtiarum. in 2.dist 43.Est quodam peccati genus cęteris grauius,& abominabilius,quod dr̃ peccatũ in spiritumsanctum. Et,ꝙ sit irremissibile probatur,quia Mat.12.dr̃. Qui dixerit uerbum contra spiritumsanctum non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro,& de hoc dicit Aug. in lib. de sermone dñi in mõte. Tanta est labes huiusmodi peccati, ꝙ humilitatem depræcandi subire nõ potest. Primo notandum, quod sicut superius dictum fuit peccatum formaliter consistit in auersione a Deo, ista autem auersio potest intelligi, uel habitualis, vel actualis. Si intelligatur habitualis dicendum, ꝙ non potest quis se auertere ab vna persona quin se auertat ab alia,& ita non potest peccare in vnam personã non peccando in aliam. Si uero intelligatur auersio actualis: sic dicendum est, quòd potest esse auersio ab vna persona, & non ab alia. Eadem.n. uidetur ratio quantum ad hoc de auersione,& conuersione. Potest autem esse actualis conuersio ad vnam personam,& non ad aliam,sicut,patet ex dictis in secũdo tractatu, ubi quærebatur de fruitione. Secundo notandum,quòd de peccato in spiritumsanctum tripliciter loquuntur doctores. Athanasius.n.Hylarius.Ambro. Ieron. & Chrisosto.dicunt esse peccatũ in spiritumsanctum qñ ad literã aliquid blasphemium dicitur cõtra spiritum,siue spiritussanctus accipiatur, vt nomen essentiale cõmune toti trinitati, siue prout est nomen personale vnius personę. Et secundum hoc Mat.12. distinguitur blasphemia, idest spiritumsanctum cõtra blasphemiam in filium hominis. Augus. autem in lib. de uerbis domini. Blasphemiam, siue peccatum in spiritumsanctum dicit esse finalem impœnitentiam, quando.s. quis in peccato mortali perseuerat,usque ad mortem, tale.n.peccatum est contra spiritumsanctũ eo, quòd est contra remissionẽ peccatorum,quę fit per spiritum sanctum appropriatæ. Alii uero aliter accipiunt peccatũ,uel blasphemiam in spiritumsanctũ dicentes illud esse,quando quis directæ peccat contra bonitatem appropriatã spiritussancto. Quẽadmodum.n. peccatum dicit in patrem quando peccatur ex infirmitate,& peccatũ in filium qñ peccatur ex ignorãtia. Sic dicitur peccatum in spiritumsanctum, quando peccatur ex certa malitia.i.ex ipsa electione mali quẽadmodum superius dictum fuit. Est tamen aduertendum, quòd dupliciter contingit peccare ex certa malitia. Vno modo ex inclinatione habitus vitiosi, qui dicitur malitia,& hoc modo peccatum ex malitia non est idem, ꝙ peccatum in spiritumsanctũ, neque nominat distinctum genus peccati. Alio modo ex eo, ꝙ per contemptum abiicitur,& remouetur id quod electionẽ peccati poterat impedire, sicut spes abiicitur per desperationem, & timor per præsumptionem,& sic peccare ex malitia est peccare in spiritumsanctum,quia videlicet illa, quæ peccati electionem impediũt sunt effectus spiritus-

sancti in nobis per appropriationem. Tertio notandum, ꝙ communiter enumerãtur sex species peccati in spiritumsanctũ videlicet desperatio: & presumptio, impugnatio veritatis agnitę: inuidentia fraternæ gratię: finalis impœnitentia: & obstinatio. Dicit.n. Aug.lib.de fide ad petrum. quòd illi, qui desperant de indulgentia peccatorum, uel qui sine meritis presumunt de Dei misericordia, peccant in spiritumsanctum. Potest tñ desperatio aliquã do esse ex infirmitate. puta cum quis dolet de ipsa desperatione, & remittitur contra ipsam, & illo modo non dicitur peccatũ in spiritumsanctum, sed quando qs desperat diffinitiuè, & electiue, quasi se abscondens a facie diuinę mi ericordię quemadmodum Cayn qui dixit. Ecce a facie tua eiicis me &c. Tunc est peccatum in spiritumsanctum, quia est in contumeliam diuinę misericordiæ, quia videlicet ęstimat Deũ misereri nolle, q̃uis etiam credat ipsum misereri posse. Presumptio autem qua quis præsumit de meritis suis non est peccatũ in spiritumsanctum. Magis enim prouenit ex audacia, q̃ ex malitia. Sed presumptio qua quis præsumit de impunitate totum dans diuinæ misericordiæ, & omnino auferens rigorem iustitię est peccatum in spiritumsanctũ, quia claudit viam ad gratiam, & viam ampliat ad peccatum. De impœnitentia autem loquitur Aug.lib. de verbis domini. dicẽs eam esse peccatum in spiritumsanctum non quidem sumendo impœnitentiam priuatiuè, & negatiuè, hoc enim modo nominat tantummodo circunstantiã peccati præcedentis, videlicet permanentiam in peccato vsque ad mortem. Sed contrariæ vt nominat propositum non pœnitendi. De obstinatione autem loquitur Aug. in Enchiridion. Dicitur autem obstinatio peccatum in spiritumsanctum, quando quis firmat propositum suum ad perseuerandum in peccato. Si autẽ sumeretur obstinatio pro continua permansione in culpa diceretur tantum circunstantia peccati. De impugnatione autẽ ueritatis agnitæ loquitur Aug. in li. de vnico baptismo, qui dicit.

Qui ueritatem contemnit circa Deum ingratus est cuius inspiratione ecclesia instruitur. Dicitur autẽ impugnatio veritatis agnitæ peccatum in spiritũsanctum cum quis impugnat pertinaciter & ex malitia veritatem ad salutem pertinentẽ. Si autem quis resistat non pertinaciter tunc potest hoc procedere ex quadã infirmitate. De inuidentia uero fraternæ gratię di. Aug. in li. de sermone dñi in monte. ꝙ inuidiæ facibus impugnare fraternitatẽ est peccare in spiritumsanctum. Vbi est aduertendum, ꝙ potest quis dupliciter inuidere fraternæ gratię. Vno modo, quia ex hoc videtur minui bonum proprium cuius promotionem appetit singulariter, & sic dicitur peccatum capitale. Alio modo, quia visus animę sic est deprauatus, quòd sicut non videt bonum in se, sic etiam non vult videre bonũ in alio, & tunc est peccatũ in spiritumsan. quod non procedit, nisi ex magna corruptione, & malitia voluntatis. Quarto notandum

tandum ꝙ predictæ species peccati in spiritumsancti distinguuntur, ſm contemptum eorũ, per quę pōt homo ab electione peccati impediri, & a peccato iã cõmisso retrahi per pœnitentiam. Hæc autẽ sunt in triplici differẽtia. Quędã se tenent ex parte diuini iudicii, quędam autem sunt dona Dei. Alia uero se tenent ex parte peccati. Ex consideratione quippe diuini iudicii impeditur homo ab electione peccati, & à peccato retrahitur considerãdo duo, quæ concurrunt in Dei iudicio, scilicet misericordiam, & iustitiam. Hoc autẽ fit per specie, quę consurgit ex consideratione diuinæ misericordiæ, quæ quidẽ spes tollitur per desperationem. Et iterum per timorem, qui consurgit ex consideratione diuinæ iustitiæ, & tollitur per presumptionem. Dona autem Dei, quibus impeditur peccati electiõ, & retrahunt a peccato sunt precipue duo. Vnum est cognitio veritatis contra, quod est impugnatio veritatis agnitæ dum scilicet aliquis veritatem fidei agnitam impugnat, vt licentius peccet: & sub hac specie comprehenditur blasphemia. Aliud est auxilium interioris gratiæ contra, quod ponitur inuidentia fraternę gratiæ dũ scilicet aliquis nõ solum inuidet personę fratris, sed etiã inuidet gratiæ Dei crescenti in mundo. Ex parte vero peccati duo sunt, quę peccati electionẽ impediũt, & a peccato retrahũt. Vnum est inordinatio, & turpitudo actus cuius consideratio inducere debet displicentiam, siue pœnitentiã de peccato cõmisso, & contra hoc ponitur impœnitentia. Aliud autẽ est paruitas, & breuitas boni apparẽtis, quod quis quærit in peccato cuius consideratio debet hominẽ inducere ad hoc, quòd eius volũtas nõ firmetur in peccato. & hoc tollitur per obstinationem. De his duobus vltimis dicitur Hiere. 8. Nullus est, qui pœnitentiã agat super peccato dicens, qd feci quã tum ad primũ oẽs conuersi sunt ad cursum, quasi equus impetu vadens ad prælium. Quantũ ad secũdũ. Quinto notandũ, ꝙ peccatũ potest dici irremissibile dupliciter. Vno modo simpliciter, quia impossibile est ipsum remitti. Alio modo dicitur irremissibile, quia est ineptũ ad remissionẽ eo videlicet, ꝙ aufert viã ad gratiã pœnitẽtialẽ. Vel alio mõ ſm Alexãdrũ in tertia parte sũme. Peccatũ dr̃ irremissibile tripliciter. Primo mõ negatiuè, ꝙ videlicet nunꝙ̃ remittetur, nec remitti potest de lege Dei ordinata: & sic est irremissibile peccatũ luciferi, & aliorũ dãnatorũ. Secundo modo priuatiuè, quod scilicet nõ habet aliquid dignum, vt remittatur, & sic omne peccatũ mortale dicit̃ irremissibile, quia non habet aliquid, per quod sit remissione dignũ cum omne peccatũ mortale auferat gratiam. Tertio modo contrariæ, qa hẽt dispositionẽ contrariã veniæ consequẽdæ: & sic dicitur irremissibile peccatum in spiritumsanc.

His præmissis ponendę sunt quattuor cõclusiones. Prima est, Peccatum in spiritumsan. est genus peccati ab aliis distinctum sumẽdo distinctionẽ peccati ex parte causæ, patet, qa distinguit contra peccatum ex ignorantia, Con. 1.

& peccatū ex infirmitate ex eo, videlicet quòd committitur ex certa malitia. vt patet ex dictis.

Con.2. Secunda concl. Conuenienter enumerant sex species peccati in spiritussanc. patet ex quarto notabili.

Con.3. Tertia concl. Peccatum in spiritumsan. est grauissimum, quia naturam maximæ lædit. Aufert ei non solum sanitatem, sed etiā præcludit uiam ad sanitatē abiiciendo, videlicet spiritualem medicinam, quæ est gratia pœnitētialis ac etiam oculos Dei maximæ offendit, quia nullum habet colorem excusationis, cū ex malitia procedat.

Con.4. Quarta concl. Peccatum in spiritumsanct. non est irremissibile simpliciter: sed dicitur inremissibile contrariæ. Primum patet, quia Deus potest illud remittere: secundū patet satis ex dictis. Ad primum arg. dicēdum, quòd non dicitur peccatum in spiritū sanc. quia sit contra personā spiritussancti: sed quia est contra officiū, uel effectum appropriatū spirituisancto, videlicet cōtra impeditiuum, & retractiuum a peccato. Impedire enim ab electione peccati, & a peccato retrahere est effectus diuinæ bonitatis, quæ appropriat spirituisancto. Ad secūdum arg. dicendū, quòd licet malitia concurrere possit ad omne peccatum, tamen non omne peccatū semper sit ex malitia. Vnde si quis senex excitaret carnem suam ad fornicandū, non propter hoc diceretur peccare in spiritumsanctum, quàmuis peccatum illud committeret ex industria, & malitia quadam. Vñ proprię loquendo cum dicitur, quòd peccatū ex malitia est peccatum in spiritumsan. hoc intelligitur solum de illis generibus peccatorū, quæ propriæ ex rōne sua ortum habent ex malitia.

Ad tertiū ar. dicēdum, quòd maior insanibilitas pōt intelligi dupliciter. Vno mō ex conditione infirmi, & sic est intelligenda illa glos. ille. n. qui non se sentit infirmū, non quærit medicū. Alio modo ex cōditione morbi, & sic non hēt veritatem illa glosa. peccans. n. ex ignorantia si erudiaē de facili curatur. Peccans uero in spiritusancto rebellis est eruditioni ex ipsa conditione morbi.

Ad quartum arg. dicendū, quòd illud peccatum non dicitur esse grauius aliis, quia in ipso contemnitē persona spiritussancti magis, q̄ patris. In omni enim peccato contemnitur vna maiestas triū personarum, sed ex hoc grauis dr̄, quia in ipso magis contēnitur Dei bonitas, quàm in aliis generibus peccatorum. Magis. n. impugnat gratiam, quæ est effectus totius trinitatis, sed tamen appropriatus spirituisancto.

Ad quintum argu. dicendum, ꝙ maior est intelligenda de maioritate libidinis, quæ attenditur ſm maiorem improbitatem voluntatis, & non ratione maioris voluptatis, seu delectationis. Grauius enim peccat senex fornicator, quàm iuuenis si ex improbiori voluntate moueatur, q̄uis iuuenis amplios delectetur. In peccato autem in spiritussan. maxime damnatur improbitas voluntatis. Ad sextum & septimū argumentum, patet responsio ex dictis.

Utrum recte assignentur septem uitia capitalia.

Duran.2.dist.41. quæst.5.Sco.2 d. 42.q.5.Tho.1.2.q.87.art.1.

QVÆSTIO IIII.

QVarto queritur. Vtrũ conuenienter assignentur septẽ uitia capitalia.

1 Arg. quòd nõ quia ita se vr̃ habere caput ad animalia, sicut radix ad plantas, vt dr̃ in secundo de anima. Nã radices sunt ori similes. sed cupiditas dicitur radix omnium malorũ primæ ad Thimotheum.vj. ergo ipsa sola est uitium capitale.

2 Secundo arguitur. Caput ordinem habet ad alia membra, sed peccatum dicitur per priuationẽ ordinis, ergo peccatum non hẽt rationem capitis.

3 Tertio argu. Ecclesiasti.x. dicitur, quòd initium omnis peccati est superbia, in capitę autem est initium sensus, & motus animalis, ergo sola superbia est peccatum capitale. Contra est Grego. xxi. moralium vbi enumerat septẽ vitia capitalia, quæ sunt inanis gloria: inuidia, ira, accidia, auaritia, gula, & luxuria. Primo notãdum, quòd capitale dicitur a capite, caput autẽ propriæ est quoddam membrum animalis, quod est principiũ, & directiuũ totius animalis. Vnde metaphoricę omne principium vocatur caput. Dicitur ergo quandoque vitium capitale a capite propriẽ dicto illud videlicet, quod capitis pœna punitur. Quandoque dicitur capitale metaphoricę illud peccatum ex quo alia oriuntur præcipue secundũ rationem causæ finalis. Vnde capitale uitium est quodam modo ductiuum aliorum: propter quod Grego. xxxi. mora. Huiusmodi vitia capitalia ducibus exercituũ comparat. Secundo notandum, quòd sicut dicit Sco. in ii. distin. xliii. Voluntas nostra pp coniunctionem sui cum appetitu sensitiuo nata est tendere in delectabilia tali appetitui: & secundum ista delectabilia assignantur peccata capitalia carnalia. Spiritualia aũt secundum illud, quod est delectabile uoluntati in se non propter appetitũ sensitiuũ. Peccatum autem auaritiæ non videtur esse, nisi circa appetibile altero dictorum modorum, s. ad voluptatem vel honorem. Secundũ tñ formalem rationem peccatorum diuisio ista septimembris, quæ communiter assignatur nõ est sufficiens, immo esset per se accipienda distinctio peccatorũ, uel ex carentia rectitudinis, uel ex obliquitate præceptorum, ita quòd sicut sunt decem præcepta ita sunt decem peccata capitalia. Posset etiam summi peccatorũ distinc. ex oppositione ad uirtutes. Tertio notandum, quòd sustinendo, & exponẽdo assignationem vitiorum capitalium, quæ est in usu cõi, & posita est a Gregorio, vbi supra dicit Doctor sanctus. quòd capitalia vitia dñr ex quibus alia oriuntur, vt frequentius ꝯm rationem causæ finalis, nihil tñ prohibet aliqua peccata interdum ex aliis causis oriri huiusmodi aũt origo põt attẽdi dupliciter. Vno modo ꝯm conditionẽ peccantis, qui sic est dispositus, vt maxime afficiant ad unũ finẽ ex quo, ut plurimum in alia 1.2.q. 83.

peccata labitur. Sed iste modus non cadit sub arte eo, quòd infinitæ sunt particulares hominum dispositiones. Alio modo secundum naturalem habitudinem ipsorum finium ad inuicẽ secundum hoc, ergo capitalia vitia dicuntur, quorum fines habent quasdam primarias rationes mouendi appetitum. Et secũdum harum distinctionẽ rationum distinguuntur capitalia vitia. Mouet autem aliquid appetitum dupliciter. Vno modo directæ & per se, & hoc modo bonum mouet apppetitũ ad prosequendum: malum autem ad fugiendũ. Alio modo indirectę, & quasi per aliud, sicut aliquis aliquod malum prosequitur propter aliquod bonum adiunctũ, vel aliquod bonũ fugit propter aliquod malum adiunctum. Bonum autẽ hominis est triplex. Quoddam est bonum animale, quod ex sola appræhensione rationem appetibilitatis habet, sicut excellentia laudis, vel honoris. & hoc bonum inordinatæ prosequitur inanis gloria. Aliud est bonum corporis, & hoc vel pertinet ad conseruationem indiuidui, sicut cibus, & potus. Et hoc bonum inordinatæ prosequitur gula. Aut ad conseruationem speciei, sicut coitus: & hoc inordinatæ sequitur luxuria. Tertium autem est bonum exterius, scilicet diuitiæ, & hoc inordinatæ prosequitur auaritia. Et ista quatuor vitia prędicta inordinatæ fugiunt quatuor mala contraria. Quod autem aliquis fugiat bonũ propter aliquod malum coniunctũ hoc contingit dupliciter, Quia aut hoc est respectu boni proprij, & sic est accidia, quę tristatur de bono spirituali propter laborem corporalem adiunctũ. Aut est respectu boni alienis: & hoc si sit sine insurrectione pertinet ad inuidiã, quæ tristatur de bono alieno inquantũ est impeditiuum propriæ excellentię. Aut est cũ insurrectione animi ad vindictam, & sic est ira. Et ad eadem etiam vitia pertinet prosecutio mali oppositi propter aliquod bonum adiunctum. Quarto notandum secundum Tom. in secunda secundę, quæst. 163. Quod superbia potest dupliciter considerari. Vno modo secundum propriam rationem, vt videlicet dicitur amor inordinatus proprię excellentiæ: & hoc modo est peccatũ speciale. Alio modo secundum quandam redundantiam in alia peccata, & hoc modo habet quandam generalitatem, & principalitatẽ inquantum scilicet ex ea oriri possunt oia peccata, licet quinque ex alijs causis oriantur. Hęc autem origo peccatorum ex superbia contingit dupliciter. Vno modo per se inquantum scilicet alia peccata ordinantur ad finem superbis, quæ est propria excellentia, ad quam ordinari potest omne, quod inordinatæ appetit homo. Alio modo indirectæ, & quasi per accidens, scilicet remouendo prohibens inquantum, scilicet per superbiam homo contemnit diuinam legem, per quam prohiberetur a peccando, secundum illud Hieremiæ. 2, Confregisti iugum, & rupisti vincula, dixisti non seruiam. Posuerunt

fuerunt, ergo aliqui sicut Isidorus, & Cassianus superbiā inter vitia capitalia: sed Greg. vt cōuenientiua vr̄ considerans vniuersalē eius influentiā, quā hēt in oīa vitia, ponit eam reginam oīum viciorū, & matrē. Vnde dicit Greg. ipsa vitiorū regina superbia: cum deuictum plene cōcepit mox illud principalibus, siue capitalibus vitijs, quasi quibusdam suis ducibus deuastandum tradit. Ex quibus vitiorum multitudines oriuntur. Et propter eandē causam prædictā dicitur superbia initiū omnis peccati. Ex dictis autem sequuntur duo notanda de superbia. Primū est, ꝙ superbia ex genere suo est peccatū mortale. In hoc.n. formaliter consistit superbia, ꝙ homo sic inordinate appetit excellentiā, ꝙ non vult subdi Deo, & regulæ eius: sicut tñ ex illis, quę ex genere suo sunt mortalia: sunt aliqui motus veniales propter eorum imperfectionē: quia scilicet præueniunt rationis iudicium, & sunt pręter voluntatis consensum: ita etiam contingit in superbia. Secundum ꝙ ex parte auersionis superbia maximam habet grauitatem: licet non ex parte conuersionis. Primum patet, quia in alijs peccatis auertitur hō a Deo propter desiderium alicuius boni: sed superbia auertit a Deo ex eo, quòd non vult Deo, & eius regulæ subijci. Vnde dicit Boetius, quòd cum omnia vitia fugiant a Deo: sola superbia se opponit Deo. Propter quod dicitur Iacobi.4. ꝙ supbis Deus resistit. Secundum probatur, q̄a celsitudo quam superbus appetit inordinate secundū summ rationē non habet maximā repugnantiam ad bonum virtutis.

Greg.31 moral.

His præmissis, ponendæ sunt duæ conclusiones. Prima est. Conuenienter enumerantur septem vitia capitalia: patet ex tertio notabili. *Con. 1.*

Secunda conclusio. Superbia dicitur oīum vitiorū regina cōuenientius, quàm capitale vitium: patet ex dictis in quarto notabili. Est.n. oīum vitiorum principalissima, cuius principalitas ad omne vitium se extēdit. *Con. 2.*

Ad primum argumentum dicēdum, ꝙ cupiditas aliquando nominat inordinatum appetitū cuiuscunq; boni temporalis: & sic est quasi genus ad omne peccatum, in quo est inordinata conuersio ad commutabile bonum: & sic cōuenienter dicitur radix omnium peccatorum ad similitudinem radicis, quæ ex terra trahit alimentū: sic.n. ex amore commutabilis boni oē peccatū procedit. Aliqñ vero cupiditas dicitur inordinatus appetitus diuitiarū: & sic est speciale peccatum, & hoc mō etiā dr̄ ab Apostolo, radix oīum malorum. Manifeste.n. cōtra eos ibi loquitur qui volunt diuites fieri. Cupiditas.n. similitudinem habet radicis arboris, quæ alimētum præstat toti arbori: per diuitias.n. acquirit hō facultatem perpetrandi quodcunq; peccatum, & adipiscendi desideriū cuiuscunq; peccati: iuxta quod dicitur Eccl. x. Pecunię obediunt omnia. Cupiditas aūt hoc modo sumpta numeratur inter capitalia vitia: licet enim mō prædicto habeat admodum radicis quodāmodo *1. Tim. 6.*

rationem principii respectu omnium vitiorum: tñ secundum rationem finis est principium originatiuum specialis multitudinis peccatorũ,& nõ omnium,vt postea dicetur: & ideo non sequitur,ꝙ ipsa sola sit capitale vitiũ. Ad secundum arg.dicendum, ꝙ peccatum caret ordine ex parte auersionis: sed ex parte conuersionis respicit aliquod bonũ: & ideo ex hac parte dicitur habere ordinem. Ad tertium ar.patet responsio ex.iiii.nota.

QVÆSTIO II.

Vtrum inanis gloria sit uitium capitale.

D.Th.1.2.q.102.ar.5.uide etiam totam quæst.

CIrca secundũ superius in hac tertia parte propositũ, quod est vitiorum capitalium ramificatio,seu pullulatio. Primo quęritur.Vtrum inanis gloria,quæ est peccatum primum capitale conuenienter assignantur rami,siue filiæ,quę sunt inobediẽtia,iactãtia,ypocrisis,cõtẽtio,pertinacia, discordia,nouitatũ præsumptio.

1 Primo ar.ꝙ inanis gloria non sit vicium capitale, quia semper ex superbia nascitur.

2 Secundo arg. Inanis gloria nõ semper est peccatum mortale. Dicit.n.Chrisosto.super Math.ꝙ inanis gloria etiã locum habet in seruis Christi.

3 Tertio ar. Iactantia ponitur a Greg.xxii. moralium, inter species superbiæ,superbia autem nõ oritur ex inani gloria, sed econtra,vt Gre.dicit xxxi.moralium: ergo iactantia non debet poni filia inanis gloriæ.

Quarto arg.Contentiones, & discordię vñr maxime ex ira procedere:ergo nõ sunt filiæ inanis glorię. Cõtra. Est auctoritas Grego.xxxi.moralium enumerantis inanem gloriã inter vitia capitalia, & assignatis ei prędictas filias. Primo notandum, ꝙ gloria dici potest vana tripliciter. Vno modo ex parte rei, de qua qs gloriã quærit,puta,quia quærit gloriã de eo,ꝙ non est vel de eo,qđ nõ est gloria dignum. Et autem gloria, vt dicit Tullius frequens de aliquo fama cũ laude,& ad illud pertinet,quod dicit Ambrosius,ꝙ gloria est clara cum laude notitia. Secundo modo potest dici vana ex parte eius a quo quis gloriam quærit: puta, quia quærit gloriam ab homine, cuius nõ est iudicium certum. Tertio modo ex parte ipsius qui gloriã appetit, qui videlicet appetitũ gloriæ nõ refert indebitum finem, puta ad honorem Dei, vel proximi salutem. Et quolibet istorum modorum appetitus vanę glorię vitiosus est,non tñ est peccatum mortale ex genere suo. Et hoc.n. est peccatum mortale, quia charitati repugnat. Peccatum autem inanis gloriæ secundum se non repugnat charitati quantum ad dilectionem proximi: quantum vero ad dilectionem Dei potest charitati repugnare dupliciter: & sic esse peccatum mortale. Vno modo ratione materiæ,de qua quis gloriatur,puta cum quis gloriatur de aliquo falso,quod contrariatur diuinę reuerentiæ

uerendæ illud Ezech.28. Eleuatum est cor tuũ, & dixisti Deus ego sum, & illud 1. ad Corin.4. Quid habes, quod nõ accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis, vel etiã cum quis bonũ temporale, de quo gloriatur præfert Deo, quod prohibetur Hiere. 9. Non glorietur sapiens in sapientia sua &c. aut etiam cum quis prefert testimonium hoĩum testimonium Dei, sicut cõtra quosdã dicitur Ioan. 12. Qui dilexerunt magis gloriam hominis, quàm Dei. Alio modo ex parte gloriantis qui intentionem suam refert ad gloriam propriam, tanquàm ad finem vltimum, ad quem .s. ordinat virtutis opera, & pro quo consequendo non prætermittit etiam facere ea, quæ sunt contra Deum. Secundo notandum, ꝙ hæc est differentia inter superbia, & inanem gloriam: quia superbia dicitur appetitus inordinatus proprie excellentiæ. Inanis vero gloria dicitur appetitus inordinatus manifestatiõis, seu declarationis illius excellentiæ, vnde patet ꝙ inanis gloria magnã propinquitatẽ habet ad superbiam: & ideo ponitur inanis gloria primum vicium capitale, tanquàm videlicet propinquius reginæ vitiorum, quæ est superbia. Nam propter propinquitatẽ ad excellentiã quã maxime appetunt hoĩes: ipsa etiam inanis gloria multum est appetibilis, & quia ex eius inordinato appetitu multa vitia oriuntur: ideo vitium capitale dicitur. Tertio notandum, quòd illa vitia, quæ de se nata sunt ordinari ad finẽ alicuius vitij capitalis, dicuntur eius filiæ, vel rami, licet quandoque etiam ex alia causa procedant: finis autem inanis glorię est manifestatio proprię excellentię, ad quod potest homo tendere dupliciter. Vno modo directe, siue per verba, siue per facta. Si per verba, vel hoc fit per verba simpliciter prolata in laudẽ propriam, & sic est iactantia: vel per verba habentia aliquam admirationem: & sic est præsumptio nouitatum, quas homines solent magis admirari. Si autem per facta, sic est ypocrisis. Alio modo quis inordinate appetit manifestare excellentiam suam indirecte ostendendo se nõ esse, alio minorem: & hoc quadrupliciter. Primo quo ad intellectũ: & sic est pertinatia per quã homo nimis innititur proprię sententiæ, nolens cedere sententiæ meliori. Secundo quantum ad voluntatem: & sic est discordia dum non vult homo a propria voluntate recedere, vt alijs concordet. Tertio quantum ad locutionem: & sic est cõtentio, dum aliquis clamorose contra alium litigat. Quarto quantum ad factum, & sic est inobediẽtia, dum scilicet aliquis renuit exequi superioris præceptum. His pręmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Inanis gloria ex genere suo non est peccatum mortale: potest tamen esse mortale ex cõditione materiæ, & etiam ex conditione gloriantis: patet ex primo notabili. Secunda conclusio. Inani gloriæ conuenienter assignantur septẽ filiæ: patet ex tertio notabili. Non est tamẽ ista assignatio sic præcise intelligenda, quòd huiusmodi

huiusmodi vitia præcise oriantur ex inani gloria: immo, vt dictū est, quandoq; aliunde oriuntur: ac etiā quædā alia vitia a prædictis oriri possunt, etiā ex inani gloria: sed prędicta sunt, quę, vt plurimum ex inani gloria oriuntur: & hoc est etiā intelligendū similiter de assignatione filiarū aliorum vitiorum capitalium, de quibus infra dicetur. Ad primum ar. negatur consequentia: quia superbia non numerat inter capitalia vitia: sed est regina omniū sub qua sunt capitalia, tanquam capitanei, vel duces sub rege. Ad secundum arg. negatur consequentia: quia non requiritur ad vitium capitale, ꝙ semper sit mortale: ex veniali enim potest quandoque mortale oriri. Ad tertium arg. dicendum; quòd iactantia ponitur species superbiæ, quantū ad interiorē causam eius, quæ est arrogantia: ipsa autem iactantia exterior quandoque quidem ordinatur ad lucrum, vt dicitur in 4. Ethicorum. Sed frequentius ad gloriam. Ad quartum argumentum dicendum, quod ira non causat contentionem, & discordiam, nisi cum adiunctione inanis gloriæ per hoc scilicet, quòd aliquis sibi gloriosum reputat, quod non cedat voluntati vel verbis aliorum.

Vtrum inuidiæ assignentur recte septem filiæ.

D. Tho. 2. 2. q. 36. per totum; sed præsertim. ar. 4.

Quæstio secunda.

SEcundo quęritur. Vtrum inuidię, quæ est peccatū capitale conuenienter assignātur istæ filiæ, quę sunt odium: susurratio: detractio: exultatio in aduersis pximi: afflictio in prosperis. *Augusti. libr. de lib. arbit.*

1 Primo ar. ꝙ inuidia nō sit peccatum: quia in omni peccato, sicut dicit Aug. regnat libido, sed vbicunq; regnat libido est improba delectatio: in inuidia autem nulla vr̄ esse delectatio cū sit tristitia quædam: igitur.

2 Secunda arg. Inuidia cum sit tristitia est passio appetitus sensitiui: sed passio de se non habet rationem peccati.

3 Tertio arg. In infantibus non pōt esse peccatum: tñ in eis pōt esse inuidia. Dicit enim August. primo confessionum. Vidi ego, & expertus sum zelantem puerum, qui nondum loquebatur, & intuebatur pallidus amaro aspectu collactaneum suum.

4 Quarto ar. Inuidia est filia inanis glorię. Dicit. n. philosophus. 2. Rethorica, quòd amatores honoris, & gloriæ magis inuident: ergo non est vitium capitale.

5 Quinto ar. Affictio in pspeṙis proximi vr̄ esse idem, qđ inuidia: ergo nō dēt poni filia inuidię. Contra est Greg. 31. moralium, ponens inuidiā vitiū capitale, & ei filias pdictas assignans. Primo notandū, ꝙ inuidia, vt dicit Damas. est tristitia, de bonis alienis. Pōt aūt hæc tristicia contingere quadrupliciter. Primo modo cum quis dolet de bonis alicuius inquantū ex eis timet nocumētū sibi, vel alijs & talis tristitia pōt esse sine peccato, vt dicit Greg. 20. moralium.

lium. Secundo aliquis tristatur de bono alterius non ex eo, ꝙ ille alter bonum habet: sed ex eo, quod bonum illud ei qui tristatur deest, & hæc tristitia propriè dicitur zelus, vt dicit philosophus .ij. Reth. Et si sit circa bona honesta laudabilis est secundum, illud primæ ad Corinth. xii. Emulamini carismata meliora. Si vero sit de bonis temporalibus potest esse cum peccato, & sine peccato secundum diuersitatem intentionis. Tertio modo tristatur aliquis de bono alterius ex eo, quod credit eum tali bono esse indignum, & hæc tristitia non potest esse de bonis honestis quibus aliquis efficitur iustus: sed, vt dicit philosophus .ij. Reth. est de diuitiis, & de talibus, quę possunt prouenire dignis, & indignis, & hæc tristicia secundum philosophum vocatur nemesis, & dicit eam pertinere ad bonos mores: sed hoc ideo dicit, quia considerabat temporalia secũdum se, prout possunt magna, videri non aspicientibus ad æterna: sed secundum doctrinam fidei temporalia bona, quæ indignis proueniunt ex iusta Dei ordinatione, disponuntur, vel ad eorum correctionem, vel ad eorum damnationem: & ideo huiusmodi tristitia prohibetur. psal. dicente. Noli emulari in malignantibus, neque zelaueris &c. Quarto, aliquis tristatur de bonis alterius, inquantum alter excedit ipsum in bonis: & hoc proprie est inuidia: quæ, vt dicit philosoph⁹ dolet de eo de quo gaudendum est, & ideo semper est mala, & vitiosa. Secundo notandum, quod inuidia secundum rationem sui obiecti repugnat charitati, per quã est vita spiritualis animæ. Charitas enim gaudet de bono proximi: de quo inuidia tristatur: vnde patet, ꝙ inuidia ex genere suo est peccatum mortale: tamẽ sicut supra dictum est in quolibet genere peccati mortalis, inueniuntur aliqui motus imperfecti, qui sunt veniales, & sic in genere inuidiæ inueniuntur aliqui primi motus, quandoque etiam in viris perfectis, vt tractat Thomas in secunda secũdæ quæstione trigesimasexta. Tertio notandum, quòd sicut homines multa operantur propter delectationem. Tum vt ipsam consequantur: tum ex eius impetu ad aliquid agendum moti. Ita etiam propter tristitiam multa faciunt, vel vt ipsam euitent, vel ex eius pondere in aliqua agenda prorumpentes, vt tristitiæ satisfaciant. Ideo cum inuidia sit tristitia quædam, conuenienter ponitur vitium capitale. Numerus autem filiarum eius, sicut potest sumi, quia in conatu inuidiæ est aliquid tanquam principium: aliquid tanquam medium, & aliquid tanquam terminus. Principium est, vt aliquis diminuat gloriam alterius, vel in occulto, & sic est susurratio: vel manifeste, & sic est detractio. Medium autem est, quia aliquis intendens minuere gloriam alterius, aut hoc potest, & sic sequitur exultatio in aduersis: aut nõ potest, & sic est afflictio in prosperis. Terminus autem est in ipso odio, quia sicut bonum delectans causat amorem, ita tristitia causat odium.

His

His præmissis; ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Inuidia ex genere suo est peccatū mortale, sumēdo inuidiam, prout dicit tristitiam de bono alieno inquantum apprehenditur vt impeditiuum propriæ excellentiæ, patet ex secundo notabili. Secunda conclusio. Inuidia est peccatum capitale: patet ex tertio notabili. Tertia conclusio. Inuidiæ conuenienter assignatæ sunt quinque prædictæ filiæ: patet ibidem. Ad primum argumentum dicendum, quòd Augu. sumit ibi libidem pro improba voluntate, & non pro delectatione immoderata. Potest tamen dici, quòd inuidus delectatur in boni sui singularitate, sicut & iracundus in adeptione vindictæ, immo quod plus est, sicut iustus ex rectitudine volūtatis delectatur dolendo de malo culpæ, sic etiam inuidus quodam modo delectatur dolendo de aliena prosperitate: illa tamen delectatio multum respersa est amaritudine. Ad secundum argumentum dicendum, quod tristitia prout est in appetitu sensitiuo præcise, non habet rationem peccati: sed solum inquātum acceptatur a voluntate: & ideo inuidia omnino præueniens iudicium rationis non habet rationem peccati: & ex hoc, patet responsio ad tertium. Primi autem motus inuidiæ etiam in volnntate, dum tamen non sit ibi consensus deliberatus, puta motus surreptitij rationem habent peccati venialis. Ad quartum argumentum dicendum, quòd sicut dicit Greg. *Gregor. 31. mor.* Capitalia vitia sic inuicem coniunguntur, vt non nisi vnum de altero profertur. Prima nanque superbiæ soles est inanis gloria, quę dum mentem corrūpit mox inuidiam gignit, quia dum vani nominis potentiam appetit, ne quis hanc alius ad pisci valeat, tabescit non est, ergo contra rationem vitij capitalis, ꝙ oriatur ex alio: sed sufficit, ꝙ habeat aliquam principalem rationem originandi multa genera peccatorum, forte tamen propter hoc, ꝙ inuidia manifeste ex inani gloria oritur non ponitur vitium capitale ab Isidoro li. de summo bono, neque a Cassiano lib. de institutis cœnobiorum. Ad quintum argumentum dicendum, ꝙ afflictio in prosperis proximi, pro quanto aliquis tristatur de eis secundum quod habent quandam gloriam est ipsa inuidia: ipsa vero afflictio in prosperis secundū quòd prospera proximi eueniunt contra conatum inuidentis, dicitur filia inuidiæ.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum iræ, quæ est vitium capitale, conuenienter assignentur sex filiæ.

D. Tho. 1. 2. q. 46. art. 1.

TErtio quæritur. Vtrum irę, quæ est vitium capitale conuenienter assignentur sex filiæ, quæ sunt rixa, humor mentis, coutumelia, clamor, indignatio, & blasphemia.

1 Primo arguitur, quòd ira non sit peccatum, quia passionibus non demeremur, sicut nec vituperamur, vt dicitur in iij. ethycor.

cor. sed ira est passio quædam, igitur.

2 Secundo arg. Super illud Prouerbior. Vir iracundus prouocat rixas. Dicit gl. Ianua est omnium vitiorum iracundia, qua clausa, virtutibus intrinsecus, dabitur quies: & qua aperta ad omne facinus armabitur animus. Sed nullum vitium capitale est principium omnium peccatorũ: sed quorundam determinate: ergo ira non est vitium capitale.

3 Tertio arguitur. Blasphemia ponitur ab Isidoro filia superbiæ: ergo non est filia iræ.

4 Quarto arguitur. Odium orit̃ ex ira, vt dicit Aug. in regula. ergo debet numerari inter filias iræ. Cõtra est Gregor. ponẽs ira vitium capitale, & sibi assignãs sex prædictas filias. Primo notãdũ, ꝙ circa passiones animæ, dupliciter contingit malũ. Vno modo ex ipsa ratione passionis, quę cõsideratur ex obiecto, sicut inuidia, ſm suã speciẽ est mala, est enim tristitia de bono aliorum, quod ſm se rationi impugnat, & ideo inuidia mox nominata sonat aliquid mali. vt dicit philosophus. Hoc autẽ non cõuenit irę, quæ est appetitus vindictæ. Vindicta enim potest & bene & male appeti. Alio modo inuenitur malum in passione, secundum suam quantitatem: puta ratione superabundantiæ, vel defectus: & sic malum inuenitur in ira qñ aliquis irascitur plus vel minus, præter rectam rationem. Cũ autem irascitur secundum rectã rationẽ, tunc irasci est laudabile: puta si quis vindictã appetit ſm ordinẽ rationis, talis ira est laudabilis, & vocatur ira per zelũ.

Gregor. 31. moral.

2. Ethi.

Si vero aliquis appetat vindictã fieri de eo, qui non meruit, vel vltra quam meruit, vel etiã non secundum legitimum ordinem, vel non propter debitum finem qui est cõseruatio iustitiæ, & correctio culpæ: aut etiam si appetendo iustam vindictam legitimo modo, & propter debitum finem fieri mouetur aliquis immoderate in animo, aut etiã exterius, talis ira est viciosa, & vocatur ira per vitium. Secundo notandum, ꝙ motus iræ potest esse inordinatus dupliciter. Vno modo ex parte appetibilis: vtpote cum quis appetit iniustã vindictã, vel iniusto ordine, vel propter indebitum finem: & sic ira est peccatũ mortale, quia contrariatur iustitię, & charitati: põt tamen contingere, ꝙ talis appetitus vindictæ sit peccatũ veniale propter imperfectionem actus, quæ quidẽ imperfectio attenditur, vel ex parte appetentis: puta cũ motus iræ præuenit iudiciũ rationis, vel ex parte appetibilis: puta cum quis appetit in aliquo modico se vindicare, quod nihil est reputandum, ita quòd etiam si actualiter inferatur, nõ esset peccatum mortale: puta si quis parum trahat aliquem puerum per aurem, vel per capillos aut aliquid huiusmodi. Alio modo potest esse motus iræ inordinatus ex modo irascendi, quia scilicet nimis ardenter irascitur interius, vel nimis manifestat iram suam exterius: & sic ira secundum se non habet rationem peccati mortalis. Potest tamen contingere, quòd sit peccatum mortale: puta si quis ex vehementia iræ excidat a dilectione

Dei,

Dei, vel proximi. Tertio notandum, quod ira hoc habet, quod ex ea multa vitia nata sunt oriri duplici ratione. Primo ratione appetibilis inquantum vindicta appetitur sub ratione iusti, & honesti quod sua dignitate allicit. Alio modo ex suo impetu quo precipitant mentem ad multa inordinata per agenda. Vnde patet, quod ira est vitium capitale. Potest autem huiusmodi ira tripliciter considerari. Vno modo, secundum quod est in corde: & sic ex ea nascuntur duo vitia. Primum est indignatio, inquantum quis reputat, eum contra quem irascitur indignum esse, vt sibi tale quid fecerit. Aliud est tumor mentis, inquantum quis animum suum implet diuersis cogitationibus excogitando diuersas vias vindictæ. Secundo modo consideratur ira, secundũ ꝙ est in ore, & sic ex ira duplex vitium procedit. Primum dicitur clamor inquantum aliquis inordinate, & confuse loquendo, iram suam demonstrat. Aliud autem vitium est secũdum, ꝙ quis prorũpit in verba iniuriosa, quæ quidem si sint cõtra proximum vitium, illud dicitur cõtumelia. Si vero sint contra Deum dicit blasphemia, quæ opponitur confessioni fidei, & importat derogationem alicuius pertinentis ad diuinam maiestatem, puta cũ quis vel negat aliquid de Deo, quod ei conuenit, vel de Deo asserit, quod ei non conuenit, vel alteri attribuit, quod soli Deo conuenit, si autem hoc fiat secũdum opinionem intellectus tantum, aut etiam cum quadam affectus detestatione dicitur blasphemia cordis. Si autẽ exterius procedat per locutionem omnis blasphemia. Tertio modo considerat ira ẽm ꝙ procedit vsq; in factum, & sic ex ira oriuntur rixe, per quas intelliguntur omnia nocumenta, quæ facto proximis inferuntur ex ira.

His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Ira prout dicitur appetitus inordinatus vindictæ, quandoque est peccatum mortale, & quandoq; veniale, patet ex secundo notabili. 1.

Secunda conclusio. Ira est peccatum capitale, patet ex tertio notabili. Con. 2.

Tertia conclu. Conuenienter assignant sex filię irę, patet ibidem. Ad primum argum. dicendum, ꝙ ibi philosophus loquitur de passionibus ẽm absolutam rationem passionis, & non secundum ꝙ a ratione regulantur vel regulam transgrediuntur. Ad secundum arg. dicendum, ꝙ ira dicitur ianua omnium vitiorum ꝑ accidens, scilicet remouendo ꝓhibens inquantum impedit iudicium rationis per quod homo retrahitur a malis: directe autem, & quasi per se est causa aliquorum specialium peccatorũ, quæ dicuntur filiæ eius. Ad tertium argum. dicendum, ꝙ blasphemia in quã quis prorumpit mente deliberata procedit ex superbia hominis contra Deum se erigẽtis. Blasphemia vero in quam quis prorumpit ex commotione animi procedit ex ira. Ad quartum argu. dicendum, quod odium, & si aliquando nascatur ex ira, habet tamen aliquam priorem causam ex qua directius oritur, scilicet tristitia. Con. 3.

Vtrum Accidia sit peccatum mortale.

Diuus Thomas 2. 2. quæst. 35. art. 1. 2. 3. 4.

QVAESTIO QVARTA.

QVarto quæritur. Vtrũ accidia sit peccatũ mortale capitale, cui cõuenienter assignantur sex filiæ, quæ sunt malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta: vagatio mẽtis circa illicita.

1 Primo argu. ꝙ accidia non sit peccatum, quia accidia est quædam passio: est enim species tristitiæ: vt dicit Damascenus.

2 Secundo arg. Accidia inuenitur in viris perfectis. Dicit enim Cassianus lib. de institutis cęnobiorum, ꝙ accidia est solitariis magis experta, & in heremo cõmorantibus infestior hostis, ac frequens, ergo non est peccatum mortale.

3 Tertio arguitur. Malitia est genus ad omnia vitia, & similiter vagatio mentis circa illicita in omnibus vitiis inuenitur. Torpor autem circa præcepta idem videtur esse, quòd accidia, ergo huiusmodi nõ sunt filiæ accidiæ. Contra est Greg. ponens accidiã esse vitiũ capitale & habere prædictas filias. Primo notandum, ꝙ accidia, vt hic sumitur, nominat tristitiam, siue fastidium spiritualis boni: & ideo directe repugnat effectui charitatis, qui est gaudere de spirituali bono. Vnde patet, ꝙ accidia secundum suum genus est peccatum mortale. Est tamen considerandum sicut etiam ante dictum est ꝙ peccata, quæ secundum suum genus sunt mortalia, non sunt mortalia, nisi quando suam perfectionem consequuntur. Est autẽ consummatio peccati in cõsensu rationis, vnde si desit consensus rationis, tunc propter imperfectionem actus peccatum est veniale. Est ergo regula generalis: ꝙ in quocũque genere peccati motus inordinati motus absque consensu rationis expresso, aut interpretatiuo non potest habere rationem peccati mortalis, motus ergo accidiæ quando est propter repugnantiam carnis ad spiritũ, si ratio sibi non cõsentit, est peccatum veniale, immo si ratio uiriliter detestetur, nullum pœnitus est peccatum: sed materia exercendæ virtutis, quod etiam est intelligendum in omni genere peccati. Si vero motus accidię habeat consensum rationis, ita quòd voluntas deliberate fugiat & horreat, & quasi detestetur bonum diuinum, & spirituale carne omnino contra spiritũ præualeute, tũc manifestum est, quòd accidia est peccatum mortale. Secundo notandum, quod sicut prædictum est inuidia quæ est tristitia de bono proximi est vitium capitale, eo quod ex inuidia homo impellitur ad aliqua facienda, vt fugiat tristitiam, vel vt tristitiæ satisfaciat, & sic eadem ratione accidia, quæ est tristitia de bono diuino, ponitur vitium capitale, cui Gregorius assignat sex prædictas filias. Quia enim, vt dicit philosophus octauo ethycorum, nullus potest diu absque delectatione manere cum tristitia. ideo

ideo ex tristitia cõtingit aliquid dupliciter oriri. Vno modo, vt homo recedat a contristantibus. Alio modo, vt transeat ad delectantia, sic enim illi qui non possunt gaudere spiritualibus delectationibus se transferunt ad corporales: vt dicit phil. In fuga autem tristitiæ primo fugit homo contristantia, & secundo etiã impugnat ea, quę tristitiã ingerũt: spiritualia autem bona, de quibus accidia tristatur sunt finis, & id quod est ad finem: fuga autem finis fit per desperationem: fuga vero eorum, quæ sunt ad finem, quantum ad ardua, quæ sub sunt consiliis fit per pusillanimitatem. quantum vero ad ea, quæ pertinent ad communem iustitiam fit per torporem circa præcepta. Impugnatio autem bonorum spiritualium contristantiũ, quandoq; quidem est contra homines, qui ad bona spiritualia inducunt, & hęc dicitur rancor. Quandoque est contra ipsa spiritualia bona, quæ detestatur aliquis, & hæc proprie est malitia. Inquantum vero propter tristitiam aliquis se transfert ad delectabilia exteriora, ponitur filia accidiæ euagatio circa illicita. patet itaque, quòd malitia hic non sumitur secundum quòd est genus omnium vitiorum: neque etiam rancor accipitur hic communiter pro odio; sed pro quadam indignatione contra eum, qui ad spiritualia bona inducit, neque etiam hic accipitur vagatio mentis circa illicita, prout generaliter reperitur in omni peccato: sed modo, quo dictum est ex his, patet respõsio ad tertium argumentum.

8. Ethi.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Accidia ex genere suo est peccatũ mortale capitale cui cõueniẽter assignãtur sex rami, siue filię: patet ex dictis tam in primo, q̃ in secundo notabil.

Ad primum argu. dicendum, quòd consequentia non valet, quia licet passio secundum se nõ habeat rationem peccati, tamen in passione immoderata, materialiter consistit peccatum pro quanto voluntas debet moderari, siue regulare talem passionẽ, & tamen non regulat.

Ad secundum arg. patet respõsio ex primo notabili.

Ad tertium argum. ex tertio.

Vtrum Auaritia sit peccatum mortale.

Tho. 1. 2. q. 118. ar. 1. & 8.

QVAESTIO V.

QVinto quæritur. Vtrum auaritia sit peccatum mortale capitale, cui conuenienter assignantur septem filiæ, scilicet proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo, violentia, & contra misericordiam obduratio.

Primo argument. quòd auaritia non sit peccatum, quia quæ naturaliter aduenjunt, non sunt peccata, sed auaritia naturaliter cõsequitur senectutem, & quemlibet defectum, vt dicit philosophus. igitur. 1

Secundo argumentum, quòd auaritia non sit peccatum capitale: vitia enim capitalia, vt supra dictum est habent fines principales ad quos ordinãtur fines aliorum vitiorum, sed hoc non competit auaritię, quia diuitiæ quas auaritia appetit, non habent 2

bent ratione finis, vt dicitur primo ethi. igitur. Tertio ar. Auaritia opponitur liberalitati. proditio aut fraus, & fallacia opponuntur iustitię. ergo non pertinent ad auaritiam. Quarto ar. Isidorus ponit nouem filias auaritiæ, quæ sunt mendaciũ, fraus, furtum, periurium, turpis lucri appetitus, falsa testimonia, violentia, inhumanitas, rapacitas. ergo prædicta assignatio non est conueniens. Contra est Grego. moralium. Primo notandum, quòd ea, quæ sunt ad finem necesse est commensurari fini, sicut medicinam sanitati, vt patet per philosophũ primo Politicorum bona autem exteriora habent rationem vtilium ad fine, ideo non sunt optanda, nisi secundum mensuram prout videlicet sunt necessaria ad vitam. Dũ ergo aliquis immoderatæ vult ea acquirere vel retinere peccat quod pertinet ad rationem auaritię, quæ diffinitur esse immoderatus appetitus habendi. Et si sumatur generaliter auaritia nõ solum est pecuniæ, sed etiã scientiæ & altitudinis, vt dicit Greg. in quadam omelia. & secundum hoc non est speciale peccatum. Si vero sumatur specialiter pro immoderato appetitu habendi vel retinendi possessiones, quæ nomine pecunię communiter designantur, sic auaritia est speciale peccatum. Secundo notandum, quòd auaritia specialiter sumpta dupliciter dicitur. Vno modo prout dicit immoderantiam immediatę circa acceptionem, & conseruationem diuitiarum inquantum scilicet aliquis accipit, vel retinet vltra debitum, & sic opponitur iustitiæ, & hoc modo ex genere suo est peccatum mortalem. Alio modo prout nominat immoderantiã circa interiores affectiones diuitiarum, puta cũ quis nimis amat vel desiderat diuitias, aut nimis delectatur in eis. etiam si nolit rapere aliena, & hoc modo auaritia opponitur liberalitati. & si tantum excrescat, ꝙ preferatur charitati Dei, vel proximi est peccatũ mortale. alias autem est peccatum veniale. Tertio notandum, quòd ex auaritia nata sunt oriri multa vitia secundum rationem finis. Diuitiæ enim quas appetit auaritia maxime promittunt sufficientiam, vt dicit Boetius iij. de cõsolatione cuius ratio est, quia sicut dicit philosophus. quinto Ethicorũ. Denario vtimur quasi fideiussore ad habenda omnia. Et sapiens dicit, quòd pecuniæ obediunt omnia. ideo auaritia est vitium capitale ex quo oriũtur supradictæ septem filię, quia auaritia, quę ẽ superfluus amor habendi diuitias in duobus excedit. Primo in retinendo, & sic ex ea oritur obduratio cordis contra misericordiam, quia scilicet cor auari, misericordia nõ emollitur, vt de suis diuitiis subueniat miseris. Secundo superabundat in accipiendo, & secundum hoc auaritia potest considerari dupliciter. Vno modo secũdum, quòd est in affectu. & sic ex ea oritur inquietudo inquantum homini ingerit sollicitudinem & curas superfluas. Auarus enim non impletur pecunia, vt dicit Ecclesiastes. Alio modo considerari in effęctu, & sic

Grε. 36.

Eccl. 5.

sic in accipiendo ultra debitum quandoque utitur vi, quod pertinet ad uiolentiam, quandoq; autem de dolo, quæ si fiat in verbo sic erit fallacia quantum ad simplex uerbũ. periurium aũt si addatur confirmatio iuri. Si autem dolus committitur in opere, sic quantum ad res erit fraus, quantum aũt ad personas proditio, ut patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Christum.

Con.1. His præmissis ponenda est talis conclusio. Auaritia est peccatum capitale cui cõuenienter assignantur septẽ prędictę filiæ, vt patet ex tertio notabili.

Ad primum arg. dicendum. ꝙ naturales inclinationes sunt regulandæ, ſm rationem, & ideo quãuis senes pp naturæ defectũ auidius rerum temporalium requirãt subsidia, sicut & oĩs indigens quęrit suæ indigentiæ supplementũ non tñ a peccato excusanẽ si ĩmoderatæ diuitias amẽt.

Ad secundũ arg. dicendum, ꝙ licet pecunia ordinetur ad finẽ, & habeat rationem medii, & vtilis, quia tñ uirtute ipsius conquiri pñt oĩa sensibilia, ideo specialẽ rationem appetibilitatis hẽt, & ſm hoc habet quodammodo rationem finis.

Ad tertium arg. dicendum. ꝙ non oportet filias alicuius uitii capitalis ad idẽ genus vitii pertinere, quia ad finẽ vnius vitii possunt ordinari ẽt peccata alterius generis. Aliud.n. est peccatũ habere filias, & habere species.

Ad quartum arg. dicendum, ꝙ illa nouem reducuntur ad ista septem. Nã mendaciũ falsum testimoniũ continentur sub fallacia, & furtum sub fraude. appetitus autẽ turpis lucri pertinet ad inquietudinem, rapacitas ad violẽtiam, & inhumanitas ad obdurationem contra misericordiam.

Vtrum gula sit peccatum mortale.

Th.2.2.q.148.ar.1.2.3.4.5.6.

QVÆSTIO VI.

SExto queritur. Vtrum gula sit peccatum mortale capitale. Cũ cõuenienter assignenẽ quinque aliæ, s. inepta lętitia: scurrilitas, immunditia, multiloquium, ebetudo mentis, circa spiritualium intelligentiam. Primo arg: ꝙ gula non sit peccatum mortale, quia oẽ peccatum mortale cõtrariatur alicui præcepto decalogi, & charitati, quod de gula non videtur. Secundo argu. quòd non sit vitium capitale, quia videtur esse minimum peccatorum, ſm genus suum, vtpote plus appropinquans ad id, quod est secundum naturam. igitur. Tertio arg. Inepta lætitia concomitatur oẽ peccatum, ergo non conuenienter ponitur filia gulæ. Cõtra est Gregor. 31. moralium. Primo notandum ꝙ gula nominat appetitum inordinatum edendi; & bibendi. Potest esse autem ille appetitus inordinatus dupliciter. Vno modo per carentiam ordinis debiti circa finem vltimum, quia uidelicet ab eo auertit: puta cum quis delectationi gulę inhęret tanꝗ fini, & eam præfert diuinæ dilectioni, & sic est peccatum mortale. Vnde etiam ille peccat mortaliter, qui scienter vult se inebriare, quia per ebrietatem

tatem tollitur vſus rationis, qui neceſſarius eſt ad peccata declinanda, & opera uirtutum exercenda. Alio modo poteſt eſſe talis appetitus inordinatus, per carentiam ordinis in modo appetendi tantum, puta, cum quis nimis ardenter concupiſcit delectationem ciborum, aut etiam aliquem exceſſum ſic tamen, quòd propter hoc nihil agere vellet contra legem Dei: tunc eſt peccatum ueniale. Et ibi aduertendum eſt, quòd vitium gulæ non conſiſtit in ſubſtantia cibi, & potus, ſed in concupiſcentia immoderata, & non regulata ratione: ideo ſi quis excedat in quantitate cibi non propter cibi concupiſcentiam, ſed æſtimans id ſibi neceſſarium eſſe hoc non pertinet ad gulam, ſed ad aliquam imperitiam. Secundo notandum, quòd ex gula multa ſolent oriri vitia ex eo, ꝙ finis eius eſt multũ appetibilis ex eo, quòd cibus eſt ordinatus ad cõſeruationem vitę. gula tamen magis eſt circa delectationes cibi, ꝗ circa cibos, ut dictum eſt. ideo inter filias gulæ pònuntur illa via, quę ex immoderata delectatione cibi, & potus, vt plurimum conſequuntur, quę quidem uitia poſſunt accipi, uel ex parte animæ, uel ex parte corporis. Ex parte autem animę quadrupliciter. Primo quantum ad rationem, cuius acies per gulam ebetatu: & ſic ponitur filia gulę ebetudo ſenſus, circa intelligentiã propter fumoſitates ciborum perturbantium caput. Secũdo ꝗtum ad appetitum, qui per gulã deordinatur quaſi ſopito rationis gubernaculo, & quantum ad hoc ponitur inepta lætitia, omnes.n. aliæ inordinatę paſſiones ad lætitiam & triſtitiam ordinantur. vt habetur. Tertio quã tum ad inordinatum verbum: & ſic ponitur multiloquiũ. Quarto quantum ad inordinatũ actũ, & ſic ponitur ſcurrilitas, ideſt modus, ſiue geſtus exterior incompoſitus. Ex parte aũt corporis ponitur immunditia, quę attenditur, ſm inordinatam emiſſionẽ quarumcũque ſuperfluitatũ. *1. Ethi.*

Con. 1. His præmiſſis ponenda eſt talis cõcluſio. Gula eſt peccatũ capitale, & ſibi cõueniẽter aſſignã tur ꝑdictę filię. patet ex dictis.

Ad primum arg. diecẽdum, ꝙ gula eſt peccatum mortale inquã tum auertit a Deo, & ita repugnat ꝓcepto diuinæ dilectionis.

Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ non oportet vitium capitale habere maximam grauitatem, ſed ſufficit, ꝙ habeat finem maximę appetibilem: finis autem ut hic loquimur attenditur in peccato ex parte conuerſionis. grauitas autem principalius attenditur ex parte auerſionis.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ lætitia de actu, vel ſine peccati concomitatur, aut conſequitur omne peccatum maximæ quando procedit ex habitu: ſed lętitia uaga incompoſita, quæ hic dicit inepta præcipuè oritur ex gula.

Vtrum luxuria ſit peccatum capitale.

Diuus Thom. 2.2.q.153.art.1.2.3.4.

QVÆSTIO VII.

SEptimo quæritur. Vtrum luxuria sit peccatū capitale cuius conuenienter assignanť octo filię,s.cęcitas mentis: inconsideratio. Pręcipitatio,inconstantia, amor sui,odiū Dei,affectus pręsentis sæculi: horror vel desperatio futuri.

1 Primo argu.ꝙ luxuria non sit peccatū,quia quilibet pōt licitæ vti vtlibet eo,quod suum est: sed in actu luxurię homo vtitur eo, quod suum est.igitur.

2 Secundo arguitur. Luxuria causatur ex desperatione.secundum illud ad Eph.4. Qui desperantes seipsos tradunt impudicitiæ, sed desperatio non est vitium capitale,ergo multominus luxuria.

3 Tertio ar. Amor sui est principiū omnis peccati, ut patet per Aug. de ciuitate Dei ergo nō est filia luxuriæ. Cōtra est Grèg.21. moraliū. Primo notādum, quòd finis luxurię proprię dictæ, vt hic sumitur,videlicet pro appetitu immoderato venereorum est delectatio ipsorū venereorum, quę est maxima & maximè appetibilis,secundū appetitum sensitiuū. Tū propter eius uehemētiā:tū propter connaturalitatem huiusmodi concupiscentię. ideo manifestū est, ꝙ luxuria est vitiū capitale ex quo multa vitia oriuntur pro quanto videlicet ꝑ luxuriam deordinantur vires superiores.s.ratio & voluntas per hoc, quòd uoluntas nimis condescendit appetitui sensitiuo uehementer intendenti obiecto delectabili. Sunt aūt quatuor actus rationis in agendis. Primus est intelligentia finis, quę impeditur ꝑ luxuriā secundū illud Dan. Species decepit te, & concupiscētia subuertit cor tuū. Et ꝶm hoc ponitur cęcitas mentis. Secūdus est consiliū de agendis ꝑꝑ finē, quod ēt impeditur per concupiscentiā luxuriæ. Vnde Terentius dicit, de amore libidinoso, quę res in se,neq; consiliū, neq; modum hēt. Et quantū ad hoc ponitur præcipitatio q̄ nominat subtractionē consilii. Tertius actus est iudiciū de agendis,quod etiā impeditur ꝑ luxuriā iuxta illud, quod dicitur Dan.de senibus impudicis. auertunt sensū, vt non recordarentur iudiciorū iustorū. & quantū ad hoc ponitur inconsideratio. Quartus est pręceptū rationis de agendo, quod ēt impeditur per luxuriā, q̄ ex suo impetu retrahit hoīem ne exequatur illud, ꝙ decreuit esse faciendū,& q̄tū ad hoc ponitur inconstantia mentis. Ex parte aūt voluntatis consequitur duplex actus inordinatus. vnus est appetitus finis,& quātū ad hoc poniť amor sui inquantū, scilicet tendit ad propriā delectationē, & per oppositū ponitur odiū Dei inquantū, scilicet ipse Deus prohibe talem delectationū. Alius aūt est appetitus eorū, quę sunt ad finē;& quantum ad hoc ponitur affectus præsentis seculi in quo vult aliquis frui uoluptate, & per oppositum ponitur desperatio futuri seculi,quia dum quis adheret carnalibus delectationibus non curat peruenire ad spirituales, sed fastidit eas. Secundo notandū,quòd in decretis trigesimosexto,quęstione prima assignātur sex species luxuriæ,scilicet fornicatio simplex, quæ videlicet

Aug.14 | Dan.13 | Dan.13

delicet est soluti cũ soluta: adulterium in quo uiolatur lex matrimonii: incestus, qui est concubitus consanguineorum, uel affinium: raptus quãdo uidelicet rapitur mulier per violentiã, quę potest quandoque inferri tã mulieri, q̃ eius patri uel marito. quãdoque vero sit talis violentia patri tantũ uel marito ipsa muliere consentiente. Stuprũ, quod est illicita defloratio virginis, sub cura parentum existẽtis, per quã deflorationẽ ponitur in uia meretricandi. Et uitium contra naturam in quo homo transgreditur circa vsum venereum illud, quod est secundum naturam determinatum. Vnde inter omnes species luxuriæ hoc est vitium grauissimum. Fornicatio autem simplex habet minorem grauitatẽ inter omnes luxuriæ species, & tamen certum est, ꝙ ipsa est peccatum mortale cum excludat a regno Dei: vt patet per apostolum. Vbi præmissa fornicatione cum quibusdã aliis uitiis subdit. qui talia agunt regnum Dei non possidebunt. Et primo ad Corinth. Sic dicit, neque fornicarii, neque idolis seruientes regnũ Dei possidebunt: & ad Eph. Omnis fornicator aut immundus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Vnde etiã dicit beatus Tho. vbi etiam tractantur omnia, quæ supra dicta sunt de capitalibus vitiis, & earũ filiabus, quod fornicatio simplex, quæ est contra bonum prolis nasciturae est grauius peccatum, secundum suam speciem, q̃ illa, quæ sunt contra bona exteriora cuiusmodi sunt furtum & rapina. Et tñ minus graue, quàm

1 ad Corin. 6.
Eph. 5.
Tho. in 2.2.

illa peccata, quę sunt directę cõtra Deum, & q̃ peccatum, quod est contra uitam hominis iam nati, s. homicidium.

His præmissis ponenda est talis conclusio. Luxuria ex vitium capitale cui cõuenienter assignãtur octo filię, & sex species. patet ex dictis. Est autẽ aduertendum circa species luxuriæ, ꝙ sacrilegium quãque numeratur inter ipsas, & dr̃ esse sacrilegiũ luxuria, per quã uiolatur obseruantia castitatis ad cultum Dei dedicatæ. Con. 1.

Ad primũ arg. dicẽdum, ꝙ ex eo, ꝙ quis inordinatę suo corpore utitur per luxuriam, iniuriam facit dño, qui est principalis dominus corporis nostri.

Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ aliqui abstinent a delectationibus luxurię pręcipuè propter spẽ futuræ glorię, quã desperatio substrahit, & iõ desperatio dr̃ causare luxuriã ad modũ remouentis prohibens, & non ẽm rationem, aut modum causæ finalis, quod requiritur ad vitium capitale.

Ad tertium argumentum dicendum, ꝙ amor sui quãtum ad quęcunque bona, quę sibi quis appetit est cõe principium omniũ peccatorum, sed quantum ad appetitum eorum, quæ sunt incentiua carnalis delectationis ponitur amor sui filia luxuriæ.

Vtrum infidelitas sit maximum omnium peccatorum.

D. Thom. 2. 2. quæst. 10. ar. 3.

CIrca tertium superius in hac tertia parte propositum, ubi videlicet est facienda specialior con-

cōsideratio aliquorū peccatorū, quorū videlicet non habetur sufficiēs determinatio ex predictis & magis necessaria videtur eorum amplior declaratio. Primo quæritur de infidelitate. An sit grauissimum peccatorum.

1 Primo arguitur, ꝙ non sit peccatū: nullus enim peccat in eo, quod vitare non potest, sed non est in potestate hominis vitare *Rom.11* infidelitas. Vnde dr̄ ad Rom.11. quomodo credent qui nō audierunt? quomodo autē audient sine prædicante?

2 Secundo arguitur. Omne peccatum est in voluntate secundū *Aug. in li. de duabus animabus.* Augustinū. Sed infidelitas est in intellectu quemadmodum & fines, cui opponitur, & non in voluntate, igitur.

3 Tertio arg. ꝙ infidelitas non sit maximū peccatorum, quia infidelitas diminuit peccatum. Di *1.Ti.1.* cit enim Apostolus ad Tim. Fui blasphemus & persecutor, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans, hæc feci in incredulitate mea.

4 Quarto arguitur. Maior pœna debetur fidelibus peccantibus, q̄ infidelibus, ſm illud ad Heb. 10. quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo santificatus est igitur. Contra. Augu. exponens illud Ioannis. Si non venissē, & locutus eis non fuissem peccatum non haberēt. Magnum inquit quoddā peccatum sub generali nomine vult intelligi, scilicet peccatū infidelitatis. Primo notandum, ꝙ infi*22.q.10 art.3.* delitas potest dupliciter accipi, vt dicit Thom. Vno modo secūdū puram negationē, quia scilicet aliquis nō habet fidem eo, ꝙ nihil audiuit de fide. Alio modo secundum contrarietatem ad fidem, quia scilicet aliquis contemnit fidē, vel ei repugnat. Primo modo infidelitas non habet rationē peccati, sed pœnę inquātum talis ignorantia diuinorū ex peccato primi parētis est consecuta. qui autem sic sunt infideles damnatur non propter infidelitatis peccatum, sed propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt. Infidelitas vero secūdo modo dicta peccatū est, & orit̄ ex superbia, & inani gloria inquantum, videlicet homo nō vult intellectum suū subijcere regulis fidei, & sano intellectui patrū. Secundo notandū, ꝙ peccatū infidelitatis, pōt cōtingere dupliciter. Vno modo, quia aliquis renititur fidei iā susceptę. Et hoc dupliciter. Vel in figura, & sic est infidelitas Iudęorū. Vel in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas hęreticorum & apostatando a fide. a'io modo nondum suscepte, vt infidelitas paganorum. Hæresis enim pertinet ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogmata corrumpunt. Apostasia autem simpliciter, & absolutæ dicta est infidelitas, per quam aliquis discedit a fide. Tertio notandum, quòd omne peccatū formaliter consistit in auersione a Deo. Vnde tanto peccatum grauius est, quanto per ipsum magis separatur homo a Deo. Per infidelitatem autem maxime elongatur bono a Deo quia veram Dei cognitionem non habet, nec potest esse, ꝙ

quan-

quantum ad aliquid cognoscat Deum, qui aliquam falsam opinionem de ipso habet, quia id quod ipse opinatur, nō est Deus. Vnde manifestū est, ꝙ peccatū infidelitatis grauius est, quàm quęcunq; peccata, quę contingūt in peruersitate morū. Secus aūt est de peccatis, quæ opponūtur alijs virtutib. theologicis.s. de desperatione, & odio Dei, de quibus postea dr̄. His præmissis ponēda est talis conclusio. Infidelitas, quę importat contrarietatē ad fidē est grauius peccatū, q̄ quęcunq; peccata opposita virtutibus moralibus: patet ex dictis. Ad primū ar. patet solutio ex primo notabili. Ad secundū arg. dicendum, ꝙ licet oē peccatum quantū ad formale sit in voluntate, non tñ quātum ad materiale remotum, cuiusmodi est actus infidelitatis, qui ex hoc ē culpabilis, quia imperatur a voluntate. Ad tertium arg. dicendum, ꝙ in infidelitate duo sunt consideranda, videlicet reuisus ad ea, quæ sunt fidei, & ignorantia adiuncta. Ex parte primi habet rōnem grauissimi peccati. Ex parte autē secundi habet aliquam rationē excusationis, maxime qn̄ quis ex malitia nō peccat, sicut fuit in Apostolo. Ad quartum arg. dicēdum, ꝙ infidelis pro peccato infidelitatis grauius punitur, q̄ quicunq; alius ꝓ alio peccato virtutibus moralibus opposito: sed pro eodem peccato commisso a fideli, & infideli cęteris paribus grauius punitur, & grauius peccat fidelis, quàm infidelis. Tum propter notitiam veritatis, quæ reddit eum inexcusabilem. Tum etiam propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus contumeliam facit in peccando.

Utrum desperatio sit grauissimum peccatum.

Tho.2.2.q.20.ar.1.& 3.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur de desperatione. Vtrum sit grauissimum peccatorum?

Primo ar. ꝙ nō sit peccatum, quia in omni peccato est cōuersio ad bonū cōmutabile, & auersio a bono incōmutabili, vt dicit Aug. lib. de libe. arb. sed desperatio non habet conuersionem ad bonum commutabile. 1

Secundo arg. In dānatis est desperatio continua: ergo si desperatio sit peccatū, sequitur, ꝙ cōtinue peccant, & cū crescēte peccato, crescere debeat pœna: sequeretur, ꝙ eorū pœna cōtinuę aggrauaretur, quod est falsum. 2

Tertio arg. ꝙ desperatio non sit grauissimum pcm̄, quia maiori bono, maius malum opponitur, vt patet per philoso. 8. ethic, sed charitas est maius bonum spe, ergo odium Dei est maius peccatum, quàm desperatio. 3

Contra. Peccatum insanabile videtur esse grauissimum ſm illud. Hier. 30. Insanabilis fractura tua pessima plaga tua, sed peccatum desperationis est insanabile secundum illud, Hiere. 15. Plaga mea desperabilis tenuit curari. igitur. Primo notandum ꝙ secundum philos. in 6. ethicorum. Illud quod est in intellectu affirmatio, vel negatio, est in

appetitu prosecutio vel fuga, & quod est in intellectu verũ, vel falsum est in appetitu bonũ, vel malum, & ideo motus appetitiuus conformiter se habens intellectui falso est secundum se malus: falsa autem opinio est, quod peccatori pœnitenti veniã deneget Deus. Vnde patet quòd motus desperationis est vitiosus. Nõ est tamẽ intelligẽdũ ꝑ prædicta, quod desperatio semper præsupponat infidelitatẽ, immo desperans potest quandoque habere rectã fidem in vniuersali, sicut enim ille qui fornicatur eligendo fornicationem, vt bonum sibi, vt tunc licet habeat existimationẽ corruptam in particulari, tñ retinet in vniuersali existimationem veram secundum fidem, scilicet, quod fornicatio sit peccatum mortale, ita simul aliquis retinens in vniuersali illam veram existimationem fidei, quod peccata remittuntur cuilibet vere pœnitẽti potest pati motum desperationis, quasi sibi in tali statu existenti non sit sperandum de venia corrupta existimatione eius circa particulare. Secundo notandum, quod, vt dicit Tho. in secunda secundæ. Peccata, quæ opponuntur virtutibus theologicis, sunt secũdum genus suum alijs peccatis grauiora, eo quod directius, & magis auertunt a Deo, in quo consistit ratio prauitatis virtutibus autem theologicis opponuntur infidelitas, desperatio, & odium Dei. Si autem odium Dei, & infidelitas comparentur desperationi, inueniuntur secundum se, idest secundum rationẽ propriæ speciei grauiora. Infidelitas ei prouenit ex hoc, quòd homo Dei veritatem non credit. Odium vero Dei ex eo, ꝙ voluntas hominis diuinã bonitatẽ detestatur. Desperatio vero ex hoc, ꝙ homo nõ sperat se Dei bonitatẽ participare. Ex quo patet, ꝙ infidelitas, & odium Dei sunt cõtra Deũ, secũdum, quòd in se est: desperatio verò secundum, quod eius bonum participatur a nobis. Si uero comparetur desperatio ad alia duo ex parte nostra, sic desperatio est periculosior, quia per spem reuocamur a malo: ideo sublata spe irrefrenate labuntur homines in vitia. Vnde super illud Prouerbiorum. Si desperaueris lapsus in die angustię, minuetur fortitudo tua. Dicit glo. Nihil est execrabilius desperatione. Et Isid. di. li. de sum. bono. Perpetrare flagitium aliquod mors ẽ animę, sed desperare, est descẽdere in infernum. His premissis, ponenda est talis conclusio. Desperatio est peccatum grauissimum, periculosissimum, & insanabilissimum ex parte peccantis, patet ex dictis. Ad primum argumentum dicendum, quod in peccatis oppositis virtutibus theologicis peccans primo, & principaliter se auertit a Deo: ex consequenti autem se conuertit ad bonum commutabile. In alijs autem peccatis primo, & principaliter vult se conuertere ad bonum commutabile. Ex consequenti autem recedit ab incõmutabili bono. Non enim qui fornicatur intendit a Deo recedere, sed carnali delectationi inhærere. Ad secundum argu. dicendum, quòd desparatio in

in dānatis nō imputatur ad culpam, quia impossibilis est eis reditus ad gratiam, quēadmodum si quis in statu viæ desperat de aliquo, quòd non est natus adipisci non est peccatum desperatio, ergo damnatorum non est peccatum: sed pars damnationis ipsorum. Ad tertium arg. patet responsio ex secundo notabili.

Vtrum odium Dei sit maximum peccatorum.

Diuus Thomas 2.2.q.34.art.2.

QVAESTIO TERTIA.

TErtio quęritur de odio Dei. Vtrum sit simpliciter maximum peccatorum. Arguitur, ꝙ non, quia grauissimū peccatum est peccatū in Spiritusſ. quod est irremissibile, vt dicitur Mat. 12. *Mat.12* sed odiū Dei nō cōputatur inter peccata in spūm sanctū. igitur. Secūdo arg. Infidelitas plus elongat a Deo cū auferat cognitionē Dei, quàm odiū Dei, quod præsupponit eius cognitionē. Contra. Optimo opponitur pessimū. *Ethico. lib.8.* vt patet ꝑ philosophū, sed odiū Dei opponitur dilectioni Dei, in qua consistit optimū hominis. igitur. Notandum, ꝙ Deus cum per essentiā suā sit ipsa bonitas, non potest in se odio haberi, vt conuenientius, & verisimilius tenetur: sed potest odio haberi ratione aliquorū effectuum suorum qui repugnant inordinate voluntati cuiusmodi sunt inflictio pœnæ, & cohibitio peccatorum. In tali autem odio Dei per se includitur auersio a Deo quæ in alijs peccatis videtur esse ꝟm aliud, cū ergo grauitas peccati consistat in ipsa auersione, seqtur, ꝙ odiū Dei est oīum peccatorū grauissimū. Et si quærat de odio proximi. An sit peccatum grauissimū inter peccata, quę cōmittuntur in proximum. Dicēdum, quòd grauitas in peccato commisso in proximum potest attendi dupliciter. Vno modo ex deordinatione peccatorū. Alio modo ex nocumento illato proximo. Primo modo odium proximi est peccatum grauissimum inter peccata in proximū, quia per illud maxime deordinatur voluntas hominis. Secundo autem modo peiora sunt peccatu exteriora: puta homicidiū, aut membri mutilatio, & huiusmodi quam interius odium.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. *Con. 1.* Odiū Dei simpliciter est peccatum grauissimum: patet ex dictis. Non est tamē intelligendum, quòd præcise aliquis odiat Deum, eo ꝙ odit pœnas inflictas a Deo, aut cohibitione peccatorum, multi enim odiunt pœnas, qui tamē eas patienter ferunt ex reuerentia diuinæ maiestatis: sed, quia odit ipsum Deum, non secundum se absolute, sed inquantum est afflictor pœnarum, & cohibitor vitiorum. Ad primum argumentum dicēdum, ꝙ sicut dicit Gregorius. *Greg.25 moral.* Aliud est bona non facere: & aliud bonorum odisse datorem, sicut aliud est ex pręcipitatione: & aliud ex deliberatione peccare. Ex quo datur intelligi, ꝙ odiare Deum sit cum deliberatione peccare, quod est pec-

catum

catum in Spiritũ sanctũ:iõ autẽ non cõputatur inter species peccati in Spũm sanctum, qa generaliter inuenitur in omni specie talis peccati. Ad secundũ arg.dicendum, ꝙ infidelitas non hẽt rõnem culpæ, nisi inquãtum est voluntaria. Quod aũt sit voluntaria, ex hoc prouenit, ꝙ aliquis odio hẽt veritatẽ, quę proponit. Vnde patet, ꝙ ratio peccati in infidelitate sic ex odio Dei, circa cuius veritatem est fides.

Vtrum negligentia sit peccatum mortale.

D.Tho.2.2.q.54.art.3.

QVAESTIO QVARTA.

QVarto quæritur de negligẽtia. Vtrũ sit peccatum mortale. Arg. ꝙ non, qa super illud Iob. Verebar opera mea, &c. Dicit gl. Gregorij, ꝙ negligẽtiam minor amor Dei exagerat, sed vbicunq; est pcm̃ mortale, totaliter tollit amor Dei. igitur. Contra. Prou. Qui negligit vitã suã mortificabitur. Notandum, quod sicut dicit Thom. Negligentia pertinet ad imprudentiã, sicut sollicitudo ad prudentiã. Vnde etiam ẽm Isid.lib. ethimol. Negligẽs dicitur quasi nec eligens. Electio aũt recta eorum, quæ sunt ad finẽ, pertinet ad prudentiam: ideo negligentia opposita pertinet ad imprudentiam. Ex prudentia.n. prouenit, ꝙ ratio sollicitatur, vt præcipiat quæ debet, vel eo modo, quo debet. Si ergo per negligentiam prætermittatur illud, qd est de necessitate salutis, vel si voluntas intantũ sit remissa circa ea, quæ Dei sunt, vt omnino a Dei charitate deficiat: sic negligentia est peccatum mortale. Et hoc præcipue contingit, quando negligentia est contemptum. Si autem negligentia proueniat ex aliquo defectu feruoris in prętermissione alicuius actus, vel circunstantiæ, quę non sit de necessitate salutis, sic negligentia est peccatum veniale tm̃. His præmissis, ponẽda ẽ talis cõclusio. Negligentia quandoq; est peccatum mortale, & quandoque veniale tantum, patet ex dictis. Ad arg. dicendum, quòd minor amor Dei potest intelligi dupliciter. Vno modo per defectũ feruoris charitatis, & sic ex eo prouenit negligentia venialis. Alio modo pro defectu ipsius charitatis, sicut dicit minor amor Dei, quando quis diligit Deum amore naturali tantum, & sic ex eo procedit negligentia mortalis.

Iob. 10.
Pro. 29.
2.2.q.54.

Vtrum omne mendacium sit peccatum.

Tho. 2.2.q.100.arti.3.4. Duran.3.d.38.q.1.&.2.

QVÆSTIO QVINTA.

QVinto queritur de mendacio. Vtrum omne mendacium sit peccatum. Argu. quòd non. dicit Abraham: ego, & puer illuc vsque properantes, postquam adorauerimus reuertemur ad vos. ipse autem intendebat occidere puerum: ergo mentie- Gen.32.

mentiebatur, dicendo puerum reuersurum secum. Nec tamen est verisimile, ꝙ tunc peccauerit. Secundo arguitur Gene. dicit Iacob se esse primogenitū, quod tamen sciebat falsum. Tertio arguitur. Gene. Dicit Ioseph fratribus suis. Exploratores estis: & tamen sciebat oppositum esse verum. Quarto arguitur. Item dicit de cypho inuento in sacco Beniamin se augurari cum eo, cum tamen non esset augurator, quia non licebat augurari habentibus legem Dei. Quinto arguitur Raab mētiebatur de illis exploratoribus. Et Iudith similiter, & Rachel sternens sibi stramenta cameli super Deos patri suo, dicens sibi accidere secundum consuetudinem mulierum. Sexto arguitur. Obstetrices mentiebantur, dicentes, de mulieribus hebræis, quod haberent artem obstetricandi, nec videntur peccasse in hoc, qa benefecit eis Deus. Præterea non est maius peccatū simulatio in verbis, q̄ in factis, sed simulatio in facto, non semper est peccatum, sicut patet in illo facto Dauid, qui corā Achis simulabat se furere. Iehu etiam simulabat se colere Baal, nec tamen ex hoc vituperatur. igitur. Contra est August. Item mentiri est abuti voce, & ad hęc enim voces inuentæ sunt secundum Platonem in Thimeo, vt præsto sint voluntatis indicia. Mentiētes autem non vtuntur vocibus tanquam indiciis voluntatis, sed oppositi. Primo notandum, quod mentiri ex ratione sua dicit intentionem malam, scilicet intentionem decipiendi, ideo formaliter includit malum vel-

Marginal notes: Genes. 27. — Genes. 42. — Iosu. 2. — Exo. 5. — 1. Reg. 21. — 4. Reg. — Libr. de mend.

le: & sic non potest esse actus bonus. Hoc autem sic exponit Scotus, quia licet positiuus, & malitia non sint vnum per se, nec in conceptu: potest tamen aliquod nomen imponi ad significādum non actum solum, nec deformitatem solam, sed totum simul, sicut hoc nomen furtum significat non solum acceptionem rei alienæ, sed etiam contra voluntatem eius, cuius est, & cuiu cunque alterius superioris domini. Non potest, ergo totum illud quod importat nomine furti bene fieri, sed tamen actum accipiendi rem alienam possibile est esse sine deformitate: ita in proposito prolatio quorumcunque verborum potest esse sine peccato, sed prolatio eorum cum conscientia oppositi: & per consequens cū intentione fallendi nō potest esse sine peccato. Secundo notandum, ꝙ sicut di. Sco. vbi supra triplex est mendacium. s. perniciosum, officiosum, & iocosum. Perniciosom est, quod vel est nociuum ex se, vel nocet cui mētior, vel de quo mentior, & si nocumentum est circa fidem, vel mores. tunc est graue peccatum mortale. Si vero quantum ad vitam corporalem, vel quantum ad fidem coniugalem non seruandam, vel quantum ad prolem, vel personas qualitercunq; sibi coniunctas auferendas, vel quantum ad alia bona temporalia, secundum quam plus, & minus nocet, quod pensatur ex bono, cuius est ablatiuum, secundum hoc pensatur, grauius, & minus graue: & vniuersaliter oē tale mendacium ex deliberatione dictum est peccatū mortale, Prohibe-

Marginal note: 3. dist. 38.

Prohibetur enim simpliciter illo pręcepto. Non dices contra ꝓximum tuū falsum testimoniū. Non enim falsum testimonium est præcise in iudicio: sed quandocunq; aliquis ex certa deliberatione asserit, quod ignorat, vel cuius oppositū scit. Officiosum autem est mēdacium, quod nulli nocet, & alicui vtile est. Iocosum autem mendacium non est narrare fabulam, de qua omnes audientes faciunt, quòd non est verum, nec narratur tāquam verum, vbi nec loquens intēdit decipere: nec sermo de se est deceptiuus: quia non est talis, qui sit natus credi ab audientibus. Sed mendacium iocosum est quādo aliquis iocando intendit decipere: non tamen intendens magnū nocumentum inferre: quemadmodum dicit Augustin. fuisse de mendacio Ioseph, qui veraciter voluit decipere, fratres suos in verbis suis dicens. exploratores estis, &c. tamen ipse sciebat veritatem: sed iocari potuit de ipsorum deceptione, & de timore quem incurrebunt decepti. Et si qui alij hoc sciuissent, percepissent tandem ipsum non seriose, sed iocose fuisse locutum. De istis autem duobus, scilicet officioso, & iocoso communiter cōceditur: quia neutrum est peccatum mortale in viris imperfectis: quia neutrum est ex se contra charitatem, nec contra aliquid de se requisitum ad statum talium personarum. Sed in viris perfectis dicitur a quibusdam vtrunq; esse peccatum mortale, quia auferunt eis auctoritatem ne credatur eius: & in hoc faciunt statum suum vilescere, & etiam obsunt audientibus propter scandalum. Sed contra hoc arguit Scotus, quia nulla circunstantia facit quod est veniale in vno, esse mortale in alio, nisi ille alius necessario obligetur ad id quod alter non obligatur: sed vir perfectus non obligauit se ad veritatem seruandam in verbis aliquo voto, vel iuramento plusquam quicunque christianus: ergo circunstantia personæ, quæ non est specialiter obligata, non trāsfert veniale in mortale. Tertio notandum secundum Sco. ibidem, ꝙ dupliciter intelligi pōt aliquam personam esse in statu perfectionis. Vno modo in statu perfectionis exercendæ vt pręlatus. Alio modo in statu perfectionis acquirēdæ, vt religiosus. De primo concedi potest, quòd exercendo actus sibi competentes ratione talis status: puta docere, iudicare, prædicare vtrunq; mēdacium esset in eo peccatum mortale: quia aufert auctoritatē doctrinæ, quā prædicat iuxta illud Augu. Si ad scripturas sacras admissa fuerint quantumcunq; iocosa mendacia nihil in eis remanet soliditatis. Et similiter si pręlatus prędicans intermisceat aliquod mendacium iocosum nihil soliditatis remanet in doctrina illa: potest enim quilibet dubitare de quocunque dicto ab eo, sicut de mendacio: & ita peribit auctoritas doctorum in docēdo, & vtilitas populi audientis. Con similiter etiam peribit auctoritas in iudicio solēni & intelligēdum est hoc, quando sic profertur mendacium, ꝙ nō percipitur esse dictum seorsum ab actu docendi, vel iudicandi: dum enim aliquis

Augusti. in episc. ad Hieronym.

aliquis sedet ad iudicandum con tingere potest cũ aliquã truffam miscere, quæ ex modo loquendi scitur nõ esse de iudicio. vr̃ tñ ꝙ vnicũ mẽdaciũ iocosum, vel offi ciosum nõ impediat auctoritatẽ docentis, vel iudicantis: sed tale mẽdaciũ frequentatum, vel con suetudo sic mẽtiendi: sed tũc cũ secundum iura. Secundus actus consuetudinem inducit: sequitur quòd actus secundus sit peccatũ mortale, & non primus: cum tamen secundus sit omnino similis primo, vt videtur secundum omnes circunstantias. Quicquid autem fit de vno, vel de pluribus saltem vti talibus mendaciis in actibus aliis a prædicando, & iu dicando non esset eis peccatum mortale, exclusa ratione scanda li. Sed de illo, qui est in statu per fectionis acquirendæ non exercendæ videtur aliud dicendum, videlicet, quòd non sit obligatus plusquam cæteri, nisi ad illa quę vouit: ideo si talis non exerceat actus perfectionis, cuiusmodi sunt docere, & prædicare, & huiusmodi, non videtur plus pecca re mortaliter in mendacio officioso, vel iocoso, quàm alius chri stianus, nisi forte propter scãda lum: quia imperfecti possunt ma gis scandalizari de medio talis personæ, quàm personæ commu nis: sed facta non debent iudicari esse talia qualia sunt ex scandalo consequente, vel non consequente: vniuersaliter enim secundum legem euangelicam vi tanda sunt quæcunque scandala pusillorum: secundũ illud Mat. *Matth. 18.* Veh homini illi per quem scan dalum venit. Scandala autẽ pharisæorum non data: sed accepta nõ sunt vitanda. iuxta illud Matth. *Matth. 15.* dicentibus discipulis. Scis, quia pharisei audito hoc verbo, scandalizati sunt. Respondit Christus. Sinite eos, ceci sunt & duces cecorũ. Siue igitur in factis, quæ habent aliquã malitiã, puta venialẽ, siue in factis indifferen tibus ex se cuiusmodi est comedere carnes: de quo dicitur Apo stolus. Si frater meus scandaliza tur, non manducabo carnes in æternum. Si talia facta nata sunt scandalizare occasionaliter pusillos præsentes, vitanda sunt ꝓpter scandalum: sed per hoc non possumꝰ iudicare quale sit istud factum ex natura facti in se.

Quantũ est igitur ex natura mẽ dacii officiosi, & iocosi in factis secundo modo dictis non videẽ, ꝙ existens in statu perfectionis acquirendæ plus obligeẽ ad vitã dũ tale peccatũ, ꝙ̃ quicunq; christianus. Verumtamen si recta ra tio dictet, quod actus eius vnicus, vel frequentatus sit scandalum audientibus, quamuis consi milis actus in alio non esset scã dalizatiuus ille tenetur ex chari tate proximi vitare scandalum, sicut tempore persecutionis tenetur pastor non fugere, quando videlicet ex tali fuga alij scanda lizantur: & etiam quando in sub ditis propter eius absentiam esset detrimentum salutis. Alius autem qui est in statu perfectionis acquirendæ, & qui non est pastor, nõ sic tenetur ex necessi tate non fugere: sed tamen tenetur non scandalizare proximum fugiendo. Et quandoque eius fuga esset scandalizatiua, vbi fuga infirmi non esset scãdalizatiua. Iudicarẽt enim alij ex fuga eius,

ex quo talis qui talem vitam elegit non exponit vitam suam pro fide defendenda, ꝙ non est vita exponenda pro tali causa, vel ꝙ non bene sentit de fide.

Con.1. His præmissis, ponendæ sunt tres cōclusiones. Prima est. Omne mēdacium est peccatum: patet ex primo notabili.

Con.2. Secunda conclu. Mendacium perniciosum est peccatum mortale: patet ex secundo notabili.

Con.3. Tertia conclusio. Mendacium officiosum, & iocosum communiter sunt peccata venialia: in viris tamen perfectis quandoq; possunt esse mortalia: patet ex tertio notabili. Ad primum arg. dicendum, ꝙ Abrabam non dicit contra illud, quod habuit in mente. Nā sicut refert Iosephus lib. antiquitatum, dum iret solus cum filio informauit eum qualiter fuerit miraculose conceptus, & ꝙ si immolaretur Deus eum resuscitaret: & hoc creditur firmiter expectasse: quia non dubitauit de ꝓmissione Dei. In Isaac vocabitur tibi semen: credebat igitur Isaac secum reuersurum. Ad secundum argumētum, licet aliqui conentur saluare Iacob, & aliquos patres veteris testamenti non fuisse mentitos: nulla tamen videtur necessitas asserendi eos, nunquam fuisse mentitos: possunt tamen dici tales sermones figuratiuæ intellectu, q̃ verba primo exprimant. Vnde dici potest, ꝙ Iacob mistice dicit se Esau esse primo genitum Isaac: quia videlicet primogenita illi de iure debebantur. Ad tertium argu. dicendum, ꝙ mendacium Ioseph contra fratres non fuit, nisi iocosum: in fine enim aperuit fratribus veritatem, & interim dum terruit eos puniuit ipsos de proditione qua vendiderant eum. Ad quartum argum. similiter dicendum est. Ad quintum, & sextum dicendum, quòd non oportet excusare Raab Rachelem, & obstetrices: non enim in scriptura commendatur factum earum quantum ad mendacium: licet commendetur prudentia Raab qua sibi, & suis procurauit salutem. De obstetricibus autem sunt opiniones diuersæ, & forte illa est probabilior, quæ dicit eas habuisse bonum motum pietatis, propter quæ remunerauit eas Deus temporaliter. Vel probabilius dici potest, quòd mendacium illud fuit officiosum: quia nulli nociuum, & vtile ad salutem paruulorum, & Deum remunerasse eas pro bono motu: nec tamen eis abnegasse vitam æternam pro peccato veniali. Sed tunc est dubium si quando sit eligendum peccatum veniale cum magno motu pietatis, aut simul vtrunque fugiendum. dicendum, quòd nunquam est licitum mendacium dicere ad hoc, quòd aliquis alium a quocunque periculo liberet: licet tamen veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione, vt Augustinus dicit. Ad illud autem, quod dicitur de Iudith: dicunt aliqui, quòd illa verba excessiua, quæ dixit non dicebat Oloferni, sed Deo. Non enim tenebatur loqui extraneo secundum intentionem audientis. Alij autem dicunt, quòd non est magnum inconueniens concedere eam fuisse mentitam officiose grati suę: licet perniciose

ciose illi cuius mortem intendebat. Ista tamen officiositas præfertur illi perniciositati: quia bonum reipublicæ populi colentis Deum, præferendum est bono temporali personę infidelis. Sed huic obuiat, quia in bellando cõtra quæcunq; oportet seruare fidem, ita q infidelitas, vel mendacium cuiuscunq; christiani in bello contra infidelem damnat: licet possit vti aliquibus cautelis belli, quæ non per se repugnant veritati. Non videtur, ergo omnino certum, q ipsa sit omnino excusanda a peccato: licet factum eius narretur in scriptura tanquam laudabile quantum ad aliqua. Ad septimum argum. dicit Sco. quòd aliquis potest simulare per aliqua signa se habere aliqua bona, quę non habet, & talis simulatio est ypocrisis, & peccatum mortale, quidem quando ypocrita non curat sanctitatem habere: sed solum sanctus apparere. Si vero intendat solum modo apparentiam sanctitatis non contemnendo illam, tũc est peccatum veniale, nisi ordinet talem simulationem ad aliquem finem contrarium charitati Dei, vel proximi: puta ad seminandum falsam doctrinam, vel ad adipiscendum ecclesiasticam dignitatem indigne: tunc enim esset peccatum mortale. Alio modo potest, aliquis simulare mala non inesse sibi: & hoc dupliciter, vel ostendendo signa opposita illis malis, vel non ostendendo signa, quæ consueuerunt sequi mala illa. Primum istorum videtur pertinere ad ypocrisim: puta si lubricus audiens loqui de mulieribus spuat in signum castitatis. Secundum vero non est malũ, immo aliquo modo laudabile cũ ex opposito vituperabile sit prędicare, proprium peccatum. In indifferentibus autem potest aliquis facere aliqua, quæ ex natura sua sunt signa alicuius, sicut sudare signum est fatigationis: & aliqua quæ ex natura rei non sunt signa: sed scit ea cõcipi a circunstantibus tanquã signa, sicut spumare ex natura sua nõ est signũ insane mẽtis: tñ põt scire aliquis illud iudicari a circunstantibus tanquam furiæ signũ. Vniuersaliter ergo de prima, & secunda simulatione, dicẽdum, q sunt peccata, & frequenter mortalia, quia ypocrisis. Simulatio autẽ tertia, dummodo malum aliud nõ cõmittatur, est laudabilis. In differentibus vero simulatio prima: licet quandoq; esset mala: non tamen grauiter; simulatio autem quinta, quæ est secunda in indifferentibus, nullum peccatum est & talis fuit simulatio Dauid. Simulationem vero Iehu, non oportet excusare: quia præter illã simulationẽ adduxit mendacia dicens. Sacrificium mihi magnum est Baal; quod mendaciũ, licet s̃m intentionem suã esset quodam modo officiosum, quia destructiuum cultus Baal. Tamen ex ratione sua erat perniciosum: non solũ, quia procuratiuum mortis eorũ; sed etiam, quia procuratiuũ mortis quãtum erat ex se ad cultum Baal. Et licet commendetur inquantum detestabatur, & persequebatur cultum Baal vituperatur, tamen quia non recessit a cultu Ieroboam; nec fuit verus cultor de Israel,

Vtrum

Utrum periurium sit peccatum mortale.

Tho.1.2.q.98.ar.2.&.3. Dur.3.d.39.q.5.

QVÆSTIO SEXTA.

SExto quæritur de periurio. Vtrum omne periuriũ sit peccatum mortale? Arguitur quòd non, quia potest quis iure, quod est illicitum implere: ergo non implendo, illud non est peccatum. Et tamen ille qui iurauit, non implendo quod iurauit, periurat: igitur. Secundo arguitur. Grauius est iurare per Deũ, quã per euangelium: ergo periurare per Deum est grauissimum: ergo communes personæ tota die peccant mortaliter: quia pro nihilo habent iurare per Deum: etiam asserendo falsum. Tertio arguitur. Non omne iuramentum promissorium obligat necessario: igitur, nec omne periurium est peccatum mortale. Antecedens, patet primo de iuramento coacto. extra de iureiurando: secundo de iuramento doloso, in quo iurans, non intendit se obligare: nullus autem obligatur, nisi intendat se obligare. Contra.

Exo.31. Non periurabis: reddes autem domino Deo iuramenta tua.

Primo notandum, quòd iuramẽtum est assertio dicti humani, quòd ipsum sit verum, & hoc vltimata iuxta illud ad Hebræos. *Heb.12.* Omnis controuersiæ finis est iuramentum: homo enim sciens hominẽ esse mendacẽ. & ignorantem: & per consequens posse fallere, & falli non põt certam fidẽ adhibere dictis humanis. & ideo inuẽtus est modus asserẽdi dicta humana, adducendo alium in testem, qui est verax, & sciens qui nec fallere, nec falli põt qđ fit, dum in iurando adducitur ipse Deus in testem. Ex hoc ergo sequitur, quòd in periurio est irreuerẽtia immediate cõtra Deũ, quia adducere Deum tanquã testem falsi, est facere irreuerentiam Deo. Secundo notandum, quòd communiter conceditur, quòd vnicum periurium leue nõ est peccatum mortale ex eo, ꝙ habit⁹ generatus ex multis actibus inclinat ad grauiorem actũ quàm sint præcedentes. Sed contra hoc sic arguit Scot. quia habitus inclinans non potest facere grauiorem culpam. Nam si quis acquisiuit magnum habitum incontinentiæ, & postea pœnitet, si post pœnitentiam habeat aliquem motum incontinentiæ, licet ad illum inclinet magnus habitus, non tamen est in eo peccatum mortale. Videtur ergo dicẽdum, ꝙ habitus, vel consuetudo nihil facit ad propositum: sed periurium ex pleno consensu est contra præceptũ primæ tabulæ, & per consequens immediate auertens a fine vltimo, & sic est peccatum mortale. Si autem fiat periurium indeliberate quantũcunq; frequenter fiat, nõ est peccatum mortale, cum enim actus meritorius requirat, ꝙ sit plene humanus, quod est esse ex plena deliberatione: sequitur, ꝙ actus demeritorius etiam hoc requirat. Non enim pronior est Deus ad condemnãdum, quàm ad parcendum. Aduertendum tamẽ, ꝙ sicut virtuosus aliquando breuem deliberationem habet de

bono opere, quia promptus est ad deliberandum, quasi in tempore iperceptibili, ita posset aliquis ex habitu opposito prōpte deliberare de opposito. Tertio notandum, secundum Scotum, vbi supra. ꝙ ille cui iuratur si cōcipit ex lege positiua, vel ex consuetudine iuramētum, tanq̄ sim pliciter assertiuum iurati, tunc iurās quodcūque dubium, quod videlicet non est simpliciter certū peccat mortaliter, quia inducit Deum in testē asserendo, aliquid esse simpliciter certū, quod nō est certum Et hoc modo debent intelligi omnia iuramēta; quę fiunt in iudicio pro quorū testimonio consueuit ferri sentētia, quæ nō debet ferri, nisi pro certo. Vnde quicunque sic periurat peccat mortaliter. Nec tātū fit ibi irreuerētia diuino nomini: sed etiam est quid perniciosum proximo. Et si dicas, ꝙ illud ē vtile reipublicæ alioquin mali nimis multiplicarentur dicendum, ꝙ quædam sunt mala, quę non sunt punienda per homines, sed relinquenda diuinæ vltioni, puta omnia, quæ homo vt homo non potest sufficienter scire, & de quibus non potest sufficienter doceri veritas, vt oportet ad hoc, quòd iustè feratur sententia. Si autē illæ cui irat sciat, quòd ex consuetudine testes nō testificantur sub iuramento, nisi de credulitate tūc non debet ferre sententiam qualis esset ferenda, si culpa esset simpliciter probata. Si autem ex lege positiua, vel ex cōsuetudine habeatur, quòd iurans non tenetur deponere de certitudine, sed de credulitate tunc iurās non peccat, dūmodo ex signis probabilibus cōiecturet magis partē istam, q̄ aliam sicut habetur extra de testimonio, & scrutinio in ordine faciendo.c. vnico, vbi dicit Papa, quod in tali testificatione aliquem peccare non credimus in promotionibus, igitur talibus siue etiam ad dignitates, per electionem fiendum, si sit consuetudo, ꝙ tales testificationes, aut electiones fiant sub iuramento præstitio, vel sub fide data, vel sub obedientia promissa non debent intelligi, nisi de credulitate quantum finit humana fragilitas noscere. Qui enim non nouit aliquem indignum, debet eum æstimare dignum, nec testificans hoc modo peccat, quàmuis si promotus non sit dignus, nec etiam promouens talem peccat, quia consuetudo est, vt talis testificatio de credulitate sufficiat. Hic enim fauor ampliatur, & odiū restringitur, iuxta regulam iuris. In condemnationibus, ergo oportet testem iurantem strictę dicere veritatem certam, aliter non esset propter talem testificationem sententia cōdemnationis ferenda. Ad sententiam vero, quę fertur in fauorem sufficit iuramentum de credulitate. vniuersaliter autē, siue in fauoribus, siue in odiis iurans de illo cuius oppositum magis credit, vel de illo de quo est dubius sic, quod magis non assentit vni parti q̄ alteri peccat mortaliter, quia adducit Deū tanquàm testem alicuius, quod neutro modo est sibi certum. Quarto notandum, quod in periurio est, quandoque duplex peccatum, scilicet menda-

cium,quod pertinet ad preceptũ
secunde tabule,& assumptio no-
minis Dei in vanũ, que pertinet
ad præceptum primæ tabulæ.
Potest autem quandoq; esse per-
iurium,absque mendacio puta si
simpliciter dubitans iurat partẽ
de qua dubitat, quam tamen di-
cendo non mentitur, quia non
habet oppositum in mente, aut
saltem in aliquo casu ubi iurans
tenetur esse certus: periurat si
non est ita certus,& tamen si il-
lud assereret,sine iuramẽto cre-
dens, illud plusquàm oppositum
non mentiretur.Quinto notan-
dum,secundum Scotum, vbi su-
pra,quòd duplex est iurm, scili-
cet assertorium, & promissoriũ.
Assertorium autem obligat iurã
tem ad dicendum verum. Pro-
missorium vero obligat iurantẽ,
vt faciat illud esse verum, quod
iurat. Vnde ad hoc manet sem-
per obligatus donec impleat il-
lud si posset. Iuramentũ autem
promissoriũ,potest esse quadru-
plex. s. dolosum, incautum, coa-
ctum, & carens istis tribus con-
ditionibus indebitis: dolosum
est quando iurans se aliquid esse
facturum in ipso actu iurandi in
tendit oppositum, nec intendit
se obligare, & talis iurando pec-
cat mortaliter, qa adducit Deũ
tanquàm testem sui propositi de
aliquo implendo, cum tamen in
tendat oppositum,tamẽ post iu
ramentum non remanet obliga
tus, quia in obligationibus pri-
uatis nullus obligatur, non in-
tendens se obligare. nec sequi-
tur,quòd ex dolo reportet com-
modum si nõ est obligatus,quia
reportat peccatũ mortale, quod
non haberet si non iurasset do-
losæ, licet teneretur implere iu-
ramentum, quæ tñ tentio nõ sic
est damnosa, vt peccatum mor-
tale. Iurm autem incautum põt
esse dupliciter. Vno modo, quia
transit super illicitum.vt cũ quis
iurat se occisurum aliquem,& ta
lis sic iurans non obligatur im-
plere,quod iurat, quia nullus o-
bligari potest ad illicitum, vnde
si impleret adderet peccatũ pec
cato.Si enim iurando nõ habuit
intentionẽ implendi,iam pecca-
uit mortaliter adducendo Deũ,
in testimoniũ falsi.Si autem ha-
buerit intentionẽ implendi, etiã
peccauit mortaliter volendo illi
citum & prohibitum. Alio mo-
do est iuramentum incautum,
quod transit super aliquid, quod
esset de se licitum:sed non est li-
cita materia iuramenti, vt cum
quis iurat se non facere opera
perfectionis. in hoc.n.ponit obi
cem motioni spiritussancti: tale
ergo iuramentum non est seruã
dum, licet enim absolutè liceat
non facere opera perfectionis,
tamen non licet habere velle fi-
xum nunq̃ faciendi. Posset etiã
poni iuramentum incautũ,quan
do quis iurat se facturum, quod
non potest facere, licet quando
iurat putet se posse illud facere,
& de hoc dicendum est, quòd si
posset implere in futurum tene-
tur: si autẽ non possit excusatur
in fauorem.Iuramentum autem
coactũ dicitur, quod fit propter
metum. & de hoc dicit Doctor
sanctus in 2.2. q. nonagesimase- 2.2.q.
ptima.quòd actio non aufert iu- 97.
ramento promissorio uim obli-
gandi respectu eius, quod licitæ
fieri potest. & ideo si quis non
impleat, quod coactus iurauit,
nihilo-

nihilominus periurium incurrit, & mortaliter peccat. potest tamen per auctoritatem summi pontificis, ab obligatione iuramenti absolui præsertim, si coactus fuerit tali metu, qui posset cadere in constantem virum. Iuramentum autem promissorium carens prędictis tribus cõditiónibus, scilicet dolo in cautela: & coactione obligat iurantem ad nunquàm habendum oppositam voluntatem eius, quod iurauit. Si tamen differat implere illud propter circunstantias, propter quas videtur rationabiliter differendum nõ peccat, nec tunc vult Deum esse testem falsi. His præmissis ponenda est talis conclusio. Omnem periuriũ cum deliberatione factũ est peccatum mortale. patet ex primo notabili. Ad primum argu. dicendum, quod talis iurando peccat mortaliter, vt patet ex dictis. Ad secundum argu. dicendum, quòd cęteris paribus maximum est iurare per Deum. quædam tamen alia iuramenta cum maiori solẽnitate fiunt de quibus præsumitur, ꝙ nunq̃ fiant sine deliberatione, per Deum autem frequenter iuratur, sine deliberatione. Et si quæratur quare periurans per euangelia est infamis non autem iurans ꝑ Deum. Dicendum. quia infamatio non semper sequitur qualitatem culpę: sed crimen publicum. Statutum est autem, quòd iuramentũ publicum, & cum deliberatione est quando iuratur super euangelia, ideo talis sic periurans rationabiliter habetur infamis. Ad tertium arg. patet responsio, ex dictis in vltimo notabili.

Vtrum sacrilegium sit speciale peccatum.

D.Th.2.2.q.99.art.2.

QVÆSTIO VII.

Septimo queritur. Vtrum sacrilegium, sit speciale peccatum. Ar. quòd non, quia continetur, sub diuersis generib⁹ peccatorem. puta sub homicidio, si quis occidat sacerdotẽ, sub luxuria si quis virginem sacratã violet, vel quamcũq; mulierem in loco sacro: sub furto si quis rem sacram furatus fuerit: igitur. Contra. Sacrilegium opponitur speciali virtuti, ad quam pertinent reuereri diuina. Primo notandum secundum Tho. in secũda secundæ, ꝙ sacrum dicitur aliquid ex eo, quod ad diuinũ cultum ordinatur, & ideo rei sacrę debetur reuerentia, quæ refertur in Deum. Omne igitur illud q̃d pertinet ad irreuerentiam rei sacræ ad iniuriam Dei pertinet, & dicitur sacrilegium. Et, quia ibi inuenitur specialis ratio deformitatis, scilicet priuatio reuerentiæ debitę, ideo est speciale peccatum. Secundo notandum ꝯm Tho. vbi supra, ꝙ tanto sacrilegium grauius est. quanto es sacra in quem peccatur maiorem obtinet sanctitatẽ. Attribuitur autem sanctitas personis sacris, locis sacris: & quibusdam aliis rebus sacris. Sanctitas autem loci ordinatur ad sanctitatem hominis, qui in loco sacro cultum exhibet Deo, dicitur enim secũdi Macha. Non propter locum gentẽ, sed propter gentem locũ dominus elegit. Grauius ergo est

Th. 2. 2. q. 98.

Mac. 5.

ſacrilegium contra perſonam ſacram, ꝙ contra locum ſacrum. In vtraque autem iſtarum ſpecierum ſacrilegii ſunt diuerſi gradus, ſecundum differentiã perſonarum, & locorum. Similiter ẽt alia ſpecies ſacrilegii, quæ circa alias res ſacras cõmittitur habet diuerſos gradus, ſm drĩam rerũ ſacrarum inter quas primum gradum obtinent ſacramẽta quibus homo ſanctificatur quorum præcipuum eſt eucharistia, ideo ſacrilegium contra ipſam eſt grauiſſimum. Secundum autem locum tenent uaſa conſecrata ad ſacramentorum diſpenſationẽ, & ſanctorum reliquiæ, ac etiam imagines ſacræ in quibus quodam modo ſancti uenerantur, uel dehonorantur. Et deinde ea, quæ pertinent ad ornatum eccleſiæ, & miniſtrorum, deinde ea, quæ sũt deputata ad ſuſtentationem miniſtrorum, ſiue mobilia, ſiue immobilia. Quicunq; autem contra quodcunq; prædictorum peccat crimen ſacrilegii incurrit. Tertio notandum, ſecundum, eundem Thom. vbi ſupra, quòd omne peccatum, quod ſacra perſona cõmittit, poteſt aliquo modo dici ſacrilegium, quia per hoc fit irreuerentia ſanctitati perſonæ, & violentia, ſiue derogatio. Vnde dicit Hieron. ꝙ oẽ peccatum ſacerdotis ſacrilegium eſt. tñ formaliter loquendo, & propriæ illud ſolum peccatum ſacræ perſonæ eſt ſacrilegium, quod directe cõmittitur contra ſanctitatem eius puta cum perſona, quæ caſtitatẽ ſuã Deo dedicauit fornicat.

Con. I. His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Sacrilegium eſt ſpeciale peccatum, ſub ſe habens multas ſpecies patet, ex dictis. Ad arg. dicẽdum, quod nihil prohibet vnam ſpeciem peccati inuenire in pluribus peccatorum generibus. Plerunque enim in eodem facto inueniuntur diſtinctæ deformitates, in quibus formaliter ſunt rationes diuerſorum peccatorum. vnde hoc modo in quocunque genere actus aliquis facit contra reuerentiam debitam rebus ſacris ſacrilegium committit. Inuenitur tñ interdum ſacrilegium, ſine aliis peccatis, quia videlicet in actu nulla eſt alia deformitas. niſi qa res ſacra uiolatur. puta ſi iudex rapiat aliquẽ de loco ſacro, quem in aliis locis licitæ capere poſſet.

Vtrum Simonia committatur pro ſacramentis &c.

D. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 2.

QVAESTIO VIII.

OCtauo quęritur. Vtrũ Simonia committatur quandoq; pro ſacramentis, aut pro actibus ſpiritualibus, aut pro his, quę sũt ſpiritualibus annexa datur, uel ſumitur pecunia. Primo argu. ꝙ non, quia ſi ſacerdos puerum morientem, ſine pretio baptizare non vellet uidetur ꝙ in illo caſu licitum ſit ei dare pecuniã ne videlicet paruulis moriatur, ſine baptiſmo. Secundo arg. Pro miſſis cantandis quibus cõſecratur ſacramentum euchariſtiæ. ſacerdotes pecuniam accipiunt. & ſimiliter pro ſacramento pœnitẽtiæ. igitur. Tertio arg. Licet vnicuique redimere ſuam vexationem

nē, ergo poteſt aliquis dare alicui pecuniā ne ipſum impediat ab epiſcopatu obtinendo vel alia dignitate. Quarto argu. ad impetrandū orationum ſuffragia datur pecunia ſanctis uiris prædicantibus, etiam ſpiritualia ſeminantibus temporalia debentur, vt dicit Paulus primæ ad Corin. igitur. Quinto arguitur. Scientia non eſt minus ſpiritualis, quam poteſtas, ſed pro uſu ſcientiæ, licet accipere pecuniam, igitur etiam pro uſu ſpiritualis poteſtatis. Sexto arg. Religio eſt ſtatus ſpiritualis perfectionis, ſed in aliquibus monaſteriis aliquid exigitur ab his, quæ recipiuntur ergo. Septimo argu. Licet vendere calicem, pro redemptione captiuorum, vt dicit Ambroſi. & tamen eſt aliquid ſpiritualibus annexum. igitur. Octauo argu. Spiritualibus annexa videntur eſſe ius ſepulturæ ius patronatus, & ius primogenituræ, quia primogeniti ante legem ſacerdotis officio fungebantur, & etiā ius accipiēdi decimas. Sed Abrahaam, ſicut habetur Geneſ. emit ab ephron ſpeluncam duplicem pro ſepultura. Iacob autem emit ius primogenituræ. vt habetur Gene. Ius autem patronatus, cū re vendita tranſit in feudum decimæ etiam conceſſæ ſunt aliquādo quibuſdam militibus, & redimi poſſunt prælati etiam interdum, ſibi retinent ad tempus fructus præbendarum, quas conferunt cum tñ præbendæ, ſint ſpiritualibus annexę. Cōtra. Prima dicitur. Qui per pecuniam quem quam conſecrauerit alienus, ſit a ſacerdotio. Et ibidem dicitur. Quicquid per inuiſibilis gratię collationem tribuitur nunquàm quibuſlibet uenundari debet. Et prima queſt. j. cap. Si quis obiecerit dicitur, quiſquis eorum vendidit alterum ſine quo, nec alterum prouenit neutrum in uenditum derelinquit. Ex quo ſequitur, quod ſi uenditur annexum ſpirituali uenditur etiam, & ſpirituale. & ſic eſt Simonia. Primo notādum, quòd aliquis actus eſt malus ex genere eo, ꝙ cadit ſuper materiam indebitam, ſicut autem dicit Thom. in ſecunda ſecundæ. Res ſpiritualis eſt materia indebita emptionis, & vendi tionis triplici ratione. Primo, quia non poteſt temporali pretio compenſari. Secundo, quia prælatus eccleſię non eſt dominus rerum ſpiritualium, ſed diſpenſator. Tertio, quia venditio repugnat ſpiritualiū origini pro ueniunt enim ex gratuita Dei voluntate. Vnde, & dominus dicit Math. Gratis accepiſtis, gratis datę. Ex quibus ſequitur, ꝙ aliquis vendendo, uel emendo rem ſpiritualem irreuerentiam facit Deo tale autem vitium Simonia dicitur, quod nomē ſumptum eſt a Simone mago, de quo legitur Actuū octauo, quod apoſtolis obtulit pecuniam ad ſpiritualem poteſtatem emēdam. Et ſicut dicitur prima, ad hoc voluit emere ſpiritualem poteſtatem, vt deinde ex uenditione ſignorum, quæ per eum fierent multā pecuniam lucraretur, ideo tam uenditores, quàm emptores ſpiritualium Simoniaci dicuntur: venditores tamen etiam vocantur giezite a giezi, de quo legitur, quòd pecuniam accepit a lepꝛoſo mundato: nomine au-

Cor. 9. Gen. 22. Gen. 25. Qua. 1. 1. q. 1. cap. Tho. in 2. 2. q. 99. Mat. 9. Act. 8. Qua. 1. 4. Re. 4.

te emptionis & venditionis in proposito intelligit omnis actus non gratuitus, vnde nec permutatio prebendarum, vel etiam aliorum beneficiorum ecclesiasticorum fieri potest auctoritate partium absque peccato symonię, sicut nec transactio, vt iura determinant. potest tamen prælatus ex officio suo huiusmodi permutationes facere pro causa necessaria, vel vtili. Ex prędictis ergo sequitur, quod accipere pecuniam pro spirituali sacramentorum gratiæ, est crimē symonię, quod nulla consuetudine excusari potest. Cōsuetudo enim non preiudicat iuri naturali, vel diuino. Per pecuniam autem intelligitur omne illud, cuius pretium potest per pecuniam estimari, vt dicit Philosophus. Accipere tamen aliquid ad sustentationem ministrorū secundum ordinationem ecclesiæ, & consuetudines approbatas non est peccatum. Vnde super illud ad Timotheum. Qui bene præsunt præsbyteri, &c. Dicit glosa Augustini. Accipiāt sustentationem necessitatis a populo, mercedem autem dispensationis a domino. Et similiter dicendū est, quòd in actibus, qui ex spirituali gratia procedunt, & ad eam disponunt vendere, quod spirituale est, aut emere, symoniacum est. Sed dare, vel accipere pro sustentatione ministrantium secundū ordinationes, consuetudines approbatas. licitum est. Ita tamen, ꝙ in omnibus huiusmodi desit intentio venditionis, & emptionis, & quòd ab inuitis non exigatur aliquid per substractionē

4. Ethic.

1. Ti. 5.

spiritualium hæc enim haberent quadam venditionis speciem: spiritualibus aūt ipsis iam prius exhibitis licite possunt consuete oblationes, aut alij conuentus exigi etiam a nolentibus auctoritate superioris interueniente. Secundo notandum, quòd sicut dicit Thom. vbi supra aliquid potest esse spiritualibus annexū dupliciter. Vno modo sicut ex spiritualibus depēdens sicut habere ecclesiasticum beneficiū. Hoc enim non competit nisi habēti officium clericale. vnde huiusmodi nullo modo vendere licet, quia eis venditis, intelligūtur spiritualia subijci venditioni. Alio modo aliquid est spirituali annexum inquantū spirituale ordinatur, sicut ius patronatus, quod ordinatur ad pręsentandum clericos ad ecclesiastica beneficia, & vasa sacra, quę ordinatur ad sacramentorum vsum. Vnde huiusmodi non pręsupponunt spiritualia: sed magis ea præcedunt, ideo aliquo modo vendi possunt: sed non inquantum sunt spiritualibus annexa.

Tertio notandum secundum Tom. vbi supra, quòd cum obsequium hominis ordinetur ad aliquam vtilitatem, quæ potest precio pecunię æstimari idē est, quòd aliquis det rem spiritualem pro temporali obsequio exhibito, vel exhibēdo ac si daret pro pecunia. Et similiter, ꝙ aliquis satisfaciat precibus alicuius ad temporalem gratiam quærendam, hoc ordinatur ad vtilitatem, quæ potest per pecuniam ęstimari & ideo sicut committitur simonia accipiendo pecuniam, vel aliam rem exteriorem

rem, quod pertinent ad munus a manu, ita etiã cõmittitur per munus a lingua, & ab obsequio. Dicit aut munus a lingua laus pertinens ad fauorẽ humanum, qui sub precio cadit, vel etiam preces, quibus fauor acquiritur, vel contrarium euitatur, & ideo si quis principaliter ad hoc intẽdit. puta cum porriguntur preces pro indigno, symonia est. Si vero preces porrigantur pro digno, ipsum factum nõ est symoniacum, quia subest causa debita, pro qua spirituale cõferatur: potest tñ ibi esse symonia in intentione, si nõ attendatur ad dignitatẽ personæ: sed ad fauorẽ humanum: per munus autẽ ab obsequio in proposito, intelligitur obsequium inhonestũ, vel ad carnalia, & terrena ordinatum: puta si quis seruit prælato ad vtilitatem cõsanguineorum suorum, vel sui patrimonij. Si vero quis impendat prælato obsequiũ ordinatum ad spiritualia, puta ad Ecclesię vtilitatem, vel ad auxilium ministrorum eius, ex hoc non redditur indignus Ecclesiastico beneficio, nec in hoc committitur symonia. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Quandocunq; pro sacramentis, aut actibus spiritualibus, aut pro his, quę sunt spiritualib. annexa inquãtum huiusmodi datur, vel sumitur pecunia, cõmittitur crimen symoniæ, patet ex dictis. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ in casu necessitatis põt quilibet baptizare: & ideo si sacerdos absq; precio baptizare nõ velit eum nullo modo peccandum sit, & sic in illo casu idem est, ac si non esset qui baptizaret. Tunc ille qui curam pueri gerit, vel alius quicunque licite potest eum baptizare, potest tamen a sacerdote, vel ab alio, emi aqua, quæ est pure elementaris, & corporalis, de qua postea baptizetur aliquis. Si quis autem adultus volens baptizari, neminem habere posset, qui sine precio velit eum baptizare, debet potius eligere mori sine baptismo, quia in tali casu sufficere ei baptismus flaminis. Ad secundum arg. patet solutio ex primo notabili. Ad tertium arg. dicendum, quòd antequam acquiratur ius in Ecclesiastico beneficio symonia cum esset aduersantium obstacula pecunia redimere, sic enim per pecuniã pararet aliquis sibi viam ad rem spiritualem obtinendam, sed postquam ius habet acquisitum, licet pro pecunia impedimenta iniusta remouere. Ad quartum argumentum patet respõsio ex primo notabili. Ad quintum argu. dicendum, quod ille, cui committitur spiritualis potestas obligatur ex officio ad eius vsum, & pro sua sustentatione habet statuta stipendia, ideo si quid acciperet, intelligeretur vendere ipsum spiritualis gratiæ vsum, licet tamen prælatis accipere procurationes quando subditos visitant, non quasi precium correctionis, sed quasi stipendium debitum pro sustentatione sua: ille vero, qui scientiam habet, non propter hoc habet officium, ex quo obligetur alijs vsum scientiæ impendere, & ideo licite potest pro vsu scientiæ precium accipere, non quasi veritatem, aut scientiam ven-

vendens, sed quasi operas suas locans, si autẽ ad hoc ex officio teneretur intelligeretur ipsum veritatẽ vẽdere, & sic peccaret. Ad sextum arg. dicendũ, ꝙ pro ingressu monasterij nõ licet aliq̃bus exigere, vel accipere quasi pretium; si tamen monasterium sic tenue sit, quòd non sufficiat ad tot personas nutriendas, licet accipere aliquid pro victu personæ, quę fuerit in monasterio nutrienda. Similiter etiam licitum est, quòd propter deuotionem, quam ostendit aliquis ad monasterium largas elemosinas faciẽdo, facilius in monasterio recipiatur, sicut econtra etiam licitum est aliquem prouocare ad deuotionẽ monasterij per temporalia beneficia, vt ex hoc inclinetur ad monasterii ingressum, licet non sit licitum ex pacto aliquid dare, vel accipere pro ingressu monasterii, quinimmo ingressus monasterii semper gratis exhibendus est. vt patet prima quęst. 2. c. quàm pio. Ad septimum argumentum dicendum, quòd consecratio vasorum vendi nõ potest, sed tamen pro necessitate Ecclesię, & pauperum materia vendi potest. Ad octauum argu. dicendum, quòd Abraham non emit terrã consecratam, quãuis etiam nũc terram vbi fuit Ecclesia, licet vendere, vel emere in casu necessitatis, sicut, & de materia vasorum sacrorum dictum est. Ius autem primogenituræ debebatur Iacob ex diuina electione: ideo peccauit Esau primogenita vendens, Iacob autem non peccauit emendo, quia intelligitur suam vexationem redemisse. Ius autem patronatus per se vẽdi non potest, nec in feudum dari: sed transit cum agro, qui venditur, vel conceditur. Ius autem spirituale accipiendi decimas, non conceditur laicis: sed tantummodo res temporales, quæ nomine decimę dantur. Circa collationem vero beneficiorum notandum, quòd si Episcopus antequã beneficiũ conferat, ob causam aliquã ordinauerit, aliquid substrahendum de fructibus beneficij conferendi, & in pios vsus expendendũ nõ est illicitum. Si vero ab eo cui beneficiũ cõfert, reqrat sibi aliqd exhiberi de fructibus beneficii, idem est, ac si aliud munus ab eo exigeret, nec caret vitio symonię.

Vtrum superstitio sit vitium religioni contrarium.

D. Thom. 2. 2. q. 92. arti. 1.

QVAESTIO NONA.

NOno quæritur. Vtrum superstitio sit vitium religioni contrarium. Arguitur, ꝙ non, quia religio ponitur in diffinitione superstitionis: dicitur enim superstitio est religio supra modum seruata, vt patet in glos. ad Collossen. 2. super illud rationẽ habentia sapientiæ in superstitione. Contra dicit Augustinus. Tangis primam chordã qua colitur vnus Deus, & cecidit bestia superstitionis: sed cultus vnius Dei pertinet ad religionẽ, ergo superstitio opponitur religioni. *August. libr. de decem chordis.*

Primo

Primo notandum, quòd religio dicitur virtus moralis, pertinēs ad iustitiam, secundum quam homó reddit honorem Deo debitum. Omnis autem virtus mor talis in medio consistit, vt habe tur. Si ergo in cultu diuino qui est religionis actus sit aliquis ex cessus, inquantum videlicet exhibetur cultus diuinus, vel cui non debetur, vel eo modo quo non debetur: illud est viciosum, & dicitur superstitiosum. Sicut autem dicit Thomas, diuersificantur superstitionis species. Primo quidem ex parte obiecti: potest enim diuinus cultus exhiberi vno modo cui exhibendus est, scilicet Deo vero modo tamen indebito, & sic est prima superstitionis species quando videlicet in cultu diuino fit aliquid, quod de se non pertinet ad gloriam Dei, neque ad hoc, quod mēs hominis feratur in Deum, neque ad refrenationem concupiscentiæ carnis, aut etiam quando fit aliquid præter Dei, & ecclesiæ institutionem, vel contra communē consuetudinem, quæ secundum Augu. pro lege est habenda. Alio modo potest cultus diuinus exhiberi cui nō est exhibendus, & secundum hoc est aliud superstitionis genus, quòd in multas species subdiuiditur secundum diuersos fines diuini cultus: ordinatur enim primo diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibendam. Est ergo prima species huius generis superstitionis idolatria, quæ diuinam reuerentiam creaturæ tribuit, & quantum in se est alium Deum ponit minuens diuinum principatum; ex quo patet maxima eius grauitas. Secundo ordinatur cultus diuinus ad hoc, quód homo instruatur a Deo quem colit: est ergo secunda species superstitionis prædictæ. Superstitio diuinatiua, quæ dæmones cō suluit per aliqua pacta cum eis inita tacita, vel expressa, si quis autem aliter prænunciet ea quæ necessario eueniunt, vel, vt in pluribus, & quæ ratione humana prænosci possunt, aut si futura contingentia Deo reuelante cognoscat talis non dicitur diuinare, idest quòd diuinum est vsurpare. Tertio ordinatur cultus diuinus ad quandam directionē humanorum actuum secundum instituta Dei, qui colitur. Est ergo tertia species superstitionis prædictæ. Superstitio quarundam obseruationum, quę dependent ex operationibus dæmonum, siue ordinentur ad scientię acquisitionem, siue ad corporum immutationem, siue ad eufortuniorum, vel infortuniorum præcognitionem. His pręmissis, ponenda est talis conclu. Supertio est vitium religioni contrarium: patet ex dictis. Ad argumentum dicendum, quòd sicut bonum methaporice dicitur in malis, prout dicimus bonum latronem: ita etiam nomina virtutum quandoque transumptiuæ dicuntur in malis, sicut prudentia, quandoque ponitur pro astutia, & per hunc modum superstitio dicitur esse religio.

2. Ethicorum.

Thom. 2.2.q. 91.

Vtrum ingratitudo sit peccatum mortale.

Diuus Thomas 2.2. quæst. 107. ar. 1.2.3.

Quæstio

QVÆSTIO DECIMA.

DEcimo quæritur. Vtrum ingratitudo sit peccatũ mortale. Ar. quod, sic quia contrariatur charitati ex qua procedit debitum gratitudinis. Contra. Quandoque non est in potestate hominis ingratitudinem vitare. puta cum nõ habet vnde reddat. Primo notandum, quòd debitum gratitudinis est quoddã debitum honestatis quam virtus requirit. Vnde patet, quòd ingratitudo repugnat virtuti, tamen ad reddendum gratitudinis debitum sufficit sola voluntas si potentia desit. Obliuio autem beneficij si ex negligentia proueniat, pertinet ad ingratitudinem. Vnde di. Seneca. Apparet illum non sæpe de reddendo cogitasse cui beneficium obtexit obliuio. Secundo notandum, quòd ingratus dicitur aliquis dupliciter. Vno modo per solam omissionem, quia videlicet non recognoscit nec laudat, nec retribuit vices ꝓ beneficio accepto, & hoc non semper est peccatum mortale, quia debitum gratitudinis est, vt homo aliquid etiam specialiter tribuat ad quod non tenetur. Si ergo illud prætermittit non peccat mortaliter, licet venialiter propter negligentia. Posset tamen contingere, quod etiam talis ingratitudo esset peccatum mortale, vel propter interiorem contemptum, vel propter conditionem eius, quod substrahitur, quod ex necessitate debetur beneficio, vel simpliciter, vel in aliquo necessitatis casu. Alio modo dicitur aliquis ingratus, quia non solum prẹter mittit implere gratitudinis debitum: sed etiam contrarium agit, & hoc etiam secundum conditionem eius, quod agitur quãdoque est peccatum mortale, & quandoque veniale. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Ingratitudo quandoque est peccatum mortale, & quandoque veniale: patet ex dictis. Ad ar. dicendum, quòd ingratitudo venialis non est contraria charitati. non enim tollit habitum charitatis: sed est præter ipsam inquantum aliquem actum ipsius excludit.

Seneс. 3. de beneficys.

Vtrum uendendum rem plusquam ualeat, committatur peccatum usuræ.

Tho. 2. 2. q. 77. ar. 1. & 4. & quæst. 78. ar. 4.

QVAESTIO XI.

VNdecimo quæritur. Vtrum vendẽdo rem plusquam valeat, semper committatur peccatum fraudulẽtiæ, & accipienda aliquid pro pecunia mutuata peccatum vsuræ. Primo ar. contra primam partem, quia secũdum leges ciuiles licitum est emptori, & venditori se inuicem decipere, quod fit quando venditor rem vendit plusquam valeat. Secundo arg. contra secundum, quia nullus peccat, qui sequitur exemplum Christi: sed dominus de seipso dicit. Ego veniens cum vsuris exegissem illã scilicet pecuniam mutuatam. igitur. Tertio arg. In lege diuina conceditur aliqua vsura: vt patet Deuteron. Quarto ar. secũdum leges ciuiles cõceditur vsuras

Luc. 19.

Deut. 23. & 28.

ras accipere. igitur.&c. Quinto arg. Prætermittere consilia non obligat ad peccatum,sed Luc.vi. Inter alia consilia ponitur, date mutuum nihil indesperantes. Sexto arg. Pecuniam accipere ꝑ eo,quod quis facere non tenetur non videtur esse semper secundum se peccatum,sed nō in quolibet casu tenetur pecuniam habens eam proximo mutuare. igitur. Septimo argu. Argentū monetarum, & argentum in vasa formatum non differunt specie, sed licet accipere precium pro vasis argenteis accommodatis igitur. Octauo ar. Quilibet potest licite accipere rem quā ei dn̄s rei voluntariæ tradit, sed ille, qui accipit mutuum,voluntariæ tradit vsuram,ergo ille,qui dat mutuum licitæ accipit eam. Cōtra quantū ad primū dicitur Math. Omnia quæcūque vultis, vt faciāt vobis homines, & vos facite illis: sed nullus vult rem sibi vendi carius,quàm valeat.igitur. Et quantū ad ꝭm dicitur Exod. Si pecuniā mutuam dederis pauperi non vrgebis eum nec vsuris opprimes. Primo notandum, ꝙ de lege naturæ, vel diuina non sunt rerū distincta dominia pro statu innocentiæ:vt patet in decretis. Vnde dicit Aug.sup Ioh. quòd iure humano. hæc domus mea est,& hæc villa mea est.Ratio autem prędictorum est,quia in statu innocentiæ communis vsus plus valebat ad pacificā cōuersationem, & necessariam sub stentationem. Nullus enim tūc occupasset,quod fuisset alteri necessarium, nec oporteret illud ab ipso per violentiam extorqueri: post lapsum vero naturæ humanæ communitas omnium rerum esset contra pacificam conuersationem. Cupidus enim occuparet vltra,quàm esset sibi necessarium:esset etiam contra necessariā sustentationem, qa fortiores priuarēt alios necessarijs. Secundo notādum ꝭm Scotum, ꝙ translatio rerum potest fieri dupliciter. Vno modo quantum ad dominium. Alio modo quantum ad vsum siue ius vtendi manente dominio apud transferentem. Translatio autem dominii si fiat auctoritate legis iustæ,iusta est. Probatur, quia lex iusta potuit iuste determinare prima dominia, & nō minor ē auctoritas legis post diuisionem dn̄iorum,q̄ ante. Ex hoc autē sequitur,ꝙ præscriptio in immobilib. & vsucapio in mobilibus est iusta trāslatio,vt hr̄ extra de præscrip.c.Vigilanti.In glo.super illud. Aliena Ratio aūt huius est, quia illud necessariū est ad pacificam cōuersationē hoīum.Si.n. in præscriptione, & vsucapione, non transferretur dn̄um in occupantem, sed remaneret apud primū post quantūcunque tp̄s essent lites immortales,quas impossibile eēt decidere,& sic turbaret tota pax reip. Item ex hoc iuste punitur ille, qui rem suam tāto tempore neglexit, cuius negligentia vergit in detrimentū reip. Translatio etiā potest iuste fieri per actum priuatæ personę immediate habentis dn̄ium rei siue sit actus mere liberalis,siue ꝭm quid liberalis.Primus est qn̄ transferēs nullam expectat redditionem. Secundus est qn̄ pro eo,quòd transfert, expectat aliquid sibi reddi. Probatur hoc, quantum

Mat.7. Exo. 22 d.8.c.1. 4.d.16.

quantum ad primum actum qui est actus donationis, quia aliquis est dominus rei suæ per actum suæ voluntatis, ergo pro voluntate, potest cessare esse dominus, ergo si alius vult recipere, potest incipere esse dominus. Ex hoc patet, quod ad iustam donationem requiritur liberalis translatio ex parte donantis, & volūtas recipiendi ex parte illius cui fit donatio, & libertas ex parte amborum huius donandi, & illius recipiendi. Vnde propter defectum huius tertij non potest monachus dare sine licentia abbatis, nec filiusfamilias sine voluntate parentis, nec clericus sine voluntate, vel saltem contra voluntatem Papæ: vt habetur extra de censibus. cap. Romana. Huic autem translationi, quę est donatio correspondet in translatione vsus liberalis accommodatio, & habet similes leges ad hoc quod sit iusta. Alia autem translatio, vel accōmodatio, quę non est mere liberalis, vbi videlicet transferēs expectat aliquid ęquiualens ei quod transfert, proprie dicitur contractus, quia simul trahuntur voluntates partium. Huiusmodi autem cōtractus in quibus dominia transferuntur, sunt in multiplici differentia. Quidam sunt rei vtilis pro re vtili immediate, sicut vini pro blado, & huiusmodi: & tales dicuntur rerum trāsmutationes. Alius est contractus rei vtilis, pro nūmismate, vel econuerso, quia.n. difficile erat res vsuales immediate commutare. Ideo inuentum est medium, per quod talis commutatio faciliter fieret. Dicitur, aūt cōmutatio nummismatis pro re vtili emptio econuerso vero vēditio. Alius est nummismatis pro nummismate, & dicitur mutui datio, & mutui acceptio. In contractibus aūt, in quibus transfertur vsus, vel ius vtēdi retento dominio, rerū permutationi correspondet mutua accōmodatio, emptioni cōductio, & vēditioni locatio, mutuationi vero nō correspōdet proprie aliquid in trāslatione vsus rei. Tertio notandum, quod de prima trāslatione, scilicet rerum permutatione secundum Scotum, vbi supra notanda est talis regula. Permutatio iusta est, quādo fit a dominis rerū sine fraude seruando æqualitatem valoris in cōmutatis secundum rectam rationem, intelligendo etiā hic conditiones prius positas ad iustam donationem. Per hoc autem quod dicitur sine fraude, excluditur fraus in substantia quantitate & qualitate. Exemplum de primo, vt si commutetur auricalcum pro auro. De secundo, vt si mensuretur res iniusta mensura, vel pondere. De tertio, vt si detur vinum corruptum pro vino puro. Quod autem dicitur de æqualitate valoris, intelligendum est quantū ad vsum hominis, quia frequenter res in se nobilior secundū naturā, minus est vtilis vsui hominū, & per hoc minus preciosa: sicut secundum Aug. Melior est in domo panis, q̄ musca: cum tamen omne viuum nobilius sit simpliciter non viuo. Et propter hoc ī prædicta regula additur secundum rectam rationem attendentem, scilicet naturam rei in comparatione ad vsum humanum, propter quem fit ista commutatio.

August. lib. q. de ct. Dei.

tio. Ista autem æqualitas secundum rectam rationem, non consistit in indiuisibili puncto æquiualētię rei, & rei quod quasi impossibile esset attingere, sed habet latitudinem, quæ potest perpendi quandoque ex lege positiua. Lex enim rescindit contractum, vbi contrahens, decipitur vltra medietatem iusti pretij. tamen etiam infra illud, si ex alio appareret iniustitia, deberet restitutio fieri correspondēs: quandoq; autem relinquitur ipsis cōmutantibus, vt pensata mutua necessitate, reputent sibi mutuo dare æquiualens hincinde, & accipere, & probabile est, ꝙ quando sunt mutuo contenti, volunt sibi inuicem remittere, si secundum aliquid deficiunt ab omnimoda equalitate iustitiæ. Consimilis autem regula omnino est de iusta emptione, & venditione quia ibi oportet ex vna parte cōsiderare nummismа, sicut hic rē permutatam. Aduertendum est autem, quòd in istis contractibus, licet permutantem, vel vendentem, pensare damnum suum in carius vendendo, vel permutando, non autem commodum ipsius ementis, vel eius cū quo permutat. Si quis enim multum indiget re sua, & instanter inducitur ab alio, vt vendat, vel permutet, potest carius vendere, vt se preseruet indemnem. Sed si emens, magnū cōmodum consequit ex re vēdita, vel permutata, nō propter hoc pōt carius vēdi, vel pmutari. Ex hoc.n. res mea nec est in se preciosior, nec mihi melior. Quod aūt dictū est de permutatione emptione, & vēditione, quantū ad dominiū, idem intelligendum est de accōmodatione, conductione, & locatione quantum ad vsum. De vltimo autem contractu, scilicet de mutuidatione notanda est talis regula ſm eundē Scotū ad iuste contrahendū mutuum, oportet seruare æqualitatē simpliciter in numero, & pondere. Ratio est, quia in mutuatione trāsfertur dominiū hoc enim sonat vocabulum mutuo, id est, do tibi meū. Ille ergo qui dat mutuū, nō manet dominus pecuniæ mutuatæ, & per cōsequens si pro illa recipit aliqd vltra sortem pro non suo recipit. Item esto, quòd pecunia maneret sua, tamen ex natura sua non habet aliquem fructum, sed tantum prouenit fructus ex industria vtentis. Excipiuntur autem duo casus in genere, quando que enim licet accipere vltra capitale ex pacto, quandoque enim non ex pacto. Primum tripliciter. Primo modo, vel ratione pęnæ conuentionalis, dum tamen non fiat in fraudem vsurarum, verbi gratia. Ego indigeo pecunia mea ad mercandum. Concedo tamen tibi ad certum diem, tali pacto, quòd nisi tali die soluas, dabis decem vltra capitale, quia multum damnificabor hæc pœna adiecta licita est, quia licet me seruare indemnē sic præmonendo illum cum quo contraho: signum autem, quòd non est in fraude vsurarum, est quando mercator magis vellet pecuniam sibi solui die prefixo, quàm in crastino pęna adiecta, & per oppositum est in fraudem quando vult diem trāsiri potius quàm pecuniam ipso die solui. Secūdo modo ratione interesse debitor.

debitor enim ex cuius non solutione creditor notabiliter damnificatur, tenetur ex iustitia satisfacere creditori de interesse, licet creditor non possit habere contra eum actionem in foro exteriori. Tertio modo quando vtrunque, scilicet capitale, & illud superfluum ponitur in certo quod probatur extra de vsuris nauiganti. Arguendo per locum a simili, quia sicut hic incertitudo excusat, ita ibi sine pacto etiam quandoq; licet accipere vltra capitale, solus.n.animus sine omni pacto verbali, vel alio signo æquiualenti ostēdente debitori, quam mutuans nō mutaret sine spe lucri, nō facit illum recipientē vltra sortem habere alienum. Intelligēdum etiā prçterea, ꝙ pecunia habet aliquem vsum ex propria natura, puta ad orandū, vel ostendendū aliquē tanquam diuitē, & ad illum finem locari, & pro vsu tali retento dominio pecunia recipi, tunc enim est contractus locationis, vel conductionis, non autē mutuationis. Hæ regulç prædictæ ostendunt quid iustum, & qd iniustum in cōmutationibus statim factis, qñ scilicet vterq; cōmutans, statim dat, vel recipit illud, pro quo cōmutat. Quando autem differtur huiusmodi datio, vel receptio præter regulas prædictas addēdç sunt istç duç. Prima est, ꝙ commutans, non commutet, vel vendat tempus, quia tempus non est suum. Secunda, quòd non ponat se in tuto de lucrando, & illū cum quo contrahit de damno, intelligendum est autem in tuto semper, vel vt in pluribus. Quarto notandum, quòd dictæ regulç de iusto, & iniusto datæ, sunt pro commutatione iconomica, quæ est quādo commutans intendit rem accipere, non vt mercetur ea, sed vt ea vtatur, de commutatione autem negociatiua, siue lucratiua, vbi commutans intēdit mercari, & lucrari de re quā accipit. Vltra prædictas regulas addendç sunt duç necessariç conditiones ad hoc, vt iuste fiat, secundum Scotum, vbi supra. Prima est, quòd talis commutatio sit vtilis rei publicæ, vtile est.n. reipublicæ habere conseruatores rerum venalium, vt promptæ possint inueniri ab indigentibus: vtile est etiam afferentes res necessarias, quibus illa patria non abundat. Ex his sequitur, quòd mercator qui affert rem de patria in qua abundat: ad patriam vbi deficit, vel qui illam emptā conseruat, vt promptæ inueniatur venalis a volentibus emere, habet actum vtilē reipublicæ. Secunda est.ꝙ commutans iuxta diligentiam suam & prudentiam, & pericula accipiat in commutatione precium correspondens: oportet.n. vnumquenque in opere honesto reipublicç seruientem de suo labore viuere. Notanter autem dicitur honesto propter meretrices, & hystriones inhonestæ viuentes. Potest ergo vnusquisq; industriā suā, & solicitudinē transferendi res de patria in patriā iuste vendere. Et præterea ex quo periculo suo transfert, aut etiam custodit propter hoc periculum licite pōt accipere aliquid correspondens, & maxime si quandoque sine culpa sua in tali seruitio

tio cõmunitatis dãnificatus eft. Ex iftis duabus conditionib. patet,quàm vituperãdi funt illi negotiatores, qui nec transferunt, nec cuferuãt,nec eorũ induftria meliorat res venalis:fed modo emunt,vt ftatim fine p̃dictis cõditionibus vendant, & effent tales exterminãdi a republica, q̃a prohibent immediata cõmutationẽ volentium emere, vel cõmutare iconomice,& fic faciunt res venales cariores ementi, q̃ deberent effe,& viliores vendenti,& fic dãnificant vtranq; partem. Quinto notandum,ꝙ ex iuftitia determinata in regulis, & conditionibus prædictis apparet iniuftitia,quæ accidit in talibus; rectũ.n.eft iudex fui, & obliqui, vt dicitur primo de aĩa. Hoc aũt fic exponit Scotus, vbi fupra. In donatione.n.eft iniuftitia, fi donans nõ mere,liberaliter donat, vel contra voluntatẽ alicuius, a quo dependet in donãdo,nõ aũt mere liberaliter donat deceptus vel quafi ex neceffitate tractus, quia ignorantia, & coactio excludunt voluntarium, vt patet, 3.Ethicorum. Ex quo fequitur, quòd deceptus de eo, cui donat quantum ad rationem, propter quam donat, non fimpliciter donat, puta fi dat alicui, vt egeno qui tamen non eft egenus. Confimiliter fi neceffitate attractus, vt in vfuris dandis nõ eft mere donatio liberalis. Confimiliter dicendũ eft de accõmodãte,licet non fit ibi ęqualis defectus,quia tranflatio vfus ad tẽpus non requirit tantam liberalitatem,quantam tranflatio dominij. In permutatione autem eft iniuftitia ex eifdẽ caufis,fcilicet ex deceptione:& in voluntario,& prohibitione fuperioris, cui cõmutans fubeft in commutando. Et ex hoc poteft dici iniufta commutatio,quæ fit in ludis alearum,& huiufmodi iuxta illud, quod habetur.ff.de aleatoribus.l.fi.& extra de vi. & hon. cle.c.Clerici,fuper illud. Officia in glo. Tamen ifta lex non ligat nifi illos, quæ viuendo politice fubfunt legi imperiali. In emptione autem,& venditione qualiter fit iniuftitia, fatis patet ex tertio notabili, iuxta hoc de locatione, & conductione. In commutatione autẽ iniuftitia præcipua eft vfura, cuius vituperatio habetur extra de vfuris fuper eo Vfuræ crimen. Vtraq; pagina deteftatur: patet in veteri teftamento per Ezechielem. Ad vfuram non accõmodabis, &c. *Ezech. 18.* Et in nouo teftamẽto. Date mutuum nihil inde fperantes. Et fi inftetur,ꝙ vbicunque licet in contractibus fe feruare indemnem: ergo licet mutuanti aliq̃d accipere vltra fortem, vt fe feruet indemnem. Ad hoc dicẽdũ, quòd fi non vult damnificari pecuniam fibi neceffariã referuet. Si autẽ vult mifericordiam facere: neceffitatur ex lege diuina, vt nõ faciat eam vitiatã. Confimiliter poteft dici de iniuftitiis, vbi eft dilatio recipiendi. Eft enim iniuftitia vẽdendo tẽpus, vel ponendo in fe certo de lucrando, vel fimpliciter, vel vt in pluribus. Confimiliter in cõmutatione negociatiua eft iniuftitia fi officit reipublicæ actus eius, vel fi immoderate recipit vltra induftriam, diligentiam, folicitudinem, & pericula. *Luce 6.*

2.2. q. 78. Sexto notandum secũdum Tho. quod si quis ignoret in re vendita defectum in substantia quãtitate, vel qualitate, vendendo nõ peccat, nisi aliunde fraudem cõmittat. Et licet tunc faciat iniustum materialiter: non tamẽ est eius actio iniusta: tenetur tamẽ cum ad eius notitiam peruenerit damnum recõpensare emptori. Sicut aũt dictũ est de venditore, qui si scienter rem suã carius vẽdit, q̃ rei valor exigit iniuste agit: sic etiã intelligẽdum est de emptore: si enim cognoscat rem quam emit esse magis preciosam quantũ ad speciẽ, q̃ vẽditor credat: tunc iniuste emit, puta si emat aurũ loco auricalci. Si autẽ querat aliquis. An vẽditor teneatur dicere vitiũ rei vẽditæ? Dicit ipse Thomas, ꝙ si emptor ex vitio rei damnum, vel periculũ incurrere possit, tenetur manifestare: alias est illicita vẽditio, & tenetur vẽditor ad dãni recõpẽsationẽ: maxime si fuerit vitiũ rei occultum. Si vero vitiũ sit manifestum, aut si vsus rei, & si non competit venditori: potest tamẽ aliis esse conueniens: & ipse venditor propter huiusmodi vitium substrahit quantum, oportet de precio, non tenetur ad manifestandum vitium rei, quia forte propter huius vitium, emptor vellet plus substrahi de precio, quàm esset substrahendum. Ideo potest venditor licite indemnitati suæ consulere vitium rei cęlando. His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. In commutationibus, siue contractibus rerum temporalium multiplicitér potest contingere peccatum: patet satis ex dictis. Secunda conclusio. Potest aliquid vendi plusquam valeat ſm se, sed non pluſquam valeat habenti: patet ex tertio notabili. Tertia conclusio. In contractu mutuationis accipere aliquid vltra sortem vitiosum est, & vsurarium certis exceptis casibus patet ex tertio notabili.

Ad primum argumentum dicẽdum, quòd lex humana non potuit prohibere quicquid est contra virtutem, sed sufficit ei prohibere ea, quæ destruunt humanum conuictum: aliqua vero vitiosa permittit non approbãdo, sed non puniendo, & hoc est si absque fraude venditor rem superuendat, aut emptor vilius emat, nisi sit nimius excessus, quia tunc cogi ad restituendum, puta si quis, sit deceptus vltra mediam iusti precij quantitatẽ. Lex autem diuina nihil impunitum relinquit, quod sit virtuti contrarium. Vnde secundum legem diuinam non licet in emptione, & venditione aliquem damnificare maxime damno notabili tollendo æqualitatem iustitiæ: dicitur autem notabili, quia iustum precium rerũ quandoque non est punctaliter determinatum. Ad secundum argumentum dicendum, quòd vsura ibi sumitur methaphorice pro super excrecentia bonorum spiritualium quam exigit Deus volens, vt semper proficiamus non ad eius vtilitatem, sed nostram. Ad tertium argumentum dicendum, quòd iudæis prohibitum fuit accipere vsuram a fratribus suis. In statu autem euangelij ad quem omnes vocantur, omnem hominem habere debemus, vt fratrem.

fratrem. Ab extraneis autem nō fuit eis concessum vsuram accipere quasi licitum, sed pmissum ad maius malum euitandū ne.s. a iudæis Deum colentibus vsuras acciperēt propter auaritiam cui dediti erāt. Ad quartum dicendum, ꝙ leges humanæ, vt dictum est dimittunt aliqua peccata impunita. Ad quintum dicendum, ꝙ dare mutuum non semp tenetur homo: & ideo quantum ad hoc ponitur inter cōcilia, sed quòd homo de mutuo lucrum non quærat hoc cadit, sub ratione præcepti. Ad sextum dicendum, quòd illæ qui mutuare nō tenetur, & mutuat recompensatur, secundum æqualitatem iustitiæ, si tantum ei reddatur quantum dedit: si enim amplius exigat iniusta est exactio, quod est intelligendum de eo, cuius precium pecunia mensurari potest. Si.n.pro mutuo exigat beniuolentiam, & amorem eius cui mutuauit, vel aliqd huiusmodi nō videtur illicitum. Si autem accipiat aliquid cuius precium pecunia mensurari potest, non quidē quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita, vel expressa: sed sicut donum gratuitū nō peccat, quia etiam anteꝗ pecuniam mutuasset licitè poterat aliquod donum accipere, nec peioris conditionis efficitur p hoc quod mutuauit. Ad septimum arg. dicendum, ꝙ vasa argentea vsum habent pro quo licitè aliquid accipi potest: nō sic autem est de principali vsu pecuniæ. Ad vltimum dicendū, ꝙ qui dat vsuram non simpliciter voluntariè dat. sed cū quadam necessitate propter indigentiam. Vnde & si transferat dñium tamen recipiens tenetur restituere, sicut in mutui datione trāsfertur: & tamen debitor tenetur tandem restituere creditori. Et si quærat aliquis, an liceat pecuniam accipere mutuo sub vsura: dicēdum secūdū Thomā, quòd nullo modo licet inducere aliquē ad mutuandum sub vsuris: tamē licet ab eo, qui vsuras exercet mutuū accipere, sub vsuris propter subuentionem suę necessitatis, vel alterius non quidem consentiendo in peccatum vsurarij: sed vtēdo peccato illius ad bonum.

Vtrum furtum sit peccatum grauius quam rapina.

D.Tho.22.q.66.ar.4.6.9.

QVESTIO XII.

Duodecimo quæritur. Vtrū furtum sit peccatū grauius, quam rapina?

1 Primo argumentū quòd furtum non sit peccatū: Deus enim inuenitur præcepisse furtū. Dici tur enim Exod. Fecerunt filii Israel, sicut præceperat dominus, & expoliauerunt Ægyptios: igr. *Exo.12.*

2 Secundo arguitur. Ille, qui inuenit rem non suam, & accipit eam: videtur furtum committere, quia accipit rē alienā, sed hoc videtur licitum esse, secundum naturalem æquitatem, vt iuristæ dicunt: igitur.

3 Tertio ar. Nullus peccat accipiendo, quod suū est, sed furtum etiam committitur si quis occultè accipiat rem suā ab alio custoditam: igitur.

4 Quarto arg. quòd rapina nō sit peccatum, quia prædam accipe-

re ab hostibus videtur pertinere ad rapinam : & tamen hoc licitũ est,igitur.

Quinto arg. Dicit Aug.in epistola ad Vincentium Donatistã. Res falso appellatis vestras quas nec iustæ possidetis,& ꝭm leges terrenorum regum amittere iussi estis:ergo licet ab infidelibus res quas habent rapere.

6 Sexto arg.Terrarum principes multa a subditis violenter extorquent quod vr̃ ad rapinã pertinere:graue autem videtur dicere, quod in hoc peccent : ergo rapina in hoc casu est licita.

7 Septimo arg.ꝙ furtum,& rapina non sunt peccata differentia specie,quia sicut rapitur aliquid ad possidendum:ita rapitur mulier ad fornicandum : sed raptus dicitur, siue mulier auferatur publicè,siue occultè:ergo & res possessa rapi dicitur, siue publice, siue occultè capiatur: ergo nõ differunt furtum & rapina.

8 Octauo arg.ꝙ furtum sit grauius,q̃ rapina, quia per furtũ potest inferri nocumẽtum magnis & paruis:per rapinum autem solum in potentibus quibus, potest inferri violentia:igitur.Contra,ꝙ furtum sit peccatum, quia prohibetur Exod. Non furtum facies. Et de rapina dicitur Esa. Ego dominus odio habens rapinam.Et,ꝙ furtum differat a rapina habetur ex philosopho in v. Ethicorum , ubi ponit furtum occultum , & rapinam violentã. Et, quòd rapina sit grauior furto,arguitur,quia secundum leges grauius punitur. Primo notandum,secundum Tho. secunda secundæ.q.lxv.ꝙ sicut dicit philosophus.Possessio rerum exteriorum est hominis naturalis: semper.n.imperfectiora sunt naturaliter propter perfectiora. Hoc autẽ exigit iustitia & pax reipublicè , quod hõ propriam habeat possessionem quantum ad potestatem procurandi,& dispensandi.Si ergo contra voluntatẽ eius auferatur ab eo , quod possidet, talis acceptio est iniusta, quia iustitiæ opposita. Potest autẽ esse contra voluntatem possidentis dupliciter,ꝭm ꝙ inuoluntarium dicitur per ignorantiã & per violentiam.vt habetur.3. Ethic.Et secundũ hęc duo ponitur dr̃ia inter furtũ & rapinã. Secundo notãdũ, ꝙ in furto occurrit duplex ratio peccati.vt di.Th.vbi supra, Prima ꝑꝑ contrarietatẽ ad iustitiã.Secunda ratione doli seu fraudis,quia fur occultè , & quasi ex insidiis rem alienam vsurpat.Et ex his sequitur,ꝙ furtum est peccatum mortale : contrariatur.n. charitati proximi. Est tñ aduertendum,ꝙ cũ ius humanum nõ possit derogare iuri naturali vel diuino. ideo per appropriationẽ rerũ,quę est de iure humano nõ impeditur,quin sit subueniendũ necessitati hominis de hmõi rebus:& ideo res,quas aliqui superabundanter habent ex naturali iure debentur pauperũ instentationi.Vnde Ambr.dicit & habeẽ in decretis distin.Esurientiũ panis est quẽ tu detines nudorum indumẽtũ,quod tu recludis: miserorum redemptio est pecunia quem tu defodis , quia tñ multi sunt necessitatem patientes : & non põt ex eadẽ re omnibus subueniri: ideo cõmittitur arbitrio vniuscuiusque dispensatio propriarum rerum , vt ex eis subueniat

Esa.31. Polit.7. Dist.47.

niat indigentibus. Si autem sit a Deo urgens, & euidens necessitas, quæ requirat in dilatā subuē tionē, puta cum imminet uitæ periculum, & aliter subueniri nō potest: tunc licite potest aliquis ex rebus alienis suæ necessitati, vel alterius subuenire accipiendo manifeste, aut occulte: nec talis acceptio propriȩ habet rationem furti, vel rapinȩ: quia per talem necessitatem efficitur suum id quod accipit. Tertio notandū quod rapina violentiam quandā importat, & coactionem. Nullus autē coactionē habet super aliū nisi per publicā potestatē: ideo persona priuata non vtens publica potestate, si aliquid alteri aufert, iniuste agit. Illi etiā quibus est commissa publica potestas si violentia, & coactione vtuntur aliquid auferendo aliter, quā sm iustitiæ tenorem, iniustȩ agunt. Vnde patet, quòd rapina est peccatum mortale: quia est contraria iustitiæ. Si autem illi quibus est cōmissa publica potestas per violentiam aliquid auferunt ad iustitiæ custodiam: puta contra hostes pugnando, uel malefactores puniendo, illud nō habet rationem rapinȩ cum non sit contra iustitiam.

Con.1. His præmissis ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Furtum, & rapina sunt peccata distincta: patet ex primo notabili. Est tamen aduertendum, quòd furtum quandoq; generaliter accipitur pro quacunque iniusta vsurpatione rei alienæ, & sic est genus ad rapinam.

Con.2. Secunda cōcl. Tam furtū, quā rapina est peccatum mortale: patet ex secūdo, & tertio notabili.

Con.3 Tertia concl. Rapina est peccatum grauius, quam furtū, probat Tho. vbi supra: quia furtū, & rapina rationē habent peccati propter inuoluntarium, quod est ex parte eius cui aliquid aufertur: sed magis est inuoluntarium aliquid per violentiam cuiusmodi est rapina: quā per ignorantiam cuiusmodi est in furto: quia violentia directiuis opponitur voluntati, quam ignorantia: igitur. Itē per rapinam non solū infertur alicui damnū in rebus: sed ēt hoc uergit in quandam personæ ignominiā, vel iniuriam: & hoc prȩponderat fraudi, uel dolo, qui pertinet ad furtum. Ad primum argu. dicendum, quòd accipere rem alienam auctoritate iudicis hoc decernētis, non est iniustū. Filii ergo Israel auferentes bona ægyptiorum de prȩcepto Domini hoc decernentis pro afflictionibus, quas ab ȩgyptiis passi erāt non commiserunt furtum.

Ad secundum argu. dicendum, quòd illa quæ nunquam fuerunt in dominio alicuius, puta gēme inuente in littore maris conceduntur primo occupanti: & eadē ratione de thesauris antiquo tēpore sub terra occultatis quorū nō est aliquis possessor, nisi quòd secundum leges ciuiles medietatem tenetur inuentor dare Dño agri si id alieno agro inueniunt, propter quod dicitur Matth. de Mat.13 inuentore thesauri absconditi in agro quòd emit agrū, vt quasi habere ius possidendi totum thesaurū. Res uero inuentas, quȩ de propinquo fuerunt in bonis alicuius siquis accipiat animo restituendi Domino qui eas pro derelictis non habebat non committit

mittit furtum. Et similter si pro derelictis habeantur; & hæc credat inuentor: licet sibi retineat non committit furtum, alias autem committitur peccatum furti. Vnde dicit Augu. in quadam
14.q.5. omelia. & habetur causa. Si quid inuenisti, & nō reddidisti rapuisti. Posset aliquis quærere de minimis rebus inuentis, aut etiam aliter furtiuè sumptis, an accipiens peccet mortaliter. Dicendum, ꝙ quia illud, quod modicū est ratio appræhēdi quasi nihil: ideo illę, qui accipit huiusmodi res si pręsumat hoc non esset cō tra volūtatem eius cuius res est: excusari potest a peccato mortali, si tamen habeat animum furandi, & credit se inferre nocumentum proximo faciendo contra eius voluntatem: etiam in talibus minimis potest esse peccatum mortale. Nam etiam in solo cogitatu per consensum peccare potest homo mortaliter. Ad tertium argumentum dicendū, ꝙ qui furtiuè accipit rem suam apud alium depositā grauat depositarium, qui tenetur restituere, vel se ostendere innoxiū. Qui vero furtim accipit rem suam apud alium iniustę detentam: peccat quidem non, quia grauat eum qui detinet, & ideo non tenetur restituere: sed peccat contra communem iustitiam vsurpando, sibi suæ rei iudicium iuris ordine prætermisso, & ideo tenetur satis facere Deo, & dare operam vt scandalum proximorum si inde fuerit exortum sedetur. Ad quartum argumentum dicendum, ꝙ deprædari hostes per violentiam in bello iusto licitum est; nec habet rationem rapinæ. Possunt tamen si deprædantes peccare per cupiditatē, quando videlicet nō propter iustitiam, sed propter prædā principaliter pugnant. Vnde di. Augu∫t. lib. de verbis domini. Propter prædam militare, peccatū est. Depredantes vero si habeāt bellum iniustum rapinam committunt, & restituere tenētur. Ad quintum arg. concedendum est, ꝙ ab infidelibus possunt res ab eis possesse per violentiā substrahi non priuata auctoritate: sed publica videlicet, secundum leges terrenorum principium. Ad sextum argu. dicendum, ꝙ si principes a subditis exigant ēt cum violentia, quod secundum iustitiam debetur propter bonū commune conseruandum nō est rapina. Si vero extorqueant per violentiam indebitā, rapina est. Vnde dicit August. iiij. de ciui. Dei. Remota iustitia, quid sunt regna nisi magna latrocinia, quia & latrocinia quid sunt nisi parua regna. Princeps ī medio eius quasi lupi rapientes prędam. Ezec.22.
Vnde ad restitutionem tenetur & grauius peccant, quàm latrones quantomagis contra iustitiam publicam agunt, cuius custodes esse debent. Ad septimū argu. dicendum, ꝙ raptus mulieris nō potest esse occultus ex parte mulieris, quæ rapitur & cui violentia fertur. ideo semper ibi est rō rapinę. Ad octauum arg. dicendum, quòd licet pluribus possit noceri per furtum, quàm per rapinam, tamen grauiora nocumenta inferuntur per rapinam.

Vtrum

Vtrum detractio sit peccatum mortale.

D.Tho.22.q.73.ar.2.& q.74. ar.1 et 2.et q.75.ar.1.& q.75.ar.2.

QVAESTIO XIII.

DEcimotertio queritur. Vtrū detractio sit peccatum mortale grauius, q̃ contumelia: susurratio, derisio aut maledictio.

1 Primo arg. quod detractio nō sit peccatum mortale, quia reuelare peccatum occultum ad detractionē pertinet: & tñ hoc pōt bene fieri denunciando, uel accusando ad emendationem, aut correctionem fratris: igitur,

2 Secundo argu. super illud prouer. Cum detractoribus non cōmiscearis dicit glosa. Hoc specialiter peccato periclitatur pœnæ totum genus humanum: sed nullū peccatum mortale inuenitur in toto genere humano, multi.n. abstinent a mortali: igitur. Pro.32.

3 Tertio arg. ꝙ contumelia non sit peccatum mortale, quia legit apostolus contumeliam dixisse ad Gal. O insensati Galathæ. Et dñs Luc. O stulti & tardi corde ad credendum. igitur. Gal.3. Luc.vlt.

4 Quarto arg. ꝙ susurratio non sit peccatum distinctum a detractione, quia Ecclesia, dicitur. Susurro, & bilinguis maledictus. Bilinguis autē videtur esse idē, ꝙ detractor. Detractor.n. duplici lingua loquit̄, aliter videlicet in absentia, & aliter in presentia. Eccl.18

5 Quinto argu. ꝙ derisio non sit peccatum mortale, quia non videtur contrariari charitati. agitur enim quandoque ludo inter amicos. igitur.

6 Sexto argu. ꝙ maledicere non sit peccatum mortale, quia Aug. in omelia de igne purgatorio numerat maledictionem inter peccata leuia.

Septimo argu. ꝙ detractio sit grauius peccatū, q̃ contumelia, quia contumeliam potest homo repellere non autem detractionē latentem. 7

Octauo argu. ꝙ detractio sit grauius peccatum, q̃ susurratio, quia plus nocet proximo. quicūque enim aufert famam alicui aufert ei non solum vnum amicū: sed multos. Detractor autem aufert famam. Susurratio vero aufert unum solum amicum. 8

Nono arguitur, ꝙ maledictio sit grauius peccatū, q̃ detractio. Maledictio enim videt̄ esse, quædam blasphemia. Dicitur enim in canonica Iudæ, ꝙ cum Angelus cum diabolo disputans altercaretur, de Moysi corpore non est ausus inferre iudicium blasphemiæ, & accipitur ibi blasphemia pro maledictione, ſm Glos. Blasphemia autē est grauius peccatum, q̃ detractio. igitur. Contra: quod detractio sit peccatum mortale, quia ad Ro. dicitur. Detractores Deo odibiles. Et de cōtumelia dicit. Quid dixerit fratri suo fatue: reus erit gehennæ ignis. Et de susurratione ad Ro. super illud. Susurrones. Dicit gl. Susurrones inter amicos discordiam seminantes. Et de derisione dicitur prouer. Ipse deridet illusores. i. ęternaliter punit. Et de maledictione dicitur. Neque maledici regnum Dei possidebunt. 9 Rom.1. Mat.5. Rom.1. Pro.3. 1.ad Corint.6.

Primo notandum, ꝙ peccata uerborum, sicut dicit Tho. Pensanda sunt pręcipuè, ſm intentionem proferentis, & ideo distinguūtur Th.2.ſ

secundum diuersas intentiones loquentis. Vnde dicitur cõtumelia cum aliquis per verba sua intendit derogare honori alicuius, quod proprie fit ibi improperando defectũ culpę. Si autem improperet ei defectum aliquẽ corporalem, puta dicendo eum esse cæcum, tunc proprie dicitur conuicium. Quando uero aliquis alicui dicit defectũ indigentiæ, qui etiam quodãmodo derogat honori, tunc proprie dicitur improperium. puta cũ aliquis iniuriose alteri ad memoriã reducit auxilium, quod ei contulit necessitatem patienti. quandoq; tamen vnum istorum pro alio ponitur. Dicitur autẽ detractio derogatio famę alienę per verba occulta, videlicet in absentia eius, contra quem loquitur: & in hoc differt contumelia. Susurratio autem dicitur, cum quis per verba occulta intendit inimicitiam inter aliquos seminare. Derisio autem dicitur cum quis propter verbũ aliquod in pręsentia alicuius intendens eum confundere, siue in eo erubescentiã generare. Maledictio uero dicitur pronunciatio alicuius mali cõtra aliquem impræcando, uel optando. Secundo notandũ secundũ Thom. quòd si proferens uerbum contumeliosum intendat auferre honorem alterius, hoc est peccatũ mortale non minus, quàm furtũ, uel rapina. Non enim homo minus amat honorem suum, q̃ rem possessam. Si uero uerbum conuicij, uel contumeliæ dixerit, non tamen animo dehonorandi, sed propter correctionem, vel aliud huiusmodi non dicit contumeliam, vel conuicium formaliter & per se, sed per accidens, & materialiter. ideo potest hoc esse peccatum veniale, & quandoque sine peccato. Necessaria est tamen discretio utendo talibus verbis, ne incautè proferendo auferat homo honorem alterius. Si quis autẽ quærat an debeat aliquis illatas sibi contumelias sustinere. Dicit Thom. vbi supra, quòd tenemur habere animum ad contumelias tolerandas si expediens fuerit. quandoque tamen oportet, ut contumeliam illatam repellamus. Tum propter eius bonum, qui infert, vt videlicet eius reprimatur audacia. Tum propter bonum multorum, quorũ profectus impediretur per contumelias nobis illatas. puta propter contumeliam prędicatori illatã contemneretur eius prædicatio. Terio notandum, quòd inter res temporales videtur fama esse preciosior, per cuius defectum impeditur homo a multis bene agendis, ideo detractio per se loquendo est peccatum mortale, & grauius, quàm sit furtum, & rapina minus tamẽ graue, quàm homicidium, per quod tollitur uita proximi, & quàm adulterium, quod est contra debitum ordinem generationis humanæ, per quam est introitus ad vitã. Est etiã minus graue, quàm contumelia. Contumelia enim maiorem habet contemptũ proximi parui pendẽdo ipsum. Detractor autem videtur vereri proximum, & non paruipendere. Contingit tamẽ quandoque q dicẽs verba diminutiua famæ non intendit hoc, sed aliquid aliud, & tunc non est detractio per se, & forma-

Tho.2. q.72.

y

formaliter,sed solū materialiter. Et si quidem hęc verba proferantur propter aliquod bonū vtile, vel necessarium, obseruatis debitis circunstantijs, nō est peccatum, nec dici debet detractio. Si aūt proferanť ex animi leuitate, non pp aliquod necessariū peccatum est veniale, nisi forte verbū, quod dr̃ sit a Deo graue, ꝙ notabiliter famā alicuius lædat præcipue in his,quę spectant ad honestatem vitæ: hoc.n.ex ipso genere verborū pertinet ad rationem peccati mortalis, & tenetur ad restitutionem famę. Si quis autem quærat de auditoribus,qui tolerant detractores, dicendum secundum Tho. vbi supra, ꝙ si quis audiat detractiones absq; resistentia videtur detractori consentire, & fit particeps sui peccati. Et si inducit eum ad detrahendum,vel si placeat ei detractio,non minus peccat,quàm detrahens, sed quandoque magis. Si vero non placeat ei detractio, sed ex timore, vel negligentia, aut verecundia quadam omittit repellere, peccat quidem, sed multominus q̃ detrahens: & plerunque venialiter. Quandoq; tñ pōt esse peccatum mortale, vel ex hoc, ꝙ alicui ex officio incumbit detrahentem corripere, vel propter aliquod periculum consequens, ve propter radicem, quia timor humanus qñque pōt esse peccatum mortale, si excludat charitatem Dei,aut proximi. Quarto notādum, ꝙ sicut dicit Tho.vbi supra. Tanto peccatum in proximū grauius est, quanto ꝑ ipsum maius nocumentū infertur proximo. Nocumentum aut maius est, ꝑ quod maius bonū tollitur inter cętera vero bona exteriora præeminet amicus, quia sine amicis nullus viuere pōt,vt dicit phil.Vnde dr̃ Eccl.Amico fideli nulla est cōparatio,quia & bona fama,quę tolliť per detractionē, ad hoc maxime necessaria est, vt hō idoneus sit amari: ideo susurratio grauius ē peccatū,q̃ detractio,& ēt q̃ contumelia,quia amicus est melior q̃ honor: & amari, quàm honorari: vt dicit phil. Quinto notandum,ꝙ sicut di Tho. Irrisio nō fit,nisi de aliquo malo, vel defectu. Malum aūt si sit magnū,nō pro ludo accipitur,sed seriose; vnde si in risum vertitur,hoc est,quia accipitur vt paruum, quod pōt esse duplicitur.Vno modo ſm se,& sic est peccatum veniale,& leue,qñ videlicet, quod est malum paruum in se vertitur in ludum. Alio modo ratione personę, sicut defectus puerorum, & stultorū parum ponderamus. sic ergo aliquem irridere est eum sic paruipendere, vt de malo eius non sit curandum, sed quasi pro ludo habendum, & sic derisio est peccatum mortale etiam grauius est,quàm contumelia, quia contumeliosus videtur accipere malum alterius seriose illusor autem in ludum. Sexto notanda sunt quatuor dicta de maledictione, secundum Thomam in secunda secundæ quæst. 76. Primum est, quòd male dicere, vt hic sumitur; est malum dicere imprecando, vel optando, & hoc est omnino illicitum, loquendo de malo sub ratione mali. Si quis autem Imperet,vel optet malum alterius sub

8.Ethi. Eccl.6. 8. Ethi. 2.2. q. 75. 2.2. q. 76.

ſub ratione boni ſic eſt licitum, nec eſt maledictio per ſe, & formaliter loquẽdo. Intentio.n.dicẽtis fert ad bonũ, puta ad bonũ iuſtitiæ, ſicut cũ eccleſia maledicit anathematizando, vel ẽt ad bonũ vtile, ſicut ſi qs optet peccatorẽ pati ęgritudinem, vt melior efficiat, vel ab aliorũ nocumẽto ceſſet. Secundũ eſt, ꝙ benedictio, vel maledictio ad illã rem pertinet cui põt aliquid bene, vel male contingere, ſ. rationali creaturæ irrationalibus aũt bonũ, vel malum dr contingere in ordine ad creaturã rõnalem propter quã ſunt, quod poteſt contingere multipliciter. Primo modo per modũ ſubuentionis, & hoc modo dixit dominus homini. Maledicta terra in opere tuo, vt ſcilicet per eius ſterilitatem puniretur homo. Alio modo per modum ſignationis, & ſic maledicit dominus ficulneam. Tertio modo per modum continentis, ſcilicet temporis, vel loci, & ſic maledixit Iob, diem natiuitatis ſuę, propter culpam originalem, & ſequentes pœnalitates, quas naſcendo contraxit. Hoc etiam intelligi poteſt maledixiſſe Dauid montibus Gelboe: ſcilicet propter cedem populi, quæ ibi contigerat. Maledicere autem rebus irrationalibus in quantum ſunt creaturæ Dei, eſt peccatum blaſphemiæ. Maledicere autem eis ſecũdum ſe conſideratis eſt ocioſum & vanum, & per conſequens illicitum. Tertium eſt, quod velle malum alteri ſecundum ſe repugnat charitati, & ideo maledictio creaturæ rationalis ex genere ſuo eſt peccatum mortale, licet quandoque ſit veniale propter paruitatẽ mali, quod quis maledicendo imprecatur. Et quandoq; propter affectum maledicentis, dum ex leui motu, vel ex ludo, aut ſurreptione aliqua talia verba profert, quia peccata verborum, maxime ſunt ex effectu penſanda. Quartum eſt, quod cum malum culpæ ſit peius, quàm malum pœnę, ſequitur, quod dicere malum culpæ peius eſt, quam dicere malum pœnæ, ſi tamen ſit idem modus dicendi. Ad contumelioſum autem, & ſuſurronem, & detractorem, & irriſorem pertinet dicere malum culpæ. Ad maledicentem vero, prout hic loquimur pertinet dicere malum pœnę, non autem malum culpę, niſi forte ſub ratione pœnæ. Non eſt tamen idem modus dicendi, quia ad prædicta quatuor vitia pertinet dicere malum culpæ ſolũ enunciando: per maledictionem vero dicitur malum pœnæ, cauſando per modum imperii, vel optando: ipſa autem enunciatio culpę peccatum eſt, inquantum ex hoc aliquod nocumentum infertur proximo: grauius autem eſt nocumentum inferre, quam deſiderare cęteris paribus. Vndę ſequitur, quod detractio ſecundum communem rationem grauius peccatũ eſt, quàm maledictio ſimpliciter optatiua. maledictio vero imperatiua cum habeat rationem cauſæ poteſt eſſe detractione grauior, ſi maius nocumentum inferat, quàm ſit denigratio famæ, vel leuior ſi minus, & hæc quidem accipienda ſunt ſecundum ea, quæ per ſe pertinent ad rationem horum vitiorum:

Gene.3. *Mat.21* *2.Reg.1*

vitiorum: possunt.n.alia in prędictis vitijs considerari, quæ vel augent culpam, vel minuunt.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt tres cōclusiones. Prima est. Tam contumelia, q̄ detractio, susurratio, & maledictio ex suo genere est pcm̄ mortale, patet ex dictis.

Con. 2. Secūda cōclusio. Derisio qñq; est peccatum mortale, & qñque veniale: patet ex qnto notabili.

Con. 3. Tertia conclusio. Susurratio grauius est peccatum, quàm contumelia, & contumelia, quàm detractio: & detractio, quam maledictio simpliciter optatiua: derisio autem quandoq; est peccatum grauius, quàm contumelia. Hæc omnia patent ex dictis.

Ad primū arg. dicendū, ꝙ reuelare peccatum alicuius pp eius emendationē denunciando, vel propter bonum publicę iustitiæ, accusando non est detrahere.

Ad secundum arg. dicendum, ꝙ illa glosa est intelligenda, non omnino vniuersaliter: sed, quia pauci sunt, qui non quandoque animi leuitate aliquid dicant, quo fama alterius in aliquo minoretur. Ad tertium argumentum dicendum, quòd sicut licitum est aliquem verberare causa disciplinæ, ita & verbum contumeliosum dicere. Tamen sicut dicit Augustinus in libro de sermone domini in monte. Raro, & ex magna necessitate obiurgationes sunt adhibendę, in quibus non, vt nobis, sed, vt domino seruiatur instemus. Ad quartum argumentum dicendum, quòd bilinguis proprie dicitur, susurro cum enim amicitia sit inter duos nititur susurro ex vtraq; parte amicitiam rūpere. Et ideo duabus linguis vtitur ad duos vni dicens malum de alio. Ad quintum arg. dicendū, ꝙ ludus propter contēptum annexū eius cum vel de quo luditur repugnat charitati. Ad sextum argum. patet responsio ex sexto notabili. Ad septimum arg. negatur consequentia, quia in contumelia, maior est contēptus proximi, quàm in detractione. Ad octauum ar. dicendū, quòd fama est dispositio ad amicitiā, & infamia ad inimicitiā: dispositio autem deficit ab eo, ad quod disponit. Et ideo ille, qui operatur disponendo ad inimicitiam minus peccat, quàm ille, qui directe operatur ad inimicitiam causando. Ad nonum arg. dicēdum, quod maledictio creaturæ, inquantum creatura est redundat in Deum, & sic per accidens habet rationem blasphemiæ: non autem si maledicatur creatura propter culpam.

Vtrum scandalum sit peccatum mortale.

D. Tho. 2.2.q.43.ar.2.3.4.

QVÆSTIO XIIII.

DEcimoquarto quæritur. Vtrum scandalum sit speciale peccatū mortale, propter quod euitandum omittenda sint interdum bona tam temporalia, quàm spiritualia.

Primo arguitur, ꝙ scandalum sit peccatum, quia nullum peccatum necessario euenit cū sit voluntarium: sed Matth. xviij. dicitur. Necesse est, vt veniant scandala. *Mat. 18*

scandala . igitur .

2 . Secũdo arg. Dicit dñs Petro. Matth. 16. Scandalum mihi es , nec tamen videtur peccasse Petrus. igitur.

3 Tertio arguitur , ꝙ scandalũ non sit speciale peccatum , quia scandalum non videtur separatum ab alijs peccatis. igitur.

4 . Quarto arg. ꝙ scandalũ semper sit peccatũ mortale, qa contrariat charitati fraternæ. igitur.

5 Quinto argu. quòd bona temporal a sint dimittenda propter scandalum, quia magis sunt dili gẽda spiritualia, quæ concernũt salutem proximi, quam tẽporalia bona, igitur. Sexto arg. Apostolus. Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est, ergo cibus est prætermittendus propter scandalum. Vnde etiam , sicut habetur primæ ad Corin. 9. Apostolus seminans spiritualia, non accepit temporalia stipendia , ne offendiculum daret euangelio. Septimo arg. ꝙ spiritualia sint propter scandalum dimittenda, quia dicit Aug. lib. de Ciu. Dei : quòd correctio fraterna interdum ex charitate dimittitur propter vitandũ aliorum scandalum. Item cessandũ est a doctrina sacra, propter scãdalum , secũdum illud Matt. 18. Nolite sanctum dare canibus. igitur. Contra, scandalum dicitur dictum , vel factum minus rectum, ergo scandalũ est peccatũ. Et , quia speciali virtuti opponitur. s. charitati , ideo est peccatũ speciale , quia vero dictũ, vel factum minus rectũ nõ semper est mortale peccatum, ideo nec scãdalum : quòd autẽ propter scandalum non sint temporalia dimittenda : patet , quia beatus Tho. Cãtuarien. repetijt tres ecclesias cum scandalo regis : & quo ad bona spiritualia , dicit Greg. super Ezech. Si de veritate scandalum sumitur, vtilius nasci permittitur scandalũ , quàm veritas relinquatur. Primo notandum secundũ Tho. quòd sicut Hieron. dicit super Matth. quod Græcę scandalum dicitur nos offensionẽ, vel ruinam, aut impactionem pedis possumus dicere. Vnde obex cui aliquis impingit in via corporali dicitur scandalum. In via, aut spirituali contingit aliquẽ disponi ad ruinam spiritualem per dictum, vel factum alterius inductione , videlicet, aut exemplo, & hoc propriẽ dicitur scandalum . Nihil autem disponit ad spiritualem ruinam , nisi quod habet aliquẽ defectus rectitudinis, & ideo cõuenienter dicitur scandalum esse dictum , vel factum minus rectum præbens alteri occasionem ruinæ. Secundo notandum secundum Tho. vbi supra, quòd duplex est scãdalum. I. passiuum in eo, qui scandalizatur , & actiuum in eo qui scãdalizat dãs occasionem ruinæ , quia videlicet verbo , vel facto intendit alium ad peccatum inducere , aut si ipse hoc non intendit, tamen dictum , vel factum est tale , quod de ratione sui inductiuum est ad peccandum . Si vero aliquis scandalizetur ex dicto , vel facto alterius præter intentionem dicentis , & facientis , aut etiam præter conditionem operis, tunc est ibi scandalum passiuum acceptum, & non datum. Vnde est ibi scandalum passiuum sine actiuo inquãtum, videlicet

Margin notes: Ro. 14. — 1. Cor. 9 — Augusti. libr. de ci. Dei. — Mat. 18 — 2.2. q. 43.

videlicet ruit aliquis spiritualiter sumens occasionem ex dictis, vel factis alterius, qui tamē hoc non intendit. Tertio notandum, quòd cum omnis spiritualis ruina pertineat ad peccatum, oportet dicere omne scandalum passiuum esse peccatum, & per consequens scandalum actiuum in eo qui intendit scandalizare: passiuum autem scandalum nō potest dici speciale peccatum, quia ex dicto, vel facto alterius contingit aliquem ruere secundum omne genus peccati. Scandalum vero actiuum, quod est per se, & formaliter scandalum, quando videlicet aliquis suo inordinato dicto, vel facto intendit alium trahere ad peccatum, sortitur rationem specialis peccati ex intētione specialis finis inordinati, & quandoque quidem est peccatum mortale, videlicet si intendat inducere ad peccādum mortaliter, aut si intendat inducere etiam ad peccandum venialiter per actum peccati mortalis: veniale autem peccatum est si intendat inducere ad peccandum venialiter per actum peccati venialis. Scādalum autē actiuum, quod est per accidens tantum, quando videlicet ex dicto, vel facto alicuius præter eius intentionem, aliquis scandalizatur, quandoque est peccatum veniale, puta cum quis per actum peccati venialis, vel per actum, qui non est ſm se peccatum: sed tamen habet aliquam speciem mali cum aliqua leui indiscretione scandalizat alios: quandoque vero est peccatum mortale quādo videlicet fit per actum peccati mortalis, aut quia sit contemnit salutem proximi, vt pro ea conseruanda non prætermittat facere quodcunque libuerit. Ex prædictis autem inferri potest, ꝙ in his qui perfecte Deo adhærent per amorem, scandalum nō inuenitur, quantumcunq; enim videant alios inordinate se habere in dictis, vel factis ipsi à sua rectitudine non recedunt, & sic non scandalizantur passiuè, tales etiam in dictis suis, vel factis non in tantum deficiunt, vt ex hoc rationabiliter possit ab alio sumi peccandi occasio. Quarto notandum, quòd cum duplex sit scandalum, scilicet actiuum, & passiuum cum quæritur. An propter scandalum euitandum sint bona temporalia, aut spiritualia dimittenda: quæstio non habet locum de scandalo actiuo, quia cum scandalum actiuum sit dictum, vel factum minus rectum nihil est faciendum cum scandalo actiuo: habet autem locum quæstio si intelligatur de scandalo passiuo. Pro cuius declaratione secundum Thomam, vbi supra. Notandæ sunt tres distinctiones. Prima est de bonis temporalibus, aut enim sunt nostra, ita quòd sumus eorum domini, aut sunt nobis ad conseruandum pro aliis commissa, sicut bona ecclesiæ committuntur prælatis, & bona communia quibuscunque reipublicæ rectoribus. Secunda distinctio est de bonis spiritualibus: quædam enim sunt de necessitate salutis: alia vero non. Tertia distinctio est de scandalo: quoddam enim est scandalum pharisæorum, quod scilicet oritur ex malitia, quemadmodum pharisæi de

de doctrina domini scandalizabantur volentes eam impedire. Aliud vero est scandalum pusillorum, quod scilicet prouenit ex infirmitate, vel ignorantia.

Con. 1. His præmissis, ponendæ sunt quinq; conclusiones. Prima est. Scandalũ actiuũ est speciale peccatũ, nõ aũt scandalũ passiuum: patet ex secundo notabili.

Con. 2. Secunda conclu. Scandalum quandoque est peccatum mortale, & quandoque veniale: patet ex secundo notabili.

Con. 3. Tertia conclu. Propter scandalum phari eorum non sunt bona dimittenda, nec temporalia, nec spiritualia. Probatur, quia dominus docuit tale scandalum esse contemnendum. Matth. 15. Item sic probatur, quia si propter tale scandalum dimitterentur bona siue spiritualia, siue temporalia hoc nulli prodesse posset, sed obesse etiã his qui scandalizantur, quia ex hoc etiam efficerentur peiores. Si enim dimitterentur eis bona temporalia, daretur eis occasio semper remanendi in peccato: alienũ retinendo, ac etiã occasio vlterius rapiendi. Si aũt omitterentur bona spiritualia, puta doctrina, vel exhortatio ex hoc maliciosi fierent obstinatiores.

Con. 4. Quarta concl. Propter euitandũ scandalũ pusillorũ, non sunt dimittenda bona temporalia nobis cõmissa: sed tẽporalia quorũ sumus domini sunt totaliter dimittenda, vel aliter scãdalum sedandũ. Primum patet, quia taliũ bonorũ cõseruatio imminet, his quibus sunt commissa ex necessitate salutis. Secundũ patet, quia salus animarum præferenda est quibuscunque temporalibus bonis: ideo nunquam debemus aut retinere, aut repetere temporalia bona in præiudicium salutis animarum. igitur, &c.

Con. 5. Quinta concl. Propter scandalũ pusillorũ occultanda sunt, vel interdum etiam differenda opera spiritualia, quæ non sunt de necessitate salutis. Primum patet, quia ex charitate tenemur non dare impedimentum saluti proximorum: ergo vbi non imminet periculum proprię salutis sunt spiritualia occultanda, vel differenda ne vergant in detrimentum salutis proximorum, quod est intelligendum quousq; reddita ratione huiusmodi scandalum cesset. Si autem post redditam rationem huiusmodi scãdalum duret: iam videtur esse malitia, & sic propter ipsum nõ sunt huiusmodi spiritualia dimittenda. Secunda pars probatur, quia secundum ordinem charitatis plus tenetur homo diligere salutem suam, quàm alterius: ergo nullus debet mortaliter peccare, vt peccatum alterius impediat. Peccaret autem mortaliter si omitteret ea, quę sunt de necessitate salutis. Ad primum argu. dicendum, ꝙ non est sermo de necessitate absoluta, sed cõditionali, quia scilicet necesse est scandala euenire necessitate finis, quia vtilia sunt ad exercitiũ bonorũ, vel necesse est euenire scandala secundum conditionẽ hominum, qui sibi a peccatis nõ cauent. Matth. 18. Ad secundum argumentum dicendum, quòd scãdalum ibi large sumitur pro quolibet impedimento. volebat enim Petrus quodam pietatis affectu passionem Christi impedire. Ad

tertium

tertium argumentum dicēdum, quod omnes peccatū potest quasi materialiter se habere ad scandalum actiuum, & tamen potest inueniri scandalum actiuum separatum ab aliis peccatis: puta cum quis proximum scandalizat facto, quod de se non est peccatum, sed habet speciem mali. Ad quartum argumentum patet solutio ex tertio notabili. Ad quintum argumentum patet responsio ex quinta conclusione. Ad sextum argumentum dicendum, quòd non est de inuentione apostoli mouere, quod cibus totaliter dimittatur propter scādalum. quia sumere cibum, est de necessitate salutis, sed talis cibus puta caro est propter scandalum dimittendus: secundum illud. Non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem. Scandalum autem quod vitabat apostolus, nō accipiens temporalia stipendia erat, scandalum procedens ex ignorantia gentilium, qui hoc non consueuerant: & ideo prius erāt instruendi hoc esse debitum, & ex simili causa ecclesia abstinet a decimis exigendis in terris, in quibus non est consuetum decimas soluere. Ad septimum argumentum dicendum, quòd correctio fraterna in tātum computanda est inter spiritualia bona, inquantum pertinet ad emendationem fratris, non autem pertinet ad emendationem, si inde frater scandalizetur. Circa doctrinam autem duo sunt cōsideranda. Primum est veritas, quæ docetur, & hoc est de necessitate salutis, vt scilicet nunquam aliquis doceat contrarium veritati. Ideo propter nullum scandalum vitandum, debet homo falsitatem docere. Secundum est ipse actus docendi, qui computatur inter spirituales elemosinas. Et si propter iniunctum officiū teneatur aliquis ad actum docendi non debet omittere propter vitandum scandalum: secus autem est vbi non tenetur aliquis exercere actum docendi de necessitate salutis. Ex dictis itaque patet, quòd in omnibus sic est agendum, quòd nullum fiat prę iudicium saluti proximorū principalius, tamen ex charitate attendēdum est, & prouidendum saluti proprię, ad quod necessarium est super omnia principalissime intēdere ad Dei laudem & gloriam, qui est benedictus in secula. Amen.

1. Cor. 8.

Finis tertij tractatus.

SEQVITVR QVARTVS TRACTATVS.

SVPERIVS dictum est de Dei perfectione in primo tractatu. Et deinde in secundo de mundi conditione. Et præterea in tertio de hominis præuaricatione. Consequenter dicendum, est in hoc quarto tractatu de verbi Dei reparatiua incarnatione. Et diuidendus est tractatus iste in tres partes principales. Prima est de ipsa uerbi incarnatione. Secunda est de incarnati peregrinatione. Tertia est de peregrinationis consummatione. In prima parte primo dicendum est de natura humana ad uerbum unione. Secundo de unionis modificatione. Tertio de naturæ assumptæ perfectione. Quarto de quarundam ueritatum hanc unionem consequentium

consequentium declaratione. Et quinto de ipsius incarnati verbi temporali conceptione.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum possibile fuerit naturam humanam uniri uerbo in unitate suppositi.

Sco.3. distin.1.quæst.1.

1 Circa vltimum. Primo quæritur. Vtrum possibile fuerit naturam humanam vniri verbo in vnitate suppositi. Argu. quod non, primo sic. Actus purus, & infinitus non est alicui componibilis, cum non possit habere rationem partis, verbum est huiusmodi. igitur.

2 Secundo arg. Inter vnibilia est aliqua proportio, sed finiti ad infinitum nulla est proportio, verbũ autem est infinitum, & natura humana est finita. igitur.

3 Tertio arg. Contraria non possunt esse simul, sed natura creata, & increata plus distant, quàm contraria. igitur.

4 Quarto ar. Incarnare est agere, ergo incarnari est pati, sed verbum diuinum non patitur, ergo non incarnatur.

5 Quinto arg. Omnis dependentia est ad independens, & ad absolutum, sed persona diuina inquantum talis non est absoluta. igitur natura humana non depẽdet ad personã, inquãtum persona, ergo non vnitur personæ. Cõtra. Verbũ caro factũ est. Vbi, secũdum Augustinũ, caro sumitur pro homine. Primo notandum, quòd ista tria se habent per ordinem distinctio, vnio, & compositio. Vbicunque enim est compositio est vnio, sed non econtra ad cõpositionẽ enim exigitur, quòd vtrunque cõponens sit finitum cũ habeat rationẽ partis, nõ autem ad vnionem. Vnde diuinũ verbum, quod carni vnitur est infinitũ. Et præterea vbicunque est vnio, est etiam distinctio, sed non econtra. Secundo notandũ, quòd sicut dicit Scot. Vnio personalis, siue ypostatica, est relatio disquiparantiæ realis quidẽ in vno extremo, cui in altero nulla realis relatio correspondet: eo quòd verbum relatione reali non potest referri ad extra. Ista est ergo relatio ordinis in extremo relato, scilicet in natura assumpta. Et ex hac parte tres sunt vniones. Prima, animę: Secunda, corporis. Tertia coniuncti, scilicet humanitatis. Et patet, quòd distinguantur, quia fundamenta distinguuntur. Vnde proprie ista vnio est relatio extrinsecus adueniens, terminata ad verbum diuinum, & fundata in assumpto. Nec debet dici relatio quasi dependentis ad causam effectiuam, quia tunc omnis creatura esset verbo vnita. Et præterea, quia talis relatio est communis ad totam trinitatem: neque est relatio quasi effectus posterioris ad priorem, quia verbum nõ est effectum, sed est relatio sustentificati ad sustentificans. Et apparet exemplum in subiecto respectu accidentis. Accidens enim potest comparari ad subiectum dupliciter. Vno modo per modũ informantis, & hoc est imperfectionis tam in accidente, quàm in subiecto. Alio modo per modum sustentificati ad sustentificans, siue per modum posterioris

Margin notes: Ioh. 1. — Scot. 3.

ris naturaliter ad prius a quo dependet, non vt ab aliqua causa si enim habet subiectum p aliqua causa, habet ipsum pro causa materiali, & hoc est inquantum informat ipsum. Hæc autem habitudo notat imperfectionem in subiecto. Relinquatur ergo primum, quod est imperfectionis, & capiatur secũdum: & tunc habetur exemplũ ad propositum. Dicitur autem ista vnio ypostatica, quia fit in vnitate suppositi, & personæ. Tertio notandum, quod secundum Scot. personalitas creata dicit negationem dependentię actualis ad aliud, vt ad suppositum illius naturæ, & etiam dependentiæ aptitudinalis, quæ quantum est de se semper esset in actu, sicut anima separata semper dependeret ad corpus, quãtum est ex naturali aptitudine eius, non potest aũt poni in natura creata negatio dependentiæ potentialis ad verbum, quia nulla est entitas creata, cui repugnet contradictorie dependere ad verbũ. Negatio tamẽ dependentiæ aptitudinalis ad verbum, bene est in natura creata: nec tamen hæc independentia aptitudinalis ponit repugnantiã ad dependentiam actualem. natura enim creata est in perfecta obedientia ad depẽdentiam per actionem agentis supernaturalis: & quando datur sibi talis dependentia, personatur personalitate illa ad quem dependet. Quando autem non datur, personatur in se ista negatione formaliter: & non aliquo positiuo addito vltra illam entitatem positiuam, quæ est hæc natura. Quarto notandum, secundum eundem Scotum, ꝙ non est ponenda aliqua entitas absoluta, quæ sit proprium fundamẽtum huius dependentiæ, & vnionis ad verbum, ita ꝙ ipsa posita, necessario eam consequatur talis relatio: illud enim absolutum esset necessario vnitum verbo: nulla autem talis entitas absoluta videtur esse in creatura. Et si instetur, quia nisi ponatur talis entitas absoluta, sequitur, quod mutatio esset primo ad relationem, & a relatione. Si enim assũmeret verbum naturam modo personatam in Petro, primus terminus huius mutationis esset relatio noua, & si dimitteret naturam assumptam mutatio primo esset a relatione. Hoc autem est contra philosophum. v. phys. dicentem, quod in ad aliquid nõ est motus, nec mutatio. Ad hoc respondet Scot. quod relatio põt tripliciter se habere ad fundamẽtum. Vno modo sic, quod fundamentum non potest poni sine relatione illa absque contradictione, quia videlicet necessario requirit terminum talis relationis ad sui esse: & huiusmodi est relatio creaturæ ad creatorem, & talis relatio est idem reali cum fundamento. Alio modo sic, quia fundamẽtum potest esse sine relatione, quia potest esse sine termino: tamen fundamento, & termino positis, necessario consequitur talis relatio. Exemplũ de similitudine in albo & albo. Tertio modo relatio, potest non necessario consequi fundamentum, quia fundamentum non necessario coexigit terminũ, nec ẽt habitudinem illã ad terminũ. Vnde fundamento, & termino posi-

positis, non necessario sequitur relatio: sed contingenter aduenit, & huiusmodi sunt vniones absoluti ad absolutum. Si enim subiectum per se esset, & accidens per se, vt panis, & albedo si de nouo vniantur nullum absolutum nouum est in altero extremo, sed ista relatio contingenter se habet etiam extremis positis. Tūc ergo dicendum, ꝙ nō est motus, nec mutatio per se ad relationē primo, vel secundo modo se habentem, & per consequens, nec vniuersaliter ad relationem de genere relationis, quia talis non aduenit nisi propter nouitatem, alicuius absoluti in altero extremo, sed ad relationē tertio modo se habentem, quia illa est extrinsecus adueniens, idest non necessario consequens fundamentum, & terminum bene est mutatio Vnde etiam secundum philosophū motus est ad vbi. Quinto notandum quòd aliqui dixerūt, sicut Guillermus Varronis, quòd ideo persona diuina potest terminare vnionem naturæ assumptæ, quia ipsa continet in se virtualiter perfectionem cuiuslibet personæ creatæ, & sic potest supplere vicem eius & quia in natura assumpta est potentia obedientialis respectu personæ diuinæ, & tunc oporteret dicere, ꝙ essentia esset propria, & formalis ratio terminandi illā vnionem. Proprietas enim personalis non potest esse ratio continēdi multas perfectiones virtualiter, ꝙ probat Scot. quia illud, qđ est ratio continendi multas perfectiones virtualiter, & sic quantū est de se infinitas, oportet qđ sit perfectio simpliciter. Proprietas autem personalis nō est perfectio simpliciter. Ideo vt dicit ipse Sco. opinio prædicta est falsa, quia ista vnio, siue dependentia est alterius rationis ab omni dependentia causati ad causam, vt dictum est. Continentia autem virtualis, quæ est in termino, & potentia obedientialis in dependente, vel contento pertinet ad dependentiam causati ad causam. Ideo non est dicendum verbum posse terminare illā dependētiam propter rationes prædictas, sed propter subsistētiam independentem. i. verbi.

6. Phis. (margin)

His præmissis, ponendæ sunt quinque cōclusiones. Prima est. Possibile fuit naturam humanā vniri verbo Dei in vnitate suppositi. Patet, quia nulla est in hoc repugnantia, neque ex parte naturæ assumptæ, neque ex parte verbi assumentis. Primum patet, qa natura illa est ī plena obedientia ad dependēdum ad verbum per actionem agentis supernaturalis. Et sm ꝓbaī sm Scot. qa si esset repugnātia ex pte verbi, aut hoc esset inquantum est persona diuina, vel inquantum est hæc persona. Non primum, quia terminare depēdentiam naturæ assumptæ, non infert aliquid repugnans personæ diuinę, quia nec cōpositionem, nec potentiam, nec limitationem, nec etiam dependentiam in persona diuina. Non enim oportet, nisi quod terminans hanc dependentiam sit in se aliquid independens. Nec secundum, quia licet respectus consequens naturam, vel terminare talem respectum sit commune tribus, non tamen oportet, quòd terminare istum respectum

Con. 1. (margin)

respectum dependentiæ sit commune tribus, immo omnis entitas personalis independēs potest illam dependentiam sufficienter terminare. Talis autem est entitas propria cuiuscunq; personę, etiam, vt distinguitur ab alia.

Con.2. Secunda conclusio. Non est possibile personam creatam assumi a persona diuina: patet, quia contradictio est naturā actualiter dependere ad personā extrinsecam, & non depēdere. naturā aūt aliquam assumi est ipsam actualiter dependere hac dependentia speciali, ergo contradictio est ipsam assumi, & simul habere personalitatem propriā, quę vt dictum est cōsistit in negatione dependentię, tam actualis, quàm aptitudinalis. Et si arguatur, quia omne pertinens ad dignitatē in creatura est aliquid positiuū, & sic assumptibile, persona aūt est huiusmodi. igr. Dicēdum ſm Scot. quòd persona in creaturis non dicit dignitatem generaliter, sed tantū ratione naturæ intellectualis, quam connotat, non autem formaliter ratione incommunicabilitatis.

Con.3. Tertia concl. Licet essentia diuina sit ratio faciēdi assumptionem, siue vnionē naturę humanę ad verbum, non est tamen ratio terminandi eam, sed proprietas personalis. Primum patet, qa potentia effectiua, & illius potentię operatio in Deo communis est tribus personis. Indiuisa sunt enim opa trinitatis ad extra. Illud autem, quod est commune tribus personis est essentiale. igitur. Secunda pars probatur, quia vt dicit Sco. In quocunq; supposito est formalis ratio terminandi istam vnionem prius naturaliter, quam ista vnio sit facta ipsum terminat eā, sed certum est, quòd essentia diuina habet a tribus naturaliter prius quàm ista vnio sit facta, ergo oporteret, quòd patet terminaret illam vnionem, sicut & verbum. Et si arguatur, quia assumens communicat esse naturæ assumptæ, sed esse in diuinis est essentiale, ergo aliquid esse, quòd præcise est ratio essendi est etiam ratio terminandi. Dicendum secundum Scot. quòd assumens dicitur cōicare esse naturę assumptæ non per informationem, neque etiam per efficiētiam, vt sic: sed terminando dependentiam existentiæ actualis naturę assūptę, quod fit per existentiā incōmunicabilem assumentis tanquàm per rationē formalem terminādi huiusmodi depēdētiam.

Quarta conclusio. Congruum fuit, & decens diuinam personam incarnari. probatur ſm Tho. & Bon. quia hoc maxime pertinet ad manifestationem diuinæ bonitatis, & sapientię iustitię & potentię. Vnde dicit Damascenus in principio tertii. Per incarnationis misteriū mōstratur simul bonitas, & sapientia, & iustitia, & potētia Dei vel virtus. Bonitas quidem, quoniā non despexit proprii plasmatis infirmitatem. Iustitia vero, quoniam hoīe victo non alium fecit vincere tyrannum, neq; vi eripuit ex morte hominem. Sapientia vero, quoniam inuenit difficillimi decentissimam solutionem. Potentia vero, siue virtus infinita, quia nihil est maius quàm Deum fieri hominem, ergo Con.4.

go conueniens fuit Deum incarnari. Et si quæratur. An hoc fuerit necessarium dicendum, quòd certum est illud nō esse necessarium necessitate absoluta, cū oppositum non implicet contradictionem, neq; etiam fuit necessarium simpliciter propter humani generis salutem, quā poterat Deus aliter facere. Sed ſm Tho. in tertia parte. hoc necessarium fuit ad conuenientiorem consecutionem humanæ salutis, quia nō erat alius cōueniētior mod'.

Con.5. Quinta concl. Magis congruū fuit per onam verbi incarnari, q̄ aliam personā diuinam probat Bona.in 3.di.1. be. Bon. dupliciter. Primo sic, q̄a verbū est imago patris, verbū, & filius, inquantum est imago congruit ei assumere naturā humanam, quæ facta est ad imaginem Dei inquantū autē est verbum conuenit ei vniri carni sensibili ad manifestationem patris queādmodū verbum intelligibile copulatur voci sensibili ad manifestationem intētionis. Inquātum autē est filius magis ei congruit filium hominis fieri, quàm patri vel spirituisancto. Et præter ea, quia verbum est media persona in trinitate, ideo magis dicebat vt mediator fieret inter Deum & hominem, q̄ alia persona. Secundo probat ex parte humanæ reparationis, quia.n. homo peccauerat appetendo scientiam & æqualitatem Dei. Ideo conuenienter facta est reparatio per filium cui appropriatur scientia & ęqualitas. Præterea, quia reparatio facta est per obedientiam & supplicationem mediatoris, & magis congruit filiū supplicare patri, & obedire. ideo &c. Postremo, quia incarnatio ad hoc ordinanda erat, vt efficeremur filii Dei congruū fuit, vt filius naturalis incarnaretur per quē efficeremur filii adoptiui. Ad primum arg. dicendū, ꝙ infinitum licet non sit componibile, vt pars est tamen vnibile .i. potens terminare dependentiam alterius ad ipsum. Et si dicatur, ꝙ infinito nō potest fieri' additio dicēdum ꝙ infinitū nō habet in se quocūq; ens formaliter, licet virtualiter vel eminenter, & ita verbum eo modo, quo nō habet in se naturā humanam illa potest sibi addi, hoc est dependere ad ipsum. Ad secundū arg. dicendum, ꝙ inter vnibilia requiritur proportio, idest determinata habitudo non quantitatiua qualis dicitur esse dupli ad dimidium: sed proportio ordinis qualis dicitur esse generaliter} passiui ad actiuum & econtra. Ad tertium argumentum, dicendum ꝙ contraria sunt incompossibilia non quia diuersa, sed quia repugnantia, licet in multis conueniant, qualis repugnantia non est in illis, quę in nullo vel paucis conueniunt. Natura igitur diuina, & humana, licet sint magis diuersa, q̄ cōtraria non tamen magis repugnantia. Exemplum: superficies, & albedo cum sint diuersorum generum sunt magis diuersa, q̄ album & nigrum & tamen superficiēs potest esse alba. album autem non potest esse nigrum formaliter. Ad quartum argumentum dicendum, ꝙ incarnationi cum sit actio transiens correspōdet aliqua passio. sed illa non significatur per hoc, quod est incarnari

carnari.sed p hoc, quod est vniri,vel assumi.Ista.n.actio, vt trāsit in obiectum transit in naturam humanam,& non in verbū. Licet igitur vocaliter & grāmaticè incarnari videatur significare passionem huius actionis:incarnare:tamen realiter significatur per hoc, quod est vniri vel assumi,& verū est,ꝙ natura assumpta patitur,& est in potentia. Ad quintum argu. concedendū est,ꝙ omnis dependentia est ad independens;sed non oportet,ꝙ sit ad absolutum, licet.n.relatiuum inquantum tale non possit terminare dependentiam causati ad causam, potest tñ terminare dependentiā, quæ est naturę ad suppositum inquantū suppositū.

Vtrum tres personæ possit assumere eandem naturam.

Thom.3 p.q.3.arti.5.Henr.quodl.6. q.7.Dur.3.d.1.q.3.

QVÆSTIO II.

SEcundo quęritur. Vtrum tres personæ possint assumere eādem naturā numero,& vna persona plures naturas?

1 Primo argu. ꝙ plures personæ possint assumere eandem naturam,quia hæc natura antequàm assumatur ab aliqua persona est assumptibilis a quacunque diuisim: sed possunt omnes simul in eodem instanti agere ad assumptionem eius.igitur.

2 Secundo arguitur. Ante assumptionem huius naturæ illa fuit assumptibilis a patre per hoc, ꝙ fuit in potentia obedientiali ad personam patris:sed illam potētiam non euacuat assumptio ad personam filii.igitur.

Tertio arg.Natura assumpta a uerbo habet inclinationē ad proprium suppositum, quia illa inclinatio est sibi naturalis: ergo hēt inclinationem ad quodcūq; potens supplere vicē proprii suppositi.huiusmodi autem est persona patris.igitur. 3

Quarto arg.Idem accidens potest esse in duobus subiectis ergo,& eadē natura in duobus suppositis.Antecedēs patet,quia simul possunt esse corpus gloriosum, & non gloriosum, ergo habent idem vbi. 4

Quinto arg. ꝙ eadem persona non possit assumere plures naturas,qa aut esset vnus hō,aut plures non vnus,quia non vna natura tantum:nec plures, quia non plura supposita. non .n. habens plures scientias dicitur plures scientes, sed vnus propter vnitatem suppositi. 5

Sexto ar.Natura habet numerationem & vnitatem a supposito,quia natura vt abstracta ab indiuiduis non numeratur; igitur si vnum suppositum & vna natura.Contra.Multiplicato supposito creato multiplicatur natura, ergo similiter & increato, quod supplet vicem creati. Vnde dicit Ansel.de incarnatione verbi. Et ij.Cur Deus hō c.9.Plures personæ eundem hominem assumere omnino nequeunt.Et quo ad secundam partem arguitur, quia alia natura potuit assumi ista nō assumpta.Illa autē potentia non est ad actum reducta per hoc, ꝙ ista est assumpta igitur. Primo notandum, quòd opinio Guilermi Varronis est, ꝙ tres personæ 6

possent assumere eandem naturam, quod sic probat, quia sicut prius potest esse sine posteriore absque contradictione, ita potest manere idem plurificato posteriore. Prior est autẽ ratio singularitatis in natura creata, q̃ ratio personæ. quod patet, quia verbum assumpsit naturã athomam non tamen personatam, ergo potest manere eadem indiuidua natura, licet plurificẽtur personalitates extrinsecæ. Contra hoc autẽ sic obiici, potest quia essentia diuina concluditur esse infinita ex hoc, quod ipsa eadẽ potest esse in tribus personis igitur etiam ista natura esset infinita, siue illimitata si posset esse in tribus personis. Item si possit aliqua natura simul habere plures psonalitates increatas, igitur potest habere personalitatem creatam & increatam, vel plures creatas, quia non magis repugnat simul esse personalitas creata & increata in natura vna, quàm duę personalitates increatę quarum vtraque perfectè supplet vicem personalitatis creatæ. Ad rationem autem opinionis dicit Scotus, quia licet indiuiduatio, possit esse sine personatione non tamen sequitur, quòd possit eadem esse cum pluribus personalitatibus. Vnde non quodcunque prius potest manere indistinctũ cum distinctione cuiuscũq; posterioris maximæ quando distinctio posterioris concludit in priore aliqd sibi repugnans si sit idem. Nec valet si arguatur, quòd distinctio relationis non est causa sufficiens distinguendi absolutum, ergo cum diuinæ personæ, sint relatiuè non oportet ꝓpter hoc naturam ab ipsis assumptam distingui, quia licet distinctio relatiua non causet distinctionẽ absoluti fundantis relationem potest tamen causare distinctionẽ absoluti sequentis naturaliter relationem, & dependentiam ab ea. Ista autem natura absoluta assumpta non pręcederet relationes, sed sequeretur. Secundo notandm secundum Scotum, ꝙ tres personas assumere posse eandem naturam, potest dupliciter intelligi. Vno modo mediante natura videlicet, quòd natura diuina subsistens communis tribus, sit formalis ratio terminandi vnionem. Alio modo immediate videlicet, quòd proprietates personales sint immediata formalis ratio terminãdi. Tertio notandum, secundũ Scotum, quòd nulla est repugnantia in distinctis naturis, ꝙ habeant dependentiam eiusdem rationis: actualis enim dependentia vnius naturę non repugnat dependentiæ alterius, nec etiam est repugnantia ex parte personæ assumentis, quia per hoc nõ ponuntur in ea, nisi plures relationes rationis: licet sint plures relationes reales ad ipsam: hoc autem non est impossibile. Tota enim trinitas terminat relationes reales creaturarũ inquantum sunt creaturæ. Patet ergo, quod nulla est impossiblitas, uel incompossibilitas assumptionis plurium naturarum ab eadem persona.

His præmissis ponendæ sunt tres conclusiones ẜm Sco. Prima est. Si terminus vnionis sit persona non potest eadem natu- Con. 1.

ra

ra simul assumi a tribus personis: licet hoc sit possibile si prius terminus vnionis sit ipsa natura in tribus personis subsistens. Prima pars probatur, quia vnum dependens nō dependent præcise dependentia essentiali, nisi ad vnū, quod totaliter terminat eius dependentiam: cum enim dependentia alicuius fuerit totaliter terminat ad vnū ipsū non potest depētia eiusdē rationis ad aliud dependere: sed in ista vnione est dependentia essentialis vnius naturæ & una persona terminat totaliter eam: igitur. Secunda pars probatur, quia sic in natura humana non poneretur, nisi vna dependentia. Quod autem essentia possit esse proximus terminus illius vnionis: patet, quia ipsa nullum esse habet a persona: immo est prior naturaliter, & dat esse personæ. est enim essentia de se, & per se hæc subsistens: licet non incommunicabiliter: ad rationem autem propriam terminandi istam dependentiam sufficit subsistentia singularis, nec necessario requiritur incommunicabilitas. Sed tūc quęritur ad quam vnitatem esset talis assūptio: nō enim ad vnitatem naturæ, quia non potest esse eadē natura assumpta, cum assumente: nec ad vnitatem personę, quia persona non est terminus illius vnionis. Dicendum, quòd hæc esset ad vnitatem non identitatis, vel compositionis: sed vnionis naturæ huius ad illam, nec est concedendum, quod sit ad vnitatem naturę, quia cum di itur vnitas naturę accipitur ibi vnitas naturę ex vi cōstructionis pro vnitate identitatis, vel compositionis: neutra autem est ibi. Cum autem dicitur vnitas personę ibi ex vi constructionis accipitur vnitas pro vnitate vnionis.

Secunda concl. Potuit verbū incarnari, sine aliis personis: patet, quia verbum habet propriā rationem formalem, quam non habet pater videlicet suam proprietatem personalem, quæ est entitas independens potens terminare dependentiā naturæ humanæ: igitur. Con. 2.

Tertia concl. Vna psona pōt assumere plures naturas: patet, quia ibi nulla apparet repugnantia, vt patet ex tertio notabili. Ad primū arg. dicendum, quòd si tres agerēt in assumptione vnius naturę non possent agere, nisi ad assumptionē eius ab aliqua vna, quę terminet vnionē, ita, quod licet tres agant: vna tamen tantum terminat, nec possunt simul agere, quęlibet persona ad vniēdum eam sibi, quia hoc est impossibile. Ad secundum & tertium argumentum dicendum, ꝙ si vna potentia obedientialis est in natura, quæ potest vniri tribus: hoc est cuique triū disiunctim illa reducta est ad actum per hoc, ꝙ verbum eam sustentat. Si autem sint tres potentiæ dicendum, ꝙ per hoc, quod vna reducta est ad actum non reducitur alia, & licet possit reduci: non tamen cum actu alterius potentię propter inconpossibilitatem actuum. Ad quartum argumentum negādum est antecedens. Et ad probationem dicendum, quod sunt duo vbi & tamen ab vno loco circūscribente: licet sint duæ locationes for- Con. 3.

maliter tam actiuè, q̃ passiuè. Ad quintum arguinẽ. dicendũ, quod sicut pater & filius, sunt vnus spirator, & tamen dicuntur duo spirantes, sic in proposito es sent duo homines ratione diuer sarum proprietatũ indiuidualiũ essent aũt unum suppositum, & vna persona, quia solũ personarẽ tur illæ naturæ vna & eadẽ persona. Ad sextum arg. dicendũ, ꝙ sicut singularitas præcedit ratio nem suppositi: ita põt pluralitas naturaru stare ĩ eodẽ supposito.

Vtrum suppositũ creatũ posit substan tificare aliam naturam creata.

Sco.3.d.1.q.4. Dur.3.d.1.q.5. Tho. 3.q.3.ar.1 ad 2.

QVAESTIO III.

TErtio quæritur. Vtrũ suppo situm creatũ possit substanti ficare aliam naturam creatam.

Arguitur ꝙ sic, quia maior est proportio naturæ creatæ ad suppositũ creatũ, q̃ ad increatũ, sed suppositũ increatũ põt substanti ficare aliã naturam, igitur, &c.

2 Secundo argu. Oẽm perfectionem limitatã, quæ nõ repugnat creaturæ, põt Deus sibi dare, sed suppositum vnius naturæ posse aliam naturã creatam substanti ficare non ponit infinitatem in eo: finitũ.n. additum finito non facit infinitum: ergo nec ponit repugnantiam.

3 Tertio arg. Superius, siue eminentius continet inferius, ergo perfectio superioris continet perfectionẽ inferioris: igitur põt sup plere vicem suppositi inferioris: Contra. Natura creata, & suppositum creatum sunt adæquatæ proportionabilia, ergo sicut natura non potest esse eadẽ pluriũ suppositorum sic nec econuerso. Notandum secundum Scotum, quod sustentare naturam potest intelligi dupliciter, scilicet effectiuæ, & formaliter, siue terminatiuæ. Primo modo: tota trinitas substantificat naturam humanam in Christo, id est, facit eam substantificatam. Secundo modo solum verbum substantifi cat. Hoc præmisso ponenda est talis conclusio secundum Scotũ. Suppositum creatum non potest substantificare effectiuè aliquã aliã naturam a sua. Dubium est autem. An possit substantificare terminatiue? Prima pars patet, quia alia natura ad talem vnionem cum supposito creato non est in potentia, nisi tantum obedientiali, quia aliter esset violen ter cum proprio supposito, sicut graue sursum. Potentia autem obediẽtialis in creatura respicit efficientiam primi efficientis tã tum, & non aliam potentiam actiuam. Secunda pars probatur, quia ad neutram partem videtur esse ratio sufficiens, uidelicet nec ad probandum possibilatem, nec impossibilitatem.

Ad primum argumentum dicendũ, quòd non requiritur pro portio conuenientię ad hanc vnionem, sed proportio naturæ depẽ dentis, & suppositi independentis, qualis forte non est in natura creata ad suppositum creatum alterius naturę, sed solum ad suppositum Increatum, quod est simpliciter independens non natum esse actus, uel potentia respectu alterius vnibilis. Ad secundum argum. dicendum, quòd

licet

licet vtrũq; oppositorũ sit limitatum, sunt tñ incõpossibilia, & ita in proposito vna natura existente in supposito per se repugnat alij esse in eodem per accidẽs propter incõpossibilitatẽ eorum in eodẽ. Ad tertiũ arg. dicẽdum, ꝙ licet vnum finitum sit eminentius altero: tamen non continet totã perfectionẽ alterius. Ad argumentũ in oppositũ dici põt, ꝙ nõ est ibi ita præcisa proportio, quin suppositum creatum possit terminare dependentiam alterius naturæ: licet natura non possit simul depẽdere ad plura supposita terminantia: q̃a vniuersaliter in depẽdentijs causæ & causati: licet vna causa possit terminare dependentias plurium causatorum: non tamẽ plures causæ in eodem genere & ordine causandi, possunt terminare dependentiam vnius causati: quia pluralitas priorum arguit pluralitatem posteriorum: non autem conuerso.

Vtrum verbum assumpsit totam naturam humanam.

Scot.3.distin.4.quæ.1.

QVAESTIO IIII.

Qvarto quæritur. Vtrũ verbum assumpsit verã, & totam naturã humanam.

1 Arg. quòd non. Primo sic. Quia dicit Damasce. ꝙ in domino Iesu Christo non est commu nem speciem accipere.

2 Secundo arg. Verbũ nõ assumpsit verã carnẽ humanã, igitur. Antecedens patet, q̃a ad Gal.5. Caro concupiscit aduersus spiritum: sed in Christo non fuit aliqua talis concupiscentia. Item vnio facit cõicationem idiomatum: sed caro non recipit communicationẽ idiomatum, quantum ad proprietates diuinas; caro enim non est Deus: igitur.

3 Tertio arg. Verbũ non assumpsit aĩam rationalem, igitur. Antecedens: patet, quia Ioan. 1. dicitur: Verbum caro factũ est, nulla facta mẽtione de anima. Contra ad Philip.2. dicitur. In similitudinem hoĩum factus est. Et in simbolo Niceno, & homo factus est. Primo notãdum, ꝙ quidam dixerunt verbũ non assumpsisse carnem verã, sed fantasticam, quia indecens eis videbatur Deum vniri naturæ corporeæ: sed hoc est hæreticum: ex hoc. n. sequitur ꝙ Christus non fuit verus homo, neq; vere passus. Alij autem dixerunt verbũ assumpsisse veram carnem, sed illam de cœlo attulisse munientes errorem suum per illud. Primus homo de terra terrenus. Secundus de cœlo cœlestis. Et per illud. Qui de cœlo venit super omnes est. Sed hic error pessimus repugnat veritati incarnationis. Dicit enim Apostolus ad Romanos primo, quod Christus factus est ex semine Dauid secundum carnem. Item si habuerit carnem cœlestem, non habuit carnem passibilem. Est ergo alius modus dicendi verus, & catholicus, quòd Christus veram carnem humanam habuit. Secundo notandum, ꝙ quidam dixerunt, sicut Eunomius, quòd verbum assumpsit carnẽ, siue anima, quia diuinitas

Io.3.

erat ei loco animę: sed hoc est erroneum: quia diuinitas nullius esse potest forma perfectiua, siue constitutiua. Item ex hoc sequeretur, ꝙ Christus non habuisset passiones tristitiæ. Alij autē dixerunt, ꝙ verbū assumpsit animam viuificantem, & sensificantem: sed non rationalem: quia ad actus partis intellectiuę sufficit virtus personæ increatę. Sed hoc est erroneum: quia ex hoc sequeretur, quòd Christus non sit verus homo. Est ergo tertius modus dicendi verus, & catholicus, ꝙ Christus assumpsit veram carnem, verum corpus, & verā animam cum omnibus suis potentijs vegetatiua, sensitiua, & intellectiua: alias non esset perfectus homo. Tertio notandum quod Christum habere cōem speciem cum alijs hominibus, potest dupliciter intelligi. Vno modo ratione naturæ assumptæ, & sic est verum. Sicut enim in aliis hominibus ex coniunctione animæ ad carnem per modum perficientis, & informātis resultat forma humanitatis, sic & in Christo. Alio modo ratione vtriusque naturę. s. diuinæ, & humanę: & sic in Christo non est accipere cōem speciem: vt dicit beatus Bonauētura post Dama. qa ex coniunctione humanitatis ad diuinitatē nulla in Christo resultat forma cōis in qua possit aliis assimilari. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Verbum assumpsit veram carnem, & veram animam rationalem: & sic veram, & totam naturam humanam. Primum patet: quia vera caro necessario est de vera constitutione hominis. Item non nascitur homo ex homine, nisi secundum carnem, sed Christus natus est ex Maria virgine: ergo ex ea veram carnem traxit. Secundum probatur per Athanasium dicentem. Perfectus Deus ex anima rationali, &c. Tertium probatur: quia genitus est eiusdem speciei cum generante vniuoco: sed Christus genitus fuit ex beata virgine: ergo fuit eiusdē speciei cum ea. Ad primum argumentum, patet ex primo notabili. Ad secundū argumentum negatur antecedens. Et ad probationem dicendum, quòd Apostolus loquitur de carne in qua viget fomes concupiscentiæ qualis non fuit caro Christi: & pro tanto dicitur cęlestis, & venire de sursum: quia similis est altitudini naturæ humanæ, quæ fuit in Adam quantum ad priuationem omnis immundiciæ: & quia caro illa formata est cœlesti, & diuina operatione. Et ad aliam probationem dicendum, quòd idiomata non communicantur ipsi naturę assumptę, vel partibus eius: sed habenti naturam. Hæc enim est falsa. Filius Dei est caro, vel anima rationalis. Illa autem est vera. Filius Dei est homo. Ad tertium argumentum negatur antecedens. Et ad probationem dicendum, quod, vt dicit Augustinus ibi per sinecdochem: caro accipitur pro toto homine. Et si quæras quare io. vsus est illo sinodochico sermone, & quare talis assumptio magis dicitur incarnatio, quàm animatio. Dicendum secundum Bonauenturam in breuiloquio, ꝙ hoc ideo fit, quia corporalis substantia notior

notior est, quàm spiritualis: & per hoc etiam exprimtiur maior dignatio, & humiliatio verbi Dei propter nos.

Utrum conuenientius fuerit verbum assumere naturam humanam, quàm angelicam.

Diuus Thomas 3 p.q.4.ar.1.

QVAESTIO V.

Quinto quę itur. Vtrum cōuenientius fuerit verbum assumere naturam humanam, quàm angelicam, & assumere humanitatem de genere Adę, quàm aliunde.

1 Primo arguitur. ꝙ magis fuit congruum angelum assumi: qa natura angelica est excellētior: ergo magis idonea exaltari.

2 Secundo arguitur, ꝙ magis decuisset verbū assumere naturam humanam aliunde, quàm de genere Adæ, quia alterius qualitatis, & naturæ debet esse morbus, & medicina, sed Christus ratione naturę assumptæ fuit humani generis medicina: igitur.

3 Tertio arguitur. Improperium parentum, & debitum imputatur proli, siue redundat in prolem: sed Christus debuit esse immunis ab omnis peccati improperio, & debito: igitur. Contra. quantum ad primū ad Hebreos. 2. dicitur. Deus nusquam angelos apprehendit. Et quantum ad secundum ibidem. Qui sanctificat, & qui sanctificatur ex vno omnes. Primo notandū, ꝙ licet angelus plus conueniat intensiue cū Deo, quàm hō: tā hō plus cōuenit extensiue. Conuenit.n. in spiritualitate ratione animæ: corpus autem super additum facit ad conformitatis maioritatem: & sic vtroque, videlicet spiritu, & corpore sit maior repræsentatio exemplaritatis diuinæ. Et præter ea cum homo sit compositus ex natura spirituali, & corporali quodam modo communicat cum omni creatura: vt dicit Gregor. ideo cum humana natura assumitur quodam modo omnis natura exaltatur dum in suo simili deitati vnitur. Et ideo ad perfectionem vniuersi plus facit assumptio humanę naturæ, quàm angelicæ. Secundo notandum, ꝙ non est dubium aīam Christi esse nobilissimā: & ideo debet habere nobilissimam materiam, quod est intelligendum, vt dicit beatus Bonauentura de materia proxima, siue disposita vltima dispositione, & nō de materia remota. Massa autē humani generis, non fuit materia proxima respectu aīa Christi: sed caro organizata, & perfecta complexione disposita: & hæc fuit nobilissima: quia optime complexionata, & ab omni corruptione, & fęditate concupiscentiæ aliena. Tertio notandum, quòd sicut dicit beatus Bon. absque dubio filius Dei poterat carnem aliunde assumere, quàm de massa corrupta: sed ex mera benignitate sua naturam sumpsit de genere Adæ in qua sustinuit improperiū Adæ, ex eius debitum soluit, non vt debitor: sed, vt liberalis persolutor vt sic sustinendo pro alio, quod ex se non meruit alius liberaretur

beraretur ab improperio, & debito, quod ex sua culpa incurrit.

Con. 1. His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Magis decuit verbum assumere naturam humanã, quàm angelicam: patet ex. j. notabili. Item sic probat beatus Bona. quia hõ magis indigebat, eo ꝙ totus lapsus fuerat, & minus indignus erat, quia per alium corruerat, & plus ei proderat, quia nondũ in malo obstinatus erat, igitur.

Con. 2. Secunda conclusio. Magis decebat verbum assumere naturã humanã ex genere Adæ, quàm aliunde: probat beatus Bon. qa si homo stetisset nulli alij generi creaturę obnoxius esset, & hõ per Christum reuocatur in pristinam libertatẽ, & dignitatẽ, ergo decuit, vt eiusdem generis cũ alijs hominibus esset Christus. Alioquin ex reparatione fuisset alteri, quàm Deo obnoxius, videlicet illi naturæ assumptæ. Item valde congruum erat, vt eiusdem esset speciei, qui peccauit, & qui satisfecit, & in hoc maxime relucet iustitia Dei: apparet etiam, & Dei misericordia in hoc, quòd Deus illi naturæ vnitur, qui in Adam eum contempserat. Manifestatur etiam diuina sapientia, quæ ordinauerat ex vno homine totum procreandũ esse genus humanum.

Con. 3. Tertia conclusio. Et si decuerit verbũ Dei carnem assumere ex sola muliere, non tamen decuit ipsum carnem assumere in sexu muliebri, sed virili, nec tamen decuit ipsum assumere ipsum Adam. Prima pars probatur, quia per hoc completur omnis diuersitas humanæ productionis. Nam primus homo productus est sine viro, & fęmina. Eua vero producta ex viro sine fęmina. Cæteri vero ex viro, & fęmina. Restabat ergo quartus modus, vt videlicet produceretur sine viro de fœmina, & hoc completum est in Christo: hoc etiã cedit in honorẽ Dei patris, vt. s. Christus nõ haberet alium patrem. Cedit etiã hoc in honorem Mariæ matris, vt videlicet inuiolata maneret. Et si instet aliquis dicẽdo, ꝙ vir est nobilius principium generationis, q̃ mulier, dicendũ, ꝙ illud nobilissime suppletum est, quia virtute spiritussancti. Secunda pars patet, qa sexus virilis nobilior est sexu muliebri. Decuit autem Christum assumere naturam humanam in sexu nobiliori, quia decuit ipsum habere auctoritatem in præsidendo, & eminentiam habere simpliciter super omnes. Nec obuiat, quòd decuit vincere per infirmitatem: muliebris autẽ sexus est infirmior, dicendum est. n. ad hoc, ꝙ infirmitatem assumpsit salua congruentia. Tertia pars probatur, quia non decuit illum, qui habet omnes peccatores iudicare, esse peccatorem, sed ille homo, qui est Christus habet omnes iudicare: ergo non decuit ipsum esse peccatorem, sed Adam erat peccator, igitur. Ad primum arg. dicendum secundum Bona. ꝙ licet angelus sit altior per naturã quàm homo, tamen decuit hominem magis, quàm angelum exaltari per gratiam vnionis. Cum ad confutandam superbiam luciferi, qui Deo voluit æquari, tum ad commendan-

dam

dam gratiam Dei, vt appareat, quod sublimatio in gloria non sit ex natura, sed ex Dei gratia. Ad secundum argu. dicendum, quòd maior est vera de medicina, cuius operatio est per vim naturæ non per actum voluntatis deliberatiue. Ad tertium argum dicendum, quòd maior est vera quando filius est imitator paterni sceleris.

Vtrum Christus oblationibus, atque primitiis in patribus designatus fuerit in Abraham, sicut Leui decimatus.

QVAESTIO. VI.

SExto quæritur. Vtrum Christus oblationibus atque primiciis in patribus, designatus fuerit in Abraham sicut Leui decimatus.

1 Primo ar. quòd Christus non fuerit designatus oblationibus, aut primitiis, quia nullum infinitum potest per finitum designari. Debet enim esse proportio signi ad signatū, sed omnes oblationes patrum fuerūt finitæ, Christus vero est infinitus. igit.

2 Secundo arguitur, ꝙ fuit decimatus in Abraham, quia tota caro Christi sumpta est ex purissimis Mariæ sanguinibus, vt dicit Damasce. sed tota caro virginis fuit in Abraham decimata, cum fuerit in eo secundum rationem seminalem. igitur.

3 Tertio ar. Omne quod descendit ab Adam in Seth, a Seth in alios parentes descendit secundum corporalem substātiam, & etiam secundū rationē seminalē, sed omne quod sic descendit ab Abraham, decimatum est in Abraham. igitur. Contra. De Christo dicitur Esa.iiii. Oblatus est, quia ipse voluit. Etiam Apoca.j. Ego sum primogenitus mortuorum &c. ergo conuenienter designatus est oblationibus, & primitiis patrum. Et quantum ad aliam partem dicit Aug.x. super Genesim ad litterā. Ille non est decimatus, cuius caro non feruorem vulneris, sed materiā medicaminis traxit, cuiusmodi est Christus. Primo notandum, ꝙ primitiæ dicebātur primi fructus tā animati, q̄ inanimati qui erant offerendi Deo. Vnde Exo. dicitur. Primitias tuas non tardabis offerre. Dicit autem Hieronymus, quòd maiorum introductione traditum est, vt qui multum habebant soluerēt quadragesimam partem Sacerdotibus, qui vero minimum sexagesimam, inter vtranque autem partem licebat offerre. Nunc autem de talibus primitiis seruanda est bona consuetudo. Secundo notādum, ꝙ oblatio potest accipi tripliciter. Primo modo generalissime, & sic quicquid Deo recte offertur, oblatio nuncupatur, iuxta illud. Si offers munus tuum ad altare. Secundo modo communiter, vt scilicet habetur diuidi contra primitiam, & decimam, ita ꝙ videlicet illud quod Deo offertur, nec est primitia, nec decima, sed oblatio dicitur. Tertio modo accipitur proprie, prout etiam diuiditur contra id, quod Deo offertur ex animalibus, & hoc modo sumit in psalmo, vbi dī. Tūc acceptabis sacrificiū iustitiæ, oblationes, & holocausta,

Esa. 4. Exo. 2.

Vbi

Vbi tria nominat Dauid.s. sacrificium,oblationem, & holocaustum,quæ differunt hoc modo. Sacrificium enim extat de animalibus non in toto, sed in parte incensis. Oblationes vero de reliqs , siue sint arida veluti granum , siue liquida vt oleum. Tertio notandum , quòd in his tribus in antiquis patribus figuratus est Christus.s. primitia, sacrificio,& decima . Primitia denotabat , quòd noster liberator debebat esse primũ ens,& principium omnis creaturæ.Sacrificiũ autem significabat, quod eũ pro nobis mori decebat.Decima vero ostendebat , quod ille esset finis omnium : denarius enim est primus limes , & quasi finis numerorum.Significabat etiam, ꝙ in decima dragma , id est in humana natura nouem computatis angelorum ordinibus liberator noster esset venturus. Est au-
3.d.5.q. 1. tem notandum , vt dicit Bonau. quòd decimatio fuit actus moralis,sacramentalis,& figuralis,secundum , quòd fuit actus moralis dicitur decimæ partis donatio ad sustẽtationem seruientiũ Deo : & hoc modo decimatio manet in nouo testamento . Inquantum vero actus sacramentalis dicitur certæ partis donatio in remedium contra originale peccatum, nisi circuncisio secuta fuisset. Inquantum vero actus figuralis, sic decimatio dicitur decimę partis donatio ad præfigurationem curationis vniuersalis , & perfectę , quę futura erat per oblationẽ Christi. Duobus primis modis accepta decimatio, respicit tantũ præsens tẽpus,quia nõ dat̃,nisi quod habetur,& nõ curatur: nisi quod iam habet morbũ . Tertio aũt modo nõ tantũ est pręsentis,sed etiam futuri. Hoc ergo modo dicuntur filij Abrahæ decimati in Abrahã,quia per illã decimationẽ pręfigurati sunt curandi esse p eum qui figurabat̃ per Melchisedech, id est per verum sacerdotẽ Christum , vt patet per August.

His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones.Prima est.Ob lationes , & primitiæ fuerunt Christi incarnandi , designatiue : patet ex principio tertij notabilis. *Con.1. August. x. super Genes. ad litteram.*

Con.2. Secũda cõcl.Et si caro Christi nõ fuerit in Abraham,& aliis patribus distincta ſm qualitatẽ a carne aliorũ filiorũ,tanquã videlicet portio quędam materiæ in Adã reseruata , & præseruata ab omni infectione,tñ aliter fuit in parentibus,q̃ caro aliorũ.Prima pars sic probatur a beato Bonau. quia si sic,non esset Christus vere de semine Dauid , & Abrahę, sed solũ Adę , quoniã illa portio materiæ ad nullum aliorum pertineret , nisi sicut ad deferens, quemadmodum aqua comparatur ad canale . Patet etiam pars illa per Hugonem libro de sacramentis: & per Damas. doctorem græcum . Ex his ergo patet , ꝙ non est imaginandum, quòd sola veritas corporis humani sit ex substantia corporis Adę , ita ꝙ cibus non conuertatur in substantiam aliti , quemadmodum dicit Magister . Non enim suffecisset corpus Adæ ad procuran- *2.d.30* dũ tot homines. Vnde dicendũ, ꝙ corpus Christi formatũ est de sanguinibus ex alimento in Maria procreatis , quemadmodum dicit

dicit Damasc. Secunda pars conclusionis patet, q̃a caro Christi fuit in Adam, & aliis patribus secundum corpulentam substantiam tantum, & non secundum seminalem rationem, quia videlicet caro Christi non est naturaliter formata secundum communem modum propagationis humanæ. Alij vero omnes fuerunt vtrunque modo in Adam.

Con. 3. Tertia conclu. Licet in Abraham tribuente decimas Melchisedech leui fuerit decimatus, nõ tamen Christus. Prima pars probatur secundum Bonauenturã, quia proles in parentibus potest liberari, & in seruitutem redigi, quia a serua natus secundum leges, est seruilis conditionis: partus enim sequitur ventrem, ergo etiam in parentibus potest proles decimari, id est per decimatione pręfigurari, vt curanda & libertatẽ gratiæ habitura. Vnde aduertẽdũ est, ꝙ decimatio non dicitur hic a morbo curatio, nec decimæ obligatio cũ Leui, non soluerit decimas, sed ei fuerint solutę: nec simpliciter dicitur præfiguratio, quia sic Christus esset decimatus cũ significetur per decimã. Vnde dicẽdũ, ꝙ decimatio nõ est hic aliud, nisi pręfiguratio curationis passiuæ possibilis. Ex hac aũt prima parte cõclusionis infert apostolus, ꝙ maius sit sacerdotiũ Melchisedech, q̃ Leui, quia videlicet Abrahã, qui fuit pater Leui obtulit decimas Melchisedech, & ab eo benedictus est. Sed contra hoc potest instari, quia ex hoc sequeretur, ꝙ maior esset dignitas vni⁹ sacerdotis pauperis, quàm Papę, dato, ꝙ pater Papę dederit decimas simplici sacerdoti. Dicendum, ꝙ Apostolus arguit ex significatione decimationis, quia videlicet decimatio pro illo tempore, significabat curationem: cum ergo Abraham obtulit decimas Melchisedech, & ab eo sit benedictus, significauit se indigere curatione, & benedictione per illum sacerdotem qui figurabatur per Melchisedech. Ille autem qui curat, & benedicit, maior est. Nec est simile de sacerdote simplici, & de patre Papæ, q̃a ibi nulla est ratio figurę. Ratio ergo apostoli fundatur super decimatione, secundũ ꝙ est actus figuralis. Nam secundum, ꝙ est actus moralis, nihil facit ad propositum, quia nec Abraham, nec eius posteri obligati fuerunt ad dandas decimas Melchisedech, maxime illi qui fuerunt de stirpe Leui ad decimas dandas non fuerunt astricti. Et vlterius etiã secundũ ꝙ decimatio erat actus sacramentalis in remedium contra originale peccatum ante institutionem circuncisionis, non facit ad propositum, quia Leui illo modo non fuit decimatus in Abraham, id est ab originali purgatus. Secunda pars conclusionis probatur, quia, sicut patet ex dictis illi soli, sunt decimati in Abraham, qui curatione indigebant, cuiusmodi fuerunt illi soli, qui ab eo processerunt secundũ rationem seminalem, Christus aũt non sic erat in lumbis Abrahæ, vt patet ex dictis. Ad primũ argumentum dicendum, quod licet inter finitum, & infinitum non sit proportio comprehensionis, est tamẽ proportio attingentię: finitum. n. potest esse via ad

Heb. 7.

ad cognoscendum infinitũ, licet non complete. Ad secundũ arg. dicendum, ꝙ ibi est fallacia accidentis. Alio.n. modo fuit beata virgo in lumbis Abrahæ, videlicet ſm rationem seminalem, & alio modo Christus in virgine, videlicet secundum rationẽ materialem tantum. Ad tertium argu. dicendum, quòd maior est vera per comparationem ad eos, qui producendi erant secundum propagationem naturalem. Et preterea, vt dicit beatus Bonau. Licet in aliquo semine sit ratio seminalis, vt ex eo possit aliquid fieri naturaliter, tamen si Deus aliquid faciat ex illo ad quod nõ habebat ordinationem secundũ naturam, illud sic factum dicitur fuisse in illo semine secundum corpulẽtam substantiam tantũ, & non secundũ rationẽ seminalem, quia semen respectu illius nõ habet vim sufficiẽter actiuã.

Vtrum si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

D. Tho. 3. p. q. 1. art. 3.

SEptimo queritur. Vtrum si homo non peccasset Deus incarnatus fuisset.

1 Arguitur quòd non, quia Galat. dicitur, quòd Deus misit filium suum, vt eos qui sub lege erant redimeret: sed si non fuisset peccatum, non fuisset redemptio. igitur.

Gal. 4.

2 Secundo arg. Doctores sancti puta Augustinus, & Anselmus, dicunt Deum incarnatum esse pro hominis redemptione: & quòd si homo non peccasset, filius Dei non incarnatus fuisset: & quòd nulla fuit causa Christo domino ueniendi, nisi peccatores saluos facere.

Tertio argu. Si non existente peccato Deus fuisset incarnatus, aut hoc fuisset propter naturæ humanæ dignitatem, aut propter necessitatem. Non primũ, quia non assumpsit naturã angelicam, quæ tamen dignior est humana. Nec secundum, quia si nõ fuisset peccatum, nulla fuisset miseria, nec necessitas. 3

Quarto arg. Vbi non est infirmitas, non oportet ponere medicum: si ergo homo non peccasset, nõ venisset filius Dei, qui ad hoc incarnatus est, vt esset medicus noster. Contra Christus prædestinatus est ab æterno secũdũ Apostolũ. Peccatũ aũt est tẽporale: sed nullũ tẽporale est causa æterni. igitur. Notandum, ꝙ opinio beati Thomæ in tertia parte suæ summæ, & multorũ sequentiũ cũ est, ꝙ si homo non peccasset. Deus non fuisset incarnatus: & hoc probat per rationes adductas in pede quæstionis. Alia autem opinio tenet oppositum, scilicet, ꝙ si homo non peccasset, nihilominus Deus, incarnatus fuisset. Est tamẽ aduertendum, ꝙ de incarnatione possumus loqui dupliciter. Vel quantum ad substantiam incarnationis in se, vel quantũ ad illum finem, qui est redemptio humani generis. 4

Rom. 1.

His præmissis, ponitur talis concl. Si homo non peccasset, licet Deus nõ fuisset incarnatus, vt redemptor sumendo carnem passibilem: nihilominus tamen fuisset incarnatus, loquendo de substantia incarnationis in se sumendo carnem impassibilẽ. Prima pars, patet per rationes ante opposi- *Con. 1.*

oppositum. Secunda pars probatur, quia glosa Bernardi super illud Ionæ. Si propter me tempestas hæc orta est, dicit ꝙ diabolus vidit naturam humanam debere assumi a Deo. Et ideo ex inuidia incitauit hominem ad peccandum, vt Deus carnem peccato infectam non assumeret. Et Augu. dicit, quod cum multi essent modi redimendi genus humanum, tamen voluit redimere isto modo, vt magis alliceret hominem ad amorem sui: sed magis alliciebatur ad amorem Dei si fuisset natura humana assumpta in statu innocentię. Item sic probatur. Summum bonum in natura humana non debet esse occasionatum: sed incarnatio Dei est summum bonum in natura humana: ergo non debet esset occasionata, sed incarnatio Dei esset occasionata, si facta esset propter peccatũ: ergo. Pręterea, homo est compositus ex duplici substantia, scilicet intelligibili, & sensibili: & secũdũ vtranque est beatificabilis: sed nõ potest ſm partẽ sensitiuam beatificari in videndo diuinam essentiam, sed bene videndo Christi humanitatem, ergo si Deus non fuisset incarnatus homo, nõ fuisset perfecte beatus. Et hoc est, ꝙ dicit Augu. de spiritu & anima. Deus factus est homo, vt totum hominem in se beatificaret, & pascua inueniret intus & foris: foris in carne Saluatoris intus in diuinitate creatoris. Ad primum argumentum, patet respõsio ex dictis. Ad secundum argumentum similiter patet responsio. Bene enim probant, ꝙ non fuisset Deus incarnatus, vt redẽptor. Ad tertium argumentum dicendum, quòd Deus naturam humanam assumpsisset, non propter necessitatem miseriæ, quæ ex peccato oritur: sed propter necessitatem perfectæ beatitudinis. Ad quartum argumentum dicendum, quod non fuisset medicus curans infirmitatem: sed pręseruans ab infirmitate, & largiens perfectam fœlicitatem.

Bern. super Ionã. 3.

De Trini. li. 3.

Vtrum Deus posset assumere naturam irrationalem.

Th. 3. p. q. 4. ar. 1. Henr. quodl. 13. q. 5. Dur. 3. d. 2. q. 1.

QVÆSTIO VIII.

Octauo quæritur. Vtrũ Deus posset assumere naturam irrationalem.

Primo arguitur, ꝙ non, quia nobilissimum quod ponitur in natura rationali est, ꝙ sit vnita Deo, sed natura irrationalis non potest attingere nobilitatem naturę rationalis. igitur. 1

Secundo arg. Maior vnio requirit maiorem dispositionem: sed ista assũptio est maxima vnio: ergo requirit maximam dispositionem: sed ista dispositio videtur fieri per gratiam, cuius natura, irrationalis non est capax. igitur. 2

Tertio arguitur. Aug. de spiritu & anima dicit, ꝙ Deus assumpsit hominem, quia est ad imaginem Dei: sed natura irrationalis non est ad imaginem Dei, ergo non potest assumi. 3

Quarto arguit. Cui repugnat, ꝙ minus est, ei repugnat, ꝙ maius est: sed vnio beatifica, q̃ ẽ minor vnitate hypostatica repugnat naturæ 4

turæ irrationali.igitur.

5 Quinto arg. Propter vnionem naturæ humanæ dicimus per cōmunicationem idiomatū, quòd Deus est homo,& econtra: ergo si Deus assumeret lapidem, posset dici Deus est lapis,& ecōtra, quod uidetur inconueniens. Contra. Deus potuit assumere naturam rationalem, quia est in potentia obedientiali: sed in potentia obedientiali est natura irrationalis, sicut rationalis. igit.

fun.d.2. Notandum, quòd opinio Henrici est, quòd Deus nō potest assumere naturā irrationalem, quia tūc natura non personabilis personaretur, quod implicat contradictionem. Alia autem est opinio Guillermi Vatronis, quòd Deus potest assumere naturam irrationalem per vnionem hypostaticam,& non personalem propter distinctionem hypostasis,& personæ in supposito diuino. Sed cōtra hoc arguit Scotus, quia i Deo non est ordo aliquarum realitatum, quarum vna cōtrahat aliā, quia tunc non esset perfecte simplex, ergo non est in eo realitas, a qua sit hypostasis determinabilis a realitate, a qua est persona, immo nulla omnino alia, & alia ē realitas ex parte rei, a qua sit hypostasis. Omnis autē vnio realis est ad terminum realem, & secūdum quòd realis, ergo nō potest esse vnio realis ad hypostasim,& non ad personam. Tertia est opinio Scoti dicentis naturam irrationalem posse vniri hypostatice verbo, nec tū personari non propter aliquam distinctionem realem hypostasis, & personæ in termino dependentiæ: sed quia talis natura non est personabilis. Probat autem sic Scot. opinionem suam, quia natura irrationalis nō habet aliquam entitatem positiuam per quam sibi repugnet dependere illa spirituali depēdentia ad verbum non enim habet perfectiorem rationē suppositi, quàm natura intellectualis: ergo ipia ex parte sui est assumptibilis. Verbū autem ex parte sua potest terminare istam dependentiam: cum sit in dependens in ratione suppositi. Item sic probari potest, quia corpus mortuum non est natura rationalis,& tū in triduo mortis Christi corpus mortuum erat vnitū verbo, quia ſm Dam. quod semel assumpsit nunquam dimisit. igitur.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. *Con.1.* Natura irrationalis potest vniri uerbo hypostatice de potentia Dei absoluta, licet non possit personari, patet, vtraque pars ex dictis. Posset tamen dici, quòd licet repugnet naturā irrationalem personari intranee in seipsa posset tamen concedi eam personari extranee per vnionem ad personam. Ad primum argumentum dicendum, quòd nobilior natura est in potētia ad nobiliorem perfectionem loquendo de potentia naturali: sed tamen natura ignobilior bene est in potentia obedientiali ad talem perfectionem. Ad secundum arg. dicendū quòd unio per inhærentiam requirit dispositionem: sed talis non est ista vnio, sed est per quendam illapsum specialem. Ad tertium argum. dicendum, quòd Augustinus loquitur de congruo, sed nō negat per hoc potentiam assumendi

mendi quamcunque naturam. Ad quartum arg. dicēdum, quòd maior est intelligēda, si illa sint eiusdem rationis. Ad quintum arg. dicendum, ꝙ non est inconueniens illo casu posito dicere Deum esse lapidem non formaliter, & per se, sed communicatione idiomatis. Alii autem dicunt, ꝙ non oportet hoc dicere, quia corpus mortuum in triduo mortis Christi erat vnitum Deo, nec tamen dicebatur Deus est corpus, & corpus est Deus.

Vtrum Deus possit assumere naturā rationalem absque hoc quod fruatur.

Sco.3.d.2.q.2.

n CIRCA secundum superius pro prima parte huius tractatus propositum, vbi inquirendū est de mō vnionis hypostatice.

1 Primo quæritur. Vtrum Deus possit assumere naturam rationalem absque hoc ꝙ fruatur eo.

1 Primo argu. ꝙ non, quia vnio hypostatica maior est vnione, quæ est per habitum gloriæ, quia secundum Aug. In rebus per tempus ortis summa gratia est, quòd Deus sit homo, sed contradictio est naturam vnitam per habitū gloriæ non frui, ergo multomagis de ista vnione.

Aug. li. 13. de Trin.

2 Secundo arg. Aug. xiii. de trinitate, sic arguit per locum a minori. Si filius Dei naturalis factus est filius hominis, ergo magis credibile est, quòd filius hominis naturalis sit per gratiam filius Dei, ergo in Christo posito antecedente necessario, ponitur consequens, & per consequens, ꝙ necessario fruatur.

Ibidem.

Tertio arg. Si talis natura non necessario frueretur posse peccare, ergo Deus diceret peccare, & per consequens posse damnari. 3

Quarto arg. Dicit Ansel. secundo, Cur Deus homo? Primus homo erat peccabilis, quia nō erat Deus, ergo ex ista vnione secundus hō, ex quo erat Deus, erat impeccabilis, quia non erat impeccabilis, nisi quia beatus. igr. 4

Quinto arg. Vbi est obiectum beatitudinis perfectę præsens, & potentia disposita necessario sequitur fruitio, sed in tali vnione obiectum beatitudinis est præsens, & potētia disposita per istā enim vnionem lux increata, fit præsens intellectui in se. 5

Sexto arg. Potentia animę fundatur in essentia, ergo beatitudo essentiæ redundat in potentias, sed per illum illapsum specialem essentia animæ beatificatur quātum beatificabilis est, qa fit vnū aliquid cum Deo. igitur. &c. 6

Septimo argu. Beatitudo prius est in essentia, q̄ in potentiis. Est enim prius in supremo naturæ beatificabilis, sed in essentia non potest poni beatitudo, nisi quidā illapsus specialis obiecti fruibilis. iste autem illapsus, qui est in vnione, est supremus, & per hūc natura summe eleuatur. Contra. Deus potest assumere naturam irrationalem: vt patet ex præcedenti quæstione. Natura autem irrationalis non potest frui: ergo ex vi vnionis non oportet quòd natura rationalis assumpta fruatur. Notandū, ꝙ opinio Henrici fuit ꝙ non potest natura huma- 7

na vniri verbo absque fruitione, quod probat maxime per quintam rationem prius positam in pede quæstionis. Arguit autem Scotus contra prædictam opinionem. Primo sic. Prius potest esse sine posteriori, quando nulla est necessaria connexio ipsorum: sed natura personabilis, prius naturaliter personatur, quàm operetur, quando videlicet personatur in se; operatio enim est suppositi, ergo quando personatur in alio, prius etiam naturaliter personatur in eo, quàm operetur. Probatur consequentia, quia natura in eodem instanti naturæ, in quo personaretur in se, si sibi dimitteretur, in eodem personatur in persona assumente: ergo potest sic personari, & tamen non operari fruendo. Deinde arguit Scotus, ducendo rationem opinionis ad oppositum, quia nulla natura necessario fruitur obiecto, nisi quæ necessario immutatur ab eo vt presente: Deus enim nihil causat extra, nisi contingenter. Item voluntas ex puris naturalibus non necessario fruitur fine: sed nihil hic ponitur naturę superadditum formaliter in voluntate per istam vnionem, sed tantum ponitur quędam dependentia ad verbum. igitur. Et si obiiciatur, quia Deus per se sine quacunque alia causa media potest causare fruitionem in anima. Dicendum, quòd hoc verum est: sed tunc respectu fruitionis: voluntas non habet rationem causæ actiuæ, quia non habet ex se quo agat. Et præter ea hoc non arguit necessitatem fruitionis, quia secundum hoc voluntas se habens passiue tantum est in potentia contradictionis ad fruitionem: ergo ex parte eius non est necessitas, nec etiam ex parte Dei, quia nihil agit necessario extra se. Nec valet si dicatur, quod præsupposita immutatione intellectus, necessario causat illud vt concomitans. Cum enim intellectio, & fruitio sint duo absoluta, non est contradictio prius causari sine posteriori. Preterea ex vi vnionis solum verbum est presens animę assumptæ, & hoc secundum esse personale: ergo si tali vnioni sit presens in ratione obiecti immutantis, non plus habetur, nisi quod ex vi vnionis solum verbum immutet intellectum creatum, & non tota trinitas, quod est falsum, quia operá trinitatis ad extra sunt indiuisa. His præmissis ponenda est talis conclusio. Deus de potentia absoluta posset assumere naturam rationalem, quę non frueretur eo: patet ex dictis. Ad primum argumentum dicit Scotus, quòd ista vnio est maior, quantum ad actum primum, quia per eam communicatur esse personæ assumentis naturæ assumptę, & etiam nunc de facto ista includit aliam vnionem, quę est ad actum secundum siue operari: sed de possibili si separentur illa alia esset maior, quantum ad operationem, vel magis proprie loquendo, dicendum, quòd neutra est maior alia, quia sunt alterius rationis, & neutra necessario includit aliam. Cum autem di-

cit

cit Augustinus; quòd summa gratia est in ista unione, sumit gratiam pro summa gratuita condescensione diuinæ voluntatis, & non pro gratia habituali, quę non est necessaria ex vi unionis. vel dicendum, quòd Augustinus loquitur de facto; quia loquitur de rebus post tempus ortis.

Ad secundum argumentum dicendum, quòd ex argumento Augustini bene concluditur, quòd si illud est possibile: multomagis & istud non tamen est necesse.

Ad tertium argumentum dicendum, quòd sicut habens lumen glorię, & charitatem consummatam non potest peccare, non quia ista formaliter repugnēt peccato, sicut nec actus primus repugnat opposito actus secundi contingenter causabilis, sed quia de potentia ordinata Deus non potest non coagere ad actus secundos perpetuæ visionis, & fruitionis, qui actus repugnant peccato, sic Deus naturæ sibi personaliter vnitę, non potest de potentia ordinata non dare summam charitatem, & vlterius summam fruitionem, quæ excludit peccatum, & sic ex ista unione est impeccabilis non formaliter, sed virtualiter, & dispositiue dispositione remota, licet necessario respectu Dei agentis, sicut necessarium est aliquē beatum non peccare.

Ad quartum argumentum dicendum, quòd secundus homo, quia Deus, repletur summa gratia de congruo, per quam est impeccabilis. Hæc autem congruitas non erat in primo Domino, quia non erat Deus, non igitur ex vi vnionis ponit Anselmus impeccabilitatem, nisi de congruo.

Ad quintum argum. negatur maior, quia nec obiectum necessario immutat, nec voluntas necessario fruitur.

Ad sextum argumentum dicendum, quòd creatura non potest beatificari, nisi in bono infinito, vt in obiecto, quod attingitur per operationes potentiarum, non vt tale bonum est perficiens essentiam eius quantum ad actum primum. Ideo ergo beatitudo potentię redūdat in essentiam, quia quando est in potentia, est in essentia, sicut nata est esse ibi, videlicet mediante potētia. Nec formaliter est ibi redundantia, quasi realiter sit ibi alia beatitudo ab illa, quæ est in potētiis. Concedit igitur Scot. quòd essentia beatificari, non potest vt distinguitur a potentiis.

Ad septimum argumentum neganda est maior: & cum dicitur, quòd beatitudo prius est in supremo naturæ beatificabilis, dicendum, quòd inter animam, & potentias non est ordo excedentiæ in re: Et licet essentia sit supremum ratione actus primi, non tamen est nata habere actū secundū supremum, nec attingere bonum supremū extrinsecū, nisi mediante potentia, quia illud nullo modo attingitur, nisi per operationē potentię. Est igitur beatitudo in supremo naturę beatificabilis, sicut nata est esse in ea, videlicet mediante potētia. Et si dicas, quod verbum illabitur essentię, ergo & potentiis: dicendum, quòd verum est quantum ad actum primum, videli-

cet ad dandum eis esse, sed non oportet, quod illabatur ad dandam operationem supernaturalem.

Vtrum natura humana fueri t assumpta per aliquod medium.

Thom.3.p.q.6.ar.6.Dur.3.d.1.q.3. Sco.3.d.2.q.1.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum fuerit aliquod medium intrinsecum, aut extrinsecū in illa vnione naturæ humanę ad verbum. Primo argu. quòd sic quia dicit Dam.lib.iij.& Aug.lib.de agone Christiano: quòd verbum assumpsit carnem mediante anima. Secundo argu. Pars est prior toto in via generationis, ergo & in assumptione. Tertio argu. Prius est a quo non conuertitur subsistēdi consequentia, sed sequitur, assumpsit totum, ergo partem, & non econuerso. igitur. Quarto arg. Si assumpsisset primo totum, ergo aliquādo dimisisset, quod semel assumpsit, videlicet in morte, cōsequens videtur falsum, & cōtra Damascenum. igitur. Quinto ar. Natura humana non potest vniri uerbo vnione beatifica sine habitu gratiæ vnionis, & hoc, quia tam ipsa vnio, quàm terminus vnionis excedit facultatem naturæ createę, ergo cum vnius ypostatica magis excedat, sequit quòd non potest fieri sine gratia. Contra. Si hæc vnio primo fieret per patrem, uel partes sequeretur, quod non esset unica assumptio. Item tunc prius fuisset animal, quàm homo. Item ipsa natura in qua est gratia personatur, & omne accidens eius mediante illa natura vnitur personę, ergo gratia, quę est accidens, non potest esse medium in illa vnione. Primo notandum, quòd in titulo quæstionis per mediū intrinsecum intelligitur pars, uel partes, quę sunt aliquid totius. Circa hoc ergo notandum secundū Sco. quòd totum est ens aliud ab omnibus partibus coniunctim, & diuisim patet, quia alias non esset differētia totius, quod est per se vnū a toto, quod est unum aggregatione, vt cumulus, uel aceruus lapidum, quia istud totum secundum est suę partes, vt patet. vij. metaphysice. Consequēs autem videtur inconueniens, quia etiā vnum per accidens, puta homo albus est magis vnum, q̄ quod est aggregatione unum, & tamē est minus, q̄ totum vnum per se. Item per se terminus ad quē generationis est aliquid habens entitatem propriam, sed totum est primus terminus ad quem generationis non altera pars: vnde si vtraque pars præexistat, & de nouo vniantur nihilominus esset generatio, siue productio cōpositi. Itē nisi nihil esset per se causatum a causis intrinsecis. s. materia, & forma. Istę enim causæ causant totum compositum. Et si quæras an totum sit aliud ens a partibus aliqua entitate absoluta. Dicit Sco. quòd sic, quia respectus non sufficeret ad hoc, quod totum diceretur per se vnum. Item quiditates omnium absolutorum, ut includentes materiam, & formam, vt diffinibiles non sunt tantum formaliter entia respectiua, quod tamen oporteret 7. Me. t.c.77.

teret si entitas propria totius esset respectus. Et iterū quæri potest de illa entitate totius. An sit aliqua forma alia a forma, q̃ est pars totius. Dicit ipse Sco. ꝙ vltra formam, quę perficit materiam vltimate, & dicitur forma partis, non oportet ponere aliquam formā, quasi perficientem tam materiam, quàm formam, & ideo formam totius non debet poni aliud constituens totum, sed ipsa tota natura, quæ dicitur forma totius compositi non quidem informans, sed forma qua cōpositum est ens quiditatiue, ita quòd totum est ens formaliter foma totius, sicut album dicitur album albedine, nō quidem quòd forma totius sit quasi causa ipsius totius cū materia, & forma partis, sed est ipsum totum præcise consideratum. Secundo notandum, quòd opinio Guillermi Varronis fuit quòd anima primo est assumpta a verbo, & in secundo instanti naturæ vnita est corpori, & per hoc in eodem secundo instanti verbum vniuit sibi corpus personaliter mediante anima quam primo sibi vniuit, & de partibus comparatis ad totum dicit, ꝙ prius sunt assumptæ ordine executionis: sed totūm primo ordine intentionis. Contra primum arguit Sco. quia ex hoc videtur sequi, quòd Christus non sit primo homo, quia assumptū primo non est natura humana: sed pars tantū. Item corpus natum est in se subsistere, & non præcise ex hoc quòd anima informans ipsum subsistit in se, ergo non suppletur istud in corpore, nisi ipsum immediate assumatur. Preterea, tunc in morte fuisset noua assumptio, quia tunc corpus fuit immediate vnitum verbo, & non per animam. Contra secundum autem sic potest argui, quia tota natura est primo, & secundum se personabilis non autem partes. Tertio notandum, quòd sicut inter agens & effectum potest dupliciter poni medium, vel vt quod, sicut agens proximum inter agens remotum, & effectū: vel vt quo, sicut forma agentis: ita inter recipiens, & receptum potest poni duplex medium, scilicet, quod & quo, sicut enim aliquid potest esse alicui ratio agendi, ita aliquid potest esse alicui ratio recipiendi. Quarto notandum, quòd in titulo quęstionis per medium extrinsecum intelligitur aliquid, quod nō est de ratione totius, puta gratia, vel charitas. Et dicit beatus Bonau. ꝙ in ista vnione gratia fuit mediū congruitatis. Sed contra hoc arguit Sco. quia prius naturaliter personaretur in se natura humana, quàm haberet habitum gratiæ: habitus enim est principium operandi: operari autem est suppositi: ergo etiam quando assumitur, prius naturaliter vnitur, quàm gratia detur. Item quod est alicuius in se prius est, quàm quod est eius per accidēs: sed personari naturaliter conuenit humanitati si sibi relinquatur. habitus aūt gratiæ sibi conuenit per accidens. Item Ioh. j. dicitur. Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigenti a patre. in quo verbo innuitur, quòd ratio quare naturæ humanæ data est tanta gratiæ plenitudo hæc est, Ioh. 1.

est, quia ipse homo Christus erat vnigenitus Dei: ergo prius erat natura subsistens in uerbo, quàm illa gratia sibi data. Vnde ad omnes auctoritates, quæ dicunt, quod mediante gratia vnita est natura humana Deo. Dicendum est, quòd ibi sumitur gratia, non pro habitu creato, sed pro gratuita condescensione diuinæ voluntatis, quæ potest dici medium in hac vnione non quidem formale, sed effectiuū. His præmissis, ponendę sunt tres conclusiones. Prima est. Tota natura humana fuit īmediate assumpta, ita quòd nullum fuit medium quod inter verbum, & ipsam naturam. Probatur, quia quod est in se primo personabile si sibi dimitteretur, hoc etiam in alio primo personatur quando assumitur, quia personalitas diuina supplet personalitatem propriam: sed tota natura primo, & īmediate est personabilis: neutra.n. partium nata est esse persona. igitur. Secunda conclusio. Anima dici potest medium quo, respectu totius in ista assumptione. patet, quia est ratio formalis huius naturę, quo hæc natura est vnibilis, sicut ipsa est, quo formaliter homo est risibilis. Hoc autem est intelligēdum non de medio effectiuo, neque de medio, ad quod primo terminetur ista vnio. Tertia cōclusio. Gratia habitualis non potest vere dici mediū in hac vnione, patet ex quarto notabili.

Ad primum argumentm dicēdum, quòd omnes auctoritates ponentes carnem vnitā mediante anima sunt intelligendę de medio quo, & non quod. Ad secundum argu. dicendū, quòd licet partes sint priores toto in se, non tū in comparatione ad personari. Ad tertium arg. dicendū, quòd ibi est tantum prius secundū consequentiam, & non secundum causalitatem: quemadmodum etiam bene sequitur. Ignis ergo calidum, & non econtra. & tū a parte rei caliditas est igne posterior. Ad quartum arg. dicendum, quòd quando Christus fuit mortuus aliquam entitatem non habuit, quàm habuit viuus, nec tū deposuit naturam, quā assumpsit quantū ad partes essentiales naturę; & ita intelligit Dam. Dicit.n. ibidē, quod aīa, & corpus tunc non erāt in propria hypostasi, sed ī hypostasi verbi. Ad quintū arg. negaī consequentia, quia vnio beatifica est p operationem ad quam non pōt anima nisi habeat formā. Ista autē vnio est ad actū primum ad quē non præsupponitur aliquod accidens in natura vnita.

Vtrum unionem hypostaticam præcesserit corporis organizatio.

Th.3.p.q.2.art.6. Dur.3.d.9.q.4.

QVÆSTIO III.

TErtio quæritur. Vtrum vnionem hypostaticam pręcesserit corporis organizatio. Primo arg. quòd sic, quia corpus Christi generatum est ex purissimis sanguinibus Beatæ Marię Virginis secundum Damascen. lib. iij. sed corpus generatum est densius sanguinibus ex quibus generatur secundum eundem. Damasc. *Damas. lib.3.*

masc. ergo minorē locū occupat, & per consequens corporis formationem comitatur necessario motus localis, qui non est in instanti, ergo nō fuit cum incarnatione, quę fuit in instāti, nec post, vt patet. igitur ante. Secūdo arg. Corpus organizatum erat alterius figuræ, quàm sanguis ex quo generabat̄, ergo occupauit aliū locū, igr̄ illa formatio requirebat motum localem, ergo in tempore. Tertio arg. Natura assumpta cum formata fuerit ex sanguinibus producta est p mutationē, ergo pars potentialis illius totius mutabatur ad formā eiusdem totius, ergo prius fuit sub priuatione opposita illi formæ, & hoc prius tempore, quia opposita priuatiuæ non possunt simul tēpore esse in eodē, ergo prius tēpore erat corpus nō animatum, quàm aīatum. Quarto ar. Dicit Paulus in Epistolam ad Heb. ꝙ Christus debuit per omnia fratribus assimilari, sed corpora aliorum non formantur in instanti. Contra est Dam. in 3. lib. Notandum, quòd in incarnatione quatuor fuerunt, videlicet materię purissimæ ad locum debitum translatio: filius materiæ alteratio, siue transformatio: animæ ad carnem vnio: & totius naturæ a verbo assumptio. Cum ergo quęritur. An tria prima pręcesserint incarnationem, quæstio potest intelligi de prioritate temporis, vel naturæ. Hoc præmisso, ponendæ sunt tres cōclusiones. Prima est, animatio non præcessit tempore incarnationem: probat Scot. quia tunc natura ista fuisset aliquando in se personata, & non in verbo, & tunc beata virgo non fuisset vera mater Dei, quia genuisset puerum hominem, cuius natura fuisset postea vnita Deo tota, ergo rō maternitatis Mariæ fuisset terminata in productione illius naturæ. Secunda concl. Siue organizatio dicatur inductio vltime formę disponētis immediate ad animationem, vt ponit Henricus, siue dicatur inductio ipsius animæ, ſm Tho. siue etiam dicatur transmutatio præcedens istam vltimam inductionem formæ organicę non præcedit tempore animationem. Prima pars probatur sic a Sco. quia etiam in nobis si talis organizatio tempore præcederet animationem. Tunc pater nullo modo generaret hominē, completa. n. esset tota actio prius tempore, quàm anima esset: ille autē non generat hominem, cuius actio tota completa est prius tempore quàm sit homo. Secūda pars patet, quia ipsa organizatio secundum illum modum est ipsa animatio, & dato etiam, ꝙ multę essent formæ substantiales partiales, omnes tamen in eodē instāti erant, quia nulla pars est prior tempore alia. Pars. n. quæ assūmebatur a verbo nunquam præfuit in proprio supposito, quod tamen contigisset si fuisset prior tempore. Tertia pars sic probatur, quia talis transmutatio præcedens vltimā inductionem formæ organicæ fit per translationem materiæ ad locum conuenientem generationi, & per alterationem præuiam generatio ni totius, vel generationi partiū: sed huiusmodi videtur fuisse in instanti, quod patet, quia in vltimo

Damas. Lib. 3.

mo instanti consensus virginis expressi fuit in vtero virginis verbū hō, & ante illud instans non vr fuisse aliqua operatio speciahs ad incarnationē, immo in isto vr tota incarnatio fuisse cōpleta. Tertia conclusio. Anima-
4 tio præcessit natura incarnationem; probat Sco. quia fundamētum relationis naturaliter præ-
5 cedit relationem, sed totalis natura est fundamentū illius vnionis, vt patet ex quæstione precedenti: ergo entitas totalis naturæ naturaliter præcedit incarnationem: illa autem entitas formaliter est per animationem. Et similiter dicendum, quod animationem naturaliter præcedit organizatio totius. Ad primum arg. dicendum, ꝙ occupatio minoris loci erat subita, & hoc per diuinam potentiā. Ad secundū argu. patet responsio per idem. Ad tertium argumentum dicendum, ꝙ mutatio proprie dicta est inter priuationem, & formā, sicut patet in 5. physicorum, non autem inter negationem, & formam. Quando ergo forma simul producitur cum susceptiuo, non est proprie mutatio ad illam formam, quia susceptiuum nō prius fuit sub priuatione, quàm sub forma, sed tantum est mutatio ad susceptiuum, cum igitur anima intellectiua simul inducatur cū esse corporis etiam in nobis proprie non est mutatio corporis ad animam: sed tantum ad esse corporis organici, & illius mutationis subiectum est materia, quæ præfuit sub forma sanguinis. Ad quartum argumentum dicendum, quòd Christus debuit per omnia fratribus assimilare in veritate corporis, & animæ: sed non quantum ad modum formationis corporis.

Vtrum anima Christi videat in Deo omnia.

D. Tho. 3. p. q. 10. arti. 2. Duran. 3. d. 14. q. 2.

Circa tertium superius propositum, vbi inquirendum est de perfectione accidentali naturæ assumptę. Primo quæritur. Vtrum perfectissime intellectus animę Christi videant in verbo omnia, quæ verbum videt? Primo arguitur, quòd non videat perfectius, quàm intellectus aliorum, quia quisquis rem aliquam intelligit aliter q̃ res illa est fallitur. ergo non pōt quicquā intelligi, nisi quomodo est: & per consequens non pōt intellectus animæ Christi videre verbum, aut creaturas in verbo perfectius, q̃ alia anima. Secundo arguitur. Anima Christi non videt verbū sub ratione infiniti, quia sic cōprehendere ipsum, igitur. Tertio arguitur, quia tunc videret infinita, quod est falsum, quia infinita non contingit pertransire: vt habetur. 2. Metha. Quarto arguitur. Superior angelus prius illuminatur, quàm inferior: ergo etiam priusquam anima Christi quæ est inferior angelis, ergo potest anima Christi aliquid de nouo videre in verbo, sicut & angelus illuminans. Contra. Dicit Magister sententiarū in 3. distin. 14. Inquantum intellectus habet rationē receptiui respectu visionis omnia videt anima Christi, quę verbum videt.

videt. Primo notandum, quòd sicut dicit. Scotus. Inquantum intellectus habet rationem rece ptiui respectu visionis non est aliqua forma necessario prius re cipienda ante receptionem visionis, quia per illam formam non aliter esset obiectum præsens, quam posset esse sine eá: obiecto autẽ eodem modo præsente potest intellectus eodem modo recipere visionẽ obiecti. igitur. Maior probatur, quia posita illa alia forma, etiam nó est obiectum præsens, nisi absolute voluntarie se repræsentet. Illa etiam non posita, potest obiectum voluntarie se repreſentare intellectui actualiter causando in ipso visionem. Si autem intel lectus possit se habere actiue respectu visionis verbi, sicut & actiue se hẽt respectu intellectionis naturalis, dici potest, quòd de potentia ordinata non posset intellectus summę videre verbũ sine habitu, vel lumine gloriæ, quia ordinatum est, vt causa prima, quę nata est habere aliquam causam secundam non possit in effectum summũ illarum causarum sine actione causæ secundę. Similiter ordinatum est, vt nulla potentia summæ perficiatur actu secundo, summo etiã vt recipiens, nisi habeat actum primũ summum. Hoc.n.videtur magis congruum. Posset tñ Deus de potentia absoluta supplere actionẽ illius causæ secundæ. Secundo notandum, quòd opinio beati Thom. in prima parte summæ est, ꝙ nullus intellectus creatus potest videre omnia, quæ videt verbum, & hoc idem dicit expresse de intellectu animæ Christi, in tertia parte summæ, quod probat, qa quãto causa pfectius vř, tanto plures effectus possunt videri in ea, & econtra: sicut etiã patet de principio, & conclusione: ergo potens videre oẽs effectus in causa prima, põt ipsam cõprehendere: sed nullus intellectus creatus potest secundum, ergo nec primum. Distinguit autem beatus Thomas de scientia Dei, quia quædam est simplicis notitiæ, quę est respectu possibilium, & actualium: & quedam est scientia visionis, quæ est tantum respectu habentium existentiam in aliqua parte temporis. Dicit ergo, quòd anima Christi cognoscit in verbo omnia, quæ cognoscit verbum scientia visionis, non autem omnia cognita scientia simplicis intelligentiæ. Contra rationem huius positionis sic arguit Scot. quia respectu Dei esse infantiũ intẽsiue, prius est quàm esse, in quo infinita possibilia relucent, sed cognoscens ipsum sub ratione infinitatis intensiue, non propter hoc comprehendit ipsum, ergo multomagis cognoscens infinita possibilia, quæ relucent in eo nõ comprehendit eum. Minor patet, quia solus ille intellectus comprehendit aliquid intelligibile, cuius est tanta perfectio in intellectualitate, quanta est perfectio intelligibilis in intelligibilitate, ita quòd neutrum est excedens respectu alterius. Nullus autem intellectus creatus potest habere tantam intellectualitatem, neque in actu primo, neque secundo, quanta est intelligibilitas Dei, vt obiecti: immo in infinitũ est excessus. Itẽ

cogno

cognoscens vnũ effectum in verbo non comprehendit illum, nec verbũ, vt est causa eius: ergo quocunq; effectus cognoscat nullũ eorũ cõprehendet, nec verbũ, vt est causa alicuius eorũ. Ad argumentum autẽ opinionis dicẽdum, ꝙ ibi est fallacia consequẽtis: licet.n. perfectius cognoscẽs causam possit plures effectus cognoscere: non tamen econuerso: quia potest stare cognitio principij in se non aucta conclusionibus pluribus ex ipso elicitis; & ita de causa, & effectibus pluribus cognitis. Contra vero distinctionem prædictam de duplici scientia, sic arguit ipse Scotus, quia posset anima Christi cognoscere in verbo aliquod futurum possibile: ergo non præcise ponitur ei terminus in cognitione eorum, quæ Deus nouit scientia visionis. Tertio notandum, quòd alia est opinio Henrici, quod intellectus animę Christi videt omnia in verbo habitualiter, non autem actualiter, probat: quia virtus infinita non potest in plura, quàm in infinita obiecta: ergo si virtus finita posset in infinita, ęquaretur virtuti infinitę, quod est falsum. Item virtus finita distinctius videt duo quàm tria, & tria quàm quatuor: & sic ascendendo: ergo in infinitum plura, in infinitum indistinctius videt quod esset non videre. Item infinitas extensiua præsupponit infinitatem intensiuã, secundùm Auerroym de substantia orbis: sed anima Christi nõ potest habere infinitatem intensiuam: igitur, &c. Contra hanc opinionem arguit Scot. Et primo contra primam partem: quia nõ est possibile, ꝙ habitus vnus sit rõ intelligẽdi infinita obiecta sub ꝓprijs rõnibus: sic.n. sequeret̃ talẽ habitũ esse intẽsiue infinitũ, vt probatũ est in secundo tractatu: cum de intellectione angelorũ tractaretur. Si aũt dicas super istum habitum fundari tantum infinitos respectus ad infinita obiecta: & hoc potest esse sine infinitate fundamenti. Contra hoc arguitur, quia tunc secundum hoc: secundum membrum opinionis contradiceret primo propter hoc enim ponitur fundare infinitos respectus, vt non sequatur aliqua infinitas fundamenti in se: ergo a simili, non est inconueniens, quòd aliquis actus sit infinitorum actualiter per infinitos respectus ad infinita: & tamen quòd actus non sit in se infinitus. Præterea probat Scotus, ꝙ secundum membrum contradicat primo, quia omnis habitus vnũ potest habere actũ adęquatũ, vel actus adęquatos: omnis enim causa totalis finita potest habere effectum adæquatum, vel effectus adæquatos: si autem ponatur vnus actus adæquatus, erit vnus omnium obiectorũ, sicut & habitus ponitur esse vnus oĩum in actu primo: vel ergo iste habitus ẽ infinitus, quod negat prima pars opinionis, vel actus vnus qui esset infinitorum, non esset infinitus, vel etiam plures qui essent respectu infinitorum obiectorum non essent infiniti: quod tamen vult dicere secunda pars opinionis. Nõ enim ex totali cã finita põt procedere effectus adequatus infinitus, vel effect' adęquati infiniti.

Quarto

Quarto notandum, quòd alia est opinio multorum, quam etiam Scot. non omnino reprobat: videlicet, ꝙ anima Christi actualiter videt omnia in verbo, quæ videt verbum, quod sic probatur, quia quicunque intellectus est receptiuus notitiç cuiuscunq; obiecti, quia est totius entis: & per consequens ad quodcunque intelligibile habet desiderium naturale. Perfectissima autem notitia possibilis haberi est visio in verbo, quilibet ergo intellectus est receptiu⁹ cuiuslibet visionis in verbo: & hoc loquendo diuisim, ergo & coniunctim est receptiuus simul visionum in verbo respectu omnium obiectorum. Probatio cõsequentiç, quia cuicunq; potest quodlibet aliquorum inesse si ei possunt duo inesse simul; quia non opponuntur, etiã infinita talia simul possunt eidem inesse, quia ex pluralitate inexistentiũ non sequitur noua impossibilitas. Nec ista infinitas est incõpossibilis ĩtellectui creato, quia ex hoc non concluditur esse perfectior si est in actu secũdũ oẽs suas potẽtias passiuas, q̃ quãdo est in potentia ad illos actus, quod est intelligendũ de pfectione essentiali, sed intellect⁹ simul est in potẽtia ad infinitas visiones, ergo si esset in actu ꝑm omnes nõ sequeret maior infinitas, q̃ modo, ꝙ autẽ intellectus animæ Christi de facto habeat huiusmodi infinitã visionẽ: patet per illud Aug. Fortassis non erũt ibi cogitationes volubiles: quod licet sit dubiũ de sanctis: videtur tamen probabile de ista beatissima aĩa: ergo quęcunque nouit habitualiter nouit actualiter. Hoc cõfirmat per Dama. dicentẽ, ꝙ ista anima a principio habuit præsciẽtiã futurorũ. Hæc aũt non videtur sciẽtia habitualis, q̃a futura cõtingẽtia nõ sunt nata cognosci, siue in se, siue in verbo, nisi intuitiuæ. Pręterea actus secũdus est perfectior actu primo, & ita esset perfectior anima Christi cognoscendo actualiter omnia, q̃ habitualiter tantũ. Si ergo rationes adductę ad probandum huiusmodi impossibilitatem sunt solubiles, videtur ꝙ oppositum tãquam probabilius sit tenendum. Ad primam ergo rationem Henrici dicendum, ꝙ antecedens est verum intelligẽdo extensiuæ, non autem intensiuæ: posset enim virtus infinita intensiori actu in illa obiecta.

August. 15. de Trinita.

Ad ꝑm dicendum, ꝙ videre indistinctius respectu pluriũ non est necessario ex parte intellectus, vt est receptiuus, sed solũ, vt est actiuæ elicitiuus: posset enim recipere visiones æque distinctos plurium sicut paucorum. Potest etiam dici, ꝙ neque hoc concludit de intellectu vt est actiuus, quia & si de facto intellectus noster indistinctius intelligit plura quàm pauca, hoc tamen non cõuenit sibi necessario ex ratione sua, qua est prior actu elicito, sed ex aliquo cõcomitante, quod non est necesse ponere in intellectu Christi. Ad tertium dicendũ, ꝙ infinitas extensiua ad aliqua, vt ad formas recipiendas non concludit infinitam entitatem receptiui, sicut patet de materia si esset receptiua infinitatum formarum, immo magis concludit imperfectionem, sed infinitas extensiua ad effectus, simul

simul causabiles concludit infinitatem intensiuam. Dicendum tamē si intellectus ponitur actiuè elicitiuus infinitorum, ꝙ nec illa infinitas extensiua concludit infinitatem intēsiuam intellectus, sed obiecti, ꝙ est causa principalis actiua respectu illarū visionū. Quinto notādū, ꝙ pcedens positio, vt dicit Scot. potest poni duobus modis. Vno modo, ꝙ anima Christi habet vnā visionem respectu verbi, & omniū obiectorū secūdariorum relucentiū in verbo ad quæ habet respectus distinctos, nec sequtur infinitas actus fundātis huiusmodi respectus, quia obiecta nō habent esse in actu. Alio modo, ꝙ respectu cuiuscunq; obiecti est propria visio: ita ꝙ essent simul infinitæ visiones. Hoc autē videtur cōtradicere multis auctoritatibus philosophorū, & sanctorum dicentium, ꝙ non possunt esse aliqua infinita simul. Et prꝑterea anima Christi cum sit finita non videtur esse capax infinitarum visionum. Si autem primus modus ponitur, non propter hoc: sequitur illam visionē esse formaliter īfinitā sicut nec visio obiecti infiniti in intellectu animę est infinita. Licet autem posset intellectus creatus recipere vnam visionem infinitorū, vel infinitas visiones: tamen vt dicit Scot. non videtur, ꝙ possit elicere actiuè visiones infinitas, quod est intelligendum virtute propria, quia hoc potest fieri virtute, diuina principaliter agente. Sexto notandum, sicut dicit Sco. ꝙ si prædicta tertia via in prꝑcedētibus notabilibus nō placet, neque simul recipiendo visiones infinitorum, neq; unā visionem infinitorum potest dici, quòd videt omnia habitualiter: non tamen actualiter exponendo hoc modo ꝙ per aliquem actum videt verbum, & per illū actum omnia relucentia in verbo sunt sibi prꝑsentia in actu primo, & per hoc habitualiter nota. generaliter enim loquendo illud dicitur habitualiter notum cuius est actus primus sufficienter ostēsiuus. Anima ergo Christi habitualiter omnia videt: nō tamen per habitum inhærentē. vt ponebat secūda opinio: sed qa ꝑ actum quo videt verbū ipsum verbū est sibi manifestū. vt speculū voluntarium repræsentans omnia, ꝙ aūt non videat omnia actualiter probatur, quia attētio circa plura obiecta est minus perfecta: ergo non videtur possibile potētiā finitā perfecta attētione videre infinita simul. Præterea si actualiter videret infinita, perfectio eius in infinitū excederet ꝑfectionē alterius animę beatę. Licet ergo verbum, vt volūtariè ostēdēs omnia sit volūtariæ prꝑsens illi animæ: ipsa tamen non potest simul omnia recipere: sed quodlibet sigillatim, & ita potest videre quodlibet de numero infinitorum. Et si dicatur, quòd ita potest quilibet beatus dicendum, quòd cuilibet alij beato verbum est speculum reprꝑsentans determinata vltra, quæ non possunt velle ordinatè videre alia: sed animę Christi est speculum repræsentans omnia, & ideo ipsa potest ordinatè velle videre omnia. His prꝑmissis ponendæ sunt tres cōclusiones. Prima est. Pōt intellectus animæ

mæ Christi perfici visione perfectissima verbi primo, & immediate absq; alia forma prius perficiente. Tamen de facto nõ sic perficitur, nisi mediãte lumine gloriæ. Prima pars probatur. Primo per Isidorum lib. de summo bono dicẽtem. Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto, quod non potest intelligi, nisi de notitia in termino, vel simpliciter, vel possibili creaturæ. Item subiectum receptiuum formæ habentis gradus, cui nullus repugnat potest quemlibet recipere: sed anima sic se habet respectu visionis verbi: igitur. Minor patet, quia si alicui susceptiuó inquãtum susceptiuum repugnat aliquis gradus, visionis Dei. repugnat etiã cuilibet eiusdem rationis: sed nullus gradus talis uisionis repugnat cuilibet susceptiuo: ergo nec alicui. Secunda pars. s. quòd primo & immediate: patet ex primo notabili. Et iterum sic probat Scot. Tũ, quia ipsa visio est lumen perfectum. Tum, quia in intellectione naturali lumen pręcedens visionem requiritur propter imperfectionem obiecti, quod non est de se actu intelligibile: sed p lumen intellectus agentis, vel si est actu intelligibile, non est per se sufficiens ad mouendum intellectum ad actum secundum: sed diuina essentia est lux de se summæ intelligibilis, & de se pfectissime motiua intellect⁹. igitur &c. Nec ex hoc sequtur, ꝙ possit intellectus ex puris naturalibus videre verbũ, videlicet sic, ꝙ ex causa naturali possit ei inesse talis visio: licet bene sequaĩ, ꝙ intellectus possit naturaliter in visionẽ. Tertia pars patet, ex fine primi notabilis. Secunda conclusio. Non põt dici animã Christi videre omnia in verbo habitualiter per habitũ inhærẽtẽ, & nõ actualiter: patet ex tertio notabili. Tertia conclusio. Dici põt, ꝙ anima Christi, actualiter videt oĩa in verbo, siue per vnã visionẽ, siue plures, vel ꝙ videt omnia habitualiter per aliquẽ actũ, quo videt verbũ, per quẽ actum omnia in verbo relucentia, sunt sibi præsentia in actu primo. Prima pars patet ex quarto, & quinto notabilibus, & secũda pars ex sexto. Ad primũ arg. dicendum, ꝙ antecedẽs est verũ, quãdo aliquis intelligit rem aliter esse, q̃ sit: non autem si intelligat aliter idest sub alio modo intelligendi, quàm sit modus obiecti. Potest enim infinitum verè intelligi per intellectionem finitam. Ad secundum argu. dicendum, quòd licet aliqui negent obiectum, sub ratione infiniti videri ab intellectu creato: licet concedant infinitatem videri non formaliter, sed concomitanter Sco. tamen concedit, quòd nihil nisi sub ratione infiniti formaliter, potest quietare intellectum: ita quòd si infinitas tantum videretur cõmitanter, nõ plus quietaret potentiam obiectum infinitum q̃ aliud sic enim accideret sibi infinitas, vt comparatur ad potentiam illam. Et cum dicitur quòd intellectus compræhenderet illud obiectum, non sequitur vt patet ex secundo notabili. Ad tertium argu. patet responsio ex quarto & quinto notabilibus. Ad quartum argum. dicendum quòd consequentia non valet, quia

quia illæ illuminationes sunt ordinatæ, secundum ordinem non naturarũ, sed gratiarũm. Et ideo primo fit reuelatio huic animæ, & ab ea illuminantur angeli.

Vtrum anima Christi nouerit omnia perfectissimè in suo genere.

Tho. 3. p. q. 11. ar. 1. 2. & q. 12. ar. 1. Dur. 3. d. 14. q. 3.

QVAESTIO II.

SEcundo quęritur. Vtrum anima Christi nouerit omnia perfectissimè in genere proprio. Primo ar. ꝙ non, quia Lucę. ii. dicitur. Iesus proficiebat ætate & sapientia. Secundo ar. ad Heb. i. dicitur. Didicit ex his, quæ passus est obedientiam. Tertio ar. Christus fuit viator, ergo habuit cognitionem competentem viatori: sed illa est ex multis actibus vt patet per philosophum j. Meta. & ij. Poste. Quarto arg. Christus fuit rationalis, ergo habuit actum competētem rationali, videlicet discursũ a notis ad ignota. Contra. Nulla imperfectio ponenda est in anima Christi: sed ignorantia est imperfectio: igitur. Item angeli nouerũt omnia in proprio genere: ergo multo magis ista anima, quæ fuit perfecta summa perfectione supernaturali, & pari ratione summa ꝑfectione naturali. Primo notandum, quòd opinio beati Thomæ in tertia parte est, quòd cognitione infusa nouit omnia ꝑ species, videlicet intelligibiles infusas, & quo ad hoc non potuit perficere, sed quantum ad notitiam acquisitã proficere potuit. Quod probatur, quia habuit intellectũ agentem, & passibilem quorum propria operatio est abstrahere species intelligibiles, & eas recipere. Contra hanc opinionem arguit Sco. quia duæ perfectę cognitiones eiusdē obiecti, & ſm eandem rationem, nõ possunt simul esse in eodem: quia aut vtraque illarum cognoscitur obiectũ perfectè quantum est cognoscibile: & tũc altera superfluit, aut non & tunc neutra est perfecta. Contra rationē vero sic arguit, quia tunc beatus, cum habeat intellectum agentem, & possibilē poterit acquirere scientiam: & potentia augmētatiua, & alię potentiæ, quę erunt in beatis eiusdem rationis, cum nostris poterunt habere actus suos: & etiam Adam in statu innocētię potuit augmentari, quod est falsum. Ex his autem instantiis patet, quòd potentię perfectę non semꝑ possunt in actus suos, qñ videlicet iam sunt inducti termini talium actionum, quòd autē tunc non possunt agere, nõ est propter imperfectionem sui: sed propter positionem termini ab alio agēte. Nec propter hoc sunt negandæ tales potentię esse in natura, qa simpliciter sunt perfectiones naturæ. Alia est opinio Henrici, quòd anima Christi omnia nouit habitualiter non actualiter. Sed contra hanc opinionem argutũ est in quæstione præcedenti. Secundo notandum, quòd duplex est cognitio. s. abstractiua & intuitiua, & vtraq; cognitione cognosci potest tam natura, vt præcedit singularitatē, quàm singulare vt hoc. De cognitione autē abstractiua dici potest, ſm Scot. quòd anima Christi nouit omnia

omnia vniuersalia, siue quiditates per species infusas, cũ illa notitia, sit pfectionis in intellectu creato, qui passiuus est respectu cuiuscunq; obiecti intelligibilis. Nec etiam hmõi cognitio est in cõpossibilis cognitioni i verbo, quia ẽm Aug. Simul stant cognitio in verbo, & cognitio in proprio genere, hoc aũt modo. s. abstractiuè, & habitualiter, vel nõ nouit omnia singularia, sub propriis rõnibus puta, si non habet species infusas, nisi quiditatum, quæ non sunt rationes cognoscẽdi singularia, sub ppriis rationibus. Vel si ponitur cognoscere habitualiter, & abstractiue singularia quantum sunt cognoscibilia ab intellectu creato concedendũ est cuiuslibet singularis propriam esse speciem in intellectu illo. Et si hoc nõ placet dici põt, ꝙ anima illa nouit habitualiter, & abstractiuè aliqua singularia per pprias species infusas, & alia põt noscere habitualiter, si fiãt in existẽtia reali. eo modo quo dictũ est in ii. tractatu. Angelũ posse acquirere notitiã aliquorũ obiectorũ per actionẽ illorũ in intellectu suo. Nec tñ oportet ponere animã illã cognoscere actualiter quiditates, aut singularia, quia notitia actualis in genere proprio est ẽm virtutem naturalem ipsius intellectus in se. Nõ aũt põt intellectus finitus ad quęcũq; obiecta simul distinctè percipienda conuerti virtute naturali. Loquendo vero de cognitione intuitiua quæ est de natura vel singulari, vt concernit actualẽ existentiã. Distinguit ipse Scot. quia vel illa est perfecta præsentia, qualis est de obiecto, vt est aliter existens, vel imperfecta qualis est opinio de futuro, vel memoria de preterito: primo modo non nouit omnia in genere proprio, quia obiectũ illo modo non est cognoscibile, nisi vt præsens in se: multa autem non fuerunt, nec esse poterunt præsentia illi intellectui, secundum existentiam actualem ipsorum. Similiter quantum ad intuitiuã imperfectam, quę relinquitur ex ista pfectã oportet dicere, quod profecit, quia de talibus perfectæ intuitiuè cognitis derelictæ sunt plures memoriæ quibus cognoscuntur illa obiecta, quantum ad conditiones existentiæ non vt præsentia: sed vt præterita. Hoc itaque modo Christus p experientiam dicitur multa didicisse per cognitionem intuitiuam obiectorum, quantũ ad existẽtiam, & per memorias ab eis derelictas. Sed circa pdicta est vnũ dubiũ, quia ea, quæ repræsentantur in repræsentatiuo supereminenti nobiliori modo repræsentantur, q̃ in seipsis: ergo anima Christi uidens diuinam essentiam omnia videbat in ea intuitiuè, & sic videtur, quod nõ perfecit quantum ad notitiam intuitiuam: dicendum, quod habuit intuitiuam perfectã in verbo, sed nõ extra verbum, siue in proprio genere obiectorũ. Tertio notandum, quod sicut dicit Scotus. Animam Christi cognoscere omnia perfectissimè in genere proprio, potest intelligi dupliciter. vel de cognitione actuali vel habituali. Loquendo de habituali perfectissimè nouit, quia probabile, est illam animã habere species intelligibiles perfe-

Gen. 4.

perfectissimas, & summam notitiam possibilem conferri creaturę. Si autem loquamur de actuali, tunc distinguendū est, vel abstractiue, vel intuitiuè. Primo modo non potest perfectissimæ noscere ex ea parte qua intellectus est causa partialis respectu intellectionis, quia intellectus suus nō est perfectissimus intellectus creatus, secundo modo scilicet intuitiuè cum ibi obiectum, vt in se præsens operetur. Similiter dicendum, ꝙ intellectus cuius intellectualitas est imperfectior, habet illum actū imperfectiorem. His præmissis ponenda est talis conclusio. Intellectus animę Christi omnia nouit habitualiter perfectissime in genere proprio, loquendo de notitia abstractiua non autem loquendo de notitia intuitiua, patet ex dictis. Ad primum arg. dicendum, quòd Christus proficiebat ætate, & sapientia non quidem in se, sed in aliis, qui de eius sapientia proficiebant, vel dicendum, quòd profecit non acquirendo cognitionem abstractiuam aliquorum, sed intuitiuam tam actualem, quàm habitualē. Ad secundum argu. patet responsio ex solutione primi. Ad tertium argu. dicendum, quòd processus ille, quem ponit philosophus primo Metaphysicè, non est necessarius in cognitione abstractiua quādo habetur per species infusas, sicut fuit in anima Christi. Ad quartum argum. dicendum, quòd discursus non semper facit acquirere cognitionem de conclusione ad quàm discurritur, sed vel sic, vel cognitione vti præhabita.

Vtrum Christo fuerit collata summa gratia.

Tho. 3. p q. 7. ar. 9. Scot. 3. d. 13. q. 1. Duran. 3. d. 13. q. 1.

QVÆSTIO. III.

TErtio quæritur. Vtrum Christo fuerit collata summa gratia, & summa fruitio possibilis naturæ creatæ. Primo arg. quòd non, quia anima Christi non est summum gratificabile, cum non sit summa natura intellectualis. Secundo argu. Gratia, quę est in aīa Christi est finita, ergo fieri potest maior. Tertio ar. Si non possit dari maior gratia, aut hoc est propter rationem formæ in se, aut propter aliquid ex parte efficientis, aut ex parte susceptiui. Non primum, quia est participatio charitatis infinitę, ergo potest crescere in infinitum. Nec secundum quia efficiens est infinitum. Nec tertium, quia forma recepta semper ampliat capacitatem recipientis, quia charitas dilatat. Quarto argum. secundum Augustinum libro de trinitate. Beatus est, qui habet quicquid vult & nihil mali vult. Quod sic est intelligendum, vt scilicet habeat quicquid potest rectè velle alias aliquis sanctus in via posset esse beatus pro aliquo instanti, quo potest habere quicquid vult, & nihil mali velle. Sed potest Michael rectè velle habere tantam gratiam, quantam natura eius est capax, velle enim liberum semper est rectum quando conformatur voluntati naturali, quę semper est recta, voluntas autē naturalis Michaelis est ad tantam

tantam gratiam, quantam natura eius est capax. Natura autem animæ Christi non est, ita excellens, nec per consequens tantæ gratiæ capax, sicut natura Michaelis, ergo anima Christi de facto non habet tantam gratiam, quantam habet Michael, si Michael est beatus. Quinto arguitur, Anima Christi non habet summam inclinationem ad gratiam cum non habeat summam naturam, igitur. Sexto arguitur. Voluntas animæ Christi, nō potest habere summam rationem actus in eliciendo, actum fruendi, ergo non habet summā fruitionem. Contra. Anima Christi assumpta est ad summā vnionem quantum ad esse: ergo ēt quantum ad operari: summa autem vnio, quantum ad operari non est nisi per summam gratiā & summam fruitionem.

1 Primo notandum, ꝙ sicut dicit Sco. summum dicit dupliciter. Vno modo positiuè per excedentiam ad omnia alia. Secundo modo, negatiuè per non excedi ab aliquo alio.

2 Secundo notandū, quòd summa gratia exponendo negatiuè potuit creari, simul vnica creatione, quod probat Sco. quia data aliqua gr̄a infima, quæro ascēdo aūt status ad aliquā supremam. & sic habetur propositum, aut procedi potest in infinitum, & tunc gratia illa, quę tūc in infinitum excedit gratiā infimam, est in infinitū perfectior, & ita erit in se intēsiuè infinita: ergo cū ipsa videatur ab intellectu diuino, sicut vnū creabile, pōt vna creatione creari, & ita per hoc impossibile, quod infertur scilicet, quod sit gratia, sic infinita habetur propositum videlicet, quod ista gr̄a possit vnica creatione creari. probat etiā Scot. ꝙ talis gratia, summa possit conferri creaturæ, quia subiectū receptiuum accidentis conuenientis habentis gradus, quod nō determinatur ex se ad aliquē gradum potest, quātum est ex se recipere illud accidens, secundum quemcunque illorum graduum anima est tale subiectum respectu gratiæ igitur.

Tertio notandum, quod animā posse summè frui, potest intelligi dupliciter. Vel formaliter, habēdo videlicet fruitionē a quocūq; causetur, vel actiuè eliciendo summā fruitionē. Posset autem Deus dare summam fruitionem, sine summa gratia, quia gratia respectu fruitionis, habet tantum rationē causæ efficientis secundę: & quicqd Deus potest facere per eam efficientē mediam, potest facere sine ea. Potest etiam dici, quòd sine gratia Deo supplente, actionē gratię posset voluntas secundum suam causalitatem agere ad tantam fruitionem, quanta posset elici a voluntate, cum gratia tū hoc non posset de potentia ordinata, quēadmodum dictum est de intellectu, & visione, in quæstione præcedenti. Et si instetur quòd gratia requirit, cum voluntate ad actū meriti: ergo multo magis ad actum fruitionis, qui est excellentior. Itē nisi sic posset aliquis esse beatus, sine charitate qua posset frui. Ad primū dicendum, quòd meritū requiritur, vt actus liberè, & actiuè eliciatur a voluntate, & ita etiā requiritur

quiritur gratia ad fruitionem, vt eliciendã actiuè a uoluntate. sed ad habendum formaliter a Deo hunc actũ, qui dicitur meritũ, sicut illũ, qui dr̃ fruitio, non necessario requiritur gratia, qa gratia non est ratio recipiẽdi talem formam, sed ipsamet voluntas. Ad aliud dicendũ, ꝙ consequentia non valet, quia illa fuitio non esset summæ laudabilis, si Imediate a Deo causaretur, & non a voluntate eo, ꝙ non esset in potestate voluntatis fruentis. & dato ꝙ esset effectiuè a voluntate, tñ nõ esset fruitio beatifica, quia sic fruens non hẽt quicquid põt rectè velle, quia põt rectè velle habere charitatẽ perfectam, vt sit eius operatio Deo acceptissima, vt dicit Fran. de Maro. Vel dicendũ, ꝙ concludit argu. de potentia Dei absoluta, & nõ ordinata. sed prima responsio vr̃ melior. Quarto notandũ, ꝙ in anima Christi potest distingui triplex gratia. videlicet gratia vnionis: gratia singularis personę. & gratia capitis. gratia vnionis põt intelligi trigliciter, vt. D. Bon. Primo modo ipsa gratuita Dei voluntas vniẽs sibi naturã humanam. Secundo ipsa vnio quæ est relatio fundata in natura humana, quã verbũ terminat. Tertio modo habitus super naturalis videlicet gratia, siue charitas summa, quæ de cõgruo sequitur hanc vnionem. gratia aũt singularis personæ, dicitr ipsa gratia summa, pro quanto perficit ipsam animã Christi, ꝑ quam aĩa illa est deiformis, quãtum est possibile, gratia vero capitis intelligi põt, uel ipsa vnio gratuita, vel ipsa habitualis gratia summa pro quanto, ſm talem gratiam Christus homo dicitur caput Ecclesiæ, vbi cõsiderandũ est, ſm Bonæ. ꝙ in spiritualibus dicitur caput transumptiuè ad similitudinem materialis capitis. in capite aũt materiali reperiunt hæc tria. s. quod est membrũ cõforme, est membrorũ principiũ: est etiam influxiuum sensus. & motus. Christus autem ratione naturæ assumptę est nobis conformis, est aũt principium electorum principaliter quidem ratione diuinitatis, & meritoriæ ratione humanitatis: influit aũt motum & sensum, tam ratione diuinitatis. q̃ humanitatis.

His pręmissis ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Exponendo summũ positiuè nõ potuit Deus conferre aĩæ Christi summã gratiã possibilem: sed bene exponendo negatiuè. Prima pars probaṫ a Sco. quia Deus põt creare æqualem, potest. n. aliam naturam ęqualem isti assumere, & æqualem gratiam, & fruitionem sibi dare. Secunda pars patet, ex secundo notabili.

Secunda concl. Probabile est, ꝙ de facto collata fuit aĩę Christi summa gratia, & summa fruitio creabilis, probat Sco. quia probabile est, ꝙ Deus ei tantam gratiam contulerit, quantam potuerit conferre. Potuit aũt, vt patet, ex dictis conferre summã gratiã creabilem, & per consequens sũmam fruitionem, igitur. Et addit Scotus, quòd in cõmendando Christum magis vult excedere, q̃ deficere si propter ignorantiã oporteat in alterũ incidere. Confirmaṫ aũt rõ per illud Aug. lib. de libero arbit. Quicqd vera rõe occurrerit, scias hoc Deũ magis fecisse,

fecisse, q̃ non fecisse. Videtur autem simpliciter melius, secundũ rectã rationem summã gratiam esse alicui collatã, q̃ nõ esse collatã, quia in hoc manifestatur summa Dei misericordia dando summum bonum gratiæ, & fruitionis, sine meritis. Et si quæratur, quare Deus fecit summã gloriam, & non summam naturam. Dicit Scotus, quòd dubium est an Deus fecerit, aut non fecerit summam naturam. Et dicere, ꝙ non fecerit videtur esse contra auctoritatẽ Augustin. nuper allegatã: sed ẽt dato, quòd non fecerit summã naturã. non tamen sequitur quin fecerit summã gratiã. Et ratio est, quia in quocũq; opere naturę summè manifestatur diuina potentia, & sapientia in producendo res de nihilo, & eas gubernãdo, & hæc sunt, quæ pertinent ad ierarchiã totius vniuersi, quantum ad esse naturę: sed misericordia & iustitia, quæ pertinent ad ierarchiã naturarũ intellectualiũ, quantum ad esse mortale non summè manifestatˀ in quocunque opere gratiæ imo vr̃, ꝙ summa misericordia non manifestatur, nisi sine meritis summa gratia, & gloria detur.

Con. 3. Tertia concl. ꝭm gratiam capitis Christus conueniẽter dicitur caput hominũ ac etiã Angelorũ. Prima pars patet, ex quarto notabili. Vnde dicit Paulus ad *Ephe. 1.* Ephe. Ipsum dedit caput supra omnẽ ecclesiã. Aduertendum est autem quẽadmodum satis sequitur ex dictis, & doctor sanctus determinat in tertia parte, quòd Christus non dicitur caput hominum damnatorum, nec actu, nec potentia. Dicitur aũt caput infidelium potentia solum, quia possunt effici mẽbra Christi: dicitur autem caput fidelium non habentiũ charitatẽ, ex parte sensus, siue cognitionis, sed non ex parte motus charitatis, bonorũ uero, tam ex parte sensus, quã ex parte motus imperfectè tamẽ in via, quia possunt labi, sed cõplete in patria. Ex quo intelligitur Christum esse caput vtriusque testamenti. Et licet in veteri testamento nõ haberent Christũ, iã natum in actu, habebant tñ in fide. Secunda pars conclusionis est intelligenda, non ꝭm cõformitatem naturę, sed propter influentiam probatur, per illud ad Eph. Proposuit omnia restaurare in Christo, quæ in cœlis, & *Ephe. 1.* ẽt quę in terra sunt. Vbi glo. in cœlis Angelorum numerum diminutũ implendo, & in terra ipsum dedit caput super omnẽ ecclesiã. s. tã triumphantem, quàm militantem. Nec mirũ cum Lucifer dicatur caput non solum dæmonum, sed ẽt hominum peruersorum. Ad primum arg. dicendũ, secundũ Scot. quòd quodcunque gratificabile capax est in potentia obedientiali, q̃ tæcunq; gratię, vt patet satis ex secundo notabili. Non oportet ergo, quòd ꝭm pręcisam proportionem perfectionis, & perfectibilis perfectio perfectibile, fit capax maioris perfectionis, immo totũ perfectibile in cõi respicit totã perfectionem in cõi, & quodlibet quamlibet. Licet hoc habeat probabilitatem de subiectis, & accidentibus naturalibus, quæ causantur ex eis, Ad secundum argu. dicit Scot. quod intelligit potest ultra istam gratiam posse

fieri aliquis alius gradus gratiæ: autem aliquis gradus in alia specie superiori perfectionis supernaturalis, aut absolute. aliquis gradus superior. Si primo modo dicendum, ꝙ non potest immo includit contradictionem, quia gratia ista est in termino, ideo nullus alius gradus, gratiæ est ei compossibilis. Secundo modo tunc ponendo gratiam esse summam perfectionem, eodem modo diceretur. Si autem non sit summa perfectio supernaturalis sed fruitio, concedi potest, quòd vltra summum gradum charitatis. & gratię dari põt gradus superior vltra illam speciem, s. gradus fruendi. Si tertio modo, dici põt, quòd extra totũ genus qualitatum nobilissimarum, põt dari gradus superior in genere substãtię, totum.n.genus substantię excedit totã genus qualitatis, nec est inconueniens, ꝙ minima substantia in perfectione naturali excedat quodcunque accidens, licet aliquod accidens in perfectione supernaturali, hoc est in coniungendo subiecto supernaturali excedat substantiã: tale.n. accidens non dr̃ ex se perfectum, sed ex hoc, quòd cõiungit ĩmediate cum obiecto perfecto. Ad tertiũ arg.di. Scot.quòd rõ est ex parte illorũ triũ charitas.n. creata est quædam participatio Dei, ideo necesse, quòd ſm aliquem gradũ determinatũ participet infinitã perfectionẽ. Efficiens aũt, licet sit infinitum tñ efficit de nihilo naturã limitatã. Capacitas.n.alicuius finiti, non est ad formam infinitam. Et cum dicatur, quòd forma auget capacitatem, dicit Scot.quod in natura rei est summa capacitas, vel minor ante omnẽ formã receptam, nec illa augetur aut minuitur, quancunque formã recipiat, quia posse habere gratiã, secundum Augu. inest homini a natura. Ad quartũ arg. dicendum, secundum Scot. quod beatus habet quicquid põt velle rectè, non de potentia absoluta, sed de potentia ordinata, vel hẽt quicquid Deus vult eum velle. & ideo non potest aliam gloriam rectè velle. Et cum probatur per voluntatem naturalem, quæ semper est recta, dicendum, quòd appetitus naturalis cuiuslibet uolũtatis est ad summã gloriam.i. voluntas posset naturaliter perfici tanta gloria, nec tñ est ibi tanta naturalis inclinatio ad summã gloriã, quod oppositum violenter insit, immo potest quietari in minima. & rõ est, quia non habet principium intrinsecũ determinans eum ad aliquem gradum determinatum. Et cum dicitur, quod voluntas libera erit recta si consonet voluntati naturali. dicendum, quòd nõ semper: sed tñ quando cum hoc consonat voluntati diuinę. Ad quintũ argu. dicit Sco. quòd licet ista aĩa non habeat summam inclinationem ad summam gratiam, quantum est ex parte fundamenti inclinationis, tamen habet inclinationem ad summam gratiam, qua possit summę coniungi obiecto. & ita, licet posset quietari per quamcunque gratiam, non tamen summæ quietatur, sine summa gratia. Ad sextum argumentum: patet responsio, ex tertio notabili.

Utrum Christus meruerit nobis gratiam.

Sco.3.d.19.q.1.

QVarto queritur. Vtrum Christus in anima sua gratia sūma informatus, meruerit nobis gratiam, & gloriam etiam a primo instanti incarnationis.

1 Primo argui. quod non potuit mereri, quia voluntas eius fuit perfectè coniuncta fini vltimo: ergo non potuit peccare, & per consequens nec mereri.

2 Secūdo arg. Voluntas Christi semper fruebatur: ergo nunquàm meruit. consequentia patet, quia aut fruitio, & meritū essent duo actus, aut vnus. Non primū, quia voluntas creata fruitur ꝙ tum po test: sed vna potentia circa idem obiectū non pōt habere nisi vnū actū adęquatū. Primū autē obiectū meriti est ipsę Deus, & similiter obiectū fruitionis, nec pōt dici, quòd sit vnus actus, quia de ratione actus meritorii ē, quod contingenter eliciatur: fruitio vero necessario elicitur.

3 Tertio arg. ꝙ non meruerit in primo instanti, quia oē quod est qñ est, necesse est esse: ergo si Christus meruerit in primo instanti tūc pro illo instanti actus ille erat necessarius: sed nullum necessariū est meritoriū. igitur.

4 Quarto arg. Duę mutationes quarum terminus vnius præcedit terminum alterius non sunt simul duratione: sed creatio voluntatis in esse primo, & motio voluntatis ad propriū actū sunt duæ tales mutationes: ergo non potuit voluntas simul esse, & operari.

Quinto argu. si sic. ergo Angelus potuit peccare in primo instanti. probatio consequētiæ patet, quia ſm philosophum eadē est mensura oppositorum consequens autem est falsum, ſm Anselm. li. de casu diaboli. Angelus non potuit habere a se primum velle, sic enim ante primum velle haberet velle, ergo primū velle habet a Deo, igitur. Item in primo instanti fuit in Angelo motus naturalis rectissimus voluntatis. ergo non potuit habere velle deordinatum. 5 4. Phil. t.c. 16.

Sexto arg. quòd non meruerit nobis gratiam, & gloriam, quia premiū excedit meritum: sed pręmiū omnium aliorum non excedit meritum Christi, igitur. 6

Septimo arg. Peccatum aliorū fuit infinitum malum, quia videlicet contra bonū infinitum, sed meritum Christi fuit finitum: ergo meritū Christi non potuit delere peccatū aliorum. igitur. 7

Octauo arg. Possent esse infiniti homines, si mundus semper duraret, ergo tunc foret in mundo infinita culpa, ergo cum meritum Christi, fuerit finitum non sufficeret pro remissione offensæ, & collatione gratiæ & gloriæ omniū. Contra. Ad actum meritorium sufficiunt potentia, & dispositio gratuita, scilicet gratía pręsentia obiecti, & vsus potentiæ circa illud, sed omnia ista fuerunt in Christo a primo instanti. igitur. Et quantum ad secundum argu. per illud Leonis Papæ di. Sicut a reatu nullum liberum reperit sic liberandis omnibus uenit. Primo notandū ſm Scotū, quòd meritum est aliquid acceptatum in aliquo pro quo ab 8 3. d. 18. q. 1.

acceptante est aliquid retribuendum illi, in quo est quasi debitum, vel alteri pro quo meruit. consistit autē radix meriti, propriè loquendo de merito, in affectione iustitiæ non autem in affectione cōmodi, nec ēt in affectione iustitiæ, vt ordinat affectionem commodi. Primū enim obiectum circa quod aliqs meretur primo est ipse Deus, ſm ꝙ affectione iustitiæ vult Deo bonum, vt esse, & bene esse, scilicet iustū, sapiētem, &c. volūtas aūt affectione cōmodi respicit bonū proprium, & aliquando inordinate nisi reguletur affectione iustitię. Secundo notandum, quòd licet beati de cōmuni lege sint in termino, tam secundum affectionem iustitiæ, quàm secundū affectionem commodi eo, quòd habent summum commodum, nec possunt aliquid velle, quod sit eis incommodū. Christus tamen secundum aliquid fuit viator, & passibilis, ideo multa potuit libere velle contra affectionem cōmodi: & sic mereri ieiunando, vigilando, orādo, & multis alijs, vel exercendo talia exterius, vel volendo interius propter Deum, quia quantum ad illos actus fuit viator, non enim radicaliter includuntur in sua beatitudine. Meruit itaque Christus actibus partis sensitiuę imperantis a voluntate, potest etiam dici, quòd quantum ad omnes actus portionis īferioris meruerit, & si portio superior fuerit perfectè coniuncta Deo, quia eadem voluntas erat passibilis secundum portionem inferiorē. Potest etiam concedi, quòd meruerit secundum portionem superiorē, & secundum omnē actū eius. Omis enim actus Christi ſm naturā humanā bonus erat, & laudabilis & Deo acceptus ad retribuendū aliquid illi, vel alteri pro quo meruit, quia enim nō erat simpliciter ī termino, ideo potuit Deus omnē actū eius sic acceptare. Et si instetur, ꝙ fuit extra viam secundum portionē superiorem. Dicendum ꝙ acceptatio diuina nō solum respicit actum, sed etiam conditiones accidentales suppositi elicientis. ꝙ ergo Christus secūdum aliquid non fuerit in termino simpliciter potest esse ratio, quia actus eius etiam beatificus est meritorius, & non actus alterius beati cum talia dependeant ex liberalitate acceptantis. Tertio notandum, ꝙ opinio Thomę in tertiæ parte est, ꝙ quantum ad sufficiētiam Christus omnibus meruit deletionem culpę, & collationē gratię, & gloriæ, nō autem secūdum efficaciā. Nam propter excellentiā vitę Christi, mors eius fuit sufficiens pro redemptione omnium, sed tamen non omnes se disponunt ad recipiendum redemptionis effectum. Sed contra hoc arguit Sco. quia si velle Christi infinite fuit acceptum, vel pro infinitis, ergo illud velle cum relatione ad suppositum verbi fuit formaliter infinitum, igitur anima Christi potuit ita perfectè frui Deo tali velle cum tali respectu, sicut verbum suo velle proprio, quod est falsum. Item principium illius velle cū omnibus respectibus ad verbum est finitum, ergo, & velle fuit formaliter finitum, & per consequens finite acceptatum.

Nec

Nec habuit verbū causalitatem aliquā super illud velle, quā non habuit tota Trinitas. Contra secundum vero partē, sic arguitur ſm Scot. quia ex hoc sequeretur, q Christus non meruerit nobis primā gratiā, quia respectu illius nō eramus dispositi, hoc autem est falsum. Meruit.n. vt non coniuncti coniungerentur sibi, & in hoc potissime consistebat meritum. Quarto notandum secundum Scot. quod incarnatio Christi non fuit occasionaliter preuisa: prius enim prædestinatus est Christus tanquam fini propinquior cęteris. Primo itaq; Deus intellexit se sub ratione summi boni. In secundo signo intellexit omnes creaturas. In tertio prædestinauit aliquos ad gloriā & gratiam, & circa alios habuit actum negatiuum non prędestinādo. In quarto præuidit omnes casuros in Adam. In quinto præuidit remedium. s. q redimerentur per passionē patri offerendā pro electis, sic. n. efficaciter obtulit, & tota Trinitas efficaciter acceptauit, & pro nullis alijs licet autem tātum potuerit acceptari passiue, quantū Trinitas potuit acceptare actiue: tñ ex sua formali ratione nō potuit acceptari in infinitum, & pro infinitis, sed pro finitis tantum, licet ex circunstantia suppositi habuit quādam extrinsecam rationem acceptabilitatis pro infinitis.

3. dist. 19. c. 1.

Con. 1. His pmissis, ponēdę sunt tres conclusiones. Prima est. Christus in primo instanti potuit mereri, probat Sco. quia oē habens actū primū perfectū, & obiectū præsens in ratione obiecti, si nō impediretur, & nō sit actus eius successiuus, sed permanēs, potest agere pro quocunque instanti, quia non plura requiruntur ad actum, sed hæc omnia fuerunt in Christo in primo instanti. igitur. Et si obijciatur, quòd omnibus istis positis adhuc requiritur ad meritum deliberatio, & electio: electio autem præsupponit syllogismum practicum, & discursum: discursus autem motum: dicendum, quòd in nobis ad mœrendum requiritur discursus, cuius ratio est nostra ignorantia, oportet enim quod inquiramus quid sit agendum antequam sententiemus. Christus autem a principio habuit omnē cognitionem, ideo potuit sine syllogizatione eligere.

Con. 2. Secunda concl. Christus non sibi meruit fruitionem, nec etiā directe impassibilitatem, licet indirecte. Prima pars sic probatur a Sco. quia si sic, aut operatione elicitur circa ea, quę sunt ad finē aut circa ipsum finē. Nō primū, quia primū actū habuit circa finē fruendo. Nec secundum, quia operatio illi circa finem est ipsa fruitio. Et si arguatur, quia gloriosius est habere premium pro merito, quàm sine merito, dicendum, q illud verū est de premio, quod habet haberi ex meritis, sed cōiunctio illa aīæ Christi cū Deo p actū fruitionis fuit tā excellēs, q ad ipsum nō potuit pcedere meritū. Vel aliter dici pōt, licet aīa Christi potuisset mereri illā fruitionē, nisi fuisset preuēta actu beatifico non tñ fuit in gloriosior, quia non meruit, quia sic pueniri ex liberalitate dantis est maioris nobilitatis, & magis est ad decorē status beatorū, vt vide

licet illic inueniãtur oẽs gradus principales beatitudinis. Secunda pars conclusionis probatur a Scot. quia illud, quod infuisset si non fuisset per miraculum impeditum quantum est ex ratione sui ante oẽm actum causatum illius personæ, non cadit sub merito illius personæ, sed impassibilitas corporis infuisset in primo instanti vnionis, nisi per miraculum fuisset prohibita. Tertia pars patet, quia bene concedi potest, quòd meruit amotionem impedimenti, scilicet desitionẽ miraculi prohibentis redundantiam gloriæ in portionem inferiorem, & in corpus.

Con. 3. Tertia conclusio. Christus meruit gratiã, & gloriam omnibus electis, patet ex dictis in quarto notabili. Et circa hoc notandum secũdum Scot. ꝙ primã grãm sic nobis non cooperatur voluntas nostra, nisi in adultis baptizatis, vbi requiritur aliqua dispositio voluntatis, sed quantum ad gratiam pœnitẽtialem post apsum in mortale actuale, licet meritũ Christi sit principale in merendo, & totalis causa, de condigno tamen requiri ur aliquid ex parte recipientis, vt compunctio de peccato. De congruo: meruit etiã Christus, vt totalis causa, vt omnibus in gratia decedentibus ianua paradisi aperiretur, nec ad amotionẽ huius obstaculi cooperamur ei, siue illud obstaculum fuerit originale peccatũ, siue aliquid aliud, nullus tñ actu ingreditur cœlũ, nisi cooperet, & vtatur prima gratia, quam sibi meruit Christus. Vnde etiã patres antiqui cooperabantur passioni Christi præuisæ ad habitualem ingressum, vt videlicet amoto obstaculo ingredi possent. Nos autẽ cooperamur passioni exhibitę ad actualem ingressum, nisi impotentia excuset, sicut in paruulis quibus Deus immediate dat introitum in cœlum, & ideo habent minimam gloriam. Et si instetur, quia si omnibus electis meruit Christus primam gratiam: sequitur, quod meruit eam primis parentibus, & ita premium præcessit meritum, quod videtur falsum, quia eadem ratione dici posset, ꝙ angeli nunc mererentur premium, quod receperunt. Item si passio Christi præuisa fuit ratio conferẽdi gratiam patribus, eadem ratione posset esse ratio prædestinandi, quod est falsum. igitur. Ad primam instantiam dicendum, ꝙ summum premium, ad quod est ordinatum meritum non debet conferri ante meritum exhibitum. Vnde etiam actualis ingressus in paradisum non dabatur ante passionem Christi, licet pro passione præuisa remitteretur offensa, & daretur gratia credentibus passionem exhibendam. Non est, ergo simile de premio angelorum, quia summum premium ipsorum est gloria, quæ dari non debuit ante merita exhibita. Ad secundum neganda est consequentia, quia patres prius natura erant prædestinati, quàm passio Christi præuisa, vt patet ex quarto notabili. Ad primum argumentum neganda est secunda consequentia, licet enim perfecta coniunctio quietans secundum omnem modum. s. secundum affectionem iustitiæ, & secundum

eundum affectionem commodi, secundum quod affectione iusticię vult primo bonum Deo, & secundari sibi: & affectione cõmodi vult sibi semper bonũ quo modo alii beati coniunguntur Deo, quia sunt totaliter in termino prohibeat mereri, sicut & peccare, tamen coniunctio perfecta secundum affectionem iusticiæ tantum, & non secundum affectionem cõmodi, licet faciat, ut homo peccare non possit non tamẽ impedit quin mereri possit. Ad secundum argumentum dicendum, quòd tenendo, quòd meruit secundum portionem inferiorem dicendum est cum Sco. quod actus beatificus, & meritorius sunt duo actus quorũ vnus respiciebat æternum, & alius tẽporale in ordinę ad finem vltimum, nec oportet, quòd omnis actus meritorius sit primo in executione circa Deum, sed sufficit, quòd sit in intentione. Tenendo vero, quòd meruit secundum portionem superiorem &c. dici potest, quòd meritum fuit circa obiecta relucentia in verbo, sicut diligendo electos, & volendo eis bonum. Et cum arguitur, quòd portio superior habet actum beatificum adæquatum, verum est intensiue, ita, vt perfectiorem habere non posset: non tamẽ extensiue, quin simul alium imperfectiorẽ habere posset. Alio quin nullus beatus posset cognoscere res in proprio genere. Concedunt etiam aliqui, quòd potuerit esse meritum respectu Dei, & sic oportet dicere, quòd fuit idem actus cũ fruitione alia tamen, & alia ratione. Nec valet, quod obijcitur de contingentia, quia actus meriti potest elici necessario eo mõ quo actus fruendi, sed non naturaliter, nec etiam est ibi necessitas simpliciter dicta. Ad tertium ar. dicendũ, quòd actus fuit in primo instanti contingens. Contingens.n. nunquam est formaliter contingens nisi quando est. Cũ autem dicitur: omne quod est quando est necesse est esse, illa propositio vera est secundũ compositionẽ, & non secundum diuisionem. Ad quartum argu. dicendũ, quòd maior est vera si terminus præcedit terminum duratione, licet autẽ tantũ est ordo naturæ inter mutationes, & talis etiã est inter terminos. Ad quintũ arg. dicendum, quòd Angelus potuit peccare in primo instãti. Et cũ dicitur, quòd Angelus nõ potuit habere a se primum velle falsum est: habet.n, primũ velle elicitũ a voluntate perfecta in esse primo, licet non ab alio velle elicito. Dicendum etiã ad illam auctoritatem Ansel. quòd ipse videtur fingere vnum Angelum factum in affectione commodi sine affectione iusticiæ, talis autem Angelus si fieret non plus posset mereri, quàm bos, quia sequeretur effrenate apprehensionem, sicut in nobis appetitus sensitiuus, & hoc affectione cõmodi. Dicendum igitur, quòd in Angelo, & homine ipsa volũtas secundũ affectionem iusticiæ, & commodi est totale principium perfectum in esse primo, respectu actus volendi. Ad aliud autẽ cum dicitur in primo instanti in Angelo fuit motus naturalis rectissimus, dicendũ, quòd motus naturalis nõ est actus elicitum, sed

sed solum dicit naturalem inclinationem voluntatis in bonum, & nihil reale dicit aliud a voluntate: & ideo etiam in dæmonibus manet ille motus sic rectissimus, sicut & natura. Si aũt sumatur motus naturalis pro actu elicito conformi tali inclinationi, illic põt esse malus remanente natura integra. Ad sextum ar. dici põt, ꝙ præmium, quod alij recipiunt pro merito Christi fit formaliter melius, quã actus meritorius portionis interioris. Tenendo autem ꝙ Christus omni actu suo meruerit: dicendum, ꝙ non oportet semper premium excedere meritum: sed solum quando idem meretur pro seipso: tunc enim Deus communiter præmiat vltra condignum. Ad septimum argu. dicendum, quòd peccatum non est infinitum formaliter intensiue, licet per quandam denominationem extrinsecam propter infinitatẽ termini a quo auertit dici possit infinitum, & sic etiam potest dici amor Dei in creatura infinitus. Si autem argueretur de pœna debita mortali, quia illa est infinita, verum est extensiue ex ordinatione diuina: posset tamen Deus aliter punire, puta annihilando animam si vellet. Ad octauum ar. dicendum, ꝙ licet meritum Christi sit finitum in se: tamen Deus premiat vltra condignum: ideo potest ratione alicuius cõditionis personæ patientis acceptare passionẽ Christi pro infinitis, quia tm̃, & pro tot valet, & quãtũ pro quot acceptatur a Deo, quamuis autem posset acceptare Deus passionem illam pro infinitis non tamen infinitè, qa nihil finitum potest ex parte diligibilis diligi infinite: tamen de facto nõ fuit acceptata, nisi pro electis.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam.

Th.3.p.q.13.ar.1. Dur.3.d.14.q.5.

QVinto queritur. Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam.

Primo arguitur, ꝙ sic, qa dicit Amb. super Lucã, ꝙ potẽtia quã Dei filius naturaliter habet hõ. erat ex tempore accepturus. 1

Secũdo arg. Aĩa Christi habet oẽm scientiã, ergo & oĩpotẽtiã. 2

Tertio ar. Dicit Christus. Data est mihi oĩs potestas in cœlo, & in terra. Contra. Quod proprium est Dei, non potest alicui creaturę conuenire: sed ꝓpriũ ẽ Dei esse oĩpotentem: ſm illud Exod. xv. Iste Deus meus, & glorificabo eũ. Et postea subditur. oĩps nomen eius. Notandũ, ſm Tho. in 3. parte, ꝙ aĩa Christi potest dupliciter considerari. Vno modo secundum propriam naturam, & virtutem, siue naturalem, siue gratuitã, & sic potentiam habuit ad illos effectus faciendos, quæ sunt animæ conuenientes, puta ad gubernandum corpus, vel ad disponendũ actus humanos, & ad illuminandum per gratiæ, & scientiæ plenitudinem omnes creaturas rationales ab eius perfectione deficientes, eo modo quo hoc cõuenire põt creaturæ rõnali. Alio modo prout est instrumentum verbi Dei sibi personaliter vniri, & sic habuit virtutẽ instrumẽtalẽ ad 3 *Mat. vlti.* *Exo.15.* *3.p.q. 13.ar.1*

ad omnes mutationis miraculosas faciendas ordinabiles ad incarnationis finē: immutationes vero creaturarum prout sunt vertibiles in nihil, non pñt esse nisi a solo Deo, qui sicut solus potest creare, ita solus pōt creaturas in nihilū redigere, & solus eas in esse cōseruat ne in nihilū decidāt.

Con. 1. His premissis, ponenda est talis conclusio. Anima Christi nō habuit omnipotentiā simpliciter pateт ex dictis. Et si quis quęrat. An habuerit potentiā ad exequendum propriam voluntatē. Dicendum secundum Thom. vbi supra: ꝙ anima Christi voluit aliquid dupliciter. Vno modo, vt per se implendum, & sic nihil uoluit, nisi quod potuit. Alio mō, vt implendum virtute diuina, & sic propria uirtute non potuit quicquid voluit. Conceditur tñ, ꝙ eius potestati subdebatur totaliter omnis dispositio ꝓprij corporis, non vt principali agenti: sed vt instrumento. Ad primum arg. dicendum, quòd Ambro. loquitur de acceptione omnipotētiæ per vnionem personalem, & idiomatum cōicationem, & non de acceptione formalis, sic videlicet quòd homo habuerit in se formaliter omnipotentiam. Ad secundum argu. negatur consequentia, quia scire omnia eo modo quo anima Christi dicitur omnia scire: sed non per omnem modum non arguit virtutem infinitam: posse autem omnia facere virtutem arguit infinitam. Ad tertium arg. dici potest, sicut ad primum: vel respondendum est secundum ea, quæ sunt in notabili dicta.

Vtrum istæ præpositiones sint veræ; Deus est homo, &c.

Thom. 3. p. q. 16. ar. 5. & q. 24. ar. 1. & 2. Dur. 3. d. 7. q. 1. 2. 3. Sco. 3. d. 7. q. 1. & 2.

CIrca quartū, quòd superius ī prima parte huius tractatus propositū est ubi videndum est de quarundā veritatū vnionē ꝑsonalē sequentiū declaratione.

Primo quæritur. Vtrū istæ pro
positiones sint veræ: Deus ē hō: 1
Deus factus est hō: & Christus ꝑdestinatus est esse filius Dei.

Primo arg. quòd prima nō sit
vera: quia Deus, & hō cū se ha- 1
beant, vt finitum & infinitum, sunt maxime diuersa: ergo non possunt prædicari de se inuicem.

Secūdo ar. Maior est vnio diuinarū personarū in essentia q̄ na
turarū in supposito Christi: sed 2
ꝑꝑ primā vna persona nō prædicatur de alia: ergo, ꝑꝑ secundam non bene dr̄ Deus est homo.

Tertio ar. Si Deus est hō: aut 3
hō prædicat relationē, aut aliqd ad se. Non primū, quia homo nō dicitur relatiue. Si autem prædicat aliquid ad se: ergo dicitur de
tribus secundum Aug. ergo tres De Tri. lib. 7.
personæ erunt homo.

Quarto argui. Dicit Athanas.
ꝙ sicut caro, & anima vnus est 4
hō, ita Deus, & hō, vnus est Christus: sed aīa nō pręcicatur de carne: nec econtrario. igitur.

Quinto arg. ꝙ hec non sit uera
Deus factus est homo, quia si 5
sic sequeretur, ꝙ Deus esset factus, & mutatus: factio enim est mutatio.

Sexto ar. Si Deus est factus hō, ergo

ergo Deus est factus Deus: consequentia probatur, quia propter vnionem naturarum est cōmunicatio idiomatum.

7 Septimo arguitur: q̄ ista nō sit vera: Christus prędestinatus est esse filius Dei, quia si sic etiam ista erit vera Deus est prædestinatus filius Dei propter cōmunicationē idiomatū. Cōtra. Dicit *Aug. li. 1. de tri.* August. Talis fuit illa vnio, quæ Deū faceret hominē, & hominē *Rom. 1.* Deū. Et ad Ro. 1. Qui prędestinatus ē esse filius Dei ī virtute. Primo notandum, q̄ sicut dicit Scot. causa veritatis istius Deus est homo, hęc est, quia verbum est homo: veritas autem huius, verbū est homo, est tantum credita, aut ex aliquo credito ostendēda hoc modo: suppositū subsistens in aliqua natura dicitur tale formaliter ꝑm illam naturā: creditum est autem, q̄ per talē vnionem verbū subsistit in natura humana, vt suppositum eius, ergo per eam verbum formaliter est homo. Secundo notandum, q̄ sicut aliud est vniuocum prędicatum, & aliud vniuoce prædicari strictè loquendo: album.n. est vniuocum prædicatum de ligno & lapide: proprie autem illud solum dicitur vniuoceq̄ prædicari cuius ratio includitur in ratione subiecti. Ita, aliud est prædicatum esse quid: & prædicari in quid. In omni enim genere est inuenire quid ex primo thopicorum: nec tamen quodlibet cuiuscunque generis prędicatur in quid de quocunque: sed tantum de suo per se inferiori: sic ergo cum nulla sit vnio isti simili, nullum est prædicatum similiter dictū de subiecto, quod enim prædicatur est species tantū: sed quantum est ex parte modi se habendi respectu subiecti, videtur habere habitudinē accidentis, qa temporale est ex parte modi se habēdi respectu subiecti, & cōtingēter aduenit subiecto. Tertio notandū ꝑm eundē Scotum, q̄ ista vnio non conceditur esse accidentalis, quia neutrum extremum est accidens, nec tamen sequitur, q̄ ista propositio sit per se, Deus est hō, quia predicatū est extra per se intellectum subiecti: vnio enim illa non est essētialis, dici tamen potest substantialis secundum Damasce. dicentem. Substantialem dicimus vnionem .s. veram, & non secundum fantasiam: sequitur ergo, quòd hæc propositio (Deus est homo) nō est vera per se, nec etiā proprie loquēdo per accidens, licet generaliter loquendo de per accidens concedi possit esse per accidens. Si autem quęratur de ista (Christus est homo) dicit Scot. quia hæc non est omnino per accidens, quia subiectum includit prædicatum, nec omnino per se, quia subiectum non habet omnino per se vnum conceptum in se. Et similiter diceretur de ista, homo albus est coloratus. Quarto notandum ꝑm Sco. quòd in incarnatione fuit vna factio realis actiua totius trinitatis, cui correspōdebat factio passiua realis, qua scilicet homo factus est Deus, quæ fuit vnio passiua naturę humanæ ad verbum, fuit ergo mutatio in natura humana, & non in verbo, nec oportet mutationē fuisse in quolibet, quod dicitur factum tale, sed tantum

in

in illo, propter cuius passionem aliquid dicitur factū tale. Quinto notandum, quòd licet in omnibus aliis prædestinatio respiciat personam, eo quòd in nullo alio pordinauit Deus bonū natu ræ non personatæ personalitate creata. Tamē in Christo prædestinatio respicit naturam assumptam, cui conuenit præordinari ad tantam gloriam & gratiam.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt tres conclusiones. Prima est. Hæc propositio est vera (Deus est homo) patet ex dictis.

Con. 2. Secūda est cōclu. Hęc propositio est vera cōuertibiliter (Deus factus est homo) probatur, quia Deus nō semper fuit homo, nec econtra per actionē aūt alicuius facientis Deus est homo, & ecōtra. igitur. Vbi est attendendum, ꝙ factio, quando prædicat secundum adiacēs, dicit factionē simpliciter: qñ aūt prædicat tertiū adiacēs, dicit factionē ꝭm illud, quod specificatur per tertium, sicut etiam dicitur de esse.

Con. 3. Tertia conclu. Licet ista sit vera (Christus ꝑdestinatus est esse filius Dei) nō tamen ista (Deus ꝑdestinatus est esse filius Dei.) Primam partē ꝓbat Scotus, quia prędestinatio dicit̄ pręordinatio alicuius ad gloriā principaliter, & ad alia in ordine ad gloriā. Nō enim tanta gloria sibi fuisset cōferenda si nō esset vnita verbo, ergo quemadmodum merita cadūt sub prædestinatione, ita ista vnio, quæ de congruo ordinatur ad tantā gloriam, cadit sub prædestinatione, licet non tanquam meritum, sed vt præuia de congruo. Sic ergo prædestinatū est verbum esse hominem, & tunc hominem esse verbum. Si quis autem quærat. An prius pręuidebatur naturę vnio, quàm ordo ad gloriam. Dicendum secundū Scotū, ꝙ processus exceptionis cōtrarius est ordini intētionis, Deus aūt prius ordine executionis vniuit sibi naturā humanā, q̄ contulerit ei summā gratiam, vel gloriā, ideo dici pōt, ꝙ in intendēdo, primo Deus uoluit aliquā naturā nō summam habere summā gloriā ostendens, ꝙ non oportet conferre gloriam secundum ordinem naturarū: & secundo voluit illam naturam esse in persona verbi. Secunda pars probatur, quia nulla est antecessio vnius ad alium, quam tamen nominat prædestinatio. Vnde hæc non est cōcedēda (filius Dei est prædestinatus) & sic nec ista. (Deus est prædestinatus filius Dei.) Ad primum argu. dicendum, ꝙ magis diuersa dicuntur, quæ minus in eodem sunt conuenientia: sed non propter hoc magis repugnant. Nam album, & homo minus conueniunt, q̄ album & nigrum: & tamen magis repugnat album, & nigrum: diuersitas aūt extremorum non est causa falsitatis, sed repugnantia, vel incompassibilitas. Ad secundum, argumentum dicendum, ꝙ non est simile, quia persona dicit entitatem incommunicabilem, natura vero communicabilem: ideo quando diuersæ naturæ sunt in eodem supposito possunt in concreto de se inuicem prædicari. Ad tertium argumentum dicendum, ꝙ Augustinus nō loquitur, nisi de dictis ad se, quæ prædicant aliquid intrinsecum. Aliter tamē dici pos-

set,

set, quòd licet hoc prędicatum non prædicet relationem, tamen implicat relationem propter vnionem naturæ humanæ ad verbum. Ad quartum arg. dicendū, quòd ibi est similitudo quantum ad vnitatē suppositi, sicut enim anima, & caro pertinent ad vnū suppositum, ita Deus & homo. Sed dissimilitudo est, quia caro, & anima concurrunt in constitutione vnius naturæ, tāquam partes, non sic autem diuinitas, & humanitas in Christo. Item caro, & anima signantur in abstracto, Deus autem & homo in concreto. Ad quintum arg. negatur consequentia. Non enim sequitur, est factus homo ergo factus: immo est fallacia secūdum quid ad simpliciter, nec oportet omne quod fit tale, mutari, nisi fuerit prius in potentia, ad id, quod fit in actu per informationem. Hoc autem modo Deus non est factus homo: sed per vnionem personalem. Ad sextum argum. dicendum, quòd ab illa regula de communicatione idiomatum excipiuntur illa, quæ exprimunt vnionem naturę ad personam. Et ratio huius est, quia illa communicatio fit per vnionem, & ita eam præsupponit, ideo non tenet in his, quæ vel vnionem præcedunt, vel cum ipsa cointelliguntur. Ad septimum argum. negatur consequentia, quia prædestinatio conuenit Christo secundum naturam humanam tātum. Et cum arguitur de communicatione, idiomatum; ad hoc dicendum est, sicut ad præcedens.

Vtrum in Christo sit aliud esse verum, & aliud esse creatum,

Tho. 3. p. q. 35. ar. 2. Scot. 3. d. 6. q. 1. Duran. 3. d. 8. q. 1. 2,

QVÆSTIO. III.

SEcundo quæritur. Vtrum in Christo sit aliud esse verbi, & aliud esse creatum?

Primo argu. quòd non, quia si sic, Christus esset duo entia, aut non esset nisi vnū per accidens, quod est inconueniens: secūdū Bernar. ad Eugenium. Hęc est, inquit, maxima vnitas post illā, quæ est in trinitate. 1

Secundo arguitur. Natura humana non vnitur uerbo, ut forma materiæ siue vt actus potentię: sed magis econuerso: ergo non vnitur, vt dans esse, sed vt recipiens. igitur. 2

Tertio arg. Infinitū nō pōt recipere esse a creatura, ergo non habet aliqd esse creatū a natura assumptū. Cōtra. Dicit Augustinus. Sicut ab eo, quod est sapere dicta est sapiētia, ita ab eo quod est esse, dicta est essentia: sed nō possunt esse plures sapiētię, quin sint plura sapere. igit. &c. Notandū, q̄ sicut dicit Sco. certū est de esse essentiæ, quod tantū differt ab essentia in modo concipiēdi, q̄ in Christo tot sunt talia, quot sunt essentię: certum est etiam de esse subsistentię, quod est esse actualis existentię in seipso non depēdētis in subsistēdo ad aliud, vt ad suppositū: q̄ nō est nisi vnicum tale esse in Christo. De esse etiā, quod signat cōpositionē intellectus vniētis p̄dicatū cū subiecto, q̄ est sincathegorema: 3 *August. 7. de Trinita.*

dę

de quo dicit philosophus.v. metaphisicæ, quòd esse signat verum, & non esse falsum: patet, quia tot possunt esse ibi talia esse: quot possunt prædicari de subiecto. Sed de esse reali actualis existentiæ, prout distinguitur esse existentiæ ab esse essentiæ, & ab esse subsistētię dubitatio est vtrum sit aliquod esse tale in Christo alíud ab esse increato. Et dicit doctor sanctus in tertia parte quòd non: quia si hęc natura esset in supposito proprio, idē esset esse naturæ, & psonæ: igit, & nunc. Itē accidēs non dat aliquod esse subiecto: quia tunc tot essent esse in Petro, quot accidētia. Natura autē humana quasi accidentaliter aduenit verbo.

Contra hanc autem opinionem argui potest multipliciter. Primo sic. Generationis terminus est esse existentiæ, vel aliquid habens tale esse ex quinto Physicorum: sed Christus vere fuit tēporaliter genitus ex matre, secūdum Damasce. nō autem secūdū est increatum: igitur. Item anima Christi fuit creata, & creatio terminatur ad existentiā nō increatum: ergo creatam. Item secundo de anima. Viuere in viuentibus est esse: sed in Christo est alia vita ab increata, alioqn non fuisset vere mortuus: igitur. Ad primam autem rationē opinionis dicendum, quòd persona diuina supplet, personalitatem propriam terminando dependētiam naturę ad suppositum: sed non ponendo identitatem inter esse naturæ, & personæ. Pręterea dicendū, ꝙ persona nō dicit nisi duplicē negationē vltra esse naturę: ergo quantūcunq; persona tollatur, esse naturæ non tollet. Ad aliud etiam dicendum, ꝙ falsum accipit: accidens enim habet proprium esse actualis existentiæ: potest enim per se existere, & terminat generationem secundum quid. Habent ergo accidentia in subiecto, propriam existentiam: licet nō perfectam quemadmodum etiam partes in toto propriam habent existentiam: licet non subsistentiam.

His præmissis, ponendę sunt tres conclusiones. Prima est. Licet in Christo sit vnicum esse subsistentię: sunt tamen plura esse existentiæ. Prima pars patet: quia Christus est vnicum suppositum: esse autem subsistentiæ est esse suppositi. Secunda pars satis patet ex dictis. Con.1.

Secunda concl. Persona Christi non est composita per assumptionē naturæ humanæ: patet, quia vbicunq; est cōpositio, ibi in vtroq; extremorū est imperfectio: qa oportet vtrunq; extremorū esse in potētia ad reliquū: sed talis imperfectio nō pōt esse in verbo: igitur. Et si arguatur p illud Dam. In domino Iesu Christo duas naturas esse cognoscim⁹: & vnā hypostasim ex vtrisq; cōpositā Dicendū ꝙ Dam. large accipit cōpositionē, vt se extendit ad vnionē illo modo quo loqtur Diony. vocans istā sacratissimā vnionē mirabilē cōpositionē dñi Iesu. Licet ergo persona ibi subsistat in duabus naturis: tamen proprie dici non debet ex illis composita. Con.2.

Tertia concl. Christus non potest dici duo entia: patet, qa non est duo masculinè cum non sit duæ psonæ, nec duo neutraliter: quia Con.3.

quia non est natura humana: habet tamen in se duo neutraliter, id est duas naturas. Et si instet, ꝙ Christus ſm ꝙ homo, est aliquid ſm illud extra de hæreticis. Cũ Christus, & ſm ꝙ Deus est aliquid, sed non aliquid idem quod homo: ergo aliud & aliud. Dicendũ secundum Scotum, ꝙ licet inquantum Deus nõ sit idẽ aliquid quod est homo: non tamẽ sequitur, ergo aliquid aliud: quia neutrum oppositorũ oportet inesse cum inquantum: neq; enim deitas est ratio essendi idẽ homini: quia tunc in patre esset talis ratio essendi, nec est ratio essendi aliud ab homine: quia tunc repugnaret ei quod est esse hominem. Et conformiter diceretur de humanitate. Si tamen ly inquantum, non acciperetur proprie, prout notat rationem inhærentiæ prędicati: sed tantum prout specificat rationem illam secundum quam accipitur in se: posset concedi, quod inquã tum homo est idem aliquid, ꝙ est Deus. Ad primum arg. dicendum, ꝙ concretum non numeratur absq; numeratione suppositi: habens enim duas scientias non dicitur duo scientes: neganda est, ergo ibi consequentia: & committitur ibi fallacia consequentis. Et cum dicitur, ꝙ si esset vnum, non esset nisi vnum per accidens, dicendum, quod non est ibi ens per accidens sumendo propria per accidens. Natura enim humana nulli accidit, quia vere est. Et ad illud Bernardi dicendum, quod vnitas illa post unitatem trinitatis est maxima ex perfectione unicorum, non autem ex priuatione distinctionis. Ad secundum arg. dicendum, quod natura humana est possibilis, sicut effectus est possibilis respectu causę: sed nõ vt perfectibile ab ipso verbo: q͞a verbum nullius potest esse forma: econuerso etiam natura humana non est forma verbi: ideo non dat esse per informationẽ: sed per vnionem: sicut enim ex ista vnione verbum hac natura est homo: ita hac natura est existens existentia huius naturæ. Ad tertium arg. patet per idem: quia infinitum nullam perfectionem recipit, quæ informet ipsum: tamen sicut ista unitur sibi sine receptione passiua alicuius perfectionis in uerbo: ita uerbũ ex tali unione est existens existentia huius naturæ.

Vtrum in Christo sint dua filiationes.

Tho.3.p.q.35.art.5. Sco.3.d.8.q.1. Duran.3.d.8.q.3.

QVAESTIO. III.

TErtio queritur. Vtrum in Christo sint duę filiationes.

Primo arguitur, quòd non: quia filiatio constituit filium: sed Christus non est duo filij: igitur. 1

Secundo argu. Si Christus habuit relationem realem ad Mariam distinctam a filiatione, quàm habet ad patrem certum est, ꝙ in morte desiit, velut humanitas, quæ est eius fundamentum: aut ergo in resurrectione illam habuit, aut non. Non potest dici primum: quia resurrectio fuit alia acceptio esse q̃ generatio: & ita aliud esse 2

se acceptum. Nec secũdum, quia nõ esset modo Marię filius, sicut ante mortem.

Contra. Si pater fuisset incarnatus, fuisset filius non filiatione æterna, ergo temporali: igitur &c. Notandum ꝙ aliquid dicũnt, ꝙ in Christo non sunt duę filiationes reales, q̃a filiatio est per se suppositi, nõ naturæ: Christus autem est vnicum suppositum: igitur. Hæc est ergo ratio
3.d.8. Bon. contra quã sic arguit Sco. quia si filiatio tantũ est personę, sic, ꝙ nõ possit plurificari, licet fundamẽtũ plurificetur, aut hoc sibi conuenit inquantũ relatio absolutè, aut inquantũ relatio talis, scilicet originis. Non primo modo, quia si Christus fuisset albus, fuisset realiter similis alri albo. Nec secũdo modo, quia nõ magis repugnat relationẽ originis plurificari in supposito, quã ipsã originationem, quę pręcedit eam, vt proxima ratio fundãdi eã: sed origines plurificãtur in eodem supposito, secundum Dama. di. duas Christi generationes veneramur. Item Deus pater. duas habet relationes originis. Item secundũ Dam. Christus habet duas operationes: relatio autem non magis respicit suppositum, quàm operatio, quia
1.Met. suppositi est operari. Alia autem ratio pro prima opinione ponitur a Thom. in tertia parte, quia videlicet duę dispositiones eiusdem speciei, non possunt poni in eodem: duę autẽ filiationes sũt duę dispositiones eiusdem speciei: igitur. Contra hanc rationem, sic arguit Sco. Primo contra maiorem, quia plures fantasticæ species sunt in eodem organo fantasiæ, & sunt eiusdẽ speciei sicut & obiecta a quibus generantur, & sunt in eadem parte organi, quia non posset organũ in tot minimas partes diuidi, ꝙ possent per se informari tot speciebus imaginabilibus separatim existentibus, quot possunt simul esse in toto organo. Item subiectum habens potentialitatem ad plures formas, eiusdẽ speciei est illimitatum ad illas illimitatum autem ad aliqua, non oportet illis commultiplicari. Non est ergo cõtradictio: plura etiam absoluta eiusdẽ rationis, per accidens inesse eidem. De relationibus autem eiusdem speciei facilius probatur. Primo sic, quia sicut paternitas fundatur super genuisse: ita hæc paternitas, super hoc genuisse: & hęc filiatio super hoc genitum esse: ergo pater hac paternitate primo respicit filium hac filiatione. Item corrolatiua sunt simul natura, quia destructo vno destruitur & reliquum: ergo destructa hac filiatione in hoc filio, destruitur paternitas in hoc patre: & tamen manet pater respectu alterius filii: ergo fuit alia paternitas. Item distinctio prioris naturaliter concludit distinctionem posterioris: sed non tantum suppositum relatũ præcedit relationem: sed etiam fundamentum: ergo multiplicato fundamento multiplicatur relatio, sed in proposito duo sunt fundamenta, ergo duę relationes. Præterea dicendum, quòd minor illius rationis est falsa, q̃a filiatio æterna, & filiatio temporalis non sunt eiusdem rationis, quod maxime verum est, ſm eos

qui illi rationi innituntur. Ipsi.n. negant aliquid eiusdem rationis posse dici de æterno,& tẽporali.

n.1. His præmissis ponendę sunt tres concl. Prima est. In Christo alia est filiatio ad patrẽ, & alia ad matrę. probat Scot. quia filia tio est habitudo producti natura liter similis producenti in natu ra intellectuali, vel sensitiua. In hac autẽ descriptione, nihil per se, & primo respicit suppositum, nisi ratione productionis passiuè. omnia.n. alia respiciunt natu ram, vel in producto, vel in producente. sed ꝓductio passiua plu rificatur ad plurificationẽ natu rarum actualiter existẽtium acceptarũ per ipsas productiones: igitur. Itẽ ad duos terminos nõ põt esse eadẽ relatio, tunc enim bis relatio diceret, quod est con

5. Met. tra philosophum. ca. ad aliquid.

Con.2. Secunda concl. V traque illarũ filiationum est realis: patet primo de æterna, quia realiter est filius ęternus. Et de temporali probat Sco. quia illa relatio est realis, quę consequitur extrema ex natura extremorũ, sine actu intellectus. posita autem matre generãte, & supposito iã habẽte naturã per generationẽ ex natu ra extremorum, sine actu intelle ctus, sequitur hic filiatio, sicut ibi maternitas: igitur. Itẽ si Maria genuisset purum hominem, ille fuisset filius relatione reali: sed Christus vt homo nõ minus realiter accepit naturam a matre, quàm purus homo accepisse: igitur.

Con.3. Tertia concl. V traque filiatio ne Christus est filius naturalis: patet primo de filiatione æterna, quia memoria fœcunda est principiũ naturale respũ filii: de tẽporali aũt patet, quia accepit de Maria naturã consimilẽ, licet modus cõcipiendi fuerit supernaturalis.

Ad primum arg. dicendũ, ꝙ sola plurificatio formę nõ sufficit ad plurificationem cõcretorum. vnde in argumẽto est falla cia cõsequentis. 1

Ad secundũ arg. dicendum, ꝙ post resurrectionẽ, Christus est filius Marię eadẽ filiatione qua erat prius, qa filiatio fundatur super essẽtiã naturæ acceptæ ꝑ generationẽ, vel super ipsã natu ram acceptam, sic actualiter exi stẽtẽ. Cũ ergo sit idẽ terminus, & idẽ fundamentũ, sequitur, ꝙ sit eadẽ relatio. Et cũ dicitur, ꝙ alia productione accepit esse in resurrectione, dicendũ, ꝙ illa nõ tollit filiationem, quę fundatur super esse acceptum primo ꝑ generationẽ, & tũc sũt ibi duę relationes cõsequẽtes duas productiones passiuas, quę fuerũt ad idem esse, & vna fuit interrupta, sicut & esse fundamenti: altera vero tunc primo est noua. 2

Vtrum Christus possit dici filius spiritussancti.

Tho.3.p.q.32.ar.3. Dur.3.d.4.q.1.

QVarto quæritur. V trũ Christus possit dici filius spiritussancti?

Ar. ꝙ sic, quia conceptionẽ filii perfectius operatus est spiritussanctus, q̃ Maria, sed Maria est mater Christi, ergo spiritussanctus: est eius pater: igitur. 1

Cõtra est Aug. dicens. Quis dicere audeat Christũ esse filiũ spiritussãcti? Primo notãdum, ꝙ tota

tota ratio paternitatis in patre non est productio filij ad esse: sed oportet, quod conueniant in natura, secundum quam fit productio. Cũ ergo spiritussanctus non conueniat cũ Christo in natura humana, secundum quam spiritussanctus ipsum produxerit: ideo patet, quod non debet dici pater Christi, nec Christus filius eius. Secundo notandum, quod licet de aliis hominibus cõcedatur, quòd sint filij spiritussancti per gratiam, tñ hoc in Christo non habet locum, propter vnionẽ, quæ nõ tantum facit illium hominẽ esse filium Dei per gratiã: sed filium Dei per naturã. Tertio notandũ, quòd licet humana natura in Christo sit facta a tota trinitate, ratione cuius factionis dicit Deus pater creaturarũ, iuxta illud, Nũquid nõ ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit & creauit te? tamen non admittitur ista locutio, Christus est filius trinitatis, vt dicit beatus Bon. quia oppropinquat errori Arrij: qui posuit Christum esse purã creaturam. In hoc igitur est differentia inter Christũ, & alios hoĩes, quia trinitas fecit simpliciter alios homines, secundum omnẽ sui naturã Christum autẽ nõ simpliciter, secundum omnẽ sui naturam fecit.

Deu. 32.

Con. 1. His præmissis ponẽda est talis concl. Non est dicẽdus Christus filius spiritussãcti, aut trinitatis. Prima pars probatur, quia si Christus diceretur filius spiritussancti, quia spiritussan. operatus est eius conceptionẽ ergo pari ratione Christus esset filius suiipsius, quod est inconueniens. Secunda

2 pars probatur per Aug. ij. de trini. dicentem. Iesus trinitatis filius dici non potest.

Ad argu. dicendum, quòd non 1
est simile, quia inter Christum, & matrẽ est conformitas in natura, secundum quam conceptus est ex tẽpore, nõ sic autem dici potest de spiritusancto.

Vtrum Christus sit filius Dei adoptiuus.

Tho. 3. p. q. 23. ar. 1. & 2. Scot. 3. d. 10. q. 1. Dur. 3. d. 11. q. 2.

QVÆSTIO V.

Quinto quæritur. Vtrũ Christus sit filius Dei adoptiuus.

Primo arg. quòd sic, quia Chri- 1
stus est prædestinatus esse filius *Rom. 1.*
Dei, sed prædestinare est ad hæreditatẽ adoptare: igitur.

Secundo ar. Dignitatis est in 2
homine esse filium Dei adpotiuum: ergo hoc Christo cõuenit.

Tertio arg. Charitas Dei facit 3
filios adoptiuos, vt patet per apostolum. ad Roma. sed Christus *Rom. 8.*
habuit maximam charitatem: igitur. Item dicit Hyla. j. de trin. Potestatis dignitas nõ perditur dũ carnis humanitas adoptatur.

Cõntra si sic, tũc esset filius trinitatis, quia tota trinitas adoptat, & ita esset filius sui. Item dicit beatus Amb. super illud ad Ro. Qui prædestinatus est &c. *Rom. 1.*
Legi, & relegi scripturas, & nunquàm Christum filium Dei adoptiuum inueni. Itẽ glosa, in epistola ad Philip. Christus in quantum homo assumpsit nomen Dei, nõ per gratiã adoptionis, sed per gratiam vnionis. Notandũ, quòd
sicut di. Sco. Nomen adoptionis trãslatũ est a iuristis, apud quos dr filius adoptiuus, qui nõ ẽ naturaliter genitus ab aliquo, nec ex ge-

 neratione

neratione naturali habẽs ius succedendi in hereditatẽ: sed ex gratia preordinatur, vt habeat ius succedendi, ita ꝙ tria ibi concurrunt, s. extraneitas ex generatione naturali: & gratia, quæ est gratuita voluntas ipsius adoptãtis: & bonũ ad quod præordinatur, scilicet hæreditas.

Con. 1. Hoc præmisso ponenda est talis concl. Christus non dicitur filius adoptiuus: & tñ per ipsum adoptamur. Prima pars probat. Christus ẽ naturalis Dei filius: sed ex opposito diuidũtur filius naturalis, & adoptiuus: igit. Itẽ quicunque adoptatur, de non filio, fit filius, sed Christus nunq̃ fuit, quin esset filius Dei: igitur. Et si dicatur, ꝙ esse Christi inquantum homo præintelligitur ipsi gratiæ, dicendũ, ꝙ licet præintelligat esse existentie in Christo ratione humanitatis, non tñ subsistentiæ: immo vnicum est tale esse in Christo, s. ratione diuinæ personæ. Secunda pars conclusionis probatur, quia oẽ quod est tale per participationem, reducit ad aliquod tale per essentiam, ex secundo Meta. sed Christus est naturalis Dei filius: & ita maxime talis: nos vero adoptiui, & p participationẽ, igr &c.

Gala. 4. Ideo ad Galath. Misit Deus filiũ suum &c. vt adoptionem filiorũ reciperemus. Ista itaque adoptio appropriatur patri tanq̃ autori: filio sicut mediatori: spirituisancto sicut illi cui attribuitur charitas per quam adoptamur.

1 Ad primum arg. dicendũ, ꝙ homo adoptat per nouum actũ voluntatis, & ita hominem adoptare est aliquem ad hereditatẽ optare per nouum velle, Deus aũt non adoptat per nouum velle, sed producendo nouum effectum, s. gratiam predestinare ergo diuinum, licet sit preordinare aliquẽ per actum voluntatis ad hæreditatem, & quodã modo adoptare ad illam, non tñ proprie dicitur adoptatio: sed tm̃ ipsa noua collatio gratie dr̃ adoptatio. Non ergo sequit Deus predestinat, ergo adoptat, sed oportet addere, ꝙ illi predestinato, vt: q̃nq; extraneo conferat gratiam.

Ad secundum arg. dicendũ ꝙ illud est dignitatis supplentis indignitatem, quia extraneus non põt dignificari, nisi adoptetur. indignitatis autem est quandoque eum esse extraneum. 2

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ charitas facit filios adoptionis in his, qui habent extraneitatẽ ĩ hæreditate, cuiusmodi non est Christus. 3

Ad quartum arg, dicendum, ꝙ humanitas dicitur adoptari non ratione illius singularis naturæ, que fuit assumpta a verbo: sed ratione consimiliũ, quia per illam vnionẽ adoptãtur alii homines. 4

Vtrum Christus possit dici creatura.

Th. 3. p. q. 16. art. 5. 8. Dur. 3. d. 12. q. 1. 2. Sco. 3. d. 11. q. 2. & 3.

QVÆSTIO VI.

SExto quæritur. Vtrum Christus secundũ, ꝙ homo sit creatura, & inceperit esse.

Primo arg. ꝙ sic, quia in Christo est natura humana sicut diuina, & per consequens proprietates 1

des vtriusque naturæ, secundum Damas.ergo ita dicitur creatura, secundum vnam naturam, sicut creator propter aliam.

2 Secundo argu. Christus est hō prædicatione in quid, secundum illud, extra de hæreticis. Cū Christus, quæro ergo quid prædicat hoc prædicatū hō: aut aliquid increatū, aut aliquid creatum, non aliquid increatum, quia sic prædicaret idem, quòd Deus, & tūc idē formaliter esset dicere, Christus est hō, & Christus est Deus: ergo prædicat aliquid creatum.

3 Tertio argu. Christus est hō, aut ergo creatus, aut increatus: non increatus, quia sic esset hō æternus, ergo creatus.

4 Quarto argu. de quo prædicatū inferius & superius, sed creatura est superius, ad omne alud a Deo, ergo de Christo de quo dicitur homo, dicitur creatura.

5 Quinto arg. Christus ratione corporis est conceptus, ergo ratione animæ est creatus.

6 Sexto arg. quod conuenit toti, 5. Phys. ſm partem, dr̄ de toto: sed naturę humanæ conuenit esse creaturā, ergo hoc dr̄ de Christo, maxime secundum quòd homo.

7 Septimo arg. Quod generatur incipit esse simpliciter: sed Christus genitus est, ergo incipit eē.

Contra. Dicit Ambr. lib. de incarnatione. Quid perfidius, q̄ dicere, quòd Christus est creatura? Et August. in lib. de religione Christiana. Non audiamus eos, q dicunt, quòd Christus est creatura. Et Damas. dicit. Homo ille fuit sine principio. Primo notandum, omissis multis modis dicēdi, quòd illud denominatiuum, quod natū est denominare generaliter multa, puta, totū, partem, accidens & subiectū: nec denominat totum per partē, nec subiectum per accidens, sicut vnū, quod natum est dici de subiecto, & accidente non denominat formaliter subiectū p accñs. Nō.n. dicitur Sortes vnus pp vnitatem accidentis, puta albedinis. Hoc aūt, quod est creari: natum est dici generaliter de oībus aliis à Deo: tam de supposito, q̄ de natura, ideo non denominat suppositum ratione naturę, nisi conueniat supposito propria denominatione. Nullo autem modo conuenit huic supposito, nisi q a denominat ipsam naturam. ergo non potest denominare suppositum. Secundo notandum, quòd cum dicitur Christus, secundum quòd homo est creatura, si ly, secundum quòd homo, propriè accipiatur, & reduplicatiuè, nō magis est ista vera: Christus ſm qd homo est creatura, q̄ ista, Christus est creatura: reduplicatio .n. addita, non tollit repugnantiam extremorum, quia est determinatio extremi ad extremum: sed si addatur illa determinatio, secundū quòd hō alteri extremo, puta prædicato, vt distrahat ipsum respectu subiecti, tolleretur illa repugnātia prædicati ad subiectū, quæ fuit prędicati simpliciter sūpti ad subiectum, & sic pōt concedi, quàmuis tamen sit impropria & exponenda per istā, Christus, secūdum humanitatem est creatura. Exemplum huius sicut ista est falsa: ethiops, secundum quod habēs dentes est albus, prout illa propositio est propriè reduplicatiua. ista tamen est vera ethiops est albus, secundū dētes,

& etiam ista Ethiops est albus ſm quòd habens dẽtes, prout ly ſm quod, distrahit prædicatum, sed tñ sic non est propria. Tertio notandũ, quòd circa istã propositionẽ, Christus incepit esse, sunt multi modi dicẽdi. Vnus ẽ Tho. dicentis, quòd illa est simpliciter falsa, qa terminus ĩ subiecto positus, stat pro supposito, & incipere esse repugnat personis diuinis. Sed cõtra ex iisdem rationibus sequeret, quod ista sit falsa, Christus est mortuus, quia terminus in subiecto positus stat pro supposito quòd non est mortuum. Præterea mors repugnat personis diuinis, iõ aliter dicendũ est secundũ Sco. quòd si incipere esse dicat inceptionẽ secundum esse eius, de quo dr, sic ista propositio est falsa, sicut & illa Christus est creatura. Si uero dicat inceptionem ſm quodcunq; esse simpliciter illius, i. ſm quodlibet esse substantiæ, sic ista propositio est vera de virtute sermonis, & est sensus, quòd Christus hẽt aliquod esse simpliciter, qđ prius non habuit. vnde ibi Christus supponit propositio, vt est suppositũ in natura humana, sicut sortes albus supponit ꝑ supposito substantię, vt est in albedine existens: Sancti tñ noluerunt concedere istam propositionem propter hæreticos, qui dixerunt Christum simpliciter incepisse quantum ad primũ esse ponentes eum esse puram creaturam.

Thom. 3. par.

Con. 1. His præmissis ponendæ sunt tres concl. Prima est. Hæc est falsa: Christus est creatura, patet ex primo notabili. Item si Christus sit creatura, quæro an ratione persone, & hoc nõ, quia persona non est creata, aut ratione naturæ humanæ, & hoc non, quia natura humana non prædicatur de Christo, nisi in concreto. Cũ ergo nihil creatũ, dicat de Christo, cum nihil creatũ sit in eo, nisi humana natura, quę non dicit de ipso, ideo Christus non dicit creatura. Si ergo aliquę auctoritates sanctorum videantur dicere Christum esse creaturam pie sunt exponẽdæ sic, Christus est creatura, id est habens naturam humanam quæ est creatura.

Secũda concl. Ista propositio, Christus secundum quod hõ est creatura si secũdum quòd hõ sumatur propriè, & reduplicatiue, est falsa, si vero specificatiue, & distractiue, est vera, patet ex secundo notabili. *Con. 2.*

Tertia concl. ista propositio, Christus incipit esse, in vno sensu est neganda, & in alio concedenda, patet ex tertio notabili. *Con. 3.*

Ad primum arg. patet responsio ex primo notabili, potest ẽt aliter dici, quòd creator non dicit aliquid repugnans huic supposito, sicut creatura: creatoris enim est dare esse prima causalitate post nõ esse, hoc aũt Christo repugnat. Creari vero est accipere primum esse a primo efficiente post non esse, hoc autem Christo non repugnat. 1

Ad ſm arg. concedendum est, quòd hõ prędicat aliqđ de Christo, & illud est creatũ & creatura, ita quòd de illa natura vere dr creatura, sed non sequitur, ergo de Christo, si. n. medium accipitur in maiori in abstracto, & in minori dicatur de Christo in concreto erũt quatuor termini. 2

Ad

Ad tertiũ argu. põt dici, quòd est hõ creatus, ita ꝙ ly creatus, distrahatur ibi per hoc quod est hõ, vt dicatur, creatus homo, & tunc non sequitur, ergo est creatura, sed est fallacia ẜm quid ad simpliciter, sicut hic: sortes est factus albus, ergo est factus. Aliter dici põt, ꝙ diuisio est in sufficiens. Et licet quodcunque vnũ in se diuidatur per alterum istorum, non tñ quod in se implicat duo.s.naturam, & suppositum, qa ratione naturæ sibi repugnat vnum, & ratione suppositi sibi repugnat aliud.

4 Ad quartũ argu. dicendum, ꝙ quęcunque quidditas in abstracto, pertinens ad quodcunq; genus, habet creaturam pro superiori denominatione. sed non oẽ concretum cuiuscunque generis habet creatum pro superiori, sed ẜm illud cõcretum, cuius primũ esse est creatum, primum autem esse Christi non est creatum.

5 Ad quintũ arg. dicendum, ꝙ genitum, & conceptum, nata sũt denominare totum ratione naturæ, nõ sic autẽ esse creaturam.

6 Ad sextum arg. dicendum, ꝙ si opposita possunt inesse secundũ diuersas partes, neutrum denominat totum ex vi sermonis, patet de scuto, cuius vna medietas est alba, & alia nigra: falsum est enim dicere illud siue albũ, siue nigrum simpliciter, qñ tñ prædicatũ natũ est inesse toti ꝑ partem, cui præcise inest: tũc ex hoc, quòd denominat partem, sequitur, quòd denominat totum, quia denominat ipsum, sicut natum est ipsum denominare, quẽadmodũ uisio nata est inesse aĩali præcise secundum oculos. Ad propositũ aũt dicẽdũ, quòd creatura non est nata enũciari de toto ratione partis, nisi forte illius partis a qua hẽt esse primũ, uel ratione totalis esse totius.

Ad septimum arg. patet solutio ex tertio notabili. 7

Vtrum Christus secundũ quod homo sit persona, & Deus.

Th.3.p.q.16.ar.11. Du.3.d.10.q.1.

QVAESTIO VII.

Septimo queriť. Vtrũ Christus ẜm ꝙ hõ sit persona, & Deus.

Primo ar. ꝙ sic. qa Christus nõ est hõ, nisi quia iste hõ, sed Christus ẜm ꝙ iste hõ est persona: illud.n. pronomẽ iste designat certam personam. igitur. 1

Secundo ar. Dicit Boet. ꝙ persona est rationalis naturæ indiuidua substantia: sed hmõi est Christus secundum ꝙ homo. 2 *De Tri. lib. 2.*

Tertio ar. Personalitas est proprietas nobilitatis: sed Christus ẜm ꝙ hõ hẽt quicquid nobilitatis est in natura humana. igitur. 3

Quarto arg. ꝙ Christus ẜm ꝙ hõ sit Deus, quia Christus ẜm gratiam vnionis est Deus, & hõ: sed gratia competit Christo ẜm humanam naturam. igitur. 4

Quinto arg. Christus ẜm ꝙ hõ dimittebat peccata. iuxta illud. Vt aũt sciatis, quia filius hominis hẽt in terra potestatẽ dimittendi peccata. &c. sed solius Dei est dimittere peccatum. igitur. 5 *Mat. 9.*

Cõtra. Si Christus ẜm ꝙ hõ sit persona, tunc in Christo sũt duę personæ: quod est falsum. Et si ẜm ꝙ hõ esset Deus, sequeretur ꝙ si nõ esset hõ, non esset Deus.

Primo notādum ſm Bona. ꝙ in iſtis propoſitionibus (Chriſtus, ſm quod homo eſt perſona : & Chriſtus,ſecundum ꝙ homo eſt Deus) ly ſecundū ꝙ ; poteſt accipi dupliciter. Vno modo proprie, & reduplicatiue,vt dicit habitudinem cauſæ , vel rationem inhærentiæ prædicati ad ſubiectum. Alio modo ſpecificatiue, aut concomitatiue , prout,videlicet,notat indiuiſionē,ſiue vnitatem concomitantiæ.

Con.1. Hoc pmiſſo, ponēda eſt talis cōclu. Iſtæ propoſitiones (Chriſtus , ſecundum quòd homo eſt perſonæ, & Chriſtus,ſecundum quòd homo eſt Deus ſunt negādę iu vno ſenſu , videlicet ſi teneatur ly, ſecundum quod,reduplicatiuè : & in alio ſenſu concedēdę,videlicet ſi teneatur ly,ſecundum quòd,cōcomitatiue.Prima pars patet, quia eſſe hominē non eſt ratio ſecundum quam, aut per quam Chriſtus eſt perſona,aut Deus,quod tamen per illas propoſitiones ſignificatur in illo ſenſu. Secunda pars patet, quia illo modo dicere , ꝙ Chriſtus ſit Deus , ſm quòd homo, aut perſona , ſm ꝙ hō , non eſt aliud,ꝙ dicere , quòd eſſe perſonā , & eſſe Deū cōpetit Chriſto habenti humanā naturā concomitantē diuinitatē in eadē perſona.Et ſi quęratur de iſta(Chriſtus, ſm quòd homo,eſt indiuiduum)dicendum ſecundum Bonauen. ꝙ indiuiduum poteſt ſumi,vt ſolum nominat eſſe in ſe indiuiſum, & ſic illa eſt vera,qa teſte Damaſce. a verbo Dei natura humana aſſumpta eſt in anthomo , aut poteſt ſumi , vt nominat eſſe in ſe indiuiſum diuiſum a quocunque alio, & ſic non eſt vera propoſitio,quia eſſe humanitatis in Chriſto,non eſt diuiſum a verbo. Vnde quaſi medium tenet inter naturā primæ ſubſtantiæ,& accidentis:accidēs quippe inhæret , & exiſtit ſubſtantia prima per ſe exiſtit , ſed non inhæret : humanitas autem Chriſti exiſtit quidem , vt accidens,& prima ſubſtātia : ſed nec inhæret, vt accidens , nec per ſe exiſtit,vt prima ſubſtantia.

Ad primū arg. dicendū,ꝙ iſta propoſitio , Chriſtus ſecundum ꝙ eſt iſte homo,eſt concedenda, ſi ly iſtę demonſtraret perſonā, & eſt ſenſus, Chriſtus, ſm quod eſt iſte,qui eſt homo , eſt perſona:ſed tunc non ſequitur , ergo, ſecundū ꝙ homo , immo eſt ſophiſma ſecundū accidens . Si vero ly iſte demonſtraret naturam humanā in anthomo, ſic propoſitio eſt falſa , niſi ly , ſecundum quòd teneatur concomitatiuæ. 1

Ad ſecundum arg. dicendū,ꝙ in illa diffinitione Boetij , debet accipi indiuiduum pro incōcomitabili,quod videlicet non concomitatur,vt quo , nec vt quod, & ſubſtantia,pro ſubſiſtētia. Vnde Richar. quaſi corrigens diffinitionē Boetij,dicit quòd perſona eſt intellectualis naturæ incommunicabilis ſubſiſtentia. 2 *In libr. de Trin.*

Ad tertiū ar.dicendū,ꝙ perſona dicit nobilitatē antecedēter, & fundamentaliter rōne,videlicet naturę intellectualis in qua ſola reperitur perſonalitas. Hāc autem naturam perfectiſſimam aſſumpſit verbum: & multo nobilius eſt eam eſſe perſonatam perſonalitate verbi, quàm perſonalitate propria. 3

Ad

4 Ad quartum ar.dicendũ,quòd Christus nõ est Deus per grãm vnionis,sed per naturam, sed ꝙ simul Deus, & hõ hoc est ꝑ gratiam vnionis, sed ex hoc non sequitur, quod si Deus ſm quòd hõ,nisi prout ly, ſm quòd, dicit concomitantiam tantum.

5 Ad quintum arg.dicendũ,ꝙ si proprie loquamur de dimissione peccati, maior est falsa, nisi vt ly,secundum quòd, dicit concomitantiã:posset tñ concedi,prout peccati dimissio attribuitur alicui quantum ad meritum,sed ex hoc non sequitur, quod sit Deus inquantum homo, quia mereri non conuenit Deo.

Vtrum in Christo sint duæ voluntates tantum.

Scot.3.dist.17.q.1. Thom.2.p.q.18 art.1.2.3.

OCtauo quæritur. Vtrum in Christo sint duæ voluntates tantum.

1 Primo ar.quòd non sunt duæ, quia oĩs voluntas est domina sui actus,sed si in Christo essent duę voluntates, altera sequereť motũ alterius, & sibi subderetur,& sic non esset domina sui actus.

2 Secundo ar.quòd non sint tantum duæ,quia in Christo est voluntas libera sequens intellectũ creatum, & præter hanc voluntas naturalis,& in ipso etiam est voluntas increata.igitur.

Contra. Habuit tm̃ duos intellectus.s.creatũ,& increatũ, ergo & tantũ duas voluntates. Primo notandum ſm Scot,quod vo- 3.d.17. q.1. luntas potest accipi sub propria ratione,vel sub rõne generali.s. pro appetitu:& hoc secundo modo sumendo voluntatẽ, tot sunt voluntates in nobis distinctæ, quot sunt potentiæ apprehensiuę,qa sicut alia apprehensio gustus,& visus,& tactus, ita ẽ alia inclinatio, & delectatio consequens apprehensionẽ. Cõiter tñ loquimur de appetitu sensitiuo, sicut de vno,& ilľe est qui sequiť virtutẽ imaginatiuã, & sicut illa virtus imaginatiua imaginatur obiecta oĩum sensuum,tam in illorum præsentia, quàm in absentia,ita suo appetitu delectatur in illis, si sint conuenientia. Vel dolet de illis, si sint disconueniẽtia. Loquendo autem de voluntate sub propria rõne, dubium est de naturali voluntate,& libera an sint duæ potentię. Vbi dicendum,quòd voluntas naturalis dici põt tripliciter. Vno mõ ipsa potentia libera sub relatione ad propriam perfectionem, quæ quidem relatio necessario ipsam concomitatur, & sic accipit Damasc. quando diuidit voluntatem in helisim.i.naturalẽ: & bulisim.i.deliberatiuam, prout,videlicet libere elicit actum. Secũdo mõ dicitur voluntas naturalis,vt diuiditur contra supernaturalem,& sic habet diuidi voluntas in puris naturalibus contra seipsam informatã donis gratuitis. Tertio mõ dr̃ voluntas naturalis, inquantum elicit actus conformes inclinationi naturali, quæ semper est ad cõmodum. Libera aũt dr̃ inquãtum sic põt, vel opposito mõ, & prout potest elicere, & non elicere. Secundo notandum ſm Bon.ꝙ voluntas 3.d.17. põt in Christo tripliciter considerari

derari. Vno mō ſm cōparationē ad naturā, & hoc mō ſunt ī Chri ſto duę volūtates ſm duplicē na turā. Secūdo mō ſm potētiā, qua q̄s vult, & hoc mō Magr̄ ſenten: ponit in Chr̄o triplicē voluntatē .ſ. voluntatē diuinā: voluntatē rōnis, & voluntatē carnis, ſiue ſenſualitatis, ſed in hoc 3. membro ſumit voluntas large pro appetitu. Tertio mō ſm modū volendi, & hoc mō Hugo de. S. Victore ponit in Christo quatuor voluntates .ſ. voluntatē diuinitatis, voluntatē rōnis, voluntatē pietatis, & voluntatē carnis. Voluntas aūt diuinitatis per iuſtitiā iſtam dictabat: volūtas rōnis per obedientiā dictamen approbabat, voluntas pietatis per cōpaſſionem in malo alieno ſuſpirabat, voluntas vero carnis per paſſionem in proprio malo murmurabat. Tertio notandum ſm Bona. quod diſſenſio poteſt eſſe inter voluntatē rationis, & volūtatem carnis, & quantum ad volitum, & quantum ad rationem volendi, & hoc pertinet ad naturam lapſam per pęnā, & culpam. Pōt etiā eſſe conſenſus quantū ad vtrunq;, ſicut fuit in ſtatu innocentię, & erit in ſtatu gloriæ. Pōt etiam eſſe tertius ſtatus medius .ſ. conſenſus in rōne volendi & non in volito, & hoc pertinet ad naturā habentem pęnā ſine culpa, qualis fuit in Chriſto. Vñ ſequitur, ꝙ in Chriſto voluntas rationis, voluntati carnis conſentiebat, & diſſentiebat diuerſis tñ reſpectibus, & poterat in Chriſto eſſe dolor in vna, & gaudium in alia, dū de dolore in volūtate carnis, voluntas gaudebat rationis. Ex quibus etiam ſequitur, ꝙ in Chriſto caro non concupiſcebat aduerſus ſpiritum, quia quāuis aliud vellet ſpūs, & aliud caro; caro tñ non volebat, niſi ꝙ ſpiritus volebat eam velle.

Lib. de volunt. Christi.

Con. 1. His præmiſſis, ponendę ſunt tres concluſiones. Prima eſt. In Chr̄o ſunt duę volūtates, patet, q̄a in Chr̄o ſunt duę naturę intellectuales .ſ. diuina, & humana.

Con. 2. Secunda concluſio: proprie loquendo, non ſunt ponendæ in Chriſto plures volūtates, quàm duę, licet in eo ſint plures appetitus. Prima pars patet, quia non ſunt in eo, niſi duæ naturę intellectuales. Dicit aūt philoſ. quòd voluntas ſolū reperitur in natura intellectuali. Secunda pars probatur ex primo notabili. *3. de anima t. c. 15.*

Con. 3. Tertia conclu. Voluntas creata in Chriſto ſemper fuit cōformis diuinæ in ratione volendi, ſed non in volito. Primū patet, q̄a voluntas humana in Chriſto ſemper voluit, ꝙ voluntas diuina volebat eā velle. Secundū probatur, quia deſtructionē Hieruſalem, quam Deus volebat, voluntas pietatis in Chriſto flebat.

1 Ad primū ar. dicendū, ꝙ ideo voluntas dr̄ domina ſui actus, q̄a cogi non pōt, non ergo admittit dominium, ex eo, ꝙ ſubditur diuinæ voluntati: hoc enim omni creatæ voluntati conueniēs eſt, nec habet verbum cauſalitatem aliquam ſuper actum voluntatis creatæ in Chriſto, quam non habeat tota Trinitas, ideo volūtas creata in Chriſto, non plus priuatur dominio, quàm ſi non eſſet vnita verbo: determinatur tamen verbum, & non tota Trinitas ab operatione volūtatis creatæ propter vnionem, quæ facit com-

communicationem idiomatum, licet ergo in voluntate creata, in Christo nō sit prima libertas, & dominium, sicut nec in quacunque voluntate creata, sed in voluntate Dei, quæ non habet aliā causam operantem cum ea ad actum suum. Est tamen ibi tanta libertas, quanta potest esse in creatura.

2 Ad secundum arg. dicendū, ꝙ volūtas naturalis vt sic, non est voluntas, neq; potentia, vt dicit Scot. sed tantum dicit inclinationem potentiæ ad recipiendum, non ad agendum, & ideo, vt sic est imperfecta, nisi sit sub illa perfectione ad quam potentia inclinatur. Vnde naturalis volūtas non tendit, sed est ipsa tēdētia, a qua voluntas absolute tendit, & hoc passiue ad recipiendum: sed est alia tendentia in eadem potentia, vt libere, & actiue agat, & tendat eliciēdo actū. Tunc ad formam argumenti dicendum, quòd voluntas naturalis secundum suam formalem rationem non est potentialis, volūtatis, sed inclinatio volūtatis qua tendit in perfectionem.

Vtrum Christus potuerit peccare.

Scot. 3. d. 12. q. 1. Th. 3. p. q. 15. ar. 1. Dur. 3. d. 12. q. 2.

NOno quęritur. Vtrum Christus potuerit peccare.

1 Primo arg. quòd sic. Ipse enim dicit Iohan. viij. Si dixero, quòd non noui eum, ero similis uobis mendax, sed potuit dicere, & dixit totam illam propositionem, ergo potuit dicere partem, potuit ergo dicere non noui patrem: & sic mentiri. igitur.

2 Secundo arguitur. Dicit Aug. Melior est natura creata quę peccare potest, quàm illa quæ peccare non potest, sed Christus assumpsit naturam nostram optimam. igitur. *De libe. arb. li. 3.*

3 Tertio arguitur, quod quis potest, si vult, potest simpliciter, sed Christus potuit peccare, si voluit, quia velle peccare, est peccare. igitur.

Cōtra. Si potuit peccare, ergo potuit dānari, quod est falsum. Item Christus semper fuit beatus: ergo non potuit peccare. Notādum, ꝙ impeccabilitas dicitur tripliciter. Primo modo solū negatiue, & hoc modo intellectu carentia dicuntur impeccabilia. Secundo modo non solum negatiue, sed contrarie se habens imperpetuum ad peccatum, & si hoc sit per naturam, solus Deus est impeccabilis: si autem sit ꝑ habitum, sic beati sunt impeccabiles, & sic forsan Maria in via: maxime post conceptionē Christi fuit impeccabilis. Tertio modo dicitur impeccabilitas, vt sit idem quòd vix peccabilitas, & hoc modo dicitur aliquis impeccabilis, quia vix ad peccandum se inclinat. Vlterius notandum, quòd in natura intellectuali, ista tria se habent per ordinem: impotentia peccandi, impeccabilitas, & non peccās. Dicitur enim impotentia peccandi, solum in Deo per naturam, quia scilicet habet liberum arbitrium nō potens deficere ex naturali conditione: non sic autem est in quacunque creatura intellectuali, habet enim liberum arbitrium de se flexibile. Impeccabilitas autem

autem negat ordinem ad peccã- dum. Non peccans autem solum negat actum peccandi.

Con.1. His premissis, ponenda est talis conclusio. Christus peccare non potuit: patet, quia a primo in stanti fuit beatus, & sic beatitudo sibi abstulit omnem peccabilitatem. Sanctus autẽ Thomas ponit fundamentũ huius veritatis. Erat enim dominus Iesus viator, comprehensor, & Deus. Inquantum viator erat regula aliorum viatorum, ideo non debuit ei inesse obliquitas. Inquantum comprehensor, fuit immutabiliter vltimo fini coniunctus: ideo ab eo auerti non potuit. Inquantum vero erat Deus, sic eius humanitas erat organum deitatis, & ita peccatum in eo locum habere non potuit. Beatus tamen Bonau. concedit in Christo potẽtiã peccãdi, sed valde remotã, q̃ videlicet habuit liberũ arbitriũ creatũ quod de se est flexibile ad bonũ, & malũ. Et si instetur, q̃ dicit philosophus, ꝙ Deus & studiosus potest praua agere. Dicit Tho. allegando Rabi Moysem, ꝙ illa auctoritas sic est glosanda, potest supple si velit: est autem impossibile, ꝙ velit. Vel dicendum, ꝙ illam propositionem ponit philosophus per modum exẽpli, exemplorum autem non requiritur veritas.

3. sen.d. 12.q.1.

Topico. libr.4.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd licet Christus potuerit dicere materialiter, tantum illam orationem, non tamẽ significatiue asserendo, videlicet illam partem.

2 Ad secundum arg. dicendum secundum Scotum, quòd natura quã assumpsit, erat de se possibilis peccare, quia non erat beata ex vi vnionis.

Ad tertium dicendum, ꝙ illa maior est falsa de vi sermonis, quia notat vnam cathegoricam sequi ad vnam conditionalem, quę conditionalis est necessaria, & cathegorica, sequens est contingens: velle enim respectu huius, quod est peccare, includit necessario posse, quia velle peccare, est iam peccare: consequens autem, scilicet posse hoc simpliciter est contingens, quia alicui naturæ conuenit, alicui non. Si tamen illa maior debeat aliquo modo verificari, sic est exponenda, quod quis potest si vult, & debet, vel si potest illud velle, potest simpliciter, quia sine illa determinatione, non sequitur, consequens, puta si non potest hoc velle, nisi ex suppositione impossibilis, non est possibile simpliciter, sicut aut sumpta maiore, minor est falsa, scilicet Christus potuit velle peccare, quia sicut non potuit peccare, ita nec velle peccare. 3

Vtrum latria, vel dulia sit Christi humanitas adoranda.

Sco.3.d.9.q.1. Tho. 3.p. q.25. & 2.2.q.84. Dur.3.d.9.q.2.

DEcimo quæritur. Vtrum latria, vel dulia sit Christi humanitas adoranda.

Primo arguitur, quòd non sit adoranda adoratione latrię, quia latria est cultus, debitus soli summo domino, ratione summi dominij, sed Christus non est summus dominus, secundum naturam humanam igitur. 1

Secũdo arguitur. Christus secundum 2

cundum naturam humanã adorauit, quia orauit, ergo secundũ ipsam habuit superiorem: igitur.

3 Tertio argu. quantumcunque humanitas sit vnita verbo, non excedit limites creaturæ, ergo non est adoranda, nisi cultu debito creaturæ.

4 Quarto arg. super illud psalm. Adorate scabellum pedum eius. Dicit glosa. Non adoratione latriæ, quæ soli Deo debetur.

5 Quinto arg. Solum illud est latria adorandum, quod est super omnia diligendum, sed Christus tantum secundum naturam diuinam est, summè diligendus. igitur.

Contra. Dicit Damasc. in suis sententiis. Christus est pfectus Deus, & perfectus homo, quem adoramus vna adoratione cũ patre, & spiritusancto, & incõtaminata carne eius. Primo notãdũ, ꝙ secundum Rabanum adorare est eũ, qui adorãdus est, tota mẽtis intẽtione ꝗrere. Est autẽ duplex adoratio, scilicet adoratio latrię & duliæ. Dulia aũt nominat reuerentiã debitã creaturæ intellectuali. Latria vero est cultus soli Deo debitus, & habet tria nomina in græco. Primo. n. dicitur latria, & interpretatur religio. Secundo modo dicitur theosebia. i. diuinus cultus. Tertio dicitur eusebia. i. bonus cultus. In latino ẽt tria habet nomina. Primo. n. dicĩ religio. Vnde dicit Tullius, ꝙ religio est, quæ superiori naturæ, quã diuinã vocant cultũ, ceremoniamq; affert. Secũdo modo dicitur seruitus, loquendo simpliciter, quia sic loquendo, soli Deo debet: iuxta illud. Dominũ Deũ tuũ adorabis, & illi soli seruies. Tertio dicĩ pietas, inquantũ. s. tendit in diuina, vt patet p Aug. Secũdo notandũ, ꝙ sicut dicit Sco. Hoc nomẽ latria põt accipi æquiuoce. Vno modo pro cultu, siue reuerentia exhibita Deo in interiori actu, vel exteriori ratione summi dominij, vel summi boni. Alio modo pro habitu inclinãte ad talẽ actũ & talis habitus, cũ sit recte rationi consonus virtus est, non quidẽ theologica, quia non habet pro obiecto immediato bonũ increatum, sed honore deferendum domino increato. Est ergo virtus moralis, & potissimè cõtineĩ sub iustitia, qua redditur superiori, quod sibi debetur. Quæstio aũt ista nõ est de latria virtute, sed de actu, quatentio, vel debitum, non proprie pertinent ad habitum, sed ad actum, qui est immediate in potestate nostra. De isto autem actu est preceptum affirmatiuũ, quod licet obliget semper, non tamen ad semper. pro tempore autem legis Mosaycæ videtur determinatio facta fuisse ad actũ huius præcepti per tertium præceptũ decalogi. Tempore uero legis Euangelicæ, determinatio facta est ad diem dominicam, & alias festiuitates sub ecclesiastico præcepto cadentes. Si alio tempore tenetur aliquis ad actum adorationis latrię, dubium est, sed hoc est certum, quòd tenetur creatura intellectualis recognoscere, & reuereri summum dominũ suũ aliquando, & præcipue temporibus supradictis. Tertio notandum, quòd cum quæritur. An Christo debeatur latria, solummodo secundum naturam diuinam, sicut dicit Scot. ly solummodo

De ciui. Dei lib. 10. 3. d. 9. q. 1.

Rether. lib. 3.

modo põt accipi dupliciter, scilicet cathegoreumaticè, vel sincathegoreumaticè. Primo modo dicendũ est, ꝙ sic, quia sufficiẽs ratio summi adorabilis, est in Christo cõsiderato ſm solã diuinã naturam. Si vero teneatur sincathegoreumaticè, tunc notat exclusionẽ ab vno extremo respectu alterius, & hoc modo iterum distinguit Scot. quia potest excludere aliquid, vel a termino adorationis, vel a ratione adorandi. Secundo autem modo dici potest, quòd Christus solummodo secundum naturam diuinam est adorandus, quia nulla est alia ratio debitæ adorationis summo domino. Primo modo vero dicendum, quòd non solummodo secundum naturam diuinam est Christus sic adorandus, quia a termino adorationis non debet excludi natura humana, quasi ipsam includendo non posset totum adorari. Vnde dicit Dam. ꝙ adoramus verbum cum carne, vbi ly, cum accipitur associatiuę, non autem copulatiuæ, ut sit sensus. Adoramus verbum cum carne, id est habens carnem sibi vnitam: non autem, cum carne quasi adorantes verbum, & carnem, ita quòd sit propositio copulatiua, & hoc considerando carnem, vt caro est, & nõ vt est vnita diuinitati. Exemplũ ad hoc est de toto, & partibus. Si enim reuereor hominem propter sapientiam, & virtutes totum reuereor corpus, scilicet & animam, non animam excludendo corpus ab ipso reuerito. Similiter cum totum hominem adoro, non honoro præcise caput excludendo alias partes ab illa adoratione. Et si arguatur contra prædicta, quia summũ dominiũ non consequitur immediate natura diuina, quia secundũ Augu. Non fuit dominus nisi ex tẽpore sicut creatura fuit serua: summum ergo dominiũ est ratione creationis: sed tanta ratio dominij videtur competere Deo propter beneficiũ redẽptionis, sicut creationis: quia vt dicit Greg. Nihil nasci profuit nisi redimi profuisset. Et præterea per creationẽ cõfertur tantũ bonũ naturæ: per redemptionem vero bonum gratię, & glorię. Christus autem fuit redemptor secundum humanam naturam: ergo etiam secundum illam, vt secundum rationem adorandi non absolute: sed vt ipsa fuit ratio redimendi debetur Christo adoratio, quæ & creatori. Respondet Scot. quòd & si ad maius summo nõ possit aliquis obligari, potest tamen ad idem multipliciter obligari. Si ergo tantam seruitutem in nobis exigit opus redemptionis sicut opus creationis, tunc ei, qui principaliter effecit redemptionem, debetur summa adoratio ex alia ratione, quàm ex creatione: sed non maior, & istud est verum si non tantum bonitas intrinseca sit ratio adorandi, sed ipsa, vt communicatiua maximi boni in nobis, & hoc primarie ex se, & propter se: Christus autem, & si fuit redemptor secũdum naturam humanam, nõ tamen secundum eam principaliter effecit redemptionem, sed tota trinitas. Christus autem secundum naturam humanã meritorie tm̃. Si aũt dicatur, ꝙ summa bonitas intrinseca Deo est ratio

De Tri. lib. 7.

ratio adorandi cum ista non sit alia, & alia propter alium, & alium effectum collatum creaturæ, tunc non sunt plures rationes adorandi quocunque beneficia nobis conferat. Sed restat dubitatio. Quæ adoratio debeatur Christo, ſm ꝙ homo, ita ꝙ natura illa in quo exercuit opera redemptionis nostræ, vt meritoria nostrę salutis, sit alia ratio huius adorationis. Dicēdū ſm Sco. ꝙ sicut latriæ exhibendæ ratio potest poni bonitas, intrinseca rei adorandæ absolute: vel bonitas illa, vt communicans se adoranti primo, & principaliter secundum maximum bonum adorantis: ita etiam potest poni ratio adorationis yperdulię, vel bonitas intrinseca rei adoratę absolute: vel prout per ipsam tanquā per causam secundam communicatur adorāti magnum bonum. Si prima via teneatur, non debetur Christo secundum naturam humanam: adoratio maior, vel ex alia ratione ex hoc, ꝙ est redemptor, q̄ si non esset redemptor sicut, nec ſm illam viā debetur Deo adoratio maior ex hoc, ꝙ est creator. Si autem alia via teneatur, potest hic dici de yperdulia, sicut de latria dictum est respectu Dei, scilicet, ꝙ Christo, quia redemptor est, debetur maior reuerentia, q̄ si non esset redemptor: & hoc si illa quæ debetur, & tunc non esset maxima, vel si illa esset maxima, deberet sibi modo eodē ex alia ratione.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclu. Humanitati Christi, inquantum est deitati cōiuncta, debetur adoratio latriæ: ipsi vero absolute considerate nō debetur latria: sed nobilior species dulię, scilicet yperdulia: patet satis ex dictis. Est tamen prima pars sic intelligenda, ꝙ naturæ humanæ in Christo debetur latria, non tāquam rationi adorationis, sed tanquam termino.

1.2.3. Ad primū, ſm & tertiū argu. dicendū, ꝙ probant, ꝙ Christus solum modo est latria adorādus ſm naturā diuinā, prout ly solū modo excludit oē aliud a natura diuina, vt rationem adorandi.

4 Ad quartū arg. dicēdum, ꝙ auctoritas illa ītelligēda est de carne Christi vt termino totali adorationis, cōsiderādo videlicet eā ſm se: vel si glosa loquat̄ de carne, inquantum est vnita. Respondendum est modo superius dicto de ratione adorandi.

5 Ad quintū ar. dicēdū, ꝙ ponēdo bonitatē intrinsecā summæ ſm se rōnē adorationis concedēda est maior, & minor distingui pōt mō superius dicto. Si aūt teneatur, quod ratio adorationis sit bonitas summa, vt se summe cōicans ipsi adorāti: tunc dicendum, quod licet illud solū, quod summe est adorādū sit super oīa diligendū, non tñ econuerso. Sed dubiū vr̄, qūo Christus totus, nō exclusa videlicet natura humana, nō sit summe diligēdus, sicut totus ponitur adorādus, non excludēdo naturā a termino adorationis. Cū.n. illa vnio nō sit summe diligēda, quia est bonū creatū, iō nec ipsum totum, quod hōt totalitatē suā per istam vnionē pōt dici, ꝙ actus diligēdi distincte respuit naturā diligibilē, sicut obiectum, & ita totum summe diligitur, quod tamen summa adoratione adoratur, quia adoratio

adoratio confuse, exhibetur toti: dilectio aũt respicit distincte naturã in termino dilectionis. Sed si dilectio tendere potest æque confuse in obiectum, sicut adoratio potest concedi, ꝙ totus Christus habens naturã humanam, sit summe diligẽdus, licet natura humana non sit rõ summe diligibilitatis, nec etiã vnio naturæ humanæ ad verbũ. Qualitercunque autem si sicut trinitatem adoramus vna adoratione, & diligimus vna dilectione, non excludẽdo proprietates personales ab essentia, quæ tamen proprietates non sunt formaliter infinitæ, ita etiam tutum est in duabus naturis adorare, & diligere: & ita verbum habens naturam humanam, potest summe diligi, licet ipsa natura non summe diligatur, nec etiam ipsa vnio naturæ ad verbum, cum sit creata.

Vtrum virgo Maria fuerit exempta ab originali peccato.

Tho. 3. p. q. 27. ar. 1. Scot. 3. d. 3. q. 1. Duran. 3. d. 3. q. 2.

Circa quintum superius in prima parte hui⁹ quarti tractatus propositum, vbi dicendum est de Christi conceptione in virgine matre. Primo inquirendum de puritate virginis concipiẽtis, videlicet. Vtrum fuerit exempta ab originali peccato.

1 Primo arg. ꝙ nõ, quia ad Rõ. v. dicitur. Omnes in Adã peccaverũt, & non nisi, quia fuerũt in eo secundũ rationẽ seminalem, ita autem fuit in eo beata virgo. *Ro. 5.*

2 Secundo arg. dicit Damas. spiritussanctus purgauit eam: purgatio autem non est, nisi a peccato. igitur. *Libr. de concep. virg.*

Tertio arg. Dicit Berna. quòd fuit in peccato originali concepta: & hoc probat in quadam epistola, quia non fuit sanctificata ante conceptum, cum tunc non esset nec in conceptu, quia ibi fuit libido. 3

Quarto arg. Si beata virgo nõ contraxisset peccatum originale, non indiguisset redemptore, nec redemptor aperuisset sibi ianuam, quia non fuisset sibi clausa, ergo Christus non esset vniuersalis redemptor. 4

Quinto arg. Maria habuit pœnas communes humanę naturę: vt sitim, famem, & huiusmodi, quæ nobis insunt propter peccatum originale. 5 *De natura, et gratia, libr. 1.*

Contra Aug. dicit. Cũ de peccatis agitur, de Maria, nullã prorsus volumus habere quęstionẽ. Et Ansel. de conceptu virginali. Decuit, vt ea puritate virgo niteret, qua maior sub Deo nequit intelligi, põt autẽ intelligi pura innocẽtia sub Deo. Primo notandũ, ꝙ opinio multorũ fuit, beatã virginẽ fuisse conceptam in peccato originali, ꝓ rõnes, & auctoritates pri⁹ adductas, & alias cõsimiles. Sed contra illas opiniones, sic arguit Scot. Quia ꝑfecta est excellẽtia Christi, inquãtum est redẽptor reconciliator, & mediator. Ex hac via arguit sic Sco. Perfectissimus. n. redẽptor & mediator habet ꝑfectissimũ actum mediãdi, respũ alicuius ꝑsonæ, ꝓ qua mediat, sed Christus est ꝑfectissim⁹ mediator, & nõ habuit excellẽtiorẽ gradũ mediandi, respũ alicuius ꝑsonæ, ꝙ̃ respũ Marię: ergo respũ ei⁹ habuit ꝑfectissimum *3. d. 3. q. 1.*

mum gradum mediãdi: sed hoc nõ esset, nisi meruisset eam præseruari a peccato originalis: qd probat Sco. tripliciter. Primo per comparationem ad Deũ, cui reconciliat. Secundo per comparationem ad malum a quo liberat. Tertio per cõparationẽ ad obligationem personę, quam reconciliat. Ex prima via sic arguit. Nullus perfectissimè placat aliquem pro offensa alicuius cõtrahenda, nisi præuenit ne illè offendatur. Nam si iam offensum placat, vt remittat non perfectissimè placat: ergo Christus non perfectissimè placasset trinitatem respectu Marię, nisi pręuenisset, vt ei trinitas non offenderetur, & sic, vt ipsa non haberet culpam originalem. Ex secunda via arguit dupliciter. Primo sic. Perfectissimus mediator meretur amotionẽ omnis pœnę ab eo, quam reconciliat: sed culpa originalis est maior pęna, quàm ipsa carentia diuinę visionis. peccatum enim est maxima pœna naturæ intellectualis. Nobilior enim est voluntas inquantum est habens affectionẽ iustitię, quàm cõmodi: sed visio Dei est secundum affectionem commodi, igitur non tanta pœna est carentia diuinæ visionis, sicut iustitię originalis, ergo si Christus perfectissime reconciliauit Mariam, meruit culpam originalem ab ea auferri. Secundo sic. Christus immediatius videt fuisse reconciliator noster, a peccato originali, quàm actuali: necessitas enim incarnationis, & passionis, communiter assignatur ex peccato originali: sed supponitur communiter, quòd Mariam præseruauit ab omni peccato actuali: ergo, & ab originali. Ex tertia via sic arguit. Persona recõciliata, nõ summè obligatur mediator, nisi ab eo summum bonum habeat, quod potest per mediatorem haberi, sed innocentia illa, scilicet pręseruatio a culpa contrahenda, potest haberi per mediatorẽ Christũ, & hoc est excellẽtius beneficiũ, sic pręseruari, quàm post lapsum reparari: ergo nulla persona summe tenebitur Christo, vt mediatori, si nullam pręseruauit a peccato originali. Secundo notandum, quòd cõceptio alicuius, potest dici tripliciter. Primo modo dicitur virilis seminis susceptio in muliere, & eius cum semine mulieris cõmixtio. Secũdũ modo dicit corporis formatio. Tertio modo dicitur ipsius animę infusio. & hoc modo in proposito loquimur de conceptione: tunc enim incipit aliquis esse filius Adæ & Euę, & nõ ante: tũc ergo, & non ante peccatum incurrit originale. Vnde hoc modo sumitur conceptio, quãdo dicimus conceptionẽ virginis fuisse sanctam & immaculatam. Nõ enim intendit ecclesia celebrare festum cõceptionis acceptæ, pro seminum commixtione: tunc. n. nondum erat Maria, & ideo nedum erat sanctificata. Tertio notanda sunt tria præambula, secundum Scotum. Primum est, quod Deus potuit facere, quòd Maria nunquàm fuisset in peccato originali. quod declarat Scot. quia gratia æquiualet orginali iustitię, quantum ad acceptionẽ diuinam. Potest autem Deus in primo instanti animæ infundere

sibi gratiam. Secundum est. Potuit Deus fecisse, vt Maria tantū esset in peccato in vno instanti. probat Sco. quia potuit esse tempore illo quo fuit concepta in peccato, ergo similiter potuit esse in gratia, nec necesse fuit tunc ꝙ fuisset in gratia ī primo instanti illius temporis, cū enim Deus voluntariè agat, & non necessario, potest agere in tempore, in cuius primo instanti non egit. Tertium est. Potuit Deus facere, vt per aliquod tēpus Maria esset in peccato, & in vltimo instanti illius tēporis purgaretur, & hoc est satis manifestum. Quod aūt horum trium, quæ ostensa sunt esse possibilia factum sit probabile videtur, ꝙ excellentius est attribuere Mariæ.

Con. 1. His præmissis ponēda est talis concl. Beata virgo fuit totaliter immunis ab originali peccato. patet satis ex dictis.

1 Ad primum arg. & ad omnes auctoritates, quę vidētur sonare Mariā habuisse originalem culpam dicendum, sm̄ Sco. ꝙ quilibet filius Adę naturaliter est debitor originalis iustitiæ. & ideo omnis talis habet, vnde cōtrahat peccatū originale, sed si alicui primo instāti creationis animę det gratia, ille, licet careat originali iustitia, nunquam est debitor eius, quia merito alicuius ꝓuenientis peccatum, datur sibi gratia, quę equiualet illi iustitię q̄tum ad acceptionem diuinam, immo excedit omnes: ergo tales auctoritates intelligēdæ sunt de lege cōmuni. Maria aūt exēpta fuit per priuilegium, quia ei primo instāti collata est gratia.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ Dam. loquitur, nō de purgatione a peccato, sed de purgatiōe a minus perfecto ad magis perfectum, sicut in multis capitulis celestis ierarchiæ legitur in angelis beatis esse purgatio.

Ad tertium arg. dicendū, quòd in instanti cōceptionis fuit sācti ficata nō a culpa, quę tūc in fuit, qa nulla fuit, sed a culpa, quę tūc infuisset, nisi tunc gratia illi animæ infusa fuisset. Et cùm d̄r ibi fuit libido: dicendum, quòd licet fuerit libido in conceptione, quę d̄r seminū cōmixtio, non tamē in conceptione, quæ est coniunctio naturarum, scilicet animę & corporis, & dato, quòd in cōceptione seminū fuisset creatio animę, non fuisset inconueniēs aliquod gratiam tunc fuisse infusam, ꝓpter quam anima non contraxisset aliquam infectionē a carne cum libidine seminata. 3

Ad quartū arg. dicēdnm, quòd consequētia nō valet, ex modo enim purgationis cōtraxisset originale, nisi fuisset pręuenta per gratiam. Et si arguatur, qa prius fuit naturaliter filia Adę, q̄ habuerit gratiam, in ille autē priori tenebatur ad iustitiā originalem, & nō habuit, ergo cōtraxit originale. Dicendū, secundū Sco. quod natura animæ præcedit naturaliter carētiam originalis iustitię, & iustitiam illam originalem, quia quantum est ex parte subiecti, quod est prius naturaliter vtroque opposito prius naturaliter priuatio inesset, nec oportet prius esse sub priuatione, q̄ sub opposito. Exemplum: si materia comparatur ad formam, & ad priuationem, prius naturaliter est materia non habens formam 4

mam, quàm habens, non quòd in illo instanti, in quo habet formam realiter, non habeat eam, quia tunc cõtradictoria essent simul, sed quia tunc materia, quãtum ex se dimissa, sibi non haberet formam, si aliud habens nõ daret. Similiter subiectum est prius naturaliter vtroq; opposito, qa prius naturaliter est vnũquodque illud, quod est in se, q̃ fit, vel non fit aliquod, quod est ab aliquo. & ita licet materia prius sit priuata q̃ formata, non tamen sequitur, quòd ipsa aliqñ sit, non sub forma. Similiter licet prius natura, sit aliquid in se quàm priuata, vel formata, non tamen sequitur, quòd ipsa aliqñ sit in se, ita quòd nec sub priuatione, nec sub forma, quia hoc modo non est prius, nisi secũdũ propriam rationẽ eius, quod dicitur prius. Cõcedendum est igitur, quòd prius naturaliter Maria fuit filia Adę, quàm iustificata. sed non sequitur ergo in illo instanti fuit priuata, quia natura animæ, ita naturaliter pręcessit priuationem iustitię, sicut ipsam iustitiam, sed tãtum hoc potest inferri, ꝙ in ratione naturę, quę est fundamẽtum filiationis Adę, nec includitur iustitia, nec eius carentia, quod est verũ. Et si dicas ipsa prius naturaliter est carens iustitię, q̃ habens eã. dicendum, quòd hæc prius natura nunquàm inest sibi, sed tãtũ inesset si causa extrinseca, nõ poneret oppositum eius inesse. Licet enim in ordine naturæ, qui est inter positiua, id qđ est prius natura sit prius in essendo, tamen quando est inter opposita priuatiuè prioritas per comparationem ad tertium, non oportet, quòd prius primo insit, q̃ uis inesset si aliud non impediret. Sed iterũ argui potest, quia Maria nõ fuit iusta, in primo instãti naturæ, ergo tũc fuit iniusta, vel non iusta, ex secundo periarmenias. Dicendum, quòd talis consequentia non valet in pręcdicatis cõpositis. Vnde nõ sequitur. Nõ est albũ lignũ, ergo est nõ albũ lignum. Ita nõ sequitur. Maria nõ est iusta in primo instãti. i. ratione sui, ergo est nõ iusta ratione sui: quia neutrum illorum essẽtialiter includit. Et si dicas in primo instanti naturę; verè intelligitur non iusta. dicẽdum, quòd non, sed verè nõ intelligitur iusta, quia abstrahentium non est mendacium. secundo physicorum.

Ad illud aũt, quod dicitur de apertione ianuæ, patet, quia ianua fuit sibi aperta per meritum passionis Christi pręuisę. & specialiter acceptatę, in ordinę ad hanc personam, sic vt ei ianua nunquàm clauderetur. Si aũt inferas si mortua fuisset, añ passionem filii vtrum fuisset beata. Dicẽdum, quòd sicut patribus iam ab originali purgatis, nõ patuit ianua quousq; passio Christi fuit exhibita, ita probabile est, ꝙ nec beatę virgini, & ꝙ ad limbum patrum descendisset. t.c.17.

Ad quintum arg. dicendum, quod nõ concludit. potest enim mediator reconciliare aliquem, vt auferantur ab eo pœnæ sibi inutiles, & relinquatur in pęnis vtilibus Originales autem culpa, non fuisset vtilis Mariæ, pœnę vero temporales fuerunt vtiles, quia in eis meruit. 5

Vtrũ Beatissima virgo Maria Christum concipiens, vere fuerit mater Dei & hominis.

Scot.3.d.4.q.1.Tho.3.p.q.35.ar.3. & 4.Duran.3.d.4.q.2.

QVÆSTIO. II.

SEcundo queritur. Vtrum Beatissima Virgo Maria Christũ cõcipiens, vere fuerit mater Dei & hominis.

1 Primo arg. quòd non, quia cõtraria non põt eidem simul inesse, ẽt per potentiã diuinam, quia tunc essent cõtradictoria simul vera de eodem. vt patet per philosophũ sed virginitas & maternitas opponunt contrariæ. igitur. *4. Met. t.c.51.*

2 Secundo arg. Mater se hẽt actiuè in gñatione prolis: si.n. passiue tm̃ Adã esset mater Eue, & limus esset mater Adæ, sed Beata virgo, non se habuit actiuè in generatione Christi, quia hęc generatio fuit in instanti. uirtus autem creata nõ operatur in instãti ad id quod natũ est fieri in tẽpore. igitur.

3 Tertio arg. dicit Christũ non descendisse a parentibus, ẽm seminalẽ rationẽ. sed, si beata virgo se habuisset actiuè respũ formationis corporis Christi, videret corpus illud formatũ fuisse, ẽm rõnem seminalem. igitur. *Au. 10. super ge.*

Luc. 15. Contra. Concipies in vtero, & paries filium. Primo notandum, quòd opinio aliquorũ est, quòd solus pater habet rationem actiui, & mater rationem passiui, ita quod ipsa tantum ministrat materiam prolis, & in solo semine patris, est vis actiua, & formatiua. Et hæc uidetur esse opinio philoso phi, comparantis virtutẽ seminis patris artificis, & materiam ministratam a matre, ligno de quo artifex facit scamnum. *De animalib. li. 15.* Sed contra hoc arguitur, quia formas eiusdem speciei consequuntur potentiæ naturales eiusdem speciei: sed mas, & fœmina, sunt eiusdem speciei. ergo formas eorum consequitur potẽtia eiusdẽ rationis. igitur. Vnde etiam dicit Damas. quòd beata virgo, simul habuit virtutem susceptiuam, & virtutem generatiuã. Ad philosophum autẽ dicendum est, quòd intendit dicere, quòd agens principalius est pater, & minus principale mater: ipsa tamen principalius ministrat materiam. Vnde dicit Auicen. in primo canonẽ Galenum fuisse huius opinionis. Secundo notãdum, quòd opinio bona est, quòd Maria ministrauit materiam in qua erat vis actiua, sed illa uis non habuit actionẽ aliquã, quia eius actionẽ præuenit spirituss. subito formãs corpus de ministrata materia. *11. Met. t.c.78.* Dr̃ ergo virgo mater Christi, ꝑ eo quòd præbuit materiam illã, inquãtum.n. ex parte sui erat vñ ageret. Sed contra. Si quis ẽt perfectissime actiuus haberet lignũ approximatum, & tñ præueniret ab agente fortiori calefaciente lignum, nullo modo ignis esset cã agens respectu illius caloris: ergo similiter in proposito. Est autẽ alia opinio Guillermi Varro. quòd Mariæ collata fuit vis supernaturalis, ẽm quam potuit cooperari spirituisancto in instãti. Sed contra hoc arguit Scot. quia ex hoc sequeretur, quòd non per se, & verè egit ad formationem

mationem corporis Christi: sed solum per accñs. Itē non videt, ꝙ potentia vegetatiua sit capax accidentis supernaturalis. Item qũo erit accidentis formalis, rō producendi substantiam, quę sit terminus generationis. Dicendũ ergo breuiter, secundum Scotũ, quod Maria potuit cooperari spiritui sancto, secundum causalitatem suam, quod probat, quia nihil ab ea aufertur per hoc, ꝙ spiritussanctus præueniendo causalitatem alterius causæ, s. patris. supplet vicem ipsius patris. Est tñ aduertendum, ꝙ potētia actiua causę inferioris, nunquàm est in potentia propinqua ad effectum, nisi causa superiore agēte, si inferior sit causa naturalis. Et ideo di. Damas. ꝙ spiritussanctus dedit Marię uim generatiuam. i. potentiam generādi propinquā, secundum vim suam naturalem qua erat naturaliter fœcunda. i. potens naturaliter generare, cooperando patri naturali: non. n. naturaliter erat sterilis. Tertio notandum, ꝙ Ansel. dicit hanc generationem fuisse miraculo am, *Lib. de cõceptu uirginali.* & hoc quidem uerum est, vt dic. Sco. q̃tum ad modum reducendi potentiam naturalem, actiuam Mariæ ad actum, quę naturaliter non reducitur ad actũ, nisi a cā actiua, determinata naturali. s. a vi actiua patris naturalis. Fuit ēt miraculosa, quātum ad modum producendi in illa generatione, quia vel fuit omnino subito, qualis non est processus naturalis in generatio hominis, vel si fuerit successiuæ, illi motus qui præcesserunt generationem istam, breui tempore fuerunt, in quantum non sunt nati fieri naturaliter.

Ex parte vero ipsius potentię actiuæ Mariæ erat naturalis, quia ista potentia erat ei naturalis, secundum quā erat naturaliter fœcunda, & potuisset concepisse a patre naturali. Et quo ad hoc potest dici naturalis mater Christi. Et tñ pp modum exequendi, non naturalē, pōt dici non naturaliter. s. miraculosæ genuisse.

His præmissis ponendæ sunt tres cōcl. Prima est. Beata virgo, vere est mater Christi hominis: patet, quia fecit in generatione Christi hominis, quicquid aliæ matres faciunt in generatione filiorum suorum. *Con. 1.*

Secunda conclu. Beata virgo, verè dicenda est mater Dei, patet per Dam. dicentem Dei genitricem verè sanctam Mariā prædicamus. Sicut. n. verus Deus, ex ipsa genitus est: ita ipsa verè Dei genitrix dicitur. Deũ enim dicimus ex ipsa genitum esse, nō vt deitate verbi principium essendi accipiente ex ipsa, sed Dei verbo ex ipsa incarnato, & genito. Non. n. hominem nudũ genuit: sed Deum verum non nudũ, sed incarnatum, vel uidetur dicere, quod genuit postea sicut ipse ēt postea determinat. Genuit autē illud suppositum, non sm naturam diuinam sed humanam. *Con. 2.*

Tertia concl. Beata virgo dici, pōt quodam modo mater naturalis Christi, & quodam modo non patet, ex tertio notabili. *Con. 3.*

1 Ad primum ar. dicendũ, quòd virgo & mater non opponuntur aliqua oppositione formali. Virginitas. n. tm̃ priuat actionē causæ superioris naturalis. non autē virtutem actiuā matris. Maternitas. n. non necessario ponit actio

nem illius causæ superioris. Ideo si aliquis suppleat actionem illā causæ naturalis: pōt esse maternitas ſm rationē suā: & tū cū priuatione actionis causæ naturalis superioris, & ita cū virginitate.

2 Ad secundum arg. negatur minor, & ad probationem dicēdū, quòd si in toto tempore præcedente cooperata fuisset, bene cōcederetur in vltimo instanti potuisse cooperari ad formam inducibilem in illo instanti, sed non fuisset tunc cooperata in instanti per illam operationem factam in tempore, quia illa tunc nō fuisset, igitur tantum per virtutem actiuam, q̄ tunc habuisset eandē quàm prius.

3 Ad tertium arg. dicendum, q solus ille effectus producitur secundum rationem seminalē, ad cuius productionem vis actiua creata concurrit, ut totalis causa. non sic autem erat in proposito, quia & si Maria per vim naturalem egerit, non tamen totalis causa erat naturalis, sed principalior erat spiritussanctus.

Vtrum conueniens fuerit filij Dei conceptionē Virgini Mariæ nunciari per angelū corporaliter apparentē.

D. Tho. 3. p. q. 30. ar. 2.

QVÆSTIO III.

Tertio quæritur. Vtrum conueniens fuerit filii Dei conceptionem Virgini Mariæ nunciari per angelū corporaliter apparentem.

1 Primo arg. quòd non. Annunciatio. n. ad hoc solum videbatur necessaria. ut virginis consensus haberetur, sed consensus eius nō vī fuisse necessarius, quia prænūtciatio conceptionis Christi, fuit prophetia prædestinationis, quæ sine nostro completur arbitrio, vt dicit quędā glosa Matth. 2. *Matt. 2.*

2 Secundo arg. Supremis Angelis fit reuelatio īmediate a Deo, vt dicit Dion. sed mater Dei superior est omnibus angelis, ergo cōceptio Christi sibi debuit nunciari immediate a Deo, & non per Angelum. *Celest. hierar. ca. 7*

3 Tertio arg. Visio imaginaria videtur esse nobilior, q̄ corporalis, sicut imaginatiua est altior potētia q̄ sensus, sed Angelus apparuit Ioseph in somnis ſm imaginariā visionē, vt patet Matt. 1. & 2. ergo videtur, quòd sic apparere debuit virgini, & non visione corporali. *Matt. 1. & 2.*

Contra. Augu. in quodam sermone inducit virginem sic dicētem. Venit ad me Gabriel Archangelus facie rutilans, veste choruscās. incessu mirabilis, &c. Notandum, quòd infima conuenienter habent reduci ad suprema per media, vt docet Dionys. Angeli autem medii sunt inter nos & Deum: ideo conuenientissimum fuit, vt in ministerio cōceptionis Christi, per quam in Deum reducimur Angeli essent medij. *In lib. celest. hier.*

Hoc premisso ponenda est talis concl. Conueniens fuit conceptionē verbi nunciari beatę virgini per Angelū corporaliter apparentē. Prima pars sic probatur a B. Tho. quia decebat ut mens virginis prius de Christo instrueretur, q̄ carnem eum conciperet. *Con. 1.*

Vnde

Vnde dicit Augustinus libro de virginitate, Beatior fuit Maria concipiēdo fidē Christi, q̄ concipiēdo carnē Christi: igr̄, &c. Secunda pars videlicet, ꝙ per angelum; probatur ibidē: quia hoc erat conueniens, vt esset correspondentia humanæ reparationis ad p̄uaricationē: iuxta illud Bedę in omelia. Aptū profecto est humanę reparationis principium, vt angelus a Deo mitteretur ad virginē partu consecrandam diuino, quia prima perditionis humanę causa fuit cū serpēs a diabolo, mittebatur ad mulierem spiritu superbiæ decipiendam. Tertia pars sic probatur, quia veniebat angelus nunciare incarnationē inuisibilis Dei, per quam fieret nobis visibilis: ideo cōueniens fuit, vt hæc nunciatio fieret per inuisibilem creaturam apparentem in forma visibili.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ prophetia prędestinationis impletur sine nostro arbitrio causante, non tamē consentiente.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ licet quantum ad diuinā præuisionē Maria esset superior angelis: tn̄ pro tunc erat inferior secundum statum. Nec ab angelo docetur, ꝙ incarnatio esset facienda, cum illam iam ex prophetis accepisset: sed quod in ea actu compleretur. Vnde dicunt aliqui, ꝙ dum apparuit ei angelus, legebat illud Esayę.7. Ecce virgo concipiet, & pariet, &c. Et optabat ancillam eius fieri, qui dominum portare mereretur.

3 Ad tertium arg. dicendū, ꝙ licet imaginatiua sit altior potentia, quàm sensus exterior: quia tamen principium humanæ cognitionis est sensus exterior: ideo in eo consistit maxima certitudo: semper enim oportet, quòd principia cognitionis sint certiora: ideo Ioseph non tam excellentem apparitionem habuit, sicut virgo Maria.

Vtrum beata Virgo meruerit Christum concipere.

QVÆSTIO IIII.

Qvarto quæritur. Vtrū beata virgo meruerit Christum concipere?

Arg. ꝙ sic, quia Beata, quæ credidisti, &c. Sed constat, quòd fides nō fuit causa efficiēs conceptionis, ergo fuit cā meritoria. 1 *Luc.* 1.

Contra. Incarnatio Christi pertinet ad maximā gratiā, secūdum August. ergo non est ex merito. Notandum secundum Bon. quòd possumus loqui de merito secundum triplicem gradum. *3.d.4.* Est.n. meritū congrui, quo aliqd alicui est cōferendū ex condecētia: licet nōdum sit dignus, hoc mō peccator dr̄ mereri sibi gratia, cū ad gratiā se disponit. Est etiā meritū digni, quo.s. aliquis dignus est, vt ei aliquid conferatur, vel alteri pro quo meretur: hoc modo iustus orans pro alio, meretur exaudiri. Est prætерea meritum condigni, quo.s. ille qui meretur, ius habet ad receptionem eius, quod meretur: & hoc merito aliquis ex tanta charitate meretur tantam gloriam.

Hoc p̄misso, ponēda ē talis cōclu. Beata virgo meruit cōcipere filiū Dei merito cōgrui, & merito digni, sed nō merito cōdigni. *Con.* 1.

Prima pars probatur, quoniam præ nimia sua puritate, humilitate, & benignitate idonea erat, vt efficeretur mater Dei. Secūda pars ꝓbat: q̄a post annunciationē angelicā tanta copiositas grē Spūſſancti in eam diſcēdit, vt nō solū congruitatē: sed etiā dignitatem haberet ad concipiendū filium Dei. Tertia pars ꝓbatur: q̄a mulierē fieri matrem Dei excedit omne meritum: ideo fuit ex mera Dei benignitate, & gratia.

1 Ad arg. dicendum, quod procedit de merito secundum primam, & secundā acceptionem.

Vtrum Christi conceptio fuerit ex merito patrum sanctorum.

Bon. 3. dist. 4. quast. 1.

QVinto quæritur. Vtrū Christi conceptio fuerit ex merito sanctorum patrum?

1 Arg. quòd sic: quia qui meretur principale meretur, & accessorium: sed incarnatio filij Dei fuit ordinata ad nostrā glorificationē, sicut accessorium ad principale: glorificationem autem meruerunt sancti. igitur.

Tit. 3. Contra. Dicit Apostolus. Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei, nō ex operibus iustitiæ, quæ fecimus, &c.

3. d. 4. q. 1. Notandum ſm Bona. ꝙ de beneficio incarnationis loqui possumus tripliciter. Vno modo, quātum ad eius substantiā. Secundo modo quantū ad eius efficaciā, q̄ est liberatio a seruitute culpæ, & a reatu carentię visionis diuinæ. Tertio modo quantū ad tēporis circunstantiam, vt. s. quòd accelleraretur, & fieret tempore nobis opportuno.

His p̄missis, ponēda est talis conclusio. Licet antiqui patres non meruerint cōceptionē, siue incarnationē filij Dei, quantum ad eius substantiā: tñ meruerunt eius efficaciam, & temporis accelerationem. Prima pars probatur, quia illud non cadit sub merito, quod est ratio omnis meriti: sed incarnatio secundum eius substantiam, videlicet ipsa vnio hypostatica est huiusmodi. Nemo enim meruit, nisi in fide mediatoris, aut explicita, aut implicita: igitur. Vnde super illud ps. Respice in testamentū sanctum tuum. Dicit glosa. Recordare promissionis, quia merita defecerunt: & loquitur de promissione incarnationis. Secunda pars probatur: quia sancti patres meruerunt liberari a reatu carentiæ diuinæ visionis, & captiuationis diaboli. Tertia pars patet, q̄a super illud psal. Propter miseriā inopum, & gemitum pauperum, nūc exurgā dicit Dominus. glo. Exurgā, idest mittā filiū pp gemitum pauperum, qui pro peccatis conteruntur, & gemunt. *Con. 1.*

Ad argumentum dicendū, ꝙ maior habet instantiam quando accessorium non solum præparat ad præmium, sed etiam præparat ad meritum. Incarnatio autem præbebat sanctis patribus viam merendi per fidem scilicet ipsius. Præterea illa maior non habet veritatem, quando illud accessorium non necessario adhæret principali, & huiusmodi est incarnatio, quoniam aliter potuit nos Deus glorificare, potest etiam concedi, ꝙ quantum ad effi- 1

ad efficaciam liberationis sancti patres meruerunt beneficiũ incarnationis: non tamen simpliciter, vt dictum est.

Finis primæ partis.

SEQVITVR SECVNDA PARS.

Xpedita prima parte huius quarti tractatus, in qua dictũ est de verbi incarnatione: & de his, quæ concernunt incarnationem. Nunc in hac secunda parte dicendum est de incarnati verbi peregrinatione. Vbi fienda est triplex consideratio. Prima quomodo per natiuitatem hanc peregrinationem inchoauit. Secunda quomodo in hac peregrinatione se nobis conformauit. Tertia quõ sic peregrinãdo nos multipliciter informauit.

Vtrum Christo sit attribuenda alia natiuitas præter æternam.

CIrca primum, primo quæritur. Vtrum Christo sit attribuenda, alia natiuitas præter æternam.

1 Primo arg. ꝙ non. Nasci.n.est quasi quidã motus quo res prius nõ existens accipit esse, sed Christus fuit ab æterno: ergo non potuit temporaliter nasci.

2 Secundo arg. Illud quod est in se perfectum, natiuitate non indiget: sed persona filij Dei ab æterno est perfecta: igitur.

3 Tertio ar. Quod duabus natiuitatibus nascitur bis nascitur, sed hęc vr̃ esse falsa (Christus est bis natus) quia natiuitas qua de patre natus est interruptionem non patit cũ ęterna, quod tamẽ requiritur ad hoc aduerbiũ bis: ille.n. dicitur bis currere, qui cũ interruptione currit.

Contra.di. Dam. in 3. Confitemur Chr̃i duas natiuitates: vnã, quę est ex parte æternã, & vnã, quę est in vltimis tẽporibus propter nos. Notandũ, ꝙ sicut dicit Thom. Natiuitas potest attribui alicui dupliciter. Vno modo sicut obiecto. Alio mõ sicut termino. Primo mõ attribuitur ei, qđ nascitur, quod est proprie hypostasis, & nõ naturæ. Secundo modo attribuitur naturæ, quæ est terminus generationis, possibile est autem omni subiecto plures transmutationes in esse, quis tamen necesse est secundum terminos variari. Nõ est tñ per hoc intelligendum, quod natiuitas æterna sit mutatio, sed quia signatur per modum mutationis. *3.p.q. 35.ar.1.*

His p̃missis, ponẽdę sunt tres conclu. Prima est. Pręter natiuitatẽ ęternã Christo attribuẽda est natiuitas temporalis: patet, quia natura comparatur ad natiuitatem, sicut terminus ad motum, sed motus diuersificatur secundum diuersitatem terminorum, vt patet in. 5. physicorum. In Christo autem duplex est natura, videlicet æterna, & temporalis, quarum primam accepit a patre ab ęterno. Aliam vero temporaliter a matre. *Con.1.*

Secunda concl. Concedendum est Christũ bis esse natum, probat bea. Bon. quia hoc aduerbiũ bis importat numerum actus ex parte mensuræ. Dicitur.n. aliquis bis comedisse, quia in alio, & alio tẽpore comedit, sed alia, & alia est mensura natiuitatis æternæ, *Con.2.*

æternæ, & tẽporalis. Item dicit Aug. Vnigenitus Dei primo, & secundo natus est semel ex patre, semel ex matre: sed primo, & secũdo, & similiter semel, & semel faciunt bis. igitur. Et si obijciat, ꝙ semel, & bis dicunt vicissitudinem, & successionis ordinẽ, sed circa Christi generationẽ æternã nulla est vicissitudo, aut successio. igitur. Respondet Bon. ꝙ semel, & bis de significatione generali non dicunt vicissitudinẽ, neq; successionis ordinem: sed semel tantum notat actus cõplexionem. Verum est tñ, ꝙ quãdo adiacent actui temporali, geminationem actus significant, & successionem quando actus illi sunt ab eodem principio.

De fide ad Petr.

Con. 3. Tertia conclusio. Et si natura humana vere dici possit ex virgine nata, nõ tñ natura diuina: probat beatus Bona. qa humana natura in Christo incepit esse, & non per aliquod aliud genus mutationis, quàm generationis, siue natiuitatis: igĩ. Secunda pars patet, quia diuina natura nõ dicitur esse natura propter natiuitatem æternam: ergo multo minus propter natiuitatem temporalem. Item cuicunque competit nasci, competit esse ab alio: sed diuinæ naturæ non competit esse ab alio. igitur.

1 Ad primum ar. dicit Tho. ꝙ fuit obiectio Feliciani hæretici quam Aug. sic soluit. Natus est filius Dei secundum hoĩem, eo pacto quo cũ corpore nasci dicitur, & aĩus. Nõ quia vtriusq; sit vna substantia: sed quia ex vtroque fit vna persona. Non tamen ob hoc incepisse dicimus Dei filiũ, ne temporalem credat aliquis diuinitatẽ, nec ab æterno filij Dei nouerimus esse carnem.

Lib. contra Felicianum.

Ad secũdum arg. dicit beatus Thom. ꝙ hæc fuit ratio Nestorij, quam soluit Cyrillus in quadam epistola dicens. Non dicimus, ꝙ Dei filius indignerit propter se secunda natiuitate: sed propter nos humanã naturã sibi vniens processit ex muliere, ex qua dr̃ natus carnaliter propter humanam carnẽ ex ea assumptum. 2

Ad tertium arg. patet responsio ex secunda conclusione. 3

Vtrum Christi natiuitas fuerit manifestata ordine conuenienti.

D. Tho. 3. p. q. 36. art. 1. 2. 6.

QVAESTIO. II.

Secũdo queritur. Vtrũ Christi natiuitas fuerit manifestata ordine conuenienti.

Primo ar. ꝙ nõ decuerit Christi natiuitatem manifestari. Nullus enim sapiens manifestat id ex quo turbatio nascitur: sed manifestata Christi natiuitate, subsecuta ẽ turbatio, vt patet Math. 2. igitur. 1 *Mat. 2.*

Secundo ar. ꝙ nõ debuerit manifestari Gentilibus, qa Math. x. dicit dominus discipulis. In viã gentium ne abieritis, &c. 2 *Mat. x.*

Tertio argu. ꝙ prius debuerit manifestari Symeoni, & Annæ, q̃ Gentilibus: quia illi erant iusti, & Christo propinquiores. 3

Quarto arg. quòd prius debuerit manifestari Magis, quàm Pastoribus, quia Magi fuerunt primitiæ gentium in Christum credíturarum, sed plenitudo gentium 4

tium primo intrauit ad fidem, & postmodum omnis Israel saluus Ro.10. fiet, vt dicitur ad Rom.x. igitur.

Contra. Quæ a Deo fiunt ordinatissime fiunt: sed illa manifestatio fuit a Deo. igitur. &c. No 3.p.q.36 tandũ, quod sicut di. Tho. Ad di ar.1.2.6 uinę sapiẽtię ordinem pertinet, vt Dei dona, & secreta sapientiæ eius non ęqualiter ad oẽs: sed im mediate ad quosdam perueniãt, & per eos ad alios deriuetur. Salus autem, quæ erat futura per Christum ad omniũ hominum diuersitatem pertinebat, ideo ipsa Christi natiuitas debuit manifestari: cuilibet statui hominũ. Vnde dic. August. in sermone de epiphania. Pastores erant Israelitæ Magis gentiles, illi prope, isti longe. Vtrique tamen ad angularem lapidem curreruns. Fuit ẽt inter illas alia diuersitas, quia Magi fuerunt sapientes, & potentes, pastores uero simplices, & viles. Manifestatur etiã iustis. s. Symeoni, & Annæ, & peccatoribus. i. Magis, vt per hoc ostenderet nullam conditionem hominum excludi a Christi salute.

Con.1. His præmissis, ponendę sunt tres concl. Prima est. Natiuitas Christi a principio debuit aliquibus manifestari non tamẽ omnibus. Prima pars patet ex notabili. Item sic probatur, quia si omnibus esset occulta nulli fuisset proficua. Secunda pars probatur, quia si fuisset omnibus manifesta, per hoc impedita fuisset humana redemptio, quę per crucem eius peracta est. Vnde dici- 1.Cor.2. tur primæ ad Corin. 2. Si cognouissent, nunquam dominum glo riæ crucifixissent. Item hoc diminuisset meritum fidei, & etiã per hoc uenisset in dubium ueritas humanitatis eius.

Secunda concl. Non solum iudæis, sed etiam Gentilibus erat manifestanda Christi natiuitas, patet satis ex notabili. Con.2.

Tertia concl. Conuenienti ordine manifestata est Christi natiuitas: primo Pastoribus: secũdo Magis: tertio Iustis: probat Beat. Tho. quia per pastores signantur Apostoli, & alii, qui crediderũt ex iudæis, quibus primo manifestata est fides Christi, inter quos non fuerunt multi potentes nec multi nobiles: vt dicitur. i. ad Corinth. 2. Secundo autem fides Christi peruenit ad plenitudinẽ gentium, quæ prę figurata est p Magos. Tertio peruenit ad plenitudinẽ iudęorum, quæ præfigurata est per iudęos. Vnde etiam in templo iudæorum est eis Christus manifestatus. Con.3. 1.Cor.2.

1 Ad primum ar. dicendũ, ꝙ ex manifestatione natiuitatis Christi, subsecuta est turbatio nõ causaliter, & directe, sed occasionaliter tñ occasione quidẽ nõ data, sed accepta: in quo tñ pręfigurabatur iudiciaria Christi potestas, & deletio regni diaboli.

2 Ad secundum arg. dicendũ ꝙ primo annunciata est natiuitas Christi per Christũ, & Apostolos iudæis, & postea Gentilibus: ideo conuenienter primo perueniunt ad Christum pastores, qui erant primitiæ iudęorum.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ conuenienter Gentiles in iustitia Dei pręueniunt iudæos: & iõ in figuram huius Symeon, q expectabat cõsolationẽ Israel vltimo Christum natum cognouit.

4 Ad quartum argumen. dicendum

dum, quòd licet plenitudo gentium prius intrauerit, tamen primitiæ Iudæorum præuenerunt in fide plenitudinem gentium.

Vtrum conueniens fuerit Magos uenisse ad Christum.

D.Tho.3.p.q.36.ar.7.& 8.

TErtio quæritur. Vtrum cõueniens fuerit Magos venisse ad Christum adorandum.

1 Ar.ꝙ non, quia Magi non erãt de regno Iudęorũ, sed ex visione stelle cognouerunt natũ esse regem Iudęorum. igitur.

Esa. 60. Cõtra. Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Notandum, vt dicit Tho. ꝙ in istis Magis apparuit, sicut in quodam pręsagio, fides, & deuotio gentium venientiũ a remotis ad Christũ. Sicut ergo fides gentiũ est absque errore per inspirationem spiritussancti. ita etiam credendum est Magos diuinitus inspiratos sapiẽter Christo reuerentiam exhibuisse. Nõ enim eum adorassent, nec numera obtulissent, nisi cum cælestẽ esse regem credidissent, cum nihil regalis excellentiæ in eo viderent extrinsecus.

3. p. q. 36. ar. 7.

Con 1. Hoc præmisso, ponenda est talis conclu. Conuenienter uenerunt Magi ad Christum adorandum, patet ex dictis.

1 Ad argu. dicendum, quòd non solum eum cognouerunt esse regem Iudæorum præcise, sed talẽ esse cognouerunt, in quo adorãdo salutem, quæ secundum Deũ est se consecuturos minime dubitarent, vt dicit Augu. in sermone de Epiphania.

Vtrum Christus conuenienter fuerit baptizatus.

D.Tho.3.p.q.39.ar.1.& 2.

CIrca secundum, vbi dicendũ est, quomodo Christus uoluit aliis se conformare. Primo quæritur. Vtrum Christus conuenienter fuerit circuncisus, & in templo oblatus.

Primo ar. ꝙ non debuerit circuncidi, quia ueniente ueritate, cessat figura, sed circuncisio fuit præcepta Abrahæ in signum fœderis, quod erat de Christo nasciturо, vt patet Gen. xvij. hoc autem fœdus in Christi natiuitate completum est. igitur. 1 Genes. 17.

Secundo arguitur. Circuncisio erat in remediũ originalis peccati, sed Christus non contraxit originale peccatum. igitur. 2

Tertio arguit. quòd nõ debuerit offerri in tẽplo. Dicit. n. Exodi. xiij. Sãctifica mihi omne primogenitũ, quod aperuit vuluã: sed Christus exiuit de clauso uirginis vtero: ergo. 3 Exo. 13.

Cõtra est auctoritas Ecclesię. Primo notandũ, ꝙ ẽm sanctum Thomã, ꝙ sicut Christus ꝓpria volũtate mortẽ nostrã suscepit, quæ est effectus peccati, ut nos a morte liberaret, & spiritualiter nos faceret mori peccato, ita ẽt circũsionẽ, quę est remediũ originalis peccati, ad hoc suscepit, vt aboleret originale peccatum, & nos a legis iugo liberaret, & in nobis circuncisionem spiritualem efficeret, vt scilicet suscipiendo figuram impleret veritatem. Secundo notandum secundum eundem Thomam, ꝙ sicut filius Dei, non propter se factus Luc. 2. 3. p. q. 37. ar. 1.

est

est homo, & circuncisus in carne, sed vt nos per gratiam faceret filios Dei, & doceret spiritualiter circũcidi, sic etiam propter nos præsentatus est in templo, vt discam' nosipsos Deo præsentare, ꝙ vtique post circuncisionem eius factum est, vt ostendat neminem, nisi circuncisum a vitiis dignum esse diuinis conspectibus, voluit enim legales hostias per se offerri, qui erat vera hostia, vt figura coniungeretur veritati. Tertio notandum, quòd sicut satis sequitur ex prædictis, Christus circuncidi, & offerri uoluit, non ex præcepti necessitate, sed ex sua humilitate, vt obedientiæ virtutem nobis suo commendaret exemplo.

Con. 1. His præmissis, ponendæ sunt tres cõclusiones. Prima est. Conueniens fuit Christum circuncidi, probat beatus Thom. quia per hoc ostendit veritatẽ carnis humanæ cõtra Manicheũ, qui dixit eum habuisse corpus fantasticũ, & cõtra Apollinarẽ, q dixit corpus Christi diuinitati esse consubstantiale, & contra Valentinum, qui dicit Christum corpus de cœlo attulisse. Item per hoc approbauit circuncisionem, & probauit se esse de genere Abrahæ, & a Iudæis excusationem abstulit, si eum nõ reciperent dum esset incircuncisus.

Con. 2. Secunda conclus. Conuenienter fuit Christus in templo oblatus cum legalibus hostiis, patet ex secundo notabili.

Con. 3. Tertia conclusio. Cum Christus impleuit legem oblationis cõueniens fuit matrem eius implere legem purgationis, probat beatus Thomas, quia sicut plenitudo gratiæ a Christo deriuatur in matrem, ita decuit, vt mater humilitati filij conformaretur. Humilibus enim dat gratiam, vt dicit Iacob. iiij. Iac. 4.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ circuncisio signabat spoliationẽ vetustæ generationis, a qua liberandi eramus per passionẽ Christi: ideo ueritas huius figuræ nõ fuit plenæ impleta in natiuitate Christi, sed in eius passione antequam circuncisio habuit suum cursum, & virtutem: & ideo decuit Christum ante suam passionem, tanquam filium Abrahæ circuncidi. 1

Ad secundum arg. patet solutio ex primo notabili. 2

Ad tertium arg. patet solutio ex tertio notabili. 3

Vtrum Christus conuenienter fuerit circuncisus.

D. Tho. 3 p. q. 37. ar. 1.

QVAESTIO II.

SEcundo quęrit. Vtrũ Christus cõueniẽter fuerit baptizatus baptismo Ioannis in Iordane.

Primo arguitur, ꝙ non debuerit Christus baptizari, quia Christus circũcisionẽ suscepit, vt impleret legem: ed baptismus non pertinebat ad legem. igitur. 1

Secundo arguitur, Baptismus Ioannis fuit baptismus pœnitẽtię, sed pœnitentia Christo non conuenit. igitur. 2

Tertio arguitur. Veritas debet respondere figuræ: sed baptismi figura præcessit in transitu maris rubri, ubi submersi sunt Aegyptij, sicut peccata delentur in baptismo, ergo magis docuit Christũ baptizari 3

ri in mari, quàm in Iordane.

Mat. 3. Contra est, quod habet Math. iij. Primo notandum, ꝙ baptismus Ioannis dicitur hic ille baptismus, in quo Ioannes prefigurabat baptismum Christi baptizabat enim in nomine Christi Act. 19. venturi: vt patet Actuũ.xix. Dicitur autē iste baptismus, ꝓprie baptismus Ioannis triplici ratione ꝟm Tho.in iiij. Prima est, quia Ioannes aliqualiter fuit illius baptismi institutor, licet nõ principaliter: sed a Deo, qui familiari reuelatione misit Ioannem ad baptizandũ. Secunda est, quia in illo baptismo nihil efficiebatur, quod Ioãnes nõ faceret, quia solum erat ablutio exterior. Vnde Ioannes fuit illius baptismi administrator plenarius. Tertia est, quod soli Ioanni datum est huius baptismi ministerium.

Secundo notandum, quòd sicut dicit beatus Bonauent. Baptis- 4.dist.2. q. 1. mus Ioannis inquantum significabat baptismum Christi potest quodam modo dici sacramentum. Inquantum autem erat institutum ad assuefaciendum ad baptismum Christi non erat sacramentum: sed sacramentale, sicut torneamentum, in quo milites assuescunt ad bellandũ, nõ est bellum. Inquãtum vero institutum erat ad nunciationē Christi, quia sic baptizando, denunciabat Christi aduentum, fuit initium noue legis. Patet itaque quòd aliqualiter, scilicet figuratiuè potest dici sacramentum noue legis, non tamen, quia conferret gratiam, sed quia erat præparatiuum ad baptismum Christi, in quo confertur gratia. Vnde baptizati baptismo Ioannis, erant etiam baptizandi baptis- 4.d.2.q. 2. mo Christi. Quod probat Scotus. Tum propter præceptum generale, quo omnes obligãtur ad baptismum Christi. Tum, quia medicina præparatiua suscepta oportet recipere medicinam curatiuam, & inducta dispositione adhuc restat formam principalem induci. Et si arguatur in receptione sacramētorũ, quod datur, nõ est iterãdũ; sed si aliquid omittatur, caute est supplēdum. extra de clerico per saltum promoto.c.Pro cle. Et de sacramentis non iterandis.cap.j. Sed in baptismo Ioannis, dabatur ablutio exterior; ergo si defuit interior illa fuit supplēda. Respõdet Scotus, ꝙ illa maior est intelligēda quãdo aliquid sacramēti confertur. In baptismo aũt Ioannis, nihil sacramenti baptismi Christi conferebatur, illa ergo maxima ubi omissum est aliqd caute, supplēdũ est: est exponēda de diuersis sacramentis ordinatis, cuiusmodi sunt, ordinatio in diaconatum, subdiaconatum, & huiusmodi, & etiam in sacramento vere vno, cuius vna pars potest esse sine alia, puta in eucharistia. Non est ergo tenendus Magister 4. sen.d. 2. sententiarum, vbi dicit, quòd qui spem posuerunt in baptismo Ioannis, & patrem, & filium, & spiritum sanctum credebant, nõ erant rebaptizandi. Tertio notãdum, secundum Thomam, quòd 3. p. q. 39. art. 1. 2. hæc fuit differentia inter baptismum Ioannis, & baptismũ Christi. Quia primus erat solum figuralis: secundus erat aliqualiter realis, inquantum inducebat homines ad abstinendum a peccatis. Tertius autem habet efficaciam

etiam mundandi a peccatis, & cō ferendi gratiam. Christus autem cum esset, ipsa ueritas, non competebat ei, id quod in sola figura gerebatur: & cū esset sine peccato, nō indigebat percipere remissionē peccatorū, ideo nō decuit eum baptizari baptismate Iudęorum, nec etiam baptismate suo.

Con. 1. His pręmissis, ponenda est talis concl. Conueniēter Christus baptizatus est baptismo Ioannis in Iordane. Prima pars probatur, qa vt dicit Augustinus in sermone de Epiphania. Voluit Christus facere, quod omnibus faciēdum imperauit. Et hoc est, ꝙ ipse dicit. Sic decet nos implere omnē iustitiā, ergo decuit Christū baptizari. Secūda pars patet, scilicet, ꝙ baptismo Ioannis, qa dicit Beda, ꝙ baptizatus est baptismo Ioannis, ne baptismū Ioānis reprobaret. Item baptismus Ioannis ad hoc fiebat, vt inducerentur omnes ad baptismū Christi. Vt ergo esset efficacior inductio, voluit Christus baptizari baptismo Ioannis. Tertia pars, videlicet, quòd in Iordane, sic probatur, quia per Iordanē intrauerunt filij Israel in terram promissionis. Baptismus autē Christi introducit in regnum Dei, quod per terram promissionis signatur. igitur. Ad hoc etiam est, quòd Helyas diuisit aquas Iordanis, quando erat in cursu igneo rapiendus in cœlum: ut habetur quarti Regum. ij.

4. Re. 2.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ Christus non solum debuit implere ea quæ sunt ueteris legis, sed etiam inchoare ea, quæ sunt nouæ legis.

2 Ad secundum arg. dicendum, quòd Christus sic baptizatus est non propter indigentiam sui, sed propter exemplum.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ transitus maris significauit baptismum, quantum ad illum effectum, qui est delere peccata. trāsitus vero Iordanis quantum ad illum effectum, qui est aperire ianuam regni cœlestis. iste autem est effectus principalior, & per solum Christum impletus, in cuius etiam mysterium Christo baptizato apertum est cœlum, ut habetur Lucæ. iij. & Mathæi. iij. ubi dicit Hieronymus. Cœli aperti sunt Christo baptizato, non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis, sicut etiam Ezechiel in principio sui voluminis, cœlos apertos esse commemorat. 3

Luc. 3. Mat. 3.

Utrum Christus debuerit inter homines conuersari.

D. Tho. 3. p. q. 40. ar. 1.

Tertio queritur. Vtrum Christus debuerit inter homines conuersari, pauperem vitam ducendo, & secundum legem viuendo.

Primo arguitur, quòd nō, quia Christus debuit perfectissimam vitam ducere, cuiusmodi est contemplatiua, sed vitæ contemplatiuę maxime competit solitudo, iuxta illud. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius: ergo Christus debuit solitariam vitam ducere, & non inter homines conuersari. 1

Secūdo arg. Christus maxime nos inuitauit ad exēplū humilitatis: sed humilitas maxime cōmendatur in diuitibus: ergo videtur, 2

detur, quòd conuenientius fuisset Christum habuisse diuitias, quàm pauperem vitam ducere.

3 Tertio ar. Lex præcipiebat, vt nihil operis fieret in sabbato, Christus autem curauit hominem in sabbato, & ei mandauit, vt tolleret lectum suum: ergo videtur, ꝙ non fecerit secundum legem conuersatus.

Bar. 3. Contra. Baruch. iij. dicitur. Post hæc in terris visus est, & cũ

Mat. 8. hominibus conuersatus est. Et

Mat. 5. Math. viij. dicitur. Filius hominis non habet vbi reclinet caput suum. Et Math. v. Non veni soluere legẽ, sed adimplere. Quod exponens Chrisost. dicit, legem impleuit: primo quidem nihil transgrediendo legalium. Secundo iustificando per fidem, quod lex per litteram facere non valebat. Notandum quòd Christus sit debuit cum hominibus conuersari, vt veritatem suæ humanitatis manifestaret, quod fieri nõ poterat nisi cum hominibus conuersando, & se eis conformãdo. Debuit etiam suam diuinitatem manifestare, quod & fecit prędicando, & miracula faciẽdo.

Con. 1. Hoc præmisso, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Magis decuit Christum inter homines conuersari, q̃ solitariam vitã ducere. Probat bea. Thom. quia conuersatio Christi, conueniens esse debuit fini incarnationis: incarnatus est autem filius Dei, & ad hoc venit in mundum, vt testimonium perhiberet veritati,

Ioh. 19. vt habetur Ioh. xix. ideo debuit in publicum procedere publice prædicando. Item venit, vt pec-

1. Tim. 1. catores saluos facere, vt habetur j. ad Thimot. i. ideo peccatores debuit requirere, & cum eis conuersari. Item venit, vt accessum habeamus per eum ad Deum. Vt dicitur ad Rom. v. ideo familiariter debuit cum hominibus cõuersari, vt omnibus hominibus fiduciam daret ad se accedenti.

Secũda cõcl. Et si Christũ decuerit austerã vitã ducere: tñ decuit eũ in paupertate viuere. Primã partẽ sic probat beatus Thomas. qa cõueniẽtissimũ est, vt q. cũ aliqbus cõuersatur se in conuersatione eis conformet, sed decuit Christũ cõuersari cũ hominibus, ut dictũ est: ergo decuit, vt in cibo & potu cõiter se haberet, vt alij. Secundã partẽ probat ipse beatus Thomas, qa hoc erat cõgruũ prędicationis officio, pp quod venerat, ut diuitias nõ possideret, quia diuitiarũ possessio curis sæcularibus implicat a quibus omnino absoluti esse debẽt, qui prædicationi vacãt. Itẽ, sicut mortẽ corporalẽ assumpsit, vt vitã nobis largiretur spiritualẽ, ita corporalẽ paupertatẽ sustinuit, vt nobis diuitias spirituales daret, vt patet. ii. ad Cor. viij. Con. 2.

Tertia conclusio. Christum decuit conuersari secundum legem. Probat beatus Thomas. Tum vt veterem legem approbaret. Tum ut eam consummaret, ostendens, quòd ad ipsum erat ordinata. Tum ut a Iudęis occasionem calumniandi auferret. Tum etiam, vt homines a seruitute legis liberaret: ut dicitur ad Gal. iiij. Con. 3.

Ad primum argu. dicit beatus Tho. ꝙ licet vita contemplatiua simpliciter sit melior, quàm actiua, quæ occupatur circa corporales actus: tñ vita actiua, quæ est circa 1 Gal. 4.

circa actus spirituales: puta prædicationis, & doctrinæ, pfectior est, q̃ illa, quæ solũmodo contẽplatur: talis. n. uita non præsupponit abundantiã contẽplationis.

2 Ad secundũ arg. dicendum, ꝙ licet in eo, q ex necessitate pauper est humilitas non multum cõmendetur, bene tñ in eo q ex necessitate pauper, est humilitas non multum cõmendatur, bene tñ in eo qui uoluntarie pauper est. Ipsa. n. paupertas est maxime humilitatis indicium.

3 Ad tertium arg. dicendũ, ꝙ in lege, non erat in die sabbati interdictum opus diuinum, sed humanum: facere autẽ miraculum, est opus diuinum: non erant ẽt interdicta opera, quę erant de necessitate salutis corporalis: ut patet Luc. 13. & 14. Non erant. n. prohibita opera, quę pertinet ad cultũ Dei, ꝙ aũt Christus paralitico mundauit, vt sabbato lectũ suum portare, ad cultũ Dei ptinebat, & ad laudẽ uirtutis diuinæ. *Luc. 13. & 14.*

Vtrum Christus debuerit solis Iudæis prædicare.

D. Tho. 3. p. q. 42. ar. 1.

CIrca tertium superius propositum in hac secunda parte huius tractatus, videndum est, quõo Christus nobiscum peregrinando nos informauit. Vbi primo quæritur. Vtrum Christus debuerit solis Iudęis prędicare, & sine eorum scandalo.

Primo argui. ꝙ non solum Iudæis, quia dicitur Esai. 49. Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terrę. *Esa. 49.*

Secundo argu. Christus venit ad hoc, vt nobis esset exemplum vitæ, sed sine offensione debemus esse ad omnes: vt habetur. j. ad Cor. ij. ergo debuit Christus pdicare sine offensione iudęorũ. 2 *1. Cor. 2.*

Tertio arg. Dicit Apost. Seniorem non increpaueris, sed obsecra ut patrẽ. Sed principes iudæorum erant illius populi seniores: ergo vr̃, ꝙ non fuerint duris increpationibus arguendi. 3 *1. Ti. 5.*

Contra. Dicit dñs. Non sũ missus nisi ad oues, quę perierũt domus Israel. Et Esa. 8. Fuit prophetatum, ꝙ esset in lapidem offensionis, & ad petram scandali domibus Israel. Notandũ ꝙ a principio, sicut dicit B. Thomas. Nõ decuit Christũ indifferenter prędicare gentibus, & suam doctrinam cõicare, sed tantummodo Iudæis tanquã primogenito populo, cui principaliter facta fuerat promissio de Christo: nõ debuit tñ oĩno gentiles repellere, ne spes salutis eis pcluderetur. *Mat. 15.* *3. p. q. 42*

Hoc præmisso, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Cõueniens fuit prędicationẽ doctrinæ Christi tam per ipsum, q̃ per Apostolos a principio fieri solis Iudęis. Probat B. Thom. Tum vt ostenderet per aduentum suum impleri promissiones antiquitus factas Iudæis, non aũt gentibus, Tum qm̃ Iudęi propinquiores erant Deo per fidem, & cultum vnius Dei. Tum vt auferret Iudæis materiam calumniandi. *Con. 1.* *3. p. q. 4. ar. 2.*

Secunda concl. Non obstante offensione iudæorum, Christus publice veritatem prædicare debuit probat Thomas, quia salus multitudinis præferenda est paci singularium hominum: sed *Con. 2.*

Scribæ, & Pharisæi, & Principes Iudæorum, sua malitia plurimum impediebant salutem populi repudiando, uidelicet doctrinam Christi, & suis prauis moribus vitam populi corrumpendo: igitur.

Con.3. Tertia concl. Non decuit Christum doctrinam suam scripto tradere: probat Beatus Tho. quia excellentiori doctori debetur excellentior modus doctrinæ; sed Christus est excellētissimus doctor, ergo docuit vt doctrinā suā auditorū cordibus imprimeret, & non scripto traderet: hoc etiā attestatur excellentiç doctrinæ Christi, quæ literis comprehendi non potest.

1 Ad primum ar. dicendū, quòd Christus fuit in salutem gentiū per discipulos, quos ad prædicandum gentibus misit.

2 Ad secundum arg. dicendum, quòd hoc si debet esse sine offensione omnibus, vt nulli det suo, facto vel dicto minus recto; occasionē ruinæ. Si tamen de ueritate scandalum oriatur; magis est sustinendum scandalū, quàm vt veritas relinquatur, ut dicit Gregorius.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd illud verbū Apostoli est intelligendum de illis senioribus, qui non solum ætate, vel auctoritate, sed etiam honestate sunt senes: Si autem auctoritatem senectutis in instrumentum malitiæ vertant publice peccando, sunt acriter arguendi, sicut & Daniel dicit. *Dan.13* Inueterate dierum malorum. &c.

Vtrum Christus fecerit miracula sufficientia ad ostendendam eius diuinitatem.

D. Tho. 3. p. q. 43. ar. 1. & 4.

QVÆSTIO II.

Secundo queritur. Vtrū Christus fecerit miracula sufficientia ad ostēdēdā eius diuinitatē.

Primo ar. ꝙ Chrs non debuerit facere miracula, quia factum Christi debuit concordare verbo ipsius, sed ipse dicit Matt. Generatio mala, & adultera signū quæri. &c. 1 *Mat.12*

Secundo Arg. Christus venit, vt per fidem homines saluaret, sed miracula diminuunt meritū fidei. igitur. 2

Tertio arg. ꝙ illa miracula nō fuerunt sufficientia ad ostendendum diuinitatem eius. quia ex particulari non potest sufficienter ostendi vniuersale, sed quodlibet miraculorum Christi fuit quoddam particulare opus, ergo ex nullo ipsorum potuit sufficiēter manifestari diuinitas Christi, ad quā pertinet vniuersalem virtutem habere de omnibus. 3

Contra. Dicit dominus. Opera quæ dedit mihi pater vt faciā, ipsa testimonium perhibent de me. Notandum, vt dicit bea. Thomas, quòd licet Christus venerit in infirmitate carnis, quod manifestandum erat per passiones, tamen in virtute Dei uenit, quod erat manifestandum per miracula. *Io.5.* *3. p. q. 43 ar. 1. et 4*

Hoc præmisso, ponenda est talis conclusio. Conueniens fuit Christum facere miracula, quæ sufficiētia fuerunt ad manifestādum diuinitatē ipsius. Primam partem *Con.1.*

partem probat B.Tho.in iij.parte.quæst.xliij. quia ea, quæ sunt fidei rationem humanam excedunt, ideo non possunt per rationes humanas probari, ergo oportet, quòd probentur per argumentum diuinę virtutis, faciẽdo videlicet opera, quæ solus Deus facere potest. Secunda pars probatur a beato Thoma, Tum propter ipsam speciem operum, quæ transcendebant omnem potestatem create virtutis. tum propter modum faciendi miracula, quia scilicet non orando, sed imperando miracula faciebat. Tum ex ipsa doctrina, qua se Deum esse dicebat, quæ nisi vera esset, non confirmaret miraculis virtute diuina factis.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd illud verbum Christi. Signum nõ dabitur &c. intelligendum est, vt Chrisostomus dicit, quòd non acciperent tale signum, quale petebant, scilicet de cœlo: non autem, ꝙ nullum signum daturus esset eis.

2 Ad secundum argumentum dicendum, quòd miracula intantum diminuunt meritum fidei, inquantum per hęc ostenditur duricia eorum, qui nolunt credere nisi per miracula: & tamen melius est eis, vt per miracula conuertantur ad fidem, quàm quòd omnino in infidelitate permaneant.

3 Ad tertiũ arg. dicẽdum, quòd quãdo aliquod particulare opus est proprium alicuius agentis: tunc per illud probari potest tota virtus agentis: facere autem miracula virtute propria est solius Dei, ideo hoc sufficienter ostendit Christum esse deum.

Vtrum in transfiguratione Christi fuerit conueniens testes adesse.

D.Th.3.p.q.45.art.1.3.4.

QVÆSTIO. III.

TErtio queritur. Vtrũ in Christi transfiguratione conueniens fuerit testes veteris testamenti induci, & testimoniũ paternę vocis audiri?

Primo arguitur, quòd non fuerit conueniens Christum transfigurari. Vero enim corpori non conuenit in diuersas figuras mutari; sed corpus Christi fuit verum corpus. igitur. 1

Secundo arg. Testes veritatis nõ decet aliqua fictio, sed veritas, sed Moy. & Hely. ibi nõ vere fuerunt, sed imaginarie, vt dicit quædam glosa super illud Lucæ. ix. Erant autem ibi Moyses, & Helyas, igitur. 2 Luc.9.

Tertio arguitur, quia dicitur Iob. xxxiij. Semel loquit Deus, & secũdo ad populum non repetit: sed in baptismo audita fuerat vox patris, videlicet, Hic est filius meus dilectus, ergo non fuit conueniens in trãsfiguratione iterũ illud testimoniũ audiri. 3 Iob.33.

Contra est, quod habetur Luce.ix. & Math. xvij. Notandum sm Thom. ꝙ Hiero. dicit super Math. Nemo putet Christum p hoc, ꝙ trãsfiguratus dicitur pristinam formã, & faciẽ pdidisse, & amisisse corporis veritatẽ, & assũpsisse corpus spirituale, vel aereum, sed trãsfiguratus est per assumptionem splendoris faciei & candoris vestium, quia vero figura circa extremitatem corporis consideratur, & simili- Luc.9. Mat.17 3.p.q.45 ar.1.3.4

ter color, & caritas corporis nō transparentis in superficie attēditur: ideo illa claritatis assumptio, transfiguratio dicitur. Tūc ergo assumpsit dotē claritatis, & ostendit. Alias aūt dotes, quę nō percipiūtur nisi aliquo actu, vel passione: ostēdit enim Christus in seipso per aliqua indicia: puta agilitatem cum super vndas maris ambulauit: subtilitatem quando de clauso virginis vtero exiuit: impassibilitatem vero quando de manibus iudæorū vel lapidare, vel pręcipitare eū volentiū illęsus euasit. Nec tamē propter istas dotes trāsfiguratus dicitur, sed propter solam claritatē, quæ pertinet ad aspectum illius personæ. Secundo notandum, quòd sicut dicit Thomas. Claritas illa fuit claritas gloriæ quantum ad essentiam, non tamen quantum ad modum essendi. Deriuata. n. erat ab animæ claritate, & a diuinitate, vt dicit Damascen. non tamen per modū qualitatis immanentis: sed magis per modū passionis transeuntis, sicut cum aer illuminatur a sole. Vnde splēdor ille miraculosus fuit, quemadmodum hoc ipsum, ꝙ ambulauit super vndas maris: licet in corpore glorificato fulgere corporaliter non sit miraculosum. Tertio notandum, quòd Christus trāsfigurari voluit: vt dicit Thom. vt gloriam suam ostenderet, & ad eam desiderandam omnes inuitaret: per Christum autem inducuntur homines ad gloriam, non solum qui post eū fuerunt: sed etiam qui pręcesserunt: ideo, conueniens fuit, vt de pręcedentibus aliqui testes adessent. s. Moises, & Helias, & etiam de sequentibus. s. Petrus, Iacobus, & Ioannes, vt in ore duorū, vel trium testium staret omne uerbū. Quarto notandum s̄m eundem Thom. ꝙ adoptio filiorum Dei est per quandā cōformitatē imaginis ad filiū Dei naturalē. Hæc autem conformitas fit dupliciter. Primo per gratiam, & secundo per gloriam per baptismum autem consequimur gratiam. In transfiguratione aūt præmōstrata est claritas glorię: ideo tam in baptismo, q̄ in trāsfiguratione conueniens fuit naturalem Christi filiationem patris testimonio manifestari.

His præmissis, ponendę sunt tres concl. Prima est Cōneniens fuit Christum transfigurari probat Beat. Tho. quia quando via est difficilis, & aspera, finis vero iocundus multū neccessaria est pręcognitio finis. Christus autē per passionem asperam peruenit ad gloriā corporis, ad quàm etiam perducitur eos, qui vestigia suæ passionis sequuntur, iuxta illud Act. xiiij. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorū, ergo conueniens fuit, vt discipulis claritatem sui corporis ostēderet, quod est ipsum tranafigurari. Con. Act. 14.

Secunda concl. Conuenienter inducti sunt testes trāsfigurationis tam de veteri testamento, q̄ de nouo, patet ex tertio notabili. Con. 2.

Tertia concl. In transfiguratione conuenienter auditum est testimonium paternę vocis, patet ex quarto notabili. Con. 3.

1 Ad primum arg. patet respon sio ex primo notabili.

2 Ad secundū ar. dicēdum, ꝙ illa glosa dicitur esse sumpta, vt dicit

cit Tho.ex libro, qui intitulatur de mirabilibus sacræ scripturæ, qui non est auctenticus, quę falsę ascribitur Aug. & illi glosę nō est standū, vt ponit Hiero. super Matth. Dicit.n. Hiero. sup Matt. Considerādum est, ꝙ Scribis, & pharisæis de cœlo signa poscenti bus dare noluit. Hic uero, vt apostolorum augeat fidē dat signū de cœlo Helia inde descendente quo conscēderat, & Moyse ab inferis resurgente, quod non sic est intelligendum, ꝙ anima Moy si suum corpus resumpserit, vt dic. Tho. sed ꝙ anima eius apparuit per aliquod corpus assumptum. Helyas aūt apparuit in proprio corpore, nō quidem de cœlo empireo allatus, sed de aliquo eminenti loco in quo fuerat in curru igneo raptus. Apparuerunt itaque isti duo prophetæ tanquā principaliores inter prophetas, vt dicit Chryso. Et similiter Petrus, Iacobus, & Ioannes tanquā potiores inter apostolos. Petrus vero pp excellentiam feruoris. Ioannes propter priuilegiū amoris, quo a Christo diligebatur. Iacobus vero propter prærogatiuā martyrii, quia primus inter apostolos passus est.

3 Ad tertium arg dicendum, ꝙ verbum illud referendum est ad ęternam Dei locutionem. Loquēdo vero de corporali locutione conuenienter, idem bis prolatū est, non tamen propter nos, sed ad ostendendum diuersum modum, quo homines participare possunt similitudinem filiationis ęternę. Et quia Christus venerat gratiā actualiter dare, gloriam vero verbo promittere, iō conuenienter in uoce paterna, quæ audita est in transfiguratione additum est, illud ipsum audire, non autem in baptismo.

Vtrum Christus in omni oratione sua fuerit exauditus.

D.Tho.3 p.q.21.ar.4.

QVarto quęritur. Vtrum Christus in omni oratione sua fuerit exauditus.

Primo arg. ꝙ Christus non debuerit orare, quia oratio est ascēsus mentis in Deum, sed mens Christi semper erat sursum Deo vnita. igitur. 1

Secundo argu. ꝙ non semper fuerit exauditus, quia Christus orauit, vt calix trāsiret ab eo, & tamen non transiuit. 2

Tertio arg. Christus orauit ꝓ suis crucifixoribus, & tñ nō oēs saluati fuerunt. igitur. 3

Contra dicit Christus Ioh. 11. Ego aūt sciebam qm̄ semper me audis. Primo notandū, ꝙ secundum Theologos, oratio dr̄ pius mentis affectus in Deum directus, vbi sumitur pietas pro vero cultu Dei, qui ſm Aug. consistit in fide, spe, & charitate. Secundo notandum secundum Bonauen. quòd cum oratio sit petitio procedens ex voluntate, secundum quòd volūtas humana fuit in Christo, secundum triplicem differentiam, sic & oratio. Quædam enim fuit oratio procedens a voluntate rationis, quędam a voluntate carnis, siue ensualitatis. Tertio notandum secundum Bon. ibidem, ꝙ de oratione contingit loqui dupliciter. s. quantū ad materiam, & quantum ad formam. *Ioh. 11.* *3.d.17. q.1.*

mam. Materia autem orationis respicit desiderium petentis, & ideo oratio, qua Christus petebat calicem a se transferri, quantum ad materiã fuit petitio sensualitatis tantum, cuius desideriũ erat ad non moriendũ: quantum vero ad formam petitionis, quæ respicit discretionẽ proponentis, fuit petitio rationis. Fuit ergo illa oratio sensualitatis, vt monentis, sed rationem ut proponentis. Itẽ fuit sensualitatis, ut ꝑ quo, sed rõnis vt à quo. Vnde recte dicitur, ꝙ ibi rõ fuit aduocata sensualitatis. Sed forte quæreret aliquis cum rõ sciret sensualitatem petere, quod erat contrariũ proposito Dei, quare petitionẽ proposuit. Dicit Bona. ꝙ huius fuit ratio triplex. Prima ad manifestationem veritatis naturæ humanæ, quæ naturaliter refugit passionẽ. Secunda ratio ad confirmandã nostrã imbecillitatẽ, vt nõ diffidamus, si passionis pericula exhorreamus. Tertia est, vt ostenderet voluntatẽ nostrã diuinæ voluntati esse per oĩa subiiciendã, qđ oñdit cõditione apposita. Nõ sicut ego volo.

Con. 1. His præmissis ponendę sunt tres conclusiones. Prima est. Dicens fuit Christum orare, probat Bea. Bona. vbisupra quadruplici ratione. Prima propter meritũ, quia orando merebatur nobis. Secunda propter exemplum, vt nos inuitaret ad orationis studium, quo maxime superatur aduersarius. Tertia propter veritatis argumentum, vt se ostenderet verum hominem, & vere a Deo missum. Quarta propter officiũ explendum, quia Christus habebat dignitatem Põtificis, ad quẽ pertinet pro peccatoribus orare, sicut & sacrificium offerre.

Secunda concl. Omnis oratio Christi a uolũtate rationis procedens fuit exaudita, probat Bonau. Tum quia ipsa voluntas per omnia erat conformis diuinę voluntati. Tum quia a Deo petebat tam digne, & sanctæ, ꝙ in omnibus erat exaudiendus pro sua reuerentia. Con. 2.

Tertia conclus. Oratio Christi procedens a voluntate pietatis, aut a voluntate carnis, non fuit exaudita per oĩa, probat Bonau. quia talis uoluntas non conformabatur diuinæ voluntati in volito, sicut superius dictum fuit. Item tali oratione petebat, non ad hoc vt exaudiretur, sed vt nos erudiremur, sicut ex voluntate carnis petiit calicem transferri ad ostensionem naturę assumptæ. Ex uoluntate vero pietatis petiit suis crucifixoribus condonari ad offensionem benignitatis, & misericordiæ. Con. 3.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ licet in Christo non fuerit in nouatio ascensionis per nouã Dei considerationem, fuit tamen ascensus nouus per nouam misericordię implorationem a Deo. 1

Ad secundum & tertium argumentum patet, respõsio ex tertia conclusione. 2.3.

Vtrum Christus sit mediator Dei, & hominum.

D. Tho. 3 p. q. 26. ar. 1. & 2.

QVÆSTIO V.

QVinto quæritur. Vtrũ Christ' sit mediator Dei, & hominũ, secundum ꝙ homo?

Argui-

1 Arguitur, quòd non Christus dicitur mediator ſm ꝙ nos reconciliauit Deo, quod quidē fecit auferendo peccatū, quod non ſeparabat a Deo, ſed auferre peccatum conuenit Christo, no inquantum eſt homo, ſed inquantum eſt Deus. igitur.

De ciuit. Dei li.9. Contra eſt, quod dicit Auguſ. non ob hoc eſt mediator Christus, quia eſt verbum, ſed mediator ſecundum quòd homo.

3. p. q. 27 artic. 1.2. Primo notādum ſm Thomā, quòd mediatoris officiū eſt coniungere eos, inter quos eſt mediator. Vnire aūt homines Deo, perfecte quidem conuenit Christo. iuxta illud. *1. Cor. 5.* Deus erat in Christo, mundnm reconcilians ſibi. Ideo ſolus Christus eſt perfectus Dei, & hominum mediator; nihil tamen prohibet aliquos ſecundum quid dici mediatores inter Deum, & hominem, prout cooperantur ad vnionem hominum cum Deo diſpoſitiue, vel miniſterialiter. Secundo notandum, ꝙ ſicut dicit Thomas, in mediatore ſunt duo conſideranda, videlicet ratio medij, & officium coniungendi. De ratione autem medij eſt, quòd diſtet ab vtroque extremorum. Ad officium autem coniungendi pertinet, ꝙ ea, quę vnius ſunt deferat ad alterum. Christus autē ſecundum quòd Deus, non differt a patre, & ſpiritu ſancto in natura, & poteſtate: nec pater, & ſpiritusſanctus aliquid habēt quod non ſit filij, & ſic non poteſt illud quod eſt Patris, & Spiritusſancti, quaſi quod eſt aliorū ad alios deferri. Vtrunq; autem ſibi conuenit, inquantum eſt homo: ſic.n. diſtat a Deo in natura, & ab hoībus in dignitate gratiæ, & gloriæ. Inquantum etiam homo competit ei coniungere homines Deo pro hominibus ſatiſfaciendo, & interpellando.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Christus eſt mediator Dei, & hominum, ſecundum ꝙ homo, patet ex dictis.

Ad argumētum dicendū. ꝙ licet auctoritatiue cōueniat Christo peccatum auferre, ſecundum ꝙ Deus, tamen ſatisfacere pro peccato humani generis conuenit ei ſecundum quod homo. 1

Finis ſecundæ partis.

SEQVITVR TERTIA PARS.

Icto in prima parte huius tractatus de verbi incarnatione. In ſecunda de incarnati peregrinatione. Nunc restat dicendū in hac tertia parte de peregrinationis conſumatione. Ubi facienda eſt triplex conſideratio. Prima de Chriſti paſſione, Secunda de eius reſurrectione. Et tertia de ipſius Aſcenſione.

Vtrum in anima Chriſti ſecundum ſuperiorem portionem fuerit verus dolor.

Sco.3 d.15.q.j. Th.3.p.q.46.ar.6.7.

Circa primum primo quæritur. Vtrum in anima Christi ſecundum portionem ſuperiorem fuerit verus dolor?

Primo argu. ꝙ non, quia contraria non poſſunt eſſe in eodē: ſed in anima Christi ſm portionem ſuperiorem erat maximum gaudium: ergo nulla triſtitia. 1

2 Secundo ar. Dicit philos. ꝙ delectatio vehemẽs expellit tristitiã, nõ tantũ appositam, sed etiã contingentem. igitur.

8. *Ethic.*

3 Tertio arg. Dicit Hylarius, ꝙ virtus corporis, sine sensu pœnę vim pœnæ in se deseuientis excepit: sed verus dolor non est sine sensu pœnę. igitur.

De Tri. lib. 3.

1 Item dicit Dionysius. Absit, vt ego ita insaniã, vt credã sanctos aliquid pati secundum corporis passiones, sed solum iudicare ipsos sentire credo. ergo multo magis oportet dicere, quòd Christus non sensit passionem, & sic non habuit dolorem.

Esa. 53. Contra, Esa. 53. Vere dolores nostros ipse portauit. Peccauit autẽ Adam secundum portionẽ superiorẽ, ergo ſm illam satisfecit Christus. Item super illud ps. Repleta est malis aĩa mea. Dicit August. nõ vicijs, sed pœnis. Primo notãdum, ꝙ aliqui dixerũt, quòd portio superior doluit, vt natura, quia fundatur in aĩa dolente, non aũt, vt ratio superior, videlicet p cõparationẽ ad obiectum, quod respicit. Sed contra hanc distinctionẽ arguit Sco. q eodem modo posset dici anima intelligere secũdum voluntatẽ, vt natura, non vt voluntas, quia ipsa natura in q̃ qua est voluntas intelligit. Secundo notandum, quòd sicut dicit Aug. dolor carnis tantũmodo offensio est animæ ex carne, & quædam ab eius passione dissensio., sicut animi dolor, qui tristitia nuncupatur, est eius dissensio ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt. Potest autem aliquid esse nolitum quadrupliciter secundum Scot. in 3. distin. 15. Vno modo

De ciuit. Dei lib. 14. c. 7.

per nolle liberum absolutum. Secundo modo, quia est disconueniens naturaliter quemadmodum miseria est disconueniens voluntati ex eo, quòd naturaliter vult beatitudinem, ideo non potest gaudere de miseria, immo tristatur de ea. Tertio, quia illud est disconueniens appetitui sensitiuo, & sibi tristæ, & per consequens etiã voluntati si sibi ostẽdatur per intellectum, & hoc est propter colligantiam voluntatis cum appetitu sensitiuo, sic enim ponitur aliqua delectatio surrepticia præcedere in voluntate omnem actum liberum voluntatis: & sic etiam poni potest in tristitijs respectu obiectorum tristabilium, vt sicut intellectus cooperatur sensui fortiter immutato si nõ circa alia sit distractus. Ita ponet aliquis voluntatem non necessario cooperari sed vniuersaliter compati appetitui sensitiuo patienti, & hoc circa idem obiectum si non impediatur voluntas per non considerationẽ intellectus, vel per aliquod impedimentum. Quarto modo potest esse nolitum cõditionaliter, quando scilicet aliquis nollet aliquid quantum in se esset: tamen in aliquo casu vult. Exemplũ de periclitante, qui nollet pijcere merces si posset effugere periculum. Sic ergo quadrupliciter potest contingere tristitia. Vno modo de simpliciter nolito actualiter, & habitualiter. Secundo modo de habitualiter nolito, & actu conditionaliter, licet tamen absolutã volito contra inclinationem habitualem. Tertio, quia disconueniẽs voluntati, vt natura. Quarto,

to, quia disconueniens appetitui sensitiuo cui coniungitur voluntas non habituata ad oppositum vehementius, quàm sit inclinatio eius ad appetitum sensitiuũ. Tertio notandum secundũ Sco. quòd portio superior dupliciter accipitur. Vno modo stricte, vt respicit æterna. Alio modo large, prout iudicat per intellectum de quibuscunque secundum regulas æternas, & per voluntatẽ refert ad æterna, & hoc secundo modo loquitur Aug. *De Tri. lib.12.* Primo modo nõ potest portio superior voluntatis ordinare tristari, quia talis tristitia sequit ad nolle Deũ in se, vel ad nolle aliqua perfectionem intrinsecam sibi inesse. Secundo modo posse de tribus tristari talis portio. Primo, videlicet de carentia fruitionis, & obiecti æterni. Secundo de peccato suo, vel alterius. Tertio de alijs suo supposito conuenientibus, vel alijs personis dilectis.

Con.1. His præmissis, ponẽdæ sunt tres conclusiones. Prima est. In Christo fuit verus dolor in parte sensitiua probat Sco. quia obiectum approximatum tactui suo, & appetitui sensitiuo erat disconueniens illi sensui, & ille sensus pfecte præceptiuus, quia secundũ proportionem bonæ dispositionis corporis, est dispositio tactus vt habetur. 2. de Anima: corpus autem Christi fuit optime complexionatum. igitur.

Con.2. Secũda cõclusio. In voluntate rõnali Christus tristiciam habuit: probat Sco. duplici via. Prima est, quia dolor excellens in parte sensitiue natus est impedire vsum rõnis, & si maneat rõ in vsu suo naturali: videtur, vt voluntas compatiatur appetitui sensitiuo: in Christo aũt ratio permansit in vsu suo, & volũtas nõ absorpta cum intellectus dolorem illum apprehendit, & voluntati ostenditur voluntas ipsa condoluit, quia naturaliter inclinabatur ad oppositum. Secunda est, quia voluntas necessario colligatur appetitui sensitiuo, & illa colligatio fuit perfectissima in Christo. Intellectus autem apprehendit obiectum illud tristabile: quia non fuit impeditus: ergo in voluntate fuit dolor siue passio tristitiæ.

Tertia conclu. Licet portio superior in Christo non tristaretur de carentia fruitionis, nec de peccato pprio, tristabatur tñ de peccato alieno, & de passionibus sibi, & suis dilectis disconueniẽtibus. *Con.3.* Prima pars patet, quia nũquam caruit fruitione Dei. Secũda patet, quia nullum peccatum habuit. Tertia patet per illud Ambro. super Lucam. Doles domine nõ tua vulnera, sed mea. i. doles de peccatis meis, naturam meam vulnerãtibus nõ de tuis. Quarta pars patet: qa tales passiones erant naturaliter nolite, ac etiam nolitione conditionata siue habituali: & dicitur habitualis in cuius actum volũtas pœna est ex se exire, nisi aliud obstet.

1 Ad primum ar. dicendum, quòd gaudium, & tristitia, non habebant contrarietatem: quia nõ erant respectu eiusdem obiecti.

2 Ad secũdum ar. dicendum, quod illud intelligitur de tristicia, quæ non dat occasionem gaudendi: Christus autem hoc ipso gaudebat in domine quo sentiebat se pati, & dolere pro dño.

Ad

3 Ad tertium arg. dicūt aliqui Hylarium verba illa retractasse. Vñ dicit Bonauen. ꝙ audiuit Guillermum Parisien. epm referentē se illā retractationē legisse. Aliter dici pōt, quòd Hylarius excludit sensum doloris a Christo secundum diuinā naturā: voluit enim excludere errorem Arrij, qui dicebat Christum secūdum se totum passum fuisse.

4 Ad quartū arg. dicēdū, ꝙ Dionysius nō voluit dicere, ꝙ sancti non experirent dolorē in tormētis: sed vult cōmendare cōstātiā mētis, q̄a videlicet nō magis cōmouebant ex experiētiā sensus, q̄ ex sola consideratione mētis.

Vtrum Christus habuerit necessitatem moriendi. &c.

Scot. 3. d. 16. q. 1. Tho. 3. p. q. 14. art. 2. & q. 50. art. 1.

Quæstio secunda.

Secundo quæritur. Vtrū Christus habuerit necessitatē moriendi, & alios defectus naturales nostræ humanitatis.

1 Primo ar. ꝙ nō assumpsit defectus nostros: q̄a sicut summæ iusticiæ repugnat defectus culpæ, sic summæ potētiæ repugnat defectus fragilitatis, & impotentiæ: sed Deum summe iustū non decuit defectū habere culpæ: ergo nec ipsum oīpotētem decuit assumere defectum fragilitatis.

2 Secūdo ar. specialiter, quòd nō habuit necessitatem moriendi: quia dicitur ad Romanos. 8. Corpus mortuum est propter peccatum. i. habuit necessitatem moriendi, sed Christus nullum habuit peccatum: igitur. *Rom. 8.*

3 Tertio ar. Aīa Christi fuit pfectissima forma: ergo perfectissime perficiebat materiam, & per consequens abstulit omnē priuationem ab illa materia, cum hoc possit forma imperfectior, scilicet forma cœli, ita quòd cœlum est naturaliter incorruptibile.

Quarto ar. Io. 10. dicit Christus. Potestatem habeo ponendi animam meam &c. ergo mori erat in libertate suę volūtatis. 4 *Io. 10.*

Cōtra. Ad Hæb. 9. Quemadmodum statutum est hominibus semel mori: sic & Christus semel oblatus est. Glosa eadem necessitate, & iure naturæ. *Heb. 9.*

Item ad Heb 2. Debuit p omnia fratribus assimilari. Primò notādū ſm Richar. ꝙ defectuū naturæ humanæ quidā sunt culpabiles, & quidā pœnales. Pœnales autem sunt in multiplici differentia: quidam sunt ex peccato personæ in qua sunt consequentes: quidam autem ad peccatum disponentes: & quidam perfectioni gratiæ repugnantes, & omnes isti non sunt purè pœnales. Alij autem sunt purè pœnales: & isti iterum sunt duplices: quidam sunt personales, qui videlicet respiciunt aliquas personas specialiter. Alij autem sunt naturales, & cōes totā videlicet naturā humanā respiciētes. *Heb. 2.* *3. sent. d. 15. q. 1*

Secundo notan. ſm Sco. ꝙ verbū cōparari pōt ad naturā assumendā tripliciter. Primo mō cōparādo verbū ad naturam gloriosam assumēdā: q̄a potuit accepisse naturā simpliciter gloriosam & sic nullo modo habuisset causam corruptionis. Secundo ad naturam innocentem assumendam cum iustitia originali: & sic adhuc *3. d. 16. q. 1.*

huc non fuisset hic aliqua causa mortis. Tertio modo ad naturam gloriosam, sic ꝙ gloria non redundaret in corpus, & facto isto miraculo, sequebatur causa necessitatis, dissolutionis illius corporis: licet autem hoc fuerit speciale miraculum, quod gloria animæ non redundaret in corpus: tamen facto illo miraculo habuit illud corpus necessitatẽ moriendi, vt dicit Aug.

Con. 1. *Libr. de Baptismo paruulorũ.* His præmissis ponendæ sunt tres cõclusiones. Prima est. Christus non assumpsit defectus culpabiles, nec pœnales, culpam consequentes ex peccato personę, in qua sunt, aut ad culpam disponentes, aut perfectioni gratię repugnantes. Sed assumpsit defectus pœnales non quidem personales, sed naturales. Primũ patet, quia hoc non decuit propter summã rectitudinem, quæ est in Christo. Secundum patet, quia tales defectus assumere nec ipsum decebat, nec ad opus nostræ redemptionis expediebat. Vnde non assumpsit difficultatem ad bonum, nec pronitatem ad malum, nec ignorantiæ defectum. Tertium probatur, quia Christus venerat naturam humanam redimere sine personarum distinctione.

Con. 2. Secunda concl. In Christo fuit necessitas moriendi: probat Scotus, quia corpus Christi sibi dimissum per priuationẽ redundãtiæ gloriæ fuit animale, ergo in eo fuit corruptio, & restauratio per sumptionẽ alimenti, sed nõ potuit fieri restauratio: ita perfecta, vt corpus semper maneret, nisi aduenisset aliud: cum enim virtus nutritiua Christi sic sibi derelicta tandem fuisset debilitata, non potuisset amplius separare: impuritas etiam alimenti extrinseci causam dedisset mortis naturalis.

Con. 3. Tertia cõclusio. Nõ fuit in potestate animæ Christi non mori ex uiolẽtia passionis: probat Scotus, quia ex prima institutione naturæ aliqua actiua nata sunt dominari aliqbus passiuis. Tunc sic arguit. Omne corpus alterabile, & corruptibile ꝑ approximationẽ actiui dominãtis, põt corrũpi. Corpus Christi fuit tale a primo instanti vnionis vsque ad mortẽ, ergo per actiuum approximatum, potuit in corpus illud induci dispositio, incõpossibilis animationi passiuę. Si aũt arguatur, quia videtur sequi ex hoc, ꝙ mors Christi non fuit voluntaria, nec per consequens meritoria. Respondet Scotus, ꝙ voluntas mereri potest circa obiectũ, quod non est in potestate sua: immo quod est impossibile aliter se habere, puta amando Deum amore amicitiæ, volendo sibi bonũ: puta volẽdo ipsum esse iustũ sapientẽ & huiusmodi: & tñ velit nolit, Deus est iustus, & sapiẽs, ergo mereri potuit volũtas Christi de passione & morte, acceptando ipsam, quamuis in eius potestate nõ fuerit ipsam impedire. Prӕterea dicẽdũ, quod licet passio & mors Christi fuerit violenta animæ Christi, vt naturaliter inclinatur ad perficiẽdum corpus, & hoc sumendo uiolentum, vt opponitur naturali: non tamen fuit violenta, vt violentum opponitur volũtario, vt voluntarium dicitur a voluntate acceptante.

Ad

1 Ad primũ ar. dicẽdũ, ꝙ nõ est pĩno simile de ĩfirmitate, & culpa si cõparent ad naturã assumptã. Infirmitas .n. põt esse materia exercendæ virtutis: culpa vero omnino aduersatur iustitiæ. Ideo nullo modo decebat Christũ culpã assumere: sed infirmitatẽ naturæ humanæ assumpsit. Istę tñ infirmitates, siue defect⁹ naturales, nõ fuerũt in eo ex necessitate cõtracti, vt dicit Bona. sed voluntariè assumpti, ex dispẽsatione ipsius assumẽtis, concurrente simul acceptatione illius animę rationalis, quæ in primo instãti habuit vsum cognitionis & sibi placuit vniri tali corpori, in salutem generis humani.

2 Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ corpus mortuum est propter peccatum demeritoriè, & ex hoc sequitur, quòd in Christo nõ erat causa demeritoria mortis: sed erat causa naturalis.

3 Ad tertiũ arg. dicẽdũ, ſm Sco. ꝙ si cœlũ sit incorruptibile dicetur, ꝙ vel est forma simplex, vel ꝙ si habeat materiã, illa est alterius rationis ab ista materia, & de se est tantum in potentia ad formam, quam habet.

4 Ad quartũ arg. dicit Sco. quòd ly ego, in supposito, & apposito, stat pro eadem persona, sed non secundum eandem naturã, quia ego scilicet suppositum verbi, secũdum naturam diuinam pono, animam meam a meipso, secundum naturam humanam, quia animã separauit a corpore, non a verbo: ita, quòd ponere, vel separare effectiuè attribuitur verbo, sed terminatiuè, vt a quo separetur anima. s. a corpore, sibi conuenit rõne humanæ naturę.

Vtrum Christi passione fuerit deletum peccatum.

D. Tho. 3. p. q. 49. ar. 1.

QVEASTIO III.

Tertio quęritur. Vtrum Christi passione deletũ fuerit decretum chirographi.

Primo arg. ꝙ nõ, nullũ finitũ põt infinitũ delere, sed meritum Christi fuit finitũ: culpæ vero decreti chirographi infinitæ. Ille enim in quem commissæ fuerũt est infinit⁹, scilicet Deus: igitur. 1

Secundo ar. Omne præmium excedit meritum: sed deletio cõtentorum in decreto chrirographi non excedit meritum passionis Christi illud enim meritum quandam infinitatẽ habebat, ex infinitate suppositi merentis. 2

Tertio ar. Si merito passionis Christi deletũ esset decretũ chirographi, aut hoc fuit, quo ad sufficientiam, vel quo ad efficaciã. Nõ primum, quia passio illa fuit actus transiens. Potest aũt mundus perpetuari in infinitum: finitum autem non videtur sufficiẽs pro infinito. Nec secũdum, quia multi damnantur. 3

Contra. Ad Colosen. Donans nobis delicta, & delens, quod aduersum nos erat chirographũ decreti. Notandum, ꝙ chirographũ dicitur a chiros, quod est manus & graphos scriptura, secundum Tho. in expositione literali. Vnde chirographum propriè dicitur littera debitoris manu propria scripta, & data creditori. In proposito autem dicitur secundum triplicem respectum. Comparando enim ad Deum dicitur chirographum decreti, vel decretum Col. 2. 2. d. 19.

cretum chirographi, quis ista obligatio ex diuina sententia facta est tanquàm ex decreto. Comparando autem ad peccatum dicitur chirographum delicti, siue culpæ, quia propter culpam hæc obligatio facta est. Comparando vero ad punitionem dicitur chirographum pœnarum, quia ex eo ad pœnam obligamur.

Con. 1. Hoc præmisso ponẽda est talis cõclusio. Christi passione deletum est chirographũ decreti. patet, quia Augu. dicit. Fuso sanguine, siue culpa omnium culparum chirographa deleta sunt. Itẽ virtute illius chirographi, ante Christi mortem erant patres in limbo detenti: & tamen modo non sunt: igitur. Sed forte quæris, quis habebat illud chirographum. Dicit Bonau. quod Deus habebat, vt iudex, homo vt reus, diabolus vt accusator. Dicitur enim chirographum memoriale: ergo peccatum manet quantum ad reatum.

1 Ad primũ ar. dicendũ, ꝙ licet finitum ex parte sui non habeat, ꝙ possit delere infinitum: tamẽ potest pro infinitis a Deo acceptari. Et cum dicitur ꝙ culpa est infinita, quia est in Deum, dicendum, ꝙ etiam illo modo Christi passio est infinita, quia videlicet propter Deum tolerata.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ maior est vera de merito proprio, & principali: non autem de merito, quo quis pro alio meretur. Et cum dicitur in minori, ꝙ meritum Christi, quandã habet infinitatẽ falsum est, nisi intelligatur de extrinseca infinitate.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ per passionem Christi deletum est chirographum, quo ad sufficientiam ex parte Dei acceptantis, qui potuit hanc passionem acceptare pro infinitis: licet non ex parte passionis, quo ad efficaciam vero deletum est quantum ad illos pro quibus illa passio efficaciter est oblata, scilicet pro electis.

Vtrum necessarium fuerit per passionem Christi reparari.

Scot. 3. d. 20. q. 1. Tho. 3. p. q. 1. ar. 2. Dur. 3. d. 20. q. 1.

QVÆSTIO IIII.

QVarto queritur. Vtrum necessarium fuerit per Christi passionem humanũ genus satisfactione reparari?

Ar. ꝙ non, quia actus est laudabilior passione, quia laus consistit in actu, ergo etiam conuenientius fuisset hominem reparari, per aliquem actum Christi, quàm per passionem. 1

Contra. Ad Heb. dicitur. Decebat autorem salutis eorum per passionem consummari. Dicit glosa. Nisi Christus moreretur, homo non redimeretur. Primo notãdum, quòd Ansel. quattuor videtur ostẽdere. Primum, quòd necessarium fuit hominem redimi, alias frustra factus fuisset: hoc supposito, ꝙ lapsus fuisset p peccatum. Secundum est, quòd non potuit redimi, sine satisfactione. Iniustus est enim, qui nõ reddit Deo, quod debet. Tertiũ est, quòd facienda erat satisfactio a Deo homine, quia non potuit fieri satisfactio, nisi redderetur Deo, aliquid maius omni creatura facta, & possibili fieri, quia videlicet, pro omni eo, quod

Heb. 2.

Li. Cur Deus homo.

quod est citra Deum, vel esse potest; non debuit homo peccasse. Quartũ est, ꝙ oportuit Christũ satisfacere per mortẽ, licet non esset debitor mortis, qa oportebat satisfactorem aliquid habere mai⁹ omni eo, quod est sub Deo, quod sponte, & nõ ex debito offerret: sed nihil difficilius, aut maius potest homo spõte pati, q̃ mortẽ: igit Christus homo, qui maior erat omnibus, sub Deo ꝑ mortẽ, quã nõ debuit pati, satisfacere voluit. Secũdo notãdũ, ꝙ secundũ Sco. Omnia huiusmodi quę sunt facta a Christo, circa redemptionẽ nostrã, nõ fuerũt necessaria, nisi ꝑsupposita ordinatione diuina. Et ideo si volumus saluari dicta Anselm. oportet dicere, ꝙ rationes suæ procedunt salua ordinatione diuina, quę sic ordinauit hominẽ redimi: sed tñ simpliciter loquẽdo, totũ fuit cõtingens, & antecedens, & consequẽs. Tertio notãdũ, ꝙ ex dictis Tho. põt elici necessariũ posse, tripliciter accipi. Primo modo dicitur necessariũ necessitate coactionis: & si amplietur nomen coactionis se extendit etiam ad violentum. Secundo modo dicitur necessariũ absolutè, pro eo, quòd impossibile est aliter se habere. Tertio dicitur necessarium ex suppositione, & si quidem sit ad sequens, dicitur necessitas finis, & si ad præcedens, dicitur necessitas consequentiæ.

3.d. 21. q. 1.

3.di.20.

Con. 1.

His premissis ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Licet hominẽ reparari necessariũ fuerit necessitate suppositionis: non tñ necessitate absoluta. Prima pars patet, quia hoc erat a Deo præordinatum. Præordinatio autem Dei est infallibilis. Secunda pars patet, quia illud præordinari non fuit necessariũ: sed contingens.

Con. 2.

Secũda concl. Licet pura creatura de se non habeat, vnde satisfaciat: potest tñ eius satisfactio a Deo acceptari, prima pars patet, qa nullus põt satisfacere de peccato, nisi dono gratiæ, quam ex nobis non habemus, sed ex Deo. Item nullus potest satisfacere, nisi de inimico fiat amicus, vel ad minus non inimicus, sed hoc nequit homo ex se: igitur. Et si instetur, quia potuit vnus homo per se totum genus humanũ inficere, scilicet Adam peccando, ergo etiam, potest purus homo per seipsum hominem reparare, cum bonum sit fortius malo. Dicendum, ꝙ licet simpliciter loquendo fortius, sit bonũ malo; tamen difficilius est facere bonum, q̃ facere malum. Præterea, ꝙ alia creatura ab homine, puta Angelus non potuisset de se pro homine satisfacere: probat Bon. quia ad illud genus spectat satisfactio, ad quod spectat transgressio. Item ex hoc esset homo subiectus alteri generi creaturę, & sic non esset reparatus ad pristinam dignitatem. Secunda pars conclusionis probatur a doctore subtili, quia tantum valet omne creatum oblatum, pro quanto Deus acceptat illud, ergo potuit oblatio unius boni Angeli, uel unius hominis, sine peccato conceptì acceptari a Deo pro toto humano genere.

3.di.20. q. 1.

Con. 3.

Tertia cõclu. Licet satisfactio facta per Christi passionẽ fuerit Deo acceptissima: tamẽ erat ali⁹ modus possibilis. Prima pars patet,

ret, quia nihil videtur posse fieri acceptius Deo, q̃ innocentissimam nocentibus, ex obedientia ad Deum se morti offerre. Secunda pars patet, quia Aug. lib. de tri ni. dicit. Ostẽdimus enim alium modum possibilem Deo fuisse, &c. Et per Gregorium in moralibus dicentem. Qui nos fecit existere, ex nihilo etiam nos renouare, sine sua morte potuit.

Ad arg. dicendum, quòd antecedens verum est de actu uirtutis distinctio contra passionẽ, quæ non accidit ex uirtute, tamẽ passiones pœnales, quæ per actum uirtutis acceptantur laudabiliores sunt, quam actus uirtutis circa delectabile.

Vtrum propter mortem carnis, sit mors persona verbi attribuenda.

D. Thom. 3 p. q. 50. ar. 2.

QVÆSTIO V.

QVinto quæritur. Vtrum propter mortẽ carnis, sit mors personæ verbi attribuenda.

1 Primo argu. ꝙ non, quia dicit Aug. & habetur in 3. sententiarum. Si quis dixerit, atq; crediderit Deum passum, anathema sit. Distin.

2 Secundo arg. idiomata partis nõ communicantur personæ verbi, quàmuis enim caro fuerit separata ab anima, non tamen filius Dei dicitur separatus ab illa, sed per Christi passionem nõ est mortua, nisi sola caro, quia anima semper vixit, ergo non uidetur, quòd filio Dei vere possit attribui mors.

3 Tertio arg. propter repugnantiam idiomatum, hæc non recipitur communiter filius Dei est creatura, sed multomagis repugnat vitæ mors, quàm intentio creaturæ, intentioni creatoris, ergo filio Dei, qui est ipsa vita, nõ est mors attribuenda.

Contra. Dicit Ambro. expresse, & habetur in iij. sententiarũ dist. xviij. Tantũ fuit peccatum nostrum, vt saluari nõ possemus nisi vnigenitus filius Dei moreretur ꝓ nobis debitoribus mortis. Primo notandum, quod licet in morte Christi fuerit anima separata a corpore, non tamen fuerit separata a verbo. probat Bona. Tum quia, nec Deum decebat, sicut nec decet virũ relinquere vxorem. Tum quia, nec nobis expediebat, quia tunc anima illa non habuisset mediatoris officium ad reconciliandum. Tum etiam, quia filij animæ nõ congruebat, cum esset innocentissima & beatissima, semper. n. fuit diuinitas unita illi animæ. Similiter etiam, nec fuit diuinitas separata a carne. Quod probat Bona. triplici ratione. Prima est, quia hoc exigit liberalitas a parte assumentis, non enim substrahit Deus donum suum, sine culpa. Secunda, quia hoc requirit dignitas ex parte naturę assumptæ. Tertia est, quia hoc exigit utilitas, ex parte assumptionis. Talis enim separatio, nihil omnino faceret ad salutem nostram, diuinitas ergo semp manssit vnita tam carni, quàm animę quę sunt partes humanitatis, sed tamen tunc non remansit unita humanitati, quia tunc humanitas desiit esse, quãdo desiit vnio animę & corporis. Secundo notandum, quòd in illa separatione animę a corpore, anima fa-
3. di. 21. q. 1.

3.di.21. cta est impassibilis, ut ponit Bona. immo etiam dicit hoc probabile de qualibet anima viri sancti, in qua non reperitur reatus alicuius peccati. probat, quia nihil patitur, nisi ſm ordinē naturæ, sicut cōtrariū a cōtrario, vel ſm ordinē diuinæ iustitiæ ad puniendū peccatū, vel ſm dispensationem diuinæ misericordiæ, sicut Christus passus est, pro sanādo morbo nostro, sed nullo illorum modorum, post instās mortis potuit anima Christi pati. non etiam habuit contrarium, nec habuit peccatum, & iam consummatum erat nostræ redemptionis misterium. Tertio notandū, quòd absq; dubio caro Christi, post separationem animæ mortua fuit: caruit enim vsu & complemento vitæ. Sicut enim dicit Bon. res corporalis, non est nata viuificari, nisi ab aliqua forma spirituali ipsam viuificante, & sibi proportionabili. In ipsa autem separatione animæ caro Christi caruit huiusmodi forma ideo fuit mortua. Et quàmuis haberet diuinitatem, non tamen ab ea viuificabatur, non propter defectum a parte viuificātis: sed propter improportionem viuificabilis, non enim erat caro vnita diuinitati, sicut perfectibile suæ perfectioni.

Con. 1. His præmissis ponitur talis cō clu. Propter mortē carnis concedendum est filiū Dei verè fuisse mortuū. probat Bon. quia carne nascēte, & cōcepta filius Dei dicitur natus, & conceptus: ergo pari ratione carne mortua verè dicitur mortuus, non secundum diuinam naturam: sed secundū humanam: non per essentiā, aut per inhærentiam, sed per communicationem idiomatum & in nullo derogat diuinæ maiestati, & multum cōsonat pietati. Nullum enim verbum maioris dignationis resonare, potest in auribus cordis hominis, q̄ quòd vnigenitus Dei mortuus fuerit, pro nobis debitoribus mortis.

1 Ad primū arg. dicēdū, ꝙ Aug. intendit remouere passionē a ꝑsona verbi, secundum naturam diuinam, & non simpliciter.

2 Ad secundū arg. dicendum, ꝙ mori non tantum conuenit carni, sed etiam toti homini.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ idiomata non communicant, vbi est talis repugnantia, quę nō tollitur mediante conuenientia. Sic autem non est in proposito. mors enim dat præintelligere humanitatem, quæ sine repugnātia potest dici de persona Christi. Vnde filius Dei dicitur fuisse mortuus, quia fuit homo, in quo fuit passio mortis.

Vtrum in triduo mortis, Christus fuerit homo.

Sco. 3. d. 21. q. 1. Tho. 3. p. q. 50. ar. 4. Dur. 3. d. 22. q. 1.

QVAESTIO VI.

Sexto quæritur. Vtrum in illo triduo, in quo corpus Christi fuit in sepulchro, Christus fuerit homo?

1 Primo arguitur, quod corpus Christi non fuerit in sepulchro per triduum, quia opus nostræ redemptionis, in ipsa Christi morte consummatum fuit. ergo glorificatio corporis eius, non debuit amplius differri, nec corpus eius in sepulchro relinqui.

Secundo

2 Secundo argu. ꝙ Christus in triduo illo fuerit hõ, quia Christus in illo triduo, fuit Christus ergo fuit homo. Antecedens patet, quia idẽ predicatur de seipso, & consequentia probatur, quia ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis. Itẽ quia arg. ab inferiori ad supius.

3 Tertio arg. Omne suppositum subsistens in natura creata, põt ab illa natura denominari, sed uerbum in triduo subsistebat in natura creata: habuit.n. naturam creatam, sibi vnitam, scilicet corpus & animam. non potest autẽ dici anima, nec animatum, nec corpus, nec corporeum: ergo videtur, ꝙ potest dici homo, cum nõ possit haberi alia denominatio a natura creata in qua subsistebat.

Mat. 12 Contra. quantum ad primum di. sal. Sicut fuit Ionas tribus diebus, & tribus noctibus in ventre ceti: ita filius hominis erit in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus. Et quantum ad secundum sic arg. Homo est compositus ex carne: sed in triduo nõ fuit talis compositio in Christo, ergo non fuit homo. Primo no-

3. d. 22. tandum, quòd sicut dicit Bona. non conueniebat corpus Christi statim post mortem suscitari: nec tamen conueniebat suscitationẽ eius, vsq; ad resurrectionẽ generalẽ differri. Oportebat.n. ꝙ manifestaretur veritas mortis & quod manifesta esset veritas iterate coniunctionis carnis, & animæ. Propter primum oportuit ipsum non statim resurgere. Propter secundum oportuit ipsum resurrectionem suam, non diu differre, alias fides Apostolis defecisset: distulit ergo cõuenienter, usque in diem tertium, & requieuit in sepulchro per triduum, non quidem per tres dies completos, sed per vltimam partem diei veneris, & per primam partem dominicæ diei: & per totam diem sabbati, ita ꝙ illud triduum intelligendum est per synodochen, & in hoc omnes sancti concordant, licet de hora resurrectionis aliter, & aliter dicãt. Quidã.n. dicunt, ꝙ resurrexerit in aurora. Alii vero nocte mediã; ueraciter autem potius dicitur, ꝙ resurrectio fuit inter horam mediæ noctis, & mane diei dominicę. Secundo notandũ ꝙ realiter loquendo dicit Hugo, *Hug. li. 1* ꝙ Christus fuit hõ in triduo, qa habuit animam sibi vnitam. Nã sm ipsum, homo dicit anima vtẽtẽ corpore, sed ꝙ vtatur hoc, accidit ad hoc, ꝙ sit homo. Magister aũt sentẽtiarum aliter motus, ppsuit Christum esse hominem in triduo, quia habuit corpus & animam, licet non vnirentur mutuo, sed sufficit vnio eorũ in supposito. Aliqui autem conueniunt in conclusione cũ Hugone, tamen generalius loquuntur dicentes, quod nihil est de ratione quidditatis rei, nisi forma, ex eo, quod philosophus dicit, *7. Met. t. c. 34* quod anima est substantia animati, & quicquid erat esse. Sed contra conclusionem, in qua isti conueniunt cum Hugone, sic argu. Sco. quia dicit Aug. Nõ totus *De Tri. lib. 13.* hõ, sed pars melior est anima, nec totus homo corpus, sed pars inferior hominis. Et sequitur cõtra Magistrum sententiarum, sed tantum vtrunque coniunctũ solum hẽt hominis nomen. Ad au-

ctoritatem autem philosophi dicentis,quò i anima substãtia est animalium dicit ipse Scot. quòd philoso. accipit substantiam, & quod quid erat esse pro notiori parte diffinitionis, non autem pro tota dffinitione queadmodũ ipse philo. consequẽter exponit Tertio notandum, ſm eundem, Sco.ꝙ hoc nomen Christus hẽt duos conceptus, s. Deum & hominem,qñ autem subiectum duplicem habet conceptum oportet rationem illius obiecti esse veram in se,& non includere repugnantiã ad hoc,quòd propositio sit uera:alioquin hæc esset uera (maius Deo est) quia esse est de intellectu subiecti,sed qa hoc subiectum maius Deo includit ĩ se repugnantiã. ideo non est verum de aliquo, nec aliquid de ipso.Cum igitur hoc nomen Christus significet suppositum existens in duabus naturis,& in triduo non existebat in natura humana: ideo hæc est falsa (Christus fuit hõ in illo triduo) licet ista,sit concedenda (Cæsar, est homo nullo homine existente,) quia Cæsar dicit vnũ conceptũ.

Con. 1. His præmissis,ponẽdæ sũt tres conclusiones.Prima est,Corpus Christi per triduum fuit in sepulchro synodochę loquẽdo, patet ex primo notabili.

Con. 2. Secunda conclu. Realiter hæc ppositio est falsa (Christus fuit hõ in triduo)ac etiã logicaliter. Prima pars probatur a Scot.quia licet tũc habuisset Christus partes naturæ humanæ,sibi vnitas, non tñ naturam humanam.natura.n.dicit entitatem absolutã, vltra partes ut alias dictum est. Item Christus in triduo fuit hõ mortuus,ergo non fuit hõ,patet consequentia, quia mortuum distrahit de ratione hominis. Itẽ remoto superiori,remouetur inferius, Christus autẽ in triduo, non erat viuens, ſm humanitatem.Secunda pars patet,ex secũdo notabili. Et si instetur Christus in triduo fuit sacerdos. iuxta illud ps. Tu es sacerdos in ęternum,secundum ordinẽ Melchisedech. Est autem sacerdos, ſm quòd homo.igitur.Dicendũ, secundum Bona. quòd sacerdotium dicitur sempiternum, non quia semper fuit sacerdos in actu:sed quia illi sacerdotio nullum aliud successit.

Con. 3. Tertia conclu. Christus vt hõ siue secundũ naturam humanã, non semper est,nec vbiq;.patet, quia Christus assumpsit naturã humanã in athomo, sed natura humana in athomo,siue in indiuiduo est hic,& nũc. igitur. Nec valet si dicatur, quòd humanitas vnitur verbo,quod est vbiq;, licet.n.sim cum Deo, non tamẽ sequitur,quòd si Deus ẽ Romæ, quòd & ego. Notat autem Beat. Bon.quòd Christus dicitur esse alicubi tripliciter. Personaliter enim est ubique. Sacramentaliter autem est in multis locis. Localiter uero in cœlo empireo,ratione humanitatis assumptę.

1 Ad primũ ar.dicendum, quòd licet in morte Christi consummatum fuerit redemptionis misterium, secundum ueritatẽ nõ tamen nobis innotuerat.

2 Ad secũdũ arg.respondet Sco. primo negando cõsequentiam, sicut nec sequitur, homo albus, est homo albus, ergo homo albus est homo, quia sequeretur, quòd

quòd aliquis homo esset albus, nullo homine existente. Secundo dicit, quòd hęc est falsa, Christus fuit Christus in triduo, quia Christus ĩcludit duos cõceptus, quorum alter nõ fuit in triduo.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ maior est vera intelligendo denominationem illam eo modo, sicut suppositum subsistit in illa natura, sed non sic subsistebat in natura humanitatis in triduo, vt posset dici hõ, nisi cum determinatione distrahente, puta homo mortuus, poterat tamen tunc denominari, siue dici habens corpus, & etiam habens animam.

Vtrum Christus descenderit ad inferos.

D.Tho.3.p.q.52.ar.1. & 5.

QVÆSTIO VII.

SEptimo quęritur. Vtrũ tempore mortis Christi, anima eius descẽderit ad inferos, ad liberandas aĩas in inferno detẽtas.

1 Primo arg. quòd non, quia optimo detur optimus locus, s. anima Christi erat optima, & infernus locus vilissimus. igitur.

2 Secundo ar. Maioris est potestatis liberare subditos, de manu aduersarii sola voluntate, & virtute, q̃ præsentia corporali: ergo non oportebát Christum ad infernum descendere ad liberandum suos.

3 Tertio arg. Si Christus tempore mortis liberauit animas de inferno, aut statim introduxit eas in cœlum, aut non. Non primũ, quia resurrectio debuit præcedere ascensionem. nulla autem anima debuit in cœlum ascendere ante Christum. Nec videtur posse dici secundum, quia per Christi mortem aperta fuit ianua, & nihil fuit retardans. Vnde etiam latroni dicit dominus. Hodie mecum eris in paradiso. *Luc.23.*

Contra. Dicit Dam. Descendit ad inferna anima deificata, vt luceret his, qui in tenebris sedebant. Notandum, quòd sicut dicit B. Bon. Nomine inferni aliquando intelligitur pœna, & aliquando locus pœnæ. *3.d.22.*

Hoc præmisso, ponendę sunt tres conclusiones. Prima est. Licet aĩa Christi non descenderit ad infernum, vt nominat pęnã, tñ ex sua benignitate descendit ad locum, vbi detinebãtur iusti captiui. Prima pars patet, quia in anima Christi post mortem eius, nec fuit pęna dãni, nec pœna sensus. Secunda pars probatꝛ, quia fuit ualde cõueniens, vt di. Bon. Tum propter consolationẽ vinctorum. Tum propter confusionem aduersariorum. *Con.1.*

Secunda conclu. Christus non omnes animas liberauit de inferno: sed dũtaxat aĩas illorum, qui erant membra ipsius per fidem, & charitatem. Prima pars patet, quia pro illis tantum efficaciter passus est. Et si quæras de existẽtibus in purgatorio. Diu. Thom. quòd si, qui tales fuerunt quales sunt, qui nunc uirtute passionis Christi a purgatorio liberantur, illi fuerunt ꝑ Christi descẽsum liberati: non autem illi, qui tales fuerunt, quales nunc sunt, qui adhuc in purgatorio sunt, detinendi, nõ.n. tunc habuit maiorẽ virtutem passio Christi, q̃ nũc. *Con.2.* *3.p.q.52.art.1.5.*

Virtus enim passionis Christi est sempiterna, & non transitoria. iuxta illud ad Hebræ.x. Vna oblatione consummauit sanctificatos in sempiternum.

Con.3. Tertia conclusio. Animę per Christi descensum ad inferos, inde eductæ, non statim perductę sunt in cęlum empireum, statim tñ post mortem Christi, viderũt lumen æternum, & beatificatæ sunt. Prima pars probatur, quia Christus debuit in omnibus primatum tenere, tanquam caput omnium electorum, & oportuit Christi ascensionem, propter salutem nostram differri. Secũda pars patet, quia per mortẽ Christi amotum fuit obstaculum diuinæ visionis, & facta est apertio ianuæ cœlestis paradisi, ideo extunc fuerunt in paradiso, quantum ad præmium, licet non quã tum ad locum.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ maior est vera de loco, qui debet alicui pro remuneratione. Christus aũt non descendit ad infernum, vt ad locum remunerationis, sed ad ipsum expoliandum.

2 Ad secundum arg. dicendum, ad antecedens, quod licet forte, hoc non sit ostensiuũ tantæ virtutis, tamen est ostensiuum maioris dignationis. Christus autem nobis potius intendebat ostendere dignationis affectũ, q̃ virtutis imperium. malebat.n. melius, quod haberemus spiritum dilectionis quàm timoris.

3 Ad tertium argu. patet, ex tertia conclusione.

Vtrum corpus Christi putrefactum esset, nisi eius resurrectio, fuisset accelerata.

Sco.3.d.21.q.1. Tho. 3.p.q.51.art. 3. Duran.3.d.21.q.2.

OCtauo quęritur. Vtrum si resurrectio Christi, nõ fuisset accelerata, fuisset tãdem corpus Christi putrefactum.

Primo argu. quòd sic. Natura 1 non incipit motum, quem terminare non potest, secundum philosophum, sed terminus corruptio nis uiuentis est putrefactio, ſm philosophum in libro metheororum. In morte autem Christi inchoata est huiusmodi mutatio, quæ dr̃ corruptio. igitur. *3. Met. t.c.15. 6. Phys. t.c.18.*

Secundo argu. Christus assumpsit passiones humanę naturę viuentis: ergo etiam assumpsit passiones naturæ mortuę, quę naturaliter omnibus insunt cuiusmodi, sunt putrefactio, & resolutio. 2

Tertio argu. Minus repugnat plenitudini sapientiæ & bonitatis posse incinerari, & putrefieri, q̃ timor, aut tristitia: sed Christus timuit, & contristatus est, vt patet ex euangelio. 3

Quarto argui. Humilitas est causa exaltationis, sed Christus super oẽs fuit exaltatus, ergo & infra oẽs humiliatus, sed maior vr̃ humilitas posse putrefieri, & mori simul, q̃ solũ posse mori. 4

Quinto arg. Ad Hebr. dicitur. Decebat eum per omnia fratribus assimilari: sed omnes communiter putrefiunt, igitur. 5 *Heb.11.*

Contra. Dicit psalmus. Nõ dabis sanctũ tuũ videre corruptionẽ. Vbi dicit glo. Sanctum tuum, idest corpus a te sanctificatum. Notãdum, ꝙ Henricus in quolibetis dicit, ꝙ corpus Christi fuisset pręseruatum a corruptione, &

& resolutione per miraculū, non quidem nouum, sed antiquū quo scilicet illud corpus Christi, primo fuit verbo vnitum indissolubiliter, secundum Damascenum libro iij. Sed contra hoc arguit Scotus distinctione. xxij. quia verbum antiquo miraculo vnionis, non impediuit passionē sui corporis, neque mortē, immo si impediuisset, necessario fuisset nouum miraculum, ex quo corpus illud erat passibile.

Dist.22.

Con. 1. Hoc pmisso ponenda est talis concl. Corpus Christi sibi dimissū, necessario fuisset putrefactū, nouo tamen miraculo fuisset a putrefactione præseruatum. Primam partem probat Scot. quia naturali actiuo sufficienti disposito approximato, & non impedito per causam naturalē, actiuum naturaliter agit in passiuū, & passiuum naturaliter patitur. Sed si impediatur eius actio, per causam supernaturalem, hoc erit per miraculū, sicut patet de igne trium puerorū, sed corpus Christi in morte fuit naturaliter passibile, & resolubile, quia nō fuit gloriosum, nec illa vnguenta, scilicet mirra & aloes prohibuissent resolutionem, quin aliquando fuisset alteratio inchoata, & terminata, licet non ita cito, sed caro Christi post mortem erat passiuum naturaliter dispositū ad putrefactionem, & habuisset sibi approximatum actiuum naturale, scilicet intrinsecū & extrinsecum, nō impedita per aliā causam. igitur. Secunda pars satis, patet per eandem rationem, & per rationē positā in notabili.

1 Ad primum argumentum dicendū, ꝙ maior est vera, si natura nō prohibeatur à fortiori agēte. Deus autem voluit inchoare illum motum, per separationem animę, quia consonabat effectui redemptionis, sed nō voluit eū terminari, per putrefactionem, quia talis putrefactio nullo modo fuisset nobis proficua, nec meritoria.

Ad secundū arg. dicendum, ꝙ non est simile, quia passionibus naturæ viuentis nobis meruit, passionibus aūt naturæ mortuę, mereri non potuit: putrefactio ergo illa fuisset inutilis & indecens, immo etiam fuisset causa erroris, & incredulitatis diuinitatis eius. 2

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ maior est vera de timore & tristitia, ex naturali necessitate ꝓuenientibus, & rationem impedientibus, non autem quando timor & tristitia libere capiuntur, & dispensatiuè, & rationi subduntur. 3

Ad quartum arg. dicēdum, ꝙ humilitas decenter accepta est causa exaltationis. Vnde Christus assumpsit summam humilitatem quam decebat, nō autē decebat carnem eius incinerari. 4

Ad quintam arg. dicendum, quod apostolus loqtur de assimilatione in omnibus, quę sunt decentia, & ad redēptionē nostrā pertinentia. 5

Ad illud autē quod adducitur in oppositum, dicendum, quòd verum est de facto. Sicut.n. volūtate æterna Deus voluit corpus illud vniri verbo, qđ fuit nouū miraculū, ita ē t uoluit illud non putrefieri, ēt si resurrectio fuisset ꝓlōgata, fuisset tū illa resolutio, nisi fuisset nouum miraculum.

Vtrum conueniens fuerit Christum resurgere die tertia.

D.Tho.3.p.q.53.ar.2. & 51. art.4. Dur.3.d.22.q.5.

CIrca secundũ superius propositum in hac tertia parte huius tractatus, vbi dicendum est, de Christi resurrectione. Primo quæritur. Vtrum conueniens fuerit Christũ resurgere die tertia.

1 Primo arguitur, ꝙ non resurrexit, quia resurgere est sursum ꝓmoueri, sed corpus Christi semper fuit diuinitati vnitum, & sic non potuit in aliquid altius promoueri, igitur.

2 Secundo arguitur. Ad salutem nostram sufficiebat passio Christi, ergo nõ oportuit, quod resurgeret.

3 Tertio argui. Christus resurexit ante ortũ Solis, vt patet Ioh. 21. sed dies incipit ab ortu Solis, ergo non resurrexit tertia die. *Ioh. 21.*

4 Quarto arguitur. Actum 2. dicit Petrus. Impossibile erat Christum detineri ab inferno ex morte, sed quandiu aliquis est mortuus detinetur a morte, ergo non debuit resurrectio Chr̄i differri vsque ad tertium diem.

Contra. Dr̄ in symbolo: Apos. tertia die resurrexit a mortuis.

3.p.q. 53.ar.2. Notandũ vt dicit Thom. ꝙ resurrectio est reparatio a morte in vitam, & hoc potest fieri dupliciter, vel ad vitam mortalem quemadmodum resurrexunt illi, qui per Helyã, & Helyseum suscitati sunt, vel ad vitam immortalẽ, & hæc est uera, & perfecta resurrectio, per quã fit, vt iã mors vlterius nõ dominetur, & hac resurrectione resurrexit Christus. iuxta illud ad Rom. 6. Christus resurgens ex mortuis iam non moritur. *Ro. 6.*

Hoc præmisso ponendæ sunt tres concl. Prima est. Conueniẽs fuit Christum resurgere die tertia. Prima pars videlicet, ꝙ coueniens fuerit ipsum resurgere. probatur a B. Thom. in tertia parte. Tum quia hoc valet ad comendationem diuinæ iustitię, cuius est exaltare eos, qui se propter Deum humiliãt. Tum ad instructionem nostrę fidei, quia per resurrectionem confirmata est fides diuinitatis Chr̄i. Tum ad nostræ spei subleuationem. vt videlicet speremus nos resurrecturos cum capite nostro. Tum ad vitæ nostrę informationem. iuxta illud ad Rom. 6. Quemadmodum Christus resurrexit a mortuis per gloriam patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Tum ad nostræ salutis complementum. sicut enim mala sustinuit moriendo, vt nos liberaret a malis, ita glorificatus est resurgendo, vt nos promoueret ad bona, iuxta illud ad Rom. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationẽ nostram. Secunda pars videlicet, quòd die tertia, probatur a beato Thom. quia per hoc ostenditur, quòd Christus vna sua morte, quæ fuit quasi lux propter iustitiam, duas nostras mortes destruxit, scilicet corporis & animę, quæ sunt tenebrosę propter peccatum. Et ideo vna die integra, & duabus noctibus mansit in morte, vt Augustinus dicit. Per hoc etiam signatur, quòd tunc incœpit *Con. 1.* *Ibidem.* *Rom. 4.* *De Tr. lib. 3.*

incœpit tertius status sanctorũ: 2 primus fuit sub figuris legis: secũdus sub expressa veritate fidei: tertius aũt erit in ęternitate gloriç, quã Xp̃s resurgẽdo ĩchoauit.

Con.2. Secunda conclusio. Christus fuit simpliciter primus resurgẽtium ad vitam immortalem: patet p illud Apostoli. Christus re- 1.Cor. 15. surrexit a mortuis primitiæ dormientium. Vbi dicit glosa: quòd prius tẽpore, & dignitate surrexit. Et si instetur, quia Math.22. Mat.22 dicitur, quòd in passione Christi monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierunt surrexerunt. Dicendũ quòd de illis duplex est opinio, vt recitat beatus Thomas in tertia parte. Quidam dicunt, quòd resurrexerunt iterum morituri. Alij autem dicunt, & probabilius, ꝙ resurrexerunt ad vitam immortalem: maius enim detrimentum illis fuisset, si iterũ morerentur quàm si non resurrexissent. Et tunc oportet dicere, quẽadmodum Hieronymus dicit super Math. ꝙ non ante resurrexerunt, q̃ Chr̃s resurrexisset, licet monumẽta prius aperta fuerint.

2.Cor. vlt. Tertia concl. Christus secundum rationẽ suç diuinitatis fuit causa suæ resurrectionis, nõ autem secundum virtutem naturç creatæ. Primum patet per illud. Et si Christus crucifixus est ex infirmitate nostra: sed resurrexit nunc viuens virtute Dei. Secundũ patet, quia non potuit corpus vnire sibi animam, nec econtra.

1 Ad primũ arg. dicendum, ꝙ diuinitas erat vnita carni vnione personale, non autem vnione naturæ quemadmodum anima vnitur corpori, vt forma ad constituendum naturã humanam. Per hoc ergo, ꝙ corpus iterum vnitum est animæ, promotum est in altiorem statũ naturç, licet non in altiorẽ statum personæ.

Ad secundum arg. dicendum, 2 ꝙ passio Christi operata est salutem nostram, proprie loquendo quantum ad remotionem malorum: resurrectio autem quantum ad inchoationem, & exemplationem bonorum.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ 3 dicit bea. Thomas in tertia parte, sicut primi dies, propter futurum hominis lapsum a luce in noctẽ cõputati sunt, ita isti dies noui testamenti propter hominis reparationem a tenebris ad lucem cõputantur: ideo quamuis Christus resurrexerit ante ortum solis, & forte etiã auroram vere tamẽ dicitur surrexisse tertia die loquendo de naturali, & synodoche intelligendo.

Vtrum corpus Christi conuenienter surrexerit cum cicatricibus.

D. Tho.3.p.q.53.ar.5.& 6.Dur.3. d.22.q.6.

SEcundo quæritur. Vtrum corpus Christi conuenienter surrexerit cum cicatricibus.

Arguitur quòd non, quia dici- 1 tur primę ad Cor. 15. Mortui re- 1.Cor. 15. surgent incorrupti: sed cicatrices videntur ad quandam corruptionem pertinere, igitur.

Contra. Dicit dominus Tho. Ioan. 20. Infer digitum tuum Io.20. huc, & vide manus meas, &c. Notandum, quòd certum est, ꝙ in resurrectione corpus Christi

factũ est gloriosum, dispensatiue enim factũ fuit, vt ab aĩa nõ redundare gloria in corpus, donec mysteriũ redẽptionis impleretur, & ideo hoc peracto, statim ad gloriã suã deriuauit in corpus in resurrectione resumptum.

Con.1. Hoc premisso, ponenda est talis conclusio. Licet corpus Christi resurrexerit gloriosum, tñ decuit ipsum resurgere cum cicatricibus. Primum patet ex dictis. Secundũ probat Tho. quia hoc pertinet ad gloriam ipsius Christi, vt videlicet imperpetuum victoriç circunferat triumphum, vt dicit Beda super Lucam. Item hoc valuit ad confirmãda corda discipulorũ circa fidẽ resurrectionis. Prçterea vt electis quãtũ misericorditer sint saluati per indicia mortis ostendat, & reprobis quãtum iuste dãnantur, qui per mortem eius saluari poterant.

3.p.q. 55.ar.5.

1 Ad argumentũ dicendum, ꝙ in corpore Christi cicatrices nõ pertinent ad corruptionẽ, sed ad maiorẽ glorię cumulum; inquantũ sunt quedã veritatis insignia. Et in illis locis vulnerũ est quidam specialis decor; licet itaq; apertura vulnerũ sic cum quadã solutione continuitatis, hoc tamen recompensatur per maiorẽ decorẽ glorię, vt corpus non sit minus ĩtegrũ, sed magis pfectũ.

Vtrũ Christus decuerit resurrectionẽ suam discipulis manifestare.

D Tho.3.p.q.55.ar.1.

TErtio quæritur. Vtrum Christus debuerit discipulis suis veritatem resurrectionis argumentis declarare.

1 Primo arg. ꝙ non dicit Amb. Tolle argumenta vbi fides quęritur. Secundo arguitur. Fides nõ hẽt meritum, vbi ratio humana prębet experimẽtum: igitur.

Contra dicitur, ꝙ apparuit discipulis per dies quadraginta in multis argumentis. Notandum, quod sicut accipi potest ex doctrina Thom. circa manifestationem resurrectionis Christi attẽdenda sunt quinque documenta. 3.p.q. 55.ar.5. Primum, quòd non fuit conueniens discipulos videre Christũ resurgere: patet, quia secundum Dionysiũ libro de cœlesti hierarchia, ea quæ sunt supra homines, sunt hominibus per angelos reuelanda, sed Christus resurgens, redijt ad vitam immortalem, & deiformem: ideo ipsa resurrectio debuit hominibus per angelos manifestari: igitur. Secundum est, quod circa resurrectionem duo erant declaranda, scilicet veritas resurrectionis, & gloria resurgentis. Propter primum oportebat, quod Christus appareret discipulis, & cum eis familiariter loqueretur. Propter secundũ oportebat, quod non continue conuersaretur cum eis sicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitã resurrexisse, qualẽ prius habuerat. Tertium est, ꝙ diuina manifestãtur hominibus secundũ quòd diuersimode sunt affecti. Ideo Christus quibusdã discipulis ad credendum dispositis, post resurrectionẽ apparuit in sua effigie, illis autem in alia effigie apparuit, qui iam circa fidem videbantur tepescere. Vndę dicebant. Nos sperabamus, quod ipse esset redempturus Israel: vt dicitur.

Luc.24. dicitur. Non est tamē intelligendū, q in Christo tunc fuerit realiter alia effigies, sed ita discipulis videbatur. Vnde dicitur, quod Luc.24. oculi eorum tenebantur ne eum agnoscerent. Quartum est, q argumentū dupliciter dicitur. Primo modo dicitur ratio rei dubię faciens fidē. Alio modo dicitur aliquod sensibile signū, quod inducit ad alicuius veritatis manifestationē. Quintū est, q Christus suā resurrectionē dupliciter manifestauit: videlicet testimonio angelorū, & sacrę scripturæ, & argumēto, siue signo cū ostēdit se habere corpus solidū idem numero, quòd prius habuerat, & mādūcādo, & bibēdo, & familiariter loquendo cum discipulis.

Con.1. His pręmissis, ponenda est talis conclusio. Non decebat resurrectionē Christi manifestari argumento primo modo dicto, sed bene secundo modo. Prima pars patet, quia talis argumentatiua probatio procedit ex aliquibus principijs, aut ergo illa principia essent ignota discipulis, & sic per ea nihil manifestaretur, aut essent nota, & sic non transcenderet rationem humanam, & ideo non essent efficacia ad fidem resurrectionis astruendam. Secunda pars probatur a Thoma, quia cum non essent corda discipulorū disposita ad credendum de facili resurrectionē, conueniens fuit eam ipsis manifestari per signa sensibilia, vt etiam per huiusmodi signa eis ostensa redderetur efficacius ipsorum testimonium.

1 Ad primum argumentum dicendum, q Ambrosius loquitur de argumēto primo mō dicto, & non secundo modo.

2 Ad secundum arg. dicendum, q meritū fidei est ex hoc, q homo ex mādato Dei credit, quod non videt. Vnde illa sola ratio meritum excludit, quæ facit videri per scientiam, id quod credendum proponitur, qualis est ratio demonstratiua: huiusmodi autem rationes non induxit Christus ad suam resurrectionem manifestandam.

Vtrum resurrectio Christi, sit causa resurrectionis corporum.

D. Thom.3 p.53 ar.4.

QVarto quæritur. Vtrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum, ac etiam animarum.

1 Primo arguitur, q non, quia si esset causa resurrectionis corporum, pręcipue videretur esse causa exēplaris, sed resurrectionem corporū Deus operabitur, qui nō indiget respicere ad aliquod exēplar extra se, igitur.

2 Secundo argu. Corpus nō agit in spiritum, sed resurrectio Christi pertinet ad corpus, ergo non est causa resurrectionis aīarum.

3 Tertio arg. Resurrectio aīarū fit p remissione peccatorū, hęc autē fit per Christi passionem, ergo nō per resurrectionem.

Contra super illud psalmus. Ad vesperum demorabitur fletus. Dicit glosa, q resurrectio Christi est causa resurrectionis, & animæ in pręsenti, & corporis in futuro. Notādum, q sicut dicit Thomas. Resurrectio Christi proprie 3.p.q.56.ar.4.

proprie loquendo, non potest dici causa meritoria nostræ resurrectionis, quia Christus resurgēs iam non erat in statu merendi. Potest autem dici causa efficiēs indirecte, tamen quia videlicet ipse Christus, qui resurrexit nostram resurrectionem causauit, & resurgendo eam inchoauit. Potest autem dici nostræ resurrectionis exemplar, non quidē necessarium ex parte resuscitantis. sed multū cōueniens ex parte resuscitatorū, quos oportet resurrectioni Christi conformari: secundū illud. Reformabit corpus
Phil.3. humilitatis nostræ configuratū corpori claritatis suæ. Conuenienter.n. dici potest Christi resurrectio exemplar resurrectionis aīæ, quia videlicet est exemplar cōueniens nouitatis vitæ, quæ est per gratiā iustificātem.
Con.1. His p̄missis, ponenda est talis conclusio. Resurrectio Christi est causa exemplaris resurrectionis corporum, & animarum: patet satis ex dictis.

1 Ad primum argumentum patet solutio ex dictis.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ neque corpus Christi, neque resurrectio eius agit in animas: sed virtus diuinitatis, cui personaliter vnitur.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ Christi passio est causa meritoria remissionis culpę, ac etiam exemplaris quantum ad hoc, ꝙ cum remittitur culpa, nos morimur peccato. Resurrectio autem est causa exemplaris, ac etiam inductiua, siue incitatiua respectu nouitatis nouę vitæ, quæ est per gratiam iustificantem.

Vtrum Christus secundum quòd homo ascenderit super omnes cœlos.

D.Thom.3.p.q.57.art.2.

Circa tertium, quod superius proponebatur in hac tertia parte huius tractatus, videlicet circa ascensionem Christi. Primo quæritur. Vtrum Christus, secundum ꝙ homo ascenderit super omnes cœlos?

Primo arguitur, ꝙ non ascenderit s̄m ꝙ homo, immo secundum quòd Deus, quia dicit psal. Ascendit Deus in iubilatione. 1

Secundo arg. quòd non ascenderit super omnes cœlos: dicitur enim in psalmo. Dominus in cœlo sedes eius. 2

Tertio arg. dicitur, quòd nubes suscepit eum ab oculis eorum, sed nubes non potuit eleuari supra cœlum. 3 *Act.1.*

Quarto arg. cōtra naturā corporis terreni ē eē supra cęlū: sed corpus Chr̄i erat hmōdi. igitur. 4

Contra dicitur. Christus ascēdit super omnes cœlos, vt adimpleret omnia. Notanda sunt quatuor documenta, quæ sumuntur ex beato Tho. Primum est per resurrectionē inchoauit vitam incorruptibilem, ideo non fuit conueniens, ꝙ remaneret in terra, quæ est locus corruptionis. Secundū est, ꝙ in hac propositione (Christus ascendit s̄m ꝙ hō) ly secūdum ꝙ hō, pōt teneri dupliciter. Vno mō reduplicatiue, & sic est falsa, vt patere potest ꝑ eius expositionem. Alio mō specificatiue, & hoc dupliciter, quia potest specificare conditionem ascendentis, & sic illa propositio est vera. Ascensio enim *Ephe.4.* *3.p.q. 57.ar.*

est

est motus conueniens Christo secundum naturā humanā, & nō secundū diuinam. Vel pōt notare causam ascensionis, & sic dicendum est, ꝙ Christus ascendit secundum Deus: quia ex uirtute diuinitatis ascendit, & non ex virtute naturæ humanæ. Tertiū est, ꝙ in Christo secūdū naturā humanā est duplex virtus. Vna naturalis, & manifestum est, ꝙ tali virtute nō ascendit. Alia autem est virtus gloriæ: & hac virtute etiā Christus ascendit, & nō solum virtute diuina, quia uidelicet ex virtute animæ volentis corpus Christi ascendit in cœlum: iuxta illud Augustini. Vbi volet spiritus ibi protinus erit, & corpus. Quartum est, ꝙ licet motus ille non esset naturalis ꝓprie loquendo, tamen non debet dici violentus dum sit a uirtute animæ beatæ, & ideo neq; quies corporis illius in cœlo est uiolēta: ideo nihil prohibet eam esse sempiternam.

De ciui. Dei lib. 20.

Con. 1. His præmissis ponenda est talis conclusio. Christus secundū ꝙ homo, prout ly secundum ꝙ specificat conditionem ascendētis, ascendit super omnes cœlos. Prima pars patet ex secundo præambulo. Secunda probatur a beato Thom. sic: quia corpora nobiliora, debent esse superiora ordine locali. Sed corpus gloriosum nobilius est quocunque corpore inesse puro naturali, cum plus participet de diuina bonitate, & inter corpora gloriosa, certū est, ꝙ corpus Christi est nobilius, ergo conuenientissimum est, ꝙ sit super omnia corpora constitutum in alto: & ideo super illud

Eph. 4. Apost. Ascendam in altum. &c. Dicit glosa loco & dignitate.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ psalm. loquitur de Deo incarnato inquantum huiusmodi.

2 Ad secundū argumentum dicit Thomas, quòd sedes Dei dicitur esse in cœlo, non sicut in cōtinente, sed magis, sicut in contento: possit tamen dici, quòd corpus Christi, licet sit super omnes cœlos mobiles, est tamen in cœlo empireo.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd maior est uera de corpore non glorificato.

Vtrum ascensio Christi sit causa nostræ salutis.

D. Tho. 3. p. q. 57. ar. 6.

QVAESTIO II.

SEcūdo queritur. Vtrū ascēsio Christi sit causa nr̄æ salutis.

1 Arg. quòd non, quia Christus ꝑ ascēsionē nihil nobis meruit.

Io. 14. Contra dicit dominus Ioh. xiiij. Vado parare vobis locum.

3. p. q. 57. ar. 6. Notādum, quòd sicut dicit Tho. dupliciter intelligi potest ascensionem Christi esse causam nostræ salutis. Vno modo ex parte nostra inquantum per Christi ascensionem mens nostra mouetur in Christum. Alio modo ex parte ipsius inquantum ascendens in cœlum, & sedens ad dexteram patris, diuina dona mittit hominibus.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Ascensio Christi dici potest causam nostrę salutis intelligendo in hoc sensu, quòd ipse Christus, ut ascendēs procurat, & efficit nostram salutem. Non enim proprie loquendo dici potest, quòd ille motus ascen-

ascensionis sit causa nostræ salutis, patet satis cõclusio ex dictis.

1 Ad argumentũ dicendum, ꝙ ascensio Christi non dicitur causa nostræ salutis per modũ meriti, sed magis p modũ efficientię.

Vtrum sedere ad dexteram patris conueniat Christo.

D. Tho. 3. p. q. 58. ar. 1. 2. 3.

QVAESTIO. III.

TErtio quæritur. Vtrum sedere ad dexteram patris conueniat Christo, secundum quod Deus, uel secũdum quod homo.

1 Primo ar. ꝙ non sedeat ad dexteram patris, quia ex hoc videretur sequi patrem esse ad sinistrã filij, quod est falsum.

2 Secundo arg. ꝙ hoc non sibi conueniat inquantum Deus, qa Christus, secundum ꝙ Deus dicitur dextera patris: sed nõ idem est esse dexteram patris, & sedere ad dexteram patris. igitur.

3 Tertio arg. Christus, secundũ quod Deus est ęqualis patri, & spirituisancto: ergo si Christus, secundum ꝙ Deus, sedet ad dexterã patris, pari ratione spiritussanctus ad dexteram patris, & filij, & ipse pater ad dexteram filij, quod nusquam inuenitur.

4 Quarto arguitur, ꝙ Christus, sm ꝙ homo non sedeat ad dexteram patris, quia Christus secundum, ꝙ homo est subiectus patri, vt dicitur. j. ad Corinth. xv.

1. Cor. 15. Marc. ult. Contra. Marci ulti. dicitur, ꝙ Christus sedet a dextris Dei. Dicit autem Dama. Dexteram patris dicimus gloriam patris, & honorem diuinitatis in qua Dei filius exstitit ante secula, ut De᷒. Et Augustinus dicit in sermone de symbolo. Ipsam dexteram intelligite potestatem, quam accepit homo ille susceptus a Deo, vt veniat iudicaturus, qui prius venerat iudicandus. Primo notandum secundum Thomam, ꝙ nomine sessionis, possumus intelligere, vel quietem, vel regiã, & iudicariam potestatem: Christum ergo sedere ad dexteram patris, est ipsum æternaliter manere in beatitudine patris, quæ dicitur dextera eius, iuxta illud psalmi. Delectationes in dextera tua vsque in finem: & ipsum patri conregnare, & ab eo iudiciariam potestatem habere. Vnde patet, quod per dexteram patris, uno modo intelligitur gloria diuinitatis: & alio modo iudiciaria potestas. Secundo notandum, quod cum dicitur Christus sedere ad dexteram patris, hæc præpositio ad, vt dicit Tho. quẽdam ad dexteram ascensum designat, in quo significatur conuenientia cum quadam distinctione, quod potest esse tripliciter. Vno modo, vt sit conuenientia in natura, & distinctio in persona: & sic Christus, secundum ꝙ filius Dei, sedet ad dexteram patris, id est manet in æqualitate patris. Secundo modo, secundum gratiam vnionis, quę notat econuerso distinctionem naturæ, & vnitatem personæ, & secundum hoc Christus, secundum quod homo est filius Dei, & per consequens sedens ad dexteram patris. Ita tamen, quod ly, secundum quod, non specificet conditionem naturæ: sed unitatem suppositi. Tertio modo potest prędictus ascensus intelligi secũdum gratiam habitualem, quæ maior

3. p. q. 58. ar. 2. 3.

maior est in Christo præ omnibus creaturis. Et ita, quòd humanitatis Christi beatior, est omnibus aliis creaturis, & super eas habens regiam potestatem: & sic dicitur sedere ad dexteram patris: id est esse in potioribus bonis, & maiori beatitudine præ ceteris creaturis.

Con. 1. His præmissis, ponendæ sunt tres cõclusiones. Prima est. Christus conuenienter dicitur sedere ad dexteram patris: patet satis ex primo notabili.

Con. 2. Secunda conclusio. Sedere ad dexteram patris, conuenit Christo non solum, inquantum est Deus: sed etiam inquantum homo, secundum tamẽ diuersas expositiones: patet satis ex dictis.

Con. 3. Tertia cõclusio. Sedere ad dexteram patris est proprium Christi: patet, quia soli Christo conuenit esse in æqualitate patris, non excludendo tamen spiritum sanctum, & soli humanitati Christi conuenit esse in potiori beatitudine creata, igitur. Et si arguatur, quòd Christus dicit Apo. iij. Qui vicerit, dabo ei sedere in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius. Sed idem videtur esse Christum sedere in throno eius. igitur. Respõdet Tho. quòd per thronum significatur iudiciaria potestas, quam Christus habet a patre: & secundum hoc dicitur sedere in throno patris. Alij autem sancti habent eam a Christo: & secundum hoc dicuntur in throno Christi sedere. Est tamen aduertendum, quòd aliquando dextera Dei sumitur generaliter, ut significat beatitudinem, siue creatam, siue increatam in quocunque gradu: & hoc modo omnes sancti dicuntur esse ad dexteram Dei. Vnde Mat. xxv. dicit Statuet oues a dextris. Math. 25.

1 Ad primum argum. negatur illa consequentia, quia sedere non intelligitur, hic corporaliter.

2 Ad secundum arg. dicendum, quòd filius Dei dicitur dextera patris appropriate, eo modo quo dicitur virtus patris; & non per proprietatem.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd nullo modo potest dici patrem sedere ad dexteram filij, vel spiritussancti, quia ab eis nõ procedit: sed spiritussanctus bene potest dici sedere ad dexteram patris, vel filij: licet secundum quãdam appropriationem attribuatur filio, cui appropriatur æqualitas.

4 Ad quartum argu. dicendũ, ꝙ Christus, secundum ꝙ homo est subiectus, prout ly, secundum quod homo, designat conditionem naturæ, quia secundum, hoc non est ad dexteram patris ratione æqualitatis inquantum homo: sed propter excellentiam beatitudinis. Cuius nos participes efficiat ipse Christus in sæcula benedictus. Amen.

Finis huius quarti tractatus.

SEQVITVR

SEQVITVR QVINTVS.

Onsummato per Dei gratiam quarto huius operis tractatu, in quo dictum est de diuini uerbi incarnatione. Consequenter in hoc quinto dicendum est de gratiarum, & uirtutum informatione. Et quia præcepta diuinæ legis sunt de actibus uirtutum: ideo sunt hic tria consideranda. Primum legalis præceptio hominis regulatiua. Secundum est specialis gratiæ perfectio hominis reformatiua, & in Deum transmutatiua. Tertium est qualificatio in bonum inductiua, & a malo reductiua: & sic erunt tres partes principales huius tractatus. In prima igitur parte dicendum est de præceptis legalibus: ubi facienda est triplex consideratio. Prima est de communi legis ratione. Secunda est de speciali legum diuersarum conditione. Et tertia est de præceptorum diuinæ legis distinctione.

Vtrum lex sit conuenienter diffinita.

D. Tho. 1.2. q. 199. ar. 1.

CIrca primum primo quæritur. Vtrum lex conuenienter diffiniatur sic? Lex est quædam rationis ordinatio ad bonũ commune, ab eo, qui curam cõmunitatis habet promulgata.

1 Primo arg. quòd non, quia dicit Paulus ad Roma. vij. Video
Rom. 7. aliam legem in membris meis. &c. ergo lex non sempér est ordinatio rationis.

2 Secundo arg. Ad legem pertinet præcipere, & prohibere: sed talia respiciunt singularia bona: ergo ex non semper ordinat ad bonum commmune.

3 Tertio argu. Dicit Apostolus ad Rom. ij. Cum gentes, quæ le- Rom. 2.
gem non habent naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt: ipsi sibi sunt lex, hoc autem communiter dicit de omnibus, ergo lex non tantum habet institui ab eo qui curam cõmunitatis habet.

4 Quarto arg. Dicit philosoph. ii. Ethycorũ, ꝙ intẽtio legislatoris est inducere hominem ad virtutem: sed quilibet hoc potest facere. igitur, vt prius.

5 Quinto arguitur. Lex naturalis maximè habet rationem legis, & tamen non indiget promulgatione, ergo non est de ratione legis, quod promulgetur.

Contra est auctoritas doctorum. Primo notandũ, quòd sicut 1. 2. q.
dicit Tho. lex dicitur a ligando, 79. ar. 1
quia obligat ad agendum actuũ autem humanorum regula est ratio. Ex quo sequitur, quòd lex pertinet ad rationem, practicam, cuius est ordinare ad finẽ vltimum, qui est primum principium in agendis, secundum philosophum. Et quia omnis pars ordinatur ad totum, & unus homo est pars communitatis perfectę, ideo oportet, quòd lex propriè respiciat ordinem ad vltimum finem, non prout habetur singulariter ab vno, sed prout habet rationem boni communis vlterius, cum ordinare aliquid in bonum commune sit, uel totius multitudinis, uel alicuius partis gerentis uicẽ multitudinis, ideo condere legem pertinet, uel ad totam multitudinem, uel ad personam publicam, quę totius multitudinis curam habeat. Et, quia lex

lex aliis imponitur per modum regulę, & mensurę ideo tunc habet vim obligandi, quando applicatur omnibus regulandis, sicut oportet regulam applicari regulabili: talis autem applicatio legis fit per hoc, quòd in noticiam hominum deducitur ex inulgatione. Vnde patet, quòd promulgatio est necessaria ad hoc, ꝙ aliquid habeat uim legis. Vnde dicitur in decretis, quòd leges instituuntur cum promulgantur. Secundo notandum, quòd ut dicit. Tho. ad hoc ordinatur unaquæque lex, ut obediatur & a subditis: subditorum autem virtus est vt bene subiiciantur principanti, ut di. philosophus. vnde patet, quòd legis est inducere subditos ad propriam ipsorum virtutem, uirtus autem facit bonum habentem, ut patet per philo. unde patet, quod effectus legis est, ut faciat homines bonos, ut di. philosophus in iij. Ethic. Et si arguatur, quia quædam leges sunt tyrannicè, ut philoso. dicit, sed tyrannis non intendit ad bonitatem subditorum, sed ad propriã utilitatem, dicendum quòd lex tyrannica, cum non sit secundum rationem, magis est peruersitas legis, quàm lex. Tertio notandum, quòd quadruplex est actus legis: uidelicet imperare, prohibere, permittatur, & punire, ut patet per Isidorum, præcipit enim lex actus uirtutum, vt habetur. v. Ethicorum: prohibet autem actus viciosos, permittit uero actus indifferentes ex genere suo: ac etiam actus quę parum habent bunitatis, uel parum malitiæ: & quoniam lex habet inducere ad obediendum sibi per timorẽ pœnæ: ideo alius effectus legis est punire.

Dist. 4. — Politi. libr. 1. — Ethi. 2. — Politi. lib. 1. — Ethim. lib. 2.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Conuenienter diffinitur lex, ꝙ est quædam rationis ordinatio &c. patet declaratio singularium partium ex primo notabili. Vbi notandum, quod ordinatio non sumitur ibi pro actione ordinantis, neque etiam pro passione opposita: sed quasi materialiter pro eo, quod est ordinatum. Con. 1.

1 Ad primũ arg. dicendũ, ꝙ lex dicitur esse in aliquo dupliciter. Vno modo, ut in regulante: & sic est in ratione sola. Alio modo sicut in regulato, & sic est in omnibus quæ inclinãtur in aliquid ex aliqua lege: ita ꝙ quælibet inclinatio proueniens ex aliqua lege potest dici lex non essentialiter, sed quasi participatiue & hoc modo ipsa inclinatio membrorum ad concupiscendum, lex membrorum uocatur.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ præceptum importat applicationem legis ad ea, quæ ex lege regulantur. Ordo autem ad bonum commune, qui pertinet ad legem, est applicabilis, ad singulares fines: & secundum hoc de particularibus, quibusdam præcepta habentur.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd ideo dicitur aliquis esse sibi lex, inquantum participat ordinem alicuius regulantis.

4 Ad quartum argumentum dicendum, quòd persona priuata licet possit inducere ad uirtutẽ per uiam monitionis, non tamen per uim coactiuam quam debet habere lex. vt dicit philosophus

sophus iiij. ethicorum. Hanc autem vim coactiuam habet multitudo, vel persona publica ad quam pertinet pœnas infligere.

5 Ad quintum argu. dicendum, quod promulgatio legis naturæ est ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.

Vtrum præter legem æternam, naturalem, & humanam, requiratur lex diuina.

D.Thom. 1.2.q.91 ar.2.

Circa secundum. Primo quæritur. Vtrum præter legem æternam, & legem naturalem atque humanam, necessariũ fuerit esse aliquam legem diuinam?

1 Primo arguitur, quod non sit aliqua lex eterna, qa omnis lex aliquibus imponitur: sed non fuit ab æterno aliquis cui lex posset imponi: igitur.

2 Secundo ar. quod nõ sit in nobis aliqua lex naturalis sic: quanto enim aliquis est liberior: tanto minus est sub lege: sed homo est liberior aliis animalibus, quę non subduntur legi naturali.

3 Tertio arguitur, quod non sit aliqua lex humana: quia mensura debet esse certissima; vt dicitur. j. Methaphysicę: sed dictamẽ humanæ rationis de rebus gerendis est incertum, secũdum illud Sap. ix. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostrę: igitur. Sap. 9.

4 Quarto ar. quòd non fuerit necessarium esse aliquam legem a Deo datam: quia lex naturalis est quædam, participatio legis æternæ in nobis: sed lex eterna est lex diuina: ergo non oportet præter legem naturalem, & leges humanas ab ea deriuatas esse aliam legem diuinam.

Contra. Data fuit lex uetus a Deo p Moysem: & lex noua immediate a Christo: vnde utraq; illarũ dicitur lex diuina. Primo notandum secundũ Tho. ꝙ lex nihil aliud est, quàm dictamen practicę rationis in Principe, qui gubernat aliquã cõmunitatẽ pfectam: ita ꝙ propositiones vniuersales rationis practice, dictantis quid agẽdũ, & quid fugiẽdũ, habent rationẽ legis, siue actualiter cõsiderentur, siue habitualiter tantũ a ratione teneantur. Certũ est aũt, quòd mũdus diuina prouidentia regitur: ideo dictamen gubernationis rerum in Deo, habet rationem legis: illud autem dictamen est æternum, ideo lex æterna dicitur s̃m Scot. oportet autem dicere, quòd lex ęterna in Deo, non est a ratione practica: immo magis a diuina voluntate, quæ prius natura habet ordinare de rebus agendis, q̃ intellectus intelligat: & ideo notitia quam habet intellectus diuinus de talibus, est speculatiua, & non practica, nisi sumeretur practicum satis large. Secundo notandũ, quod creatura rationalis excellentiori quodam modo diuinæ prouidentiæ subiacet quàm aliæ creaturæ, inquantum ipsa est prouidentiæ particeps sibi, & aliis prouidens: ideo ut dicit beatus Thom. Participatio legis ęternę in creatura rationali dicitur lex naturalis. Vnde dicit psal. Signatum est super nos lumen vultus tui domine, quia uidelicet in nobis est participatio diuini luminis: uidelicet lumen rationis

1. 2. q. 91. ar. 2.

Psa. 4.

rationis naturalis, quo discimus quid bonum, & quid malum, quod pertinet ad legem naturalem. Tertio notandum, quod sicut dicit Thom. Necesse est, quòd tam ex pręceptis legis naturalis, quàm ex principijs cōmunibus ratio humana procedat ad aliqua magis particulariter disponenda: & istæ particulares dispositiones humanitus inuente dicūtur leges humanæ obseruatis alijs conditionibus, quę pertinēt ad rationē legis, vt dictum est in quæstione præcedenti. Quarto notandum, quod cum homo ordinetur diuinitus in finem supernaturalē homini naturaliter ignotum, ac etiam media, quibus in illū finem peruenitur non possunt esse naturaliter homini plane cognita: ideo oportuit homini legem aliquam a Deo dari, per quam dirigeretur in illum finē, & ista dicitur lex diuina.

Con. 1. His pmissis ponēda est talis concl. Præter legē ęternā naturalē, & humanā, necessaria fuit homini lex diuina. Probat doctor sanctus per quatuor rationes. Prima iā tacta est in quarto notabili. Secunda est, quia de contingentibus, & particularibus, cuiusmodi sunt actus humani diuersorum solent esse diuersa iudicia, ex quibus contrarię leges procedunt, in quibus potest esse multiplex error, igitur, vt homo absque dubitatione scire possit quid agendum, & quid fugiendum oportuit ipsum dirigi per legem diuinitus datam, de qua constat, quòd non potest errare. Tertia est, quia lex humana non potest sufficienter ordinare motus interiores, qui latent, ergo necesse fuit hoc fieri per legem diuinam. Quarta est, quia lex humana non potest omnia mala punire, aut etiā efficaciter prohibere: ideo necessaria fuit lex diuina, per quam omnia peccata prohibentur, & istæ quatuor causę videntur tāgi in Psalm. vbi dicitur. Lex domini immaculata, id est nullam peccati turpitudinem pertimēs conuertens animas, quia scilicet non solum exteriores actus, sed actus interiores dirigit: testimonium domini fidele, scilicet ꝓpter certitudinem veritatis, & rectitudinis sapientiam pręstās paruulis, inquantū scilicet ordinat ad supernaturalem finem. Et si quęratur de lege fomitis, de qua dicit Apostolus ad Ro.7. Video aliam legem in membris meis repugnante legi mentis meæ. An contineatur sub aliqua legum prędictarum, vel sit alia ab ipsis, & quomodo habeat vim legis, cum non sit obligatoria. Dicit Thom. quod ipsa sensualitatis inclinatio, quæ fomes dicitur: in alijs quidem animalibus habet rationem legis, non quidem essentialiter ad modum regulantis, sed participatiue, ad modum regulati, eo modo quo, inclinatio, quę inuenitur in his, quę subiecta sūt legi participatiue, dicitur lex. In hominibus autem talis inclinatio sensualitatis non habet directe rationē legis, sed magis est deuiatio a lege ratio. Sed inquantum per diuinam iustitiam homo destituitur ab originali iustitia, & vigore rationis ipse impetus sensualitatis, Rom.7.

qui eum ducit habet rationem legis inquantum est pœnalis, & ex lege æterna consequens hominē destitutū ꝓpria dignitate.

1 Ad primum ar. dicendū, ꝙ ab æterno omnia sunt a Deo cognita, & præordinata, & ideo præordinatio eorum habet rationem legis æternæ, licet autem promulgatio legis illius ex parte audientis, aut inspicientis non sit æterna; bene tamen ex parte Dei promulgantis.

2 Ad secundum arg. dicendū ꝙ etiam animalia irrationalia participant rationem æternam suo modo, sicut & rationalis creatura, sed quia rationalis creatura participat eam intellectualiter, & rationaliter, ideo participatio legis æternæ in creatura rationali, proprie lex vocatur. In creatura autem irrationali non pōt dici lex, nisi per similitudinem.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ non oportet omnem mensuram esse omnino infallibilem, & certam: sed secundum, ꝙ est possibile in genere suo.

4 Ad quartum argumen. dicendum, ꝙ per naturalē legem participatur lex æterna, secundum naturalem conditionem hominis, sed oportet, vt altiori modo dirigatur homo in vltimum finē supernaturalem.

Vtrum omnis lex deriuetur a lege æterna.

D. Tho. 1. 2. q. 93. ar. 3.

SEcundo quæritur. Vtrum oīs lex deriuetur a lege æterna.

1 Arg. ꝙ non, quia nihil iniquū procedit a lege æterna, sed quædam leges sunt iniquæ, ſm illud Esaiæ. x. Væ qui condunt leges iniquas: igitur. *Esa. 10.*

Item dicit August. quòd lex, quæ populo regendo scribitur recte multa permittit, quæ per diuinam prouidentiam vindicantur: sed diuina prouidētia est lex æterna, ergo nec etiā omnis lex recta procedit a lege æterna. *De libe. arb. li. 1.*

Contra. Prouerb. viij. dicit diuina sapientia. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Lex autem æterna pertinet ad diuinam sapientiam. *Pro. 8.*

Primo notandum secundū Tho. quòd lex æterna est ipsa diuina sapientia secundum, quod est directiua omnium actuum & motuum. Vnde dicit Augusti. quòd lex æterna est summa ratio cui semper obtemperandum est. hāc igitur legem æternam nullus cognoscit, secūdum ꝙ in seipsa est, nisi solus Deus, & beati. Omnis tamen creatura rationalis in ipsam cognoscit, secundum aliquā eius irradiationem. Omnis. n. cognitio ueritatis est quædam irradiatio legis æternæ, quæ est veritas incommutabilis. vt dicit Augustinus in libro de vera religione. *1. 2. q. 93. ar. 2* *De libe. arb. li. 1* *Aug. in lib. de uera relig.*

Secundo notandum secūdum eundem Thomam, quod legi æternæ subduntur omnia, quę sunt in rebus a Deo creatis, siue sint necessaria, siue contingentia. Vnde dicit Augustinus de ciuitate Dei. Nullo modo aliquid legibus summi creatoris ordinationique subtrahitur a quo pax vniuersitatis administratur. *Aug. de Ci. Dei.*

Tertio notandum, quòd sicut dic. Thom. lex æterna dupliciter participatur a creaturis. Vno modo per modum cognitionis. Alio

modo

modo per modum actionis, & passionis, inquantum participat per modum principii interioris motiui, & hoc secundo modo legi æternæ subduntur creaturę irrationales. Creatura vero rationalis modo vtroque legi ęternæ subditur, quia & cognitione legis ęternæ aliquo modo habet, & sibi inest naturalis inclinatio ad illud, quod est consonum legi æternæ. Est tamen differētia, quo ad bonos & malos, quia boni perfectius subsunt legi ęternę tanquam semper ſm eam agentes. mali vero imperfecte quantum ad actiones, quia imperfecte cognoscunt, & imperfecte tēdunt ad bonum, sed quantum deficit ex parte actionis, suppletur ex parte passionis, quia intantū patiuntur secundum dictamē legis ęternæ, quantum deficiūt facere, quod legi æternæ conuenit.

Con. 1. His premissis, ponenda est talis conclusio. Omnis lex a lege

De libe. arb. li. 1. æterna deriuatur: patet per Augustinum dicentem, quòd in tēporali lege nihil est iustum, ac legitimum, quod non ex æterna lege homines sibi deriuauerunt.

2 Item sic probat Thom. quia virtus secundi mouenti deriuatur a virtute primi, sed lex æterna est ratio gubernationis in primo gubernante, ergo omnes rationes gubernationis in secundis gubernantibus, a lege æterna deriuātur: huiusmodi autem gubernationes inferiorum gubernantium sunt quæcunque aliæ leges præter legē ęternam, igitur.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ lex iniqua non habet rationem legis, recedit enim a ratione.

2 Ad secundum argumentum dicendum, quòd lex humana aliqua permittit non ea approbando, sed quia ea dirigere non protestandæ, hoc ipsum, quod se nō intromittit de his, quę dirigere non potest, ex ordine legis æternæ prouenit.

Vtrum lex natur a possit a corde hominis aboleri.

D. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 1.

QVEASTIO III.

Tertio quæritur. Vtrum lex naturæ possit a corde hominis aboleri.

Arguitur, quòd sic, quia lex gratiæ est efficacior, quàm lex naturæ, sed lex gratiæ deletur p culpam, igitur. 1

Contra. Dicit Augus. loquens ad Deum. Lex tua scripta est in cordibus hominū, quàm nec vlla delet iniquitas, sed lex scripta in cordibus hominum est lex naturalis, ergo lex naturalis deleri nō potest. Primo notandum secundum Thom. quòd præcepta legis naturæ hoc modo se habent ad rationē practicam, sicut principia prima demonstrationū ad rationem speculatiuam, vtraque enim sunt per se nota. Sicut autem ens primum, quod cadit in apprehensione simpliciter, ita bonum est primum, ꝙ cadit in apprehēsione practicæ rationis. Omne enim agens agit propter finem, qui habet rationem boni, & ideo primum principium in ratione practica est, quòd bo- Lib. 2. Confess. 1. 2. q. 5. ar. 1.

num est prosequendum, & malum fugiendum: & super hoc fundantur alia præcepta legis naturę, quia videlicet omnia illa facienda, uel vitanda pertinent ad legem naturæ, quæ ratio apprehendit naturaliter esse bona, aut mala. Secundo notandum, quòd vt dicit *Thom.* secundum ordinem inclinationum naturalium est ordo pręceptorum legis naturæ. Primo enim inest homini inclinatio ad bonum secundum naturam, in qua communicat cum omnibus substantiis, prout scilicet quælibet substantia appetit naturaliter conseruationem sui esse: & secundum hoc ad legem naturæ pertinent ea, per quæ vita hominis conseruatus, & contrarium impeditur. Secūdo inest homini inclinatio ad aliqua magis specialia secūdum naturam, in qua communicat cum ceteris animalibus: & secundum hoc dicuntur ea esse de lege naturæ, quæ natura omnia animalia docuit, sicut est commixtio maris, & fœminæ, & educatio liberorum, & similia. Tertio inest homini inclinatio ad bonum secundum naturam rationis, sicut ad hoc, quod ueritatem cognoscat de Deo, & quòd in societate uiuat, & quòd nec Deum, nec homines offendat, & cætera huiusmodi. Ex quo sequitur, quòd omnes actus virtuosi inquantum huiusmodi sunt de lege naturæ, licet non secundum proprias speciales rationes. Sequitur etiam ex dictis, quòd lex naturæ quantū ad principia est eadem apud omnes: licet quantum ad cōclusiones principiorum communium nō semper sit eadem apud omnes, quamuis hoc vt in paucioribus contingat. Sequitur vlterius, quòd lex naturæ mutari non potest quantum ad prima principia legis naturę, licet in secundariis, quę sunt quasi quædā conclusiones propinque primis principiis, contingere possit mutatio, licet raro: & hoc propter aliquas speciales causas impediētes obseruantiam talium præceptorum: puta propter malam cōsuetudinem, aut malam habitudinem naturę, sicut olim apud Germanos latrocinium non reputabatur iniquum, cum tamen sit expresse contra legem naturę, ut refert Iulius Cæsar de bello Gallicano, magis tamen proprie in tali casu dici debere lex naturæ in aliquo obfuscari, quàm mutari.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Lex naturæ quātum ad præcepta communissima, non potest a cordibus hominum deleri, licet quantum ad præcepta secundaria aliqualiter deleri possit, patet satis ex dictis. *Con. 1.*

Ad argumentum dicendum, quòd licet gratia sit efficacior quàm natura: tamen natura est essentialior homini: & ideo magis permanens. 1

Vtrum

Vtrum lex humana debeat præcipere virtutes, & cohibere vitia.

D. Thom. 1. 2, q. 95. ar. 1.

QVÆSTIO IIII.

QVarto quęritur. Vtrum ad legem humanam pertineat omnia uitia cohibere, & actus omniũ virtutũ pręcipere ?

1 Primo arguitur, quod ipsam pertineat omnia vitia cohibere, quia dicit Ysid. lib. Eth. quod leges ad hoc sunt factæ, vt earum metu coerceatur humana audatia nõ autem sufficienter coerceretur, nisi omnia mala cohiberentur per legem, igitur.

Ysid. lib. Ethic.

2 Secundo ar. quod lex humana nõ precipiat actus oĩum virtutum. Actibus enim virtutũ opponuntur actus vitiosi, sed lex humana non cohibet omnia vitia, vt patet per Augu. igitur.

3 Tertio argui. Actus virtutis a virtute procedit, sed virtus est finis legis, & ita, quod illud quod est ex virtute sub pręcepto legis cadere non potest, igitur.

De lib. arb. li. 1.

Contra. Quantum ad primam partem dicit Augu. quod lex humana recte permittit aliqua, quę diuina prouidentia habet vindicare: diuina autem prouidentia nõ vindicat, nisi vitia. Et quantum ad 2m dicit Philo. Quod lex pręcipit forti opera facere, & quæ temperati, & quæ mansueti. Similiter autem secundum alias virtutes, & malitias hæc quidem iubens, hęc autem prohibens.

Ibidem.

Ethic. lib. 5.

Primo notandũ secundum Tho. quòd quia inueniuntur quidam proterui, & ad vitia proni, qui verbis de facili moueri non possunt, necessarium fuit, vt per vim, vel metum cohiberentur a malo, vt saltem sic male facere desistẽs aliorum quietam vitam non impedirẽt, & tandem perducerentur ad virtutem, ideo oportuit leges humanas Istitui, quibus in ipsis improbis refrenaretur nocendi facultas. Et sicut Philosophus dicit. Melius est omnia ordinari lege, quàm dimittere iudicium arbitrio, & hoc propter tria. Primo, quia facilius est inuenire paucos sapientes, qui sufficiant ad rectas leges condendas, quàm multos, qui requirerentur ad recte iudicandum de singulis. Secundo, quia illi, qui ponunt leges ex multo tempore, cõsiderant quid lege ferendum sit Iudicia autem singularia fiunt de causis subito exortis: facilius autem ex multis cõsideratis potest homo quod videre rectum, quàm ex vno solo facto. Tertio, quia legislatores iudicant in vniuersali, & de futuris, sed homines iudicijs presidentibus iudicant de præsentibus, atque afficiuntur amore, vel odio, vel aliqua cupiditate; & sic eorum deprauatur iudicium, iõ necessarium fuit, ut quantum possibile est, per legẽ determinaretur quid, vel qualiter iudicandum sit; licet oporteat quædam singularia, quæ non possunt lege comprehendi, commitere iudicibus, vt philo. ibidem dicit. Secundo notandum, quòd sicut dicit Tho. vbi supra. Omnis lex humanitus posita in tantum habet de ratione legis inquantum a lege naturæ deriuatur. Si vero a lege naturali discordet, iam non erit lex, sed legis corruptio. Potest

1. 2. q. 95. ar. 1

Rethor. lib. 1.

test autem à lege naturali dupliciter aliquid deriuari. Vno modo, sicut conclusio ex principiis. Alio modo sicut determinatio alicuius ordinationis. Exemplũ de primo, sicut hoc, quod est nõ esse occidendum, deriuatur ab eo, quod est, nulli est faciendum malum. Exemplum de secundo, sicut ꝙ tali pœna, vel tali puniatur aliquis, est determinatio legis naturæ, quæ dictat illum esse puniendum, qui peccat. Ea autem, quæ sunt primi modi, sic sunt leges humanæ, ꝙ etiam aliquid vigoris habent ex lege naturali. Ea vero, quæ sunt secundi modi ex sola lege humana vigorẽ habent. Prima autem dicuntur pertinere ad ius gentium, cuiusmodi sunt iustæ emptiones, uenditiones, & alia huiusmodi, sine quibus homines non possunt cõuenire. Vnde dic. Isidorus, ꝙ ius gentium est, quo fere omnes gẽtes vtũtur. Vnde tale ius aliquo modo est naturale homini, ſm quod est animal rationale. iuxta quod etiam dicit Isidorus, ꝙ ius naturale est, quod est cõe oĩum nationum. Alia vero, quæ dãtur per modum particularis determinationis, & quæ solum habẽt vigorem ex lege humana dicuntur pertinere ad ius ciuile, secundum quod quælibet ciuitas sibi aliquid accõmode determinat.

Li. Ethimolog.

Tertio notandum secundũ Tho. vbi supra, ꝙ leges humanæ si iustæ sint habent vim obligandi in foro conscientiæ a lege æterna, a qua deriuantur, dicũtur autem leges iustæ, & ex fine, quando. s. ordinantur ad bonum commune, & ex auctoritate quando scilicet lex lata non excedit potestatem ferentis, & ex forma qñ scilicet ſm æqualitatem proportionis imponuntur subditis onera in ordine ad bonum commune. Lex autem iniusta non obligat in foro conscientiæ, nisi forte, quandoque propter scãdalum euitandum, propter quod etiam homo aliquando iuri suo cedere debet.

Con. 1. His præmissis ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Ad legem humanam non pertinet omnia vitia cohibere, probat Tho. quia ut dicit Isido. Lex debet esse possibilis ſm naturam, & secundum consuetudinem patriæ, & pro communi vtilitate eorũ, quibus imponitur, Sed lex humana imponitur multitudini hominum, in qua maior pars est imperfectorum, qui non possunt statim, & subito induci ad virtutẽ, & ad hoc, vt ab omnibus malis abstineant, ergo non oportet, ꝙ lege humana prohibeantur oĩa vitia, sed solum grauiora, a quibus possibile est maiorem partẽ multitudinis abstinere, & præcipue quæ sunt in nocumentũ aliorum. Si autem lex humana daret præcepta cohibẽtia omnia vitia hmõi præcepta ferre nõ valẽtes, in deteriora mala prorumperẽt.

Con. 2. Secunda concl. Lex humana hẽt præcipere actus omniũ uirtutum. probat Tho. vbi supra, qa omniũ virtutum obiecta referri possunt ad bonũ cõe, ergo nulla est virtus, de cuius actibus lex præcipere non possit, non tñ de omnibus actibus omnium virtutum præcipit lex humana, sed solum de illis, qui sunt ordinabiles ad bonum commune, uel immediate, uel mediate.

Tertia

Con.3. Tertia concl. Licet lex humana necessitate imponat in foro conscientię, tñ quādoq; licet eũ, qui subditur legi præter verba legis agere. Prima pars, patet ex 3. notabili. Secunda sic probatur a bea. Tho. quia lex proponitur ſm ea, quę vt in pluribus accidere possunt, habendo intentionem ad communem vtilitatem, ergo si emergat casus particularis, in quo legis obseruantia sit damnosa communi vtilitati nō est obseruantia: magis.n. attendendum est ad intentionem legislatoris, quàm ad verba legis. Est tamen considerādum, quòd si obseruatio legis secundum verba non habeat subitum periculum, cui oporteat statim occurri non pertinet ad quemlibet interpretari quid sit vtile cōitati, vel inutile: sed ad solos principes. Si vero sit subitum periculum, nō patiens tantam morā, vt ad superiorē recurri possit: ipsa necessitas dispensationē hēt annexā, quia necessitas nō subditur legi.

1 Ad primū argu. dicendum, ꝙ audacia videtur pertinere ad inuasionem aliorum. Vnde præcipue pertinet ad illa peccata, quibus iniuria proximis irrogatur.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ lex humana nō prohibet oēs actus vitiosos: prohibet aũt aliquos actus singulorū vitiorum.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ lex non præcipit actum virtuosum, inquantum a virtute procedit, sed præcipit actum similem, qui virtutem antecedit. Vnde homines virtuosi dicuntur nō subdi legi, eo quòd lege non coguntur, sed tamen voluntate consonant legi, & lege reguntur.

D.Tho.1.2.q.97.ar.3.

QVAESTIO. V.

Qvinto queritur. Vtrum lex humana sit mutabilis, & dispensabilis per rectores multitudinis.

Primo arguitur, ꝙ mutari nō debeat, quia lex humana deriuatur a lege naturali, quæ immobilis permanet. igitur. 1

Secundo arg. ꝙ non sit dispensabilis, quia lex est statuta pro cōmuni vtilitate, vt dicit Isidorus, sed cōmune bonū non dēt intermitti pro priuato bono alicuius personę, quia vt dicit philoso. Bonum gentis diuinius est quàm bonum vnius hominis, ergo non debet dispensari cum aliquo, vt prętermittat legem. 2 (1.Ethi.)

Tertio arg. Lex humana si sit recta, consonat legi naturali, & legi diuinæ, aliter enim non congrueret religioni, & disciplinæ, quod requiritur ad legē, vt dicit Isidorus, sed in lege naturali nullus dispensare potest, nec in lege diuina: ergo nec in humana. 3

Contra. Dicit Aug. Lex tēporalis quãuis iusta sit, cōmutari tñ per tēpora iuste potest. Primo notandū ſm Tho. ꝙ duplex pōt esse causa mutationis legis humanę. Vna est ex parte rationis, cui naturale est ab imperfecto ad perfectum procedere. Vnde primi, qui statuerunt aliquid vtilitati hominum, non valentes omnia considerare, instituerunt quædā imperfecta in multis deficientia, quę posteriores mutauerunt, instituentes perfectiora. Secunda causa est ex parte homi-

(August. lib.1. de lib.arb. 1.2.q.97.ar.3.)

num, quorum actus lege regulantur, mutatis .n. hoium conditionibus, qñq; mutãdæ sunt leges, quia ƒm diuersas hominum conditiones, diuersa eis expediunt. Secundo notandum ƒm Thomã ibidem, quòd lex humana intantum recte mutatur, inquãtũ per eius mutationẽ cõmuni vtilitati prouidetur, videlicet cum aliqua maxima, & euidentissima vtilitas ex nouo statuto prouenit, vel cum maxima necessitas ad hoc impellit, eo quòd lex consuetam, aut manifestam iniquitatẽ continet, aut eius obseruatio est plurimũ nociua. Tertio notandũ ƒm Thomã ibidem, ꝙ dispensatio proprie importat cõmensurationem alicuius cõis ad singula. Vnde etiam gubernator familiæ dicitur dispensator, inquantum vnicuiq; de familia cum mensura distribuit. Sic igitur in quacunq; multitudine dicitur aliquis dispensare, cũ ordinat aliquod cõmune præceptũ, sic a singulis adimplendũ. Contingit autẽ qñq; aliquod præceptum ad cõmodum multitudinis institutum, non esse conueniens huic personæ, vel in hoc casu, quia .s. per hoc impediretur aliquid melius, vel etiã induceretur ad malum. Periculosum tñ esset, vt hoc cõmitteretur iudicio cuiuslibet, nisi forte propter euidens, & subitum periculum. Ideo solus ille, qui habet regere multitudinem, potestatem habet dispensandi in lege humana. Si autem absque ratione prædicta, pro sola voluntate licentiã tribuat, non erit fidelis, in dispẽsatione autem erit imprudens: infidelis quidem, si non habeat intentionẽ ad bonum cõmune. Imprudens vero si rationem dispensationis ignoret, propter qd dominus dicit, quis putas est fidelis seruus, & prudens, quem constituit super familiam suam. *Luc. 12.*

His præmissis, ponẽda est talis conclusio. Lex humana qñq; est mutanda, & in ea quandoque dispensandũ est: patet ex dictis. *Con. 1.*

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ lex naturalis immobilitatem habet ab immobilitate legis æternæ naturam instituentis, ipsa vero ratio humana, quæ instituit legem humanam, mutabilitatẽ habet in hactibus suis.

2 Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ dispensatio nunquam debet fieri in præiudicium boni communis, sed ea intentione, vel ad bonum commune proficiat.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd lex naturalis quantum ad cõmunia præcepta dispensationem non recipit. In alijs vero, quæ sunt quasi conclusiones prẽceptorũ communium quandoq; per hominem dispensatur, puta, quòd nõ reddatur mutuum proditori patriæ, vel aliquid huiusmodi. Ad legem autem diuinam ita se habet quilibet homo, sicut persona priuata ad legem publicam, cui subijcitur. Vnde sicut in lege humana publica non potest dispensare, nisi ille a quo lex inchoationem habet, vel is cui ipse commiserit. Ita in præceptis iuris diuini, nullus potest dispensare, nisi Deus, vel is, cui ipse specialiter commiserit.

Vtrũ consuetudo possit obtinere vim legis, & amouere legem.

D. Tho.

D. Thom. 1. 2. q. 98. ar. 1.

QVÆSTIO VI.

SExto quæritur. Vtrũ consuetudo possit obtinere vim legis, & amouere legem.

1 Arguitur q̃ non, quia ex multis malis non potest fieri vnum bonũ, sed ille qui primo incipit agere cõtra legẽ malefacit, ergo multiplicatis singulis actib⁹ nõ efficietur aliquod bonũ: lex aũt est quoddam bonum. igitur.

Contra. Dicit Aug. in quadã epistola. Mos populi Dei, & instituta maiorũ pro lege sunt tenenda. Et sicut prçuaricatores legum diuinarũ, ita & contẽptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt. Primo notandũ, q̃ lex naturalis, & lex diuina, eo q̃ procedũt a diuina voluntate, nunquã mutari possunt per consuetudinẽ procedentẽ a voluntate hoĩs, sed solum per auctoritatẽ diuinã mutari possent, & inde est, q̃ nulla consuetudo põt obtinere vim legis cõtra legẽ diuinã, vel naturalem. Vnde dicit Isidorus. Vsus auctoritati cedat, prauum vsum lex, & ratio vincat, leges aũt humanæ, qñ sunt a voluntate humana, sunt mutabiles per humanã voluntatẽ, quç manifestatur p consuetudinẽ, sicut & per verbũ manifestari posset, cum. n. aliquid multotiens fit, vr ex deliberato rationis iudicio prouenire. Secũdo notãdum, q̃ si multitudo sit libera, quæ possit legem facere, tunc sufficit consensus multitudinis, ad aliquid obseruandum. Consuetudo autem manifestat illum consensum. Si vero multitudo non habeat liberã potestatem condendi legẽ sibi, vel remouendi legẽ iam positam, tñ inquantũ consuetudo in tali multitudine preualens per eos toleratur, ad quos pertinet legẽ imponere, & sic videntur approbare etiã obtinet vim legis. Tertio notandum, q̃ sicut di. Tho. non est intelligendum generaliter, quod semper consuetudo vincat legẽ, sed solum qñ lex prius posita videtur inutilis, aut quia nõ impossibilis, siue nimis difficilis seruari s̃m consuetudinẽ patriæ. Si autem maneat ea ratio propter quam prima lex vtilis erat, tunc non consuetudo, sed lex consuetudinem vincit.

Lib. Synonim.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Consuetudo quandoq; vincit legem humanã, & obtinet vim legis patet ex dictis. *Con. 1.*

1 Ad argu. dicendum, quòd leges humanę in aliquibus casibus deficiunt, ideo quandoq; potest quis præter legem agere, nec tamen erit actus malus, & cum tales actus multiplicãtur propter aliquam mutationẽ in hominibus, tunc manifestatur per consuetudinem, quia lex præcedens vlterius non est vtilis, sicut etiã manifestarẽtur si lex contraria verbo promulgaretur.

Vtrum lex diuina sit vna tantum.

D. Tho. 1. 2. q. 107. art. 1.

QVAESTIO. VII.

SEptimo quæritur de lege diuina. Vtrum sit vna tantum.

1 Primo quod sic, quia lex diuina

na videtur esse propinquior legi æternę, quę est vna, quàm lex naturalis, sed lex naturalis est vna omnium, igitur.

2 Secundo ar. Eadē est fides antiquorū & modernorū, vt dr̃ in glosa, ergo etiā eadē lex. Tertio ar. Apost. vr̃ distinguere vtranq; legē: veterē appellans legē factorū, legē vero nouā legē fidei, sed lex vetus fuit etiā fidei ſm illud. Omnes testimonio fidei probati, quod dr̃ de patribus veteris testamēti. Similiter etiam lex noua est lex factorū. Dr̃. n. benefacite his qui oderunt vos.

Mat. 21 *Rom. 4.* *Heb. 11.* *Math. 5* *Heb. 7.*

Contra dicit Apost. Translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat, sed aliud est sacerdotium noui, & veteris testamēti, vt ibi probat Apost. igit̃, & alia lex. Primo notandū, q̄ sicut dicit Tho. dupliciter diuersificari possunt leges. Vno mō ſm diuersitatē finiū ad quos fiunt, & ordinantur. Alio mō ſm ppinquitatē, vel distantiam respectu eiusdē finis, puta in eadē ciuitate. Dicit̃ alia lex, quæ imponitur viris perfectis, q̄ statim possunt exequi ea, quæ pertinent ad bonum cōmune, & alia lex, quæ datur de disciplina puerorum. Secundo notandum, quòd Apost. Comparat statum veteris legis statui pueri existentis sub pædagogo. Statum autem nouę legis cōparat statui viri perfecti, qui iam non est sub pædagogo. Sicut autem dicit Tho. Perfectio nouę legis respectu veteris attenditur ſm tria, quæ pertinent ad legē. Primum est ad bonū cōe ordinatio. Lex. n. vetus directe ordinabat ad bonum terrenum. Vnde Exodi. 3. In principio legis inuitatur populus ad regnum Chananęorum. Lex vero noua directe ordinat ad bonum cœleste, & spirituale. Vnde Christus in principio suæ prædicationis inuitat ad regnum cœlorum, vt patet Math. 4. Vnde dicit August. quòd rerum temporalium promissiones testamento veteri continentur, sed ęternæ vitæ promissio ad nouum pertinet. Secundum est humano, tum actuum directio, in quo supereminet lex noua: legi veteri interiores actus animi ordinando, secundum illud, Math. v. Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum, & phariseorum, non intrabitis in Regnum cœlorum, &c. & ideo dicitur, quòd lex vetus cohibet manum, & lex noua animum. Tertium est hominum ad mandatorum obseruantiā inductio. Lex enim vetus inducebat timore pœnali, lex autem noua inducit per amorem, ideo dicit Augustin. contra Adamantium Manichæi discipulum. Breuis differentia est legis, & euangelij, timor, & amor. Fuerunt ta men in veteri testamēto aliqui ex amore Deo seruientes, & pro missiones spirituales, principaliter expectantes: & secundum hoc pertinebant ad legem nouam, quæ est lex charitatis, & gratię quamuis autem lex vetus daret præcepta charitatis, tamen per eam non dabatur spiritussanctus per quem diffunditur charitas in cordibus nostris. Tertio notandum, quòd sicut dicit Tho. Lex noua implet veterem, inquantum supplet illud, quod veteri legi deerat. Finis enim

1. 2. q. 107. ar. tic. 1. *Gal. 4.* *1. 2. q. 91. Ar. 1.* *Exod. 3.* *Mat. 4.* *Contra Faust. lib. 4.* *Mat. 5.*

enim veteris legis erat iustificatio hominum, quã lex efficere non poterat, sed figurabat. Lex autem noua iustificat per virtutem passionis Christi, vt ostendit Apostolus ad Rom.viij. Vnde lex noua dicitur lex veritatis. Lex autem vetus vmbræ, vel figuræ perfectis autem his, quę figurabantur figura non vlterius obseruanda est, & ideo cerimoniæ legis tolluntur cum implentur. Pręcepta vero moralia in lege noua ex hoc dicũtur impleri, quia Christus verum intellectum ipsorum expressit: vt patet Math. v. Et eis superaddit quædam perfectionis concilia, vt patet Math. xix. Et dictis itaque patet, quòd lex noua radicaliter, & virtualiter cõtinetur in veteri. Vnde Chriso. exponẽs illud quod Marc. iiij. d?. Terra fructificat primam herbam Dei de spicam, deinde plenum fructum in spica sic dicit. Primo fructificat herbam in lege naturę: postmodum spicas in lege Moysi, postea fructum in euangelio, sic igitur est lex noua in veteri, sicut fructus in spica. Omnia enim, quæ credenda, & agenda traduntur in nouo testamento explicite, & aperte in veteri habent implicite, & sub figura.

Rom.8. *Mat.5.* *Mat.19* *Mar.4.*

Con.1. His pręmissis, ponenda est talis conclusio. Lex noua non est alia a lege veteri, attendendo diuersitatem ex parte finis; sed attendendo diuersitatem secundum propinquitatẽ, & distantiam respectu eiusdem finis. Prima pars patet, quia vtriusque est vnus finis, scilicet vt homines subdãtur Deo. Secunda pars patet, quia lex vetus imperfectius ducit ad illũ finem, quàm lex noua, vt patet ex dictis.

1 Ad primũ arg. dicendum, ꝙ lex naturalis dirigit hominem ad quędã pręcepta cõmunia, in quibus conueniunt tã perfecti, q̃ imperfecti, & ideo est vna omnium. Sed lex diuina dirigit hominem etiam in particularibus quibusdam, ad quę non similiter se habent perfecti, & imperfecti: & ideo oportuit legem diuinam esse duplicem.

2 Ad secundũ ar. dicendũ, ꝙ vnitas fidei attestatur vnitati finis vtriusque legis, sed tamen fides alium habet statũ in veteri, & in noua lege, nam quod illi credebant futurum, nos credimus factum.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd lex noua dicitur lex fidei, & gratiæ inquantum principalitas eius cõsistit in ipsa gratia, q̃ interius datur credentibus, hẽt autem secũdario aliqua facta. Illi tem qui in veteri testamẽto fuerunt Deo accepti per fidem, sm hoc ad nouum testamẽtum pertinebant, non enim iustificabantur nisi per fidem Christi. Vnde de Moyse dicit Apost. quòd maiores diuitias existimabat thesauro Egyptiorum improperiũ Christi. *Heb.11.*

Vtrum lex noua sit grauior veteri.

Scot 3.d.40.q.1.

QVAESTIO VIII.

Octauo quęritur. Vtrum lex noua sit grauior veteri.

1 Primo ar. quod sic, quia lex noua multa superaddit legi veteri,

Mat. 5. teri, vt patet Matt.v. ergo habet totam grauitatem ipsius, & addit vltra aliquã grauitatẽ. igitur.

2 Secundo arguitur. Status sub lege gratiæ est perfectior, & virtuosior, quàm sub lege Moysi: ergo difficilior consequẽtia patet, quia virtus est circa bonum, & difficile.

3 Tertio arguit. Difficilius est, cohibere manum, & animum, quàm manum tantum, sed euangelium cohibet manum, & animum: lex autem vetus cohibet manum tantum. igitur.

Math. 11. Cõtra Math. xj. Venite ad me omnes. &c. Et sequitur. Iugum enim meum suaue est &c. Primo notandum secundum Scot. *3. d. 40. q. 1.* quòd ex duobus pendet grauitas legis alicuius in comparatione ad aliam scilicet ex onere imposito, & ex defectu ad portãdum onus impositum, Onera autem imposita in lege veteri erãt præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia, ad quæ omnia tenebãtur. De moralibus patet, & de cerimonialibus etiam patet, qa licet tangere possent mortuum, & huiusmodi incurrebant tñ ex hoc multas immũdicias. Ad quarum purgationem si non faciebant, quod lege mandabatur: peccabant mortaliter, sicut explicatur ibi. Anima, quæ fecerit, vel quæ non fecerit sic, & sic, morte morietur, & peribit de populo suo, quæ est comminatio damnationis æternæ. Ad omnia etiam iudicialia tenebantur, vel per se, vel quando decernebatur per iudices eorum, & maxime per sacerdotes leuitici generis, iuxta illud Deuter. Omnis anima, quæ contempserit iudicium sacerdotis, morte moriatur. In lege autẽ noua sunt eadẽ præcepta moralia, q̃ tũc, sed magis explicita. Cerimonialia uero sunt multo pauciora, & leuiora, quæ imposita sunt per Christũ. Iudicialia vero nulla sunt imposita ꝑ Christũ, sed magis est lex Christi, lex mititatis, & humanitatis, in qua non oportet habere iudicialia, iuxta illud primæ ad Corin. vi. Iam qdem delictum est in vobis, qa iudicia habetis inter vos, *1. Cor. 6* quare non magis iniuriam accipitis: quare non magis fraudem patimini?

His præmissis, ponẽdæ sunt quatuor cõclusiones. Prima est. *Con. 1.* Ex parte oneris impositi quantum ad præcepta moralia, lex noua quodam modo grauior est veteri, patet quia in noua lege ꝓhibentur interiores motus animi, quæ expresse in veteri non prohibebantur saltem in oĩbus.

Secunda conclusio est: quantum ad p̃cepta cerimonialia simpliciter grauior fuit lex vetus, *Con. 2.* quàm noua, patet ꝑ Augu. Et hãbet in decretis dist. xii. c. Omnia *Ad inquisitiones Ianuary.* vniuersaliter; dicentem, quòd Rabi Moyses enumerauit plusquam sexcenta p̃cepta in lege, ad quæ omnia tenebantur, quorum quedã erant valde difficilia, puta omnem masculũ in Hierusalẽ ter in anno apparere quantũcunque distaret, & multa talia. Lex aũt noua ſm August. ibidẽ, paucis, & manifestis sacramẽtorum ritibus est contenta: non. n. habet nisi septem sacramenta; quæ tamen non sunt omnia omnibus necessaria, tamen, sicut dicit August. vbi supra, ipsam religionẽ christianam, quam voluit

Dei

Dei misericordia esse liberã qdã seruilibus, prçmunt onerib' adeo, vt tolerabilior sit cõditio iudæorũ, q legalibus sacramentis, nõ humanis præsumptionibus subiiciuntur.

Con.3. Tertia conclusio, quantũ ad præcepta iudicialia noua lex est leuissima, quia nulla iudicialia Christus imposuit: licitum est tñ iudicibus statuere leges ac pacem seruandã, siue illas q̃ fuerũt in lege Moysi, siue alias, dum tamen non repugnat legi diuinæ. Et quo ad hoc posset poni maior grauitas in lege christiana, quia tunc non licuit sacerdotibus, vel iudicibus condere quascunque leges, sicut nunc licet.

Con.4. Quarta conclusio. Attendẽdo grauitatẽ legis ex defectu remedij ad portandũ onus impositũ, multo grauior est lex vetus q̃ noua. Plura .n. & efficaciora adiutoria habemus in lege noua, q̃ erãt in veteri, ꝙ probat Scotus. Tum, quia sacramenta nouæ legis, quę habent efficaciã a passione Christi iam exhibita plus conferunt de gratia, quàm sacramenta veteris legis. Tum, quia plura sacramenta habemus. In veteri enim lege præter matrimonium, si tamen fuerit illis sacramẽtum, de quo alias videbitur, nullũ habuerunt sacramẽtũ p̃ter circuncisionẽ. Tum, quia doctrinam veritatis magis habemus explicitam, & plura exempla sanctorum.

1 Ad primum argum. concedit Scotus, ꝙ quantum ad moralia, lex noua est quodã mõ grauior, tñ hoc non tm̃ grauat, sicut ex alia parte cerimonialium, & iudicialium multitudo. Ex parte aũt nouę legis plus alleuiat multitudo, & efficacia auxiliorum.

2 Ad secundũ arg. dicendum secundum Scot. ꝙ difficultas in opere virtuoso non est per se ex parte operantis, sed ex parte operis: difficilius.n. est auaro dare vnũ, quàm liberali decem, & tñ non virtuosius, nec qualiscunq; difficultas ex parte operis arguit maiorẽ virtuositatẽ, sed illa, quę per se includit excellentiã obiecti, ꝙ per se attingitur per operationẽ: talis autẽ difficultas stat cũ maiori leuitate. Nam leuius est attingere amando obiectum excellentius, quàm minus excellens: & talia opera excellentia immediate Deũ respiciẽtia plura sunt explicita in lege noua.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd maior est vera de genere operis, & respectu hominis nõ habentis charitatem, sed in lege noua his qui volunt seruare, datur charitas, quæ ita facilem, immo faciliorem reddit ad refrenandum manum.

Vtrum assignetur aliqua differentia inter nouam, & veterem legem.

Thom.1.2.q.98.ar.1. Dur.3.d.48. quæst.3.

NOno quæritur. Vtrum conuenienter assignetur differentia inter veterem, & nouam legem ex parte effectus, quia lex vetus occidit, & noua viuificat.

1 Primo.arg.ꝙ non, quia dicit Apost. Lex quidẽ sancta, & mandatum iustum & sanctum, sed nihil sanctum occidit: igitur. Rom.7.

Secun-

2 Secundo arg. Dicit Beda, ꝙ iustitia legis suo tẽpore obseruata nõ solum temporalia, sed etiam æterna bona conferebatur, ergo non debet dici lex occidens.

3 Tertio ar. Lex euangelij est in præceptis, & consilijs, sed præcepta, & consilia sunt de operibus bonis. Iustitia aũt nõ causat in nobis ex bonis opibus, imo magis econuerso, ergo effectus legis euangelicæ non est iustificare, siue viuificare.

1.Cor.3. Contra dicit Apost. Litera occidit, spiritus autẽ viuificat. Ex quibus verbis sumit Magist. sententiarũ hanc differentiã inter duas leges, videlicet, ꝙ lex vetus erat occidens, noua vero viuificans: vt habetur in 3. sen. dist. 40.

3.d.40. Primo notãdũ ẜm Bon. dist. prædicta, ꝙ iustificare dr̃ multipliciter. Vno modo effectiue, & sic solum Deo cõuenit. Secũdo modo formaliter, & sic gratia iustificat informando aĩam. Tertio mõ nõ solũ habitualiter, sed etiã in effectu, & sic fides, quæ per charitatẽ operat̃, dr̃ iustificare. Quarto mõ dr̃ iustificare aliqd per exercitationẽ & vsum iustitiæ, & hoc modo mãdata Dei obseruata modo debito, iustificare dicuntur. Secundũ notandũ ẜm eundẽ Bona. ibid. ꝙ in lege tam veteri, q̃ noua, tria sunt considerãda, videlicet mouẽtia, cuiusmodi sunt promissa: dirigentia, cuiusmodi sunt pręcepta: adiuuãtia, cuiusmodi sunt sacramenta, quia ẜm quod dicit Hugo. Sacramenta sunt adiutoria, vt per præcepta veniatur ad promissa. In lege aũt euangelica ẜm primã faciem, ista omnia sunt spiritualia. Promissa.n. sunt æterna pręcepta spiritualia, & sacramẽta sanctificantia, & ideo legi euãgelicę cõpetit iustificare ẜm triplicẽ modũ, videlicet formaliter rõne grę sacramẽtalis: & in effectu rõne amoris spiritualis: & in exercitio rõne multitudinis boni operis, ad quod hõ dirigitur per p̃cepta, & consilia. Tertio notandũ ꝙ lex vetus dupliciter potest obseruari, & intelligi. Vno mõ ẜm intellectũ spiritualem, & sic quodã mõ concordat cũ lege euãgelica. Vnde qui spiritualiter legẽ obseruabant veri euangelici erant. Lex.n. pręgnãs erat euãgelio, vt di. Aug. in quodã sermone. Alio mõ ẜm intellectum litteralẽ, & sic ab euãgelio distinguitur ẜm tria prædicta, quia in lege erant promissa temporalia, præcepta exterius regulantia, & sacramẽta figuralia, & sic ratione promissorũ nõ excitabatur homo ad amorem spiritualem, rõne præceptorum non dirigebatur ad iustitiam interiorem, & rõne sacramẽtorum, non adiuuabatur homo, vt posset faciliter legem implere, & ideo sibi deerat iustificatio. Et quia erat ibi ostensio culpę, & nõ aderat adiutorium gratię, dabatur p consequens occasio concupiscẽtię, vt traheret ad mortem, ideo lex vetus secundum sensum literalem dicitur lex occidens, per occasionẽ quidem, non per causam. Vnde peccatum per mandatum occasione accepta, operatũ est in me oẽm concupiscẽtiam. Et sequitur ibid. Peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me, & per illud occidit. Rom. 7. Vbi dicit glo. Ex prohibitione nanque vbi charitas deficit desiderium

derium mali crescit, quo aucto dulcius fit quod prohibetur, & ideo peccatũ fallit dulcedine falsa, & ita lex per mandatum occidit, quia reatus prȩuaricationis accessit gladio, ergo quem portabas inimicus te occidit, armis tuis te interemit. Vnde sicut eũ quis armatus portat cultellum, vt se defendat per quem ab inimico occiditur illa cultelli portatione dicitur occidi non p causam, sed per occasionem, sic intelligendum est de lege.

Con. 1. His p̃missis, ponenda est talis conclus. Conueniẽter assignata est differẽtia p̃dicta inter veterẽ legem & nouam, patet ex dictis.

1 Ad primum ar. dicendũ, ꝙ verbum illud Apost. intelligẽdum est de lege, quãtũ est de se, & de principali intẽtione legislatoris.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ Beda loquitur non de obseruantia literali, sed de spirituali.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ licet ratione præceptorũ lex noua non iustificet, quantũ ad gratiæ infusionem, bene tamen quãtum ad exercitationem, & vsum iustitiæ: vnde non dicitur principaliter, & magis iustificare ratione præceptorum, sed ratione sacramentorum, in quibus infunditur gratia iustificatiua.

Vtrum lex vetus conuenienter data fuerit per Angelus.

D. Thom. 1. 2. q. 98. ar. 5.

QVAESTIO X.

Decimo quȩritur. Vtrum lex vetus cõuenienter data fuerit per angelos soli populo Hebræorum.

Primo arguitur, ꝙ non sit data per angelos, quia dicitur esse data a domino, vt dicitur Exo. xx. & multis aliis locis. igitur. 1 Exo. 20.

Secundo argu. sicut di. Ioh. 1. Lex per Moysem data est, sed Moysi immediate a Deo. Dicitur enim. Loquebat̃ dñs ad Moysem facie ad faciem, sicut loqui solet amicus ad amicum suum. 2 Ioh. 1. Exo. 33

Tertio arguit̃, quòd nõ debuerit dari soli populo Hebræorũ: lex enim vetus disponebat ad salutem, quæ futura erat per Christum, sed salus illa non solum erat futura in filijs Israel, sed in omnibus gentibus, sicut prophetarum fuit Esa. xlix. 3 Esa. 49.

Contra. Ad Galat. iii. quantũ ad primum, lex data est per angelos in manu mediatoris: & q̃tũ ad secundum dicitur in psal. Nõ fecit taliter omnĩ nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Gal. 3.

Notandum, ꝙ lex vetus, licet imperfecta fuerit respectu nouæ, tamen bona fuit inducens ad bonum, & retrahens a malo, & disponens siue ordinans ad salutẽ, quæ futura erat per Christum: & ideo ab eodem scilicet a Deo, a quo facta est salus hominum per gratiam Christi, lex vetus data est: eiusdem enim est disponere ad finem, & ad finem perducere, eiusdem in quàm, vel per se, vel per suos subditos. Quoniam autem per regulam Dionysij: Diuina debent ad homines deferri mediantibus angelis, ideo conuenienter data est lex vetus per medium angelorum. Celestis hierar. lib. 4.

Hoc p̃misso, ponẽda est talis cõclusio: Cõueniẽter data est lex vet' p angelos soli populo Israel. Prima pars ꝓbat̃ a beat. Tho. q̃a lex Con. 1. 1. 2. q. 98. art. 4

lex vetus imperfecta erat disponens ad perfectā salutē futuram per Christū. Sic aūt est in oībus potestatibus, & artibus ordinatis, ꝙ ille qui est superior principalem, & perfectū actum operatur per se, dispositiones vero præuias ꝑ suos ministros. Sicut nauifractor cōpaginat nauē per seipsum, & preparat materiā per artifices subministrantes: ideo cōueniens fuit, vt lex perfecta.s. noua daretur immediate per ipsum Deum hoīem factum. Lex aūt vetus per ministros Dei. Secunda pars probatur ab eodem Thom. sic, quia decebat, vt populus ille, ex quo Christus nasciturus erat, quadam speciali sanctificatione præ alijs pollere. Fuerat etiam facta promissio patribus Israelitici populi, quia ex eis Christus nasceretur: igitur, &c. Hoc ergo sic factum est, nō propter illius populi dignitatē, nec etiam propter meritū Abrahæ: sed ex sola gratuita Dei dignatione, qua patres promissionem acceperunt. Nec in hoc fuit personarū acceptio, q̄ solū habet locum in his, quæ ex debito dant.

1 Ad primū arg. dicendū, quòd sicut dicit Greg. in principio moraliū. Angelus qui Moysi apparuit modo Angelus, modo dñs dr̄. Angelus videlicet, quia exterius loquēdo seruiebat Dño, q̄a interius præsidens, vt dominus præcipiebat, & etiam, quia ex persona domini loquebatur.

2 Ad secundum argumentum dicendum, quòd illud videlicet, quòd Deus loquebatur Moysi fācie ad faciem. Scriptura dicitur secundum opinionem populi, qui putabat ore ad os loqui cum Deo, vt dicit Aug. super Gené. cum tamen per subiectam creaturam, id est per Angelum, & nubem ei loqueretur, & appareret, vel per visionem faciei intelligitur quędam eminens contēplatio, & familiaris citra diuinę essentię visionem. Sic itaque licet Deus auctoritate sua legem instituerit: tamē per Angelum promulgauit.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ quamuis salus futura per Christum esset omnibus gentibus præparata, oportebat tamen ex vno populo Christum nasci. 3

Vtrum lex noua sit duratura vsque ad finem mundi.

D. Tho. 1.2.q.106.ar.1.

QVAESTIO XI.

VNdecimo quæritur. Vtrum lex noua sit duratura vsque ad finem mundi?

Primo arg. ꝙ nō, quia Ioā. 16. Dñs promisit discipulis in Aduentu Spiritussancti cognitionē omnis veritatis, sed nōdum omnem veritatem cognoscit: ergo expectandus est alius status. 1 Io. 16.

Secundo arg. Quidam fuit status conueniens personę patris, scilicet status veteris legis, in quo homines generationi intendebant. Et etiam alius status cōueniens personę filij.s. status nouæ legis in quo clerici intendentes sapientiæ, quæ appropriatur filio principiantur. ergo erit tertius status.s. Spiritussancti, in quo spirituales principiabūtur. 2 3

Tertio ar. Dicit dñs. Prędicabit Mat. 14

hoc euangelium regni in vniuerso orbe, & tunc veniet consummatio, sed euangeliũ Christi, tandiu est prędicatum in vniuerso orbe, nec tñ adhuc venit consummatio: ergo euangelium Christi non est euãgeliũ regni, immo futurũ est aliud euãgeliũ, scilicet spiritussancti.

Matt. 24 Cõtra. Dicit dominus Matth. 24. Dico vobis, quia non præteribit generatio hęc donec fiant. *1. 2. quõ. 106. ar. 1* Quod Chrisostomus exponit de generatione fidelium Christi. Primo notandum ẽm Thom. ꝙ ad legem euangelii duo pertinent. Vnum quidem principaliter; scilicet gratia spiritussancti interius data, & quãtum ad hoc dicit lex indita. i. cordibus inscripta, & iustificatiua. *Li. de spiritu, & litera.* Vnde Augu. dicit. In veteri testamẽto lex extrinsecus est posita qua iniusti terrerent. In nouo vero intrinsecus data est lex, qua iustificarentur. Et ibidem dicit. Quæ sunt leges Dei scriptę in cordibus, nisi gratia spiritussancti. Vnde, & *Rom. 8.* Apost. Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me a lege peccati, & mortis. Aliud autem pertinet ad legem euangelicam secundario, scilicet documenta fidei, & præcepta ordinantia humanos actus de quibus oportuit fideles instrui verbis, & scriptis & quantum ad hoc lex noui testamenti est lex scripta cuius ẽt litera occideret, nisi adesset interius gratia spiritussancti. Secundo notandum, quòd lex noua est lex gratiæ, ideo vt dicit Tho. non debuit dari a principio mũdi, sed oportuit, vt in statu legis naturæ primo cognosceret homo ignorantiam suam, & in statu veteris legis in peccatum cadendo suam infirmitatem, vt eam cognoscens recognosceret se gratia indigere. Tertio notandum secundum eundem Th. ꝙ status mundi potest variari dupliciter. Vno modo ẽm diuersitatem legis. Alio modo secundũ, ꝙ homines diuersimode se habent ad eandem legem, vel perfectius, vel minus perfectę.

Con. 1. His pręmissis ponenda est talis concl. Nõ est expectãda lex alia perfectior, q̃ sit lex euangelica, licet variari possit quantum ad modum obseruationis secundũ diuersas hominum conditiones. Prima pars probatur a Thom. sic. Nihil potest eẽ propinquius fini vltimo, quàm quod immediate in illum introducit, hoc autem facit noua lex. Vnde Apostolus dicit. *Heb. 10.* Habentes fiduciam in introitum sanctorum in sanguine Christi, &c. Secunda pars probatur ab eodem, quia gratia spiritussancti, quę est principale in lege euangelica, perfectius, & minus perfectè haberi põt secũdum diuersitatem hominum, & temporum. Non est tamen expectandum quod sit aliquis status futurus, in quo perfectius habeatur spiritussancti gratia, quàm hactenus habita fuerit, & maxime ab Apostolis, qui primitias spiritus acceperunt, & tempore prius, & cæteris abundantius, vt dicit Gloss. ad Roman. 8. *Rom. 8.*

1 Ad primum arg. dicendum, quòd illa promissio intelligitur de omni veritate necessaria saluti, scilicet de credendis, & agendis non autem vniuersaliter de quibuscunque.

Ad secundum argumentum 2

dicendum, quòd lex vetus non solum fuit patris, sed etiam filij, quia Christus ibi figurabatur, & lex noua non solum est Christi, sed etiā patris, & spiritussancti. Vnde ad Rom. 8. dicitur. Lex spiritus vitæ in Christo Iesu. *Rom. 8.*

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ à tempore apostolorum prædicatum est Euangelium Christi in vniuerso orbe, quantū ad diuulgationem, vt Chrisostomus dicit. Et ex tunc facta est consummatio, id est destructio Hierusalem, de qua tunc Christus ad literam loquebatur. Non tamen ex tūc facta est prædicatio Euāgelii in vniuerso orbe completo effectu, ita scilicet, ꝙ in qualibet gente fundetur Ecclesia. Et ita sicut dicit August. Nondum est prædicatū Euangelium in vniuerso orbe, sed hoc facto, veniet consummatio mundi. *Epist. ad Ansich.*

Vtrum lex vetus contineat præcepta cerimonialia, præter moralia.

D. Tho. 1. 2. q. 90. ar. 1.

CIrca tertium. In hac prima parte huius quinti tractatus propositum, vbi dicēdum est de pręceptorum diuinę legis distinctione. Prima queritur. Vtrum præter præcepta moralia, lex vetus contineat præcepta cerimonialia, & iudicialia?

1 Primo arguitur, ꝙ non contineat precepta moralia. Lex. n. diuina subuenire debuit, vbi ratio humana deficit. Sed ad præcepta moralia sufficere videtur ratio humana, igitur.

2 Secundo arguitur, quòd lex vetus nō debuerit habere pręcepta cerimonialia, quia cerimonialia pertinēt ad cultū diuinū cultus aūt diuinus est actus virtutis, & religionis, igitur præcepta cerimonialia nō sunt distinguenda a moralibus.

Tertio arguitur, ꝙ in lege veteri non debuerint eē præcepta iudicialia distincta a moralibus, quia super illud Psal. 118. A iudicijs tuis non declinaui. Dicit gl. id est ab his, quæ constituisti regulam viuendi. Sed regula viuendi pertinet ad præcepta moralia, igitur. 3

Contra. Deutoronomij 4. dicitur. Decem verba scripsit in tabulis lapideis mihiq; iniunxit, vt docerē vos cerimonias, & iudicia, quæ facere debeatis. Primo notandum secundum beatum Thomam, quòd lex vetus vna est secundum ordinem ad vnum finem, & tamen diuersa præcepta continet, secundum distinctionem eorum, quæ ordinant ad finem. Cum autem intentio principalis legis diuinę sit constituere amicitiam hominis ad Deum, quæ non potest esse, nisi homo conformetur Deo, qui est optimus, ideo lex diuina intendit facere homines bonos. virtus autem est, quæ facit hominē bonum, vt patet per Philosophum. Ideo oportuit legem diuinam dare pręcepta de actibus virtutum, & hæc sunt moralia. Secundo notandum secundum Thomam ibidem, quòd homo ordinatur in Deum non solum per interiores actus mentis, sed etiam per exteriora opera, quibus homo diuinam seruitutem profitetur, & ista opera pertinēt ad cultum Dei quiquidem cultus cerimonia vocatur quasi munera, *Deu. 4.* *1. 2. q. 99. ar. 1.* *Ethi. li. 7*

nera, id est dona Cereris, quę dicebatur Dea frugũ, vt quidam dicunt, eo ꝙ primo ex frugibus oblationes Deo offerebantur. Sicut vt Maximus Valerius refert, nomen cerimonię introductum est ad significandum cultũ diuinũ apud Latinos, a quodam oppido iuxta Romam, quod Cere vocabatur, eo ꝙ Roma capta Gallis, illuc sacra Romanorum allata sunt, & reuerẽtissime habita: sic igitur illa præcepta legis, quæ specialiter ad cultum Dei pertinent, cerimonialia dicuntur. Tertio notandum, ꝙ lex diuina non solum hẽt ordinare hominẽ ad Deum, vt di. Tho. vbi supra, sed etiã hẽt ordinare homines adinuicem: utrumque aũt istorum in cõi pertinet ad dictamen legis naturę, ad quod pertinent moralia præcepta, sed oportet, ꝙ eorũ specialis determinatio fiat per legem diuinam, uel humanã. Sicut ergo determinatio cultus diuini fit per præcepta cerimonialia, sic determinatio cõis præcepti de iustitia inter homines obseruanda, determinatur per præcepta iudicialia.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis concl. Conuenienter in lege veteri posita sunt triplicia prę cepta, s. moralia, cerimonialia, & iudicialia, patet ex dictis.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ licet ratio hominis sufficiat quãtum ad moralia præcepta communissima, circa quæ errare non potest, non tñ circa alia, quæ sũt quasi conclusiones deductæ ex cõibus principiis legis naturę. Et præterea quo ad præcepta cõmunissima ratio humana potest obfuscari in particularibus agendis popter consuetudinem peccandi.

2 Ad secundum arg. dicendum, quòd licet colere Deũ pertineat ad pręceptum morale, tamen determinatio huius præcepti, vt scilicet colatur talibus hostijs, & talibus muneribus pertinet ad præceptum cerimoniale.

3 Ad tertiũ arg. dicendum, ꝙ iudicium significat executionem iustitiæ, quæ importat applicationem iuris ad aliqua præcepta particularia. Vnde præcepta iudicialia in aliquo communicãt cum moralibus, inquantum scilicet a ratione deriuantur, & in aliquo cum cerimonialibus, inquantum scilicet sunt determinationes quædam cõmunium præceptorum: ideo quandoque sub iudicijs comprehenduntur pręcepta iudicialia, & moralia. Sicut cum dicitur Deuteronom. quinto. Audi Israel cerimonias, atque iudicia, quandoque uero iudicialia, & cerimonialia. sicut cum dicitur Leuiti. 18. Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis. *Deu. 5.* *Leuit. 18*

Vtrum omnia præcepta Decalogi sint indispensabilia.

Scot. 3. d. 37. q. 1.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum omnia præcepta Decalogi sint de lege naturæ, & indispensabilia?

Primo arg. ꝙ non, quia Deus dispensauit in aliquibus, quę vñæ

esse contra præcepta Decalogi, vt patet de homicidio, Gene.22 in Abraham de filio immolãdo. Et de furto. Exod. 10. & 12. in filiis Israel, quibus præcepit, vt spoliarent Aegyptios, igitur.

Gen.22. Exo.10. & 12.

2 Secundo arg. Ad Rom. 7. dicit Apostolus. Concupiscentiam nesciebam, sed ea, quę sunt de lege naturæ sciuntur esse vitanda, uel agẽda ẽt si nõ sint scripta, igitur.

Rom.7.

Tertio arg. Lex naturę obligat in omni statu, sed decalogus non obligauit in omni statu, puta in statu innocentiæ, & ante tẽpus Moysi, cum tunc non esset data lex decalogi. Lex autem nõ obligat quousq; promulgetur, vt habetur in decretis.

Dis. 10. c. Leges instituũtur.

Contra. 1. Ioh. 2. Mandatũ nõ nouum do uobis, quod habuistis ab initio.

Item illud est de lege naturę, quod cõiter omnes obligat, præcepta decalogi sunt hmõdi, igit.

3.d.37. q.1.

Primo notandum secundum Bonauen. ꝙ decebat uerba decalogi tradi per modum obligationis, & præcepti. Tum, quia sic decebat diuinam æquitatem, & maiestatem dare regulam iustitiæ, vt nullo modo liceret homini eam impune prætergredi. Tum quia hoc nobis expediebat, vt videlicet homo obligatus obediret, & sic in merito ꝓficeret, & ad maiorem gloriam perueniret. Non tamen obligat ad opera ex charitate fienda, nisi sub conditione, videlicet si velit homo peruenire ad præmium. Charitas.n. est meriti principium. Non autem obligant obligatione absoluta, sic, quòd huiusmodi obligationis transgressio, sit peccatũ mortale. Aliquis .n. filius existens in peccato mortali, si pietate naturali motus veneratur parentes, certum est, quòd mandatum de honoratione parentum non implet ex charitate, nec tamen peccat mortaliter. Itẽ nemo obligatur ad id, quod non põt scire, sed nemo põt scire an opera eius sint formata charitate, cum nemo sciat se habere charitatem. Vnde bene dicit August. & habetur in glosa super illud Psal. Declina a malo, & fac bonum. Declinare a malo semper vitat pœnam, q̃uis nõ semper promereatur palmã. Et si arguatur, quia omnia mandata reducuntur ad duo præcepta charitatis, quę impleri non possunt, nisi ex charitate. Dicendum, ꝙ duo præcepta charitatis non implentur in quocũq; mãdato sigillatim accepto, sed ex plenaria perfectione consurgẽte ex omnium mandatorum aggregatione, & integra obseruatione. Vnde hoc modo verũ est, quòd mandata obligãt ad opus formatum, uel in se si habet homo charitatem, uel in dispositione si nõ habet. Tenetur.n. homo sic mandata decalogi implere, vt per eorum impletionem pręparet locũ ipsi gratię, sed ex hoc non sequitur, ꝙ ad opus formatum obliget, quodlibet mandatum per se. Aliter autem dici potest, & breuius, q̃ ideo dicuntur omnia præcepta decalogi reduci ad duo pręcepta charitatis, quia ad impletionem illorum duorum præceptorum charitatis, sequitur impletio omnium aliorum, sed tamen non econuerso. Secundo notandum, ꝙ inter mandata decalogi, quædã ordinantur ad Deũ: & quædam ordinantur ad proximum.

mum. Prima dicuntur pręcepta primę tabulę. Alia uero secūdę. Rationē aūt, & sufficientiā ipsorum ostendit beatus Bona. tripliciter, videlicet ex parte obiecti, ex parte subiecti, & ex parte actus. Omissis autem duobus primis, accipiamus tertium. Triplex enim est actus, ꝭm quem habet homo in Deum ordinari, videlicet actus operis, oris, & cordis. Penes primum attenditur mandatū adorationis. Penes ꝭm attēditur mandatū, quo prohibetur falsa inuocatio diuini nominis. Penes tertium attenditur mādatum, quo pręcipitur sanctificatio menti. Ad proximū autem ordinari dēt homo ꝭm innocētiam, & ꝭm beneficentiā. Si ꝭm beneficentiam sic est illud mandatū. Honora patrem, & matrem. Si secundum innocētiam, hoc est tripliciter, aut ꝭm actū cordis, aut oris, aut operis. Si ꝭm actum operis, aut actus est, quo ad esse proximi, & sic est. Non occides. Aut quo ad debitā conseruationē speciei: & sic est illud. Non mechaberis. Aut circa possessionem, & sic est illud. Non furtum facies. Si autem ꝭm actum oris, sic est illud. Non falsum testimonium dices. Si vero secundum actū cordis, hoc contingit dupliciter, aut contra voluptatē, aut contra cupiditatem, & sic sunt duo mādata de non concupiscēdo, nec vxorem, nec bona. Aliter autem secundū Tho. sumitur iste numerus pręceptorum. Pręcepta enim legis diuinę habent ordinare hominem ad bonum commune hominum sub Deo. Ideo in lege diuina oportet esse pręcepta, quibus hō bene se habeat ad Deum, vt ad principem communitatis. Et alia, quibus bene ordinetur ad proximum, vt ad consocium. Principi autem communitatis, tria debet homo. Primo fidelitatem, vt videlicet honorem principatus ad alium non deferat, & quantum ad hoc, est primū pręceptum, videlicet non habebis Deos alienos. Secundo reuerentiam, vt nihil iniuriosum in dominū cōmittat, & sic est secundum pręceptum, videlicet: Non assumes nomen Dei tui in vanū. Tertio famulatum in recōpensationem beneficiorū. Et ad hoc pertinet pręceptum de sanctificatione sabbati. Ad proximos autē aliquis bene se habet, & specialiter, & generaliter. Specialiter quidem quantum ad illos, quorū est debitor, vt eis debitum reddat. & ad hoc pertinet pręceptū de honoratione parentum. Generaliter autem quantū ad oēs, vt nulli nocumentū inferatur, nec opere, nec ore, nec corde. Nocumentū autē operis potest esse quantum ad consistentiam personę, & hoc prohibetur cum dicitur. Non occides. Aut quātum ad personā coniunctam ad propagationem prolis, & hoc dicitur. Non mechaberis. Aut quantum ad rē possessam, & hoc prohibetur cum dicitur. Nō furtum facies. Nocumentum autē oris prohibetur, cum dicitur. Non loqueris contra proximum tuū falsum testimonium. Nocumentum autem cordis prohibetur, cum dicitur. Non concupisces. Tertio notandum secūdum Scotum, ꝙ aliqua dici possunt de lege naturæ dupliciter. Vno modo strictissime tanquam prima prin

Marginalia: 3.d. 37. q. 1. — 1. 2. q. 100. ar. 1 — 3.d. 37. q. 1.

cipia nota ex terminis, & conclusiones necessario sequentes ex eis, & in talibus non potest esse dispensatio. Alio modo minus stricte, quia videlicet sunt multum consona legi naturæ, licet non sequantur necessario ex principijs practicis, quę sunt nota ex terminis. Potest autem ista distinctio declarari per exemplum. Non supposito isto principio iuris positiui pacificæ viuendum est in communitate, vel politia. Ex hoc non sequitur necessario, quòd quilibet debeat habere possessionem distinctam a possessione alterius. Posset enim stare pax in communi viuendo, etiam si omnia essent communia, sed tamen possessiones esse distinctas valde cõsonat pacificæ conuersationi.

Con.1. His pmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Conuenienter ordinantur præcepta sub denario numero in Decalogo. Et quod conuenienter ordinantur: probat Bonau. quia ordinantur secundum regulam fidei & iustitię: patet primo de regula fidei, secundum quòd homo ordinatur primo ad Deum, secundo ad proximum. In ordinatione autem ad Deum dictat fides non primo ordinari ad patrem, exhibendo sibi debitam reuerentiam. Secundo ad filium, refugiẽdo eius iniuriam. Tertio ad spiritumsanctum prę parando sibi habitationem sanctam. Hæc autem dicta sunt non per proprietatem, sed per appropriationem. Iuxta autem hunc ordinem, docet etiam fides hominem ordinari ad proximum, inquantum habet conformitatem ad Deum. Vnde secundum quòd conformatur patri: primo docet sibi exhiberi reuerentiam, secundum quòd conformatur filio, docet vitare eius iniuriam, quæ posset contingere quadrupliciter, per homicidium, per adulterium, per furtum, per falsum testimoniũ. Postremo secũdum quòd homo habet conformari spirituisancto dictat fides, fugiendum esse concupiscentiam, per quam inquinatur cordis habitaculum. Secundo patet, quòd ordinantur secundum ordinem iustitię, dictat enim iustitia nos magis obligari Deo, quàm proximo: ideo mandata respectu Dei præcedunt: plus autem est obligari ad actum operis, quàm ad actũ oris. Et ad actũ oris, q̃ ad actũ cordis. Ideo primũ est pręceptũ adorationis in opere, ſm confessionis in ore. Et tertiũ sanctificationis in corde. Similiter plus est obligari ad beneficientiam, q̃ ad innocentiam: ideo in secũda tabula, primum est præceptum de honoratione parentũ. Et iterum, quia magis obligamur vitare maius nocumentum proximi, & maius nocumentum est in homicidio, quàm in adulterio, & in adulterio, quàm in furto, & in furto, quàm in falso testimonio, & in his omnibus, q̃ in cõcupiscentia carnis, & in cõcupiscentia cordis, ideo cõueniẽter hoc ordine ordinantur mandata Decalogi. Secunda pars conclusionis, videlicet ꝙ mandata sint conuenienter tradita in numero denario: probatur, quia teste Augu. in sua musica, Iste est numerus ꝑfectus, a quo dum

dum ascẽditur, semper precedentis numeri fit repetitio. Vnde, & Pithagoras huius numeri motus affectu, decem coelos posuisse refertur. Et si obijciatur, quia lex prohibebat manum, non affectũ vt superius dictum est: ergo non debuerunt esse in lege veteri precepta prohibentia concupiscentiam. Dicendum, quòd illud intelligitur quo ad punitionem, quia scilicet lex solum puniebat opus exterius: licet etiam prohiberet interius. Euangeliũ autem vtrunq; puniendum ostendit.

Con. 2. Secunda conclusio. Praecepta prime tabule sunt de lege nature stricte loquẽdo: maxime duo prima, probat Scotus, quia sequitur necessario, si est Deus est amandus, est colendus, vt Deus, & nihil aliud est sic colendum. Sequitur etiam, si est Deus, nulla sibi est facienda irreuerentia. In istis ergo nõ poterit Deus dispensare, vt aliquis licite possit facere oppositũ. Tertiũ aũt preceptum, quantũ ad determinationẽ tpis non est de lege nature stricte loquẽdo: similiter, nec quantũ ad prohibitionem actus seruilis: ille. n. nõ prohibet, nisi quia impediens a cultu Dei. Vnde quantũ ad ista figurale est, & cerimoniale: quantum vero ad sanctificationem mentis aliquãdo Deo exhibendam est de lege naturae. Nec sequitur. Lex naturae non dictat, nec hoc tempore, nec illo: & sic de alijs se sanctificare Deo: ergo nullo, immo est fallacia figure dictionis a pluribus determinatis ad vnum indeterminatum, nisi forte ly nullo caperetur etiam determinate.

Con. 3. Tertia conclusio. Omnia precepta etiam secundae tabule sunt de lege naturae large loquendo, non tamen stricte, probat Scot. primam partem, quia eorum rectitudo valde consonat primis principijs practicis necessario notis. Et si dicatur, quòd praecepta secunde tabule necessario includuntur in illo precepto. Diliges proximum tuum. Sed dilectio proximi necessario sequitur ex hoc principio. Deus est diligendus, quod est de lege naturae stricte loquendo: igitur. Prima pars minoris sic probatur, quia amor Dei, vt appropriatus sibi soli est inordinatus. Amor etiã alicuius nolentis dilectum condiligi, est imperfectus, ergo si Deus est ordinate, & perfecte amandus: sequitur, quòd amans Deum, debet velle proximum diligere Deum: & hoc volendo, diligit proximum: hoc enim modo solum diligitur proximũ ex charitate. Dicendum, quòd ad id quod est diligere proximum, non sequuntur praecepta secunde tabule: quia possibile est me velle proximum diligere Deum: & tamen nolle, vel nõ velle sibi vitam corporalem, vel seruare fidem coniugij, & sic de alijs pertinentibus ad secundam tabulã. Deum ergo dicit Paulus. Qui diligit proximum, legem impleuit. Dicendum, quod loquitur dilectione proximi, non precise: vt sequitur ex primo principio practico legis naturae, sed vt legislator intendit id debere seruari, prout videlicet explicatur in preceptis secundae tabulae. Secũdum partem conclusionis sic probat ipse Scotus, quia rationes eorũ, que precipiuntur, vel prohiben-

habent in secūda tabula, nō sunt principia practica simpliciter necessaria, nec conclusiones simpliciter necessariæ. Non.n.in his, q̄ præcipiuntur, ibi est bonitas necessaria conuertens ad finē vltimum, nec in his, quæ prohibentur, est malitia necessario auertēs a fine vltimo: īmo etiā si bonum illud non esset pceptū, nec malū illud esset prohibitum, posset vltimus finis amari, & attigi.

1 Ad primum argumentum dicēdum, quod bene probat præcepta secundæ tabulæ non esse de lege naturę strictè loquendo.

2 Ad secundum argu. dicit Scot. quòd & si Deum esse posset concludi ex rōne naturali ex principijs per se notis, tñ rudi populo, non est notū, nisi ex lege data, & similiter si aliqua concupiscētia possit concludi esse contra legem naturę: hominibus, tñ corruptis nō erat notū, ideo necessario fuit explicare per legē datam, vel aliter. Concupiscentiæ prohibentur per præcepta secundę tabulę: & de illis concessum est, q̄ non sunt per se nota.

3 Ad tertium argu. dicit Scotus, quod in omni statu seruāda sunt ista præcepta: in beatitudine quidem erit summa obseruatio illorū. In statu autem innocentię, & ante legē scriptā: etiā ipsi oēs tenebantur: quia erant scripta interius in corde, vel forte per aliquam doctrinam a Deo parentibus datam, & per parentes in filios deriuatam, nec oportuit ea scribi in libro, quia potuerunt ea faciliter memoriæ cōmendare: tunc enim erant melioris dispositionis in naturalibus, quam populus posterioris temporis, quo tēpore infirmitas populi requirebat legem dari, & scribi. Vnde ad illud, quod tangebatur in primo argumēto de filijs Israel, spoliātibus Aegyptios dici potest, quòd ibi non dispensauit cōtra præceptum de furto. Tum quia nō acceperunt simpliciter alienum. Tum, quia Deus est superior dominus, & potest transferre dominium rerū etiā inuitis inferioribus dominis. Tū etiam, quia filij Israel seruiendo Aegyptijs, meruerant tanta recipere: licet Aegyptij nollent eam reddere, & tunc per superiorem iudicem potuerunt compelli, de cuius licentia potuerunt filij Israel iuste accipere.

Vtrū cōueniēter assignētur alia præcepta moralia præter Decalogū.

D. Tho. 1. 2. q. 100. art. 4. Dur. 3. d. 40. q. 1.

TErtio quęrit. Vtrū conueniēter assignētur alia præcepta moralia pręter decalogum.

Ar. quod nō. Cōmunia.n. præcepta moralia continentur in decalogo, vel sibi presupponuntur; determinationes autem illorum pertinent ad iudicialia, & ceremonialia præcepta, vt patet ex aliquibus supradictis; igitur. 1

Contra. Leuit. 19. & plerisq; alijs passibus veteris legis multa ponuntur præcepta moralia, quę non sunt in decalogo. Notādum secundum Thom. in prima secundæ. q. c. q̄ præcepta iudicialia, & cærimonialia ex sola institutione vim habent: quia antequam Leui. 19

quam instituerētur, non videbatur differre vtrum sic, vel aliter fieret. Præcepta vero moralia ex ipso dictamine rōnis naturalis efficaciā habent, etiam si nunquam in lege statuerentur: horum autem est triplex gradus. Nam quædam sunt mādata communissima, sicut mandata de dilectione Dei, & proximi, quæ sunt quasi fines aliorum præceptorum: nec in eis potest aliquis errare secundum iudicium rationis. Quędam vero sunt magis determinata, quorum rationem potest quilibet popularis statim, & de facili videre, sed tamen in eis quandoque licet in paucioribus potest humanum iudicium peruerti, & hæc sunt præcepta decalogi. Quædam vero sunt quorum ratio non sic est cuilibet manifesta; sed solum sapientibus: & hæc sunt præcepta moralia superaddita decalogo, tradita a Deo populo per Moysem, & Aaron, quę se habēt per modum additionis ad præcepta decalogi, & ad ipsa reducuntur. Verbigratia, vt in primo pręcepto decalogi prohibetur cultus alienorum Deorum, cui superadduntur alia præcepta prohibitiua eorum, quæ ordinantur in cultum idolorum, sicuti illud Deute. 18. Non inueniatur in te, qui lustret filium suum, aut filiam &c. Secundo autem pręcepto superadditur prohibitio blasphemiæ. Leuit. 14. & prohibitio falsę doctrinæ. Deuter. 13. Tertio vero præcepto superadduntur omnia cerimonialia. Quarto autem pręcepto superadditur pręceptum de honoratione senum. Leuit. 19. *Deut. 18* *Leu. 14.* *Deut. 13* *Leu. 19.* Coram cano capite cōsurge, &c. Et vniuersaliter oīa inducentia ad reuerentiā exhibendā maioribus, vel ad beneficia exhibenda quibuscunq;. Quinto autem pręcepto additur ꝓhibitio odij, vel cuiuslibet violationis contra proximū. Leuit. 19. Non stabis contra sanguinem proximi &c. *Leu. 19.* Et ibidem. Nec oderis fratrē &c. Sexto autem pręcepto, quod est de prohibitione adulterij, superadditur pręceptum de prohibitione meretricij, & fornicationis. Deutero. 24. Non erit meretrix, &c. *Deu. 24.* Et prohibitio vicij contra naturam. Leuit. 18. Cum masculo &c. *Leu. 18.* Septimo autem pręcepto adiūgitur prohibitio vsuræ. Deuteron. 18. Non fenerabis &c. *Deut. 18* Et prohibitio fraudis, secundum illud Deuterono. 25. *Deu. 25* Non habebis in sacculo diuersa pondera. Et vniuersaliter omnia, quæ pertinent ad prohibitionem calumnię, & rapinæ. Octauo autem pręcepto additur prohibitio falsi iudicij, & mendacij Exod. 23. In iudicio plurimorum &c. *Exod. 23* Et prohibitio detractionis. Leui. 19. Non eris criminator &c. *Leui. 19* Alijs aūt duobus pręceptis, nulla alia adduntur, quia per ea vniuersaliter omnis mala cōcupiscentia prohibetur.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Conuenienter in lege diuina addita sunt alia præcepta moralia propter decalogū. patet, quia dicit psalmus. Lex domini immaculata conuertens animas, sed per illa superaddita, conseruatur etiam homo absq; macula peccati, & ad Deum conuertitur: igitur &c.

Ad argumentū dicendum, ꝙ cerimo-

cerimonialia, & iudicialia sunt determinatiua præceptorum decalogi ex vi institutionis. Non autem ex vi naturalis rationis, sicut moralia superaddita.

Vtrum cerimoniæ veteris legis conuenienter diuidantur in sacrificijs, &c.

D. Tho. 1. 2. q. 101. art. 1.

QVÆSTIO IIII.

QVarto quæritur. Circa præcepta cerimonialia. Vtrum cerimoniæ veteris legis, cõueniẽter diuidãtur ĩ sacrificia, sacramẽta, sacra, & obseruãtias.

Arguit, ꝙ non, quia lex vetus ordinabat ad nouã: sed in noua lege ipsum sacrificium est sacramentum altaris: ergo in lege veteri non debuerunt distingui sacramenta contra sacrificia.

Contra. In lege veteri singula prędicta vocantur cerimonię:

1. 2. q. 101. articulo 1. Notandum ẜm Tho. ꝙ cerimonialia ad cultum Dei pertinent, qui duplex est s. interior ẜm animam: & exterior ẜm corpus. Et sicut corpus ordinatur ad aĩam, ita exterior cultus ad interiorẽ. Consistit autem interior cultus in hoc, ꝙ aĩa coniungit Deo per intellectũ, & affectum, & ideo, secundũ ꝙ diuersimode intellectus, & affectus colentis Deum, Deo recte coniungitur, secundũ hoc diuersimode exteriores actus hominis ordinantur ad cultum Dei. Vnde in statu futuræ beatitudinis, in quo humanus intellectus diuinam veritatem intuetur in semetipsa, exterior cultus non consistit in aliqua figura: sed solum in laude Dei, secundum illud Isayæ. 51. Gaudiũ, & leticia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. In statu autem præsentis vitæ non intuemur diuinam veritatem in seipsa: sed sub sensibilibus figuris, vt dicit Dionysius. Diuersimode tamen secundum diuersum statum cognitionis humanę. In veteri enim lege nondum erat propalata via perueniendi ad cognitionem diuinæ veritatis in seipsa, ideo oportebat exteriorem cultum veteris legis non solum esse figuratiuum futuræ veritatis manifestandę in patria, sed etiam ipsius Christi, qui est via ducens in patriã. Sed in statu nouæ legis hęc via iam est reuelata, ideo non oportet eam præfigurari, sicut futurã, sed cõmemorari per modum pręteriti, vel præsentis, solum autem oportet prę figurari futuram veritatem glorię. Esa. 51. De cœlesti hierar. c. 2.

His præmissis, ponẽda est talis conclusio. Conuenienter diuidunt cerimonæ veteris legis in sacrificia: sacramẽta, sacra, & obseruãtia. Probat Tho. vbi supra, quia in cultu Dei ad quẽ pertinent cerimonialia, considerari possunt ipse cultus, instrumenta colendi, & colentes: ipse aũt cultus principaliter consistit in sacrificijs, quæ in Dei reuerentiam offeruntur. Instrumẽta autẽ colendi vocantur sacra, sicut tabernaculum, & vasa, & alia huiusmodi. Ex parte autem colentium duo possunt cõsiderari, scilicet rerum institutio ad cultum diuinum, quod fit per quandam consecrationem, vel populi, vel ministrorũ, & ad hoc pertinent sacramenta. Con. 1.

sacramenta. Et iterum eorum singularis conuersatio per quã distinguuntur ab his, qui Deum non colunt, & ad hoc pertinent obseruantiæ, puta in cibis, & vestimentis, & alijs huiusmodi.

2 Ad arg. dicendum, quòd sacrificiũ nouæ legis, scilicet euchari stia continet ipsum Christum sanctificationis autorem, ideo sacrificium illud est etiam sacramentum. Sacramenta vero veteris legis non continebant Christum, sed figurabant.

Vtrum præcepta cerimonialia habuerint causam literalem, &c.

D. Tho. 1.2.q.102.ar.1.

QVAESTIO V.

QVinto quæritur. Vtrum p̃cepta cerimonialia habuerint causam literalem, vel figuralem tantum.

1 Arg. ꝙ non habuerint causam literalem: quia inter cerimonialia præcepta fuerunt circuncisio, & immolatio agni paschalis: sed vtrunque istorum habuit causam figuralẽ tantũ, quia vtrũque istorum datum est in signũ. De primo enim dicitur Genes. xvij. vt sit in signum federis. De secundo vero Exo. xiij. Erit quasi signum in manu tua. Gen. 17.

Contra. Sicut cerimonialia figurabant Christum, ita hystoriæ veteris testamenti, sed in hystoria veteris testamenti præter intellectũ misticũ, siue figuralem, est etiã intellectus literalis, ergo & in cerimonialibus. Notandũ 1.2.q. 102.ar.1 ſm Tho. ꝙ cum præcepta cerimonialia fuerint ex diuina institutione, necesse est dicere, ꝙ fuerunt ordinata ad aliquem finẽ, ex quo possunt assignari eorum rationabiles causæ. Finis autem cerimonialium est duplex. s. cultus Dei pro tẽpore illo: & figuratio Christi. Rationes itaq; sumptæ ex parte cultus, puta, ꝙ offerebantur certa animalia, & non alia, eo ꝙ alia animalia offerebant ydolatræ Dijs suis, vel eis in maleficijs vtebantur, siue pertinebant ad rememoranda aliqua Dei beneficia, sicut agnus paschalis in memoriã liberationis ex Ægypto, siue ad insinuandum excellentiam diuinã, sicut ꝙ olocaustum totum incendebatur ad reuerentiam diuinæ maiestatis, & amorem bonitatis eius, siue etiã ad designandum dispositionem mentis, quæ tũc requirebatur in colentibus Deũ, sicut circuncisio fiebat ad repressionẽ cõcupiscẽtiæ carnalis. Rationes autẽ sumptæ ex Christi præfiguratione sunt figurales & misticę, siue accipiãtur ex ipso Christo, & ecclesia, quod ptinet ad allegoriã, siue ad mores populi Christiani, quod pertinet ad moralẽ, siue ad statũ futuræ gloriæ, prout in eã introducimur per Christũ, quod ptinet ad anagogiam.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Cerimonialia causam habent non tantum figuralem, sed etiam literalem: patet ex dictis. Con. 1.

1 Ad argumentũ dicendũ, ꝙ sicut intellectus methaphoricæ locutionis est literalis, ita etiã significationes cerimoniarũ legis pro quãto sunt cõmemoratiuæ benefi-

beneficiorum Dei, propter quæ institutæ sunt, vel aliorū huiusmodi, q̄ ad illū statū ptinebant, non transcendūt ordinē literaliū causarū. Vnde cū assignatur causa celebrationis phase, quia erat signū liberationis ex Ægypto, iā est causa literalis. Et similiter dicēdū est de circūcisione.

Vtrum post passionem Christi, legalia potuerint obseruari sine peccato.

D. Thom. 1. 2. q. 103. ar. 1.

SExto quæritur. Vtrum post Christi passionem legalia potuerint obseruari sine peccato.

1 Primo arguitur, quòd sic, quia dicitur Actu. xvj. quòd Paulus circuncidit Timotheū. Et Actu. xxj. Paulus secundum consiliū Iacobi purificatus est. *Act. 16. & 21.*

2 Secundo arguitur. Vitare consortia Gentiliū, ptinebat ad cerimonias legis, & tñ Petrus hoc obseruauit, vt dr̄ ad Gala. ij. igit. *Gal. 2.*

Act. 15. Tertio arguitur. Act. xv. dicitur, quòd apostoli induxerūt gētiles conuersos, vt abstinerent ab immolatis simulachrorum & sanguine, & suffocato, & fornicatione.

3

Gal. 5. Contra ad Gal. v. Si circuncidamini, Christus nihil vobis pderit. Primo notandum secundum Tho. quòd omnes cerimoniæ sunt quædam protestationes fidei, in qua consistit interior Dei cultus: sic enim fidem interiorem potest homo protestari factis sicut & verbis: & in vtraque protestatione si quid falsum protestatur, peccat mortaliter, licet autem sit eadem fides quam habemus de Christo, & quam patres antiqui habuerunt, tamen diuersis verbis significatur a nobis, & ab eis. Dicebant enim, Christ⁹ est nasciturus, passurus, &c. Nos aūt dicimus Christus natus est, & passus. Et similiter cerimoniæ figurabāt Chr̄m vt nasciturū, & passurum, nostra aūt sacramēta significant ipsum vt natū & passum: Sicut ergo peccaret mortaliter, qui nunc diceret Christū nasciturū fidem protestando, ita etiā qui nunc cerimonias veteris legis obseruaret. *1. 2. q. 103. ar. 4.*

Secundo notandum, quod sicut dicit Tho. vbi supra. Aliter sunt euacuata p aduentū Christi iudicialia, quàm cerimonialia. Cerimonialia enim adeo sunt euacuata, vt non solū sint mortua, sed etiam mortifera. Iudicialia vero quidē sunt mortua, quia nō plus habent vim obligādi, non tamē sunt mortifera. Vnde si quis princeps ordinaret in regno suo illa obseruari, non peccaret, nisi forte obseruarentur, vel obseruari mandarentur tanquā habentia vim obligandi, ex veteris legis institutione. Ratio autē prędictę differentiæ, talis est, quia cerimonialia sunt primo, & per se figuralia, tanquā instituta principaliter ad figuranda Christi mysteria, vt futura, ideo eorū obseruatio præiudicat veritati fidei. Iudicialia vero instituta sunt ad ordinandū statū illius populi in iustitia, & æquitate, qui quidem populus ordinabatur ad Christū: ideo mutato statu illius populi, Christo iā veniēte, iudicialia pcepta non plus obligationē habent, quia tamen non ordinantur ad figurandum aliquid futurum, nisi forte ex cōsequēti pro quanto totus status illius populi fi- *d. 104. ar. 1.*

li figuralis erat: ideo eorum obseruatio absolute non præiudicat veritati fidei, sed intentio obseruandi tanquã ex obligatione legis præiudicat veritati fidei, quia per hoc haberetur, quòd status prioris populi adhuc duraret, & sic quòd Christus non uenisset. Tertio notandũ secundũ Tho. vbi supra. q. ciiij. quòd circa tempus cessationis legalium diuersimode videntur dicere Hierony. & Augustin. Hieron. enim distinguit duo tempora. Vnum ante passionẽ, in quo legalia non erãt mortua: sed adhuc habebãt vim obligatoriam, & expiatiuã pro suo modo. Aliud autem tempus incœpit statim post Christi passionem, in quo cerimonalia incœperunt esse mortua, ac etiã mortifera, ita scilicet, quòd mortaliter peccabant obseruãtes ea. Vnde dicit, quòd apostoli nunquam legalia obseruarunt post passionem secundum veritatem, sed solum quadam pia simulatione, ne scilicet scandalizarent iudæos, & impediret eorum cõuersionem, quæ quidem simulatio sic intelligenda est, non quidem ita quòd illos actus in rei ueritate nõ facerẽt, sed quia non faciebant tanquã legis cerimonias obseruantes, sicut si quis pelliculã virilis membri abscinderet propter sanitatem, & non causa legalis circumcisionis obseruandæ. Sed quia indecens videtur, quòd Apostoli propter scandalum occultarent ea, quę pertinent ad veritatẽ vitæ & doctrinæ, & quòd simulatione vterẽtur in his quæ pertinent ad salutẽ fideliũ. Ideo conueniẽtius Aug. distinxit tria tẽpora. Vnum ante passionem Christi, in quo legalia, neq; erãt mortua, nec mortifera. Aliud est tẽpus post diuulgationem Euangelii, in quo legalia sunt mortua, & mortifera. Tertium autem est tempus medium scilicet a passione Christi, usque ad diuulgationem Euãgelii, in quo legalia fuerunt mortua, id est uim non habentia, neque obligatoria, nõ tamen erant mortifera, quia conuersi ex iudæis poterant ea licite obseruare, dum tamen non sic ponerent spem in eis, quòd reputarent ea necessaria sibi ad salutem, & ita non possent fideles Christi sine legalibus iustificari. His autem qui cõuertebantur ex Gentilitate, non erat causa vt ea obseruarent. Et ideo Paulus circuncidit Thymotheũ, qui ex matre iudæa natus erat. Titũ autem, qui ex Gentilibus natus erat, circuncidere noluit: ideo aũt noluit spiritusanctus, vt conuersis de iudaismo, statim inhiberetur obseruatio legaliũ sicut inhibebatur Gẽtilitatis ritus his, qui ex Gentilitate conuertebantur, vt quædam differentia inter hos ritus ostenderetur. Nam Gentilitatis ritus semper fuit illicitus, non autem ritus legis.

His pręmissis, ponendæ sunt tres concl. Prima est. Post Christi passionẽ mortua fuerunt legalia tam iudicialia, quàm cerimonialia, patet ex dictis. *Con. 1.*

Secũda concl. Post Christi passionem, iudicialia non fuerunt simpliciter mortifera, sed solum ex intentione inordinata: patet ex secundo notabili. *Con. 2.*

Tertia concl. Post euãgelii promulgationẽ, cęrimonialia sunt simpliciter mortifera: patet ex primo *Con. 3.*

primo & tertio notabilibus.

Ad primum argum. patet ex tertio notabili.

Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ secundum Hieron. Petrus simulatorie se subtrahebat vt vitaret scandalum iudæorum, quorum erat apostolus. Et Paulus similiter simulatoriè eum repræhendit, vt vitaret scandalum Gentilium, quorum erat Apostolus, & sic neuter peccauit. Sed August. hoc improbat, qa Paulus in scriptura canonicâ ad Gal. ij. in qua nephas est credere, aliquid falsũ esse dicit, ꝙ Petrum reprehẽdit quia reprehensibilis erat. Vnde verum est, ꝙ Petrus peccauit, & Paulus verè eum nõ simulatoriè reprehendit, non tñ peccauit Petrus in hoc, ꝙ ad tempus legalia obseruabat, quia hoc sibi licebat tanquã ex iudęis conuerso, sed peccabat in hoc, ꝙ circa legaliũ obseruantiam nimiã adhibebat diligentiam, ne scandalizaret iudęos, ita ꝙ ex hoc sequebatur scãdalum gentilium.

Gal. 2.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ quidam dixerunt illã prohibitionem Apostolorum non esse intelligendam ad literam, sed secũdum spiritualem intellectum, vt scilicet in prohibitione sanguinis intelligatur ꝓhibitio homicidii, in prohibitione suffocati prohibitio violentię, & rapinæ: in prohibitione immolatorum, prohibitio idolatriæ. Fornicatio autem ibi prohibetur tanquã per se malum. Sed quia homicidiũ, & rapina etiam apud Gentiles reputabantur illicita, non oportuisset super hoc speciale mandatum dari his qui erant ex Gentilitate conuersi. Vnde dicũt alij, ꝙ ad literã illa comestibilia fuerunt prohibita, non propter obseruantiam legaliũ, sed propter gulam reprimendã, sed quia sũt quædã cibaria magis delicata, q̃ sint ista prędicta, ideo opinio illa nõ videtur rationabilis. Dicit ergo Tho. ꝙ ad literam ista sunt prohibita, non ad obseruandum cerimonias legis, sed vt posset coalescere vnio gentilium, & iudęorũ insimul habitantiũ. Iudæis. n. propter antiquã consuetudinem sanguis, & suffocatum erant abominabilia, comestio aũt immolatorũ simulachris poterat in iudęis gñare circa Gentiles suspitionẽ reditus ad idolatriã, & iõ ista fuerunt prohibita pro tempore illo, in quo de nouo oportebat conuenire in vnum Gentiles, & iudæos, pręcedente autem tempore cessante causa, cessauit effectus. Manifestata euãgelij veritate, vbi dominus docet, ꝙ nihil quod per os intrat, coinquinat hominem, vt dicitur Mat. xv. Et quod nihil est reiiciẽdum, quod cum gratiarum actione percipitur, vt habetur 1. ad Thi. 4. Fornicatio autem ibi prohibetur specialiter, quia Gentiles non reputabant eam esse peccatum.

Mat. 15

Vtrum lex noua, sufficienter ordinauerit hominem circa actus exteriores. &c.

D. Thom. 1. 2. q. 104. ar. 1.

QVÆSTIO VII.

SEPTIMO quæritur. Vtrũ lex noua sufficienter ordinauerit hominem tã circa actus interiores

teriores, quàm circa exteriores, superaddendo etiam præceptis determinata consilia.

1 Primo ar. ꝙ non sufficienter ordinauerit circa interiores act', quia præter præcepta moralia iudicialia in lege veteri erant quædam cerimonialia, circa quæ nihil dominus ordinauit.

2 Secundo ar. ꝙ non bene ordinauerit exteriores actus. Ad legē.n.nouā præcipue: ptinet fides p dilectionē operās, sed noua lex explicat quædā credēda, quæ nō erant explicata in veteri, vt patet de fide trinitatis, ergo etiam debuit superaddere aliqua exteriora opera moralia, quæ non erāt in lege veteri determinata.

3 Tertio ar. ꝙ non conueniēter sint superaddita consilia. Consilia enim dantur de meliori bono: sed nō sunt determinati gradus melioris boni, ergo nō debēt aliqua determinata cōsilia dari.

Mat.6. Cōtra. Math.vj.dicit dñs. Omnis qui audit verba mea, & facit ea, assimilabit viro sapienti, qui ædificat.&c. Sed sapiens domificator nihil omittit eorū, q̄ sunt necessaria, & cōuenientia ad ædificium. Primo notandū ſm Tho. ꝙ principalitas nouæ legis consistit in gratia spiritussancti, quæ manifestatur in fide p dilectionē operante, & ideo ad legē nouā pertinet ordinare de operibus humanis tā interioribus, quàm exterioribus. Interior autem hominis motus ordinat primo quidem quantum ad seipsum, & demum quantum ad proximū: quantum autem ad seipsum dupliciter secundum duos interiores hominis motus circa agenda, qui sunt voluntas de agendis, & intentio de fine. Vnde primo ordinat hominis voluntatē secundū diuersa legis præcepta, vt scilicet abstineat homo nō solum ab exterioribus operibus, q̄ sunt secundum se mala, sed etiā ab interioribus, & ab occasionibus malorū, puta circa homicidiū, & adulterium prohibet motus interiores, quia motus iræ tēdens in homicidium, & motus concupiscentiæ tendens in adulterium, videtur nobis quasi a natura inesse. Non sic aūt appetitus iurandi, vel falsum testimoniū dicendi. Circa periurium vero, quidam credebant iuramētū per se esse appetendū, & frequētandum, quia videtur ad reuerentiā Dei pertinere, licet periuriū sit peccatū: ideo dñs volens tollere occasionem periurādi, ostēdit iuramentum non esse appetendum tanquam per se bonum: sed melius esse absque iuramento loqui, nisi necessitas cogat. Demum ordinat lex noua intentionem hominis dicens, quòd in bonis, quæ agimus, neque quæramus humanam gloriam, neq; mundanas diuitias, quod est thesaurizare in terra. Quoniam enim lex promittebat celsitudinem honoris, & abundantiam diuitiarum, vt patet Deuterono. xxviij. Iudæi autem hæc promissa, sic praue intelligebant, vt dicerent propter ipsa seruiendum esse Deo, sicut propter finem: ideo voluit dominus eorum prauam opinionem corrigere. Consequenter autem ordinat lex noua interiorem hominis motum quo ad proximum, vt.s.eum non temerarie, aut iniuste iudicemus aut p̄sumptuose. Deu.28.

1.2.q.108.

Circa

Circa præcepta vero iudicialia, quoniam iudæi in aliquibus errabant credentes, q in lege tradita tanquam permissiones essent per se iusta.s.repudium vxoris, & usuras accipere ab extraneis, ideo dñs prohibuit vxoris
Math. 19. repudium. Math. xix. & vsurarum acceptionem, immo etiam
Luc. 6. accipiendi spem. Luc.vj.docens: Date mutuum nihil inde sperantes. Credebant etiam pharisæi quædā in lege instituta propter iusticiam faciendam esse exequēda ex appetitu vindictæ, vel ex cupiditate rerum temporalium, vel ex odio inimicorum: ideo ad hoc remouendum docet dominus animū hominis ab alio offensi, sic debere esse præparatū, vt si necesse sit paratus sit plura sustinere, aut etiam ampliora dare, & inimicis etiam benef cere. Hæc enim præcepta, vt August. exponit, sunt secundum præparationem animi accipienda. Secundo notandum ꝭm Tho. vbi supra, quòd ad gratiam, quæ est principalitas nouæ legis, dupliciter pertinere possunt opera exteriora. Vno modo sicut inducētia aliqualiter ad gratiam, cuiusmodi sunt opera sacramētorum nouæ legis. Alio modo sit vt ꝓducta ē instinctu gratiæ. Et hęc sunt duplicia. Quædam habent necessariam conuenientiam, vel contrarietatem ad gratiam, cuiusmodi sunt opera præcepta vel prohibita in lege noua, sicut pręcepta ēst confessio fidei, & pro-
Math. 10. hibita negatio. Dicitur.n.Math. x. Qui confitebitur me corā hominibus &c. Alia vero non habent necessariam contrarietatem, vel conuenientiā ad gratiā vel fidem per gratiam operantem. Et ista non sunt in noua lege præcepta vel prohibita ex ipsa prima legis institutione, sed relicta sunt disponenda his, quæ curam aliorum habituri erant. Vnde etiam quantum ad hoc dicitur lex euangelii lex libertatis quamuis etiam dicatur lex libertatis, quia quæ præcipit, facit implere ex instinctu interioris gratiæ, vel charitatis. Ex dictis igitur patet rō, quare Christus per seipsum instituit sacramēta, q; videlicet per ipsa, gratiam consequimur. Quoniam autem rectus gratiæ vsus est per opera charitatis, quæ inquantum sunt de necessitate virtutis, pertinent ad præcepta moralia, quæ ēt in lege veteri tradita sunt, ideo quantū ad hoc lex noua super veterē addere non debuit circa exteriora agenda. Et, quia determinationes prædictorum in ordine ad cultum Dei pertinent ad cærimonialia, & in ordine ad proximum ad iudicialia, tales autem determinationes non sunt ꝭm se de necessitate interioris gratiæ, ideo nō cadūt sub præcepto nouæ legis ꝭm se, sed relinquuntur arbitrio eorum, q curā aliorū erāt habituri, vel spiritualem, vel temporalem. Tamen circa præcepta iudicialia veteris legis quædam explanauit propter malum intellectum pharisæorum, vt dictum est in præcedenti notabili. Et si instetur contra prædicta, q in noua lege videntur aliquæ obseruantiæ esse datæ ministris Dei: vt patet Math. x. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecunias in zonis vestris. &c. Dicendum, q Math. 10.

ista pręcepta dedit Dominus Apostolis non tanquã cerimoniales obseruantias, sed tanquã moralia instituta. Et possunt intelligi dupliciter. Vno modo secundũ Aug. vt non sint præcepta, sed concessiones. Concessit.n.eis, vt possent ire ad prædicationis officium sine pera, & baculo, & aliis huiusmodi, tanquam habentes potestatem, necessaria vitæ accipiendi ab illis, quibus prædicabant. Vnde subdit. Dignus est.n. operarius cibo suo. Non autẽ peccat, sed supererogat, qui sua portat ex quibus viuat in prædicationis officio, non accipiens sumptum ab his quibus euangelium prædicat, sicut quandoque fecit Paulus. Alio modo possunt intelligi secundum aliorum sanctorum expositionem, vt sint quędam statuta temporalia Apostolis data pro tẽpore illo, quo mittebantur ad prædicandum in Iudæam ante passionem Christi, vt paulatim exercitarentur abdicare temporaliũ solicitudinem. Hæc autem statuta imminente passione remouit. Vnde Luc. 22. dicit. Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calciamentis, nũquid aliquid defuit vobis. At illi dixerunt. Nihil. Dixit ergo eis. Sed nũc, qui habet sacculum tollat similiter, & peram. Iam .n. imminebat tempus perfectæ libertatis, vt totaliter suo dimitterentur arbitrio in his quæ fm se non pertinent ad necessitatẽ virtutis. Tertio notandum, quòd sicut dicit Tho. vbi supra. Hæc est differentia inter cõsilium, & præceptum, quia præceptum importat necessitatem. Consilium autẽ in optione ponitur eius cui datur: conuenienter ergo in lege noua, quę est lex libertatis, supra præcepta addita sunt consilia, nõ autem in lege veteri, quæ erat lex seruitutis. Sunt ergo præcepta de his, qui sunt necessaria ad salutem. Consilia vero de his per quę melius, & expeditius potest homo consequi salutem: puta de totali abdicatione bonorũ huius mundi, scilicet diuitiarũ, deliciarum carnis, & bonorum, ac etiam propriè voluntatis.

Augu. in lib. de cõsensu euãgelistarũ.

Luc. 22.

His pręmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Cõuenienter ordinat hominem lex noua circa actus interiores. patet ex primo notabili. *Con. 1.*

Secunda concl. Lex noua conuenienter ordinat actus exteriores, patet ex secundo notabili. *Con. 2.*

Tertia conclusio. Conuenienter lex noua superaddit præceptis aliqua consilia, patet ex tertio notabili. *Con. 3.*

1 Ad primum arg. dicendum, q̃ præcepta moralia omnino remanere debebãt, quia secũdũ se pertinent ad rationẽ virtutis. Iudicialia autem non remanebãt ex necessitate. Cerimonialia autem omnino tollebantur: ideo circa cerimonialia, nihil ordinauit. Ostendit tñ, quòd totus corporalis cultus, qui erat determinatus in lege, erat in spiritualẽ commutandus, vt patet Ioan. 4. *Ioan. 4*

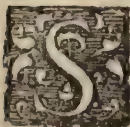
2 Ad secundum argumentum dicendum, q̃ ea; quę sunt fidei, sunt supra rationẽ humanã, ideo in ea peruenire nemo potest, nisi per gratiam abundantiorem, ergo gratia superueniente, oportuit plura credenda explicari. Ad opera vero virtutum dirigimur etiam per rationem natu-

ralem, quæ est regula quędã operationis humanę, & ideo in his nõ oportuit alia sup addere præcepta vltra moralis legis pcepta, quę sunt de dictamine rationis.

3 Ad tertium arg. dicendum, quod meliora bona particulariter in singulis sunt indeterminata, sed illa, quæ sunt simpliciter, & absolute meliora bona, in vniuersali sunt determinata, ad quę etiam omnia particularia reducuntur.

Finis primæ partis.

SEQVITVR SECVNDA PARS.

VPERIVS in prima parte prĩcipali huius tractatus dictum est de legali præceptione. Nunc in hac secunda parte dicendum est de speciali gratiæ perfectione, de qua sunt tria consideranda. Primum est gratiæ quidditas. Secundum est eius multiplicitas. Et tertium est eius necessaria vtilitas.

Vtrũ gratia, sit habitus creatus.

D. Thom. in q. disp. de veritate. q. 27. art. 1. & 1. 2. q. 110 ar. 1.

CIACA primũ primo quęritur. Vtrum gratia sit habitus creatus, inhęrens essentiæ animę.

1 Primo ar. quòd nõ sit habitus creatus. Videmus enim per experimentum, quòd homo homini efficitur gratus ex solo aspectu, nec aliquid dat homo homini cum suscipit illũ in gratiã suã, ergo pari ratione nõ oportet aliquid creatum dari homini, vt suscipiatur in gratia Dei.

Secundo argui. Omnis ab aliquo dilectus est & gratus, sed dilectio Dei non ponit circa dilectum aliquid nouum, quoniam dilexit nos ante mundi constitutionem, vt dicitur ad Ephe. 1. 2 *Ephe. 1.*

Tertio ar. Eodẽ modo recreat Deus, quo creat, sed seipso aliqd creat, ergo etiam seipso recreat, sed id, quo hominem recreat est gratia, ergo gratia non est aliquid creatum. 3

Quarto argu. Nullum accidẽs est nobilius subiecto, sed gratia est nobilior anima, sicut perfectio est nobilior perfectibili, ergo gratia non est accidens, & per consequens non est habitus creatus. 4

Quinto arguitur. Omnis forma, quę est principium vitę, est in genere substãtię, sed gratia est principium vitæ nobilissimę, ergo est in genere substantię: & sic non est habitus creatus. 5

Sexto arg. Nullus habitus creatus remanet postquam desijt esse in subiecto, sed gratia remanet, ergo. Minor probatur, quia gratia non corrumpitur, quòd patet, quia nihil, quod corrumpitur cædit omnino in non ens: sed gratia cum desinit esse, cædit omnino in non ens, cum de nullo sit producta ergo. 6

Septimo arguitur, quòd gratia sit subiectiue in essentia animæ, quia essentia prius exiit a Deo, quàm potentia, ergo prius reducitur in Deum per gratiam: consequentia probatur. Tum, quia secundum Dionysium res reducuntur in Deum, eo modo, quo exeunt 7

exeunt a Deo. Tum, quia sicut quælibet creatura habet Deum pro primo efficiente, ita & pro vltimo fine.

8 Octauo arguitur. Essentia est indeterminatior, quàm potētia, ergo magis indiget determinari: gratia autē ponitur tāquàm formaliter determinans animam.

9 Nono argui. Acceptatio essentiæ sufficit ad acceptationē potētiæ, & non econtra, ergo gratia, quę est principium acceptandi, debet poni per se in essentia.

10 Decimo argu. Forma determinans ad agendum magis debet poni in principali agente, quàm in instrumento: essentia aūt est principale agens & potentia, sicut instrumētale, vt dicit Ansel. de concordia.

11 Vndecimo arg. Correspondentia imaginis recreatæ dēt esse ad imaginē creatā, sed imago creata hēt vnitatem essentiæ, & trinitatem potentiarū, ergo & in recreatione est vnitas gratiæ perficiētis essentiam, & trinitas virtutū perficientium potentias.

Contra. Quantū ad primum dicit Augu.t.ad Bonifacium, gratia meretur augeri, vt aucta mereatur perfici: arg. autem non cōsistit, nisi in dono creato Et quātū ad secundū dicit Augustinus, quòd gratia se habet ad liberum arbitriū, sicut sessor ad equū, ergo residet in anima ratione liberi arbitrij. Liberum autem arbitrium nominat potentia.

Item gratia non est passio, vel potentia, ergo est habitus ẜm illā diuisionē Philosophi. Omnis autem habitus est in potentia, quia opus habentis bonum reddit. Primo notandum, quod sicut colligi potest ex dictis sanctorum, gratia solet accipi tripliciter vltra gratiam increatā. Primo modo communissime ꝑ quolibet dono nobis collato a Deo, & hoc modo etiam dona naturæ, sicut ingenium, & mentis perspicacitas dicūtur gratię, & generaliter quicq̄d habemus. Dicitur. n. 1 ad Cor. 4. Quid habes, quod non accepisti? Secundo modo dicitur gratia cōmuniter, quodlibet donum naturæ superadditum, sicut dicit Apostolus. Diuisiones gratiarum sunt vbi nominat prophetiam, & fidem, & consimilia. Et his duobus modis dicitur, gratia gratis data. Tertio modo dicitur gratia proprie, & tunc dicit̄ gratia gratum faciens, quæ sic solet diffiniri a magistris. Gratia est forma a Deo nobis gratis data sine meritis gratum Deo faciens habentem, & eius opus bonum reddens. Secundo notandum, ꝙ sicut dicit Thomas. Differentia est inter gratiam Dei, & gratiam hominis, quia enim bonū creaturæ prouenit ex voluntate diuina: iō ex dilectione, de qua vult bonum creaturæ profluit aliquod bonū in creatura. Voluntas autem hominis mouetur ex bono præexistente in rebus, & inde est, ꝙ dilectio hominis nō causat totaliter rei dilectę bonitatē, sed presupponit ipsā, vel in parte vel in toto. Patet igitur, ꝙ quamlibet Dei dilectionem sequitur aliquod bonū in creatura quandoq; creatū, non tamen dilectioni æternæ coæternum. licet autem Deus Diligat omnia quæ sunt, vt dicitur Sap. 11. tamen specialiter diligit creatu-

Marginal notes: *Ethic. lib. 2.* — *1. Co. 4.* — *1. 2. q. 110. ar. 1* — *Sap. 11.*

ram rationalem cum ipsam trahat supra conditionem naturæ creatæ ad participationẽ boni diuini, & secundum hanc dilectionẽ dicitur diligere aliquem simpliciter, quia videlicet vult creaturę bonũ æternum, quod est ipse. Sic igitur per hoc, quod dr̃ homo gratiam Dei habere significatur aliquid super naturale in homine a Deo proueniens. quãdoq; tñ gratia Dei dr̃ ipsa æterna Dei dilectio, sicut cũ dicitur ad Ephe. 1. Prędestinauit nos in adoptionem filiorũ in laudẽ gloriæ gratiæ suæ. Tertio notandũ, ꝙ aliqui posuerũt, sicut Doctor sanctus, quòd gratia primo est in essentia, quod probat per Augu st. de laude charitatis, dicentem, quòd gratia est radix & vita omnium bonorum. Ibidem etiam dicitur, quòd charitas est vita morientium. Vita autem & mors pertinent ad essentiam. Confirmatur, quia gratia dat esse supernaturale, quod videtur pertinere ad essentiam. Sed cõtra hanc positionem arguit Scotus sic. Quia quando aliqua forma est indeterminata secundũ virtutem actiuam ad plura, id quod pręcise respicit vnã actionem determinatam, non perficit eam, inquantum indeterminatam, sed inquantum est potentia determinata respectu illius actionis, sed gratia tantum perficit animam in ordine ad determinatum actum, scilicet meritorium, qui est solius voluntatis secundum Anselm. ergo perficit precise animam, in quantum est voluntas. Cõfirmatur ista ratio, quia si perficeret animum, vt est essentia, posset redũdare in actũ prioris potentiæ, scilicet intellectus, & sic actus intellectus, vt præcedit actũ voluntatis, posset esse gratificabilis & meritorius, immo si solus intellectus esset sine voluntate in essentia, in illo posset esse meritum.

Eph.1.

Lib. deco ceptu virgins.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt tres concl. Prima est. Gratia est aliquid creatum in anima, probat B. Bonau. Quia omne prius indignum vita ęterna, postea dignum, aliquid de nouo habet quod prius non habuit, sed peccator prius erat vita ęterna indignus: habita autem gratia est dignus, igitur. Gratia est aliquid creatum. Maior patet, quia non potest fieri mutatio in Deo acceptante, ergo oportet, quòd fiat in acceptato. Et confirmatur, quia oportet eum, qui prius erat iniustus, dũ efficitur iustus, habere aliquid de nouo formaliter: & illud est gratia iustificatiua. Non est tamen intelligendum, quòd gratia creata sit simpliciter necessaria ad consequendum vitam æternam, sed solum de potentia Dei ordinata. Cum enim gratia sit aliquid absolutum, distinctum realiter ab homine acceptato, non videtur requiri, vt acceptetur. Et si dicas, quòd videtur esse error Pelagij. Dicendum, quòd non: Pelagius enim ponit, quòd ex puris naturalibus potest homo acquirere vitam æternam, non sic ista positio, sed totum ponit a parte Dei. Item, quia valde durum videtur imponere magistro, quòd fuerit Pelagianus, & tamen secundum communem, opinionem tantum posuit gratiã increatam, siue charitatem

vt patet in primo dist.43. Potest itaq; Deus de potentia absoluta aliquē acceptare ad vitā ęternā sine quocunque absoluto creato, non tñ sine quocunque respecti uo. Si.n. Deus hunc acceptat, in isto est acceptatio passiua

Con.2. Secunda conclusio. Gratia est habitus accidentalis supernaturalis, ꝙ sit habitus probatur per Philosophum. Quicquid est in aīa principiū operādi, uel est potentia, uel passio, vel habitus, sed gratia est principium operādi, & non est potentia, nec passio, vt patet, ergo est habitus. *Ethic. lib.2.* Quod sit accñs probat Bon. quia oē, quod adest, & abesse pōt prȩter subiecti corruptionē est accñs, sed gratia est hmōi, sicut patet, qa multi iusti efficiuntur peccatores, & econtra. Et si instetur, ꝙ sunt tria gña bonorum, s. bona minima, bona media, & bona maxima, sicut vult Aug. sed bona minima, & media sunt in gñe substantiæ, ergo multo magis maxima, cuiusmodi est gratia. *Lib. De Abs.arb.* Dicendū, ꝙ illa diuisio bonorum est secundum acceptionem boni, qua aliquid dicitur bonum, quia est bonū alii, & vtile, sicut patet ex verbis Augus. ibidem, quia bona maxima sunt illa, quibus non cōtingit male vti, & ideo ad gradū bonitatis ſm illum modum, per quem ibi loquitur August. nihil facit ratio substantię, vel accidentis, sed vocat bona maxima, quæ immediatius ordinātad Deum, quod pro statu vię maximæ cōpetit gratiæ. Quod autem sit habitus supernaturalis: patet, quia a sola causa supernaturali causatur, & per eam ad bonum supernaturale eleuamur.

Tertia concl. Subiectum imediatum gratiæ est volūtas, & nō essentia, patet ex tertio notabili. Notanter aūt dictum est imediatum, quia bene conceditur essentiam animæ esse subiectum mediatū gratiæ, inquantum potentiæ sunt in essentia, sicuti, qa color est in superficie, & superficies in corpore, dicimus, ꝙ color est in corpore. *Con.3.*

Ad primum ar. dicendū, ꝙ nō est simile de Deo & homine. 1
Tum, quia homo in acceptando afficitur. Tum, quia iudiciū eius frequenter decipitur. Tum etiā, quia quando de non acceptante fit acceptans, mutatur. Nō sic autem de Deo. Non.n. acceptat aliquem propter nouum affectū in se, ideo oportet, ꝙ acceptet pp aliquem effectum in acceptato. Deus ēt in acceptando non fallitur: iō nō magis approbat vnū, q̄ alium, nisi quia in se aliquid habet magis dignum approbatione. In Deo etiam nulla cadit mutatio, & non videtur, ꝙ de non acceptato fiat acceptatum absq; mutatione: ideo oportet, quòd sit mutatio ex parte acceptati. Ista tamen non omnino necessario contingunt, vt patet ex dictis in prima conclusione.

Ad secundum arg. dicendū ꝙ 2
dilectio non solū se extendit ad præsens, sed ēt ad futurum. Diligit.n. nos Deus dilectione æterna. Gratificatio vero solum ad præsens se extendit, vt di. Bon. & ideo ponit esse actum in actu circa gratificatum.

Ad tertium argu. dicendum, 3
quòd recreatio est a solo Deo, sicut a principio effectiuo, & tamen; quia recreatio est rei iam

 exi-

existentis per aliquā dispositionē reformatio, ideo habet principium reformatiuum, non sic autem est de creatione, quæ simpliciter est de non ente.

4 Ad quartum arg. dicendum secundum Bonau. ꝙ illa ratio deficit tripliciter. Primo, quia nobilitas, siue bonitas substantię, & accidentis, proprie non habent comparari. Accidens enim dicitur bonum non sibi, sed alij, substantia autem bona est sibi. Secundo, quia licet nullum accidens sit nobilius substantia, cōsiderando accidens in se quantū ad essentiā sui generis, siue quātum ad esse primum. Tamen vt consideratur in subiecto, & præsupponit esse subiecti quandam nobilitatem superaddit quantū esse secūdum. Tertio, quia ꝙ grā dicatur nobilior anima, hoc non est ratione suę entitatis tantū, sed quia vnit bono increato. Vnde licet gratia dicatur Deo similior, eo ꝙ est ipsum donum Deo assimilatiuum, ipsa tamē anima similis est Deo, vt diuinæ similitudinis susceptiua, ideo proprie non est comparatio assimilandi, & assimilatiui.

5 Ad quintum arg. dicendum ꝙ maior est vera de principijs vitę pertinentis ad esse primum, gratia autem est principium vitæ, quæ pertinent ad esse secūdum, siue ad bene esse. Non enim fit vnū per se ex gratificato, & grā.

6 Ad sextum arg. dicendum, ꝙ quando, quòd dr̄ nihil, quod corrumpitur cædit omnino in non ens. dicendum, quòd illud habet veritatem in accidentibus, quæ dant subiecto aliquod esse naturale, & in eis, quę causantur ex principijs subiecti, cum enim talia corrumpuntur manent illorum principia, & non omnino annihilantur nō sic autem est de gratia.

Ad septimū arg. dicendum, ꝙ non est simile de exitu a Deo, & de reditu: exitus enim est quantum ad esse: reditu vero per operationem, quæ est immediate a potentia. 7

Ad octauum arg. dicendum, quòd gratia determinat ad operationem gratuitam, & hoc modo potentia est indeterminata indeterminatione proxima, & non essentia. 8

Ad nonum arg. dicit Scotus, ꝙ acceptatio potētię sufficit ad acceptationem essentiæ, & nō ecōuerso. Si enim homo videre posset in altero actum diligendi, propter illū actū, acceptaret totum suppositum, & ita Deus primo acceptat actum libere elicitum a potentia, non quidem loquendo de acceptione generali, qua acceptat omnem creaturam, sed acceptatione speciali, qua ordinat acceptatum ad beatitudinem: potentia autem est primo beatificabilis, & per illā essentiam, ideo primo sic acceptatur potentia. 6

Ad decimum arg. dicit Scotus, quòd maior posset concedēdi de instrumēto extrinseco, non autē de intrinseco, quod est idem operanti. 10

Ad vndecimū arg. dicendum, quòd cū deformatio fiat per potētias, sic etiā reformatio, & iō imago reformationis, inquātū huiusmodi sufficiēter reformat animam, cum inest ei per suas potentias. 11

Vtrum

Vtrum gratia sit virtus.

D.Thom.1.2.q.102.art.1.

QVAESTIO. II.

SEcundo queritur. Vtrum gratia sit virtus.

1 Primo arguitur ꝙ nõ, quia sic se hẽt lumẽ supernaturale respectu virtutũ gratuitarũ, sicut lumen naturale, respectu virtutũ naturaliũ: sed lumen naturale nõ est virtus naturalis: ergo nec gratia, quæ est lumẽ supernaturale est virtus supernaturalis.

2 Secũdo arguitur Charitas est perfectio simpliciter, non autẽ gratia. Bene.n.dicimus, ꝙ Deus est charus nobis: non autem proprie gratus, ergo gratia non est charitas: non autem videtur esse aliqua alia virtus.

3 Tertio ar. Dicit August. quòd gratia præuenit charitatem, ergo non est charitas.

De prædestin. sancto. lib. 1.

Contra. Diffinitiò virtutis cõuenit gratiæ, ipsa, n. bonũ facit habentem, & eius opus bonum reddit. Primo notãdũ, ꝙ Doctor sanctus posuit gratiam realiter distingui a virtute, propter primam rõnem adductam in pede qõnis. Sed cõtra hoc arguit Scot. Quia quęcunq; excellentia attribuitur gratiæ, & charitati, & ecõuerso. Vtraq;.n. formaliter diuidit æqualiter inter filios regni, & perditionis. 16. de Ciui. Dei. c. 18. Vtraq; etiam est forma virtutum, & neutra potest esse informis. Vtraq; etiã coniungit vltimo fini perfecta cõiunctione, qualis haberi põt in via. Si ergo distinguerẽtur, altera superflueret. Et ſm hoc teneri põt opiniõ Magistri dist. 17. primi, sic intelligẽdo, ꝙ Spiritussanctus nõ per aliũ habitũ distinctũ a charitate, monet nos ad meritorie operandũ, imo illo eodẽ habitu quo Spiritussanctus inhabitat aĩam, scilicet gratia inclinat voluntas in actum meritoriũ ei sic gratia est ipsa charitas. Nõ sic aũt eodẽ habitu, quo Spiritussanctus inhabitat, credit aĩa, & sperat, sed alijs habitibus imperfectis. Secundo notandũ, ꝙ sicut dicit Scot. Charitas dr̃ qua habens eã, hẽt Deũ charũ, ita ꝙ respicit Deum in rõne diligibilis, gratia verò dicitur, qua Deus habet aliquẽ gratum: ita ꝙ ipsa respicit Deũ vt diligentẽ. Non tñ dr̃ grã, qũocũq;, propter quod Deus diligit, quia tunc diuina essentia in filio posset dici gratia quia pp eam pater diligit filium, sed gratia dicitur illud, propter quod Deus acceptat habentem, vt dignum beatitudine dignitate, quę est in correspondentia meriti ad premiũ, & ita imperfectionem includit gratia, quia videlicet ille dignus beatitudine, non est beatus. Sic ergo possumus concedere, quòd licet idem absolutum sit in anima per quod anima diligit Deũ & per quod acceptatur a Deo ad beatitudinem, tamẽ alia, & alia ratio est in isto absoluto, inquantum respicit Deum vt dilectum, & inquantum respicit ipsum, vt diligentem, & vna ratio competit sibi inquantum est perfectio simpliciter. Alia vero, vt est perfectio limitata, & ita appropriate: sed secundum primam est charitas, & secundum aliam dicitur gratia: Et vt sic omnis gratia est

charitas,licet nō econuerso.Nec ex his sequitur,ꝙ distinguantur secundum formā, licet formaliter adinuicē distinguātur.Tertio notādū,ꝙ virtus solet accipi tripliciter.s.cōmunissime,cōiter,& proprie. Primo modo se extendit etiam ad virtutes naturales,
7.Phis. & hoc modo dicit philosophus, ꝙ virtus est dispositio pfecti ad optimum. Secundo modo complectitur virtutem moralem,& politicam: & sic diffinitur a phi-
2.Ethic. losopho. Virtus est habitus electiuus immedietati consistēs determinatus a ratione, prout sapiens determinabit. Tertio modo sola virtus Theologica, vel Theologicis associata dicitur virtus,& sic diffinitur ab Augustin. Virtus est bona qualitas mentis, qua recte viuitur,qua nullus male vtitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur, quod est intelligendum sine nobis efficientibus.Non autem sine nobis cōsentientibus,& disponentibus. Vnde cl re patet, quod loquitur de virtute infusa. Principalissima autem virtus infusa est charitas,vt alias plenius dicetur.

Con. 1. His præmissis,ponenda est talis conclusio. Gratia realiter est virtus charitatis,licet ab ea formaliter distinguatur. Prima pars patet ex primo notabili,& secunda ex secundo.

1 Ad primū arg.dicit Scot.ꝙ sicut virtutes acquisitę morales perficiunt in ordine ad quoddā lumē,ꝙ pōt dici prudētia,q̄ non perficit in ordine ad aliud lumē, nisi intellectus agētis,& tñ prudentia est virtus. Sic in proposito,virtutes supernaturales perficiunt in ordine ad virtutem,quę est charitas,& illa vlterius in ordine ad finē supernaturalem.

Ad secundum arg. patet ex secundo notabili. Potest etiā dici, ꝙ diuersitas illa solum venit ex cōmuni loquētiū vsu,qa superiores dicūtur chari inferioribus,& inferiores grati superioribus. 2

Vtrum omnibus ad gratiam se disponentibus, detur gratia æqualis.

D. Tho.1.2.q.112.ar.:.

TErtio quęritur. Vtrū omnibus ad gratiam se disponentibus ex necessitate detur a Deo gratia æqualis.

Primo arg. ꝙ nō requirat aliqua pręparatio ad gratiā, quia dicit Apost. Si quis operatur, merces non imputatur secundū gratiam,sed secūdum debitum, sed pręparatio hominis,non est,nisi per operationem liberi arbitrij, ergo tolleretur ratio gratiæ. 1 Rom.4.

Secundo arguitur,ꝙ gratia detur necessario præparātis se, vel facienti,quod in se est, qa super illud ad Rom.5. Iustificati ex fide,&c. Dicit gl. Deus recipit eū, qui ad se confugit:aliter esset in eo iniquitas, sed impossibile est in Deo iniquitatē esse:igitur. 2 Rom.5.

Tertio argu. Dicit Aug. quod. causa,quare non dat Deus diabolo gratiam ista est,quia diabolus non vult accipere, nec paratus est; ergo si quis velit accipere gratiam,necessario sibi datur. 3 Libro de casu diabolo.

Quarto arg. ꝙ gratia sit ęqualis in oībus, quia Sapien.6.dr,ꝙ æqualiter est Deo cura de oībus. 4 Sap.6.

Quinto arguitur. Gratia est vita aīæ, sed viuere non dicitur 5

fm

ſm magis, & minus: igitur.

Contra. quantum ad primum
1.Reg.7 dicitur. Præparate corda veſtra domino. Et quantum ad ſecundum
Hier.18 dum dicitur Hier. 18. Sicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea. Sed lutum non accipit formam a figulo ex neceſſitate, quantumcunque ſit pręparatum. Et quantum ad ſecundum
Eph.4. dicitur ad Ephe.4. Vnicuique data eſt gratia ſecundum menſuram. Notanda ſunt quatuor pręambula, ſecundũ doctorem ſan-
1.2.q. ctum. Primum eſt, quòd ſolus
2 12. ar. Deus poteſt cauſare gratiam.
1. Gratia enim excedit omnem facultatem naturę creatæ, cum ſit quędam participatio diuinę naturę, per quam creatura rationalis ſit deiformis. Secundum eſt, ꝙ gratia quandoque dicitur ipſum donum habituale Dei, quandoque autem dicitur auxilium Dei, mouentis animam ad bonũm. Tertium eſt, ꝙ præparatio ad gratiã conſiderari poteſt pro quanto eſt a libero arbitrio, & pro quanto eſt a Deo mouente liberum arbitrium. Quartum eſt, quod habitus duplicem magnitudinem habere poteſt. Vnã ex parte finis, vel obiecti, ſecundum ꝙ dicitur vna virtus, alia nobilior, inquantum ordinat ad maius bonum. Aliam vero ex parte ſubiecti, quod magis, vel minus participat habitum inhęrentem, ſecundum ꝙ aliquis dicitur habere de eodem obiecto maiorem, ſiue euidentiorem notitiam, quàm alius.

Con.1. His pręmiſſis, ponendę ſunt tres concl. Prima eſt. Licet ad grãm ſumptã pro dono habituali pręexigatur aliqua pręparatio, non tamẽ ad gratiam ſumptam pro auxilio gratuito diuino mouente. Prima pars probatur a Thoma, quia nulla forma recipitur, niſi in materia diſpoſita. Secunda pars probatur ab eodem, quia quæcunq; præparatio poteſt eſſe in homine, eſt ex auxilio Dei mouentis hominem ad bonum: ergo non econtra.

Secunda concl. Præparatio hominis, ſm ꝙ eſt a libero arbitrio nullã hẽt neceſſitatẽ ad gratiæ cõſecutionẽ, ſed ſm ꝙ eſt a Deo mouẽte, hẽt neceſſitatẽ infallibilitatis. Primã partẽ ꝓbat Tho. quia donum gratię excedit omnem pręparationem virtutis humanæ. Secundũ probat, quia intentio Dei deficere non poteſt, ergo ſi Deus mouendo liberũ arbitriũ, intendat ipſum ordinare ad gratiã conſequendã, infallibiliter ſequitur gratiæ conſecutio. Con.2.

Tertia concluſio. Gratia gratum faciens æqualis eſt in oĩbus habentibus ipſam ſm magnitudinẽ, quę attendit̃ ex parte obiecti, nõ autem ſm magnitudinẽ, quæ attẽditur ex parte ſubiecti, ſiue ex parte modi eſſendi in ſubiecto. Primam partẽ probat bea. Tho. quia quęlibet gratia ſecundũ rationẽ gratiæ coniungit hominẽ ſummo bono, quo nullum poteſt eſſe maius. Secundã partem ſic probat, quia qui magis ſe ad gratiam præparat pleniorem gratiam accipit, ſed vt ipſe dicit ex hac parte, non poteſt accipi prima ratio huius diuerſitatis, quia præparatio ad gratiam, non eſt hominis, niſi quãtum liberum eius arbitrium mouetur a Deo. Et ideo prima cauſa eſt ex parte Dei, qui diuerſimode Con.3.

ſimode ſuę gratię dona diſpenſat ad hoc, vt ex diuerſis gradibus pulchritudo, & perfectio ecclesiæ conſurgat, ſicut etiam diuerſos rerum gradus inſtituit, vt eſſet vniuerſum perfectum.

1 Ad primũ argũ. dicendum, ꝙ eſt preparatio perfecta ad gratiã habendã, quæ ſimul eſt cum ipſa infuſione gratiæ, & hęc eſt meritoria, nõ quidẽ gratię, quæ iam hr̃, ſed glorię: alia eſt præparatio precedẽs grãm: & hęc nõ ſufficit ad meritum de condigno, quod nõ põt eſſe, niſi ex gratia.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, quòd illa gloſa loquitur de eo, qui ad Deum confugit per actũ liber arbiitrij, iam per gratiam informati, quam ſi non reciperet, hoc eſſet contra iuſtitiam, quam ipſe ſtatuit, vel ſi referatur ad motum liberi arbitrij ante gratiam loquitur, ſecundum quod ipſum confugium hominis ad Deum eſt per motionẽ diuinã, quam iuſtum eſt non deficere.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd prima cauſa defectus gratię eſt ex nobis: ſed prima cauſa collationis gratiæ eſt a Deo ſolum ſecundũ illud. Perditio tua ex te Iſrael: ex me tantum auxilium tuum. *Oſe.13.*

4 Ad quartum arg. dicendũ, ꝙ illa ęqualitas eſt ex parte voluntatis diuinę, q̃ ſimplex eſt, & vniformis, per quã maiora, & minora diſpenſat, nõ aũt ex parte eorũ, quę creaturis diſpenſantur.

5 Ad quintum argu. dicendum, quòd viuere, quod pertinet ad ſubſtantiam hoĩs, nõ recipit magis, & minus, ſed bene viuere accidentaliter per vitam gratiæ.

Vtrum homo poſſit ſcire ſe habere gratiam.

D.Tho.1.2.q.113.ar.1.

QVAESTIO. IIII.

QVarto quęritur. Vtrum hõ poſſit ſcire ſe hr̃e grãm.

Arguitur, ꝙ ſic: qa lumẽ eſt magis cognoſcibile, quàm tenebra: ſed peccatũ, quod eſt ſpiritualis tenebra ſciri poteſt ad eſſe etiã certitudinaliter ab eo, qui peccatum habet: igitur. 1

Cõtra. Eccl.9. Nemo ſcit vtrũ odio, vel amore dignus ſit? Notandum, ꝙ ſicut dicit Thom. tripliciter aliquid cognoſci poteſt ab homine. Vno modo per reuelationem diuinam. Alio modo per viam humanam certitudinaliter ſicut ſciuntur concluſiones demõſtrabiles per principia per ſe nota. Tertio modo coniecturaliter per aliqua ſigna. *Eccl.9.* *1.2.q.113.*

His præmiſſis, ponenda eſt talis cõcluſio. Põt aliquis ſcire certitudinaliter ſe habere gratiã per reuelationẽ diuinã: non aũt per viam humanã: niſi coniecturaliter tm̃. Primam partem probat Tho. quia qñq; quibuſdã hoc reuelat Deus, ſicut Paulo dictum eſt. 1. ad Corint. 12. Sufficit tibi gratia mea. Reuelatio autem diuina eſt certiſſima. Secundam partem probat, quia principium gratię, & eius obiectum, eſt ipſe Deus, qui propter ſui excellentiam eſt nobis ignotus ſecundũ illud, Iob. 36. Ecce Deus magnus vincens ſcientiam noſtram. Ideo eius preſentia in nobis, vel abſentia per certitudinem cognoſci *Con.1.* *1.Cor.12.* *Iob.36.*

gnoſci

gnosci non potest. Tertiam partem sic probat, quia potest quis percipere se delectari in Deo, & cõtemnere res mundanas, & nõ esse sibi conscium alicuius peccati mortalis: ista autem sunt signa gratiæ in existentis.

1 Ad argumentum dicendum, quòd peccatum habet pro principio, & pro obiectio bonũ commutabile, quod nobis est notũ. Obiectum autem, vel finis gratiæ est nobis ignorum propter sui luminis immensitatem secũdum illud. j. ad Thimo. vlt. Lucẽ habitat inaccessibilem. 1. Thi. vlt.

Vtrum gratia recte diuidatur per gratiam gratis datam, & gratum facientem.

D. Tho. 1. 2. q. 114. ar. 1.

Circa secundum, quod superius propositum est in hac secunda parte huius quinti tractatus, videlicet circa gratiæ multiplicitatẽ. Primo quærit. Vtrum gratia conuenienter diuidat per gratiam gratis datam, & per gratiam gratum facientem?

1 Arguitur, ꝙ non: quia omnis diuisio debet esse per opposita: sed gratia gratum faciens nobis datur gratis a Deo: igitur.

Contra est communis vsus loquendi. Notandum secundum Tho. ꝙ cum gratia ad hoc ordinetur, vt homo reducat in Deũ, oportet vt reductio illa quodam ordine fiat; ita ꝙ quidam ꝑ alios in Deum reducantur: secundum hoc igitur est duplex gratia. Vna per quam homo Deo coniungitur: & hæc est gratum faciens. Alia vero per quam vnus homo cooperatur alteri, vt reducatur in Deum: & hæc præcise dicitur gratis data: quia supra facultatẽ naturæ, & merita personæ conceditur: sed non est gratum faciẽs, quia per eam homo iustificatur, cuiusmodi est bonum prophetiæ, & operatio miraculorũ. Quoniam autem gratia gratum faciens immediate ordinat hominem ad coniunctionem vltimi finis. Gratiæ autem gratis datæ ordinant ad quædam præparatoria inductiua ad hoc, vt homo coniungatur vltimo fini. Finis vero semper est nobilior his, quæ sunt ad finem: ideo genera gratum facies multo excellentior est genera gratis data.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Conuenienter diuiditur gratia per gratiam gratis datam, & per gratiam gratum facientem, patet ex dictis. Con. 1.

Ad argumentum dicendum, ꝙ in illa diuisione debet accipi illud membrum gratia gratis data cum præcisione. 1

Vtrum gratia gratũ faciens recte diuidatur per operantẽ, & cooperãtẽ.

D. Tho. 1. 2. q. 112. ar. 1.

QVAESTIO II.

Secundo quærit. Vtrum gratia gratũ faciens conuenienter diuidatur per gratiã operantẽ: & cooperãtem. Et iterũ per gratiã præuenientem, & subsequentẽ.

Primo ar. ꝙ non, quia diuisio debet esse per opposita: sed operari & cooperari nõ sunt opposita, igit. 1

Secundo arguitur. Cooperari pertinet ad inferius agens: sed gratia principalius operatur, quàm 2

quàm liberum arbitriũ: ergo nõ debet dici cooperans. Tertio ar. Gratia gratum faciens est vna tantum in vno homine, cum sit sufficiens: sed idem non põt esse prius, & posterius: ergo gratia non est diuidenda in præuenientem, & subsequentem.

4 Quarto arguitur. Gratia est diuinæ dilectiõis effectus: sed Dei dilectio nũquam est subsequẽs: sed semp preueniẽs: iuxta illud primæ Ioh.iiij. Ipse prior dilexit nos: ergo nulla est gr̃a subsequẽs. *1. Ioh. 4.*

Contra, quo ad primum dicit Aug. Cooperãdo Deus in nobis perficit, quod operando incipit, quia ipse, vt velimus operatur incipiẽs, qui volẽtibus cooperatur perficiens: sed operationes Dei quibus nos mouet ad bonũ, pertinent ad gratiã: igitur. Et quantum ad secundũ sic ar. quia gratia Dei ex eius misericordia prouenit. Sed in psal. dicitur. Misericordia eius præueniet me. Et iterum misericordia eius subsequetur me. Notandum secundum Tho. Et secundum Bona. quòd diuisio gratiæ potest intelligi dupliciter. Vno modo secundum diuersitatem specificam, vel etiã numeralem in eodem subiecto. Alio modo secundum diuersitatem effectiuam. *De gratia, & libero arb. lib. 1.* *1. 2. q. 111. ar. 1* *3. d. 27. q. 1.*

Con. 1. Hoc præmisso, ponenda est talis conclusio. Gratia gratum faciens in vna anima est vna tantum secundum rationem specificam, ac etiam numeralem: licet habeat diuersitatem effectiuam. Primã partẽ probat beatus Bon. vbi supra: quia in corporalibus eadẽ est lucis influentia, quæ fugat tenebras, & aerem illuminat: ergo & in spiritualib' eadẽ est gratia, quæ culpam expellit, & ad bonum disponit: hæc aũt videretur esse potissima causa distinctionis gratiæ, & gratiæ. Item vnius acceptati est tantũ vna acceptatio: & per consequens vna ratio acceptandi: sed gratia gratũ faciens est ipsa ratio acceptandi: igitur. Secundam partẽ declarat doctor sanctus, vbi supra: quia gratiæ gratũ faciẽtis est duplex effectus, videlicet esse gratũ, & operari meritorie. Et quantũ ad primum effectum dicitur gratia operans non effectiue, sed formaliter, sicut albedo dicitur facere superficiem albã. Et quãtum ad secundum dicitur cooperãs. Præterea gratia primo sanat. Secundo monet ad bonum volendũ. Tertio ad bonum volitum efficaciter operandum. Quarto ad perseuerandũ in bono. Et quinto ad perueniẽdum ad gloriam. Inquantum ergo gratia causat primum effectum, dicitur præueniens respectu secundi. Et prout causat secundum, dicitur subsequens respectu primi: & sic conceditur iuxta illud, quod dicit Aug. lib. de natura, & gratia. Præuenit, vt sanemur. Subsequit, vt sanati vegetemur. Præuenit, vt vocemur. Subsequitur, vt glorificemur.

Ad primum argumentũ dicendũ, ꝙ operari, & cooperari sunt eiusdem gratiæ: sed tamen sunt effectus diuersi, vt dictum est. 1

Ad secundum arg. dicendum, ꝙ operari nõ solum pertinet ad agens secundarium: sed etiam attribuitur omni adiuuanti ad finem attingendũ: homo autem per gratiam adiuuatur, vt bonũ velit, & faciat. 2

Ad

3 Ad tertium arg.dicendum: ꝙ illa ratio probat, ꝙ in vno hoĩe est vnica gratia secũdũ essentiã.

4 Ad quartum arg.dicendum, ꝙ dilectio Dei est aliquid æternũ, ideo nunquam dici potest, nisi præueniens: sed effectus gratiæ est temporalis, qui potest præcedere, & subsequi respectu diuersorum.

Vtrum gratia gratis data recte diuidatur ab Apostolo. 1. Cor. 12.

Di. Tho. 1.2.q. 111. ar. 4.

TErtio quæritur. Vtrum gratia gratis data, conuenienter distinguatur ab Apostolo primæ

1. Cor. 12 ad Corinth. xij. vbi dicit. Alij p spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ: alij fides: alij gratia sanitatũ: alij operatio virtutũ: alij prophetia: alij discretio spirituũ: alij genera linguarum: alij interpretatio sermonũ.

1 Primo arguitur, quòd nõ, quia multa sunt alia dona nobis a Deo gratis data, quæ tamẽ Deo gratos nos non faciunt: igitur.

2 Secundo arguitur. Spes, & charitas, non ponũtur inter gratias gratis datas: ergo nec fides est ponenda.

3 Tertio ar. Operatio sanitatũ, & loq diuersa genera linguarũ, sunt quædã miracula: ergo non debent diuidi contra operationem virtutum.

Contra est Apostolus, vbi supra. Notandum secundũ Thom.

1. 2. q. 111. ar. 4 ꝙ gratia gratis data ad hoc ordinatur, vt vnus homo alteri cooperetur, vt reducatur in Deum. Homo aũt ad hoc operari non potest interius mouẽdo: hoc enim solius Dei est: sed solum exterius docendo, vel persuadendo. Talis ergo gratia sub se continet illa quibus homo indiget ad hoc, vt instruat alterum in rebus diuinis, quæ sunt supra facultatẽ naturalis rationis. Ad hoc autem tria requiruntur. Primum est plenitudo cognitionis. Secundũ est efficacia confirmationis, & probationis. Tertium est euidentia p olationis: Quantum ad primũ tria sunt necessaria. Primum est, ꝙ principia illius noticię sint ei certissima: & quantum ad hoc ponitur fides non quidem, secundum ꝙ est virtus iustificans hominem in seipso: sed secundum quòd importat quandam supereminentem certitudinem eorũ, quæ sunt fidei. Secundum est, ꝙ ille recte se habeat circa principales cõclusiones talis scientiæ: & sic ponitur sermo sapientiæ, quæ est cognitio diuinorum, accipiendo sapientiam, prout importat quandam abundantiam cognitionis diuinorum, per quã homo possit non solum recte sapere in seipso de diuinis, sed etiam alios instruere, & contradicentes reuincere. Tertium est, vt etiam abundet exemplis, & cognitione effectuum, per quos interdum oportet manifestare causas, & quantum ad hoc ponitur sermo scientiæ, qui est cognitio rerum humanarum. Confirmatio autem in his, quæ sunt supra rationem, habet fieri per opera diuinæ virtuti propria: siue sint ad sanitatem corporum: & quantum ad hoc ponitur gratia sanitatum, siue præcise ordinentur ad manifestationem diuinę potestatis, sicut ꝙ sol stet, aut tenebræ, & quantum ad hoc ponitur

nitur operatio virtutum, siue ad manifestationem eorum, quæ solius Dei est scire, cuiusmodi sunt futura contingentia, & occulta cordium. Et sic quantum ad primum ponitur prophetia & quantum ad secundum discretio spirituum. Facultas autem proferendi potest attendi, vel quātum ad idioma, in quo possit aliqs intelligi. Et ſm hoc ponuntur genera linguarū, vel quantū ad sensum, siue expositionē eorū, quæ sunt proferenda, & quātum ad hoc ponitur interpretatio sermonum.

Con. 1. His præmissis, ponēda est talis conclusio. Cōuenienter diuidit gratia gratis data in prædicta nouem membra, patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd non omnia beneficia diuinitus data dicuntur hic gratiæ gratis datæ, sed solum illa, quæ excedunt facultatem naturæ humanæ.

2 Ad secundum argumentū, patet solutio ex dictis.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd gratia sanitatum distinguitur a generali operatione virtutum, quoniam habet specialem rationem inducendi ad fidem, ad quam aliquis magis prōptus redditur, ex eo quòd per virtutem fidei, sanitatem assequitur. Similiter etiam loqui variis linguis, & interpretari sermones habent speciales quasdam rationes inducendi ad fidem.

Vtrum ad iustificationem peccatoris requiratur gratia.

D. Tho. in q. disp. de verit. q. 28. ar. 2. & 1. 2. q. 113. ar. 5.

Circa tertium superius propositum in hac secunda parte huius quinti tractatus, videlicet circa necessitatem, & vtilitatem gratiæ. Primo quæritur. Vtrum ad peccatoris iustificationē, quæ est maximum opus Dei necessario requiratur gratia. 1

Primo arg. contra suppositum probando, quòd iustificatio peccatoris non sit maximum opus Dei, quia glorificatio iusti est aliqd maius, quàm iustificatio impij, cum gloria sit maior gratia.

Secundo argu. Iustificatio impij ordinatur ad bonū psonæ particularis: bonum autem vniuersi est maius, quàm bonū vnius hominis: vt patet. j. ethico. ergo maius opus Dei est opus creationis mundi, quàm iustificatio impij. 2

Tertio arg. quod ad ipsam nō necessario requiratur gratia, qa dicit dominus. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me, ergo deletio culpę erit ante habitum gratiæ. 3 Esa. 43.

Quarto arguitur. Deus creat sine medio, ergo etiam recreat, siue iustificat sine aliquo medio. 4

Quinto arg. Homo lapsus fuit ab innocētia in culpam, ergo potest homo restitui in puram innocentiam, sed hæc est media inter culpam, & gratiam: igitur. 5

Contra. quantū ad primū Augus. exponens illud Iohan. xiiii. Maiora horū faciet, dicit: maius opus est, vt ex impio fiat iustus, q̄ creare cœlū & terrā. Et in collecta dr̃. Deus, q omnipotētiam tuā parcēdo maxime, & miserādo manifestas. Et q̄tum ad secūdū dr̃ ad Rom. iii. Iustificati gratis per gratiam ipsius. &c. Primo notandum, quòd sicut tangit doctor deuotus. Iustitia quandoq; strictissime sumitur pro rectitudine 3. d. 33. q. 1.

dine in inflictione pœnæ iuxta exigentiam culpæ, & sic diuiditur contra misericordiam. Proprie autem iustitia dicitur rectitudo ordinans hominem ad alterum, reddendo ei quod suũ est, & sic est virtus cardinalis. Aliquando vero sumitur iustitia large pro qualibet animæ rectitudine, siue indeclinando a malo, siue faciendo bonum, & hoc modo quilibet homo sanctus dicĩ iustus. Hoc ergo modo iustitia continet omnem virtutẽ & maxime charitatem, per quam anima gratificatur. Vnde dicit Ambro. super Lucam, ꝙ iustitia communis est virtus. A iustitia ergo hoc modo sumpta dicitur iustificatio, prout hic sumitur. Et potest tripliciter sumi. Vno modo pro actione iustificantis effectiue. Et hæc iustificatio est ipsa diuina volitio. Secundo modo pro iustificatione formali, quæ est ipse actus formalis formæ iustificatiuæ, nec differt realiter, vt q. dam dicunt a forma. Sed cõtra, quia potest esse separata iustitia creata per potentiã Dei absolutam a quocunque iusto, & tunc non iustificabit, ergo erit sine actu formali, & sic non sunt idem realiter. Sic enim arguit philo. de eodem & diuerso. Tertio modo sumitur iustificatio passiue. Et hoc modo tripliciter secundum Bonauẽt. Quandoq; enim dicĩ iustificatio ad iustitiam præparatio: qñq; iustitiæ susceptio, quandoq; vero in iustitia exercitatio. Hic autem principaliter sumĩ secundo modo. Secundo notãdũ, ꝙ sicut dicit Thom. Iustificatio passiue accepta pro receptiõe iustitiæ, potest intelligi dupliciter.

Topico. lib.7.

4.d.17. q.1.

1.2.q. 113.art. 1.

Vno modo per modũ simplicis generationis, quę est ex priuatione ad formam. Et hoc mõ competeret ei, qui nullũ habens peccatum, iustitiam acciperet, sicut Adam dicitur accepisse iustitiã originalem. Alio modo ẜm rõnẽ motus, qui est de contrario in cõtrarium. Et secundum hoc nominat transmutationem de statu culpæ ad statum iustitiæ. Et hoc modo hic principaliter loquimur de iustificatione. Tertio notandum ẜm Tho. & bea. Bon. ꝙ ad iustificationem impij quattuor concurrunt. s. infusio gratię, motus liberi arbitrij in Deum, & motus liberi arbitrij in peccatũ, qui dicitur contritio, & remissio culpæ, siue peccati expulsio. Sicut enim dicit Bonauen. vbi supra. Deus infundendo gratiam expellit culpam, sed non infundit gratiam, nisi ei qui cõcordat gratiæ aduenienti, & peccatum expellenti, gratię aũt vt aduenienti, concordat ꝑ motum liberi arbitrij in Deum, gratiæ vero vt peccatũ expellenti, concordat ꝑ motum contritionis: sunt autem prædicta quattuor simul tempore, sed tamẽ ordine naturæ vnũ est altero prius. Et inter ea, naturali ordine, primũ est gratiæ infusio: Secundum motus liberi arbitrii in Deum. Tertium motus liberi arbitrij in peccatum. Quartum vero est remissio, siue expulsio culpæ. Quod sic declarat Thomas, quia in quolibet motu naturaliter primum est motio ipsius mouentis. Secundum est dispositio, siue motus mobilis. Vltimum vero est finis, vel terminis ad quẽ terminatur motio mouẽtis. In

1.2.q. 113. 4.d.17.

In iustificatione autem impij, gratię infusio est ipsa motio Dei mouentis, remotus autem, vel dispositio mobilis est duplex motus liberi arbitrij, scilicet in Deum, & in peccatum. Et quia ille, qui iustificatur ex eo amarissime detestatur peccatũ, quia est contra Deum, ideo motus liberi arbitrij in Deũ, naturaliter præcedit liberi arbitrij in peccatum cum sit causa, & ratio eius. Terminus autem, vel finis in iustificatiõe impij est remissio culpæ. Sed cõtra arguit̃, quia in qualibet mutatione terminus a quo, præcedit terminũ ad quẽ, sed iustificatio incipit a malo, & terminatur ad bonum gratiæ. Item prius est recedere a malo, quàm accedere ad bonum, sed infusio gratiæ pertinet ad accessum ad bonũ, & remissio culpæ ad recessũ a malo: igitur. Item, aut culpa expellitur quando est, aut qñ non est. Non secundum, quia tunc ipsa non existente, diceretur semp expelli. Nec primum, quia quando culpa est in anima, nõ est ibi gratia: ergo ante expellitur culpa, quàm infundatur gratia. Item si Deus successiue operaret̃, prius tempore expelleret culpã, quàm infunderet gratiam, ergo iustificando in instanti prius natura expellit culpam, quàm infundat gratiam. Ad primum dicendũ, ꝙ sicut dicit Bonauent. Terminus ad quem non est gratiæ infusio, sed magis subiectum esse gratum, & mundatum, & gratia informatum. Infusio enim gratiæ hic dicitur actio ipsius infundentis, & non informatio recipientis. Prius autem naturaliter est gratia a Deo producta, quàm sit peccati expulsio. Ar. 2. Deus expellit peccatum per gratiam, sicut sol tenebras per radios. Radij autem prius naturaliter sunt producti, quàm tenebras expellant. Ad secundum dicendum, ꝙ sicut dicit Thomas, vbi supra, licet ex parte mobilis recessus a termino, a quo naturaliter præcedat terminũ, ad quẽ prius enim est subiectum denudari ab opposito, quàm informari alio opposito: sed ex parte agentis est econuerso, sicut ex parte solis prius est illuminare, quàm tenebras remouere, licet vtrunque sit simul tempore. Infusio autẽ gratiæ, & remissio culpæ dicuntur ex parte Dei iustificantis, ideo naturaliter prior est gratię ĩfusio, quàm culpę remissio. Ex parte autem hominis iustificati ordine naturę priꝰ est liberari a culpa, quàm gratia informari. Ad tertium respondet Bonauen. ꝙ quia expulsio est mutatio subita, & in mutatione subita simul est fieri, & factũ esse, ideo simul est expulsio culpę, & expulsum esse. Vnde expellitur quando primo non est, nec semper dicit̃ expelli, sed solum in primo instãti, in quo non est. Ad aliud respondet Bonauẽt. ꝙ si Deus iustificaret, successiue per aliud mundaret animam, quàm per gratiam, & tunc esset alius ordo naturę.

Quarto notandum, ꝙ sicut dicit Thom. Aliquod opus potest dici magnum dupliciter. Vno modo ex parte modi agendi, & sic maximum est opus creationis, quãdo fit aliquid ex nihilo. Alio modo ꝓpter magnitudinẽ eius quod fit, & sic maius est opus iustificationis impij, quę terminatur

1. 2. q. 113. ar. 1

tur ad bonum gratię, quam creatio cœli, & terræ, quę terminatur ab bonum naturæ. Sciendum tñ, ꝙ aliquid dicitur magnum dupliciter. Vno modo secundum quantitatem absolutam, & sic donũ glorię maius est, q̃ donũ gratiæ iustificantis, & ſm hoc, glorificatio iusti est maius opus, q̃ iustificatio impij. Alio modo ſm quantitatem proportionis, sicut dicit mons paruus & milium magnũ. Et hoc modo, donum gratię iustificantis impium est, maius, q̃ donum glorię beatificantis iustum. Plus. n. excedit bonum gratię dignitatem impij, qui tantũmodo dignus erat pœna, q̃ donum glorię dignitatem iusti, qui ex hoc ipso, ꝙ est iustificatus, est dignus gloria, & ideo dicit Aug. super Ioh. Iudicet q potest. Vtrũ maius sit iustos Angelos creare, q̃ impios iustificare, certe si ęqualis est vtrunque potẽtię, hoc maioris est misericordię. Nec tñ ex eo, ꝙ iustificatio dicitur maximum opus Dei sequitur, ꝙ sit opus miraculosum, qm̃ non fit pręter solitum, & cõsuetum ordinem, nisi forte quando Deus tam vehementer mouet aĩam, quod statim quandam perfectionem iustitię assequitur, sicut fuit in conuersione Pauli, adhibita etiam exterius miraculosa prostratione. Et ideo cõuersio Pauli tanq̃ miraculosa in Ecclesia celebratur.

Aug. super Ioh.

Con. 1. His pręmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Ad iustificationem ipsi necessario requiritur gratia. Probat Bonau. quia per peccatum homo separatur a Deo, & cum iustificatur vnitur Deo, sed ista vnio non fit sine dispositione conueniente, p̃ quam efficitur gratus Deo, igit. Itẽ non decet esse post hunc statum, nisi duo loca, s. pœnę & glorię: ergo nõ decet hominẽ esse, nisi in statu, in quo sit dignus pœna, vel gloria, ergo necesse est hominẽ mortalẽ esse, vel in culpa, uel in gratia. Sed per iustificationem recedit a culpa, ergo necesse est sibi gratiam conferri.

Secunda concl. Gratiæ infusio naturaliter præcedit expulsionẽ culpæ: patet ex tertio notabili. *Con. 2.*

Tertia concl. Iustificatio impij ſm magnitudinem proportionalem, est maximus opus Dei, non tñ miraculosum dici debet, patet ex quarto notabili. *Con. 3.*

Ad primum arg. patet ex quarto notabili. 1

Ad secundum argu. dicit Tho. ꝙ bonum vniuersi est maius, q̃ bonum particulare vnius, si accipiatur vtrunque in eodem gñe, sed bonũ gratiæ vnius, maius est q̃ bonũ naturæ totius vniuersi. 2

Ad tertium argũ. dicendum, ꝙ solus Deus delet effectiue, gratia autem formaliter delet. 3

Ad quartum ar. dicendum, ꝙ nõ est simile, qa creare nõ præsupponit materiam adiacentem, iustificare vero respicit materiã subiectam. 4

Ad quintum argumentum dicit Bon. ꝙ Deus de potentia absoluta, posset delere culpam non infundendo gratiã, tñ ex largitate misericordiæ, si decreuit auferre malũ, per quod homo displicet Deo, vt simul detur bonũ, per quod hõ Deo placeat, ideo de facto, nunquã expellit culpam, quin sanctificet animam inhabitando eam per gratiam. 5 *2. d. 8.*

Vtrū liberum arbitrium sine gratia possit cauere omne peccatum.

D.Tho.in q.dispu.de veri.q.28.ar.3.Scot.3.d.27.q.1.

QVEASTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum liberum arbitrium hominis possit cauere sine gratia oē peccatū mortale, diabolū vincere, & oīa mandata Dei implere, siue an gratia sit necessaria ad ista.

1 Primo arg. quòd gratia non sit necessaria ad cauendum oē peccatum mortale, quia dicit Apos. ad Rom.2. Gentes, quæ legē nō habent, &c. videtur Apostolus increpare Iudæos in hoc, ꝙ gentes sine lege data seruabāt legē, ergo cauebant ab omni peccato, & tamen videtur, ꝙ non habuerunt gratiam. *Rom.2.*

2 Secundo arg. Dicit Augus. Nullus peccat in eo ꝙ vitare nō pōt, aut ergo pōt quis vitare peccatū, vel nō, si nō, ergo non peccat, si sic, habetur propositum. *De libe. arb.li.3.*

3 Tertio arg. Dicit Anse. Liberū arbitrium est potestas seruandi rectitudine pp se, ergo mediante lib.arb. potest non pecare. *De libe. arb.li.1.*

4 Quarto arg. ꝙ non sine gratia possit uincere diabolū, quia dicit Bernat. ꝙ liberum arbitrium est potentissimum sub Deo. *Libr. de libe.arb.*

5 Quinto argu. Spiritus luxuriæ vincitur per cōtinentiam, & spiritus iracundię per patientia, & sic de aliis, sed continentia, & patientia possunt haberi absque gratia gratum faciente.

6 Sexto ar. quòd sine gratia possint oīa mādata Dei impleri, qa dr̄ Deut.30. Mādatum, quòd ego præcipio tibi, non est supra te. *Deu.30*

7 Septimo arg. Matt.11. dicitur, Iugum meum suaue est, & onus meum leue. *Mat.11*

Contra. Quia uidetur esse hęresis Pelagiana, quòd liberum arbitriū ad prædicta sufficiat sine gratia. Primo notandum secūdū Scot. quòd peccatum vno modo potest accipi pro ipso actu elicito deformi, loquendo de peccato commissionis. Alio modo pro macula, quæ manet post actū elicitum, siue pro reatu permanente, quousq; fuerit peccatum deletū per pœnitentiam. Secūdo modo dicendum, quòd liberum arbitriū non pōt ex se cauere omne peccatū mortale pro statu isto, quia anima sine gratia, aliquo peccato maculatur, vel originali, uel actuali, a quo non liberatur, nisi per gratiam. Et si quæras vtrum hoc sit propter immediatam oppositionem culpæ, & gratię. Dicendum, quòd non, qa pōt aliquis esse in puris naturalibus tā sine gratia, q̄ sine culpa. *1.d.27. q.1.*

Secundo notandum, quòd sicut dicit B. Bonau. non est idem dicere resistere aduersario, & vincere aduersarium. plus enim importat victoria, quàm resistētia. Resistentia nanque in hoc consistit, quòd quis non consentiat suggestioni diabolicæ, sed victoria consistit in assequendo oppositum eius, quòd diabolus intendebat. Intendebat autem diabolus reddere hominem inimicum Deo, & facere dignū æterno supplitio. Tunc igitur vincit homo aduersarium, quando resistit, ita quòd efficitur maior Dei amicus, & meretur regnum æternum. Tertio notandum, quòd sicut dicit Bonau. vbi supra, mādata Dei cōtingit dupliciter impleri. *3.d.28. q.8.*

pleri. Primo modo quantum ad genus, siue substantiam operis, & sic possũt impleri sine gratia gratum faciente, sine qua etiam potest homo Deũ super omnia diligere, vt aliàs dictũ est. Naturalis enim ratio dictat summum bonum esse summe diligẽdum, & ideo voluntas naturaliter hoc potest. Alio modo quantum ad intentionem mandãtis, scilicet Dei, qui vult ipsa præcepta ex charitate a nobis impleri, vt pro sint nobis ad gloriã, & hoc modo non possunt impleri sine charitate, & gratia. Quod nõ est sic intelligendum, quod ille, qui implet præceptum sine gratia peccet, hoc enim est valde inconueniens dicere, sed sic est intelligẽdum, quod non meretur vitam æternã, nisi ex charitate ĩpleat.

Con.1. His p̃missis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Licet homo non possit sine gratia vitare peccatum, accipiendo peccatum pro macula, vel reatu manente post actũ, bene tamen accipiendo peccatum pro actu deformi. Prima pars patet ex primo notabili. Secundam partem probat Scotus sic, quia tempore, quo potest haberi deliberatio de peccato, cum deliberat homo non peccat moraliter. completa autem deliberatione, potest cauere peccatum cum omne pecatum sit voluntarium: si autem non potest deliberare, hoc est, quia non habet vsum rationis. Et ideo tunc non peccat.

Con.2. Secunda concl. Liberũ arbitriũ absq; omni gratia, põt resistere diabolo non tamẽ ipsũ vincere. prima pars probat, quia libe rũ arbitrium semper manet liberum, ergo non potest cogi a dæmone. Dicit tñ doctor deuotus ꝙ nõ potest liberum arbitrium se solo resistere cuiuscunq; tentationi. Dat exemplum de pugile, qui cũ se cooperit ex vna parte cõtra ictũ, & ex altera discooperit, a magis experto pugnatore reditur, sic cũ homo conatur vitare aliquam tentationẽ in aliã incidit. Secunda pars sic probatur a Bonau. quia quicquid homo faciat, & quicquid caueat quandiu est sine gratia gratũ faciente, manet in culpa, sed quandiu est in culpa, seruus est diaboli, igitur. Itẽ vincenti debetur corona, vt habetur Apoca. 2. & 3. sed nulli debetur corona, nisi ei, qui habet gratiam, igitur. Apoc. 2.3.

Con.3. Tertia concl. Potest liberũ arbitriũ hominis absq; gratia implere mãdata Dei quantũ ad genus, siue substantiam operis, sed nõ quantum ad intentionem, & specialem acceptationẽ mãdantis. Prima pars sic probatur s̃m Bonau. quia nihil difficilius est, quam animam suam ponere pro alio. iuxta illud Io. 15. Maiorem charitatem nemo habet, &c. sed absq; gratia gratũ faciente, põt quis mortem pro alio subire, ergo multo magis omnia genera aliorum mandatorum implere. Secunda pars satis, patet ex tertio notabili. Ioh. 15.

1 Ad primum ar. dicendũ, quod Gentiles nõ erant obligati ad legẽ Moysi, ideo poterant iuste viuere seruãdo legẽ naturæ; & sic ipsi facti sũt sibijpsis lex, id est per legẽ naturæ scriptam in cordibus suis direxerunt se, recte viuendo, sed non tamen vixerunt sine omni gratia. Gratia

enim potuit esse in eis absq; obseruatione legis Mosaycæ.

2 Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ ille, qui caret gratia, põt cauere ne resistat gratię, sed non potest sine gratia cauere a peccato, si.n. non resistat gratiæ iustificabit.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ quãtũ est ex parte liberi arbitrii, põt seruari iustitia, qñ habetur, sed non quando non habetur.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ illud dictum Bernardi est intelligendum quantum ad priuationẽ coactionis, non quantum ad potentiam obtinendæ victorię.

5 Ad quintum argu. dicendum, ꝙ licet quis absque gratia possit resistere spiritui luxurię, illa tñ resistentia triumphus dici nõ potest, pro eo quòd ex hoc, nullam assequitur palmam.

6 Ad sextum arg. dicendum, ꝙ ideo mandatum dicitur non esse supra hominẽ, quia potest hõ ex libero arbitrio illud implere quantum ad substantiam operis. Et pręterea, quia gratia Dei præsto est vnicuique se disponenti, ꝑ quam põt mandatũ impleri, q̃tũ ad acceptationem mandantis.

7 Ad septimum argu. dicendum quòd illud intelligitur respectu habentis charitatẽ, & est exemplum in auibus, quę facile volãt, quando habent pẽnarum abundantiam, quando vero pẽnis priuantur, uolare non possunt.

Vtrum liberum arbitrium possit se praeparare ad gratiam.

D.Tho. in q. de ueritat. q. 24. ar. 15.

QVÆSTIO III.

Tertio quæritur. Vtrum liberum arbitriũ possit sine gratia gratis data se sufficienter disponere ad gratiam gratum facientem.

1 Primo arg. quòd sic, quia dicit Zach. 1. Conuertimini ad me, & ego cõuertar ad uos, ergo potest liberum arbitrium ad Deum cõuerti, se autem conuertendo ad Deũ, se disponit ad gratiam, igit. *Zach. 1.*

2 Secundo arg. Facienti quod in se est Deus donat gratiam, sed illud in nobis esse dicitur, quod est in potestate nostra, igitur.

3 Tertio argu. Prouerb. 16. dicit, quòd hoīs est aīum præparare, sed illud dicitur esse hominis, quod per seipsum potest, igitur. *Pro. 16.*

Cõtra. Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me traxerit eum. Primo notandum, quod sicut dicit Bona. Vix aut nunquàm destituitur liberũ arbitrium omni gratia gratis data. Nomine enim gratiæ gratis datæ, non solũ intelligimus ea, quæ Paulus enumerat. 1. ad Corinthi. 12. sed etiam hic dicitur gratia gratis data, omne superadditum naturalibus ad bonũ, siue illud sit habitus, sicut timor seruilis, siue actus, sicut aliqua vocatio, vel locutio, vel interior inspiratio, siue excitatio. Secundo notandũ, quòd sicut dicit Beat. Bonauen. vbi supra ordine liberi arbitrii, & diuinæ gratiæ satis expresse insinuat Augustinus sic dicens. Initium nostræ salutis Deo miserante habemus, vt acquiescamus salutari inspirationi nostræ potestatis est, vt adipiscamur, quod adipiscendum cognouimus *Ioh. 6.* *1. d. 28* *1. Co. 12* *De Eccl. dogma. lib. 1.*

timus diuini est muneris, vt nõ labamur diuini est muneris, & nostræ solicitudinis. Ex quibus verbis patet, q cum sint in salutis opere ista quatuor, videlicet innitare, acquiescere, adiuuare, & permanere. Primum est inspirationis Dei: Secundum est libertatis arbitrij: Tertiũ est diuini muneris. Et quartum est nostrę solicitudinis, & diuini adiutorij.

1. 2. q. 106. ar. 1 Tertio notandum, quòd sicut dicit Tho. Duplex est pręparatio liberi arbitrii ad bonum. Vna est ad bonum opus meritorium, & ad beatitudinem habendam, & talia non potest fieri sine habituali gratia gratum faciente. Alia est ad cõsequendum ipsum gratiæ habitualis donum.

Con. 1. His præmissis ponenda est talis concl. Licet ad meritoriè operandum & beatitudinem attingendam non possit fieri præparatio voluntatis sine habituali dono gratiæ gratum facientis. Præparatio tamen ad ipsam gratiam gratum facientem fieri potest sine alia gratia habituali similis speciei, non tamen sine aliqua gratia gratis data, nec sine auxilio gratuito Dei intellectũ mouẽtis. Prima pars patet, quia gratia gratum faciens est principium merẽdi, vt aliàs dicetur. Secundam partem probat Tho. quia sic procederetur ĩ infinitũ. Tertiam partem sic probat Richar. Quia cognitio gratiæ gratum facientis, est supra facultatem naturę, ergo non potest intellectus per solam virtutem naturalem ad eius cognitionẽ eleuari, & per consequens, nec voluntas potest eam desiderare. Desiderium enim præsupponit aliquã rei desiderate cognitionẽ. Nũquàm autem directè, & de propinquo ad gratiam gratum facientem se disponit homo, nisi eam aliquo modo optet & desideret: licet concedi possit aliqualẽ dispositionem remotam & indirectam posse fieri absque tali cognitione, & desiderio gratię. Quartam partem sic probat Tho. vbi supra, quia cũ omne agens agat propter finem necesse est, quòd omne agens conuertat suos effectus ad suũ finẽ, & cum secundum ordinem agentium sit ordo finium necesse est, quòd ad vltimum finem conuertatur homo per motionem primi mouentis, quod omnia inseipsum conuertit secundũ communem intentionem boni, vt dicit Dionysius, sed specialiter homines ad seipsum cõuertit, sicut ad specialem finem, quem intẽdunt iusti, & cui cupiunt adherere, sicut vero bono. iuxta illud Psal. Mihi autem adherere Deo bonum est. Quod ergo conuertatur homo ad Deum, hoc non potest esse, nisi Deo ipsum conuertente. Pręparare autem se ad gratiam est ad Deum conuerti, ergo non potest homo ad gratiam se præparare, nisi per auxilium gratuitum Dei interius mouentis. De diu. nom. c. 1

Ad primum arg. dicit Bonau. quòd liberũ arbitriũ nunquam ad Deũ conuerteretur, nisi aliquo munere gratiæ excitaretur, quod quia pręsto est, ideo dicit Dominus. Conuertemini. Conuersio ergo illa, siue pręparatio fit quidem per liberum arbitrium, sed a Deo adiutum.

Ad secundum arg. dicit Tho.

P 3 quod

quod cum dicitur homo facere, quod in se est, illud est in potestate hominis secundum, quòd est motus a Deo.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd hominis est aīum præparare, quia hoc facit per liberum arbitrium, sed tamen hoc nón facit sine auxilio Dei mouentis.

Utrum existens in gratia, per se ipsum possit bona operari.

D. Tho. in q. disp. de ueritа. q. 24. art. 8.

QVarto quęritur. Vtrum existens in gratia gratū faciēte per seipsum possit bonū operari, & in bono perseuerare absque alio auxilio gratiæ.

1 Primo arg. quòd sic, quia nisi sic, videretē, ꝙ gratia frustra daretur, uel quòd sit imperfecta.

2 Secūdo arg. Dicit Apo. ad Ro. 6. plus restitutum est homini ꝑ donum Christi, q̄ amiserit ꝑ peccatū Adæ, sed Adam accepit vn̄ posset perseuerare, ergo multo magis hoc nobis restituitur per gratiam Christi, vt perseuerare possimus, igitur, &c. *Rom. 6.*

Contra quantum ad primum dicit Augu. lib. de natura, & gratia, qđ sicut oculus corporis plenissime sane, nisi candore lucis adiutus non potest cernere, sic & homo perfectissime ēt iustificatus, nisi æterna lucæ iustitię diuinitus adiuuetur, rectè viuere non pōt, sed iustificatus fit ꝑ grātiā, ergo hō habēs gratiā indiget alio auxilio gratiæ. Et quantum ad secundum. idem di. li. de perseuerantia. Cur perseuerantia poscitur a Deo, si non daē a Deo, perseuerantia autem petitur cuā ab illis, quæ sunt per gratiam iustificati. igitur. Notandum, ꝙ sicut di. Tho. perseuerantia dicitur tripliciter. Quando. n. dicitur habitus mentis pỉsponens ad firmiter standum ne moueatur homo ab eo, quod est ſm virtutem per tristitias irruentes, vt sic se habeat perseuerantia ad tristitias, sicut continentia ad concupiscētiā, ut philosophus dicit, vbi etiā dicit, quod perseuerantia est aliquid minus virtute, sicut, & continentia. Alio modo dicitur perseuerantia habitus, secundum quem aliquis habet propositum perseuerandi in bono. Alio modo dicitur perseuerantia continuatio quædam boni, vsque ad finem vitæ. Et hoc modo perseuerantia non est habitus, nec operatio proprie, sed est circunstantia quædā virtutis, & bonæ operationis. *Augu. in lib. de natura, & gratia.* *Libro de perseuerantia.* *1. 2 q. 109.* *Ethi. li. 6*

His præmissis, ponendę est talis conclusio. Existens in gratia gratum faciente, licet non indigeat alio auxilio gratię ad habendam perseuerantiam duobus primis modis dictam, tamen ad bene operandum, & perseuerantiā tertio modo dictā indiget alio auxilio gratię, sumendo gratiam pro gratuito auxilio Dei, sed non pro gratia habituali. Primam partem probat Tho. quia perseuerantia vtroque illorum modorum dicta, simul infunditur cū gratia, sicut & cæteri habitus virtuosi. De hoc tamen postea amplius dicetur. Secundum partem probat ipse Tho. Primo quidem ratione generali, quia nulla res creata potest in quemcunque actum prodire, nisi virtute diuinę motionis. Secundo *Con. 1.*

cũdo ratióne speciali propter cõditionẽ status naturæ humanæ; quæ quidẽ licet per gratiam sanetur quantũ ad mẽtẽ, remanet tñ in ea corruptio quantũ ad carnem, per quã seruit legi peccati, vt dicitur ad Rom. 7. etiã quedã ignorantię obscuritas in intellectu ẽm quã, vt dicitur ad Rom. 8. quid oremus sicut oportet nescimus; propter varios. n. rerum euentus, & quia etiã nosipsos nõ perfecte cognoscimus, nõ possumus ad plenũ scire, quid nobis expediat, secundum illud. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidẽtiæ nostræ. Et ideo necesse est nobis, vt a Deo dirigamur, & ptegamur. Tertia pars conclusionis patet, qa si sic esset processus in infinitum.

Rom. 7.

Rom. 8.

Sap. 9.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ quælibet creatura indiget a Deo conseruari in bono quod habet: & ideo si habẽs gratiã indigeat auxilio Dei, non propter hoc sequitur, ꝙ gratia sit in vanũ data, vel ꝙ sit imperfecta in specie sua, quia etiã in statu glorię hõ diuino auxilio indigebit.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ sicut dicit Aug. Homo in primo statu accepit donũ, per quod perseuerare posset, non autem accepit, vt perseueraret. Nunc autem per gratiã Christi multi accipiunt donũ gratię, quo perseuerare possunt, & vlterius, ꝙ perseuerent: & sic donũ Christi est maius quàm delictũ Adę. Facilius tñ hõ perseuerare poterat in statu innocentię, in quo nulla erat rebellio carnis ad spiritum, quàm nunc possumus, qm reparatio per gratiã Christi, & si sit inchoata quantum ad mentem, nondum tamẽ est consummata quantum ad carnem, quod erit in patria, vbi homo non solum per euerare poterit, sed etiam peccare non poterit.

Libro natu. & gratia.

Vtrum per gratiam gratum facientem possimus mereri de condigno vitam æternam.

D. Thom. in. q. disp. q. 24. ar. 2.

QVinto quæritur. Vtrũ per gratiã gratum facientẽ possimus apud Deũ mœreri de condigno vitam æternam.

Primo arg. ꝙ homo nihil possit mœreri apud Deum. Nullus enim mœretur in hoc, qđ reddit alteri id quod debet, neq; ex hoc ꝙ sibi proficit, & nihil alteri, sed per omnia bona, quę facimus Deo debitum reddimus etiã insufficienter, & nihil Deo proficimus, sed nobis: igitur. 1

Secundo arg. quòd homo per gratiam non possit mœreri vitam ęternam, quia dicitur. Non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et super illo. Gratia Dei vita æterna. Dicit glosa, quod poterat dicere stipendium iustitiæ vita ęterna, sed maluit dicere: gratia Dei vita ęterna, vt intelligeremus Deũ ad vitam ęternam pro sua miseratione nos perducere, non meritis nostris. 2 Rom. 8. Rom. 6.

Tertio arguitur. Nullus actus vitę pręsentis quantumcunque fiat ex gratia & charitate, potest æquari vitæ æternæ, sed non videtur esse meritum condignum, nisi quod ęquatur mercedi: ergo. 3

1. Ti. 4. Contrà. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dñs in illa die iustus iudex. Quod aũt reddit ꝭm iustitiam, redditur meritis de condigno. igitur. Primo notãdũ, ꝙ meritum quãq; sumitur generaliter, vt respicit tam bonũ, quàm malum. Vnde Augu. dicit, quòd lex (De lib. arb.) diuina est quędam summa ratio cui semper obtemperandum est per quam boni vitam: mali vero pœnam mœrentur æternã: quandoque vero proprie, & specialiter sumitur pro merito bono. Meritum autem hoc modo sumptum secundum doctorem subtilem, est actus liberę voluntatis mediante dono gratiæ elicitus, (1. d. 17. q. 1.) a diuina voluntate acceptus, vt præmiabilis beatitudine: vnde in merito tria sunt. Primum est sũbstãtia actus, & istud est quoddam ens reale absolutum de prædicamento qualitatis. Secundum est productio passiua, quia actus iste a voluntate elicitur, & istud est quidam respectus realis ad voluntatem eliciẽtem. Tertium est acceptatio passiua, cui correspondet actiua in Deo, & istud est solum ens rationis, & dicitur formale meritũ. Secundo notandum, quod secundum Doctorem deuotum; (3. senten. d. 41.) triplex potest esse meritum, scilicet meritũ de congruo, de digno, & condigno. Meritum de congruo, dicitur quando quis ex opere suo non est dignus recipere mercedem; sed tamen congruit, vt detur ei merces, sicut peccatori faciẽti quod in se est congruũ ęst, vt a Deo detur gratia. Meritum autem digni dicitur opus quo quis dignus efficitur aliquo bono: licet propter hoc non habeatur ius ad illud: sicut dum iustus orat pro peccatore, dignus est audiri. Meritum vero de cõdigno, est opus quo quis ius acquirit ad mercedẽ suscipiẽdam, sicut iustus orans pie, perseueranter; & pro se, de condigno meretur audiri. Sicut autem dicit ipse Bonau. (2. d. 27.) hoc meritum condigni non ponit obligationẽ in ipso Deo retribuente; sed ponit sufficientẽ ordinationẽ eius, qui remuneratur ad ipsam remunerationẽ, mediante aliqua laudabili operatione. Gratia autem hanc sufficientem ordinationẽ facit in viatore ad obtinendam gloriam. Tum ratione suę dignitatis, ex qua totum hoĩem Deo gratum facit. Tum rõne arduæ operationis, in qua hõ proprio bono præponit bonũ diuinum. Tum etiã rõne diuinæ peractionis, quia videlicet ex sua mera benignitate promisit seipsum diligentibus se, ratione cuius potest dici quodam modo obligari. Non quidem nobis in ratione dati, & accepti: sed sibijpsi in quantum debitum est, vt sua ordinatio impleatur. Sicut enim dicit Thomas in. 1. 2. (1. 2. q. 114. arti. 1.) meritum hominis apud Deum, nõ potest attendi simpliciter ꝭm idẽ ęqualitatis iustitię, propter maximã inæqualitatem inter Deum, & hominem. Et quia hoc bonum hominis est a Deo, attenditur secundum præsuppositionem diuinæ ordinationis: vt videlicet id consequatur homo a Deo per suam operationem quasi mercedem, ad quod Deus ei virtutem operandi deputauit. Tertio notandum, quod sicut dicit Bona. (2. sent. d. 27.) Opus meritorium potest comparari

parari ad principium a quo erit & ad finem pro quo fit, & ad statum in quo fit. Si comparetur ad principium a quo fit, tunc vel cõparatur ad voluntatem libere eli cientem, & sic est ibi meritũ cõgrui, vel ad gratiam, quæ informat voluntatem, & facit hominem acceptum Deo, & sic est ibi meritum condigni. Primo enim modo opus illud nostrum est. Secundo autem modo est quid diuinum. Si autem comparetur ad finem pro quo fit videlicet ad ipsum Deum acceptantem, potest esse dupliciter. Vel ad largitatem dispensantis, vel ad veritatẽ pollicentis. Primo modo est meritũ congrui. Decet enim summam Dei liberalitatẽ pro modico obsequio tribuere magnũ præmiũ. Secundo modo vero est meritũ condigni: ex quo enim Deus promisit tanto operi reddere tãtum præmium, iustũ est vt reddatur. Si autem fiat comparatio ad statum merendi, hoc potest esse dupliciter, aut quantum ad temporis opportunitatem, aut quantũ ad operis arduitatem. Primo modo est meritum congrui; congruum est enim, vt qui conueniẽti tempore seminat, tẽpore messis fructum magnum suscipiat. Secundo modo vero est meritũ condigni. In tali enim opere homo eleuatur supra se, & cuicunque bono creato prçponit bonũ increatum: ideo opus illud est æterna remuneratione dignum.

Con. 1. His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. De potentia Dei absoluta, põt quis esse gratus Deo, & mœreri vitã æternam absque gratia creata, sed non de potentia Dei ordinata. Primam partem sic breuiter probat Scotus, quia etiam potest Deus de potentia absoluta dare beatitudinem sine quocunq; merito præcedente: potest etiam sic probari secundum intentionem Scot. quia quicquid potest Deus per causam mediam agentẽ, potest etiam per seipsum, sed Deus per gratiam creatam potest facere hominem sibi gratum: & opus eius sibi acceptum: igitur, & sine gratia creata. Maior sic declaratur, quia causalitas causæ actiuæ, vt sic, non dicit imperfectionẽ: ergo suppleri potest a Deo. Sed occurrit dubium, quare non potest Deus facere parietem album sine albedine: sicut potest facere animam gratam sine gratia inhęrente? Responsio petenda est a Doctore subtili. Dicit enim, ꝙ entia, quæ dicunt perfectionem simpliciter in sua ratione formali, qñ transferuntur ad Deum, remanẽt in propria ratione remota sola limitatione, sicut bonitas, veritas, & similiter charitas sine gratia: & in huiusmodi potest Deus supplere effectum formalẽ, quem habebat forma. 1.d.2.q.3. ad penult.arg. Illa vero, quæ dicunt imperfectionẽ de sua ratione formali, quando transferuntur ad Deum, non remanent in propria ratione formali, sed solum in quadam eminentia, & huiusmodi est albedo, & consimilia. Vnde in huiusmodi non supplet Deus effectũ formalẽ, nec potest, quia tunc esset pars compositi, qđ est impossibile. Secunda pars conclusionis patet, sicut dicit Scotus ex scriptura, & ex dictis sanctorum, vbi habemus, ꝙ peccator est indignus vita æterna, & iustus dignus & quòd

quòd nullus iustificatur sine gratia. Item sic probari pôt. Quandocunque ab acceptante dependet tota operis appreciabilitas nõ potest operans facere actum suum acceptum, aut acceptatione dignum, nisi eliciatur secundum imperium, & voluntatem acceptantis: sed actus hominis tantum habet de merito, quantum Deus acceptat, & non plus: ergo oportet vt eliciatur secundum voluntatem Dei, sed Deus vult, vt prius sit informata voluntas gratia, & charitate, quàm eliciat actum meritorium: vt patet auctoritate sacri canonis in locis pluribus. Et August. igitur.

Libro quinque barcium. Con.2.

Secunda conclusio. Actus meritorius quãtum ad substantiam, & intentionem simul causatur a voluntate, & gratia: sic tamen ꝙ quantũ ad formale meriti, scilicet quantũ ad acceptationẽ passiuam, principalis est a gratia. Prima pars sic ꝓbatur. Primo de voluntate, quia omnis actio meritoria est in potestate mœrentis, ergò voluntas concurrit ibi actiue. De gratia vero sic patet, quia ex ea parte dandum est auxiliũ, ex qua maior est indigentia, sed plus indiget voluntas auxilio in quantũ actiua, quam inquantum receptiua, quia de se est disposita ad recipiendum: igitur. Vnde: Augu. dicit. Charitas modo est ignis, In futuro autem erit caminus. Vnde propheta. Cuius ignis est in Syon, & caminus in Hierusalem. Tam autem ignis, quàm caminus dicunt actiuitatem. Et si quæras de modo quo concurrũt inuicẽ voluntas, & gratia in productione actus. Dicendum, ꝙ in causis solet assignari triplex

Super psal. 74.

concurrendi modus: vt ponit doctor subtilis. Primus est quando causæ ex equo causant: sicuti plures trahentes nauem. Secundus est quando vnus virtutem causandi accipit ab alio: sicut sol, & equus generant equum. Tertius modus est quando vnum eorum est altero principalius: sed tamẽ minus principale nihil capit in causatione sua a principaliori sicut obiectum, & potẽtia causant intellectionẽ, & potẽtia est principalius agens nisi Deus moueret mentem: & tamen obiectum non causat in virtute potentiæ nec ecõtra. Sic in proposito, quo ad substratum meriti, voluntas est agens principalius, & gratia minus principale: non tamen accipit gratia a voluntate causalitatem suam. Secunda pars conclusionis probatur a Scoto. Magis enim acceptatur actus, vt dignus præmio: quia est elicitus a charitate, quàm quia est a voluntate liberè elicitus: licet vtrunque necessario requiratur. Ponit exemplum de diuisione alicuius corporis mediante cultello; quæ principalius est a virtute motiua manus, quàm a cultello: tamen, quòd placeat visui magis est a cultello. Item sonus magis est ex percussione corporis sonantis, quàm ex percussionis ordine: & tamen, quòd sit acceptabilis auditui magis est ex ordine percussionis: aliud exemplum. Licet pater principalius concurrat in generatione filij, quàm mater: potest tamen filius esse magis diligibilis alicui: quia est matris, quàm quia est patris. Sic in proposito actus inquantum meritorius, siue acceptus

1. senten. d.3.

ptus

ptus Deo plus est a gratia, quàm a voluntate. Et secundum hoc potest exponi illud Aug. Gratia se habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad equũ. Et illud etiã ꝙ voluntas respectu gratiæ est pedissequa, & non præuia. Volũtas enim est quasi equus liber: & gratia quasi sessor per modũ naturæ, inclinans ad obiectum per modum determinantis, secundũ cuius inclinationem cursus volũtatis placet. Aliter aũt non placeret, sicut qñ est peccatũ veniale, vel actus indifferens, qñ autẽ sessor abiicitur, quod fit per peccatum mortale, omnino ipsa voluntas sit displicens.

Con.3. Tertia conclusio. Habẽs gratiam potest de condigno mœreri vitam æternam, comparando opus eius ad gratiæ dignitatem: & ad policentis veritatem: & ad operis arduitatem: patet ex secundo notabili. Item sic probat conclusio a Doctore sancto: quia
l.2.q.114.ar.1. in operante per gratiã, valor operis attenditur non ex libertate arbitrij tantum, sed ex dignitate gratiæ, quæ facit hominem filiũ Dei, cui ex ipso iure debetur hæreditas, iuxta illud ad Rom.viij.
Ro.8. Si filij, & heredes: hæreditas autem illa est vita æterna.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ homo inquantum propria voluntate facit, quod dicit, meret alio quin actus iustitiæ quo quis reddit debitum, nõ esset meritorius nec enim Deus ex bonis nostris quærit vtilitatem, sed gloriam: i. manifestationem suę bonitatis. Ex hoc ergo mœremur, quia propter eius gloriam operamur.

2 Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ procedit: inquantum opus mere-

comparatur ad voluntatẽ nr̃am.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ 3
licet, non sit ibi ęqualitas omnimoda: est tamen commẽsuratio per conuenientem proportionalitatem, sicut fructus recte dicit commensurari semini: quando tantum excedit semen sicut conueniebat fęcunditati semini.

Vtrum per gratiam contingat mœreri gratia augmentum.

D. Tho 1.2.q.102.ar.1.

SExto quæritur. Vtrum ꝑ gratiam contingat mœreri gratię augmentum,

Primo arg. ꝙ non, quia gratia, 1
non põt augeri cũ sit forma simplex. igitur.

Secundo arg. Nihil inuariabile ſm essentiã augeri põt: sed oĩs forma cõsistit in essentia inuariabili, vt patet per autorem sex principiorum, igitur.

Tertio ar. Charitas nõ põt di- 3
minui: ergo nec augeri: patet cõsequẽtia: quia si augeret hoc esset per additionẽ alicuius realitatis: q̃ quidẽ realitas posset ab ea auferri. Si.n. prima charitas potuit primo esse sine gradu illo: ergo & sine illo poterit remanere añs aũt probatur, quia si gratia, siue charitas possit minui, aut hoc erit ꝑ peccatũ mortale, aut ꝑ peccatũ veniale. Nõ primũ, qa totaliter per peccatũ mortale auferẽ. Nec ſm, quia si veniale diminuit charitatẽ, cum gratia nõ sit infinitæ magnitudinis: sequit ꝙ veniale aliquotiẽs iteratũ totaliter auferret charitatem.

Quarto ar. Cũ qs recipit ꝑmiũ 4
qđ meruit: nõ debet ei alia merces: ergo si qs meret augm̃ gr̃æ, sequitur

sequitur, quòd gratia augmētata non potest vlterius aliud pręmium expectare.

5 Quinto arg. Quod homo mœretur infallibiliter, ab eo consequitur, nisi impediatur per peccatum sequēs: ergo si per vsum gratiæ mæreē quis augmentum gratiæ: sequitur, ꝙ per quemlibet actum meritorium augetur gratia: quod non videtur verum.

6 Sexto ar. Quod ex merito redditur, non est gratia: vt dicit Augusti. ergo si gratia mœretur augeri: sequitur, quòd gradus ille superadditus in augmento, nō erit gratia.

De Trini. li. 4.

Contra. Dicit Augu. ad Bonifacium. Gratia mœreē augeri, vt aucta mereatur perfici. Et vij. de trin. dicit. In rebus incorporeis idem est melius esse, quod maius esse, aliqua autem gratia est melior altera. Primo notandū, ꝙ aliqui dixerunt ꝙ nihil gratiæ præexistentis manet idē numero in gratia aucta: sed totū quod præfuit corrumpiē, & aliud indiuiduum perfectius illo generaē: & ad hoc ponitur ratio, quia termini motus sunt incompossibiles: vt patet ex vii. physicorum. Sed contra arguit Sco. quia actus qui meretur augmentum gratiæ est meritorius: ergo præsupponit gratiam in instanti in quo elicitur: non autem illam partē gratiæ, quę acquiritur, quia sequitur actum, sicut præmium sequitur meritum, ergo præsupponit gratiam, quæ preexistebat, & per consequens non corrumpiē illa in illo instanti. Si autem quis ꝓteruiat dicens, ꝙ nūquam Deus auget charitatem in instanti, in quo habetur actus meritorius respectu augmenti, sed semper posterius tempore, pro eo ꝙ nō auget propter actum inquantū elicitur, sed inquantum est in acceptatione diuina. Contra, hic nō euadit difficultatem, quia in virtutibus moralibus, & intellectualibus, virtus augeē per actum elicitum, & non quando actus ille non est, quia quod non est, nihil causat: ergo quando actus ille inest, tūc est rō augendi habitum. Si ergo tunc generetur nouū indiuiduum, & corrumpatur indiuiduum, quod pręfuit, sequitur ꝙ actus augmentatiuus habitus, non elicietur ab habitu, sed a sola potentia, quod videē inconueniens, quia tunc actus augmentatiuus habitus esset impfectior, quàm alius non augmentatiuus habitus elicitus ab habitu. Item in actibus augmentatiuis habitus, actus decimus potest esse imperfectior primo: & tñ per illum augetur habitus per aliquē gradum, ad quem non potuit augeri per præuium, quod non posset esse, si totum præexistens corrumpatur. Sequitur ergo, ꝙ illud perfectius quod sequitur decimum actum, non erit ex hoc, quia totaliter nouum indiuiduū generetur virtute decimi actus, sed quia pręexistenti aliquid additur. Item sic arguit Sco. Calidū agēs in frigidum, antequam corrūpat totaliter frigidū remittit ipsum: si ergo in ista remissione generatur indiuiduum, quæro a quo generante. Non enim potest dici, ꝙ calidum remittens frigidum, possit generare aliqđ indiuiduū frigidi: ergo nec nouum remissum, & per consequens etiam in augmento non generaē totaliter nouum

t. c. 23. 1. d. 17. q. 1.

nouum indiuiduum. Confirmantur autē prædictæ rationes per philosophum dicentem. Auctum oportet manere: ergo in augmento non est corruptio prę existentis. Dicit ergo Scotus, ꝙ realitas illa positiua, quæ erat in minore charitate manet eadem realiter in maiore. Et si arguas, quia ex hoc videt̃ sequi formam augeri subiectiue, cū ipsa eadem transmutetur de minori ad maius: hoc autem est falsum secundum auctorē sex principiorū. igitur. Respondet Scot. quia hoc non sequitur, quia ipsa forma nō manet, sicut materia sub forma: sed sicut natura in indiuiduo, supra quam quodlibet indiuiduum aliquid addit. Et ratio defectus cōsequentiæ est, quia id quod est subiectum vnius indiuidui etiā illud est mutabile ab eo indiuiduo in indiuiduū: ipsa autē forma sicut vnius indiuidui nō est subiectum: ita nec alterius, & ꝑ cōsequens nec mutabilis de vno in aliud. Secundo notandum, ꝙ sicut dicit Scot. vbi supra, realitas positiua, q̃ præexistit in charitate minori, non est tota realitas positiua, quæ est in charitate maiori: probat̃, quia contraria in summo, sunt incompossibilia in summo. In gradibus vero remissis non hoc autem non est, nisi, quia aliquid est in contrario intenso, quod non est in remisso. Nec potest dici, ꝙ illa incōpossibilitas sit ex aliqua habitudine ad subiectū. Prior enim est incōpossibilitas formarū in se, quàm formarum in subiecto recipiente. Item eadem realitas non potest bis produci, ergo realitas illa quæ per motū, vel mutationē acquiritur, non est eadē cum illa quæ præfuit. Et si instetur, quia secundum philosophū, differētię formales mutāt speciem, sed differentia graduum perfectionaliū in essentia formæ si esset, esset differentia formalis: ergo non potest aliquis talis gradus addi essentiæ formæ, manente eadē specie. Respōdet Sco. ꝙ philosophus vocat ibi differentiam formalē, differentiam quidditatiuam, qm̄ videlicet differentia illa additur quidditati priori, vt pars quidditatiua: talis autem non est differentia graduum perfectionaliū. Potest. n. dici, ꝙ non omnis differentia formarum est formalis, loquendo proprie de formali differentia, prout dicitur differentia secundum formas, sicut non omnis differentia hominū est differentia in humanitate. Et si instetur, quia si realitas aliqua aduenit præexistenti, ergo gratia aucta non erit vna in specie, quia includet aliquid accidentale naturæ specificæ. Respōdet Scot. ꝙ aliquid accidere naturæ speciei potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, ꝙ sit extra rationem quidditatiuam speciei, secundum quem modum differētia dicitur accedere generi. Alio modo, quia non facit per se vnū cum eo cui accidit, sicut albedo in corpore: primo ergo modo cōcedo, quod albedo intensa aliquid habet quod accidit naturæ speciei, & ita etiam habet albedo remissa, immo omne indiuiduum aliquid habet, quod accidit naturæ speciei, alias non contraheretur natura speciei tamen iste gradus facit vnum per se cū natura. Tertio notandum: secundum

1. de Generat. t.c. 38.

10. Metaphy. t.c. 25.

2.2.q.111. cundum Thom. id cadit sub merito cōdigni ad quod motio gratiæ se extendit: motio autem alicuius mouentis non solum se extendit ad vltimum terminū motus, sed ad totum progressum in motu. Terminus autem motus gratiæ, est vita æterna: progressus autē in hoc motu est secundum augmentū gratiæ: iuxta illud Prouer.iiij. Iustorū semita,

Prou.4. quasi lux splendens procedit, & crescit vsq; ad pfectū diē, quę est dies gloriæ. Sic igitur augmentū gratiæ cadit sub merito cōdigni. Licet dicat Bon. id tātummodo cadere sub merito congrui, sed tñ primus modus dicendi est verisimilior. Si enim habens gratiam, potest de condigno mœreri gloriā, quæ est gratia consummata multo magis videt posse mœreri augmētationē grę ī via.

His præmissis, ponenda est

Con.1. talis conclusio. Per gratiā potest quis mœreri de cōdigno augmētum gratię: patet ex tertio notabili. De modo aūt sui augmenti, patet in duob⁹ primis notabilib⁹.

1 Ad primum argum. dicendū, ꝙ gratia nō est omnino simplex licet enim non habeat partes quantitatiuas quantitate molis: habet tamen partes quantitatiuas quantitate virtutis.

2 Ad secundum argu. dicit Bon. ꝙ forma vniuersalis est inuariabilis: non aūt forma singularis. Vel potius dicendū, ꝙ forma singularis, licet sit inuariabilis subiectiue, qa videlicet nō pōt esse subiectum mutationis: non est tñ inuariabilis terminatiue, qa pōt esse terminus mutationis.

3 Ad tertium ar. dicendum, ꝙ licet de potentia ordinata nō possit charitas minui, vt argumentū probat: posset tamē minui de potentia Dei absoluta, non tamen sic decet diuinā bonitatē minuere charitatem sicut & augerę.

Ad quartum arg. dicendum, ꝙ præmium est terminus meriti. 4
Est autem duplex terminus motus. s. vltimus, qui solū habet rationem termini: & medius q habet rationē principij, & termini respectu diuersorū: & talis terminus est augmentum gratię.

Ad quintum argu. dicendum, ꝙ quolibet actu meritorio mœreтē homo augmentationem gratię, sicut & gratiæ cōsummationem, quę est vita æterna: sed vita æterna non statim redditur, sed suo tēpore: ita nec gratia statim augetur, sed cum quis fuerit ad hoc sufficienter dispositus. 5

Ad sextum arg. dicendum, ꝙ August. loquitur de eo quod principaliter redditur ex merito humano, inquantū est a libero arbitrio, & non de eo quod principaliter datur ex libertate diuina ratione meriti, inquantū est a gratia, cum etiā ipsa gloria, quę est principalis merces meriti, retineat nomē gratiæ, dicitur enim gratia consummata. 6

Vtrum aliquis possit mœreri sibi, vel alteri primam gratiam.

D. Thom. 1.2.q.111.ar.2. 1

SEptimo quæritur. Vtrū possit aliquis sibiipsi, vel alteri mœreri primam gratiam.

Primo argu. ꝙ possit homo sibiipsi mœreri primam gratiam, quia dicit Augustinus, ꝙ fides mœretur,

mœretur iustificationem: iustificatur autem homo per primam gratiam: igitur.

2 Secundo arg. Deus nō dat gratiā, nisi dignis: sed nō est aliquis dignus aliquo dono, nisi qui ipsum meruerit ex condigno. igit.

3 Tertio arg. ꝙ possit hō mereri alteri primam gratiam, quia dicitur. Multum valet deprecatio iusti assidua. Et ibidem præmittitur. Orate pro inuicem, vt saluemini. Salus aūt hominis non pōt esse, nisi per gratiam: igitur.

Iac. 6.

Contra. Rō gratiæ repugnat mercedi operum: iuxta illud. Si quis operatur, merces non imputatur ſm gratiam, sed secundum debitum. Primo notandum secū dum Tho. ꝙ donum gratiæ considerari potest dupliciter. Vno modo ſm rationem gratuiti doni. Alio modo secundum naturā ipsius rei, quæ donatur. Secundo notandū secundū Tho. ibidem, ꝙ non est simile de dono gratię, quod est donum Dei: & de dono humano. Omne.n. bonū hominis, procedit a Deo, non sic autē a quocūq; dono humano: & ideo apud homines aliquis dicitur ꝓ mœreri donum iam acceptum, sicut qui accepit equum a domino: mœretur ipsum bene vtendo eo in seruitio domini, non sic autem apud Deū. Tertio notādum ſm Thom. vbi supra, ꝙ opus nostrū habet rōnem meriti ex duobus. Primo ex vi motionis diuinæ, & gratiæ spiritussancti: & sic habet rōnem meriti de cōdigno. Alio modo secundum ꝙ procedit ex nostro libero arbitrio, inquantum, scilicet aliquid voluntarie facimus: & ex eo est meritum congrui, quia congruum est, vt dum homo bene vtitur sua virtute, Deus secundum suam superexcellentem virtutem, & liberalitatem retribuat.

Ro. 4.

1. 2. q. ult.

His præmissis, ponendæ sunt tres conclu. Prima est. Gratia secundum rationē gratiæ non pōt cadere sub merito: patet, quia si ex operibus iam non ex gratia. Con. 1.

Secūda cōcl. Prima gratia ſm naturā ipsius rei, q̄ donatur, non pōt cadere sub merito condigni non habentis gratiā, neq; etiam sub merito iā habētis gratiā. Primā partem ꝓbat Tho. vbi supra. Tū quia excedit ꝓportionē naturæ. Tū quia ante gratiā homo est in statu peccati, qd est impedimentum ꝓmerendi de cōdigno. Secundam partē sic probat, quia merces est quasi terminus opis. Prima vero gratia est principiū cuiuslibet boni operis in nobis. Con. 2.

Tertia conclu. Solus Christus potuit de condigno mœreri alteri primam gratiam, sed tn̄ potest alius iam habens gratiam mœreri de congruo alteri primam gratiam. Primam partē probat Tho. vbi supra, quia vnusquisque nostrum mouetur a Deo per donū gratiæ, vt ipse ad vitam æternam perueniat: & ideo meritum condigni vltra hanc motionem non se extendit. Anima vero Christi mota est a Deo per gratiam, non solum vt ipse perueniret ad gloriam, sed etiam vt alios ad gloriā adduceret, inquantum est caput ecclesiæ, & auctor salutis humanæ. Secundam partē probat Tho. Homo enim in gratia constitutus, implet Dei voluntatem: ergo congruum est secundum amicitiæ proportionem, vt Deus impleat hominis voluntatem in Con. 3.

salua-

salutatione alterius: licet quandoque possit haberi impedimentũ ex parte illius, pro quo iustus rogat. Dicit autem B. Bon. quòd nedũ merito congrui: sed ẽt merito digni, põt iustus alteri mœreri primã gratiam; vt alias dictum est; sed non de condigno.

1 Ad primum ar. dicendũ, ꝙ Augu. in lib. Retractationũ dicit, se aliqñ in hoc fuisse deceptũ, quia credidit initium fidei esse ex nobis, sed consummationem dari a Deo, & ad hoc videtur pertinere, ꝙ fides iustificationẽ mereatur. Sed supposito, sicut fidei veritas habeat, ꝙ initiũ fidei sit in nobis a Deo, non potest actus fidei esse in nobis ante primã gratiam: ideo non potest esse meritorius primæ gratiæ per fidẽ; ergo iustificatur hõ, non ꝙ homo credendo mœreatur iustificationem, sed quia dum iustificatur credit nec aliter iustificaretur.

2 Ad secundum arg. dicit Tho. ꝙ Deus non dat gratiam, nisi dignis: non tñ ita, ꝙ prius fuerint digni: sed quia ipse per gratiã facit eos dignos, qui solus põt facere mundum de immundo conceptum semine.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd impetratio orationis innititur misericordiæ: meritum aũt condigni innititur iustitiæ, & iõ multo orãdo impetrat homo ex Dei misericordia, quæ tamẽ non mæretur secundum iustitiam.

Vtrum per gratiam possit aliquis sibi ipsi mœreri reparationem post lapsum.

D. Tho. 1. 2. q. vlt. ar. 3.

Octauo quæritur. Vtrum per gratiam possit aliquis sibiipsi mœreri reparationem post lapsum, & perseuerantiam?

Primo arg. ꝙ sic, quia hõ existens in gratia ꝑ bona opera mẽretur vitam æternam, sed ad vitam non potest peruenire, nisi reparetur si cadat: igitur. 1

Secundo arg. Non posse peccare cadit sub merito, quo quis mẽretur vitam ẽternã: ergo multomagis potest aliquis mœreri vt nõ peccet, quod est perseuerare. 2

Tertio argu. Põt quis mœreri augmentum gratiæ, ergo multo magis perseuerantiam in gratia quam habet. 3

Contra. Si auerterit se iustus a iustitia sua. &c. Et sequitur. Oẽs iustitiæ eius, quas fecerit, non recordabuntur: ergo nihil valebũt ei pręcedentia merita ad hoc, vt resurgat. Et quantum ad secũdũ sic arguitur, quia multi habent opera meritoria, qui non consequũtur perseuerantiã. Nec valet si dicas, ꝙ hoc est ꝑ impedimẽtum peccati, quia hoc quod est peccare, opponitur perseuerãtiæ ita ꝙ si quis perseuerantiam mẽreretur, Deus non permitteret eũ peccare. Primo notandum, ꝙ sicut di. Tho. aliqui dixerunt, ꝙ nullus mœreretur absolute uitã æternã nisi per actũ finalis grãæ, sed solũ sub conditione si perseueret. Sed hoc irrationabiliter dicitur: quia quandoque actus vltimæ gratiæ non est magis meritorius: sed minus q̃ actus præcedentis. Vñ dicẽdũ, ꝙ quilibet actus charitatis mœretur absolute vitã æternam: sed per peccatũ sequẽs ponitur impedimentum præcedenti merito, ut non sortiatur

Eze. 18.

1. 2. q. ul.

riatur effectum, sicut etiam causæ naturale deficiunt a suis effectibus propter superueniens impedimentum. Secundo notandũ, quòd sicut di. Tho. vbi supra, ꝙ homo dupliciter potest obtinere perseuerantiã in bono. Vno modo per hoc, ꝙ liberũ arbitriũ determinatur ad bonum per gratiã consummatam, quod erit in gloria. Alio modo ex parte diuinæ motionis, quæ inclinat hominẽ ad bonum.

Con.1. His præmissis, ponendæ sunt duæ conclusiones. Prima est. Nõ põt, quis sibi mereri reparationẽ post lapsum futurum, neque de condigno, neque de congruo. Primum probat Tho. quia ratio meriti de cõdigno dependet ex motione diuinæ gratiæ, quæ interrumpitur per peccatum sequens, ideo motio prioris gratiæ non se extendit ad illa beneficia, q̃ post modum aliquis consequit a Deo. Secundum sic probat, quia meritum congrui, quo quis alteri mereretur primam gratiam impedit propter peccatum eius, cui meretur, ergo multo magis impedit talis meriti efficacia propter peccatũ, quod est in eo, q̃ meretur.

Con.2. Secundo conclu. Perseuerantia glorię cadit sub merito: non aũt perseuerantia vię. Probat Thom. quia illud cadit sub merito, qđ comparatur ad motum liberi arbitrii moti a Deo, sicut terminus, non autem id, quod comparatur ad prędictum motũ, sicut principium. Perseuerantia, aut gloria est terminus prædicti motus: non autem perseuerãtia uiæ, quę dependet solum ex motione diuina, quę est principiũ omnis meriti, igitur, &c. Ex quo sequitur, quòd perseuerãtię bonũ gratis a Deo datur cuicunq; datur.

1 Ad primum arg. patet ex primo notabili. Ad alia duo ex secũda conclusione.

Vtrum sub merito habẽtis gratiam cadant bona temporalia.

D. Th. 1.2. q. vlt. ar. 4.

NOno quęritur. Vtrum sub merito habentis gratiam cadant bona temporalia.

1 Primo arg. quòd sic, quia bona temporalia promissa sunt in lege veteri, sicut merces iustitiæ, vt patet Deut. 28. Deu. 28.

2 Secundo ar. propter demeritũ peccati aliqui puniuntur a Deo temporalibus pœnis, sicut patet de Sodomitis, Gen. 19. ergo etiã propter bona opera aliqua præmiantur temporaliter. Gen. 19.

Contra. Bona temporalia, & mala similiter se habent ad bonos, & malos, ergo non cadunt sub merito bonorum. Notandum ꝓm Tho. quòd bonum hominis est duplex. Vnũ simpliciter, qđ est vltimus finis eius, & ea quæ ad hunc finem ducunt. Aliud autem est bonum ꝓm quid, cuiusmodi sint temporalia bona, quæ possunt dupliciter considerari. Vno modo prout sunt vtilia ad opera virtutum, quibus perducimur in vitam æternam. Alio mõ possunt considerari ꝓm se. 1.2.q. vlt.

Con. 1. Hoc promisso ponenda est talis concl. Bona temporalia ꝓm se non cadunt simpliciter sub merito, sed ꝓm quid. Ipsa uero considerata, prout vtilia ad opera virtutũ, simpliciter ẽt cadunt sub merito. Primã partẽ probat Tho. quia primũ meriti hẽt rationem

boni. Bona autem temporalia secundum se non sunt simpliciter bona hominis, sed s̃m quid, inquantum .s. homines mouentur a Deo ad aliqua temporaliter agenda, in quibus suũ propositũ consequuntur Deo fauente. Secũdã partẽ sic probat, quia simpliciter sub merito cadunt oĩa illa, quibus homo adiuuatur ad perueniẽdum in beatitudinem post primam gratiam. Vnde tm̃ dat Deus viris iustis de bonis tẽporalibus, ac ẽt de malis, quantum eis expedit ad salutem, & intantum sunt simpliciter bona hominis. Vnde in Psal. Timentes autẽ Dominum: non minuẽtur omni bono. Et alibi. Non vidi iustum derelictum. Ad primum argu. dicendũ, q̃ sicut dicit Aug. contra Faustum. In illis temporalibus promissis figuræ fuerunt futurorum spiritualium. Carnalis. n. ille populus promissis vitæ præsentis inherebat, & illorum non tm̃ lingua, sed ẽt uita figuralis fuit. Ad secundum arg. dicendũ, q̃ sicut impiis aliquando infligitur punitio temporalis, nec tamen p̃ eam liberantur ab æterna, nisi vere pœniteant ante mortem: sic etiam iustis, quandoque confertur bonum temporale, non vt præmium principale, sed inquantum per illud adiuuantur ad opera virtutum. Ad tertium argu. dicendum, q̃ licet æque omnia eueniant bonis & malis quãtum ad ipsam substantiam bonorum, vel malorum temporalium, non tamen quantum ad finem, quia boni per huiusmodi viam ducuntur ad beatitudinem, non autem malis.

SEQVITVR TERTIA PARS.

Iam superius dictum est de legali præceptione in prima parte principali huius quinti tractatus. Et de speciali gratiæ perfectione in secunda. Nunc restat dicẽdum in tertia parte de virtutum qualificatione a malo reductiua, & in bonũ directiua, & inclinatiua. Vbi sunt tria consideranda. Primum est virtutum generalis determinatio. Secundũ est virtutum a donis, beatitudinibus, & fructibus formalis distinctio. Tertium est vniuscuiusque virtutis, tam Theologicæ, quam Cardinalis specialis tractatio, siue declaratio.

Vtrũ virtus humana sit habitus actiuus respectu actus virtuosi.

D. Tho. 1.2. q. 5. ar. 1.

Circa primũ primo queritur. Vtrum virtus humana sit habitus actiuus respectu actus virtuosi?

1 Primo arguitur, q̃ nõ, quia relatio non est actiuum principiũ, nec aliquid essentialiter includens relationem, sed habitus est ad aliquid s̃m Philoso. igitur.

2 Secundo arguitur. Vna actio requirit principium per se vnũ, *7. Phys. t. c. 25.* sed aggregatum ex potentia, & habitũ est vnũ per accñs, & non per se, ergo non potest esse principium operationis per se vnius. 3 Tertio arguitur. Accidens non est ratio agendi in subiectum

biectum proprium, sed operatio, ad quam ponitur habitus frequenter recipitur in potentia, cuius est ille habitus, igitur.

Cōtra habitus est, quo habēs vtitur dum voluerit, secundum Commentatorem, sed vti competit agenti. Nam patiens principio passiuo non vtitur. Primo notādum, quod sicut dicit Thomas. virtus nominat quandā potentiæ perfectionem determinatiuam ad actum. Sunt autem quædam potētiæ, quæ secundum seipsas determinantur ad suos actus, sicut potētię naturales actiuæ, & ideo secundū seipsas dicuntur virtutes. Potentiæ autem rationales, quę sunt proprie hominis, non sunt determinatæ ad vnum, sed sunt indeterminatę ad multa: determinantur autem ad certos actus per habitus, & ideo virtutes humanę sunt habitus, quandoq; tamen sumitur nomen virtutis in communi, ac etiā nomina singularium virtutū pro actu virtuoso quemadmodū nomen vitij quādoq; sumitur pro actu vitioso, cum tamen vitium propriè dicatur habitus vitiosus. Secundo notandum, quod aliqui dicunt substātiam actus, esse a potentia, intentionē vero talem, vel talem ab habitu. Sed contra hoc arguit Scotus, quia intensio actus, nō est accidens extrinsecum actui, sed gradus intrinsecus: ita quod actus intensus est quoddam per se vnum, ergo nō pōt esse aliud principiū substantiuæ actus, & aliud intensionis suæ. Item habitus agit per modū naturę, & sic quātū est de se, agit quantum potest ergo si intēsio actus sit ab habitu præcise, quantuncunq; operetur volūtas ex modico conatu semper esset actus eius æque intensus. Tertio notandum secundum Scotū ibidem, quod attribuendo habitui rationem principij actiui respectu actus potest dici, quod habitus est causa partialis actiua, & potentia etiam causa partialis respectu actus perfecti procedentis a potentia, & habitu, licet ipsa potentia posset esse totalis causa respectu actus imperfecti pręcedentis generationem habitus. Cum autem sic concurrunt potentia, & habitus: ipsa potentia est causa prima, & principalis, quia videlicet illimitatior est in agendo, & vtitur ipso habitu tanquam determinatiuo ad specialem actum. Non tamen indiget potētiā absolute habitu ad operādum, sed minus perfecte operatur sine habitu, quàm cum habitu supposito ęquali conatu ex parte potentię. Est ergo actus intensior a potentia, & habitu quàm a sola potentia. Non quidē, quod potētia sit causa substātię actus, & habitus sit cā intēsionis quasi duobus causatis correspondeant duę causæ, sed quia ambæ causæ cōcurrentes producunt actum perfectiorē, quàm altera sola, qui tamē actus secundum se totū, & per se vnus, est a duabus causis diuerso ordine causantibus. Quarto notandum secundum Scotum vbi supra, quod bonitas moralis actus est quasi quidam decor illius actus, includens aggregationem debitæ proportionis ad omnia, ad quę debet actus proportionari, puta ad potentiā, ad obiectū, ad tempus, ad finem, ad locum,

Margin notes: 3. de aīa; 1. 2. q. 5. ar. 1.; 1. d. 17. q. 1.

admodum. Et hoc specialiter, vt ista dicantur a recta ratione debere conuenire actui. Ita, q pro omnibus possumus dicere, q couenientia actus ad rationẽ rectã est, qua posita actus est bonus, qua non posita quibuscunq; alijs conueniat, non est bonus. Hæc igitur bonitas nullũ habet principium actiuũ, sicut nec aliquis respectus: relatio enim consequens extrema, necessario nõ habet causam propriam aliam ab extremis: quantum igitur ad bonitatem moralem, non oportet aliquem habitum habere rationẽ proprij principij actiui, nisi quantum habet ratione principij actiui respectu substantiæ actus: ita quòd virtus moralis non addit supra substantiam habitus, vt est forma de genere qualitatis, nisi conformitatem habitualem ad rationẽ rectam. Idẽ enim habitus in natura, qui generatur ex actibus abstinẽtiæ elicitis cum ratione erronea in eliciente manens, postea cum ratione recta esset virtus abstinentię, & prius non fuit, nec tamen aliquid mutatur circa istum habitum in se sed tantũ nunc coniungitur prudẽtiæ prius aũt nõ. Quinto notandum ƒm Scotum, vbi supra, quòd virtus moralis nõ moderat actiuè passionẽ qua si factã ab obiecto faciat eã minorẽ, sed habit⁹ põt facere obiectũ minus cõueniẽs potẽtiæ habituatæ, q̃ nõ habituatæ. Virtus ergo moderatur passionem non iam factã, sed fiendã, pro quanto cum prudentia coexistente inclinat potentiam, vt fugiat immoderata delectabilia, quę nata sũt inferre delectationes immoderatas. Moderatur ergo non quidem delectationẽ inexistentem minuendo, sed immoderatam, quæ in esset præcauendo.

His præmissis, ponenda est talis concl. Virtus habet rationẽ principii actiui, probatur secundum Scotum, quia quatuor conditiones attribuimus habẽti virtutem, & generaliter cuicunque habenti habitum, videlicet operari delectabiliter faciliter, expeditè, & promptè: sed istæ conditiones non possunt esse, nisi a principio actiuo, igr. De ptima patet, qa delectatio in opere nõ est, nisi a principio actiuo. De secũda patet, qa potẽtia, in qua est habitus, est ex se summe disposita ad recipiẽdũ actũ, quia nõ habet aliquid contrarium, ergo habitus, per quẽ facilitatur dispónit ipsam ad agendum, non ad paciendum. De tertia patet, quia cui competit impediri, ei competit, quia cui expeditio, sed impediri competit agenti, igitur. De quarta patet, quia cuius est tarde operari eius est promptitudo, sed tarde operari conuenit agenti inquantum est actiuum, & non inquantum est passiuũ, igitur. Præterea pro conclusione est experientia cõmunis, qua quis experitur se habituatum ex ęquali conatu habere perfectiorem operationem, quàm posset habere non habituatus, quæ perfectio actus non posset attribui habitui, si esset tantum principium passiuum inclinans ad recipiendum, quia saltem, vt videtur in priori instanti naturæ, in quo elicitur priusquàm recipiatur in potẽtiã esset ęqualis ratio principii actiui in eliciẽdo. Con. I.

Ad

1 Ad primũ arg. dicendum, ſm Sco. ꝙ aliquid cui relatio eſt eadem, põt eſſe principiũ actiuũ: licet relatio non ſit principium actiuum: nec ẽt id cui relatio eſt eadem eſt principium actiuum per rationem relationis, ſed per rationem abſoluti. Põt igitur dici, ꝙ Philoſophus ponit habitum eſſe ad aliquid quia per identitatem realem includit reſpectum: & tamen non eſt tantum reſpectus: nec reſpectus eſt formaliter idem cum forma abſoluta.

2 Ad ſecũdum arg. dicit Scot. ꝙ vnius actionis eſt vnum principium per ſe in vno ordine principiãdi: tñ poſſunt eſſe multa principia in diuerſo ordine principiandi, quorum non ſit vnitas: niſi unitas ordinis. licet, & quandoq; cum vnitate ordinis cócurrat vnitas accidentis, & ſubiecti inter hęc ordinata: ſed hoc accidit ſicut in propoſito in potentia, & hbbitu.

3 Ad tertium argu. dicit Scot. ꝙ accidens bñ põt eſſe principiũ alicuius effectus receptibilis in ſuo ſubiecto ſicut ſpecies intelligibilis eſt principiũ intellectionis recepte in intellectu poſſibili, & ita forma poteſt eſſe principium quo, reſpectu tranſmutationis ſui ſubiecti.

Vtrum habitus intellectuales ſint virtutes.

D. T. 3. d. 33. ar. 6. & 1. 2. q. 57. art. 1.

SEcũdo quæritur. Vtrũ habitus intellectuales ſint virtutes.

1 Arg. quòd non quia uirtus eſt eorum per quę ſit homo felix eo quòd felicitas eſt virtutis præmium: vt dicitur, ſed habitus intellectuales nõ conſiderãt actus humanos, per quos homo beatitudinem adipiſcitur, ſed magis res naturales, & diuinas. igitur. *Ethi. li.*

Contra. Philo. vocat habitus ĩtellectuales virtutes. Primo notandum ſecũdum Tho. quòd duplici ratione aliquis habitus dicitur, virtus. Vno modo, quia facit facultatem bene operandi. Alio modo, quia cum facultate facit etiam bonũ vſum: & hoc pertinet ad habitus qui reſpiciũt partem appetitiuam. eo quòd vis appetitiua animæ eſt, quæ facit vti oĩbus potentiis, & habitibus. habitus aũt intellectuales cũ non reſpiciant partẽ appetitiuam ſed ſolũ intellectiuã, poſſunt quidẽ dici virtutes inquantum faciunt facultatẽ bonæ operationis, non tamen quaſi facientes bene vti. Ex hoc. n. quòd aliquis habet habitum ſcientiæ, nõ inclinatur ad vtendum, ſed ſit potens conſiderare verum cuius ſcientiam habet. Quod autem vtatur ſcientia habita hoc eſt mouente volũtate. Et ideo uirtus quæ perficit voluntatem, vt charitas vel iuſtitia, facit bene vti huiuſmodi habitibus intellectualibus. Secũdo notandum quòd Philoſoph. ponit tres virtutes intellectuales circa ſpeculabilia, ſ. ſapientiam: ſcientiam: & intellectũ. Et duas circa operabilia. ſ. artem: & prudentiam. Differunt autem tres primæ ab inuicem, quia intellectus reſpicit verum per ſe notũ quod ſtatim percipitur ab intellectu cognitis terminis. ſcientia vero reſpicit verum cognoſcibile per inquiſitionem rationis. Sapiẽtia vero reſpicit verum quòd *Ethi. li. 1. 2. q. 57. ar. 1* *Ethi. li.*

Qq 1 eſt

est cognoscibile quidem per inquisitionē rationis, sed prætérea est primū, & maxime cognoscibile ſm naturā. Sapientia .n. considerat altissimas causas. vt dr, .i. Methaphysicę. Vnde conueniēter iudicat, & ordinat de oībus, quia iudicium perfectum, & vniuersale haberi non potest, nisi per resolutionem ad primas causas. Sapientia ergo est sciētia quædā: habet enim id quod commune est omnibus scientiis, videlicet, ex principijs demōstrare conclusiones. Sed, quia habet aliquid propriū supra alias scientias, scilicet de omnibus iudicare non solum quantum ad conclusiones, sed etiam quātum ad prima principia. ideo habet rationem perfectioris virtutis quàm scientia simpliciter, patet itaq; φ scientia dependet ab intellectu sicut a principaliori, & vtrunq; dependet a sapiētia, sicut a principalissimo. Ars aūt, & prudētia differūt, quia ars est circa factibile. Et enim ars habitus cū vera ratione factiuus. Prudentia vero est circa agibilia. Est .n. prudētia habitus cum vera ratione actiuus. Differūt aūt facere, & agere: quia vt dicitur, ix. methaphysicæ. Factio est actus trāsiēs in exteriorē materiā in qua producitur aliqua forma realis: sicut edificare: secare. & huiusmodi. Agere autem nominat actum permanentem ipso agente, quo videlicet nihil reale producitur in materia extrinseca sicut videre, velle, & huiusmodi. Quoniam autem in humanis actibus se habent fines, sicut principia in speculabilibus, vt dicitur, vj. Ethicorum. ideo ad prudentiam requiritur φ homo sit bene dispositus circa fines. quod quidem est per appetitum rectū: ideo prudentia coexigit moralem virtutem, per quam fit appetitus rectus. Bonum autem artificialium non est bonum appetitus humani; sed ipsorum operum artificialium. Ideo ars non præsupponit appetitum rectum. Ex quibus patet, φ prudētia super alias virtutes intellectuales hoc habet, φ facit non solum facultatem boni operis, sed etiam bonum vsum, non quidem ratione habitus qui dicitur, prudentia: sed ratione virtutis moralis quam coexigit. Et si quęrat aliquis de opinione, & suspitione. An sint virtutes intellectuales. Dicendū φ non: quia habitus virtutis determinate se habet ad bonū. Bonum autē intellectus est verum. Opinio autem, & suspicio quādoque se habent ad verum: & quandoque ad falsum. Tertio notandum secundum Tho. vbi supra, φ ad bene operandum non solum, requiritur quid fiat: sed etiā quomodo fiat, videlicet nō ex impetu aut passione: sed secundū rectam electionem. Electio autem est eorum quę sunt ad finē. & ideo ad rectam electionē requiritur debitus finis, & medium conueniens ad finem. Ad debitum autem finem disponitur homo per virtutem moralem quę perficit appetitum cuius obiectū est bonum, & finis. Ad medium autem cōuenienter disponitur homo per habitum rationis cuius est consiliari, & inquirere, de mediis conuenientibus ad finem. & iste habitus est prudentia. Vnde

In Prohemio.

de patet, ꝙ prudentia est necessaria ad bene viuendum. Ponit aũt Philosophus tres virtutes adiunctas prudẽtię, videlicet Eubuliã, quę est habitus, quo bene cõsiliamur: vt ibidẽ dicit Philosophus. Et Sinesim, quæ est bene iudicatiua de agẽdis ſm cõem legem. Et Gnomin, quæ hẽt iudicare in his, in quibus deficit lex communis. Ratio autẽ huius adiunctionis est, quia circa agibilia humana tres actus rationis inueniuntur, scilicet consiliari, iudicare, & præcipere. Quorum principalior est præcipere, & ad ipsum ordinantur alij, ideo prudentiæ, quæ est bene pręceptiua tanquã principaliori annectunt ille aliæ virtutes, tanquã secundariæ. Vnde patet, ꝙ quando prudentia dicitur bene consiliatiua, & iudicatiua, non sic est intelligẽdum, & bene cõsiliari, & iudicare sint immediate actus eius: sed quia hos actus perficit mediantibus virtutibus sibi subiectis.

Con. 1. His premissis, ponenda est talis conclusio. Quinque habitus intellectuales supradicti conuenienter dicuntur virtutes: patet, quia omnis habitus determinate se habens ad bonum, dicitur virtus: sed illi quinque habitus sunt huiusmodi: igitur.

Ad argumentum dicẽdum, ꝙ virtus est aliquorum dupliciter. Vno modo sicut obiectorum, & sic virtutes intellectuales aliæ a prudentia non sunt eorum, per quæ fit homo beatus, nisi forte secundum ꝙ ly per; dicit causam efficientem, vel obiectum completæ beatitudinis, quòd est summũ speculabile, quod Deus est. Alio mõ virtus est aliquorũ sicut actuum, & hoc mõ virtutes intellectuales sunt eorũ per quæ fit homo beatus, inquantũ actus ipsarum possunt esse meritorij.

Vtrum sufficienter diuidatur virtus per moralem, & intellectualem.

D. Thom. 3. d. 23. ar. 8. & 1. 2. q. 58. art. 1.

Tertio queritur. Vtrum sufficienter diuidatur virtus per moralem, & intellectualem?

Primo argu. ꝙ non. Virtus. n. moralis dicitur a more. i. consuetudine, sed omnium virtutum actus consuescere possimus: ergo omnis virtus est moralis. 1

Secundo arg. Prudẽtia videtur esse aliquid mediũ inter virtutẽ moralem, & intellectualem: cõnumeratur enim intellectualib. 6. Ethicorum, & cõmuniter numeratur inter virtutes cardinales, quę sunt morales: igitur. 2 *6. Ethic.*

Tertio arg. Continẽtia, & perseuerãtia, ac etiam patientia nõ computantur inter virtutes intellectuales: nec etiam sunt virtutes morales, quia non tenent mediũ in passionibus, sed abundant in eis passiones: igitur, &c. 3

Contra est Philosophus: diuidẽs virtutẽ in moralem, & intellectualem. Primo notandũ, ꝙ sicut dicit Tho. Mos qñq; signat consuetudinem: sicut dr̃ Act. 15. Nisi circuncidamini ſm morẽ Moysi, &c. Quandoque inclinationem naturalem, vel quasi naturalem ad aliquid: sicut dicitur 1. Machabę. 11. Leonum more irruentes, &c. Et hoc secũdo modo dicit virtus moralis a more. *2. Ethic.* *1. 2. q. 97 ar. 1.* *Act. 15.* *1. Mac. 11*

huic autẽ significationi propinqua est alia significatio, qui consuetudo facit inclinationẽ similem naturali. Manifestũ est aũt, ꝙ inclinatio ad actũ proprie cõuenit potentiæ appetitiuę, cuius est mouere oẽs potentias ad agẽdum, & ideo illa virtus, quæ est in appetitu dicitur moralis: illa aũt, quę est in intellectu, dicitur intellectualis. Cum aũt in homine non sit, nisi duplex principium humanorũ actuum .f. intellectus, & appetitus, q̃ sunt duo mouentia in homine: vt dicitur 3. de anima: ideo oportet, quòd virtus humana sit moralis: aut intellectualis. In hac autem diuisione, non compræhenduntur virtutes theologicæ: sunt enim supra virtutes humanas. Sunt. n. virtutes hominis, prout est factus particeps diuinæ gratiæ.

Secundo notandum, quòd sicut dicit Tho. vbi supra, virtus moralis potest esse sine quibusdam intellectualibus, sicut sine sapiẽtia, scientia, & arte: non autem sine intellectu & prudentia. Virtus enim moralis est habitus electiuus, id est faciens electionẽ ad quam requiritur: non solum debita intentio finis, quæ fit per virtutem moralem: sed etiam acceptio recta eorum, quæ sunt ad finem, quod fit per rationem recte consiliantem, iudicantem, & precipientem, quod pertinet ad prudentiã, & virtutes sibi annexas: vt supra dictum est: ideo virtus moralis non potest esse sine prudentia, & per consequẽs, nec sine intellectu. Per intellectum enim cognoscũtur principia prima tam in speculabilibus, quàm etiã in operabilibus. Tertio notandum, ꝙ alię virtutes intellectuales possunt esse sine virtute morali: nõ autẽ prudẽtia. Quod declarat Tho. vbi supra, quia prudentia est recta ratio agibilium non solum in vniuersali, sed etiã in particularibus, in quibus sunt actiones: recta autẽ ratio pręexigit principia ex q̃bus procedit: oportet aũt rõnem circa particularia procedere non solum ex principijs vniuersalibus, sed etiã ex particularibus. Circa autem principia vniuersalia agibilium, homo recte se habet per intellectum principiorum, vel etiã per aliquam scientiã practicam. Circa vero principia particularia, quæ sunt fines, oportet quòd perficiatur per aliquos habitus secundum quos fiat homini quodam modo connaturale recte iudicare de fine, & hoc fit per virtutem moralem. Virtuosus enim recte iudicat de fine virtutis, q̃a sicut dr̃. Qualis vnusquisq; est, talis finis videtur ei: ideo prudentia coexigit virtutem moralem. *3. Ethic.* Nõ sic aũt est de arte, quia principia artificialiũ non diiudicantur bene, vel male secundum dispositionem appetitus nostri, quemadmodũ fines qui sunt moralium principia, sed solum per considerationem rationis.

His præmissis, ponendæ sunt tres cõclusiones. Prima est. *Con. 1.* Conueniẽter virtus humana per moralem, & intellectualem diuiditur: patet ex primo notabili.

Secunda conclusio. *Con. 2.* Non potest virtus moralis esse sine prudentia, & intellectu: patet ex secundo notabili.

Tertia cõclusio. *Con. 3.* Prudentia nõ potest esse sine virtute morali: patet

patet ex tertio notabili.

1 Ad primũ argumentum patet solutio ex primo notabili.

2 Ad secundum arg. dicit Tho. quòd prudentia essentialiter est intellectualis virtus: sed tamen secundum materiã conuenit cũ moralibus virtutibus, & secundum hoc aliquando virtutibus moralibus connumeratur.

3 Ad tertium arg. dicendum: ꝙ cõtinentia a delectationibus, & perseuerãtia inter tristitias non sunt virtutes, sed aliquid minus virtute, vt dicit philosophus. 7.Ethic.

Vtrum virtutes morales circa operationes distinguuntur ab illis circa passiones.

Thom.3.d.q.33.art.4. & 1.2.q.60. art.1.

QVarto quęritur. Vtrum virtutes morales, quę sunt circa operationes, distinguantur ab illis, quæ sunt circa passiones.

1 Arguitur ꝙ nõ, qa dicit philosophus, ꝙ oĩs virtus moralis est circa delectationes, & tristitias optimorũ operatiua, ergo eadem virtus, quę est circa passiones, est etiam circa operationes. 2.Ethic.

5.Ethic. Contra. Philosophus ponit iustitiam circa operationes; temperantiam aũt, & fortitudinẽ circa passiones quasdã. Primo notandum, ꝙ sicut dicit philosophus: passiones, neq; virtutes sunt, neque malitię: passio.n.est motus quidã, Virtus aũt est principium motus, siue operatiõis. Sicut aũt dicit Aug. Stoici posuerunt passiones animi non esse in virtuoso. Peripatetici vero, quorum princeps fuit Aristoteles, qui sectam illam instituit: vt di. Augu. posuerunt, quòd passiones simul possunt esse cum virtute morali: sed ad medium reductę. Hęc autem diuersitas, sicut August. ibidem dicit, magis erat verbalis, quàm realis. Stoici enim vocabant passiones, affectiones rationi repugnantes, quæ si ex rationi oriantur, in sapiente, seu in virtuoso esse non possunt. Si aũt subito oriantur in virtuoso, possunt cont ngere. Peripatetici vero quoscunque motus appetitus sensitiui vocant passiones: & tales possunt esse in virtuoso, secũdum quod sunt a ratione ordinati. Secundo notandum, quòd sicut dicit Tho. operatio, & passio dupliciter possunt comparari ad virtutem. Vno modo sicut effectus, & hoc modo oĩs moralis virtus est circa operationes bonas, quarum est productiua, & circa delectationem aliquam, vel tristitiam, quæ sunt passiones. Alio modo sicut materia circa quam: & hoc modo oportet alias esse virtutes morales circa operationes, & alias circa passiones: cuius ratio est, quia bonum & malum in quibusdam operationibus attenditur secundũ ipsas operationes qualitercunque homo efficiatur ad eas: & in talibus oportet, quòd sit aliqua virtus directiua operationũ secundũ seipsas, & in huiusmodi operationibus attenditur ratio debiti, vel indebiti ad alterũ: & propter hoc iustitia, & partes eius proprie sunt circa operationes, sicut circa propriam materiam. In quibusdam vero operationibus,

De ciui. Dei.li.9. / De ciui. Dei.li.8 / 3.2.q.96.ar.8.

bus, bonũ & malum attenditur solum secundum commensurationem ad operantem, secundum videlicet, quòd homo bene, vel male afficitur, circa huiusmodi: & propter hoc oportet, quòd virtutes in talibus sint principaliter circa interiores affectiones, quæ dicuntur animæ passiones, sicut patet de temperantia, & fortitudine, & alijs huiusmodi. Tertio notandum secundum Thom. vbi supra, ꝙ quandoque contingit, quòd in operationibus quæ sunt ad alterum, prætermittitur bonum virtutis, propter inordinatam animi affectionem: & tunc inquantum corrumpitur commensuratio exterioris operationis, est corruptio iustitiæ. Inquantum vero corrumpitur commensuratio interiorum passionum, est corruptio alicuius alterius virtutis, sicut cum propter iram aliquis alium percutit in ipsa percussione indebita, corrumpitur iustitia. In immoderantia vero iræ corrumpitur mansuetudo, & idem patet in alijs.

Con.1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Licet omnis virtus moralis sit circa operationes, & passiones tanquam circa effectus, tamen alia est virtus moralis, quæ respicit operationes, vt obiectum, siue materiam circa quam: & alia quæ hoc modo respicit passiones: patet ex dictis.

Ad argumentum, patet solutio ex secundo notabili.

Vtrum conuenienter ponantur quatuor virtutes Cardinales.

D.Tho. 1.2.q.61.ar.1.2.3. Dist.3. d.33.q.5.

QVinto quæritur. Vtrũ conueniẽter ponãtur quatuor virtutes Cardinales.

Arg. ꝙ nõ, qa prudẽtia est directiua oĩum virtutũ moraliũ, ergo ipsa sola ẽ virtus prĩcipalis. 1

Cõtra, dicit Greg. In quatuor virtutibus tota boni operis structura cõsurgit. Primo notandũ, ꝙ sicut dicit Tho. virtus humana, quę simpliciter hẽt ratione virtutis dicitur illa, quæ non solum facultatem bene agendi facit, sed etiam ipsum vsum boni operis, & talis est virtus moralis; ideo conuenienter inter virtutes morales ponuntur illę, quę principales dicuntur, siue Cardinales præter prudentiam, quæ intellectualis est virtus, quæ tamen cum moralibus communicat secundũ materiam: vt supra dictum est. Est autem aduertendum, quòd virtus cardinalis dicitur a cardine. Sicut enim ostiũ domus cardine vertitur: & cœlũ cardinibus Arctico, & Antarctico mouetur, sic humana vita his virtutibus disponit, & sunt quasi principium aperturæ domus Dei: non tamen finem vltimum immediate intuentur, quẽ admodum virtutes theologales. Secundo notandum ꝙ sicut di. Tho. vbi supra, virtutes cardinales a diuersis diuersimode accipiuntur: quidam enim eas accipiunt secundum quasdã generales conditiones in omni virtute inuentas

1.2.q.61.arti.1.2.3.

inuentas, ita scilicet, quòd prudentia sit rectitudo quædam discretionis in quibuscunq; actibus, vel materijs, iustitia aũt sit quædã rectitudo animi per quã operatur homo, quod debet in quacunq; materia. Temperantia vero sit quędã dispositio animi, quæ modum quibuscunq; passionibus, vel operationibus imponit. Et fortitudo sit quædã dispositio animi, per quam firmetur in eo, quod est secundum rationem contra quoscunq; impetus passionum, vel operationum labores. Hæc autem quattuor sic distincta, non important diuersitatem habituum virtuosorum, quantum ad iustitiam temperantiam, & fortitudinem. Solum aũt hoc, quod est rectitudo discretionis, quod attribuitur prudentiæ videtur distingui ab alijs tribus inquantum hoc est rationis per essentiam: alia vero tria pertinẽt ad appetitum. Alij vero, & melius, accipiunt has quattuor virtutes secundum quod determinantur ad materias speciales. Vnaquæque quidem illarum ad materiam in qua principaliter laudatur illa generis conditio a qua nomen virtutis accipitur, & sic sunt speciales virtutes ab inuicem, & ab alijs diuisæ. Dicuntur tamen principales respectu aliarum propter principalitatem materiæ, vel actus. Puta prudentia, quæ præceptiua est: iustitia, quæ est circa actiones debitas, & circa æquales. Temperantia, quæ reprimit concupiscentias, & delectationes tactus. Fortitudo, quæ firmat contra pericula mortis. Patet itaque ex dictis, quòd prædictæ quattuor virtutes conuenienter dicuntur generales cardinales, & principales propter principalitatem ratione materiæ. Aliæ enim virtutes possunt habere aliquas principalitates. Tertio notandum secundum Bonauenturam in iij. distinctio. xxxiij. quòd virtutes cardinales vno modo dicuntur virtutes, quia habilitant ad opera moralia. Alio modo, quia præter hoc eleuant ad opera meritoria. Primo modo dicũtur virtutes politicæ, & radicaliter sunt a natura: completiuę vero ab operum frequentia, & perseuerantia, vel a gratiæ influentia, vel ex vtraque causa. Et potest exemplũ dari. Equus enim habet a natura aptitudinem ad ambulandum, quę quidem aptitudo ad complementum reduci potest per assuefactionem, vel per sessoris industriam per vtrunque. Secundo autem modo ortum habent a diuino munere, siue a gratia, non a natura: quia enim eleuant potentiam supra se, sunt supranaturalem potentiam, & supra actũ ipsius, qui inest ei ex naturali facultate. 3.d.33.

His pmissis, ponẽdę sunt tres conclusiones. Conuenienter ponuntur quattuor virtutes cardinales viatori necessariç. Prima pars patet: quia Gene. xj. scribit, quòd fluuius, qui egrediebatur de loco voluptatis, diuidebat in quatuor capita. Ibi glosa habet, quod illa quattuor capita sunt quattuor virtutes cardinales, scilicet prudẽtia, iustitia, temperãtia, & fortitudo. Sumit autem Bona. numerum, & sufficiẽtiam istarum virtutum multis modis. Con. 1. Gen. 11

Ex

Ex quibus videntur tres esse cõuenientiores. Primus est ex parte subiecta. Prudentia enim est in intellectu. Iustitia est absolute in voluntate. Fortitudo autem est in voluntate, quantũ ad vim irascibilem: & Temperãtia in eadem quantũ ad vim concupiscibilem. Secundum modus sumitur ex parte oppositi. Sicut.n.dicit Beda, ex peccato Adæ quattuor sunt vulnera nobis inflicta, scilicet ignorãtia cõtra quam est prudentia: malitia contra quam est iustitia, infirmitas contra quam est fortitudo: concupiscentia contra quam est temperantia. Tertius autẽ modus sumitur ex parte actuum: ordinant enim cardinales virtutes hominem ad seipsum, & ad proximum: ad se autẽ aut per ratiocinari, & sic est prudentia, aut p ordinate concupiscere, & sic tẽperantia, aut p terribilia aggredi, & sic est fortitudo. Si aũt ad proximũ, sic est iustitia. Secunda pars conclusionis probatur, quia nullus põt peruenire ad regnum cœlorũ, nisi per mandatorum Dei obseruantiã: istæ aũt virtutes requiruntur ad mandatorum obseruantiã, vt patere potest de præceptis secundæ tabulæ.

Con. 2. Secunda conclusio. Inter prædictas virtutes nobilior est iustitia q̃ prudentia, patet ſm Scot. quia qñ sunt duæ potentiæ aspicientes finem, & ea quæ sunt ad finem: si nobilior est habitus vnius, quàm habitus alterius respectu finis, ita etiã respectu entium ad finem. Intellectus autẽ, & voluntas sunt tam finis, quàm entium ad finẽ. Charitas autem quæ est habitus voluntatis respectu finis, nobilior est fide, q̃ est habitus intellectus, ergo etiã respectu entium ad finẽ nobilior erit iustitia, quæ est voluntatis, q̃ prudentia, quæ est intellectus. Cũ ergo philosophus, p̃ponit prudentiam ceteris virtutibus: hoc intelligendũ est, aut ratione originis: aut ratione directionis, & non, ꝙ sit simpliciter nobilior. 6. Ethi.

Con. 3. Tertia conclusio. Virtutes cardinales aliquãdo sunt acquisitæ, & aliqñ infusæ. Prima pars probatur a Bon. quia eodẽ mõ vnaquæq; res generatur, & conseruatur: sed huiusmodi virtutes conseruantur in nobis, & ad melius promouentur per bonorum operum multiplicationem. Itẽ multi habuerunt huiusmodi virtutes quæ nunquã crediderũt in Deũ. Secunda pars patet in paruulis baptizatis. Credẽdum est enim, ꝙ in baptismo Deus totã animã mundat, & perficit, tam in his, quæ sunt finis, quàm in his, quæ sunt ad finem.

Ad argumentum dicendum, ꝙ licet prudentia simpliciter sit principalior omnibus quantum ad directionem, aliæ tamen suas principalitates habent, vnaquaque in genere suo.

Vtrum virtutes cardinales maneant in patria.

Thom. 1. 2. q. 67. arti. 1. & 2. Dur. 3. d. 33. q. 4.

SExto quæritur. Vtrum virtutes cardinales maneant in patria, vel euacuentur.

Primo argui. ꝙ non maneant, quia cardinales virtutes sunt minus

tus nobiles, quàm theologicæ: sed virtutes theologicæ euacuantur vtpote fides, & spes: igitur.

a Secundo arg. Virtutes cardinales pro obiecto habent ea, per quę peruenitur ad finē vltimum: ergo cū peruentum fuerit ad illum finē cessabunt virtutes cardinales.

3 Tertio arg. Dicit Apost. Scientia destruetur, ergo & prudentia. 1.Cor.6.

Cōtra. Virtutes cardinales plenissime fuerunt in Christo, qui tamen fuit cōprehensor: ergo manent in statu gloriæ. Notandū secundum Tho. ꝙ sicut dicit Augu. in libro de moribus ecclesiæ: oportet, ꝙ anima ad hoc ꝙ possit ei virtus innasci, sequatur Deū, quem si sequimur, bene viuimus: oportet igitur, ꝙ exēplar humanæ virtutis præexistat in Deo: & sic dicunt̄ virtutes exemplares, prout autem virtutes sunt in homine secundum conditionē naturæ suæ dicuntur polyticę, qa homo naturaliter est animal polyticum. Inquantum vero sunt in homine, prout tendit in diuinam similitudinem dicūtur virtutes purgatoriæ. Inquantum autem sunt in homine iam affecuto diuinam similitudinem, dicuntur virtutes purgati animi. De istis autem dicit Macrobius sic: Plotinus inter philosophiæ platonicæ professores facile prīceps, quattuor sunt inquit genera quaternarum virtutum. Ex his primæ politicæ vocantur. Secundæ purgatoriæ, tertiæ autem iam purgati animi, quartę exemplares. Et vlterius dicit. Passiones polyticæ virtutes molliunt, id est ad medium reducunt: secundæ scilicet purgatoriæ auferunt, tertiæ quæ sunt purgati animi obliuiscunt̄, quartæ scilicet exēplares nephas est ad passiōes nominari. Loquit̄ autem de passionibus, prout significant quoscunq; inordinatos motus.

1. q. 2. 4 1. art. 1

1. Super somniū Scipio.

His premissis, ponenda est talis conclusio. In prima manent virtutes cardinales, vt sunt virtutes purgati animi. Patet auctoritate Bedæ quam Magist. ponit, q dicit, ꝙ potestates cœli quattuor virtutibus sunt præclarę, fortitudine, temperantia, prudentia, & iustitia. Certum est autē, ꝙ non sunt ibi vt polytice, aut purgatorie: ergo sunt virtutes purgati animi. Et si quæras an possint reperiri in viatore virtutes purgati animi. Dicendum secundum Thom. ꝙ sic in aliquibus perfectissimis in hac vita, sed multo excellentius sunt in beatis. Vbi secundum quòd dicit Aug. iustitia excludit omnem obliquitatē. Prudentia autem errorem. Fortitudo omnem molestiam. Temperantia omnem libidinum repugnantia. Con. 1. 3. d. 33.

Ad primum argumentū dicendum, quòd licet virtutes cardinales sint minus nobiles q̄ theologice ex parte obiecti: tamē quantum ad modum mouendi, & habilitādi fides, & spes imperfectionē important, quæ repugnāt statui gloriæ pro eo ꝙ habilitāt, respectu absentis tantū, & non p̄sentis. Nō sic autem cardinales. 1

Ad secundum arg. dicendum, quod illa ad quæ ordinat virtus cardinalis, non cessabunt in patria: immo manebunt multo melius ordinata. Ordinant enim huiusmodi virtutes, & ad se, & ad proximum: talis autem ordinatio necessaria est ad hoc, quòd 2

homo

homo recte ordinetur in Deum: & ideo peruento in finem remanebunt huiusmodi virtutes.

3 Ad tertium argumentum, dicendum, quod scientia cessabit non quantum ad habitum: sed quantum ad modum vtendi habitu, qui attenditur per collationem, & discursum. Potest etiam dici, quod scientia de qua loquitur Apostolus, non est nobilior, quam sit habitus virtutum cardinalium. Et ideo consequentia non valet.

Vtrum virtutes morales sint in voluntate, sicut in subiecto.

Scot.3.d.33.q.1.

SEptimo quæritur. Vtrum virtutes morales sint in voluntate sicut in subiecto.

1.*Ethi.*

1 Primo arguitur, quod non, quia dicit philosophus primo Ethicorum, quod sunt in parte rationali animæ. Et commentator exponit, quod sunt in ea parte, quæ est media inter plantatiuam, & rationalem: sed talis non est voluntas, immo appetitus sensitiuus.

3.*Poli.*

2 Secundo arguitur. philosophus ponit fortitudinem in appetitu sensitiuo.

3 Tertio ar. Dicit philosophus. iij. politicæ, quod ratio dominatur appetitui inferiori principatu politico, id est ciuili: ita quod appetitus ille potest contra moueri: ergo ad hoc, vt delectabiliter moueatur a ratione recta, necessarium est in illo ponere tales habitus.

4 Quarto arg. Fortitudo, & tẽperantia dicunt esse in irascibili, & cõcupiscibili, hæc aũt non distinguunt in voluntate: sed tantũ in appetitu sensitiuo, quia conditiones quas respiciũt, scilicet bonũ arduũ, & bonum delectabile, nõ per se variant obiectum voluntatis, sed tantum bonũ sensibile.

5 Quinto argui. Dicit philosophus in fine primi ethicorum, virtutes esse in eo, quod est psuasibile a ratione: huiusmodi autẽ est appetitus sensitiuus. igitur.

Contra virtus habet pro per se obiecto bonũ honestum, id autem est per se obiectum voluntatis. Primo notandũ, quod aliqui dicunt philosophum sensisse virtutes morales esse in parte sensitiua excepta iustitia: huiusmodi enim virtutes sunt circa passiones. Passiones autem sunt in appetitu sensitiuo: non aũt in volũtate. Item si esset virtus moralis in voluntate acquisita ex actibus voluntatis: sequitur, quod angelus posset acquirere virtutes morales, quod videtur inconueniens, & contra philosophum: vbi manifeste negat ab eis tales virtutes. Sed contra hanc opinionem arguit Scotus in tertio: distinctione. xxxiij. primo per philosophum primo politicorum. Ethi.1 Necesse est inquit principantem habere virtutem, vt recte principetur, & principaliorem, quam in seruo, vt recte subijciatur, & applicat ad partem superiorem & inferiorem in anima. Item philosophus volens inquirere diffinitionem fœlicitatis circa medium primi ethicorum, dicit sic: Separandum ergo nutritiuam, & augmentatiuam, sequens autem sensitiua est, quæ

videtur

videtur communis homini, & omni animali. Relinquitur ergo operatiua quidem rationem habentis, hoc quidem, vt bene persuasibile, à ratione, hoc autem vt habens, & intelligens. Cōstat autem, quod per intelligens intelligit intellectum, & persuasibile a ratione intelligit voluntatem, quia iam exclusit partem sensitiuam ab operatione hominis secundum quod homo. Et cū ar. ꝙ passiones sunt in appetitu sensitiuo &c. Dicendum quòd passiones etiam sunt in uoluntate secundum Aug. Præterea moderatio passionum in appetitu sensitiuo magis potest competere volūtati, quæ libere agit q̄ appetitui sensitiuo qui patitur ab obiecto, uel sibi coagit quantū potest. Ad aliud autem argumētum concedi potest, ꝙ si Angelus esset non habens in voluntate virtutes morales, possent in eo generari ex multis rectis electionibus, non quidem circa passiones in appetitu sensitiuo sibi inexistentes uel possibiles in esse, sed solū circa tales passiones in vniuersali ostensas per intellectum, qua ostensione posita, & dictato quid esset eligendum, si possibile esset eas haberi, voluntas eius consonaret tali dictamini ex multis electionibus, posset habere habitū moralē rectum. Et hoc modo consequenter posset dici in Deo esse rationem virtutū moraliū sicut in eo conceditur charitas sine accidentalitate eius. Et cū dicitur hoc esse cōtra philosophum: dicit Sco. ꝙ ita forte negaret ab Angelis omnē habitū accidentalem, si secundū aliquos poneret eos naturaliter beatos. Aliter autem potest respondere ad ar. vt dicit Sco. negādo consequentiam, quia virtus non est, nisi circa bonum difficile: bonum autem tale quod ponitur obiectum virtutis moralis, non est difficile nisi habenti appetitum sensitiuū, qui natus est ferri in oppositum illius boni. Secundo notandum quod sicut di. Sco. vbi supra, licet volūtas sine habitu, posset in actum rectum, & moraliter bonum: nec tātum hoc, sed ēt intellectus potest in rectum iudicium sine omni habitu intellectuali. Primus .n. actus rectus tam intellectus quā voluntatis præcedit habitum: ex eo .n. generatur quicquid primo inest de habitu: tamen sicut in intellectu per primum actū, uel per plures recte elicitos generatur habitus prudentiæ, ita etiam per ipsum rectum eligere generatur in voluntate virtus inclinās ad recte eligendum, quod patet, quia prius naturaliter eligit uoluntas, quàm ipsa ratio aliquid imprimat appetitui sensitiuo. Ratio enim non videtur attingere appetitum sensitiuū, nisi mediante voluntate, quæ est proprie appetitus rationalis. Voluntas autem prius vult aliquid in se, quàm imperet potentiæ inferiori, ergo in illo priori, voluntas cum sit indeterminata, & determinabilis, sicut & ītellectus, potest generare in seipsa ex rectis electionibus habitum inclināntem ad recte eligendum. Et hic habitus propriissime erit, uirtus, quia propriissime est habitus electiuus inclināns ad recte eligendum. Potest tamen cōcedi ꝙ voluntas imperans appetitui sensitiuo

De Ciu. Dei lib. 14. c. 5. 6

sensitiui potest in eo ex imperiis rectis derelinquere aliquem habitum inclinantem ad hoc, vt appetitus sensitiuus delectabiliter moueatur ad sensibilia ex imperio voluntatis, qui habitus licet non sit proprie virtus, quia non est electiuus, nec inclinans ad electiones. Potest tamen concedi aliquo modo esse virtus, quia inclinat ad ea, quæ sunt consona rationi rectæ. Sed instari potest contra prædicta, quia si virtus moralis esset in voluntate, ipsa esset nobilior quàm prudentia, quia nobilioris perfectibilis nobilior est perfectio: consequens est contra philosophum. igitur. Item arg. contra aliud membrũ, quia si ex hoc solo ꝙ appetitus sensitiuus mouetur ab imperio volũtatis potest in ea generari qualitas inclinans ad similes actus, & illa sit virtus: igitur pari ratione in parte corporis frequenter mota ex imperio potest generari habitus moralis, & etiam in inanimatis, quibus voluntas vtitur. Ad primum dicit Scotus, ꝙ simpliciter circa idem obiectum nobilior est electio recta, quàm dictamen rectum: & per consequẽs habitus generatus ex electionibus rectis, nobilior est simpliciter habitu generato ex dictaminibus rectis. Philos. tamen præfert prudentiam pro quanto habet rationẽ regulæ & mẽsuræ: & ipsa, vel actus eius generatione pcedit actũ, vel habitũ virtutis moralis, sed non sequitur, ꝙ sit simpliciter dignior. Ad aliud concedi potest, quòd in parte corporis potest esse aliqua virtus, videlicet qualitas habilitans ad bonũ opus sicut in manu scriptoris, & pictoris. Hoc ẽt conceditur de irrationali puta de equo assuefacto ad aliquos actus, sed in rebus inanimatis hoc non inuenitur. Non enim ex cõsuetudine proiicitur facilius lapis sursum.

His præmissis, ponenda est talis cõclusio. Omnes virtutes morales propriissime loquendo de virtute sunt subiectiuè in voluntate rationali: patet, in eo est virtus moralis subiectiuè in quo est electio, quia secundum philosophũ. Eius est actus cuius est habitus, & econtra, sed electio solũ est voluntatis, vt elicientis, & intellectus, vt dirigentis: ergo virtutes morales sunt in voluntate, sicut intellectuales sunt in intellectu. Item conclusionem sic pbat. B. Bona. quòd virtus est principiũ operis laudabilis: ergo est in illa potentia circa cuius actũ consistit laus. Talis autem est liberum arbitrium. igitur. *Con. 1.* *In lib. de somno, & vig.*

Ad primum: secundum & tertium argumenta dicit Sco. quod omnes tales auctoritates affirmant, ꝙ in appetitu sensitiuo est quædam qualitas, quæ potest dici virtus, licèt minus propriè, quàm illa, quæ est in volũtate inclinans ad electionem. *1. 2. 3.*

Ad quartũ arg. dicit Scotus, ꝙ irascibilis, & concupiscibilis sunt non tantum in appetitu sensitiuo, sed etiam in voluntate, & ita inueniri potest distinctio ex parte obiectorum comparãdo ad uoluntatem, sicut comparando ad appetitum sensitiuum. *4*

Ad quintum argumentũ dicit Scotus, ꝙ philosophus aliquãdo vocat obedientiale rationi appetitum sensitiuũ, aliquando autẽ volũtatem. Et sicut obediẽtiale *5*

rationi

rationi dupliciter dicitur, ita & rationale accipitur dupliciter. Vno modo strictè, & primo, & sic cõuenit soli intellectui. Alio modo non strictè, nec primo, sed tamen simpliciter, & sic cõuenit etiam voluntati. Appetitui aũt sensitiuo non conuenit per essentiam, sed transumptiuè, igitur, illud medium, quod est volũtas nunc vocatur rationale ad vno extremo, nunc obedientiale rationi ab alio. Stricte enim accipiendo rationẽ, voluntas est persuasibilis a ratione, & accipiendo rationem, vt diuiditur contra sensum, ipsa voluntas est rationalis: appetitus autẽ sensitiuus non est persuasibilis ratione, sed obedientialis rationi. Et hæc verba sunt ponderanda, quia liberũ arbitrium bene est persuasibile: appetitus autẽ sensitiuus, quia non est liber, non est persuasibilis, sed obedientialis imperio voluntatis.

Vtrum ponendæ sunt tres virtutes Theologicæ distinctæ.

T. 1. 2. q. 63. ar. 3. Dur. 3. d. 33. q. 6.

OCtauo quæritur. Vtrũ ponẽdæ sint tres virtutes Theologicę a moralibus, & intellectualibus distinctæ?

1 Primo argu. quòd nullę sint virtutes Theologicę, quia secũdũ Philosophũ: virtus est dispositio perfecti ad optimum. Dico autẽ perfectum, quod est dispositum secundum naturam, sed id, quod est diuinum, est supra naturam hominis. ergo virtutes Theologicæ non sunt virtutes hominis.

2 Secũdo argu. Virtutes Theologicæ sũt perfectiores intellectualibus, & moralibus, sed inter intellectuales virtutes fides non ponitur, sed est aliquid minus virtute. Et similiter spes non ponitur inter morales, ergo nec debent poni virtutes Theologicæ.

Tertio argu. Inter intellectuales virtutes ponitur sapientia, q̃ est de diuinis, ergo virtus Theologica nõ distinguitur ab intellectuali.

Contrà. 1. ad Cor. 13. Nunc autem manent fides, spes, & charitas. 1. Co. 13 1. 2. q. 62

Primo notandum secundũ Thomam, quòd quia beatitudo vltima excedit proportionem naturæ humanæ, ideo oportet, quòd homini dentur diuinitus aliqua principia, per quę ordinetur ad huiusmodi beatitudinem. Et huiusmodi principia dicuntur virtutes Theologicæ. Tum, quia habẽt Deũ pro obiecto. per eas enim recte ordinamur in Deum. Tum, quia a solo Deo in nobis causantur. Tum, quia sola diuina reuelatione in sacra scriptura huiusmodi virtutes tracuntur. Secundo notandum secundum Thomã vbi supra, quòd quia homo ordinatur ad beatitudinem supernaturalem per intellectum & voluntatem, ideo quantum ad intellectum oportuit homini dari aliqua principia supernaturalia, quę non possunt naturali lumine capi, de quibus est fides. Ad voluntatem autẽ duo pertinent, scilicet motus in finem, & quantum ad hoc datur homini spes, & vnio quędam spiritualis, per quam quodam modo transferatur in finem; quod fit per charitatem. Ordine autem generatio-

nis fides præcedit spem, & spes charitatē secundum actus suos, quia oportet, ꝙ intellectus prius apprehendat per fidem ea, quæ sperat. Ex hoc autem ipso, quòd homo sperat de aliquo procedit ad amandum ipsum. Ordine vero perfectionis charitas præcedit fidem, & spem, quia tā fides, q̄ spes per charitatem formatur, & perfectionē virtutis acquirit. Sic .n. charitas mater est omniū
1.2.q. 36.ar.3 virtutū. Tertio notandum secundū Thomam, ꝙ virtutes Theologicæ cum respiciant idem obiectum proprium, s. Deum; non potest dici una maior alia propter maioritatem obiecti, sed ex eo ꝙ vna se hēt propinquius ad obiectum, q̄ alia, & hoc modo charitas est maior aliis. Nam aliç important in sui ratione quandam distantiam ab obiecto. Est enim fides de non visis. Et spes de nō habitis. Sed charitas est de eo, qđ iam habetur, est .n. amatum quodam modo in amante, & etiam amans per affectū trahitã ad vnionem amati, ꝑp quod primæ Ioā.
1.Io.4. 4. dicitur. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.
Con.1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Tres sunt virtutes Theologicæ a moralibus, & intellectualibus distinctæ, ꝙ sint Theologicæ, patet ex primo notabili, quòd sint tres, patet ex secundo, quòd autem distinguant a moralibus, & intellectualibus probat Thomas, quia habent ꝑ obiecto finem vltimum, prout humanę rationis cognitionem excedit. Obiectum aūt aliarum est aliquid, quod humana ratione comprehendi potest.
1 Ad primū arg. dicit Thomas, ꝙ virtutes Theologicę excedūt naturam essentialem hominis, sed tamen conueniunt homini ſm naturam participatam, inquantum homo quodam modo fit particeps diuinæ naturæ.

Ad secundum arg. dicendum, 2
ꝙ habere fidem & spem de his, quę subduntur humanæ potestati, deficit a ratione virtutis, sed habere fidē, & spem de his, quæ sunt supra facultatem humanæ naturæ, excedit omnem virtutē homini proportionatam, ſm illud primæ ad Cor. 1. Quod infirmum est Dei fortius est hoībus. 1.Co.1.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ 3
sapientia, quæ a Philosopho ponitur virtus intellectualis, considerat diuina, secundum ꝙ sunt inuestigabilia a ratione humana. Theologica vero uirtus est circa ea, secundum quòd rationem humanam excedunt.

Utrum omnis virtus consistit in medio.

D.Tho. 1.2.q.64.ar.1.& 3. Dur. 3.d.33.q.3.

NOno quęritur. Vtrum omnis virtus, siue moralis, siue intellectualis, siue Theologica consistat in medio?

Primo arg. ꝙ nulla uirtus con- 1
sistat in medio, quia dicit Philosophus, ꝙ virtus est vltimum potentiæ, igitur. 1.de celo t.c.13

Secundo arg. ꝙ non omnis virtus moralis sit in medio, qa magnanimitas est circa maximos honores, & magnificentia circa maximos sūptus, vt dicit Philos.

Tertio argui. ꝙ virtus intelle- 3
ctualis non consistat in medio, quia dicitur, quòd virtus moralis Eth.li.4
consistit

Eth. Ez3. consistit in medietate determinata a ratione, prout sapiens determinabit. Si igitur virtus intellectualis iterum consistat in medio, oportet ꝙ sibi determinetur medium per aliquam aliam virtutem, & sic procederetur in infinitum in virtutibus.

4 Quarto arg. ꝙ virtus Theologica consistat in medio, quia bonum aliarum virtutum consistit in medio, sed virtus Theologica excedit in bonitate alias virtutes, igitur.

5 Quinto arg. Spes est inter desperationem, & præsumptionē, similiter fides incedit media inter duas hæreses, vt Boetius dicit, igitur. *Boet. lib. de duab. natur.*

Ibidem. Contra. De uirtute morali dicit Philosophus, quòd est habitus electiuus in medietate existens. Et de virtute intellectuali, sic arguitur, quia ars est virtus intellectualis, & tamen artis est aliquod medium, vt dicit Philosophus ibidem. De Theologica autem arguitur, quòd non sit in medio, quia circa Deum, qui est obiectum virtutis Theologicæ, non contingit peccare per excessum. Primo notandum secundū Thomam, quòd bonum cuiuslibet regulati consistit in hoc, quòd conformetur regulę suæ. malum autem per discordiam a regula, uel mensura, quod contingit, vel superexcedendo mensuram, vel ab ea deficiendo. Manifestum est autem, quòd inter excessum, & defectum medium est æqualitas, siue conformitas. Virtus autē moralis perficit appetitum, & ipsum mouet ad bonum, circa determinatam materiam. Regula autem motus appetitiui circa appetibilia est ipsa ratio. Vnde manifestè patet, quòd virtus consistit in medio, id est in medio, quod a ratione ponitur in aliqua materia. Quandoque tamen contingit, quòd medium rationis, est etiam mediū rei, sicut est iniustitia. non sic autem est in aliis virtutibus moralibus. Cuius ratio est, quia iustitia est circa operationes, quæ fiunt in rebus exterioribus, in quibus rectū debet institui simpliciter, & secundum se. Alię vero virtutes morales consistunt circa passiones interiores, in quibus non potest rectum constitui eodem modo, propter hoc, ꝙ homines diuersimode se habent ad passiones. Et ideo oportet, ꝙ rectitudo rationis in passionibus instituatur per respectū ad nos, qui afficimur secundum passiones. Secundo notandum secundum Thomam ubi supra, ꝙ bonum virtutis intellectualis est verum. Verum autem nostri intellectus est, sicut mensuratum a re. Res enim est mēsura nostri intellectus, vt dicit Philoso. *9. Met.* Bonum ergo virtutis intellectualis est, in quodam medio per conformitatem ad rem ipsam, secundum quòd dicit esse quod est, vel non esse, quod non est. Excessus autem est secundum affirmationem falsam, & defectus secundum falsam negationem. Prudentia tamen ultra mediū, quod habet per conformitatem ad rē. Habet ēt idem mediū, quod est virtutis moralis, ita quòd istud medium est prudentiæ, ut regulantis, & mensurantis, uirtutis autem moralis, ut mensuratæ, & regulatæ.

huic autẽ significationi propinqua est alia significatio, qui cõsuetudo facit inclinationẽ similem naturali. Manifestũ est aũt, ꝙ inclinatio ad actũ proprie cõuenit potentiæ appetitiuę, cuius est mouere oẽs potentias ad agẽdum, & ideo illa virtus, quæ est in appetitu dicitur moralis: illa aũt, quę est in intellectu, dicitur intellectualis. Cum aũt in homine non sit, nisi duplex principium humanorũ actuum .s. intellectus, & appetitus, q̃ sunt duo mouentia in homine: vt dicitur 3. de anima: ideo oportet, quòd virtus humana sit moralis: aut intellectualis. In hac autem diuisione, non comprehenduntur virtutes theologicæ: sunt enim supra virtutes humanas. Sunt.n. virtutes hominis, prout est factus particeps diuinæ gratiæ. Secundo notandum, quod sicut dicit Tho. vbi supra, virtus moralis potest esse sine quibusdam intellectualibus, sicut sine sapiẽtia, scientia, & arte: non autem sine intellectu & prudentia. Virtus enim moralis est habitus electiuus, id est faciens electionẽ ad quam requiritur: non solum debita intentio finis, quæ fit per virtutem moralem: sed etiam acceptio recta eorum, quæ sunt ad finem, quod fit per rationem recte consiliantem, iudicantem, & præcipientem, quod pertinet ad prudentiã, & virtutes sibi annexas: vt supra dictum est: ideo virtus moralis non potest esse sine prudentia, & per consequẽs, nec sine intellectu. Per intellectum enim cognoscũtur principia prima tam in speculabilibus, quàm etiã in operabilibus. Tertio notandum, ꝙ alię virtutes intellectuales possunt esse sine virtute morali: nõ autẽ prudẽtia. Quod declarat Tho. vbi supra, quia prudentia est recta ratio agibilium non solum in vniuersali, sed etiã in particularibus, in quibus sunt actiones: recta autẽ ratio præexigit principia ex q̃bus procedit: oportet aũt rõnem circa particularia procedere non solum ex principijs vniuersalibus, sed etiã ex particularibus. Circa autem principia vniuersalia agibilium, homo recte se habet per intellectum principiorum, vel etiã per aliquam scientiã practicam. Circa vero principia particularia, quæ sunt fines, oportet quòd perficiatur per aliquos habitus secundum quos fiat homini quodam modo connaturale recte iudicare de fine, & hoc fit per virtutem moralem. Virtuosus enim recte iudicat de fine virtutis, q̃a sicut dr̃. Qualis vnusquisq; est, talis finis videtur ei: ideo prudentia coexigit virtutem moralem. *3. Ethic.* Nõ sic aũt est de arte, quia principia artificialiũ non diiudicantur bene, vel male secundum dispositionem appetitus nostri, quemadmodũ fines qui sunt moralium principia, sed solum per considerationem rationis.

His præmissis, ponendæ sunt tres cõclusiones. *Con. 1.* Prima est. Conuenieter virtus humana per moralem, & intellectualem diuiditur: patet ex primo notabili.

Secunda conclusio. *Con. 2.* Non potest virtus moralis esse sine prudentia, & intellectu: patet ex secundo notabili.

Tertia cõclusio. *Con. 3.* Prudentia nõ potest esse sine virtute morali:

patet

patet ex tertio notabili.

1 Ad primũ argumentum patet solutio ex primo notabili.

2 Ad secundum arg. dicit Tho. quòd prudentia essentialiter est intellectualis virtus: sed tamen secundum materiã conuenit cũ moralibus virtutibus, & secundum hoc aliquando virtutibus moralibus connumeratur.

3 Ad tertium arg. dicendum: ꝙ cõtinentia a delectationibus, & perseuerãtia inter tristitias non sunt virtutes, sed aliquid minus virtute, vt dicit philosophus. *7.Ethic.*

Vtrum virtutes morales circa operationes distinguantur ab illis circa passiones.

Thom.3.d.q.33.art.4. & 1.2.q.59. art.1.

QVarto quęritur. Vtrum virtutes morales, quę sunt circa operationes, distinguantur ab illis, quæ sunt circa passiones.

1 Arguitur ꝙ nõ, qa dicit philosophus, ꝙ oĩs virtus moralis est circa delectationes, & tristitias optimorũ operatiua, ergo eadem virtus, quę est circa passiones, est etiam circa operationes. *2.Ethic.*

5.Ethic. Contra. Philosophus ponit iustitiam circa operationes; temperantiam aũt, & fortitudinẽ circa passiones quasdã. Primo notandum, ꝙ sicut dicit philosophus: passiones, neq; virtutes sunt, neque malitię: passio.n.est motus quidã. Virtus aũt est principium motus, siue operatiõis. Sicut aũt dicit Aug. Stoici posuerunt passiones animi non esse in virtuoso. Peripatetici vero, quorum princeps fuit Aristoteles, qui sectam illam instituit: vt di. Augu. posuerunt, quòd passiones simul possunt esse cum virtute morali: sed ad medium reductę. Hęc autem diuersitas, sicut August. ibidem dicit, magis erat verbalis, quàm realis. Stoici enim vocabant passiones, affectiones rationi repugnantes, quæ si ex ratione oriantur, in sapiente, seu in virtuoso esse non possunt. Si aũt subito oriantur in virtuoso, possunt cont ngere. Peripatetici vero quoscunque motus appetitus sensitiui vocant passiones: & tales possunt esse in virtuoso, secũdum quod sunt a ratione ordinati. *De ciui. Dei li.9.* *De ciui. Dei.li.8*

Secundo notandum, quòd sicut dicit Tho. operatio, & passio dupliciter possunt comparari ad virtutem. Vno modo sicut effectus, & hoc modo oĩs moralis virtus est circa operationes bonas, quarum est productiua, & circa delectationem aliquam, vel tristitiam, quæ sunt passiones. Alio modo sicut materia circa quam: & hoc modo oportet alias esse virtutes morales circa operationes, & alias circa passiones: cuius ratio est, quia bonum & malum in quibusdam operationibus attenditur secundũ ipsas operationes qualitercunque homo efficiatur ad eas: & in talibus oportet, quod sit aliqua virtus directiua operationũ secundũ seipsas, & in huiusmodi operationibus attenditur ratio debiti, vel indebiti ad alterũ: & propter hoc iustitia, & partes eius proprie sunt circa operationes, sicut circa propriam materiam. In quibusdam vero operationibus, *1.2.q.60.ar.2.*

bus, bonū & malum attenditur solum secundum commensurationem ad operantem, secundum videlicet, quòd homo bene, vel male afficitur, circa huiusmodi: & propter hoc oportet, quòd virtutes in talibus sint principaliter circa interiores affectiones, quæ dicuntur animæ passiones, sicut patet de temperantia, & fortitudine, & alijs huiusmodi. Tertio notandum secundum Thom. vbi supra, ꝙ quandoque contingit, quòd in operationibus quæ sunt ad alterum, prætermittitur bonum virtutis, propter inordinatam animi affectionem: & tunc inquantum corrumpitur commensuratio exterioris operationis, est corruptio iustitiæ. Inquantum vero corrumpitur commensuratio interiorum passionum, est corruptio alicuius alterius virtutis, sicut cum propter iram aliquis alium percutit in ipsa percussione indebita, corrumpitur iustitia. In immoderantia vero iræ corrumpitur mansuetudo, & idem patet in alijs.

Con.1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Licet omnis virtus moralis sit circa operationes, & passiones tanquam circa effectus, tamen alia est virtus moralis, quæ respicit operationes, vt obiectum, siue materiam circa quam: & alia quæ hoc modo respicit passiones: patet ex dictis.

Ad argumentum, patet solutio ex secundo notabili.

Vtrum conuenienter ponantur quatuor virtutes Cardinales.

D.Tho. 1.2.q.61.ar.1.2.3. Dur.3. d.33.q.5.

QVinto quæritur. Vtrū conueniēter ponant quatuor virtutes Cardinales.

Arg. ꝙ nō, qa prudētia est directiua oīum virtutū moraliū, ergo ipsa sola ē virtus pricipalis. 1

Cōtra, dicit Greg. In quatuor virtutibus tota boni operis structura cōsurgit. Primo notandū, ꝙ sicut dicit Thō. virtus humana, quę simpliciter hēt rationē virtutis dicitur illa, quæ non solum facultatem bene agendi facit, sed etiam ipsum vsum boni operis, & talis est virtus moralis; ideo conuenienter inter virtutes morales ponuntur illę, quę principales dicuntur, siue Cardinales præter prudentiam, quæ intellectualis est virtus, quæ tamen cum moralibus communicat secundū materiam: vt supra dictum est. Est autem aduertendum, quòd virtus cardinalis dicitur a cardine. Sicut enim ostiū domus cardine vertitur: & cœlū cardinibus Arctico, & Antarctico mouetur, sic humana vita his virtutibus disponit, & sunt quasi principium aperturæ domus Dei: non tamen finem vltimum immediate intuentur, quē admodum virtutes theologales. Secundo notandum ꝙ sicut di. Tho. vbi supra, virtutes cardinales a diuersis diuersimode accipiuntur: quidam enim eas accipiunt secundum quasdā generales conditiones in omni virtute inuentas

1.2.q.61.arti.1.2.3.

inuentas, ita scilicet, quod prudentia sit rectitudo quædam discretionis in quibuscunq; actibus, vel materijs, iustitia aũt sit quædã rectitudo animi per quã operatur homo, quod debet in quacunq; materia. Temperantia vero sit quędã dispositio animi, quæ modum quibuscunq; passionibus, vel operationibus imponit. Et fortitudo sit quædã dispositio animi, per quam firmetur in eo, quod est secundum rationem contra quoscunq; impetus passionum, vel operationum labores. Hæc autem quattuor sic distincta, non importãt diuersitatem habituum virtuosorum, quantum ad iustitiam temperantem, & fortitudinem. Solum aũt hoc, quod est rectitudo discretionis, quod attribuitur prudentiæ videtur distingui ab alijs tribus inquantum hoc est rationis per essentiam: alia vero tria pertinẽt ad appetitum. Alij vero, & melius, accipiunt has quattuor virtutes secundum quod determinantur ad materias speciales. Vnaquæque quidem illarum ad materiam in qua principaliter laudatur illa generis conditio a qua nomen virtutis accipitur, & sic sunt speciales virtutes ab inuicem, & ab alijs diuisæ. Dicuntur tamen principales respectu aliarum propter principalitatem materiæ, vel actus. Puta prudentia, quæ præceptiua est: iustitia, quæ est circa actiones debitas, & circa æquales. Temperantia, quæ reprimit concupiscentias, & delectationes tactus. Fortitudo, quæ firmat contra pericula mortis. Patet itaque ex dictis, quod prædictæ quattuor virtutes conuenienter dicuntur generales cardinales, & principales propter principalitatem ratione materiæ. Aliæ enim virtutes possunt habere aliquas principalitates. Tertio notandum secundum Bonauenturam in iij. distinctio. xxxiij. quod virtutes cardinales vno modo dicuntur virtutes, quia habilitant ad opera moralia. Alio modo, quia præter hoc eleuant ad opera meritoria. Primo modo dicũtur virtutes politicæ, & radicaliter sunt a natura: completiue vero ab operum frequentia, & perseuerantia, vel a gratiæ influentia, vel ex vtraque causa. Et potest exemplũ dari. Equus enim habet a natura aptitudinem ad ambulandum, quę quidem aptitudo ad complementum reduci potest per assuefactionem, vel per sessoris industriam per vtrunque. Secundo autem modo ortum habent a diuino munere, siue a gratia, non a natura: quia enim eleuant potentiam supra se, sunt supranaturalem potentiam, & supra actũ ipsius, qui inest ei ex naturali facultate. *3.d.33.*

His p̃missis, ponẽdę sunt tres conclusiones. Conuenienter ponuntur quattuor virtutes cardinales viatori necessarię. Prima pars patet: quia Gene. xj. scribit, quod fluuius, qui egrediebatur de loco voluptatis, diuidebat in quatuor capita. Ibi glosa habet, quod illa quattuor capita sunt quattuor virtutes cardinales, scilicet prudẽtia, iustitia, temperãtia, & fortitudo. Sumit autem Bona. numerum, & sufficiẽtiam istarum virtutum multis modis. *Con. I.* *Gen. II*

Ex

Ex quibus videntur tres esse cōuenientiores. Primus est ex parte subiecta. Prudentia enim est in intellectu. Iustitia est absolute in voluntate. Fortitudo autem est in voluntate, quantū ad vim irascibilem: & Temperātia in eadem quantū ad vim concupiscibilem. Secundum modus sumit ex parte oppositi. Sicut .n. dicit Beda:, ex peccato Adæ quattuor sunt vulnera nobis inflicta, scilicet ignorātia cōtra quam est prudentia: malitia contra quam est iustitia, infirmitas contra quam est fortitudo: concupiscentia contra quam est temperantia. Tertius autē modus sumitur ex parte actuum: ordinant enim cardinales virtutes hominem ad seipsum, & ad proximum: ad se autē aut per ratiocinari, & sic est prudentia, aut p ordinate concupiscere, & sic tēperantia, aut p terribilia aggredi, & sic est fortitudo. Si aūt ad proximū, sic est iustitia. Secunda pars conclusionis probatur, quia nullus pōt peruenire ad regnum cœlorū, nisi per mandatorum Dei obseruantiā: istæ aūt virtutes requiruntur ad mandatorum obseruantiā, vt patere potest de præceptis secundæ tabulæ.

Con.2. Secunda conclusio. Inter prædictas virtutes nobilior est iustitia q̄ prudentia, patet s̄m Scot. quia qñ sunt duæ potentiæ aspicientes finem, & ea quæ sunt ad finem: si nobilior est habitus vnius, quàm habitus alterius respectu finis, ita etiā respectu entium ad finem. Intellectus autē, & voluntas sunt tam finis, quàm entium ad finē. Charitas autem quæ est habitus voluntatis respectu finis, nobilior est fide, q̄ est habitus intellectus, ergo etiā respectu entium ad finē nobilior erit iustitia, quæ est voluntatis, q̄ prudentia, quæ est intellectus. Cū ergo philosophus, p̄ponit prudentiam ceteris virtutibus: hoc intelligendū est, aut ratione originis: aut ratione directionis, & non, ꝙ sit simpliciter nobilior. *6. Ethi.*

Con.3. Tertia conclusio. Virtutes cardinales aliquādo sunt acquisitæ, & aliqñ infusæ. Prima pars probatur a Bon. quia eodē mō vnaquæq; res generatur, & conseruatur: sed huiusmodi virtutes conseruantur in nobis, & ad melius promouentur per bonorum operum multiplicationem. Itē multi habuerunt huiusmodi virtutes quæ nunquā crediderūt in Deū. Secunda pars patet in paruulis baptizatis. Credēdum est enim, ꝙ in baptismo Deus totā animā mundat, & perficit, tam in his, quæ sunt finis, quàm in his, quæ sunt ad finem.

Ad argumentum dicendum, ꝙ licet prudentia simpliciter sit principalior omnibus quantum ad directionem, aliæ tamen suas principalitates habent, vnaquaque in genere suo.

Vtrum virtutes cardinales maneant in patria.

Thom. 1. 2. q. 67. arti. 1. & 2. Dur. 3. d. 33. q. 4.

SExto quæritur. Vtrum virtutes cardinales maneant in patria, vel euacuentur.

Primo argui. ꝙ non maneant, quia cardinales virtutes sunt mi nus

nus nobiles, quàm theologicæ: sed virtutes theologicæ euacuantur vtpote fides, & spes: igitur.

2 Secundo arg. Virtutes cardinales pro obiecto habent ea, p q̄ puenit ad finē vltimum: ergo cū peruentum fuerit ad illum finē cessabunt virtutes cardinales.

3 Tertio arg. Dicit Apost. Scientia destruetur, ergo & prudentia. 1. Cor. 13.

Cōtra. Virtutes cardinales plenissime fuerunt in Christo, qui tamen fuit cōprehensor: ergo manent in statu gloriæ. Notandū secundum Tho. ꝙ sicut dicit August. in libro de moribus ecclesiæ: oportet, ꝙ anima ad hoc ꝙ possit ei virtus innasci, sequatur Deū, quem si sequimur, bene viuimus: oportet igitur, ꝙ exēplar humanæ virtutis præexistat in Deo: & sic dicunt virtutes exemplares, prout autem virtutes sunt in homine secundum conditionē naturæ suæ dicuntur polyticæ, qa homo naturaliter est animal polyticum. Inquantum vero sunt in homine, prout tendit in diuinam similitudinem dicūtur virtutes purgatoriæ. Inquantum autem sunt in homine iam assecuto diuinam similitudinem, dicuntur virtutes purgati animi. De istis autem dicit Macrobius sic: Plotinus inter philosophiæ platonicæ professores facile prīceps, quattuor sunt inquit genera quaternarum virtutum. Ex his primæ politicæ vocantur. Secundæ purgatoriæ, tertiæ autem iam purgati animi, quartę exemplares. Et vlterius dicit. Passiones polyticæ virtutes molliunt, id est ad medium reducunt: secundæ scilicet purgatoriæ auferunt, tertiæ quæ sunt purgati animi obliuiscunt, quartæ scilicet exēplares nephas est ad passiōes nominari. Loquit autem de passionibus, prout significant quoscunq; inordinatos motus.

1. q. 61. art. 5.

1. Super somniū Scipio.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. In prima manent virtutes cardinales, vt sunt virtutes purgati animi. Patet auctoritate Bedæ quam Magist. ponit, q dicit, ꝙ potestates cœli quattuor virtutibus sunt præclaræ, fortitudine, temperantia, prudentia, & iustitia. Certum est autē, ꝙ non sunt ibi vt polyticæ, aut purgatoriæ: ergo sunt virtutes purgati animi. Et si quæras an possint reperiri in viatore virtutes purgati animi. Dicendum secundum Thom. ꝙ sic in aliquibus perfectissimis in hac vita, sed multo excellentius sunt in beatis. Vbi secundum quòd dicit Aug. iustitia excludit omnem obliquitatē. Prudentia autem errorem. Fortitudo omnem molestiam. Temperantia omnem libidinum repugnantia. Con. 1. 3. d. 33.

1 Ad primum argumentū dicendum, quòd licet virtutes cardinales sint minus nobiles q̄ theologicæ ex parte obiecti: tamē quantum ad modum mouendi, & habilitādi fides, & spes imperfectionē important, quæ repugnāt statui gloriæ pro eo ꝙ habilitāt, respectu absentis tantū, & non p̄sentis. Nō sic autem cardinales.

2 Ad secundum arg. dicendum, quod illa ad quæ ordinat virtus cardinalis, non cessabunt in patria: immo manebunt multo melius ordinata. Ordinant enim huiusmodi virtutes, & ad se, & ad proximum: talis autem ordinatio necessaria est ad hoc, quòd homo

homo recte ordinetur in Deum: & ideo peruento in finem remanebunt huiusmodi virtutes.

3 Ad tertium argumentum, dicendum, quod scientia cessabit non quantum ad habitum: sed quantum ad modum vtendi habitu, qui attenditur per collationem, & discursum. Potest etiam dici, quod scientia de qua loquitur Apostolus, non est nobilior, quam sit habitus virtutum cardinalium. Et ideo consequentia non valet.

Vtrum virtutes morales sint in voluntate, sicut in subiecto.

Scot.3.d.33.q.1.

SEptimo quaeritur. Vtrum virtutes morales sint in voluntate sicut in subiecto.

1.Ethi. Primo arguitur, quod non, quia dicit philosophus primo Ethicorum, quod sunt in parte rationali animae. Et commentator exponit, quod sunt in ea parte, quae est media inter plantatiuam, & rationalem: sed talis non est voluntas, immo appetitus sensitiuus.

3.Poli. 2 Secundo arguitur. philosophus ponit fortitudinem in appetitu sensitiuo.

3 Tertio ar. Dicit philosophus. iij. politicae, quod ratio dominatur appetitui inferiori principatu politico, id est ciuili: ita quod appetitus ille potest contra moueri: ergo ad hoc, vt delectabiliter moueatur a ratione recta, necessarium est in illo ponere tales habitus.

4 Quarto arg. Fortitudo, & temperantia dicunt esse in irascibili, & concupiscibili, haec aut non distinguunt in voluntate: sed tantu in appetitu sensitiuo, quia conditiones quas respiciut, scilicet bonu arduu, & bonum delectabile, no per se variant obiectum voluntatis, sed tantum bonu sensibile.

Quinto argui. Dicit philosophus in fine primi ethicorum, virtutes esse in eo, quod est persuasibile a ratione: huiusmodi aute est appetitus sensitiuus, igitur. 5

Contra virtus habet pro per se obiecto bonu honestum, id autem est per se obiectum voluntatis. Primo notandu, quod aliqui dicunt philosophum sensisse virtutes morales esse in parte sensitiua excepta iustitia: huiusmodi enim virtutes sunt circa passiones. Passiones autem sunt in appetitu sensitiuo: non aut in volutate. Item si esset virtus moralis in voluntate acquisita ex actibus voluntatis: sequitur, quod angelus posset acquirere virtutes morales, quod videtur inconueniens, & contra philosophum: vbi manifeste negat ab eis tales virtutes. Sed contra hanc opinionem arguit Scotus in tertio: distinctione. xxxiij. primo per philosophum primo politicorum. Ethi. 1 Necesse est inquit principantem habere virtutem, vt recte principetur, & principaliorem, quam in seruo, vt recte subiiciatur, & applicat ad partem superiorem, & inferiorem in anima. Item philosophus volens inquirere diffinitionem foelicitatis circa medium primi ethicorum dicit sic: Seperandum ergo nutritiuam, & augmentatiuam, sequens autem sensitiua est, quae

videtur

videtur communis homini, & omni animali. Relinquitur ergo operatiua quidem rationem habentis, hoc quidem, vt bene persuasibile, à ratione, hoc autem vt habens, & intelligens. Cõstat autem, quòd per intelligens intelligit intellectum, & persuasibile a ratione intelligit voluntatem, quia iam exclusit partem sensitiuam ab operatione hominis secundum quod homo. Et cũ ar. ꝙ passiones sunt in appetitu sensitiuo &c. Dicendum quòd passiones etiam sunt in uoluntate secundum Aug. Præterea moderatio passionum in appetitu sensitiuo magis potest competere volũtati, quæ libere agit q̃ appetitui sensitiuo qui patitur ab obiecto, uel sibi coagit quantũ potest. Ad aliud autem argumẽtum concedi potest, ꝙ si Angelus esset non habens in voluntate virtutes morales, possent in eo generari ex multis rectis electionibus, non quidem circa passiones in appetitu sensitiuo sibi inexistentes uel possibiles in esse, sed solũ circa tales passiones in vniuersali ostensas per intellectum, qua ostensione posita, & dictato quid esset eligendum, si possibile esset eas haberi, voluntas eius consonaret tali dictamini ex multis electionibus, posset habere habitũ moralẽ rectum. Et hoc modo consequenter posset dici in Deo esse rationem virtutũ moraliũ sicut in eo conceditur charitas sine accidentalitate eius. Et cũ dicitur hoc esse cõtra philosophum: dicit Sco. ꝙ ita forte negaret ab Angelis omnẽ habitũ accidentalem, si secundũ aliquos poneret eos naturaliter beatos. Aliter autem potest respon deri ad ar. vt dicit Sco. negãdo consequentiam, quia virtus non est, nisi circa bonum difficile: bonum autem tale quod ponitur obiectum virtutis moralis, non est difficile nisi habenti appetitum sensitiuũ, qui natus est ferri in oppositum illius boni. Secundo notandum quod sicut di. Sco. vbi supra, licet volũtas sine habitu, posset in actum rectum, & moraliter bonum: nec tãtum hoc, sed ẽt intellectus potest in rectum iudicium sine omni habitu intellectuali. Primus. n. actus rectus tam intellectus quã voluntatis præcedit habitum: ex eo. n. generatur quicquid primo inest de habitu: tamen sicut in intellectu per primum actũ, uel per plures recte elicitos generatur habitus prudentiæ, ita etiam per ipsum rectum eligere generatur in voluntate virtus inclinãs ad recte eligendum, quod patet, quia prius naturaliter eligit uoluntas, quàm ipsa ratio aliquid imprimat appetitui sensitiuo. Ratio enim non videtur attingere appetitum sensitiuũ, nisi mediante voluntate, quæ est proprie appetitus rationalis. Voluntas autem prius vult aliquid in se, quàm imperet potentiæ inferiori, ergo in illo priori, voluntas cum sit indeterminata, & determinabilis, sicut & ĩtellectus, potest generare in seipsa ex rectis electionibus habitum inclinantem ad recte eligendum. Et hic habitus propriissime erit, uirtus, quia propriissime est habitus electiuus inclinãs ad recte eligendum. Potest tamen cõcedi ꝙ voluntas imperans appetitui sensitiuũ

De Ciu. Dei lib. 14. c. 5. 6

sensitiui potest in eo ex imperiis rectis derelinquere aliquem habitum inclinantem ad hoc, vt appetitus sensitiuus delectabiliter moueatur ad sensibilia ex imperio voluntatis, qui habitus licet non sit proprie virtus, quia non est electiuus, nec inclinans ad electiones. Potest tamen concedi aliquo modo esse virtus, quia inclinat ad ea, quæ sunt consona rationi rectæ. Sed instari potest contra prædicta, quia si virtus moralis esset in voluntate, ipsa esset nobilior quàm prudentia, quia nobilioris perfectibilis nobilior est perfectio: consequens est contra philosophum. igitur. Item arg. contra aliud membrũ, quia si ex hoc solo ꝙ appetitus sensitiuus mouetur ab imperio volũtatis potest in ea generari qualitas inclinans ad similes actus, & illa sit virtus: igitur. pari ratione in parte corporis frequenter mota ex imperio potest generari habitus moralis, & etiam in inanimatis, quibus voluntas vtitur. Ad primum dicit Scotus, ꝙ simpliciter circa idem obiectum nobilior est electio recta, quàm dictamen rectum: & per consequẽs habitus generatus ex electionibus rectis, nobilior est simpliciter habitu generato ex dictaminibus rectis. Philos. tamen præfert prudentiam pro quanto habet rationẽ regulæ & mẽsuræ: & ipsa, vel actus eius generatione pcedit actũ, vel habitũ virtutis moralis, sed non sequitur, ꝙ sit simpliciter dignior. Ad aliud concedi potest, quòd in parte corporis potest esse aliqua virtus, videlicet qualitas habilitans ad bonũ opus sicut in manu scriptoris, & pictoris. Hoc ẽt conceditur de irrationali puta de equo assuefacto ad aliquos actus, sed in rebus inanimatis hoc non inuenitur. Non enim ex cõsuetudine proiicitur facilius lapis sursum.

His præmissis, ponenda est talis cõclusio. Omnes virtutes morales propriissime loquendo de virtute sunt subiectiuè in voluntate rationali: patet, in eo est virtus moralis subiectiuè in quo est electio, quia secundum philosophũ. Eius est actus cuius est habitus, & econtra, sed electio solũ est voluntatis, vt elicientis, & intellectus, vt dirigentis: ergo virtutes morales sunt in voluntate, sicut intellectuales sunt in intellectu. Item conclusionem sic pbat. B. Bona. quòd virtus est principiũ operis laudabilis: ergo est in illa potentia circa cuius actũ consistit laus. Talis autem est liberum arbitrium. igitur. *Con. I.* *In lib. de somno, & uig.*

Ad primum: secundum & tertium argumenta dicit Sco. quod omnes tales auctoritates affirmant, ꝙ in appetitu sensitiuo est quædam qualitas, quæ potest dici virtus, licèt minus propriè, quàm illa, quæ est in volũtate inclinans ad electionem. *I.2.3.*

Ad quartũ arg. dicit Scotus, ꝙ irascibilis, & concupiscibilis sunt non tantum in appetitu sensitiuo, sed etiam in voluntate, & ita inueniri potest distinctio ex parte obiectorum comparãdo ad uoluntatem, sicut comparando ad appetitum sensitiuum. 4

Ad quintum argumentũ dicit Scotus, ꝙ philosophus aliquãdo vocat obedientiale rationi appetitum sensitiuũ, aliquando autẽ volũtatem. Et sicut obediẽtiale rationi 5

rationi dupliciter dicitur, ita & rationale accipitur dupliciter. Vno modo strictè, & primo, & sic cōuenit soli intellectui. Alio modo non strictè, nec primo, sed tamen simpliciter, & sic cōuenit etiam voluntati. Appetitui aūt sensitiuo non conuenit per essentiam, sed transumptiuè, igitur, illud medium, quod est volūtas nunc vocatur rationale ad vno extremo, nunc obedientiale rationi ab alio. Stricte enim accipiendo rationē, voluntas est persuasibilis a ratione, & accipiendo rationem, vt diuiditur contra sensum, ipsa voluntas est rationalis: appetitus autē sensitiuus non est persuasibilis ratione, sed obedientialis rationi. Et hæc verba sunt ponderanda, quia liberū arbitrium bene est persuasibile: appetitus autē sensitiuus, quia non est liber, non est persuasibilis, sed obedientialis imperio voluntatis.

Vtrum ponendæ sunt tres virtutes Theologicæ distinctæ.

T. 1. 2. q. 63. ar. 3. Dur. 3. d. 33. q. 6.

OCtauo quæritur. Vtrū ponēdæ sint tres virtutes Theologicę a moralibus, & intellectualibus distinctæ?

Primo argu. quòd nullę sint virtutes Theologicę, quia secūdū Philosophū: virtus est dispositio perfecti ad optimum. Dico autē perfectum, quod est dispositum secundum naturam, sed id, quod est diuinum, est supra naturam hominis. ergo virtutes Theologicæ non sunt virtutes hominis.

Secūdo argu. Virtutes Theologicæ sūt perfectiores intellectualibus, & moralibus, sed inter intellectuales virtutes fides non ponitur, sed est aliquid minus virtute. Et similiter spes non ponitur inter morales, ergo nec debent poni virtutes Theologicæ.

Tertio argu. Inter intellectuales virtutes ponitur sapientia, q̄ est de diuinis, ergo virtus Theologica nō distinguitur ab intellectuali.

Contrà. 1. ad Cor. 13. Nunc autem manent fides, spes, & charitas. 1. Co. 13
Primo notandum secundū Thomam, quòd quia beatitudo 1. 2. q. 62
vltima excedit proportionem naturæ humanæ, ideo oportet, quòd homini dentur diuinitus aliqua principia, per quę ordinetur ad huiusmodi beatitudinem. Et huiusmodi principia dicuntur virtutes Theologicæ. Tum, quia habēt Deū pro obiecto. per eas enim recte ordinamur in Deum. Tum, quia a solo Deo in nobis causantur. Tum, quia sola diuina reuelatione in sacra scriptura huiusmodi virtutes tracuntur. Secundo notandum secundum Thomā vbi supra, quòd quia homo ordinatur ad beatitudinem supernaturalem per intellectum & voluntatem, ideo quantum ad intellectum oportuit homini dari aliqua principia supernaturalia, quę non possūt naturali lumine capi, de quibus est fides. Ad voluntatem autē duo pertinent, scilicet motus in finem, & quantum ad hoc datur homini spes, & vnio quędam spiritualis, per quam quodam modo transferatur in finem, quod fit per charitatem. Ordine autem generatio

nis fides præcedit spem, & spes charitatē secundum actus suos, quia oportet, ꝙ intellectus prius apprehendat per fidem ea, quæ sperat. Ex hoc autem ipso, quòd homo sperat de aliquo procedit ad amandum ipsum. Ordine vero perfectionis charitas præcedit fidem, & spem, quia tā fides, q̃ spes per charitatem formātur, & perfectionē virtutis acquirit. Sic .n. charitas mater est omniū
1.2.q. 36.ar.3 virtutū. Tertio notandum secundū Thomam, ꝙ virtutes Theologicæ cum respiciant idem obiectum proprium, s. Deum, non potest dici una maior alia propter maioritatem obiecti, sed ex eo ꝙ vna se hēt propinquius ad obiectum, q̃ alia, & hoc modo charitas est maior aliis. Nam alię important in sui ratione quandam distantiam ab obiecto. Est enim fides de non visis. Et spes de nō habitis. Sed charitas est de eo, qđ iam habetur, est .n. amatum quodam modo in amante, & etiam amans per affectū trahitā ad vnionem amati, pp quod primæ Ioā.
1.Io.4. 4. dicitur. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.
Con.1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Tres sunt virtutes Theologicæ a moralibus, & intellectualibus distinctæ, ꝙ sint Theologicæ, patet ex primo notabili, quòd sint tres, patet ex secundo, quòd autem distinguant a moralibus, & intellectualibus probat Thomas, quia habent ꝓ obiecto finem vltimum, prout humanę rationis cognitionem excedit. Obiectum aūt aliarum est aliquid, quod humana ratione comprehendi potest.
1 Ad primu arg. dicit Thomas, ꝙ virtutes Theologicę excedūt naturam essentialem hominis, sed tamen conueniunt homini ſm naturam participatam, inquantum homo quodam modo fit particeps diuinæ naturæ.

Ad secundum arg. dicendum, ꝙ habere fidem & spem de his, quę subduntur humanæ potestati, deficit a ratione virtutis, sed habere fidē, & spem de his, quæ sunt supra facultatem humanæ naturæ, excedit omnem virtutē hominū proportionatam, ſm illud primæ ad Cor. 1. Quod infirmum est Dei fortius est hoībus. 2 1.Co.1.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ sapientia, quæ a Philosopho ponitur virtus intellectualis, considerat diuina, secundum ꝙ sunt inuestigabilia a ratione humana. Theologica vero uirtus est circa ea, secundum quòd rationem humanam excedunt. 3

Vtrum omnis virtus consistit in medio.

D.Tho. 1.2.q.64.ar.1 & 3. Dur. 3.d.33.q.3.

Nono queritur. Vtrum omnis virtus, siue moralis, siue intellectualis, siue Theologica consistat in medio?

Primo arg. ꝙ nulla uirtus consistat in medio, quia dicit Philosophus, ꝙ virtus est vltimum potentiæ, igitur. 1 1.de cælo t.c.13

Secundo arg. ꝙ non omnis virtus moralis sit in medio, qa magnanimitas est circa maximos honores, & magnificentia circa maximos sūptus, vt dicit Philos.

Tertio argui. ꝙ virtus intellectualis non consistat in medio, quia dicitur, quòd virtus moralis 3 Eth.li.4

consistit

Eth. li. 2. consistit in medietate determinata a ratione, prout sapiens determinabit. Si igitur virtus intellectualis iterum consistat in medio, oportet ꝙ sibi determinetur medium per aliquam aliam virtutem, & sic procederetur in infinitum in virtutibus.

4 Quarto arg. ꝙ virtus Theologica consistat in medio, quia bonum aliarum virtutum consistit in medio, sed virtus Theologica excedit in bonitate alias virtutes, igitur.

5 Quinto arg. Spes est inter desperationem, & præsumptionẽ, similiter fides incedit media inter duas hæreses, vt Boetius dicit, igitur. *Boet. lib. de duab. natur.*

Ibidem. Contra. De uirtute morali dicit Philosophus, quòd est habitus electiuus in medietate existens. Et de virtute intellectuali, sic arguitur, quia ars est virtus intellectualis, & tamen artis est aliquod medium, vt dicit Philosophus ibidem. *Ibidem.* De Theologica autem arguitur, quòd non sit in medio, quia circa Deum, qui est obiectum virtutis Theologicæ, non contingit peccare per excessum. Primò notandum secundũ Thomam, quòd bonum cuiuslibet regulati consistit in hoc, quòd conformetur regulę suæ. malum autem per discordiam a regula, uel mensura, quod contingit, vel superexcedendo mensuram, vel ab ea deficiendo. Manifestum est autem, quòd inter excessum, & defectum medium est æqualitas, siue conformitas. Virtus autẽ moralis perficit appetitum, & ipsum mouet ad bonum, circa determinatam materiam. Regula autem motus appetitiui circa appetibilia est ipsa ratio. Vnde manifestè patet, quòd virtus consistit in medio, id est in medio, quod a ratione ponitur in aliqua materia. Quandoque tamen contingit, quòd medium rationis, est etiam mediũ rei, sicut est iniustitia. non sic autem est in aliis virtutibus moralibus. Cuius ratio est, quia iustitia est circa operationes, quæ fiunt in rebus exterioribus, in quibus rectũ debet institui simpliciter, & secundum se. Alię vero virtutes morales consistunt circa passiones interiores, in quibus non potest rectum constitui eodem modo, propter hoc, ꝙ homines diuersimode se habent ad passiones. Et ideo oportet, ꝙ rectitudo rationis in passionibus instituatur per respectũ ad nos, qui afficimur secundum passiones. Secundo notandum secundum Thomam ubi supra, ꝙ bonum virtutis intellectualis est verum. Verum autem nostri intellectus est, sicut mensuratum a re. Res enim est mẽsura nostri intellectus, vt dicit Philoso. *9. Met.* Bonum ergo virtutis intellectualis est, in quodam medio per conformitatem ad rem ipsam, secundum quòd dicit esse quod est, vel non esse, quod non est. Excessus autem est secundum affirmationem falsam, & defectus secundum falsam negationem. Prudentia tamen ultra mediũ, quod habet per conformitatem ad rẽ. Habet ẽt idem mediũ, quod est virtutis moralis, ita quòd istud medium est prudentiæ, ut regulantis, & mensurantis, uirtutis autem moralis, ut mensuratæ, & regulatæ.

Tertio notandum secundũ Thomam vbi supra, ꝙ virtutis Theologicę, duplex põt intelligi mensura. Vna secundum ipsam rationẽ virtutis, & illa est ipse Deus. Fides.n.nostra regulatur secundum veritatem diuinam. Spes autem secundum magnitudinẽ omnipotentiæ, & pietatis eius. Charitas autem secundum bonitatem eius. Ista autem mensura excedit omnem humanam facultatem. Vnde nõ potest homo tantum diligere Deum quãtum diligibilis est, nec tantum credere, aut sperare in ipsum quantum debet, ideo non potest ibi esse excessus, & sic bonum talis virtutis, non consistit in medio, sed tanto est melius, quanto magis acceditur ad summum bonum. Alia vero mẽsura, uel regula virtutis Theologicę est ex parte nostra, quia & si non possumus ferri in Deũ quantum debemus: debemus tñ ferri in ipsum credẽdo, sperando, & amando ꝼm mensuram nostrę conditionis. Vnde ꝑ accidens in virtute Thologica potest considerari medium, & extrema ex parte nostra.

Con. 1. His præmissis, ponendæ sunt tres conclusi. Prima est. Omnis virtus moralis consistit in medio rationis, non autem in medio rei præter iustitiam, patet ex primo notabili.

Con. 2. Secunda conclusio. Omnis virtus intellectualis cõsistit in medio per conformitatem ad rẽ ipsam, patet ex secundo notabili.

Con. 3. Tertia concl. Virtutes Theologicæ ꝼm propriam rationem nõ consistunt in medio, licet bene per accidens ex parte nostra, patet ex tertio notabili.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ si comparetur virtus moralis ad rationem, quæ est regula eius, sic hẽt rationem vnius extremi, quod est conformitas. Excessus vero & defectus habet rationem alterius extremi, quod est difformitas. Si uero comparetur secundum suam materiam, sic hẽt rationem medii inquantũ passionẽ, uel operationẽ reducit ad regulã rationis. Vnde patet, quòd primo modo hẽt rationẽ vltimi. 1

Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ licet illę virtutes sint circa maximum ꝼm quantitatem absolutã eius, in quod tendunt, tñ per cõparationem ad alias circunstantias, habent rationem medii, qa tendunt in obiectum ꝼm regulã rationis, id est, vbi oportet, & quando, & propter quod, & non plus, nec minus. 2

Ad tertium argu. dicendum, quòd non est necesse procedere in infinitum, quia regula virtutis intellectualis non est aliquod genus virtutis, sed ipsa res. 3

Ad quartum argu. dicendum, quod bonum virtutum intellectualium & moralium consistit in medio per conformitatem ad mensuram, quã transcendere cõtingit, quod nõ est in virtutibus Theologicis per se loquendo. 4

Ad quintum arg. dicendum, ꝙ spes est media inter præsumptionem, & desperationem non ex parte obiecti, scilicet Dei, cuius bonitas est infinita, circa quam non potest esse superabundantia spei, sed ex parte nostra inquantum dicitur aliquis præsumere, quia sperat a Deo bonum, quod excedit suam conditionem, & desperare dicitur, quia nõ sperat, quod 5

quod secundum suam conditionem sperare posset. Similiter fides est media inter contrarias hæreses, non per comparationẽ ad obiectum, quod est Deus, cui non põt aliquis nimis credere, sed in quantum mediat inter opiniones humanas contrarias.

Vtrum uirtutes sint ad inuicem connexa.

Scot. 3. d. 36. q. 1. T. 1. 2. q. 65. ar. 1. Dur. 3. d. 36. q. 1.

Decimo quæritur. Vtrum uirtutes sint ad inuicem connexę, & æquales?

1 Primo arg. quòd non, quia aliquis potest esse naturaliter inclinatus ad actum vnius virtutis, & nõ alterius, ergo facilius exercitari poterit circa illos actus, ad quos inclinat, quàm circa alios, & sic habere virtutem circa hos, & non circa illos.

2 Secundo arg. Ratione existente errronea, põt voluntas elicere actum contra iudicium eius, igitur ex talibus electionibus generari potest uirtus moralis, & tñ in intellectu non generatur prudentia, quia nõ rectè dictat, ergo virtus moralis potest esse sinę prudentia.

Tertio arg. Intellectu rectè dictante, uoluntas potest non eligere dictatũ, sed oppositũ eius, ergo ex sic frequenter dictari generabitur prudentia in intellectu, nec tamen uirtus moralis in voluntate.

Quarto argui. Actus contemnẽdi omnia propter Deum est arduus, & consonus rationi, ergo ad illum potest esse virtus inclinans, talis ergo sic contemnens, habet illam virtutem, & tñ non potest habere liberalitatẽ, quia non habet materiam eius.

Quinto argu. Innocentes non habent virtutem pœnitentiæ, cõiugati etiam non habent virginitatem, igitur. 5

Sexto arguitur. Vitia non sunt ad inuicem connexa, ergo nec virtutes. 6

Contra est Philosophus. Et Ambr. dicit super Lucam. Cõnexæ sibi sunt concathenateq; virtutes, vt qui vnam habet, plures habere videatur. Et Aug. dicit, ꝙ virtutes, quę sunt in animo humano nullo modo separãtur ab inuicem. Et Greg. dic. 13. moral. quòd vna virtus sine aliis, aut omnino nulla est, aut imperfecta. *Eth. li. 6* *Amb. super Luc.* *De Tri. lib. 6.* *Greg. 13 moral.*

Primo notandum, quòd aliqui dixerunt, quòd virtutes acquisitæ, in esse quidem imperfecto, connexionem non habent, quia scilicet potest aliquis exercitari in actibus vnius, & non alterius, sed in esse perfecto connexionẽ habent. Quod probatur, quia nõ est virtus vere perfecta, quę in cõtrariũ fini suo obliquari potest, secundum quod dicit August. in sermone de operibus misericordiæ. Charitas, quæ deseri potest, nunq̃ vera fuit, sed si vna virtus esset sine aliis posset obliquari circa fines aliarum, igitur nõ est vera virtus. Probatio minoris, qa vna uirtus non firmat voluntatem circa illa appetibilia, quę nõ per se respicit. Exemplum habẽs temperantiam, & non fortitudinem non firmatur circa terribilia sustinenda. Si ergo sibi præsentetur terribilia: puta, ꝙ sustineant mortem, vel quòd fornice-

tur, potest obliquari circa terribilia, & per consequens circa ea, quæ sunt temperantię: talis enim potius eliget non sustinere mortem, quàm non fornicari, quia non est firmatus circa illā passionem terribilem. Item virtutis est delectabiliter operari: sed vna virtus sine alia non est principium operandi delectabiliter: sicut patet in exemplo prædicto: igitur. Item virtus perfecta perducit ad finem virtutis, quia perfectio in moralibus est perducere ad finem: sed vna virtus sine alia non perducit ad finem: igitur. Contra illam opinionem sic argui potest secundum Scotum, quia sicut a principio potuit aliquis se exercitare secūdum actus vnius virtutis, & non alterius: multomagis cum habuerit aliqualem habitum vnius virtutis, & non alterius: ergo poterit acquirere sibi vnam virtutem perfectā, & non aliam. Confirmatur, quia potest non occurrere sibi opportunitas agendi circa materiam alterius virtutis: nec inclinatur ad hoc, sicut ad illud, cuius habet habitum. Dicunt ergo alii aliter, & melius, quòd possibile est habitum perfectum acquiri circa obiectum vnius absque acquisitione alterius habitus: sed ille quantumcunque intensus non habet rationem virtutis nisi sit cōformis aliis virtutibus acquisitis. Sed hoc improbat Scotus, vbi supra: quia ratio habitus virtuosi vltra naturam habitus non requirit, nisi conformitatem ad rectam rationem: & secundo Ethicorum, quę potest esse sine concordia aliarum virtutum. Præterea ex hoc sequeretur, quòd quęlibet virtus, vt aliam concomitans esset alteri ratio essendi virtutem, quod est falsum, quia sequeretur, quòd aliqua erit virtus antequam sit virtus: & ita nulla prima virtus; & per consequens nulla virtus. Si autem dicatur ad hoc, quòd vna virtus in ratione, qua est talis habitus præcedit aliam, sed non in ratione, qua est virtus. Contra: quia tunc sequitur, quòd vnus actus generabit omnes virtutes morales in esse virtutis, quod videtur inconueniens: & patet consequentia, quia per actum generatiuum virtutis posterius acquisite omnes priores rationem accipiunt virtutis. Pręterea, quia materię specierum eiusdem generis, magis videntur connexę, quàm diuersorum generum, sed species eiusdem generis virtutis, non sunt connexæ: puta virginitas, & castitas coniugalis: ergo nec virtutes diuersorum generum. Dicit ergo Scotus, quòd virtutes morales: nec secundum sua genera, quę communiter assignantur iustitia, fortitudo, & temperantia: nec secundū illa generaliora, quæ sunt virtutes disponentes affectum hominis ad seipsum, vel ad alium, sunt necessario connexę. Vna enim virtus non est totalis hominis perfectio, sed partialis: quando autem sunt plures perfectiones partiales, idem potest esse simpliciter perfectum secundū vnā, & simpliciter imperfectum secundum aliam, sicut potest vnus homo esse summe dispositus, quo ad visum, vel

vel gustum, nihil habendo de auditu: ergo potest aliquis esse simpliciter temperatus parum, aut nihil habendo de fortitudine. Non tamen erit ille simpliciter moralis, & perfecte, sine alijs virtutibus moralibus: sicut aliquis non est perfecte sentiens simpliciter, sine omnibus sensibus. Sed tamen nō audiēs potest esse simpliciter videns. Et per hoc patet responsio ad quædam tacta pro prima opinione. Ad primum.n. cum dicitur, quòd virtus posset obliquari, hoc falsum est de virtute: licet habens virtutem obliquari possit ex defectu alterius virtutis respectu materiæ illius alterius virtutis. Ad illud autem de delectabiliter operari, dicendum, quòd quantum ad illā materiam præcise sumptam, delectabiliter operatur: sed non est sibi delectabile subire terribilia: quia circa illa non est ordinatus. Ad aliud autem dicendum, quòd vna virtus non perducit perfecte ad finem virtutū, sicut nec vnus sensus perducit hominem ad perfectum actum sentiēdi: tamen quælibet virtus quantum in se est, sufficit ad perfectionem talis virtutis, & sic quantum in se est, perducit in finem: licet non simpliciter sufficienter perducat ad finem. Ad illud autem quod in primo argumento adducitur de Augustino: quòd charitas quæ deseri potest nunquam vera fuit. Oportet sic exponere, quòd ille qui primo habuit charitatem, & postea peccauit mortaliter, licet in eo vere fuerit charitas dicitur tamen non vera charitas, id est, non vere coniungens fini, scilicet beatitudini.

Et si instet aliquis iterum per Grego. xix. moral. dicentem. Vna virtus sine alijs, vel non est virtus, vel omnino non est. Dicit Scotus, quòd loquitur ibi Grego. de virtutibus, prout sunt principia mœrendi. Non enim mœremur per vnam non concomitante alia, vel saltem opposito alterius inexistente. Secundo notandum secundum Scot. vbi supra, quòd rectum dictamen simpliciter stare pōt in intellectu absq; recta electione illius dictati in voluntate: & sic generaliter prudentia sine habitu virtutis moralis. Vnde Augustin. super illud psalmistæ. Forte viuos deglutissent nos: dicit. Viui sorbentur, q sciunt malum esse, & consentiunt. Idem super illud psalm. Fiat mensa eorum corā ipsis &c. Ecce norunt muscipulam, & pedem ponunt. Et si tunc quæritur, quomodo malitia excecat intellectum: cum dicat idem Augustinus super illud psalm. Loquetur ad eos in ira sua. Obūbratio mentis sequitur eos qui legem Dei transgrediuntur. Potest dici, quòd excecat dupliciter, videlicet priuatiue, quia voluntas auertit intellectum a consideratione recta. Et positiue, præcipiendo intellectui cōsiderare illa, quæ necessaria sunt ad consequendum finem intentum contra dictamen rectæ rationis. Potest enim volūtas sibi præstituere malum finem, & intellectum præcipere inuenire media necessaria ad consequendum illum finem. Sicut ergo ex imperio voluntatis bene eligentis, generatur in intellectu bene dictante circa media ad illum, finē bene Mor. 19

electum perquirendum habitus qui est prudentia: ita voluntate male eligēte habitus acquisitus ex dictamine circa ea q̄ ordinātur ad malū finē electum est error, & habitus directe oppositus habitui prudētię: & pōt vocari imprudētia: nō tm̄ priuatiue, sed positiue, & cōtrarie. Voluntas ergo mala, excecat, nō quidē faciēdo errare circa cōplexa: sed faciēdo intellectum hr̄e habitū considerādo aliqua media ordinata ad malum finē: & totus ille habitus est error in agibilibus: licet nō sit error deceptiuus quantum ad considerationē, siue speculationē. Sed aliud dubium occurrit, si non necessario simul generet habitus rectus intellectiuus, & habitus bonus appetitiuus, q̄a contingit bene dictare circa aliqua non bene agendo circa illa. An habitus intellectualis sine virtute morali sit prudentia. Dicēdum ꝙ posset poni duplex habitus intellectualis circa agibilia rectus, & neuter esset prudentia. Vnus quidē qui præcederet rectā electionē finis in particulari. Alius autem sequēs electionem boni finis etiam in particulari, vt si voluntas eligit caste viuere, posset esse habitus recte dictatiuus de his quę sunt ad illū finem: sed nō habens secum electionem rectam, tanquàm cōcomitantē: & ille quantum est ex parte obiecti esset prudētia: esset enim recta ratio circa ea q̄ sunt ad finem. Sed deficeret sibi alia conditio: quia non esset concors appetitui recto circa eadē obiecta: cum tamen dicat Philosophus, ꝙ prudētia est recta ratio confesse se habens appetitui recto: ſm ergo viā istā dicendū esset ꝙ quicunq; habitus in intellectu: licet practicus, & rectus, siue circa finē, aut vniuersalē, aut particularē, siue circa media necessaria ad consequēdum illum finē particularem electum, si nō concomitetur recta electio voluntatis circa media, nō est prudentia stricte loquēdo. Et si arguatur cōtra: q̄a ex hoc sequeretur prudētiā constituere virtutē moralē, & econuerso: & ita per vnū actū vltimate generaretur vterq; habitus ꝙ est impossibile, cum non possit vnus actus esse intellectus: & voluntatis. Pōt dici, ꝙ licet nō sit necessaria cōformitas vniuś virtutis moralis ad aliam: q̄a nulla est regula alterius: tamen cuiuslibet est necessaria conformitas ad prudentiā: quia de ratione virtutis moralis est, ꝙ sit habitus electiuus ſm rectam rōnem, & ideo per vnum actum generari potest vltimate, tam virtus moralis, quàm prudētia: qui quidē actus generat prudentiā in rōne regulatiui: & virtutem moralē in rōne regulati. Cum.n. per aliquē actū generatur aliquid per se in esse naturæ, potest cōcomitanter illud generari in esse relatiuo, & vlterius concomitanter suum correlatiuum. Et secundum hoc diceret, quòd vterq; habitus præcedens electionem rectam, esset quidā habitus sciētiæ moralis: habitus autem propinque directiuus in agendo, quē concomitatur electio recta est prudentia. Licet autem istud videatur probabiliter dictum: tamen, quia prudentia nō solum est circa media: sed etiam circa finem saltem in particula-

Ethico. Lib. 6.6

ticulari: puta circa castitatē cum virtus moralis semper sequatur ordine naturæ prudentiam aliquam: ex electione autem finis particularis: puta castitatis generatur virtus moralis, & sic istam electionem præcedit prudētia aliquā: ideo non est sic restringenda prudentia vt sit tantum habitus circa media. Quod etiam sic probatur, quia si ad dictandum de fine: nulla esset prudentia, sed tantum de medijs ad finem, nullum esset obiectum a quo esset vnitas prudētię dictatiuę: sed essent multę prudētię dictatiuę de multis medijs ad finem ordinatis: vbi tamē esset vna virtus moralis ex vnitate finis. Nec obstat quod dicitur: prudētia esse habitum consiliatiuum, & ad fines discursiuum. Nam de finibus proprijs virtutum moraliū, dictatur discurrendo a principio practico ad conclusionē, vt a fide vniuersali ad particularem: & ille discursus est, prima consiliatio: licet communius dicatur esse consilium de medijs, quòd autem dicitur de prudentia, dicitur esse concors appetitui recto non obstat. Prius.n. naturaliter nō vr̄ de rōne sua hr̄e aliquid dependens a posteriori. Prudentia aūt vr̄ naturaliter prior virtute morali: q̄a diffinit ipsam. Cum ergo dicitur, concors: debet intelligi.i. conformatiua recte praxis sibiipsi: hoc est, quia debet esse talis quod quātum est ex se praxis recta debet sibi conformari. Potest ergo aliter dici, ꝙ habitus generatus ex dictaminibus, siue circa fines particulares, siue circa media ordinata ad illos fines, est propriè prudentia, licet nō sequatur electio recta in eodem dictante: & ita non erit omnino necessaria connexio alicuius virtutis moralis ad prudētiam dictatiuam de sua materia. Tamen econuerso sic, quòd nulla electio potest esse recta moraliter, nisi sit concors suæ regulæ quæ est dictamen rectum: dictamen autem rectum vnum tantū natum est generare prudētiam. Tertio notandum circa connexionem omniū virtutum moralium ad vnam prudētiam, quòd Philosophus videtur ponere talem cōnexionem cum dicit prudentiæ vni existenti omnes inerunt. Dicit autem Scot. vbi supra: quòd quantum ad hoc dici potest, ꝙ sicut ars respicit factibilia: ita prudentia agibilia. Sicut ergo diuersa factibilia requirunt diuersas artes proprias: ita diuersa agibilia, diuersas prudentias proprias. Et sicut aliquis potest esse moraliter bene affectus, circa aliqua agibilia, & male circa alia: ita etiam in dictando potest esse habituatus ad recte dictandum circa ista, & nō circa illa. Qualiter autem omnes prudentię sint vnus habitus dicendum, quod sicut omnes habitus geometrię pertinēt ad habitum vnum; nō vnitate formali, sed virtuali: quia videlicet habitus ille, qui est de primo obiecto formaliter est virtualiter oīum quę continētur in illo primo obiecto, sed non formaliter: ita habitus qui est formaliter alicuius finis in agibilibus, est virtualiter omnium eorū quorum cognitio practica virtualiter continetur in illo fine, sed non est formaliter omnium illorum. Et ita

Ethic. lib.6.c.6.

ita vna prudentia est virtualiter omnium virtutum,& tendendo nomen prudētiæ ad habitū illū, qui est intellectus primi principij practici. Et ſm hoc pōt exponi dictū illud Philosophi.6.Ethicorum: vni prudētię &c. Vel si loquitur de prudētia formali: tunc dēt intelligi, ꝙ illi existenti vni perfecte, nō tantum ſm intēsionem: sed etiam secundum extensionem omnes inerunt. Nunquā enim perfecta est extēsiue, quātum potest esse, nisi sit perfecta circa omnia illa, ad quæ potest se extendere, & illa sunt omnia pertinentia ad quascunq; virtutes morales. Potest etiam exponi alio modo auctoritas illa Philosophi, non de vnitate formali, sed de vnitate generis: sic intelligendo, quòd vni prudentiæ secundum genus omnes virtutes morales sunt connexæ. Quarto notandum, quòd August. contra Iulianū vr̄ dicere, ꝙ nō sunt veræ, & perfectę virtutes sine charitate. Contra hoc aūt vr̄ esse diffinitio virtutis moralis, quę pōt perfecte saluari in aliquo, sine virtute theologica. Dicit ergo Sco. quòd dici potest nullam virtutem inclinare ad finem vltimum, nisi mediante charitate, cuius est per se respicere finem vltimum: & ideo sunt imperfectæ sine charitate: ista tamen imperfectio non est earum secundum propriam speciem: sed est perfectio earum extrinseca, & secundum hoc dicit Augustinus, quòd non sunt veræ virtutes sine charitate. Si autem econuerso virtutes theologicæ præsupponant morales, dubium est. Et quantum ad actum, manifestum est, quòd non. Si enim aliquis de nouo conuertatur in pœnitentia, habet omnes virtutes theologicas, & tamen, non morales saltem acquisitas, quod patet, quia non operatur delectabiliter ea, ad quæ inclinat habitus virtuosus: immo delectabile sibi esset operari secundum habitum viciosum prius acquisitum. Si autem dicatur huic in pœnitentia infusas esse virtutes morales, & consimiliter paruulos in baptismo, eo quòd Augustinus dicit, quòd eas habebit in patria. Dicendum, quòd licet de virtutibus moralibus infusis multa dicantur, scilicet, quòd videntur necessariæ propter modum: medium, & finem: quia tamen omnis finis quem possunt habere ex sua specie, determinatur sufficienter ex inclinatione charitatis. Modus autem, & medium determinantur per fidē infusam: ideo non videtur necessitas ponendi virtutes morales infusas. Nec videtur necessitas dicendi paruulos habere virtutes morales in patria. Charitas enim bene disponit circa omnia appetibilia. Vnde etiam dicit Augustinus vbi supra, quòd non oportet paruulos in patria habere omnem scientiā in genere proprio: sed sufficit eā habere in verbo, quæ est notitia perfecta. Vel potest dici, quòd infunditur eis in instanti beatitudinis. Vel etiam, quòd possunt eas acquirere per actus suos. Quinto notandum secundum Sco. vbi supra, quòd inter virtutes theologicas non est necessaria connexio. In patria enim manebit habitus, & actus

6.Ethic.

Cōtra Iulianum.

actus charitatis, sine habitu, & actu fidei, & spei. Et in via in peccatore manent etiam fides, & spes sine charitate, & ideo ex ratione habituum in existendo, non est necessaria connexio eorum: & per consequens nec in fieri, siue in infusione. Quæcunque enim separari possunt in esse: potest Deus separare in fieri, tamē ex liberalitate diuina simul infunduntur. Si autē quæris vtrū fides, & spes sine charitate sint virtutes. Dici pōt, quod in specie sua sunt perfectæ, sed sine charitate non habent perfectionem vltimam, quam habent in attingendo finem, quæ perfectio præcipue dici potest esse in hoc, qđ est acceptari a Deo ad beatitudinem. Sexto notandum, quòd sicut dicit Scotus de virtutibus intellectualibus planum est, quod non est necessaria earum connexio, nisi forte sint habitus subordinati, quales sunt habitus principiorum, & habitus conclusionū, & in talibus potest esse prior sine posteriori: licet non econuerso. Septimo notandum secundum Bonauenturam in iii. distinct. xxxvj. ꝙ de virtutibus est loqui quadrupliciter. 3.d.36. Primo modo quantum ad dignitatem respectu obiecti, & sic vna est excellentior altera secundum propriam rationem, sicut theologicæ, q̄ cardinales. Secundo modo quantum ad feruorem, & facilitatem respectu proprij actus, & sic non est necesse, ꝙ adæquent in eodem. Liberum enim arbitriū magis seruet ad vnam virtutem quàm ad aliam, & maiorem inuenit repugnantiam in actu vnius virtutis, quàm alterius. Tertio, modo quantū ad radicationem, & stabilitatem, respectu subiecti & sic iterū non est necesse ęqualitatem esse, quia talis radicatio venit ex frequētia, & assuefactione circa actus alicuius virtutis. Quarto modo quantū ad efficaciam respectu primi, & quātum ad hoc habent æqualitatem: qa quantitas meriti cuiuslibet virtutis mensuratur secundum quātitatem gratiæ, & charitatis quæ facit opus Deo placitum. Vna autem est gratia gratum faciēs, omnes virtutes informās in vno homine: & per modum ponderis inclinans in finem.

His præmissis, ponenda est talis conclusiones. Prima est. Con. 1. Virtutes morales nec secundum genera, nec secundum species necessariam habent connexionem adinuicem, patet ex primo notabili. Si autem aliqua auctoritas ponat virtutū cōnexionē intelligēda est de virtute in suo optimo, vt videlicet pducat, sine formidine ad finem debitum.

Secunda conclusio. Con. 2. Licet possit esse prudētia sine virtute morali: tū virtus moralis necessariā habet cōnexionē cum prudētia, circa suam materiam: patet ex secundo notabili.

Tertia cōclusio. Con. 3. Virtutes theologicæ nō habēt necessariā cōnexionē cū moralibus, nec etiā ecōtra, loquēdo de moralibus secundū suā speciem, licet sit cōnexio earum ad charitatē quantum ad hoc, quod est perducere in finē vlt. patet ex quarto notabili.

Quarta cōclusio. Con. 4. Virtutes theologicæ non habent necessariam connexionem inter se, patet ex quinto notabili.

Quinta

Con.5. Quinta cõclusio. Licet virtutes in eodẽ sint æquales quãtũ ad efficaciã præmij: & hoc loquendo de virtutibus, inquãtũ sunt principium mœrendi: habent tamen aliunde multas inæqualitates: patet ex septimo notabili

1 Ad primum argum. dicendũ, ꝙ rñsio, patet ex primo notabili.

2 Ad secundum argumen. dicendum, quòd si deficit dictamen rectum electio quamuis nata sit esse recta: tamen non est recta, quia non est regulata, & per consequens si generet aliquam qualitatem illa non est habitus recte electiuus, & per consequens nec virtus.

3 Ad tertium argumentum, patet ex secundo notabili.

4.5. Ad quartum, & quintũ dicendum ſm Sco. ꝙ licet concedi posset, quòd nullæ virtutes etiã in specie sint incõpossibiles: tamen rationes istæ concludũt, ꝙ diuersæ species eiusdem generis moralis, vel diuersorum generum, nõ sunt necessario connexæ, quod concessum est.

6 Ad sextum arg. negatur consequentia, quia plura sunt necessaria ad rectificandũ quàm ad obliquandum, licet concedi possit, ꝙ vitia habent aliquam connexionem ex parte auersionis, pro eo ꝙ ab vno fine omnia vitia auertunt: sed non est in eis connexio ex parte conuersionis: quia conuertunt ad diuersa bona cõmutabilia. Sicut ergo virtutes secundum proprias rationes formales non habent connexionem: sic nec vitia secundum formales rationes, quas habent ex parte conuersionis ad propria obiecta.

Vtrum omnium virtutum forma sit charitas.

Thom. 2.2. q.4. art.3. Dur.3. d.23. quæst.8.

VNdecimo quæritur. Vtrum omnium virtutum forma sit charitas?

Primo arg. ꝙ non, quia charitas nõ est in alio subiecto, quàm sint aliæ virtutes aut saltem aliquę: puta fides, & prudentia: igiť. 1

Secundo arg. Charitas diuidiť ex opposito cũ alijs virtutibus: igitur non est earum forma. 2

Tertio arg. Formæ nõ est forma, qa iã esset abire in infinitũ: sed q̃libet virtus est forma: igiť. 3

Contra. Dicit Ambrosius, ꝙ charitas est forma virtutum.

Item ad Ro.j. Iustitia reuelať ex fide in fidẽ. Dicit glosa. Fides est dæmonum, & nomine tenus christianorũ, & hęc est informis qualitas mẽtis, qa sociã non habet charitatẽ, quæ est forma omniũ virtutum. Notandũ secundũ Bon. ꝙ habitus virtutis triplicẽ habet comparationẽ. Prima est comparatio ad obiectum, & sic virtutes sunt formæ distinctæ, nec sunt formabiles, nec pfectibiles ab aliquo vno. Alia est cõparatio ad subiectum, & sic virtutes sunt formæ informantes subiectum quantũ ad bonitatem moralem: formabiles tamẽ per gratiam ad bonitatẽ gratuitam. Tertia est comparatio ad finem vltimum, & sic sunt formæ dispónentes animam ad perueniendũ in finem: sed tamen etiam sunt formabiles, quia perfectionẽ tendentiæ ad finem habent ex charitate. Ro.1. 3.d.36.

ritate. Sicut enim corpora grauia inclinantur ad centrum per pondus molis: ſic ſpiritus tendit ad ſummum bonum per pondus dilectionis, nec habent cæteræ virtutes formalem rationẽ principij mœrendi, niſi ex charitate.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Cõuenienter dicitur charitas forma aliarum virtutum. Non quidem forma conſtitutiua in eſſendo, ſed forma quaſi regitiua, & motiua ordinans in finem vltimum. Quod ſit forma virtutũ patet per auctoritates prius adductas. Et præterea dicitur

Gal. 5. Fructus aũt ſpiritus, charitas. Dicit glo. Quæ virtus inter fructus ſpiritus debuit tenere principatũ niſi charitas, ſine qua virtutes cæteræ non reputantur virtutes. Ex quo ſequitur, quòd complementũ virtutis habent a charitate: igitur. Quod autem non ſit forma conſtitutiua in eſſendo, patet, quia ſpecie differt ab alijs. Quod aũt ſit regitiua, ſiue motiua, ſic probatur, quia charitas immediate attingit ſummum bonum ſecundum ſe, & mouet animã ad ſummũ bonum diligendum ſuper omnia, ſine qua tali dilectione non põt eſſe rectitudo meritoria in actibus virtutũ, ergo nec habitus virtutũ huiuſmodi rectitudinẽ habitualẽ habere põt ſine charitate.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ bene probat, ꝙ charitas non eſt forma aliarum virtutum conſtitutiua in eſſendo.

2 Ad ſecundum arg. eodem modo dicendum eſt.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ cum dicit formæ non eſt forma: verũ eſt per ſe loquendo, quia forma non formatur ſecundum ꝙ forma: ſed ſecundum ꝙ in ſe habet aliquam informitatem, ſicut anima eſt forma, quia tamen habet imperfectionẽ informat varijs virtutibus. Et ſimiliter, quia aliæ virtutes imperfectionem, & informitatem aliquam habent, ideo habent perfici a charitate, per cuius imperium, ſiue motionem pfectius tendunt in finem. Nec ex hoc ſequitur, ꝙ alijs virtutibus accidat eſſe virtutes. ex ſeipſis enim habent, ꝙ ſint virtutes, licet non in tãto complemẽto quantum habẽt ex charitate.

Vtrum dona, & habitudines ſint ijdem habitus cum habitibus virtutum.

Sco. 3. d. 34 q. 1. Tho. 1. 2. q. 68. ar. 1. Dur. 3. d. 34. q. 1.

Circa ſecundũ ſuperius in hac tertia parte huius quinti tractatus propoſitũ, vbi videndum eſt de diſtinctione virtutũ a donis beatitudinibus, & fructibus. Primo quæritur. Vtrũ dona beatitudinis, & fructus ſint iidẽ habitus cum habitibus virtutum?

Primo arg. ꝙ non: quia nõ eſt idẽ numerus donorũ beatitudinũ, & virtutum: numerata etiam non concordant. Aliquid enim eſt donũ, quod nõ eſt virtus. igit. 1

Secundo arguitur. Omne maius, & minus in materia morali diſtinctionem arguit ſpecificam: patet de liberalitate, & magnificentia ex. iiij. Ethic. ſed dona ſe habent ad virtutes, ſicut magis perfectum ad minus, quia videlicet excellentius perficiũt 2

hominem

hominem quàm virtutes simpliciter igitur.

Contra. Greg. super Iob exponens illud. Nati sunt septem filij, sic dicit. Cum spiritussanctus mentem fœcundat nascuntur in ea septem virtutes scilicet sapiētia, & intellectus &c. Vbi nominat septem dona. ergo ꝯm ipsum dona sunt virtutes.

Et præterea ad Galat. v. inter fructus primo nominatur Charitas quæ est virtus. Primo notādum, quòd aliqui posuerunt realem distinctionem inter habitus virtutum, & donorum. Dicit

4. q. 34. enim Henricus, ꝙ virtutes perficiunt hominem modo humano.

1. 2. q. dona vero modo super humano,

68. ar. 1. & beatitudines mō inhumano,

3. d. 34. & quasi diuino. Et beatus Tho.

ar. 1. dicit satis conformites de virtutibus, & donis in prima secundę. Bonau. vero dicit, ꝙ virtutes faciunt recte agere: dona expedite. Beatitudines vero perfectè inquantum hominē cōformāt summæ beatitudini. Fructus autem dicitur spiritualis refectio in actibus virtutū. Vsus vero secundū quē illa refectio suscipitur recte dicitur, sensus spūalis: qm̄ sensus, est cognoscere rē vt præsentem.

d. 34. Sed cōtra prædicta arguit Scotus in iij. Primo cōtra opinionē henrici. quia Charitas, est excellentissimum donum Dei ꝯm Augu.

De trini. Et secundum Apostolum primæ

lib. 10. ad Corint. xiij. Si tradidero cor-

ca. 19. pus meum ita vt ardeam quod videtur esse modo inhumano Charitatem autem non habeā nihil mihi prodest: & tamen Charitas est virtus. igitur. Item circa terribilia contingit virtutem humanam recte tenere medium, ergo rectius, & rectissime quantum possibile est naturę humanæ: sed hoc fieri potest ex habitu fortitudinis eiusdem speciei intēso secūdum gradus qui non variant: speciem. Non est autem ponenda pluralitas specierum sine necessitate. Item impossibile est eundem simul habere aliquem actū humanę, superhumanę, & inhumanę. ergo habito dono, euacuabitur virtus infusa: vel si maneat non poterit exire in actum suū: vel non erit necessaria. quia ex ꝑfectiori dono poterit potētia exire in actū suum: & eodē modo beatitudines euacuabunt virtutes, & dona vel saltem necessitatem eorum; ꝙ videtur inconueniens, potissime si sit sermo de virtutibus Theologicis, qa charitas etiam non euacuabitur in patria: nec fides, & spes in via. Deinde arguit Scotus contra opinionem Bona. sic. Eadem virtute recte ago. quia virtus est rectitudo potentię, & perfecte ago: quia virtus, est ꝑfectio habentis se, & qua opus eius perfectū reddit, & expedite: quia virtus est habitus faciēs expedite: & faciliter operari. Consequenter autē arguit cōtra sanctum Thom. qui dicit, ꝙ aliter disponitur voluntas: vt est mobilis a recta ratione ꝙ fit per virtutem. Et aliter vt est mobilis a spiritusancto, ꝙ fit per donum. Cōtra hoc dicit. ꝙ hæc opinio falsum supponit scilicet, ꝙ ratio mouet voluntatem. ita, ꝙ virtus non sit nisi dispositio mobilis in voluntate. Item per hoc non ponitur distinctio beatitudinum a donis, & virtutibus. Itē ex quo dedit Deus habitum voluntati semper assistit voluntati, &

ti, & habitui ad actus sibi conuenientes, ergo per idem, est aliqd proportionatum mouēti primo, & secundo. igitur si per habitum vnitatis proportionatur potētia sibiipsi per eadē sufficienter proportionat spirituisancto vel alij mouenti. Nō igitur propter istā motionē oportet necessario ponere alios habitu. Videtur ergo dicendum probabilius, quòd nō sunt necessarij in via nisi habitus q sunt virtutes morales intellectuales, & theologicæ. Quòd sic probat ipse Scotus. Illi habitus tantum sunt ponendi in viatore, quibus perficitur circa omnem obiectum quantum perfici potest in via, sed huiusmodi sunt septem virtutes in genere, non curando hic de artibus mechanicis aut scientijs speculatiuis. ergo nullus alius habitus a prædictis, est ponēdus in viatore. Probatio minoris. Obiectum circa quòd perfici potest viator, non potest esse nisi Deus, vel creatura. sed circa Deum sufficienter perficitur tribus virtutibus theologicis etiam perfectissime quātum perfici potest, si illi habitus sint perfectissimi in suo genere: circa creaturam verò intellectus perfectissime perficitur per prudentiam, si prudentia sit perfectissima. Et appetitus perfectissime perficitur per tres virtutes morales si sint perfectissimæ, q a tam circa alium, & appetibile alteri quàm circa se, & appetibile sibi. Et hoc vel primo, & directe. vel secundario propter illa præ-

3. d. 14. q. 1. uia. Secundo notandum pro declaratione prædictæ rationis. ꝙ sicut dicit. Scotus per fidem disponitur homo in via, & sufficiēter perficitur circa Deum vt immediate cognoscendum, quia de Deo in via non potest haberi nisi cognitio fidei, circa verò ipsum vt appetibile tanquam commodum mihi sufficiēter perficit spes. Et circa ipsum vt diligibile in se sufficiēter perficit charitas. Non contingit aūt viatorē habere circa Deum alios actus ordinatos a prædictis. consimiliter circa omne aliud obiectū a Deo sufficienter perficitur viator habitibus intellectualibus, & appetitiuis. Primi perficiunt intellectum ad considerādum, & ad siliogizandum practice. Secūdi autem qui sunt virtutes appetitiuæ sufficienter perficiunt viatorem ad appetendū, vel ad diligendū siue in ordine ad se, siue in ordine ad aliud. ideo non videtur aliqua necessitas ponēdi aliquos habitus præter virtutes theologicas intellectuales, & morales. Tertio notandū secundū Scotū, vbi supra, ꝙ sicut habitus in genere qualitatis, est quoddam inter medium. ita etiam habet sub se multa intermedia antequàm veniat ad species specialissimas. Primo enim diuiditur per intellectuale, & appetitiuū. Et vtrūq; horū per acquisitū, & infusum. Et alterius habitus intellectualis acquisitus diuiditur per speculatiuum & practicum. & appetitiuus acquisitus in ordine ad se, & ad alterū: Acquisitus autem speculatiuus diuiditur: quia vel est circa ens reale, vel rationis, q aūt est circa ens reale diuiditur in Physicā: Mathematicā, & Metaphisicam. Practicus autē acquisitus diuiditur, quia uel est circa agibile, uel circa factibile.

Et

Et vtrunque iterum multas habet diuisiones. De tota autem diuisione habitus intellectui nõ accipitur in numero virtutum, nisi vna virtus infusa, quæ est fides, & quodam genus intermedium ad multas noticias practicas acquisitas, quod dicitur prudentia, & sic connumerando species satis communes possunt haberi tres, scilicet fides, prudẽtia, & scientia speculatiua. Scientia autem speculatiua, quia non perficit hominem ad bene operandum, ideo non ponitur inter virtutes cardinales. Virtutes autem appetitiuæ põt poni quattuor, duæ videlicet infusæ. s. spes, & charitas, & duę acquisitę, videlicet virtus disponens ad alterum, scilicet iustitia, & disponens appetitum ad se, & hæc nõ hẽt nomen cõmune. Hæc autem subdiuidit q̃a quædã est disponẽs circa appetibilia ex se, quæ videlicet nata sunt ex se statim cõuenire & circa fugibilia primo, siue ex se, & ista vocatur tẽperãtia. Alia vero disponit circa appetibilia nõ primo, & circa fugibilia non primo, sed secundario propter illa primo appetibilia, & primo fugibilia. Et ista dicitur fortitudo. Prima ptinet ad concupiscibilem, & secunda ad irascibilem.

Quarto notãdum secũdum Scot. vbi supra, quòd concupiscibile dicitur, quod ex se sola apprehensione facta natum est esse conueniens, vel disconueniens, & ex hoc natus est sequi actus delectandi, vel tristandi, siue prosequendi, siue fugiendi. Irascibilis autem non respicit talia, immo obiectũ eius est offendens, quod non est statim disconueniẽs concupiscibili: sed quia impedit illud, quod est primo conueniens, puta cibum. Habet autem irascibilis circa tale offendens, quoddam nolle, non quidem proprie refugientis sicut concupiscibilis nollens refugit, sed magis respuẽtis siue repellentis: nõ enim tantũ concupiscit amouere illud impediẽs, sed ẽt vltra punire. Quãdo ergo desiderat vindicare, sed non vindicat, actus eius est imperfectus, & cum tristitia, quãdo vero actu vindicat, tũc actus ei' est perfectus, & cum delectatione secundum Aristotelem: Ira vi ri quasi mel. *Retor. lib.2.* Sicut ergo concupiscibilis indiget, ordinari ne inordinate appetat ea quæ sunt primo delectabilia: sic etiam irascibilis ne immoderate velit vlcisci, & propellere offendẽs. Habitus autem quo disponitur ad ꝓpellendum nõ est nominatus, licet posset dicit bellicositas, vel aliquid tale. Habitus autem quo disponitur ad non repellendum, non repellenda, sed ad sustinendum, dicitur patientia. Et, quia difficilius est, nõ repellere offendens, quàm repellere, ideo patiẽtia est nobilissima fortitudo: iuxta illud Poetæ. *Persi us* Nobile vincendi genus est patientia, vincit qui patitur. Irascibilis ergo non habet pro obiecto arduum, siue appetibile, quod est obiectum concupiscibilis, sed ipsum offendẽs, & actus eius est velle vindicare, vel nolle, offendens. Et si dicas, quia concupiscibilis, est velle vnum oppositum, ergo ipsius est nolle alterum. Dicendum, ꝙ semper quando irascibilis habet actum suum, sunt ibi duo nolita, vnum concupiscibilis, puta carere

rere cibo. Et ex hac nolitione ex ipso cõcupiscibili sequitur tristitia. Aliud vero est irabiscibilis, puta id, quod aufert cibum, quod est nolitum ab irascibili, non actu refugitiuo, sed repulsiuo, & quando non actu repellitur est tristitia propria irascibilis. Isti autem dolores, scilicet irascibilis, & cõcupiscibilis non sunt idẽ dolor, quod patet, quia si id offeratur sub ratione impossibilis repelli, erit maior tristitia in concupiscibili, & tamen non erit propriȩ ira. Nulus enim maxime timens irascitur secundum Philosophum, & tamen timens, quando magis timet, tãto maiorem dolorem habet ipsius concupiscibilis refugiẽtis, quod timetur. Et licet aliquando doleat irascibilis de non posse vindicare, tamen de alio dolet conpiscibiils, scilicet de carentia obiecti concupiti. Est autem dolor concupiscibilis cum restrictione, sicut delectatio opposita fit cum dilatatione. Dolor autem irascibilis fit cũ calefactione, qui est accensio sanguinis circa cor. Et ex hoc sequitur, quòd irascibilis, & concupiscibilis in parte sensitiua habent diuersa organa, quia quidem nõ potest moueri simul diuersis motibus. In parte vero rationali possunt habere similem distinctionem ex parte obiectorum, sicut in parte sensitiua, sed non ex parte organorum, quia voluntas non est organica. Vnde in parte rationali eadem est potentia, vel vis irascibilis, & concupiscibilis. Quinto notandum secundũ Scotum vbi supra, quòd proprius habitus perfectiuus concupiscibilis est temperantia, & irascibilis fortitudo in communi, & hoc loquendo de habitibus acquisitis. Ambȩ vero infusæ virtutes, scilicet spes, & charitas perficiunt cõcupiscibilem, quia Deus, quem habent pro obiecto, est tantum volibilis. Ex dictis ergo habetur, quòd numerus septenarius virtutum, videlicet trium Theologicarum, & quatuor Cardinalium, simpliciter perficit viatorem. Et si sint intẽsissimȩ quantũ possunt esse in via, per eas est homo simpliciter perfectissimus, tam circa Deum in se, quàm circa alia omnia a Deo, vt intelligibilia ratione practica, & vt appetibilia, vel sibi, vel alteri. Et hoc in ordine ad se, quod possunt virtutes acquisitæ ex se, vel in ordine ad finem vltimum, quod possunt virtutes acquisitȩ cum charitate. Sexto notandum secundum Scotum vbi supra, quòd temperantia, fortitudo, & iustitia sunt genera intermedia. Est enim quȩdam species temperantiæ, quȩ moderatur circa honores, & hæc dicitur humilitas. Alia circa voluptates, quȩ retinet nomen generis. Et quot possũt esse voluptates distinctȩ, tot possunt esse species illius tẽperantiȩ, quæ moderatur ipsas, puta altera circa gustabilia, altera circa tangibilia & huiusmodi. Nec solum loquimur de voluptatibus sensitiuis, quibus delectatur voluntas coniuncta, sed etiam de voluptatibus proprijs ipsi voluntati, vt voluntas est. Quæ sint autem species fortitudinis, iã patet ex dictis in quarto notabili. Iustitia vero sub-

2. Ret.

diuidenda est, quia quędam est disponens hominem ad recte se habendum ad alium communicando se illi, & hæc dicitur amicitia, & hęc est perfectissima virtus moralis. Tota.n.iustitia perfectior est his, quę sũt ad seipsũ. Hęc autem est perfectissima iustitia, qua quis dat seipsum proximo quantum potest. Alia est disponens ad rectè cõicandum alteri aliquid aliud a se. Et hoc dupliciter. Vel ad communicandũ bona extrinseca, quæ indigent homines cõmutare. Et hæc dicitur iustitia commutatiua, & frequenter dicitur iustitia simpliciter pro tanto, quia per eam commutatur aliquid æquiualens, uel ad cõmunicandum bona intrinseca, pertinentia ad victum humanum. Et hoc iterum dupliciter. Aut ad communicandum regimen, & hæc species iustitiæ conuenit præsidenti, & posset dici præsidentia, uel dominatio iusta. Aut ad cõmunicandum subiectionem iustam, & hæc denominatur a subiici. Septimo notandum, quòd sicut dicit Scotus vbi supra, beatitudines, quas ponit Saluator Matth.5. sunt idem habitus cum habitibus virtutum, tamen aliquando nominantur species specialiores, quàm in prędicto numero septenario. Primam quidem speciẽ temperantiæ, scilicet humilitatem exprimit ibi. Beati pauperes spiritu. Vbi secundum Augustinum rectè intelliguntur pauperes spiritu, humiles, &c. Aliã autem speciem temperantiæ moderantem voluptates in cõmuni exprimit ibi. Beati mundo corde, &c. Munditia enim cordis est immunitas ab omni inordinata delectatione. Fortitudinem autem exprimit in sua specie perfectissimam ibi. Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Iustitię vero exprimit tres species. Vnam quidem, quę est in communicando seipsum per amicitiam, cum dicit. Beati mites. Quamuis enim amicitia plus includat, quàm beniuolentia secundum Philosophum, quia videlicet est beniuolentia non lateus in contrapassis, & beniuolentia plus includat, quàm mititas, quia mites sunt, qui non offendunt, nec resistunt in malo. In ipsa tamen mititate exprimitur amicitia illa, qua quis se cõmunicat proximo. Aliam autem speciem, qua diuiditur in dominationem iustam, & obedientiã exprimit per illud. Beati pacifici. Pax quidem seruatur quando pręsidens rectè regit, & subditus rectè obedit. Tertiam autem speciem iustitiæ, quæ est quantum ad exteriora communicanda exprimit ibi. Beati misericordes. Per misericordiam.n. communicat aliquis bona non vt rehabeat, neque vt prius beneficiatus ab eo, cui communicat, ideo per ipsam fit perfecta communicatio proximo circa exteriora. Sic ergo habemus tres virtutes morales expressas in se, vel in suis speciebus. Duas autẽ Theologicas exprimit, videlicet charitatem ibi. Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiã. Propriissime.n. charitas viæ est habitus, quo esurimus iustitiam, & diligimus Deũ in se, quod est vera iustitia. Spẽ aũt exprimit per illud. Beati qui lugẽt. Luctus.n. est habitus

Mat.5. *Ethi.li.1*

bitus desiderandi finem vltimũ. Sic itaq; in octo beatitudinibus duę exprimuntur virtutes appetitiuæ Theologicæ,& tres morales. Fortitudo in sua specie perfectissima, tẽperãtia in duabus speciebus,& iustitia in tribus. Prudentia autẽ & fides satis dantur intelligi per appetitiuas virtutes, quia non est voluntas optime disposita sine virtute intellectuali correspondente. Octauo notandum secundum Scotũ vbi supra, quòd in enumeratione donorum enumerantur quatuor virtutes Cardinales, videlicet. Prudentia per donum consilii. Fortitudo suo nomine. Temperantia in sua specie, scilicet in timore. Timor.n.idẽ est omnino, quod humilitas. Vnde cũ sciptura dicit. Initiũ sapiẽtiæ timor domini. Timor domini ibi dr̃ humilitas, quę est principium virtutum. Pietas autẽ, quę ponitur inter dona, hęc est, quæ a Saluatore vocaẽ misericordia, & ita est species iustitæ. Duę autẽ virtutes infusę ibi exprimuntur: videlicet charitas per spiritũ sapiẽtiæ. Vniuersaliter enim quãdo scriptura commendat sapientiã, ibi est charitas. Est enim habitus, quo sapit habenti obiectum illud, quod est in se sapidum, quo scilicet placet mihi bonum eius in se, & id volo mihi. Fides autem exprimitur per alia duo dona, scilicet per intellectum, & scientiam. ita quòd illa duo nõ dicunt duo habitus, sed vnum tantum, secundum perfectum, & imperfectũ. & vnus potest esse sine alio, & non econuerso. Potest enim intellectus dici fides imperfecta, q̃ est notitia primórũ articulorum, & scientia fides perfecta, quę est explicita notitia de omnibus articulis, sicut in scibilibus naturalibus intellectus, dicitur esse principiorum & scientia conclusionis. Spes autẽ explicite non enumeratur hic, sed datur intelligi per charitatem, quæ est sapientia, qua Deus in se sapit homini, & quæ sapit, vt bonum homini, & sic Deum sibi appetit. Nono notandum secundum Scotum, vbi supra, quòd quidam fructuum sunt virtutes secũdum enumerationem prædicti septenarij. Quidam autem, species virtutum, quidam vero delectationes consequens actum virtutis. Charitas enim ibi exprimitur proprio nomine, & similiter fides. Spes autem in hoc, quod dicitur longanimitas. Vnde legitur de Patriarchis. Longanimes in spe, quasi in longum animose expectantes. Fortitudo aũt exprimitur in patiẽtia, iustitia autẽ in sua specie, quę est misericordia in hoc, quod dicitur bonitas. Communiter enim bonus dicitur, qui se communicat proximo, & etiam in alia specie, quę est amicitia, quę exprimitur nomine benignitatis. Ac in super in tertia specie, quæ pertinet ad subiectionem. Ibi enim nomine mansuetudinis exprimitur obedientia. Mansuetus enim est, qui exequitur iniuncta sine murmure. Temperantia autem exprimitur in duabus speciebus suis, scilicet in continentia, & castitate, si velimus dicere continentiam esse circa alia delectabilia quàm castitatẽ. Pru

dentia autē exprimitur per modestiam. Modestus .n. est qui modum tenet in agendo. Prudentiæ autem est inuenire, & præfigere modum in agendo. Alia aūt quędam enumerantur ibi, quæ sunt delectationes concomitantes actum, videlicet gaudiū quod proprie, est delectatio in voluntate. & pax quæ est securitas habendi obiectum sine repugnantia.

Con.1. His præmissis, ponenda est talis concl. Dona: beatitudines: & fructus: nō sunt habitus realiter distincti ab habitibus virtutum. patet ex dictis.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ licet numerus non sit idem: hoc non est propter distinctionem habituum ab habitibus. sed propter numerationem specierum intermediarum, uel specialissimarum: uel, quia scriptura omittit aliquas illarum alicubi, & alibi explicat: numerata tamen hic, & ibi sunt eadem.

2 Ad secundum arg. dicendū, ꝙ maior est falsa, si intelligatur magis & minus ex parte habituum. Magnificentia autem, & liberalitas differūt ſm magis & minus ex parte obiecti. Præterea potest negari minor ſm supradicta, licet concedi possit dona nominare virtutes in gradu eminētiori, ita, ꝙ ascendenti scalā cœlorum, primo arripiendæ sunt virtutes quibus homo rectus efficitur. Secundo dona in altiori gradu virtutū quibus hō expedictior redditur. Tertio beatitudines qbus iā perficitur: & tunc fructibus veluti in scalæ cacumine iocundatur, vt sic dicatur de tali. Ascēdit de virtute in virtutem, donec videatur Deus Deorum in syon.

Vtrum dona spiritusancti maneant in beatis.

D. Th. 1. 2. q. 68. ar. 6. Dur. 3. d. 34. q. 3.

Secundo quæritur. Vtrum septem dona spiritusancti maneant in beatis?

Primo arg. ꝙ non sint septem dona: quia tantum, est vnum donum, ꝙ expedit contra malū valet donum timoris: ergo videtur, ꝙ vnū solū deberet esse habilitas ad bonum. & sic tantum duo. 1

Secundo ar. Fidei correspōdēt duo dona, videlicet intellectus, & scientia. ergo etiam cuilibet alteri virtuti correspondere debēt etiam duo dona. 2

Tertio ar. ꝙ dona nō maneāt in beatis, quia donū timoris est ad retrahendum a malo: sed in patria nulla poterit esse ad malū obliquatio. ergo non ibi erit bonum timoris. 3

Quarto arg. Dona ordinantur ad sanandum sinthomata vitiorum: sed in patria nulla erit infirmitas. igitur. 4

Contra. Dicit Ambros. sicut recitat magister. Ciuitas cœlestis non meatu alicuius fluminis terrestris abluitur, sed ex vitæ fonte procedens spiritusanctus illis spiritibus cœlestibus redundantius videtur influere septem virtutū spiritualium feruens meatum. Et post exponit, ꝙ intelligit de donis spiritusancti. Primo notandum, ꝙ beatus Bonau. multis, & variis modis assignat sufficientiam enumerationis septem donorū inter quos modos tres videntur præ cæteris notandi. Amb. 3. d. 22. 3. d. 34.

Primus

Primus est respectu peccatorum capitalium, vt sit timor contra superbiam, pietas contra inuidiam, scientia contra iram, quæ mentem perturbat. Fortitudo contra accidiam, quæ mentem deiicit. Consilium contra auaritiam, quę contra consilium domini vult omnia retinere. Intellectus contra gulam, quæ rationem suffocat. Et sapientia contra luxuriam, quę non sapit, nisi carnalia. Alius autem modus sumendi est respectu sinthomatum consequentium peccata. Et hunc modum assignat Gregorius in moralibus super illud. Ventus vehemens, &c. Vbi dicit. Spiritus, qui ante omnia mentem virtutibus ornat eandē contra septem tentamenta, septem virtutibus roborat. Et post subdit, contra stultitiā est sapientia, contra ebetudinem intellectus, contra præcipitationem consilium, contra pusillanimitatem fortitudo, contra ignorantiam scientia, contra duritiam pietas, contra superbiam timor, vbi non sumitur superbia pro vitio, sed pro pronitate. Alius autem modus est secundum distinctionem vitæ actiuę, & contemplatiuæ. Quantum enim ad vitam contemplatiuam, triplex est actus corrrespondens actui ierarchico. videlicet purgare, illuminare, & perficere. Ad primum disponit timor. Ad secundum intellectus. Ad tertium sapientia. Quantum ad vitam actiuam, quidam sunt actus supererogationis, respectu quorum est fortitudo, vt exequens & consilium, vt dirigens. Alij autem sunt actus necessitatis, respectu quorum est pietas, vt exequens, & scientia, vt dirigens. Secundo notandum, ꝙ in donis, potest attendi duplex ordo. Primo ordo generationis, & temporis, & hoc modo donū timoris est primū, non quantum ad infusionem, qa simul infunduntur omnia dona, sed quantum ad vsum. Prius.n. oportet hominem exercitari in vsu timoris. Secundo potest attendi ordo excellentiæ & dignitatis, siue perfectionis, & sic est primū donū sapientiæ, per quod anima altius eleuatur. Tertio notandum, ꝙ sicut dicit Bonauen. conformiter ad Ambrosium, & Magistrum, absque dubio dona manebunt in patria secundū nobiliores actus q̄ in uia. Multo.n. excellētior est perfectio glorię, quam gratiæ. Perfectio autem gratiæ ratione suæ dignitatis tribuit homini omnes habitus facientes ad integritatem iustitiæ secundum comparationem variam ad actus, & obiecta, ergo multo fortius perfectio gloriæ, quæ reddit animam per omnia deiformem; manēt ergo in gloria virtutes, dona, & beatitudines, oī imperfectione exclusa.

His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Con. 1. Conuenienter numerantur septem dona spiritussancti, patet per illud Esai. 11. Requiescēt super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, &c. Esa. 11. Et si quęras, quare donum timoris non habet donum directiuum sibi combinatum. Dicit Bonauentura, quod cum sit infimum inter dona satis dirigitur per habitum fidei, siue per ha-

bitus cognitionis, per quos diriguntur, & regulantur alij habitus affectiui. Licet.n. respectu oppositorũ sit alia, & alia affectio, potest tñ respectu ipsorum esse idem habitus cognitiuus.

Con. 2. Secunda conclu. Sapientia est primũ donũ spiritussancti ordine perfectionis, timor vero ordine generationis, patet ex secũdo notabili.

Con. 3. Tertia concl. Dona permanebunt in patria ſm nobilissimos actus suos, patet ex tertio notabili. Item sic probatur, Christus fuit perfectissimus comprehensor, & tñ in ipso fuerũt oĩa septẽ dona, vt patet Esaiæ 11. igitur.

1 Ad primũ argu. dicendum, ꝙ non est simile, quia est vnus modus fugiendi malũ, sed tñ multi sunt modi prosequendi bonum.

2 Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ consequentia non ualet, quia nõ oportet numerationẽ fieri æque specialiter in omnibus, vt patet ex quæstione præcedenti.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ vsus timoris non erit ibi quantũ ad mali cautelam, sed potius quã tum ad summi boni reuerentiã, ita quod ab illa sũma maiestate faciat resilire ĩ ꝓpriã paruitatẽ.

4 Ad quartum argu. dicendũ, ꝙ vsus perfectæ medicinę non tm̃ est in restituendo sanitatem, sed etiam in seruando, & continuando. Vnde in statu innocentię fuissent dona ad sanitatem conseruandam. In statu vero naturæ lapsæ sunt ad sanitatem reparandam. In statu uero gloriæ erunt ad sanitatẽ perpetuo continuandam. Tunc ergo per sapientiam sapidus erit Deus in mentibus nostris. Per intellectum vero, simplici aspectu Deum videbimus in creaturis. Per consilium vero optime circa eligenda dispo nemur ad id, quod melius est stabiliter eligendum. Per fortitudinem vero securi efficiemur fortiter, & inseparabiliter Deo adherendo. Per scientiam discernemus qualiter vnusquisque ad alterum debeat se habere, non ad malos, qui non sunt in ciuitate illa. Per pietatem uero, venerabimur in proximo imaginem Dei, affectum benignitatis, & dulcedinis habendo ad omnes alios. Per timorem autem, sicut dictum est, reuerebimur summum bonum in nostram paruitatem resiliendo.

Vtrum conuenienter enumerentur beatitudines, & earum præmia.

D. T. 1. 2. q. 79. ar. 1.

TErtio quæritur. Vtrum conuenienter enumerantur beatitudines, & earũ premia?

Primo arg. quòd non, quia Lucę 6. ponuntur tantum quatuor beatitudines, ergo superfluę enumerantur octo. Mat. 5. 1 *Luc. 6.* *Mat. 5.*

Secundo argu. In regno cœlorum omnia bona continentur, ergo posito regno cœlorũ nõ oportuit alia premia ponere. 2

Tertio argu. Regnum cœlorũ ponitur pro premio in prima & octaua beatitudine, ergo etiam deberet poni in aliis. 3

Contra est auctoritas Euangelii Matth. quinto. Primo notan- *Ibidem.*

tandum, quòd beatitudines possunt accipi pro habitibus vel pro actibus quemadmodum solent accipi nomina virtutum. Vnde
1. 2. q. 79. ar. 1 Thom. distinguit beatitudines a virtutibus, & donis sicut actus distinguuntur ab habitibus. Secundum notandum, quod sicut dicit Tho. vbi supra, inter beatitudines primo posuit Deus quasdam beatitudines quasi remouētis impedimentum voluptuosæ beatitudinis, quę consistit in affluentia exteriorū bonorū, siue sint diuitiæ, siue honores. Vnde prima beatitudo pertinet ad cōtemptum; diuitiarum, & honorum cum dicitur. Beati pauperes spiritu. Consistit etiam vita voluptuosa insequēdo proprias passiones, siue irascibilis, siue concupiscibilis. Vnde secunda beatitudo retrahit a sequela passionū irascibilis, cum dicitur. Beati mites. Tertia vero retrahit a sequela passionum concupiscibilis cum dicitur, Beati qui lugent. Consequenter vero ponit virtutes pertinentes ad vitam actiuam quæ disponit ad futurā beatitudinem, consistit enim vita actiua in his, præcipuè quæ proximis exhibemus, vel sub ratione debiti, quantum ad hoc ponitur quarta beatitudo. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam. Vel sub ratione spontanei beneficij, & quantum ad hoc ponitur quinta beatitudo. Beati misericordes. Deinde vero ponit beatitudines, quæ pertinent ad vitā contemplatiuā, siue ad actus de propinquo disponentes ad contemplationem, ad quam primo perficitur homo in seipso per mundiciam cordis. Vnde sexta beatitudo ponitur. Beati mundo corde. In comparatione vero ad proximū disponitur per pacificam conuersationem. Vnde septima beatitudo ponitur. Beati pacifici. Octaua vero beatitudo est quædam confirmatio, & manifestatio omnium præcedentium. Ex hoc enim, quod aliquis est confirmatus in paupertate spiritus, & mititate, & alijs sequentibus prouenit, quòd ab his bonis propter aliquam persecutionem non recedit. Tertio notandum, quòd sicut dicit Thomas vbi supra, quidam dixerunt præmia beatitudinum omnia pertinere ad futuram beatitudinem: sicut Ambros. super Lucam: Augustinus vero dicit ea pertinere ad præsentem vitam. Chrisostom. autem in omelijs dicit, quædam eorum pertinere ad futuram: quædam ad prę-sentem. Ad cuius euidentiam considerandum est, quòd spes futurę beatitudinis potest esse in nobis propter duo. Primo propter aliquam præparationem per modum meriti. Alio modo per quandam inchoationem futuræ beatitudinis, in viris sanctis etiam in hac vita. Aliter enim habetur spes fructificationis arboris, cum virescit frondibus, & aliter cum incipiunt iam primordia fructuum apparere. Ea igitur quę ponuntur in beatitudinibus tanquam merita, sunt dispositiones ad beatitudinem, vel perfectā, vel inchoatam. Ea vero quæ ponuntur tanquam prēmia possunt esse, vel ipsa beatitudo perfecta, & sic pertinent ad futuram vitam:

vel aliqua inchoatio beatitudinis,& sic pertinent ad pręsentē. Quarto notandum, ꝙ sicut dicit Tho.vbi supra, præmia beatitudinū ſm additionē se habēt adinuicē. Plus.n.est possidere terram regni cœlorū, quàm simpliciter habere. Multa.n.habemus, quæ non firmiter possidemus. Plus est etiā consolari in regno, quàm habere, & possidere. Multa enim cū dolore possidemus. Plus etiam est saturari, quam simpliciter consolari. Nam saturitas, abundantiam consolationis importat. Misericordia vero excedit saturitatem, vt.s. plus homo accipiat, quàm meruit, vel desiderare potuerit. Adhuc aūt maius est videre Deum, sicut maior est, qui in curia regis, nō solū prandet, sed etiā faciē regis videt, summā aūt dignitatem in domo regia filius regis habet.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Conuenienter enumerātur virtutes, & earum præmia, patet ex dictis. Vnde oēs beatitudines, quæ in sacra scriptura ponuntur: necesse est ad istas reduci, vel quantū ad merita, vel quantum ad pręmia.

1 Ad primum argumentum dicendum, quod Lucas narrat sermonem factum esse ad turbas, ideo numerat beatitudines secundum capacitatem turbarum, quæ solam voluptuosam, & temporalem beatitudinem nouerant. Vnde per illas quatuor beatitudines, quæ a Luca narrantur dominus excludit quatuor, quæ ad prædictam beatitudinē pertinere videtur, quorum primum est abundantia exteriorū bonorum, quod excludit, cum dici. Beati pauperes. Secundum est voluptuosa corporis curatio, siue tractatio, quod excludit, cum dicit, Beati, qui esuritis. Tertium est voluptuosa cordis iucunditas, quod excludit dicēs. Beati qui nunc fletis. Quartum est exterior hominū fauor, quod excludit dicēs. Beati eritis cum vos oderint homines.

Ad secundum arg. dicendum, ꝙ sicut dicit Chrisosto. oīa ista pręmia sunt vnum in re: oportuit tamen, quòd per diuersa bona nobis nota describeretur illud bonum præmium, obseruata conuenientia ad merita, quibus præmia attribuuntur. 2

Ad tertium arg. dicendū, ꝙ sicut octaua beatitudo est firmitas quedā oīum beatitudinū, ita sibi debētur oīum beatitudinum pręmia, & ideo redit ad caput, vt intelligantur sibi consequenter omnia præmia attribui. Vel secundum Ambr. pauperibus spiritu repromittitur regnum cœlorum quātū ad gloriā animæ, sed pacis persecutionem in corpore, quantum ad gloriam corporis. 3

Vtrum conuenienter enumerentur ab Apostolo duodecim fructus.

D.Thom.1.2.q.70.art.1.

QVarto quæritur. Vtrum cōuenienter enumerentur ab Apostolo ad Galat.5. duodecim fructus. Gal. 5.

Arguitur, ꝙ nō, qa dñs. Math. 13. tantum ponit triplicem bonæ terræ fructum ex spirituali semine prouenientem.i. trigesimum, 1 Mat. 13

mum, sexagesimum, & centesimum, igitur.

Contra, est auctoritas Apostoli. Primo notandum secundum Tho. quod ad similitudinem fructus in corporibus dicitur fructus hominis quasi arboris, id quod ab eo producitur, quod quidem dicitur fructus rationis, inquantum procedit ab homine secundum facultatem rationis. Inquantum vero procedit a spiritu sancto, dicitur esse fructus spiritussancti: vel etiam fructus dicitur id, quod homo adipiscitur tanquam vltimum ex labore suo, & secundum hoc fructus hominis dicitur eius vltimus finis, & respectu istius fructus alius fructus supradictus, qui ad istum ordinatur habet rationem floris, iuxta illud Ecclesiasti. xxiiij. Flores mei fructus honoris, & honestatis. Est autem hic aduertendum, quod nomina possunt accipi aliquando pro habitibus, & aliquando pro actibus, sicut supradictum est de beatitudinibus. Secundo notandum, quod numerus duodecim fructuum conuenienter significari potest per duodecim fructus, de quibus dicitur Apoc. vltimo. Ex vtraque parte fluminis, lignum vitæ afferentes fructus duodecim. Quia enim fructus dicitur, quod ex aliquo sicut ex semine, vel radice procedit, attendenda est distinctio horum fructuum secundum diuersum processum spiritussancti in nobis sic, quod primo mens homines in seipsa ordinetur. Secundo ad ea, quæ sunt iuxta. Tertio vero ad ea, quæ sunt intra, tunc bene disponitur mens in seipsa, quando bene se habet in bonis, & in malis. Prima autem dispositio mentis ad bonum est amorem, qui est prima affectio, & omnium affectionum radix, & ideo inter fructus spiritus, primo ponitur charitas. Ad amorem autem charitatis necessario sequitur gaudium. Omnis enim amans gaudet ex præsentia amati: charitas autem semper habet Deum præsentem quem amat: iuxta illud primæ Iohan. iiij. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Perfectio autem gaudij est pax. Non enim perfecte gaudet de bono amato, qui in eius fruitione ab alijs perturbatur: ideo post charitatē, & gaudium tertio sequitur pax. In malis autem bene se habet mens, quando non perturbatur per imminentiam malorum, quod pertinet ad patientiā, nec per dilationem bonorum, quod pertinet ad longanimitatem. Nam carere bono habet rationem mali, vt dicitur v. ethicor. Ad idem quod est iuxta hominem, scilicet ad proximum bene disponitur mens. Primo quidem quantum ad voluntatem benefaciendi, & ad hoc pertinet bonitas. Secundo quantum ad beneficientiæ executionem, & ad hoc pertinet benignitas. Tertio quantum ad æquanimem tolerantiam malorum ab alijs illatorum, & ad hoc pertinet mansuetudo. Quarto quantum ad hoc, quod neque per fraudem, neque per dolum proximis noceamus: & ad hoc pertinet fides, si pro fidelitate sumatur. Si vero sumatur pro fide qua creditur in Deum: sic per i[llegible] ordinatur homo ad id quod est supra se. Sed ad id quod est infra, bene disponitur homo quantum ad exteriores actiones, & sermones

per

Margin notes: 1. 2. q. 70 ar. 1. — Ecclesi. 24. — Apoc. vlt. — Io. 4 — Ethi. 5.

per modestiā,& quantum ad interiores concupiscentias per cōtinentiam,& castitatē, siue hęc duo distinguātur per hoc quod castitas refrenat hominem ab illicitis. Continētia vero a quibusdam licitis, siue per hoc ꝙ continens patitur concupiscentias: sed nō deducitur. Castus vero neque deducitur, neq; patitur. Tertio notādum, ꝙ sicut dicit Aug. super epistolam ad Galatas, Apostolus non sic istos fructus numerauit, vt oīno doceret quot sunt: sed vt ostenderet opera carnis esse vitanda,& fructus spiritus esse sectandos. Vnde potuissem vel plures, vel etiam paucio res fructus numerari, & tamen omnes virtutum, & donorum actus possunt secundū quandam conuenientiā ad prędicta duodecim reduci. Ideo tamē, nec potius quàm alia enumerauit, quia ista duodecim magis importāt, vel fruitionem bonorū, vel sedationem malorum, quod videtur ad rationē fructus pertinere.

Con.1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Conuenienter enumerantur ab Apostolo duodecim fructus: patet ex dictis.

1 Ad argumentum dicendum, quòd fructus centesimus, sexagesimus, & trigesimus, non diuersificantur secundum diuersas species virtuosorum actuum, sed secundum diuersos perfectionis gradus, etiam vnius virtutis, sicut continentia coniugalis dicitur significari per fructum trigesimum, vidualis per sexagesimum, virginalis vero per centesimum. Potest etiam intelligi illa distinctio in omni genere virtutis secundū differentiam incipientium, proficientium, & perfectorum.

Vtrum de credibilibus reuelatis, necesse sit ponere virtutem infusam.

Scot.3.dist.23.q.2.Tho.2.2.q.6.ar.1.Dur.3.d.23.q.1.

CIrca tertium, quod superius proponebatur in tertia parte huius quinti tractatus. Vbi quęrendū est specialiter de vnaquaque virtute, tam theologica, quàm Cardinali. Primo quęritur de fide. Vtrum de credibilibus reuelatis necesse sit ponere fidem infusam?

Primo arguitur, quòd non, quia ad oēm certitudinē actus credendi, quā experimur in nobis respectu talium credibilium sufficit fides acquisita: igitur. 1

Secundo arguitur. Omnis habitus quem non potest homo acquirere naturaliter simpliciter est perfectior omni habitu naturaliter acquisibili. Si ergo ponitur fides infusa, erit perfectior, quàm scientia conclusionum, & habitus principiorum: ergo actus credendi fidei infusæ erit perfectior, quàm actus intelligendi prima principia quod videtur inconueniens. 2

Tertio arg. Potest aliquis fide acquisita per falsigraphum assentire falso impossibili. s. opposito conclusionis demonstrabilis, ergo multofortius fide acquisita potest credere firmiter vera neutra cuiusmodi sunt credibilia. 3

Contra. Ad Heb. vndecimo. Sine fide impossibile est placere Deo.

Deo. Primo notandum, quod sicut dicit Scotus in iij. distinctio. xxiij. Certum est, quod in nobis est fides acquisita credibilium reuelatorum: patet, quia si nulla esset fides infusa, adhuc crederem firmiter historijs librorũ canonis propter auctoritatẽ ecclesiæ, quæ approbat scriptores veraces. Præterea, si puer non baptizatus nutriretur inter christianos, ex auditu crederet, & adhæreret omnibus, sicut & nos. Præterea si baptizatus errat circa vnum, puta circa trinitatem personarũ, & tñ sentit se hærere alijs credibilibus, ille non habet fidem infusam, quia corrumpit per hæresim, non quidem effectiue, sed demeritorie, ergo si de acquisita, credit alios articulos. Ex istis sequitur, ꝙ propter credulitatem articulorũ reuelatorũ non est necesse ponerẽ fidẽ infusam. Secundo notandum, quod sicut dicit Sco. vbi supra, potest dici fides infusa similis esse acquisitæ in multis. Sicut enim acquisita assentit dicto alicuius, quia credit veracitati asserentis, sic fides infusa assentit reuelato, quia credit veracitati Dei asserentis: & quia quod Deus asserit supernaturaliter reuelat: ideo fides sic assentiens est habitus supernaturalis. Reuelat autem credibilia, qñ infundit habitum, & hoc modo dicendo fides non habet certitudinem ex obiecto, sed ex veracitate testis, scilicet Dei. Aliter ẽt potest poni fides infusa non innitens alteri, sicut præcedẽs modus, sed respiciens Deum, sicut obiectum primum, de quo sicut de obiecto primo continente huiusmodi veritates, formamus huiusmodi veritates cõplexas Deus est trinus, & vnus, & similes. Nec credo hoc esse verum, quia prius credo hoc esse reuelatum a Deo: sed ille habitus immediate inclinat in articulos fidei, sicut si ex articulis cognitis immediate acquireretur. Sed quia nihil mouet intellectum nostrum naturaliter ad causandum assensum intellectus istis credibilib⁹: ideo Deus supplet vicem obiecti: oportet itaque ponere fidem infusam propter auctoritatẽ scripturæ, & sanctorũ: sed nõ potest demonstrari fidem infusam inesse alicui, nisi p̄supposita fide, videlicet, quòd velit credere scripturæ, & sanctis: sed infideli nũquam ostenderetur. Sed sicut credo Deum esse trinum, & vnum, ita credo me habere fidem infusam, qua hoc credo. Tertio notandum secundum Scotum, vbi supra, quòd habitus fidei infusæ, non solum ponendus est propter gradum in actu: sed etiam propter assensum, quia assensus non est totaliter a voluntate. Aliqui enim sunt, qui vellent magis assentire, & tamen minus assentiunt, nec oportet, quòd fides excludat omnem dubitationem, sed dubitationem vincentem, & trahẽtem in oppositum credibilis.

3.d.23. q.1.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Ponenda est fides infusa propter auctoritatẽ ecclesiæ, licet nõ appareat necessitas p rõnẽ naturalẽ: patet ex dictis. Con. 1.

Ad primum argumentum negãdum est antecedẽs: licet enim fides acquisita sufficiat ad assensum, & certitudinem actus, put credere opponitur opinari: tamen 1

men non est ita perfecte certus actus, nec ita intensus, sicut cum fide infusa, nec etiam fides illa ita perfecte perficit animã in esse primo, sicut infusa.

2 Ad secundum argumentũ concedit Scot. ꝙ fides infusa est perfectior quocunq; habitu acquisito. Et cum infertur de actu credendi. Dicendum est, ꝙ est loqui de actibus istis in se: & sic actus credendi est perfectior, quia a pfectiori principio elicitur, & in perfectius obiectum tẽdit. Et est loqui de eis secũdum ꝙ plus vel minus attingũt obiectũ in quod tendunt, & sic actus intelligendi principia est perfectior, quia eius obiectum, non tantum excedit ipsum in intelligibilitate nõ intellecta, quantum Deus excedit actum credendi in intelligibilitate, nõ intellecta per actũ fidei.

3 Ad tertium argumentum dicit Scotus, quod licet per falsigraphum possit quis assentire opposito conclusionis demõstrabilis, non tamen firmiter.

Vtrum de credibilibus reuelatis, possit quis habere scientiam, & fidem.

Scot. 3.d.24.q.1.

Secundo quæritur. Vtrum de credibilibus reuelatis possit aliquis simul habere scientiam, & fidem?

1 Primo arg. ꝙ sic, quia dicit dominus Tho. Ioh. xx. Quia vidisti, me Thoma credidisti. Thomas ergo simul habuit de Christo notitiam intuitiuã, & fidem: igit. Io. 20

2 Secũdo arguitur. De eodem simul potest esse sciẽtia, & opinio cũ possit aliquis cognoscere cõclusionem aliquã per demonstrationem. & sillogismum dialecticum: sed scientia, & fides minus repugnare videntur quàm scientia, & opinio igitur.

Tertio arg. distinguit Apostolus scientiam contra fidem cum dicit. Alij datur scientia, alij fides, scientia autem ibi dicit notitia scripturæ sacræ, de qua est fides, quæ de credibilibus reuelatis est obscura, & enigmatica: scientia vero euidentiam habet. 1. Cor. 12

Notandum secundum Sco. ꝙ sciẽtia multipliciter potest accipi. 3.d.24. q.1.

Vno modo pro notitia aliqua cũ adhæsione firma: & talis potest stare cum fide sicut vult Augus. immo etiam ipsa fides est scientia hoc modo: vt patet per Aug. 1. Retractat. De ci. dei li. 9. c. iij.

Alio modo sumitur sciẽtia pro notitia certa, & euidenti de obiecto necessario, habita p causam euidentem necessariam applicatam ad conclusionem per discursum sillogisticum.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. De credibilibus reuelatis impossibile est simul habere fidem, & scientiam proprie dictam: potest tamen simul haberi cum fide aliquis habitus intellectualis. Prima pars patet, quia non potest aliquis de eodẽ obiecto simul habere notitiam euidentem, & non euidentem. Secunda pars patet, quia sicut dicit Scotus, potest aliquis cũ fide habere habitũ de his, quę traduntur in sacra scriptura, secundum sensum literalẽ. Et præterea habere habitũ expositiuũ quantũ ad sensum literalem exponendo vnum locum per alium; ac etiã Con. 1.

secun-

secundum sensum mysticum. Et prætereà credendum est, prophetas, & multos sanctos habuisse habitum præbētem magnum assensum, nec tamē habuerunt certitudinem euidentem ex euidentia rei, de his quæ sibi sunt reuelata: non tamen poterant dubitare de veritate reuelata: ideo erat maior certitudo in ipsis, q̃ certitudo fidei: fides enim nō excludit omnem dubitationem.

1 Ad primum argumentum dicendum secundum Grego. in homelia: quòd Thomas aliud vidit: aliud credidit: vidit hominē, & credidit Deum.

2 Ad secundum argu. dicit Scotus, quòd scientia, & opinio sunt simpliciter incompossibiles in eodem de eodem. Si ergo aliquis primo habeat opinionem aliquo, & superueniat demonstratio corrumpitur opinio, & si ambæ causæ sint in eodem, scilicet medium dialecticum, & demonstratiuum: dialecticum nihil faciet impeditum a medio demonstratiuo.

3 Ad tertium argumentum dicēdum, quòd procedit de sciētia large dicta pro habitu expositiuo sic, vel sic distincto a fide.

Vtrum ante Christi aduentum fides fuerit necessaria.

Scot.3.d.25.q.1. Dur.3.d.25.q.1. Tho.2.2.q.2.ar.5.6.7.8.

Tertio quæritur. Vtrum ante Christi aduentum fuerit fides necessaria de his, quæ modo credimus?

1 Primo arguitur, quòd nonquam aliquid credibile est nobis reuelatum, quod non erat reuelatum in veteri testamento: igitur.

Secundo arguitur. Ante Christi aduentum angeli non nouerunt incarnationē Christi, quam modo nos credimus: vt patet per Apostolum: ergo &c. 2

Cōtra. Pro omni statu fuit necessarium homini diligere omnia diligibilia ex charitate: ergo credere omnia credibilia. Notandum, ꝙ sicut dicit Sco. habitus intellectualis vnitatem habet ex vnitate sui primi obiecti, in quo habitus virtualiter continetur, sicut in sua causa partiali: tamen si explicita in scientia cōsiderentur sub proprijs rationibus in se, & non vt cōtinentur in aliquo vno primo obiecto, videtur, ꝙ tot sunt habitus, quot con clusiones distinctæ specie sunt demonstratæ. Non potest tamē dici, ꝙ fides infusa habeat vnitatem ex obiecto primo, scilicet Deo, quia licet Deus in ratione causæ efficientis moueat ad cognitionem omnium credibiliū, non tamen in ratione obiecti. Non enim in Deo, vt in obiecto, concipiuntur omnia credibilia. Ideo oportet dicere, ꝙ fides habet vnitatem, vel ab vnitate reuelantis credibilia, quia omnia recipiuntur a fide, vt reuelata a Deo: & hæc formalis ratio est vna in omnibus, vel quòd habeat vnitatem in se formaliter ex seipsa, quamuis effectiue illā habeat a Deo. *Eph. 1.* *3.d.25.q.1.*

Hoc præmisso, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Fides infusa necessaria fuit homini saluando pro omni statu: ac etiā actus fidei pro aliqñ. Primā partem *Con. 1.*

partẽ probat Sco.vbi supra, quia sicut anima nõ est accepta Deo, nisi in voluntate perficiatꝰ p charitatẽ: sic nec est accepta, nisi in intellectu perficiatur per aliquẽ habitũ supernaturalem. Ille autẽ habitus supernaturalis quo anima determinate assentit vero reuelato est fides infusa: igitꝰ &c. Secunda pars patet, quia nisi sic: frustra poneretur habitus fidei.

Con.2. Secunda conclusio. Necessariũ fuit pro omni statu credere implicitæ oẽs articulos fidei: nõ tamen explicite. Prima pars patet, quia semper necessarium fuit secũdum legem Dei ordinatam omnem saluandum habere habitum fidei: sed quicunq; habet habitũ fidei, habet implicite actũ credendi, respectu omniũ credibilium, vt dicit Scot. Secundam partẽ probat ipse Scot. quia Deus nullum obligat ad impossibile: ergo si sit aliquis rudis, qui non possit concipere quid sit essentia & quid persona, non est necesse, ꝙ habeat actum explicitum de articulo pertinente ad essentiæ vnitatem, & personarũ trinitatẽ, sicut habent clerici literati. Sic igitur omnes pro aliquando tenentur ad aliquem actum explicitum, videlicet quo ad articulos, qui communiter prædicãtur in ecclesia, & quo ad alios in generali, & implicite, vt scilicet credant, quod ecclesia credit. Ad omnia vero credenda tenentur maiores in ecclesia, qui præficiũtur alijs, & tenentur eos in fide instruere verbo veritatis, & exẽplo honestatis.

Con.3. Tertia conclusio. Licet sit eadem fides in antiquis & nobis: tamen non est formaliter eadem complexio, quam crediderunt antiqui de mediatore, & quam nos modo credimus. Prima pars patet ex notabili. Secunda pars patet, quia sicut dicit Sco. quod credebant antiqui, scilicet Christũ nasciturũ nunc est falsam. Verũ est autẽ, quod credimus, scilicet Christũ esse natũ, & passum, & huiusmodi. Potest tamen dici eadem complexio materialiter.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ sicut dicit Scot. Actus credendi dependet ex duobus: scilicet ex habitu inclinante, & præsentia credibilium, quæ non sunt præsentia in habitu, & ideo sine docente aut reuelante, non tenentꝰ aliqui explicite credere, quę sunt credenda: nec sufficit quicunque occursus credibilium ad intellectum, ad hoc quòd habitus inclinet in actum firmiter eliciendũ: sicut patet de baptizato nũc cui si statim occurrant fantasmata illorum terminorum mori, & resurgere, & cõponat apud se: mortui resurgent: non credit nisi prius sibi constiterit per aliquem, quòd sit articulus credendus. Et ideo requiritur necessario cum fide infusa fides acquisita ex auditu. 1

Ad secundum arg. dicendum, ꝙ licet prius cõmuniter illuminẽtur angeli, quàm homines de fiendis, potest tamen Deus aliter facere, ideo non valet consequentia. Ad aliud dicendum, ꝙ tenentur omnes implicite diligere omnia diligibilia: sed non explicite. Preterea, sicut dicit Scotus, non est simile, quia fides est in intellectu subiectiue. Et si inferat, ergo aliquis potest credere nolens, quia quæ sunt in intellectu, 2

ctu, præcedunt velle. Dicendum, quòd non sequitur, quia actu credendi dependet ex habitu, & ex credibili præsentato per modum credibilis. Quod autem sic est præsentatum, non necessario creditur, quia proponens credibile, nòn demonstrat, & ideo nõ cogit intellectum ad assentiendum, ideo non credit nisi volẽs: quamuis autem voluntas sic habeat imperium super actum credendi, non tamen habet imperium super oppositum actum, stante fide, vt intellectus dissentiat credibili proposito per imperium voluntatis, sed solum potest impedire intellectũ, ne exeatin actũ credendi circa credibilia proposita. Ex hoc autẽ, quod dictum est, quòd nullus credit nisi volens, non sequitur, quòd fides necessario coexigat aliquẽ habitũ infusum in voluntate, qa actus credendi, non est effectiue a voluntate, & ideo posita fide acquisita credibili præsente, potest intellectus per habitum infusum credere, dũmodo volũtas non contramoueat. Et dato, ꝙ voluntas positiue moueat, tamẽ ad sic volendũ, sufficit voluntas in puris naturalibus.

Vtrum fides informis habeat rationem virtutis.

D. Dho.2.2.q. 4.ar.5.6.7. Dur.3. d.23.q.46.

QVarto quæritur. Vtrum fides informis habeat rationem virtutis?

1 Primo arguitur, quòd non, qa dicitur Iaco.ij. quòd fides sine operibus, mortua est.

Secundo arguitur. Fides informis, non est virtus theologica, cum non tendat in Deum: nec est cardinalis cum non sit circa bonum creatum: ergo non habet rationem virtutis. 2

Tertio argui. Fides informis est in dæmonibus: dicitur enim Iaco.ij. Dæmones credunt, & cõtremiscunt, sed in dæmonibus non videtur esse virtus, cum non habeant actum bonum. 3

Contra. Habitus fidei informis directe opponitur vitio infidelitatis, sed quod directe opponitur vitio est virtus, igitur &c. Primo notandum, quòd sicut dicit Bonauen. virtus dicitur dupliciter. Videlicet proprie, & communiter. Primo modo dicĩ habitus perducens in finem, tanquã principium operis meritorij. Secundo modo dicitur habitus rectificans potentiam, & vigorans eam circa opus difficile, quamuis nõ perducat in finem. Secundo notandum secundum Bonauent. vbi supra, quòd fides informis dicitur dupliciter. Quædã enim innititur primæ veritati propter se, quamuis in ipsam nõ tendant amando. Alia vero innititur veritati articulorũ propter aliquam rationem creatam. Prima quidem dicitur informis, non quia careat forma fidei, sed quia est sine charitate, q̃ est forma extrinseca virtutũ. Alia vero caret forma fidei secundũ quòd est virtus qa principaliter assentit pp rõnẽ creatã: nullius.n. virtutis videtur esse, cũ quis credit annitẽdo persuasioni, quã videt. Tertio notandum secundũ Bonauenturam, vbi supra, quòd in fide 3.d. 23. q.1.

fide informi tria sunt cōsideranda, habitus, vsus, & defectus, scilicet informitas quantum ad defectum, nō sunt idem fides informis, & formata. Charitas enim illum euacuat defectum, quantum autem ad vsum nō sunt omnino idem. Fides enim formata meritorie credit, non autem informis: quantum vero ad habitū sunt pœnitus idem. Dum enim homo peccat mortaliter: habitus ille, qui propter charitatem dicebatur fides formata, tunc ꝓpter absentiam charitatis dicitur fides informis.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Fides informis secundo modo dicta, non habet rationē virtutis: fides autem informis primo modo dicta, habet rationem virtutis communiter dictæ, sed non proprie. Prima pars patet, quia talis fides est in dæmonibus, actus autem credendi in dæmonibus, non est actus virtutis, quia non est voluntarius. Dæmones enim quantum est ex parte voluntatis suæ, repugnant omni veritati. Secunda pars patet, quia fides illo modo informis, vigorat potentiam ad facile credendum articulos fidei, qui tamen sunt difficiles ad credendū, igitur &c. Tertia pars patet, quia per fidē informem non potest quis perduci in finem.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ fides dicitur mortua, non quia careat omni vtilitate, & efficacia, sed q̃a caret vita gratuita. Et ex hoc sequitur, ꝙ non non sit virtus proprie dicta.

2 Ad secundum argumen. dicendum, ꝙ licet fides informis non dirigat in Deū plene, & ꝑfecte; tamen dirigat semiplene.

Ad tertium argumentū, patet ex conclusione.

Vtrum fidei possit subesse falsum.

Thom. 2. 2. q. 1. art. 3. Dur. 3. d. 24. quæst. 8.

QVinto quæritur. Vtrum fidei possit subesse falsum.

Primo argu. ꝙ sic, quia omne contingens potest esse falsum: sed fidei subest aliquid contingens; patet de incarnatione, & passione Christi: igitur. 1

Secundo argu. Omne quod subest spei, subest etiam fidei: sed spei potest subesse falsum, vt patet cum aliquis præscitus in gratia existens, sperat se habere vitam æternam. igitur. 2

Tertio arguitur. Actus adorationis, est actus fidei, sed tali actui quandoq; subest falsum, sicut qñ quis adorat hostiam non cōsecratam pro consecrata. 3

Quarto arguitur. Fides antiquorū fuit, ꝙ Christus esset nasciturus, & hæc fides durauit in multis vsq; ad prædicationē euāgelij, sed Christo iā nato anteq̄ inciperet prædicare, falsum erat ipsum esse nasciturum. igitur. 4

Contra. Nulla virtus perficiēs intellectū se habet ad falsum; falsum enim est malum intellectus vt dicitur vj. Ethicorū, sed fides est virtus ꝑficiens intellectum: igitur. Notandum secundū Bonauen. ꝙ sicut diuina præsciētia certissime cognoscit, non solum ea quæ ventura sunt necessario, sed etiam contingentia, ita quod circa ea falli non potest: sic & fides quæ cognitioni diuinæ præscientiæ innititur certum credulitatem 6. Ethi. 3. d. 24. 1

tem habet de futuris ita, ꝙ licet illa quantũ est de se possunt non euenire. fides tñ errare non põt. Hæc.n. duo nõ possunt simul stare, quòd Deus præuiderit vnum, & ꝙ eueniat oppositum. quãuis ergo contingens creditum possit secundum se non euenire. Hæc tñ duo non pñt simul stare, ꝙ nõ eueniat, & ꝙ sit creditum.

Con. 1. Hoc præmisso ponenda est talis conclusio. Fidei non potest subesse falsum, patet ex dictis. Itẽ sic probatur. Fides assentit primę veritati propter se, & super omnia incredendo. sed prima veritas non potest dictare nisi uerum: ergo &c.

1 Ad primum argu. patet satis ex notabili.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ spei secundũ, quòd est uirtus non subest falsum. nullus.n. sperat virtuose se habiturum vitam ęternam: nisi cum præsuppositione finalis perseuerantiæ in gratia, quo supposito infallibiliter consequitur vitam æternam.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ adorationi factę secundum directionem fidei, nunquam subest falsum: fides.n. nihil dicit adorãdum esse absolutè: nisi de quo habetur certa cognitio. Vnde fides adorantis non fertur ad hostiam absolutè, sed sub conditione: scilicet, si debite facta sit cõsecratio, credendo corpus Christi ibi esse ꝙ nunquã potest esse falsum.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ hoc ad fidem credentis pertinebat post Christi natiuitatem, ꝙ crederet eum quandoque nasci: sed determinatio tẽporis in qua decipiebatur nõ erat ex fide, sed coniectura humana.

Resolut. Theolog.

Vtrum ratio inductiua ad ea, quæ sunt fidei, minuat meritum fidei.

Thom. 2. 2. q. 2. ar. 10. Duran. 3. d. 24. q. 3.

SExto quęritur. Vtrum ratio inductiua ad ea quæ sunt fidei credendi, diminuat meritum?

Arguitur, ꝙ sic. quia di. Greg. in quadam Omel. Fides non hẽt meritum: cui ratio humana prębet experimentum:

Contra. Prima Petri iij. dicit, Parati reddere rationem de ea quæ in vobis est fide, & spe. 1 Notandũ, ꝙ dicit Tho. Actus fidei meritorius est in quantum subiacet voluntati: non solum quantũ ad vsum: sed etiam quantum ad assensum. 2. 2. q. 2 art. 10. Ratio autem humana quæ inducitur ad ea quæ sunt fidei, quandoque quidem se habere potest ad voluntatem credentis, sicut præcedens: puta cũ quis non habet prompta voluntatem credendi, nisi ratio inducatur humana: & talis diminuit meritũ. Diminuit.n. rationem fidei quæ est non apparentium, & quæ veritati creditæ adheret simpliciter propter auctoritatem diuinã. Quandoq; uero talis ratio, se habet ad voluntatem credentis, vt consequens: puta cum quis hẽt promptam voluntatem credẽdi diligens veritatem creditam: & excogitans rationes fidei confirmatiuas. & talis ratio non excludit meritum fidei, sed est signũ maioris meriti.

His præmissis, ponenda est talis cõcl. Rõ humana nõ semp minuit meritũ fidei. patet ex dictis. Con. 1

 Habet

Ad arg.dicendum,ꝙ Greg.loquitur in casu illo, quādo homo non habet voluntatē credendi, nisi propter rationem inductā: quando aūt habet voluntatē credēdi ex sola auctoritate diuina, sic ēt demōstratiuam rationem quærit ad aliquod eorum, quę sunt fidei: puta ad hoc,quod est Deum esse,non minuitur meritum fidei: licet enim per talem rationē fiat apparens id, quod proponitur, non autem propter illam apparētiam credit homo.

Vtrum confessio fidei sit necessaria.

Tho.2.2.q.3.art.2.Durand.3.d.25.q.1.

SEptimo quęritur. Vtrum cōfessio fidei sit necessaria ad salutem?

1 Arguitur,quòd nō, quia dicit
1.Co.10 Apostolus.Sine offensione esto te Iudæis,& Gentibus, & Ecclesiæ Dei.Sed per confessionem fidei quādoq; infideles ad perturbationem prouocantur,igitur.

Re. 10. Cōtra,ad Rom.10.Corde cre
2.2.q.3. ditur ad iustitiam,ore autem fit
ar.2. confessio ad salutē.Notandū,ꝙ sicut dicit Thomas; Tripliciter confessio laudatur in scripturis. Prima est confessio eorum, quæ sunt fidei relata, videlicet ad fidei finem. Secūda est confessio gratiarum actionis, siue laudis, & ista est actus latrię:ordinatur enim ad honorem Dei exterius exhibēdū,quod est finis latrię. Tertia est confessio peccatorū, & hæc est actus pœnitentię. Secundo notandum, quòd confiteri fidem, non cadit nisi sub pręcepto affirmatiuo,quod non obligat ad semper, sed pro loco, & tempore: puta quando per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, aut vtilitas proximis impēdenda: puta si quis interrogatus de fide taceret: & ex hoc crederēt aliqui,quòd non haberet fidem, vel quòd fides non esset vera, vel alij auerterentur a fide: tunc enim confessio fidei est de necessitate salutis, finis enim fidei,sicut & aliarum virtutum habet referri ad finē charitatis,qui est amor Dei,& proximi. Tertio notandum secundum Thomam vbi supra, ꝙ licet in casu necessitatis teneatur quilibet fidem suam propalare, vel ad confirmationē aliorum fidelium, vel ad reprimendam infidelium insultationem, aliis tamen temporibus instruere homines de fide, non est necessarium,nisi illis,qui aliorum curam gerunt.

His præmissis,ponenda est talis concl.Confessio fidei pro loco & tempore necessaria est ad salutem,patet ex dictis. Con. 1.

Ad arg.dicendum, ꝙ si nulla videatur sequi vtilitas fidei, vel fidelium ex confessione fidei,& ex ea oriatur turbatio infideliū, tunc non est laudabile fidem publicè confiteri. Vnde dicit dominus Matth.7.Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas vestras spargere ante porcos,ne disrumpant vos. Sed si vtilitas fidei speretur, aut necessitas adsit, tunc contempta turbatione infidelium,debet homo publicè fidem confiteri. 1 Mat. 7.

De spe.

Vtrū spes sit vna virtus Theologica, distincta a fide & charitate.

Th.2.2.q.17.ar.5.Sco.3.d.29.q.1. Durand.3.d.26.q.1.

QVEASTIO I.

DEinde quæritur de virtute spei. Vtrum spes sit vna virtus Theologica distincta a fide,& caritate.

1 Primo arguitur,ꝙ nō quia, nulla passio est virtus, sed spes est passio,vt patet per Philoso.igr. *Ethic. lib.2.*

2 Secundo arg. Ad spem pertinet confidere in domino,& expectare futuram gloriam, sed tales actus sunt formaliter differentes, ergo cum diuersorū actuū sint diuersi habitus, videtur ꝙ spes non sit vna virtus.

3 Tertio arg. Nulla virtus Theologica determinat medietatē duarum malitiarum,tendēdo enim in Deū non potest esse excessus, sed spes determinat medium inter præsumptionem, & desperationē, ergo non est virtus Theologica.

4 Quarto argui. Per spem acquisitam speramus promissum hominis veracis, ergo multo magis promissum Dei, & sic non videtur necessaria spes infusa.

5 Quinto argui. In anima non sunt nisi duę potentię perfectibiles respectu obiecti increati, scilicet,intellectus & volūtas,ergo sicut intellectus sufficiēter ꝑficitur respectu talis obiecti vno habitu,s.fide, ita & voluntas vno habitu, quę est charitas, & sic non erit spes necessaria.

Cōtra.1.Cor.13.Nūc autē manent fides, spes & charitas, tria hæc. Et loquitur de virtutibus Theologicis. Et Richa. de sancto Victore dicit. Fides dirigit, spes exigit, & charitas coniungit. Primo notandum, ꝙ dicit Bonauentura, nomen spei quandoq; sumitur pro affectione animi respectu boni futuri,quandoque pro re expectata,iuxta illud ad Titū 2.expectantes beatā spē quandoq; pro habitu perfectiuo animæ vigorante, vt moueatur, & afficiatur ad id, quod sperandū est. Secundo notandum,quod sicut dicit Scotus. Ratione naturali probari nō potest, ꝙ sit aliqua virtus infusa, qa actus quos experimur in nobis,possunt esse eiusdē rationis dato ꝙ nulla sit virtus infusa,& forte æque perfecti. Sed pp auctoritatē scripturæ credendo aliquas virtutes esse infusas,oportet tenere ꝙ actus nō est,ita perfectus sine virtute infusa, sicut cum ea. Vnde licet spe acquisita possit aliquis sperare promissa a Deo, sicut & fide acquisita potest illa credere, tamen est aliqua virtus perficiens portionem superiorē voluntatis in desiderando sibi bonum in finitum, qua habita perfectius desideratur illud bonum, quàm sine ea. Et si instetur, quia voluntas sic desiderans videtur esse mala,quia vtitur bono fruendo, referendo illud ad aliud, scilicet ad se. Respondet Scotus, quòd non omnis comparatio obiecti per voluntatem ad aliud obiectum est comparatio, qui est vsus, sed tantum quando comparatur a vt minus bonum ordinatum

1.Cor.13. *3.d.26.* *Tit.2.* *3.d.26. q.1.*

ad aliud, tanquam ad maius bonum consequendum per illud. Sic autem non est in proposito, sed voluntas comparat illud, vt abundans bonum ad minus bonum, cui liberaliter conceditur tanquàm perficiendum ab eo, vnde ista comparatio non est in obiecto ex natura rei. Tertio notandum ꝭm eundem Scotum vbi supra, quod voluntas dupli ci affectione attingit Deum im mediate. Prima est affectio iustitiæ, qua per actum amicitiæ tendit in Deum, vt est bonũ in se. Alia est affectio commodi, qua per actũ concupiscentię ten dit in Deum, vt est bonum huic, & vterq; actus potest esse ordinatus, & habere habitũ Theologicum inclinantẽ ad ipsum. Nõ sic est ex parte intellectus, qa natus est habere vnicũ actũ ꝭm attingentẽ Deũ, ad quẽ actũ sufficiẽter perficitur vnico habitu tendẽte in verum, cui assentiendũ est propter reuelationẽ. Et si dicas, ꝙ in anima duæ partes imaginis pertinent ad intellectũ, & vnica ad volũtatẽ, ergo videtur, ꝙ magis necessarii sunt duo habitus in intellectu, quàm in volũtate. Dicendum, quòd licet sint duæ partes imaginis ex parte intellectus: hoc non est, quia intellectus duplici actu elicito attingat obiectum. Memoria enim & si habeat actionem de genere actionis; nõ tamen habet actionem de genere qualitatis, qua attingat Deum, sed sola intelligentia habet huiusmodi actionem, & ideo in intellectu est ratio parentis, cui competit actio de genere actionis, & ratio prolis, cui competit produci. In voluntate autem non est talis ratio originandi naturaliter, sed liberè. Et inquantum habet rationẽ originãtis concurrit voluntas cum memoria, sicut dictum est in primo tractatu. Dicendum ergo breuiter, quod tres virtutes Theologicæ non corrẽspondent partibus imaginis, sed tantum sunt duę potentię, quarum est attingere Deum immediate per actus elicitos. Tales aũt potẽtię sunt intellectus, qui per vnicum actum elicitũ immediate attingit Deũ credendo, & voluntas, vt habens affectionẽ iustitię, & commodi amando, & sperando. Ex quibus patet, ꝙ in proposito non est necessaria illa distinctio voluntatis in irascibilẽ, & concupiscibilẽ, ꝓpter istas duas virtutes, quę sunt spes, & charitas, vt aliqui dixerũt ponẽtes spẽ in irascibili, & charitatẽ in cõcupiscibili: immo spes magis est in cõcupiscibili, accipiendo concupiscere strictè. absolutè aũt ambæ illæ virtutes appetitiuæ Theologicæ sunt in cõcupiscibili: vis. n. irascibilis nõ est nata habere Deũ pro obiecto immediato, vt satis patere põt ex supradictis in quæstione de distinctione donorũ a beatiudinibus. Quarto notandũ ꝭm Scotũ, vbi supra, quòd tres conditiones pertinent ad virtutem Theologicam. Prima est, respicere Deum pro obiecto. Secunda, habere pro regula primam regulam humanorum actuum, nõ autem regulam acquisitam. Tertia est, immediate infundi a Deo, sicut a causa efficiente. Hæc autem distinguuntur formaliter. Alia enim est ratio obiecti,

biecti, alia regulæ, & alia efficientis. Si ergo omnes tres requirant ad virtutem Theologicã: patet, quòd neque fides, neq; spes, neq; charitas acquisitę, sunt virtutes Theologicæ, quia deficiunt in tertia conditione.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Spes est virtus vna Theologica distincta a fide, & charitate, quo sit virtus, patet, quia est habitus repugnans culpę, scilicet præsumptioni, & desperationi, & rectificat animam circa difficile. Difficile. n. est expectare, quod est supra omnem ęstimationē humanam, igitur, quòd sit vna probat Bonauentura, quia sicut fides assentit primæ veritati propter se, & super omnia, & ex illa ratione credit omnia illa, quæ sibi summa veritas dictat esse credenda, sic spes innitendo diuinæ largitati oīa expectat a Deo promissa, ergo sicut fides est una propter vnicam rationem credendi, sic spes propter vnicam rationem sperandi: quod sit virtus Theologica probat Scotus, quia habet Deū pro obiecto immediato, & etiā pro regula habet fidem, quæ immediate respicit Deum. Et prætereà immediatè infunditur a Deo, quòd autem pro regula habet fidem, siue veritatem primā, quā respicit fides, probatur secundū Scotum, quia persuadetur desperanti, vt credat, quia scilicet prima radix erroris sui, scilicet ꝙ non absolutè desiderat, siue sperat, nec efficaciter non est in uoluntate, sed in intellectu, quia scilicet intellectus non ostendit id efficaciter tanquam desiderādum, quòd autem spes distinguatur a fide, & charitate, patet primo de fide secundum Scotum, quia omnis actus fidei est credere, nullum autem desiderare est credere, igitur. De charitate vero patet, quia charitas est suprema virtus affectiua. Amor autē amicitiæ simpliciter est perfectior amore concupiscentiæ; ergo charitas inclinat simpliciter ad amandum amore amicitiæ, sed desiderare bonum infinitum esse bonum meum, nō est amor amicitię, nec est amor nobilissimus. Nobilius. n. esse habet illud obiectum in se, q̃ in alio, vel q̃ sit comparatio eius ad aliud a se, ergo id desiderare, ꝙ est actus spei, non est actus charitatis.

Ad primum argu. patet ex primo notabili. 1

Ad secundum arg. dicendum, quòd licet ille actus sint formaliter differentes, tñ vnus habet ad alium ordinem, & connexionem: ideò. n. spes spectat promissa, quia confidit de largitate promittentis, ideo illi duo actus pertinent ad vnum habitum. 2

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ sicut dicit Scotus, licet dicatur, quòd uirtus Theologica non est medium participans extrema, sed diminuens ea, potest tamen concedi, quod est propriè mediū non ex parte obiecti, sed ex parte excessus, qui potest esse in actu. Virtus quidem moralis hēt excessum, & defectum, non tantum ratione, modi actus, sed ēt ratione obiecti, in quod tendit actus, non sic Theologica, quia obiectum, in quod tendit est infinitum, sed in hoc potest aliquis tendere actu immoderato, aut in maius, aut minus, uirtus au- 3

tem moderatur, vt medio modo tendat in illud, & hoc modo concedi potest fidem esse media inter leuitatem, qua quis nimis cito assentit ei, quod non est credendum, & inter pertinaciam, qua quis nimis credẽdis resistit, sic etiam nimis intensæ potest aliquis tendere in aliquod diligibile, & nimis remisse, licet non in nimis bonum. Temperantia vero moralis, requirit medium vtroque modo, quia potest homo in obiectum excedens & deficiens, & tendere potest actu deficiente, & excedente: & iste modus secundus communis est virtuti morali, & Theologicæ: primus autem non.

4 Ad quartum argumentum, patet ex secundo notabili.

5 Ad quintum argumentum, patet ex tertio notabili.

Vtrum spes in actu suo habeat certitudinem.

D.Th.2.2.q.18.ar.4. Dur. 3.d.26.q.3.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum spes in actu suo habet certitudinem.

1 Primo arguitur, quod non, quia spes in actum procedit ex habitu, vel consideratione gratiæ & meritorum, sed nullus certus est an, habeat gratiam, uel non, igitur.

2 Secundo arguitur. Multi sperantes frustrantur ab eo, ꝙ sperant, igitur.

Tertio arguit. Actus spei dependet a voluntate, quæ est uertibilis, igitur. 3

Contra. Ad Rom.8. dicit Paulus. Certus sum, ꝙ neque mors, neque uita, neq; creatura aliqua poterit nos separare a charitate Dei. Primo notandnm, quòd spes sic diffinitur a Magistro sententiarum, & sumitur illa diffinitio ab Haymone. Spes est certa expectatio futuræ beatitudinis, ex gratia, & meritis prouenìens. Potest autem illa particula ultima tripliciter intelligi. Primo, quòd proueniat ex gratia & meritus, usu, radice, & proposito, sicut dum quis actu meretur, & habet gratiam, quæ est radix meriti, & proponit mereri in posterum. Secundo radica & proposito, non tamen vsu, sicut est de illo, cui de nouo infunditur gratia antequam operetur. Tertio proposito non tamen radice, nec vsu, sicut est in peccatore, qui proponit se emendare. Vnde Augustinus diffinit spem sic. Spes est virtus, qua quis se ad illud, quod credit se peruenturum præsumit. Vnde dicitur spes quasi sursum spes: erigit enim, & parieti assimilatur in edificio spirituali, sicut fides fundamento, & charitas tecto. Secundo notandum iuxta Bonauenturam, quòd tres sunt principales differentię inter certitudinẽ fidei, & spei. Prima est quia certitudo fidei opponitur errori & dubitationi. Certitudo uero spei opponitur hæsitationi, & diffidentiæ. Vnde per fidem quis est certus tam de aduentu, quàm de ordine. Per spem autem solum est certitudo de ordine.

Rom. 8. 3.d.26.

Aug. De Ci. Dei.

ordine. Per spem enim certus est homo, quod bona opera ordinant ad salutem, sed non est certus quid sibi eueniet. Ista ergo certitudo conditionalis, est non absoluta, quia videlicet certus est sperans, quòd si in bono perseuerauerit, habebit vitam æternam. Secunda differentia est quia certitudo fidei est circa complexum: vt q Deus est trinus, & vnus, & huiusmodi. Certitudo vero spei magis circa incomplexum: spe enim speratur vita æterna. Tertia est, quia certitudo fidei est in intellectu, certitudo vero spei in affectu. Tertio notandum, quod licet certitudo fidei sit maior, quã certitudo spei: tamen simpliciter spes est nobilior virtus, quàm fides. Tũ, quia est in nobiliori subiecto. Tum quia ratio obiecti est nobilior, scilicet bonitas, quàm veritas. Tum quia est proximior nobiliori, scilicet charitati. Spes enim est media inter fidem, & charitatẽ secundum ordinem generationis posterior fide, & prior charitate, quod est intelligendum nõ de ipsis habitibus secundum se consideratis, quia simul infunduntur, sed de ipsis actibus, secũdum ordinem autem perfectionis est oppositus ordo.

Con.1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Spes in actu suo habet certitudinem ordinis, sed nõ euentus.

Ad argumenta, patet ex dictis.

Vtrum spes excludat timorem.

D.Thom.2.2.q.19. per totum.

QVAESTIO III.

Tertio quæritur. Vtrum spes excludat timorem.

Arguitur quòd sic, quia spes excludit diffidentiam. diffidentia aũt ex timore prouenit. igiť. 1

Contra. Psalm. coniungit spẽ, & timorem, dicens. Beneplacitum est domino super timentes eum: & in eis qui sperant super misericordia eius. Primo notandum, quòd Magister in iii.distin. xxxiiii. diuidit timorem in filialem: initialem: in seruilem. & mundanum, quam diuisionem sic declarat Thom. in secunda secundæ.q.xix. obiectum enim timoris est malum. Si ergo homo propter malum quod timet, recedit a Deo, iste dicitur timor humanus, vel mundanus, qui scilicet procedit ex nimio amore sui, vel ex amore mundano, & talis semper est malus. Quando vero homo propter mala quæ timet, ad Deum conuertitur: hoc potest esse dupliciter: Quia vel timet malum pœnæ, & sic est timor seruilis, cuius vsus bonus est bonitate præparatiua ad meritum, licet non bonitate meritoria. Adueniente autem gratia, excluditur illa seruilitas quantũ ad dominium seruitutis, licet remaneat timor pœnæ externæ. Si quis autem quærat an timor seruilis sit a spiritussancto. Dicendum secũdum Thomam, & Bonauenturam, quòd sic, quemadmodum dicit glosa super illud ad Romanos octauo. Non accepistis spiritum seruitutis, &c. Aliquando tamen est sine spiritusancto, immo semper sine spiritusancto, si seruilitas dominatẽ, Ro.8.

vt dicit Bonauentura. Si autem timet aliquis malum culpæ: sic est timor filialis: filiorum.n.est timere offensam patris. Iste aũt
1 timor manet etiã in beatis, non quidem quantũ ad illum actum, qui est timere culpã, sed quantũ ad actum reuerentiæ exhibendę Deo, resiliendo in propriã parui tatem: & sic dicitur a quibusdã timor reuerentialis. Si autẽ quis conuertitur ad Deum, tam propter timorẽ pœnę, quàm propter timorẽ culpę, sic est timor initialis, qui medius est inter seruilem, & filialem, tñ ẽm substantiam non differt a filiali, sed tantummodo secundum diuersitatem statuum, quia initialis competit incipiẽtibus, & filialis proficientibus. Secundo notan-
3. sent. d. 34. dum secundum Bonauenturam, quòd timor seruilis adueniente charitate expellitur quãtum ad dominium seruitutis. Remanet tamen timor pœnę, qui tamen non prædominatur, nec habet annexam voluntatem malam. Crescente autem charitate, semper diminuitur timor ille quantum ad actum timendi pœnam: quanto enim quis inhęret Deo, tanto magis confidit de pręmio; & per consequens minus timet pœnam. Vnde etiam ex hoc patet, ꝙ crescente spe, etiam diminuitur timor ille. De timore autem initiali inquantum quodam modo cõmunicat cum seruili in formidine pœnę. Dicendum, ꝙ quantũ ad hoc decrescit crescẽte charitate, & spe. Timor vero filialis vnus est, quo homo solicitatur ex cõsideratione suæ fragilitatis: & isto minuitur crescẽte charitate: alius est quo humiliatur ex consideratione suæ paruitatis, & diuinæ magnitudinis: & iste vsus crescit charitate crescente quanto.n. quia magis Deum diligit, tanto magis elongatur a spiritu superbiæ, & magis solicitatur aĩo, vt faciat semper quæ accepta sunt Deo. Tertio notandũ, ꝙ cũ obiectũ timoris sit malũ, videtur esse difficultas qualiter Deus sit timendus. Pro quo notandum ẽm Tho. ꝙ 2. 2. q. duplex est obiectum timoris. Pri 19. mum est directũ, quod est ipsum malum, quod bono refugit, & hoc modo non potest Deus esse obiectũ timoris. Aliud est obiectum timoris, quasi indirectum, & mediatum, videlicet id quod est causa, vel obiectum mali. Et sic Deus timetur pro quanto est causa mali pœnę, quod ab eo infligitur, & inquantum est obiectũ, mali culpę. Est.n. id quod per culpam offenditur, sic ergo timendus est Deus, & iste timor domini dicitur initium sapientiæ. Timor quidem seruilis, vt principium extra disponens expellendo peccatum. Timor autẽ castus, vel filialis, est quasi primus sapientiæ effectus. Cum.n. ad sapientiam pertineat, quod vita humana reguletur secundum rationes diuinas, hinc oportet sumere principiũ, vt homo Deũ reuereatur, & se ei subijciat: sic enim consequenter in omnibus secundum Deum regulabitur.

His pręmissis, ponẽda est talis conclusio. Spes nõ concludit Con. 1. timorẽ: patet, quia cum spe informi stat timor seruilis, & cum spe formata timor filialis: igitur. Ad argumentum dicendum, ꝙ vera spes excludit diffidentiam de

de diuina bonitate, sed non diffidentiam de propria fragilitate.

De Charitate.

Vtrũ sit aliqua virtus Theologica inclinans ad diligendũ, &c.

Scot.3.d.27.q.1.

QVAESTIO. I.

DEinceps dicẽdum est de tertia virtute theologica, scilicet de charitate. Vbi primo quæritur. Vtrũ sit aliqua virtus theologica inclinans ad diligendum Deũ supõia, & ꝓximũ ꝑ Deũ.

1 Primo arguitur, quod non, q̃a secundum Philosophum nõ est amicitia ad Deum, eo quod incomparabiliter excedit creaturam. Amicitia autem est inter aliquo modo æquales. *Etic.8.*

2 Secundo argu. Dicit Philosophus. Amicabilia ad alterũ mensurantur ex hisquæ sunt ad seipsum. Mensuratum aũt non excedit mensurã, ergo nõ põt quis diligere Deũ plusquã se. Et hoc etiã confirmatur, quia amicitia fundatur super vnitatẽ. Impossibile autem est aliquid esse vnũ ęque amanti, sicut ipsemet sibi. *9.Ethic.*

3 Tertio arg. ꝙ nõ eadẽ charitate diligatur Deus, & proximus: vnius.n. habitus est vnũ obiectũ formale. In Deo aũt, & proximo est alia ratio bonitatis.

4 Quarto arg. Habitus quo diligitur Deus est theologicus: ergo solum Deum habet pro obiecto: patet consequentia, quia si posset respicere aliud obiectũ, prout attribuitur ipsi Deo, sequeretur, quòd omnium posset esse vnus habitus intellectualis: ac etiam vnus appetitiuus, quia omnia attribuuntur ad vnum.

5 Quinto arg. Alius est habitus principij, & conclusionis: ergo similiter in appetitiuis, alius est habitus finis, & eius qđ est ad finẽ. Charitas aũt est finis: igitur.

Contra est Aug. Primo notandum ſm Sco. ꝙ per se notum est optimũ esse summę diligẽdum, sicut rectitudo primi principij in operabilibus: aliquid.n. est summe diligẽdũ, & nõ nisi summe bonum. Ad illum ergo actũ põt esse aliqua virtus inclinans. Et hæc theologica, quia circa Deum immediate, & immediate innititur primæ regulæ humanorum actuum, & nata est infundi a Deo, & sic perficere supremam animæ portionem. Hanc ergo virtutem perficientem voluntatem in ordine ad Deum, inquantum ipsa voluntas habet affectionem iusticiæ, vocamus charitatẽ. Secundo notandũ, ꝙ sicut dicit Scotus, vbi sup. ratio obiectiua charitatis, potest intelligi tripliciter. Vel prima, quæ secundum se nata est per se esse ratio terminandi actum. Vel secunda, quæ est aliqua ratio præcedens actum, propter quam natus est actus elici circa obiectũ. Vel tertia, quę quasi concomitatur, immo quasi sequitur actum elicitum. Prima est propriè, & strictè ratio obiectiua, & hec est ratio Dei in se. Essentia enim diuina est formalis ratio terminandi omnẽ actum, & habitũ theologicum: potentia enim respiciens aliquod obiectum commu- *Lib. de doc.chri. 3.d.27.*

ne,

ne, siue in ratione motiui, siue in rõne terminatiui, nõ põt perfectissime quietari, nisi in eo solo, in quo est perfectissima ratio obiecti adęquati. In solo autem Deo sub rõne absoluta deitatis est perfectissima ratio entitatis. Secũda aũt ratio põt aliquo mõ dici obiectiua actus, qa nata est allicere aliqualiter ad amandũ. Et talis est rõ regulatiua huius essentię ad amantẽ, inquãtũ est bonũ illi conueniens, & cõmunicatiuum sui. Non.n. sola bonitas infinita, siue hæc essentia, allicit ad amandũ, sed etiã, ꝙ hęc bonitas amauerit me, cõmunicando se mihi hoc secundario allicit. Tertia ratio, quæ est esse obiectum finiens actum, nõ est proprie rõ formalis obiectiua, qa naturaliter sequitur actum elicitũ. Et tamen pro quanto semper cõcomitatur actũ, posset poni aliqua ratio obiecti. Et hoc modo diligitur Deus, inquantum est bonum beatificum diligentis. Vnde improprijssime loquunt dicentes, Deum inquantum est obiectum beatificum, esse obiectum charitatis, si intelligant per beatificum respectum actualem, inquantum scilicet terminat respectum actus beatifici. Si autem intelligant respectũ aptitudinalem, tunc illa non est ratio terminandi, nisi quia natura est ratio terminandi. Tertio notandum secundum Scot. vbi supra, quod ex puris naturalibus potest quæcunque voluntas saltem in statu naturæ institutę diligere Deũ super omnia. Dictat enim ratio naturalis solum summum bonũ infinitum esse summe diligendum, ergo potest hoc voluntas ex puris naturalibus: nihil enim potest intellectus recte dictare id, quod dictatũ, non possit voluntas naturaliter tendere, aliàs voluntas esset naturaliter mala, vel saltem, non libera ad tendendum in quodlibet secundum illam rationem boni, secundum quam ostenditur sibi ab intellectu. Præterea habitus non dat posse simpliciter, quia tunc esset potentia, sed voluntas cum habitu põt diligere Deum super oĩa: ergo etiã sine habitu. Pręterea ex naturalibus põt voluntas frui aliquo, & nõ necessario inordinate: non est aũt ordinata fruitio circa aliud a Deo: igitur. Addit ẽt quędã persuasio theologica, quia si nullus põt ex puris naturalibus diligere Deũ super oĩa, seqtur, ꝙ aliquis inueniens se pronum ad talẽ actum, posset scire se esse in charitate, quia sine charitate non esset talis pronitas consequens est falsum: igitur. Ex dictis sequitur, ꝙ potest esse charitas acquisita ex actibus frequentatis, non tamẽ erit habitus eiusdẽ speciei cum charitate infusa, licet habeat actum similem, quęcunque enim natura non potest esse ab aliquo efficiente eiusdem speciei cum efficiente alterius non est eiusdem speciei cum illa altera, sicut est in proposito. Quarto notandum, quod Deum diligi super omnia, potest intelligi dupliciter, vt ponit Sco. vbi supra. Vno modo extensiue, plus, videlicet, diligendo Deum, quàm omnia alia, & citius volẽdo omnia alia non esse, quàm Deum non esse. Alio modo intensiue, puta ex maiori affectu, volẽdo plus Deo bene

bene esse, quàm alicui alteri. Vtroque autem modo tenemur diligere Deũ super omnia,& modus ille diligendi cadit sub præcepto obligante quo ad semper oppositum fugiendũ, ne scilicet insit actus odij, sed pro aliquãdo ad actum elicitũ: ille enim actus est circa finem, ex cuius bonitate descẽdit omnis bonitas moralis in actibus, qui sunt ad finem. Et forte determinauit Deus illud præceptum præcipiendo sanctificationẽ sabbati, vt scilicet maneat vnusquisq; apud se recolligendo se,& ascendendo ad Deũ. Et ecclesia specificauit quantũ ad missam audiendam die dominico. Non tamen impleri potest in via illud præceptum, quantũ ad omnes conditiones, quæ exponuntur per illas additiones ex toto corde tuo,& ex tota anima &c. quia non potest esse in vita ista tanta recollectio virium, vt amoris impedimentis possit voluntas tanto conatu ferri, quãto posset si vires essent vnitæ, & non impeditæ. Et quo ad hoc debet intelligi dictum Augustini, quòd præceptum illud non impletur in via. Pulchre autem dicit Bon. ꝙ tenemur, & possumꝰ in via diligere Deum super omnia ex toto corde, excludẽdo omnem affectum cõtrarium, id est, ꝙ nihil diligatur supra Deum, vel æqualiter ipsi Deo. Non autẽ excludendo omnem affectũ extraneum, ita quòd amor plene dominetur cordi, sic quòd omnis motus cordis per amorẽ referatur in Deum, quod non põt haberi ante adeptionem gloriæ, hoc ergo non exprimitur in præcepto, quia teneamur illud in via implere, sed vt sciamus quo per amorẽ tendere debeamus, quia enim plenitudo legis est dilectio, ideo voluit spiritussanctus circa præceptum diuinæ dilectionis exprimere complementum, ad quod singula bona, & mandata ordinant potius, quàm in aliquo aliorum præceptorum. Quinto notandum ſm Sco. vbi supra, ꝙ ille habitus charitatis quantũ ad substantiam actus, dat aliquã intentionem vlteriorẽ, quàm eadem potentia ex æquali conatu dare posset actui suo. Et quantũ ad illã circunstantiam, q̃ est esse acceptũ Deo, principaliter est actus ille a charitate, sicut supradictũ est, & sunt realiter iidem actus, ꝙ aũt habitus ille sit infusus, ꝓbari non põt rõne naturali, sed solũ fide tenet, & bona congruitas apparet: qa quãtũ ad actꝰ circa Deũ immediate probabile est, ꝙ non possit perfectissime ꝑfici suprema portio, nisi ĩmediate a Deo. Sexto notãdũ ſm Sco. vbi sup. ꝙ amor Dei quo appropriat Deus amãti, quo videlicet amat, vt non cõdiligẽdus ab alio est inordinatus, qa Deus, qui est bonũ cõe nõ vult esse bonũ priuatũ alicuius. Est etiã amor ille imperfectus, qa sicut dicit Rich. Perfecte diligens, vult dilectum diligi ab alio, cuius amicitia sit ei grata, vel nõ displicẽs. Ex quo patet, qualiter sit vnus habitus, quo primo diligimus Deũ, & secundario proximum: ex hoc.n. maxime diligo proximum propter Deum, cum volo sibi bonũ illud, quod est Deum diligi ab eo. Actus ergo priuatus amandi Deum; qui scilicet excludit amorem proximi, nullo modo potest

test esse ex habitu charitatis. Ulterius sequitur, quòd cum certũ sit beatorũ dilectionẽ esse Deo gratam, absolute debemus velle Deũ ab eis diligi. Et quia de quocunque viatore signato hoc est dubium, debeo hoc sibi velle ex conditione, scilicet si placet Deo ab eo diligi, vel quando placet. Circa viatores autẽ in communi, quia semper supponẽdum est aliquos esse sibi gratos, potest haberi absolute actus volendi Deũ ab eis diligi. Septimo notandum secundum eundem Sco. vbi supra, quòd charitas ex hoc, ꝙ est principium tendendi in Deũ actu directo, est principium reflectendi super actus illos quibus tenditur in Deũ. Et ideo est principium reflectendi immediate super actum, quo habens charitatem diligit Deum. igitur, post Deum immediatissime vult qs charitate diligere Deum, & hoc volendo diligit se, quia vult sibi bonum iusticiæ immediate, igitur post Deum tenetur quis se diligere ex charitate. Quod etiam confirmatur, sic, quia rationes diligibilis sunt rationes bonitatis, & vnitatis. Post bonum autem infinitum, in quo est perfectissima ratio bonitatis, occurrit in seipso alia ratio maxima, scilicet vnitatis. igitur. Quare autem non ponitur præceptum de dilectione sui, sicut de dilectione proximi, Dicit Tho. ꝙ non oportuit, quia ad hoc satis inclinat natura. Octauo notandum secundum Bonauen. quòd ad vidẽdum an Deus, & proximus eodem actu amandi diligantur triplex est consideratio Dei, & proximi. Prima est, qua cõsideratur Deus sub ratione finis, & proximus sub ratione entis ad finem, & sic eodẽ amore diligitur Deus, & proximus. Secunda est qua consideratur Deus, vt bonũ optatum, & proximus, vt is cui id bonũ optatur, & adhuc eodẽ amore vterque diligitur. Tertia est consideratio qua considerantur, vt obiecta ediuerso distincta, & sic non possunt eodem actu diligi. Alius enim est actus quo volo bonum Deo, & alius quo volo bonum proximo, quia alius & alius est dilectionis terminus. Inter quos actus prior est motus dilectionis in Deum, secundũ primam inclinationẽ habitus charitatis, cum Deus sit charitatis obiectũ principale, & inclinatio respectu Dei sit causa inclinationis respectu proximi. Charitas enim facit diligere Deum propter se, & proximũ propter Deũ. Sed quantum ad exercitij perfectionem, prior est dilectio proximi. Qui enim vult esse pfectus amator Dei, primo se debet exercere in amore proximi sic, vt qui vult esse bonus contemplatiuus prius debet esse bonus actiuus, sicut docet Greg. Et in huius rei signum bis datus est apostolus spiritussanctus. Primo in terra. Io.xx. Secundo de cælo Act.ij.

3. sent. d. 28. *3. d. 27.* *Io. 20.* *Act. 2.*

His præmissis ponẽdæ sunt septem cõclusiones. Prima est. Ponenda est aliqua virtus theologica inclinans ad diligendũ Deũ sup oĩa, patet ex primo notabili. *Con. 1.*

Secunda cõclusio. Virtus charitatis, q̃ inclinat ad diligendũ Deũ super omnia distinguit a fide, & spe, patet qa actus eius distinguitur ab actibus illarum. *Con. 2.*

Tertia cõclusio. Charitas infusa *Con. 3.*

sua non pōt esse informis, patet, qa formā esse informē est impossibile, sed charitas est forma virtutū: igitur. Vnde dicit Hugo de sancto Victore. Charitatem nullus malus habere potest.

Con.4. Quarta conclusio. Actus elicitus charitatis, primo est meritorius, probat, quia ex eo orit ratio meriti, quo immediate conuertimur in Deum. Hoc autem fit p actum charitatis.

Con.5. Quinta cōclusio. Eodē habitu charitatis, quo diligimus Deum, diligimus & proximum, patet ex sexto notabili.

Con.6. Sexta conclusio. Prius ex charitate tenetur quis seipsum diligere, quàm proximum, patet ex septimo notabili.

Con.7. Septima cōclusio. Quandoque eodē actu amādi diligimus Deū & proximū, & quandoq; ex diuerso, patet ex octauo notabili.

1 Ad primū arg. dicendum, ꝙ sicut dicit Scotus, charitas ꝓprie dici potest amicitia, licet nō omnino accipiēdo amicitiā stricte, sicut accipit philosophus, sed aliquantulum extendēdo, vnde in ordine ad Deum est aliqd excellētius amicitia. Et si dicatur, ꝙ æqualitas est rō amicitiæ verū est supposita honestate, q̄ est prima rō amabilis. Æqualitas autē est rō amicitiæ stricte sumptæ.

2 Ad secundum argumentū dicit Sco. ꝙ illud philosophi debet intelligi quantū ad innotescentiam. Innotescit quippe amicitia ad alterum, quando appeto alteri similia his, quæ mihi, sed non quantum ad per se rationem. Et cum arguitur de vnitate, dicēdū, ꝙ duæ conditiones concurrunt in obiecto amabili, scilicet vnitas, & bonitas. Et licet vnitas superet bonitatem, tamen bonitas ex alia parte recompensat

Ad tertium argumētum dicit Scotus, quòd ratio bonitatis proximi, non est ratio terminandi actum, sed tantum ratio bonitatis diuinæ, quia si in bonitatem proximi tendat, hoc non est nisi actu reflexo, qui semper tendit vlterius in obiectū actus recti. 3

Ad quartum argumentum dicit Scotus, ꝙ charitas habet pro obiecto quietatiuo tantū, Deum tamen pro obiecto proximo in actu reflexo potest habere aliquid creatum. 4

Ad quintum argumentū dicit Scotus, ꝙ per habitum principij tenditur in principium secundū propriam veritatē, quàm habet ex terminis. Et per habitum cōclusionis tenditur in conclusionem secundum propriam veritatem eius quam habet ex terminis, aliam a veritate principij: nō sic est in proposito, sed tantum est vna bonitas, quæ est ratio tēdendi. Nō enim mouet me plus bonitas proximi, quàm festucæ, si festuca posset Deum diligere: si enim pfecte diligo eū, volo eum diligi ab oīpotēte diligere eum ordinate, cuius dilectio ei placet. 5

Vtrum ex charitate sint diligenda corpora nostra.

Thom. 2.2.q.25.art.5. Dur.3.d.28. quæst. 1.

Secundo quæritur Vtrum ex charitate diligenda sint corpora nostra.

Primo arg. ꝙ non, quia corpora nostra nos impediūt a beatitudine 1

cut ad propinquum. Ad corpora autem habet vniformiter comparari. Secunda pars probatur, q̃a dicit Augustinus libro de doctrina christiana. Ea sola sunt ex charitate diligenda, quæ nobiscũ societate quadam referuntur in Deum: sicut est homo, & angelus, & corpus nostrum, sed irrationalia nõ sunt huiusmodi, igr. Notandum tñ, sicut dicit Bona. ꝙ ex charitate potest aliquid diligi tripliciter. Vno modo sic, ꝙ charitas ponat circa dilectũ, affectionem, & finem: & sic solus Deus diligẽter ex charitate. Alio modo sic, quòd circa dilectũ ponat affectionem, non tamen finem, & sic diligit̃ proximus ex charitate, quia circa proximum affectu charitatis afficimur optãdo ei summum bonum, non propter ipsum, sed propter Deum. Tertio modo sic, quòd charitas circa dilectum, nec finem, nec affectionem ponat intuitu sui, sed solũ ratione illius, propter quod diligit, & hoc modo creaturæ irrationales, in quibus Deus relucet, diliguntur ex charitate, licet improprie. Vel sicut dicit Tho.
2.2.q. 25.ar.1. creaturæ irrationales diliguntur ex charitate amore concupiscentiæ, sicut bona, quæ aliis volumus, inquantum scilicet ex charitate volumus eas conseruari ad gloriam Dei, & vtilitatem hominum: & sic ẽt Deus eas diligit.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ antecedens verum est de corporibus nostris quantum ad vitiositatem concupiscentiæ, quæ est odienda, & non quantum ad cõditionem naturæ.

2 Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ licet corpus humanum non sit ad imaginem, est tamen vnitum animæ, quæ est ad imaginem Dei in vnitate naturæ. Et ratione illius est beatitudinis cõparticipabile.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ licet corpus nostrum sit corruptibile ad tempus, est tñ ordinatum ad perpetuã incorruptionẽ. 3

Vtrum maioris perfectionis sit diligere amicum, quam inimicum.

Scot. 3. d. 30. q. 1. D. Tho. 2. 2. q. 25. articulo 1.

QVAESTIO. III.

Tertio quæritur. Vtrum maioris perfectionis sit diligere amicum, q̃ inimicum?

Primo arguitur, ꝙ sic, quia dilectionẽ inimicorũ ponit Ambr. in vltimo gradu, igitur. 1

Secundo arg. Motus charitatis erga amicum est feruentior, quã erga inimicum igitur. 2

Tertio arg. ꝙ non sit inimicus diligendus, quia Lucæ. x. pharisęo interroganti, quis est meus proximus? Respondit Christus. Qui fecit misericordiam cum illo: ergo videtur determinasse, ꝙ solus habendus est proximus, q̃ talia facit, sed inimicus non facit talia, igitur. 3 Lucæ.10.

Quarto arg. tertii Reg. 7. super illud. Fecit mare. Dicit glosa. Decem præceptis in lege Deus omnia, quę facere debemus expressit: 4 3. Reg. 7

sit: sed ibi nō est aliquod præceptum de diligendo inimicum.

5 Quinto ar. Mat.v.dr. Audistis, quia dictū est antiquis. Odio habebis inimicū tuum: sed moralia præcepta manēt eadē in lege noua, quæ & in veteri: igitur.

Math.5

6 Sexto arguitur.2.Topicorum: in contrarijs tenet consequentia in seipsis, ergo sicut amicus est diligendus: inimicus est odiendus.

2.Topic.

Contra. Math.v. Si diligetis eos, qui vos diligunt: quā mercedē habebitis? Glos. nullā in cęlo.

Mat.5.

Primo notandū s̄m Scot. quod inimicus pōt dupliciter considerari. Vno mō per se, inquantū inimicus, & sic nō est diligendus. Alio modo per accidens, inquātum hō, & tunc possumus loqui de dilectione dupliciter. Vno modo positiuè per modū actus eliciendi. Alio modo quasi prohibitiuè per modum actus contrarij arcendi, & istud s̄m est mā gis necessarium. Præcepta enim affirmatiua, magis obligant ne contraria eorū fiant: & hoc modo accipiendo diligere, pro non odire: siue pro non nolle bonū, distinguendum est de bono. Quoddam.n.est bonum spirituale.s.quo attingit homo; vel quo natus est attingere Deū. Aliud est bonū indifferens, quod pōt ordinare ad illud, & ad oppositum: quantū ad prima bona, nō possumus odire, siue nolle illa bona sibi, quia hoc non stat cū hoc, quod est perfecte diligere Deum, vt patet ex supradictis. Sed de bonis indifferentibus videtur, quòd possim nolle illa proximo. Tum, quia possum ordinate illa nolle mihi. Possum enim ordinate nolle mihi diuitias, sanitatem, & vniuersaliter omnia necessaria ad vitam corporalem vel contemnendo eam, vel volendo Deum infligere mihi propter peccata mea, vel voluntate consequente acceptando ea inflicta, vel de eis gaudendo: possum ergo modis istis, velle opposita talium bonorum inimicis, vt paupertatem voluntariam, siue diuitiarum contemptum, & aliqua mala sibi infligi ad correptionem, si credamus eos per commoda augere peccata. De vita tamen corporali videtur dubium. Licet enim priuatio diuitiarum, fortitudinis, & sanitatis, & talium possit esse occasio pœnitentiæ: non tamen priuatio vitæ corporalis, quia post mortem non est pœnitentia. Dicendum, quod potest quis ordinate velle proximo mortem corporalem sub conditione, puta si credat eum finaliter futurū malū: tunc.n.potest sibi optare mortem, vel vt det locū iustis, quos impedit, vel ne addat peccata peccatis. Et istæ duę causæ colliguntur ex verbis beatę Anastasię ad Grisogonum, vt patet in legenda beati Grisogoni. Patet itaque, quod non potest quis velle absolute mortem corporalem Proximo; immo magis nolle. Vbi sciendum, ꝙ quando ex positione conditionis simpliciter nolitę, aliquis vult aliqd non simpliciter vult, sed magis respuit, sicut patet de proijciente merces in mare propter tempestatem. In omnibus autem casibus, propter quos mors proximi est volenda, illud propter quod est volēda, simpliciter est nolendum.

3.d.30.q.2.

nolendum. Vnde etiam tenetur iudex nolle criminalē esse reum & patiens persecutionem tyrannorum tenetur eos nolle esse tyrannos. Tenetur etiam quilibet quantum in se est nole aliquem finaliter esse reprobum. Si ergo ponantur opposita istorum, potest quis velle alteri potius mortem, tamen cum quadam tristitia, quod non est simpliciter velle, quia velle conditionatum sufficit ad causandum tristitiam si oppositum veniat. Secundo notandum, quòd loquendo de actu positiuo diligendi inimicū, non videtur quis teneri aliquādo habere actum diligēdi proximum, quia nec tenetur cogitare actu de eo, & si cogitet, non est necesse ipsum diligere, quia absq; hoc potest habere circa finem actus ordinatos, & circa ea, quæ sunt ad finem cōsequendum necessaria. Si tamen appareat alicui euidens necessitas proximi, puta, quòd sine ipso non potest habere necessària ad attingendū finem vltimū, tunc tenetur quis velle bonum spirituale proximo, & exequi operatione efficaci si facultas adest, diuitias autē, & huiusmodi, quorum opposita potest sibi velle, non tenetur positiuè velle. Vitam autem corporalem tenetur quis velle proximo actu interiori, & eam seruare actu exteriori, si nō assit alius proximus, qui possit eum iuuare & iuuet. Supponēdum est enim, quod si est bonus, si superuiuat erit melior: & si malus, ꝙ corrigetur, hoc enim est pie iudicare.

3.d.30. Tertio notandum secundum Bonauenturam, quod de dilectione amicorum, & de dilectione inimicorum possumus loqui dupliciter. Vno modo prout comparantur ad diuersos habitus & radices: & sic absque dubio maius est diligere inimicum, quàm amicum, & perfectiori habitu ad hoc indigemus. Alio modo prout ab eadem charitate procedunt, & sic equalitatem habent in ratione meriti respectu premii substantialis. Respectu vero premii accidētalis mutuo se excedunt. Dilectio enim amici excedit in feruore, & frequētatione. Dilectio vero inimici purior est & difficilior. Omnibus aūt pēsatis dicūt aliq, ꝙ dilectio amici melior est, qa intensior, & plus hēt de ratione boni. Et hoc videtur dicere Aug. in Enchiridion. Augu. in Enchir.

His præmissis, ponendę sunt tres concl. Prima est. Et si inimicus non sit diligendus ex charitate inquantum inimicus: bene tamen inquantum homo, patet, quia inquantum inimicus est malus, inquantum vero homo est noster proximus. Con. 1.

Secunda conclus. Et si inimicos nō teneamur diligere volendo sibi bona temporalia simpliciter: bene tamen volendo spiritualia: patet ex primo & secundo notabili. Con. 2.

Tertia concl. Simpliciter loquēdo dilectio inimicorū videtur esse melior dilectione amicorū. probat Bonauentura, quia dilectio inimicorū purior est, quia nihil habet ad mixtum de carnalitate. Est.n. liberalior, quia minus habet de obligationis necessitate: est etiam difficilior, ideo est maioris meriti. Ad primum argumentum dicendū, quod Ambrosius non intendit ibi ponere gradum Con. 3.

gradum perfectionis in dilectione, sed gradum obligationis.

2 Ad secundũ argumentum dicendum, quòd non valet consequentia, quia licet dilectio amici sit feruentior: dilectio tamen inimici est difficilior, qa ibi est maior resistentia.

3 Ad tertiũ arg. dicit Sco. quòd proximus dicit relationẽ equiparantiæ, si ergo faciens misericordiam est proximus: sequitur quòd ille, cui fit misericordia habendus est vt proximus. Quilibet ergo quantuncũque extraneus, cui possum seruire in necessitate, est habendus vt proximus. Et generaliter omnis potens bene pati a nobis, siue passione exteriori, siue dilectione passiua, est habendus vt proximus. Vnde beati qui possunt a nobis diligi, sunt nostri proximi. Deus aũt licet bene diligatur: tamen ex dilectione alicuius non potest sibi addi aliquod bonum: & ideo non comprehenditur, vt sub proximo.

4 Ad quartum argu. dicit Sco. quòd omnia pręcepta secundę tabulæ explicãt illud pręceptũ. Diliges proximum, quia specificantur illa, in quibus non debeo odire inimicum, puta non occidere, non furari, non mechari, &c.

5 Ad quintum arg. dicit Scotus, quòd signanter dicit Saluator: dictum est, & non scriptum est, quia licet scriptum erat. Diliges amicum tuum, non tamen scriptum erat. Odies inimicũ. Sed Iudęi peruertẽtes scripturam, hoc arguũt a cõtrario sensu.

6 Ad sextum ar. dicit Scot. quòd illa regula topica non intelligitur nisi de contrariis præcisis, quando videlicet ambo contraria nõ subsunt ex vna parte vni extremo alterius contrarietatis, quod non est in proposito, quia sub ratione diligibilis continetur amicus, & inimicus, loquendo de inimico per accidẽs, quia eadẽ ratio diligibilitatis est in vtroque, scilicet possibilitas diligendi primũ obiectum charitatis, inquantum sunt imago Dei.

Vtrum sit ordo aliquis in charitate.

T. 2.2.q.26.art.1. Dur.3.d.29.q.1

QVarto queritur. Vtrum sit ordo aliquis diligibilium ex charitate?

Primo arguitur, quòd non, qa caritas respectu diuersorũ diligibiliũ non est distincta: ordo aũt presupponit distinctionẽ, igitur. 1

Secũdo argui. Vbi est ordo, ibi est proportio, sed Dei, & proximi, qui sunt diligibiles ex charitate nulla est proportio, igitur. 2

Tertio argui. Non ponitur ordo in fide respectu credibilium, igitur. 3

Quarto argui. Omnibus ex charitate diligendis idem bonum optamus, igitur. 4

Cõtra. Canticorũ 3. Ordinauit in me charitatẽ. Primo notandũ secundũ Bonauenturã, quòd cũ amor charitatis sit maxime liberalis: multa colligit in vnũ. Vbi aũt colligũtur multa, nõ põt esse rectitudo, nisi maius bonũ pręponatur minori. Charitas ergo primo & sup omnia diligit Deũ, quia est summũ bonum. Deinde Can. 3. 3. d. 29.

plus

plus diligit seipsum, q̃ proximū. Sicut enim natura magis appetit conseruationem sui in se, quam in suo simili: sic charitas plus appetit perfici in seipsa, & in aīa, in qua est, quòd charitatem aliā perficit in anima aliena. Inter proximos autem plus diligendi sunt parentes, q̃ filij ordine charitatis, sicut dic. Ambr. quod est intelligēdum cæteris paribus. Et ratio huius est, quia plura beneficia recipimus a parentibus, q̃ a filijs: licet affectu naturali plus aliquādo afficiatur hō ad filios, q̃ ad parentes. Inter parentes autem cæteris paribus, videlicet loquendo præcise de parentibus, inquantum sūt parentes magis est amandus pater, q̃ mater: hēt enim excellentiorem rationem principij, vt dic. Tho. in secunda secundæ, quia videlicet pater est principium per modum principalis agentis. Preterea simpliciter plus diligendi sunt parentes, q̃ vxor. Est.n. maior obligatio, licet ad cohabitandū, siue ad coniuendum vxor sit magis diligēda, vt di. Tho. ubi supra. Vlterius ſm ordinem, qui competit charitati ſm seipsam, videlicet pœnes magis & minus bonum, extraneus melior plus est diligendus domestico minus bono, aut malo, ſm vero ordinem, qui competit charitati ratione naturæ substratæ domestici præponēdi sūt extraneis. Rursus sicut dic. Tho. secundum rationem excellentioris boni, & obligationis maioris, plus est diligendus benefactor, quam beneficiatus. Econtra vero, secundum rationem maioris coniunctionis: quia vt dicit philosophus. Beneficiatus est quasi opus benefactoris. Postremo magis est diligendus proximus, q̃ corpus proprium, vt dicit Aug. Sicut.n. dicit Thomas. Consocia- tio in plena participatione beatitudinis, quæ est ratio diligendi proximum est maior ratio diligēdi, q̃ participatio beatitudinis p redundantiam, quæ est ratio diligendi proprium corpus. Sicut autem dicit beatus Bonauentura, ordo charitatis secundum differentias præassignatas, non solū attenditur quoad effectum exteriorem, sed etiam quoad affectū interiorem. Plus.n. pensat Deus ex quanto hō facit, q̃ quantum facit, vt dicit Greg. Et hoc est intelligendū de affectu elicito principaliter a charitate, quo quis sibi, vel alteri optat summum bonum. Loquēdo.n. de affectu, qui est quędā passio muliebris complacentiæ, ille potius respicit sensibilem experientiam, q̃ rationis electionem, quantum vero ad affectum, quo quis optat sibi, vel alteri temporale bonum secundum diuersas oportunitates, potest & debet homo esse magis, & minus beneficus.

Eth. li. 9 — *Libro de doctrina christ.* — *2.2. q. 26.* — *3. d. 30.*

Con. 1. His præmissis ponenda est talis conclu. In charitate est ordo respectu eorum, quæ sunt ex charitate diligibilia, patet secundū Augusti. libro de doctrina Christiana. Item probat Bonauentura. Charitas est rectificare affectum, sed affectus nō est rectus, nisi preponat maius bonum minori bono.

1 Ad primum arg. dicendum, quod licet in charitate non sit distinctio ex parte habitus: bene tamen ex parte diligendorum, & actuum.

2 Ad secundum arg. dicendũ, ꝙ licet Dei & proximi non sit proportio stricte dicta, quæ est commensuratio rerum eiusdem generis, est tñ proportio large sumpta, quæ attẽditur ſm conueniẽtiã ordinis: puta prioris & posterioris: melioris, & minus boni.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ non est simile, quia oẽs articuli fidei ad summã veritatẽ uniformiter comparantur, ſm ꝙ fide credunt, non omnia autem diligibilia habent vniformiter comparari ad summã Dei bonitatẽ.

Ad quartum, patet responsio ex dictis in primo notando.

Vtrum habẽs perfectam charitatem, teneatur ea quæ sunt perfectionis implere.

Tho. 2.2. q. 27. per totum.

QVinto quæritur. Vtrum habens perfectam charitatẽ, teneatur ea, quæ sunt perfectionis implere?

1 Primo arg. quod sic, quia Mat. 5. dicitur. Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Hoc dicitur Apostolis, & Apostolicis viris. *Mat. 5.*

2 Secundo arg. Gregor. in quadã Omelia dicit. Cum augentur dona rationes etiam crescunt donorum, ergo cui datur perfecta charitas vr̃ teneri ad ope ꝑfectionis.

3 Tertio arg. Sicut se habet charitas imperfecta ad opera simplicis iustitiæ, sic charitas perfecta ad opera perfectæ iustitiæ, sed habẽs charitatẽ imperfectã teneť ad operã simplicis iustitiæ, igr̃.

4 Quarto arg. Habens charitatẽ, teneť nõ deficere. charitas autem proficit, aut deficit, ergo tenetur proficere, sed qui hẽt perfectã charitatẽ non põt ꝓficere, nisi in operibus perfectis, igitur.

Contra. Sola obseruantia mãdatorum sufficit ad salutẽ, iuxta illud Mat. 19. Si uis ad uitã ingredi, serua mandata. Primo notandũ, quòd aliqui dixerunt, quòd homo ex quantulacunque charitate resistere, potest quãtecũque tentationi. Alij autẽ dixerunt, ꝙ non. Beatus autem Bonau. vtitur quadam distinctione, quia si loquamur de gratia per comparationem ad libertatem voluntatis, & ad Deum adiuuantem: sic vera est prima opinio. Si vero loquamur per comparationem ad vitium difficultatis, & pronitatis, sic verum dicit secunda opinio. Quando. n. fortis est impetus concupiscentię, aut alterius tentationis, non sufficit charitas, nisi sit adeo fortis, vt vigore suo refrenet a malo. Secundo notandum, ꝙ hõ in quantulacunq; charitate constitutus, tenetur ꝓ loco, & tempore mortẽ pro Christo subire. Vbi considerandũ ſm Bonauẽ. quòd subire mortem intentione placendi Deo contingere potest tripliciter. Vno modo quando necessitas adest, uel defendendi iustitiam, vel amittendi uitam. Secundo modo quãdo se offert oportunitas diuinã gloriam manifestandi, & edificãdi Ecclesiam. Tertio modo solum ex hoc, quòd aliquis vitam hẽt exosam. Primum est iustitiæ, & necessitatis. Secundum est perfectionis, & supererogationis. Tertium autem est crudelitatis. Tertio notandum secundum Bonauenturam ubi supra, quòd quintuplex *Mat. 19* *3. d. 30.*

tuplex

tuplex est perfectio. Prima est pefectio sufficientię, quæ consistit in adimpletione mandatorũ. Et de hac dicitur Mat. 5. Estote perfecti, &c. Secunda est perfectio religionis, quę consistit in obseruantia consiliorum, de qua dicitur Matt. 19. Si uis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, &c. Tertia est perfectio prælationis, quæ consistit in regimine subditorum. Et de hac dicitur Luc. 6. Perfectus omnis erit si sit sicut magister eius. Quarta est perfectio operationis, quæ cõsistit in ostensionem exemplorum. Et de hac dicitur Ge. 6. Noe vir iustus, atque perfectus. Quinta est perfectio tranquillitatis, quæ cõsistit in consummatione difficillimorum, & optimorũ. Et de hac dicitur primæ Ioã. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem. Similiter quintuplex notari potest obligatio. Prima est propter mandatum diuinũ. Secunda est propter votum emissum. Tertia propter officium susceptum. Quarta propter euitandum scandalum. Quinta propter conscientię iudicium. Dicendũ ergo, quod loquendo de prima pfectione omnes generaliter ad eam obligantur. Ad alias autem perfectiones non obligatur hõ etiam existens in perfecta charitate, nisi interueniat aliud vinculum, q̃ Dei mandatum: puta votum, per quod obligat homo ad perfectionem religionis, vel officium susceptum, per quod obligatur ad perfectionem prælationis, vel scandalum, ratione cuius obligatur ad perfectionem operationis, uel cõscientiæ dictamen, per quod obligatur ad perfectionem tranquillitatis.

Mat. 5. *Mat. 19* *Luc. 6.* *Gen. 6.* *1. Ioã. 4.*

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclu. Status charitatis perfectę, quantum est de se, nouam obligationem non inducit. Probat Bonauen. vbi supra, quia status charitatis perfectę non excedit statum charitatis imperfectę in infinitum. Sed peccatum mortale excedit veniale in infinitũ, ergo quod est ueniale viro imperfecto non erit mortale perfecto quantũ est ex genere status, igr. Item si status perfectę charitatis nouam poneret obligationem de se videretur vir perfectus deterioris esse conditionis.

Ad primũ argu. patet ex tertio notabili. 1

Ad secundum arg. dicendum, ꝙ dictum Gregorij intelligitur quantum ad ea, quę sunt necessitatis. Est præterea dicendum, ꝙ Deus non semper exigit de necessitate ab hominem totum, quod potest, sed de congruo & æquo, & tunc omissio non est mortalis, sed uenialis, de qua etiam dominus exiget rationem. 2

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ non est simile, quia charitas imperfecta, tenet ad opera simplicis iustitiæ propter diuinum mãdatum. Opera autem perfectionis non sic cadũt sub præcepto. 3

Ad quartum argu. dicit Bona. ꝙ cũ dr̃, quòd charitas, aut proficit, aut deficit, hoc verum est de profectu, qui consistit in bonorum operum multiplicatione, & iustitiæ exercitatione, nõ autem de profectu, qui consistit in ipsius charitatis augmento. 4

Vtrum charitas maneat in patria.

Scot.3.d.31.q.1.

SExto queritur. Vtrum charitas manet in patria non autem fides, & spes.

1 Primo ar.ꝙ non, quia dicit Apost. primæ ad Cor.xiij. Euacuabitur quod ex parte est. Sed charitas nunc est ex parte, quia imperfecta, igitur.

Co.13.

2 Secundo arg. Fides euacuatur, quia est circa obiectum latēs, sed circa idem est charitas. igitur.

3 Tertio ar. Eodem habitu concupisco aliquid, & quiesco in illo. Nam secūdum Aug.ix.de trinit. Appetitus inhiātis, fit amor fruētis, sed spes est habitus tendens in terminum; ergo etiā est habitus quiescēdi in termino. ergo spes nō euacuabitur in patria.

Augu.de tr.9.

Contra est Apostolus primæ ad Cor.13. Primo notandum ẜm Sco.ꝙ nullus habitus ponendus est manere frustra in patria. frustra autē esset ibi habitus cuius inclinatio tunc esset impossibilis fides autem ex ratione sua tātum inclinat in uerum latens secūdum glos. super illud ad Heb. xj. Fides est argm̄ non apparentium. Et spes tm̄ inclinat in bonum cōmodum absens; iuxta illud ad Rom.viij. Spes quæ videt non est spes accipiendo spem ꝑ sperato. inclinationes autem istę non potuerunt haberi in patria, vbi erit verum patens, & bonum habitum: ergo isti habitus non manebunt. nec tamen oportet alios habitus succedere, quia nō est necessarium ponere aliquem habitum creatum in patria qui sit principium videndi, uel tenendi obiectum saltem aliū nisi charitatem. Habitus enim non ponitur in potentia nisi ad facilitandum potentiam ad eliciendum actum, præterquam in potētia intellectiua, in qua ponitur, vt obiectum sit pręsens: sed obiectum ibi semper erit pręsens, & semper agens, & potentia summe facilitata. Actus autem videndi, & tenendi, qui succedent actibus credendi, & sperandi, non habent propriè impossibilitatem ad habitus fidei, & spei, quòd patet, quia Paulus in raptu habuit actum visionis, & tamen non erat in eo euacuatus habitus fidei. Euacuantur ergo fides, & spes, non quia succedat eis aliquid impossibile, sed, quia essent superfluæ. Secundo notandum secundum Scotum vbi supra. quòd circa prædicta restat dubium, quia videtum, quod spei, & fidei formale obiectum sit Deus vt Deus: sicut alias dictum est de obiecto Theologiæ ita, quòd latentia, uel absentia non est formalis ratio obiecti, & ita poterunt manere isti habitus. Et eodem modo argui potest de actibus. Dicit ergo Scotus, quòd respectu eiusdem obiecti, & sub eadem formali ratione, possunt esse multi actus, & non solum potentiarum ordinatarum, sed etiam eiusdem potentiæ differentes secundum perfectum, & imperfectum nedum in eadem specie, sed etiam vt diuersæ species in eodem genere, puta respectu Dei in se, non solū sunt actus in-

1.Co.13 3.d.31. q.1.

Heb. 11

Ro.8.

intelligendi, & volendi qui sunt subordinati, sed etiam actus diligendi sic, & sic, non tantum differentes ſm magis, & minus in eadem specie, sed etiã vt diuersę species. cuiusmodi sunt actus tensionis, actus desiderij nõ propter aliam rationem in obiecto, sed propter approximationem obiecti ad reliquam causam partialem, quę sufficit ad distinguẽdum specie illos effectus. Et similis distinctio potest poni habituum inclinantium ad tales actus. Tertio notandum secundum Scotũ vbi supra, quòd credibilia sunt in triplici differentia. Quędam sunt, quorum visio per se pertinet ad beatitudinem: cuiusmodi est trinitas personarum. Et de istis per se intelligendum est, quòd fidei succedet visio. Alia sunt quorum visio aliquo modo ad beatitudinem pertinet, non tamen essentialiter, nec etiam sunt scibilia, sed sunt facta temporalia: cuiusmodi sunt credibilia de incarnatione. Et de talibus concomitanter fidei succedet visio, non tamen rei in se, quia in patria non videbitur Christus in virginis vtero, sed in verbo. Alia sunt, nec vnquam visibilia, nec scibilia, quia facta temporalia, nec pertinentia ad beatitudinẽ principaliter, nec concomitanter: cuiusmodi sunt aliqua vera pertinentia ad actus humanos. De talibus autem siquis viator haberet fidem concedi potest, quòd in illo potest manere huiusmodi fides. Quarto notandum ſm Scotum vbi supra, ꝙ habitus charitatis tẽdit in Deũ, vt in se bonum, nec distinctè inclinat ad actum perfectũ amãdi Deum, sicut amatur quando est in se præsens: nec ad actũ imperfectum sicut amatur quãdo est imperfectè pręsens, sicut in enigmate, sed inclinat ad hunc actũ, & ad illum indistinctè. Ex quo ergo manebit in patria inclinatio ad diligendum Deum in se, manebit, & habitus charitatis inclinans ad illum actum. Et si obijciatur, quod præsentia obiecti potest variare actum secundum speciem, ergo possunt esse duo habitus distincti speciei, quorũ vnus sit principium diligẽdi Deum in se, vt pręsentatus est per fidem, & ille euacuabitur. Alius vt est pręsens per visionem: & ille succedet, concedit Scotus, ꝙ duo tales habitus, possunt simul esse in voluntate, sed hæc non ponitur ratio charitatis, ꝙ sit præcise proprium actus imperfecti circa obiectum latens, sed quòd sit principium indistinctè tendendi in Deum, vt in se bonum præcise.

His pręmissis, ponenda est talis conclusio. Et si fides, & pes euacuentur in patria: non tamẽ charitas. Patet prima pars ex primo notabili. Secunda pars ex quarto. Item, sic probat Bonau. quia actus charitatis est diligere Deum propter se, & super omnia: sed actus ille maximè competit statui gloriæ: igitur. Con.1.

Ad.j.arg. dicendũ, ꝙ alię virtutes sunt ex parte, q̃a includũt essentialiter in actibus suis aliquid ꝙ necessario sibi determinat imperfectionẽ quę tunc euacuabitur. Charitas aũt non necessario determinat actũ suum ad aliquid, ad q̃d sequitur im-

perfectio, sed actus inq̃tũ ẽ eius est indifferẽs ita, ꝙ accidit sibi talis imperfectio, vel pfectio posita. Nec sequit si habitus charitatis sit ęque perfectus hic, & in patria, ergo, & actus similiter, qa actus diligẽdi depẽdet sicut a cã partiali ab obiecto pręsente per actualẽ intellectionẽ, & hoc ꝭm determinatã perfectionẽ ꝭm, ꝙ determinare præsens si magis, magis: si minus, minus. In via autem de cõi lege non potest esse obiectũ præsens, sicut in patria.

2 Ad secundum arg. dictum est, quòd actus fidei, & spei est talis per se ꝙ necessario concomitat ipsum imperfectio: non sic autẽ actus charitatis. Licet.n. nunc sit circa id quòd latet, & sic habet imperfectionem tamen sibi accidit illa imperfectiò.

3 Ad tertium argu. dicit Sco. ꝙ posset esse per se vnus habitus respiciens Deum inquantũ conueniens naturæ rationali: & sic indistinctè inclinaret in ipsum nõ determinate, inquantũ Deus est clare visus, vel nõ, & sic iste habitus nõ variaretur, siue potẽtia tenderet in obiectũ desiderãdo, vel tenendo: talis tñ habitus nõ ponitur spes, sed ponitur præcise inclinans ad actum imperfectum quod est desiderium.

Vtrum spirituale gaudium quod ex charitate causatur possit in nobis impleri.

D. Thom. 2. 2. q. 28. art. 3.

SEptimo quæritur de gaudio quòd est effectus charitatis. Vtrum spirituale gaudium quod ex charitate causatur, possit in nobis impleri.

Primo arg. ꝙ gaudiũ non causatur a charitate, quia causatur a spe, secundum illud ad Rom. 11. Spe gaudentes: igitur, &c. 1 Rom. 11

Secundo arg. Quam gaudium etiã beatorum põt esse maius; Gaudium. n. vnius, maius est quàm gaudium alterius: igitur. 2

Tertio arg. Cõprehensio est cognitionis plenitudo: sed sicut vis cognoscitiua creaturæ est finita, sic appetitiua: ergo cum Deus non possit ab aliqua creatura cõprehendi: videtur, ꝙ non possit alicuius creaturę gaudium de Deo impleri. 3

Contra. Io. 16. Vt gaudiũ vestrum plenum sit. Notanda sunt tria præambula ꝭm doctrinam Tho. Primũ est ꝙ gaudiũ nõ est aliqua virtus, sed est quidam charitatis actus, loquendo videlicet de gaudio spirituali, & ordinato. Gaudium quippe ex amore causatur: vel propter pręsentiam amati: vel etiam propter hoc, quòd ipsi amato proprium bonum inest. Econtrario autẽ ex amore sequitur tristitia, vel propter absentiam amati, vel quia amatum suo bono priuatur, aut aliquo malo deprimitur. Charitas autem est amor Dei cuius bonum est immutabile: & dum amatur est præsens amanti: iuxta illud. j. Ioan. 4. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo. Vnde patet, quòd spirituale gaudium quòd de Deo habetur ex charitate causatur. Secundum est, quòd ex charitate duplex gaudium causatur de Deo. Vnũ principale quo gaudemus, de bono diuino secundum se: & istud non habet permixtionem tristitię, sicut nec bonũ de quo gaude-

Io. 16. 2. 2. q. 28. ar. 3.

gaudetur, habet admixtionē mali. Vnde Sap. 8. dicitur. Non hēt amaritudinē conuersatio illius. Aliud est de bono diuino fin, ꝙ participatur a nobis. Et ex hac parte gaudium charitatis potest habere admixtionē tristitię, de eo videlicet quod repugnat participationi boni diuini, vel in nobis, vel in proximis. Tertium est ꝙ plenitudo gaudij, dupliciter intelligi potest. Vno modo ex parte rei de qua gaudetur, vt scilicet tm̄ gaudeatur de ea quātum dignū est gaudere de ea, & sic solum Dei gaudium plenum est de seipso. bonū.n.diuinū est infinitum, cuilibet aūt creaturæ gaudium est finitū. Alio mō intelligitur plenitudo gaudij ex parte gaudentis, qñ scilicet gaudenti nihil desiderandum restat.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt tres conclusiones. Prima est, Gaudium spirituale de Deo est effectus charitatis, patet ex primo præambulo.

Con. 2. Secunda conclusio. Gaudium spirituale de Deo in creatura nō pōt eē plenū ex parte rei de qua gaudet: patet ex tertio notabili.

Con. 3. Tertia conclusio. Gaudium spirituale est in creatura potest impleri ex partę gaudentis in patria, sed non in via. Prima pars patet, quia nihil sibi desiderādum restabit. Secunda pars patet, quia semper in via restat aliquid desiderandum.

1 Ad.j.arg. dicendum quod gaudium, quod habemus de bono diuino in e principaliter procedit ex charitate, licet gaudium quo gaudemus de bono diuino, prout a nobis participatur, procedat etiā ex spē per quā expectamus diuini boni fruictionem.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ in patria vnusquisq; habet terminum sibi præfixum a Deo, & sic vniuscuiusq; desiderium plene quietatur licet gaudiū vnius sit maius quam alterius.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ cōprehensio importat plenitudinem cognitionis ex parte rei cognitæ, vt scilicet res tantū cognoscatur quātum cognoscibilis est, habet tamen etiam cognitio plenitudinem aliquam ex parte cognoscentis: sicut, & de gaudio dictum est.

Vtrum pax sit proprius effectus charitatis.

S. Thom. 2.2.q.29.ar.3.

QVÆSTIO VIII.

OCtauo quæritur de pace. An sit ꝓprius effect⁹ charitatis.

1 Arg. quod non, quia dissentio quæ contrariatur paci potest esse cū charitate. Paulus, & Barnabas dissensisse legunt. Act. 15.

Cōtra. Dicitur in ps. Pax multa diligentibus legem tuam. Notanda sunt tria preambula secundum Thom. in. 22. quæst. 19. Primum est ꝙ concordia est quasi genus ad pacem, concordia.n. importat vnionem appetituum diuersorum appetentium. Pax autem supra hanc vnionem importat etiam vnionem motuum appetitiuorum eiusdem appetentis. Secundum est quod sicut dicit Aug. & Dyon. 9. cap. de diuinis no. Omnia appetunt pacē, ꝙ sic declaratur, quia ex hoc, ꝙ homo aliqd appetit consequens est *De ciui. Dei lib. 19.*

est quòd appetat eius consecutionem, & per consequens amotionem eorum quæ huiusmodi consecutionē impedire possunt. Potest autem assecutio boni desiderati impediri p contrariū appetitum, vel sui ipsius vel alterius. Vtrunque autem tollitur per pacem, ideo necesse est, ꝙ omne appetens appetat pacem, inquantum scilicet appetit tranquille, & sine impedimento peruenire ad id quod appetit. Vnde August. diffinit pacem esse tranquillitatē ordinis. Tertio est, ꝙ pax vera non potest esse nisi bonorum, & in bonis, pax autem quę malorū est, est pax apparēs, & non vera. Bonum autem verū habetur dupliciter. s. perfectè in patria, & imperfectè in via, & sit duplex est pax vera, scilicet perfecta in patria, quando oēs appetitus quietantur in vno, & imperfecta in via, quia, & si principalis animæ motus quiescat in Deo, sunt tamē aliqua repugnantia intus, & extra, quæ perturbant hanc pacem.

Con. 1. His pręmissis, ponenda est talis conclusio. Pax vera a charitate causatur, probat Tho. quia charitas importat vnionem propriorum appetituum inquantū facit referri omnia in Deum, facit etiam vnionem proprij appetitus cum appetitu alterius inquantum facit diligere proximum sicut seipsum. Vnde dicit Tullius, quod amicorum idem est velle, & idem nolle: in prædicta autem duplici vnione, consistit ratio pacis: igitur. *Lib. de amicitia.*

Ad argumentum dicendum, quòd sicut dicit Philosophus. 9. Ethicorum ad amicitiam non pertinet concordia in opinionibus: sed concordia in bonis conferentibus ad vitam, & præcipuè in magnis, quia dissentire in aliquibus paruis, quasi non videtur dissensus. Nihil ergo prohibet aliquos charitatem habentes in opinionibus dissentire: nec hoc repugnat paci, opiniones enim pertinent ad intellectum, pax vero ad appetitum Similiter etiam existente concordia in principalibus bonis, dissensio in aliquibus paruis, nō est contra charitatem, nec repugnat paci imperfectæ qualis habetur in uia, licet repugnet paci perfectè qualis habetur in patria, vbi plenè veritas cognoscitur, & omnis appetitus completur. Patet itaque, quòd pax directè est opus charitatis, charitas. n. secundum propriam rationem charitatis causat pacem inquantum amor est vis vnitiua. vt dicit Dionysius. 4. de di. no. *Dyon. 4.* Indirectè tamen pax est opus iustitiæ, inquantum iustitia remouet impedimentum pacis, iuxta illud Esaię 32. Erit opus iustitiæ pax. *Esa. 32.*

Vtrum misericordia sit maxima virtutum.

Thom. 2. 2. q. 30. ar. 4.

NOno quæritur de misericordia, quæ charitatem concomitatur, & ab ipsa causatur. Vtrum misericordia sit maxima virtutum.

1 Primo arguitur, quòd misericordia non sit virtus, quia gaudium, & pax non sunt speciales

ciales virtutes, & tamen ex charitate consequuntur, sicut & misericordia. igitur.

2 Secundo arg. ꝙ sit maxima virtutum, quia prefert misericordia cultui diuino: sec. ūdū illud Ozee. vi. Misericordiam volo, & nō sacrificium, sed ad virtutem maxime pertinere videtur cultus diuinus. igitur.

3 Tertio arg. super ad Thym. v. Pietas ad omnia vtilius est. Dicit Ambr. Omnis summa Christianæ disciplinæ in misericordia, & pietate est, sed disciplina Christianæ continet omnem virtutem. igitur.

Contra, ad Coloss. iij. Cū dixisset Apostolus. Induite vos viscera misicordię, &c. Postea subdit Super omnia charitatē habete. Notanda sunt tria præambula secundū Thomam secunda secunda quęstione 30. Primum est, ꝙ sicut dicit Augustinus libr. ix. de ciui. Dei. Misericordia est alienæ miseriæ in corde nostro compassio, qua vtiq; si possemus subuenire compellimur. Et sicut dicit Philosophus secundo Rethorices. Misericordia est maximè super malis eius, qui indignus patitur. Secundum est, quòd cum passio, siue dolor, qui dicitur misericordia, potest quandoque nominare motum appetitus sensitiui, & secundum hoc misericordia est passio, & non virtus. Aliquando vero potest nominare actum desideratiuum voluntatis, secundum ꝙ alicui displicet malum alterius: hic autem actus, siue motus potest esse ratione regulatas, & sic per hunc regulari potest motus inferioris appetitus. Vnde dicit Augustinus. libro nono de ciuitate Dei: quod iste motus animi, scilicet misericordia, seruit rationi, quando ita præbet misericordia, vt conseruetur iustitia, siue cum indigenti tribuit, siue cum ignoscitur pœnitenti. Virtutis autem humanæ est esse regulatiuum, siue moderatiuum motuum animi. Ideo oportet dicere, misericordiam esse virtutē, sumendo videlicet misericordiā pro habitu inclinatiuo ad prædictum compassionis actum debite moderatum. Tertium est, ꝙ aliqua virtus potest esse maxima dupliciter. Vno modo secundum se. Alio modo per cōparationem ad habentem.

2.2.q. 30.ar.4.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Misericordia secundum se, est maxima virtus, sed non est maxima virtus in homine per comparationem ad habētem: ꝙ misericordia sit virtus, patet ex dictis: quod sit maxima virtus, secundum se probat Thomas, quia ad misercordiam pertinet, quòd alij effundat: & quod plus est, quòd defectus aliorum subleuet, & hoc est maxime superioris. Vnde & misereri ponitur proprium Deo. Et in hoc dr̄ eius omnipotentia maxime manifestari. Altera verò pars cōclusionis sic pbat̄ a beato Thoma, qa, & qui supra se aliquē habet, maius, & melius est cōiungi superiori, quàm supplere defectū inferioris, igit̄ quantū ad hoīem, qui habet Deum superiorem, charitas, per quam vnitur Deo potior est, per misericordia, per quam defectus proximorum suppleretur. Verum est tamen, ꝙ inter omnes virtutes, quæ proximū respiciūt misericordia est potissima. Con. 1.

Ad

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ gaudium, & pax nihil addũt sup rõnem boni, quod est obiectum charitatis, & ideo non requirũt alias virtutes, quàm charitatem. Misericordia vero respicit quandam specialem rõnẽ, scilicet miseriam eius, cui mis retur.

2 Ad secundũ arg. dicendum, ꝙ Deum non colimus per exteriora sacrificia, aut munera, ꝓpter ipsum, sed propter nos, & propter proximos, non enim indiget sacrificijs nostris, sed vult ea sibi offerri propter nostram, & proximorũ vtilitatẽ, & ideo misericordia qua subueniĩ defectibus aliorũ, est sacrificium ei magis acceptũ, vtpote propinquius vtilitatem proximorum concernens.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ summa religionis christianæ in misericordia consistit quantum ad opera exteriora, & in hoc homo maxime assimilatur Deo per similitudinem operationis. Interior tamẽ affectio charitatis qua Deo coniungitur præponderat dilectioni, & misericordiæ in ꝓximos, & per eam excellentius assimilatur homo Deo, tãquam ei vnitus, & in eum quodã modo transformatus.

Vtrum omnibus sit benefaciendum.

D.Tho.2.2.q.31.art.1.

DEcimo quæritur de beneficentia, quæ est actus quidã charitatis. Vtrum omnibus sit benefaciendum.

Arg. quòd nõ, quia dicit Aug. *Lib. de do ctri. christiana.* Omnibus prodesse non possumus, sed virtus non inclinat ad impossibile.

Contra. Dixit Apostolus ad Galathas vltimo. Dum tempus habemus operemur bonũ ad omnes. Notandũ sm Tho. ꝙ beneficentia nihil aliud importat, q̃ facere bonũ alicui. Potest autẽ hoc bonum considerari dupliciter. *2.2.q. 31.ar.1.* Vno modo secundum cõmunem rationem boni. Et hoc pertinet ad cõmunem rationem beneficentiæ, & est opus charitatis. In actu enim dilectionis includitur beniuolẽtia, per quã aliquis vult bonum amico, voluntas autem est effectiua eorum, quæ vult si facultas assit, & ideo beneficentia sequiĩ ex dilectione, quæ est actus charitatis. Alio modo potest bonum, quod quis facit alteri, accipi sub aliqua speciali ratione boni, & sic beneficentia specialem habet rationem, & pertinet ad aliquam specialẽ virtutẽ. Secundo notandum, ꝙ sicut dicit Tho. vbi supra, beneficentia consequitur amorem ex ea parte, qua mouet superiorem ad prouisionem inferiorum. In hominibus autẽ non sunt immutabiles gradus sicut in angelis, quia homines possunt pati multiplices defectus, & sic, qui est superior secundum aliquid, est, vel potest esse inferior secũdũ aliud. Et ideo cum dilectio charitatis, se extendat ad omnes, etiam beneficentia se debet extendere ad omnes pro loco tamen, & tempore, omnes enim actus virtutũ sunt secũdum debitas circunstantias limitandi. Tertio notandum secundum Tho. vbi supra, quòd gratia, & virtus imitantur naturæ ordinem, qui est a sapientia diuina institutus, est autẽ talis ordo naturæ, vt vnũquodq; agens naturale

naturale p prius agat in ea, quæ sunt sibi magis propinqua. Exhibitio autem beneficiorum est q̄-dam actio charitatis in alios. Et ideo oportet, quòd propinquioribus simus magis benefici. Propinquitas tamen vnius ad aliud potest attendi secundum diuersa, in quibus sibi adinuicē homines communicant, vt consanguinei in naturali communicatione cōciues in ciuili: fideles in spūali, & sic de alijs. Et secūdum diuersis coniunctiones sunt diuersimode diuersa beneficia dispensanda. Nam vnicuiq; magis est exhibendum beneficium pertinens ad rem illam, secundū quā est nobis magis coniunctus simpliciter loquendo, tamen hoc potest variari s̄m diuersitatem locorum & temporum & negociorū. Nam in aliquo magis est subueniendum extraneo: puta si sit in extrema necessitate q̄ ēt patri nō tantā necessitatē patiēti.

Con.1. His præmissis ponenda est talis conclusio. Omnibus est benefaciendum, quibusdam tamen magis quā alijs: patet ex dictis.

1 Ad argumentum dicendum, quòd simpliciter loquendo non possumus omnibus benefacere in spirituali. Nullus tamen est de quo non possit occurrere casus in quo oporteat ei benefacere, & ideo charitas requirit vt homo in animi præparatione habeāt vt cuicunque benefaciat si tempus adesset.

Vtrum eleemosynæ largitio sit actus charitatis cadens sub præcepto.

D.Thom.2.2.q.32.ar.1.

VNdecimo quærit: Vtrū eleemosynæ largitio sit actus charitatis cadens sub præcepto.

Primo arg. q̄ non sit actus cha 1
ritatis, potest enim esse sine charitate: secundum illud, Apost. Si 1.Co.13
distribuero in cibos pauperū omnes facultates meas, charitatem autem non habuero nihil mihi prodest. igitur.

Secundo arg. q̄ non sit in p̄cepto, quia cuilibet licet vti re sua 2
& eam retinere, sed retinendo rē suam aliquis eleemosynam non dabit, ergo licitū est nō dare eleemosynam, ergo dare eleemosynā non est in præcepto.

Tertio argui. Omnia præcepta 3
ad præcepta decalogi reducunt, sed inter illa præcepta nihil continetur de datione eleemosynarum. igitur.

Contra .i. Io. i. dicitur. Qui habuerit substantiam huius mundi & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? Primo notan 2.2.q.
dum secundum Tho. quod exte- 32.ar.1.
riores actus ad illam virtutem referūtur, ad quam pertinet motiuum ad tales actus: Motiuum autem ad dandum eleemosynā est cōpassio, quæ pertinet ad misericordiam, quæ est effectus charitatis, vt supra dictū est. Sūt aūt duplices eleemosynæ. Quædam sunt corporales, scilicet pascere esurientē, potare sitientem, vestire nudū, recolligere hospitē, visitare infirmū, redimere captiuū, & sepelire mortuum. Aliæ vero sunt spirituales, scilicet docere ignorantem, remittere offendenti, supportare onerosos, & pro omnibus orare. Potest autem huius-

huiusmodi elemosinarum comparatio attendi dupliciter. Vno modo simpliciter loquendo, & secundum hoc elemosinæ spirituales pręeminēt. spiritus enim est nobilior corpore, & donum spirituale melius corporali, & spirituales actus digniores corporalibus. Alio modo secundum aliquem particularem casum in quo quędam corporalis elemosina alicui spirituali præfertur, puta magis est pascendū fame morientem quàm docendum: sicut secundum philosophum, Indigētis meli' est ditari quàm philosophari quamuis hoc sit simpliciter melius. Secundo notandum secundum Tho. vbi supra, quòd cū dilectio proximi sit in præcepto necesse est omnia illa cadere sub pręcepto, sine quibus dilectio proximi non conseruatur, ad quam pertinet nō solum velle bonū proximo, sed etiam operari cum necessitas exigit, quod fit per elemosinarum largitionem, Ideo elemosinarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta sunt de actibus virtutum, necesse est, quòd datio elemosinæ cadat sub præcepto, ſm quod est de necessitate virtutis, scilicet ſm quod recta ratio requirit, secundum quam aliquid est considerandum ex parte dantis, scilicet ꝙ illud, quod est in elemosinas erogandum, sit ei superfluū, non solum respectu propriæ personæ, sed etiam respectu aliorū quorum cura sibi incumbit, quia prius oporteret, quòd aliquis sibi prouideat, & his quorum curam habet, & postea de residuo aliorum necessitati subueniat. Est etiam aliquid considerandū ex parte recipiētis, scilicet ꝙ necessitatem habeat, sed cum non possit aliquis vnus omnibus necessitatem habētibus subuenire, non omnis necessitas obligat ad pceptum, sed illa sola sine qua ille qui necessitatem patitur sustētari non pōt. Et in hoc casu locū habet, quod dicit Ambro. Pasce fame morientē, si non paueris, occidisti: Sic ergo dare elemosinā de superfluo, est in præcepto, & dare elemosinā ei qui est in extrema necessitate alias aūt elemosinas dare est in cōsilio. Tertio notandum ſm Thom. vbi supra, ꝙ necessarium dicitur dupliciter. Vno modo sine quo aliquid non potest esse, & de tali non est danda elemosina: puta si quis in articulo necessitatis constitutus haberet solum vnde posset sustentari familia sua. Hoc tamen est intelligendum, nisi forte casus immineret vbi subtrahēdo sibi, & familiæ suæ, daret alicui magnę personæ per quam ecclesia, vel res publica sustentaretur. Bonum enim commune, est præferendū proprio. Alio modo dr̄ aliquid necessarium, cum nō potest conuenienter vita transigi secundum cōditionem, & statum personæ propriæ, & eorum, quorum cura incumbit, & huiusmodi necessarij terminus nō est in indiuisibili cōstitutus. De huiusmodi, ergo elemosinam dare bonum est, licet nō cadat sub præcepto, sed sub consilio. Sunt tamen tria excipienda. Primum est, quod quando quis statum mutat: puta per religionis ingressum omnia sua propter Christum largient. Secundū est quando ea, quæ sibi subtrahit, licet

sint

sunt necessaria ad conuenientiã vitæ, tamẽ de facili resarciri pos sunt. Tertium est qñ occurreret extrema necessitas alicuius priuatæ psonæ, vel etiam aliqui magna necessitas reipublicæ. In his enim casibus laudabiliter prçter mitteret aliquis id, quod pertinere videt ad decentiam sui status, vt maiori necessitati subueniret. Quarto notandũ, quòd sicut dicit Au.li.de verbis domini. de iustis laboribus faciẽdæ sunt eleemosynæ, & non de illicite acquisitis. Est tamen considerandum, vt dicit Tho. vbi supra, ꝙ tripliciter põt aliquid esse illicite acquisitum. Vno modo sic, ꝙ non potest retineri ab eo, qui acquisiuit, sed alteri, a quo acquisiuit, debet restitui, sicut contingit in rapina, furto, & vsuris, & de talibus elemosina fieri non potest. Alio modo est aliquid illicite acquisitũ, sic ꝙ ille qui acquisiuit, retinere nõ põt. Nec tamen debetur ei a quo acquisiuit, quia scilicet contra iustitiam accepit, & alter contra iustitiã dedit, sicut contingit in simonia, & de talibus est elemosina facienda. Tertio modo est aliquid illicite acquisitum, non quia acquisitio, siue acceptio sit illicita, sed quia opus quo acquirit, est illicitum, sicut patet de eo, quod mulier acquirit per meretriciũ, & hoc proprie vocatur turpe lucrum, & de tali fieri potest elemosina, licet nõ oblatio ad altare. Tum propter scandalum. Tum propter sacrorum reuerẽtiam. Circa vero illa, quæ per aleas acquiruntur, videtur esse aliquid illicitum ex diuino iure, scilicet, ꝙ aliquis lucretur ab his, qui rẽ suam alienare nõ põt, sicut sunt iuniores, & furiosi, & huiusmodi, & ꝙ aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum, & ꝙ fraudulenter ab eo lucret. Et in his casibus tenet ad restitutionem, & sic de eo nõ potest elemosinam facere. Aliquid autẽ videtur esse illicitum ex iure positiuo ciuili, quod prohibet vniuersaliter tale lucrum. Sed quia ius ciuile non obligat omnes, sed eos solos, qui sunt huiusmodi legibus subiecti, & iterum per dissuetudinem abrogari põt, ideo apud illos, qui sunt huiusmodi legibus astricti, tenentur vniuersaliter ad restõnem, qui lucrantur nisi forte consuetudo contraria præualeat, aut nisi aliquis lucratus sit ab eo, qui traxit eũ ad ludũ, in quo casu nõ tenet restituere, quia ille, q amisit, non est dignus recipere, nec tñ põt licite retinere tali iure positiuo durante. Vnde ĩ hoc casu debet hoc in elemosinas expendere.

His pmissis, ponẽda est talis cõclu. Elemosinã facere ẽ act⁹ charitatis qñq; cadẽs sub pcepto & qñq; sub consilio patet ex dictis. Con.1.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ licet dare elemosinã possit esse sine charitate, pro quãto est actus charitatis materialiter tm̃ non tñ formaliter, videlicet dare elemosinas propter Deũ delectabiliter & prõpte. Vel aliter põt dici, ꝑ cõsequẽtia nõ valet. Act⁹. nã qui est a charitate, põt ẽt fieri sine charitate, licet nõ meritorie.

2 Ad sm arg. dicendum, ꝙ bona tẽporalia, quæ homini diuinitus conferuntur, eius quidem sunt quantũ ad proprietatem, sed quãtũ ad vsum, debent ẽt esse aliorũ quantum ad id quod superflu. Vñ

Basilius

Basilius dicit. Si fateris ea, scilicet bona tēporalia tibi diuinitus peruenisse, cur tu abūdas, ille vero mendicat, nisi vt tu bonæ dispensationis merita cōsequaris, ille vero patiētiæ opib⁹ decoret.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ omnis subuētio proximi reducit ad præceptū de honoratione parentū. Apostolus enim prima Ti-
1.Ti.4. mo.dicit. Pietas ad omnia, vtilis est; promissionē habēs vitæ quæ nunc est & futuræ. Quod ideo dicit, quia in præcepto de honoratione parētū additur promissio, vt sis longeuus super terrā. Sub pietate autem comprehenditur omnis eleemosynarum largitio.

Vtrum fraterna correctio sit actus charitatis, eadem sub præcepto.

D.Tho.2.2.q.33.ar.1.

DVodecimo quæritur. Vtrum fraterna correctio sit actus charitatis cadens sub præcepto?

1 Arg. ꝙ nō, quia contrarij actus non pertinēt ad eandem virtutē, sed supportare peccātē est actus
Gal.6. charitatis, ſm illud Apost. Alter alterius onera portate & sic adimplebitis legē Christi, quæ est lex charitatis: ergo corrigere peccantē ꝙ est contrariū supportationi non est actus charitatis.

2 Secundo arg. ꝙ non sit in præcepto, quia nihil impossibile cadit sub præcepto secundum illud Hiero. Maledictus qui dicit Deū aliquid impossibile præcepisse; sed. Cōsidera opera Dei ꝙ nemo possit corrigere quem ille despexerit.

3 Tertio arg. Omissio fraternæ correctionis inuenitur etiam in spiritualibus viris. Dicit. n. Aug. in primo de ciui. Dei, ꝙ non solū inferiores, verbū etiā hi qui superiorē vitæ gradum tenēt, ab aliorum reprehēsione se abstinēt, propter quædā cupiditatis vincula.

Contra dicit Aug. Si neglexeris corrigere peior eo factus es q peccauit. *Lib. de verbis Domini.* Primo, notandum ꝙ sicut dicit Tho. duplex est correctio delinquentis. Vna quidem, quæ adhibet remedium peccato, inquantum est malum peccātis, *2.2.q.33.ar.1.* & ista proprie dicitur fraterna quæ ordinatur ad emendationē delinquentis, & ista est actus charitatis. Repellere enim malum fratris ad charitatem pertinet. Alia vero est, quæ adhibet remedium peccato, inquantū est nocumentum aliorum, & præcipue boni cōmunis: & talis est actus iustitiæ, cuius est conseruare rectitudinem vnius ad alterū. Cum autem correctio sit actus positiuus, non cadit sub præcepto negatiuo; quod obligat semper, & ad semper, sed sub præcepto affirmatiuo, quod non obligat ad semper. Sic ergo cadit sub præcepto correctio secundum, quòd est necessaria ad emendationem fratris, aut ad rectitudinem iustitiæ & non pro semper, videlicet quod in omni tempore vel loco oporteat corrigere dilinquentem. Prima autem correctio, quæ tendit specialiter ad emendationem fratris per simplicem admonitionem, pertinet ad quemlibet habentem charitatem, siue sit subditus, siue prælatus. Alia vero correctio, quę non solum fit per admonitionem, sed etiam interdum per punitionē, pertinet

pertinet ad solos prelatos. Et in correctione fraterna, quæ etiã ad omnes pertinet, grauior est cura prælatorum, vt Augustinus dicit. Secundo notandum secundum Thomam vbi supra, ꝙ correctio, quæ est actus iustitię non conuenit subditis respectu prælatorum, sed bene correctio fraterna, quæ est actus charitatis, dum tamen fiat cum mansuetudine, & reuerentia. Vnde Apostolus dicit ad Tim. Seniorē ne increpaueris, sed obsecra vt patrem. Vbi tamen immineret periculum fidei, etiã publicè essent prælati a subditis arguēdi. Vnde Paulus, qui erat subditus Petro, propter imminens periculum scandali circa fidem, Petrũ publicè arguit, vt patet Gal. 2. Tertio notandum, ꝙ correctio pertinens ad prælatos, quę ordinatur ad bonum commune, & habet vim coactiuam, non est dimittenda propter turbationē eius, qui corripitur. Oportet enim principalius prouidere bono communi, igitur. Alia vero correctio, quæ fit per simplicem admonitionem, quandoque est omittenda, puta quando probabiliter æstimatur, ꝙ peccator ad monitionem nõ recipiat, sed ad peiora labatur. Ea enim, quæ sunt ad finem regulanda, sunt secũdum quod exigit ratio finis. Quarto notandum secundum Thomam vbi supra, quòd circa publicam denunciationem peccatorum, quæ quandoq; ad correctionem exigitur distinguendum est. Aut enim peccata sunt publica, aut sunt occulta. Si sint publica non tantum adhibendum est ei remediũ, qui peccauit vt melior fiat, sed etiã aliis vt non scandalizentur. Et ideo talia peccata sunt publicè arguenda, secundum illud primæ ad Tim. 5. Peccantem coram omnibus argue, vt cęteri timorem habeant, quod intelligitur de peccatis publicis: vt Augustinus dicit. Si vero peccata sunt occulta, sic videtur habere locũ, quod Dominus dicit Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus. Et tunc adhuc distinguendum videtur. Quædam enim sunt peccata occulta, quæ sunt in nocumētũ proximorũ, vel corporale, vel spirituale, puta si quis occultè tractat, quomodo ciuitas tradatur hostibus, vel si hæreticus priuatim auertat homines a fide. Et quia ille, qui sic occultè peccat non solum in te peccat, sed etiam in alios oportet statim procedere ad denunciationem, vt huiusmodi nocumentum impediatur, nisi forte aliquis firmiter æstimaret, quòd statim per secretam monitionē posset huiusmodi malum impediri. Quædam vero sunt peccata, quę solum sunt in malum peccantis, & eius, in quem peccatur, & tunc solum ad hoc tendendum est, vt fratri peccanti subueniatur. Ideo primo emendari debet, si fieri possit, per secretam monitionem, vt fama eius conseruetur. Quia tamen cõscientia est preferenda famę, ideo voluit Dominus, vt saltem cum dispendio famę conscientia fratris per publicam denunciationem a peccato liberetur, quando videlicet hoc fieri non potest per secretam monitionem. Vnde potest de necessitate pręcepti

De Ciu. Dei li. 1 — *1. Tim. 4* — *1. Tim. 5* — *Lib. de uerbis do mini.* — *Mat. 18*

esse, quòd secreta monitio publicam denunciationē pręcedat.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Correctio quandoque est actus charitatis, & quandoque iustitiæ cadens sub præcepto: patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd correctio fraterna non opponitur supportationi infirmorum, sed magis ex ea consequitur: intantum enim aliquis supportat peccantem, inquantū contra eum non turbatur, sed beneuolentiam ad eum seruat volēdo eum emendare.

2 Ad secundum argumētum dicendum, quòd in omnibus bonis agendis optatio hominis nō est efficax, nisi diuinum adsit auxilium. Et tamen homo debet facere quod in se est. Vnde Augustinus dicit. Nescientes quis pertineat ad prædestinatorum numerum, & quis non, sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes saluos fieri velimus. Et ideo omnibus debemus fraternæ correctionis officiū impendere sub spe diuini auxilij. *Lib. de correc. & gratia.*

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd correctio fraterna potest tripliciter omitti. Vno quidem modo meritoriè, videlicet ex charitate. Dicit enim Augustinus. Si ꝓpterea quisque corripiendis male agentibus parcit, quia opportunum tempus requirit, vel ipsis metuit ne deteriores fiant, non videtur esse cupiditatis occasio, sed consilium charitatis. Alio modo prætermittitur fraterna correctio cum peccato mortali, quando scilicet vt ibidē dicit Augustinus, formidat iudiciū vulgi & carnis excruciatio. Dum tamen hæc ita dominentur in animo, quod fraternę charitati non pręponatur. Et hoc videtur contingere quando quis credit probabiliter, quod posset peccātem a peccato retrahere, & tamen propter timorem, vel cupiditatem prætermitit. Tertio mō, huiusmodi omissio est peccatum veniale, quando videlicet timor, & cupiditas tardiorem faciunt hominem ad corripiēdum. Non tamen ita, quòd si constaret ei, quod fratrem posset a peccato retrahere, dimitteret propter timorem, vel cupiditatem, quibus in animo suo præponit charitatem fraternam. Et hoc modo etiā quandoque viri sancti negligunt corrigere deliquētes. *De ciuitate Dei libro 1.*

De prudentia.

Vtrum præcipere sit principalis actus prudentiæ.

S. Tho. 2. 2 q. 47. art. 13.

QVAESTIO PRIMA.

DEinde q̄ritur specialiter de virtutibus cardinalibus. Et primò de prudētia. Vtrū ꝑcipere sit principalis actus prudentiæ?

Arguitur, ꝗ non: quia præcipere pertinet ad voluntatē: Prudentia autem non est in voluntate, sed in intellectu: igitur. 1

Contrà. Dicit Philosophus, ꝗ prudētia ꝑcęptiua est. Notādum ꝗ sicut dicit Thomas, naturalis ratio dictat vnicuique, vt secundum rōnem operetur, qđ est finis virtutū moraliū. Sed qualiter, & ꝑ quæ homo in operando attingat mediū rōnis, hoc pertinet ad *Ethic. lib. 6. 2. 2. q. 47. ar. 13.*

net ad prudentiam. Ad hoc autē requiruntur tres actus, quorum primus est consiliari: quod pertinet ad inuentionem: secūdus est iudicare de inuentis: tertius autē actus est præcipere applicando videlicet cōsiliata & iudicata ad operandū. Iste autem actus est propinquior fini rationis practicæ, ideo est principalis.

Con. 1. Hoc præmisso, ponitur talis concl. Principalis actus prudētię est præcipere. patet ex dictis.

Ad arg. dicendū, φ præcipere per modū mouentis, pertinet ad voluntatem. ad prudentiam vero per modum dirigentis.

Vtrum prudentia possit esse in peccatoribus.

Th. 2.2.q.49.ar.1.2.6.

QVÆSTIO II.

SEcundo quęritur. Vtrū prudētia possit esse ī peccatoribus?

1 Arguitur, φ sic, quia fides est nobilior virtus, q̄ prudentia, & tñ pōt esse in peccatoribus, igr.

Contrà. Impossibile est prudētem esse non entem bonum. Notandum, φ sicut dicit Thom. triplex est prudentia. Prima est prudentia falsa, & tm̄ per similitudinem dicta, & huiusmodi est prudētia, de qua Apo. dicit. ad Ro. 8. Prudentia carnis mors est. Alia aūt est prudentia vera, sed imperfecta, qn̄ .s. quis disponit media accōmoda ad finem vere bonū, sed tñ ille non est vltimus finis humanę vitæ, sed alicuius specialis negocij, sicut dicitur prudens negociator, uel nauta. Aut si ille sit finis vltimus humanę vitæ, ad quem quis disponit media; tamen non efficaciter pręcipit, licet bene consilietur, & recte iudicet. Alia uerò est prudentia vera & perfecta, quæ videlicet ad bonum finē totius vitæ rectè cōsiliatī iudicat, & pręcipit: & hęc sola dr̄ simpliciter prudentia.

(margin: 2.2.q. q.47. Rom. 8.)

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis concl. Prudentia falsa est in solis peccatoribus. Prudentia aūt vera imperfecta, cōis est bonis & malis. Prudentia vero vera & perfecta est in bonis tantum; patet satis ex dictis.

Ad arg. dicendum, φ licet fides sit nobilior, q̄ prudentia propter nobilitatem obiecti: tñ prudentia ſm sui rationem magis repugnat peccato, cùm sit pręceptiua bonorum operū, quòd non contingit efficaciter, nisi existēte appetitu recto. 1

Vtrum conuenienter assignentur tres partes prudentiæ.

Thom. 2.2.q.49.ar.7.

QVAESTIO III.

TErtio quæritur. Vtrum conuenienter assignentur tres partes prudentiæ, s. memoria, intelligentia, & prouidentia?

Arguitur, φ non, quia Macrobius secundum sententiam Platonis attribuit sex partes prudentiæ, scilicet rationem, & intellectum, circunspectionem, & prudentiam, docilitatem, & cautionem. 1

Contra est Tullius. Notandū secundū Thomam, quòd tri- Retho. lib. 2.

2.2.q. 49.ar.1. bus modis possunt assignari partes alicui virtuti. Vno modo ad similitudinem partium integralium, illa videlicet, quæ necesse est concurrere ad perfectũ actũ illius virtutis, & sic possunt poni octo partes prudentię, s. sex quas enumerat Macrobius, & septima est memoria, quam ponit Tullius, & octaua est eustochia, siue solertia, quàm ponit Aristo. Circa cognitionẽ.n. quæ ad prudentiam pertinet, tria sunt consideranda. Primum est ipsa cognitio, quę si sit præteritorum, dicitũ memoria, si autem præsentium, siue contingentium, siue necessariorum, vocatur intellectus, siue intelligentia. Secundum est ipsa cognitionis acquisitio, quæ fit, vel per disciplinam. & ad hoc pertinet docilitas, vel per inuentionem, & ad hoc pertinet eustochia, quę est bona coniecturatio. Huius autem pars, vt dicitur per Eth. li.6 Philosophum, est solertia, quæ est velox coniecturatio medij, vt dicitur in primo posteriorũ. Tertium autem est vsus cognitionis, scilicet secundum quòd aliquis ex cognitis procedit ad alia cognoscenda, vel iudicanda, & hoc pertinet ad rationẽ. Ratio autem ad hoc, quòd rectè præcipiat, tria debeat habere. Primo quidem, vt ordinet aliquid ad finem accommodum, & hoc pertinet ad prouidentia. Secundo vt attendat circunstantias negocij, quod pertinet ad circunspectionem. Tertio vt vitet impedimenta, quod pertinet ad cautionem. Secundo modo possunt assignari partes alicuius virtutis ad modum partium subiectiuarum. & hoc modo partes prudentię sunt prudentia, per quam aliquis regit seipsum, & prudentia, per quam aliquis regit multitudinem. Et iterum prudentia, quæ est multitudinis regitiua diuiditur in diuersas species secundum diuersas species multitudinis. Est enim quędam multitudo adunata ad aliquod speciale negocium, sicut exercitus congregatur ad pugnandum, cuius regula est prudentia militaris. Quædã vero est multitudo adunata ad totam vitam, sicut multitudo vnius domus, vel familiæ, cuius regula est prudẽtia yconomica. Et multitudo vnius ciuitatis, vel regni, cuius quidem regula directiua est in principe prudentia regitiua. In subditis autem politica simpliciter dicta. Tertio modo possunt assignari partes alicuius virtutis ad modum partium potentialium. & hoc modo partes prudentię dicuntur virtutes sibi adiunctę, scilicet Eubolia, quæ est circa consilium, & Sinesis, quæ est circa iudicium eorũ, quę secundum communes regulas fiunt, & Gnomyn, quæ importat quandam perspicacitatẽ iudicij secũdũ altiora principia, quàm sint regulæ cões. Prudẽtia vero est circa principalẽ actum, qui est præcipere.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Diuersimode possunt assignari partes prudentiæ, patet ex dictis. Sunt autem illę tres partes, quas ponit Tullius, scilicet memoria prętеritorum, intelligentia præsentium, & prouidẽtia futurorum, ad modum partium integralium.

Ad arg. patet ex dictis.

De

De iustitia.

Vtrum iustitia sit virtus generalis, vel specialis.

Tho.2.2.q.58.art.7.

QVEASTIO I.

DEinceps quęritur de iustitia. Primo. Vtrum iustitia sit virtus generalis, uel specialis.

1 Arguitur, ꝙ non sit virtus generalis, quia condiuiditur aliis virtutibus.

Eth. l.5 Contra. Dicit Philoso. ꝙ iustitia est omnis virtus. Primo notãdum, ꝙ iustitia sic diffinitur a iurisperitis. Iustitia est constans, & perpetua voluntas ius suũ vnicuique tribuens. Et posset sic reduci in debitam formam diffinitionis, vt dicit Thomas. Iustitia 2.2.q.58.ar.7. est habitus, secundum quẽ aliqs constanti, & perpetua uoluntate ius suũ vnicuiq; tribuit, & quasi est eadem diffinitio cum ea, quã Eth.li.5 philosophus ponit, dicẽs, ꝙ iustitia est habitus, ſm quem aliquis est operatiuus iusti ſm electionem. Secundo notãdum, ꝙ sicut dicit Thomas vbi supra. Iustitia habet ordinare hominem in cõparatione ad aliũ, quod quidem potest esse dupliciter. Vno modo ad alium singulariter considera tum. Alio modo ad alium in cõi, videlicet secundum ꝙ ille, q seruit cõitati, seruit omnibus, q sub cõitate illa cõtinẽtur. Ad vtrũq; ergo se habet iustitia secundum propriam rationem. Manifestum est autem, quòd omnes, qui sub communitate aliqua continentur comparatur ad communitatem, sicut partes ad totũ. Quodlibet autem bonum partis est ordinabile in bonum totius. Bonũ ergo cuiuslibet virtutis, siue ordinãtis hominem ad seipsum, siue ordinantis ipsum ad alias singulares personas est referibile ad bonum cõe, ad quod ordinatur iustitia. Et quãtum ad hoc, actus omnium virtutũ possunt ad iustitiam pertinere, ideo secundũ hoc iustitia dicitur virtus generalis. Et quia ad legem pertinet ordinare in bonum cõe, inde est, ꝙ iustitia ista generalis dicitur iustitia legalis, quia per eam homo concordat legi ordinanti actus omniũ virtutum in bonum cõe. Tertio notandum, ꝙ aliquid dicitur generale dupliciter. Vno modo per prædicationem, sicut animal est generale ad hominẽ & equum. Alio modo secundum virtutem, vt sol ad omnia corpora, quæ per virtutem eius iminutãtur. Primo modo generale est idem essentialiter cum his, ad quę est generale, non autem secundo modo. Hoc autem secũdo modo, iustitia legalis dicitur generalis virtus, inquãtum ordinat actus omnium virtutum ad bonum cõe, quemadmodum charitas ordinat actus omniũ virtutũ ad bonum diuinum. Sicut ergo charitas est quædam specialis virtus secundum suam essentiam, ita & iustitia legalis, quæ principaliter est in principe, in subditis vero secundario. Est tñ aduertendum, quod iustitia generalis sumi potest dupliciter. Vno modo pro virtute ordinabili ad bonum commune, & sic dicitur essentialiter de omni virtute, sicut genus de speciebus.

Alio modo pro virtute ordinatiua actuum in bonum commune & sic propriè dicitur iustitia legalis. Nec est essentialiter omnis virtus: sed oportet præter eam alias esse virtutes, quę immediatè ordinant hominem circa particularia bona: quæ quidē possunt esse vel ad seipsum, vel ad alteram singularem personā. Sicut ergo pręter iustitiam legalem oportet esse aliquas particulares virtutes ordinantes hominem in seipso: puta temperantiam, & fortitudinem, ita etiā præter iustitiam legalem oportet esse particularem iustitiam, quæ ordinat hominem circa ea quę sunt ad alteram singularem personam.

Con 1. His præmissis, ponenda est talis concl. Iustitia quandoque dicitur virtus generalis, & quandoque specialis: patet ex dictis.

1 Et per hoc soluitur argumētū.

De iustitia,

QVÆSTIO II.

Vtrum conuenienter ponantur duæ species iustitiæ particularis, &c.

Tho. 2.2.q.61.ar.1.

SEcundo quæritur. Vtrum conuenienter ponantur duæ species iustitię particularis scilicet cōmutatiua, & distributiua?

1 Arguitur, quòd non: quia vnū, & multa nō diuersificant speciē virtutis: sed iustitia cōmutatiua consistit in hoc, ꝙ aliquid redditur vni. Iustitia vero destributiua in hoc, ꝙ aliquid datur multis: igitur.

Cōtra est philosophus. 5. Ethi. *Ethic. 5.* Notādum secundū Thom. quòd *2.2.q.61 ar.1.* iustitia particularis ordinat ad aliquam particularem personā, quæ comparatur ad communitatem, sicut pars ad totum. Potest autem ad aliquam partē ordo dupliciter attendi. Vno modo partis ad partem cui similis est ordo vnius priuatę personę ad aliam. & hunc ordinem dirigit commutatiua iustitia. Alius autē est ordo totius ad partes, cui similis est ordo eius quod est cōmune ad singulas personas: & hunc ordinem dirigit iustitia distributiua, in qua non accipitur medium secundum equalitatem rei ad rem, sed secundum proportionem rerum ad personas; vt scilicet sicut vna persona excedit aliā: ita etiā res quę datur vni personę, excedit rem quæ datur alteri. Et dicit philosoph9, ꝙ tale mediū est s̄m geometricam proportionalitem, qua attenditur æquale non secundū quantitatē, sed secūdum proportionē: sicut si dicamus, quod sicut se habēt sex ab quattuor: ita tria ad duo: quia vtrobique est sex: quia altera proportio in qua maius habet totum minus, & mediam partem eius. Non est autem æqualis excessus secundum quantitatē. Iustitia autē cōmutatiua in qua alicui personæ singulari reddit aliquid propter rem eius quę accepta est, vt patet in emptione, & venditione oportet adæquare rem rei. vt quanto iste plus habet quam suum: sic de eo quòd est alterius, tantundem restituat ei cuius est: &

& sic fit æqualitas ſm ariſmeticam proportionē, quę attēditur ſm parē quātitatis exceſſum, ſicut ē mediū ĭter ſex,& quatuor, in vnitate.n.excedit,& excedit.

Con.1. His pręmiſſis,ponenda eſt talis concluſio. Conuenienter ponuntur duę ſpecies iuſtitiæ particularis.ſ.commutatiua, & diſtributiua:patet ex dictis.

1 Ad arg.dicendum,quòd nō ſolum differunt ſecundum vnum, & multa : ſed ſecundum diuerſam rationem debiti. Alio enim modo debetur alicui, quod eſt commune,& alio modo id quod eſt proprium. Multa alia quæri poſſent de prudentia,& iuſtitia, & alijs virtutibus cardinalibus, & earum annexis, de quibus ad præſens ſuperſedemus breuitatis gratia. Sed qui de his ampliora ſcire voluerit, videat in ſecunda ſecundę Doctoris ſancti.

Finis huius quinti tractatus.

SEQVITVR SEXTVS TRACTATVS.

N præcedēti tractatu nōnullis quæſtionibus de gratia Dei, et virtutibus deciſis.Conſequenter in hoc ſexto tractatu determinanda ſunt aliquæ quæſtiones de ſacramētis,quibus infunditur gratia animabus diſpoſitis. Et habet iſte tractatus tres partes principales. In prima facienda eſt de ſacramentis in communi, tam veteris quàm nouæ legis generalis determinatio. In ſecunda fiet ſacramentorum nouæ legis generalis enumeratio. In tertia vero videndū erit vniuſcuiuſque illorum ſpecialis conſideratio. In prima igitur parte dicendum eſt de ſacramentis in communi, tam veteris quàm nouæ legis. Vbi ſunt tria conſideranda. Primum eſt ſacramenti diffinitio. Secundum eſt ſacramenti inſtitutio. Tertium eſt ſacramenti efficax operatio.

Vtrum ſacramentum poſſit diffiniri.

Tho.3.p.q.60.ar.2.Dur.4.d.1.q.1, Scot.4.d.1.q.1.

CIrca primū quęritur.Vtrū ſacramentū poſſit diffiniri.

Arguitur,quòd nō,quia omne diffinibile eſt per ſe vnum : ſed ſacramētum non eſt aliquid per ſe vnum, quia conſiſtit in rebus & verbis:igitur. 1

Contra.Magiſter ſenten.in.4. diſt.j.diffinit ſacramentū, quod eſt ſacræ rei ſignū. Primo notandum,quòd ſicut dicit Scot.in.4. diſt.j.cuiuſcunq;, ſiue entis,ſiue non entis, quod poteſt concipi, & ſignificari,pōt eſſe aliqua diffinitio,quid nominis, oſtendēs explicitè,& diſtinctè illud quod per nomē importatur implicite, & confuſe. Diffinitio tñ proprie dicta non eſt,niſi oratio ſignificans verū,quod quid eſt eſſe rei, ſm Philoſophum. Et ideo nō eſt non entis, nec entis rationis, quod eſt tantum ens diminutū, nec alicuius ſimpliciter ſimplicis,neq; alicuius ſingularis:quia non poteſt eſſe oratio exprimens quidditatem ſingularis : quin ipſa explicet aliquid, quod non pertinet ad quod quid 1.Top.

erat esse. Secūdo notandū, sacramentum dr̄ quasi sacrans mentem. Ponit autem doctor subti. vbi supra, talem sacramenti diffinitionem. Sacramentum est signum sensibile gratiam Dei, vel eius effectū gratuitum ex institutione diuina efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris. Dicitur autem significans gratiam Dei: aut effectum Dei gratuitum, propter eucharistiæ sacramentū, quod propriè non significat gratiam: sed effectum gratuitum, scilicet corpus Christi verū, aut misticum. In prædicta autē ratione sacramēti includitur aliquid qđ dicitur ens rationis. s. hoc ꝙ est signum ex institutione. Ista. n. relatio nō seqtur fundamētum ex natura rei: quia & si in re sit aptitudo ad significandū: tñ actualis significatio nō sibi cōuenit, nisi per actum imponentis. Illa ergo diffinitio non exprimit quiditatem extra aīam: sed tantū exprimit conceptū per se vnū in intellectu, quemadmodum diffinitiones intentionum logicalium in quibus inuenitur genus & differentia, eo modo quo logicus loquitur de genere, & differentia. Vnde in ratione prædicta ponitur signū, vt genus. Et ponitur efficaciter significans ex institutione, vt differentia: sensibile vero, vt fundamentum relationis: gratia vero, vel effectus Dei gratuitus, vt correlatiuum, siue terminus. In hoc autem quod dicitur efficaciter includitur, tam certitudinaliter quàm pronosticè: & hoc accipiendo pronosticum pro signo non tantum priori duratione signato: sed etiā natura. Et quo ad hoc notandum est triplex esse signum. s. memoratiuum, demonstratiuum, & pronosticum. Primum est respectu preteriti. Secundū respectu presentis. Tertium respectu futuri. Tertio notandum, quòd plures ponuntur diffinitiones sacramenti. Duæ primæ ponuntur a Magistro, & accipiuntur ab August. de Ciuit. Dei. Prima est. Sacramentum est sacræ rei signum. Secunda: sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma. Et magister explanando addit, ita vt eius similitudinē gerat, & causa existat: vbi sumitur forma pro sensibili signo, eo mō quo imago Herculis dr̄ forma Herculis. Ponit autem ibi visibile pro sensibili in cōmuni, qa visus est excellentior sensuum, & plures rerum differentias nobis ostendit. Et si instetur, quia gratia nō est similis sacramēto sicut nec spirituale corporali non bene dicitur vt eius similitudinem gerat. Dicendum, quod licet non sit similis vniuocem: bene tamen proportionabiliter vel imitatiuè. Tertia diffinitio: ponitur ab Hugone lib. de sacramentis: videlicet. Sacramentum est elementū corporale foris sensibiliter propositum ex similitudine representans, ex institutione significans, ex sanctificatione aliquam gratiam inuisibilem conferens. Quarta vero diffinitio est illa, quæ superius posita est, quæ ponitur a Scot. quæ multum conuenit est quasi eadem cum diffinitione Hugonis.

His præmissis ponēda est talis conclusio. Sacramentum est diffini- Con. 1.

diffinibile: patet ex dictis.

1 Ad arg.dicit Scotus,quia licet fundamẽtũ huius relationis plura includat ex qbus nõ sit per se vnum.vt patet de successiuo, & permanente: tamen sacramentum quantum ad formalem rationem, scilicet quantum ad relationem signi est per se vnum: quãtumcunq;.n. diuersa possunt concurrere in fundamẽto vnius relationis rationis: sufficit.n.ꝙ multa ibi concipiantur ab intellectu quasi vnum in ordine ad aliquid significatum.

PORTIO SECVNDA.

Vtrum sacramenta debuerint instituti a Deo,&c.

Sco.4.d.1.q.3.Thom.3.p.q.61.art.1.Dur.4.d.1.q.2.

Circa,secundũ queritur. Vtrũ pro tẽpore cuiuscunq; legis a Deo datæ debuerit institui a Deo aliquid sacramentum.

1 Arg. ꝙ non:quia tẽpore legis naturę non legitur aliqd sacramentũ institutũ fuisse.Vnde dicit Greg. Et ponitur de conse. dis.4. Quod apud nos valet aqua baptismi hoc apud veteres egit, vel pro paruulis sola fides,vel ꝓ maioribus virtus sacrificij. Mor. lib.4.

2 Secundo arg. quòd sacramentũ possit institui ab alio,quam a Deo:quia Deus mediãte aliquo ministro dedit aliquã legẽ.s.legem scriptam per Moysem: ergo,& mediante ministro potest instituere sacramenta.

Tertio.Non est cõueniens viã salutis arctari, sed per institutionem sacramentorum arctata est homini via salutis:igitur.

Contra. Dicit Aug.cõtra Faustum. In nullũ nomẽ religionis coagulari possunt hoĩes, nisi aliquorũ signorũ, vel sacramentorum visibiliũ consortio colligentur. Primo notandum, ꝙ sicut dicit Scot.in 4.dist.j. Sacramentum debere institui probari nõ põt necessario,neq; a priori: qa Deus extra se nihil agit necessario,neq; a posteriori,siue a fine: quia absolute possibile esset effectum inuisibile haberi sine tali signo.Sed,ꝙ congruum sit sacramentũ aliquod institui sub omni lege post lapsum probari põt: quia congruum est effectũ Dei inuisibilẽ significari homini per aliquod signũ sensibile, ꝙ nõ solum est quasi signũ speculatiuũ per quòd.s possit haberi conceptus in intellectu de illo signato:sed signũ quasi practicum, ꝙ significat signatum esse vel fieri.Et præterea oportet signũ illud esse certum,& efficax,vt homo ex tali signo effectũ cognoscat,& querat: nec tamen congruit illud signum esse certum certitudine demonstratiua:quia cum illud signum debeat adhiberi ab homine, sequeretũ, quòd in potestate hoĩs esset signum aliquod,ad quòd Deus vniuersaliter cau aret illum effectum inuisibilem, quòd auferret a suscipiente debitam præparationem. Congruit ergo tale signum esse certum certitudine, vt in pluribus.i. semper nisi in dispositio suscipientis impediat. Ex propter hoc dicitur signum efficax: tale autẽ signum nõ potest esse ali- qu.3.

aliquid ſenſibile ſignificans naturaliter : quia nullum tale habet efficaciam naturalem ad effectum inuiſibilem. Congruit ergo, quòd ſit ſignum inſtitutū & hoc accipiendo inſtitutionē non præciſe pro impoſitionē ad ſignificandum practice: ſed cum hoc etiam cum determinatione ſigni ad veritatem, & certitudinem. Hoc enim modo ex inſtitutione efficaciam habet: quę quidem inſtitutio eſt determinatio quædam volūtatis ipſius inſtituentis ad cooperandum illi ſigno. Secundo notandum, quòd
4.Sē.d.1 ſicut dicit Bonau. in iiij. diſtin. j. Inſtitutio ſacramentorum Deū decebat, & nobis expediebat: decebat enim ad Dei miſericordiā: quia enim homo labilis eſt a gratia : ideo decuit miſericordiam Dei inſtituere ſacramenta ad quę recurreret homo propter gratiam recuperandam. Decuit etiā Dei iuſtitiam quæ exigit in homine qui peccauit, humiliationem per quam homo ſe diſponeret ad gratiam. Huiuſmodi autē humiliatio eſt in ſacramenti ſuſceptione. Decuit etiam Dei ſapientiam, vt videlicet ſicut homo lapſus occaſionē ſumpſerat a viſibilibus: ſic diuina ſapientia in viſibilibus remedium inueniret. Nobis etiam expediebat ſacramentorum inſtitutio: erat enim homo cęcus quo ad vim rationalem : ideo data ſunt ei ſacramenta viſibilia ad eruditionem. Erat elatus quo ad iraſcibilem : ideo data ſunt ei ſacramenta corporalia ad ſui humiliationem. Erat etiam faſtiditus quo ad cōcupiſcibilem, ita vt ei non ſaperent ſpiritualia: ideo ſacramenta data ſunt ei ad exercitationem. Et aſſignantur iſtę tres rationes a Magiſtro ſententiarum vbi ſupra. Fuit ergo neceſſarium ſacramenta inſtitui neceſſitate ſimpliciter dicta, qa Deus potentiam ſuam non alligauit ſacramentis, vt Magiſter dicit vbi ſupra. Tertio notandum ſecundū Scotum vbi ſupra, quòd ſacramētum vno modo diſtinguitur diuiſione vocis in ſignificationes, in ſacramentum propriè dictum, & impropriè. Alio modo diſtinguitur quaſi ſuperius in inferiora. Et hoc quidem poteſt eſſe tripliciter. Cum enim ſacramentum ſit ſenſibile ſignificans aliquid poteſt eſſe aliud, & aliud ſacramētum, quia aliud, & aliud ſenſibile vel quia aliam ſignificationem habens: & hoc dupliciter. uel ſimpliciter aliam reſpectu alterius, & alterius ſignificati. vel ſecundū qd, aliam reſpectu eiuſdem variati ſecundum magis, & minus.

His premiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Con.1.
Loquendo de ſacramento propriè quòd eſt ſignū, quo mediante infallibiliter confertur gratia, niſi ponat obex, ſolus Deus pōt inſtituer[illegible]cramentum. Probat Scotus, quia ſacramentū eſt certū ſignū gratię habendæ. Nō eſt aūt gratia in poteſtate alicuius creaturæ: ergo, nec ordinare pōt creatura, ꝙ infallibiliter conferatur gratia recipienti ſacramentū: licet itaque alius a Deo miniſterialiter & vt cauſa ſecūda potuerit inſtituere ſacramentum vt ſignum practicum : non tamen vt efficax, & certum : licet bene ſacramenta a Deo inſtituta diuulgaue-

gauerit, quæ diuulgatio institutionem præsupponit.

Con.2. Secunda conclusio. Pro quocunque statu viæ post lapsum cō gruum fuit sacramenta institui. Probat Scotus, quia pro quocunque statu viæ post lapsū est morbus in natura humana: ergo oportuit sacramentum institui p modum medicinæ.

Con.3. Tertia conclusio. Loquendo de sacramento impropriè dicto, in qualibet lege fuerunt sacramēta, non tamen omnia distincta a sacramētis alterius legis, sed pluribus legibus aliqua fuerunt cōmunia. Sed loquendo de sacramento propriè dicto, decuit esse aliud, & aliud sacramentum in alia, & alia lege. Hic non curādo de alijs sacramentis saltē hoc fuit congruum de sacramento, quod instituebatur contra morbum peccati originalis. Aliud inquam, quantū ad sensibile signum, & quātum ad significationem, non simpliciter, sed secundum quid. Prima pars conclusionis patet de genuflexionibus, inclinationibus, prostratiōibus ad terram, & huiusmodi, quæ possunt dici generaliter sacra signa, & ita impropriè sacramēta. Secunda pars patet, videlicet, quòd sacramentum institutum in remedium peccati originalis debuerit esse aliud, & aliud. Probatur a Scoto: quia lex posterior semper fuit perfectior, ergo oportuit in lege posteriori signū institutum euidentius signare signatum: & sacramentum legis pfectioris perfectiorem gratiam significare. Ex quo etiam sequitur, quòd debuit esse aliud, & aliud signum sensibile. non enim decuit primum signum impositum ad significādū imperfectiorem gratiam imponi ad significandum maiorem, sed aliud euidentius, & expressius.

Ad primum argu. dicendum, quòd tempore legis naturæ, fuit aliquod sacramentum correspondens circuncisioni, licèt non inueniatur bene expressum quale, vel quod fuerit. Greg. autē intelligit dictam suum, quia tale sacramentum erat efficax ex fide operantis, vel forte, quia illud nō se extendebat ad omnes paruulos sicut nec circuncisio, sed solū ad mares: de fœminis autem verum est, quòd eis subueniebat fides parentū sine tali sacramēto: In adultis autē bene oportebat ad salutem ipsorum vt aliqua sacrificia offerrēt Deo, licèt illa sacrificia non essent sacramentum curatiuum originalis. 1

Ad 2m dicendum, quòd solus Deus fuit legislator, licèt Moyses fuerit diuulgator, & sic ēt solus Deus est sacramētorū institutor licèt alij fuerint diuulgatores. 2

Ad tertium dicendum secundū Bona. quòd, & si plures essent viæ, tamen nulla est tā vtilis, tā efficax, & tam cōpēdiosa. Et præterea, homo viā ignorabat, & nesciebat, & ad inquirendum piger erat, ideo expediebat vt sibi ostēderetur, ad eam per præceptum inuitaretur, maximè quando homo necessario indiget effectu sacramenti. 3

Vtrum sacramentum habeat causalitatem ex gratia.

Thom.3.p.q.62.art.1.4.
Dur.4.d.1.q.4.

Circa

CIrca tertium queritur primo. Vtrum sacramentū habeat causalitatem actiuam respectu gratiæ conferendæ.

1 Arguitur, quod sic, quia dicit August. super Iohannem. Quæ est ista virtus aquæ, vt corpus tāgat, & cor abluat?

2 Præt. magister in iiij. dist. j. dicit sacramentū esse signum gratiæ, ita vt eius similitudinem gerat, & causa existat. Et per hoc assignat drīam inter sacramēta nouæ legis, & veteris, quia illa veteris erant tantum signa gratiæ: ista vero efficiunt, quod figurāt.

Contra dicit Aug. lib. lxxxiij. quæstionum, quædam sunt quæ Deus efficit per seipsum, sicut illuminare animas, & creare gratiam. Et Bern. in sermone de cœna domini. Sicut inuestit Canonicus per librum: Abbas per baculum: Episcopus per anulum. sic diuisiones gratiarum diuersæ traditæ sunt a sacramentis, sed planum est, ꝙ illa sunt tantum signa, & non causæ. Primo notandum, ꝙ opinio Tho. est, quod omnes cogūtur ponere sacramēta nouæ legis esse aliquo modo causa gratiæ propter auctoritates August. & aliorum sanctorū. Nec potest dici, quod sint tantū causa sine qua, non quia causa sine qua non, quæ nihil potest facere ad effectum efficiendo, vel disponendo nihil causalitatis habet supra rem, nisi sicut causa ꝑ accidens, quia sic esse causa non pertineret ad sacramenti diffinitionem. Secundo dicit ista opinio, ꝙ sacramentum non potest esse causa principalis effectiua gratiæ, sed instrumentalis. Non quidē attingens gratiā, vt ipsam creat Deus in anima, quia creatura creare non potest nec principaliter nec instrumentaliter, sed prout est instrumentum diuinæ misericordiæ attingit ad aliquā dispositionem specialē ipsius animæ ad gratiam, quæ quidē dispositio est caracter, vel aliquis ornat' spiritualis. Tertio dicit ista opinio, ꝙ oportet virtutem aliquam ab olutam super naturalē in esse sacramento, quæ est ipsi sacramento ratio agendi, & est in sacramento non secundū esse fixum, sed in fieri tanquā ens incompletum, siue intentionale eo modo quo intētio coloris ad immutādum visum ponitur in medio moto ab ipso corpore colorato. Et sicut virtus artis est quodammodo in instrumento moto ab artifice, quemadmodū semen agit in virtute animæ, vt dicitur. xj. de animalibus. Contra hāc opinionem sic arg. Sco. qa creatura non potest agere instrumentaliter ad terminum creationis, vt etiam ponit ipse Tho. sed dispositio prima ad gratiam est terminus creationis. Est enim forma simpliciter super naturalis sicut & gratia, & non educibilis de potentia animæ. Arg. etiam Scot. contra illam virtutem quā ponit istā opinio inesse sacramēto, quia aut illa esset ibi indiuisibiliter, vel diuisibiliter. Non diuisibiliter, sic videlicet, ꝙ pars sit in parte, quia cum sit spūalis, partem, & partem non habens, simplex est. Item si pars esset in parte, tunc corrumperetur ad correptionem partis, & ita nihil faceret ad effectum, qui fit in instanti terminationis verborum. Non enim potest dici, ꝙ migret de

4. d. 1. q. 1.

de parte in partem, siue de subiecto in subiectũ. Sequeretẽ etiam, ꝙ talis virtus esset extensa saltẽ per accidens, quod repugnat spirituali virtuti, cuiusmodi debet poni ista virtus. Si.n.poneretur corporalis, tunc non plus posset attingere effectũ, quàm virtus naturalis ipsorum sacramentorum. Nec dici potest, ꝙ sit ibi indiuisibiliter, ita ꝙ tota sit in qualibet parte, quia inter omnes formas perficientes materiam corporalẽ sola anima rationalis ponitur talis. Item oporteret, ꝙ de parte migraret in partem, vel omnino deficeret deficiente parte, & sic non esset talis virtus in vltima parte, puta in vltima syllaba. Et si dicas, ꝙ sunt plures tales virtutes ĩ diuersis partibus. Ex hoc sequitur, ꝙ virtus sacramẽti vni' non sit vna nisi tantum aggregatione, quod non videtur conueniens. Item sic arguit̃, aut illa virtus influit̃ verbis sacramẽtalibus in principio, vel medio, vel in fine. Non in principio, vel in medio, quia sacramentum nondum habet effectum suum, & ita frustra infunderet̃. Et præterea, verba sequentia superfluerent. Si dicas, ꝙ in fine verborum influit̃: aut accipis finem verborum, pro lationem vltimæ literæ, vel syllabæ, aut instans ad quod terminatur ista prolatio. Si primũ, cũ illa prolatio sit successiua, potest argui, sicut prius de prolatione verborum. Si secundũ, tunc verba non sunt, formatio enim verbi non est in instanti, sicut nec motus. Dicit ergo Scotus, quòd non est aliqua virtus, quæ sit forma realis in sacramento, sed tantum est ibi relatio conformitatis ad significatum, quæ dici potest virtus, pro quanto virtus dicitur vltimum de potentia: secundo cœli & mundi. Vltimum autem potentiæ signi practici est ꝙ significet efficaciter. Secundo notandum, ꝙ alia est opinio Hẽrici in quolibet negãtis quidem illam virtutem absolutam, sed tamen ponentis, ꝙ sacramenta sunt causa effectiua gratiæ, quia videlicet continent causam effectiuam gratiæ. Deus autem, cuius est causare gratiam est in ipsis sacramentis specialiter insistens. Sed contra hoc arguit Scotus, quia Deus non est aliter per essentiam, præsentiam, & potentiam in sacramẽto, quàm in alio corpore: si ergo ponitur aliter, hoc non est nisi ad aliquem effectum causandum, quod non põt esse per aliquam causalitatem sacramenti. Sacramẽtum enim nullo modo est causa determinans Deum ad causandum effectum: ergo est tantum ibi aliter ex determinatione propriæ volũtatis, qua disponit sic cooperari tali corpori. Hæc autem dispositio manifestata ecclesiæ dicit̃ promissio, vel pactio: nihil ergo vr̃ facere talis insistentia ad gratiã, sed solum pactũ. Et tñ ipse Henricus improbat opinionem de pacto. Tertio notãdum, ꝙ alia est opinio etiam probabilis, ꝙ sacramentũ est causa gratiæ non effectiua, sed meritoria, & exigitiua ꝑ modum meriti de cõdigno, & operis acceptati a Deo ad salutẽ suscipientis, sic enim est cã gratiæ passio Christi a qua sacramẽtum efficaciã habet. Sed contra hoc, sic arguit Ioannes de Bassolijs, quia si susceptio sacramenti 4.sen. d.1.q.2.

esset

esset meritum de condigno non esset meritum, nisi recipientis. Sed non potest dici, quòd gratia sit ex merito recipientis: paruulus enim mœreri non pōt. Et similiter argui pōt de merito congrui quantum ad paruulos. Item nullus de condigno mœretur primam gratiam, nec potest dici sacramentum meritū ministrātis, quia frequenter est in peccato mortali. Quarto notandum ꝙ opinio Sco. est quòd in sacramentis non est aliqua actio propriè dicta respectu gratiæ, neq; respectu dispositionis supernaturalis præuiæ. Dicuntur tamen sacramenta causa gratiæ non tantum per accidens. Et hoc probat per talem rationem: quia omnis dispositio necessitans ad aliquam formam, quæ quidem dispositio non est rō recipiendi formā pōt dici quodā mō actiua siue cā instrumentalis, respectu formæ. Cōcedit.n. ꝙ meritū est cā instr̄alis respectu p̄mij, & motus ponit̄ aliquo mō cā respectu termini, sed sacramentū, siue susceptio sacramenti, est dispositio necessitans ad effectum signatum per sacramentum, non quidem per aliquā formam intrinsecam, vel aliquā dispositionem præuiam, sed tantum per assistentiam Dei creantis illum effectum nō necessario absolute, sed necessitate respiciente potentiam ordinatam. Nec obstat, quia susceptio sacramenti est circa corpus suscipientis, gratia autem in anima: quia sufficit, quod dispositio, & forma sint in eodē supposito, maxime quando dispositio non est ex natura rei: sed in ordine ad agens extrinsecum voluntariè causans terminum. Sed contra hanc opinionem licet sit pulchra, & subtilis arguit Ioannes de Basso, satis efficaciter, vt videtur, quia non ens in actu non est causa realis alicuius: sed quando gratia ponitur in actu, sacramentum non est. Verba enim non sunt in instanti terminatiuo prolationis verborum, in quo instanti ponitur gratia. Item aliquis fictus recipiens caracterem baptismalem, non autem gratiam postea recedente fictione, recipit gratiam baptismalem: sed tunc non est sacramentum: sed præcessit forte per multum tempus. Posset tamen ad ista responderi, quòd bene probant sacramentum nō esse per se causam effectiuam gratiæ: sed non probant quin sit causa per modum dispositionis necessitantis. Et si instetur iterum, quòd impossibile est, quòd non ens disponat, siue sit dispositio per modum receptiui, siue non. Dicendum, quòd verum est de dispositione, quæ ex natura rei disponit. Quinto notandum, quòd alius est modus dicēdi multum probabilis quem videtur approbare Bona. & Ioannes de Basso, videlicet quòd adhibito sacramēto nisi sit obex in suscipiente, habetur gratia. Et hoc ex volitione efficaci Dei, & ex pacto suo, de quo certificata est ecclesia per fidem, & dicta sanctorum, ita ꝙ sacramentum nihil efficit ad hoc, sed tantum concomitat̄, vel præcedit. Exemplū est de bulla Papæ, qua habita acquirit̄ alicui præbenda, cum tamen bulla Papæ nihil efficiat, nec in ea sit aliqua virtus, sed tantummodo per eam fit intimatio

tio voluntatis papalis. Sic in proposito in sacramentis non oportet ponere uirtutem per quã sint causa gratię, uel dispositionis ad gratiam,. Modo tñ vulgari sacramenta possunt dici causa gratię, & uirtutem aliquam habere eo modo, quo bulla Papę dicitur habere virtutem collationis vel adeptionis præbendæ, non ex natura rei, sed ex ordinatione conferentis. Et sit similiter ordinatio efficax sacramenti a voluntate diuina ad hoc, vt ipso adhibito, obice non impediente, habeatur gratia in suscipiente, dicitur virtus sacramenti. Et nõ est nisi respectu rationis obiecti uoliti a Deo, uel ordinati.

Con. 1. His premissis, ponenda est talis concl. Sacramenta non sunt causa effectiua gratiæ, nec virtutẽ aliquã habent inhęrẽtię, propriè loquendo de causa, & virtute: bñ improprie, & large loquendo: patet satis ex dictis.

1 Ad primum arg. dicendum de illa virtute aquę, sicut de virtute bullæ. Est tñ in hoc dissimile, quia bulla manet cum collatione præbendæ. Sacramentũ vero, vt in pluribus non manet cũ collatione gratiæ.

2 Ad secundum arg. dicendum, ꝙ Magister accipit causam large modo supradicto, pro aliquo priori ad quod sequit aliud, licet non ab illo. Et ad hoc quod adducitur de differentia sacramentorũ nouæ legis, & veteris, dicendũ, ꝙ in sacramento nouæ legis ad opus operatum sequitur gratia: in aliis aũt requirebatur fides, vel deuotio operantis. Præterea multo perfectior confertur gratia in sacramentis nouæ legis q̃ veteris. neutra tñ sunt causa realis gratię. licet magis dicendum sit de sacramentis nouæ legis, ꝙ sint causa gratię, q̃ de aliis, quia in sacramentis veteris legis conferebatur gratia ex opere operãtis, vel suscipientis, si erat adultus, cuius requirebatur fides saltem informis, vel parentum, aut circumcidentis puerum, oportebat enim ꝙ haberent fidẽ Christi venturi. Sed in sacramẽtis nouæ legis ex opere operato confertur gratia, nec oportet, quòd operãs credat, sed sufficit, quòd operetur intendentes facere quod facit ecclesia christianorum, licet non credat hoc valere.

Vtrum in Circumcisione conferebatur gratia.

D. Th. 3. q. 70. ar. 4. Durand. 4. d. 1. q. 7. Sco. 4. d. 1. q. 3.

QVAESTIO. II.

SEcundo quæritur. Vtrum in circuncisione, quæ fuit sacramentum veteris legis, cõferebatur gratia.

Arguitur, quòd non ad Rom. 4. super illo. Signaculum accepit circuncisionis. Dicit glos. Ibi peccata dimittebantur, sed gratia ad bene operandum adiutrix non conferebatur. 1

Secundo. Circuncisio non aperiebat ianuam, sed habenti gratiam, patet ianua regni. 2

Tertio. Sacramentum non causat, ei si quod signat: sed circuncisio signat tm̃ ablationem peccati, & non aliquid positiuum, quia nihil ibi apponebatur: sed tãtum amouebatur. 3

Quarto

4 Quarto. Circũcisio erat sacramentum legis figuralis: ergo solum figurabat gratiam, & non conferebat.

5 Quinto. Si circuncisio cõtulisset gratiam, tunc circũsio fuisset reputata Abrahæ ad iusticiã, sed hoc non est verum ſm apostolũ: sed magis fides est ei reputata ad iustitiam. igitur.

6 Sexto. Si circũcisio cõtulit gratiã, & non sufficiebat fides post eius institutionẽ, sequitur, quòd populus qui natus est in deserto per quadraginta annos, qui non fuit circuncisus, vt legitur Iosue 5. non habuit gratiam, & sic illi omnes, qui mortui sunt damnati sunt, quod videtur incõueniẽs.

Cõtra. Beda. super illud Lucę. 11. Postquam consummati sunt dies octo: dicit. Idem salutiferæ curationis auxiliũ circuncisio in lege agebat, quod baptismus tẽpore gratiæ agere consueuit. Primo notandũ, ꝙ sicut di. Scot. in 4. dist. 1. Supponendum est tanquã certũ, quòd circuncisio peccatum originale deleat. Nullo. n. tempore reliquit Deus genus humanum sine remedio necessario ad salutẽ, maxime illos, quibus ipse legem dedit, aliàs frustra data fuisset lex talis. Non videtur autem aliud remedium ibi esse institutum, quàm circũcisio, quæ data est Abrahæ. Vnde non fuit precise remedium legis mosaycæ: sed tamen lex non euacuauit eam, sed confirmauit. Secundo notandũm secundum eundem Sco. vbi supra, quòd ex illo supposito non sequitur necessario absolute gratiam in circuncisione conferri. Posset enim Deus de potentia absoluta dimittere culpam originalem non conferendo gratiam, cum gratia nõ opponatur formaliter peccato originali, nec modo dimittitur peccatum illud per collationẽ gratię, nisi quia gratia ęquiualẽter includit iustitiam originalẽ, quę formaliter peccato originali opponitur. De facto tamen nõ est possibile de potẽtia ordinata culpam originalẽ, nec aliã culpã mortalẽ dimitti sine infusione gratię, quia ſm legẽ diuinæ sapientiæ post lapsum nullum est mediũ inter gratum, qui est filius regni, & peccatorẽ, qui est filius perditionis: ideo nullũ liberat a culpa, nisi cui dat gratiam, & principalius intendit gratiam, quàm liberationem a culpa, quia nõ intenditur illa carentia, nisi propter gratiæ perfectionem. Tertio notandum secundum eundem Scotum, vbi supra, quòd in lege veteri multa erant sacramenta impropriè dicta, scilicet purgationes ab immundiciis contractis secundum legem, & oblationes hostiarum, & hæc non causabant gratiam, tãquam signa efficacia respectu gratiæ: obseruantes tamen ea ex charitate, mœrebãtur gratię augmentum si eam habebant, sed non propter hoc sequitur, quòd proprie essent sacramenta. Sacramẽtum enim propriè dictum ex virtute operis operati confert gratiam, ita ꝙ nõ requiritur ibi bonus motus inferior, qui mœreatur gratiam: sed sufficit, ꝙ suscipiens non ponat obicem. In prædictis autem cõferebatur gratia tantum: ex virtute boni motus interioris tanquam meriti. Sed preter ista in illa lege

erat

erat circuncisio, quæ fuit ꝓpriè sacramentum. Vnde etiam Magister sententiarũ ab illa vniuersali regula Augustini super Psa.73. Sacramenta veteris legis tm̃ permittebant, & figurabant gratiã excipit circuncisionem. Hæc.n. per modum sacramenti ex virtute operis operati contulit gratiã, licet non tantam, quantã confertur in baptismo. Dicunt tñ aliq, quòd circuncisio efficaciam habebat non ex opere operato, sed ex opere operantis, sicut ponit Ioannes de Basso, ut patet in precedenti quæstione in solutione vltimi argumenti.

Aug. super Ps. 73.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis concl. In circuncisione conferebatur gratia, patet satis ex dictis. Et si quæratur vtrum ante institutionem circuncisionis fuerit aliquod sacramentum correspondens circũcisioni. Dicit Scotus, ꝙ sic, quia omni tẽpore post lapsum necessaria fuit ad salutẽ deletio originalis, ergo quocunque tẽpore fuit aliquod remediũ efficax ad hoc. Licet.n. potuit deleri in adultis per bonum motũ intrinsecum, non tamen in paruulis. Oportuit ergo in paruulis ipsum deleri per aliquem actum aliorum circa ipsos, uel ad ipsos relatum. Non poterat autẽ esse certum, ꝙ talis actus paruulo sufficeret ad salutem, nisi hoc esset institutum a Deo. Et magis probabile est, quod fuerit aliquod signum sensibile, q̃ aliquod signũ intelligibile tm̃, quia pro toto statu naturæ lapse congruũt homini signa sensibilia respectu spiritualium, licet autem scriptura de hoc expresse non loquatur, tñ potuit Deus tale sacramentum reuelasse patribus. Nam etiam legitur, quòd pro tempore illo placuerunt Deo sacrificia, quod nõ esset, nisi a Deo fuissent instituta, immo reputarentur presumptuosi, si talia facissent sine diuino precepto, uel inspiratione.

Ad primum arg. dicendum, quòd illa auctoritas est intelligenda secundũ ea, quę dicta sunt in tertio notabili. 1

Ad secundum arg. dicendum, quòd non fuit defectus circuncisionis, ꝙ nõ aperuit ianuam, sed quia pro tempore illo non erat solutum precium. 2

Ad tertium dicẽdum, ꝙ sacramentum magis propriè signat effectum illum in anima, ad quem confertur gratia in sacramento q̃ significet ipsam gratiam. Vnde gratia existẽte vna in vna anima, sacramenta tamẽ sunt diuersa pœnes diuersos effectus eiusdem gratiæ. Effectus aũt gratiæ tã in circuncisione, q̃ in baptismo est ablutio anime a peccato, licet concomitetur alius, s. acceptatio ad vitam ęternam. 3

Ad quartum dicendum, quòd circuncisio figurabat gratiam, & conferebat, sed non ita perfectã, sicut baptismus. tẽpore.n. legis scriptæ fuit gratia, sed nõ ita perfecta, sicut tempore legis nouę. 4

Ad quintum dicendum, ꝙ circuncisio non est reputata Abrahæ ad iustitiam principaliter, sed potius fides, licet aliquid gratiæ sibi contulerit. 5

Ad aliud dicendum, quòd populus in deserto excusabatur a circuncisione. Tum potissime, quia super hoc erat dispensatio diuina. Tum, quia nesciebant quando mouenda essent castra. Tum, 6

Tum, quia non erãt mixti inter infideles, & ita non erat necessarium signum circuncisionis diriim signum circuncisionis distinctiuũ ipsorũ ab infidelibus, sicut in Aegypto. Probabile est autem dicere, quòd in deserto nullus mortuus est incircũcisus, sed illi, qui circuncisi fuerant in Aegypto. Vel si aliqui incircuncisi, idẽ est iudiciũ de ipsis, & de paruulis decedentibus ante baptismum, vel circuncisionem, nisi ꝓ tanto, quia a circuncisione pro tũc excusabãtur, & poterat fides propria, uel parentũ subuenire.

Vtrum sacramenta habeant efficaciã ex passione Christi.

Sco.4.d.2.q.1.Tho.3.p.q.54.ar.2. Dur.4.d.2.q.1.

TErtio quæritur. Vtrum sacramenta habeant efficaciã ex passione Christi.

1 Arguitur ꝙ non, quia dicitur Phil. ꝙ causa in actu, & effectus in actu, simul sunt, & non sunt, sed passio Christi nõ est in actu, igitur. *5. Met. et 2. phy.*

2 Secundo si habent efficaciam a passione, aut vt futura, aut vt exhibita. Non vt futura, quia sacramenta veteris legis tantam, vel maiorem habuissent efficaciam, sicut gratia, nec vt exhibita, quia tunc baptismus, & eucharistia non habuissent efficaciam ante passionem Christi.

3 Tertio. Aut ab illa tanq̃ a causa principali, aut tanq̃ meritoria. Non primũ, quia solus Deus põt esse causa principalis effectus significati per sacramentum. Nec secundo modo, quia respectu gratiæ nulla est causa meritoria, si enim ex meritis iam non esset gratia. ad Ro.9. *Ro.9.*

4 Quarto si a passione Christi sacramenta habent efficaciam, hoc maxime videretur a ratione vulneris lateralis, a quo fluxerũt sacramenta, ſm August. sed hoc non, quia in illo vulnere nihil meruit Christus, cum iam esset mortuus. *De Ciu. Dei lib. 15. De Ciu. Dei lib. 15. cap. 26.*

Contra est Augustinus. Notãdum, quòd sicut dicit Scotus. Sacramentum habere efficaciam est ipsum habere regulariter effectum significatum concomitantem. Ab illo ergo efficaciam habet, a quo ꝓuenit, quod effectus regulariter concomitetur. Hoc aũt potest esse ab aliquo dupliciter; vel tanq̃ a causa principali causante, huiusmodi concomitãtia, uel tanq̃ a causa meritoria, quæ scilicet meretur, vt sit talis concomitantia. *4.d.2. q.1.*

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Sacramenta a solo Deo efficaciam habent tanq̃ a causa principali. A Christo autẽ patiendo, siue a passione Christi efficaciam habent tanq̃ a causa meritoria. Prima pars patet, quia solus Deus instituit sacramenta: efficacia aũt sacramenti nõ potest esse ab aliqua causa inferiore q̃ sit causa constituens. Item Deus non potest determinari ab alio ad agendum, sed effectus sacramenti est a solo Deo; ergo solus se potest determinare ad effectus sacramentorum regulariter concomitantes sacra, igr. *Con. 1.*

Secunda pars patet, quia Christus per suam passionem a Deo acceptatam meruit, vt talia sacramẽta qualia fuerunt antiqua ipsam præcederẽt. Et talia qualia,

lia sunt sacramenta nouæ legis ipsam concomitarentur, vel etiã sequerentur, & diuersimode efficaciam haberent, vel virtutem.

1 Ad primum argumentum dicẽdum, quòd & si passio Christi non sit nunc in actu, est tamen in acceptatione diuina, & hoc sufficit, vt sit causa meritoria.

2 Ad secundum dicẽdum, quòd omnia sacramenta nouæ legis efficaciã habẽt a passione Christi, vt iã exhibita, non quidem in actu exteriori, sed interiori. A primo. n. instanti conceptionis erat illa passio a Christo uolita.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ gratia non habet causam meritoriã de condigno in illo, cui confert, tamen pōt habere causam meritoriam de congruo in eodem, & meritoriam de condigno extrinsecã. Vnde concedi posset, ꝙ in omnibus operibus Dei non fuit aliquod opus mere gratię, nisi sola incarnatio filij Dei, sicut dicit Scotus. Et hoc si ad illam nulla pręcesserunt merita, quod vtique verum est in illa diuina ordinatione primaria de illa incarnatione, qa si tẽpore cõceptionis præcesserint aliqua bona merita Marię, nõ tamen erant merita absolutè respũ incarnationis, sed forte respectu accelerationis, vt impleret illa incarnatio ꝑordinata.

4 Ad quartũ dicendũ, ꝙ si Christus meruit aliquid ex ipso vulnere hoc fuit ratione volitionis, & acceptationis a Christo, dum viueret, & sic a passione Christi ratione illius vulneris possunt sacramenta habere efficaciam, sicut a causa meritoria. Præterea, dicendum, quòd ab illo vulnere specialiter dicũtur fluxisse sacramenta ſm quandã similitudinẽ expressiorẽ eorũ, quę ibi fluxerunt ad sensibilia, quæ sunt, in quibus dãs sacris. Sanguis. n. specialius assimilatur speciei vini, sub qua est sanguis ĩ eucharistia, vel ẽt ipsi sanguini Christi ibidẽ cõtento, & aqua specialibus assimilatur materię baptismi, quæ duo sunt principalia sacramenta. Et iste intellectus potest haberi extra de celebra. missa. in fine.

SEQVITVR SECVNDA PARS I.

Vtrum conuenienter enumerentur septem sacramenta nouæ legis.

Tho. 3. p. q. 65. art. 1. Dur. 4. d. 2. q. 2. Sco. 4. d. 2. q. 2.

SVPERIVS in prima parte huius tract. decisæ sunt aliquæ quęstiones de sacramentis in cõmuni, tam veteris, q̃ nouæ legis, consequenter in hac secunda parte uidenda est enumeratio, & distinctio sacramentorum nouæ legis. Vbi quæritur. Vtrum conuenienter enumerentur septem sacramenta nouæ legis.

Arguitur, ꝙ non, quia sacr̃m eucharistiæ continet totam gratiam, & gratiæ autorẽ, ergo alia superfluum. 1

Secundo. Lex Euangelica suauis est, sed leuius est obseruare vnũ sacr̃m, quàm plura, igitur. 2

Tertio. Aduenięte ueritate dẽt cessare signum & figura, ergo in noua lege nulla debẽt esse sacramenta. Contra est communis 3

determinatio sanctorum. Notandum, ꝙ sicut dicit Scotus. Lex Euangelica, cũ sit vltima est perfectissima lex, quàm Deus dispo suit dare homini pro statu viæ: ideo in statu istius legis oportuit esse perfectissima sacramēta tãquàm perfectissima adiutoria ad gratiam præparatiua. Debent aũt intelligi ista sacramēta perfectissima, & quantũ ad intensionem, quę consistit in perfectè significando, & in gratiam perfectam conferēdo, & etiam quãtum ad extēsionem, scilicet quã tum ad multitudinem sacramentorum, quę sic declaratur. Sicut in vita naturali primũ est generatio, deinde sequitur nutritio, & corroboratio, & sanitatis perditę recuperatio. Et hęc quattuor ad quamlibet personã singularem requiruntur. Præter hęc autem requiritur aliquid pertinens ad communitatē, quo videlicet aliquis cōstituatur in gradu necessario ad aliquem actum necessarium communitati. Ita spiritualiter ad perfectionē vitæ spiritualis completam extensiue, oportet esse aliquod adiutorium, pertinens ad generationē spiritualem: Et secundo aliquod pertinēs ad nutritionem: Et tertio pertinens ad roborationem. quarto ad reparationem post lapsum. Præter autem hęc: quinto requiritur aliquid, quo exiēs finaliter præparetur, quia vita ista spiritualis, quædã via est, ordinans, vt bene viuens in ea de ipsa sine impedimento transeat ad vitam gloriosam. Hæc ergo quinque requiruntur cuicunque personæ per se. Ad bonum aũt cōmunitatis conseruantis istam legem requiritur multiplicatio carnalis, quia ista pręsupponitur bono spirituali, sicut natura gratiæ. Et multiplicatio spiritualis aliquorum in ista lege. Sic ergo congruum fuit septem adiutoria conferri obseruatoribus legis Euangelicæ. Et hæc sunt vt dicit Magister. Baptismus pertinēs ad generationem spiritualē. Eucharistia ad nutritionem. Cōfirmatio ad roborationem. Pœnitentia ad lapsi reparationem. Extrema vnctio ad finalem exeuntium præparationē. Matrimonium ad multiplicationem in esse naturæ, vel carnali. Et ordo ad multiplicationem in esse gratiæ, vel spirituali.

4. d. 2. q. 1.

4. d. 2.

His pręmissis, ponenda est talis concl. Conuenienter enumerantũ septem sacramenta nouę legis, patet ex dictis. *Con. 1.*

Ad primũ arg. dicendũ, quòd licet in eucharistia contineatur totus Christus, qui est auctor omnis gratię, nō tamen ibi continetur gratiæ plenitudo Virtute sacramēti ad omnē effectum, sed ad effectũ cibationis tantũ. 1

Ad sm dicendũ, ꝙ licet multiplicatio sacramētorũ, quę sũt signa tantũ sit onerosa, nō tamē eorũ, quæ gratiã cōferunt Vnde dicit Bonau. ꝙ opus diuinũ debet habere facilitatē in signũ potētiæ, & cōgruitatē in signũ sapientiæ, & vtilitatē in signũ bonitatis: licet aũt via esset facilior in uno, non tamen ita congrua. 2

Ad tertiũ dicēdũ, quòd antecedēs verũ est de signo qđ præfigurat tantum veritatē futurã, & nō de eo, qđ exibet eã pręsentē. 3

Finis secundę partis.

SEQVITVR TERTIA PARS.

Vtrum diffinitio baptismi sit bene data.

Scot.4.d.3.q.1.

POSTQVAM in secunda parte principali huius tractatus visum est de enumeratione sacramentorũ nouæ legis, restat ĩ hac tertia parte agere de singulis eorum in speciali. Et primo de baptismo. Vbi primo quęrit̃. Vtrũ diffinitio baptismi quam ponit
4.d.3. Magister sit vera. Baptismus est tinctio, id est ablutio corporis exterior facta ĩ aqua sub forma uerborum præscripta.

1 Arguitur, ꝙ nõ, quia pars non prędicat̃ de toto, sed ablutio est pars sacramẽti baptismi, quia secundũ Aug. j.q. primi dist. 1. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, igitur.

Contra est auctoritas Magistri. Notandum, quod materiale sacr̃i baptismi proximũ, & ĩmediatũ, super quo ĩmediate fundatur respectu signi quod est formale in baptismo, non est aqua ipsa, sed magis ablutio in aqua, talis.n. ablutio magis propriè, significat ablutionẽ animæ. Si ergo totũ materiale sacramenti baptismi sit ablutio ipsa, ita quòd verba nõ sint pars materialis, licet nõ sit porfectum sacr̃m, nisi concurrentibus verbis, sic vera est illa prędicatio. Baptismus est tinctio, vel ablutio. Si aũt ipsa ablutio non sit totum materiale baptismi, sed pars tm̃, & verba sint alia pars materialis, sicut magis vr̃ probabile, & ₰m mentem Aug. tunc non vr̃ ista prędicatio faciliter sustineri, quia.s. baptismus est ablutio, quia pars integralis non prędicatur de toto in recto: ₰m aũt hanc viam, videlicet ponendo, ꝙ uerba sint pars fundamenti, sic potest describi. Babtismus quantum ad suũ formale concernendo tm̃ materiale suũ. Baptismus, est sacr̃m ablutionis animę a peccato, cõsistẽs in ablutione corporis hominis aliqualiter consentientis, facta ab alio, in aqua cum uerbis certis simul ab eodem abluente cũ debita intentione prolatis.

His præmissis, ponenda est talis conclu. Ponendo, quòd ablutio circunstantionata sit tota materia baptismi, cõueniens est diffinitio posita a Magistro. Non aũt ponendo totum fundamentum baptismi simul cõsistere in ablutione, & uerbis, quod bene possibile est, non obstante vnitate baptismi, cum sit relatio rationis, patet satis ex dictis. Con. 1.

Ad arg. etiam patet ex dictis. 1

Vtrum hæc sit forma baptismi, Ego baptizo te, &c.

Sco.4.d.3.q.2. Tho.3.p.q.66.art.5. Dur.4.d.3.q.1.

SEcundo queritur. Vtrum hæc sit forma baptismi. Ego baptizo te in nomine patris, &c.

Arguitur, quòd non, primo. 1
Cuiuscunque habentis formam, & materiã forma eius est in materia: sed hæc verba non sunt in

 aqua,

aqua, nec in ablutione. igitur.

2 Secundo. Si ista est forma aut vt vera aut vt falsa non vt falsa, quia nihil falsitatis est in sacramentis veritatis. nec vt vera, quia veritas eius sequitur ordine naturæ collationem sacramẽti baptismi, veritas enim orationis sequitur esse eius quod significatur per ipsam.

3 Tertio. Secundum Priscianũ verbum primæ personę dat intelligere nominatiuum ergo debet sufficere (baptizo) nõ dicendo ego.

4 Quarto. August. v. de tri. c. vij. Idem est patrem esse, & genitorẽ esse, ergo ęquiualeret si diceretur (in noĩe genitoris, & geniti) sicut (patris, & filii.)

Contra habet extra de baptismo, & eius effectus c. Si quis. Si quis puerũ ter in aqua merserit, & in nomine patris, & filii & spiritussancti, & nõ dixerit. Ego batizo te in nomine patris, & filii, & spiritus sancti amen: non est puer baptizatus. Primo notãdum, quòd secundum Scot. propriè loquẽdo de forma prout est altera pars composite, forma sacramenti est ipsa relatio signi qua formaliter est tale sacramẽtũ & materia est tantũ illud fundamentum istius relationis. Veruntamen si in fundamento illo sint plura ex quibus aliquo modo sit sacramentum, & alterum sit quasi primum, & determinabile. Alterum vero quasi posterius, & determinatio pręcedentis. Primum potest dici materia. & alterum forma. Materiæ enim est pręcedere secundũ originationem, & determinati: formæ autem sequi, & determinare: similiter quòd est principalius, & actualius potest dici forma respectu potentialioris. Ad propositum. In fundamento relationis baptismi concurrunt ablutio, & verba, siue tã quam partes fundamenti secundum vnam opinionem, siue tanquam fundamentum, & circunstantias fundamenti secundum aliam. Si primo modo: pars principalior in significãdo sunt verba, quia secundum Augu. lib. de doctri. Christiana: verba inter hoĩes obtinuerũt principatum in significando. Si autem secundo modo verba sunt determinatiua, respectu ablutionis, & siue sic, siue sic: patet, quòd verba sũt spiritualiora ablutione, aut alio signo visibili, ideo ẽm istas methaphoras dicuntur forma. Secundo notãdum secundũ eundem Scot. vbi supra, quòd in sacramentis est aliquid necessariũ dupliciter. Vno modo simpliciter ex parte sacramenti, sine quo videlicet non esset sacramentum. Alio modo secũdum quid, ex parte ministri, sine quo videlicet, minister dispensando sacramentum peccaret. Hoc autem secundo modo forma necessaria in baptismo in tota Ecclesia Romana est illa, quę posita est in titulo quæstionis: illam enim imposuit Ecclesia Romana seruandam ministris. Apud Grecos vero forma talis est. Baptizetur seruus Christi in nomine patris, & filij, & spiritussancti. amen. Loquendo vero de forma necessaria ex parte sacramenti, dicendum, quòd non est eadẽ quantum ad omnia verba cũ prædicta forma videlicet. Ego baptizo

baptizo, in nomine patris, &c. quod patet, quia Græci sub alia forma baptizãt, & tñ baptismus apud eos hẽt efficaciã sicut apud nos. Tertio notandũ ſm eundẽ Sco. quia in prædictã forma sunt aliqua verba principaliter ad eã pertinentia; & aliqua non principaliter. Illa enim forma exprimit ministrũ, actum, & suscipientem. Non est autem necessarium ministrum exprimi, quia non est in verbis Christi Mathi vlti. Alia vero duo necesse est exprimi, licet alio modo exprimi possint. Posset enim actus exprimi verbo alterius modi, quàm indicatiui, & suscipiens vocabulo alterius personę, quàm secundæ. Ratio autem huius necessitatis sumitur ex illo verbo, Math. vlti. Baptizantes eos, &c. Vbi exprimitur actus, & suscipiens. Quarto notandum secundum Scot. vbi supra, quòd sicut
5. Phis. t. c. 7. secundum Philoso. quadruplex est mutatio, scilicet secundum substantiam: qualitatem: quantitatem, & vbi, sic in istis verbis potest fieri quadruplex variatio videlicet secundum substantiam alia verba ponendo pro istis: secundum quantitatem apponendo, vel subtrahendo: secundum qualitatem, auferendo aliquam terminationem, requisitam ad congruam locutionem, & secundum vbi transponendo. De quacunque autem istarum variationum dicendum, quod si varians intendit vti verbis quibus vtitur tanquam forma baptismi præcisa, non baptizat, quia deficit intentio vtendi verbis, quibus vtitur tanquam forma Ecclesiæ. Intendit enim vti verbis illis aliqualiter variatis, tanquam forma præcisa baptismi: supponendo vero quòd non deficiat intentio, videndum est ex parte verborum in se, quę istarum variationum stare possit, cum forma, & quæ non. De prima igitur variatione dicendum, quòd potest intelligi dupliciter, vel ꝙ aliquod verbũ aliud secundum quid ponatur loco alicuius verborum, puta alia vox sub eadem ratione significans, vel aliud verbum simpliciter, scilicet alia vox, & aliud significatum habens. Et hoc iterum dupliciter, quia vel habet significatũ omnino disparatum, vel est significatum habens in re idem substractum. Et hoc dupliciter, vel exprimit distinctè tres personas sub alijs rationibus, vel illæ personę significãtur implicite. Et hoc dupliciter, vel in toto collectiuo, sicut in hoc nomine trinitas, vel in quodã importante personas secundũ correspondentiam effectus ad causam, sicut importantur per nomen Christi. Hoc enim nomen significat filium secundum naturam humanã, qui vnctus est, & dat intelligere patrem a quo vnctus, & spiritũ sanctum, quo vnctus est. De primo aũt, quando videlicet est nomen aliud secundum vocem tantum: patet, quia manet eadem forma, quia in qualibet lingua potest fieri baptismus. De secundo autem, scilicet, quando est aliud nomen habens significatũ omnino disparatum, patet, quia omnino forma non seruatur. De tertio autẽ videlicet de nominibus significantibus proprietates, & nõ per

ſonas,vt genitor. Dicendum,ꝙ non ſeruatur in eis forma, quia Chriſtus voluit perſonas nominari nominibus perſonarũ. De quarto, ſcilicet de nomine Trinitatis dicendum etiam, ꝙ non ſeruatur forma, qa Chriſtus voluit explicitè tres perſonas exprimi. De quinto autem ſcilicet de nomine Chriſti: patet,quia aliquando fuit licitum baptizare, Actuum 19.& 10. Sed an modo aliquis eſſet baptizatus ſi ſic baptizaretur,dicendũ primo,ꝙ ſic baptizans peccaret mortaliter infringendo legẽ Chriſti baptizãdo in illa forma cõi. In noĩe patris, & filij, & ſpirituſſancti. In qua quidẽ lege,licet diſpenſauerit pro tẽpore primitiuę eccleſiæ,qa fuit rõ diſpenſandi,vt diuulgaretur nomẽ Chriſti,tñ illa ratione ceſſante,ceſſauit diſpenſatio. Secundo dicendum,quod dubium eſt:an talis eſſet baptizatis. Circa quod tale remediũ habendũ eſt ſicut,& in alijs dubijs,ꝙ baptizeť iſtis verbis præmiſſis. Si baptizatus es nõ te baptizo: ſed ſi non es baptizatus, ego te baptizo,In noĩe patris,& filij,& ſpirituſſancti. Et vniuerſaliter in oĩbus dubijs ſunt tres maximè obſeruãdę. Prima eſt, ſi poſſibilitas adeſt, tutiſſima via eſt eligenda. Secunda ſi nõ adeſt poſſibilitas, via tutiſſimę proxima eſt tenẽda. Tertia eſt,ceſſante impoſſibilitate cautè ſupplendum eſt qđ omiſſum fuerat. De ſecũda aũt variatione principali, ſcilicet, ſm quantitatem,dicẽdum, quòd ſi addatur aliquid repugnans verbis principalibus, vel diminuẽs illa nihil fit, quia non ſeruatur debita forma. Verbi gratia. Si dicatur. In nomine patris maioris, & filij minoris. Si etiã interponatur aliqua alia conditio,vt poteſt ego ſum Epiſcopus,ego te baptizo, &c. Vel ſi oratio diſiungatur, vt ſi dicatur, In nomine patris cogniti vel opinati, &c. Vel ſi ponatur alia ratio diſiũctiua eſt contra rationem formæ,quia diſiunctiua non ponit determinate alteram partem. De interpoſitione autem ſi interrumpat vnitatem debitam formæ non manet forma, quando videlicet eſt longa interpoſitio. De ſubſtractione vero iam dictum eſt,quòd ſi ſubſtrahatur verbum aliquod de principalibus. Si autem ſubſtrahatur aliqua ſyllaba per ſincopam, non propter hoc deſtruitur forma. Non enim Deus, voluit determinare hominem ad verba in ſacramentis proferenda vltra illum modum, quo verba ſufficiunt ad exprimendũ cõceptum: ſufficiunt autem cum ſincopa. Hoc tamen multum eſt cauendum in verbis ſacramentalibus: De tertia autem variatione principali, ſcilicet ſecundum qualitatem quantum, videlicet ad terminationes dictionum. patet per illud. c. Retulerunt, de conſe. diſt.4. Vbi Papa reſpondet de Sacerdote qui baptizauit. In nomine patria, & filia, & ſpiritua ſancta, quòd ſi hoc fecerit ex imperitia linguæ latinæ,non intendens inducere errorem,vere baptizauit. Quòd intelligendum eſt,quando eſt talis incõgruitas in fine dictionis quæ non prohibet quin poſſit capi conceptus ſignificatus per dictionem. De quarta vero variatione

riatione principali, ſcilicet ſecundum vbi. Dicendum, ꝙ aliqua tranſpoſitio omnino variat ſententiam orationis, vt ſi diceretur. Ego patris baptizo te in nomine filij. Et iſta tranſpoſitio impedit. Alia autē tranſpoſitio in qua tranſpoſita tenent quaſi eādē virtutē, vt ſi diceretur. In noīe filij, & patris, &c. Et iſta non impedit, quia licet cōgruū ſit ſeruare ordinem proferendo perſonas, & neceſſariū ſit quantum ad miniſtrum tamen nō videtur neceſſarium ex parte ſacramenti, quia perſonę quocunque ordine nominante ſunt vnū efficiēs principale in baptiſmo, & vt ſic inuocantur.

Con.1. His premiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Hæc forma baptiſmi. Ego baptizo te, in nomine patris, &c. eſt omnino obſeruanda in eccleſia Romana neceſſario ex parte miniſtri, licet nō ex parte ſacramēti. patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum, patet ex primo notabili.

2 Ad ſecundum dicēdum, quòd verba aliqua materialiter ſumpta poſſunt eſſe forma in aliquo ſacramento. Vel dicendū, quòd oratio eſt vera non pro tempore prolationis, ſed pro vltimo inſtanti, ſicut inferius dicetur in materia de Euchariſtia.

3 Ad tertiū dicendū, quòd illud pronomen (ego) non eſt ſimpliciter de neceſſitate formæ.

4 Ad quartum dicendū, ꝙ Aug. ibi intelligit, ꝙ idē eſt genitor, & pater quantū ad hoc quòd eſt dici ad alterū, ſed nō ſunt idem quātū ad primū conceptum ſignificatū vtrobiq;, quia pr̄ ſignificat primo, & per ſe ſuppoſitum in natura diuina genitor aūt ſignat primo, & per ſe ꝓprietatē.

Vtrum ſola aqua ſit conueniens forma baptiſmi.

Scot.4.d.3.q.4. Th.3.p.q.66. art.3. Dur.4.d.2.q.4.

TErtio quæritur. Vtrum ſola aqua pura naturalis, ſit conueniens materia baptiſmi.

Arg. quòd non, quia aqua artificialis hēt eadē accidētia cum aqua naturali, puta humiditatē, & perſpicuitatē, & huiuſmodi. 1

Secundo. Aqua artificialis eſt ſubtilior elementari, ergo nō eſt aliquod mixtum. ergo eſt elemētum, & nō niſi aqua: igitur. 2

Tertio. Aqua naturalis ex ſecundo Metheorum eſt ſubtilior aqua vſuali, ergo non poterit aqua vſualis eē materia baptiſmi. 3

Contra. Ioan.3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpirituſancto, &c. Notandum ſecundum Scotum, ꝙ materiale proximū in ſacramento baptiſmi, eſt ablutio viſibilis, non quidē ablutio quaſi formalis, quæ eſt ipſe contactus corporis ab aqua, ſed ipſa ablutio effectiua facta ab aliquo abluente. Nec oportet, quòd ſit ablutio mouens ſordes a corpore, ſed ſufficit lotio in cōmuni dicta corporis ab aqua alio hoc agente. Aqua autē eſt materia remota. Et huius ratio non eſt alia niſi, quia ſic inſtitutum eſt, vt patet Ioan. 3. Quare autem ſic inſtitutum eſt, ſunt aliqua cōgruentia, quia videlicet aqua eſt frigida, fluida, lucida, & communis. Baptiſmus autem reprimit Ioan. 3. Io. 3.

mitardorem concupiscentiæ, & ordinatur ad flectendum rigorem inobedientiæ: & ad illuminandum claritatem fidei diuinæ, & communis est omnibus saluari volentibus.

Con.1. Hoc præmisso ponenda est talis conclusio. Aqua naturalis,& pura est conueniens materia remota baptismi non autē aqua artificialis,aut impura. Prima pars patet ex dictis. Secūda pars probatur, quia aqua artificialis est alterius speciei simpliciter ab aqua naturali, habet enim a tota specie, alias proprietates naturales. Pro tertia vero parte cōclusionis notandum secundum Scot.ꝙ impuritas in aqua potest intelligi duobus modis.Vno modo propter mixtionē ſm iuxta positionem,vt aqua lutosa dicitur impura:& hęc impuritas nō prohibet quin sit materia baptismi, dum tamen non impediat quin sit conueniens ad lauandum, quia videlicet adhuc est aqua fluida. Alio modo, potest esse impuritas per alterationem extra speciem aquę, & sic omnino non est materia baptismi.

1 Ad primū arg. dicendū, quòd & si habeat aqua similia accidētia.habet tamē a tota specie aliquod dissimile,vel plura.

2 Ad secundum dicendū, ꝙ licet aqua artificialis videatur subtilior ratione virtualitatis actiuę, per quam magis penetrat, non tamē ratione simplicitatis.

3 Ad tertium dicendum, quòd non valet consequentia, quia aqua vsualis non est alterius speciei ab aqua naturali.

Vtrum paruuli baptizati recipiant effectum baptismi.

Scot.4.d.4.q.2.

QVAESTIO. IIII.

QVarto quæritur.Vtrum paruuli baptizati recipiant effectum baptismi?

1 Primo arg.ꝙ non,,quia Marci vlt.dicitur. Qui nō crediderit cōdēnabitur, sed paruulus nō pōt credere, nec etiam habere fidē, cū fides sit ex auditu.vt habetur ad Rom. 10. Paruuli autem non possunt accipere fidem:igitur.

2 Item nullus recipit gratiam a Deo nisi aliquo modo sibi coniungatur: sed prima coniunctio ad Deū,est per fidem, ergo non habenti fidē nō datur gratia in baptismo: sed paruulus non hēt fidem ante baptismū; ergo non datur ei gratia in baptismo.

Contra. Aug. A paruulo recenter nato vsq; ad decrepitum, sicut nullus prohibetur a baptismo:ita nullus est qui non moriatur peccato in baptismo:sed nullus moritur peccato, nisi recipiat gratiā: igitur. Notandum, quòd error Pelagij fuit, ꝙ paruuli non habent originale peccatum: & ideo non sunt baptizandi. Sed improbatio istius erroris satis,patet ex his,quę dicta sunt in tertio tractatu de peccato originali. *Enchi. lib.1.*

Hoc p̄missο ponēda est talis concl. Paruuli sunt baptizādi,& per baptismū infundit eis gr̄a. Prima pars probatur per Augu. lib.de fide ad Petrum. Firmissime tene paruulos qui sine sacra- *Con.1.*

cramento baptismi transeunt ęterno supplicio esse puniendos: quia originale peccatum carnali conceptione contraxerunt. Secunda pars patet per auctoritatē Aug. in Enchi. supra positā arguēdo in oppositū. Itē efficacius est sacramentum baptismi quā circūcisio, sed circūcisio sic remouebat culpā, ꝙ conferebat gratiā: vt patet ex supradictis: igitur.

1 Ad primū argu. dicendū, ꝙ licet paruuli non habeant actum credendi: possunt tamen habere habitum. Prætérea dicendū, ꝙ illud euangelicū, qui non crediderit, &c. debet intelligi de adultis, Et cum probat, quòd paruuli non habent fidem, eo ꝙ fides est ex auditu. Dicendū, ꝙ illud Apostoli est intelligendū de fide acquisita: aut ēt de fide accepta ꝓ actu credendi, & non de fide infusa. Et si iterum instetur, ꝙ habens habitum pōt vti eo cū voluerit non impeditus: sed paruulus baptizatus non pōt exire in actū fidei: igitur. Dicēdum, ꝙ maior est principaliter intelligenda de habitibus acquisitis, qui habilitant ad opus. Habitus autē infusi ponuntur in anima ad eā decorandū, & configurandū Deo.

2 Ad secundum dicit Sco: ꝙ nulli de facto dat gratia nisi per aliquā cām meritoriā quæ meretur coniūctionē eius primā cū Deo. Et hæc cā meritoria est Christ⁹: sed præter istā non oportet dare aliquā causam intrinsecā in recipiente qua coniugatur Deo ante quam recipiat gratiam.

Vtrum paruulus in vtero possit baptizari.

Sco. 4.d.4.q.5.

QVEASTIO V.

Qvinto querit. Vtrū paruulus Ivtero possit baptizari? Arg. ꝙ sic: quia filius paruulus in vtero pōt liberari a seruitute tēporali ex manumissione matris: ergo, & a spirituali. 1

Contra. Dicit Isidorus, ꝙ qui natus ſm Adā non est: renasci ꝑ baptismū nō pōt. Notandū, ꝙ aliqui dicunt sicut Petrus de Tarantasia, ꝙ quia paruulus in vtero matris, cōiunctus est causæ corruptionis suę: iō mūdari nō pōt. Sed cōtra hoc arguit Sco. ꝙ licet paruulus in vtero matris sit ei cōiunctus localiter: tū est distinct⁹ ab ea ꝑsonaliter. Distinctio aūt ꝑsonalis sufficit ad distinctionem ſm peccatū & non pcm̄. Itē ex hoc seqret, ꝙ paruulus in vtero mr̄is nō posset habere baptismū sanguinis vel flaminis, quorum vtrūq; ē falsum. Quòd de baptismo flaminis patet Hier. j. de Hieremia. Et Lucæ. j. de Iohā. baptista. De baptismo aūt sanguinis patet: qa si qs ꝑsequit matrē grauidā eadē de cā persequit paruulus in eius vtero: ergo si mr̄ occidit ꝑp iustitiā: similiter, & paruulus. Si aūt paruulus ēt extra vterū nō baptizatus ꝓ iustitia vel fide occideret, haberet baptismū sanguinis: ergo rōnabile ē dicere, ꝙ ēt occisus i matris vtero ꝓ simili cā, habeat baptismū sanguinis. *4.d.4. q.3.* *Ier. 1.* *Luc. 1.*

His pręmissis ponēda est talis conclusio. Puer existens in vtero matris ſm omnes sui partes baptizari nō pōt. Apparens vero extra vterū ſm aliquā partē baptizari *Con. 1.*

ptizari poteſt. Prima pars probatur a Scot. quia baptiſinus eſt ablutio in aqua, ſed paruulus ſic in vtero matris lauari non pōt: quia non poteſt immediate tangi ab aqua. Et ex hoc ſequitur, ꝙ paruulus corio inuolutus, ita ꝙ aqua non tangeret corpus eius non eſſet baptizatus: ſimiliter proiectus de ponte non eſſet baptizatus, quia hoc non eſt ordinatum ad vitam, vel lotionem, ſed ad mortem. Secunda pars probatur ab eodem: quia in qualibet parte corporis eſt anima tota. Eſt tamen diſtinguendū, qa aut apparet pars principalis, vt caput, & tunc eſt ſimpliciter baptizatus, nec oportet ipſum ſi naſcatur baptizare, aut apparet pars minus principalis, puta manus, vel pes: & tunc ſi naſcitur, viuus, eſt ſub conditione baptizandus, quia in illa parte non ſunt omnes ſenſus, ſicut in capite. De tali autem ſi non naſcat viuus, credendum eſt, ꝙ Deus ſuppleat id quod impotentia impedit, vnde talis ſepeliendus eſt in terra benedicta.

1 Ad argum. dicit Scotus, quòd quantum ad ſeruitutem temporalem, filius dum eſt in vtero, non eſt diſtinctus a matre. Non enim habet dominus dominiū in paruulo, niſi quia in matre, ſed quātum ad ſeruitutem, vel libertatem ſpiritualem non eſt ſimile, quia reſpiciunt diſtinctionem perſonarum.

Vtrum adultus non conſentiens, poſſit recipere effectum baptiſmi.

Scot. 4. d. 4. q. 4.

QVÆSTIO VI.

SExto quęritur. Vtrum adultus non conſentiens poſſit recipere effectum baptiſmi?

Arguitur, ꝙ nō, quia in baptiſmo fit quoddam votum abrenunciādi Sathanæ, & adhærēdi Deo: ſed nullus inuitus vouet: igitur. 1

Cōtra. Dicitur extra de baptiſmo, & eius effectu. c. Maiores, ꝙ terroribus violenter attrahitur, & ne detrimentum incurrat baptiſmi, ſuſcipit ſacramentum talis, ſicut & ille qui ficte accedit caracterem ſuſcepit chriſtianitatis impreſſum. Et ipſe tanquam cōditionaliter volens, licet abſolute non velit cogendus eſt ad obſeruantiam fidei chriſtianæ.

Notandum, ꝙ Sco. ſic diſtinguit 4. d. 4. de adulto. Aut non vtitur rōne, q. 4. nec vnquam fuit vſus, vt fatuus, & furioſus a natiuitate, aut non vtitur nunc ratione, tamen qñq; eſt vſus, aut tertio nunc actualiter vtitur ratione: & tunc poteſt intelligi non conſentiens dupliciter vel negatiue, quia non habet actualiter conſenſum. Et cōtrarie, quia habet actualē diſſenſum. Et hoc dupliciter. Quia vel ſimpliciter diſſentit, aut ſecundum quid. Et intelligendum eſt ſimpliciter, quod ille, qui vt fugiat aliquod incommodum vult licet ſecundum quid ſit nolens: hoc eſt ſub cōditione nolens, qa videlicet nolet ſi poſſet alio modo vitare incommodum.

His præmiſſis, ponendæ ſunt quattuor concluſiones. Prima Con. 1. eſt. Adultus non vtens ratione, nec vnquā vſus: & ſic non cōſentiens negatiue, ſi baptizetur recipit effectum baptiſmi. Patet, quia

quia idem est iudicium de ipso, & de paruulo: nulli enim Deus excludit remedium ad salutem. Dicit tamen Scot. φ si speret aliquando vsurus rõne expectandũ est tẽpus illud, nisi immineat periculum, vt cum maiori reuerentia suscipiat sacramentum.

Con. 2. Secunda cõclusio. Adultus vtens ratione actualiter non consentiens, sed contrariè dissentiẽs tam simpliciter, q̃ sm quid non recipit sacramentum: patet, quia Deus per Sap. di. Prouer. iij. Fili

Prou. 3. præbe mihi cor tuum: non enim vult aliquem omnino inuitum ascribi familiæ suæ. Est tñ aduertendum secundũ Scotum, φ quãtum ad iudicium ecclesiæ iudicãtis tantum de manifestis, & eũ qui tacet consentire præsumentus, non reclamans protestando, videlicet suum dissensum, cogetur ad obseruantiam religionis christianæ, nec in hoc fit ei iniuria, quia minus malum est sibi, φ inuitus seruet legẽ christianã, q̃ φ impune permittat agere cõtra eam reclamãs vero nõ coget.

Con. 3. Tertia conclusio. Adultus ratione vtẽs secundum quid dissentiens, sed simpliciter cõsentiens in ablutionem eo modo qua illã intendit facere Ecclesia, simpliciter recipit sacramentum, quia simpliciter est volens: licet secũdum quid nolens. Vnde cessante dissensu illo secundum quid non est iterum baptizandus. Et conformiter ad istas duas vltimas cõclusiones dicendũ est de adulto nunc non vtente rõne, qui tamen aliqñ est vsus, quia sicut dicit Scot. nunc supponit habitualiter consentiens, vel dissentiens secundum quòd habuit actualiter in sanitate ante impedimentum vsus rationis immediate.

Quarta conclusio. Adultus ratione vtens, non consentiẽs negatiue tantum, recipit sacramentum. Probat Sco. quia noluit De⁹ obligare hominem ad impossibile, vel ad nimis difficile, nũc aũt non distrahi, videt nimis difficile homini ꝑ statu isto, ergo &c. Con. 4.

Ad argum dicendũ, quod & si adultus baptizandus ex voto intẽdit renũciare diabolo, & põpis eius: tñ illud votum præcedẽs susceptionem baptismi, non est de necessitate sacramẽti, sed tãtum pertinens ad eius solennitatem. 1

Vtrum adultus fictus recipiat effectum baptismi.

Sco. 4. d. 4 q. 5. Tho. 3. p. q. 69. ar. 10. Dur. 4. d. 4. q. 4.

QVÆSTIO VII.

Septimo q̃rit. Vtrũ adultus fictus recipiat effectũ baptismi.

Arg. φ sic, quia dicitur Apost. Quotquot in Christo baptizati estis, Christũ induistis: sed nullus induit Christum, nisi accipiẽdo gratiam qua fiat conformis Christo igitur. 1

Contra. Dicit Augusti. lib. de potentia. Omnis qui iã voluntati suæ arbiter constitutus est qñ accedit ad sacramentũ fidelium, nisi pœniteat eum veteris vitæ nouã non põt inchoare. Notãdũ, quòd sicut dicit Scotus, fictus dicit esse, qui aliquid ostẽdit exterius, & habet aliud interius. Põt igitur aliquis in suscipiendo baptismum,

ptismum, fictus esse dupliciter. Vno modo, quia ostendit se velle suscipere illam ablutionem eo modo quo intendit ecclesia eam conferre, & tñ habet oppositum in animo. Alio modo ostendendo se esse dispositum ad recipiẽdum sacramentũ,& tamẽ est indispositus interius, quia videlicet non habet rectam fidem, vel habet peccatũ mortale: tũc in actu, vel præteritum, de quo nullo modo atteritur.

Con.1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Fictus primo modo non recipit sacramentum. Fictus vero secũdo modo sacramẽtum quidem recipit, sed non gratiam sacramenti. Prima pars patet, quia talis simpliciter est nolens respectu ablutionis sacramẽtalis, ideo recedente fictione est baptizandus. Cõpellendus tamẽ est ab ecclesia seruare legẽ Christi. Secunda pars patet, videlicet, ꝙ fictus secundo modo recipiat baptismum, quia intendit recipere, quod ecclesia intẽdit cõferre, ideo suscipit sacramentum baptismi exterius, & caracterem interius: vt dicit̃ extra de baptismo, & eius effectu.c. Maiores. Vnde talis, recedẽte fictione, nõ est rebaptizandus. Tertia pars, videlicet, ꝙ talis sic fictus non reci-piat gratiam sacramenti, Patet, quia Deus nõ iustificat nolentẽ secundum illud Augu. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Talis autẽ, qui habet actualiter obicem contra gratiã, dissentit ipsi gratiæ, igitur. Vnde de tali intelligitur illud Sap.j. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictum. Recedente tamen tali fictione per veram pœnitentiam virtute baptismi, recipit gratiã delentẽ omnem culpã, & oẽm pœnam satisfactoriã dẽpta pœna illius peccati, quod fuit cã fictionis, pro quo pœnitẽtia impo-nẽda, nec ex hoc importat commodũ cũ in tempore intermedio ꝓficere potuerit ad melius.

Ad arg. dicit Sco. ꝙ oĩs baptizatus induit Christũ inquantũ ad hoc, ꝙ Chri familiæ ascribit̃, sed nõ induit Christũ per charitatem, & gratiã. Et primũ quidẽ indumentũ põt dici cõe oĩbus de familia. Secundũ vero est indumentum filiorum, vel põt dici, ꝙ iste nõ est baptizatus in Christo, sed in Christi nomine tantũ. 1

Vtrum iam iustificati teneantur ad susceptionem baptismi.

Sco.4.d.4.q.6.

QVAESTIO VIII.

OCtauo quærit̃. Vtrũ iam iustificati teneant̃ ad susceptionem baptismi?

Primo arg. ꝙ non: quia non legit̃ de apostolis, nec de beata virgine, ꝙ fuerint baptizati. 1

Itẽ si iustificatus baptizaretur fieret iniuria sacramẽto, quod patet, quia iniuria est sacramento, quod ipsum fit signũ falsum: sed talis suscipiẽs baptismum, facit hoc, qa caret significato, quia tũc baptismus non dat gratiã: igitur. 2

Cõtra. Ioh. iij. Nisi qs renatus fuerit ex aqua, &c. Notãdũ, ꝙ sicut recitat Sco. glo. sup illud Ioh. xiij. Qui locus est &c. Vr dicere, ꝙ apostoli fuerunt baptizati. Et hoc videtur probabile, quia nulla

la videtur necessitas, quòd Christus cum apostolis in hoc dispensauerit. Nec per hoc fuissent efficaciores doctores ecclesiæ, immo minus efficaces. Similiter et supponendum est de beata virgine, nisi forte cum ea Deus dispẽsauerit, quando in conceptione filij sui habuit illã plenitudinẽ gratię, ad quam Deus disposuit eam peruenire.

Con. 1. Hoc præmisso, ponenda est talis concl. Quilibet viator qualitercunq; iustificatus, nisi cũ eo Deus dispẽset post baptismũ promulgatum per modũ præcepti, tenet ad baptismũ. Probat Scot. Tum quia omnes ad legẽ Christi sunt astricti, ideo debent recipere signum Christi: scilicet caractere baptismalẽ. Tum quia quilibet debet esse membrũ ecclesię militantis, non solum latẽter, sed etiam patenter, ne scandalizet alios.

1 Ad primum argumentum, patet ex notabili.

2 Ad 2m dicendum, ꝙ nõ fit iniuria sacramento, nec per hoc fit, ꝙ sit signum falsum, quia vel ibi confertur aliqua gratia de nouo per quam augetur precedens: & tunc est signum practicum, vel nulla, si iam erat prius gratia perfecta: & tunc etiam est signũ practicum verum non respectu gratiæ in fieri, sed in esse. Et similiter respectu ablutionis interioris, non quę tunc fit, sed prius factæ.

Vtrum baptizati recipiant æqualiter effectum baptismi.

Scot. 4. d. 4. q. 7.

QVÆSTIO IX.

Nono queritur. Vtrum baptizati recipiãt ęqualiter effectum baptismi.

Arg. ꝙ sic, quia effectus baptismi videtur magis depẽdere a ministrante, quàm a suscipiẽte, sed nullam sortitur inęqualitatẽ ex parte ministrantis: igitur.

Cõtra. Actus actiuorum sunt in patiẽte disposito. ii. de anima: ergo in magis disposito perfectius recipitur effectus. Notandum 2m Scot. quòd cum ad effectum baptismi concurrat causa principalis, scilicet Deus, & causa meritoria, vt passio Christi; & ipse suscipiens baptismũ, ex parte cuiuslibet istorum attẽdi põt æqualitas, vel inæqualitas.

Hoc pręmisso, ponendæ sunt quattuor conclusiones. Prima est. Omnes baptizati ęqualiter recipiunt effectum baptismi quantum ad culpæ originalis remissionem, & quantum ad caracteris impressionem. Primũ patet, quia æqualis est culpa in omnibus originalis. Secundum patet, quia æque perfectus est caracter in vno, sicut in alio, & ęque perfectæ impressus, scilicet indelebiliter: vt postea dicetur. Con. 1.

Secunda concl. In recipientibus baptismum potest esse inæqualitas gratiæ receptæ ex parte causę principalis. Probatur secundum Sco. quia licet Deus disposuerit regulariter cõferre gratiam in baptismo ita ꝙ nulli minorem, & illam dici possit cõferri virtute baptismi, quia virtute veritatis illius signi, si non sit obex in recipiente, & ex vi sacramenti, non conferatur Con. 2

maior

maior, tñ, quia Deus aliquos prę deſtinauit ad maiorem gloriã, & alios ad minorem, hinc eſt ꝙ aliquando in baptiſmo confertur maior gratia vni, q̃ alteri ex beneplacito diuinæ voluntatis.

Con. 3. Tertia cōcluſio. Ex parte cauſæ meritorię poteſt eſſe in baptizatis inæqualitas gratiæ ſuſceptæ. Probat Scotus, qa cũ Chriſtus nouerit oẽs electos, & gloriã quam Deus diſpoſuit eis dare, potuit efficacius offerre paſſionẽ ſuã ꝑ illis quibus diſpoſuit Deus conferre maiorẽ gloriam.

Con.4. Quarta cōcluſio. Ex parte diſpoſitionis recipiẽtis poteſt eſſe inæqualitas gratiæ receptæ in baptiſmo in adultis, non autem in paruulis, ex parte ipſorum: licèt bene ex parte miniſtrantis, vel aſſiſtentium. Primum patet, qa poteſt eſſe vnus adultus magis diſpoſitus per motum proprium ad ſuſceptionem gratiæ, quàm alius. Secundum patet, quia paruuli nullum habent motum proprium quo diſponantur ad gratiam. Tertium patet, quia in miniſtrantibus, vel aſſiſtentibus, vel parentibus vnius, poteſt eſſe maior motus propter quem Deus vni paruulo poteſt conferre maiorem gratiam, quàm alteri, ſed hoc non virtute baptiſmi, ſed meriti. Et quo ad hoc, vt dicit Scotus magis optandum eſt puerũ baptizari a ſacerdote bono, quàm a malo.

1 Ad argu. di. Sco. ꝙ baptiſmus plus depẽdet a miniſtro ad hoc, vt ſit ſacramentum, quia in eo ſimpliciter requiritur intentio non ſic in ſuſcipiente, quia quandoque non poteſt vti ratione, ſed quo ad hoc, vt hic effectus maior, vel minor ſuſcipiatur magis dependet a baptizato.

Vtrum paruuli infidelium ſint baptizandi.

Sco. 4. d. 4. q. 9. Tho. 3. p. q. 68. ar. 10. Dur. 4. d. 4. q. 6.

QVESTIO DECIMA.

Decimo quæritur. Vtrũ paruuli infidelium ſint baptizandi etiam inuitis parentibus.

Ar. quod non: quia aut redderentur parentibus, & tũc baptiſmus eorum eſſet in contumeliã fidei chriſtianæ, quia poſtea nutrirentur in errore parentũ. Aut non redderentur, & tunc fieret parentibus iniuria, quia dũ ſunt paruuli, ius habent parentes in eis, & ideo contra iuſtitiam naturalem eſſet, quòd tales pueri baptizarentur, & detinerentur inuitis parentibus. 1

Cōtra. Quilibet homo magis eſt Dei, quàm patris carnalis, ergo non eſt iniuſtum ſi pueri infidelium Deo conſecrentur per baptiſmum inuitis parentibus. Notandum, ꝙ aliqui dixerunt ſicut Tho. & Richar. ꝙ non ſunt baptizandi filij infidelium inuitis parentibus, propter rationem adductã in pede quæſtionis. Sed contra hoc dicit Sco. quòd licèt forte illa ratio concludat de perſona priuata, quod non poſſit paruulos infidelium auferre, & baptizare, non tamen videtur concludere de principe, cui in regimine Reipublicæ tales ſunt ſubditi. Nam in paruulo dominus habet maius ius dominij, quam parentes, ergo maxime debet princeps zelare, pro dominio

nio seruando ipsius Dei, & sic non solum sibi licet: immo debet auferre paruulos a dominio parẽtum infidelium, & applicare eos cultui diuino. Cum tali tñ cautela, vt parentes non per hoc inducãtur occidere paruulos postquã illud cognouerint, immo quod plus est credendum est religiose fieri, si ipsi parentes cogerentur minis, & terroribus ad suscipiendum baptismum, quia esto, ꝙ nõ essent vere fideles in animo, tñ minus malũ esset eis non posse impune legem suã illicitã seruare, q̃ posse eam libere custodire.

Con.1. His præmissis, ponenda est talis conclu. Possent paruuli infideliũ licite inuitis parentibus baptizari, nec vltra parentibus reddi, patet ex dictis.

1 Ad argu. patet ex dictis.

Vtrum solus sacerdos poßit baptiZare.

S.co.4.d.6.q.1.

QVÆSTIO XI.

VNdecimo quęritur. Vtrũ solus sacerdos cum intentione actuali possit aliquem alium a se baptizare.

1 Arg. quòd sic, quia solus sacerdos potest cõsecrare eucharistiã, ergo & baptizare.

2 Secundo ar. de intẽtione actuali, quia nõ minus requirit actus interior sacerdotis, q̃ exterior: sed actus exterior requiritur, puta prolatio verborum, & ablutio simul: ergo actus interioris intẽtionis actualiter requiritur.

3 Tertio arg, quòd possit aliquis seipsum baptizare. quia potest aliquis sibiipsi eucharistiam dare, vt patet in missa. igitur. Contra, ꝙ non solus sacerdos baptizare possit de consecr. dist. 4. Romanus dicitur. Spiritus Dei ministrat gratiã baptismi ẽt si paganus sit, qui baptizat. Videtur ẽt, quòd bonus angelus possit baptizare, quia potest ecclesia dedicare, quod maius est, sicut patuit de sancto Michaele, q prohibuit Episcopo suã ecclesiam dedicare, quia eam dedicauerat. Primo notandum, ꝙ cum quæritur. An solus sacerdos possit baptizare, hoc potest intelligi dupliciter. Vel de facto secundum legem cõmunem a Deo institutam, & sic quodlibet humanum suppositũ habẽs vsum rationis potẽs ablue re, & verba sacramentalia baptismi proferre, baptizare potest. Vñ sequitur, ꝙ angelus baptizare nõ potest, nisi sibi committeretur a Deo, ſm dispensationem. Alio modo de iure, & sic solus sacerdos ab ecclesia toleratus, potest baptizare, pręterquã in casu necessitatis, in quo etiam de iure possunt alii baptizare. Secundo notandũ, quòd sicut dicit Sco. intentio dicitur dupliciter. Potest enim minister intendere actum quem exercet, vel illũ finem pp quem est exercendus. Vtraque autem istarum intentionum põt haberi tripliciter. Primo actualiter, quando quis hẽt actum elicitũ respectu eius, quod intendit. Secundo modo habitualiter, qñ habet habitum, uel potestatem inclinantem ipsum ad talem actum, qualem potest habere dormiens. Tertio modo virtualiter, quando videlicet aliquis exercet actum

actum in uirtute intentionis actualiter prehabitæ.

Con.1. His præmissis, ponendæ sunt sex concl. Prima est. Solus sacerdos de iure potest solemniter baptizare, sed secundum legem cōmunem a Deo institutam, pōt de facto quælibet humana persona habens vsum rationis baptizare. Prima pars patet, quia solis sacerdotibus cōmissa est de iure solēnis dispensatio sacramētorū tanq̄ ministris Christi, ad quos pertinet aliquos ascribere ad familiam Christi. Secunda pars ꝓbatur, quia baptismus est sacr̄m maxime necessitatis: ideo non fuit conueniens, vt arctaret̄ potestas baptizādi ad personas determinatas, aut ad aliquem specialē statum, immo cōueniens est, vt quicunq; habens vsum rationis, & potens abluere, & verba sacralia ꝓferre baptizare possit.

Con.2. Secunda concl. In baptismo nō sufficit intentio habitualis, nec necessario requiritur intentio actualis, sed sufficit virtualis. Prima pars patet, quia actus baptizandi est actus humanus, requirens aliquando vsum, vel actum rationis in baptizante. Secunda pars patet, quia Deus non obligauit ministrantem ad non distrahi in actu baptizandi, sicut nec in aliis sacramentis. Hoc.n. non est omnino in potestate hominis. Tertia pars satis sequitur ex duabus primis, quia certū est, ꝙ requiritur intentio in ministro, sic videlicet, ꝙ intendat facere id, quod facit Ecclesia, siue credat Ecclesiam aliquid facere, siue non, & non sufficit habitualis, nec requiritur actualis, ergo sufficit virtualis.

Con.3. Tertia concl. Oportet verba simul proferri cum ablutione, vel simultate totali, vel partiali. patet, quia ſm Aug. oportet verbū accedere ad elemētum, & sic est sacramentum.

Con.4. Quarta concl. Nullus pōt seipsum baptizare. Ratio huius est institutio Christi, & hoc insinuauit Matth. vlt. Baptizantes (inquit) eos in alia persona. Non.n. dixit baptizantes vos. Et ratio huius est, quia in baptismo cōtrahitur cognatio spiritualis, quia baptizans efficitur pater spiritualis baptizati. Nullus autem pōt esse pater suiipsius. Mat.vl.

Con.5. Quinta concl. vnus pōt plures baptizare proferendo verba, & aspergendo illos aqua, licet nō nisi occurrente necessitate, hoc fieri debeat: quod hoc possi: fieri videtur, quia probabile est, ꝙ Apostoli plures simul baptizabant, quia aliquando tria milia in die, sicut in die Penthecostes, neque oportet semper exprimi ad necessitatem baptismi persona baptizati in singulari, dicendo. Ego baptizo te, sed in casu necessitatis possunt plures exprimi in plurali, cessante tamen necessitate, debet seruari forma Ecclesiæ, dicendo. Ego baptizo te, & baptizando singularem personam.

Con.6. Sexta conclu. Possunt eundem plures baptizare quilibet dicēdo verba, & abluendo, hoc vr̄ probabile. Tum quia secundum dn̄m Inno. de off. miss. plures sacerdotes possunt simul eādem hostiā consecrare, sicut consecrante Papa simul consecrant omnes Episcopi, & præsbiteri cardinales sibi astantes. Tū, quia si vnus proferret verba, & ablueret cum inten-

tentione baptizandi, ipse baptizaret, ergo pari ratione quilibet, qa nō vr̃, ꝙ vnus impediat aliū. Et tunc posset dici, quòd materialiter essent ibi plures baptismi, licet vnus tm̄ formaliter, qa in omnibus istis fundatur tm̄ vnus respectus rationis, qui est signū ad gratiam signatā. Vnde patet, ꝙ idē non est pluries baptizatus. Et si instetur, quòd eiusdē effectus non possunt esse plures causæ totales in eodē ordine. Dicendū, quòd licet hoc sit verum de causis, quę sūt realiter, & propriè causę, non tñ de causis ministralibus. Tales.n.pñt esse plures eiusdem effectus ſm beneplacitum Dei instituentis.

1 Ad primum arg. dicendum, quòd nō est simile, quia eucharistia non est sacramentū tātæ necessitatis, quantæ baptismus.

2 Ad secundum neganda est maior: actus.n.exterior requirit ex institutione Christi, non sic aūt interior, quia facilius distrahitur baptizans ab actu interiori, q̄ ab exteriori. Non ergo requiritur, ꝙ actu insit, sed sufficit, quòd aliqñ infuerit & virtualiter insit.

3 Ad tertiū dicendū, quòd non est simile. Datio.n.& manducatio eucharistiæ non est sacramētum, sed sacramentalis.

Vtrum in baptismo imprimatur caracter.

Sco.4.d.6.q.9. Tho.3.p.q.63.art.3. Dur.4.d.4.q.1.

QVÆSTIO XII.

Dvodecimo quæritur. Vtrū in baptismo imprimatur caracter.

Arguitur quod non, quia circuncisio non impresſit caracterem, ergo nec baptismus. 1

Contra. Omne sacramentum non iterabile imprimit caracterem, sed baptismus est huiusmodi, igitur. Primo notādum, quòd sicut dicit Scotus, transferendo verbum ex verbo, caracter idem significat, quòd figura. Sed in proposito nomine caracteris intelligunt Theologi communiter quoddam spirituale impresſum suscipienti sacramentum non iterabile. Et habet multas proprietates. Primo enim caracter est forma assimilatiua alteri habenti. Secundo est forma distinctiua a non habente, & istę duę sunt communes omni formæ, vel figurę. Tertio caracter est signum rememoratiuum susceptionis sacramenti. Quarto est signum cōformatiuum Deo. Quinto est signum obligationis ipsius recipientis ad obseruantiam legis, cuius est illud sacramentum, in quo imprimitur caracter. Sexto est indelibilis. Secundo notandum, quòd sicut dicit Scotus vbi supra, licet caracterē in esse animę, probari non posſit per rationem naturalem, neque etiam ex creditis manifestis, siue quæ sūt explicitæ de substantia fidei. Potest tamen poni, quia non repugnat animę talē habere formā. Necesſitas autem ponendi caracterem est propter Ecclesię solam auctoritatem, habetur enim extra de hæreticis. cap. Ad abolendam. Sētiendum est de sacramentis Ecclesiæ, sicut Romana sentit Eccclesia. Romana autē Ecclesia videtur sentire caracterē imprimi animæ in bapitsmo, sicut

4.d.6. q.9.

ſicut dicit Inno. 3. extra de baptiſmo, & eius effect. c. Maiores. Qui ficte accedit ad baptiſmum characterem ſuſcepit chriſtianitatis impreſſum. Planum eſt autem, quod talis gratiam non ſuſcipit. Et ibidem in fine. Tunc characterem imprimit ſacramentalis operatio, cum obicem voluntatis contrariȩ non inuenit obſiſtentem. Tertio notandũ, ꝙ aliqui dixerunt quemadmodum Thomas, quòd character eſt forma abſoluta, quòd probant, quia acquiritur per aliquam ſui mutationem, ſed mutatio non terminatur, niſi ad aliquid abſolutum, nec poteſt dici, quòd mutatio illa terminetur ad gratiam, quia baptizatur aliquis, qui non accipit gratiam, ſed tantum characterem. Item character eſt fundamentum multarum relationum realium, puta aſſimilationis diſtinctionis, & huiuſmodi, ſed relatio non eſt fundamentũ relationis, tũc ei eſſet ꝓceſſus in infinitum. Item relatio non eſt principium agendi, vel patiẽdi, ſed character eſt poteſtas, & principium agendi, vel recipiendi aliquid in Eccleſia, puta conuenienter miniſtrandi, vel recipiendi aliqua ſacramenta. Sed iſtæ rationes non cogunt. Poteſt enim ad eas reſponderi ſecundum Scotum. Primo ad primam, quod ad reſpectum intrinſecus aduenientem non eſt mutatio primo, ſed ſolum prȩſuppoſita mutatione in ſubiecto, vel extremo pœnes aliquid abſolutũ, ſed ad reſpectum extrinſecus aduenientẽ poteſt eſſe mutatio primo. Ad ſecundam dici poteſt, quòd vna relatio realis bene eſt fundamentum alterius ſicut ſuper vnam relationẽ fundatur ſimilitudo ad aliã eiuſdẽ ſpeciei, nec ſequitur ex hoc proceſſus in infinitum, quia aliqua eſt relatio vltima, in qua non poteſt fundari alia relatio realis. De relationibus tamen rationis bene concedẽdum eſt, quòd ibi poteſt eſſe proceſſus in infinitũ, quia quælibet relatio, ſiue realis, ſiue rationis, poteſt vlterius fundare aliam rationis. Ad tertiam dicendum, ꝙ character, proprie loquendo, non eſt potentia actiua, vel paſſiua, quia ſine carectere abſolutè loquẽdo, poſſet habens characterem agere, vel recipere quicquid agit, vel recipit, ſed pro tanto dicitur poteſtas, quia habens ipſum ex ordinatione diuina eſt idoneus adminiſtrandum aliquid, vel ſuſcipiendum. Et de tali poteſtate non oportet, quòd ſit forma abſoluta, ſicut patet etiam in rebus humanis. Officialis enim poteſtatem habet exequendi officium ſententiando, & tamen nullam formam ex hoc recipit abſolutam, immo nec aliquam formã realem, ſed ſolummodo volũtas inſtituentis. Non obſtantibus igitur iſtis rationibus, poteſt poni, vt dicit Scotus, characterem eſſe tantummodo reſpectum extrinſecus aduenientem ipſi animȩ a Deo immediate in ſuſceptione ſacramẽti non iterabilis: ſic enim ponendo ſaluantur omnes conditiones, quæ communiter attribuuntur characteri. Sed tamen dubium eſt quomodo poſſunt characteres diuerſorum ſacramentorum ab inuicem diſtingui. Ad quod dicit ipſe Scotus

tus

tus, quòd sicut ponendo caracterem formam absolutam dicerentur distingui caracteres seipsis formaliter, ita ponendo ipsum esse respectum, licet ab aliquo extrinseco distingui possint extrinsece, tñ formaliter seipsis distinguuntur. Et si queras, quare ergo sunt tantum tres caracteres? Patet sicut dicit ipse Scotus, in politijs mundanis. Nullus.n.habet determinatum gradum in familia regis, quia comedit, uel bibit, nec quia post offensam Domini reconciliatur sibi, nec quia multiplicat personas in illa politia. Nam actus isti cõmuniter inesse possunt omnibus in quocunq; statu. Sed alium gradum habet aliquis quando recipitur in familia domini. Alium quando vlterius proficit, & constituitur miles ad defendendam rempublicam. Alium quando constituitur vt supremus sub domino ad constituendum alios in gradibus determinatis. Sic in proposito tria sacramenta, scilicet eucharistia ad nutritionem spiritualem, matrimonium ad procreationem corporalem, pœnitẽtia ad reconciliationem, in nullo certo gradu constituunt in Ecclesia. Sed primus gradus in Ecclesia, & quidem vniuersalissimus est recipi in familiã Christi, quod fit in baptismo. Secundus specialis gradus constituit militem ad defensionem fidei christiane, quod fit in confirmatione. Tertius constituit patrẽ, & pastorem ad introducendum alios in Ecclesia, quod fit in ordine. Et sicut in politia mundana non congruit illas tres dignitates iterari, ita tria prædicta sacramenta iterari non licet, siue decet. Quarto notandũ ẽm Sco. vbi supra, ꝙ ad quæstionẽ factã dici põt, ꝙ sicut non põt probari aliquã formã realem imprimi in susceptione baptismi aliã a gratia, & virtutibus, neq; per rationem naturalẽ, neq; per rationẽ euidentẽ ex creditis manifestis. Ita probari non põt caracterem si ponatur forma realis esse formã realem absolutam, vel respectiuam, quia vtrunq; saluari põt. Si aũt ponatur respectu realis, dicendum est, ꝙ sit respectu extrinsecus aduenìens. Si autem ponatur forma absoluta, necesse est dicere, ꝙ pertinet ad genus qualitatis, & potest poni in secunda specie, vel etiam in prima. Licet enim in secunda specie Philosophus non loquatur, nisi de potentia naturali, exemplificando tamen potentia supernaturalis, siue absoluta, & accidẽtalis pertinere, bene potest ad illud genus intermediũ sub qualitate cum potẽtia naturali, sicut & habitus supernaturalis pertinet ad idẽ genus intermedium; sicut habitus naturalis. Nec est inconueniens, quòd habitus supernaturalis de difficili mobilis, sit principium agendi, uel resistendi corruptiuo, & sic habeat rationem potentiæ supernaturalis. Quinto notãdum, quòd sicut dicit Scot. licet aliqui, puta Tho. posuerint caracterem in essentia animę, quemadmodũ & gratiã, tamen probabilius est dicere caracterem esse in voluntate, sicut in subiecto proximo. Tum, quia disponit ad gratiã, quę est in voluntate. Tũ, quia est signum obligationis ad obseruationem legis. Ad volun-

tatem autem præcipuè pertinet obligatio. Sexto notandū, ꝙ secūdum Scotū colligi potest vna ratio baptismi colligens omnia, q̃ sunt simpliciter necessaria ad rationē baptismi. Et hoc dupliciter, vt ipse dicit. Primo ponēdo relationem signi, quam importat baptismus fundari in ablutione, vt in fundamento totali, habente tamen habitudinē ad verba, & alia cōcomitantia, & sic ratio baptismi pōt poni talis. Baptismus est ablutio hominis viatoris actualiter, vel virtualiter consentientis, vel nūquàm vsu liberi arbitrij dissentientis facta in aqua elemētari fluida ab alio, simul abluēte, & proferente, certa verba, actū, & suscipiētem cū inuocatione Trinitatis designātia proferente inquàm, tam in abluēdo, quàm in proferendo intendēte facere quod Christus instituit faciendū, vel quod intendit facere Ecclesia christiana. Alio modo ponēdo relationem, quàm importat baptismus fundari in ablutione, & verbis tāquàm in fundamento totali instituto ad significandū vnū effectum, & tunc potest poni completa ratio baptismi talis. Baptismus est sacramentum ablutionis animę a peccato, consistens in ablutione hominis viatoris aliqualiter consentientis, vel nunquàm vsi libero arbitrio, factam in aqua elementari fluida cum prolatione verborū, actum, & suscipientem cum inuocatione Trinitatis designātium ab alio ministerialiter, simul abluente, & verba illa proferente, & intendit facere quod facit Ecclesia christiana.

Con. 1. His pręmissis, ponendę sunt quinque conclusiones. Prima est: In baptismo imprimitur caracter, patet ex secundo notabili. Item talem congruentiam ponit Scotus, quia congruit receptum in familia Christi distingui a non recepto per aliquod intrinsecū sibi, licet enim Christus posset distinguere sine tali intrinseco, tamen perfectior est indistinctio eius & ī se, & in cōparatione ad Ecclesiam militantem, scilicet & triumphātem, si fiat per aliquam formam intrinsecam manentē, q̃ si nō sic fiat.

Secunda conclusio. Non est necesse ponere caracterem esse formam realem absolutam, sed probabiliter dici potest illum esse formam respectiuam, patet ex quarto notabili. Con. 2.

Tertia conclu. Congruum est ponere caracterem esse formaliter in voluntate, patet ex quinto notabili. Con. 3.

Quarta conclusio. Secundum potentiam Dei ordinatam, caracter est indelebilis, licet de potentia Dei absoluta sit delebilis. Primùm patet, quia Deus ordinauit nunquàm delere ipsum ab anima quantuncunque peccatrice, & damnata, nō enim est incompossibilis culpæ. Secundum patet, quia caracter est annihilabilis, cum sit creatura. nihil enim creatum Deus de necessitate conseruat, sicut nec aliquid de necessitate creat. Con. 4.

Quinta concl. Sacramenta caracterē imprimētia sūt irreiterabilia, nō qa caracterē imprimāt, sed quia Christus sic instituit: patet, qa si caracter est forma augmentabilis, nō videtur quin possit sacrm̄ reiterari, & caracter augmen- Con. 5.

augmētari, sicut gratia, vel si nō est forma augmentabilis, quare non possent simul esse in anima plures caracteres eiusdem rationis? Sed alter ordinauit Deus, s. quòd baptismus, & confirmatio, & ordo sint irreiterabilia, nec habeant effectum, nisi semel circa aliquem. Et assignatur congruentia, de baptismo, quia est in remedium peccati originalis per se, quòd non habetur nisi semel. Item cum baptismus remittat culpam, & pœnam, si iteraretur, daretur hominibus occasio, & incentiuum delinquendi.

1 Ad ar. dicendum, ꝙ concedi potest, ꝙ in circuncisione imprimebatur caracter sicut in baptismo imperfectior tamen quē admodum gratia circuncisionis differt a gratia baptismi. Et tūc si ponerentur illi caracteres eiusdem rationis, tunc in susceptione baptismi a circunciso nō imprimeretur nouus caracter, sed primus perficeretur, vel si sint alterius, & alterius rationis possent simul esse in eodē subiecto.

Vtrum confirmatio sit sacramentum noua legis necessariū ad salutem.

Scot. d. 4. 7. q. 1. 2. Thom. 3. p. q. 71. art. 1. Dur. 4. d. 7. q. 1.

De confirmatione.

DEinde quærendum est de sacramento confirmationis. De quo primo quæritur. Vtrum confirmatio sit sacramentū nouæ legis necessarium ad salutē.

Primo arg. ꝙ non sit sacramētum nouæ legis, quia non confert gratiā: illa enim gratia, aut esset eadem cum gratia baptismali, & tunc his eadē gratia conferretur: aut alia gratia, & tunc duo accidentia eiusdem rationis essent in eodem subiecto. 1

Secundo arg. quòd non sit necessarium ad salutem, quia sine confirmatione potest baptizatus saluari. 2

Contra. quantum ad primum est auctoritas magistri in iiij. distin. v. vij. Et quantum ad secundum arg. quia confessio fidei ad quam ordinatur confirmatio, est necessaria ad salutem. Primo notandum, quòd secundum Scotum: in 4. distin. 8. Ponit talem rationem confirmationis. q. 1. 2. Confirmatio est vnctio hominis viatoris aliqualiter consentientis, vel libero arbitrio nunquam vsi, facta in fronte in figura crucis cum crismate sanctificato, & hoc a ministro idoneo simul cum intentione debita in vngente, & certa verba proferente, significans efficaciter ex institutione diuina vnctionē animæ per gratiam roborantem ad confitendum cum fiducia fidem Christi. Et si dicatur, quòd Apostoli confirmantes non vtebantur crismate, nec inungebant, sed imponebant manus, dicendum, ꝙ Apostoli non confirmabant sacramentaliter, sed æquipolenter conferentes spiritum sanctum per impositionem manuum: vel, quòd dispēsationem a Deo habebant illo tempore quod sufficiebat pro signo sensibili impositio manuum,

quia ad eam sequebantur aliqua signa sensibilia, vt descensus spiritussancti in signo sensibili, & donum linguarū, & huiusmodi. Sed a tēpore Apostolorū cessantibus talibus miraculis necessarium fuit, & ordinatū a Deo, & ab Apostolis diuulgatum, vt in tali modo, & forma, & ministri confirmarent, licet non habeatur hoc expresse in scriptura. Secundo notandū, ꝙ conueniēter institutum est, ꝙ crisma sit materia remota huius sacramenti, habet enim similitudinem cum effectu huius sacramenti. Crisma.n. conficitur ex oleo, & balsamo: oleum autē nitorē habet, & supereminet liquidis, & est materia proxima incendij, per primum significat castitatē, vel mūdiciā per alia duo charitatē: per balsamum vero, ꝙ habet bonum odorē significat bonam famam. Balsamo etiā corpora mortuorū condiuntur ne putrefiant: ideo significat incorruptibilitatem. Per istam ergo materiā de oleo, & balsamo iuxta prædicta secundū Sco. significatur, ꝙ confirmatus debet habere munditiam charitatem: & bonam famam, quia sine istis non est multum auctentica confessio fidei Christianæ. Tertio notandum quòd sacramētum confirmationis necessarium est adulto, non quidem simpliciter, quia baptizatus per solum baptismum saluatur; vt patet de conse. dist. v. sed secundum quid, videlicet ad nō contemnendum, & pro tempore congruo suscipiendum. Iudicaretur enim contemptus si omnimoda oportunitate habita, non susciperetur. Et hoc est quòd dicitur, de conse. distin. v. Omnes fideles post baptismum, per manuum Episcoporum impositionem Spiritussanctū suscipere debent, vt pleni Christiani inueniantur. Vnde extra de sac. vnc. dicit glosa, quòd nō est plenus Christianus qui contēnit.

His præmissis ponendæ sunt Con. 1. tres concl. Prima est. Conueniēs materia confirmationis est crisma, patet ex secundo notabili.

Secunda conclusio. Loquendo Con. 2. de baptismo, & confirmatione per se accipiendo quodlibet illorum præcise: ſm illud quod pertinet ad ipsum baptismus est notabilius sacramentū simpliciter, & confirmatio ſm quid. Prima pars patet. Tum, quia baptismus cōfert maiorē grām. Tū q̃a aperit ianuā. Secūda pars patet. Tū, quia sibi determinat nobiliorem ministrum, scilicet Episcopum. Tum, quia nobiliorem habet materiam. Tum etiam, quia constituit in gradu altiori, scilicet in statu militis, licet non nisi præsupponendo baptismum.

Tertia conclusio. Sacramen- Con. 3. tum confirmationis non est simpliciter necessariū ad salutem: patet ex tertio notabili.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ gratia cōfirmationis aduenient gratię baptismali cedit, cum ipsa in vnā perfectionem gratiam, & auget ipsam, & est eiusdem rationis cum ipsa. Vnde patet, ꝙ nec duæ gratię eiusdem rationis distinctę sunt simul in anima. licet hoc non videatur repugnare: nec eadem gratia totaliter his acquiritur.

2 Ad secundum, patet ex tertio notabili.

Vtrum

Vtrum ſacramentum confirmationis poſſit iterari.

Scot.4.d.7.q.4.

SEcundo quærit. Vtrum ſacramentum confirmationis poſſit iterari.

1 Videtur, ꝙ ſic, quia morbus cõtra quem eſt, iterat̃. Põt enim aliquis poſt confirmationẽ fieri puſillanimis, igitur.

Contra. Confirmatio imprimit caractere. Notandum, ꝙ cõfirmatio non põt habere effectũ ſuũ circa eundẽ ſuſcipientem niſi ſemel, non quia ſit hoc neceſſariũ ex eo, ꝙ imprimit̃ caracterem: ſed quia Christus ſic inſtituit, & eccleſia hoc diuulgauit de conſec. diſtin.4. Nobis viſum eſt confirmationem ſicut, & baptiſmum iterari minimè debere. Eſt autẽ ad hoc congruentia vt dicit Sco. quia per iſtud ſacramẽtum inſtituit aliquis in gradu determinato eccleſiæ, ſcilicet in gradu bellatoris. Dicit ergo Scot. ꝙ ſcienter iterãs mortaliter peccat non tñ efficitur irregularis, quia non inuenit in iure irregularitas inflicta iterantibus ipſum ſiue miniſtrando ſiue ſuſcipiendo. Secus eſt de baptiſmo, de quo inuenit bene expreſſum de iure, extra de Apoſtatis cap. ex literarum, ꝙ debet intelligi de iterante baptiſmum ſcienter, & aduertenter de facto: Canoniſtæ tamẽ dicunt, ꝙ ſuſcipiens iterato quãtuncunq; ignorans ꝙ alias fuerit baptizatus, incurrit irregularitatem, ſed tñ miniſtrãs non incurrit ſi habet ignorãtiam facti. Sed dicit Sco. quod ſicut ignorãtia excuſat miniſtrantẽ ita, & ſuſcipientem.

His præmiſſis, ponẽda eſt talis cõcl. Sacramẽtũ confirmationis non eſt iterabile patet ex dictis. Con. 1.

Ad arg. dicendum, ꝙ moribus vt contra ipſum eſt medicina nõ iteratur, licet aliter iterari poſſit. 1

Vtrum Euchariſtia ſit ſacramentum nouæ legis.

Sco.4.d.8.q.1. Tho.3.p.q.73.arti.1. Dur.4.d.8.q.1.

De euchariſtia.

QVÆSTIO PRIMA.

COnſequenter inquirẽdũ, eſt de ſacramẽto Euchariſtię de quo primo q̃rit̃. Vtrum euchariſtia ſit ſacramentũ nouæ legis.

Arg. ꝙ non, q̃a ſacramentum nouæ legis eſt ſignũ gratiæ collatæ in eo, ſed euchariſtia non eſt huiuſmodi ſignũ, quia manet in altari poſt conſecrationẽ, & nulli per ipſam datur gratia, ergo. 1

Secundo. Sacramẽta nouæ legis efficiunt ꝙ figurãt, nõ ſic euchariſtia, quia figurat verũ corpus Christi cõtineri ſub illis ſpeciebus ipſæ autem ſpecies, hoc non efficiunt. 2

Tertio. Sacramẽta nouæ legis habent certa verba ꝓ forma, nõ ſic euchariſtia, quia verba q̃ ſunt forma ſacramẽti, oportet ſimul eſſe cũ ſacramento. verba autem euchariſtiæ non ſunt ſimul cum ea. Tum, quia euchariſtia manet illis verbis non manentibus. Tum, quia dum verba ſunt in prola- 3

prolatione, euchariſtia non eſt ſed in termino ꝓlationis. Quarto. Dicit 4.metaphyſice. Quòd non vnũ ſignificat, nihil ſignificat, ſed euchariſtia nõ eſt vnum ſacramẽtũ, nec ſignificat vnũ ſignificatũ. Aliud enim eſt ſignũ ſpẽs panis quæ ſignificat corpus Chriſti, & aliud ſpẽs vini, q̃ ſignificat eius ſanguinẽ. Contra. De conſec.diſt.ij. In ſacramẽtorum oblationibus, & loquit de eucharistia. Et ibidem. Nõ oportet in ſacramẽto dñi.&c. Primo notandum, ꝙ ſm Scot. rõ nominis euchariſtiæ talis eſt. Euchariſtia ẽ ſacramẽtũ corporis, & ſanguinis Chri, veraciter cõtenti ſub ſpeciebus panis, & vini, poſt cõſecrationẽ factam a ſacerdote ſub certis verbis, cũ debita intẽtione prolatis ex inſtitutione diuina, veraciter ſignificãs Chriſti corpus, & ſanguinẽ, ſub illis ſpeciebus realiter contineri. Pro cuius maiori declaratione notat Scot. in iiij. diſt.viij. ꝙ corpus Chriſti põt accipi ſtricte, prout tantũ includit partes animatas, cuiuſmodi non eſt ſanguis, licet ſit in potentia propinqua vt cõuertatur in carnẽ animatã, & ſic corpus eſt aliquid aliud eſſentialiter a ſanguine, & ſic põt eſſe aliquid ſignificatum, & per cõſequens aliquid eſt huius ꝓpriũ ſignũ. Alio mõ põt accipi vt includit omnia illa quæ pertinent ad totum corpus organicũ, ſiue ſint partes animatæ, ſiue nõ, vt humores, & ſpũs, & hmõi. Et hoc mõ ſanguis eſt aliquid corporis. Primo igit mõ accipiendo corpus, licet ipſum & ſanguis ſint diuerſa ſignificata. Primo tñ cõſtituũt vnũ ſignificatũ totale quod eſt corpus, ſecundo mõ dictũ. Et ita ſignũ ꝓpriũ corporis primo modo, & ſignũ proprium ſanguinis poſſunt eſſe vnũ ſignũ, vnitate integritatis nõ indiuiſibilitatis. Nõ enim nutrit ſufficienter cibus ſine potu, nec econuerſo. Ex dictis, patet quadruplex differentia, & excellentia huius ſacramenti ad alia, quarũ triplex eſt in ſignificãdo. Prima eſt, ꝙ eſt ſimpliciter veraciſſimũ in ſignificãdo, alia enim ſacramẽta veraciſſima ſunt quãtũ eſt de ſe, ſed tñ qñq; non habent ſuũ effectũ ſignificatũ propter indiſpoſitionẽ ſuſcipientis. Iſtud aũt nunquã caret ſuo ſignificato. Secunda eſt, quia quod ſignificat hoc ſacramentum illud realiter continet: alia vero non. Tertia eſt excellentia ſignificati. alia enim ſacramẽta ſignificãt gratiã accidentalem inhærentẽ ſuſcipienti. Iſtud autem ſignificat gratiã ſubſiſtentem, ſcilicet verũ Chriſti corpus ibi exiſtens. Quarta differentia eſt in modo eſſendi, quia alia ſacramenta cõſiſtũt in vſu, & fieri, ita quòd ibi eſt idem ſacramentum, & perceptio ſacramenti, ſicut baptiſmus & ꝑceptio baptiſmi, nec permanet aliquid quod ſit ſacramentũ ceſſante tali vſu, ſeu perceptiõe. Hoc aũt ſacramentũ eſt quoddam permanens etiã ante vſum, & hoc cõgruũ erat, qa Chriſtus permanẽter voluit eſſe nobiſcũ. Secundo notandum, quòd materia conſecrationis corporis Chriſti ẽ panis triticeus de farina, videlicet triticea & aqua naturali elementari confectus. Et rõ huius ꝓciſa eſt, qa Chriſtus ſic inſtituit. Sed an requirat, ꝙ panis ſit fermentatus vel azimus. Dicũt Græci,

Græci quòd necessario oportet panem esse fermentatũ. Vnde ẽt tenent quòd Latini nõ cõficiũt. Dicunt enim, quòd Christus sic instituit. ꝙ probant, quia, Christus secundum ipsos passus est luna quartadecima, vt impleret figura legis de agno paschali qui immolabaĩ luna quartadecima. Planum autem est, quòd die præcedẽte passionem, Christus hoc sacramentũ confecit. Tunc aũt, scilicet luna tertiadecima panis fermentatus apud Iudeos erat in vsu. Secundo hoc probant, qa Iohan.xviij.dicit, quòd iudei nõ introierunt in prætorium Pilati vt non contaminarent, sed manducarent Pascha. Pascha autem dicit,agnus paschalis, qui debebat manducari luna quartadecima ad vesperam.ergo luna quartadecima traditus est Christus Pilato, & per consequens luna tertiadecima confecit sacramentum eucharistiæ: Tertio.Iohan. xiij.dicit, Ante diem festum Paschæ &c. Et quod sequit totum illud est de cœna, & instõne eucharistiæ, sed dies festus Paschæ dicit dies manducationis agni paschalis. Quarto Math.26. dicit, quòd Iudei cõcordauerũt occidere Christũ dicentes. Non in die fœsto. qui dies fœstus principalis erat luna decimaquinta, vt patet numeri.xxviij. Sed hæc opinio græcorũ est falsa. Vñ contra eos primo dicit Sco. ꝙ Christus passus est luna decimaquinta: & per consequens fecit cœnã, & instituit sacramentum luna quartadecima. Quòd probat expresse per illud Math.xxvj. vbi dicit, quòd prima die azimorum quæsierunt discipuli. Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Et Marci.xiiij. Primo die azimorũ qñ Pascha immolabãt dixerunt. Quo vis eamus, & paremus, scilicet vt manduces Pascha? Et Luce.xij. Venit dies azimorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Ex quibus omnibus patet, quòd prima die azimorum, scilicet luna quartadecima comedit Christus agnum paschalem, & in crastino fuit occisus. Ex quibus apparet, quòd Christus non confecit in fermentato, sed in azimo. Tunc enim Iudei azimis vtebantur. Non est tamen de necessitate sacramenti, quòd panis consecrabilis sit azimus, sed absolutè põt esse fermentatus. Azimus enim, & fermentatus non differunt substantialiter secundũ Anselmum in suo libello de fermentato, & azimo. Et ideo non negamus græcos veraciter conficere, quòd etiam patet, quia tempore Leonis Papæ fuit constitutum ad tempus, quòd conficeretur in fermentato. Et hoc ad extinguendum heresim Ebionitarum qui dicebant, quòd necessarium erat Christianos iudaizare, & per consequens Pascha suum in azimo conficere, sicut fecerunt Iudei. Cessante vero illa hæresi, redijt ecclesia occidẽtalis ad primam cõsuetudinem, quæ est conformis institutioni Christi, & promulgationi factæ per eius vicarium Petrum. Non est igitur de necessitate sacramẽti conficere in azimo: sed hoc est de necessitate ministri in ecclesia Latina. Et forte etiam grauiter peccant græci qui non se conformant ecclesie Petri, maxime cum hic habeatur funda-

Ioã. 13 · Mat.26. · Mat. 26 · Luc.22.

damentum ſolidum, quia ſic Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum celebrandum, licet non neceſſario, quin aliter fieri poſſet. Ad probationes autem Græcorũ ſoluendas, notandum ſecundum Innocentium de officio Miſſæ, parte.iij.c.iiij. quòd Paſcha multipliciter accipitur. Vno modo ꝓ ſolemnitate azimorũ, quæ erat Luna.xv.primi menſis. Secundo modo pro die in cuius veſpere comedebatur agnus paſchalis Luna videlicet.xiiij. Tertio pro hora determinata immolationis agni. Quarto pro ipſo agno, qui immolabatur. Quinto pro panibus azimis, qui comedebanť per totum tempus ſolemnitatis azimorum. Ad primũ ergo, ſcilicet ad figuram de agno paſchali, qui immolabatur Luna.xiiij.& figurabat Chriſtum. Dicẽdum, quòd non fuit figura mortis Chriſti quantum ad tempus determinatum occiſionis agni, licet bene quantum ad occiſionem. Vel dicendum, quòd illa fuit figura immolationis Chriſti in ſacramento altaris, quod fuit inſtitutum Luna.xiiij. Ad ſecundum dicendum, quòd Ioh.xviij. accipiť Paſcha non pro agno paſchali: ſed pro pane azimo. Ad tertiũ dicendum, quòd ibi ſumiť paſcha non pro die immolationis agni, ſed pro die ſolemnitatis, quæ erat Luna.xv. Ad quartum dicendum, quòd Iudæi non perfecerunt ſicut concordauerant quã tum ad tempus, vel diem: ſed in die feſto Luna.xv. De materia autem conſecrationis ipſius ſanguinis dicendum, quòd eſt vinũ naturale de vitæ, & nullũ aliud. Et principalis ratio eſt, quia Chriſtus ſic inſtituit: bona autem congruentia eſt, vt dicit Sco. quia ſecunda pars principalis nutritionis, id eſt potius principaliter conſiſtit in vino, vt in potu principali, vt habetur de conſec.diſt.ij. Vinum autẽ debet eſſe expreſſum de vua, quia quãdiu liquor eſt ĩ vua magis habet rõnem comeſtibilis, quàm potabilis. Huic autem vino apponere aquam non eſt neceſſarium ſimpliciter, de neceſſitate ſacramenti, quia etiã quando appoſita eſt, non conuertitur in ſanguinem, niſi prius ſit conuerſa in vinum. Et ideo modica aqua eſt ponenda. Græci autem non apponũt aquam, vt dicit in no. parte.iii. Eſt tamen aqua de neceſſitate miniſtri propter præceptũ Romanæ Eccleſiæ. Vnde etiã Chriſtus vinum cui mixta aqua fuit, conſecrauit: iuxta illud Damaſc. in iiij. Chriſtus calicem' ex vino & aqua tradidit diſcipulis. &c. Congruentia autem eſt propter miſteriũ, vt ſignificeť populus vniri Chriſto, vt patet de conſecratione, diſtinctione ſecunda.cap. Cum omne. Tertio notandũ ſe- 4.d.8.
cundum Scot. quòd nulla verba ſunt forma euchariſtiæ, ſed verba aliqua dicuntur forma conſecrationis euchariſtiæ. Sunt autẽ duæ conſecrationes partiales, & vna totalis vnitate integritatis, non indiuiſibilitatis. Sunt ergo diſtinctæ formæ partiales, quarum etiam vna eſt efficax, ſiue alia. Verba autẽ conſecrationis corporis ſunt quattuor, videlicet hoc eſt corpus meum. Cõiũctio enim, non eſt de eſſentia formę, ſed ponitur ad cõtinuandum, ne verba quæ ſunt de forma, ꝓferantur

tur ſine præcedentibus. Hæc enim verba ſine præcedentibus prolata, ex vi propria non ſignificarent corpus Chriſti ibi contineri, immo de vi ſermonis ſignificaret corpus loquentis ibi contineri. Verba autem ſacramentalia ex vi verborum debent ſignificare illud quod efficitur ex vi verborum ſacramenti. Licet ergo illa præcedentia verba non pertineant eſſentialiter ad neceſſitatem conſecrationis, ſunt tñ neceſſario præmittēda ex vi ſermonis, vt iſta verba (hoc eſt corpus meum) dicātur in perſona Chriſti. De verbis autem conſecrationis ſanguinis, dubiū eſt, quia formam qua vtimur, nullus euangeliſtarum recitat. Et Græci alia forma vtuntur dicentes. Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis, & ꝑ multis remiſſionem peccatorum eſt effuſus. Non eſt tamen dubitandum, vt dicit Sco. quin forma noſtra ſit certa. Multa enim tradita ſunt eccleſiæ ab Apoſtolis, quæ non ſunt ſcripta in euangelio. Euangeliſtæ enim intendebant narrare rem geſtam, nō autem tradere formam conſecrandi. Dicit prætereà Sco. quòd nō eſt nobis traditum certitudinaliter omnino quòd ad formam cōſecrationis ſanguinis pertineant alia verba præter iſta (hic eſt enim calix ſanguinis mei) ideo periculoſum eſt hoc aſſerere, de quo ſufficiens auctoritas non habetur. Non eſt autem periculoſum ignorare, quia videtur ignorantia inuincibilis. Ex hoc patet improbatio illius dicti minus diſcreti, quòd videlicet neceſſariū eſt in quolibet ſacramento ſcire præciſe, quæ verba ſunt de forma ad hoc, vt quis conferat ſacramentum: hoc enim eſt manifeſte falſum, non ſolum in propoſito, ſed etiam in baptiſmo, & pœnitentia, & ſacramento ordinis. Certum eſt itaq;, ꝙ ſacerdos intendens facere, quod facit eccleſia, legens diſtincte verba canonis a principio vſque ad finē, vere conficit. Secura ergo eſt ſimplicitas proferre iſta verba ea intentione, qua Chriſtus ea inſtituit eſſe proferenda, videlicet, ꝗ ex Chriſti inſtitutione ſunt de forma, vt de forma, & quæ ad reuerentiam. Certum eſt tamen, ꝙ illa verba (hæc quotieſcunque feceritis) non ſunt de neceſſitate conſecrationis. Tum quia nō ſunt de neceſſitate in conſecratione corporis, nec ponuntur ibi, ergo neque ſanguinis. Tum quia Chriſtus illis verbis dedit Apoſtolis poteſtatem conficiēdi. Tū quia ibi datur præceptum de vſo conſecrationis. Præceptum autem de vſu conſecrationis non eſt forma conſecrationis. Sed dubium eſt de illis verbis (noui & æterni &c.) vſq; illuc (hęc quotieſcunque &c.) Si ergo quæras, ſi ante omnia verba prolata contingere ſacerdotē mori, nunquid habendus eſt ſanguis, vt vere cōſecratus? Dicit Sco. ꝙ in hoc caſu, & ſimiliter ſi ſacerdos proferret hæc verba (hoc eſt corpus meū) non prædicens verba præmiſſa, non eſt adorandum niſi ſub cōditione, ſi eſt vere cōſecratum. Nec imminet periculū ſacerdotis, ſi non iteretur cōſecratio, nec abſolute, nec ſub cōditione, ſed ſacerdos poſt cōmunionē ſuā in miſſa ſua poteſt illā recipere materiam ſub intentione conditionata.

ditionata. Quarto notandum, quòd ſicut di. Sco. vbi ſupra. Sacerdos profert illa verba quaſi materialiter, q̄a recitat ea, ſicut a Chriſto dicta. Pro cuius declaratione notanda ſunt ſm ipſum Scot. multa præambula. Primum eſt, quòd conceptus, qui cãtur p orationem prolatã, nõ habetur per eam, niſi in vltimo inſtanti prolationis totius orationis, patet, q̄a ante illud inſtans non habetur conceptus omniũ partium orationis. Secundum eſt. Non in eodem inſtanti prolationis, vel tempore cauſari conceptum in audiente per orationem prolatam, & veritatem illius conceptus intelligi: patet, quia ſi dicã (Deus creauit mundum) conceptus huius orationis cauſatur in vltimo inſtanti, & tamen veritas eius, ſiue vnio illorum extremorum, intelligitur pro primo inſtanti temporis. Non eſt igitur idem dicere in quo inſtanti concipit oratio, & pro quo. Tertium eſt pro illo inſtanti denotantur extrema vniri, quod ſignat per verbum copulans extrema: nihil enim aliud eſt ibi, q̄d ſignificet tempus. Quartum eſt verbũ cuiuſcunq; temporis põt ſignare tempus, vel inſtãs: patet, q̄a alioquin non poſſet exprimi conceptus de vnione præſenti præterita, & futura: quandoq; enim talis vnio non poteſt eſſe niſi in inſtanti, & quandoq; non eſt niſi in tẽpore. Poteſt ergo dici, quòd totus intellectus complexionis, ſiue propoſitionis intelligit pro vltimo inſtanti prolationis, & pro illo demonſtrat illud, quod tunc eſt ſub iſtis accidentibus, videlicet hoc ſingulare ens, vel ſingularem ſubſtantiã. Verũ eſt autẽ, quòd illud eſt corpus Chriſti, nec propter hoc erit ſenſus propoſitionis (corpus meum eſt corpus meũ) immo iſta (hoc eſt corpus meum) poteſt eſſe cõuerſiua, ſiue effectiua, quia ſignificatiue agit pro illo inſtanti, ꝓ quo conuertens realiter agit, nõ ſic autem eſt de alia. Eſt itaq; ſenſus (hoc eſt corpus meum) id eſt hæc ſubſtantia eſt corpus meũ, nec eſt oratio illa effectiua, quòd hæc ſubſtãtia ſit corpus Chriſti, ſed quia hæc ſubſtantia, quæ eſt corpus Chriſti ſit hic, vel ꝙ ſubſtantia panis conuerſa eſt in corpus Chriſti. Quinto notandum, quòd ſicut dicit ipſe Sco. vbi ſupra, qualitercunq; logicus ſaluet iſtam propoſitionẽ eſſe verã, ſecundum prædicta, tamen non eſt oratio ſacramẽtalis, vt vera: ſed vt tale ſignum ſenſibile inſtitutũ a Deo præcedens forte tempore, & ad minus naturaliter ſuã veritatem. Non eſt ergo oratio illa conuerſiua, neq; vt vera, neque vt falſa: ſed vt neutra, & prior veritate ſua. Iſta aũt prioritas ſic patet, quia omne fundamentum prius eſt naturaliter relatione accidentali, ſed propoſitio, ſeu conceptus eſt fundamentum reſpectu veritatis, quæ eſt relatio accidentalis, quia poteſt ineſſe, & non ineſſe, ſicut poteſt eſſe conformis, & difformis rei. Tenendum eſt ergo pro certo, ꝙ illa oratio, vt ſignum vocale, & vt in fieri, eſt ſignum efficax, reſpectu conſecrationis, quia eſt diſpoſitio ꝑuia, cui Deus ex pacto aſſiſtit ad cauſandum effectum efficaciter in termino: ſufficiat itaque miniſtro proferre orationẽ illam

illam eo modo,quo Chriſtus inſtituit eã proferendam.Si autem quærat aliquis,quare in cõſecratione ſanguinis ponitũ calix. Dicit Sco.ꝙ ideo hic ſit, quia conſecratũ ſanguis in ratione potus: liquor autem non habet rationẽ potus,niſi vt in vaſe.

Con.1. His præmiſſis,ponenda eſt talis concluſio. Euchariſtia eſt ſacramentũ nouæ legis,cuius materia eſt panis triticeus,& naturale vinũ de vite,patet ex dictis.

1 Ad primum argu. dicendum, quòd Euchariſtia eſt ſignũ gratiæ ſubſiſtentis.

2 Ad ſecundum di. quòd maior eſt intelligenda, prout efficere idem eſt, quod efficaciter ſignare,& non proprie.

3 Ad tertium dicendum, quòd licet Euchariſtia nõ habeat verba pro forma, tamen eius conſecratio habet aliquam formã verborum, quæ poſſunt dici verba ſacramentalia,quia ad ſacramentũ pertinent tanquam forma cõſecrationis eius, quæ cõſecratio eſt inceptio ſacramentalis.

4 Ad quartum, patet ſolutio ex primo notabili.

Vtrum corpus Chriſti ſit ſub ſpecie panis,& vini.

Scot.4.d.10.q.1. Tho.3.p.q.75.ar.1.Dur.4.d.10.q.1.

SEcundo quæritur. Vtrum corpus Chriſti ſit realiter,& veraciter præſens ſub ſpecie panis facta conſecratione? Et eodem modo poteſt quæri de ſanguine ſub ſpecie vini.

1 Arguitur,quòd non,quia maius non põt contineri a minori: ſed ſpecies eſt minor,quam corpus igitur.

Secũdo. Impoſſibile eſt aliqd contineri ſub aliquo de nouo, niſi facta mutatione aqua in continente,vel in cõtento: ſed nulla ibi ſit mutatio, q̃ valeat ad propoſitũ,nec in ſpecie, qa ſolũ per cõſecrationem ſit ſine ſubiecto: nec in corpore Chriſti, quod nõ mutat locum ſuum in cœlo. 2

Tertio. Aut corpus Chr̃i ſub illa ſpecie eſt quantum, vel non quantũ.Non poteſt eſſe nõ quãtũ, quia cum ſit quantum in cœlo, ſimul eſſet quantum, & non quantum. Nec poteſt eſſe quantum,quia non eſt ibi modo quãtitatiuo:modo enim quantitatiuo nõ põt eſſe maius in minori. 3

Quarto. Aut ibi pars corporis eſt extra partẽ,aut non, ſi ſic,ergo non eſſent oẽs partis ſimul ſub eadem parte hoſtiæ. Si autẽ non ſit pars extra partem, ergo non eſt ibi quantum. 4

Quinto. Si corpus Chriſti ſimul eſt ſub pluribus hoſtiis, ſequitur, quòd plures hoſtiæ ſunt ſimul,quod eſt falſum. 5

Cõtra. Mat.xxvi.& Luc.xxii. dicit Chriſtus, hoc eſt corpus meũ. Primo notandũ,ꝙ aliquid dicitur eſſe in loco proprie, videlicet qnod continetur a loco. Aliquid vero non ſic proprie, quia videlicet non continetur a loco ſicut Deus,cœlum, & anima. Poteſt itaque aliquid eſſe in loco præſentialiter tantum, ſicut Deus, & aliquid præſentialiter,& diffinitiue, ꝙ videlicet, ita eſt in vno loco, quòd non in alio. Aliquid vero eſt in loco præſentialiter diffinitiue,& circũſcriptiue,qđ videlicet coextẽdit,& cõmẽſuratũ loco. Ad quodlibet

libet aūt istorū vbi potest mutatio aliqua terminari nullo absoluto adueniente nec in subiecto mutato, nec in extremo terminatiuo talis habitudinis. Et quodlibet istorum, vbi est de prædicamento, vbi, & per consequens respectus extrinsecus adueniens. Secundo notandum, ꝙ sicut dicit Sco. aliquod quantum potest intelligi habere duplicem positionem. Vnam, quæ est differentia quantitatis, & est positio partium in toto, partium inquam quantitatiuarum in tota quantitate, & secundum hāc positionē dicimus, ꝙ vna pars q̄titatis est extra aliam. Alia est positio, quæ est distinctū prædicamentū, quod dicitur Situs: & est positio partium quanti in loco, vel in partibus loci, secundum quam vna dicitur esse in alio situ, quàm alia: & ista positio est respectus extrinsecus aduenIēs: secundum ergo primam positionem partes ordinantur in toto, & secundum aliam in loco. Tertio notandum, ꝙ vna est opinio, videlicet beati Thom. & aliorū multorum, ꝙ Deus nō posset facere corpus suum præsens sacramentaliter sub specie panis, nisi conuerteretur substantia panis in ipsum. Vnde dicunt conuersionem esse p̄cisam rōnem talis p̄sentiæ, aliàs frustra poneret talis conuersio, qa frustra fit per plura, qđ æquæ bene, aut melius fieri pōt per pauciora. Sed econtra hoc arguitur secundum Sco. quia respectus extrinsecus adueniens, pōt poni posito fundamēto, & termino, & agente applicāte vnum alteri sine quocunq; alio: sed hic sine conuersione potest poni fundamentum, scilicet corpus Christi, & terminus, puta species, & agens applicans, scilicet Deus potens causare talem respectum. Item conuersio substantiæ panis, & acquisitio præsentiç corporis Christi, sunt duæ mutationes, habentes duos per se terminos essentialiter distinctos, quorum vnus est prior natura alio. Terminus. n. primæ est substantia corporis Christi, terminus autem secundæ, est p̄sentia eius sub specie: igit. Item non est minus possibile Deo facere quantitatem panis cum corpore Christi, manente quantitate cum suo modo naturali, q̄ sine suo modo naturali: immo videtur facilius primum, q̄ secundum: sed Deus potest facere corpus Christi præsens quantitati panis manēti sine suo modo naturali, scilicet sine inhærētia ad subiectum, ergo etiam cum suo modo naturali, & ꝑ consequens sine cōuersione panis. Dicendū ergo, ꝙ absolute loquēdo, possibile est corpus Christi eē præsens speciei panis sacramentaliter sine conuersione panis in ipsum, nec tñ frustra ponitur conuersio panis. Ex ordinatione enim diuina ponitur, vt sic aliquid præuium, sicut ēt Deus posset causare gratiam sine sacramento, nec tñ frustra ponitur sacramētum. Patet itaque, ꝙ talis præsentia corporis Christi potest esse sine conuersione panis, & ecōtra potest esse conuersio panis absque præsentia corporis Christi, quia conuersio non terminat ad esse præsens corporis Christi sub specie, sed tm̄ ad esse corporis Christi substantiale, nec tamē est ibi

corpus

corpus Christi absque mutatione,quæ dici potest improprie localis. Licet enim corpus Christi non mutet locum, loquendo de mutatione deperditiua prioris loci,vel vbi in priori loco: puta in cœlo bene tamen mutatione acquisitiua alterius vbi:puta sub specie in altari:quę quidem species etiã mutatur aliquali mutatione ad nouam præsentiam realem,respectu corporis Christi.

Quarto notandũ, ꝙ opinio multorũ est,ꝙ licet idẽ corpus possit esse in pluribus locis sacramẽtaliter,vel etiam in vno loco localiter,& in alio sacramentaliter, & hoc sicut dicunt per accidẽs, scilicet per conuersionẽ alicuius alterius in ipsum:tamen impossibile est, & implicat contradictionẽ,quòd idem corpus simul sit in pluribus locis circunscriptiuè. Et ad hoc adducunt multas rationes. Prima est, quia si idem corpus simul possit esse in diuersis locis,eadem ratione in infinitis,si essẽt,quod est falsũ. Hoc enim est solius Dei propriũ ratione suæ immẽsitatis. Secunda est. Locus circunscriptiuus,& locatum cõmensurantur. Tertia est, quia si esset in pluribus locis,esset extra terminos ꝓprios, &extra terminos loci sui,qui sũt simul cum terminis proprijs. Quarta est. Quęcunque duo vbi circunscriptiua possunt esse per se termini motus localis de vno in aliud:ergo sunt incompossibilia formaliter. Quinta. Si idem corpus sit in diuersis locis circũscriptiuę, oportet,quòd configuretur illis: ergo idem corpus figurabitur simul diuersis figuris quod est impossibile. Sexta. Si sic: sequeretur, quòd idem corpus posset simul mutari sursum, & deorsum,& sic sibi i essẽt vbi cõtraria. Septima. Si posset idẽ alimentũ esse in pluribus locis, posset simul sumi a boue,& asino, & conuerti in substantiam ipsorum: & sic materia eius informari diuersis formis, quod est impossibile. Octaua. Si corpus est in diuersis locis:aut in omnibus, habet eandem formã, quam habet in vno,aut non: nõ potest dici,ꝙ non, quia sequeretur contradictio. Et si dicatur, ꝙ sic sequuntur contradictoria multa. Primo,quia cũ in vno loco possit calefieri per ignem iuxta positũ,& in alio frigefieri ꝑ aquam sibi appositam,sequitur, ꝙ simul poterit esse calidum, & frigidum,& per consequens calidum,& non calidum,quia ad cõtraria simul sequuntur contradictoria.4.Methaphysi. Similiter *t.c.8.* in vno loco poterit ex intemperie aeris informari, & in alio ex conuenienti dispositione sanum esse,& consequenter in vno loco mori,& in alio viuere. Nona. Impossibile est idem corpus esse distans, & propinquum sibiipsi, quod videretur, si idem corpus esset in diuersis locis. Decima. Idem temporale non potest esse in diuersis temporibus. ergo nec idem locale in diuersis locis. Sed contra hoc arguitur secundum Sco.non implicat contradictionem, plures respectus reales diuersorum vbi circunscriptiuorum, simul fundari in corpore ad plura corpora circunscribentia,quibus sit realiter pręsens circũscriptiue. Quamcunq; enim rationem contradictionis assigna-

assignaueris, eadem poterit assignari de diuersis respectibus pręsentię realis ad plures species sacramentales. Secundo. Non minus possibile est Deo facere vnũ miraculum solum, quàm duo, sed ponendo idem corpus in pluribus locis localiter est vnicum miraculum, videlicet idem corpus esse in multis locis. Ponendo vero corpus Christi esse sacramentaliter in locis multis, sunt duo miracula, vt patet. Tertio. Sicut Deus potest conuertere substantiã panis in substantiam corporis Christi, ita & quantitatem in quantitatem. Sed hoc facto, sicut corpus Christi est in pluribus locis sacramentaliter, quando substantia tantum conuertitur in substantiam, ita esset corpus Christi in pluribus locis localiter, quia quantitas corporis Christi esset ibi terminus primus conuersionis. Dicit ergo Scotus, quòd certissima maxima est, ꝙ Deo est possibile omne quod non includit euidenter cõtradictionẽ, & ad quod non sequitur necessario contradictio, huiusmodi aũt est, idem corpus esse in diuersis locis localiter, vt patebit soluendo rationes. Hoc etiam, patet ex intellectu terminorum. Cum enim dico idẽ corpus localiter esse in diuersis locis, nihil dico supra corpus, nisi quendam respectũ extrinsecus aduenientem fundatum in quanto ad aliud quantum circunscribens. Talem autem respectum plurificari super idem fundamentum ad diuersos terminos non implicat contradictionem. Verum est tamen, quod hoc fieri non potest virtute naturæ creatæ, non propter incompossibilitatem diuersorum vbi circunscriptiuorũ in eodem corpore locato, sed quia prætaxatus est agẽti naturali talis modus agendi, vt non possit ponere vnum corpus in aliquo, loco, nisi amoueat ipsum ab alio loco priori. Pro solutione autem motiuorũ alterius opinionis, ponit ipse Sco. tres propositiones. Prima est. Quęcunque sunt priora essentialiter ipso vbi, vniformiter ĩ sunt corpori existẽti in diuersis locis, siue in vno loco, ita ꝙ variato, vel multiplicato ipso vbi, nõ variantur, neq; multiplicãtur. Quę vero sunt posteriora ipso vbi, vel simul natura variãtur secundũ varietatem ipsius vbi: patet proposito, quia prius essentialiter non mutatur propter variationẽ posterioris, sed bene econtra. Secuuda propositio. Sicut passum existens in vno vbi, recipit formam a duobus agentibus sibi approximatis, sic ipsum in duobus locis existens patietur ab eisdem sibi in illis duobus vbi approximatis, quod maxime est intelligendũ de passione, quæ est ad formam absolutam. Licet etiam concedi possit in formis respectiuis: eadem enim ponitur potentia actiua, & passiua, hinc, & inde sufficienter approximata. Tertia propositio. Sicut corpus in vno vbi existens, se haberet in ratione actiui ad diuersa sibi approximata in illo vbi, sic ipsum vt existens in duobus vbi, se habet ad eadem sibi in illis vbi approximata. His præmissis ad primum motiuum dicendum, quòd ex hoc non sequeretur immen-

mēsitas, vel infinitas corporis si esset in infinitis locis, non enim virtute propria esset in illis, neque necessario esset ibi positis illis locis, quemadmodum Deus est ibi, sed contingenter. Ad secūdum dicendum, quòd non oportet locum, & locatum commensurari secundum discretum, siue connumerari, licet oporteat ipsa commensurari secundum continuum. Ad tertium dicendum, quòd non sequitur, quòd sit extra terminos proprios, vel extra terminum propriè quantitatis, qua intrinsecè, & formaliter terminatur, licet existens in vno loco sit extra terminos alterius loci. Ad quartum dicendum, quòd diuersa vbi non sunt ꝑ se termini oppositi motus, vel mutationis, nec sūt incōpossibilia, sed termini per se motus, uel mutationis sunt affirmatio, & negatio. Vnde bene impossibile est, ꝙ aliquod corpus habeat aliquod vbi, in vno loco, & moueatur ad illud vbi, vel non habeat ipsum, sed non est impossibile, quòd cum hoc sit in alio loco. Ad quintū dicendum, quòd si figura dicat aliquam formam absolutam, puta qualitátem in quantitate, argumentum non concludit, dato etiam, ꝙ vnius corporis non sit, nisi vna figura, quia per vnam figuram potest configurari pluribus locis similis figurę. Pręterea non apparet contradictio quare idem corpus non possit simul figurari pluribus figuris, siue similibus, siue dissimilibus. Si autem non dicat figura aliquid absolutum vltra quantitatem, sed dicat ordinem partium quantitatis, hoc est dupliciter, uel in toto, vel in loco. Si in toto, tunc non uariatur figura ad uariationem vbi, licet vbi varientur. Si autem dicat ordinem partiū in loco sic oportet figuram variari, quia sequitur vbi. ad sextum dicendum, quòd simpliciter loquendo plures mutationes eiusdem rationis possunt eidem simul inesse aliquando virtute naturæ, sicut idem aer simul illuminatur pluribus illuminationibus ad plura luminaria terminatis. Possibile est igitur virtute diuina, quòd idem corpus, simul moueatur ad plura vbi circunscriptiua, sicut est quod simul mutetur ad plura vbi sacramentalia. Dicendum prætera, quòd moueri sursum, & moueri deorsum non sunt mutationes incompossibiles, quia non sunt ad terminos incompossibiles, sed impossibile est simul mutari mutatione acquisitiua alicuius loci, & deperditiua eiusdem. Possibile est tamen idem mutari sursum, & deorsum ante & retro. Ad septimum dicendum, quòd argumentum non concludit. Idem enim esset iudicium de alimento a diuersis animalibus in diuersis locis, sicut in vno loco, tunc enim, uel vna uirtus totaliter vinceret aliam, & sit totum uerteret in suum corpus, vel essent virtutes æquales, & sic equaliter conuerterent de alimento. Ad octauum dicendum, ꝙ habet in omni loco suo formam omnem, quā habet in alio. Et cum dicitur in uno loco potest calefieri, & in alio frigefieri. Dicendum si caliditas, & frigiditas non possunt simul stare, per

quamcunque potentiam, ꝙ sicut in vno loco non potest simul calefieri & frigefieri, ita nec in diuersis. diuersa enim actiua in diuersis locis circa idem passum similiter agerent, sicut in eodem loco. Dicit tñ Ioã. de Basso, quòd non est impossibile contraria simul esse virtute diuina, & quòd caliditas, & frigiditas possunt simul esse in esse intenso, sicut in esse remisso. Præterea dicendũ, dato quòd corpus poneretur in diuersis locis, iuxta agentia contraria non oporteret ipsum aliquid pati ab ipsis, sicut nec in vno loco, quia Deus posset suspẽdere actiones illorum agentiũ. Ad aliud autẽ inconueniens de sanitate, & ęgritudine dicẽdum, sicut de prædictis. Ad aliud vero de morte, & vita dicendũ, quòd mors est priuatio vitæ. Et ambo non possunt inesse eidem in pluribus locis, sicut nec in vno loco. Sic igitur oportet dicere eodem modo, sicut si corruptiuũ, & conseruatiuum essent pręsentia alicui in eodẽ loco. Ad aliud etiam inconueniens, quod solet adduci, videlicet quod in vno loco sibi posset caput abscindi, & non in alio. Dicendũ, quòd cum abscisio capitis dicat discontinuationẽ partiũ, sicut & vulneratio, quòd vbicunq; haberet caput abscisum, vel vbique non abscisum, sicut in vno loco tm̃. Vnde tempore passionis corpus Christi in pixide fuisset vulneratum eodẽ vulnere quo in cruce, non tamen prout in pixide, sed vt cruce, vbi conueniẽter erat ad vulnerationem sibi infligendã. Ad nonum dicendum, ꝙ idem corpus non esset discõtinuum si esset in pluribus locis, sicut nec oportet, ꝙ duo corpora continuentur, dato ꝙ sint in eodem loco. Est præterea dicendum, quòd non est Impossibile idem esse sibi propinquum, & distans, sicut nec habere plura, vbi in locis distãtibus, vel propinquis. Ad vltimum dicendum, ꝙ non est simile, quia plura tempora non possunt esse simul, sic autem nõ est de locis. Præterea dicendum, quòd ęque cõcludit cũtra esse sacramentaliter, sicut contra esse localiter.

His premissis, ponendæ sunt octo conclu. Prima est. Corpus Christi uerè, & realiter continetũ sub specie panis in sacro. Hæc cõclusio est articulus fidei. Con.1.

Secunda concl. Corpus Christi non est ibi circunscriptiuè, patet, quia non extenditur, nec cõmensuratur speciei, nec loco speciei quantę. Item corpus Christi est totum in tota specie, & totũ in qualibet parte eius. Con.2.

Tertia concl. Corpus non est sub specie diffinitiue: patet, quia esse diffinitiue est sic esse alicubi, ꝙ non alibi, sed corpus Christi sic est sub specie, quòd ẽt est alibi, s. in cœlo, igitur. Con.3.

Quarta concl. Corpus Christi est sub specie pręsẽtialiter: patet, quia realiter præsens est speciei. Con.4.

Quinta conclu. Sic est ibi corpus Christi, ꝙ partes eius sunt extra seinuicem: patet, quia impossibile est esse quantitatẽ non habentem partem extra partẽ. hęc est. n. ratio quantitatis continuæ, sed corpus Christi est ibi cum sua quantitate, igitur. Item si non habet partem extra partem, sequeretur, quòd pars esset in parte, & ita oculus esset ĩ dorso, Con.5.

so,& pari ratione econuerso, & sic esset confusio maxima.

Con6. Sexta conclu. Partes corporis Christi non sunt in partibus hostię situaliter habentes positionem, secundo modo per comparationem ad tales partes: patet, quia pars habens situm per comparationem ad partem loci necessario æquatur sibi, sed impossibile est, ꝙ partes corporis Christi æquentur partibus hostię, sed necessario sunt inequales, igitur. Patet itaque, quod totum corpus est in tota hostia, & in qualibet parte quantitatis hostiæ: non est autem in linea, vel puncto, uel in superficie propriè, quia ista nō sunt partes quantitatis hostiæ, quę est corporeitas, quia corpus non cōponitur ex superficiebus, nec superficies ex lineis, nec linea ex punctis.

Con 7. 6.Phys. 1.c.9. Septima concl. Corpus Christi non est præsens speciei panis virtute conuersionis præcisæ, patet ex dictis.

Con.8. Octaua conclu. Posset corpus Christi esse in pluribus locis nō solum sacramentaliter, sed ēt localiter, patet ex dictis.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ maior est vera de continentia circunspectiua, & non de vbi præsentiali.

Ad secūdum dicendum quòd corpus Christi est ibi per aliquā mutationē in ipso non deperditiuam, sed acquisitiuam, vt patet ex dictis.

3 Ad tertiū dicendū, ꝙ corpus Christi sub specie est quantum, & est ibi modo quantitatiuo, qa ibi habet partem extra partem.

4 Ad quartū, patet ex dictis.

5 Ad aliud negatur consequentia, quia corpus Christi non est eadem similitate, vel præsentialitate pręsens diuersis speciebus, sed diuersis respectibus.

Vtrum omnia, quæ conueniunt Christo, possint esse in sacramento.

Th.3.p.q.76. art.1. Dur.4.d.10.q.2.

QVAESTIO III.

TErtio quęritur. Vtrum oīa, quę sunt, vel conueniunt Christo in cœlo, vbi est circunscriptiue, possint eidem conuenire, uel inesse in sacramento.

Arguitur ꝙ non, quia corpori Christi in cœlo cōuenit esse circunscriptiue per rationē quantitatis, sed in sacramēto non est in loco circunscriptiue, igitur. 1

Secundo. Si sic, sequeretur, ꝙ in sacramento posset sentire, & intelligere, quod est falsum, quia non est ibi modo requisito ad sētiendum, vel ad intelligendum aliquid ex sensibilibus, quia non est ibi dimensiue, nec in approximatione debita ad sensationem. 2

Tertio. Si sic, sequeretur, quòd sub sacramēto posset mouere, & moueri quod non est verū, quia non est ibi modo conueniēti ad mouendum. 3

Contra. Nisi sic, sequeretur cōtradictio. Primo notandum secūdum Scot. quòd totus Christus prius potuit esse sub sacramēto, q̄ in vtero virginis per incarnationem, ita quòd actualis existētia prius sibi conueniret sub modo sacramentali, q̄ sub modo naturali,

turali. Patet, quia in hoc nulla includitur contradictio, vnius etiã illorum non dependet ab alio, ideo potest indifferenter primo poni sub quocunque illorũ. Vñ etiam Deus posset facere corpus Christi existere sub sacramento tantum, ita quòd alibi non esset modo naturali. Item si hoc repugnaret, hoc videretur, quia corpus Christi accipit esse simpliciter per generationem ex sanguinibus virginis, sed istud non impedit, quia potuit corpus Christi formari a Deo ante generationẽ temporalem ex virgine, immediate producendo ipsum de eadem materia, quia materia non fit de nouo in generatione, ergo non oportuit, quòd primum esse substantiale haberet per generationem, & per consequens prius potuit esse sacramentaliter alicubi, quòd naturaliter, & tamen postea potuisset formari de sanguinibus virginis. Et ita simpliciter incepisset esse sub modo sacramentali. Secundo notandum, quòd actiones immanentes, sunt omnes operationes sensuum, & similiter intelligere, & velle, vel nolle, & sunt omnes entia absoluta, licet habeant respectum aliquem accidentalem ad obiectum, qui manet manente obiecto, & non manet non manente.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt sedecim coclusiones. Prima est. Omnis proprietas habitualis, quæ inest Christo in cœlo, uel inesse, potest inest sibi, vel inesse potest sub sacramento, siue sit proprietas absoluta, siue respectiua. Patet, quia nisi sic, sequeretur contradictio, s. affirmatio, & negatio eiusdem de eodẽ simul. Item nisi sic hoc videretur, quia in sacramento est modo incompossibili ad aliquid, quod sibi cõuenit in cœlo, uel econuerso, sed esse in sacramento, non est incompossibile alicui compossibili cũ esse in cœlo, nec econuerso, quia nec ista sunt sibiinuicem incompossibilia, simul. n. Christus est in cœlo, & in sacramento.

Secunda conclu. Non est necessitas simpliciter, quòd si corpus Christi sub modo naturali habet partes, & proprietates, quòd easdem habeat sub modo sacramentali, nec etiam econuerso. Primũ patet, quia post resurrectionem non erit eucharistia. Secundum patet, quia põt esse corpus Christi sub modo sacramentali, & nõ esse sub modo naturali, vt patet ex primo notabili. Con. 2.

Tertia conclu. Aliqua accidentia respectiua, licet insint corpori Christi in sacramento, non tamen vt in sacramento. Patet, quia ratio essendi in sacramẽto, non est rõ quare sibi conueniãt talia accidentia, nec tales respũs sunt habitudines ad sacrm, nec inessent corpori Christi tm̃ esset in sacro, sic. n. non sibi conueniret vbi circunscriptum, licet posset habere accidentia absoluta, q̃ tñ etiam posset habere date, ꝙ non esset in sacramẽto, nec etiã in cœlo, sed extra cœlum. Con. 3.

Quarta conclus. Licet corpus Christi sit in sacramento cum sua quãtitate, posset tamen Deus facere, quòd corpus Christi esset quantum sub sacramento, & sua quantitas nõ esset præsens, licet substãtia corporis esset præsens. Patet, quia præsentia substan- Con. 4.

tiæ

tiæ hic, & præsentia quantitatis eius sunt duæ presentiæ contingenter se habētes inter se,& respectu tertij, q̄ est corpus Christi esse quantū. Deus.n.potest facere quālibet sine alia, & ecōuerso,nec vna p̄supponit aliam,nec est causa alterius per se, nec ecōuerso: & pōt esse corpus Christi quantū sine qualibet istarū.Si.n. corpus Christi esset extra coelū tū adhuc esset quantum,& neutrum esset hic præsens, nec substantia,nec quantitas: similiter etiā vtrunq; potest esse præsens hic dato, quod corpus Christi non sit quantum. Si.n.separaret Deus accidens a subiecto manēte. Presentia eius ad speciem patet,quod substantia, & quantitas essent presentes, & tamē corpus Christi nō esset quantum.

Con.5. Quinta conclu. Omnes sensitiuæ operationes quę conueniūt Christo in cœlo, vel conuenire possunt electiuè vbi est, vel esse potest localiter insunt sibi, vel inesse possunt sub sacramento, potest ista conclusio probari sicut prima. Item potentiæ non debent sub sacramento carere suis perfectionibus actualibus.

Con.6. Sexta conclusio. Operationes sensitiuę sensuum exteriorū particularium non insunt sibi, nec inesse possunt primo in sacramento, quòd si solum essent in sacramento nō sibi conuenirēt, sed sibi conueniunt primo naturaliter, vbi est circunscriptiuè. Patet, quia in sacramento non est modo conuenienti ad sensationem secūdum dispositionem situs in loco: corpus enim actiuum requirit passiuum sibi approximatum localiter.

Septima conclusio. Operationes potētiarum sensitiuarū interiorum, & appetitus sensitiui possunt sibi inesse primo in sacramēto.patet,quia ad tales operationes nō reqrit cōmēsuratio operātis ad locū exteriorē quēadmodū in sensatione exteriori. Con.7.

Octaua conclu. Christus posset habere naturaliter sub sacramento intellectionē, & volitionē aliquā primo, & naturaliter, & secundario haberet ipsam, vt in cœlo. Patet,q̄ aliquid est sibi præsens,vt in sacramēto,q̄ non vt in cœlo sicut ipse species sacramentales. Cognitio autē intuitiua requirit pręsentiā primi obiecti quādo fit naturaliter: posset, igitur anima Christi intuitiuè intelligere aliq̄d primo hic præsens sibi,vt in sacramento,& non vt in cœlo,& similiter ecōuerso aliquid primo, vt in cœlo, quod non,vt in sacramento. Con.8.

Nona conclusio. Quamcunq; operationem terminat corpus Christi in cœlo existens: terminat etiam in sacramento;& ecōuerso, ita quòd si potest videri oculo corporali in cœlo potest videri in sacramento. Et hoc si videri dicat tantum terminare visionem. patet,quia alioquin se queretur contradictio. Con.9.

Decima conclu. Nullus visus corporalis,siue glorificatus,siue non, potest naturaliter percipere corpus Christi esse in sacramēto,sicut nec potest cognoscere ipsum abesse. Eiusdem.n.potentię est cognoscere obiectum abesse, & adesse.2.de anima. Visus percipit lucem, & tenebrā: probatur autē conclusio sic,quia non est ibi approximatio,siue di- Con.x.

ſpoſitio viſibilis, vt patet ex dictis.Non vr̃ tñ quare intellectus Angelicus,vel intellectus aĩæ ſe paratę nõ poſſit naturaliter intelligere corpus Chriſti eſſe ſub ſacramẽto, & intuitiuè videre ſi eſſet ſufficienter approximatus, ſicut etiã naturaliter poſſet cognoſcere vnũ Angelũ ibidẽ exiſtentem : verum eſt tamen, ꝙ intellectus viatoris, non poteſt naturaliter intelligere,& euidẽter corpus Chriſti eſſe ibi, ſicut nec ſenſus percipere, dependet enim ſua intellectio ex ſenſatis.

Con. 11. Vndecima concluſio. Quemcunque motum, vel mutationẽ Chriſtus,põt habere vel elicere in cœlo poteſt habere,vel elicere in ſacramento,patet,quia alioquin eſſet contradictio.

Con. 12. Duodecima concluſio.Loquẽdo de mutationibus tranſeuntibus corpus Chriſti, licet in ſacramento moueatur ijſdem quibus in cœlo.Iſtę tñ mutationes non cõueniunt Chriſto primo,vt in ſacramẽto.Patet.quòd tales mutationes naturaliter non conueniunt Chriſto,niſi ſecundum,ꝙ eſt in loco circunſcriptiuè, quia talis approximatio, vel præſentia in loco requiritur neceſſario ad mutari, vel moueri corporis ab agente naturali.

Con. 13. Decimatertia concl. Quæcunque mutatio tranſiens, vel motus q̃ eſt, vel ineſſe põt Chriſto in cœlo primo, & ut in cœlo poteſt ineſſe ſibi vt in ſacramento virtute diuina, & ſic primo in ſacramẽto ſola mutatione excepta quæ terminatur ad eſſe in loco circunſcriptiuæ, & in alijs quę neceſſario iſtam præſupponunt. Probatur concluſio, quia corpus Chriſti,vt ſub ſacramẽto dato,ꝙ tm̃ eſſet ibi habet oĩa neceſſaria ad recipiendũ,vel terminandũ oẽm talẽ mutationẽ,vel motum:non.n.reſpectu virtutis diuinæ requiritur talis approximatio circunſcriptiua in loco,& ſitualis qualis requiritur reſpectu agentis naturalis. Ex dictis ſequitur,ꝙ dato, ꝙ mota ſpecie moueatˋ corpus Chriſti, & fiat p̃ſens alteri loco cui, & ipſa ſpecies ſit præſens:tñ nõ mouetur a mouente ſpeciẽ,nec per ſe, nec per accidens,ſed a Deo tm̃, mouens.n.aliquid non propter hoc mouet, nec per ſe,nec per accidens illud ſuper quo non habet poteſtatem mouendi,quando illud aliud,nec eſt actus moti per ſe,nec pars eius, ſed eſt tantum coaſſiſtens per ſe moto nõ innitens ſibi neceſſitate, ſed mera voluntate alicuius alterius. Phy. 7.

Con. 14. Decimaquarta concl.Chriſtus vt in euchariſtia non poteſt vti aliqua potentia actiua corporea, vt patet,quia oĩs talis potẽtia requirit paſſum approximatum localiter,vt patet.7.Phyſicorum.

Con. 15. Decimaquinta conclu. Chriſtus in euchariſtia poteſt vti quacunq; potentia actiua ſpirituali patet, quia illa non requirit ad actionem, quòd habeat eſſe localiter. Poſſet ergo Chriſtus in euchariſtia illuminare Angelum pręſentem.

Con. 16. Decimaſexta concluſio.Chriſtus in euchariſtia poteſt habere actionẽ ſpiritualem ex parte principij,corporalem tñ ex parte termini, patet, quia Angelus habet potentiam motiuam ſm locum non organizatam quę poteſt eſſe principiũ mouendi corpus

pus ſm totũ,nõ ſm partes,qũo corpus noſtrũ mouetur organicę quæcunq; aũt anima intellectiua talem potentiã habet.

1 Ad.j.arg.dicendũ, ꝙ quãtitas nõ eſt formalis rõ eſſendi in loco circunſcriptiuæ, ſed eſt ratio fundamẽtalis. Et vlterius patet, ꝙ Chriſtus vtrobiq; exiſtens eſt in loco circũſcriptiuę,ſed vbi circunſcriptiuum nõ eſt habitudo ad ſacramentum,ſed ad cœlum.

2 Ad alia,patet ex dictis.

Vtrum trãſubſtãtiatio ſit poſſibilis.

Sco.4.d.11.q.1.Tho.3.p.q.75.ar.2. Dur.4.d.11.q.1.

QVarto quęritur. Vtrum ſit poſſibilis tranſubſtantiatio,qualis dr̃ eſſe tranſubſtãtiatio panis in corpus Chri. *5.Phyſ. teſt.c.7.*

1 Ar.ꝙ non,qa mutatio in ſubſtantiã,nõ eſt niſi generatio,vel corruptio,ſecundum Philoſ.

2 Secundo, In omni mutatione manet aliqđ ſubiectũ cõe,mutari.n.eſt aliquid aliter ſe habere nunc ꝗ prius, ſed in tranſubſtantiatione nihil cõe manet,igitur.

3 Tertio.In omni mutatione termini ſunt incompoſſibiles, ſed termini tranſubſtãtiationis poſſunt eſſe ſimul: igitur.

Contra Ambr.de ſacramẽtis. Et habetur de conſecratione di. 2. Reuera. Non eſt minus dare nouas,quàm mutare naturas rebus. Ex quo concluditur,ꝙ ſicut Deus,poteſt dare nouas naturas rebus,quæ prius non erant, ita poteſt mutare naturas earũ quæ præerant,& tranſubſtantiare vnam in aliam. Primo notãdum, quòd tranſubſtantiatio, vt dicit Scot.eſt tranſitio totalis ſubſtantiæ,in ſubſtantiã.Totũ aũt dicitur,dupliciter. Vno modo dicitur integrum ex partibus. Alio modo ſumitur pro qualibet parte cathegoricè, & ſincathegoricè. Primo modo dicitur,trãſitio totius in totũ qñ vni toti ex partibus ſuccedit,aliud totũ ex partibus. Et hoc modo dicit Ariſt. primo,de Generatione,ꝙ generatio eſt tranſmutatio totius in totum. Non ſic aũt eſt in alteratione, quia totum per ſe vnum, quod præceſſit alteratione manet in termino alterationis. Bene ergo dictũ eſt in diffinitione tranſubſtantiationis, quòd eſt tranſitio non totius, ſed totalis ſubſtantiæ in ſubſtantiã. totalis in quàm ſubſtãtiæ,ſicut termini deſinentis totaliter eſſe in ſubſtantiã,ſicut in terminum totaliter incipientem eſſe. Secundo notandum,quòd ſicut dicit Sco. in 4.diſtin.11.propriè loquendo tranſubſtantiatio non eſt mutatio,vt patet ſatis ex primo, & ſecundo argumentis in pede quęſtionis:poteſt tamen dici mutatio extendendo nomẽ mutationis:ſicut enim ſecundum Philoſophum triplex eſt mutatio.ſ.de non ſubiecto in ſubiectum, & a ſubiecto in non ſubiectum, & a ſubiecto in ſubiectum. Et accipitur ibi ſubiectum pro ente poſitiuo,& non ſubiectum pro priuatione eius, ſic poteſt ecõuerſo extendendo ad mutationem ſupernaturalem diſtingui, vt illa quæ eſt a non ſubiecto in ſubiectum dicatur creatio: quæ autẽ a ſubiecto in non ſubiectum annihilatio,quæ vero a ſubiecto in ſubiectũ, tranſubſtantiatio. *Phi. 5. t.c.7.*

His

Con.1. His pmissis ponēdę sunt quatuor conclusio. Prima est. Transubstantiatio est possibilis virtuti diuinę, patet, quia in potestate Dei est totale esse, vel non esse substātię createę, ergo in eius potestate est cōuersio vnius ī aliā.

Con.2. Secūda concl. Transubstantiatio nō est possibilis, virtuti creatæ, patet, quia nulla creatura pōt agere ad substantiā, nisi pcedente motu, vel mutatione dispositiua ad terminū illius actionis habēdū, vt vī, sed ad terminū transubstantiationis habēdū nō requiritur talis dispositio. igitur.

Con.3. Tertia conclu. Transubstantiatio non est propriè loquendo mutatio, patet ex dictis. Et si ar. quia oīs transitus a contradictorio in contradictoriū est ppriè mutatio. Dicendū, ꝙ nō omnis transitus a cōtradictorio in cōtradictoriū est vere mutatio, immo requiritur, ꝙ sit actus alicuius subiecti, vel materiæ manentis sub vtroq; termino. Præterea dicendum, quòd esse, & nō esse panis non sunt per se termini transubstantiationis, sed esse panis, vel alterius transubstantiati, & esse termini in quem transubstantiatur aliquid.

5

Con.4. Quarta conclu. Transubstantiatio, siue conuersio est eadē essentialiter ipsi termino ad quē. Cōuersum.n.esse potest dici dupliciter. Vno modo pro termino a quo conuersionis, & sic accipitur communiter. Alio modo pro termino ad quem: & sic conuersum esse non est, nisi esse terminans conuersionē, sicut dicimus generatum esse terminās generationem, & creatum esse terminans creationem. Et tunc quantum ad totum illud, ꝙ est positiua conuersio passiua non est aliud quā terminus ad quem. Cōnotat tn̄ ſm impositionē nominis terminatio, vt desinentē esse terminū a quo de nouo in aliud in ꝙ conuertitur sicut creatio, & creatum esse sunt idem: tn̄ creatio connotat nō esse creati præcedens immediatè. Et ita non dicitur, semper res creari. Et sic nō dicitur, semper esse conuersio, vel aliquid conuerti quādiu manet illud in ꝙ aliquid cōuertit, sed in instanti desitionis illius, quòd in aliud cōuertitur.

Ad primū, & secundū arg. patet ex dictis. 1. 2

Ad tertiū dicendū, ꝙ licet termini transubstantiationis non sint incompossibiles in essendo absolutè, sunt tn̄ simpliciter incōpossibiles circa idē numero. 3

Vtrum possit quodlibet ens, conuerti in quodcunque.

Scot.4.d.11.q.2. Dur.4.d.11.q.2. Tho.3.p.q.76.ar.4.

QVinto quæritur. Vtrum possit quodlibet ens conuerti in quodcunq;.

Ar. ꝙ sic, etiā creatura in deitatem, quia nō repugnat personę diuinæ terminare aliquam actionem realem, vt patet in incarnatione cuius terminus erat verbū, ergo a simili in proposito. 1

Contra. Tunc natura diuina posset conuerti in aliud, quia termini istius mutationis possunt mutuo esse termini. Notandum secundum Scot. quòd aliquid aliquando est impossibile

ratione

ratione vnica, & aliquid duabus
1.d.36. rationibus aut pluribus vt quan-
q.1. titas nequit esse qualitas ex vni
ca sua propria ratione. In ente
eius tantum conueniunt quanti
tas vero cõtinua ex duabus, quæ
autem sunt impossibilia ex duo-
bus dentur magis impossibilia
quam quæ sunt impossibilia ex
vno. Sic igitur corpus non habet
tot impossibilitates vt in corpus
conuertat, quot sunt vt conuerta
tur in spiritum Et ita vnum di-
citur, impossibile, & reliquũ pos
sibile nõ simpliciter, sed respecti
ue, licet vtrũq; sit possibile Deo.
Et hoc modo intelligendum est,
ꝙ dicit Aug. vij. sup. gen. Et Boe.
lib. de duabus naturis, ꝙ nullo
modo conuerti potest corpus in
spiritum, nec econuerso.

Con.1. His præmissis ponenda est ta
lis conclusio. Non põt creatura
conuerti in deitatem, nec econ-
tra, sed in creaturis conuerti põt
quodlibet in quolibet. Primũ pa
tet, qa nihil ĩtrinsecũ Deo subest
diuinæ potẽtiæ cũ sit necesse eẽ.
Potentia autem diuina non re-
spicit pro obiecto nisi possibile.
Secundum patet, quia vtrum, ꝙ
extremum in creaturis subest di
uinæ potentiæ, & quãtũ ad tota
le esse, & quantum ad totale non
esse. Et si instetur, quia si absolu
tum conuertatur in respectiuũ,
tunc respectus erit sine funda-
mento, & termino. Dicendum,
ꝙ non sequitur, quia quodcun-
que conuertatur in aliud semper
posterius habebit suum propriũ
modum existendi, sicut termi-
nus a quo cõuersionis habuit an
te conuersionem suum propriũ
modum.

1 Ad arg. dicendum, ꝙ verbum
esse terminum alicuius actionis
de genere actionis, sed vnionis
quæ relactionem importat natu
ræ humanæ ad verbum.

*Vtrum panis conuersus in Chri-
sti corpus in Eucharistia
annihiletur.*

*Sco.4.d.11.q.3.4. Tho.3.
p.q.75.ar.3.*

QVÆSTIO VI.

SExto quæritur. Vtrum panis
conuersus in Christi corpus ĩ
eucharistia annihiletur.

Arguitur primo, ꝙ non cõuer 1
tatur panis in Christi corpus, qa
dicit August. iij. de trini. Christi
corpus dicimus quod ex fructi-
bus terræ acceptũ sumimus, sed
non est aliquid acceptum a fru-
ctibus terræ nisi panis vel vinũ.

Secundo. Corpus Christi non 2
accipit esse per istam actionem,
quia tunc frequenter acciperet
esse, sed in omni mutatione po-
sitiua terminus ad quem accipit
esse. Ergo corpus Christi, non
est hic terminus alicuius muta-
tionis seu actionis positiuæ.

Tertio arg. ꝙ panis annihilet, 3
quia ꝙ præfuit, & nihil eius ma-
net annihilatur: sed panis præ-
fuit, & nihil eius manet, qa nec
materia, nec forma. igitur.

Quarto. Quod nihil est in se 4
nec in alio, & p̃fuit, aliquid anni-
hilatur, sed panis post conuersio
nem est huiusmodi. igitur.

Contra. Quantũ ad primum di
cit Ambr. de sacramentis. Et ha-
betur de cõs. dist. ij. Panis est ĩ al
tari.

tari. Vbi autem accessit consecratio de pane fit corpus Christi. Et quantum ad fin ar. quòd panis conuertit in corpus Christi, ergo non annihilatur. Primo notandum, quod sicut recitat Innocētius de officio Missæ.par.3. circa sacramentum eucharistiæ tres fuerūt opiniones. Vna, quòd panis manet, & cū illo vere est corpus Christi. Alia, quòd panis non manet, & tamen non conuertitur, sed desinit esse, vel per annihilationē, vel per resolutionem in materiam, vel per corruptionem in aliud. Tertia, quòd panis transsubstantiatur in corpus, & vinum in sanguinē. Quælibet autem istarum opinionum voluit saluare, ꝙ vere ibi est corpus Christi, quia istud negare, est plane contra fidem. Sed nunc tenet sancta mater ecclesia tertiam opinionem, sicut habetur manifeste, extra de sum. tri. & fi. ca. firmiter credimus. Vbi dicit, quòd corpus Christi, & sanguis sacramento altaris sub speciebus panis, & vini veraciter continetur. Et statim sequitur transsubstantialis pane in corpus, & vino

4.d. 41. q.1. in sanguinem virtute diuina. Secundo notādum, quod sicut di. Sco. ad trāssubstātiationē vnius in aliud, nō plus requiritur, nisi quòd vterque terminus sit substantia, & sit in plena obedientia agentis, quantum ad totalem esse, & quantum ad totale non esse. Primus autē terminus istius mutationis nō est materia sola, nec materia sub quantitate, quia tunc nō esset transsubstantiatio, sed transaccidentatio, nec compositum ex materia, & anima intellectiua, quia in triduo fuisset eadem res huius sacramenti, si sacramentū tunc māsisset, & tamē anima erat separata a corpore, sed compositum ex materia, & forma corporeitatis, quę mansit eadem realiter in Christo viuo, & mortuo, quę est tanquā formale rei primo contentæ sub eucharistia semper, ex quo fuit eucharistia instituta. Tertio notandum, quòd sicut dicit Ioānes de Basso, ad hoc, ꝙ aliquid annihiletur, requiritur primo, quòd nihil per se intrinsecū sibi maneat in re. Secundo requiritur, ꝙ non maneat potentia passiua alicuius subiecti, de quo ipsum sit educibile, vel forma eius. Vnde si aliqua forma manet in potentia subiecti, de qua possit educi per trāsmutationem illa non annihilatur. Tertio requiritur, vt actio per quam aliquid debet annihilari per se terminetur, sicut ad terminum ad quē ad negationē simpliciter extra genus. Et per hoc patet ꝙ corruptio nō est annihilatio, quia terminatur ad negationē in genere, vel subiecto, videlicet ad priuationē formæ in materia, & non ad negationē simpliciter. Quarto notandum, ꝙ sicut dicit Sco. istę propositiones non sunt veræ, panis est corpus Christi, aut panis fit, vel factus est corpus Christi. Aut panis potuit, vel potest esse corpus Christi, aut econuerso. Sed si vera debet esse prædicatio, oportet alterum extremum in obliquo accipere, denotando ordinem extremi ad extremum. Et hoc potest esse dupliciter. Vel cum hac præpositione ex, vel de, addita termino a quo, dicendo, ex pane vel de pane, fit corpus Christi.

Alio

Alio modo addendo termino ad quem hanc præpositionem in, dicendo: uere panis transit in corpus Christi. Et omnes aliç locutiones uere de virtute sermonis ad alteram istarum reducuntur. Secunda autē est magis propria, quæ non denotat aliquod cōmune manere, sicut aliquo modo denotat prima. Nulla autem propositio accepta cū mutatione, vel moueri etiam ponendo vnū extremum in obliquo vera est; vtpote panis mutatur in corpus, quia non est hic mutatio, vt supradictum est. Transire autē seu verti abstrahunt a ratione mutationis, quia ponunt habitudinē termini ad terminum, non denotando subiectum cōe manere.

Con.1. His præmissis, ponendæ sunt septem concl. Prima est. Omnino tenendū est non manere substantiam panis in hoc sacramento, patet, quia ita tenet ecclesia, vt patet ex primo notabili. Ad hoc aūt adduci potest congruentia talis, quia non est congruū, quod illud maneat in sacramento, quod per se non pertinet ad rationem sacramenti: sed substātia panis dato, quòd maneret nō pertineret per se ad sacramentū, quia non est per se sensibilis, sed per accidens.

Con.2. Secunda concl. Panis conuertitur in corpus Christi: patet per Dam. li.4. dicentem expresse: ipse panis, & vinum transit in corpus, & sanguinem Christi.

Con.3. Tertia cōclusio. Panis post cōuersionem non est aliquid, sed nihil, patet, quia per conuersionem totalem esse panis desinit etiam totaliter.

Con.4. Quarta cōclusio. Panis per cōuersionem non annihilatur: patet, quia per se terminus ad quē conuersionis est aliquid positiuum: terminus aūt per se annihilationis est negatio extra genus. Item, illud nō annihilatur, quòd non deducitur ad non esse simpliciter extra genus per mutationem, vel quasi mutationem per se terminatā ad tale non esse, vt patet ex tertio notabili: sed panis, licet ex ista conuersione deducatur ad tale non esse, non tamen per aliquam mutationē per se terminatā ad tale nō esse, sed ꝑ cōuersionē ꝑ se terminatā ad eē corporis Christi, sicut ad per se terminū ad quē licet cōcomitanter hēatur tale nō esse panis. Itē, illud non annihilatur, cui succedit aliquid positiuum reale per mutationem, vel quasi mutationē, cum qua incipit non esse, sed pani succedit aliquod ens positiuum, s. corpus Christi uirtute cōuersionis, cum qua panis incipit non esse simpliciter: igitur.

Con.5. Quinta conclusio. Panē prius conuersum in corpus Christi, posset Deus reparare eundem numero, non de corpore Christi, sed de nihilo: patet, quia quicquid uere est nihil simpliciter, & præfuit, Deus potest ipsum reparare de nihilo, uel non de aliquo, sicut antequam esse potuit id creare de nihilo, sed panis post conuersionem est simpliciter nihil, & non ens, ita vere, sicut si fuisset annihilatus, quòd autem nō possit reparari de corpore Christi: patet, quia si panis reparatē primo de corpore Christi: aut hoc est per creationem, aut per conuersionem, aut per generationem. Non per generationem

tionem, quia non præexiſtit materia panis illi reparationi. Nec per creationem, quia creatio eſt non de aliquo. Si ergo panis repararetur de corpore, non eſſet creatio. Nec per conuerſionem, quia ſicut nihil non poteſt conuerti in aliquid: immo oportet, ꝙ conuerſum prius fuerit ens ẽt duratione antequam conuertatꝰ: ita oportet, quod id in quod conuertitur ſit præexiſtens ſaltẽ ordine naturæ illi conuerſioni, qa aliquid non tranſſubſtantiat in nihil, ſed in ens.

Con.6. Sexta concluſio. In panem ſic prius reparatũ, poſſet Deus corpus Chriſti conuertere, patet ſatis ex dictis in quarta, & quinta concluſione.

Con.7. Septima cõcluſio. Si de corpore Chriſti repararet Deus eundẽ panem non primo, ſed cõuertendo corpus in panẽ iã reparatum hoc non poſſet eſſe ſine mutatione, vel quaſi mutatiõe corporis. Patet, quia conuerſio corporis in panem, non poteſt eſſe, niſi corpus deſinat eſſe, quod non poteſt eſſe ſine mutatione, & tranſitu ab eſſe in non eſſe.

1 Ad primum argumentũ dicendũ, ꝙ ſicut panis dicitꝰ collectas ex granis: ita ſpecies remanentes dicuntur collectæ, quia ſunt aliquid ipſius collecti, & ita exponit Auguſtinus.

2 Ad ſecundum dicendũ eſt, ꝙ hic eſt tranſſubſtãtiatio nõ qua terminus accipit eſſe ſimpliciter, ſed qua accipit eſſe hic.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ oportet addere illi maiori, ꝙ ſimpliciter nihil ſuccedat, vt per ſe terminus.

4 Ad quartum patet per idem.

Vtrum accidens poſſit eſſe in ſacramento altaris ſine ſubiecto.

Sco.4.d.12.q.1. & 2.Thom.3.p.q.75.art.5.

QVEASTIO VII.

SEptimo quæritur. Vtrum accidens poſſit eſſe in ſacramento altaris ſine ſubiecto.

Arg. ꝙ non, quia eſſe in alio ꝑ ſe conuenit accidenti. 1

Secundo arg. Poſterius eſſentialiter nõ poteſt ſine priori, ſed accidens eſt poſterius eſſentialiter ſubſtantia. ex vij. Methaph. igitur. 2

Tertio. Dicit philoſophus in prædicamentis, ꝙ album, & albedo idẽ ſignificant, quia album ſolam qualitatem ſignificat, ergo eodẽ modo quantitas, & quãtum: ſed impoſſibile eſt quantũ eſſe, niſi cui quantitas conuenit, ergo impoſſibile eſt quantitatẽ eſſe ſine ſubiecto. 3

Contra ſunt auctoritates ſanctorum. Primo notandum, ꝙ ſicut dicit Sco. hoc vocabulum accidens, poteſt accipi pro per ſe ſignificato: vel pro eo, quod denominatꝰ ab iſto per ſe ſignificato, & hoc iterum dupliciter. Vel, pro abſoluto, vel pro reſpectiuo ſiue reſpectu accidentali. Habentur ergo tria membra. Primum eſt de accidente quantum ad per ſe rõnem accidentis. Secundũ eſt de eo, quod denominatiue dicitur ab accidẽte, & eſt abſolutũ. Tertium eſt de eo, quod denominatiue dicitur accidens, & eſt reſpectiuum. 4.d.12. q.1.et 2.

ſpectiuum. Secundo notandũ, ꝙ inhærentia accidentis non eſt per ſe paſſio eius, ſed eſt accidẽs per accidens. Et.n.inhærẽtia eſt reſpectus quidã extrinſecus adueniẽs, & hoc ſaltem verum eſt de inhærentia cuiuſcunq; accidentis abſoluti, quia dicit actualem vnionẽ illius abſoluti ad aliud abſolutum. Omnis autẽ talis vnio eſt reſpectus extrinſecus adueniens, non enim neceſſario cõſequitur fundamentũ etiam poſito termino. Põt enim Deus ſine contradictione ſeparare vtrũque, & ſeparatim conſeruare. Et ſi inſteẽ, quærendo de illa inhærentia cũ ſit accidens per accidens, qua inhærentia inhæret accidenti. Vel.n.ipſa eſt eadẽ ipſi hærentię albedinis, & pari rõne fuit ſtandũ in primo, vel illa inhęrẽtia inhærentiæ eſt alia a ſuo fundamento, & ſic erit ꝓceſſus in infinitũ. Dicendum, ꝙ illa eſt eadẽ inhærentię albedinis, & ibi eſt ſtatus. Illa enim relatio eſt eadem fundamento, ſine qua fundametum eſſe includit cõtradictionem. Contradictio autẽ eſt inhærentia albedinis ad ſuperficiẽ eſſe, quin fundamentũ ipſius inhærentiæ ſit, videlicet ipſa albedo, & etiam ipſa inſit huic fundamento, quia reſpectus non poteſt eſſe quin inſit fundamento. Propter rationem autem oppoſitam nulla inhærentia formę abſolute eſt ſibi eadem, quia non eſt ſimpliciter repugnantia illã formam ſimpliciter eſſe, & non eſſe. Tertio notandum, ꝙ aliqui dixerunt ſolam quantitatẽ in euchariſtia eſſe, & poſſe eſſe ſine ſubiecto. Si enim ſine quantitate eſſet albedo, eſſet quãtitas ſpiritualis, qa indiuiſibilis. Alia autem eſt opinio, ꝙ nullum accidens poteſt eſſe ſubiectum alicuius accidentis, & ſic in euchariſtia quodcunq; accidens eſt ſine ſubiecto. Accidens enim, vt dicit philoſophus iiij. Meth. non accidit accidenti, niſi quia ambo accidunt eidẽ ſubiecto. Sco. autẽ mediando inter opiniones ꝑdictas diſtinguit de ſubiecto. Eſt enim ſubiectũ vltimate terminans dependentiam alicuius, & ſubiectũ terminans illam dependentium proxime, licet non vltimate. Primo modo planum eſt, quod nihil poteſt eſſe ſubiectum accidẽtis niſi ſubſtantia. Secundo modo poſſibile eſt aliquod accidens eſſe ſubiectum accidentis, & poſſibile eſt quodcunque accidens abſolutum eſſe vtroque modo ſine ſubiecto, ſed accidens relatiuum non eſt poſſibile eſſe ſine ſubiecto ſecundo modo; quia non eſt poſſibile, quòd ſit reſpectus inter duo, quin ſit alicuius, & ad aliquid. Non poteſt autem eſſe reſpectus alicuius ad aliquid, niſi inſit ei, cuius eſt reſpectus. Qui autem dicunt quantitatem eſſe aliam eſſentiam abſolutam ab eſſentia ſubſtantiæ corporeæ, & qualitatis, ſicut dicit communis opinio, habent dicere quantitatem hic eſſe ſine ſubiecto, ſed non qualitatem, eo quòd qualitas eſt in quantitate, qualitas enim eſt extenſa, & non niſi per accidẽs tantum, ſcilicet ratione quantitatis. Qui autem dicerẽt, quantitatem ſubſtantiæ corporeæ non eſſe aliud ab eſſentia talis ſubſtantiæ, & quantitatem coloris non eſſe aliud a colore, dicerent qualitatem

tem

tem hic non esse in quantitate, immo magis ponerent quantitatem qualitatis.

Con. 1. His premissis, ponendæ sunt nouē cōclusiones. Prima est. Loquendo de per se significato accidentis, cōtradictio est ipsum intelligere non esse in subiecto, & hac intelligēdo vniformiter, scilicet si actu, actu: si aptitudine, aptitudine, patet, quia p se significatū huius nominis accidēs est quidam respectus ad id cui accidit. Et forte idem respectus quē importat, hæc dictio inhærens, sed impossibile est accidētia esse, & inhærentiā nō esse si actu actu, & si aptitudine aptitudine. igit. Vnde sequit, ꝙ id, quod per se significat hoc nomen accidēs, est respectus extrinsecus aduenīēs. Non enim pōt intelligi rō eius ad se, nec tñ necessario consequitur positionē extremorum, nec est inconueniens, ꝙ id, quod est determinati generis denominet plura genera.

Con. 2. Secunda conclusio. Loquendo de eo, quod denominat a per se significato accidentis, & est per se respectus cōtradictio est, ꝙ sit actu sine subiecto, patet, quia respectus est essentialiter habitudo inter duo extrema: ideo respectus, vt respectus requirit subiectum, & fundamentum.

Con. 3. Tertia conclusio. Illud, quod denominat a per se significato accidentis, & est quid absolutū pōt poni in esse, & non in esse actualiter, licet insit necessario aptitudinaliter, patet, quia accidēs absolutum, vt absolutum nō requirit terminum, ergo si requirit subiectū oportet, quod sit propter aliam essentialem dependentiā ad ipsum, sed nulla est dependentia simpliciter necessaria alicuius absoluti ad aliquid, quod nō est de essentia eius, nisi enim ad causam extrinsecam simpliciter primam, scilicet ad Deum: subiectū aūt non est de essentia accidentis, quia tunc homo albus nō esset ens per accidens, quod est contra philosophū. c. de ente: Et c. de vno. & c. vlt. Met. 5. Met. 7.

Con. 4. Quarta conclusio. Virtute diuina possibi e est omnē substantiam esse, siue quocunq; suo accidente, siue absoluto, siue respectiuo: patet, quia quod est prius alio tempore non implicat cōtradictionē poni, vel manere sine illo: sed substantia, respectu accidētis sui, est huiusmodi, vt habetur vij. Methaph. licet enim de facto substantia non semper sit prior duratione sua accidente, tñ quantū est ex rōne substantiæ non repugnat, ꝙ sit prior duratione: & certū est, ꝙ prior est natura, igit. Item potest prima cā facere omnem effectū absolutum sine eo, quod nullo modo habet rōnem causæ, respectu illius, sed accidēs alicuius substantiæ nullā habet causalitatē super ipsam. Cā enim prior est natura suo effectu, substantia vero prior est accidente. Met. 7: t.c. 15.

Con. 5. Quinta conclusio. Omne accidens absolutum pōt separari a subiecto, & esse realiter sine illo, patet, quia inhærentia accidētis absoluti ad subiectū, est accidentalis, sed potest esse substantia sine accidente: igitur.

Con. 6. Sexta conclusio. Accidens absolutum separatū a subiecto, non habet nouum esse sibi datum a Deo, patet, quia illud esse nouū esset substantia, vel accidens.

Non

Non potest dici substantia, vt patet, nec accidens, quia sicut primũ accidens seipso nõ existebat, ita nec illud seipso existeret, & ita esset processus in infinitum.

Con. 7. Septima concl. Quando accidens separatur, nõ datur sibi virtus aliqua supernaturalis, immo nihil nouum sibi confertur, patet, quia vel illa virtus esset substantia, vel accidens. Non substãtia, vt patet. Nec accidens, quia tunc non plus per illã subsisteret, quàm per seipsũ, & esset processus in infinitum. Dicendum itaque, ꝙ accidẽs habet propriũ esse actualis existentiæ, sicut & propriam essentiam distinctam ab essentia subiecti. Vnde separare accidẽs a subiecto nihil aliud est, quàm corrumpere, vel annihilare. i. non cõseruare inhærentiam, quam habet ad subiectum: per istã ergo separationẽ nihil acquiritur, sed deperdit inherẽtia.

Con. 8. Octaua concl. Impossibile est simpliciter accidẽtia respectiua esse sine subiecto, patet, quia illud cui essentialis inhęrentia ad subiectũ, vel fundamentum non põt sine contradictione separari ab illo, sed inhærẽtia accidentis respectiui ad subiectum, vel fundamentũ est sibi essentialis. igitur. Ex prædictis sequitur, quòd intellectio, & visio, & omnia talia possunt esse sine subiecto, quia nominant actus absolutos, sed motus, & mutatio cum sint respectus non possunt esse sine subiecto.

Con. 9. Nona concl. In eucharistia sola quãtitas est simpliciter sine subiecto, patet, quia quãtitas nõ põt habere aliud subiectũ, quàm substantiam panis, vel materiã eius, quę non manet, sed conuertitur. Alia vero accidẽtia sunt ipsa quantitate sicut in subiecto.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ antecedẽs verum est, si sumatur esse in alio aptitudinaliter, scilicet pro inherentia aptitudinali. 1

Ad secundum dicendũ, quò l' posterius naturaliter nõ potest esse sine priori vniformiter accipiendo actualiter, vel aptitudinaliter, sed si accipiatur, quod posterius secundum aptitudinem non possit esse sine priori actualiter, sic maior illa non est vera, quod enim est priùs aptitudinaliter, si non sit, non est prius actualiter. Et dato etiã, quod sit, & tollatur depẽdentia posterioris ad ipsum per aliquod prius vtroque, nec sic est actualiter prius, & hoc modo est in proposito. Accidens enim non est naturaliter posterius ad substantia panis, sed tantum aptum natum est esse posterius ad illud tanquam ad aptitudinaliter prius. 2

Ad tertiũ dicendũ, ꝙ albũ potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt importat formam talem sub tali modo significãdi, & hoc per se significat. Vnde secundũ philosophum in prędicamentis, album solam qualitatem significat, quod verum est, tamen sub alio modo significandi, quàm albedo. Alio modo, vt communiter concipimus per album, & huiusmodi concrete totum compositum ex subiecto, & forma. Si primo modo, argumentum habet maiorem euidentiam. Nam de secundo modo, patet, quia nõ oportet si albedo sit, quòd albũ sit. Sed & de primo modo dicendum, quòd de virtute sermonis, 3

non oportet concedere, quòd si albedo est, quod album sit, quia & si forma sit, quę apta nata est inhęrere subiecto, non oportet tñ quod sit sub tali modo essendi, s. sub actuali inhærentia ad subiectum. Album autem significat ipsam sub tali ratione actualiter inhærentem.

Vtrum accidentia manentia in hoc sacramento, possint habere omnem actionem, &c.

Sco. 4. d. 12. q. 3. Th. 3. p. q. 75. ar. 2.

QVAESTIO VIII.

Octauo quæritur. Vtrum accidentia manentia in hoc sacraměto possint habere oěm actioně, sicut prius qñ erant coniuncta substantię panis?

1 Arguitur, ꝙ non, agere. n. per se est suppositi ẜm Philosophū, sed accidentia illa nõ habent rationem suppositi, nec sunt in aliquo supposito, igitur. *1. Meta.*

2 Secũdo. Si sic, se queretur, ꝙ in creatura idě esset quod ageret, & quo ageret, qđ est cõtra Boetiũ. *Libro de Ebdomadib.*

Tertio. Quantitas separata est quantitas mathematica, in mathematicis autem non est bonū, neq; motus. Et ita quãtitas separata nõ est principiũ agědi, igiť.

3 Contra. Forma manens eadě in esse, manet eadem in virtute: sed accidens separatum, manet idem secundum esse, vt patet ex præcedenti quęstione, igitur. Notandum, ꝙ aliqui dixerunt accidentia separata in hoc sacramento omnem actionem posse habere, quam possent habere coniuncta cum substantia panis. Dicũt enim accidẽs esse immediatum principium cuiuscunq; actionis, & de accidentibus separatis, dicunt ꝙ retinent idě posse. Sed contra hoc arguitur. Primo sic. In generatione vniuoca principium per se generationis est aliquid, in quo vniuocantur generans & genitum, & in quo assimilantur. Sed planum est, ꝙ generantur vniuocæ ab alio vniuocãtur sibi per se in substãtia, & nõ in accidente, igitur. Item accidẽs est simpliciter aliquid imperfectius, & ignobilius q̃ substantia, ergo non potest esse totalis causa substantiæ. Et si dicas, ꝙ accidens est principium generationis substantiæ non virtute propria, sed in virtute substãtię, q̃ro quid intelligis per istam virtutě, Aut intelligis aliquid formaliter receptum in accidente ab ipsa substantia, aut virtutě, vel naturam substantiæ, aut subordinationem accidentis ad substantiã, vt possit talě effectum causare, sicut instrumentum substantiæ. Si intelligis aliquid receptum in accidente, aut illud est substãtia, vel accidens. Non substantia, quia non recipitur substantia in accidente, nec accidens, quia illud esset simpliciter ignobilius substãtia. Et ita non plus posset accidens per illud in talě effectum, q̃ per seipsum. Et iterum quęreretur de illo accidente, & sic in infinitum. Nec potes intelligere per istam virtutem ipsam naturã substantiæ, quia iam haberetur contra te, ꝙ substantia tanquam vera causa haberet actioně. Si autě intelligas per illam virtutě subordinationem accidětis ad substantiam in causando, vt instrumenti

menti ad agens principale, vel causæ secūdæ ad primā. Ex hoc etiā haberetur propositū cōtra te. Nō enim minus est prima causa principium alicuius operationis sibi conuenientis, quàm causa secūda suæ. Item contra illud, quod dr̄ de accn̄tibus separatis sic arguitur. Virtute illius, quod non est, nō potest aliquid agere: sed substantia panis postquàm cōuersus est, nō est, ergo in eius virtute non possunt ista accidentia aliquid generare, aut corrumpere. Verum est tamen, ꝙ accidens in virtute propria potest alterare, & disponere ad gn̄ationē alterando, & sic etiā calor vocatur instrumētum animę a philosopho, accipiendo instrumentum impropriè, p agēte dispositiuo, sed dispositione facta ipsa substantia generantis elicit generationem ipsam, & actū substantiæ genitæ productiuum.

De ani. lib. 2.

Con. 1. His præmissis, ponendæ sunt duæ cōclusiones. Prima est. Omnem actionem, vel operationē, quàm possunt habere accidētia coniuncta circa aliquid, possunt habere quando sunt separata in sacramento, loquendo de actione, vel operatione, cuius ipsa sunt causa totalis. Patet, quia posita causa totali alicuius actionis sub modo conuenienti, & susceptiuo illius actionis disposito sine impedimēto potest poni illa actio: sed in accidentibus separatis possūt omnia prædicta inueniri: igitur. Minor patet, quia nihil aufertur ab istis accidentibus separatis, nisi respectus inhęrentiæ quantitatis ad substantiam: tales autem respectus non est ratio agendi. Item subiectum præcedens istorum accidentium in nullo est causa talium actionum, quarū ista accidentia sunt principia totalia, vt patet. Similiter nec quarū sūt partialia principia cum aliis a subiecto, vt patet: ergo subiecto destructo, pōt poni talis operatio, vel actio, cuius accidens est causa totalis, vel etiam particularis, ad quam tamen non concurrit subiectum talis accidentis.

Secūda conclusio. Illam actionē, vel operationem, quam non pñt habere accidentia coniuncta, illa nō possunt habere separata: patet, quod nō se habet aliter ꝭm actū primū, quàm prius, nō pōt in actum ꝭm plus quàm prius: sed accidētia separata nō se habēt aliter ad actū primū, q̄ prius, quia non sibi cōfertur aliqua virtus noua, igitur. Item si possent generare substantiā, vel corūpere, aut hoc esset virtute propria, quod nō est possibile, vt iā satis patet. Aut in virtute substātię, cuius fuerunt. sed hoc nō, quia illa substantia non est; igr̄. *Con. 2.*

1 Ad primū arg. dicēdum, quòd nō oportet omnem actionē esse suppositi, nec hoc dicit philosophus, sed dicit. Actiones sunt circa singularia, & singularium.

2 Ad ꝭm dicēdum, quòd nō est inconueniens in creatura idem esse agens, & quo agit, quando illud est principiū totale actionis.

3 Ad tertiū dicendū, quòd quātitas hęc separata nō est mathematica, sed physica, quia videlicet naturalibus qualitatibus affecta.

Vtrum accidentia possint transmutari.

Sco. 4. d. 12. q. 4. Tho. 3. p. q. 75. ar. 7.

QVÆSTIO IX.

NOno quæritur. Vtrũ accidẽtia in eucharistia possint accidentaliter trãsmutari, sicut poterant cõiuncta substãtię panis?

1 Arguitur ꝙ non, quia motus, vel mutatio de necessitate requirit subiectum, sed accidentia sũt ibi sine subiecto, igitur.

Contra. Non omnia accidẽtia sunt in eucharistia sine subiecto, saltem aliqua possunt transmutari, & patet ad sensum, quia species illæ possunt frangi, & moueri. Notandum, quòd mutatio, vel variatio accidentalis circa accidentia, vel species intelligi põt, vt di. Ioan. de Basso. pro quacunque uariatione terminata ad aliquid, quod inuenitur ibi, & innouatione facta circa ipsa. Et tũc, uel talis uariatio ptinet ad vbi, sicut ad terminũ, vel fit ſm qualitatẽ, sicut est alteratio, vel pertinet ad quantitatẽ, sicut est augmẽtatio, vel diminutio, vel ad aliquã relationẽ, sicut assimilatio.

Con. 1. Hoc pręmisso, ponendę sunt septem concl. Prima est. Accidẽtia in sacro possunt transmutari localiter ab agente naturali, sicut quando erant coniuncta; patet, quia quantitas in sacramẽto est in loco circunscriptiue, & naturaliter, sicut prius. Nihil. n. positiuum sibi confertur per separationem, igitur. Et ex eodem sequitur, quòd possint frangi, & diuidi, sicut prius.

Secunda conclusio. Virtute agẽtis naturalis possibilis est circa species eucharistię alteratio, siue variatio qualitatis, quam non cõcomitatur aliqua mutatio circa quantitatem. Patet, quia quantitas separata est subiectum alterabile naturaliter, cum sit naturaliter susceptiua qualitatis, & põt approximari alteratiuo naturali non impedito, igitur. Dubium est autem de alteratione, quàm concomitatur aliqua variatio quantitatis, cuiusmodi est rarefactio. Rarefactio. n. & condensatio non sunt per se motus ad quantitatem, sed magis ad qualitatem. Raritas. n. & dẽsitas sunt qualitates; ipsas tñ concomitatur duratione, vel tempore variatio quędam quantitatis. Rarefactum. n. est maioris quantitatis, q̃ prius, & condensatum minoris. Dicunt ergo aliqui, ꝙ agens naturale in talem alterationem non potest circa accidẽtia in eucharistia, quia eadem ratione posset in variationem quãtitatis concomitantem, quæ est ibi sine subiecto, igit. Et ita posset aliquid annihilare, vel creare, quod est inconueniens. Aliis autem videtur, ꝙ immo agẽs naturale possit in talem alterationem, quia per se terminus formalis huius alterationis nõ est nisi qualitas quædam: puta raritas, q̃ est ibi in subiecto. s. in quantitate. Et ita de ipsa põt ipsam educere. Variationem autem quantitatis concomitantem põt Deus supplere. & illa variatio prior est secundum naturam, quia terminatur ad subiectum rarefactionis, uel condensationis, videlicet quantitatem ipsam, quę naturaliter Con. 2.

liter pręcedit in maius, vel in minus raritatem, uel densitatem; & rarefactionem, uel condensationē, sicut subiectū precedit motū, & formalē terminū motus.

Con. 3. Tertia concl. Quantitas separata non pōt variari, in maius, uel minus, nec desinere esse, uel incipere esse de nouo, siue quantū ad se totā, siue quantum ad aliquā eius partē virtute agentis naturalis. Patet, quia impossibile est, ꝑ agens creatū aliquid agat, vel corrūpat, nisi de subiecto, vel in subiectū reducendo, sicut impossibile est, quòd creet, igitur.

Con. 4. Quarta conclu. De variatione terminata ad aliquem respectū uniformiter, dicendum est sicut de eorum fundamentis, & terminis. Et hoc per easdem, uel consimiles rationes.

Con. 5. Quinta concl. Virtute agentis naturalis non pōt esse variatio quantitatis separatę, qua desinat ibi esse corpus Christi: patet ex dictis, quia videlicet agens naturale non pōt destruere, uel producere quantitatem separatam.

Con. 6. Sexta conclus. Tandiu manet corpus Christi, quandiu manet quantitas panis, dum tñ maneāt ēt qualitates conformiter. Et ita diceretur de sanguine, & speciebus vini. Patet, quia agens naturale, licet possit augmentare, vel minuere quantitatem per appositionem subiecti quanti, non tñ pōt in variationem, ad quam sequatur decisio corporis, uel sanguinis Christi. Et hoc præcise, quia manere pōt præcedēs quantitas cum suis qualitatibus, nisi forte per apositionem alicuius liquoris diuideretur illa quantitas separata in partes ita paruas, ꝙ non essent sensibile si hoc possit fieri.

Septima concl. Agens naturale potest in aliquam variationē qualitatum, qua posita desinit esse corpus Christi non virtute agentis naturalis, sed virtute, & ordinatione diuina: patet, quia si apponat aliquid illis speciebus, vel admisceatur. quo facto corrūpantur qualitates, vel etiam corrumpantur per alterans extrinsecum, & alię inducantur simpliciter alterius rōnis, uel ēt aliæ numeraliter desinit ibi esse corpus, & sanguis, sicut desineret ibi esse desinente quantitate, quia nō minus sunt significatiue per qualitates sensibiles. & sic non minus pertinent ad rationem sacramēti, quàm quantitas. Ex dictis apparet regula generalis, quòd quocunque apposito illis speciebus, semper manet sanguis Christi sub partibus quantitatis vini cōsecrati, manentibus qualitatibus ipsius vini consecrati intensis, vel remissis. Non manet autem si non maneat quantitas, vel manente quantitate si corrumpantur qualitates. Con. 7.

1 Ad argumentum dicendum, ꝙ non quęcunque variatio accidētalis requirit subiectum. Potest enim Deus circa omnia prædicta quicquid per se ex terminis non implicat contradictionem. Præterea dicendum, quòd non omnia accidentia sunt ibi sine subiecto, vt dictum est supra, & circa illa potest fieri variatio ab agente naturali.

Vtrum ex ſpeciebus ſacramentalibus poſſit aliquid generari.

Scot.4.d.12.q.6.Tho.3.p.q.77.art.7.

QVESTIO DECIMA.

DEcimo quæritur. Vtrũ ex ſpeciebus ſacramentalibus quãdo corrumpuntur, euchariſtia non manẽte, poſſit aliquid generari?

1 Arguitur ꝙ nõ, quia generatio non poteſt eſſe, niſi ex materia, ſed ibi nulla eſt materia, q̃a nulla ſubſtantia, igitur.

2 Secundo. Generatio vnius eſt corruptio alterius, ſed ibi nulla eſt corruptio ſubſtantialis, quia nec ipſa quantitas poteſt ibi corrumpi, etiam accidentaliter, vt videtur, ſed tantum annihilari, igitur.

3 Tertio. Si aliquid eſt poſſibile generari ibi ſubſtãtialiter. Aut illud idẽ, quod fuiſſet generatum ꝑ corruptionẽ ſubiecti, aut aliud. Non idẽ, quia non reuertitur eadem materia, quæ prius fuit conuerſa. Non enim poteſt reuerti, niſi per cõuerſionẽ materię corporis Chr̃i in ipſam, nec aliquid aliud, quia multominus videtur aliqua materia adeſſe.

Cõtra. Per ſumptionẽ iſtarũ ſpecierũ homo nutritur. Et eſpertum eſt, ꝙ per putrefactionẽ ſpecierum generantur vermes, ſicut ſi ſubſtantia panis maneret.

Lib.de offic. Miſ. c.de Fractione. Notandum, quòd Innocentius dicit, quòd ſubſtantia panis redit, deficiẽte corpore Chriſti eſſe ſub ſpeciebus, quando iam ſcilicet non habent rationem conuenientis nutrimenti corporalis, nec ſubſtantia panis, etiã ſi eſſet ibi, eſſet conueniens nutrimentũ corporale. Nec eſt ibi nouum miraculum, quia eadem voluntate ordinatum eſt hoc, qua a Deo ordinatũ eſt euchariſtiã eſſe, & accñtia manere ſine ſubiecto, quandiu manet euchariſtia. Ordinauit enim accidentia nunquàm eſſe ſine ſubiecto, niſi in euchariſtia. Sed contra hanc opinionem arguit Scotus, quęrendo quando redit ſubſtantia panis. Aut hoc eſt in vltimo inſtanti, quando generatur noua ſubſtantia. Et tunc ſequitur, quòd ſimul ibi ſit panis, & non panis. Quando enim generatur aliud, panis corrumpitur. Aut ante vltimum inſtans, & tũc ſequitur, quod nõ tandiu manet euchariſtia, quandiu manẽt ſpecies nõ corruptę, vel ſimul manebit ibi euchariſtia, & ibi erit ſubſtãtia panis cũ corpore Chr̃i; dimiſſa ergo prædicta opinione, & multis modis dicendi aliorum. Dicendum cũ Scoto, quòd trã mutationũ poſſibilium circa euchariſtiam quædam ſtant cũ euchariſtia manente, & quædam non. Omnes aũt primę non requirunt ſubſtãtiam redire, nec actione diuina, nec actione agentis naturalis, nec in illis de facto eſt materia. Secundę aũt requirunt aliquam ſubſtãtiam redire, non tamen actione agentis creati.

His præmiſſis, ponendę ſunt quatuor cõcl. Prima eſt. Manẽte euchariſtia, nõ ẽ neceſſe ſubſtãtiam redire ad hoc, vt fiat tranſmutatio circa ſpecies. Patet, quia omnes agẽs potens in trãſ- *Con.1.*

muta-

mutationē aliquā potest in terminum eius, si hoc susceptiuum non magis repugnās termino, q̄ motui. Sed in trāsmutationibus in quibus manet euchari stia, agēs naturale potest in totū motū, & susceptiuum nō magis repugnat termino, q̄ motui. Minor patet, quia non potest hic poni susceptiuum, nisi quātitas, quantitati aūt nō magis repugnat vnus gra qualitatis ad quem fieri potest trāsmutatio, quam alius gradus dus imperfectior: nec quantitas secundum sui rationē determinat sibi aliquē gradū qualitatis.

Con.2. Secunda conclu. Manente eucharistia, nulla substantia de facto redit, patet, quia dum manet eucharistia, non est ibi substantia, nisi corpus Christi.

Con.3. Tertia conclusio. Transmutatio corruptiua eucharistię dū tamen maneat ibi eadem quantitas, quæ sit subiectū transmutationis, non necessario requirit subiectum redire: probari potest, sicut prima conclusio.

Con.4. Quarta concl. Siue per alterationem, siue per motum in quā titate corrumpatur eucharistia, redit de facto substantia, & hæc est substātia cōposita, cui talia accidētia conuenirēt. Et hoc in instanti corruptionis, & immediate a Deo. Prima pars probatur, quia Deus statuit illas species manentes esse sine subiecto in eucharistia præcise, & non alibi: ergo cessante eucharistia, no sunt ibi species sine subiecto. Secunda pars probatur: quia nō redit ibi substantia, quę nō est capax illorū accidentium. Tertia pars probatur: quia nullū aliud agens a Deo habet virtutem actiuam ad hoc sufficientem.

1 Ad primū arg. dicendū, q̄ licet nō sit ibi materia ante instās gñationis, tñ est in illo instāti.

2 Ad secundū dicendū, q̄ respectu diuini agentis non oportet aliquam corruptionem concomitari generationem.

3 Ad tertiū dicendū, q̄ reuertitur eadem materia, quę prius, & generatur id quod generaretur ex pane si mansisset: nec oportet, q̄ reuertatur materia per conuersionem aliquam, sed per creationem, seu reparationē ex nihilo.

Vtrum omnis sacerdos possit Eucharistiam conficere.

Sco.4.d.13.q.2.Tho.3 p.q.82.ar.6. Dur.4.d.13.q.4.

QVÆSTIO XI.

VNdecimo quæritur. Vtrum omnis sacerdos, & solus sacerdos possit eucharistiam conficere?

1 Arg. primo, quod non. Omnis sacerdos, quia de malis sacerdotibus dicitur Malach. 2. Maledicam benedictionibus vestris. *Mal. 2.*

2 Secundo. j. q. c. quod quidam opponitur: suspenso, vt deposito sacerdote nulla ei relinquitur potestas.

3 Tertio: virtus missæ principaliter in sacramento eucharistiæ consistit: ergo si malus sacerdos potest conficere, sicut bonus, æque valeret missa mali sacerdotis, sicut, & boni.

4 Quarto. Laicus potest sumere eucharistiam, sumptio autem est finis consecrationis, & per consequens aliquid simpliciter melius, & nobilius: ergo

potest laicus conficere.

Quinto Beatus Laurētius san guine Christi dispensauit, vt patet ex verbis eius ad beatū Sixtum, cui cōmisisti Dominici sanguinis dispensationem. Et hoc probatur per illud quod habetur distin. 93. Cumq; diacones, diaconus eucharistiā corporis Christi populo si necessitas cogit, iussus erogat.

Cōtra, ꝙ malus sacerdos nō possit conficere. quia apud ipsum remanet caracter indelebilis, super quo fundatur potestas conficiendi. Et prima q. j. Quod quidā sacramentorū sanctitatem in peruersis hominibus, siue qui intus sunt, siue qui foris sunt, constat impollutam, atq; inuiolabilem permanere. Et quòd soli sacerdotes possint celebrare, & dispensare eucharistiā, probatur per illud quod habetur dist. 93. Diacones. Non oportet diacones panem dare, id est, corpus Christi ꝑm glo. Notandum, ꝙ conficere eucharistiam, potest alicui competere dupliciter. Vno modo sicut causæ principali, & sic soli Deo conuenit. Secundo mō, vt causæ instrumentali, vel magis proprie, vt ministro: & sic posse cōficere, pōt intelligi dupliciter: Vno mō absolutè, ita. s. quòd si intēdat facere, facit quod intendit. Alio mō ordinate. Et ista distinctio gnālis est in oībus sacramentis, quòd videlicet, plus requirit ordinate ministrari in eis quàm simpliciter ministrare.

Con. 1. His pmissis, ponēde sunt quatuor cōcl. Prima concl. Quicūq; sacerdos rite ordinatus, siue bonus, siue malus, siue fidelis, siue hæreticus, aut ab ecclesia præcisus, siue excōmunicatus, suspensus, interdictus, vel degradatus, potens proferre verba consecrationis super materiam debitam cum intentione debita faciendi: quod facit ecclesia, potest hoc sacramentum de facto conficere. Et si facit, factum est, patet, quia apud talem semper remanet caracter sacerdotalis indelebilis. Deus. n. non instituit ministros ad amouēdum talem caracterem, sicut ad largiendū. Hoc etiam, patet per hoc, quod habetur. j. q. j. Quod quidam: vt supra dictum est.

Secunda concl. Solus sacerdos potest de facto conficere: patet per illud extra de summa Trin. & fide Cathol. Hoc sacramentū nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui rite fuerit ordinatus. Con. 2.

Tertia concl. Non omnis sacerdos potest rite, & ordinate conficere hoc sacramentum: patet de excōmunicatis, & degradatis, & huiusmodi. Vnde dicendum, ꝙ solus sacerdos carēs omni impedimēto, tā ex parte sui, quàm ex parte aliorum concurrentium ad rite celebrandū, potest rite, & ordinate conficere. Con. 3.

Quarta concl. Solis sacerdotibus concessum est regulariter hoc sacramētum dispensare, vel aliis ministrare. In casu tamen necessitatis cōcessum est hoc diaconibus in absentia sacerdotum, & non solum de sanguine, cuius species non oportet tangi in ministrando, sed etiam de corpore, patet per illud, quod habetur distinct. 93. Diacones. Laicis vero, vel alijs clericis, non est concessum in aliquo casu, patet de laico, de consec. dist. 2. peruenit. Con. 4.

Con-

Congruentia autem ad ista sunt. Tum, quia sacerdotes sunt principales ad policiam ecclesiæ pertinentes: tum, quia solis sacerdotibus conuenit habere potestatem super corpus Christi misticum, & non minus super corpus Christi verum.

1 Ad primum arg. dicendum, quod illud est intelligendum de malis sacerdotibus inquantum sunt mali: puta inquantũ adulando benedicũt malis, qbus Deus veraciter maledicit: sed sacerdos in Eucharistia nõ benedicit tanquam malus: sed habens intentionem ecclesiæ.

2 Ad secũdum di: ꝙ illud est verum de potestate ordinate conficiendi.

3 Ad tertium di: quod antecedẽs verum est quantũ ad dignitatẽ, & veritatem missę: sed non quãtũ ad efficaciã meriti, aut impetrationis in his, quę ibi dicũtur per modum orationis.

4 Ad quartum di. ꝙ licet sumere sit in se nobilius, tñ est magis necessariũ: ꝗõ pluribus cõpetit.

5 Ad quintũ, patet ex cõclusi.

Vtrum hoc sacramentum possit a non ieiuno, & ab existentibus in peccato mortale manducari.

Sco.4.d.8.q.3. Tho.3.p.q.80. ar.4.& 8.

DVodecimo quæritur. Vtrum hoc sacramentũ possit a nõ ieiuno, & ab existentibus in peccato mortali manducari?

1 Arguitur, ꝙ sic, quia Christus post cœnam dedit suis discipulis eucharistiam.

2 Secundo. 1. ad Cor. 1. Si quis esurit domi manducet. Vbi videtur Apostolus innuere, ꝙ prius posset homo mãducare in domo ne immoderate sumeret de speciebus illis. 1.Co.1.

3 Tertio ar. ꝙ existẽs in peccato mortali licite possit illud sacrũm manducare: quia vnusquisque ad hoc tenetur. Nullus aũt peccat faciendo id quod tenetur: igitur.

4 Item de conse. dist. 2. relatum. dr̃, ꝙ sacerdos, qui consecrauit, tenet cõmunicare, sed potest cõtingere, quod tunc est in peccato mortali: igitur.

Contra primũ est consuetudo, & ordinatio ecclesię. Et contra fm est Apost. 1. ad Corinth. 11. Qui manducat, & bibit indigne &c. Primo notandũ, ꝙ sicut dicit Scot. in 4. dist. 8. hoc sacramentum põt recipi quadrupliciter. Primo modo potest recipi nõ sacramentaliter, sicut cum quis recipit hostiam consecratã oĩno non discernens eam a cõi cibo, siue ex infidelitate, siue ex contemptu, stante etiam fide. Secundo modo recipi potest sacramẽtaliter, sed non spiritualiter, sicut cum quis recipit sacramentũ credens se recipere communionem corporis Christi secundum intentionem ecclesiæ, sed ille est in peccato mortali, non contritus: talis enim non recipit esse ctum spiritualem ad quem ordinatur huiusmodi susceptio, uidelicet nutritionem spiritualẽ animę per gratiam a Christo datam. Tertio modo sacramentaliter, & spiritualiter, sicut cum fidelis peccato mortali carens, recipit hoc sacramentum. Quarto mõ spiritualiter, & non sacramẽtaliter: sicut cum bonus hõ deuotionem habet ad hoc sacramentum, 1.Co.11

tum, & tamen propter reuerentiam, vel aliquam infirmitatem abſtinet, vel forte, quia non põt habere miniſtrum: talis. n. nutritur ſpiritualiter. Secundo notandum ſm Sco. vbiſupra, ꝙ duplex eſt ieiunium. ſ. naturę, & eccleſię. Ieiuniũ eccleſiæ, nõ ſoluitur niſi per aliquam refectionem extraordinariam præter morem eccleſiæ. Vnde propter ſpecierum ſumptionẽ, vel medicinalium, vel per potum ſaltem poſt prandium, non ſoluitur ieiunium eccleſiæ. Sed ieiunium naturæ eſt carentia cibi ſuſcepti in ſtomaco, vel in via ad ſtomachum, ita quod non intret ſtomachum in illo die. Tertio notandum, ꝙ aliquem percipere hoc ſacramẽtum in peccato mortali, poteſt cõtingere tripliciter. Primo modo in actu, quia videlicet tunc peccat actualiter, & patet de iſto, ꝙ peccat mortaliter, quia recepit indigne. Secundo modo, quia recipit ſacramentum poſt mortale peccatum, de quo non pœnituit, nec pœnitet. Et de iſto dicendum, quòd ſi eſt negligẽtia pœnitendi, vel ignorantia ſupina, vel craſſa, vel affectata, quod ſibi non licet ſuſcipere ſacramẽtum, quia talis ignorantia non excuſat. Tenetur enim quis ſuã conſcientiam examinare, & probare. Si autem non ſit negligentia craſſa, puta, qa prǫceſſit examinatio ſufficiens, nec occurrit illud peccatum, licet ei communicare. Tertio. Si ſuſcipiens ſacramentum de peccato præterito pœnitet, & pœnituit: & tamen de illo non eſt confeſſus. Dicendum ergo de iſto, quòd ſi occurrit opportunitas, prius tenetur confiteri. Et ratio eſt, quia hoc eſt ſacramẽtũ vnitatis eccleſiæ, ideo oportet ſumentẽ prius reconciliari eccleſię. Si aũt nõ occurrat opportunitas confitendi, & põt vitare ne cõicet, abſq; ſcãdalo actiuo, adhuc nõ licet ei cõmunicare, ſed tenetur differre. Si autẽ ſine ſcandalo abſtinere non poſſit, licet ſibi communicare cũ cõtritione, & propoſito cõfitendi, vt ſcandalum euitetur, nec eſt obligatus ad confitendũ pro tũc, nec peccat, niſi forte in talẽ neceſſitatẽ ſcienter, & aduertenter ſeipſum induxiſſet.

His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Regulariter non poteſt quis ſacramentum iſtud ſuſcipere, niſi ieiunus ieiunio naturæ. Ratio huius eſt ordinatio eccleſię, vel etiã ipſius Chriſti reuelata ipſi eccleſiæ per Apoſtolos: quæ quidem ordinatio eſt congrua propter reuerentiam ſacramenti, quæ minor eſt regulariter in pranſo, quàm ieiuno. Et de hoc habetur de conſec. diſtin. 2. Si quidem. Et ſumitur ab Augu. ad inquiſitiones Ianuarij. Placuit Spirituiſancto in honorem tanti ſacramenti, vt prius in os Chriſtiani Dominicum corpus intraret, quàm alij cibi. Et ideo vbiq; mos iſte ſeruatur. Con. 1.

Secunda concluſio. In caſu neceſſitatis, vel præcepti maioris, quàm ſit præceptum de percipiente ieiuno, poteſt aliquis hoc ſacramentũ ꝑcipere nõ ieiunus, nec ieiunio naturę, nec eccleſię: patet in caſu neceſſitatis, qa alicui cõſtituto in graui infirmitate, qñ ꝓbabiliter timet de morte, nõ eſt negãda euchariſtia, in- Con. 2.

firmo

firmo etiam præso, cum sit viaticum: & ideo dandum est ei, qui de hoc mundo egreditur, vt per ipsum ducatur ad terminum. Patet etiam in casu maioris præcepti, in quo videtur dispensatum esse de minori: quia si sacerdos percipiat in perceptione specierũ sanguinis positũ fuisse aquã, & non vinum, licet perceperit totam illam aquam, vel partem: & ita fit non ieiunus, tenetur tñ sacramentum cõplere, & facere vinum apponere: de nouo cõsecrare, & consecratũ sumere. Quod probat Sco. quia quãdo sunt duo præcepta ordinata præceptũ superioris magis ligat. Est autem præceptum Christi, & ex ipsa rõne sacramenti, quòd sacramentũ quando conficit, percipiat integrum, ergo quocunq; alio præcepto ecclesiæ posito, quod nõ respicit essentialem rõnem sacramenti, semp tenet necessariò celebrans ad istam integritatẽ seruandã: ergo qui iam percipit aq̃, simpliciter tenetur ad complendum illud, quod pretermisit: nec in hoc peccat nouo peccato. Patet aũt manifeste, ꝙ ieiuniũ non est conditio ita necessaria in suscipiente, quia in die parasceues particula posita in calice percipit cum vino non consecrato, & veri similiter est, ꝙ vinum citius descendit in stomachũ, quàm illa particula. Nec oportet ꝓpter integritatem sacramenti, quòd sacerdos in die parasceues recipiat sanguinem, quia illud præceptũ non est nisi quando percipiẽs cõsecrat. Et si obijciatur, quòd scãdalum esset, si populus percipiat illũ secundo conficere sanguinẽ. Vna responsio est secũdum Scot. vbi supra, ꝙ si scandalizetur est scandalum pharisæorũ acceptũ & non datũ, quia factũ in se bonum est, & necessariũ. Et debet quilibet iudicare, ꝙ sacerdos habet bonam causam.

Tertia concl. Quicunq; actualiter peccans, mortaliter recipit hoc sacrm̃ mortaliter peccat alio nouo peccato. Non tñ oĩs mortale peccatũ habẽs, de quo spãliter non pœnituit: patet ex.iij.not. Con. 3.

Præterea notãdę sunt duodecim conditiones, ad sciendum q apti sunt, & qui nõ, ad sumendũ corpus Dñicũ, quas ponit doctor egregius frater Laudulph⁹, vel Radulphus, seu Lodulphus: idẽ.n.significãt hæc tria nomina. Prima est. Mulier in menstruo sumere põt corpus Dñicum, sicut postq̃ peperit, patet distinc.v.cap.1. Si tamen abstinet, laudãda est, sed si recipit, non est iudicanda: eadem dist.cap.vlt. Secunda conditio. Pollutio ex crapula mortali proueniens si homo scit, aut probabiliter dubitet de necessitate abstrahit a celebratione, & pceptione. Si autẽ pollutio ex crapula veniali ꝓuenit cũ turpi imaginatione, abstrahit ab vtroq; non necessario, sed cõgrue. Si vero pollutio ꝓuenit ex sup̃fluitate naturæ nõ impedit ab vtroq;. Si vero ex turpi cogitatione mortali, ꝓhibet de necessitate ab vtroque. Si vero ex turpi cogitatiõe veniali prohibet de cõgruo, nisi necessitas appareat. De his patet dist. vj. Si vero ꝓueniat pollutio tm̃ ex illusiõe diaboli de cõgruo impedit ab vtroq;, quia videtur; quòd propter aliquam culpam diabolus huiusmodi fœda permittatur ꝓuocare in dormiente,

Si autem probabiliter appareret ꝙ fructum spiritualem in nobis diabolus impedire vellet non est abstinendum, vt patet di.vj. non est peccatum. Tertia conditio. Sceleratis condemnatis suspendio potest eucharistia dari, si petant pure cõfessi, patet.xiij.q.ij. ca. Quæsitum est, & ca.vlt. Nec talibus est neganda secundũ Hosti. sepultura ecclesiastica si iudices permittant. Quarta conditio ab eucharistia excõicati sunt excepti, & sacerdos dans eis hostiam deponendus est, vt patet. xij.q.ij. Qui, & humanis, nisi forsan sacerdos probaret se ignorasse illum fuisse excommunicatũ, puta & fuit extra prouinciam. Tamen.lxxxvj.di.c.Tanta.videtur Gregorius dispensare, quòd in articulo mortis si satisfecerit, potest ei communio dari. Quinta conditio. Furioso a natiuitate si aliqua lucida interualla habeat facta confessione debita, potest eucharistia dari. Si vero a natiuitate, non est furiosus, & præsumitur esse in peccato mortali quousque confiteatur, non est danda. Extra de Ba.& eius effec. Maiores. Sexta conditio. Extraneus de cuius conscientia non cõstat, ab eucharistia excipitur, patet de consecratione.di.ij. tribus gradibus. Septima conditio. Hystriones sani ad eucharistiam non sunt admittendi: patet de cõsec. dist.ij. Pro dilectione. Et ratio est, quia tales sunt infames.iiij. q.j.c.i. Et secundum Ioan. In gl. super illo c. Pro dilectione. nulli existenti in notorio crimine, puta si publice & enormiter peccauit, est danda statim eucharistia quousque appareat aliqua emenda post confessionem. Et si dicas ꝙ Christus dedit hostiã Iudę. Dicendum ꝙ Iudas erat peccator occultus: cui non est publice coram aliis eucharistia deneganda, quia infamaretur. patet de cons. dist.ij.Non prohibeat. Tali tamẽ peccatori occulto, si sacerdos cognoscit, nunquam est in occulto eucharistia danda. patet ex hoc quod dicit Matth.vii. Nolite sanctum dare canibus. Octaua conditio. Non est danda hostia pro purgatione furti, puta quando in monasterio sunt calices furtim ablati: licet vnum decretum videatur dicere quod sic.ii.q.v.c.Sępe. Dicit enim ꝙ dãda est eucharistia in hæc verba Corpus Domini sit tibi in probationem hodie. sed istud hodie est simpliciter abrogatũ, patet extra de purgatione vulgari.c.dilecti. Nona conditio. Qui debet communicare debet saltem tribus diebus ab vxore abstinere, patet de consec. dist.ii.Omnis homo. Nota tamẽ ꝙ istud est consilium & non pręceptum nec intelligit de reddendo debito, sed de petendo. Decima conditio. Nullis in morte positis vere pœnitentibus & cõfessis deneganda est eucharistia. patet distin.l.Pœnitentes. Vndecima conditio. Eucharistia nõ debet recipi ab existẽtibus in mortali, patet ex tertia conclusione principali superius posita. Duodecima conditio. Eucharistia recipi potest ab aliquo existente in peccato mortali, sed ignoranter. patet ex eadem conditione.

Ad primum argumentũ respõdet Aug. quòd dominus dedit discipulis eucharistiam post cęnã, vt vehementius commendarent alti-

altitudinem tanti misterij in fine collati, quo autem ordine sumeret deinceps apostolis ꝑ quos ecclesias dispositurus erat reseruauit docendum.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ ꝑ verba apostoli non est intelligẽdum, ꝙ manducandum sit ante sumptionẽ eucharistię, sed post.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ aliquis nõ peccat faciendo id ad qđ tenetur si faciat eo modo quo tenetur. Ad aliud, patet ex dictis.

De pœnitentia.

Vtrum pœnitentia necessario requiratur ad deletionem peccati, post baptismum commissi.

Sco.4. d.14 q.1. Thom.3.p.q.86. artic.2.

QVÆSTIO PRIMA.

DEinceps inquirendum est de sacramento pœnitẽtiæ. Circa quod primo quæritur. Vtrum pœnitentia necessario requirat ad deletionem peccati post baptismum commissi?

1 Arg. ꝙ non. quia cessante actu interiori & exteriori cessat peccatum. igiẽ statim sine pœnitentia deletur. Antecedens patet, quia peccatum non est, nisi deordinatio in actu.

2 Secundo. Homo offensus põt remittere offensam absq; hoc ꝙ offendens pœniteat. ergo multo magis Deus qui est summe misericors.

3 Tertio. Aug. in ome. sup illud Luc.vj. Estote misericordes. loquens de dãnatis dicit. Erit tunc pœnitentia, sed tñ infructuosa. *Luc.6* Quod probat ꝑ illud Sapientię v. *Sap.5.* Penitentiã agentes &c. Itẽ est auctoritas Hieronymi de pęnitentia.di.3. Nihil Iudæ profuit egisse pęnitentiã per quam scelus emẽdare non potuit.

4 Quarto. Pœnitentia est bonũ finitum, peccatũ autem mortale est malum infinitum: quia vt dicit Ansel. libro. Cur deus homo, Tantũ malũ est peccatum, quantus est ille qui offenditur. ergo ꝑ pœnitentiam non deletur.

Cõtra. Dicit saluator. Lu.xiii. *Luc.13.* Nisi pœnitentiã egeritis: omnes simul peribiti. Et Matth.iiij. Pęnitentiam agite: appropinquabit *Mat.4.* enim regnũ cœlorũ &c. Primo notandum ꝙ sicut dicit Scot. in iiij. dis. xiiij. Nihil reale absolutũ vel respectiuũ est in aĩa cessante omni actu peccati a quo dicatur aĩa peccatrix, sicut aliquis dicit peccator post actũ transeuntem. Et si dicat aliquid derelictũ ab actu manere, illud non est formaliter peccatũ, quia põt manere in iustificato sicut habitus vitiosus vel dispositio. Sed tantummodo manet quædã relatio rõnis, inquantũ peccator est obiectũ intellectus vel voluntatis Dei, q̃a postquam cõmisit peccatũ, Dei voluntas ordinauit ipsum ad pęnam correspondentẽ peccato, & intellectus præuidet ẽt pro omni tẽpore, donec pęnitẽtia sit soluta. Hoc probat per Augu. super illud psal. Beati quorum. dicentem. In Deo videre peccata est ad pœnam imputare. Hæc autem ordinatio ad pœnam, vt est discon-

disconueniens animę dicit macu la, sicut per oppositū dr̄ pulchritudo, vt autem est obligatio formaliter ad illam pœnam, dr̄ reatus. Et vt est actus voluntatis diuinæ, ī quo est tota i la realitas, per quem actum ordinatur ad talem pœnam dicitur offensa. Nihil enim aliud est offendi, vel irasci in Deo, quàm velle vindicare. Et licet dicatur communiter figuratiue Deus offensus, vel iratus. Tamen accipiendo irasci pro velle vindicare, exclusa cōcomitante passione, Deus formaliter est iratus, quia formaliter est volens vindicare. Secundo notandum, ꝙ sicut dicit Sco. vbi supra, tripliciter potest intelligi pœnā esse voluntariam. Primo modo, quia contra eam non remurmurat voluntas, sed patienter sustinet. Secundo modo, quia voluntarie acceptat. Tertio modo, qa volūtarie causat. Et hoc dupliciter. Vel vt causa proxima partialis nō intendēs illum effectum. Vel vt causa remota principalis, & intendens illum effectum. In duobus primis modis tristitia ē tantummodo obiectum volitionis. In tertio est effectus tātum, & non obiectum. In quarto est obiectum, & effectus, nisi aliud impediat. Patet autem ordo, quia secundum addit supra primum, quantum ad rationem voluntarij, & tertium supra secundum, & quartum supra tertium. Patet autem de pœnis exterioribus, quomodo possint esse volūtarię, quocunque istorum quattuor modorum. Patet etiam de tristitia, quę potest etiam esse patienter tolerata, & patienter acceptata in ordine ad aliquem finem. Potest esse etiam causata a voluntate, tanquā a causa partiali. Causatur enim naturaliter tristitia ex actuali nolitione alicuius existētiæ, & ex actuali apprehensione illius existentiæ, iuxta illud Augu. de ci. lib. xiiij. Tristitia est dissensio animi ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt. Quicquid ergo est causa nolitionis, est causa partialis ipsius tristitiæ, licet non intendat per nolitionem causare tristitiā, nec oportet intendere. Ex isto autē tertio declaratur quartū, quia ex quo tristitia, vt effectus naturalis sequit̄ actualem nolitionē alicuius, & considerationem actualem existentiæ illius noliti, licet istæ duæ causæ proximæ multipliciter possint concurrere, tamē nihil vnum pōt esse causa tristitiæ, loquendo de naturali causatione, nisi possit esse causa concursus istorū duorū. Volūtas aūt pōt esse hmōi causa, vt imperans actū cōsiderationis, & actū nolitionis eiusdē obiecti. Et hoc in ordine ad ꝯm finem intentū. s. vt sequatur tristitia puniens. Patet itaq; quō prima pena. s. tristitia pōt esse summe voluntaria. Et si instet, quia omnis pœna dicitur inuoluntaria. Dicendum, ꝙ verum est ꝯm se, & hoc comparādo ad voluntatem sequentem affectionē commodi. Potest tamē esse voluntaria voluntate antecedēte. s. ex voluntaria applicatione causarum, ab quas sequit̄. Potest etiam esse voluntaria voluntate acceptante, & hoc voluntate sequente affectionem iustitię. Tertio notandum secundum eūdem Sco. quòd quadruplex diffinitio assignari pōt eius, quod est pœnitere.

3 pęnitere. Prima est. Pœnitere est velle vindicare peccatū a se cōmissum, siue punire, & patet, q̄uo est ibi pęnam tenere, qđ est ethimologia illius verbi pœnitere. Secunda est, pœnitere est detestari, vel odire peccatum a se commissum, siue displicentiā habere de ipso. Tertia est. Pœnitere est pœnam inflictam pro peccato commisso gratanter acceptare, & potest hoc intelligi de acceptare formaliter, vel virtualiter, scilicet in aliqua alia acceptatione in qua ista virtualiter includitur sicut volitio entis ad finē includit in volitione finis. Quarta. Penitere est pęnā ꝑ peccatis inflictā patiēter sustinere.

Con. 1. His præmissis ponendæ sunt quatuor cōclusiones. Prima est. Illud quod remanet in peccatore post actum peccati potest deleri, & quandoque deletur. Patet per illud symboli. Remissionem peccatorū. Et hoc probatur sic, quia prædestinatus, quandoque labitur in peccatū mortale, sed nullus beatificatur remanēs obligatus ad pœnā soluendā. igit.

Con. 2. Secunda conclusio. Deus non remittit peccatū sine pœna, vel aliquo æquiualenti in acceptatione diuina, patet: quia ꝑ quodcūque peccatum offendit Deus. Offensa autem Dei, est velle vindicare, siue velle punire: ergo regulariter tollit culpa per pœnā, sicut obligatio ad aliquid per solutionē eius licet, quādoque tollat per aliud a pœna æquiualens in acceptatione diuina: quod sic patet, quia possibile est aliquē, vsque ad instans at existentē in mortali ab instanti, a, necessitari toto corde, ad insistendum circa actus distrahentes a cogitatione de peccato commisso, vt patet de statim exposito altissimo martyrio. Nullus autem excluditur a regno cœlorum, quia facit illud, quod simpliciter est necessarium: ergo poterit peccatum deleri absque tristitia, siue displicentia de peccato. Item non est essentialiter idem, Deum remittere culpam, & punire eam: ergo potest esse vnum sine alio.

Tertia concl. Ad deletionem peccati regulariter requiritur pęna, vel punitio volūtaria: patet, quia per aliquam punitionē deletur peccatum, vt dictum est, & per aliquā non deletur: vt patet de punitione damnatorum. Non est aūt ita probabilis differentia inter punitionem deletiuam, & non deletiuā, sicut de voluntario, & inuolūtario. igitur. Ex hoc sequitur correlarium, q̄uo dupliciter ordinatur culpa per pœnā. aliquando. n. deletur: aliquando vero non. Culpa enim manens non deletur per eam. Culpa autem, quæ ordinatur per pœnam voluntariam deletur per eam. Con. 3.

Quarta conclusio. Ad deletionem peccati regulariter requirit pœnitentia, patet, quia ad hoc requiritur punitio voluntaria, vt patet ex præcedenti cōclusione. Sed punitio voluntaria siue voluntas puniendi non potest esse sine pœnitentia, vt patet ex tertio notabili: igitur. Est autem intelligenda ista cōclusio de pœnitentia actuali, quæ est actus puniendi, & hoc indistincte accipiēdo ad quodcūq; quatuor prædictorū in tertio notabili. Itē sic probat cōcl. quia peccatū auertit a fine, & cōuertit ad creaturam, ergo Con. 4.

ergo rationabile est, vt non deleatur, nisi per motum oppositum auertentem a peccato, siue a creatura, vt circa illā fuit peccatum & conuertentem ad Deū.

1 Ad primum argumentum, patet ex primo notabili.

2 Ad secundum dicendū, ꝙ nō probat nisi de potentia absoluta Dei. Et si dicas, ꝙ de potētia ordinata potest homo iratus remittere sine pœna. Dicit Scot. ꝙ remissio Dei, non est per mutationem voluntatis eius, quia voluntas eius semper manet vniformis. Et per consequens, si in æternitate vult aliquem puniendū esse pro aliquo tempore, semper vult illud puniendum ꝓ illo tempore, nisi aliquid in creatura mutetur; non sic aūt est de volūtate hominis irati, qui mutatur quo ad actū volendi & nolendi.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ nō quicunque actus pœnitendi sufficit a deletionē peccati, sed oportet ꝙ sit actus debite circunstantionatus maxime ex circunstantia finis.

4 Ad quartum dicendum quòd peccatum non est malum infinitum nisi obiectiue. Et sic etiam dici potest bonum infinitum actus pœnitendi propter Deum.

Vtrum actus pœnitendi requisitus ad deletionem peccati mortalis, sit actus alicuius virtutis.

Sco.4.d.st.14.q.2. D.Tho.3.p.q.85. ar.2. Dur.4.d.14.q.1.

QVÆSTIO II.

Secundo quæritur. Verum actus pœnitēdi requisitus ad deletionem peccati mortalis sit actus alicuius virtutis.

1 Arg. ꝙ non, quia pœnitere est passio, quæ de se non est laudabilis. Dicitur enim ij. Ethic. ꝙ passionibus non laudamur. igitur.

2 Secundo. Virtutes fuissent in statu innocētiæ, & remanebunt in patria: sed nec in innocentia, nec in patria pōt esse pęnitētia, qa non est ibi aliquod malū cui debeat punitio volūtaria. igitur.

Tertio. Actus pœnitendi non est act⁹ electiuus. Electio enim non est respectu impossibilis: p̄teritum autem non fuisse est impossibile: actus autem virtutis est electiuus. igitur.

Quarto. Quia aut est actus virtutis acquisitæ aut infusæ. Non primū, quia acquisita potest manere cum peccato mortali & etiam actus eius. Actus autem pęnitentiæ non, quia delet mortale. Nec potest dici secundum, qa virtus infusa, seu theologica & actus eius, hēt immediate Deū pro obiecto. Non sic autē actus pœnitendi, sed peccatum. igitur. 4

Contra est auctoritas Magistri in iiii. distin. xiiii. Notandū, quòd sicut dicit Sco. actum aliquem humanum requiri ad deletionem peccati, potest dupliciter intelligi. Vno modo vt dispositionem præuiā. Alio modo vt concomitantē. Primo modo sufficit actus informis, immo semper est informis, quia semper est sine gratia. Secundo modo verò requiritur actus formatus. Nam in illo instanti in quo delet peccatum charitas inest.

Hoc p̄missō ponēdæ sunt duodecim conclusiones. Prima est. Pœnitere ſm primā significationē positam in præcedenti q̄stióne valet, ꝓut dr̄ velle vindicare peccatum

peccatum commissum est actus virtutis: patet, quia est actus cōformis recte rationi. Vnde in tali actu vnusquisque est minister Dei, ferendo sententiā legis in se ipsum pro peccatis, quę cōmisit. Tale quippe ministeriū commissum est vnicuique. Non est tamē intelligendum, quòd pęnitere hoc modo sit semper actus virtutis, id est elicitus a virtute, sed virtutis, id est natus elici virtute, vel generare virtutem.

Con. 2. Secunda concl. Pœnitere hoc modo, est actus specialis virtutis: patet, quia habet speciale obiectum, & speciales circunstantias, quę conueniunt actui, vt recta ratione tendenti in tale obiectum, scilicet finem, modum, & huiusmodi.

Con. 3. Tertia concl. Pęnitere hoc modo, non est actus virtutis intellectualis, patet quia est imperare intellectui, vt cō sideret, & voluntati, vt detestetur, vt patet ex præcedenti qōne. Hoc autē imperare nō cōuenit nisi volūtati.

Con. 4. Quarta concl. Pœnitere hoc modo est actus iusticiæ: patet, quia nō est actus appetitiuæ virtutis ordinātis ad seipsum: cuiusmodi sunt temperātia, & fortitudo, ergo est virtutis ordinantis ad alterū, cuiusmodi est iustitia, prout in generali dicitur iusticia virtus ordinatiua ad alterū. Vnde per pœnitentiā ordinatur homo ad seipsū, non nisi vt ad alterū, scilicet vt minister iudicis in reum contra legē in quam commissa ē sibi auctoritas a iudice.

Con. 5. Quinta concl. Pœnitere hoc modo est actus iustitię punitiuę: patet satis, quia idē est velle vindicare, & velle punire.

Sexta concl. Pœnitere secundum secundam descriptionem potest esse actus virtutis, patet, quia potest esse actus electiuus cōcors rectę rationi. Ratio enim recta, sicut dictat, complacendū esse in bono, & honesto: ita dictat displicendum esse in malo, & inhonesto.

Con. 7. Septima concl. Pœnitere hoc modo, non est actus alicuius specialis virtutis, sed potest esse cuiuscunq; virtutis appetitiuæ: patet, quia quæcunque virtus inclinat ad cōplacendum in bono honesto, inclinat etiam ad detestādum malum oppositum, & displicendum de eo.

Con. 8. Octaua concl. Pœnitere tertio modo dictum potest esse actus virtutis, non vnius tantum, sed multarum appetitiuarum. Prima pars patet, quia potest esse concors rationi rectæ. Secunda pars patet, quia per diuersas virtutes potest acceptari aliud, & aliud obiectū in ordine ad quod possit pœna inflicta pro peccato acceptari. Si enim ex charitate amatur Deus, ex charitate potest acceptari pœna, in quantum est reductiua ad diuinam amicitiam. Et si ex amicitia honesta ad seipsum diligit aliquis innocentiā, ex illa pōt acceptare pœnam, quę soluit reatum, qui infuit.

Con. 9. Nona concl. Pœnitere quarto modo dictum est actus specialis virtutis, scilicet patientiæ: patet satis de se.

Con. 10. Decima concl. Pœnitere, vt actus vnius determinatę virtutis, nō requirit ad deletionem peccati: patet, quia ad hoc sufficit pœnitere secūdū quamcunque quatuor significationum prædicta-

rum. Actus autem primus est iustitię,& vltimus patiētiæ,& duo intermedij cuiuscunque virtutis appetitiuę.

Con.11. Vndecima concl. Ad deletionē peccati non requiritur pęnitere, vt actus cuiuscunque virtutis, talis, vel talis indifferenter: patet, quia sine virtute ǵenita potest haberi actus æque perfectus secūdū oēs circunstantias morales, sicut virtute iam genita, quia secūdum perfectum dictamē intellectus de aliquo agibili pōt esse ꝑfecta electio circunstantionata oībus circunstantiis, quæ fit primo gñatiua virtutis. Actus autē æque ꝑfectus est, ę quæ acceptus Deo ad deletionē peccati, ergo non oportet, ꝙ actus deletiuus peccati sit virtutis iā exīstētis.

Con.12. Duodecima concl. Actus requisitus ad deletionē peccati, vt dispositio præuia est informis, requisitus vero vt dispō cōcomitās est formatus, patet ex notabili.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ licet tristitia sit passio, tamē imperare eam est actus.

2 Ad secūdum dici pōt, quod in statu innocentiæ non fuisset necessitas habendi virtutes, quæ ꝓ obiecto habent malum, cuiusmodi est pęnitentia. Aliter dici pōt, ꝙ pœnitentia est habitus inclinans ad facile vindicandum in se reum, Beatus aūt & innocens possunt habere habitum prōptū vindicandi in aliū reum, ergo & in se, vt in alium, si tamē reatus inesset, ad aliud dicendum, quòd non est virtus theologica. Non enim habet Deum pro obiecto pœnitere, ergo est actus virtutis moralis, vt patet ex dictis, & potest esse informis. Et si arguatur per Aug. dicentem. Sine charitate nō pōt esse vera pœnitentia. Dicendū, quòd illud est intelligendum quantum ad finē pœnitentiæ attingendum, sed tamen ex naturalibus potest præsentia innasci, licet nō habeat fructum suum, nisi in vltimo instanti, quando est cum charitate. *Lib. de pœnit.*

Vtrum pœnitentia virtus sit tantum vnius pœnæ inflictiua.

Sco. 4.d. 14.q.3.

QVÆSTIO III.

Tertio quæritur. Vtrū pœnitentia virtus sit tantū vnius pœnæ inflictiua?

1 Arguitur ꝙ sic, quia infligit pœnā, vt ordinatiuā culpę vnius autem culpæ est vna pœna ordinatiua, sicut vnius deordinationis est vna reordinatio, igitur.

Contra. Iohel. 3. Scindite corda uestra, &c. Iac. vlt. Confitemini alterutrum peccata uestra. Et Matth. 3. Facite fructus dignus pœnitentiæ. Notandū, quòd pœnitentia potest habere duplicem regulā, vt dicit Scotus. Vnam habet regulā non naturaliter notā, scilicet, quòd Peccatum est detestandum tanq̄ malum, & rectitudini contrarium. Aliam habet regulam nō naturaliter notam, sed ex reuelatione, puta, qđ peccatum est detestandum inquantum offensiuum Dei, uel impeditiuum gratiæ, & gloriæ, vel inductiuum pœnæ ęternæ, quæ omnia non sunt creaturę naturaliter nota. *Iohelis. 3.* *Iac. vl.* *Mat. 3.*

Con. 1. Hoc præmisso, ponendæ sunt duę conclu. Prima est. Secundum regulam naturaliter notam pœnitentia

tentia est tantum vnius pœnæ inflictiua pro peccato: patet, quia est tantum inflictiua mētalis tristitię: quę nata est, sequi in appetitu passibili ad displicentiam de peccato. Ex quo patet, quòd hoc intelligitur de penitētia primo, vel secundo modo dicta, videlicet vindicatiua, vel detestatiua, quia acceptatiua, & supportatiua non infligunt tristitiam, vel penā, sed magis eā presupponūt.

Con.2. Secunda conclusio. Pœnitentia vt habens regulam reuelatione notam est plurium penarum inflictiua pro vno peccato: patet, quia tot est inflictiua pœnarum, quot sunt reuelatæ per scripturā sufficere ad peccatum expiandū. Et si arguatur, quòd pœnitentia est uirtus naturaliter acquisibilis, ergo non habet regulam supernaturaliter notam. Dicendum, quòd non valet consequētia: sic enim est de paupertate, & virginitate, & obedientia euangelica, quòd enim omnia temporalia sint abiiciēda propter Deū, & omnes carnales delitiæ, & quod in omnibus sit homini obediendum propter Deum, non est naturaliter notum, sed ex reuelatione tantum, & tamen istæ sunt virtutes naturaliter acquisibiles supposita notitia suarum regularum.

1 Ad argu. dicendum, quòd pœna ordinans peccatum secundū se, potest esse vna vnius, sed ordinans in ordine ad illum, quē offendit, culpa est multiplex secundum voluntatem illius offensi.

Vtrum per sacramentum pœnitentia deleatur culpa.

Sco.4.d.14.q.4.Thom.3.p.q.86.ar.4.

QVÆSTIO IIII.

QVarto quęritur. Vtrum per sacramentum pœnitentiæ deleatur culpa.

Arguitur quòd non, quia dicitur in Psal. Dixi confitebor, &c. Vbi dicit Cassiod. Magna pietas Dei ad solam promissionem peccatū dimittit, votum.n. pro operatione iudicatur. 1

Secundo. Dicit Augusti. super Iohan. Nemo potest confiteri, nisi suscitatus. Et hoc probat tripliciter. Primo, quia prius est suscitatus Lazarus, quam de monumento eductus. Secundo per illud Ecclesiastici 17. A mortuo velut qui non est, perit cōfessio. Tertio per illud Psalm. Nunquid medici suscitabunt, & confitebuntur tibi. 2 *Aug. super Ioā.* *Eccl.17.*

Tertio. Si per sacramentum penitētiæ dimittitur peccatum, cū sacerdos ministrat sacramentū, requireret ꝙ sacerdos dimitteret peccatū, sed hoc est falsū. Vnde di. Hier. super Mat. 16. Tibi dabo claues, &c. hunc locum nō intelligentes quidā, accipiunt de supercilio Pharisæorum, vel damnare innoxios, vel soluere se putant noxios, cum apud Deum non sententia sacerdotis, sed reorum vita quæratur. Et huius probationem innuit subdens in Leuitico se ostendere sacerdotibus leprosi iubentur, quos illi non faciunt leprosos, vel mundos, sed dixerunt, qui mundi sunt, & immundi ita & hic. 3 *Hier. super Matha. 16.*

Mat. 16. Contra. Mat. 16. Quodcunque
Ioan. 20. solueri, &c. Et Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, &c. Primo notãdum, ꝙ Sco. ponit talem rationem pœnitentię. Pœnitentia est absolutio hominis pœnitẽtis facta certis verbis cum debita intentione prolatis a sacerdote iurisdictionem habente ex institutione diuina, efficaciter significãtibus absolutionem animæ a peccato. Notãter dicitur iurisdictionẽ habente, quia sententia a non suo iudice lata non ualet. Potest autem hoc sacr̃m a solo sacerdote dispensari. Sicut habetur extra de sum. Trin. & fi. ca. Vnde confessio facta laico, nihil valet virtute operis operati, nec illa reuelatio est sacramentalis. Secundo
4. d. 18. cap. 6. notandum, ꝙ opinio Magistri vr̃ esse, quòd in soluendis culpis, & retinẽdis, ita operatur sacerdos euangelicus, sicut olim sacerdos legalis in illis, qui erant contaminati lepra, quæ peccatũ significat. & adducit dictum Hieron. quod premissum est. Sed istud vr̃ nimis derogare sacramento pœnitentiæ. Nam ẜm hoc per sacramentum pœnitentię nunq̃ deleretur peccatum, sequeretur õt, ꝙ sacramentum pœnitentiæ nũq̃ posset esse secunda tabula, quia non liberaret naufragium a periculo submersionis. Dicẽdum igitur, ꝙ ita Deus requirit dispositionem de congruo, vt peccatori conferat gratiam, & hoc non vt alliget potentiam suam sacramẽtis, vt tñ sine illa dispositione pœnitentia, quæ sufficeret, conferat per sacramentum gratiam. Et hoc est maioris misericordiæ duplicem viã instituere, per quã iustificetur peccator, q̃ ipsum ad vnam viam arctare, sicut etiam adultus præuiam gratiam delentem originalẽ habere potest duplici via, s. ex bono motu disponẽte de congruo, & ex susceptione baptismi, ita in proposito. Non solum ergo attritus per aliquod tempus vsque ad certum instans in vltimo instanti recipit gratiã tanq̃ per virtutem meriti de cõgruo, sed ẽt non habens talem actum, qui sufficiat ad meritum de congruo, sed habens tantummodo voluntatem recipiendi sacramentum Ecclesiæ sine obice peccati mortali actuali parum, tamen attritus, licet attritione nõ sufficiente ad meritum de congruo suscipit non ex merito, sed ex pacto diuino effectum illius sacramenti. Tertio notandum sicut dicit Sco. quòd illa affirmatiua est vera, sicut sacerdos legalis ostendebat leprosos mundatos, sic sacerdos euangelicus peccatores iustificatos, sed negatiua, s. ꝙ non aliter se habet sacerdos euãgelicus ad leprosos spiritualiter, q̃ legalis ad leprosos corporaliter falsa est. Et ratio huius est, quia non dedit Deus in lege ueteri aliquam purificationẽ, cui ministrate a ministro idoneo assisteret regulariter ad mundandum lepram corporalem. Dedit autem in lege noua sacramentũ, cui ex pacto regulariter assistit ad mundandam lepram spiritualem, nisi sit obex contrarię voluntatis.

His premissis, ponenda est talis concl. Per sacramentũ pœnitentiæ regulariter deletur culpa, & cõfert gratia, patet ex dictis. *Con. 1.*

Ad primum arg. cõcedendum est, ꝙ quandoq; ante susceptionem 1

nem sacramenti dimittitur peccatum, nec tñ sequitur, ꝙ per sacramentum dimitti non possit, quia & si illa alia dimissio qñq; non assit ista non deficit, quę minus requirit, vt patet.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ Aug. loquitur de confessione laudis, & non fraudis, siue peccati. Dicendū tñ, ꝙ ante perceptionē dignam pœnitentiæ, oportet suscitari, uel simpliciter. Et tunc p pœnitentiæ sacramentum nō deletur peccatum. Sed gratia, quæ infuit augetur, vel suscitari ſm quid. s. vt habeat aliquam displicentiam de peccato, & propositū cauendi de cętero, & velit suscipere sacrm̄ pœnitentię, in quo attritio fit contritio. Et tunc per sacramentū simpliciter suscitat a peccato, & confertur gratia. Cū aūt arguitur de Lazaro, dicendū, ꝙ reus obligatur debito pœnæ æternæ, quo vinculo soluto, obligandus est ad pœnā temporalē. Prius autem suscitatur, q̄ obligatio prima comutetur in secundā, vel quod verius est, prius suscitatur, quàm soluatur a secunda obligatione.

3 Ad vltimum dicendum, quòd ministrans sacramentū dicit causare effectū sacramenti non principaliter, sed misterialiter, quia aliquid facit, ad quod secundum pactionem Dei regulariter sequitur effectus sacramenti.

Vtrum cuilibet peccato mortali correspondeat propria satisfactio.

Sco. 4. d. 15. q. 1.

Quinto quæritur. Vtrum cuilibet peccato mortali corrēdeat propria satisfactio?

Arguitur quòd non, quia tunc posset satisfieri de vno non satisfaciendo, de alio, quod est falsum. 1

Item contritio quandoque est tanta, ꝙ totam pœnam delet, ergo potest esse communis satisfactio pro quocunque. 2

Contra. Satisfactio est solutio pœnæ & determinatę culpæ correspondet propria pœna eius reordinatiua. Item Apoc. 18. dicit. Quantum glorificauit se, & in delitiis fuit: tantum date ei tormentum, & luctum. Primo notādum, quòd sicut dicit Sco. Satisfactio vno modo accipitur generaliter, & alio modo strictè, & propriè. Satisfactio aūt generaliter sumpta est redditio voluntaria equiualentis alias indebiti. Notāter dicitur voluntaria, quia si esset inuoluntaria, non esset satisfactio, sed satispassio. Notanter ēt dicitur alias indebiti, quia si esset alias debitum non satisfaceret pro isto, quia iam non esset correspondens isti secundum iustitiā, sed alij. Ista autem ratio satisfactionis cōis est ad contractus, & obligationes quascunq;. Hoc .n. modo recipiens beneficium potest benefactori satisfacere, & dilectus diligēti dilectionem æqualem recompensando. Et ita de aliis multis. Secundo notandum, quòd aliqui dixerunt non esse possibile homini satisfacere Deo pro peccato, quia p peccatum aufertur honor Deo debitos. Nihil autem equiualens honori Dei potest reddi sibi a nobis. Sed contra hoc arguit

 Scotus,

Scotus, quia satisfactio est redditio æquiualentis pro æquiualenti, sed quantum malum fuit peccatum auertens a Deo, tantum bonum est conuersio ad Deum ex charitate, quãtum etiam bonũ natum fuit in esse actui meo, tantũ bonum, & non plus abstulit peccatum meum, & tantum bonum inesse potest actui meo, ergo per ipsum omnino redditur æquiualens. Si dicas, quod actus bonus non potest esse sic æquiualens, nisi ex gratia, sed prima gratia non daretur peccatori, nisi ex passione Christi, propter quod etiam dicunt aliqui, quòd non potest peccator satisfacere, nisi virtute passionis Christi. Contra. Passio Christi fuit bonum finitũ & accepta secundum totam rationem meriti in ea alias non esset bonum creatum, ergo non acceptatur a Deo infinite ex parte obiecti, ergo etiam posita passione Christi non posset fieri satisfactio si infinitas in peccato prohiberet satisfactionem possibilem. Potest ergo dici, quòd de potentia absoluta potest Deus dare gratiam peccatori post attritionẽ, per quam attritio fieret contritio, & per actum illum redentem Deo æquiualens illi bono, quod peccatum abstulit, fieret satisfactio. Posset enim actus iste aliàs indebitus, quia licet quicquid possumus debeamus Deo, tamen ex misericordia sua considerans nostrã fragilitatem noluit nos regulariter obligari, nisi ad Decalogum. De potentia tamen ordinata disposuit Deus non dare peccatori gratiam, nisi in virtute meriti illius, qui erat sine peccato, sine qua gratia nõ potest esse satisfactio, quia nec æquiualens aliquo modo, nec simpliciter, nec in diuina acceptatione. Tertio notandum, ꝙ satisfactio hoc modo sumpta magis consistit in actibus pœnalibus, vel passionibus voluntarijs, quàm in alijs, licet quandoque possit per aliquem bonum actum non pœnalem satisfieri, quia potest Deus actum magnũ charitatis accipere, & acceptare pro punitione debita vni culpæ. Isti autem actus pœnales, vel passiones voluntariè in genere reducuntur ad actum interiorem displicentiæ, vel passionem tristitiæ, & ad actum exteriorem confitendi proprium peccatum, quod est valde pœnale, vel passionem concomitantem, scilicet verecundiam, & ad actum simpliciter exteriorem, vel passionem, scilicet macerando carnem, quod pertinet ad ieiuniũ, vel eleuando mẽtem ad Deum, quod fit per orationem, vel temporalia erogando, quod fit per eleemosinam. Quarto notandum, ꝙ satisfactio strictè sumpta (vt dicit Scotus) est operatio exterior laboriosa, voluntariè sumpta ad puniendum peccatũ commissum a se, & hoc ad placãdum diuinam offensam. Istud autem est multũ strictius, quàm satisfactio primo modo, quia illa potest consistere in actu pœnali, vel passione voluntaria interiori, vel exteriori. Satisfactio autem propriè dicta, non consistit, nisi in his tribus, scilicet ieiunio, oratione, & eleemosina, vel in passionibus voluntarijs concomitantibus ista

tria

tria difficilia.

Con. 1. His præmissis ponendæ sunt quinque cõclusiones. Prima est. Loquendo de satisfactione generaliter dicta cuilibet peccato nõ correspondet satisfactio ꝓpria, idest determinata secundum speciem, aut numerum; patet, quia sa cõmuniter correspondere potest huic peccato, & illi, & quòd non secundum speciem: patet, quia contritio potest correspondere huic, & illi, & illa est eadem secundum speciem maximè si peccata sunt eadem secundum speciem, quòd autem non secundũ numerum: patet, quia contritio de pluribus in generali potest, simul correspondere vna pluribus, sed tunc oportet ad hoc, ꝙ sit satisfactio totalis, quòd aliquid eius sufficiat pro vno peccato, & aliquid pro alio. Aliquid inquam non de partibus integralibus in actu, sed de gradibus intentionis possunt etiam plures satisfactiones, vel totales, vel partiales correspondere vni peccato. Patet, ergo quòd non cuicunque peccato correspondet propria satisfactio, quæ scilicet nulli, alij correspõdeat, nec aliqua, alia isti: sed cuilibet peccato correspondet satisfactio pro tunc propria, vel vt in se distincta, vel vt aliquid virtualiter inclusum in tali satisfactione.

Con. 2. Secũda cõclusio. Nõ põt pcõr satisfacere Deo de vno pcõ ipso remanente in alio patet, qa totalis satisfactio reconciliat satisfacientem ei, quẽ offendit. vel, ergo ei est implacabilis, quod esset cõtra misericordiam, vel si placabilis per nihil magis placari potest, quàm per satisfactioné hoc modo dictã. Sed impossibile est aliquẽ reconcialiari Deo, & tamen remanere in aliquo peccato mortali. igit. Verum est tamen, quod dũ actu satisfacit de vno, nõ oportet semper ipsum actu satisfacere pro alio, imo põt satisfactio huic ꝓpria separari a satisfactione propra alteri, quantũ ad effectũ, licet non quantum ad effectum saltem in habitu.

Tertia conclusio. Loquendo de satisfactione, strictè sumpta peccatis in genere distinctis correspondent de congruo propriè satisfactiones in genere, scilicet peccato carnis, maceratio, carnis peccato superbiæ, oratio, quæ humilitat spiritũ, & peccato cupiditatis erogatio elemosinarũ. Ratio est propter maiorem correspondentiam pœnæ ad culpã. Con. 3.

Quarta conclusio. In casibus specialibus non necessario, vel etiam de congruo cuicũque peccato correspondet propria satisfactio: patet, quia pauperi qui furatus est non competit dare eleemosinas: ideo congruum est pro tũc aliquid, aliud sibi imponere. Et sic in alijs casibus. Vel etiam si omnino nullã satisfactionem velit peccator recipere: & tamẽ dicit se habere displicentiam de peccato, & propositum non recidiuandi, absoluendus est, ne cadat in desperationem, & nunciãda est sibi satisfactio, quæ esset pro peccatis agenda, & quòd eã in se, vel æquiualentem studeat adimplere, alioquin soluet ad plenum in purgatorio. Con. 4.

Quinta cõclu. Loquendo de satisfactione exteriori, potest quis satisfacere pro vno peccato ipso remanente in alio. Probat Scot. Con. 5.

quia qui semel pœnituit, & recepit satisfactionē condignā q̄ñq; recidiuat antequàm impleat illā satisfactionē. Et tunc implendo illam satisfactionē satisfacit pro peccato pro quo fuit iniunctum cum soluat, quod iniunctū est ei ab ecclesia; igitur. Verū est tñ, ꝙ talis nō est satisfactio placatiua, siue reconciliatiua, sed tamē est acquietatiua, quod patet ex actibus humanis, quia si offensę in regē respondet præcise ſm legem abscisio manus si isti etiam inuito abscinditur manus satis patitur, & tunc sufficit regi, nec debet pœnā vlteriorem exigere. Et tñ non recipit eum in gr̄am. Ex dictis videtur sequi, ꝙ si talis propter nouum peccatum in quo recidiuat dānaret antequā compleuisset pœnā sibi impositam, puniretur in inferno tēporaliter poena correspōdente illi, quæ non fuit hic soluta, sicut & moriēs in veniali simul cū mortali, nō puniretur ęternaliter pro veniali, vt inferius dicetur.

1 Ad primū arg. patet ex dictis.

2 Ad secundum dicendū, ꝙ contritio includit aliquam satisfactionem saltem in voto, & licet contritio intensa, quandoq; sufficiat pro tota pœna, tamen regulariter contritio non est, nisi satisfactio partialis.

1 Ad primū in oppositum concedendum est, quòd aliqua pœna correspondeat æquiualenter isti culpæ, vt pœna distincta in se, vel pœna virtualiter contenta in alia pœna, & ita est satisfactio propria isti, vel actualis, vel virtualis: sic inquam propria, quod nulla nunc correspondet loquēdo de satisfactione totali; licet alia possit correspondere.

Ad auctoritatē Apost. dicendum, ꝙ loquitur de pœna dānatorum, vbi valde præcise commensuratur pœna culpæ, sed nō sic est de pœna pœnitentiali. 2

Vtrum iniuste retinens rem alienam possit vere pœnitere absq; restitutione.

Scot. 4. d. 15. q. 2.

SExto quęritur. Vtrum iniuste retinens rem alienam, possit vere pœnitere absque restitutione.

Arguitur, quòd sic, quia restitutio nihil est pœnitentię. Non enim contritio: nec confessio: nec satisfactio. Satisfactio enim est redditio alicuius alias indebiti. Restitutio autem alias debiti. Si enim homo non peccasset, & haberet rem alienam teneretur illam restituere. 1

Secundo. Nullus tenetur ad impossibile, sed quandoque impossibile est alienum restituere illi, cuius est, puta quando nescitur cuius sit. igitur. 2

Tertio. Bonū cōe est pręferendum bono particulari, vt dicit. j. Ethicorū, sed possibile est restitutionē faciendā Petro esse dānosam Paulo restituēti, & in hoc magis dānosa reipublicę, q̄a Paulus est magis necessarius reipublicę, quàm Petrus, ergo in hoc casu non tenetur restituere. 3

Quarto. Quilibet tenetur magis diligere se, quàm proximū, ergo quando restitutio est sibiipsi damnosa, vt si est in extrema necessita- 4

cessitate tenetur sibi magis illud retinere, q̃ alij restituere.

Quinto. Adultera cōcipiēte ex adultero, filius putatiuus mariti defraudat verum hæredem hæreditate, & tñ non tenetur sibi hę reditatem restituere, quia non posset sine diffamatione sui, ad quam nullus tenetur, & sequeretur forte vxoricidium si maritus sciret crimen: igitur.

Cōtra. Argu. ad Macedonium quādiu res propter quā peccatū est nō redditur, si reddi pōt, non agitur pœnitentia, sed fingitur, causa. 14. q. 6. Si res. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Primo notandum, ꝙ hic supponēda sunt ea, quę superius in tertio tractatu, vbi quærebatur de fraudulentiis, & vsuris dicta sunt de distinctione dominiorum. & de transactionibus rerum, qualiter iuste, aut iniuste fiant. Et vltra illas iniustitias partiales in contractibus, vel cōmutationibus: de quibus ibi dictū est, est vna iniustitia generalis, q̃n quis vsurpat rem alienam dño simpliciter inuito, & hoc tam dño proximo, quàm remoto. s. legislatore, qui prohibet illam rem occupari, sicut in furto, & rapina, & huiusmodi: Et ista iniustitia est manifestior quacunq; alia. Secundo notandū, ꝙ sicut dicit Scot. hæc est cōis maxima. Quicunq; abstulit, vel detinet alienū; tenetur restituere. Contingit autem auferre alienum, aut detinere multipliciter. Pro cuius declaratione notandi sunt isti duo versus. Iussio, consiliū, consensus, palpo, recursus, participans, mutus, nō obstans, non manifestans. Auferre. n. pōt aliquis, vt causa superior. s. præcipiendo, vel vt cā proxima immediate auferens, vel vt causa coadiuuans, vt socius in auferēdo: vel vt inducens si cōsulit, vel fauet, vel adulatur tali consilio, fauore, vel adulatione pp quā fit ablatio, & sine qua nō fieret. Cōsimiliter de detinente, qui īmediate detinet, vel cuius imperio detinetur positiue, vel priuatiue, siue interpretatiue, vt videlicet, qa nō facit restitui, cū hoc ex officio sibi competat, vel auxiliū seu fauorem præbendo, vel si tacet requisitus in iudicio, vbi posset sententialiter res restitui domino suo: & tñ dicendo veritatē nō immineret sibi periculum status, vel personæ. Vnde breuiter omnis obligatio ad restitutionē reducitur ad auferre, vel detinere, & hoc vel vt causa principalis, vel vt proxima, vel vt coadiuuans, vel vt inducens, vel non impediens q̃n eius impedimentum esset ad bonum reip. & sine periculo personę. Et reducuntur omnia ista ad consensum efficacem verū, vel interpretatiuum. Quilibet ergo oīum istorū tenetur ad restitutionem insolidum: sed vno restituente, alij liberantur a debito in cōparatione ad illum damnificatum. Tñ tenētur pro rata portionis, quæ eos contingit illi, qui pro omnibus satisfecerit. Tertio notandum, quòd non solū restituenda est res ablata, vel vsus eius, sed etiam tenetur auferens, vel detinens ad interesse, & dānū reddendum. Ac etiam ad fructum perceptum dare, si res erat fructifera, sed non fructum eius, qui prouenit ex industria eius, qui vtitur illa re: vt

dicit Scot. Quarto notandū ſm eundē Sco. cui facienda eſt reſtitutio, videlicet dānificato, ſi tñ ſit poſſibile: puta ſi nouit eum, & ſi hēt eū pręſentē, vel habere pōt. Et ſi ſibi mittat ſine maiori incōmodo, quàm id quod mittēdū eſt eſſet vtile ei cui mittitur. Et intelligēdū eſt de ipſo, vel de aliquibus eius ꝓpinquis, ſi mortuus eſt, vel abſens, quia præſumitur lege naturæ, ꝙ magis velit reſtitutionē fieri propinquis ſuis. In duobus ergo caſibus, nec ſibi, nec ſuis eſt reſtituēdum: vt pote ſi neſcitur cui, vel ſcito, cui tamen eo mortuo, neſciunt eius propinqui. In alio aūt caſu ſi maiores ſumptus eſſet ponendi immittendo, quàm illud valeat illi cui mittitur, nec ſperatur quandoque haberi pręſentia perſonæ. Et ſi quæras in iſtis caſibus cui eſt reſtituendū. Dicēdū, ꝙ pauperibus. Cui enim non pōt reddi tēporaliter, reddatur ſpiritualiter. Redditio autem ſpiritualis fit maxime tradēdo pauperibus pro illo. Quinto notandū quando facienda eſt reſtitutio. Dicendum cum Sco. ꝙ nō licet aliquo tempore retinere alienum inuito domino, id eſt, nolente, & ſecundū rectā rōnem nolle debente, & ſic regulariter reſtitutio ē, ſtatim facienda, ſicut ſtatim ceſſandum eſt ab actu cuiuſcunque peccati. Quādoq; tñ in aliqbus caſibus licet differre reſtitutionē exteriorē, poſita tamē interiori voluntate reſtituendi, dum occurrant circunſtantiæ oportunæ, huiuſmodi autem caſus vniuerſaliter cōtinētur ſub hac maxima. Licet detinere rem alienam, quādo ille cuius eſt dēt velle rationabiliter eam detineri: puta quādo eſt in pręiudiciū cōmunitatis, vel etiā ipſius recipiētis. Debet. n. velle bonum ſuum, & bonum commune. Quando etiā eſſet in præiudicium, & infamiam reſtituētis. magis enim debet velle famam proximi quā cauere modicum incōmodum, vel forte nullum in illa dilatione reſtituendi. Et ſi inſtetur ꝙ non tenere alienū eſt actus præcepti negatiui, ergo ad hoc tenetur quilibet ſemper, & pro ſemper. Dicendum ꝙ quando quis habet voluntatē reſtituendi pro tempore opportuno ex tunc nō tenet alienū inuito domino ſimpliciter, ſed domino volente, & ſi nō actu elicito, tamē actu debito, quia debet velle, ꝙ qui ſuū habet teneat quouſq; poſſit oportune reddere. Eſt alius caſus ſpecialis, quādo videlicet ablatio fuit occulta: tunc. n. non tenetur ablator ſe prodere, nec per conſequens per ſeipſum reſtituere, ſed per aliam perſonam ſecretam & fidelem. Alius etiam eſt caſus quando eſt impotens reddere, tunc enim non tenetur, ſed tenetur poſtquam peruenerit ad pinguiorem fortunam.

His pmiſſis, ponēdę ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Neceſſario faciēda eſt reſtitutio. Probat Sco. quia ſicut auferre alienū eſt peccatum mortale, ita & tenere alienū, ergo ſicut neceſſariū eſt ſeruare præcepta negatiua, ita etiā neceſſarium eſt non tenere alienum inuito domino. Et per conſequens, vel actu oportet ſtatim reddere, vel ſtatim velle reddere cum fuerit opportunitas. Con. 1.

Secunda concl. Reſtitutio nō eſt Con. 2.

est pars satisfactionis, neq; generaliter accepte neq; stricte. Patet primū, quia satisfactio generaliter accepta reddit æquiualens ei in quem peccatū est cōmissum: non sic autem restō, quia absque omni redditione pro peccato posset proximo restitui quod suum est. Secundum patet quia restō requirit ante oēm partem pœnitētiæ sicut cessatio ab actu peccati. Sed satisfactio stricte sumpta sequitur alias partes pœnitentiæ, scilicet contritionē & confessionem vt iniuncta est a sacerdote. Restō autē non iniungitur a sacerdote sed a lege diuina.

Con.3. Tertia conclusio. Quicunq; iniuste abstulit vel detinet rē alienā, vere pœnitere non pōt absq; restitutione, patet ex dictis.

1 Ad primum argumentū dicendū ꝙ licet restitutio nō sit pars pœnitentiæ, tñ necessario præcedit pœnitētiam sicut cessatio ab actu peccandi.

2 Ad secundum, patet ex dictis. Ad hoc autem quod adducitur de nescientia domini rei inuentæ, dicendum cum Sco. quòd res inuenta debet alicui personæ publicę tradi custodiēda, & in locis publicis proclamari, vt sic dominus qui amisit eam possit ad eā pertingere. Si autem post talem proclamationē nullus appareat dominus: tunc res inuenta distribuenda est pauperibus.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ si persona occupans rem alienam, sit multum necessaria reipublice & sit in necessitate arta & alia persona cui res debetur, similiter tūc argumentum habet aliquā euidētiam. Sed si illud iniuste detentū a persona multum necessaria reipublicæ, non sit sibi necessarium simpliciter, sed tantū ad seruandum statum suum solennē dicendum, ꝙ non licet alicui statum suum solennem tenere de bonis alterius, nec tantum valet reipublice status solennis istius, quem tenet per non restitutionē quantum valet fidelitas eius, & iustitia communis.

4 Ad quartum dicendum, ꝙ si detinens est in extrema necessitate: non autem ille cuius res est tunc sicut dicit Sco. ista res fit illius detinentis iure politico. Si aūt vterq; est in extrema necessitate, si prius deuenerit Dñs ad illam necessitatē, quàm detinens, oportet rem reddi dño duplici iure. Tum quia prius suum. Tum quia iam ex ista necessitate factū est suum. Si vero prius deuenit detinens factū est suum: & Dño postea deueniēti ad istam necessitatem, non debet reddi: q: cessauit dñium illius in re ista & facta est alterius iure politico. Si autem ambo simul deueniāt debet res reddi Dño: quia ille nunquam decidit a dominio. Et cū arguitur, ꝙ magis debet quis se diligere, quam proximum. Dicēdum ꝙ magis debet diligere vitam suam ordinante, vt est diligibilis ad vitam ęternam, quod nō potest fieri nisi restituendo vnicuiq; quod suum est. Sed forte quæris si post extremam necessitatē deueniat detētor ad pinguiorem fortunam, numquid tenetur restituere. Dicendum cū Scot. quòd si ante extremam necessitatem rem illam occupauit per extremam quidem necessitatem aduenientem, obligatio reddendi est sopita: sed non extincta: immo

immo tenetur postea veniens ad pinguiorem fortunam reddere æquiualens. Sed si nō ante extremam necessitatem occupauit: tunc iuste occupauit etiam rem suam, nec ad aliquam tenetur restitutionem.

5 Ad aliud omissis varijs modis dicendi dicendum cum Scoto, ꝙ mulier nō debet se exponere periculo diffamationis, vel mortis, vel discordiæ, quæ vt in pluribus essent euentura propter incertū bonum hęreditatis restituēdæ. Dicit igitur Sco. ꝙ mulier debet laborare quantum in se est, non exponendo se diffamationi, sed ex alijs causis honestis, vt hæreditas reddatur vero hæredi: filiū spurium quantum potest inducēdo, vt dimittat hæreditatē. Vnus modus honestus est, vt intret religionem. Alius vt fiat clericus, & recipiat ecclesiastica beneficia, & his quasi sufficientibus cōtētus hæreditatem dimittat alij fratri. Si autem per nullam honestam persuasionē potest mater flectere cor filij spurij, non videtur, quòd debeat se prodere illi spurio, quia non est certa, ꝙ talis sic impersuasibilis in alijs honestis, propter illud flecteretur: immo forte tenacius teneret cōcipiens infamationē sui. Tunc ergo debet mulier aliunde laborare restitutionem fieri vero hæredi quantum potest, secundū correspondentiam iustitiæ. Nec dico, ꝙ teneatur ad restituendum æquiualens toti hæreditati: nam multum distat inter habere, & prope esse. Iste nunquā habuit hęreditatem: licet prope fuerit secūdum iustitiam.

Vtrum damnificans aliquem in bonis persona, vel fama, restituere teneatur. &c.

Scot. 4. d. 15. q. 3. & 4.

QVEASTIO VII.

SEptimo quæritur. Vtrum dānificans alium in bonis personæ, vel famæ restituere teneatᵘ̃ ad hoc, ꝙ possit vere pęnitere?

Arg. ꝙ non, quia nullus tenetᵘ̃ 1
ad impossibile: sed damnificans in bonis animæ, non pōt reddere bonū spirituale æquiualens: similiter nec dānificans in corpore auferendo membrū, vel occidendo reddere pōt æquiualens: igiᵗ̃.

Secundo. Retrahens aliquem 2
a religione damnificat illum spiritualiter: etiam damnificat religionem, & tamen non tenetur ad restitutionem, quia non potest: igitur.

Tertio. Extra de calumniato- 3
ribus. c. j. & ij. Infamis est denunciator, vel accusator falsi criminis: ergo negans verū crimē sibi impositum iniuste infamat accusantem: quia ostendit eum accusatorē falsi criminis, & tn̄ ille negans tale crimē sibi impositum, nō tenetᵘ̃ restitueᵗ̃ accusanti: igiᵗ̃.

Quarto. Quilibet debet magis 4
zelare pro fama propria, q̄ pro aliena: sed accusatus in publico de crimine occulto, non pōt famam suam custodire illęsam, nisi indirecte alium diffamādo, negando scilicet crimen sibi impositum: & ita denotando eum delatorem falsi criminis: ergo iste secūdum rectam rationem tenetur illum diffamare: licet indire-

ctè,

cte, & per consequens non tenet restituere: quia in primo actu non egit iniuste.

Ad Macedon. epist.11. Contra dicit Aug. Non dimittit peccatum, nisi restituat ablatum: si restitui potest. Primo notandum, quod sicut dicit Sco. nullus pōt in bonis naturalibus animæ alium dānificare cum sint incorruptibilia: sed bene in bonis moris acquisitis, vel acquirēdis Non quidem directe damnificando, quia peccatum adeo est voluntarium, ꝙ si non est voluntarium, non est peccatum, secundum Augu. de vera religione: ergo sola voluntate propria potest aliquis sic dāmnificari. Sed pōt aliquis alium indirecte damnificare, inducendo eum ad actus vitiosos: & tunc tenet modo sibi possibili restituere, inducēdo eū efficaciter ad pęnitentiam, & ad actus virtuosos: & si sola inductio non sufficit, eo ꝙ facilius est peruertere, quàm conuertere, tenetur per se orando, & per orationes aliorum impetrare sibi conuersionem: ac etiā per alios persuasores efficaciores: dum tñ illis non pandat peccatum occultum illius alterius. Et hoc patet quantum sit periculum sollicitare ailum ad peccatum. Secundo notādum, ꝙ damnificatio in corpore, vel est ad mortem, vel citra mortē. Et hæc duplex. Vel irremediabilis, vt mutilatio. Vel remediabilis: vt vulneratio. Dicit autē Sco. quòd in omnibus istis, si lex talionis statueretur iusta esset: quia non est facile, quòd ꝑ damno tali illato fiat recompensatio æqualis per aliqua bona fortunæ, quæ non æquiualent: hæc autem lex talionis regulariter in multis cōmunitatibus statuta est pro primo, & maximo dāno, scilicet pro vitę ablatione: & hoc rationabiliter, quia non solū hoc consonat legi Moysi: sed etiam rationi naturali. Et approbatum est a lege euangelica a Christo. Omnis qui gladio occidit, gladio peribit. *Mat.26* Si autem alicubi non sit hæc lex statuta, nullus debet pœnam illam sibi inferre, quia nullus debet esse homicida sui sine præcepto speciale Dei. Sed expedit sibi, quòd exponat vitam suā in causa ista, vtpote contra inimicos ecclesiæ pro restitutione facienda illi, cuius vitam abstulit. Si autem tantam restitutionem nolit facere, tenetur ad restitutionem spiritualem faciendam, æquiualentem vitæ quam abstulit, sicut potest esse æquiualentia in talibus. Nec hoc solum, sed si interfectus sustentabat aliquos, tenetur interfector omnibus illis ad tantā restitutionem quantam vtilitatem illis abstulit per interfectionem. De mutilatione autem enormi, vel non enormi communiter in ecclesia non est statuta restitutio, nisi pecuniaria, quæ debet corresponde re non solū damno, quod incurrit aliquis propter mutilationē pro tempore futuro, sed etiā expensis expositis in curatione, & vltra etiam placationis ipsius læsi, quæ etiam requireretur si non esset talis mutilatio, & cōsolationi ipsius afflicti, quia perpetua est sibi desolatio de mutilatiōe. Tertio notandum, quòd sicut di. Sco. in genere potest quis alterū tripliciter diffamare. Vno modo falsum crimen sibi imponendo in publico. Secundo modo verū crimen

crimen occultum, tamen ſibi imponendo in publico. Tertio modo verum crimen occultum ſibi impoſitum in publico negando, quia in hoc negans, notat imponentem de calumnia.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt ſex concluſiones. Prima eſt. Dãnificans alium in bonis animæ inducendo ad peccatum, vel a bono retrahendo, tenet̃ ad reſtitutionem modo ſibi poſſibili, vt dictum eſt in primo notabili: patet concluſio, quia bona animæ multo meliora ſunt bonis fortunæ: ſed damnificans in bonis fortunæ, tenet̃ ad reſtitutionem: ergo multo magis damnificans in bonis animæ.

Con. 2. Secunda concluſio. Damnificans alium in bonis corporis tenet̃ ad reſtõnem: patet per eandem rationem: de modo autẽ dictum eſt in ſecũdo notabili. Circa quod aduertendũ eſt, ꝙ illud, quod dictum eſt ibi de lege talionis, non eſt ſic intelligendum, ꝙ haberet virtutem lex talionis a lege Moſayca, quia hoc eſſet iudaizare: ſed ex auctoritate inſtituentis ſub lege noua.

Con. 3. Tertia concluſio. Quilibet iniuſte damnificans alium in fama, tenet̃ ei ad reſtitutionem ẽt cum detrimento famæ, ſi aliter fieri non põt. patet, quia bonum famæ maius eſt q̃ fortunæ: iuxta illud Sap. Curã habe de bono nomine. Melius eſt.n.nomẽ bonum q̃ diuitiæ multæ: ergo plus lædit aliquis proximum in fama q̃ in forma, ſed pro bonis fortunæ, tenetur ad reſtõnem: igitur.

Con. 4. Quarta concluſio. Diffamans alium primo modo poſito in tertio notab. tenet̃ læſo ad reſtõnẽ famæ retractando verbum ſuũ: ita ꝙ in publico, ſicut dicit in publico: patet, q̃a alias non ſeruaret iuſticiam reddendo alteri, quod ſuum eſt: puta famã, quam iniuſte abſtulit. Si dicas, quod talis lęderet famã propriã. Dicendũ cũ Sco. ꝙ fama propria non eſt diligenda contra iuſtitiã, iniuſtũ eſt autem, ꝙ ſeruet ſibi famã indebitam, non reſtituendo alteri famã ſibi debitam, ſic enim accuſans alium publice mentiẽdo radicaliter, & virtualiter ſeipſum infamat. Tũc autem cũ reſtituit alteri famam non proprie ſeipſum diffamat, ſed magis amouet a ſeipſo falſam laudem, qua indignus eſt poſt talẽ accuſationẽ: ſicut etiam qui fornicat̃ corã duobus, vel tribus, ſi illi poſtea accuſant eum: non diffamant eũ, ſed lęſionem dignitatis, quã ipſe ſibimet fecit publicant: ipſe enim ſeipſum infamat, ſic in publico faciendo peccatum ſuũ. Si autem quæras de illo, qui non imponit in publico tale crimen alij, ſed tamen murmurat, vel indiſcrete loquit̃, vel alicui corã multis narrat: non tamẽ tanquam ſibi certum, ſed dicens ſe ſic audiuiſſe: nunquid tenetur ad reſtõnem: Reſpondet Sco. Rara fides, ideo eſt, quia multi multa loquuntur. Et ideo dicens ſe tantum audiuiſſe, niſi ex modo dicendi oſtẽdat aliquam certitudinem maiorẽ, quàm ex communi relatione nõ aufert ex natura actus in opinione aliorum famã illi, quia ſi iſti firmiter concipiũt illum, de quo eſt ſermo criminoſum eſſe leues ſunt. Veruntamen, quia a ſcandalo puſillorum cauendum eſt, & multi tales ſunt. Ideo periculoſum

sum est talia audita ex relatu eis referre. Et si hoc fiat in tētione lędendi famā eius, hoc fit cōtra charitatē, & sic est peccatū mortale. Si aūt ex inconsideratione, vel leuitate quadā peccatum est veniale, qa lingua in lubrico posita est, & qui nō offendit in verbo hic perfectus est vir. Iac. iii.

Con.5. Quinta conclusio. Diffamans aliū secundo modo non tenetur retractare verbum suum, qd proposuit in publico, patet, quia hoc faciendo mentiret, sed tenetur aliquo modo licito reddere famā læso, vtpote sic dicēdo. Non credatis illū esse talem: male enim dixi, & fatue dixi, & hęc quidem verba vera sunt, quia nō seruato ordine iuris ꝓposuit in publico, quod non est verum publicum. Et ista persuasio bona est, videlicet non reputetis ipsum esse talem, qa quilibet pręsumēdus est bonus donec probet cōtrarium.

Con.6. Sexta conclusio. Diffamans aliū tertio modo nō tenetur retractare negationem suam, quia negauit in publico verum crimen sibi impositum, patet, quia non tenetur aliquis stanti in iudicio confiteri se reum nondum cōuictus. Tenetur tamē per verba sobria restituere famam illi accusanti, quem indirecte notauit de calumnia: dicendo. Nō habeatis eū pro calumniatore, quia credo, quòd habuit bonam intētionem proponendo, vel forte credidit se probare suum intentum & deceptus fuit. Dato autem, ꝙ lædat alium iu fama aliquo modo, tamen imponens debet sibiipsi imputare. & magis seipsum infamat ex indebito modo imponendi, quā iste negās. Si quæris. Nonne iste negans tale crimen verū peccat mortaliter mētiendo perniciose contra rempublicam, q̄ per eius mendacium publicū impeditur a punitione iusta. Et etiā contra personā accusantem, quę per hoc notatur de calumnia. Dicendū cum Sco. ꝙ respublica non debet omnia mala punire, sed tantū illa, quæ coram iudice reipublicæ possunt sufficienter probari, & ideo non læditur respublica si aliqua reseruantur diuino iudicio. Neque ēt est ibi mendacium perniciosum contra accusantem: immo ipsemet sibi perniciosus est, proponendo aliquid eo modo quo non debet: imputetur ergo sibi si infamia sequitur, quia ipse est causa non autem ille negans, quia defendit innocentiam suā in publico, vbi non est nocens, nec habēdus est pro nocēte, donec fuerit conuictus. Sed remanet difficultas, si peccat mentiendo pro se. Non enim apparet, quòd iste, secundum rectam rationem, debeat cōfiteri coram iudice: ipse enim plus, quàm quicūque alius accusans auferret sibiipsi famā, quia confitenti contra se in iudicio creditur. Dicendum, quòd caute est responsio iuristarum, videlicet nego proposita, vt proponuntur. Et hoc quidem dici potest sine mendacio, quia proponuntur in publico, vt publica & publice probanda: sic autem ea negare potest, qui scit ea non posse probari in publico. Si autem iudex vrgeat eum, vt confiteatur proposita, vel vt publice neget. Respondere potest, quòd ipse respondit sufficienter, sicut moris est iurisperitis respondere nec

nec ab illa responsione vult declinare. Faciat ergo iudex erga accusantem illud quod interest. Sed quæris si neget, intendens tantum negare illud, vt ibi propositum est, scilicet vt publicum sicut sacerdos facit de cõfesso dicens. Nihil mali scio istum fecisse, quia loquitur vt in publico. Nunquid tenetur iste, qui negauit de ista negatione pœnitere? Dicendum, quòd bonarum mentium est culpam timere, vbi culpa non est. Et ideo vbi dubitatur an sit culpa, & qualis culpa bonæ mentis est, & tutum est post talem negationem pœnitere in distincte, videlicet tanquam de mortali si mortale est: vel tanquam de veniali, si veniale est.

1 Ad primũ argumẽtum, patet ex duobus primis notabilibus.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ si abstraxit aliquem iam obligatũ ad religionem: videlicet iam professum tenet agere ad restitutionem, scilicet vt ille redeat: sed si aliquem dispositũ ad intrandum retraxit ne intraret, quia interest inter habere, & prope esse nõ tenetur ad tantã restitutionem: sed ad aliqualẽ inductionẽ illi⁹, aut alterius aliqualiter æquiualentis ad ingressum illius religionis, qđ est intelligendum si illũ retraxit intentione dãnificandi religionem. Si autem intentione consulendi vtilitati propriæ sine fraude non tenetur illi religioni: sed tenetur personæ, quã retraxit in persuasionibus, & alijs bonis spiritualibus ad æquiualentiam bonis illis, in quibus eum in retrahẽdo damnificauit.

3 Ad tertiũ, patet ex sexta cõcl.

4 Ad quartum, patet ibidem.

Vtrum ista tria, contritio, confessio & satisfactio sint partes pœnitentiæ.

Sco.4.dist.16.q.1. D.Tho.3.p.q.90. ar.3. Dur.4.d.16.q.1.

Octauo q̃ritur. Vtrũ ista tria contritio, confessio, & satisfactio sint partes pœnitentiæ? 1

Ar. quod non: quia peccatum est simplex defectus: ergo sibi cõpetere potest simplex remediũ.

Contra. Dicit Magister. in iiij. sen. dist. xvj. ad perfectionẽ pœnitentię requiruntur ista tria. Notandũ ꝙ q̃stio põt intelligi de pœnitentia virtute vel actu virtutis & de penitẽtia sacramẽtorum.

Hoc præmisso ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Ista tria non sunt partes pœnitentię virtutis nec pœnitẽtiæ actus patet, quia ille sunt, qualitates simplices non habentes partes integrales: sunt ẽt habitus vel actus formaliter in voluntate existentes. Non sic autem oris confessio & exterior satisfactio. Item virtus pœnitẽtiæ est aliquid permanens, sed confessio & satisfactio est aliquid successiuum: igit. Con. 1.

Secunda conclusio. Ista tria non sunt partes pœnitentiæ sacramenti. Probat Scot. quia pœnitentia sacramentum est absolutio sacramentalis facta certis verbis &c. Huiusmodi autẽ nulla pars est cõtritio quæ est quoddam spirituale in anima: neque cõfessio quia nihil est ipsius sententia: sacramẽtalis sed est actus rei accusantis: neque satisfactio, quia sequitur illam absolutionem sacramẽtalem: & potest dici fructus pœnitentiæ. Hæc tamen Con. 2.

men tria ad sacramentum pœnitentiæ requiruntur ad hoc vt digne recipiatur. debet.n.præcedere confessio, quia sacerdos nō absoluit arbitratiue reū, nisi prius se accusauerit in foro illo. Non est etiā vtilis absolutio, nisi præcedat in confitente aliqua contritio, uel attritio. Satisfactio autem debet sequi sacramentū pœnitentiæ ad hoc vt habeat efficaciā, & hoc in re, vel in uoto nisi iudex possit perpendere pœnas præcedentes in contritione & cōfessione sufficere ad totalis pœnę solutionem.

Con.3 Tertia conclu. Aliquo mō ista tria possunt dici partes pœnitentiæ. patet quia ad istos tres actus consequitur triplex pœna correspondens æquiualenter ſm iustitiam vindicatiuam ipsi peccato punibili. Nam ad detestationem interiorem sequitur tristicia: ad confessionem erubescentia: & ad satisfactionem pœnalis, vel corporalis afflictio. Istæ autem tres pœnę integrant vnam pœnā totalem adęquatam peccato, & punitiuam eius, quæ pōt dici pœnitentia quasi passiue secundū triplicem pœnam uel passionem. Illi aūt tres actus ad quos sequuntur istæ tres pœnæ, possunt dici partes integrales actus totalis punitiui peccati, secundum correspōdētiam adæquatam: & potest ille actus dici pœnitētia actiue.

Ad argu. dicendum quòd non valet consequentia, quia iuste potest legislator statuere multas pœnas partiales correspondere tanquam vnam vindictam integram vni peccato.

Vtrum in iustificatione peccatoris sit vna mutatio, vel duæ. &c.

Scot. 4. d. 16. q. 1. & 2.

QVAESTIO IX.

NOno quæritur. Vtrum in iustificatione peccatoris, quæ fit per pœnitētiam remissio, uel expulsio culpæ, & infusio gratię sint vna sīplex mutatio, vel duę.

Ar. ꝙ duæ, quia in moralibus expulsio vitij, & inductio virtutis sūt duę mutationes, ergo simpliciter in proposito. 1

Secundo Dicit Augu. de uera & falsa pœnitentia. Dolendū est peccatori non solum, quia peccauit, sed etiam quia virtute se priuauit. Ex quo habetur, ꝙ nō est idem peccare, & uirtute se priuare. ergo similiter non est idē peccatum remittere, & virtutem vel gratiam restituere 2

Tertio. Alia est mutatio ad dispositionem, & alia ad formā, sed expulsio culpæ est dispositiua ad infusionem gratiæ, quia per expulsionē culpæ fit peccator non inimicus: & per infusionē gratiæ est amicus. igitur. 3

Contra. Si sunt duę mutationes, oportet ibi dare duos terminos positiuos, & duos negatiuos, quod non potest esse, quia culpa nō dicit aliquid positiuū: igitur. Notādum, ꝙ remissio culpæ, vt dicit Sco. secundum se non est realis mutatio, quod patet, quia nullum habet terminū positiuum, nec terminum a quo, qa culpa non est aliquid positiuū: nec ad quem, quia non esse culpę est ad quod terminatur ista remissio nihil positiuum dicit.

Et si instetur, quia non est tran-

situs de contradictorio in contra dictoriū sine mutatione aliqua, sed quando remittitur culpa, est talis transitus, quia antequā cul pa remittatur, iste est dignus pœna, & postea non est dignus pœna. Dicendum, ꝙ minor est falsa. Non, n. in proposito est talis trāsitus, neque ex parte diuinæ voluntatis, quia non est ibi successio actus ad negationem actus, vel econuerso. Quicquid. n. est in Deo, est æternum, si sit ibi ex natura rei, uel etiam per opus sui intellectus, uel uoluntatis, nec ex parte obiecti voliti, uel etiam illius, cui remittitur peccatum. Nam in tota æternitate obiectū vniformiter se habet, ꝓ isto nūc ad voluntatem diuinam, & pro alio ēt vniformiter. Ad cuius euidentiam notandum est cū Scot. aliquid de nostra voluntate creata: & postea applicandum ad propositum. Voluntas enim creata potest velle eidem contradictoria pro simul, seu pro eodem instanti, diuersis actibus sibi inuicem succedentibus. Similiter si possit habere plures actus volendi simul, potest simul velle contradictoria non pro eodem instāti, sed pro diuersis. Et primo modo planum est, quòd non est necessarium aliquam mutationem realē poni in obiecto, sed est realis mutatio in voluntate, in qua vnus actus realiter succedit alteri. In secundo autem modo non oportet esse realem mutationē, nec in uoluntate, quia in ea vnus actus non succedit alteri, sed ambo sunt simul, ut positū est: nec in obiecto, quia voluntas nostra non est omnipotens causans in re, quod ipsa vult per suū velle. Et ita non oportet sic fieri, uel succedere opposita realiter in obiecto, sicut ipsa vult. Et dato ēt quod volibilia essent causabilia a voluntate, si tñ non sint causabilia in re extra, sed tm̄ in esse rationis, adhuc non oporteret in obiecto esse mutationem realē. Ad propositum de voluntate diuina dicendum, quòd quęcunque obiecta ordinatæ volibilia voluntas creata, potest velle alicui, quę simul siue non simul, siue pro simul, siue pro non simul, siue vno actu, siue pluribus, voluntas diuina potest eadem velle simul, & eodem actu eidē, siue pro simul, siue non pro simul. Et hoc eodē actu illimitato. Ideo immutabiliter omnino se extēdit ad omnia talia cuicunque uolita, & quocunque. Et hoc quam sine omni mutatione reali ex parte illius, cui vult contradictoria pro diuersis instantibus, vel temporibus si volita nō sint causabilia in re, sed sicut entia rationis tantum, sicut vult aliquem esse dominū pro instantia, & non esse dominum pro instanti b. Præterea dato, ꝙ affirmatio illa volita alicui, & negatio sua essent causabiles in re extra a diuina voluntate, adhuc non oporteret in illo, cui ista essent volita ꝓ diuersis instantibus esse realem mutationem, si volitio non esset efficax, & absoluta, sed conditionata, qa conditio posset non stare. In proposito aūt voluntas imputando peccatum pro instāti peccati, & pro toto tempore habito vsque ad instans remissionis vult peccatorem esse puniendum, siue dignum puniri, & hoc voluntate absoluta: puniendum etiam de facto,

cto, & in re non voluntate absoluta, sed conditionata, si pro tunc indicetur, vel fiat in termino. Illud autem quod est esse dignum pœna, non dicit aliquid reale causabile, sed tantum respectum rationis. Punitio autem illa, licet sit aliquid causabile in re, & oppositũ eius sit volitum isti pro instanti remissionis, & pro toto tempore habito, vsque ad instãs noui peccati, non est tamen uolitum volitione absoluta, sed cõditionata: puta si pro tunc fiat in termino. Et ideo dicendum, quòd nec volitio diuina de punibilitate, & non punibilitate circa eundem pro diuersis temporibus, uel instãtibus, nec etiam volitio de puniendo, & non puniẽdo arguit in eo aliquam mutationem realẽ, nec inter ista est transitus realis in effectu, nec per cõsequens mutatio, sed uelle affirmationis, & velle negationis stant simul in æternitate, nec voluntas diuina aliter se habet ad istum pro diuersis instãtibus, quibus vult istum esse punibilẽ, & non punibilem, quia in æternitate, ista est vera: Petrus est punibilis pro instantia, & similiter ista: Petrus non est punibilis pro instantib᷒: nec illa sunt contradictoria, simul, nec succedentia simul inesse obiectiuo volitionis, licet instantia, pro quibus affirmatio, & negatio denotantur inesse, apprehendantur vt succedentia sibi inuicem realiter. Patet itaque, quòd ibi non est mutatio realis. Sed forte quæris an aliqua mutatio rationis. Dicit Scotus, quòd non. Quod declarat dicens, quia vbi actus, in quo obiectum habet esse rationis, potest esse terminus mutationis realis ibi potest obiectum mutari mutatione rationis. Sicut lapis potest fieri de non intellecto intellectus a me, quia intellectio mea potest esse noua respectu lapidis. Sed vbi actus nullo modo est terminus mutationis realis ibi obiectum, vt in actu non potest mutari mutatione rationis. Huiusmodi autem est velle diuinum, ergo Petrus vt est obiectũ illius actus, non habet rationem nouiter obiecti, sed vniformiter in æternitate. Et ita videtur, nullo modo esse concedenda mutatio, nec rei, nec rationis ĩ Petro, quando dicitur culpa sibi esse remissa. Concomitatur tamen ibi quædam mutatio realis de potẽtia ordinata, secundum quã nulli remittit Deus peccatum, quin tunc gratificet illum.

His præmissis, ponendę sunt tres conclusiones. Prima est. Con. 1. Infusio gratiæ, & expulsio culpæ, siue eius remissio, non sunt simpliciter vna mutatio: patet, quia idem simpliciter non potest plurificari simul, & non plurificari, sed remissio culpę frequenter plurificatur propter pluralitatem culparum, & tamẽ infusio gratiæ non plurificatur, sed est unica, igitur. Item illa non sunt vna mutatio, quorũ vnũ nõ est mutatio, sed remissio culpę nõ ẽ mutatio: vt patet ex dictis.

Secunda conclusio. Infusio gratiæ, & remissio culpę, nõ sunt duæ mutationes reales: patet, quia remissio culpæ non est mutatio, nec realis, nec rationis, vt patet ex dictis. Con 2.

Tertia concl. Remissio culpæ eo modo, quo ponit aliquid sal- Con 3.

tem rationis prior est naturaliter uia generationis, q̃ infusio gratiæ, licet sit posterior via perfectionis. Quod non est intelligendum de prioritate, uel posteritate durationis, sed naturæ: patet, quia secundum Aristotelem. In uia generationis, imperfectiora sunt priora naturaliter. Sed econuerso in uia perfectionis. Si ergo remissio culpæ esset aliquid reale: ipsa esset prior naturaliter, q̃ infusio gratiæ, sed infusio gratię prior esset via perfectionis, igitur. Vnde infusio gratię prius intenditur, licet sit posterior naturaliter via executionis. *5.Met. t.c.17.*

1 Ad primum dicendum, ꝙ consequentia non valet, quia non est simile. In moralibus.n. sunt quatuor termini, duo reales, & duo priuatiui: nõ sic aũt in proposito.

2 Ad secundum dicendũ, quòd si aliquid concludit, quòd peccati remissio & gratię infusio, uel restitutio, virtutis non sunt eadem mutatio, sed non concludit, quòd sint duæ mutationes. Illa.n. culpa, ad quam est motus peccati, non manet vsque ad infusionem gratiæ, nec tunc posset esse terminus a quo propriè mutationis, sed illa culpa trãseũte, manet sola obligatio in isto, vt est obiectum secundarium voluntatis diuinę.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ ista remissio passiua, quæ est carentia obligationis ad pœnam, non est aliqua dispositio realis ad amicitiam, seu gratiam.

Vtrum necessarium sit ad salutem confiteri omnia peccata sua proprio sacerdoti.

Sco.4.d.17.q.1.Th.1.2.q.7.& 18, ar.10.Dur.4.d.17.q.11.12.

QVÆSTIO DECIMA.

DEcimo quęrit. Vtrũ necessariũ sit ad salutem confiteri oĩa peccata sua ꝓprio sacerdoti.

Arguitur ꝙ non. Ambr. super Lucã dicit. Lachryme lauant delictum, ꝙ pudor est uoce confiteri: lachrymas Petri lego, satisfactionem non lego. 1 *Amb. super Luc.*

Item Aug. super Psal. Dixi confitebor, &c. Nõdũ pronũciat, sed promittit se pronunciaturum, & dominus remittit. 2 *Aug. super Ps.*

Tertio. Sola præcepta Decalogi sunt ad salutem necessaria, sed confessio non continetur sub aliquo illorum, igitur. 3

Quarto. Nullus obligatur ad impossibile, sed mutus nõ potest confiteri, igitur. 4

Quinto. Non habens sacerdotẽ præsentẽ, non potest ei uerbotenus confiteri, nec tenetur per scripturã, quia super hoc non inuenitur esse datum præceptum. 5

Sexto. Nullus tenetur mẽtiri, sed habens cõscientiã, quodꝑ totam vitam suam vixit innocenter, & sine peccato mortali, si confitetur se peccasse saltẽ mortaliter mentiretur, igitur. 6

Contra. Dic. Ambr. Nõ potest quisq̃ iustificari a peccato, nisi ante fuerit peccatũ cõfessus. Primo notãdum, ꝙ non põt inueniri ius, uel præceptum, quo teneatur aliquis confiteri homini, nisi triplex: puta, uel pręceptũ iuris naturalis, vel iuris positiui diuini, uel iuris positiui Ecclesiastici. Illud est de iure naturę, cuius veritas statim nota est, ex ipsis termi- *Amb. libro de paradiso.*

terminis ĩtellectui bñ dispositо, siue qđ pōt deduci euidenter ex aliquo tali principio ꝑ se noto ex terminis. Extēdendo aũt, & minus propriè dr̃ aliquid esse de iure naturę, cuiusmodi sunt aliqua positiua posita pręcipue ab autore naturę, scilicet a Deo. De lege aũt positiua diuina, prout distinguitur contra legem naturę sunt omnia illa, quæ pro tempore legis traditæ a Deo ponunt̃ in scriptura obseruāda, & non sunt euidentia ex terminis, nec euidenter demōstrabilia ex principiis, nec euidenter eis consona, cuiusmodi fuerunt omnia cerimonialia in lege veteri, & nostra cerimonialia: puta in lege Euangelica, vt ꝙ Deus sit colendus in eucharistia, & huiusmodi, licet non repugnent talia legi naturę. De iurę aũt positiuo ecclesiastico mere sunt illa, quę Papa, vel Ecclesia statuit obseruāda vltra ius naturę, & vltra ius positiuũ diuinum, pꝑter conuersationē honestiorem in moribus, & reuerentiam maiorē in suscipiendis, & dispensandis sacramentis.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt tres concl. Prima est. Non tenetur quis præcepto legis naturæ ad confessionē peccati homini faciendā: patet, quia tunc fuisset hæc obligatio pro tēpore cuiuscunque legis. Semper tamen fuit obligatio ad faciendũ confessionem Deo requirenti, qa ipse est iudex, corā quo quilibet reus debet recognoscere peccatum suũ.

Gen. 3. Vnde super illud Gen. 3. Adam vbi es, dicit glosa. Vox est increpātis, & confessionē requirentis. Et similiter dicendum est de auctoritatibus veteris testamēti de confessione facienda, quia videlicet intelligendæ sunt de confessione facienda Deo. Et hoc videtur consonum legi naturæ.

Secunda concl. Rationabile est tenere, quòd confessio cadit sub præcepto diuino. Probat Scotus. Nulli committitur potestas iudiciaria, vel arbitratoria, nisi alicui imponat̃ necessitas submittendi se sibi: aliàs nullã haberet auctoritatē iudicādi, sed sacerdoti committitur huiusmodi potestas in causa peccati secũdum illud Ioan. 20. Accipite spiritũ sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. ergo alicui vt reo imponitur necessitas submittēdi se arbitrio eius. Sed non potest sacerdos arbitrari in causa ignota, ergo est ei manifestanda. Hęc autem manifestatio est confessio. Item quicunque primā gratiā amisit, tenetur de necessitate illius præcepti. Diliges Dominum Deum tuum, &c. agere quod in se est ad gratiæ recuperationē, & etiam virtute illius pręcepti. Diliges te ipsum, sed peccator amisit gratiā, & potest eā recuperare suscipiendo sacramentum pœnitentiæ, quod non pōt esse sine confessione peccatorum, igitur. Itē vbi in potestate hominis est facilior, & certior via ad gratiam recuperandā, tenetur quilibet ad illā viā: alia videretur esse contēptor propriè salutis. Sed ista via suscipiendi sacramentum pœnitentiæ est facilior, & certior ad gratiā recuperandā, ergo ex illo verbo, quorum remiseritis, &c. Et ex pręcepto dilectionis Dei, & suipsius tenetur quis ad istā, nō potest autem dici, quòd talis obligatio habeatur ex illo ver-

Con. 2.

Io. 20.

bo Iac. vlt. Confitemini alterutrum peccata vestra: non enim magis dicit confessionem esse faciēdam sacerdoti, quàm alii: subdit enim statim: & orate pro inuicem vt saluemini, vbi nullus diceret ipsum instituisse, vel promulgasse præceptum diuinum.

Con. 3. Tertia concl. Confessio homini facienda est de iure ecclesiastico. Patet expresse de Celeb. Miss. c. Cum Matthæ. Et de pœnitentiis, & remissionibus. Omnis vtriusque sexus. Nisi forte diceretur, ꝙ magis datum est illud pręceptū de modificatione cōfessionis, quàm de confessione. Pro declaratione autē illius decretalis. Omnis vtriusque sexus. Notādum, quòd primo includit illud præceptū. Quis debet confiteri, scilicet adultus habens vsum rationis, de quo ponit Scotus talē regulam. Quando videlicet aliquis instructus, & interrogatus ordinatè percipit distinctè quid iustum, & quid iniustum in lege diuina, quod potest facile videri si ad ordinatas interrogationes ordinatę respōdeat, signum est, quod habeat vsū rationis. Secundo continet illud præceptū, quid debet homo confiteri, quia peccatū mortale, & nō aliud. Per veniale. n. nullus periclitatur extra nauē Ecclesię, quia peccatum veniale stat cum perfecta caritate, quæ est nauis saluans. Sed quęris, quod peccatū mortale? Dicēdum, ꝙ omne illud, de quo habetur memoria, hoc præmisso inquisitione secundum possibilitatem fragilitatis humanę, quantam inquisitionē posset aliquis apponere circa aliquod arduū, quod sibi multum esset cordi debet autem omnia eidem confiteri, non diuidendo confessionē, nec solum peccata, sed etiam circunstātias notabiliter aggrauante maxime, quę nouam rationē peccati inducūt, siue ſm speciē, siue ſm numerū, cuiusmodi sūt circunstantia personæ, loci temporis, modi, & numeri. Tertio cōtinet hoc præceptum, cui, videlicet proprio sacerdoti habēti, videlicet iurisdictionem ordinariam, vel cōmissam. Quarto continet quando. Vbi notandum, ꝙ tenetur peccator confiteri quandocunq; est in periculo mortis, quando videlicet imminet iudiciū damnationis, vel misericordiæ. Et etiam quando vult exercere actus aliquos, quibus debetur reuerenia specialis, vt quādo vult communicare. Determinauit autem Ecclesia præceptum, videlicet, semel in anno circa Pascā, quo tēpore iuxta c. illud, debet quilibet Christianus communicare, nisi in casu. Dicunt autē aliqui, ꝙ ante tempus illius præcepti Ecclesiæ, & etiam nūc statim habita oportunitate tenetur habens peccatū mortale confiteri. Alij autem dicunt ꝙ non, sed potest peccator expectare nunc cum voto, vel voluntate cōfitēdi semel in anno, vel prius semel ante mortē, ita ꝙ sufficit habere voluntatē cōfitendi pro quando pręceptū obligat, voluntatē dico sic ꝙ non habeat nolūtē. Si. n. noluntatē actualē haberet, peccaret mortaliter. Secūdis aūt magis videtur assentire Sco. quia pręcepta pœnalia non sunt amplianda, sed restringenda. Melius tñ, & tutius est statim cōfiteri. Quinto continet qualiter, quia

quia cum displicentia peccati cõmissi,& cũ ꝓposito abstinendi á peccato, & obediẽdi ecclesię ad ĩplendã satisfactionẽ, quã volũtarię suscipit a sacerdote iniũctã.

1 Ad primum arg.dici potest ꝙ tẽpore negationis Petri, sacramentum pœnitẽtię nondũ erat institutũ, & ideo nõ tenebatur pro tunc ad confessionẽ: nec etiã ad hoc tenebatur post institutionem sacramẽti, quia iam ante resurrectionẽ per aliud remedium fuit suum peccatũ delatũ, verba autẽ Ambrosij nõ sic sunt intelligẽda ꝙ sine cõfessione in actu, vel habitu lauetur delictum.

2 Ad secundum dicendum ꝙ ex illa auctoritate nõ habetur quòd peccatum deleatur sine proposito confitendi. Si autẽ post culpam dimissam mutetur propositum confitendi iam cadit a vera pœnitẽtia, & peccat mortaliter.

3 Ad tertium dicendũ, ꝙ oẽs cerimonię tam veteris legis ꝙ nouæ reduci possunt ad illud. Memento vt diem sabbati sanctifices. Cum.n.præcipiatur Deus honorari, sequitur ꝙ ille cerimoniæ quibus se vult coli cadant sub illo præcepto sicut conclusio sub præmissa. Nec ex hoc sequitur quòd ille cerimonię sint de lege naturæ sicut pręceptum sub quo cadunt, quia ex maiori de lege naturæ: & minore de lege positiua nõ sequitur conclusio, nisi de lege positiua.

4 Ad quartum dicendũ ꝙ talis dẽt confiteri ꝑaliqua signa, alia a verbis quę possunt esse nota si talia signa sint cõmunia confitẽti muto & sacerdoti. De extraneo aũt nõ vr̃, ꝙ cõfiteri debeat per interpretẽ maxime qñ timetur ipsum nõ esse secretariũ idoneum. Et in tali casu iste habet impossibilitatẽ confitẽdi homini idoneo, confiteatur ergo Deo cum proposito confitendi homini oportunitate habita.

Ad quintũ dicendũ, ꝙ contra rationẽ confessionis sacramentalis esse vr̃, ꝙ fiat per scripturam, quia omnis scriptura ex natura sui nata est esse publica. Quod ergo dicitur.30.q.v.quòd potest quis confiteri per scripturã. Hieronymus exponit qñ confitens est præsens: absens ergo expectet cũ proposito confitendi 5

Ad aliud dicendum quòd simpliciter innocẽs a mortali, & veniali tenetur simpliciter nõ confiteri. Innocens autem tantum a mortali potest confiteri venialia, & potest non confiteri. 6

Vtrum potestas clauium tantum se extendat ad pœnã tẽporalem.

Sco.4.d.18. & 19.q.1. Dur.4.d.18. q.2. Thom. in additionibus super 3 p.q.17.art.2.

VNdecimo quęritur. Vtrum potestas clauium sacerdoti collata tantũmodo se extendat in sacramento pœnitentiæ ad pœnam temporalem.

Primo arg. ꝙ sacerdoti nõ sit cõcessa ptãs clauium, qa Apo.3. dicit de Christo. Claudit & nemo aperit: apit & nemo claudit. 1 *Apoc.3.*

Secũdo Aug.cõtra donatistas. A peccato non absoluit, nisi colũba, vel membra columbæ, ergo nullus iniustus habet claues: 2

Tertio arguitur, quòd hmõi 3

potestas clauium non se extendat ad pœnā temporalem, quia si sic, aut ad remittēdum illam, aut ad infligendum. Non ad remittendum, quia tunc per frequentes absolutiones posset tota pœna debita remitti. Nec ad infligendum, quia tunc quilibet pœnitēs teneretur implere, quā cunq; pœnam, etiam immoderatam, sibi iniunctam a sacerdote, quod est falsum.

Contra quātum ad primum Mat. 10. Tibi dabo claues regni cœlorū. Et quantū ad śm sic ar. quia illa potestas ad aliquid se extendit, non ad remissionē culpæ, neq; pœnę æternę, quia hæc duo soli Deo conueniunt, vt dicit Magister in. 4. di. 18. igitur se extendit ad pœnā temporalem. Primo notandū, ꝙ clauis hic dicitur methaphorice potestas illa in sententiante, quæ est immediatum quasi instrumentū sentētiandi, quæ sententiatio dicitur apertio regni cœlorū. Potest aūt tripliciter intelligi auctoritas sententiandi. Vno modo auctoritas simpliciter principalis, quę soli Deo conuenit propter duo, quia ex se solus est iustus, ideo sibi soli competit primū iudiciū: secundo, quia iudicare est præsidentis. Primus autem præsidens non potest esse, nisi solus Deus. Secundo modo dicitur auctoritas, siue clauis non principalis, sed tamen præcellens, videlicet quantum ad duplicem præeminentiam, videlicet in vniuersitate causarum iudicandarum, & in firmitate sententiæ diffinitiuæ. Et vtraque præeminentia cōuenit illi, qui nouit omnia merita, & demerita. Et cum hoc habet voluntatem inseparabiliter conformē diuinæ iustitię, cuiusmodi est Christus. Tertio dicitur auctoritas, siue clauis non principalis, nec clauis pręcellēs, sed partialis, quantum ad causas cognoscendas, & infirma quantum ad sententiā ferendā, puta, quia sit aliquādo reuocabilis. Et ista pōt conferri alicui in ecclesia militanti, qui pōt in illa causa nosse, & in illa śm legē diuinam recte sententiare. Et si quādoq; pręter illam sententiat, sententia eius non erit firma. Hęc ergo clauis data est sacerdotibus, & dicitur clauis potestatis. Secūdo notandū, ꝙ auctoritas cognoscendi causam peccatorum, dicitur etiam clauis, quia etiam est instrumentū aperiendi, licet nō proximum, quia sine ista cognitione, non recte quis sententiat cœlum huic aperiendū, vel claudendum. Et potest ista distingui tripliciter, sicut, & præcedens. Et in collatione primę clauis, quę habetur Ioan. 20. intelligitur etiam collatio istius secundæ tanquam præuię ad vsum illius primæ. Et dicitur ista clauis scientiæ, non quia sit aliqua sciētia actualis, vel habitualis, vel discretio quæcunque, sicut Magister videtur dicere in 4. dist. 19. tamen ista auctoritas cognoscēdi requirit scientiam concomitantē ad rectum vsum eius, quēadmodū requirit clauis potestatis aliquam iusticiam ad rectum vsum sui. Tertio notandum, ꝙ istæ duæ claues, simpliciter sunt distinctæ, & possent de potentia absoluta ab inuicem separari. De potentia autem ordinata de facto, coniunguntur in quolibet sacer-

ſacerdote eccleſiaſtico complete ordinato, quod ideo dicitur, quia ſi prius tēpore ſibi datur auctoritas celebrandi, quàm abſoluendi, non eſt perfecte ordinatus ſacerdos, ſi primo facto omittitur ſecundum. Et probabile, quia ſicut ſunt duæ poteſtates, ita duo characteres, & vterq; imprimitur in proprio ſigno ſenſibili, ſignificante illud inuiſibile, vtpote primus in datione calicis cum iſtis verbis. Accipe poteſtatem celebrandi &c. Secundus in impoſitione manuum cum iſtis verbis. Accipe ſpiritum ſanctū, &c. Et iſti duo characteres integrant ordinem ſacerdoti. Vel poteſt dici, ꝙ per vnum characterem ſacerdotalem habet quis poteſtatem conficiendi corpus Chriſti, & per illum diſponitur de congruo ad habendum poteſtatem ſuper corpus Chriſti miſticū. Et tunc character ſacerdotalis eſt diſpoſitio ad iſtas claues, quæ aliqualiter poſſunt dici vna clauis vnitate ordinis, quia ad vnū actum vltimum. ſ. apertionis ordinantur, & in ordine ad illum vna ſubordinatur alteri. Quarto notandū, ꝙ in eccleſia duplex eſt forus.

Vnus ſecretiſſimus, & in quo idem eſt actor, & reus, & teſtis, & ad iſtum pertinent claues prędictæ. Alius eſt forus publicus ad corrigendum delicta publica. Et ibi requiritur duplex auctoritas, correſpondens duplici auctoritati prędictę. Et iſtę auctoritates pertinentes ad forum publicum, poſſunt dici claues, de quibus habetur Mat. 18. Quęcunq; alligaueritis ſuper terram, &c. In hoc aūt foro clauditur eccleſia. i. cōmunio fidelium per excōmunicationē, & aperitur per abſolutionem, nec ſunt iſtę claues eædem cum prioribus, quia ſeparantur ab illis, vt patet in archidiacono, & quibuſdā alijs habentibus iuriſdictionem ſecundum ordinationem eccleſię ſine ordine ſacerdotali, & econuerſo, vt eſt in quibuſdam ſacerdotibus, quibus non eſt data hęc poteſtas excludendi ab eccleſia, vel reconciliandi. Quinto notandum, quòd ſicut ſupra dictum eſt. Magiſter in. 4. diſt. 18. videtur ſentire, quòd poteſtas clauium non ſe extendit ad culpam & pœnā æternam, ſed tantummodo ad pœnam temporalem. Ita quòd ſacerdos euangelicus ligat ad pœnā temporalem, quam imponit, & ſoluit cum de pœna debita aliquid dimittit, vel per eam purgatum oſtendit, & ad cōmunionem ſacramentorum admittit. Additur autē, quod hæc poteſtas reſpectu pœnę temporalis talis eſt, ꝙ nec ratificatur actus eius, niſi ſit conformis diuino iudicio, ſcilicet, niſi tantā pœnam imponat, quanta ſecundum diuinam iuſticiam iſtis peccatis correſpondet. Contra. Primum arguit Sco. quia tunc ſacramentum pœnitentiæ non eſſet ſacramentum nouæ legis, quia nullam cauſalitatem haberet ad gratiam. Nunquam enim digne ſuſciperetur, niſi in anima habēte primam gratiā. Item receptio iſtius ſacramenti eſt diſpoſitio efficax ex pacto diuino ad grãæ ſuſceptionem, ſed diſpoſitio præuia nō eſt ſignū rememoratiuū, ſiue oſtenſiuum alicuius præteriti, ſed futuri, ergo nō oportet, ꝙ collatio ſacramenti pœnitentiæ ſit

Mat. 18

sit signũ absolutionis diuinę pręcedentis. Et si dicas, ergo sacerdos delet maculã, & pœnã mortis ęternæ, verũ est, ministerialiter, siue instrumẽtaliter, nõ quidem attingẽdo illũ effectũ, nec virtute propria, nec alterius, sed attingendo aliquod prius, quod est dispositio necessitans ad illũ effectũ. Contra secundum, sic arguit Scot. Nulli cõmittitur potestas arbitrandi in aliqua causa cuius arbitriũ nunquã erit reatũ propter quãcunq; diligentiam, sed tantum a casu, & per miraculum speciale. Sed per quamcunque diligentiam non potest pertingere sacerdos punctaliter ad pœnam, qua Deus iudicat peccatorem esse dignum. Si igitur attingat, hoc erit casu, vel per miraculum. Si ergo non fit ratum, nisi punctaliter ad illam pęnam attingat, sequitur, ꝙ nõ habet auctoritatem aliquam arbitrandi. Item, nullus constituitur arbiter inter partes sub hac conditione, ꝙ præcise arbitretur ad voluntatem vnius partis. Et hoc maxime quando non potest posse determinare voluntatem illius partis. Sed in iudicio pœnitentię partes sunt Deus, & peccator inter quos est sacerdos arbiter, ergo non ligatur præcise ad arbitrandum illam pœnam, quã Deus infligeret, maxime cum non possit sibi constare de voluntate quo ad hoc præcise. Dicendum igitur, ꝙ sicut in aliis commutationibus iustitia commutatiua habet aliquam latitudinem secundum rectam rationem: ita iustitia punitiua, quæ est commutatiua pœnæ pro culpa non respicit necessario gradũ indiuisibile pœnę correspondẽtem culpę, sed est ibi latitudo infra quã minor pœna nõ sufficit, & vltra, quã maior non est imponenda. Et extra totã istam latitudinẽ clauis citra, vel vltra ligans errat. Et tunc non immerito, quod soluitur in terris, non soluitur in cœlis .i. non ratificatur, sed intra latitudinẽ illã non errat, hoc aũt medium in ista latitudine possibile est esse homini notum per legem diuinam cum adiutorio rationis naturalis. Sexto notandũ, quòd sicut dicit Sco. clauis sciẽtię aliquãdo errat exequẽdo non necessaria ad illam cãm, vel illicita: puta inquirẽdo de circunstantiis fatuis, quæ nõ aggrauant, nec alleuiãt, & tunc peccat confessor. Sed tñ si nihil omittat de necessariis ad cognitionẽ causę põt recte iudicare. Et tunc ratificatur arbitriũ ex parte suscipiẽtis, sed non ex parte confessoris quin peccet errando. Aliqñ vero errat clauis scientię omittendo aliquid, qđ est necessariũ ad causæ cognitionẽ: puta non inquirendo de attritione confitentis, & tunc peccat confessor, & non põt recte iudicare, nisi a casu. Si autẽ pœnitens ostẽdat se dolentẽ, & tñ non sit: fictus est, & peccat clauis tamen scientiæ nõ errat, sed pœnitens in periculum sui errat, & tunc ex parte sacerdotis ratificatur iudicium in cœlo, videlicet eo, quòd fecit, quod suũ est, quia, vt hõ nõ potuit cor videre, nisi per signa exteriora.

His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Claues ministeriales sententiandi, & cognoscendi de causa Con. 1.

causa

causa in vtroque foro datæ sunt ministris ecclesię, patet ex dictis in primo, & quarto notabilibus.

Con.2. Secunda conclusio. Istæ duæ claues, scilicet clauis scientiæ, & potestatis sunt ad inuicē distinctæ, patet ex tertio notabili. Vbi est aduertendum, ꝙ istæ claues vltra naturales potentias iudicantis non dicunt aliquid reale positiuum, sicut nec dominium nec ꝑlatio, sicut dicit Ioh. de Basso, qui etiam dicit ambas claues ad voluntatem pertinere, quia licet cognoscere de causa ptineat ad intellectum, & etiam dictare sententiam per modum noticię, tñ apud voluntatē residet auctoritas cognoscēdi, & sentētiandi.

Con.3. Tertia conclusio. Claues fori exterioris non sunt eædem cum clauibus fori interioris, patet ex iiii. notab.

1 Ad primū argu. dicendum, ꝙ dēt intelligi de claui ꝑeminenti, & vniuersali, & nō ministeriali.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ tātum per columbam, & membra eius dignæ fit absolutio, fit tamen & per malos, sed nō digne, vel recte. Deus enim dat benedictionem digne poscenti, etiam per ministrum indignum. Vnde dicit Augu. voluntas faciētis obesse, vel prodesse non potest sed meritū benedictionē poscentis. *Lib. 90. Quæst. nu. ac m.test.*

Ad tertium dicendum quòd se extendit ad vtrunque. Et cum dicitur, ꝙ tunc per frequētes absolutiones remitteretur tota pœna, dicendum quod hoc non videtur probabile cum eiusdem rationis sit secunda absolutio cum prima. Dicit tamen Sco. ꝙ secunda absolutio virtute clauiū nullam partem pœnæ remittit, nec tñ est illicitum nec inutile cōfessionē iterare de eodē peccato, q: & si in secunda vice nihil pęnæ remittatē virtute clauiū, bene tamen ex merito humiliationis cōfitentis. Et ad aliam partē distinctionis cum dicit, ꝙ quilibet pœnitens tenet, &c. Dicendum, ꝙ non sequitur de pœna immoderata, quia excludit latitudinē iusticiæ. Vnde si videatē, ꝙ pœna sibi imposita sit immoderata, pōt adire alium confessorē prudentem propter moderationē pęnę.

Vtrum confessor in quocunque casu teneatur celare peccatum sibi in confessione reuelatum.

Sco.4.dist.21.q.2. D. Thom. 2.d.21.q.3.

DVodecimo quæritur. Vtrum confessor in quocunque casu teneatur celare peccatum sibi in confessione detectum?

Argu. ꝙ non, quia licitum est vnuicuiq; renunciare iuri suo, ergo cōfitens pōt licentiare cōfessorem ad reuelādum peccatum. 1

Secundo Bern. de præcepto, & dispensatione. Quod est institutū propter charitatē non debet contra charitatē militare, sed celatio peccati in aliquo casu militare cōtra charitatē: puta qn peccatū est contra bonū cōe. igitur. 2

Tertio. Ponatur casus. Dixerunt aliqui se interficere sacerdotem in nemore, qui sacerdos est cum eis viator vnus ante ingressum nemoris confitetur eidem sacerdoti, tunc idem sacerdos non tenet se exponere morti sine causa, ergo nec ingredi nemos, sed non ingrediendo ex facto suo

reuelat

reuelat alijs confessionem illius confessi.igitur.

4 Quarto. Sit iste casus. Sacerdos de facto absoluit episcopũ simoniacum, quẽ non põt absoluere de iure: istæ sacerdos tenetur cõfiteri etiam in speciali de isto peccato, ergo confitendo reuelat Episcopi peccatum.

5 Quinto. Abbas per cõfessionẽ scit monachũ in aliquo loco peccasse, & habere societatem ibi suspectam, ergo consulendo saluti suæ potest eum amouere a loco, sed amouendo videtur reuelare confessionem.igitur.

6 Sexto. Habetur extra de sentẽtia excõicationis. Cum non ab hoĩe. A cõmunione illius, quę ꝑ iniectione manuum in clericum in edictum excõmunicationis incidit, debes abstinere, nisi forte tibi soli illud pateret, in quo casu ipsum priuatim tantum vitabis: & sequitur vt saltẽ rubore verecundiæ confusus pro latẽti excessu satisfacere cõpellatur. Ex hoc

7 videtur sequi, ꝙ si in secreto, vel per confessionem scio ipsum incidisse in sententiam excõmunicationis, debeo eum priuatim vitare, ergo & pari ratione confessionem reuelare.

Contra. De pœ di.vj. Sacerdos ante omnia caueat ne peccata sibi confessa reuelet. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus suæ ignominiosus pergat.

Item de pœnitentijs, & remissionibus. Oĩs vtriusq; sexus &c. Caueat oĩno ne verbo, vel signo aut alio quouis mõ prodat peccatorẽ. Notandum, ꝙ Richardus de media villa, de necessitate celandæ confessionis talem rõnẽ assignat, quia eadẽ persona vere potest aliquid affirmare in persona alterius loquentis, quod vere negat in propria ꝑsona, sicut angelus loquens Moysi in persona Dei vere dixit. Ego sum dñs Deus tuus. Quod vere negasset loquẽs in propria persona. Homo igitur repræsentãs personam Dei in foro confessionis, vere põt aliquid affirmare, quod negare potest loquẽs in propria persona, ergo extra forum pœnitentiæ dicens se illa audiuisse, vel scire, mẽtiĩ, sed vitare mendaciũ est de iure naturæ: igitur. Sed contra arguit Sco. quia magis, vel non minus conficit in persona Christi quàm absoluat, vel audiat cõfessionẽ, sed conficit in persona propria, & q̃ scit, scit vt conficiens in persona propria: vnde non mentitur post missam dicendo. Ego scio me hodie consecrasse: igitur. Item, licet peccata in cõfessione detecta in vniuersali dicere, & in particulari non relata ad personam confitentem, sed si prædicta rõ valeret, hoc non liceret, quia mentiretur. Dicit ergo Scot. ꝙ non est idem loqui in persona alicuius, & loqui auctoritate illius, siue vt minister eius. Sacerdos autem in confessione licet audiat & loquatur auctoritate Dei, vt minister eius non tamen loquitur, vel audit in persona Dei, sed in persona propria.

His præmissis ponendæ sunt quinque cõclusiones. Prima est. Celare peccatũ in cõfessione detectum tenet sacerdos, de iure naturali, probat Sco. quattuor rõnibus. Prima sumitur ex ratione charitatis, quia lex naturæ de charitate fraterna exprimitur. Prout vultis, vt faciant vobis homines,

Marginal notes: 4.d.21. q.1. — Exo. 20. — Con.1. — Luc.6.

mines,& vos facite illis. Et debet intelligi, q̄ vultis vobis, id est quæ velle debetis secūdum rectā rōnem. Et hoc intelligit in hoc pręcepto. Diliges proximum tuū sicut te ipsum. Sed quilibet secundum rectam rationē debet diligere famam propriam,& celationem peccati sui confessi. Et per consequens cōfessor debet idem velle confesso, sed reuelatio tolleret confesso famam: igit. Secunda rō sumitur ex ratione fidelitatis, quilibet enim de lege naturę tenetur seruare proximo suo fidelitatēquā vellet,& deberet velle sibi seruari, sed committens maximum secretum alteri, vellet sibi seruari tanquā secretum: igitur. Tertia ratio sumitur ex ratione veracitatis, quia de lege naturæ tenetur quilibet seruare secretum licitum, sed recipiens secretū maxime istud in confessione detectum,& si non explicite, tamen implicite promittit seruaturum: igitur. Quarta ratio sumitur ex ratione vnitatis, vel mutuæ vtilitatis, de lege enim naturæ est, ꝙ nullus excludat inferiori recursum ad superiorem in necessitatibus: hęc enim est cōmunis vtilitas membrorum adinuicem, sed reuelatio secreti excludit talem recursum: igitur.

Secunda conclusio. Celare peccatum in cōfessione detectum tenetur sacerdos de lege Dei positiua: patet, quia quilibet christianus tenetur non dare alteri occasionē qua reuocetur a lege Christi. Sed lex Christi est de cōfessione facienda, vt supra dictum est, ergo quilibet ex lege Christi tenetur non retrahere aliquem a confessione faciēda, sed reuelās cōfessionē occasione data, retrahit aliquos a confessione: igitur.

Tertia cōcl. De iure ēt positiuo ecclesiæ est cęlatio cōfessionis, patet ex allegatis ad oppositū. *Con.3.*

Quarta conclusio. Non solum confessor, sed etiam is cui cōfessor reuelat (licet illicite) tenet celare. Et idem intelligendum est de illo qui audit confessionē confitentis, alio videlicet a cōfessore, quæ si audiet casualiter nō peccat: tenetur tamen ad silētiū. Si vero incidiose audiat, peccat mortaliter, & tenēt ad silentiū. Ista patent per rationes superius positas in prima,& secunda conclusionibus. *Con.4.*

Quinta conclu. Obligatio celādæ confessionis est ad semper,& pro semper: patet, quia pertinet ad præceptum negatiuum. Vnde non magis licet post mortē confessi reuelare confessionē, quàm eo viuo. Patet etiam ꝙ nec Papæ præcipienti reuelādum esset peccatum confessum, quia Papa nunquam potest supra ius naturæ. Ex dictis etiā sequitur, ꝙ de lege etiam naturæ tenetur quis ad omne secretum seruandum propter rationes adductas in prima conclusione non solum quando committens exprimit se velle illud seruari vt secretum, sed quandocunque ex modo committendi apparet, ꝙ velit committere illud vt secretum. *Con.5.*

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd peccatum confessum debere cœlari, non tantū est ius confitentis, sed etiam ius totius communitatis, quia ex reuelatione sequeretur perturbatio in communitate, quia passim quilibet reputaret alium abhomina-

minabilem. Prȩterea dato etiam quòd tantum esset ius istius, tamen non licet ei renunciare, sic vt confessor habeat libertatem reuelandi, quia confessor tenet̃ multiplici iure, cuius reuocatio non est in ptãte confitentis. Si ergo confitens velit peccatum suũ per confessorem prodi, debet extra confessionẽ peccatum suũ dicere, nõ vt secretũ maxime apud aliquam personam, vel aliquas, quibus forte, licet reuelare propter bonum finem.

2 Ad secundũ dicẽdũ, ꝙ nullus põt esse casus, in quo cõtra charitatem militet tale silentiũ, immo contra charitatẽ cõem militaret oppositũ. Et cum instas de bono cõi. Dicẽdum est illud Deutero.xvj. Iuste quod iustũ est exequeris: ergo quod charitatis est, charitatiue exequeris. Non charitatiue autem exequit̃ qui contra legẽ naturȩ aliquod malũ manifestat. Reprobandus est ergo ille versus iuristarum. Est hȩresis crimen quod nec cõfessio celat.

3 Ad tertium dicendũ, quòd in illo casu diuertere a nemore non ducit ex natura sua ad reuelationẽ peccati auditi. Vnde generaliter dici põt, quòd signum de se indifferens ad hoc, quòd est tale peccatũ esse confessum, vel nõ, licet sit aliquibus signũ magis determinatũ ex aliquo p̄suppofito, non est signum reuelatiuum confessionis, nec per consequẽs simpliciter illicitum confessori.

4 Ad quartum dicendũ fm Sco. quò l in illo casu tenet̃ sacerdos non statim confiteri de suo facto indiscreto nisi tantum in vniuersali, qñ confessor posset statim deuenire in notitiã personæ, quã indiscrite absoluit. Si aũt consciẽtia vrget de cõfessione facienda in ipãli tenet̃, expectare opportunitatem confitendi alicui, qui ex tali confessione non possit deuenire in notitiã personæ huic confessæ. Si vero nunquam possit haberi talis confessor, tunc iste est in casu impotenti ad confitendũ huiusmodi, quia plus tenetur ad præceptũ non prodendi culpam sibi confessam, quia videlicet ex lege naturæ, & diuina, quàm ad confitendum explicite culpam suam, ad quod tenetur ad plus de lege diuina positiua.

Ad quintum dicendũ, quòd si consuetudo est, vt sine nota monachus reuocet̃, vel non reuocet̃ pro libito præsidentis põt Abbas ad monasterium monachũ sibi confessum reuocare. Si autẽ est consuetudo, quòd nõ trãsfertur monachus de loco forinseco ad claustrũ, nisi ratione delicti, non videt̃ licitum Abbati, monachũ confessum reuocare. Sed consultat sibi in foro pœnitentiæ, vt locũ periculosum dimittat. Si aũt ille noluerit, nõ attentet Abbas esse Deus, sed defectum illũ Dei correctioni dimittat. 5

Ad sextum dicendum, ꝙ capitulum illud non loquitur epresse de eo, qui nouit expresse per confessionẽ aliquẽ esse excõicatum, nec etiã per viã secreti sibi commissi, sed priuati. Si aũt sciret per confessionem tantũ, tunc si põt eum vitare non prodendo excõmunicationem eius, debet vitare: sinautem non solum nõ debet, immo non licet vitare, quia talis vitatio est de iure ecclesiastico. Non prodere autem est de iure naturæ, & de iure diuino 6

uino positiuo, & de iure ecclesiastico. Quando aũt pręcepta vidẽtur esse contraria, illud qđ est superius magis obligat, nec eruas illud, & ꝑtermittẽs aliud peccat, quia nullus ex lege diuina, & ecclesiastica est perplexus.

Vtrum pœnitentia in extremis valeat ad salutem.

Sco. 4.d.20.q.1.

DEcimotertio quærit. Vtrum pœnitentia in extremis valeat ad salutem?

1 Ar. ꝙ non. dicit Augu. & habetur de pę. di. vij. Periculosum est, & interitui vicinum vsq; ad mortem procrastinare pœnitẽtiæ remediũ. Peccat aũt mortaliter q̃ se exponit periculo dãnationis.

2 Secundo dicit Aug. Age pœnitentiã dum sanus es, si vis pœnitere qñ peccare non potes. Peccata te dimiserũt, nõ tu illa. Et hoc sic arg. nulla pœnitentia sufficit ad salutẽ, nisi sit voluntaria, sed pœnitens in extremis, nõ dimittit peccata sua, sed illa eum. igiẽ.

Contra de vera & falsa pęnitẽtia, & habeẽ de pœ. di. vij. Pœnitentia si extremo vitæ hiatu aduenerit, sanat & liberat. Quod ꝓbat subdens, multum fuit sera latronis pœnitentia, sed non fuit sera eius indulgentia. Notandũ, ꝙ sicut dicit Sco. secundum ea q̃ cõtingunt, vt in pluribus, & magis apparent rectæ rõni cõsona difficile, vel impossibile videẽ illum qui pœnitentiã distulit vsq; ad mortis articulum pœnitere, sed tamen ista præsumptio non concludit de necessitate, qa licet vt ĩ paucioribꝰ, & difficulter, possibile est tñ oppositum euenire.

His ꝑmissis, ponẽdę sunt duæ conclusiones satis certę, vt dicit Sco. Prima est. Pœnitentia vera, siue interior sola, siue etiam exterior cum susceptione sacramenti pęnitẽtię sufficit alicui ad salutẽ in extremis: patet, qa ſm Augu. Deus semꝑ est potens etiam in morte iuuare eos, quos iuuare sibi placet. Con. 1.

Secunda conclu. Pœnitentia, q̃ videẽ haberi in extremis vix est vera pœnitentia: patet, quia tũc impediẽ vsus liberi arbitrij ex dolore, vel timore inhærẽtibus. Vera autẽ pęnitentia requirit liberũ vsum rõnis, & voluntatis. Itẽ non est vera pęnitentia, nisi fiat libere propter Deũ, sed difficile est tũc habere talẽ pęntenitiam. Tunc. n. non vr̃ homo extorquere a seipso displicentiã de peccato, nisi timore pœnæ imminentis. Vnde aliquid simpliciter inuoluntarium vr̃ esse cã istius displicentię videlicet ꝓpinquę mortis expectatio, quod aũt non est, nisi sic voluntarium nõ est multum acceptum Deo. igiẽ. Itẽ habitus malus vsq; tunc cõtinuatus, multum retrahit ab actu pœnitentiæ. Vehementia enim habitus multũ inclinat ad se inordinate amandum. Itẽ, qa in articulo mortis minus est homo dñs sui actus, quia nullo modo est dominus actus exterioris ad peccãdum, ergo requireret̃ secundum strictam iustitiam intensior motus displicentię ad iustificationẽ eius quàm sani. Ideo dicit Augu. Magnum est, cui Deus tunc inspirat (siquis est) veram pœnitentiam, quia vix, vel nunquam est aliquis Con. 2.

aliquis qui habeat dispositionē de congruo, vt sibi inspiretur. Ex istis sequunt̄ duo correlaria. Primum est, ꝙ sano persuadendum est, vt sanus pœniteat incu tiendo sibi timorem, quàm periculosum sit expectare serotinam pœnitentiam. Secundū est, ꝙ infirmo iam in istum articulū deducto, suadendum est, vt secūdū suam possibilitatē nitat̄ habere displicentiam voluntariā de peccatis propter Deum. Et ne in desperationem mittat̄, extollenda est sibi diuina misericordia.

1 Ad primum argumentū dicendum, ꝙ qui sciens se exponit periculo salutis suæ peccat mortaliter. Et ideo iste si aliquo actu elicito determinat se nunquam pęnitere, nisi in extremis peccat mortaliter illo actu. Sed tamen de illo peccato possibile est ipsum pœnitere in extremis.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ quādiu quis habet vsum liberi arbitrij, pōt peccare peccato mortali, licet non exteriori. Et ita potest dimittere peccatū secundū displicentiam de peccato, licet necesse sit eū non peccare peccato exteriori. Et istud intantum pōt esse sibi voluntariū, pro tūc, vt habeat tunc voluntatem, ꝙ etiam si posset tunc peccare peccato exteriori, fugeret hoc omnino, & pœnitentiam etiam exteriorem ageret pro commissis.

Vtrum post hanc vitam possit aliquod peccatum dimitti.

Tho. in ad di. 3. p. q. 19. ar. 1.

DEcimoquarto quæritur. Vtrum post hanc vitā posset aliquod peccatum dimitti.

Arguit̄, ꝙ nō, quia nullus moriens potest postea peccare, ergo nec moriens in peccato potest postea resurgere. 1

Secundo. Nullū peccatū mortale post hāc vitam pōt dimitti: ergo nec veniale: patet cōsequētia, quia sunt eiusdem rationis cum non differant nisi secundū magis, & minus. 2

Tertio. Dicit Damasce. quod est angelis casus hoc est hoībus mors, sed angelus post casum est oīno inuariabilis, ergo & homo. 3

Quarto. Per minimā pęnā pōt dimitti veniale, dū tn̄ sit voluntaria, sed pœna mortis est maxima: qa vt dr̄. iij. Ethicor. vltimū terribilium est mors: ergo ꝑ illā si sit acceptata a morituro, pt̄ deleri oīs culpa venialis, ergo post mortē nulla remanet dimittēda. 4

Contra. Qui peccauerit in spiritumsanctum non remittet̄ ei, nec in hoc sęculo, neque in futuro. Dicit Magister in iij. dist. xx. ꝙ ex hoc datur intelligi sicut sancti doctores tradunt, ꝙ quædam peccata in futuro dimittent̄. Primo notādum, ꝙ sicut dicit Scot. peccato veniali non debet̄, nisi pœna tēporalis, nec ꝑ se, nec per accidens, quia secundū se est talis offensa, quæ sufficienter punitur per pœnā temporalem. Nec est inconueniens pœnā debitam veniali contritio habere terminum in inferno, nec tamen in inferno est redēptio, quia semper manet debitū pœnæ correspondētis peccato, pro quo aliquis est damnatus. Ex quo patet, ꝙ non conueniēter dicit sanctus Tho. ꝙ peccato veniali per accidens, quando coniungitur cum mortali, *Mat. 12*

tali, debetur pœna æterna, licet non ratione sui. Secundo notādum, quòd de remissione peccati venialis dici potest dupliciter. Vno modo, ꝙ nihil aliud est culpæ venialis remissio, quàm solutio pœnæ temporalis debitæ pro ea, quia post actum transeūtem culpa, quæ manet, nihil est aliud, nisi reatus ad pœnā debitam. Soluta ergo pœna temporali in purgatorio pro veniali, ex hoc ipsa culpa venialis remissa est. Non sic autem est de mortali, quia pœna sibi debita non potest totaliter solui, nisi prius cōmutetur pœna ęterna in temporalem. Et ista commutatio vocatur remissio culpę mortalis. Si autem iste modus non placet, quia videntur sancti distinguere inter remissionem culpæ cuiuscunque & pœnæ, & maxime inter remissionē culpæ, & solutionem pœnę sibi debitæ, potest dici alio modo, quod peccatum veniale in hac vita remitti potest non tantum per pęnitentiā interiorem, uel exteriorem, quę ad hoc non est necessaria, sed per aliquem actum Deo magis acceptum quo ad hoc, quòd peccatū veniale displiceat, & hoc vel relatum ab operante ad illud veniale remittēdum, vel non relatum ab ipso, sed a Deo acceptante in ordine ad illud. Ad propositum opera morientis in charitate, licet post mortem non referantur ab ipso ad veniale in quo moritur dimittendum, nec habeat ipse aliquem actum nouum meritorium, per quem deleatur veniale: tamen opera prius facta possunt esse a Deo relata ad remissionem eius post mortem. Merita enim istius morientis in charitate essent causa sufficiens deletionis venialium istius, vel relata ab ipso, vel a Deo acceptāte, sed sunt impedita dum iste viuit, si semper actu permanet in veniali. Post mortem vero non sunt impedita, quia tūc, nō continuat actum venialis. Ex hoc sequuntur duo correlaria. Primum est, ꝙ in instanti mortis remittunt venialia, quia tunc non manet actus peccati venialis; & ita tunc, cessat impedimentum. Secundū est, ꝙ omne peccatum veniale morientis in charitate remittitur in hac vita, nisi ille cōtinuet actum peccati venialis vsque ad istans mortis.

His præmissis, ponendę sunt tres concl. Prima est, Peccato dimisso in hac vita solui pōt post hāc vitā pęna sibi debita: patet, quia nullus cū debito pœnę beatificatur. Aut enim pœnę sunt simul soluendæ cum gloria, aut post gloriam, sed neutro modo, quia nec pœna potest stare cum gloria, nec sibi succedere cum gloria sit æterna. *Con. 1*

Secūda concl. Pro peccato mortali hic non dimisso pœna debita, solui non potest in futuro: patet, quia pœna sibi debita est pœna damnationis æternæ, quę nunquam remittetur. *Con. 2.*

Tertia concl. Pœna peccato ueniali debita, solui potest post hanc vitam, patet ex dictis. *Con. 3.*

1 Ad primum argu. dicendum ꝙ consequentia non valet, intelligendo resurgere pro liberari a peccato: hoc enim modo resurgere, non requirit libere agere: quia vel non est aliud, nisi soluere pœnam, uel per merita prius

habita in via, & pro tūc accepta culpam tunc dimitti.

Ad 2m nō valet cōsequentia. Et ratio dicta est in secundo notabili. Vel aliter dicēdum, ꝙ merita facta in via non possunt acceptari pro instanti mortis, vt ꝑ eam ea deleat mortale, qa Deus disposuit mortale non delendū, nisi per susceptionem uolūtariā sacramenti, uel per aliquā dispositionem tanquā meritum de cōgruo, tunc vel usq; tunc inhęrentem qn̄ peccatū deletur, non sic aūt est de veniali. Et licet mortale, & veniale sint eiusdem rationis in genere naturæ, uel ēt forte in malitia moris, non tamen sunt eiusdem generis, vel rationis in ratione offensæ diuinæ.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ similitudo est in hoc, ꝙ Angelus cadens est in termino, sicut & hō in morte, sed non oportet similitudinem esse quātum ad stabilē permanentiam in quocunque.

4 Ad aliud concedi pōt, ꝙ mors voluntariè accepta est pœna sufficiens pro quocunq; peccato ueniali, & forte ꝓ magna parte pœnę debitę ꝑ mortalibus dimissis.

Utrum peccata per pœnitentiam dimissa, in recidiuante redeant eodem numero.

Sco. 4. d. 24. q. 1. Th. 3. p. q. 88. ar. 1.

QVAESTIO. XV.

Decimoquinto quęrit. Vtrū peccata per pœnitentiā dimissa in recidiuante redeāt eadem numero?

1 Arguitur ꝙ sic, quia contritus de peccato, si postea contemnit confiteri, aut redit idem peccatum, & sic habetur propositum, aut non, & sic dimissum est sine secunda, & tertia parte pœnitentię, quod est inconueniens.

Secundo. Tenebra pōt redire eadem numero, cū habeat idem subiectum tenebra sequens cum præcedēte, & sic priuatio eiusdē luminis in numero, quia idē lumen in numero maneret si tenebra non inesset, igitur. 2

Tertio. Iac. 2. Qui offendit in vno, factus est omnium reus. 3

Contra. Successiuum non redit idem numero, sed peccatum est hmōi, igitur. Maior patet, quia si successiuū possit reparari, sequit̄ ꝙ partes eius possint esse simul. Et sequitur similiter, ꝙ instans possit reparari, & per consequēs, ꝙ contradictoria possint verificari pro eodē instāti, quia vnum contradictorium pro instanti posito prima vice, & aliud contradictoriū pro instanti posito secunda vice. Notandū, ꝙ Rich. dicit quòd de potētia absoluta Dei nō pōt peccatū idē numero redire, quia secundū Aug. Deo auctore nemo fit deterior. Sed cōtra hoc arg. Scot. qa peccatū actuale vno modo dr̄ ipsa inordinatio actualis. Alio modo obligatio ad pœnam sequens actum illū. Primū dr̄ culpa in actu, secundum dicit̄ reatus pœnę. Illud aūt primū nō propriè manet post actum. Tū, quia priuatio non manet sine subiecto. Tum, quia tunc opposita possent simul inesse. Si. n. inordinatio culpæ odij fraterni maneret post actum, & postea sequeretur fruitio eiusdem fratris simul essent culpę oppositæ. Prædicta ergo 4. d. 22.

ergo ratio non concludit de inordinatione actuali, quia & si Deo auctore nō sit hō deterior malitia culpæ, tū potest fieri malus malitia pœnæ, & multo magis obligatus ad pęna, cum nullus sit iustè obligatus ad pœnā. nisi per actum diuinæ voluntatis.

Con. 1. His præmissis, ponendæ sunt tres concl. Prima est. De potētia Dei absoluta pōt redire idem numero peccatū, ut peccatū manet post actum: non. n. manet, nisi in quadā obligatione vt di. Scotus: patet conclusio, quia Deus pōt obligare istū pro b, ad eandē pęnā, ad quam per a. Non. n. impeditur potentia Dei facere rē aliquam eandē numero ex eo, ꝙ alias fuerit. Et confirmatur, quia si peccator non pœniteret illo tēpore intermedio manere t eadē obligatio. Sed quicquid potest Deus circa creaturam manente aliqua continuatione, q̄ nihil est illius voliti pōt illa circūscripta.

Con. 2. Secunda concl. De potētia Dei ordinata non reddit eadem numero obligatio: patet, quia Deus disposuit peccata post pœnitentiā esse recta, id est secūdū Aug. nō videri ad vindictam, vnde de pęnit. d. 4. Diuina clementia dicitur. Diuina clementia dimissa peccata in vltionem vlterius venire non patitur. Sed contra bona mortificata per peccatū mortale adueniēte gratia reuiuiscūt, ergo similiter peccata iam dimissa recedente charitate reuertuntur. Dicendum, quòd superabundans Dei liberalitas est, vt semper bona facta in charitate maneant in diuina acceptatione, & amoto peccato reuertantur. Non sic autem mala amissa charitate. Vnde ad hoc valet parabola iuristarum, quòd alicui competit ius cui non actio: quia illi qui prius fecit opus dignum gloria, & post in peccatum mortale cecidit, cōpetit ius in regno Dei non tamē actio propter impedimētum. Et remoto peccato mortali non habet ius nouum, sed actionem nouam. In malo aūt & ius recedit, & actio adueniente charitate, vt plus nolit habere Deus ius ad illā iniquitatem vindicandam. Sed contra: quia tunc quilibet cadent si resurgat resurget in maiori gratia, quam ante: & iterū habebit omnia merita sua. Dicendum quòd bene sequitur, quòd habebit plura merita: non tamē maiorē gratiam: quia cum minima gratia pn̄t stare plura merita ad gloriam essentialem, quā cū maiori gratia. Gratia quippe est solum Dei donū. Merita autem sunt aliqualiter merentis opera: & ideo illa semper salua sunt in acceptatione diuina, non sic aūt gratia: ideo quamuis reuiuiscant omnia merita: non tamen tota gratia. Ex dictis sequitur, quòd aliquis habens maius ius in gloria: sed tamen suspensum damnabitur. Et aliquis habens minus ius, sed propinquum, quia videlicet in charitate saluabitur.

Tertia concl. Peccatum dimissum redit, tanquam circunstantia aggrauās: patet, quia ille cui peccatum est dimissum ex lege gratitudinis tenetur specialiter Deo propter donum gratię sibi liberaliter collatum: ergo si postea peccat, grauius peccat. Item, quia ille cui peccatum est dimissum: strictus est, ad non peccandum eadem lege qua & innocēs. Con. 3.

Et prærerea est obligatus per a-ctum propriè voluntatis, quia sine proposito non peccandi non fuit dignus gratia, ergo si peccat transgreditur duplicē legē obligantem ad non transgrediendū. Est tñ aduertendum, quòd simpliciter cęteris paribus grauius peccat, & maiori ingratitudine est ingratus, qui cadit ab innocētia, q̃ qui a pœnitentia, quia simpliciter maius est beneficiū Dei conseruari in innocentia, q̃ a peccato resurgere.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ non redit illud peccatum, sed nouo peccato peccat, quia contemnit confiteri.

2 Ad secundū dicendum, quòd ad unitatem priuationis non sufficit vnitas subiecti, aut habitus, nisi sit continuitas, quæ non est in proposito.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ illa auctoritas, & similes nō arguūt. nisi ꝙ est obligatus talis ex vno nouo peccato ad damnationem, ad quā prius erat, uel potuit esse obligatus ex aliis peccatis. Non tñ sic intensiue nec etiam sic extensiue, quantum ad numerum peccatorum, & obligationum.

De extrema vnctione.

Vtrum extrema unctio sit sacramentum nouæ legis.

Sco. 4. d. 23. q. 1. Dur. 4. d. 23. q. 1.

QVÆSTIO VNICA.

Consequenter dicendum est de sacramento extremę vnctionis. Circa quod quęrit. Vtrū extrema vnctio sit sacramentū nouę legis?

Arguitur quòd non, quia oē sacramentum nouæ legis est institutum a Christo, sed extrema vnctio non legitur instituta a Christo, sed potius a Iacobo, Iac. 5. In firmatur quis ex vobis, inducat præsbyteros Ecclesiæ, &c. 1 *Iac. 5.*

Contra est communis enumeratio sacramentorum. Notandū, quòd extremę vnctionis ponit Scot. talem rationem. Extrema vnctio est vnctio hominis infirmi pœnitentis facta in determinatis partibus corporis cū oleo consecrato ab Episcopo, ministrata a sacerdote, simul verba cū intentione debita proferente, ex institutione diuina efficaciter significans curationē finalem venialium. Vbi primo conueniēter ponitur vnctio, quia hoc signum sensibile congruit effectui, s. unctioni interiori curatione. Notāter autem dicitur hominis infirmi, quia non debet cōferri sano, nec etiam cui mors imminet ex periculo extrinseco violētiæ, nec etiam qualitercunque infirmo, sed periculosæ. Additur autē pœnitentis, quia nullus est capax istius sacramenti digne, nisi existens in gratia. Additur autem indeterminatis partibus, uidelicet in partibus, quæ sunt organa potentiarum, per quorum actus frequentius peccatur venialiter, vtpote organa quinq; sensuum, & potentiæ motiuæ. Dicitur autem cum oleo, per quod significatur nitor conscientiæ. Consecratio autem Episcopalis est necessaria ad hoc, vt sit materia apta, quia cōmuniter in sacramentis consistentibus in vsu, solus baptismus non requirit materiam specialiter consecratā, quia Christus

stus tactu mūdissime carnis suę quando uoluit a Ioan. baptizari totam aquam consecrauit, hoc est in istum vsum dedicauit. Forma autem huius sacramenti est. Per istam sanctam vnctionem, & suā piissimam misericordiam parcat tibi Deus quicquid oculorum, uel uarium, linguę, tactus, uel huiusmodi uitio deliquisti.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis concl. Extrema vnctio est sacramentum nouæ legis vnū vnitate ordinis, & integritatis. Primum patet, quia fuit a Christo institutum. Legimus n. Marci. 6. ꝙ Apostoli vngebant oleo sacro multos infirmos; & constat, ꝙ hoc non fecerunt, nisi ex institutione Christi. Secunda pars patet, quia habet plures materias, & plures formas ordinatas ad integram, & plenariam remissionem omnium venialium. *Mar.* 6.

1 Ad arg. dicendū, ꝙ Iacob non erat nisi promulgator illius sacramēti, iam a Christo instituti.

De sacramēto ordinis.

Vtrum in Ecclesia sint septem ordines, &c.

Sco. 4. d. 24. q. 1. Dur. 4. d. 24. q. 2.

QVAESTIO I.

DEinde inquirendum est de sacramento ordinis. Circa quod primo quæritur. Vtrum in Ecclesia sint septem ordines eo modo, quo ordo, vel ordinatio ponitur sacramentum?

1 Argu. ꝙ non, quia tunc in Ecclesia essent tredecim sacramenta, s. septē ordines, & sex alia.

Secundo. Quilibet ordo habet caracterem sibi proprium, ergo in illis septem correspondent septem caracteres: consequens est falsum, quia vel essent eiusdē speciei, quod non videtur verum, quia plura accidentia eiusdem speciei non possunt simul esse in eodē subiecto, vt dicit Philo. Aut alterius speciei, & hoc videtur inconueniens, quia in speciebus est essentialis nobilitas maior & minor, quæ non uidetur præcise assignari in istis caracteribus. 2 *5. Meta. t. c. 16.*

Tertio. Isidorus ponit episcopatū esse ordinē, & nullus ē istorum septem, ergo sunt plures. 3 *Isidor. Ethim. lib. 7.*

Quarto. Prima tonsura videtur esse sacramentum, quia est signū rei sacræ, & quia habentes eam gaudēt priuilegio clericali, quod videtur proprium ordinationis. 4

Cōtra est auctoritas Magistri. Primò notandum, quòd ordo dr̄ uno modo ſm Aug. Pariū, dispariumq; rerum vnicuique sua loca tribuens congrua dispositio. Et hoc modo accipitur ordo in exercitu, & in politia ordinata. Alio modo accipitur ordo ꝓ gradu eminenti in politia, uel communitate aliqua. Et vtroque istorū modorum est ordo in Ecclesia. Secundo autē modo dicuntur ordinati non quicunque de Ecclesia, sed tm̄ habentes aliquem gradum eminentem. Sed primo modo dicuntur omnes ordinati, sicut partes totius Ecclesiæ ordinatę. Tertio modo accipitur ordo, licet minus propriè, pro ipsa ordinatione actiuè, uel passiuè dicta, quę est causatiua, uel collatiua ordinis. Nunc autem nō est sermo de ordine primo modo accepto, sed secundo & tertio modo. *4. d. 14. Augu. de Ciu. Dei lib. 19.*

do. Ordo autem secundo modo non est sacramentum, sed magis potestas, vel gradus exequendi, vel digne exequendi aliquē actū sacramentalē in Ecclesia, & hoc modo sacerdotiū, & diaconatus, & sic de aliis dicuntur ordines. Est autem ordo hoc modo aliquid spirituale, & nō aliquid sensibile, & per consequens non est propriè sacramentum, sed magis est res sacramenti alicuius. Ordo autem tertio modo, est aliquid sensibile consistens in verbis, & rebus, seu actionibus, vel passionibus, sensibilibus: ideo bene habet rationem sacramenti. Secundo notandū, quòd ſm Scotum assignari potest descriptio huius sacramenti in cōmuni, prout est aliquid commune ad ordinationes speciales, quæ omnes vnitate ordinis, & cōpletiuæ integritatis computantur pro vno sacramento. Est autem illa descriptio talis. Ordinatio, vel ordo est sacramentum institutionis alicuius in gradu pręeminēti in Ecclesia, cui cōuenit aliquod ministeriū circa sacramentum, & præcipue circa eucharistiam facta a ministro idoneo certa verba simul cū intētione debita proferente ministerium gradus illius, aliquo signo sensibili represen tās ex institutione diuina efficaciter significās gratiam præminentem, qua ordinatus aliquod ministeriū digne exequatur. Et ſm hanc rationē proportionabiliter accipi possunt rationes speciales cuiuslibet ordinis. Notanter aūt ibi dicitur præcipue circa eucharistiā, quia actus ordinum versantur solum circa eucharistiā, vt infra dicetur, vel saltem actus principaliores ordinis. Dicitur autē a ministro idoneo, scilicet ab Episcopo quantū ad sacros ordines, quantū vero ad alios non sacros, aliqui nō Episcopi possunt esse ministri idonei. Aliqui enim Abbates priuilegiati, & Cardinales nō Episcopi, possunt tales ordines conferre. Dicitur autem ibi proferēte certa verba, & hoc quantū ad formā, vel formas ordinationū, quę sunt diuersæ in diuersis ordinibus, sicut inuenitur in libris Episcoporum. Sed de ordinatione sacerdotis completa videtur, quòd ibi sic duplex forma. Vna cum sibi dicitur. Accipe potestatem celebrandi, &c. Tradendo sibi calicem cum vino, & patenā cum hostia, quando sibi confertur caracter, & potestas conficiē di corpus Christi. Secunda vero quando dicitur. Accipe spiritum sanctum, quorū remiseritis, &c. quando videlicet Episcopus imponit sibi manum, & tunc datur sibi potestas clauium in foro pœnitentiali. Quilibet ergo forma habet materiam propriam sibi coniunctam, scilicet signum sensibile represētatiuū alicuius ministerij sacerdotalis. Prima materia est traditio calicis. Secunda est impositio manuum Episcopi. Tertio notandum, quòd communiter ponuntur septem ordines, tres maiores, & sacri, & quatuor minores, & non sacri, quorum sufficientia sic accipitur. Quia ordo est potestas, & gradus præeminens in Ecclesia disponēs ad actum sacramentalem pręcipue circa eucharistiam. Aut igitur directè de propinquo, aut a

remotis, & non ſic directe, ſed magis quantum ad ſuſcipientes primo modo accipiuntur tres ordines ſacri. Et ſecũdo modo quatuor non ſacri. Primum igitur, ſit tripliciter. Aut eucharistiam cõficiendo, & ſic eſt ordo ſacerdotum: aut diſpenſando eam, & tractando eam in vaſis, & ſic eſt ordo diaconatus: Vnde patet quòd legere euangelium non eſt principalis actus diaconi, ſed ſecundarius. Aut miniſtrando materiam euchariſtiæ, & ſic eſt ordo ſubdiaconatus. Alij autẽ ordines accipiunt reſpectu actum remote ſe habẽtium ad euchariſtiam. Et hoc dupliciter. Vel diſponendo populum ad conuenientem diſpoſitionem ad euchariſtiam ſuſcipiendam, vel ad amotionẽ impedimentorum. Primo modo dupliciter, nam diſpoſitio conueniens in populo eſt duplex. Vna eſt interior deuotio, ad quã diſponit accolitus, portando cereum accenſum. Alia pertinet ad intellectum: & eſt eruditio mentis circa credibilia, & ad hãc diſponit lector, legendo prophetias. Secundo modo etiam dupliciter. Quia vel eſt ad amouendum impedimentum arcẽdo malos homines & indignos. & ſic eſt ordo hoſtiarij. Vel arcendo dæmones: & ſic eſt ordo exorciſtæ: non quòd verbis exorciſtæ conferatur aliqua vis ſupernaturalis, qua poſſit effectiue effugare dæmones: ſed virtute diuina arceantur ad actum exorciſtæ, & hoc ex pacto diuino.

Quarto notandum quòd de epiſcopatu dicunt aliqui, quod non eſt ordo ſicut doctor deuotus & doctor ſanctus. Et Rich. de media villa. Si enim eſſet ordo: eſſet nobilior ſacerdotio: quod eſt falſum, cum ſacerdotium habeat nobiliſſimum actum. Item vnus ordo in conferendo non de neceſſitate dependet ab alio vt patet de promoto per ſaltum in quo non eſt iterandus ordo ille, ſed caute ſupplẽdum eſt quod fuerat omiſſum. Epiſcopatus vero de neceſſitate facti dependet ex ſacerdotio. Si enim aliquis nõ ſacerdos conſecraretur in epiſcopum nihil fieret. Item epiſcopatus poteſt ſimpliciter tolli per depoſitionem vel degradationem: ergo in ordinatione epiſcopi non imprimitur caracter, nec epiſcopatus eſt ordo. Alij autem ſicut canoniſtæ, tenent quòd epiſcopatus eſt ordo: & per conſequens conſecratio epiſcopi eſt ſacramẽtum. Epiſcopatus enim eſt gradus præeminentiæ in eccleſia, & poteſtas quædam ad actus ſacramentales, qui nullo modo conueniunt alijs ordinibus ſicut ad actus ordinandi ſacerdotes, diaconos: ſubdyaconos & ad actum confirmandi. Iſti itaque non ſolum reſtringunt ordinẽ ad actus ſacramentales circa euchariſtiã ſicut primi, ſed ad omnem actum ſacramentalem extendũt. Ad hoc concordat quod dicit Dionyſius.v. Eccleſiaſticæ ierarchiæ tres videlicet eſſe ordines ſcilicet epiſcopatum ſacerdotiũ: & diaconatum. Non quia non ſint alij: ſed quia pluribus in eccleſia primitiua non vtebanť ꝓpter paucitatem credentiũ. & ita pauci miniſtri ſufficiebant. Videtur itaque ꝙ epiſcopatus ſit ordo & ꝙ in eo imprimiť caracter indelebilis cuius ſignum eſt quia

omnis ordinatio alicuius in episcopū est irreiterabilis. Vnde & perpetuo manet episcopus quantumcunq; deponat, vel degradetur: sicut & sacerdos, licet possit ab eo tolli iurisdictio supra populū. Ad rōnes aūt aliorū respōderi pōt dicēdo ad primā, ꝙ episcopatus est nobilior ordo, q̄ sacerdotium, quia sacerdotiū includit, & aliquid vltra, licet illud superadditum p̄cise sumptum non sit nobilius sacerdotio. Ad secūdam dicendū, ꝙ episcopatus præsupponit sacerdotium, ex eo, ꝙ includit ipsum. Vel dici potest, quod non plus de necessitate sacti includit, vel præsupponit sacerdotiū, quàm sacerdotium dyaconatum. Et tunc oporteret dicere, ꝙ episcopatus non esset nobilior ordo, quàm sacerdotium, licet posterior, quāuis ita sit in aliis ordinibus sacris, quòd posterior sit nobilior. quamuis & dici possit: quòd episcopatus est nobilior sacerdotio, quia nullus in sacerdotem ordinatur, nisi ab episcopo. Et sic sacerdotium ex episcopatu dependet, & ita actus sacerdotij virtualiter continetur in actu episcopatus. Ad aliam iam, patet ex dictis.

Con. 1. His præmissis ponenda est talis conclusio. Simpliciter, & absolute loquēdo, sunt octo ordines: sunt tamen septem tantum cōmuniter ad eucharistiam disponentes, patet ex dictis.

1 Ad. j. arg. dicendū, ꝙ in diuisione primaria sacramenti in septem ordo, siue ordinatio est tm̄ vnū mēbrum: illa enim diuisio nō est in specie specialissimas.

2 Ad secundum concedendum est esse: plures caracteres. Et probabilius videtur, ꝙ sint alterius speciei. Et cum arguitur de excellentia specifica concedi potest, quòd eo modo quo caracteres sunt entia, habent talē excellentiam. Si autē ponatur eiusdem speciei dicendum, quòd improbatio non est vera de relationibus, vt satis supradictum fuit, caracterem autem non oportet ponere formam absolutam.

Ad tertium, patet ex dictis. 3

Ad vltimum dicendum, quòd tonsura nō est signū practicum efficax rei sacramentalis, id est, gratiæ quomodo intelligendum est sacramentum esse signum rei sacræ. Quod autem additur ibi de priuilegio clericali non valet, quia laici conuersi in religione gaudent tali priuilegio, ideo hoc non est proprium ordinato. 4

Vtrum pœna canonica impediat a susceptione, & collatione ordinum.

Scot. 4. d. 25. q. 1.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum pœna canonica impediat a susceptione, & collatione ordinum?

Arg. quòd nō, q̄a sacerdos excōicatus, vel irregularis si attemptet cōficere cōficit, ergo ēt episcopus excōicatus, vel irregularis si attēptet ordinare ordinat. 1

Secundo. Irregularis non excluditur a perceptione aliorum sacramentorum, quoniam si intendat recipere, recipit ergo nec istius. Antecedens patet de sacramento pœnitentiæ. 2

Tertio. Nulla pœna canonica 3

magis

magis excludit ab actu ecclesiastico, quàm hęresis, sed hæresis non excludit, vt habetur. j.q.j.c. Quod quidam.

Contra.j.q j.de cætero. Simoniacos oīno dānamus, & post talem susceptionem, vel collationem irritum decernimus. Præterea ecclesia potest dare potestatē conferēdi ordines, ergo potest eam auferre per aliquam pœnam canonicam. Item Ecclesia illegitimat personas ad cōtrahēdum matrimoniū, ita ꝙ si attemptēt, nihil faciūt, ergo multo magis pōt reddere episcopū illegitimū ad actū spirituale, patet cōsequentia, quia magis vr̄ sub esse ecclesię illa, quæ sunt de iure positiuo, quàm illa, quæ sunt de iure naturali, & diuino. Notandū, ꝙ pœna canonica dr̄: pœna inflicta per canones, vel secundum canones, arcens aliquem ab actu ecclesiastico, qui alias sibi liceret. Dicitur aūt per canones quātum ad pœnā inflictam a iure, & secundum canones quantum ad pœnā inflictā a iudice, quæ si recte, & iuste infligatur, debet infligi s̄m canonicas sanctiones. Sunt aūt in genere sex pœnæ canonicę, s. depositio, vel degradatio: infamia, excōicatio, irregularitas, suspēsio, & interdictum. Prima igitur dicitur depositio, quæ est totalis amotio a statu clericali, & ecclesiastico. Degradatio autem si fuerit totalis est idem, quod depositio. Si autem fit amotio ab aliquo gradu altero relicto, tunc est pœna partialis respectu depositionis simpliciter. Dicitur autē quis deponi, vel degradari, non quia sibi auferatur ordo susceptus, sed quia sibi aufertur licentia exequendi actum ordinis, & omne priuilegium ordinatorum, vnde traditur etiam iustitiæ sæculari. Ista autem pœna, nunquam infligitur a iure, licet in iure dicatur infligenda a iudice propter crimina enormia, & manifesta, vt hæresis, extra de hęreticis.c. Ad abolendam, vel propter scisma, extra de scis.c. Abstinēdos, in.6. vel propter reuelationē confessionis, extra de pœn. & re. Omnis vtriusq; sexus. Secunda pœna est infamia, quæ est status lęsæ dignitatis quātum ad vitam, & mores. Vbi est aduertendum, ꝙ non est idem esse infamem, & esse infamatū. Infamatus enim est, qui de aliquo crimine in publico est accusatus. Sed infamis est propter crimen publicum publice commissum, propter quod ius infligit pœnam infamiæ, vel a iudice infligitur talis pœna: a iudice inquam coram quo probatur tale crimen. Tertia est excommunicatio maior, quæ dicitur excōmunicatio simpliciter. Nam excōmunicatio minor nō est, nisi excommunicatio secundum quid puta, quantum ad exclusionem cōmunionis fideliū in sacramentis tantum. Sed maior simpliciter excludit a communione fidelium, & participatione ipsorum. Hęc autem pœna nec a iure, nec a iudice infligi debet, nisi pro peccato mortali, nec pro quocunque mortali, sed pro graui, cui etiam annexa est contumacia. Quarta est irregularitas, & ista est inhabilitas ad susceptionem, & executionē quorumcunque ordinum. Incurritur autem frequenter ista pœna a iure,

a iure, quasi nunquam, vel raro a iudice, licet in fligi posset a iudice. A iure autem incurritur ex symonia, ex furto in ordine susceptione ex ministerio solenni in ordine nõ suscepto, & ex contumacia in seruando pœnas ecclesiasticas: puta cum quis ministrat in ordinibus, vel suscepit ordines excõicatus maiori excõicatione, vel suspensus, vel interdictus. Incurritur etiam irregularitas ex tribus non criminibus, puta ex illegitimitate, extra de filiis presbyterorũ nõ ordi. Et ex enormi, vel turpi mutilationi, vel infirmitate, vt hĩ extra de corpore viciatis non ordinãdis. Et ex seruitute, extra de seruis non ordi. per totũ. Contrahitur etiã quãdoq; ex aliquibus, quæ aliquãdo sunt crimina, & aliquãdo non, sicut ex homicidio, & bigamia, & sub homicidio continetur mutilatio actiua enormis alterius, vel suiipsius. Et intelligitur de homicidio præcipue voluntario. Quinta est interdictũ, quod est arctatio a quibusdam ecclesiasticis actibus exercẽdis, vel ab assistendo quibusdam ta'ibus actibus. Et hoc vel simpliciter, vel in aliquo loco. Et ista pęna, licet quãdoq; inferatur personę, & non loco, quandoque loco, & non personæ, quandoque personæ, & loco: tamen communius infligitur loco, & nõ personis, nisi ratione loci. Et cõtrahitur hæc pœna, quãdoq; a iure, patet de receptantibus vsurarios extraneos, & qñque a iudice ex causis innumeris: tñ cõius propter inobedientiã. Sexta est suspensio, quę est prohibitio ab aliquo, alias conueniente, & hoc ad tempus. Hęc autem est multiplex, quia quædam est a beneficio: quædam ab officio, & quædam ab ingressu ecclesiæ.

His præmissis, ponendę sunt tres cõclusiones. Prima est. Omnes pœnę prædictæ arcent, & impediunt a susceptione, vel executione ordinũ quorũcunq; de iure, patet: quia oĩbus talibus pœnis amouetur vsus ordinum, & habilitas suscipiendi eos. Con. 1.

Secunda conclusio. Prædictæ pœnæ non impediunt executionem, vel susceptionem ordinum de facto: patet, quia si quis cum aliqua pęnarũ prædictarũ exequitur ordinem quantum ad septem ordines saltẽ circa eucharistiam, vel suscipit ordinẽ cum intentione faciendi, vel suscipiẽdi, sicut intendit ecclesia factum est, quod facit, & receptũ, quod suscipere intendit saltem quantum ad actus principales ordinũ. Quod ideo dico, qa non est verũ hoc quantũ ad actum absoluendi in ordine sacerdotij. Con. 2.

Tertia conclusio, quantum ad primã pœnã, quæ est degradationis, vel depositionis, dubium est, an talis pœna de facto impediat collationem ordinum, vel de iure tantum. Dubiũ est enim: an Episcopus degradatus, vere ordinet de facto, si attentet ordinare. Et dicunt aliqui, quòd non, quia ad hoc non sufficit gradus episcopalis, sed requirit iurisdictio super ordinandos, sicut in foro pœnitentiæ super absoluendos. Hoc autem probant quidam aliter, quia secundum eos episcopatus non est ordo, nec aliquid indelebile. Contra primam viam videtur esse, quia ordina- Con. 3.

tur

tus ab episcopo, qui resignauit loco, & dignitati, & per consequens non habente iurisdictionem episcopalẽ vere est ordinatus, licet ab executione ordinis suscepti sit suspensus. Vnde patet ꝙ non est simile de absolutione, quæ requirit iurisdictionẽ absoluentis super absolutum, & de ordinationem, quæ de facto nõ requirit iurisdictionẽ ordinantis super ordinatum. Et per hoc idẽ argumentum argui põt contra aliam viam: ideo di. Ioan. de Basso, probabile videri ꝙ prima pœna non impedit simpliciter de facto collationem ordinum, immo episcopus quantumcunq; degradatus etiam hereticus si intẽdit facere quod facit ecclesia, vere ordinat. sicut sacerdos vere consecrat, peccat tñ mortaliter hoc faciendo contra prohibitionem ecclesiæ.

Ad primum argumentum patet rñsio ex dictis in tertia cõcl.

Ad secundum dicẽdum, quòd quia pœnitentia est sacramentũ generale, ideo ab ea nullus excluditur, nec de facto, nec de iure. Alia autem sacramenta, quæ includunt aliquid excellẽtiæ, bene possunt alicui negari propter exigentiam sui delicti.

Ad tertium dicendum, ꝙ hæresis non excludit de facto, sed de iure, si talis non sit condẽnatus. Si vero sit condemnatus ab ecclesia, non confert ordines ponẽdo, ꝙ epatus non sit ordo, & ita possit simpliciter auferri.

1 Ad argumentum autẽ in oppositum dicendum ad primum, ꝙ symoniaci ordinatio est irrita quantum ad executionẽ, sed tamen ordinem recipit, & ideo nõ indiget, nisi vt eius suspensio relaxetur.

Ad secundum non valet cõsequentia, qa ministro ecclesię datũ est, vt sit minister in cõferendo: non in auferendo. 2

Ad tertium dicit inferius qũo ecclesia potest illegitimare personas ne sint idoneæ ad contrahendum matrimoniũ, hic autẽ ex quo collatus est caracter non est similis potestas ad auferẽdũ, licet autem illud magis sit secundum legem naturæ, vt matrimonium contractum sit ratũ, non tamen vt quæcunq; psonæ nullo obstãte impedimẽto, possint matrimonium cõtrahere, immo magis est de lege naturæ, ꝙ illud, quod imprimit naturę, perpetuo remanet in anima. 3

Vtrum sexus mulieris, vel ætas puerilis impediat susceptionem ordinis.

Sco.4.dist.26.q.2. Dur.4.d.25.q.2. Thom.4.q.d.25.q.1.

QVEASTIO III.

Tertio quæritur. Vtrum sexus muliebris, aut ætas puerilis impediat susceptionem ordinis.

Arguitur, quòd non, quia dicit Paulus ad Gal.iij. ꝙ in Christo Iesu non est masculus, neque fœmina. 1

Secundo, distinctio.xxvij.q.j. dicitur dyaconissam non deberi ordinari ante quadraginta annos. Tertio. Ætas puerilis, non prohibet susceptionem baptismi, & cõfirmationis igitur, 2

1.Cor.3 igitur: nec ordinis. Contra. Turpe est mulierem tondere crinem ergo, & ordinē recipere. Tonsura enim concomitat ordinē. Et de ætate puerili habet in cano. di.lxxvij. Notandum ꝙ nō posse suscipere ordines, pōt intelligi tripliciter. Vno modo non posse debite, & honeste. Secundo mō non posse licitè, quia contra præceptum. Tertio modo nullo mō posse etiam de facto.

Con.1. His præmissis ponendæ sunt quatuor cōclusiones. Prima est. Ætas puerilis non impedit de facto susceptionē cuiuscunque ordinis: patet, quia si puer ordinet: quocunque ordine non est reordinandus.

Con.2. Secunda conclusio. Ætas puerilis impedit susceptionem sacri ordinis de iure: patet, quia in suscipiente talem ordinem annectit secundū ius Ecclesiæ Romanæ votū perpetuæ continentiæ, quod requirit ętatē discretionis.

Con.3. Tertia conclusio. Ætas puerilis non impedit de iure susceptionem ordinis nō sacri: patet, quia quantū ad hoc non inuenit prohibitio iuris, non est tñ congruum, nec honestum, ꝙ pueri sic ordinenẗ, quia nō possunt habere attentionem reuerentiam, seu deuotionem recipiendo huiusmodi ordines.

Con.4. Quarta conclusio. Sexus muliebris simpliciter, & absolute, tam de facto, quàm de iure, excludit a susceptione cuiuslibet ordinis. Et hoc est ex instōne Christi, quia non est præsumendū, ꝙ Ecclesia priuauerit totum sexū muliebrē a tali dignitate, nisi, qa Christus sic instituit. Et huius signum est, quia ēt matrem suā nunquā voluit ordinari. Ad hoc autem est rō, vt discat mulier subiici iuxta ordinationem Dei. Gen.2.

1 Ad primum argumentū dicendum, ꝙ illud est intelligendum quantū ad gloriā, & gratiā habēdam, & non quantū ad gradū eccellentem in Ecclesia habendū.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ forte in Græcia, vbi sacerdotes vtunẗ licite matrimonio prius contracto vxor presbyteri pōt dici presbyterissa. Apud latinos aūt presbyterissa pōt dici aliqua bona matrona pfecta inter mulieres alias. Vel forte in collegio, illa q̄ præest oībus alijs, vt Abbatissa inter moniales. Sed tñ illa non habet aliquem gradū alicuius ordinis. Dyaconissa aūt pōt dici, ꝙ illa cui cōpetit ex ordinationi Abbatissæ, vel collegij legere homeliam in monasterio, pōt dici dyaconissa: sed iste non est actus alicuius ordinis.

Ad aliud, patet rñsio ex dictis. 3

De matrimonio.

Vtrum matrimonium fuerit a Deo institutum.

Scot.4.d.26.q.1.

QVÆSTIO PRIMA.

Emum inquirendum est de sacramento mr̃imonij. Circa quod primo quæritur. Vtrū fuerit a Deo immediate institutū.

Arg. ꝙ non. Gen.2. Ait Adam. Hoc nunc os ex ossibus meis. Et 1

sequitur

sequitur quamobrē relinquet homo patrē, & matrē, & adhęrebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Vbi tenet communiter matrimonium fuisse ibi institutum, & ꝙ Adam illud instituit.

2 Secūdo. Circa institutū a Deo nullus inferior Deo pōt aliquid immutare; sed Ecclesia quotidie aliquid immutat circa matrimonium: igitur.

Mat.19 Contra. dicit Christus. Nō legistis, quia qui fecit hoīem ab initio, masculum, & fœminā fecit eos? Et dicit. Propter hoc relinquet homo patrē, & matrē &c. Et subdit. Quod Deus coniūxit, homo non separet. Notandū, ꝙ sicut dicit Scot. in iiij. dist. xxvj. *q.1.* de matrimonio possent veritates ostendi per rōnē cōtractus, & obligationis. Rō autem sacramenti annexa multas difficultates nouas videt adducere: vtpote a quo, & vbi fuit institutum, quę forma, & qualiter vna, quis minister, & qualiter vnus, & quis sit effectus sacramenti. De primo, non pōt dici, ꝙ sacramētum matrimonii sit institutum in statu innocentiæ, quia oīa sacrā efficaciam habent a passione Christi exhibita, vel præuisa. Sed si stat' innocentiæ stetisset passio Christi non fuisset exhibita, nec p̄uisa, nec apparet, ꝙ istud sacramentum sit legis Mosaycæ, nec inuenitur vbi in lege euāgelica sit institutum. Christus enim approbauit illud quod institutum fuit, ꝙ autem dicit Paulus. Sacramentum hoc magnū ego dico ī Christo, & in ecclesia intelligitur de sacramento extensæ accepto pro signo sacræ rei, cuius tamen non est causa, nec signum efficax: potest autem dici, quòd contractui matrimonij annexuit deus sacramentum proprie dictum, saltem pro lege euangelica, alioquin nō esset sacramentum nouæ legis. Et tunc oportet dicere, ꝙ sit institutum a Christo: vbi autē, nō inuenit planius quàm Math. xix. Et licet ibi tantum approbet cōtractum institutum, Gene. ij. tamen sacramentum instituit. Forma autem huius sacramenti est aliquod signum sensibile a Deo institutum ad significandum efficaciter gratiam tunc collatam. Illud enim signum, quod requiritur ad contractum ex instōne diuina in lege euangelica est sacramētum: hęc autē forma est vna, non vnitate indiuisibilitatis, sed vnitate integritatis. Verba enim hinc & inde exprimentia cōsensum sunt vnum signū integrum, & respectu contractus, & respectu gratiæ. Minister autē istius sacramenti potest esse quicunq; indifferenter, qui potest esse minister in contractu matrimonij. Est autem talis minister vnus vnitate integritatis, sicut dictū est de forma. Effectus autem huius sacramenti sunt duæ gratiæ in animabus contrahentium, & hoc nisi sit obex peccati mortalis hinc & inde. Non enim sufficit ad gratiam huius sacramenti percipiendam, ꝙ contrahens sit non fictus respectu sacramenti, sed oportet, quòd prius pœnituerit, quia istud sacramentum non dat primam gratiam: vnus autem est totalis effectus, & primus, scilicet gratiosa coniunctio animorum.

Mat.19
Gen.2.
Ephe.5.

His præmissis, ponendæ sunt sex conclusiones. Prima est. Ad *Con.1.*

procrean-

procreandum prolem debite educandam marem, & fœminã vinculo indissolubili sibi mutuo copulari est honestum: patet secundum Sco. quia hominẽ velle procreare prolẽ in specie humana, põt esse actus recte circunstãtionatus: non enim est de se malus. Prima autẽ circunstantia requisita ad bonitatẽ mortis istius act' est circunstantia finis. Secunda autẽ circũstãtia est, ꝙ actus iste debet esse determinatarum personarum maris, & fœminæ, non ꝙ sit circunstãtia ipsum esse maris, & fœminæ, immo hoc includitur necessario in actu, qui est procreare prolem, sed determinatarum dico esse circunstantiã ex parte causarũ agẽtium. Nam vaga coniunctio est contra bonũ prolis, quæ non religiose educaretur, quia patres non haberẽt determinatam notitiã suæ prolis: esset etiã contra bonũ familiæ, q̃ consistit in aliqua firma adhęsione personarum principalium familiæ. Esset etiã contra bonum ciuitatis, quia amicitia ciuium, vt plurimum est ex determinata propinquitate in gradu certo. Ibi autẽ nulla esset ꝓpinquitas certa nota. Vnde propter ista recte reprehendit Arist. iij. politice policiam socratis. Etenim contra rectam rationem, vaga coniunctio maris cũ fœmina. Patet itaque, ꝙ hæc propositio: honestũ est personas esse sibi inuicem determinatas ad istum actum, satis apparet secundum rationem naturalem. Alia autem circũstãtia, scilicet, ꝙ personas illas sibi ad istum finem vinculo indissolubili obligari honestum: satis ꝓbatur ex præcedenti. Ex p̃dictis patet, ꝙ talis obligatio satis est de lege naturæ nõ quidẽ, vt principium practicum per se notum, aut conclusio demonstratiua descendens ex tali principio: sed vt verum euidenter cõsonũ talibus principijs, & conclusionibus.

Secunda conclusio. Matrẽ & fœminã potestatẽ suorum corporum sibi mutuo tradere pro vsu perpetuo ad procreandã prolem debite educandam est honestũ. Patet ex rõne contractus mutuæ donationis: Dicit enim contractus quasi simul tractus duarũ voluntatum, ergo requirit necessario actus voluntatum concordantes in translatione mutua, nec hoc sufficit, sed oportet istos actus per aliqua signa certa mutua exprimi. Alioquin neutri cõstaret de actu volũtatis alterius. Neuter autẽ vult transferre, nisi pro quanto concipit alium velle in ipsum transferre. Forma autẽ istius cõtractus est, do si des, vel do, vt des. *Con.2.*

Tertia conclusio. Istam donationem mutuam a Deo institui, & approbari congruum est, & sic est factũ. Patet, quia nulli obligarent se saltem communiter obligatione indissolubili, nisi ad hoc esset aliquod astringẽs, vel sicut lex naturæ, vel sicut lex positiua diuina, vel humana. Lex autẽ naturæ & si obliget, ad indissolubilitatẽ præmisso tali cõtractu, nõ tñ est lex naturæ euidentissima, & oĩbus manifesta, ergo excedit necessitatẽ illius præcepti determinari a lege diuina positiua. Est tñ intelligendũ, quòd aliud est præcipere contractum istũ, & aliud præcipere adhæsionem perpetuam, præmisso tali contractu, *Con.3*

tractu. Primū bene expedit præcipi pro tempore illo, pro quo est necessitas propagationis. Secūdum vero expedit præcipi per semper, quia illam indissolubilitatem ostensum est esse consonā naturali legi.

Con.4. Quarta concl. Contractui prędicto congruum est annecti collationem gratię: patet. quia ex eo nascitur obligatio valde difficilis, & est difficultas eius cōiuncta honestati: ad honestum aūt, & difficile faciendum, cōgruum est gratiam conferri.

Con.5. Quinta conclusio. Congruum est sacramētum proprie dictum coniungi contractui prędicto: patet, quia congruum est in aliquo signo sensibili ad hoc a Deo instituto regulariter gratiā conferri.

Con.6. Sexta conclusio. Aliud est matrimonium, & aliud est contractus matrimonii, & aliud sacramētum matrimonij: patet, quia matrimonium est illa obligatio mutua, vel vinculum permanēs in animabus coniugum. Et potest dici relatio realis extrinsecus adueniens, vel quod videtur relatio rationis, quia nihil est nisi nouum dominium & noua seruitus. Contractus vero est maris, & fœminę, mutua translatio suorū corporum pro suo vsu perpetuo ad procreandum prolem debitæ educandam, & habet esse in fieri. Sacramentū autem matrimonij est expressio certorum verborum, vel exhibitio certorum maris, & fœminæ ad se inuicem significantium traditionem mutuæ potestatis corporū ad prolem debite procreandam ex institutione diuina efficaciter significans gratiam conferēdam mutuo contrahentibus ad coniunctionem mutuam animorū gratiosa. Sic igitur, patet ex dictis de institutione matrimonij, & obligationis in ordine ad finē propagandi prolem, & etiam institutio sacramenti concomitantis illum contractum. Sed institutio contractus inquantum matrimonium est in remedium vitandæ incontinentię, non ita habetur per rationem naturalem: Non enim videtur secundum rectam rationem quòd debeat quis vti actu illo præcise ad delectationem, immo magis videtur oppositum. Potest ergo dici, quòd quicunq; volens vti corpore suo ad delectationem peccati ne vtatur iniuste cum non sua potest cōmutare corpus suum pro corpore alterius quo iuste vtatur tāquam suo. Et tunc ista datio honesta erit propter illam iustitiā, præsupposito tamen tali fine licito. Et potest etiam hic recurri ad institutionem Dei, qui propter infirmitatem post lapsum, & pronitatem ad istum actum sic indulsit, de quo certificati sumus per Paulum primę ad Cor. 7. dicentem. Hoc autem secundū indulgentiam dico. &c.

1 Ad primum arg. dicendum, quod Adam sicut præco protulit illa verba, quemadmodū manifeste exprimit Christus. Mat. 19.

2 Ad secundum dicendū, quòd circa materiam habilem, & inhabilem, ecclesia aliquid immutat, sed non circa illud, quod est essentiale contractui matrimonij.

Vtrum

Utrum consensus causet matrimoniū, & quomodo.

Sco. 4. d. 28. 29. & 30. Dur. 4. d. 26. q. 1.

QVÆSTIO II.

SEcundo quęritur. Vtrum cōsensus expressus per verbū de præsenti non coactus, & sequēs apprehensionem verā non erronee causet matrimonium inter personas legitimas.

1 Arguitur, ꝙ nō requiritur cōsensus, quia parentes possunt cōtrahere pro filiis ēt absētibus, ergo nō requirit̄ cōsensus mutuus.

2 Secūdo. Consensus expressus per verba de futuro cum copula carnali sequenter sufficit ad matrimonium, ergo non requiritur consensus per verba de pręsenti.

3 Tertio arg. ꝙ non oportebat consensū esse liberum, quia vir constans, qui inducitur per metum ad dicendum verba, aut vere consentit, sicut dicit, & sic est verum matrimonium: aut non consentit, sicut dicit, & tunc perniciose mentitur, nec est vir constans: pauet enim vbi pauendum non est.

4 Quarto. Pōt aliquis vere suscipere baptismū, inductus timore pœnarū. Extra de baptismo & eius effectu. c. Maiores: igr̄ etiā contrahere matrimonium.

5 Quinto. ff. de despon. Impub. dr̄, ꝙ pater potest cogere filium quantumcunq; inuitum ad matrimoniū, & filius tenetur sibi obedire ad seruandū promissum patris, si prius contraxit pro eo.

6 Sexto arg. ꝙ consensus erroneus sufficiat, quia inter Iacob, & Lyam fuit verū matrimonium & tamē Lya fuit ei supposita eo ignorante.

Itē errans circa personam baptizatam vere baptizat, ergo similiter errans circa personā vere contrahit. 7

Cōtra est Magister. Primo notādū, ꝙ nullus cogi potest ab agente creato ad aliquē actū proprie, qui sit humanus: patet nō enim cogi potest ad actū interiorem volūtatis, cuius libertas nō subest alicui agenti, nisi illi, qui creauit eā. Nullus aūt est actus humanus, nisi sit in potestate voluntatis elicitiue, vel imperatiue. Si ergo quis inducitur per metum pœnæ, aut alio quouis modo ad aliquid dicēdū, vel agendum, licet id non sit simpliciter voluntarium, est tamē voluntariū s̄m quid. Est ergo voluntariū mixtum in voluntario, sicut proiiciendo merces in mare. Si quis itaq; ex tali metu proferret verba matrimonialia, si non consentit, tūc est mendax, & inconstās nec talis timor inducēs ad peccatum mortale cadit in constantē virū, & patet, qa tūc nullū est matrimonium. Si autem consentit, & licet sibi consentire, inductus timore pœnę, seu maioris mali imminentis, q̄ sit consentire in matrimonium simpliciter contra voluntatem suā absolutam, qua nollet habere, ita ꝙ malū illud probabiliter sibi immineat, nō tantum ex coniectura leui, dato ꝙ consentiat secundum quid: tamen talis consensus non causat matrimonium, quod patet, quia contractus matrimonij formaliter est donatio mutua, vel translatio libera mutuæ potestatis corporum, sed talis 4. d. 27. 28. et 29

lis consensus non est simpliciter liber, sed secundum quid tãtum: vnde non potest esse donatio, igitur. Secundo notandum, quòd tria sunt, vt di. Sco. quorum ignorantia, vel error impedit matrimonium. Primum est ipsa persona. Non. n. intendit nubens tradere corpus suum, nisi certę, vel determinatę personę isti, uel isti. Et ideo si putet contrahere cum vna, & contrahit cum alia, nihil fit. Secundum est. Conditio seruilis personæ, uel quæcunque cõditio impediens ne persona possit transferre potestatem corporis sui in alium, sicut econuerso. Nubens. n. non intendit tradere potestatem corporis sui, nisi illi, qui econuerso potest dare potestatem corporis sui. Est. n. obligatio matrimonialis relatio æquiparantiæ. Seruus autem non habet potestatẽ transferendi corpus suum, nisi de voluntate dñi. Tertiũ est: Fraus, seu dolus alterius contrahentis, vt si aliter nõ contrahat affectu maritali, sed affectu libidinis, & fornicationis explendæ: tunc. n. non valet matrimonium. Et si constaret hoc personæ contrahẽti in bona simplicitate, nullo modo deberet petere, vel reddere. Similiter ẽt si ad dictum alterius dolosè cõtrahentis formet sibi conscientiam de hoc. Durante autem ignorantia, excusatur a fornicatione, petendo, & reddendo, nec ad dictũ alterius dolosè contrahentis debet sibi formare conscientiam, sed potius debet iudicare, ꝙ primo verè consensit sicut debuit, & postea mentitur, dicẽdo se nõ consensisse. Vnde dico, ꝙ põt & petere, & reddere. Dolosus verò tenetur nec petere, nec reddere, quia vtroq; modo fornicaretur, sed tenetur ad cõsentiendũ in illã quã duxit nouo consensu, ut in suam: & tali consensu superueniente consensui illius qui in bona simplicitate contraxit, ratificatur matrimoniũ. Ex prædictis sequũtur aliqua. Primo, qa ignorantia, vel error circa aliquid se habens accidentaliter ad matrimoniũ, & nõ per se, nec necessario requisitũ, nõ tollit matrimoniũ, vt si pulchra, vel turpis, diues, vel pauper. Secũdo sequitur, ꝙ ignorãtia melioris cõditionis, nõ tollit matrimoniũ, licet ignorãtia peioris, vt seruus impediat.

His præmissis, ponendę sunt tres cõcl. Prima est. Mutuus consensus expressus per aliqua signa certa de pręsenti, requirit ad contractum matrimonij. Patet, quia aliàs nõ transfertur potestas corporis in alium nisi præsentialiter consentiat ipse donans. Aliud. n. est promittere de futuro, & aliud dare, quod autem requiratur mutuus consensus patet: quia contrahere matrimonium, est contrahere obligationem, quę est respectus ęquiparantię, tñ nõ oportet ꝙ signa exprimentia consensum sint verba. Vnde potest matrimonium cõtrahi per litteras, vel per alia signa: nec oportet huiusmodi signa fieri a contrahentibus, sed possunt per alios exhiberi, ipsis tamen contrahentibus cõsentientibus. Hoc patet extra de spon. quòd si parentes contrahit pro filijs tacentibus, & præsentibus sufficit confessio consensus parentum. Con. 1.

Secunda concl. Verus consensus mutuus expressus per verba Con 2.

de pręsenti requiritur ad sacramentũ matrimonij: patet, quia sacramentũ matrimonii nõ est sine cõtractu, ad quẽ requiritur talis cõsensus, nec pertinet ad sacramentũ, ꝙ per alia signa à verbis fiat, quia quodlibet sacramẽtũ nouę legis in suo fieri cõsistit in aliquibus verbis, vt videtur. Posset tamẽ dici, quòd sufficiunt alia signa efficacia de præsenti, sed tamẽ primũ videtur probabilius, sicut & probabilins videtur ꝙ oportet illorũ verborũ de præsenti ministros, & prolatores esse ipsos contrahẽtes. Itẽ sic probatur, quia nullus consensus põt causare matrimonium contra ordinationem, & voluntatem superioris, vel legislatoris instituẽtis matrimonium, quod nullam efficaciã habet, nisi ab instituente, sed Deus institutor matrimonii voluit, ꝙ contrahens simpliciter, & liberè consentiret, & nõ ex coactione per metum cadentẽ in constantem virum, quod significatur quãdo dicit Dominus per os Adæ, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. Adhærere enim sic, importat amorem liberalem. Hoc etiam patet auctoritate Ecclesię, extra de spon. c. Cum locum. Et si dicas, quod aliquis potest cogi per obedientiam superioris ad matrimoniũ spirituale cum aliqua Ecclesia, suscipiendo episcopatũ ex mandato Papæ. Item tenetur aliquis, vel aliqua in casu contrahere cum determinata persona ex præcepto Papæ, licet non vt communiter. Dicendum ad omnia ista, quòd si in casibus istis contrahat, siue ex obedientia, siue ex metu peccati mortalis fugiendi, siue in se, siue in alio, vere contrahit, & dico, quòd liberaliter, quia ex affectione iustitię, vel charitatis, quarũ affectiones sunt vere animi libertates. Non sic aũt est in proposito, & hoc maxime, quia quantũcnque iste consentiat nõ sufficit sua volitio sine voluntate Dei, vel domini superioris, seu contra institutionem eius.

Tertia concl. Cõsensus sequẽs apprehensionem erroneam, vel ignorantiã de aliquo per se, vel de necessitate requisito ad matrimoniũ impedit matrimoniũ. patet, quia error, vel ignorãtia facit inuoluntariũ simpliciter ẜm Philosophum. Contractus autẽ matrimonialis debet esse simpliciter voluntarius, igitur. *Con. 3.* *Ethi. li. 3*

1 Ad primũ arg. dicendum, quòd parentes nõ possunt contrahere ꝓ filijs disentiẽtibus, sed si sint pręsentes, & tacentes pręsumit Ecclesia ꝙ consentiunt, & iudicat contractum verum, licet in rei veritate non sit contractus, nec obligatio ĩter filios, nisi corde consentiant.

2 Ad ẜm dicendũ, quòd antecedens nõ est verum, nisi superueniat nouus consensus de presenti, licet p̄sumat Ecclesia, ꝙ sit verum matrimonlũ, quia pręsumit meliorem partem de sic copulatis, scilicet quòd copulentur affectu maritali, licet possit esse ex affectu fornicario, sed quia tamen de occultis nullus iudicare debet, nisi Deus, & vnusquisque præsupponendus est bonus, donec probetur esse malus, rationabiliter supponit Ecclesia, ꝙ isti non velint peccare mortaliter, nec

nec fornicari.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ sicut dicit, ita cōsentit, sed talis cōsensus nō sufficit, vt dictum est.

4 Ad quartum dicendum, quòd nō est simile de baptismo, & matrimonio, quia cōditio baptizati fit melior, nec ibi requiritur aliquis contractus, uel mutuus consensus.

5 Ad quintum dicēdum, ꝙ iura canonica nō approbāt illud, nec tenetur filius obedire patri, nisi de bono, & æquo, nec fit aliqua obligatio filij, nisi consentiat.

6 Ad sextum dicendum, ꝙ siue Iacob excusetur prima nocte, siue non ipsa Lya fuit facta sua, postea ipso Iacob sciente, & consentiente de pręsenti, & consensum suum exprimente.

7 Ad aliud dicendū, ꝙ si baptizans intenderet determinate baptizare aliquā certā personam, & præsentaret sibi alia, de qua non intenderet, nō esset verus baptismus, quia deficeret intentio ministri, sed si intenderet baptizare eum, qui sibi præsentatur, licet forte putaret ipsum esse alium, q̄ sit vere esset baptizatus. Et in hoc ē dissimile de matrimonio, quia in baptismo non requiritur aliquis contractus, & baptizatus etiam fit melioris conditionis.

Vtrum inter Mariam, & Ioseph fuerit verum matrimonium.

Sco. 4. d. 30. q. 2. Dur. 4. d. 3. q. 1.

QVAESTIO III.

Tertio quæritur. Vtrum inter Mariam, & Ioseph fuerit verum matrimonium?

Arguitur quòd non, quia Maria vouerat virginitatē, quod patet ex illo verbo, qūo fiet istud, qm̄ virum non cognosco? id est non cognoscere propono, sed vouentibus virginitatem non solū nubere, sed etiam velle nubere damnabile est secundum Hiero. Et ponitur. 17. q. 1. c. Sunt quædam, igitur, &c. 1

Secundo. Beata virgo nunquā consensit in carnalem copulam, ergo nunquam consensit in mutuam donationem potestatis corporis, igitur. 2

Tertio. Numeri vltimo habetur, quòd mulieres sub lege Mosayca debebant nubere viris contribulibus suis, sed Maria nō erat de tribu Ioseph, quia Ioseph erat de tribu Iuda, ut patet Lucæ. 2. Maria autem de tribu Leui, quia erat cognata Helizabeth, vt patet Lucæ. 1. igitur. 3 *Luc. 2.* *Luc. 1.*

Contra Matt. 1. Cum esset despōsata mater Iesu Maria Ioseph. *Matt. 1*

Notandum, quòd beata virgo vouit licite virginitatem: virginitas .n. est virtus supererogationis. Et decuit vt voueret, quia decuit vt ea puritate niteret, qua sub Deo maior, nequit intelligi, nec oportuit, ꝙ illud præceptū. Crescite, & multiplicamini impleretur per omnes, sed sufficit, quòd impleatur per aliquos de cōitate. Non. n. est preceptum datum cuilibet personæ singulari, sed communitati. Dicunt autem aliqui, quòd non vouit virginitatem simpliciter, sed sub conditione, scilicet nisi Deus aliter disponeret, sed hoc non valet, quia in omni voto intelligitur rationabiliter illa conditio, & ita nullus aliquid voueret absolutè.

Alij dicunt, quòd vouit absolutè, sed nupsit non obligando se ad carnalem copulam virginitati oppositam, sed tradendo corpus suum ipsi Ioseph ad custodiam, vt custodiret, non vt pollueret. Sed contra videtur, quòd eodem modo frater & soror possent mutuo contrahere. Item non esset matrimonium vniuocum Marię & Ioseph, cum aliis, quia non esset similis obligationis. Dicendum ergo breuiter, quòd mulier contrahendo matrimonium nō obligatur ad carnalem copulam, nisi vir petat, obligatur tamen, & tenetur reddere si vir petat. Quod patet, quia toto tempore vitæ suæ potest mulier nō petere. Non.n.ex matrimonio obligatur petere, sed reddere, licet petere possit.

Con.1. His præmissis ponendę sunt tres conclusiones. Prima est. Non obstante voto virginitatis, beatæ virgini licuit contrahere: patet, quia de facto contraxit, *Matt.1.* vt habetur Matth. 1. Et clarum est, quòd contrahendo non peccauit.

Con.2. Secunda concl. Decuit ipsam contrahere de facto: patet per illas cōgruentias, quas, assignat *Amb. super Luc.* Ambrosius super Lu. Latēt quidem diuina mysteria, &c.

Con.3. Tertia conclusio. Non obstāte voto absoluto virginitatis, fuit inter Mariam, & Ioseph verum matrimonium: patet, quia certificata fuit diuino oraculo, ꝙ Ioseph nunquam debitum peteret. Obligauit ergo se ad carnalem copulam sub conditione, de qua sibi constabat, quòd nunquam poneretur. Hoc autem non repugnat voto virginitatis. Sic ergo Ioseph habuit dominium, & potestatem corporis virginis, sed nunquam habuit vsum. Hoc etiam patet tali exemplo: quia si quis iuraret contrahere matrimonium, & statim pòst voueret virginitatē, consulendum esset sibi, quòd cōtraheret propter iuramentum seruandum, & ante matrimonij consummationē religionem intraret propter votum implendum. Et licèt posset absque contractu matrimonij religionem intrare: prima tamen via est securior.

1 Ad primū arg. dicendū, ꝙ illud dictum Hieronymi intelligitur de nubentius uolentibus petere, quibus videlicet non cōstat, quòd nūquam vsus matrimonij petetur.

2 Ad ſm dicendum, ꝙ cōsentit in carnalē copulam sub cōditione modo prędicto: nec est inconueniens.

3 Ad tertium dicendū, quòd illa lex non fuit vniuersalis, sed tantū propter aliquas mulieres, ad quas deuolebantur hæreditates. Illæ enim debebantur nubere contribulibus suis, ne misceretur hęreditates, & deuolētūr ad alias tribus. Aliter ēt dici pōt quòd Maria, & Ioseph erant ex eadem tribu, quòd patet, quia Christus vere fuit ex tribu Iuda, & non nisi mediante Marię. vnde tribus sacerdotalis, & regia commixtę fuerāt, & Maria ex vtraque tribu erat.

Vtrum tria sint bona matrimonij, &c.

Sco.4.d.31.q.1. Dur.4.d.31.q.1. & 2.Tho 4.d.31.q.1.

QVÆSTIO IIII.

QVarto quæritur. Vtrum tria sint bona matrimonij, ex quorum altero teneatur inuicem sibi reddere debitum altero petente?

1 Arguitur quòd nõ: quia sacramentum est bonum de se: ergo nõ est aliis bonis bonum, igitur non sunt ponenda illa bona matrimonij.

2 Secundo. Inter adulteram, & virũ suum est matrimoniũ, & tñ non est ibi bonum fidei.

3 Tertio. Cum sterili, vel virgine, quæ virginitatem vouit, uel cum sene iam emortuo, põt esse matrimonium, & tamen nõ est ibi bonum prolis, nec in re, nec in spe: igitur.

4 Quarto. Nullus obligatur ad peccatum mortale: sed reddere illud debitum est peccatũ mortale, igitur. Minor patet, quia hoc priuat hominem maximo bono, scilicet actu rationis.

Item secluso contractu matrimonii talis actus ẽ peccatũ mortale: sed nullus põt seipsum licẽtiare actu suo proprio ad aliqd, quod prius nõ licebat, igitur.

4.d.13. Contra est Magister. quantum ad primũ. Et quantum ad ſm dicit Apost. Vir vxori debitum reddat, & vxor viro. Primo notandũ, ꝙ in actu matrimoniali priuatur hõ vsu rationis, & actu. Dicit.n. Arist. ꝙ in tali actu non solũ impossibile est aliquid intelligere, uerũ ẽt post talem actum minus disponitur ad vsum rationis. Per talem.n. actum hõ, quasi totus ebetaẽ, & bruticatur. Nullus aũt secundum rectam rationẽ se dẽt obligare ad aliquid, in quo tantã iacturam patiatur, nisi sit aliquod bonum recõpensans: ideo actus matrimonialis, ut dicunt aliqui, exigit aliqua bona, quibus excusetur. Secundo notãdum, quòd secundum Philosophum, bonum, & perfectum idẽ sunt. Triplex autem potest intelligi perfectio rei. Vna intrinseca, & formalis. Alia extrinseca, & finalis proxima. Tertia extrinseca, & finalis remota. Triplex ergo est bonum matrimonii. Vnũ formale, & intrinsecum, quod dicitur bonum sacramenti, s. vinculum indissolubile, non quòd illud sit sacramẽtum nouæ legis, vel signum sensibile, sed quia est signum intelligibile alicuius alterius significati: puta coniunctionis indissolubilis Christi, & Ecclesię. Vel aliter dicitur bonum sacramenti secundum transitiuã locutionẽ, id est bonũ aliquod, cuius signũ est ipsum sacramentũ. Secundum bonum est extrinsecum, & finale proximum, scilicet bonum fidei, siue fidelitatis ad coniugem. Ad hoc.n. ordinaẽ obligatio ipsa matrimonij, & in duobus cõsistit hæc fides. Primo, ꝙ non tradatur corpus vnius cõiugi, nisi alteri coniugi: quia hoc esset contra iustitiam, & fidelitatem. Et istud est necessariũ semper in omni matrimonio sub oĩ lege. Secundo in tradendo corpus suum cõiugi petenti p̃ro loco, & tempore. Tertium est bonũ extrinsecum finale remotum, s. bonum prolis habendæ, & religio-

Ethi.li.7

ſę educandę ad cultum diuinũ, & eſt finis principalior. Vnde etiam ad hunc finem ordinatur præcedens finis. Ponitur etiam vnus alius finis annexus matrimonio, ſcilicet vitatio fornicationis pro tempore lapſus. Non enim ſolum eſt matimonium in officium procreandi prolem, ſicut tempore innocentiæ, ſed etiam in remedium. Non eſt autem neceſſarium iſta duo vltima bona poni in re abſolutè inter coniuges, ſed ſub conditione, videlicet reddere debitum pro loco & tempore, ſi alter coniux petat, ſub conditione etiam ponitur bonum prolis, quod non poteſt poni ſine redditione debiti, vt ſi euenerit non impediatur, nec perimatur. Et ſi euenerit proles, & ſubuixerit religioſæ educetur. Primum autem bonũ, ſcilicet indiſſolubilitas vinculi eſt abſolutè neceſſariũ pro tempore legis nouæ, vſque ad mortem alterius coniugum. Et hoc intelligunt aliqui nõ ſolum de morte corporali, ſed etiam de morte ciuili, quãdo ſcilicet alter ante matrimonium conſummatum altero, ſiue volente, ſiue nolente profitetur religionem: tunc enim ſoluitur vinculum. Et dicunt hoc Chriſtum inſtituiſſe propter maius bonum religionis, nec hoc Eccleſia attemptaſſet inſtituere, licet hoc modificet aliqualiter quantum ad determinationem temporis, videlicet, quòd infra duos menſes poſt matrimonium ratum poſſit coniunx intrare religionem, ꝙ autem Chriſtus inſtituerit vinculum matrimoniale ſic diſſolui: patet ex dicto eius Matt. 19. Sunt eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum. qui poteſt capere capiat. Ibi enim cõtinentiam matrimonio tanquam maius bonum præpoſuit. Poteſt etiam ex facto Chriſti vocantis Ioannem Euangeliſtam a nuptijs ad religionẽ Apoſtolatus. Alii autem dicunt, ꝙ nec ſic vĩculũ matrimoniale diſſoluitur, ſed manet perpetuo vſque ad mortẽ corporalẽ alterius coniugis, & ſic etiam fuit in lege naturę quicquid ſit de repudio legis ſcriptę, de qua infrą dicetur. Hoc tamen nõ obſtante, coniunx manens in ſęculo poſt profeſſionẽ alterius in religione, põt alteri nubere, qa nullũ eſt inconueniens, quod ſit vna vxor plurium vnius ſpiritualiter: puta illius, qui eſt in religione, & alterius carnaliter, nec eſt hic dicẽda bigamia, quia eſt vna vnius tã tum corrporaliter: alterius vero, vel etiã aliorũ ſpiritualiter. Ex prędictis ſequitur, ꝙ ſi qui in cõtrahendo exprimãt conditiones oppoſitas bonis matrimonii, vt ſi dicat cõtrahens. Accipio te in meã donec occurrat alia magis placẽs, vel accipio te dum tamẽ non tenear ſeruare tibi fidem. Talis contractus nullus eſt, quia eſt contra inſtitutionem Domini de matrimonio contrahendo. Et ſic contrahentes non ſolum nihil faciũt, ſed etiam mortaliter peccant, & nullo modo debent inuicẽ petere, vel reddere, ſed reddendo fornicantur. Secũdo ſequitur, quòd altero cõiugũ mortuo, ſi reſurgeret, ſuperuiuens coniũx non tenetur ſibi matrimonialiter: expirauit enim vinculum in morte alterius,

rius; nec resurrexit propter resurrectionem mortui, sed oporteret interuenire nouum consensum vtriusq; sufficienter expressum per verba de præsenti, vel per signa æquipollentia.

Con. 1. His præmissis ponendæ sunt duæ cõclusiones. Prima est. Cõuenienter assignantur tria bona matrimonij, patet ex dictis.

Con. 2. Secunda conclu. Coniunx nõ tenetur reddere alteri debitum pro quandocunq; alius petit, sed in aliquibus casibus potest non reddere. In aliquibus etiam casibus debet non reddere. Prima pars cõclusiones, patet: quia reddere debitum est præceptum affirmatiuum de iustitia, & fidelitate obseruanda ad alterum. Præcepta aũt affirmatiua, licet obligent semper: non tamen ad semper, nec pro semper, sed pro loco & tempore secundum circũstantias debentes cõcurrere ad actũ. Secunda pars sic declaratur. Vnus enim casus est in quo non tenetur reddere quando petens amisit ius petendi: quia videlicet adulterium, vel fornicationem commisit. Si autem vterq; lapsus est paria crimina pari vindicta delentur. Secundus casus est statim post matrimonium ratum, si alter petat non tenetur alter reddere: sed potest differre per aliquod tempus & intrare religionem. Sed quid de coniuge manente in sæculo post professionem alterius in religione matrimonio prius consummato si timeatur, quòd coniunx manens in sæculo nolit continere nunquid extrahendus est alter a religione. Potest dici quòd si alter coniunx de licentia alterius remanentis in sęculo solenniter facta auctoritate diocesani episcopi profiteatur in religione, non est extrahendus, nec reddendus alteri. Sufficienter enim alter videtur suo iuri renunciasse. Si autem de licentia aliqua alterius fuerit alter professus: quę quidem licentia non videtur sufficienter renunciasse licentians iuri suo, nec efficaciter secundũ formam, vel modum quem intendit ecclesia in talibus obseruandis extrahendus est, & reddendus; sic tamen extractus nõ debet petere: quia sufficienter quantum fuit ex se renunciauit iuri petendi: sed potest reddere: quia iuri alterius non potuit renunciare. Alij autẽ casus sunt in quibus tenetur nõ reddere quando videlicet fortiori vinculo tenetur ad nõ reddendum: puta si reddere vertat in detrimentum proprie salutis, vel incolumitatis corporalis quam magis tenetur diligere quàm istud debitum reddere coniugi. Similiter fortiori vinculo tenetur, non occidere fętum, vel non esse causa, abortus, q̃ reddere. Similiter magis tenetur nõ agere, vnde proles leprosas nascatur, quàm reddere. Et ideo tempore menstrui tenetur mulier non reddere: quia vt in pluribus tempore menstrui proles generatur leprosa. Vnde non immerito infligebatur pœna mortis accedẽtibus ad mulieres menstruatas sub lege mosayca. Nec putandum videtur, quòd sit minus graue sub lege euangelica, quæ est lex castitatis. Si autem dicas de leprosis, quòd tunc sanus non debet reddere debitum

leproso coniugi. Tum, quia est in præiudiciũ propriç sanitatis. Tum, quia est contra bonũ prolis, quæ nasceretur leprosa. Et pari rõne, nec leprosus leproso. Cuius oppositum habeẽ: extra de cõiugio leprosorũ.c.Mandamus, & c.Si virũ. Dicendũ, ꝙ non est verisimile, ꝙ ex tali coniunctione, tam breui quo redditur debitum sanus incurrat lepram. Vnde, & indiuina cohabitatio nõ præcipitur, quia ex illa potest sanus infici. Esto autẽ, quòd timeretur infirmitas leprç, dicẽdum quòd ad hoc se obligauit sanus contrahendo. Vnde, & aliqui sacerdotes exprimunt illud in ostio ecclesiæ quãdo contrahitur matrimonium. Vel aliter dicendum, & melius, quòd illud dictũ prætactum non debet intelligi de infirmitate perpetua, sed ad tempus ratione, cuius potest differri reditio debiti. Sed loquẽdo de perpetua cuiusmodi est lepra, debitum debet reddi ne perpetuo frustretur bono matrimoniali, & quia etiam melius est, quòd proles nascatur leprosa, quàm omnino non nascatur.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ primum bonum matrimonij nõ est sacramentum matrimonij, vel bonum sacramenti, quod est signũ sensibile collatiuum gratiç, sed sicut supra dictum est.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ non est ibi bonum fidei in facto ex parte adulterantis: est tamen in obligatione.

3 Ad tertiũ dicendũ, ꝙ bonum prolis non est de necessitate absoluta matrimonij, sic vt habeatur, vel proponat omnino haberi in effectu: sicut etiã, nec actus cõiugalis ex quo ꝓles depẽdet.

Ad vltimũ dicendũ ad probationẽ minoris, ꝙ perpetuus vsus rationis est maius bonũ, quàm actus virtutis. Et ideo, qui per aliquẽ actum priuat se actu rationis perpetuo peccaret mortaliter, nõ sic autẽ est de priuatione ad tẽpus. Et ad aliã probationem dicendũ, quòd non seipsos licentiat: sed faciunt quendam actum ad quem Deum eos licentiat ad actum alterum sequentem, qui alias non liceret. 4

Vtrum bigamia aliquando fuerit licita.

Sco.4.d.33.q.1.2.& 3. Dur.4.d.33.q.1.

QVÆSTIO V.

QVinto q̃rit. Vtrũ aliq̃ fuerit licitum habere plures vxores simul vel successiue, scilicet repudiando priorẽ?

Arguit, ꝙ nõ, quia hoc est contra institutionem matrimonij a Deo per os Adæ. Erunt, inquit, duo in carne vna. 1

Secundo. Nunquam licuit vni mulieri habere plures viros: ergo nec econtra, patet consequẽtia, quia quãtum ad ea quæ sunt matrimonij, vir, & mulier sunt çqualis conditionis. 2

Tertiò. Dicit glosa super illud Gen.4. Lamech accepit duas vxores: ꝙ hoc fuit cõtra legẽ naturç. 3

Quarto. Repudiare vxorẽ vĩ esse cõtra institutionẽ matrimonij, videlicet. Et adhçrebit vxori suç. Adhçsio autẽ importat firmitatẽ, & indissolubilitatẽ vinculi. 4

culi. Et firmatur, quia cõtractus matrimonij est datio irreuocabilis potestatis sui corporis pro vsu perpetuo. Et probatũ est supra, hoc esse conueniens ad bonum prolis educandæ, & ad bonum communitatis: igitur.

Contra. quantũ ad primũ legitur de Abraham, & Iacob, & Dauid, ꝙ habuerunt simul plures vxores. Quantũ ad secundũ dr̃ Deut. 24. Si acceperit hõ vxorem, & non inuenerit grãm in oculis eius propter aliquã fœditatem, scribet ei libellum repudij, & dabitur in manu eius, & dimittet eam de domo sua. Primo notandũ, ꝙ matrimoniũ fuit institutum vnius ad vnã in officium tẽpore innocẽtię. Patet de Adã, & Eua. Gen. 2. Post lapsum vero fuit institutũ in remediũ vitandę fornicationis. Ita ꝙ sint duo fines matrimonij. Vnus principalior, s. ples. Alius minus principalis, scilicet euitatio fornicationis: quantũ aũt ad finẽ principaliorẽ corpus viri preponderat corporis mulieris, quia vnus vir põt fœcundare plures mulieres: quasi eodẽ tẽpore, nõ sic aũt vna mulier fœcundari põt a pluribus viris. Tamẽ quantũ ad finem minus principalem ęqualiter se habent. Non.n. fuisset necessariũ in aliquo casu tẽpore innocentiæ, ꝙ vnus habuisset plures, quia vnum vni copulari suffecisset eo, ꝙ nec vir, nec mulier in illo statu sterilis fuisset. Pro toto etiã tẽpore lapsus iustum erat, ꝙ vnus tantum haberet vnam: licet quantum ad finem principalem matrimonij non esset æqualitas corporis mulieris ad corpus viri, sicut dictum est.

Secundo notandum, ꝙ aliqui tenent, ꝙ repudium nunquam fuit simpliciter licitum: sed permissum fuit Iudęis ad vitãdum, maius malum, scilicet vxoricidium sicut fornicationes publice permittuntur ad vitanda adulteria. Hoc probatur auctoritatę Christi: Math. 19. Dico vobis, ꝙ quicunque dimiserit vxorem excepta causa fornicationis mechatur, & qui dimissam duxerit, mechatur. Et ibidem. Ad duriciam cordis vestri p̃misit vobis Moyses dimittere vxores vestras. Vbi dicit glosa. Permisit Moyses: non Deus. Alij autem dicunt, ꝙ repudium in lege Mosayca fuit simpliciter licitum. Quod probatur, quia quod dictatur faciendum in aliqua lege iusta, iustum est: sed repudium dictatur faciẽdum in lege Mosayca, quæ fuit sancta, & iusta: igitur. Dicunt ergo isti, ꝙ ex institutione diuina vir transferebat potestatem sui corporis in alterum, non simpliciter pro toto perpetuo vsu: sed donec mulier propter aliquam fœditatem sibi displiceret, & daret ei libellum repudij. Et rationabiliter, sic Deus dispensauit pro tempore legis illius, propter maius malum vitandum: scilicet propter vitationem vxoricidij. Et tunc dato libello repudii soluti erant ab inuicem, & poterat repudians alteri nubere. Viris autem solum fuit concessum repudiare: non mulieribus, quia non erat eadem causa vtrobique. Non enim potest mulier sic præualere in virum occidendo eum, sicut vir in mulierem. Sustinendo autem istam viam, quę videtur probabilis, & rationabilis, posset

posset dici ad auctoritatē Christi, ꝙ loquebatur magis pro tpe legis naturę, q̄ pro tēpore legis mosayce. Ve. si pro tpe legis mosayce expressit cautū principalē cām inter illas propter quas licebat repudiare vxorem, s. propter fœditatem adulterii, & alias nō curauit numerare. Ad aliam autem auctoritatem posset dici, ꝙ Christus non accipit ibi permissionem proprie: sed accipit pro insinuatione rei licite, & confesse iudæis, nō simpliciter, sed præsupposita duricia eorum. Vnde negari potest illa glosa adducta, quia Moyses non loquebatur a seipso, sed vt præco Dei.

Con. 1. His præmissis ponendę sunt quatuor cōclusiones. Prima est. Nullus licite sine dispensatione diuina potest, vel potuit habere duas vxores simul, sed tantum vna vni debet, & debuit copulari, patet satis ex primo notabili.

Con. 2. Secunda conclusio. Per dispensationem, quę est relaxatio, seu reuocatio iuris aliquo tempore licitum fuit aliquibus patribus fidelibus habere plures vxores simul in casu, videlicet paucitatis fidelium, ad procreandū prolé, vt sic plures mulieres ab vno fœcundarent. Et hoc rōnabiliter secundum exigentiā principalioris finis ipsius matrimonij: neq; in hoc casu fit mulieri iniustitia, quia quantū ad istū finē corpus viri plus valet, quàm corpus mulieris. Vnde in hoc casu velle debet mulier, ꝙ vir vacet alteri ad procreationē prolis. Hoc patuit de Sara, quę cū nō potuisset habere de Abraam prolem: voluit ipsum ingredi ad Agar, vt sic saltem de illa filium susciperet. Patet itaque, ꝙ aliquando ex dispensatione Dei rationabiliter aliquibus licita fuit bigamia. immo etiam meritoria.

Tertia conclu. Nec modo, nec alias fuit bigamia licita, nisi in tali casu, & ex dispēsatione diuina, patet satis ex primo notabili. Con. 3.

Quarta conclusio. Bigamus ante baptismus manet post baptismum irregularis, nec debet ad ordines promoueri, patet ex eo, quod habetur dist. 26. c. Acutius. Vbi dicit August. Acutius intelligunt, qui nec eum, qui Cathecuminus, vel paganus habuit vnam, & post baptismum alteram ordinandum senserunt. Et ibidem c. Vna tantum dicit Ambrosius de officijs. Ante baptisma iterata coniugia ordinis impedimenta generant. Ex quibus videtur, quod bigamus siue ante baptismum, siue post, irregularis est, cum tamen homicida ante baptismum, post baptismum nō sit irregularis, sicut habetur in glo. distin. 15. c. Si quis viduam. Causa autem huius non est, nisi institutū ecclesiæ volentis hanc pœnam remitti, & non aliam. Ista autem ordinatio ecclesiæ rationabilis est ex hoc, ꝙ homicida non est inhabilis ad ordines, nisi propter horrorē sanguinis. Istæ autem horror tollitur per baptismum, & ita cessat causa inhabilitatis: sed causa inhabilitatis ad ordines in bigamo nō cessat in baptismo, quia semper manet defectus sacramēti, id est significationis, quę requiritur in persona representante personā Christi in Ecclesia. Sacerdos enim tanquam Christi vicarius, non debet aliquid habere, quod repugnet Con. 4.

pugnet Christo in comparatione
ad ecclesiam. Christus autem est
vnicus sponsus vnius ecclesiæ,
& ecclesia est sponsa vnius Chri
sti. Bigamus ergo, quia habuit
duas, vel vnam, quæ fuit duorū,
habet aliquid repugnans signifi-
cationi istius coniūctionis Chri
sti, & ecclesiæ.

Ad primum argumentum di-
1 cendum, quòd habere plures si-
mul non est contra institutio-
nem matrimonij, quando fit in
casu, & ex causa, & dispensatiue
à Deo. Vel potest exponi. Erunt
duo in carne vna, scilicet prolis
generatæ, quia ad generationem
vnius prolis non sunt nisi vnus
& vna.

2 Ad secundum, patet ex primo
notabili.

Ad tertium dicendum, ꝙ biga
3 mia est cōtra institutionem ma-
trimonij sub lege naturæ, & de
lege communi, & nulli licuit ni-
si dispensatiue. Et quia Lamech
non fecit hoc dispensatiue pecca-
uit. Non est autem bigamia con
tra legem naturæ: puta contra
principium, vel conclusionem
iuris naturalis, quia tunc esset
de se mala.

4 Ad quartum dicendum, ꝙ re-
pudium dispensatiue fuit licitū
sub lege Moysi. Et ad confirma-
tionem dicendum, quòd sub le-
ge illa fuit datio ad tempus, &
tamen fuit verus contractus ma
trimonii ex ratificatione diui-
na sicut modo. Et fuit obligatio
eiusdem rationis, sicut modo.
Nam obligari ad aliquid pro ma-
iori tempore, vel minori, non
variat speciem.

*Vtrum impetentiā coeundi, conditio
vel ætas, impediant ma-
trimomium.*

*Sco.4.d.3.q.1.& d.35.& 36.q.1.et
2.Dur.4.d.34.q.2.*

QVÆSTIO VII.

SExto quæritur. Vtrum impo-
tentia coeundi, vel adulteriū
aliqua viuente viro suo: vel con-
ditio seruilis, vel ætas puerilis im
pediant matrimonium?

Arguitur, ꝙ nō. Primo de im- 1
potētia coeundi, quia aliquis po
test contrahere cum proposito
statim intrandi religionē, & non
exercendi talem actum. Simili-
ter senes possunt contrahere qui
habent impotētiam talis actus:
& similiter maleficiati, non ta-
men maleficio perpetuo: igitur.

Secundo arguit de adulterio 2
cū vxore alicuius ipso viuente,
qa Dauid cōtraxit cū Bersabee:
nō obstante, ꝙ polluisset eam p
adulteriū marito eius viuēte, &
cū hoc occidisset maritū: igitur.

Tertio arguit, ꝙ conditio ser- 3
uilis non impediat, quia non im
pedit susceptionem aliorum sa-
cramentorū: & similiter in Chri
sto non est seruus, neque liber. 4

Quarto argui. quòd ætas pue-
rilis non impediat, quia nō im-
pedit susceptionem sacri ordinis.
Et confirmatur, quia puer potest
dare potestatem corporis sui an-
tequā habeat vsum.

Contra est Magister in iiii.di.
xxxiiij.& xxxv. & xxxvi. Notan
dū sicut dicit Sco. in iiii. ꝙ impo
tētia coeūdi ī genere duplex est.

Vna naturalis, vt frigiditas in viro, vel mutilatio partis necessariæ, vel arctatio in muliere. Alia est casualis, vt quæ est per maleficium. Spiritus enim maligni habentes pactiones cum aliquibus hominibus, seruant promissa, nō quia sint veraces, sed vt homines ei adhæreāt. Dñs enim permittit eos exercere potestatem suam in aliquos propter peccatū eorum, vel aliam cām occultam impediēdo eos ab aliquibus actibus, in quos possent si nō essent impediti. Et hoc modo Magus habens pactum cum dæmone, ꝓcurat ab eo, vt impediat istum actum cum tali muliere, quandiu tale maleficium perseuerat: puta acus curuata, & alia huiusmodi. Contra autem talia maleficia valent orationes sanctorum. Et prętcrea si sciretur, & destrueretur dæmon, non amplius fatigaret, quia ex pacto nō assistit, nisi dū durat signum illud. Talis autem deponens maleficium intentione curandi maleficiatum nō cōsentit malignis operibus diaboli: immo ea destruit.

Con. 1. His præmissis, ponendæ sunt octo conclusiones. Prima est. Oīs impotentia coeundi simpliciter, & perpetua, cui non potest adhiberi remedium, nec per naturā, nec per artem, si præcedat cōtractū matrimonij simpliciter impedit matrimonium contrahendum, & dimittit contractum respectu cuiuscunq; est tale impedimentum: quod ideo dicitur, quia aliquis posset esse perpetuo maleficiatus respectu vnius, & non respectu alterius. Et similiter aliqua posset esse arcta non simpliciter respectu cuiuscunque viri: sed respectu vnius, non respectu alterius. Ad hoc est ratio triplex. Prima est, quia contractus matrimonij est datio potestatis corporis ad actum carnalē, si petat: sed iste non habet potestatē ad talē actum, & sic non potest eā dare: ergo nec contrahere. Secunda est, quia nullus potest se obligare ad impossibile, sed talis actus est sibi impossibilis. igitur. Tertia, quia persona cum qua cōtrahit credit illum habere potestatem, & nō habet, quia hic est error circa aliquid necessario requisitum ad matrimonium, quāuis etiam dato, ꝙ non esset error nihil adhuc fieret.

Con. 2. Secunda conclusio. Si talis impotentia eueniat post matrimonium consummatum, aut etiam si sequat matrimonium ratum, licet pręcedat consummationē nō dirimit matrimonium: patet, qa cū matrimonio rato ptās fuit irreuocabiliter tradita, licet postea eueniat impedimentū actus. Vidēt tamē dicere oppositū. xxiii. q.j.c. Primum. Vbi dicit, quòd cōiugium confirmat officio, & antequam confirmet impossibilitas officij soluit vinculum. Sed hoc pōt exponi non de impedimento quocunq;, sed forte ingressus, & professionis in religione. Sic igit est simile de istis impotētiis, naturali, & casuali quantum hoc quod est impedire, siue dirimere matrimonium. Sed dissimilia sunt aliqua post diuortium. Vna differentia est: quia habenti impedimētum casuale maleficii, licet aliquando contrahere alteri. Et si post contractum copuletur carnaliter cum illo altero, non debet restitui: primo, quia

quia aliquis potest esse maleficiatus respectu vnius, & non respectu alterius. Sed habens impedimentum naturale post diuortium, non potest contrahere, sed debet permanere sine spe cõiugii. Si autem alteri nubat de facto, & cum eo exerceat actũ carnalem, debet restitui priori, & cẽsendum est primum diuortium esse nullum, nisi quantum ad arctationem mulieris, quæ posset esse arcta respectu primi, & ita non esset reddenda primo.

Con.3. Tertia conclusio. Adulterium præcise nõ dirimit matrimoniũ quo adulter ducit adulterã vtroque soluto, sed adulterium cum fidei datione de contrahendo cũ adultera, vel contractu de facto cũ ipsa viuente marito, vel cum promissione iuramento firmata: quæ tria reputant̃ pro eodem in ista materia, vel ẽt cum mutua promissione, quæ fidei æquipollet, impedit, & dirimit matrimonium. Patet per hoc quod habet̃ xxxi.q.j.cap.Illud vero.& c.Relatum. Et extra de eo, q duxit in matrimoniũ quã polluit p adulterium.c.vltimo.

Con.4. Quarta conclusio. Sola machinatio mutua præcipue in mortẽ legitimi coniugis ad finem contrahendi cum alio impedit, & dirimit matrimonium contractũ inter machinantes, quod debet intelligi de machinatione deducta ad effectum. Adulteriũ ẽt cũ tali machinatione impedit & dirimit contractum. Probat̃ ista cõclusio extra de conuersione infidelium.c.Laudabilem. Et extra de eo, q̃ duxit in matrimonium quam polluit p adulterium. Ex dictis patet, ꝙ primum istorum trium, videlicet adulteriũ solũ, nec ẽt machinatio sola, nec fidei dario sola impedit, aut dirimit, sed siue primum concurrat cum secundo, siue cũ tertio impedit, & dirimit, quod debet intelligi de machinatione mutua, ita ꝙ vterq; sit consentiens, & ad effectũ deducta. Quotiescunq; ergo duo p̃dictorum impedimentorũ inuicẽ concurrunt, quæcũq; sint illa, impediunt matrimoniũ contrahendũ, & dirimunt cõtractũ.

Quinta conclusio. Seruus de voluntate dñi põt matrimonium contrahere. Et si postea dñs reuocaret istã concessionem, vt pote totaliter impediẽdo eũ a copula carnali, vel mittẽdo in partes longinquas, vel detinẽdo in laboribus, vt non posset aliqñ coniugẽ visitare, peccaret mortaliter, & in manifestis esset per ecclesiã corrigendus. Põt ẽt seruus cõtrahere dño inuito, pro quanto habet aliquid iuris in corpore ꝓprio. Prima pars istius conclusionis satis de se patet. Secunda vero sic probat̃, quia seruus nõ priuauit se quacũq; libertate ad quoscunq; actus, & pro quanto corpus eius est suum, põt cõmutare cũ alio, quia si alius siue seruus, siue liber velit esse cõtentus illa modica potestate, siue ad modicum vsum quẽ scit eum posse dare, tenet commutatio. Con.5.

Sexta conclusio. Põt seruus cõtrahere cum libera sciente seruitutem eius: patet per regulã iuris. Scienti, & consentienti nõ fit iniuria, neque dolus. Con.6.

Septima conclusio. Potest seruus contrahere cum ancilla vtroque nesciente conditionem alterius: patet, quia sunt æqualis condi- Con.7.

conditionis.

Con.8. Octaua conclusio. Pueri non possunt actualiter cõtrahere matrimoniũ, sed possunt cõtrahere spõ.alia: patet, quia in pueris est impotentia coeundi, non tñ perpetua, sed expectatur futura. Et si quæratur de tempore pueritię, regulariter ponitur in masculo tempus quattuordecim annorũ, & in femella duodecim. Sed tñ aliquando malitia supplet ætatem, & complexio præuenit temporis regularitatem, & tunc possunt dare potestatem quando habent illam, & quando habent sufficientem discretionem ad consensum debitum.

Ad primum argumentũ dicendum, ꝙ qui contrahit, obligat se ad actum si petat saltem pro aliquo tempore. Ille autẽ qui nullam habet potestatem ad actum non potest se obligare. Et cum dictis potest quis nubere cum intẽtione intrandi religionem. Dicẽdum quòd quicquid intendat, obligat se ad actum pro aliquo tẽpore si petatur a coniuge, & cum ipso permaneat. De senibus autẽ dicendum, ꝙ si sint omnino impotentes ad actum nõ veraciter contrahunt, licet conueniant ad habitandũ simul, sicut frater & soror, & ita forte multi aliquãdo magis desponsant diuitias, quàm personas. Si autem non sint oĩno impotentes, tunc contrahere possunt. De maleficio autem dicẽdum, quòd si est tẽporale, non impedit nisi temporaliter: præsumitur autem perpetuum si per triennium perseuerant.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ solum adulterium non impedit, sed adulterium cum machinatione in mortem. Et quando dicis de Dauid, ꝙ contraxit cum Bersabee: dicendum, quòd lex huius impedimenti tunc non erat posita: sed forte dices, ꝙ Dauid potius debuit eam lapidasse vt adulteram, quàm cum ea cõtraxisse, sed excusatur, quia crimen non fuit publicum, ideo nec pœna debuerit esse publica. 3

Ad tertium dicendum, quòd non est simile de matrimonio, & alijs sacramẽtis, quia non requiritur ibi cõformiter omne illud, quod ad matrimonium requirit, tamen conceditur, quòd seruitus non impedit simpliciter matrimonium. 4

Ad quartum dicendum, quòd non est simile de alijs sacramentis, quia ibi non requiritur translatio potestatis per contractum, sicut in matrimonio, quam potestatem puer non habet in presenti, & ideo non põt eam dare, sed bene promittere pro futuro. Præterea ætas puerilis de iure impedit susceptionem ordinis, licet non de facto, sed matrimonium de iure, & facto.

Vtrum ordo votum, & cultus disparitas, impediant matrimonium.

Sco.4.d.37.38.& 39. Dur.4.d.37.q.1. Thom.4.d.37.q.2.

QVÆSTIO VII.

Septimo quæritur. Vtrũ susceptio ordinis sacri, & votũ cõtinẽtiæ perpetuæ, & disparitas cultus impediant matrimonium.

Arguitur, quòd non de primo: 1 quia.1.ad Thimot.iij. dicitur de Episcopo

1.Ti.3. Episcopo vnius vxoris vir. & di. xxx.c.Aliter. dicitur,quòd Græcorum sacerdotes matrimonio copulantur.

2 Secundo ar. de voto continentię, quia nõ minus obligat apud Deum votũ simplex,q̃ solemne, sed simplex non impedit matrimonium,vt habetur extra q cle. vel vo.contrahere possunt.c. Meminimus.&.c.ij.

3 Tertio arg.de cultus disparitate, quia Ioseph accepit in vxorẽ filiã Futifaris,quæ infidelis erat. Gen.14. Et similiter habet, ꝙ Hester nupsit Assuero, q nõ erat Iudęus.

Hest.tit. 4.d.37. 38.et 39 Contra est Magist. Primo notandum,ꝙ aliqui dixerunt ordinem sacrũ impedire matrimoniũ,& dirimere,quia omnis suscipiens ordinẽ sacrum in ecclesia latina, ipso facto vouet perpetuã continentiã,sed multi nõ approbant istã rationẽ, quia nullus vouet,nisi sponte. Potest aũt cõtingere quòd aliquis suscipiendo ordinem habeat propositum actuale non continẽdi.Si aũt dicatur, quòd suscipiẽdo ordinẽ sic tenetur ad continentiã ex præcepto ecclesiæ, ac si voueret. Ex hoc non sequitur, quin sit matrimonium si de facto contrahit, licet contrahendo peccet mortaliter faciendo contra præceptum ecclesiæ.Probať extra de matrimo. contra interdictum eccl. cõtrac. c.Ex litteris. Vť ergo melius dicẽdũ, ꝙ hoc est ex statuto Chri, licet hoc non legatur in scriptura:vel ex statuto ecclesię illegitimantis personã ordinatã ordine sacro: & hoc ƒm vť probabilius, quia non inuenitur illud statutũ Christi, sed potius inuenitur, ꝙ in ecclesia primitiua plurimi ordinati in sacris fuerunt vxorati, nisi forte diceretur, ꝙ nunquam licuit ordinatum in sacris,postea contrahere, licet sibi licuerit vti matrimonio prius contracto añ susceptionem ordinis sacri, sicut etiam modo vtuntur Græci. Secundo notandum, quod votũ cõtinentiæ duplex est. Vnum simplex,& aliud solemne. Et quodlibet istorũ potest esse publicũ, vel priuatum.Dicitur autem votum solẽne, non quia publicum, sed quia in se habet aliquid annexum,vnde veniat, vel venire possit in publicum:solemnizatur autem per susceptionem ordinis sacri,vt patet.xxviii.di.c.Diaconi. Vel per professionem religionis approbatæ: vt patet extra de regularibus & tran.ad re.c. Statuimus. Ad hunc modum reducunť duo alii modi, quibus præsumiť professio interpretatiue facta p susceptionẽ habitus religionis,q̃ solet dari professis,præcipue quãdo est distinctus habitus professorum a nouiciis,vt patet vbi supra.c. Statuimus. Alius modus est quando vltra annum perseuerat quis in religione, in qua solet professio fieri cõpleto anno probationis, & non protestatur de non profitendo.Omne aũt aliud votum,quõd non est solemnizatum aliquo prædictorum modorum, siue sit priuatum, siue sit publicũ, dicitur votum simplex. Tertio notandum, quòd aliqui dixerunt, infideles non posse nubere nec fidelibus, nec infidelibus, quia ibi non est bonũ fidei, siue fidelitatis ad Deum, & per cõsequens nec ad coniugem. Ibi etiam non est bonum sacramentij: quia ex quo infidelis caret

sacra-

ſacramento baptiſmi, non poteſt aliud ſuſcipere. Ibi etiam nõ eſt bonum prolis, quia ibi eſt periculum ſubuerſionis prolis ad infidelitatem. Sed vt dicit Scotus, iſta non mouent primũ. nõ:quia fides, quæ eſt fidelitas ſeruari põt ſine fide,qua credit in Deũ. Secundum non: quia non oportet,ꝙ contractui matrimonii ſit annexum ſacramentum propriè dictum. Non enim fuit talis annexio ante legem euangelicam. Tertium non:quia ſufficit,quòd velit educare prolem eo modo quo poteſt per rationẽ naturalẽ noſſe eam educandã.Vnde bene verũ eſt, ꝙ non eſt ibi bonũ prolis ita pfectũ, ſicut inter fideles.

Con.1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt.Ordo ſacer impedit matrimoniũ, & dirimit. Nõ quidem ex ſe,ſed vel ex ſtatuto Chriſti,vel Eccleſiæ.patet diſt.xxiii.Placuit Epiſcopos, præsbyteros, dyaconos, ſubdyaconos ſecundũ priora inſtituta abſtinere ab vxoribus, id eſt non contrahere,vt dicit gloſa ibidem. Et hoc rationabiliter ſtatuit eccleſia,quia in miniſtris eccleſiæ in ſacris cõſtitutis, dẽt vigore puritas corporis, & acumẽ mentis. Vtrũq; aũt impedit frequẽtia actus matrimonialis.

Con.2. Secunda concluſio. Solemne votum continentiæ impedit matrimonium contrahẽdum,& dirimit iam contractum. Simplex vero votum continentiæ, licet impediat contrahendum non tamen dirimit cõtractum. Prima pars probatur p.c. Inſinuam te. qui cle.vel vo.xxix.cap.per totũ. Secunda pars patet extra,qui clerici,vel vouentes ma.cõtra. poſ. c.Rurſus. Et rõ huius differẽtiæ eſt ſtatus eccleſiæ.Et congruentia huius eſſe põt,quia ſimpliciter vouens non ſic ſe ponit in poteſtate eccleſiæ quantũ ad oppoſitum faciendum, ſicut voueas ſolemniter:vouens enim ſimpliciter ſolũ ponit ſe in manu Dei, & ideo reliquit eum eccleſia diuino iudicio tantum. Vnde licet in contrahendo mortaliter peccet,tñ eccleſia non dirimit contractũ. Sed quid de illo qui ſimpliciter venit continentiam, & poſtea contrahit? An teneať reddere,& poſſit petere? Dicẽdum, ꝙ non debet matrimonium cõſummare, ſed debet religionem intrare,vt ſeruet votum.Vnde ẽt conſummando, peccat mortaliter,ſiue reddendo,ſiue petendo. Poſt conſummationem vero petere non poteſt, quia vouendo prius priuauit ſe perpetuo iure petendi,tenetur tamen reddere, nec peccat in reddendo, quia iã alter coniunx habet ius in eo,in cuius poſſeſſionem miſſus eſt ꝑ conſummationem matrimonii, ad cuius obſeruationem obligatur iſte vinculo fortiori, quàm ad abſtinendum ex voto ſuo.

Tertia concluſio: quãtum eſt de iure diuino poteſt fidelis cum infideli, & infidelis cum fideli matrimonium cõtrahere,ſed tamẽ de iure poſitiuo eccleſiæ fidelis non poteſt contrahere cum infideli, ſed diſparitas cultus ſimpliciter impedit matrimoniũ contrahendum, & dirimit contractũ. Prima pars patet per Apoſtolũ dicẽtẽ.Si nupſerint infideles, & alter cõuerſus fuerit, vel ambo,nõ ſoluit matrimoniũ quin poſſint ſtare ſimul virtute Con.3.

priori

prioris matrimonij: ergo fuit verus contractus. Secunda pars patet.c.sic.n.Non nisi eiusdem religionis,& fidei maneant copulata cöiugia. Et hoc rationabiliter statutum est:quia tale matrimonium non esset honestũ. Item non esset perfectæ bonũ ex parte vtriusque parentis.Prreterea tali contractui nõ esset annexum sacramentum matrimonij,quod non decet fidelem. 28.q.1.

1 Ad primũ arg.patet ex dictis, ꝙ in ecclesia primitiua poterant vti matrimonio cõtractus prius ante ordinem. Et similiter dicendum de græcis.

2 Ad sm dicendum, ꝙ non est, simile de uoto simplici, & solenni,vt patet ex dictis.

3 Ad tertium dicẽdũ,ꝙ si aliqñ licuit & honestum fuit ex aliquibus causis contrahere cum infideli,licet non vt cõiter, quod tñ est intelligendum de illis tm̃ de quibus non erat a Deo prohibitum. Vnde Esdrę 9. Separantur coniugati contra legem.

Vtrum affinitas,uel cognatio, impediat matrimonium.

Sco.4.d.40.41.& 42.

QVAESTIO. VIII.

Octauo queritur. Vtrum cognatio,uel affinitas carnalis & cognatio spiritualis, ac publicæ honestatis iustitia impediat matrimonium.

1 Arguitur,ꝙ non de cognatione carnali,quia in statu innocentię,uel legis naturæ potuisset aliquis nupsisse, cum sorore sua ex primo pręcepto. Crescite,& multiplicamini. Et confirmatur: qa consanguinitas multum facit ad amicitiam: amicitia autem firmat vinculum.

Secundo argu.de affinitate:qa effectus non impedit causam: affinitas autem est effectus matrimonij. Et confirmatur: quia incestus cum sorore vxoris suę,nõ impedit carnalẽ copulã cũ vxore,& tñ per hoc affinitas cõtrahitur ad propriam vxorem, igitur non impedit matrimonium. 2

Tertio,arg.de cognatione spirituali,quia dr̃ extra de cognatione spirituali. Si uir, uel mulier, scienter,uel ignorãter infantem proprium de sacro fonte leuauerit, nobis videtur, quod siue ex malicia illud fecerit,non sunt ab inuicem separandi, nec alteri alter debet debitum subtrahere. 3

Quarto arg.de publicæ honestatis iustitia,quia cognatio carnalis,aut spiritualis nõ ĩpediũt, vt argutum est,ergo,nec ista. 4 4.d.40.41.42.

Contra est Magister. Primo notãdum quòd cõsanguineitas est vinculum,uel proximitas personarum ab eadem persona carnali propagatione descendentium, & illas personas propagantes. Vnde si quis formetur de digito fortis, non esset ei cõsanguineus in aliquo gradu. Linea autem cõsanguineorum dicitur ordinata collectio personarum consanguineitate coniunctarum. Et diuiditur in ascendentem, & descendẽtẽ,& transuersalẽ. Linea descendens est a primo propagante ad propagatos. Sed linea ascendens est econuerso. Linea vero transuersalis est inter personas ab eadem descendentes quarum neutra

tra ab alia descēdit, vt fratris ad fratrem. Gradus autem consanguineitatis est determinata propinquitas personæ ad personā secundum consanguineitatem, & inuenitur propriè in linea ascendente, & descendente minus aūt propriè in linea transuersali. Vbi sunt secūdum Scotum notandę tres regulę. Prima est. In linea recta tot sunt gradus quot sunt personæ vna minus: patet, quia tot sūt gradus, quot propagationes, sunt autē personæ, vna plures, quàm propagationes, quia toti collectioni præsupponit aliqua ibi nō propagata. Secūda regula. In linea transuersali computantur gradus secūdū magis remotum a stipite, patet extra de con sang. & affin. Et ratio est, quia personę in linea trāsuersali non habēt propinquitatē inter se, nisi quia in stipite, vel ad stipitē, & ideo non possunt sibi propinquius cōiūgi, quàm remotior earum coniūgātur stipiti. Vnde secundum computationem canonicam, licet alia sit computatio legalis, duo fratres attinēt sibi in primo gradu secundnm lineā transuersalem, sicut & stipiti secundum rectam, & filius fratris attinet alteri fratri, scilicet patruo suo in secundo gradu. Tertia regula est, quod efficacior est gradus in linea ascendente, vel descendente, quàm in transuersali. Et ratio est, quia plus coniungitur proles parenti, quàm proles proli: ideo magis est contra legem naturæ in primo gradu cōiungi in linea recta, quàm in transuersali. Contra matrimonium enim semper fuit illa coniunctio & magis filii ad matrem, quàm patris ad filiam, quia magis est irreuerentia. Vnde octauo de animalibus dicit Aristotel. de equo, qui velatus cognouerat matrem suam, quod postea discoopertis oculis, hoc videns se præcipitauit. Secundo notandum, quòd affinitas est propinquitas personarū ex carnali copula contracta cū persona alterius consanguinea. Ita quòd persona alicui copulata carnaliter, siue matrimonialiter, siue non efficitur affinis illi personę, quę est consanguinea personæ cui est carnaliter copulata, & econuerso. Nec sufficit ad affinitatē contrahendā cum consanguineis mulieris, ꝙ ipsa sit vxor, nec etiam requiritur, sed necessario requiritur, & sufficit, quòd carnaliter cognoscatur. In affinitate autem possunt distingui lineæ ascendens, & descendens, & transuersalis, suo modo, sicut in cōsanguinitate, & ibidē distingui gradus. In quoto enim gradu consanguinitatis distat aliquis ab alio: puta Petrus a Martino: toto gradu affinitatīs distat ab eodem Martino, illa, quæ est carnaliter cognita a Petro, & econuerso. Tertio notandum quòd cognatio spiritualis est quoddam vinculum contractum ex dispensatione sacramentorum baptismi, & confirmaationis. Quomodo autem & inter quas personas ista cognatio spiritualis contrahitur: habetur extra de sponsal. cap. Nedum in 6. lib. Vbi sic dicitur. Inter baptizatum, & illum, qui suscipit, vel leuat de baptismo, ac inter eundem baptizatum, & filios, & filias suscipientis, &

vxorem eius ante susceptionem carnaliter cognitam, immò & inter suscipientem, & patrem baptizati, & matrem cognationem spiritualem contrahi cõstat quæ impedit matrimonium, & dirimit iam contractum. Et eadem quę de suscipiente dicta sunt ēt de baptizante sunt censenda. Ex confirmationę quoque spiritualis cognatio contrahitur eisdem modis matrimonium impediens ex dirimens prius contractum. Alias uero personas quàm supradictas ex baptismo vel confirmatione non impediri ad matrimonium contrahendum aut dirimi post contractum decernimus. Ex dictis haberi potest quòd tres sunt cognationes spirituales in specie vna quæ dicitur paternitas, uel maternitas spiritualis, & est patris, uel matris spiritualis ad filium uel filiam spiritualem. Secunda dicitur compaternitas uel commaternitas: & ista est inter patrem spiritualem, uel matrem alicuius, & patrem vel matrem carnalem eiusdem. Tertia dicitur spiritualis fraternitas vel sororitas, & est inter filium & filiam spiritualem alicuius, & inter filium uel filiam carnalem eiusdem. Quarto notandum quòd publice honestatis iustitia est vinculum personarum ex sponsalibus uel matrimonio rato nondum consummato cum personis consanguineis earundem contractum. Et breuiter non differt ab affinitate proprie dicta quæ contrahitur cum consanguineis viri vel mulieris nisi quia ad affinitatem requiritur inter virum, & vxorem carnalis copula. Ad iustitiam vero publice honestatis sufficiunt sponsalia vel matrimonium ratum. Et possunt similes gradus in ipsa sicut in affinitate computari. Quinto notandum quòd pręter prędicta impedimenta est aliud quod dicitur impedimentum legalis cognationis, quod dicitur vinculum quoddam vel propinquitas contracta inter personas ex adoptione alicuius in filium vel filiam. Est autem triplex ista Cognatio. Vna quasi descendens inter adoptantem & adoptatum, & filium eius & filium filii, & sic deinceps. Secunda est inter filium adoptatum & filium naturalem vel filiam. Tertia est inter adoptantem, & vxorem adoptati, vel econuerso: inter adoptatum & uxorem adoptantis. Et omnes istæ cognationes legales impediunt matrimoniũ contrahendum, & dirimũt iam contractum pro semper excepta media, quæ non impedit, nec dirimit, nisi contrahatur stante adoptione: puta filio manente in potestate patris adoptantis, sed patre mortuo, id est, emancipato filio, potest contrahere cum filia naturali prius adoptantis, sed in linea descendentę nũquam potest contrahi matrimonium inter adoptantem & adoptatum: nec adoptans potest ducere filiam adoptati nec econtra, nec etiam adoptans vxorem adoptati. Filius vero illegitimus contrahere potest cum filia adoptiua, & similiter filia adoptiua cum filio illegitimo, quia illegitimus non est in potestate patris, sicut vult Inn. & Hosti. extra de cogna. le. cap. vnico.

Filii etiam adoptiui secundum Bernardum possunt inter se cõtrahere. Prędicta autẽ vera sunt, siue cognatio legalis sit per arrogationẽ, siue per adoptionẽ. Arrogare autem dicimus illum, qui sui iuris est, & transit in potestatem nostrã auctoritatem principiis. Adoptio aũt fit per quemlibet magistratũ, nec transit adoptatus in potestatẽ adoptantis, sed remanet in potestate sui patris. Et tam adoptati, quàm arrogati dicuntur filii adoptiui.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt quatuor concl. Prima est. In omni lege aliqua propinquitas carnalis impedit matrimonium: patet, quia etiã in lege naturę propinquitas in primo gradu lineæ descẽdẽtis, vel ascendentis: puta patris ad filiã, vel filii, ad matrẽ impediuit ex illo verbo Adę. Relinquet homo patrem, & matrẽ, scilicet quãtũ ad copulã coniugalem, quod non debet intelligi de proximo, sed etiam de patre quãtumcunque remoto: forte autem potest patre multiplicationem generis humani si stetissent ĩ innocentia, fuisset prohibitio in quibusdam gradibus vlterioribus. In lege autem Mosayca erat prohibitio quantum ad quosdam gradus: vt patet Leuitic. 18. In lege autem Euangelica non inuenitur a Christo explicita alia prohibitio a prohibitione legis naturę, nec inuenitur explicitè confirmasse prohibitionem factam super hoc in lege Mosayca. Ecclesia vero illegitimauit aliquos gradus vsq; ad septimum gradum inclusiue, vt ponit Magister. Sed sub Innocentio tertio, restricta est hęc prohibitio vsq; ad quartũ gradũ inclusiue: vt patet extra de consang. & affinit. c. Non debet. Et reuocãtur in hoc cap. omnes prohibitiones de matrimonio contrahendo in secundo & tertio genere affinitatis, & de sobole suscepta ex secũdis nuptiis cognationis viri prioris non copulãda.

Lev. 18. d. 40.

Con. 2. Secunda concl. In quoto gradu cõsanguineitatis impeditur matirmoniũ, & dirimitur: in toto gradu affinitatis, affinitas impedit, & dirimit, patet ex statuto Ecclesiæ, 35. q. 3. c. De propinquis. Est autẽ aduertendũ, quòd antiquitus erant tria affinitatis genera, sicut habetur 35. q. 3. c. Cum traducimus. Primũ genus affinitatis, quod adhuc manet causat ex carnali cõmixtione mediante consanguineitate. Secundum oriebatur ex carnali cõmixitione mediãte affinitate. Tertium vero mediantibus duobus primis generibus. Exemplũ: si frater tuus contrahat cum Maria, Maria est tibi affinis primo genere affinitatis. Si mortuo fratre tuo, contrahat cum Petro, Petrus est tibi affinis secũdo genere. Si tertio (Maria mortua) Petrus cõtrahat cum Martina, Martina est tibi affinis tertio genere. Ita, quòd sumitur affinitas secũdum genera, sed gradus iuxta generationem. Vnde quidam dicit. Mutat nupta genus, sed generata gradus. Nunc autem solum primum genus affinitatis impedit matrimonium, vt dicitur extra de consang. c. Non debet, vt iam allegatum fuit.

Con. 3. Tertia cõcl. Oĩs cognatio spũalis impedit matrimoniũ cõtrahẽdum, & dirimit iam contractum

quando

quando precedit matrimonium. Si autem sequatur matrimoniū non dirimit. Primum patet extra de cognatione spirituali.cap.Veniens. Mādamus quatenus si cōstiterit mulierem prædicti viri filium de sacro fonte leuasse antequam eam desponsauerit uxorem vos inter ipsos diuortiū celebretis. Secundum patet in cap. præallegato. Ante oppositum. Si vir & mulier.

Con.4. Quarta concl. Sicut in affinitate, ita in iustitia publicè honestatis impeditur matrimonium cōtrahendum, & dirimitur iam cōtractum, & hoc ex institutione Ecclesiæ. Dicūt.n.canones æque abstinendum esse a consanguineis vxoris, & propriis.

1 Ad primum argu. dicendum, quòd ante multiplicationem generis humani non impediuerūt gradus cognationis carnalis fratris ad sororem, quia non erant aliæ mulieres, q̄ sorores, non sic autem modo. Et ad confirmationem dicendum, ꝙ illa amicitia est alterius rationis a coniugali, & diuersa in tantum vt personæ amantes, alias ratione consanguineitatis odiunt eas ad actum coniugalem.

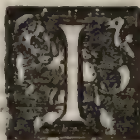
2 Ad secundum dicēdum, quòd affinitas, quæ contrahitur ex matrimonio aliquo non tollit, nec impedit illud, sed bene aliud matrimonium, cuius non est effectus. Et præterea istud non impedit ex natura rei, sed ex statuto Ecclesiæ. Et ad confirmationem dicendum, quòd affinitas præueniens matrimonium impedit, & dirimit, sed post matrimonium non dirimit, sed in proposito impedit actum petendi, non tñ actum reddendi, nec ēt aufert ab vxore eius petendi, quia malum vnius non debet alteri præiudicare.

Ad tertium dicendū, quòd spiritualis cognatio præueniens matrimonium impedit, sed sequens nō sicut bene sonat auctoritas. 3

Ad aliud patet ex dictis. Ex 4 præmissis itaque patet, quòd plurima sunt impedimēta matrimonii, quod est magnum sacramentum ratione significationis, qa videlicet significat coniunctionem ipsius Christi, & Ecclesiæ triumphantis. Ad quam nos perducat ille, qui spirituale quoddā matrimonium celebrauit in vtero virginis humanam naturam sibi personaliter vniēs, Christus Iesus benedictus in sæcula. Amē.

Finis sexti tractatus.

SEQVITVR SEPTIMVS TRACTATVS.

IAM per Dei gratiam consummatis sex primis tractatibus, nunc superest septimū, & ultimum ingredi. In quo uidendum est de finali bonorum, & malorum retributione in vltimo iudicio fienda. Diuidendus est autem iste tractatus in tres partes principales. In prima uidendum est de quibusdam iudicium ultimum antecedentibus. In secunda de ipso iudicio, & ipsum concomitantibus. Et in tertia de quibusdam iudicium illud consequentibus. In prima igitur parte uidendum est de quibusdam præcedentibus iudicium.

Primo quidem de animarum separatarum locatione. Secundo de animarũ purgandarum suffragatione. Et in tertio de ipsarum animarum separatarum cognitione. Et quarto de finali resurrectione.

Vtrum anima separata habeant loca determinata.

Sco.4.d.45.q.2.

QVÆSTIO I.

CIrca primũ primo quęritur. Vtrum animæ separatę habeant receptacula, vel loca determinata?

1 Arguitur ꝙ nõ, quia aĩæ a corporibus exutæ sunt spũales, ergo non habent esse in loco.

2 Secundo. Animæ indifferẽter se habent ad omnia loca: non.n. plus conueniunt cum aliquibus corporibus, q̃ cum aliis, neq; aliquid recipiunt a quibusdam corporalibus locis, igitur.

Luc. 16. Contra. Lucę 16. dicit dñs, Mortuus est diues, & sepultus est in inferno. Et Paulus secundæ ad

1.Cor.5. Corin.5. Si terrena habitatio nostra dissoluatur domũ habemus in cœlis. Primo notandum, quòd

4.d.18. q.2. sicut dicit Bonau. loca animarũ sunt in duplici differentia. Est.n. locus gloriæ, scilicet cœlum. Et quia charitas, quæ meretur gloriam est vnius speciei, ideo non subdiuiditur iste locus. Alius autem est locus pœnæ, qui dicitur infernus generaliter accipiendo nomen inferni. Est autem iste locus pœnalis dupliciter, scilicet secundum pœnam damni, & secundum pœnam sensus. Et vtrunque membrum diuiditur. Illi enim, qui puniuntur pœna damni, aut simpliciter, & æternaliter puniuntur. Et sic locus iste dicitur lymbus puerorum. Aut ad tempus, & sic locus istorum est superior, qui dicitur sinus Abrahæ. Similiter illi, qui puniuntur pœna sensus, aut puniuntur æternaliter: & sic istorum est infernus propriè dictus inferior alijs. Aut ad tempus, & sic est locus purgatorius, qui est alijs superior secundum legem communem, licet secundum specialem dispensationem diuersis diuersa loca cõcedãtur, vt dicit ipse Bonauentura. Vel 4.d.20. q.1. propter eorum celeriorem liberationem vt possint aliis indigentiam reuelare, sicut docet exemplũ de Pascasio vel propter nostram instructionem, vt aliquando recogitemus magnam pœnam post hanc vitam infligi peccantibus. Vel propter alicuius sancti imperationem, sicut legitur, quòd sanctus Patricius impetrauit cuidam, quòd puniretur in quodam loco sub terra, & ex hoc fabulosę ortum est, quòd ibi est purgatorium. Secundo notandum, quòd sicut dicit Bonauentura huiusmodi 4.d.45 receptacula animarum aliquibus dantur secundum Dei consilium, & causas superiores, aliquibus vero secundum sententiam, & causas inferiores. Hi autem secundi mutatione diuinæ sententię possunt ad præces sanctorum quandoque de huiusmodi locis reuocari, & sicut mutant statum, ita & locum. Primi uero, qui secundum causas

ſas imutabiles huiuſmodi locis deputati ſunt, nõ exhibunt finaliter. Poſſibile eſt tñ eos exire ad tẽpus, ſed exitus ad tempus, aut eſt ad recipiendũ cõpletã remunerationẽ, & ſic boni, & mali in die iudicij exibunt. Aut ad perficiendam aliquã operationẽ, & ſic exeunt beati, nunquam tamẽ dãnati. Beati enim poſſunt nos iuuare reuocando, docendo, confortãdo. Sed damnati ſunt ligati ad omne opus, qđ eſt intelligendum de cõmuni lege, quia ſecundum Thomam aliquando ex ſpeciali permiſſione poſſunt etiam damnati apparere viuentibus.

Con. 1. His pręmiſſis, ponendæ eſt talis concluſio. Multa ſunt receptacula, ſiue loca animarum ſeparatarum, patet ex dictis.

1 Ad primum argu. dicendum, quod licet animæ nõ ſint in loco dimentionaliter: bene tamen potentialiter, & diffinitiuè

2 Ad ſecundum dicendũ, ꝙ ſpiritus quàmuis non ſm ſubſtantiam magis conueniat: cũ vno loco quã cum alio: puta per participationem eiuſdem qualitatis. bene tamẽ ſecundum ſitum propter operationes, videlicet vel quas exercet in loco, vel quæ exercentur circa ipſum: & iſta conuenientia eſt per quandam proportionalitatem corporaliũ ad ſpiritualia. Et licet anima ſeparata nihil recipiat a loco corporali per ſe: tamen ex eo ꝙ cognoſcit ſe tali loco deputati lętatur vel triſtatur, & ſic locus ſibi cedit in pœnam vel pręmium.

Vtrum in infirno affligantur Spiritus maligni.

Scot. 4. d. 44. q. 2. & 3. Durand. 4. diſt. 44. rr.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum in inferno affligãtur ſpiritus maligni, & animæ damnatorũ igne corporali?

Arguitur quòd nõ ſecundum Auguſtinum. Agens eſt præſtantius patiente: corpus autem nõ eſt præſtantius ſpiritu, ſed econuerſo, igitur. 1 *Confeſ. lib. 12.*

Item Auguſtinus ſuper Geneſim. Non ſunt corporalia, ſed corporalibus ſimilia, quibus animæ in inferno exiſtentes afficiuntur, igitur. 2 *Auguſt. ſuper Gene.*

Tertio. Primo de generatione dicitur. Corpus nõ agit, niſi per contractum. Non põt autem corpus tãgere, quia illa ſe tangunt, quorum vltima ſunt ſimul & ſpiritus non habet vltimum. 3 *t. c. 9.*

Quarto. Primo de generatione. Agens intendit ſibi aſſimilare paſſum, ſed corpus non põt ſibi aſſimilare ſpiritũ, qa tunc ſpiritus eſſet capax alicuius formę, in qua aſſimilarẽ corpori, igit. 4 *t. c. 9.*

Cõtra. Dicit Gregorius. Si diabolus & eius angeli, cum ſint incorporei corporeo ſunt igne cruciandi quid mirum ſi animę antequam recipiant corpora, poſſunt corporea tormenta ſentire. *Dial. lib. 4. cap. 5.*

Primo notandum, quod opinio Thoma in 4. diſtin. 44. & Egidij Romani in quolibetis eſt, quòd ignis infernalis affligit ſpiritum pro quanto ſpiritus apprehendit ipſum, vt ſibi diſconuenientem & nociuum, talem enim apprehenſionem in intellectu,

ſequitur triſtitia in voluntate. Et ad hoc adducitur auctoritas Gregorii in.4.dyalogorũ dicentis, ꝙ eo ſpiritus patitur, quod videt, & quia cremari ſe reſpicit cruciatur. Sed contra hoc arguit Scot. quia Gregorius vbi ſupra dicit, quod anima non tantum videndo, ſed etiam experiendo incendium patitur. Item aut illa apprehenſio qua ſpiritus apprehendit ignẽ, vt ſibi nociuum, eſt vera, aut falſa. Si vera oportet ponere modum diſconuenientiæ iſtius, qui nõ apparet poſſibilis, quia tanquàm contrarium realiter corruptiuum nullo modo poteſt eſſe diſconueniens, nec etiã in eſſe obiecti, vt obiectum, quia obiectum, vt obiectũ eſt potentię conueniens. Si falſa ſequitur primo, ꝙ nõ ab igne, ſed a ſua falſa opinione cruciatur. Secundo ſi illa falſa ęſtimatio eſt a Deo: Deus erit immediata cauſa deceptionis. Si autem a ſpiritu creato non vr̃ hoc probabile, quia ſecundum Dionyſium in lib. de diuinis nominibus naturalia ſunt in dæmonibus ſplendidiſſima. Alia eſt opinio Henrici in quolibetis, ꝙ ſpiritui datur quidam habitus ſupernaturalis propter demeritũ peccati, & propter illũ habitũ ſubiicitur corporali agentis, vt poſſit ab eo pati. Sed contra hoc arguit Scot. quia aut ille habitus eſt forma corporalis, aut ſpiritualis. Si corporalis, ita Deus põt dare iſtũ habitũ angelo, vt ſibi inhęreat albedo, ſic ꝙ angelus ſit albus, quia æqualis eſt repugnantia vtrobiq; ſuſcipientis ad ſuſceptũ, ſi ſpiritualis ergo ꝑ illum non magis paſſum eſt proportionatum corpori, vt agenti, quàm prius. Alia autem eſt opinio Scoti probabilior prædictis, quæ dicit aliqua per ordinem. Primo, quod ſecundũ Aug. 14. de Ciuit. Dolor carnis tantummodo eſt offenſio animæ ex carne, & quędam ab eius paſſione diſſenſio. Cum ergo angelici ſpiritus nõ ſint corporales non poteſt in eis eſſe dolor. Secundo dicit, quòd ſecundum Aug. triſtitia proprie eſt afflictio ſpiritualis proueniens ex his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt, & habet proprie locum in ſpiritibus. Vnde quęrenda eſt cauſa, vel modus talis triſtitiæ, & afflictionis in ſpiritibus dãnatis. Tertio dicit, ꝙ ipſa cauſatur ab igne ſm duas vias. Prima eſt. Ignis.n. cũ ſit corporalis locat ipſum angelum formaliter, q̃a eſt terminus habitudinis ipſius angeli ad locum habitudinis inquã, quę vocatur vbi diffinitiuum, locat igitur formaliter nõ effectualiter, ſed illud, quod ponit rem in loco effectiuæ locat ipſam effectiuæ non autem ipſe locus. Iſta autem locatio qua dicitur, locus formaliter locare angelum, & continere eſt effectiue a Deo ſecundum ſuam iuſtitiam detinente ibi angelum effectiue contra ſuam libertatem, ne poſſit inde ſe mouere, & ſic illa locatio eſt ſibi diſplicens, & odit ipſam, & per conſequens ipſum ignem, vt ſic formaliter detinentem ipſum perpetuo ex ordinatione diuinæ iuſtitiæ punientis. Et ſic ignis, vt ſic notitus, & apprehenſus cauſat triſtitiam, ſicut obiectum diſplicens concurrente tamẽ affectione cõmodi in angelo, & ſuperbia qua vult

vult vti propria libertate, & qua nunquam vellet Deo in hoc obedire. Vnde licet angelus bonus ibidem perpetuo detineretur a Deo sup hoc,non tristaret̄.Concurrunt ergo multa ad causandū istam tristiciam. Primū est detētio passiua ipsius angeli a Deo, & a loco diuersimode tamē. Secundum est nolitio,vel odiū talis determinationis. Tertiū, est apprehensio talis detentionis po sitæ in re vel ponendæ , quę tamen est molita,& vltimo sequitur tristicia in uoluntate causata. Vtitur ergo angelus ab igne, vt ab obiecto inquantum est detinens angelum ex ordinatione diuinæ voluntatis , & per consequens per modum instrumenti aliquo modo. Alia est via,videlicet ꝙ ignis in ratione obiecti immutantis, & contristantis affligit angelum.Intellectus enim angeli determinatur a diuina voluntate ad considerandum inten sè ipsum ignē in rōne obiecti. Secundo, apprehendit istam determinationem ad talem considerationem . Tertio,ex affectione proprij commodi, & superbia sua, odit talē determinationem, & habet nolle intēsum respectu eius. Vellet enim libere vti intellectu suo ad cōsiderandum quęcunque vellet. Quarto,illam determinationem cognoscit,& apprehēdit sibi inesse,& in futurū, quam tamē odit. Quinto,ex hoc sequitur tristicia in voluntate. Hic ergo ignis habet rationem detinentis effectiue , & efficaciter in consideratione intensa ipsius distrahēte ab intellectione aliorum, non tamen,vt principale agēs, sed instrumētale principale.n.agens in hoc est Deus. Secundo notandū , ꝙ licet prædicta opinio videatur multum rationabilis: tamen contra eam arguit Iohannes de Basso.Primo contra primum ponendi modū sic.Vniformis videt̄ modus quo cruciantur animæ in purgatorio & spiritus maligni in inferno ab igne corporali. Sed planū est, ꝙ non cruciat ignis animas electorum in purgatorio in ratione obiecti noliti,& oditi præsentati eis cōtra voluntatē ipsarum. Nec enim odiunt ignē detinentē eas formaliter,nec Deum detinentem eas effectiue igitur. Itē in sua potestate habet malignus spiritus suum nolle,vel odire,ergo in sua potestate libera est nō odire,sed talis ignis non affligit, nisi quantum nolitus,ergo in potestate dęmonis est ab igne non affligi , quod est falsum . Si dicas,ꝙ in sua potestate nō sit nō odire,quia Deus non vult sibi influere,vt suspendat talem actum nolendi. Contra. Licet ad causationem , vel continuationem , actus requiratur diuina influentia , & cooperatio , non tamen ad suspensionem , vel priuationem actus. Item dęmones non semper detinentur ab igne inferni,nec portant illum ignem materialem secum, licèt punitionē suam portent , quæ dicitur aliquo modo ignis. Contra 2m modum arguit sicut , & primo,& secundo argutum est contra primum , quia videlicet illa determinatio ad considerandum ignē non est causa tristitiæ,nisi inquā tum nolita . Est ergo opinio ipsius Iohannis de Basso,& multū rationabilis,in cuius declaratione

ne multa dicit. Primo ꝙ in spiritibus damnatis est duplex pœna, scilicet damni: scilicet carentię diuinæ visionis, quę non dicit aliquid positiuum. Alia est pœna sensus, quę est tristitia, & afflictio positiua. Et sicut eorum culpa est causa demeritoria primæ, ita & secundę. Et sicut Deus est causa effectiua, vel quasi effectiua primę substrahendo, vel nō largiēdo eis beatam visionē: ita etiam est causa effectiua, & positiua, secundæ pœnæ, s. tristitię attingens eam immediate, vt causa totalis talis tristitiæ, quæ est passio, quędam opposita gaudio fruitionis beatæ saltem, secūdum rationem generis, licet non forte, ſm rationem speciei. Secūdo dicit, ꝙ ignis interni, nullo modo est causa effectiua talis tristitiæ proprie loquēdo, nec sicut instrumentum, nec sicut principale agens. Et hoc rationabile vr̄, sicut dictum est, supra in sexto tractatu de sacramentis respectu iustificationis, vel sanctificationis, licet non sit omnino simile de gratia, & tristitia, quia gratia non educitur de potentia subiecti, sicut tristitia. Tertio dicit, ꝙ ignis, secundum modū loquendi cōiter dici potest causa instrumentalis talis afflictionis aliquo modo, sicut sacramētum est causa iustificationis pro tanto, quia igne adhibito ad detinē dum eos, nūc localiter, vel alias perpetuo finito statu viæ statim ista tristitia causatur a Deo sicut adhibito sacramēto gratia a Deo infunditur. Quarto dicit, ꝙ talis afflictio eoipso, ꝙ ignis, dici pōt eius causa instrumentalis modo prædicta dici pōt ardor, vel incendium, sicut submersio diceretur in aqua: vel oppressio si fieret in terra adhibita aqua, vel terra, non tñ, ꝙ sit proprię ardor, vel incendiū igneum. Quinto dicit, quòd obiectum talis tristitiæ est in ipsis carentia beatę visionis, quam cognoscunt esse perpetuam, non autem detentio ignis. Talis autem carentia non causat in eis illam tristitiā, nec causare potest, quia non est aliquid positiuum, sed diuina volūtas causat: ipsa tñ carentia est obiectum terminatiuū illius tristitiæ, quæ est passio recepta in voluntate dæmonis intensa magis, vel minus a Deo effectiue, secundum exigentiam culpę maioris, vel minoris. Sexto dicit, ꝙ nec de necessitate consequitur aliquod velle, vel nolle in actu, licet dęmō possit habere actū oditiuū talis carentiæ ex sua volūtate, nec oportet, ꝙ sit aliquod nolle præcedens in actu, sed ꝙ obiectum sit tristabile disconueniens naturę. Non enim oportet hoc nisi quando tristitia causatur a voluntate contristati, non autē si causetur a superiori agente: puta a diuina voluntate. Septimo dicit, quòd vniformiter dici potest de tristitia animarū in purgatorio circa carentiam, beatæ visionis ad tempus ex demeritis suis adhibito illo igne, in quæ detinentur ad tempus. Vltimo dicit, quòd non oportet illum ignem actu præsentari: vel esse presentem dæmoni, nec oportet quòd dæmones per illum ignem afflicti portent illum secum per mundum discurrentes, sed sufficit, quòd sint extra statum viæ ad talem ignem deputati.

tati. Tertio notandum, ꝙ preter modos dicendi supradictos de dæmonibus ponunt aliqui vnū talem modum de animabus dānatis, videlicet, quòd ignis inferni eandem afflictionem, quam faceret in anima corpori coniuncta cōburendo corpus pōt immediate causare in anima separata, sine nouo miraculo ex ordinatione diuina. Alius aūt modus ponitur, ꝙ anima separata affligitur ab igne pro tanto: quia scit, quòd ignis ille postea affliget corpus suū, & seipsam consequenter mediante corpore suo & super hoc affligitur vehementer, sicut anima latronis de proximo suspendenda, & sic etiam seipsam mediante corpore affligenda. Contra primum modum dicendi arguit Ioannes de Basso, quia tristitia illa est multo grauior, quam posset ignis causare in anima mediante corpore. Item quia dato, ꝙ ignis ille non esset præsens, adhuc affligeret ipsa anima separata, sicut ab igne p̄sente. Nō sic autem loquendo de afflictione, quam causaret in anima mediante corpore. Itē ignis non potest dici totalis, causa afflictionis spiritualis, quam pateretur anima coniuncta ad cōbustionē corporis, sed dolor sensibilis, vel aliqd aliud medium, quod non potest inueniri in anima separata. Item vniformiter videnť animæ cruciari ab igne, & dæmones: non sic autem dæmones crucianntur. igitur. Eodem autē modo argui potest cōtra secundum modum dicendi. Et præterea modus ille videť appropinquare primo modo dicendi de dæmonibus superius improbato, quia videlicet ex sola apprehensione cruciatus futuri in corpore anima p ignem crucietur. Dicit igiť Iohannes de Basso, ꝙ omnino vniformis est modus quo animæ separatæ per ignem cruciant, sicut supradictū est de dæmonibus. Et perseuerabit illa tristitia in anima quando iterum corpori vnietur cum dolore sensibili corporeo, & forte augebitur, sicut & secundū aliquos gloria beatorum corporibus resumptis.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Tā dęmones, quàm animæ damnatæ cruciant igne corporeo inferni: patet per Augustinum xxi. de ciuitate Dei Cur non dicamus, quamuis miris, veris tamē modis spiritus incorporeos posse pœna corporali ignis affligi. Con. 1.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ agens inquātum huiusmodi est nobilius patiente secundum ꝙ huiusmodi, quia potentia actiua ex ratiōe sua, & genere nobilior est, quàm passiua. Vnde est dare potentiam actiuam simpliciter nobiliorem quacunque passiua, scilicet diuinam potētiam. Istud tamen non est vniuersaliter verum, quia eadem potentia potest esse actiua, & passiua: sicut patet de voluntate. Idem autem nō est præstantius seipso. Item si obiectum sensibile, vel eius fantasma mouet intellectum possibilem, quomodo est inuenire in eo nobiliorem potentiam, quàm potētia intellectiua. Aliter potest dici, quòd maior est vera de agente æquiuoco, & totali, seu principaliter: aliter non. 1

Ad secundum dicendum, ꝙ illud pōt exponi de his, quibus spiritus 2

ritus immediate afficiuntur, scilicet de passionibus aliquo modo causatis a corporibus: nō autem de illis, quibus ipsi spūs afficiunt mediate: Illa enim sunt corporalia, vel quod idē est exponat de afficere formaliter, nō effectiue.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ hæc vniuersalis est vera, oportet omne agens esse præsens patiēti saltem secūdum virtutem actiuam. Et ex hoc sequit, ꝙ vbi pręsentia proportionata nō pōt haberi nisi per contactum requirit contactus. Sed multo verior pōt esse præsentia spūs ad corpus per coexistentiam, quàm sit ista per cōtactum. Aliter potest dici ꝙ requiritur contactus virtualis non mathematicus. Contactus autē virtualis est quòd aliquid in isto possit esse terminus virtutis in illo, quod nihil áliud est, quàm illud habere virtutem causatiuam alicuius in isto, & isto mō Deus si nunc esset circa orbem lunæ: esset nihilominus præsens centro terræ: sicut dictum est in primo tractatu.

4 Ad aliud dicendum, ꝙ causa æquiuoca, æquiuoce assimilat, hoc est secundum aliquid quod habet in se non formaliter, sed virtualiter: & hoc modo obiectū nolibile habet in se tristiciam, & secundum illam assimilat. Alio modo potest dici, ꝙ illa propositio est vera de agente principali non instrumentali. Deus aūt est hoc agens principale, & sibi assimilat passum, & intelligit: quia vult affictionem istius, sicut artifex dicitur assimilare sibi materiam, quia intelligit, & vult formam quam sibi imprimit.

Vtrum pœna qua puniuntur animæ in purgatorio sit maxima omnium.

Thom.4.d.20.q.1.

QVÆSTIO III.

Tertio quærit. Vtrū pœna quā puniunt animæ ī purgatorio sit maxima pęnarū tēporalium?

Argu. ꝙ non, quia illa est volūtaria. Omnis enim verepęnitens vult soluere emendam, siue agendo, siue patiendo. 1

Secundo. Deus retribuit vnicuiq; secundum meritum. & ita respōdet reatui: sed cū qs morit, reatus non intendit: ergo nec pœna debet intendi: ergo nō debet esse maior in futuro, q̄ in p̄senti. 2

Tertio. In purgatorio est certitudo de gloria maior quàm in via. Ita enim sperant existētes in purgatorio, ꝙ desperare non possunt, sed certitudo auget consolationem, & spem: ergo minuit dolorem, & timorem. 3

Contra. Dicit Augu. in quodā sermone: ignis ille durior erit q̄ quicquid pœnarum in hoc sæculo: aut videre, aut sentire, aut cogitare quis poterit. Primo notandum, ꝙ propter auctoritates sanctorum oportet nos concedere, vt dicit Bon. in iiij. dist. xx. etiam si nobis non appareat ratio, ꝙ pęna purgatorij grauior est omni pœna temporali, quā modo sustinet anima carni cōiuncta. Vnde dicit Aug. ꝙ excedit omnem pęnam quam vnquam in hac vita passus est aliquis: sane tamē hoc est intelligendum, vt generaliter illa pœna sit maior ista secundū illam

illam regulam philosophi. Si optimum in vno genere est melius optimo ĩ alio genere: & hoc simpliciter alio melius. Similiter sic est intelligendum: non quia minima ĩ illo genere sit maior maxima in alio genere. Dicit enim beatus Gregor. quibusdam reuelatum fuisse quasdam animas in vmbra esse punitas. Ratio autem acerbitatis illius pœnæ sumitur ex diuina iustitia: ꝙ enim animę affligunt in purgatorio: hoc est diuinæ iustitiæ attribuendum. Deus autem ex iustitia sua non acceptat pęnam secundum ꝙ punitiuã tantum, sed secundum ꝙ plus est in ea rõ ordinis recti. In pœna igitur hic volũtarie assumpta: non tantum placet Deo ordo pœnæ ad culpam, sed ordo, & rectitudo, quæ est in volũtate assumentis. In pœna vero inflicta placet ordinatio pœnæ ad culpam; pœna autem punitiua in præsenti est assumpta. Pęna vero morientium est inflicta in purgatorio pro eo pro iam non est tempus agendi, sed recipiendi: ideo diuina iustitia est magis cõtenta de modica pœna in pręsenti, quàm de magna in purgatorio, & ideo quasi improportionabiliter maiorem exigit, vt ei satisfiat. Exemplum potest haberi in materialibus debitis. Creditor enim plus acceptat marchã auri, quàm decem marchas argẽti. Pœna autem præsens multo preciosior est illa pœna purgatorii in conspectu Dei, quam sit aurum argento in conspectu hominum. Secundo notandum, ꝙ sicut dicit Bonau. vbi supra: pœna potest dici voluntaria tripliciter. Primo modo a voluntate imperante, cuiusmodi est pęna pœnitentialis. Secundo modo a voluntate acceptãte, cuiusmodi est pœna martyrum, q̃ a Deo eis placet, ꝙ ab ea liberari nõ vellent. Tertio modo a voluntate tolerãte cuiusmodi est pœna, q̃ est in patientia: ita ꝙ eius oppositũ est in desiderio. Hoc autem modo est voluntaria pœna purgatoria: voluntaria enim eã sustinent electi, sed tñ vehementer desiderãt ab ea liberari, & ad patriã peruenire. Tertio notandum secũdum eundem Bonauenturam, vbi supra, ꝙ animæ existentes in purgatorio certitudinem habẽt mediam inter certitudinẽ viæ & patriæ. In patria enim est certitudo tentionis euacuans expectationem, & timorẽ. In via vero est certitudo expectationis immixta terrori, quia q[illegible]libet labi potest dum est viator. In purgatorio vero est medio mõ, scilicet certitudo expectationis cum euacuatione timoris propter confirmationẽ liberi arbitrii qua scit deinceps se peccare non posse. Illa autẽ euacuatio timoris de lapsu non est p animæ maiorẽ pfectionem, sed per status mutationẽ.

His præmissis, ponenda est talis cõclusio. Pęna purgatoria est omniũ pęnarũ tẽporaliũ grauissima: patet ex primo notabili. Con. 1.

Ad primum argumentum, patet ex secundo notabili. 1

Ad secundum dicẽdum, quòd reatus pœnæ melius soluitur de modica pęna assumpta ꝙ de multa inflicta. 2

Ad tertiũ dicendũ ad minorẽ, ꝙ vera est cæteris paribus: sed qm̃ illa certitudo est cũ afflictione, & expectatiõis dilatiõe: ideo, 3

non

non tam viget ibi consolatio, q̄ afflictio. attamen nec in ira sua continet mi ericordias suas De⁹, s d cū iratus est misericordię suę rememorat, & vehementer affli ctos aliqua spei certitudine refocillat.

PORTIO SECVNDA.

Vtrum suffragia viuorum prosint defunctis.

Tho.4.d.45.q.1. Dur.4.d.45.q.1.

QVEASTIO I.

Irca secundum superius propositum in hac prima parte, qđ est de suffragijs defunctorum. Primo quæritur. Vtrum suffragia viuorum prosint defunctis?

Arguitur, ꝙ non, quia certum
1 est, quod non prosunt existentibus in paradiso, quia nō indigēt, nec existentibus in inferno, q̄a ibi nulla est redemptio. Nec videtur, ꝙ aliqui defuncti de numero electorum post mortem sint in aliqua pęna, quia dicitur Apo
Apo.14 ca.xiiij. Amodo iam dicit spūs, vt requiescant a laboribus suis: igitur.

Secundo. Illi, qui nō est in sta-
2 tu mœrendi, nec esse pōt nihil prodest alienum suffragiū, patet si quis sit stultus irreuocabiliter, sed tales sunt mortui: igit̄. Si autē dicas, ꝙ prius meruerunt, vt eis prodessent suffragia in statu illo.

Contra. Quodcunq; meruerūt necesse est eos meruisse, & quodcūq; necesse est eos meruisse necesse est remunerari, ergo non sunt eis suffragia necessaria. Cō-
tra.ij.Mach.xij. Sācta, & salubris 2. Mac. 12.
est cogitatio pro defunctis exorare. Notādū, ꝙ sicut dicit Bona. 4.d.25.
duo sunt, quę faciunt valere suffragia, scilicet dignitas, & necessitas. In omni enim opere dñi cōcurrunt misericordia, & iusticia. Iustitia aūt considerat dignitatem, & digni sunt qui in charitate decesserunt, & ab alijs membris ecclesiæ adiuuari meruerūt. Misericordia vero considerat necessitatē, & hæc quidē magna est in illis, qui sunt in purgatorio, quia grauiter puniunt̄, & se iuuare non possunt. Et hoc patet quare huiusmodi suffragia non valent cōprehensoribus, q̄a videlicet non indigent, nec valēt reprobis, quia indigni sunt, nec ēt ita valent viatoribus, quia adhuc se iuuare possunt.

His præmissis, ponenda est ta- Con. 1.
lis conclusio. Suffragia viuorum valēt pro defunctis ī purgatorio existentibus, patet auctoritate, vsu ecclesiæ, quæ orat pro defunctis. Sic enim ordinatū est a Deo vt in corpore mistico ecclesiæ vnū mēbrum iuuetur per aliud quemadmodū in naturali humano corpore: oēs aūt tam viui, q̄ mortui in charitate existentes sunt membra eiusdem corporis. Vnde, sicut orationes sanctorū mortuorū prosunt viuis, ita etiā orationes viuorum prosunt mortuis indigentibus.

Ad primū arg. dicēdū, ꝙ illud 1
Apoc. intelligit de laboribus in operādo non autem in patiēdo.

Ad secundū dicendū, ꝙ quam 2
uis nō sint in statu męrēdi, sunt tñ in statu soluēdi: iō iuuari possunt

sunt in solutione. Status autem soluēdi non semper est cum statu merendi, sed illum præsuppo nit, scilicet quia prius meruerit, ꝙ in tali statu posset soluere, & iuuari. Et quod obiicitur, quia si meruit necesse est meruisse. Dicendum, ꝙ verum est de merito absoluto: istud autem est meritum conditionale, quia videlicet meruerunt, ꝙ suffragia sibi prodessent si pro eis fierent.

Vtrum suffragia malorum, prosint animabus existentibus, in purgatorio.

D.Thom.4.d.45.q.3.

QVAESTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum animabus existentibus in purgatorio prosint suffragia facta per malos?

2 Arguitur, ꝙ non: dicit Grego. Cum is, qui displicet ad intercedendum mittitur irati animus ad deteriora prouocatur.

Contra. Sacramenta ecclesiæ æque bona sunt quando dispensantur per bonos, & malos. Notandum, ꝙ aliqui dixerunt, ꝙ generaliter suffragia prosunt siue a bonis, siue a malis fiant. Et ratio huius est, quia tā boni, q̄ mali faciunt secundum intentionē ecclesiæ, & pro eo, qui est in charitate, & vbi deficit charitas faciētis supplet charitas ecclesiæ dictantis, & mortui suscipientis. Sed contra hoc dicit Bona. Non credo breuiter, ꝙ oratio peccatorum aliquid mereat apud Deum nisi solum dispositiue, quia disponit ad meritum. Distinguēdum est ergo, quia suffragia facta, aut sunt opera sacramentalia, vt celebratio missæ, & tunc prosunt siue fiant a bonis, siue a malis pro quanto fiunt in persona ecclesię. Aut sunt alia opera, & hoc dupliciter. Aut fiunt a pure malis, sicut si quis malus orat aliquem malum, vt suffragium faciat aliquod pro mortuo, & tunc nō credo, ꝙ valeāt defunctis. Aut fiunt a malis ad imperiū alicuius boni, puta defuncti, vel amici eius, vel quando fiunt a malis in consortio alicuius boni, vt qn̄ duo legunt psalterium vnus exn̄s in charitate, & alter nō, & tunc valēt ratione charitatis bonorum.

His præmissis, ponenda est talis conclusio. Nō prosunt suffragia secundū ꝙ sunt a malis tantum: sed tamen prosunt si concomitatur charitas alicuius iusti. Prima pars patet, quia mali inquantum huiusmodi nullam habent connexionem cū mortuis existentibus in purgatorio: cōnexio enim membrorum ecclesiæ fit per charitatem, quæ non est in malis. Secūda pars patet, quia seruus existens extra charitatē dans elemosinam ad imperium domini non impedit valorē elemosinæ quantū ad intētionem domini. Malū enim vnius nō videtur impedire bonum alterius. Con. 1.

Ad argum. patet ex dictis. 2

Vtrum suffragia ecclesia prosint æqualiter omnibus.

D.Thom.4.d.45.q.4.

QVAESTIO TERTIA.

TErtio quæritur. Vtrum suffragia ecclesiæ prosint æqualiter omnibus? Videtur, quòd

quòd sic,quia oblatio Christi in cruce æqualiter posuit omnibus ac si esset facta pro quolibet per se, ergo & oblatio sacrificii in altari pari ratione:igitur.

Contra. Deus acceptat opus secundum intentionem operantis, sed intentio facientis est, quod magis prosit ei pro quo facit. Notandum,quòd opinio aliquorum fuit, quòd suffragia ecclesiæ siue generaliter siue specialiter facta magis prosint ei,qui magis meruit. Et ponunt exemplum. Si candela accenditur coram diuite, non tantum præbet sibi lumen,sed etiam alijs, & eis, qui melius vident maius lumen præbet,quod autem ecclesia specialiter facit suffragium pro aliquo hoc non est, quia magis illi prosit: sed quia libentius facit homo pro eo quem specialius diligit. Sed dicit Bon. hoc non esse verum, quia suffragia sunt ad soluendum pœnam siue reatū: sed plus est satisfacere pro debito multorum,quàm vnius,& facilius satisfit pro debito vnius: ergo pluribus indigent suffragiis duo quàm vnus tantum, ergo si diuiduntur suffragia inter eos, vterque minus habet: nec est simile de illuminatione. Illuminatio est totam speciem rei visæ defert ad oculum cuiuslibet videntis, sed non sic est in solutione: quamuis enim duo creditores æqualiter, & simul possint videre vnum aureum, non potest tamē æqualiter simul solui ambobus. Distinguendum est ergo,quia suffragia ecclesiæ, aut fiunt in communi, & sic magis prosunt ei,qui magis meruit, vt ei prodessent alijs conditionibus paribus. Aut in speciali, & sic magis prosunt ei pro quo fiunt, quamuis etiam generaliter prosint omnibus, non quidem ad liberationem semper, aut abbreuiationem pœnæ: sed ad aliquā consolationem pro quanto, videlicet vnusquisque eorum ex eo, quòd sunt in charitate gaudet de bono alterius ratione cuius gaudii fit aliqualis suæ pœnæ alleuiatio.

His præmissis,ponenda est talis conclusio. Suffragia ecclesiæ nō æqualiter prosunt omnibus, nec tantum prosunt vni,quando fiunt pro multis, sicut si fierent pro ipso solo,patet ex dictis. Con. 1.

1 Ad arg.dicendum, quòd licet in sacrificio crucis, & altaris sit idem:non tamen vtrobique vniformiter operatur, quia in cruce effusum est precium in omnimoda plenitudine,sed in altari habet determinatum effectum.Et propter hoc vt dicit Bon. prima oblatio non iteratur, sed secunda. Et præterea illa est pro omnibus facta,hæc autem specialiter fieri potest pro vno. Nec obstat illud Hieronymi de consec. dist.v. non mediocriter. Cum pro centum defunctorum animabus psalmus vel missa dicitur, nihil minus, quàm si pro vno quolibet diceretur accipit. Hieronymus enim, sicut patet ex adiunctis, loquitur quātum ad meritum facientis,nō quantum ad vtilitatem eius pro quo fit.

PORTIO III.

Vtrum anima separata possit aliquid intelligere.

Sco.4.d.45.q.1.& 2.Tho 1 p. q.89.ar.1.

QVAESTIO. I.

CIRCA tertium superius propositum in hac prima parte huius tractatus, videlicet circa cognitionem animæ separatæ. Primo queritur. Vtrum anima separata possit aliquid intelligere.

1 Arg. quod non, quia tertio de aīa dicitur. Sic se habent fantasmata ad intellectum, sicut sensibilia ad sensum: sed sensus non potest aliquam sensationē habere, nisi moueatur a sensibili, ergo nec intellectus nisi moueatur a fantasmate: igitur.

2 Secundo. Primo de anima dicitur. Intellectus passiuus corrumpitur quodam interius corrupto: illud autem interius non potest esse nisi organum fantasiæ. quod corrumpitur in morte: igitur.

3 Tertio. Dicitur tertio de anima. Intellectus passiuus corrumpitur: intellectus autem possibilis est passiuus: igitur.

4 Quarto. Si intellectus separatus possit aliquid intelligere sequitur, quod possit notitiam aliquā a rebus acquirere, quia a cognito gignitur notitia. 9. de Tri. sed hoc est falsum, quia tunc frustra vniretur corpori pp pfectionē propriā acquirendam: igitur.

Nota.li.6 Contra. Auicen. anima separata clarius videbit veritatē quam coniuncta. Et concordat cum illo Sapiē. 9. Corpus quod corrūpitur, aggrauat animā. Notandū primo quod licet aīa prius nata sit informare corpus: quia per suam essentiā īmediate quam intelligere quod non sibi conuenit nisi per potentiā, non est tn̄ talis ordo inter informare, & intelligere actualiter, sicut inter aptitudines ad ista: actualis.n. intellectu non præsupponit actualem informationem. Sap. 9.

Secundo notādū, quod opinio Tho. est, quod anima separata non potest acquirere aliqualē nouā noticiā a rebus corporalibus, sed tm̄ a superiori causa pōt accipere noticiā: puta a Deo, uel Angelo sibi influentibus speciē obiecti prius ignoti. Et hoc, sic probatur, quia si posset immediate habere noticiam alicuius obiecti materialis prius ignoti, frustra vniretur corpori. Item non est transitus ab extremo in extremū nisi p mediū: sed esse sensibile, uel sensatū rei sensibilis, & esse intelligbile, vel intellectū sunt duo extrema quorum mediū est esse imaginatū. Cū ergo res materialis apud animam separatam nō possit habere esse medium, vr quod ēt habere non possit esse extremū, quod est esse intellectum. Sed contra hoc arguit Sco. quia non sunt plura ponenda sine necessitate, vt patet ex primo Physico. sed nullā est necessitas ponendi tales spēs influxas a Deo uel Angelis, quia positis actiuo, & passiuo sufficiēter approximatis, & non impeditis, pōt seq effectus. Et si sit agēs naturale, sequitur effectus naturalis, sed aīa separata habēte lapidē, uel aliud obiectū pportionabiliter 4.d.52. q.1.

biliter sibi præsens concurrunt hęc prędicta, scilicet actiuum, & passiuũ sufficiẽs respectu cognitionis abstractiuè, siue speciei intelligibilis talis obiecti, per quã habetur cognitio abstractiua, igitur. Minor probatur, quia intellectus agens cum obiecto est sufficiens causa actiua speciei intelligibilis, nec minus cũ obiecto, quàm cũ fantasmate. Nihil enim est in fantasmate, propter quod sufficit causare speciem intelligibilem, quod nõ sit eminẽtius in re, cuius est fantasma. Intellectus aũt possibilis est sufficienter receptiuus: per eandem rationem, patet de cognitione intuitiua, quia causæ illius sufficiẽtes sunt obiectum pręsens in actuali existentia, & intellectus agens, & possibilis. Hæc aũt omnia possunt concurrere. Ad primũ autẽ arg. opinionis dico, ꝙ non sequitur eam frustra vniri corpori: esto enim quòd propter perfectionem aïę fiat ista vnio, vt acquirat suam perfectionem, non sequitur, ꝙ frustra vniatur si per aliam viam possit eam acquirere: sicut si sanitatis possit acquiri perfectionem & potionẽ non frustra sit potio, vel aliter, & magis ad rem. Dicendum, quòd illa vnio non est finaliter propter perfectionem corporis, nec solum propter perfectionem animæ, sed propter perfectionẽ totius, consistentis ex illis partibus: quæ quidem perfectio totius, principaliter intenditur a natura. Ad secundum dicendũ, quòd potest aliquid transire intellectualiter ab extremo in extremum sine medio: patet intelligendo Romam, & postea immediate intelligendo Parisium, similiter etiã de transitu reali. Nam etiam ≠m ipsum Thomã, angelus moueri potest ab extremo in extremum sine medio: & ita diceretur, ꝙ res apud intellectum posset sic trãsire ab extremo ad aliud sine tali medio. Pręterea dicendũ, quòd esse imaginatum, non est mediũ simpliciter necessarium, sed tantũ pro statu præsentis coniunctionis in vita mortali, quia in vita gloriosa erunt homines, sicut angeli Dei in cœlo, & poterunt intelligere sine fantasmate. Tertio notandum, ꝙ species intelligibiles quantũcunque hauriantur a fantasmate, vel a sensibus, tamen non dependet a fantasmate, nisi in suo fieri, nec ipsum necessario præexigunt in esse, & manere, ideo manent in anima post separationẽ eius a corpore. Et sicut non dependent a fantasmate in essendo, ita nec in repręsentando: talis autem species facit sufficientem pręsentiam obiecti ad potentiam in ratione intelligibilis abstractiuè, nec oportet, ꝙ habita, & conseruata tali specie, conferatur sibi vna alia respectu eiusdẽ obiecti a superiori intelligentia quacunque.

His pręmissis, ponendæ sunt tres concl. Prima est. Anima separata põt habere memoriam perfectam, quia potest habere obiectum sufficienter approximatũ, vel in propria reali existẽtia, vel in sua specie, quia species intelligibilis est aliquid permanens in subiecto incorruptibili non dependẽs a corpore, vel fantasmate, nisi in suo fieri. Con. 1.

Secunda conclusio. Anima separata Con. 2.

parata potest acquirere naturaliter notitiam, tam intuitiuam, q̄ abstractiuã alicui' obiecti prius ignoti: patet satis ex secundo notabili.

Con.3. Tertia concl. Anima separata potest intelligere quidditates habitualiter sibi prius notas, loquẽdo de intellectione abstractiua: & potest ẽt naturaliter cognoscere intuitiue hmõi quidditates sibi prius notas, si actualiter existant in re, & sibi sufficienter approximentur, uel præsententur in suis indiuiduis, vel suppositis. Prima pars patet ex tertio notabili. Et secunda patet ex secundo, sicut & secunda pars præcedentis conclusionis.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ illa similitudo dẽt intelligi quo ad acquisitionem intellectionis, & hoc per se, & primo, & tantũmodo pro statu præsentis coniunctionis: non autem debet intelligi quantum ad vsum notitię prius acquisitæ, neque ẽt quantum ad acquisitionem intellectionis pro alio statu.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ intellectus corrumpitur, id est impeditur quantum ad operationẽ quodam interiori corrupto, quia sine operatione fantasiæ nõ põt in operationem suã. Nec ex hoc sequitur, ꝙ intellectus sit in se corruptibilis, neq; ꝙ illud aliud necessario requiratur ad actum eius, nisi tantummodo secũdum ordinem potentiarum in operãdo pro statu isto.

3 Ad tertium dicendũ, ꝙ intellectus passiuus non dr̃ ibi intellectus possibilis, sed aliqua uirtus sensitiua, quam aliqui uocant cognoscitiuã: & verũ est, ꝙ omnis potentia sensitiua corrumpitur.

Ad quartum patet ex secundo notabili. 4

Ad quintũ dicendũ, ꝙ intelligere non est operatio totius hominis, vt subiecti per se primi eo modo, quo sentire est operatio totius coniuncti ex potentia, & organo: qa intelligere est operatio, in qua nõ cõicat corpus in ratione subiecti. Cum autem dicitur, intelligere est operatio totius hominis hoc est sicut suppositi, vel totius vltimo denominati per talem operationem. 5

Vtrũ anima separata recordetur præteritorum, quæ nouit cõiuncta.

Sco.4.d.45.q.3.

QVÆSTIO II.

Secundo quæritur. Vtrum aĩa separata possit recordari præteritorum, q̄ ipsa nouit cõiũcta?

Arguitur ꝙ nõ, quia ĩ aĩa separata nõ ẽ memoria: memoria.n. solũ pertinet ad partẽ sensitiuã, sicut vr̃ dicere Aristote. in lib. de memoria, & reminiscentia. 1

Secundo. Memoria est præteriti, vt pręteritũ est: sed potẽtia intellectiua, non est pręteriti, ut præteritũ est, quia tale nõ est, nisi singulare: obiectum aũt intellectus est vniuersale: ut habetur iij. de anima, quod quidẽ uniuersale abstrahit ab omni tempore. 2

Tertio. Quia tũc beati, q aliqñ peccauerunt possent recordari suorũ peccatorũ: aut ergo recordarentur complacendo, & sic essent 3

sent mali: aut dolendo, & sic essent miseri.

Luc.16. Contra. Lucæ 16. Ait Abrahã ad diuitem. Recordare, quia recepisti bona, &c. Et Augustinus dicit, quòd mortui habent memoriam nostri. Primo notandum, quod actus recordãti, vel memorandi, habet duo obiecta. Vnum respicit per se, & immediate, & ille est aliquis actus præteritus recordantis, & per se præteritus respectu recordationis, quia de actu præsente, secundum quòd huiusmodi non est recordatio, & debet esse talis actus ipsius recordantis, quia de actu alterius nõ recordatur quis, nisi pro quãto habuit actum aliquem circa ipsum, cuius immediate recordatur. Aliud vero obiectũ est mediatum, super quod videlicet cadit recordatio mediãte obiecto primo. Ex quibus patet, quod licet de præterito sit recordatio, non tamen de quolibet preterito, sicut de obiecto immediato. Licet enim intelligam me natũ fuisse, vel mundũ creatũ fuisse, non tamen recordor istorum, nec sicut de obiecto immediato, nec sicut de mediato. Non enim recordor aliquem actum, quem habuerim circa meum nasci, vel circa creationem mundi quando ponebantur in effectu. Ex his sequitur quòd actus recordãdi in nobis est nouus, & post tempus. Et hoc etiam dicit Philosopus in libro de memoria, quòd post tempus omnis memoria fit. Patet etiam, quòd potentia, cuius est actus recordandi, percipit, & discernit tempus præteritum a præsenti. Secundo notandum, quod obiectum immediatum actus recordandi, non est realiter presens per se loquendo, quia preteritũ est, sed tãmen oportet, quòd actus ille sit præsens in sua specie, & tunc sequitur, quòd potentia recordatiua est conseruatiua speciei, & illam speciem necesse est imprimi ab obiecto: puta ab actu quando est in re, quia imprimi nõ potest ab eo quando transiit, quod enim non est, nõ potest esse causa. Ex dictis patet, quòd, qui nõ potest recordari de actu proprio supradicto, non potest recordari de aliquo obiecto. Patet etiam; quòd non possit species actus humani præteriti imprimi, nisi in potentia, cuius est obiectum talis actus, quia ad eandem potentiam pertinet obiectum, & species eius, oportet ergo, quòd actus ille preteritus sit obiectum potentiæ recordatiuę, sicut & in ipsa imprimitur species eiusdẽ actus. Tertio notandum, quòd circa predicta moueri potest vnum dubium; An videlicet potentia recordatiua cognoscat illum actum, cuius videlicet species sibi imprimitur quando est. Et videtur, quòd non, quia dum est, non est preteritus. Recordatiua autem potentia nõ est, nisi præteriti. Contra videtur, ꝙ immo, quia alię potentiæ percipiunt actualiter sua obiecta, quando eis imprimũtur species eorum, ergo & ista, sed tunc imprimitur species actus, quando est actus præsens, igitur. Item si non cognoscit ipsum dum est, quomodo recordabitur ipsius postquàm præteriit? Potest dici, quòd potentia recordatiua cognoscit ipsum actum dum est,

sed

sed non per actum recordãdi, sed per alium actum, qui potest esse respectu pręsentis nondum pręteriti. Videtur enim multum probabile, quòd cuicunque potẽtiæ non repugnat cognoscere aliquod obiectum, quando non est sibi, etiam nõ repugnat illud cognoscere quando est, licet non econuerso. Et si obiiciatur contra prędicta, quia ex prædictis sequitur, ꝙ memoria, aut actus recordandi non est in parte sensitiua. Tum, quia sensitiua non cognoscit, nec discernit tempus, & præcipue præteritum, quia non est. Tum, quia si in parte sensitiua esset recordatio cuiuslibet actus potentię sensitiuę, cuiuslibet posset esse recordatio sensitiua, quod falsum est, quia aliquis actus supremę potentiæ non potest esse recordatio. Patet, quia actus ille non potest esse cognitus ab aliqua potentia sensitiua, quia non ab aliqua inferiori, nec a seipsa, quia non est reflexiua supra seipsam, sicut nec aliqua sensitiua, vt videtur. Et tamẽ oportet potentiam recordatiuam esse cognitiuam actus, de quo recordatur. Ad primum dici potest, quòd Aristoteles in libro de memoria concedit potẽtiam sensitiuam, uel organicam apprehendere tempus quomodocunque sit hoc. Et dicit, quòd sensitiuo, quo percipimus magnitudinem, percipimus tempus. Nec obstat, quod tempus est successiuum, quia motus etiam, qui est successiuus, est per se sensibilis. Et cum dicit, quod tempus præteritum non est, ergo non sentitur. Dicendum, quod non sentitur in se, sed in sua specie, vel in specie alicuius, quod fuit sub ipso, vel per ipsum pręsens, seu priuationem pręsentis, sicut aliquo modo sentitur lumen nõ esse in medio, & ibi tenebram esse, vt dicitur 2. de anima. Ad secundum dici potest, quod vel recordatio sensitiua non est cuiuslibet actus cuiuscunque potentię sensitiuæ, quia non est respectu actus sensitiui superioris, sed conuenit sensitiuę superiori respectu actus sensitiuæ inferioris, uel si sit recordatio sensitiua actus cuiuslibet sensitiuæ, tunc sensitiua superior aliquo modo reflectitur super actum suum, & recordatur ipsius. *De ani. lib. 2.*

His præmissis, ponendæ sunt duæ concl. Prima est. Memoria propriè est in parte intellectiua, & verius, q̃ in parte sensitiua: patet, quia ad partẽ intellectiuam pertinet aliquis actus habens omnes conditiones prædictas actus recordatiui, & in se, & quantum ad obiectum. Patet de actu, quo aliquis intelligit se aliquando demonstrasse, uel sciuisse demõstratiuæ, quod triãgulus hẽt tres, &c. Vel quod hõ peccauerit contra legẽ Dei, quod pertinet ad solum intellectum, sed ad quã partem pertinet actus recordatiuus, vel memoratiuus ad eandẽ pertinet potentia, igitur. *Con. 1.*

Secunda concl. Anima separata potest recordari, siue memorari quorumlibet actuum præteritorum, quorum manẽt species apud ipsum: patet, quia ad partẽ intellectiuam pertinet memoria, quæ non videtur differre ab intellectu possibili, ergo sicut potest anima intelligere quidditates prius habitualiter notas, ita *Con. 2.*

& recordari actuum præteritorum. Item si animæ seperatæ nō haberent memoriam peccatorū commissorum in vita mortali, non haberent materiam gratias referendi Deo de misericordia. Et est argumentum Gregorij se fundantis super illud Psal. Misericordias domini in æternū cantabo. Quomodo in æternum misericordiam cantat, qui miseriæ non meminit?

1 Ad primum arg. concedendū est in homine esse memoriā sensitiuam: ed ex hoc non sequitur, ꝙ nulla sit memoria intellectiua.non.n.negari debet superiori cognitiuæ, quod perfectionis est inferiori.

2 Ad secundum dicendum, quòd potentia intellectiua magis pōt esse preteriti, vt preteritum est, q̄ sensitiua quocunque intellectus cognoscat singulare. Magis enim distinguit intentionē præteriti, siue preteritionē a futuritione, & presentialitatē, q̄ sēsus. Nec solum intelligit intellectus vniuersale, sed particulare. Vnde dici pōt, ꝙ illa auctoritas, obiectum intellectus est vniuersale, loquitur de intellectu, vt habet intellectionem scientificā, qualis est sola abstractiua.

3 Ad tertium dicendū, ꝙ beati recordantur peccatorum suorū, nec tñ hoc est eis ad dolorē, sed ad gaudium de liberatione ab ipsis, & a penis correspondētibus, & ad collaudationem diuinę misericordiæ liberantis. Et præterea dicendum, ꝙ recordando de peccatis, nolitionem habent, & displicentiam, sed tamen illam displicentiā non sequitur aliqua tristitia, Deo sic prouidēte, & illam tristitiā suspendente, uel non influente ad ipsam, quæ tñ nata esset sequi naturaliter. Et si dicas, si peccata displicent beatis, ergo vellent ea non fuisse, & per cōsequens nō sunt beati, quia nō habent quicquid volunt. Dicēdū est, ꝙ beatus hēt quicquid vult de præsentibus, & futuris, & non de præteritis, & ita vult peccata sua non esse, vel non fore.

Vtrum animæ separatæ cognoscant orationes nostras.

Sco.4.d.45.q.4. Dur. 4. d. 46.q.4. Th.1.p.q.89.ar.8.

TErtio quæritur. Vtrum animæ separatæ cognoscant orationes nostras, quas facimus pro ipsis, uel ad ipsas. Arguitur quòd nō: quia dr̄ Esa.63. Abrahā nesciuit vos, & Israel ignorauit uos. 1 *Esa. 63.*

Secundo. Solus Deus nouit secreta cordiū: oratio aūt mentalis, quę maxime ē accepta Deo, est huiusmodi, igitur. 2

Tertio. Non oportet eos noscere, nisi ad hoc, vt orent pro nobis, sed consequens est inconueniens. Tum primo, quia non sūt in statu meriti. Tum secundo, quia sanctus orans pro alio uiatore, aut cognoscit Deum velle cōferre, quod orat, aut nolle. Si uelle; frustra orat, quia dato, quod non oret adhuc Deus conferret. Si nolle, frustra orat, quia nō fiet. 3

Contra: quia alioquin frustra funderet Ecclesia orationem ad sanctos. Et in oppositū: est vnus error, quem tangit Hieronymus in epistola ad Vigilantium.

4.d.45. q.4. Primo notandum secũdum Scot. anima separata potest acquirere notitiam tam abstractiuam q̃ intuitiuam non solum sensibilium sicut potest coniuncta, sed etiam quorumcunque intelligibilium proportionatorum sibi ꝓportionaliter præsentium. Proportionatum est autẽ sibi quodcunque intelligibile creatum. Ex quo sequit̃, quòd potest cognoscere orationem siue vocalem sine mentalem. Nec valet dicere ꝙ intellectus actum suum proprium habet occultum cuicunq; creaturæ: & similiter actum voluntatis. hæc enim sunt intima creaturæ intellectuali & per cõsequens nihil potest ista noscere nisi quod est intimum rationali creaturæ. talis autem est solus Deus qui illabitur. Hoc non concludit, quia manifestũ est, ꝙ omnem actum voluntatis meæ põt intellectus meus cognoscere: sed intellectus alius perfectior creatus põt in illud obiectum, in qđ põt intellectus meus, si non impediat determinatio, ad alia intelligibilia aut defectus proportionatæ præsentiæ. Intellectus autem separatus æquè perfectus est vt coniunctus vel perfectior & non determinatur ex aliquo ordine ad non cognoscendũ operationem alterius ĩtellectus vel voluntatis. Nec præsentia requisita necessario deficit: quia illa potest esse sine illapsu: alioquin angelus nullã posset habere præsentiã debitam respectu alterius à se, cum nulli illabat̃: quia hoc repugnat creaturæ. Nec valet dicere ꝙ talis operatio est intima q̃a essentia sua est sibi intimior quã operatio. Et tamen alius intellectus separatus potest istã essentiã intelligere. Secundo notandum quod sicut dicit Sco. vbi supra: non est necesse ex rõne beatitudinis ꝙ beatus videat orationes nostras neq; regulariter siue vniuersaliter: neque in verbo q̃a non est aliquid quasi necessaria sequela beatitudinis neque ꝙ reueletur sibi, quia nec talis reuelatio necessario sequitur beatitudinẽ. Beatitudo enim intellectus in obiectis creatis non transcendit quiditates: tamen quia congrum est beatum esse coadiutorẽ Dei in procurando salutem electi eo mõ quo põt hoc sibi competere. Et ad illud requirit̃ sibi reuelari orationes nostras, quæ sibi specialiter offeruntur: quia illæ specialiter innituntur meritis eius tanquam mediatoris perducentis ad salutem: ideo probabile est ꝙ Deus sanctis reuelat orõnes eis vel Deo in nomine eorũ oblatas.

His præmissis, ponendæ sunt quinq; conclusiones. Prima est. Animæ dãnatæ non cognoscunt orationes quæ fiũt pro ipsis vel ad ipsos & hoc ꝓpter improportionẽ distantiæ, nisi forte cognoscant abstractiue ministerio dęmonũ, vel aliorũ ad ipsos descendentium siue etiam per diuinã reuelationem ad aggrauationem tristitiæ eorum. Con. 1.

Secunda conclusio. Animã dãnata naturaliter cognoscere põt orationes quæ fiunt pro ipsa vel ad ipsam, quãdo videlicet præsumitur, ꝙ est in purgatorio, vel in paradiso. patet satis ex primo notabili. Tertia conclusio. Animæ existentes in purgatorio, licet naturaliter ex seipsis Con. 2.

non cognoſcant de facto orationes, quæ fiunt pro ipſis, tamen rationabile eſt dicere, quòd de facto cognoſcunt, vel per diuinā reuelationē, vel per miniſteriū bonorū angelorū, vel etiā aliorū ad ipſas deſcendentiū. Ratio primæ partis eſt propter nimiā diſtantiā, ideo non cognoſcunt intuitiue, nec per conſequens abſtractiue, quia in aīa ſeparata intuitiua precedit acqſitionē principij abſtractiue, puta ſpeciei. Secunda aūt pars, ſic probatur, qa cum ſint membra Chriſti per charitatem iam cōfirmatam, veriſimile eſt, ꝙ Deus velit eas habere notitiam eorum, quę ſpectant ad ſuam liberationem.

Con.4. Quarta concluſio. Animę beatæ non cognoſcunt naturaliter orationes, quæ dirigūtur ad eas, licet poſſent naturaliter cognoſcere, patet ſicut de alijs.

Con.5. Quinta concluſio. Animæ beatæ de facto cognoſcunt talia ſiue in verbo regulariter, ſiue per reuelationem ſpecialem, patet ex ſecundo notabili.

1 Ad primum argumentū dicēdum, ꝙ Abrahā nouit eis notitia intuitiua, qa nimis diſtabant. Et preterea Abraham nō erat tunc beatus. Vnde tunc non habuit viſionem in qua fiant huiuſmodi reuelationes.

2 Ad ſecundū dicēdū primo, ꝙ Deus nouit vniuerſaliter cogitationes hoīum, & ex propria perfectione, qđ nō angelus etiā ſuperior. Secundo nouit, vt iudex vniuerſalis, nō ſic angelus. Hæc duo dicta ſunt Scoti. Tertiū autē additur a quibuſdam, videlicet quod nouit antequam fiant.

3 Ad tertiū dicēdū, ꝙ oratio noſtra nūc duplicē hēt effectū. Vnū, qa meritoria nobis. Aliū, qa meritoria eſt illi pro quo fit. Primo mō beati nō faciūt orationem, ſed bene ſecūdo mō, vt dicit Scotus. Nec eſt inconueniens aliquē qui iā eſt in termino quo ad ſe per orationē ſuā mereri alteri. Et qn̄ dr̄. Aut beatus cognoſcit Deū velle &c. Poteſt dici, ꝙ cognoſcit Deū velle, nec tñ fruſtra orat, qa ſicut Deus vult iſtū ſaluare, vel exaudire, ita vult per determinata media, vtpote per orationē talis beati. Si aūt reuelaret Petro determinate, ꝙ Deus nollet iſtā orationē exaudire, Petrus nō eſſet ibi mediator in orādo. Si vero nō ſibi reuelat, nec ꝙ velit, nec ꝙ nolit Petrus orat expectans, vt orōnē ſuā conſequatur determinata reuelatio exauditionis, vel ſaltem determinatus effectus quātū ad petentē.

PORTIO QVARTA.

Vtrum reſurrectio generalis ſit futura.

Scot.4.d.43.q.1.& 2.Dur.4.d.43.quæſt.1.

QVÆSTIO I.

CIRCA quartum ſuperius propoſitum in prima parte huius tractatus, videlicet circa reſurrectionem generalem. Primo quęritur. Vtrum reſurrectio generalis omniū hominum ſit futura.

Arguitur, quòd non. Eccle.3. Vnus eſt interitus hominum, & iumentorum, ſed iumenta non reſur- 1 Eccl.3.

resurgunt, igitur.

2 Secundo Iob. 14. Homo cum
Iob.14. dormierit nõ resurget donec atteratur cœlum nõ euigilabit, sed cœlum nunquam atteratur cum sit incorruptibile, igitur.

3 Tertio. Dicit Philosoph.2.de generatione. Que corrumpũtur secundum substantiam non redeunt eadẽ numero, sed specie.

4 Quarto. Totum requirit vnionem partiũ, ergo idẽ totum eandem vnionẽ, sed non redibit eadẽ vnio numero, qa interrupta est. Interruptũ aũt nõ redit idẽ, quia si redit iteratio est, sed iteratio repugnat identitati, quia iteratio ponit numerum: identitas autem priuat. igitur.

5 Quinto. Qua rõne hõ posset idem numero reparari, eadẽ ratione, & quodlibet aliud, vt videtur, sed motus, vel mutatio non põt reparari, igitur. Probatio minoris, quia qua rõne posset motus reparari eadem ratione posset conseruari per totum tẽpus, & sic non esset essentialiter successiuus, sed permanens.

Iob.19. Contra. Iob. 19. Scio, quia in nouissimo die de terra surrecturus, sum. Et j. ad Corint. 15. Omnes resurgemus.
j.Cor.15 Primo notãdũ, quod ẽm Dam.in 4. Resurrectio est eiusdẽ numero iterata surrectio. Notanter dicit eiusdem numero, quia nisi sic, non esset resurrectio. Dicit autem iterata resurrectio, quia prima surrectio, vel productio passiua rei nõ potest dici resurrectio. Hoc præmisso, dicunt omnes catholici, quod resurrectio alicuius entis, puta hominis, est possibilis virtutis diuina. Ad hoc enim ponẽdum coguntur ex fide, & scriptura. Sed de modo possibilitatis est opinio Tho.in 4. quòd in *dist.43.* homine tantum est vna forma, quæ habet idem esse numero, quod totum coniunctum, alias forma vniretur materiæ per accidens, quia illa, quæ habent esse distincta si vniuntur faciũt vnũ per accidens. In anima ergo separata manet esse coniuncti, & per consequens non est difficile videre, quõ redit idem numero. Sed si poneretur in homine alia forma, quæ corrumperetur difficile esset, quia impossibile est corruptum idem numero reparari. Contra istam opinionem ex fundamentis doctoris subtilis, arguitur tripliciter. Primo, quia ista opinio negat resurrectionem. Est enim resurrectio eius, quod cecidit surrectio. Illud ergo proprie resurgit, quòd perdit esse, quod ergo non perdit esse, quod redeat, non resurget. Secundo, quia sequeretur, quòd nec idem sanguis, nec idem capillus possent redire, quia constat, quòd corrumpuntur. Tertio quia corruptio est deperditio alicuius substantiæ ex.v. Physico. *c.58.* sed eadẽ substantia corrupta redit alias non esset resurrectio, ergo idem corruptum idem numero reparari potest. alias non posset idem numero reparari corruptum brutũ, cuius anima moriendo corrũpitur, consequens est falsum. Legimus enim plures sanctos bruta eadem viuificasse. Non enim potes dicere tantum quem suscitauit beatus Siluester non fuisse eundem. Non valet autem motiuum huius opinionis, quia & si cõcederetur, quod in homine non est, nisi vnica forma,

forma, scilicet anima rationalis, tñ non est verum, ꝙ esse formæ sit esse totius, quia ad esse totius per se terminatur generatio realis, & non ad esse formæ. Et cũ dicis si forma habet aliud esse a coniuncto non facit vnum per se cum materia. Dicendũ ꝙ immo, eo quòd esse formę est actuale, siue actuans, & esse materiæ potentiale siue actuabile, & cõpositum, neq; est hoc, neq; illud, sed causatum causalitate intrinseca istorũ, ex. 7. & 8. Methaphysicę, ideo ista duo faciunt vnum per se. Vnde, & dicere non posse redire corruptum idẽ numero, vt videtur sentire ista opinio est infirmare omnipotentiam Dei. Alia autem est opinio Egidij de Roma dicẽtis, quòd quia natura non agit, nisi per motum, & mutationem, ideo non potest redire idem numero. Et ex opposito quia Deus non agit per motum, aut mutationem, sed aspicit materiam, vt quid, & vt omnino indistinctam, ideo potest imprimere in eam omnem formam, & sic potest facere redire idem numero. Contra hunc modum arguitur tripliciter. Primo contra hoc, quòd dicit Deum non agere per motum, aut mutationem, quia in resuscitatione, materia fuit sub priuatione, & post sub forma, & sic aliter se habet nũc, quã prius, ergo est ibi mutatio. Nec valet ex modo arguendi, nõ est eadem mutatio, ergo nõ est eadẽ forma. Licet. n. ex alietate formæ sequatur alietas motus, non tamen econuerso: immo est fallacia consequẽtis, sicut patet, quia ex diuersis motibus acquiri potest idem vbi. Vnde, & Augustinus dicit idem posse generari ęquiuoce, & vniuoce tertio de Trinitate ca. 9. Secundo contra hoc, quod dicit, ꝙ non põt redire eadem mutatio numero propter interruptionem, quia dato, quod non sit continuitas partis ad partẽ redibit tamen totum in se continuatum. Tertio contra hoc, quod dicit, agens naturale non attingere materiam, vt qd: tunc enim materia non informaretur immediate a forma si tantũ attingeretur materia, vt quãta, & non, vt quid. Est, ergo alia opinio doctoris subilis, quòd possibilitas resurrectionis primo quærenda est ex omnipotentia Dei, & deinde ex parte obiecti, quia videlicet non implicat contradictionem. Modicum autem ad propositũ facit, quòd fiat cũ mutatione, vel sine mutatione. Secundo. Notandum, quòd sicut dicit Scotus, in 4. distinctione 43. si aliqua ratio naturalis concludat resurrectionem: oportet quòd accipiatur ex aliquo, quod est proprium hominis, ita quod non conueniat alijs corruptibilibus. Hoc autem concludi potest procedendo ex tribus propositionibus, quæ si sint omnes ratione naturali notę, conclusio etiã est nota. Prima propositio. Anima rationalis est forma specifica hominis. Dicit autem Thomas prima parte, quod nota est naturaliter. q. 76. Tum, quia Philosophi loquentes naturaliter, hoc dixerunt. ar. 1. Tum, quia in diffinitione hominis ponitur rationale, quo aĩa intellectiua significatur. Tum, quia intelligere est propria operatio hominis, ergo est a propria forma, sed ista

ista ratio non cogit, quia secundum ipsum Thomã: intellectus humanus in intellectione non se habet actiue, sed passiue eadem parte.q.lxxix. Aliter ergo ꝓbat idem eadem pa. te,& q.ar.v.quia aliqua cognitio immaterialis inest hom ni. Nulla autem sensitiuã põt esse immaterialis, ergo illa est intellectiua. Dicit autem Doctor subtilis in proposito, ꝙ hoc nomen immateriale frequẽs est apud philosophum, sed videtur ambiguũ. Potest enim intelligi tripliciter. Primo modo, vt dicatur cognitio immaterialis, quia non est per organum corporeum. Secundo modo dicit immaterialis, quia non est extensa: nec est idem cum primo, quia dato, quòd esset totius hominis, primo esset extensa, licet bene non organica. Tertio modo, vt dicatur immaterialis respectu obiecti, quia videlicet respicit obiectum sub conditionibus immaterialibus, vt pote inquantum abstrahit ab hic, & nunc. Et sicut dicit Doctor subtilis hic est modus fortior ad probandum cognitionem intellectiuam non esse sensitiuam. Tum primo, quia super se conuertitur. Tum secundo, quia cognoscit sub ratione vniuersaliori, quàm quicunque sensus, vt sub ratione entis, & veri. Tum tertio, quia cognoscit relationes, & entia rationis. Secunda propositio est, quòd anima est immortalis, quam ꝓbat Richardus de media villa esse naturaliter notam in ij. sententiarum. distin. xix. Tum primo, quia dicit Aristoteles .iij. de anima: intellectus separatur a cæteris, sicut perpetuum a corruptibili. Et in eodem tertio ponitur differentia inter sensum, & intellectum, quia excellens sensibile corrumpit sensum. Excellens vero intelligibile perficit intellectum. Tum secundo. xij. methaphisice, videretur dicere philosophus intellectum esse perpetuũ. Tum tertio .xvi. de animalibus: relinquitur solum intellectum de foris aduenire. Et confirmatur ratione, quia naturale desiderium non est frustra: nunc autem in anima est naturale desiderium ad semper esse. Sed ex aduerso dicit Scotus: quia licet hæc sint probabilia: non tamen necessario demonstrant. Dubium enim est, quid philosophus circa hoc senserit: videtur enim varie loqui in diuersis locis. Et præterea dicendum quod non omnia dicta a philosophis erant eis probata per rationem necessariam, sed frequenter non habebant nisi quasdam probabiles persuasiones. Quod autem dicitur de desiderio naturali non cõcludit, quia, aut arguitur præcise de desiderio naturali propriè dicto, & illud non est aliquis actus elicitus: sed sola inclinatio naturæ ad aliquid. Et tunc planum est, quòd non potest probari desiderium naturale ad aliquid nisi primo probetur possibilitas in natura ad illud. Aut arguitur de desiderio naturali minus proprie dicto, quod scilicet est actus elicitus concors inclinationi naturali, & tunc iterum probari non potest, quòd ad aliquid sit desiderium naturale isto modo, nisi prius probetur, quòd ad idem est desiderium naturale

Margin notes: 1.p.q.79 art.5. — c.12. — d.19. a.

le

le primo modo. Si autem arguas illud, naturaliter desideratur, quod apprehensum statim actu elicito desideratur, quia ista pro nitas non videtur esse nisi ex inclinatione naturali. Dicendum, quòd oporteret ostendere illam apprehensionem esse secundum rationem rectam nō erroneam. Non est autem manifestum per rationem naturalem, quòd ratio ostendens animam semper esse tanquam aliquid appetibile sic rō non erronea, quia prius oporteret ostendere, ꝙ istud posset si bi cōpetere. Tertia ꝓpositio est, quòd anima rationalis nō remanebit perpetuo extra totum. Hęc probatur a Tho. in summa cōtra Gentiles, quia pars extra totum est imperfecta: forma autē tam nobilis non remanebit imperfecta. Rursus, quia nullum violentum est perpetuū, separatio autē animæ est violentia. Ista non cogunt. Pars enim accipiens perfectionem a toto, est imperfecta separata a toto. Anima autem in tellectiua non recipit, sed communicat. Ad aliud autem dicere tur, quòd violentia, quæ opponit inclinationi naturali ad actum primum nunquam est perpetua, quia ponit imperfectionem perpetuam, quam philosophus habet pro inconuenienti, sed oppositum inclinationis, quæ est ad actum secundum, videlicet, quæ est perfecti ad perfectionem cōmunicandum, non dicit proprie violentum, nec est ibi imperfectio, etiam si perpetuo suspendatur talis inclinatio. De istis itaq; tribus propositionibus supradictis dicit Scotus, quòd prima est naturaliter nota: & error oppositus, qui solius est Auerroys pessimus est, & non tantum contra veritatem theologiæ, sed ēt contra veritatem philosophiæ. Secūda autē est naturaliter nota pluribus. Tertia vero paucioribus. Vnde ex hac partem non potest resurrectio demonstrari. Præterea, nec retributio bonorū & malorum hic demonstratur de necessitate. In actu enim bono est gaudium retribuens, & in malo pœna puniens. Tertio notandū, quòd opinio aliquorū est, quòd licet Deus possit aliqua eadem numero reparare, non tamē omnia, quia videlicet non pōt reparare eundem motum numero, nec aliquid per motum neque ēt aliquam mutationem instantaneam. De motu sic probant, qa cōtinuitas motus est vnitas ei', ergo motus interruptus non est vnus. Præterea, eadem ratione posset idem tempus reparari: nō enim est dare motum sine tempore, nec tempus sine motu: sed tempus vel pars temporis reparari non potest, quia vel repararet in tempore, & tunc duo tempora possent esse simul. Nec pōt dici, quòd in instanti, quia tempus non potest esse in instanti. De mutatione autem instātanea probant, quia non potest reparari in tempore: non enim pōt mensurari tempore, nec in instanti, quia aut hoc esset in eodem instanti, in quo fuit primo, & hoc non, quia illud non est reparabile, sicut nec tempus: aut ī alio & hoc non, quia in alio instanti esse non potest. Quod enim potest coexistere duobus instantibus in tēpore, potest coexistere tempori medio: sic autem esse non

non potest de mutatione instantanea. Sed his non obstantibus dicendum, quòd tā motus, q̃ mutatio, & breuiter omne positiuū potest reparari a Deo idē numero quod prius. Non enim plus implicat contradictionem quodcūque positiuum esse postquā fuit & desijt esse, quàm prius, & ita vniformiter est possibile, sicut prius, ergo potest iterato poni in esse, sicut prius, & ista est ratio præcisa sufficiens ad hoc probādum. Ad motiua autē aliorum. Ad primum dicēdum, quòd motus vnus, bene est continuus intra seipsum: & similiter quęlibet pars motus: sed non requiritur ad vnitatem eius, quòd cōtinuetᷓ ad alium motum, vel ad aliā partem motus. Vnde interruptio essendi non tollit vnitatem motus reparati ad seipsum. Ad secundum dicendum, quòd ponendo vnum tempus tantum, sicut tempus non est in alio tempore sic nec tempus repararetur ī alio tempore, & ita non essent plura tempora simul, nec repararetᷓ in instanti temporis, sed tempus ipsum repararetur non mensuratum alio tempore. Sed quid de parte priori eiusdem temporis si repararetur cum posteriori? dicēdum, quòd hoc est possibile: sed tunc illa pars reparata, & alia nō essent actu partes vnius temporis. Impossibile est enim partes vnius temporis continuatas esse simul, cū sint essentialiter entia successiua: sed partes tēporis discontinuatas, & non manentes actu partes possibile est esse simul: & tunc essent duo tēpora non oīno disparata, sed nata facere vnum tēpus si adinuicem continuarētur. Si vero ponanᷓ plura tempora simul, tunc non est impossibile totum tempus aliquod in alio tēpore reparari, quo mensuretᷓ, & partem eius in parte illius Ad aliud dicendum ꝙ nō in tempore, sed in instanti. Et cum quæris, aut in eodem, aut in alio. Dico, quòd si mutatio instantanea, & instans sunt idem, vel inseparabilia, oportet quòd in eodem instanti sic reparabilis in quo præfuit, vel potest reparari in alio instanti communi. Nec propter hoc oportet ipsum coexistere tēpori intermedio, q̄a non potest coexistere duobus instātibus diuersis, nisi interrumpatᷓ, & desinat esse in tempore medio.

His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Resurrectio alicuius entis, puta hominis absolute loquendo est ī se possibilis: patet ex tertio notab. *Con. 1.*

Secunda conclusio. Talis resurrectio est possibilis virtuti diuinæ, quia omne quod est in se possibile, ē possibile virtuti diuīnæ, quæ est omnipotens. *Con. 2.*

Tertia conclusio. Resurrectio generalis de facto est futura, hęc conclusio, non pōt demonstrari ꝑ rōnem naturalē, sed manifesta ex fide: patet in simbolo Niceno, & in simbolo Athanasij. *Con. 3.*

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ Salom. ibi fuit concionator nunc allegans pro parte stultorū, nūc respondens secundum snīam sapientum: illud autem dictum est concionando pro stultis.

2 Ad secundū dicēdum, ꝙ licet cœlum nunquam atteretur quātum ad substantiam, tamen atteretur quantum ad efficaciam, siue influentiam in ista inferiora.

Post

Post iudicium enim cessabit ista influentia, vel potest dici, q loquitur de cœlo elementari, de quo loquitur Petrus in sua canonica, scilicet, Cœli calore soluentur.

3 Ad tertium diceneum qd philo. ibi distinguit circulationē in corporibus cœlestib⁹ à circulatione in corporibus elementaribus, quia ibi substantia non corrumpitur per motum, ideo redit eadem. Circulatio aūt in istis inferioribus est, secundū corruptionem formæ substantialis.

4 Ad quartū dici pōt, quod compositum idē redire pōt, licet nō redeat eadē vnio partiū, quia illa vnio non est de essentia totius, sed quia vnio est simpliciter necessario requisita ad entitatē totalem, ideo verius videtur, quod etiā vnio, redibit eadem, & hoc si accipiatur vnio pro illa relatione partium vnitarum ad inuicem nō autem pro ipsa passione, quæ non manet, nisi in instanti resuscitationis: illa enim pōt poni alia, sicut, & illa mutatio est alia a generatione. Si ergo non est idem fieri ipsius totius, sic nō est eadem vnio.

5 Ad quintum, patet ex dictis.

Vtrum possibile sit idem numero reparari.

Tho. quodl. 4. q. 5. ad 3. Dura. 4. d. 43. q. 2. & 3.

SEcundo quæritur. Vtrū possibile, sit p virtutem naturę, seu agentis naturalis, aliquid idem numero reparari.

1 Arg. primò quòd non p philo. ... ij. de generatione. Quorū substāntia deperit, nō possunt eadem numero redire. Secundo philo. v. physic. dicit, quod sanitas corrupta non redit eadem numero.

Contra. Natura nō est minus potens post corruptionem alicuius, quàm ante, sed ante poterat effectum de materia producere, igit, & post corruptionē potest eundē producere. Primo notandum, quod sicut recitat August. opinio quorundā philo. fuit per circuitum tēporum omnia redire eadem, videlicet post magnū annum Empedoclis, expletis videlicet. xxxvj. milibus annis. Rō eorum est, quia redeunte causa eadē, redibit idem effectus. Tūc aūt omnia corpora cœlestia redibunt ad eundē situm, quia supponendo illud Ptholomei in Almagesto, quod cœlum stellatū moueat in centum annis vno gradu contra motum diurnum, cū sint in eo trecenti. lx. gradus, Quod patet per zodaicum, in quo sunt duodecim signa, quorum quodlibet habet xxx. gradus in longitudine, & xii. in latitudine, sequit, quod complebitur motus ille in xxx. sex milibus annis. Vnde Plato dicit seipsum, tunc iterum fore eundem numero, & lecturum in eisdem scholis, & eisdem scholaribus, quibus ipse tunc egebat. Sed hanc opinionem improbat Aug. ibidem auctoritate scripturæ ad Roma. vj. Christus resurgens ex mortuis iā non morit. Et per illud primæ ad Thessalonic. iiij. semper cum Dño erimus. Et per rationem de beatitudine: qa, secundum hoc nulla esset vera beatitudo. Anima enim beatā reditura esset ad priores miserias. Potest etiam sic improbari opinio

t. c. 37.

De ciui. Dei. lib. 12.

Ro. 6.

1. The. 4

opinio p̄dicta, quia dato, ꝙ magnus ille annus impleat̄, tamen propter hoc orbes planetarum, non necessario ad eundem sitū redibunt. Non enim conformiter, & regulariter mouentur orbes planetarum quātum ad hoc cum viij. sphera. Alia opinio est tota contraria, quæ est opinio Godefredi in quolibetis: & Egidij de Roma. in theoreumate primo, & beati Thom. in iiij. quod impossibile est, aliquid idem numero per naturam redire. A priuatione enim non est reditus in habitum per naturam, vt dicitur in prædicamentis. Item in materia non manet eadem potentia ad formam post corruptionem, quę erat in ea ante generationē: materia enim in corruptione dispergitur, & non manet eadem, & per cōsequens, nec eadem potentia. Sed contra hanc opinionē sic arg. ꝙ non minus cōtinetur in virtute agentis naturalis habitus post corruptionem, quā ante generationē: eadem enim virtus manet post, & ante. Ad primum ergo argu. ipsorum de priuatione, & habitu dicendum, quòd non apparet rō, quare naturaliter non sit possibilis regressus a priuatione ad habitū post corruptionē, sicut fuit progressus ante generationem. Et licet hoc dicat Aristot. scilicet, quòd hoc non sit possibile, hoc tamen non demonstrat. Vel potest dici, quòd illa propositio philosophi intelligitur in ordine naturalis generationis, secundum descensum: quia videlicet post priuationem, non redit habitus, siue forma immediate præcedens secundum ordinem generationis. Potest ergo breuiter dici, ꝙ illud intelligitur ex identitate, secundum speciem, nō numerali, & tunc de immediata reditione. Ad secundum dicendum breuiter, ꝙ manet frequēter, vel saltem manere potest eadem potentia materiæ, sicut, & eadem materia, vel idem subiectum. Secundo notandum, ꝙ alia est tertia opinio media, q̄ est Richardi de media villa. in iiij. ꝙ saltē aliqua possunt eadem numero per naturam reparari, licèt forte non omnia. Quod autem aliqua possunt reparari probatur: quia natura, non est minus potens, quam ars: sed ars potest idem artificiatū numero reparare ergo & natura. Minor patet de archa, quæ reparatur eadem ex eisdem lignis. Quod autem non omnia videntur, quia natura non potest eundem motum, vel mutationem, vel actionem, vel tempus idem reparare, licèt Deus hoc possit, vt supradictum est. Hanc tertiam opinionem videtur satis approbare Scot. Prima enim omnino est improbabilis, quia est contra fidem, nec pro ea est ratio efficax. Secunda autem opinio non probat sufficienter impossibilitatem reditionis cuiuscunque per naturam. Dicit tamen Iohan. de Basso. quòd non apparet ratio, quare debeat de aliquibus concedi, & de aliquibus negari: sed quæcunque ratio concludit, ꝙ natura possit aliquid positiuum destructū reparare de materia, vel subiecto: ita concludit, de quocunque, vt patet intuenti, siue illud sit absolutum, siue respectiuum, siue terminus, siue via in terminum

siue

siue mutatio, siue motus, siue tempus. Sicut enim natura primo potest in quodlibet istorũ, ita & secundo vt videtur.

Con.1. His præmissis, ponenda est talis cõclusio. Potest natura idem numero reparare, sed nunquam de facto aliquid idem numero reparat, sed hoc soli Deo conuenit. Primum patet, quia sicut se habent agens increatum ad reparandum aliquid de nihilo, sic agens naturale ad reparandum aliquid de materia, vel subiecto, sed agens diuinum potest illud, vt patuit in præcedenti quæstione: igitur & concludit istud argumentum de omni causabili ab agente naturali ex materia, vel subiecto. Secunda pars probatur, quia Deus ordinauit nũquam se cooperaturum ad hoc ipsi agẽti naturali, & hoc secundum aliquam legem suæ sapientiæ, q̃ ipse nouit. Propter quod etiam dicit Dionysius cap. vi. de di. no. de resurrectione loquens. Vetustati visam contra naturam mihi autem & veritati supra naturam. *De di. no.*

1 Ad primum dictum est in præcedenti quæstione.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ philosophus nihil determinat, sed ad vtranque partem arguit, si enim sanitas, quæ est mane & vespere eadem est, quare non erit eadem sanitas reparata, & prius corrupta? & ecõtra arguit, quia tunc idem multotiens generaretur, & corrumperetur.

Vtrum resurrectio futura erit naturaliter in instanti.

Thom. 4. d. 43. q. 4. & 5. Duran. 4. d. 43. q. 4.

QVAESTIO TERTIA.

Tertio quæritur. Vtrũ resurrectio futura erit naturaliter in instanti.

Arguitur ꝙ sic. In momento in ictu oculi. Et sequitur. Mortui resurgent incorrupti. 1 *1. Cor. 15.*

Secundo. Generatio naturaliter fit in instanti, ergo similiter resurrectio. patet consequentia, quia terminus resurrectionis est substantia sicut generationis. 2

Tertio. Resurrectio fiet virtute diuina, quæ agit in instanti, quia si tanta virtus in tanto tempore, maior virtus in minore tẽpore, & infinita in instanti. 3

Contra. Pulueres non congregabunt in instanti, qa p motum localẽ, & ministerio angelorũ, similiter et pulueres corrumpẽtur, materia enim, quæ dẽt poni sub forma noua, præfuit sub alia, q̃ erat forma corrumpendi. Tũc sic illud corrumpendum habebit finitum esse. Vndique & per consequens ad minus habebit duos terminos sui eẽ positiuos, ergo erit dare vltimũ instans ipsius esse talis pulueris corrũpendi, ergo si resurrectio erit immediate post instãs illius esse, erit instans immediatũ instanti, ꝙ est contra Philosophũ. Et confirmauit, quia res permanens, non habet esse in tempore, nisi quia in instanti, ergo si resurrectio fiat in instanti, immediate post esse pulueris corrũpendi, sequit instantia cõsequenter se habere sicut prius, vel ꝙ in eodem instanti vltimo erit esse pulueris, & resurrectio, ꝙ est impossibile, qa tũc materia simul esset sub diuersis formis in eodẽ instanti. *6. Phis.*

stanti. Primo notandũ, ꝙ naturale dr̃ tripliciter. Vno modo ꝓut opponitur libero, sicut ignis dr̃ cã naturalis caliditatis. Alio modo prout opponitur violento, uel neutro. Primo modo sumitur in habitudine principii actiui ad aliud actiuum. Secundo modo ex inclinatione passiui, uel receptiui. Ita quòd illud dicitur naturale, vel naturaliter fieri in quocunque passo, quod tñ in eo ſm eius inclinationẽ naturalẽ. Violentum vero dr̃, quod fit ab extrinseco contra naturalem passi inclinationem. Illud uero dicĩt neutraliter fieri, quòd nec ſm inclinationẽ naturalẽ nec contra ipsam. Ita ꝙ passum de se neutrũ est, uel indifferẽs ad hoc, vel ad eius oppositum. Tertio modo dicitur naturale, vt distinguitur contra supernaturale, & isto mõ dicitur aliquid naturaliter fieri, quod fit ab agẽte creato, vel naturali. Illud vero supernaturaliter quod immediate fit a principio supernaturali. s. a Deo extra se. Deus.n. intra se nihil producit supernaturaliter, sed naturaliter, vel liberè. Secundo notandum, ꝙ in resurrectione futura pñt attẽdi tria. Primum, est recollectio puluerum. Secundum, reformatio corporũ. Tertiũ est animatio ipsorum, vel reunitio animarum ad corpora. De recollectione aũt puluerum dicunt aliqui, ꝙ põt esse in instanti, ẽt dato, ꝙ fieret per uerum motum, quia motus diuina virtute põt esse in instanti: motus .n. essentialiter distinguit a successione, vt dicunt sicut subiectum a propria passione, & est prior naturaliter ipsa, ergo potest Deus ipsum facere sine sua successione, & sic in instãti. Alij autem dicunt oppositum, videlicet ꝙ talis recollectio puluerũ, & translatio de loco ad locũ nõ potest etiam diuina virtute fieri in instanti. Dicit aũt Ioã. de Basso, ꝙ neutra istarum opinionum videtur vera. Prima.n. supponit falsum, s. quòd successio sit aliqd essentialiter distinctum a motu, & quòd motus possit esse in instanti. Secunda ẽt opinio supponit vnum falsum, s. quòd non possit fieri recollectio puluerum, nisi per motum localem successiuum, distinctum a simplici mutatione: potest enim fieri ꝑ mutationem instantaneam. Deus enim potest in aliquo corpore causare in instanti vnum vbi nouum: ne hoc implicat contradictionem, quòd in toto tempore praecedenti sit corpus in priori loco, & in instanti terminatiuo illius tẽporis sit in alio loco non manens in priori loco, vel etiam manẽs in ipso, sicut dictum fuit in praecedenti tractatu.

His pręmissis, ponendae sunt quinque concl. Prima est. In resurrectione recollectio puluerũ non erit naturalis primo modo, nec secũdo modo vniuersaliter, sed tertio modo erit naturalis. Primum patet, quia principium actiuum talis recollectionis non erit natura, sed voluntas tã Dei, q̃ angelorum mouentium pulueres ex diuino imperio. Secundum patet, quia aliqui pulueres si sint graues, & moueantur sursum, uel alter talis motio erit violenta, & si deorsum, erit naturalis. Tertium patet, quia nõ erit immediate a Deo, sed a ministerio angelorum sententiam Salua- Con. 1.

Mat. 24 toris, Matth.24.

Con.2. Secunda conclusio. Reformatio corporum de pulueribus, & eductio formæ substantialis eiusdem corporis, quæ prius fuit educta de materia pulueris non erit naturalis primo modo, sed erit naturalis secundo modo, nõ autem tertio modo. Primum patet, quia erit a principio libero, scilicet a voluntate diuina, non autem erit a ministro Angelorum, quia Angeli secundum *Augu. de Trini.* Augustinum lib. de Trinita. hoc non possunt. Secundum patet, quia materia pulueris est in potentia naturali secundum se ad formam corporeitatis. Tertium patet, quia a nullo agente creato fiet, sed immediate a Deo præter modum, & cursum naturæ consuetum.

Con.3. Tertia conclusio. Animatio corporis, vel vnio animæ ad corpus, non erit naturalis primo modo, sed libera, sed erit naturalis secundo modo, non autem tertio modo. Primum patet, quia erit a diuina voluntate. Secundum patet, quia anima est perfectio naturalis corporis dispositi, & corpus reformatum, & dispositum est in potentia secundum naturalem inclinationem ad animam, vt perficiatur ipsa. Tertium patet, quia non fiet ab aliquo agente creato non ab Angelo secundum Augustinum, nec ab anima ipsa, non enim seipsam reuniet corpori defuncto, sicut nec prima vice vniuit se. Si dicas, quia omni potentiæ passiuæ naturali in receptiuo aliquo correspondet potentia actiua naturalis creata alioquin esset frustra. Dicendum, quòd non oportet de potentia passiua naturali eo modo, quo naturale accipitur ex habitudine passiui ad formam receptam, & vt distinguitur contra violentũ, sed bene de potentia passiua naturali, vt naturale distinguitur contra supernaturale. Si autem quęras: an isto modo posset esse resurrectio naturalis; licet de facto non sit: & hoc est quęrere: an anima posset seipsam reunire corpori. Breuiter dicendum videtur cum doctoribus quòd nõ. Si enim anima liberè se vniret ex imperio uoluntatis, pari ratione posset se non vnire quantumcunque pręsens esset. Et eadem ratione seipsam separare prius vnita: Et iterum reunire quando vellet, quia in potestate libertatis suæ haberet talem respectum vnionis, vt poneretur in re, vel non, quod non videtur probabile. Dicendum itaque, quòd naturaliter non potest anima vniri corpori, sed Deus eam vnit siue prima uice, siue secunda uica. Non enim potest natura inducere aliquam dispositionem simpliciter necessitatẽ ex natura rei. Et similiter ipsa anima in resurrectione inducere non potest aliquam corporis dispositionem necessitatem ad vnionem.

Quarta conclusio. Recollectio puluerum fiet in tempore: *Con.4.* patet, quia fiet per motum localem, & ministerium Angelorũ secundum auctoritatem Christi. Matth.24. *Mat.24*

Quinta conclusio. Reformatio dispositis, & corruptio pulueris fiet in instanti: & in eodem instanti fiet animatio, siue vnio *Con.5.*

animæ

animę ad corpus: patet; quia huiusmodi sicut immediate a primo agente, qui licet possit agere successiue: tamen non apparet ratio quare tunc successiue operetur. De vnione autem animę ad corpus dicit Scotus tria. Primum quod fiet subito: tũ ex parte vnientis Dei: tum ex parte vnibilis animæ, quæ est simplex non extensa: tum ex parte corporis, cui est vnienda quod est primum animabile: non dico totum corpus comprehendẽdo manus, & pedes, &c. Sed voco primum animabile, vt cor, quod de necessitate æque primo animandum est. Reliquæ tamen partes corporis simul animabitur, sed non ita de necessitate. Secundum est, quòd in eodem instanti, in quo fiet corporis formatio fiet animæ vnio, quia est dispositio necessitans non absolutè, sed agentis voluntate. Tertium est, quòd formatio erit mutatio, non autem vnio, quia non est processio formationis ad vnionem, quod ad mutationẽ exigitur ex sexto Physico. Corpus itaque non preexistet vnioni secundum durationẽ, sed secundũ naturam tantum. Sed dubium est, si omnes resurgent in eodẽ instanti. Scotus ex uerbis August. sensit quod non. Primo. n. in aduentu Domini mortui resurgent. Secundo viui morientur. Et tertio resurgent. Vnde & Paulus. 1. ad Thessalonicen. 4 Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos, qui vi. &c. Si autẽ quæris, in quo instanti diei naturalis ista fient. Dicendũ, quòd neque ex scriptura, neque ex auctoritatibus sanctorũ habetur certitudo de isto, sed secundum dispositionem, & situm loci, in quo erit iudicium, & quo resurrecturi transferentur: transferentur inquam, uel post resurrectionem completã, vel ante per translationem puluerum collectorum. Vtrunque enim possibile est Deo, puta quãtum ad vallẽ Iosaphat, uel quantum ad partem, quę sufficiet ad capiendum reprobos, quia electi non erunt in terra, sed ibunt obuiam Christo in aera, potest dici secundum Scotum, quòd vel in hora, in qua Christus resurrexit, vt sit conformitas; vel in hora, qua fuit iudicatus a Pilato; vt q male iudicatus est, ostendat se bene iudicare, vel in hora, in qua mortuus est, vt ostẽdat mortem suam esse causam nostrę resurrectionis. Nec est dicendũ, ꝙ media nocte, sicut aliqui dicunt, accipientes hoc ex illo Matthæ. 25. Media nocte clamor factus est. Et. 1. ad Thessa. 5. Dies Domini, sicut fur, ita in nocte veniet. Sic. n. exponendum est media nocte, id est incerta hora. Nã probabile est, ꝙ resurgentes erunt in loco illuminato, & tempore diei artificialis ad confusionem reproborum, & gloriam electorũ.

Marginal notes: 6. c. 16. — 1. Thes. 4 — Mat. 25 — 1. Thes. 5

1 Ad primũ arg. patet ex dictis, qũo erit resurrectio in instanti.

2 Ad secundò dicendum, ꝙ sicut gñatio q̃tũ ad id, quod est formaliter est in instanti: ita dicẽdum de resurrectione, sed quantũ ad motũ preuium, nõ est generatio in instãti, & sic nec resurrectio, quantũ ad collectionẽ puluerũ.

3 Ad tertium dicendum, quòd collectio pulucrum non fiet immediate a virtute diuina.

Et preterea dicẽdum, ꝙ cum dicit Arist. Si tanta virtus in tanto tempore mouet maior virtus in minori tempore, & infinita in instãti non accipit ibi motũ propriè, vt distinguitur contra mutationem. Et verum est, quòd virtus infinita potest illud mutare in instanti, quod non posset natura, nisi in tempore. Et præterea dicẽdum, ꝙ ex regula Arist. non plus habetur, nisi quod ex parte virtutis infinitæ Dei, non repugnat motum fieri, uel esse in instãti: licet hoc repugnet ex natura ipsius motus, si propriè loquamur de motu. Ad primum autem arg. in oppositum, ꝙ probat reformationẽ corporis, & animationẽ non posse esse in instanti. Dicendum, ꝙ in eodẽ instanti puluis corrumpetur, & corpus reformabitur, & animabit, & in toto tempore pręcedenti pulueris habebit suum esse. Et quãdo dicis, ꝙ esse pulueris est finitũ, & determinatum, & ita hẽt vltimum instans sibi correspondẽs: sicut & primũ. Dicendum quod æuum mensurans, uel quasi mensurans esse rei permanentis simplex est & indiuisibile, idẽ cũ re ipsa: & ita coexistit, & instanti tẽporis & tempori, uidelicet ipsi instãti, in quo res illa producitur, vel in quo coexistit res ĩ suo produci & tẽpori, in quo postea durat & est. Et sicut res finita est, & suũ esse: ita & æuum, & cessat cum re ipsa in instanti terminatiuo illius tẽporis, cui coexistebat qñ erat. Licet ergo illud tempus sit finitum, & esse rei permanentis finitum, non tamen sibi correspondet illud vltimum instans terminatiuũ prædicti temporis, sed magis, s. correspondet suo primo non esse post esse, in quo simul instanti id quod generatur accipit esse. Ex quibus patet, ꝙ non oportet instans esse immediatũ instanti, sed tempori. Ad confirmationẽ dicendũ, ꝙ maior est falsa: ita n. permanens põt coexistere tẽpori, sicut instãti: & ita non oportet ꝙ suo vltimo esse correspõdeat instãs.

Vtrum in quolibet homine resurget totum quod fuit de ueritate naturæ humana.

Sco. 4. d. 44. q. 1. Duran. 4. d. 44. q. 2. Thom. 4. d. 44. q. 3.

QVAESTIO. IIII.

Quarto quæritur. Vtrum in quolibet homine resurget totum, quod fuit de ueritate naturę humanæ in eo.

1 *Gen. 2.* Argu. quòd non, Gen. 2. Tulit Deus vnã de costis Adæ, & ædificauit eã in mulierem: ergo vel Eua non resurget, vel Adã non resurget cũ toto eo, quod fuit in ipso de veritate nature humanę.

2 Secundo. Idem non resurget in diuersis, sed quod fuit de veritate carnis in vno põt esse nutrimentum alteri: & sic conuerti in veritatem naturę, igitur.

3 Tertio. Illud quod fuit semen in vno per multas transmutationes, põt fieri semẽ in alio: & sic eadẽ materia radicaliter poterit pertinere ad naturam plurimorum etiam æqualiter, sed in ambobus non resurget, igitur.

4 Quarto arguitur secundum

Au-

Augu.in Enchiri. Augustinum in Encheridion. Non oportet, quòd singula pars materiæ ad singulam partem corporis reuertat in qua profuit, sicut ponit exemplū de statua, quæ licet repararet eadē de materia priori liquefacta nihil interesset, quę particula materię, cui membro statuæ redderetur, sed si non redditur eidem membro corporis eadem materia nō resurgit idem numero, igitur.

5 Quinto. Non reuertetur in omnibus eadē figura, vel etiam idē color, & similiter de potentijs sensitiuis, quæ sunt accidentia coniuncti. Nam ad corruptionē totius corrūpuntur, & interrumpuntur in esse. Interruptū autē in esse reparari nō potest, igitur.

Ibidem. Contra. August. ibidem. Caro restaurabitur de toto, quo caro nostra extiterat. Et Lucæ 21. Capillus de capite vestro non peribit. *Luc. 21.* Primo notandū, ꝙ sicut dicit Scotus. Ex quo homo componit ex corpore & anima: & anima semper manet eadem: oportet specialiter videre de corpore organico, quomodo redit idem, quia corpus illud cōponitur ex multis partibus organicis propter multitudinē operationum, quarum anima est principium, oportet videre de identitate partium organicarū, quæ sunt ethe-rogeneæ. Et quia componuntur ex partibus omogeneis, oportet videre identitatem, in omogeneis: ideo oportet videre qualiter, videlicet pars omogenea: puta caro in nutritione continua maneat eadē, & nō eadem. Est autem opinio Magistri, quòd nihil de nutrimento transit in veritate humanæ naturæ: sed tantum illud est de veritate humanæ naturæ, quod trahitur a parentibus. Id autem idem in se multiplicatur, vt fiat augmentatio. Quod autem generatur ex nutrimento quasi fomētum adhæret calori naturali ne extinguatur. Sed cōtra hoc arguit Scotus, quia non minus perfecta est vegetatiua in homine q̄ ī bruto, sed vegetatiua in bruto cōuertit alimentum in substantiam aliti, igitur. Et confirmatur, quia homo generatur ita imperfectæ quantitatis, sicut brutum: & ita fit in eo deperditio cōtinua partiū, sicut in bruto: ergo ita oportet augmentationem esse, & restaurationē deperditi, sicut & ibi. Itē secundū hanc viam non posset poni augmentatio possibilis in homine, nisi per miraculum, sicut & de multiplicatione panum. Alia est opinio Henrici in quolibetis, quòd caro traducta a parentibus, est de veritate humanę naturæ, & nutrimentum: postea vere transit in illud, quod est de veritate hoc modo, quia conuertitur in præexistens, non recipiendo nouā formam, neque secundum totum, neque secundum partem: sed tantummodo per hoc desinente ibi forma nutrimenti, succedit in illa materia forma carnis pręexistētis, patet per exemplum, quia sic est de anima intellectiua, quę de nouo perficit materiam, quę fuit sub forma alimenti: nec tamen ipsa in se est noua, nec secundum totum, nec secundum partem. Declaratur etiam per Aristotelem primo de generatione. Caro secundum speciem augeretur non *t.c. 18.*

caro secundum materiam: & caro sm speciem manet. Caro aũt sm materiã fluit & refluit. Sed si induceretur noua forma carnis in nutritione, pari ratione deficeret in deperditione pars formæ carnis, q̃ p̃fuit: & sic nõ solũ materia carnis flueret & reflueret: sed etiam forma: quod videt esse contra philosophum. Contra hoc arguit Sco. qa forma carnis non respicit materiam indiuisibiliter sic. n. esset simplex vt anima intellectiua: ergo cũ post nutritionem ipsa perficiat materiam alio modo extensam: quia multo maiorem oportet, quòd ipsa sit aliter in se extẽsa: & tũc cum partes eius priores maneant oportet, ꝙ aliqua pars formæ sit noua, alioquin non esset extensior nunc quàm prius. Itẽ forma nõ põt manere eadẽ nisi maneat informãs materiam quàm prius. Dependet enim naturaliter a perfectibili quod perficit. Ad primum ergo argu. præcedentis opinionis dicendum, ꝙ anima modo inextensibili respicit materiam: ideo nullam partem nouam habet per hoc quod perfecit nouam partem materię: sed oppositũ sequitur de forma extensibili materia. Ad aliud dicendum, quòd philosophus non intelligit quòd pars secundum materiam fluat & refluat, id est, materia tantum & pars secundum formam maneat, id est, formam secundum se totam: sed tam pars secundum materiam quàm pars secundum formam est pars integralis totius. Vnde vocat carnem secundum materiam, & carnem secundum speciem compositum ex materiam & forma: non autem materiam carnis & speciẽ carnis; neque parti secundum speciem opponitur proprie pars sm materiam nisi sicut homini viuo opponitur homo mortuus. Sic ergo eadem pars dicitur secũdum speciem quãdiu manet in toto & pars secundũ materiam quando fluit. Potest etiam alio modo dici, ꝙ aliqua modica pars cui non potest cõpetere propria actio, licet maneat in toto est pars secundum materiam: pars autem sufficiens ad agendum est pars secundum speciem: Secundo notandum, quod sicut dicit Scotus; in nutritione est aliqua generatio: materia enim alimenti non manet sub forma alimenti, nec sub aliqua alia quàm sub forma nutriti. Non est tamen generatio per se entis: sed potest dici aggeneratio vel ingeneratio. In hac autem generatione tali quali forma carnis, quæ inducitur ĩ materia noua est. Non enim potest forma carnis præexistens de nouo perficere istam materiam cum sit forma extensa, vt dictum est. Pars autem adueniens per nutritionem est aliquo modo similis parti quę infuit per generationem & aliquo modo dissimilis. Similis quidem in forma specifica non tantum intellectiua: sed etiam corporeitatis, dissimilis vero in hoc: quia quanto agens mere naturale magis continuat actionem in suum contrarium, tanto magis debilitatur virtus eius cum repatiatur in agendo: ergo caro primo habita ex generatione quanto magis agit in nutrimentum tanquam

tanquam in contrariũ, tanto magis debilitat virtus eius, & ex hoc dr̃ impurior caro, & per consequens caro genita ab illa carne, quãto posterior generat, tanto regulariter erit impurior, qa ab impuriore genita. Est ergo intentio doctoris subtilis, ꝙ ad veritatẽ humanę naturæ pertinet non solum caro traducta a parẽtibus, sed etiam caro per nutrimentum acquisita, & non tantum partes essentiales .s. materia & forma, sed etiam integrales nõ tantum etherogeneę, sed etiam omogeneæ. Et breuiter quicquid vere animatur anima intellectiua vere est per se aliquid huiusmodi animati.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt septẽ conclusiones. Prima est. Non quilibet hõ resurget idẽ totaliter quantũ ad materiã, quam prius habuit, vel quæ prius aliquando pertinuit ad veritatem humanæ naturę in ipso: patet, quia paruuli mortui resurgent in quantitate, quã habuissent in ætate iuuenili circa tricesimum annũ secundum Aug. ergo plus erit in eis de materia, quam ante, & sic nõ erit eadem totaliter. (De Ciui. Dei lib. 22. c. 15.) Item materia alimenti postquã conuersum est in substantiã aliti, pertinet ad veritatẽ humanæ naturæ. Sed planum est, ꝙ totalis materia non reuertetur in resurgente. Cum .n. homo viuens, multaq; alimenta in suã substantiam conuertat, quę fluunt, & refluunt si tota illa materia reuerteretur, resurgẽs esset multo maioris quãtitatis, quàm exigat corpus humanũ, vel nimię densitatis. Nec reqritur ad hoc, ꝙ resurgat idem numero, ꝙ pręcise tota materia reuertatur, quę aliquando eo viuẽte ad ipsum pertinuit, sicut nec ad hoc, ꝙ maneat idẽ hõ numero viuens non requiritur, ꝙ maneat ad eadẽ tota materia, quæ pręfuit: sufficit ergo, ꝙ tãtum redeat de materia illa, quãtum requiritur ad perfectionem corporis humani.

Con. 2. Secunda conclusio. Non resurget homo idem totaliter quantũ ad formã corporeitatis, vel mixtionis, patet ista conclusio ex præcedenti, talis enim forma coextenditur materiæ.

Con. 3. Tertia conclusio. Resurget pœnitus idem homo quantũ ad animam rationalem. patet, quia illa est simplex, & indiuisibilis tam per se, quàm per accidẽs, & simpliciter incorruptibilis.

Quarta cõclusio. Quãtũ ad naturã corporis ex materia, & forma corporeitatis constitutã, nõ resurget pœnitus idẽ homo, qui prius, neq; ẽt q̃tũ ad vnionẽ talis materiæ, & talis formæ. Primũ patet, qa idẽ est iudiciũ de tali natura, & partibus cã constituẽtibus. Secundũ patet, qa illa vnio dicit respectũ extrinsecum inter ptes, q̃ vnio eodẽ mõ reuertet eadẽ, vel nõ eadẽ sicut ptes.

Quinta conclusio. Quantũ ad totam humanitatẽ, siue substantiã compositã ex corpore, & anima, licet reuertatur pęnitus eadem quantũ est ex parte animę, nõ tñ in seipsa, & in rõne totius. Primũ patet ex dictis, quia videlicet anima pœnitus manet eadẽ. Secundũ patet, qa variabitur aliquo mõ humanitatis ꝼm variatione corporis. Et similiter põt dici, ꝙ variabit relatio vnionis aĩæ ad corpus ex variatione

corporis terminantis. Et dato, ꝙ illa vnio in nullo esset eadem cũ priori, sed simpliciter noua, & alia, sicut posset Deus facere reuniendo animam corpori adhuc tamen non tolleretur identitas hominis, quia ista vnio accidens est, nec pertinet intrinsece ad substantiam eius.

Con.6. Sexta conclusio. Partes integrales hoĩs: tam organicę, quàm nõ organice aliquo mõ variabuntur: reuertentur tñ eadẽ quantũ ad illud, quod sufficiet ad perfectionẽ corporis humani. Patet, quia non oportet totũ corpus ex istis constitutũ redire idẽ numero penitus, quãtum ad oĩa, quæ aliquãdo pertinuerunt ad ipsum, ita oportet dicere de istis partibus. In beatis autẽ si partes fuerint prius deficientes, vel superabundãtes, supplebunt, vel aptabuntur, vt sint decentes partes corporis. Nõ sic aũt in reprobis, qui secundum multos resurgent cum suis deformitatibus corporalibus, quas prius habuerunt, ex dictis satis sequitur, quòd capilli vngues, & pili, siue pertineãt intrinsece ad naturam, puta si sint animati, siue non, reparabuntur in suis locis conuenientibus, quantum pertinebit ad ornatum corporis, saltẽ præcipue in electis. Patet etiam de potentijs intellectiuis, ꝙ reuertentur in nullo variate, sicut & anima. De potentijs vero sensitiuis, & organicis idem est penitus dicendum si sint eadem ipsi animæ. sicut tenendum est saltem quantum ad potentias remotas. Si vero quantum ad [illegible] propinquas sint accidentia coniuncti, vel etiam [illegible] totum coniunctum ex potentia, & organo, quod potest dici potentia proxima possunt reuerti, sicut dictum est de toto coniuncto, & secundum aliquos meliorabuntur.

Con.7. Septima conclusio. Accidens reuertetur idem, sicut & subiectum, quodcunq; sit illud, patet, quia idem est iudicium penitus de ipso quãtũ ad hoc, sicut & de natura subiecti. Est tamen aduertendum, ꝙ nullum accidens vergens ad indecentiam resurget in beatis, sed accidentia decentia dabuntur eis. Econtrario vero erit in damnatis.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ illa costa non fuit de veritate naturæ in Adam, sed erat sibi superflua quo ad suppositum, licet necessaria quo ad intentionem naturæ.

2 Ad secundum dicẽdum, quòd nunquã fuit, nec erit vsq; ad finẽ mundi aliquid ęque de veritate naturæ in duobus suppositis, & ideo resurget in vno, in quo magis fuit de veritate, vel quia in ipso prius, vel qa magis de intentione naturę. Si aũt omnino contendatur, ꝙ simpliciter, & ęqualiter fuit de veritate naturæ vtriusq;. Dicendum, ꝙ resurget in illo, in quo prius fuit illa pars animata, vt dicit Augustinus. In alio autẽ supplebitur, vel de partibus alijs quæ fuerunt sui corporis in successione vitę suę per nutritionẽ. Vel si tales partes nõ sufficiant qui de nihilo omnia fecit supplebit vnde voluerit.

3 Ad tertiũ dicendum, ꝙ si talis casus contingeret, ꝙ tamen non videtur credendum, tunc tale semen resurget in primo.

4 Ad quartum dicendũ, ꝙ non est

est similis ratio de toto, & parte, quia primo intenditur restauratio eiusdē totius, non sic autē partis maxime, quę non est principalis sine cuius identitate potest totum esse idem. De parte autem principali dicendum, sicut de toto dictum est.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ argumentū concludit contra illos, qui ponunt corruptum, vel interruptum idem reparari nō posse, sed oppositum dictum est supra. Et si dicas, ꝙ potētia generatiua frustra repararetur, quia nunquā habebit suum actū. Dicēdū, ꝙ nō frustra, sed ad perfectionē naturæ, vel suppositi cuius est.

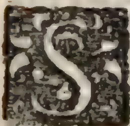
Finis primæ partis.

SEQVITVR SECVNDA PARS.

Vtrum iudicium vniuersale sit futurum.

Scot.4.d.47.q.1. Dur.4.d.47.q.1. Thom.4.d.47.q.1.

QVAESTIO PRIMA.

SVPERIVS in prima parte huius tractat⁹ determinatū est de quibusdā antecedētibus iudicium. Nunc in hac parte dicendum est de ipso iudicio, & ipsum concomitantibus. Vbi quæritur. Vtrum iudicium vniuersale sit futurum.

Arguit, ꝙ nō, 'qa dicit Ioā. 12. Nunc iudicium est mundi. Et Naum.j. Non iudicabit dominus bis in idipsum. Et Augustin. ad Esicium. In quo, quē inuenerit vltimus dies eius, in eo inueniet eum vltimus seculi dies. Cum ergo iudicium vniuscuiusq; sit quādo moritur, sequitur, ꝙ nullum aliud iudicium expectatur. 1 *Io.12.* *Naū.1.*

Secundo. Frustra sit iudicium post executionem sententiæ, sed damnati erunt damnati ante finem seculi, & beati: beati, ergo tunc frustra iudicium fieret. 2

Tertio, si iudiciū vniuersale sit futurū, sequitur, ꝙ ibi oēs iudicabuntur: sed hoc est falsum, quia multi iudicabūt, vt Apostoli, sicut eis ꝑmisit Christus. Mat. 19. Et similiter de quolibet vere fideli dicit Christus. Et in iudiciū non venit. Et de malis dr̄, ꝙ nō resurgunt impij in iudicio 3 *Mat.19*

Quarto. Si vniuersale iudiciū sit futurum, aut erit in tempore, vel in instanti. Nō primum, quia cum sit ibi futura disceptatio vocalis de operibus singulorū oporteret nimium tēpus apponi. Rursus tunc cessabit motus cœli, & per consequens tempus. Nec in instanti, quia cum sit ibi futura prolatio vocalis multorū verborū nō erit, nisi cum motu, & motus non pōt esse in instanti. 4

Cōtra Iohel.3. Adducam oēs gentes in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis. Primo notandum secundum Sco. ꝙ iudicium large potest accipi pro quacunq; notitia certa, & hoc modo dicimus, ꝙ omnis potentia apprehensiua, siue sensitiua, siue intellectiua est iudicatiua de suo obiecto. Alio modo dicitur iudicium certa *Iohel.3.*

certa apprehensio intellectualis quæcunque, & hoc modo diffinitiua cognitio de aliquo, potest dici iudicium de quiditate eius. Alio modo magis proprie dicitur iudicium notitia alicuius cōplexi, siue illud sit principium, siue sit conclusio, siue speculatiuum, siue practicum. Alio modo magis stricte dicitur iudiciū sententia efficax de vero complexo agibili in particulari penes aliquem iuxta merita, vel demerita sua, reddendo sibi pręmium, vel pœnam. Diciturautē iudicium sententia determinata, quia non est iudicium proprie indifferens ad vtranq; partem. Dicitur autem sententia efficax, in quo includitur, quòd pertinet ad habentem potestatem, & includit dictamen determinatum rationis practicę, & cōnotat voluntatem efficacem, & determinatam ad faciendum secundum tale dictamen. Secundo notandū, quòd iudicium, sic proprie sumptum, diuiditur in iudicium approbatiuum, & condemnatiuum. Et vtraque adhuc subdiuidi potest. Primum in iudicium præmiatiuum pro bono merito, & in iudicium liberatiuum a malo si inueniatur ille, qui iudicatur innocens. Aliud similiter subdiuiditur in iudicium condemnatiuum, quod est inflictiuum pœnæ pro demerito, & in iudicium remotiuum, siue ablatiuum, quo priuatur aliquis bono præhabito, quando inuenitur indignus. Vera autem sunt illa, quæ dicta sunt de iusto, & perfecto iudicio: sed bene potest esse peruersum, & iniustum iudicium, quod non habet omnes conditiones prædictas, licet aliquas habeat. Tertio notandum, quòd iudicare dicitur aliquis multipliciter. Primo principaliter, & auctoritate suprema, & simpliciter eminente. Secundo modo auctoritate subdelegata, sicut iudex subditus iudici principali. Tertio modo assistenter, sicut assistentes iudici in eminentia, & honore in loco iudicij. Quarto modo approbatiue, sicut omnes audientes sententiam iudicis, & approbantes eam.

His præmissis, ponendæ sunt nouem conclusiones. Prima est. Con. 1. Finaliter erit de facto iudicium generale omnium bonorum, & malorum. Hęc conclusio demōstrari non pōt efficaciter. Tum quia est quoddam futurum contingens, dependens ex libertate diuinæ voluntatis. Tum, quia si esset demonstrabile, hoc præcipue videretur ex diuina iustitia, quæ nullum malum relinquit impunitum, nec aliquod bonum irremuneratum, sed ista ratio non cogit. Non enim oportet necessario diuinam iustitiā sic manifestari, sicut ponitur manifestanda in illo iudicio. Nec etiam est necessarium absolute, quòd Deus aliquem remuneret quantumcunque bonum, vel puniat quantumcunque malum: Potest tamē conclusio probabiliter persuaderi. Tum, quia congruum est omnibus manifestari diuinam iustitiam in iusta segregatione malorum a bonis. Tum quia congruum est, ꝙ sentētia tanti iudicis nō sit priuata, sed publica, tanquam irreprehensibilis, & æquissima, & ita non

sufficit

sufficit iudicium particulare, & vniuscuiusque. Tum quia cōgruū est, vt boni qui timuerunt diuinam iusticiā corā omnibus reportent laudem, & gloriam: mali vero confusionem.

Con.2. Secunda cōclusio. Solus Deus iudicabit primo modo, vel Christus inquātum Deus: patet, quia solius diuinæ iustitiæ snīa est efficax de premiatione bonorum, & punitione malorum, & solus pōt ponere ista in effectu. Nō potest ergo dici, quòd Christus s̄m formam serui isto modo habeat iudicare, sicut nec s̄m formā serui principaliter damnatur iudicātis. Iudicabit tamen in forma serui, quia non deponet humanitatem quando iudicabit.

Con.3. Tertia conclusio. Christus homo secundum formam serui sub autentice, & quasi commissarie iudicabit, patet per illud Ioh.v. Io.5. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.

Con.4. Quarta conclusio. Apostoli iudicabunt tertio modo, quasi assistentes iudici ad solemnitatem iudicij, patet per illud Mat.xix. Mat.19 Sedebitis super sedes duodecim iudicis. &c.

Con.5. Quinta conclusio. Iudicabunt omnes electi approbatiue, & forte etiam reprobi approbando, videlicet snīam iudicis, quòd sit iusta, & recta. Inter reprobos autē aliqui iudicabunt alios cōparatiue, quia eos reputabunt, & ostendent dignos grauioribus supplicijs, quam seipsos, & hoc etiam modo iudicabunt iusti. Vnde dicit Christus, Math.xij. Regina Mat.12 austri surget in iudicio, &c. Et similiter de Niniuitis. Sed dubiū est quomodo singuli singulos iudicabunt modo prædicto, cum ad hoc videatur necessarium singulos distincte cognoscere conscientias singulorum. Dici potest, quòd virtute diuina poterit fieri, quòd intellectus cuiuslibet distincte cognoscat personas, merita, aut demerita singulorum, & hoc per plures actus correspondentes illis diuersis obiectis. Tales enim actus plures non sunt ad inuicem repugnantes, & possunt simul causari, & stare virtute diuina in intellectu cuiuslibet, licet non per virtutem naturæ, & tunc hoc erit miraculosum, quòd quilibet secundum hunc modum omnia prædicta cognoscat in instanti, licet talis notitia durare non possit per longum tempus. Si dicas, quod pari ratione possent poni actus infiniti simul in quolibet intellectu. Dicit Iohannes de Basso, quòd in hoc non videt repugnantiam quin possit hoc fieri virtute diuina, non obstante finitate intensiua intellectus creati, quę ad tot extensiue in recipiēdo se potest extendere, licet non in causando. Aliter tamen dici, potest, quòd nō oportet si intellectus pōt multos actus finitos recipere, ꝙ propter hoc ponat infinitos, sed hoc repugnat ex finitate capacitatis intellectus, licet non propter aliquam incompossibilitatem actum, quia nullam habent.

Sexta conclusio. Omnes, excepto solo Deo, aliquo modo iudicabuntur: patet, quia omnes ordinabuntur ad premium, vel ad pœnam. Nec est inconueniens dicere, ꝙ Christus secundum ꝙ homo, a seipso, inquantū Con.6.

est

est Deus iudicetur. Si dicas, quòd paruuli non iudicabuntur, quia non habent merita, vel demerita. Dicendum, ꝙ ad pœnam sensus non iudicabuntur paruuli dānati, sed ad pœnam dāni. Ad premiū vero vitæ beatæ, non iudicabunt saluati ex merito proprio, sed ex merito Christi eis applicato, vel per fidem parentū. vel per aliquod sacramentum quod ipsi susceperunt. Aduertendum est autem, ꝙ licet omnes aliquo modo iudicent, tamē a Gregorio ponūtur quatuor ordines in iudicio. Quidā enim non iudicabunt, & saluabunt, sicut perfecti electi, & angeli boni & paruuli saluati, qa in eis non fuerunt mala, de quibus sit disceptandum. Alii non iudicabunt, & damnabuntur, sicut illi qui non habuerunt fidē, nec per consequens aliqua bona. Cum illis enim non erit disceptatio præuia. Alij iudicabunt quantum ad disceptationem, & saluabuntur, sicut illi electi, sicut dicit Christus. Esuriui, & dedistis mihi &c. cum quibus disceptabit super operibus misericordiæ, quæ fecerunt. Alij vero iudicabūtur & damnabuntur, sicut illi cum quibus disceptabit super operibus misericordiæ, quæ non fecerunt.

Mora. lib.26.

Con.7. Septima conclusio. Christus non apparebit damnatis in forma gloriosa diuinitatis, ita ꝙ ipsam videāt, licet posset eis apparere ſm diuinam essentiā abstractiue, ita ꝙ haberent immediatam notitiā abstractiuam, de diuina essentia: primum patet, qa tūc essent formaliter beati. Notitia enim intuitiua, & immediata est formaliter beatitudo, sicut inferius apparebit. Secundū patet, quia quæcunq; notitia intellectiua abstractiua nō est formaliter beatifica: & posset hoc cedere in malum damnatorū, vt scirent qualis obiecti visionem, & fruitionem perpetuā perdiderūt. Non est tñ verisimile, ꝙ de facto sic immediate abstractiuè ostendatur damnatis diuinitas.

Con.8. Octaua conclusio. Verisimile est, ꝙ damnati intelligent diuinā essentiā abstractiue mediate tñ, sicut etiam intelligimus modo per effectus. Ad talem enim imperfectam notitiam non sequitur necessario fruitio, seu delectatio, immo nec ad notitiam intuitiuam non necessario sequit̄ fruitio, licet sit nata sequi, sed absolute loquendo virtute diuina fieri potest, vt Deus videretur, & videns non frueretur eo, vt alias dictum fuit.

Con.9. Nona conclusio. Reprobis apparebit Christus in forma gloriosa corporis humani: patet ꝑ Magistrum in iiij.d.xlviii. dicentem. Forma filij humana cūctis in iudicio apparebit non infirma, sed gloriosa. Hoc aūt non erit ad bonū eorum, sed ad malū, & turbationē, sicut turbat̄ aliquis, quando videt iudicem venire ad condemnandū eū. Electis autē apparebit Christus in vtraque forma gloriosa, sicut amicis suis ad eorum consolationem.

Ad primū arg. dicendum, ꝙ iudicium, de quo loquitur Christ⁹, erat ad electionem Sathanæ. Vnde ibi sequit̄. Nunc princeps mūdi huius eiiciet̄ foras. Tūc enim sententiabatur diabolum expellendum per passionem Christi. Præterea dicendum, quòd vnusquisque *Io.12.*

quisque

quisque, vt persona priuata recipit suum particulare iudiciũ in termino vitæ: sed inquantum est pars familiæ deputatæ pro aula, vel familię deputatę ꝑ carcere iudicabit cũ alijs in finali iudicio.

2 Ad secundum dicẽdum, quòd non quilibet recipit cõplete pœnam, vel premiũ in termino vię, quia vel tantum secundum aĩam quantum ad homines, vel etiam imperfecte quantum ad pęnam, vel gloriam quæ augebuntur in spiritibus electis, vel reprobis in finali iudicio.

3 Ad tertium, patet ex dictis. Et præterea dicendum, ꝙ illud verbum in iudiciũ non venit: loquit̃ de iudicio condemnationis. Et illud psalm. Nõ resurgunt impii in iudicio: intelligit̃ de resurrectione ad vitam beatam.

4 Ad quartum dici põt, ꝙ iudicium quantũ ad disceptationem vocalẽ, & prolationẽ vocalẽ sententiæ, si tñ talia sint in illo iudicio nõ erit in instãti: sed erit in tpe satis breui. Nec disceptabitur successiue cum quolibet, sed simul cum omnibus bonis, & simul cum oĩbus malis, & postea sñia proferetur. Et cum dicis motus cœli nõ erit, ergo nec tẽpus. Dicendum, ꝙ verum est de tempore cõmuni, sed de tempore ꝓprio, & intrinseco motui prolationis vocis, poterit esse, & erit tempus. Si autem nõ sit ibi disceptatio vocalis, nec ꝓlatio sñiæ vocalis, sed mentalis tantũ, tunc non oportet, quòd ista fiant in tempore, sed in instanti.

Vtrum in iudicio cessabit motus corporum cœlestium.

Scot.4.dist.45.q.2. Duran.4. d.48.q.3.

QVÆSTIO II.

Secundo quæritur. Vtrũ in iudicio, vel circa iudiciũ cessabit motus corporum cœlestium.

1 Arg. ꝙ nõ, quia Gen. 1. dr̃ de luminaribus. Fiant luminaria, &c. Et sequit̃. Et sint in signa & tẽpora, & dies, & annos. Et ad hũc finẽ vident̃ facta sed illud haberi non põt sine motu eorum. igit̃. Gen. 1.

2 Secundo. Gene. viij. Cunctis dieb' terræ æstas, & hyems nox, & dies non requiescent. Gen. 8.

3 Tertio. Tunc non erit vniuersum imperfectius, q̃ modo, sed motus ꝑtinet ad perfectionẽ corporũ cęlestiũ alias frustra mouerent̃. Et ꝑterea motus magis ꝑtinet ad perfectionẽ, q̃ quies, quæ non est nisi q̃dã priuatio motus.

4 Quarto. Nullum perpetuũ est violentũ, primo de cœlo, sed qes cęli est violẽta, quia motus cœli est naturalis ſm Cõmẽtatorem. ij. physicorũ: ergo non cessabit motus cœli ex tunc, & deinceps in perpetuum.

5 Quinto. ix. Methaphysicæ dicit philosophus. Non est metuendum ne cœlum, & sol, & astra aliquando stent, & probat, quia nullus motus aliqñ cessat, cuius motor non fatigatur, nec laborat in mouendo.

Cõtra est Magister dicẽs. Tñc nõ erit vicissitudo diei, & noctis. Et probat per illud Zacha. xiiij. Erit dies vna, q̃ nota est dño, nõ dies, neque nox. Notandum, quòd opinio philosophorũ fuit, quòd motus corporum cœlestiũ 4.d.48.q.2. Zac. 14.

nec

nec cessare potest, nec vnquam de facto cessabit. Ad hoc probandum adducuntur multæ rõnes, quarum vna est. In sempiternis non est potentia cõtradictionis secundum philosophum.xi. Methaphysice, sed cœlum est sempiternum, ergo in ipso non est potẽtia contradictionis ad moueri, & non moueri, ergo nõ põt nõ moueri. Sed contra hoc arguitur. Agens liberum libertate contradictionis, sicut mouet, ita potest non mouere: sed intelligentia sic libere mouet cœlum, quia per voluntatem liberum. igitur. Item: ille motus cessare potest in mobili, qui non est ei naturalis, sed motus cęli non est ei naturalis: quod patet, quia cœlum non habet inclinationem determinatã ex natura sua ad sic moueri. Tũ, quia omnis motus, qui est secundum naturalẽ inclinationẽ mobilis, respicit aliquid ꝓ per se termino, quo adepto cessat motus naturaliter. Et mobile naturaliter quiescens sub termino violẽter recedit ab eo, sicut patet, & ita sequeretur, quòd cœlum frequẽter quiesceret naturaliter, & frequenter moueretur violẽter, qđ est inconueniens. Tum, quia sequeretur, quòd simul, & semel moueretur naturaliter, & violẽter. Nã in suo motu circulari simul acceditur ad idem, & receditur ab eodem, sed hoc est impossibile, ergo motus cęli non est naturalis, nec tamen est violentus, quia nõ est contra inclinationem suam naturalem. Cœlum ergo, quantum est de se, indifferens est ad moueri, & non moueri. Ad argumentum autẽ pro opinione philosophorum dicendum, quòd in perpetuis bene est potentia contradictionis, & cõtingenter reducibilis ad actum, vel potens carere actu. Auctoritas aũt philosophi põt exponi, ꝙ in eis non est potentia contradictionis ad formã substantialem, & priuationẽ eius, tunc enim essent corruptibilia: sed ratio non concludit de formis accidentalibus. Et similiter exponendum est illud tertij Physicorum. In perpetuis nõ differunt esse, & posse, hoc enim verum est de esse substantiali.

t.c.25.

His præmissis, ponendæ sunt quattuor cõclusiones. Prima est motus corporum cœlestium potest cessare, & de facto aliquãdo cessabit, videlicet in iudicio finali, vel ante, & per consequens ẽt tẽpus, quod est passio primi motus. Prima pars patet ex dictis. Secũda pars vero magis tenetur ex scriptura, & auctoritatibus sanctorum, q̃ ex ratione efficaci. Adducitur tamen vna congruentia, quia aliquando complebitur numerus electorum, ad quorum generationem ordinatur a Deo motus cœli, cessabit autem non naturaliter, sed causa libera, videlicet ex imperio Dei. Con. 1.

Secunda conclusio. Cessante motu cœli, Sol & luna stabunt in eodem situ in quo creati sunt, comparando eos ad inuicem, videlicet sol in oriente, & luna in occidente. Hoc dicit expresse Isidorus in glosa sup illud Isaiæ.xl. Nõ occidet vltra sol tuus. Et hoc ponit Magister. in iiij.di.xlviij. Con. 2.

Tertia conclusio. Sol & Luna non stabunt in illo situ, in quo creati sunt per comparationem ad alia cœlestia corpora: patet, quia non omnia corpora Con. 3.

corpora cœlestia stabunt in eodem situ, in quo creata sunt, vt dicunt aliqui, quod probatur de octaua sphera, quæ secundum Ptolomeum non potest reuerti ad eundem situm, in quo creata fuit ante triginta sex millia annorum a sua creatione, nō est autem probabile, quòd mundus sit tādiu duraturus cum iam simus in fine sæculorum secundū Apostolum. Et in temporibus nouissimis. Sed tamen, sicut dicit Iohannes de Basso, dictū illud de octaua sphera non cogit, quia licet non possit per motum suum reuerti ad eundem situm, nisi in triginta sex millibus annis, tā virtute diuina mutatione quadā instantanea reduci posset ad eūdem situm in quo creata fuit. Et similiter dici potest de alijs corporibus cœlestibus.

Con. 4. Quarta cōclusio. Cessatio motus corporū cœlestium non est causa sufficiens cessationis omnium motuum, & mutationum in istis inferioribus. probatur, quia posito actiuo perfecto, & passiuo disposito sufficienter approximato nō impeditis, potest sequi actio, sed cessante motu cœli possunt ista poni respectu multorum motuum, vel mutationum. Motus enim cœli non est forma actiua, sed passio quædam de genere passionis. Nec requiritur etiam nunc de facto ad motum vel mutationem istorū inferiorum, sicut principiū per se motus, vel mutationis, sed ad alternationem influētiarum corporum cœlestium in hæc inferiora secundum diuersos situs, & aspectus: sed post iudicium habebitur aliqualis situs, & aspectus corporum cœlestium ad inferiora ista, licet cessauerit eorum motus, ideo poterit haberi actio, vel alteratio, seu mutatio istorum inferiorum. Manebit.n. virtus actiua corporum cœlestium, & virtutes passiuæ istorum inferiorum. Item probari potest cōclusio per scripturam, quia Iosue.x. habetur, ꝙ ad preces Iosue Sol stetit, & Luna nō est mota, & per consequens etiā probabile est, ꝙ tota machina cœlestis steterit, & non sit mota. Alioquin enim tota fuisset deordinata in montibus suis postea, & tamen planum est, ꝙ Iosue, & populus Israel contra inimicos dimicauit, & non cessauerunt actiones, vel passiones elementorum. Præterea dicit Augustinus libro decimo de ciuitate Dei, quòd cessante motu cœli, adhuc rota figuli ad figulo moueretur. Item articulus Parisiensis dicit. Error est dicere, ꝙ cessante motu cœli, ignis non posset agere in stupam. Dicendum igitur, quòd possent esse motus, & mutationes in istis inferioribus cessante motu cęli, nisi Deus influentiam suam suspenderet, & dicēdum, ꝙ ipsam substrahet post iudicium, ne vnum elementum sic agat in aliud, vel corrūpat. Et similiter de corporibus damnatorum, nec potest assignari alius modus dicendi, qui non patiatur multas calumnias. Et si instetur, quia motus cœli est essentialiter primus, & mensura aliorum. Dicendum, quod motus cœli non est essentialiter primus, immo accidentaliter, & cōtingenter, quia sine ipso possint alij motus esse, & similiter non est

est aliorum mẽsura necessaria in essendo, licet aliquo modo hẽat rõnem mensuræ, eo ꝙ est vniformior, & velocior. Sicut etiam vlna respectu panni, qui tñ non dependet ab vlna in essendo: non enim quælibet mẽsura talis est, vt ab ipsa essentialiter depẽdeat mensuratum, sed mensura prima, quæ Deus est bene est talis.

1 Ad primum argumentũ dicẽdum, ꝙ nõ est finis principalis, quòd sint luminaria in dies, & annos. &c. sed ẽ finis sub fine ꝑ tempore, scilicet vitæ mortalis.

2 Ad secundum dicendum eodem modo, vel aliter cũctis diebus terræ, id est cunctis diebus vitæ æternæ hominis.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ motus non esse nisi perfectio secundum quid ipsius cœli. Vnde qes perpetua est sibi maior ꝑfectio, nec mouet nunc cœlum ꝑꝑ aliquam perfectionem intrinsecã completiuam sui: sed tamen perfectio vniuersi pro statu isto magis requirit cœlum moueri propter statum corruptibilium. Præterea dicendum, licet accipiẽdo quietem præcise, vt dixit carentiam motus, sit imperfectior, eo ꝙ positiuum, vt sic est ꝑfectius priuatio: tamen in quiete est aliquod substractũ, scilicet identitas, & vniformitas in esse, quod est simpliciter perfectius, quàm sit illud positiuum in motu, scilicet aliter, & aliter se habere.

4 Ad quartum dicendum, ꝙ cessatio motus cœli non erit violẽta, qa motus cœli non est naturalis eo modo quo naturale opponit violento, sed ex parte agẽtis est voluntarius: ex parte aũt passi est neuter. Est tñ in cœlo quædã habilitas ad motum circularẽ, eo quòd est sphericæ figuræ, sed ista habilitas non sufficit ad naturalitatem, sed tantũmodo ad non violentiam. Ad quintum dicendum, ꝙ Aristoteles nihil sciuit de fine mundi, & putauit intelligentiã de necessitate mouere cœlũ, & nõ contingenter & libere. Et quia vlterius intelligentia non fatigatur, nec laborat in mouendo, ideo nõ timuit cœlũ aliquando quiescere.

Vtrum ignis conflagrationis præcedat iudicium, vel sequatur.

Scot. 4. d. 47. q. 2.

QVAESTIO TERTIA.

Tertio quæritur. Vtrum ignis conflagrationis pręcedat iudicium, vel sequatur?

Arg. ꝙ non præcedet, quia dicit Aug ꝙ conflagratio erit post iudicium. 1

Secundo. Constat ſm quod dr̃ primæ ad Thes. iiij. ꝙ dominus inueniet multos viuos, sed non possent viuere in illo igne. igiť. 2 *De ci. Dei li. 20.*

Cõtra. dicit Psal. Ignis ante ipsum præcedet. Primo notãdum, ꝙ sicut dicit Sco. in. iiii. d. xlvii. Conflagratio ista, vel purgatio ꝑ conflagrationem, q̃ pr̨edicitur in multis auctoritatibus, & præcipue in secunda epistola Petri, c. iii. Cœli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescẽt, multipliciter est possibilis Deo, videlicet omnimodo, qui nõ includit contradictionem. Et põt esse, ꝙ sit aliquis ignis de nouo creatus magnæ, vel puæ quãtitatis, & ꝙ sit simul in aliqua tota latitudine supra terrã, & nõ vbique *2. Pet. 3.*

que, nisi per motum circa terrã. Dicit aũt Bonau. allegans Augu. ꝙ ignis iste fiet mundanorum igniũ conflagratione, sicut factũ est diluuium aquarũ inundatione. Sicut ergo in diluuio non fuerunt nouæ aquæ creatę, sed ęedẽ multiplicatę operãte adiutorio superiorum corporũ per quæ facta est eleuatio vaporũ: sic etiam credendum est, ꝙ non solũ ignis qui est in sphera sua: sed omnes ignes qui in terra, & super terrã sunt concurrent ad illam conflagrationẽ sicut videt uelle Augu. Et si instetur quòd nihil purgat seipsum, ergo cum ignis sit pars mundi sequitur, ꝙ mundus non purgabitur per ignem. Dicendũ secundũ Sco. ꝙ ignis semper manet purus in se puritate naturali, quia semper est summæ actiuus. Et preterea ista impuritas de infectione ex peccatis hominũ nõ ascendit ad spheram ignis. Ista autẽ purgatio, siue depuratio, ponitur fienda pp impuritatẽ aeris cõtractam ex peccatis hominũ.

Ad. 47. Secundo notandm, ꝙ sicut dicit Bon. Si loquamur de ignium cõflagratione quantum ad inchoationẽ. Dicendum ꝙ est a virtute super naturã, ꝙ .n. ignis sit agat nouo & insolito modo cętera cõsumendo, & sic multiplicando hoc non esset nisi aliqua virtus noua assisteret: quantum autem ad progressum: q est purgare vrere subtiliare. Dicẽdum ꝙ hoc est a virtute naturali. Tertio notandũ ꝙ sicut di. glo. super illud Malac. 3. Purgabit filios Leui. Duos ignes leuimus futuros. Vnum q purgabit electos & præcedit iudicium. Alterum qui reprobus cruciabit secundum hanc glo. ẽ

dicendum, ꝙ sine dicantur duo ignes quantum ad substantiã, siue duo ratione effectuum. Dicẽdũ ꝙ est futurus ignis ad electorum probationẽ, quia dẽt vniuscuiusq; opus probari, & purgari in igne, vt totaliter sistantur mũdati in conspectu Dei, & hic pcedet faciem iudicis purgando amicos & inflãmando in circuitu inimicos. Est etiã ignis futurus ad purgationem mundi & purgabit & deinceps reprobos cruciabit.

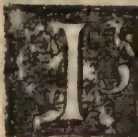
His præmissis ponẽda est talis concl. Aliquis ignis præcedet iudiciũ: patet ex dictis. Itẽ Isa. vlt. Dñs in igne veniet: sed aduentus eius est ante iudicium. igitur. Con. 1.

1 Ad primũ ar. patet ex dictis.

2 Ad secundum dicendum ꝙ ignis ille erit ad purgationem electorũ, & nõ ad cõsumptionẽ. Et ideo sicut tres pueri in camino ignis ardentis diuina uirtute sũt illę si sic fiet in illo igne qui eos purgabit.

Finis secundæ partis.

SEQVITVR TERTIA PARS.

N præcedentibus dictũ est primo, de quibusdam iudicium antecedẽtibus in prima parte huius tractatus, Et deinde de iudicio & ipsum concomitantibus In secunda. Nunc restat in hac tertia parte tractare de quibusdam iudiciũ cõsequẽtibus. Vbi sunt tria principaliter cõsiderãda. Primum est mundi innouatio. Secundum est reproborũ punitio. Tertiũ est electorũ remuneratio.

caro secundum materiam: & caro ſm speciem manet. Caro aūt ſm materiā fluit & refluit. Sed si induceretur noua forma carnis in nutritione, pari ratione deficeret in deperditione pars formæ carnis, q̄ p̄fuit: & sic nō solū materia carnis flueret & reflueret: sed etiam forma: quod videt esse contra philosophum. Contra hoc arguit Sco. q͞a forma carnis non respicit materiam indiuisibiliter sic. n. esset simplex vt anima intellectiua: ergo cū post nutritionem ipsa perficiat materiam alio modo extensam: quia multo maiorem oportet, quòd ipsa sit aliter in se extēsa: & tūc cum partes eius priores maneant oportet, ꝙ aliqua pars formæ sit noua, alioquin non esset extensior nunc quàm prius. Itē forma nō pōt manere eadē nisi maneat informās materiam: quàm prius. Dependet enim naturaliter a perfectibili quod perficit. Ad primum ergo argu. præcedentis opinionis dicendum, ꝙ anima modo inextensibili respicit materiam: ideo nullam partem nouam habet per hoc quod perfecit nouam partem materię: sed oppositū sequitur de forma extensibili materia. Ad aliud dicendum, quòd philosophus non intelligit quòd pars secundum materiam fiuat & refluat, id est, materia tantum & pars secundum formam maneat, id est, formam secundum se totam: sed tam pars secundum materiam quàm pars secundum formam est pars integralis totius. Vnde vocat carnem secundum materiam, & carnem secundum speciem compositum ex materiam & forma: non autem materiam carnis & speciē carnis; neque parti secundum speciem opponitur propriè pars ſm materiam nisi sicut homini viuo opponitur homo mortuus. Sic ergo eadem pars dicitur secū dum speciem quandiu manet in toto & pars secundū materiam quando fluit. Potest etiam alio modo dici, ꝙ aliqua modica pars cui non potest cōpetere propria actio, licet maneat in toto est pars secundum materiam: pars autem sufficiens ad agendum est pars secundum speciem. Secundo notandum, quod sicut dicit Scotus, in nutritione est aliqua generatio: materia enim alimenti non manet sub forma alimenti, nec sub aliqua alia quàm sub forma nutriti. Non est tamen generatio per se entis: sed potest dici aggeneratio vel ingeneratio. In hac autem generatione tali quali forma carnis, quæ inducitur ī materia noua est. Non enim potest forma carnis præexistens de nouo perficere istam materiam cum sit forma extensa, vt dictum est. Pars autem adueniens per nutritionem est aliquo modo similis parti quę infuit per generationem & aliquo modo dissimilis. Similis quidem in forma specifica non tantum intellectiua: sed etiam corporeitatis, dissimilis vero in hoc: quia quanto agens mere naturale magis continuat actionem in suum contrarium, tanto magis debilitatur virtus eius cum repatiatur in agendo: ergo caro primo habita ex generatione quanto magis agit in nutrimentum tanquam

tanquam in contrariū, tanto magis debilitat virtus eius, & ex hoc dr̄ impurior caro, & per consequens caro genita ab illa carne, quāto posterior generat, tanto regulariter erit impurior, qa ab impuriore genita. Est ergo intentio doctoris subtilis, ꝙ ad veritatē humanę naturæ pertinet non solum caro traducta a parētibus, sed etiam caro per nutrimentum acquisita, & non tantum partes essentiales. s. materia & forma, sed etiam integrales nō tantum etherogeneę, sed etiam omogeneæ. Et breuiter quicquid vere animatur anima intellectiua vere est per se aliquid huiusmodi animati.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt septē conclusiones. Prima est. Non quilibet hō resurget idē totaliter quantū ad materiā, quam prius habuit, vel quæ prius aliquando pertinuit ad veritatem humanæ naturę in ipso: patet, quia paruuli mortui resurgent in quantitate, quā habuissent in ætate iuuenili circa tricesimum annū secundum Aug. ergo plus erit in eis de materia, quam ante, & sic nō erit eadem totaliter. (De Ciui. Dei lib. 22. c. 15.) Item materia alimenti postquā conuersum est in substantiā aliti, pertinet ad veritatē humanæ naturæ. Sed planum est, ꝙ totalis materia non reuertetur in resurgente. Cum. n. homo viuens, multaſ alimenta in suā substantiam conuertat, quę fluunt, & refluunt si tota illa materia reuerteretur, resurgēs esset multo maioris quātitatis, quàm exigat corpus humanū, vel nimię densitatis. Nec reqritur ad hoc, ꝙ resurgat idem numero, ꝙ pręcise tota materia reuertatur, quę aliquando eo viuēte ad ipsum pertinuit, sicut nec ad hoc, ꝙ maneat idē hō numero viuens non requiritur, ꝙ maneat ad eadē tota materia, quæ pręfuit: sufficit ergo, ꝙ tātum redeat de materia illa, quātum requiritur ad perfectionem corporis humani.

Con. 2. Secunda conclusio. Non resurget homo idem totaliter quantū ad formā corporeitatis, vel mixtionis, patet ista conclusio ex præcedenti, talis enim forma coextenditur materiæ.

Con. 3. Tertia conclusio. Resurget pœnitus idem homo quantū ad animam rationalem. patet, quia illa est simplex, & indiuisibilis tam per se, quàm per accidēs, & simpliciter incorruptibilis.

Quarta cōclusio. Quātū ad naturā corporis ex materia, & forma corporeitatis constitutā, nō resurget pœnitus idē homo, qui prius, neq; ēt q̄tū ad vnionē talis materiæ, & talis formæ. Primū patet, qa idē est iudiciū de tali natura, & partibus cā constituētibus. Secundū patet, qa illa vnio dicit respectū extrinsecum inter ptes, q̄ vnio eodē mō reuertet eadē, vel nō eadē sicut ptes.

Quinta conclusio. Quantū ad totam humanitatē, siue substantiā compositā ex corpore, & anima, licet reuertatur penitus eadem quantū est ex parte animę, nō tñ in seipsa, & in rōne totius. Primū patet ex dictis, quia videlicet anima pœnitus manet eadē. Secundū patet, qa variabitur aliquo mō humanitatis ſm variationē corporis. Et similiter pōt dici, ꝙ variabı̄t relatio vnionis aīæ ad corpus ex variatione

corporis terminantis. Et dato, ꝙ illa vnio in nullo esset eadem cū priori, sed simpliciter noua, & alia, sicut posset Deus facere reuniendo animam corpori adhuc tamen non tolleretur identitas hominis, quia ista vnio accidens est, nec pertinet intrinsece ad substantiam eius.

Con.6. Sexta conclusio. Partes integrales hoīs: tam organicę, quàm nō organice aliquo mō variabuntur: reuertentur tñ eadē quantū ad illud, quod sufficiet ad perfectionē corporis humani. Patet, quia non oportet totū corpus ex istis constitutū redire idē numero penitus, quātum ad oīa, quæ aliquādo pertinuerunt ad ipsum, ita oportet dicere de istis partibus. In beatis autē si partes fuerint prius deficientes, vel superabundātes, supplebunt, vel aptabuntur, vt sint decentes partes corporis. Nō sic aūt in reprobis, qui secundum multos resurgent cum suis deformitatibus corporalibus, quas prius habuerunt, ex dictis satis sequitur, quòd capilli vngues, & pili, siue pertineāt intrinsece ad naturam, puta si sint animati, siue non, reparabuntur in suis locis conuenientibus, quantum pertinebit ad ornatum corporis, saltē præcipue in electis. Patet etiam de potentijs intellectiuis, ꝙ reuertentur in nullo variate, sicut & anima. De potentijs vero sensitiuis, & organicis idem est penitus dicendum si sint eadem ipsi animæ, sicut tenendum est saltem quantum ad potentias remotas. Si vero quantum ad potētias propinquas sint accidentia coniuncti, vel etiam ipsum totum coniunctum ex potentia, & organo, quod potest dici potentia proxima possunt reuerti, sicut dictum est de toto coniuncto, & secundum aliquos meliorabuntur.

Septima conclusio. Accidens reuertetur idem, sicut & subiectum, quodcunq; sit illud, patet, quia idem est iudicium penitus de ipso quātū ad hoc, sicut & de natura subiecti. Est tamen aduertendum, ꝙ nullum accidens vergens ad indecentiam resurget in beatis, sed accidentia decentia dabuntur eis. Econtrario vero erit in damnatis. Con.7.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ illa costa non fuit de veritate naturæ in Adam, sed erat sibi superflua quoad suppositum, licet necessaria quo ad intentionem naturæ. 1

Ad secundum dicēdum, quòd nunquā fuit, nec erit vsq; ad finē mundi aliquid ęque de veritate naturæ in duobus suppositis, & ideo resurget in vno, in quo magis fuit de veritate, vel quia in ipso prius, vel qa magis de intentione naturę. Si aūt omnino contendatur, ꝙ simpliciter, & ęqualiter fuit de veritate naturæ vtriusq;. Dicendum, ꝙ resurget in illo, in quo prius fuit illa pars animata, vt dicit Augustinus. In alio autē supplebitur, vel de partibus alijs quæ fuerunt sui corporis in successione vitę suę per nutritionē. Vel si tales partes nō sufficiant qui de nihilo omnia fecit supplebit vnde voluerit. 2

Ad tertiū dicendum, ꝙ si talis casus contingeret, ꝙ tamen non videtur credendum, tunc tale semen resurget in primo. 3

Ad quartum dicendū, ꝙ non est 4

est similis ratio de toto, & parte, quia primo intenditur restauratio eiusdē totius, non sic autē partis maxime, quę non est principalis sine cuius identitate potest totum esse idem. De parte autem principali dicendum, sicut de toto dictum est.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ argumentū concludit contra illos, qui ponunt corruptum, vel interruptum idem reparari nō posse, sed oppositum dictum est supra. Et si dicas, ꝙ potētia generatiua frustra repararetur, quia nunquā habebit suum actū. Dicēdū, ꝙ nō frustra, sed ad perfectionē naturæ, vel suppositi cuius est.

Finis primæ partis.

SEQVITVR SECVNDA PARS.

Vtrum iudicium vniuersale sit futurum.

Scot.4.d.47.q.1. Dur.4.d.47.q.1. Thom.4.d.47.q.1.

QVAESTIO PRIMA.

VPERIVS in prima parte huius tractat⁹ determinatū est de quibusdā antecedētibus iudicium. Nunc in hac parte dicendum est de ipso iudicio, & ipsum concomitantibus. Vbi quæritur. Vtrum iudicium vniuersale sit futurum.

Arguit, ꝙ nō, q̄ dicit Ioā. 12. 1 Nunc iudicium est mundi. Et *Io.12.* Naum.j. Non iudicabit dominus *Naū.1.* bis in idipsum. Et Augustin. ad Esicium. In quo, quē inuenerit vltimus dies eius, in eo inueniet eum vltimus sęculi dies. Cum ergo iudicium vniuscuiusq; sit quā do moritur, sequitur, ꝙ nullum aliud iudicium expectatur.

Secundo. Frustra fit iudicium 2 post executionem sententiæ, sed damnati erunt damnati ante finem sęculi, & beati: beati, ergo tunc frustra iudicium fieret.

Tertio, si iudiciū vniuersale sit 3 futurū, sequitur, ꝙ ibi oēs iudicabuntur: sed hoc est falsum, quia multi iudicabūt, vt Apostoli, sicut eis ꝓmisit Christus. Mat. 19. *Mat.19.* Et similiter de quolibet vere fideli dicit Christus. Et in iudiciū non venit. Et de malis dr̄, ꝙ nō resurgunt impij in iudicio.

Quarto. Si vniuersale iudiciū 4 sit futurum, aut erit in tempore, vel in instanti. Nō primum, quia cum sit ibi futura disceptatio vocalis de operibus singulorū oporteret nimium tēpus apponi. Rursus tunc cessabit motus cœli, & per consequens tempus. Nec in instanti, quia cum sit ibi futura prolatio vocalis multorū verborū nō erit, nisi cum motu, & motus non pōt esse in instanti.

Cōtra Iohel.3. Adducam oēs *Iohel.3.* gentes in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis. Primo notandum secundum Sco. ꝙ iudicium large potest accipi pro quacunq; notitia certa, & hoc modo dicimus, ꝙ omnis potentia apprehensiua, siue sensitiua, siue intellectiua est iudicatiua de suo obiecto. Alio modo dicitur iudicium certa

certa apprehensio intellectualis quæcunque, & hoc modo diffinitiua cognitio de aliquo, potest dici iudicium de quiditate eius. Alio modo magis proprie dicitur iudicium notitia alicuius cōplexi, siue illud sit principium, siue sit conclusio, siue speculatiuum, siue practicum. Alio modo magis stricte dicitur iudiciū sententia efficax de vero complexo agibili in particulari penes aliquem iuxta merita, vel demerita sua, reddendo sibi pręmium, vel pœnam. Dicitur autē iudicium sententia determinata, quia non est iudicium propriè indifferens ad vtranq; partem. Dicitur autem sententia efficax, in quo includitur, quòd pertinet ad habentem potestatem, & includit dictamen determinatum rationis practicę, & cōnotat voluntatem efficacem, & determinatam ad faciendum secundum tale dictamen. Secundo notandū, quòd iudicium, sic proprie sumptum, diuiditur in iudicium approbatiuum, & condemnatiuum. Et vtraque adhuc subdiuidi potest. Primum in iudicium præmiatiuum pro bono merito, & in iudicium liberatiuum a malo si inueniatur ille, qui iudicatur innocens. Aliud similiter subdiuiditur in iudicium condemnatiuum, quod est inflictiuum pœnæ pro demerito, & in iudicium remotiuum, siue ablatiuum, quo priuatur aliquis bono præhabito, quando inuenitur indignus. Vera autem sunt illa, quæ dicta sunt de iusto, & perfecto iudicio: sed bene potest esse peruersum, & iniustum iudicium, quod non habet omnes conditiones prædictas, licet aliquas habeat. Tertio notandum, quòd iudicare dicitur aliquis multipliciter. Primo principaliter, & auctoritate suprema, & simpliciter eminente. Secundo modo auctoritate subdelegata, sicut iudex subditus iudici principali. Tertio modo assistenter, sicut assistentes iudici in eminentia, & honore in loco iudicij. Quarto modo approbatiue, sicut omnes audientes sententiam iudicis, & approbantes eam.

His præmissis, ponendæ sunt nouem conclusiones. Prima est. Finaliter erit de facto iudicium generale omnium bonorum, & malorum. Hęc conclusio demōstrari non pōt efficaciter. Tum quia est quoddam futurum contingens, dependens ex libertate diuinæ voluntatis. Tum, quia si esset demonstrabile, hoc præcipue videretur ex diuina iustitia, quæ nullum malum relinquit impunitum, nec aliquod bonum irremuneratum, sed ista ratio non cogit. Non enim oportet necessario diuinam iustitiā sic manifestari, sicut ponitur manifestanda in illo iudicio. Nec etiam est necessarium absolute, quòd Deus aliquem remuneret quantumcunque bonum, vel puniat quantumcunque malum: Potest tamē conclusio probabiliter persuaderi. Tum, quia congruum est omnibus manifestari diuinam iustitiam in iusta segregatione malorum a bonis. Tum quia congruum est, quod sententia tanti iudicis nō sit priuata, sed publica, tanquam irreprehensibilis, & æquissima, & ita non Con. 1.

sufficit

sufficit iudicium particulare, & vniuscuiusque. Tum quia cōgruū est, vt boni qui timuerunt diuinam iusticiā corā omnibus reportent laudem, & gloriam: mali vero confusionem.

Con.2. Secunda cōclusio. Solus Deus iudicabit primo modo, vel Christus inquātum Deus: patet, quia solius diuinæ iustitiæ sñia est efficax de premiatione bonorum, & punitione malorum, & solus pōt ponere ista in effectu. Nō potest ergo dici, quòd Christus ſm formam serui isto modo habeat iudicare, sicut nec ſm formā serui principaliter damnatur iudicātis. Iudicabit tamen in forma serui, quia non deponet humanitatem quando iudicabit.

Con.3. Tertia conclusio. Christus homo secundum formam serui sub autentice, & quasi commissarie iudicabit, patet per illud Ioh.v. Io.5. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.

Con.4. Quarta conclusio. Apostoli iudicabunt tertio modo, quasi assistentes iudici ad solemnitatem iudicij, patet per illud Mat.xix. Mat.19 Sedebitis super sedes duodecim iudicis. &c.

Con.5. Quinta conclusio. Iudicabunt omnes electi approbatiue, & forte etiam reprobi approbando, videlicet sñiam iudicis, quòd sit iusta, & recta. Inter reprobos autē aliqui iudicabunt alios cōparatiue, quia eos reputabunt, & ostendent dignos grauioribus supplicijs, quam seipsos, & hoc etiam modo iudicabunt iusti. Vnde dicit Christus, Math.xij. Mat.12 Regina austri surget in iudicio, &c. Et similiter de Niniuitis. Sed dubiū est quomodo singuli singulos iudicabunt modo prædicto, cum ad hoc videatur necessarium singulos distincte cognoscere conscientias singulorum. Dici potest, quòd virtute diuina poterit fieri, quòd intellectus cuiuslibet distincte cognoscat personas, merita, aut demerita singulorum, & hoc per plures actus correspondentes illis diuersis obiectis. Tales enim actus plures non sunt ad inuicem repugnantes, & possunt simul causari, & stare virtute diuina in intellectu cuiuslibet, licet non per virtutem naturæ, & tunc hoc erit miraculosum, quòd quilibet secundum hunc modum omnia prædicta cognoscat in instanti, licet talis notitia durare non possit per longum tempus. Si dicas, quod pari ratione possent poni actus infiniti simul in quolibet intellectu. Dicit Iohannes de Basso, quòd in hoc non videt repugnantiam quin possit hoc fieri virtute diuina, non obstante finitate intensiua intellectus creati, quę ad tot extensiue in recipiēdo se potest extendere, licet non in causando. Aliter tamen dici potest, quòd nō oportet si intellectus pōt multos actus finitos recipere, ꝙ propter hoc ponat infinitos, sed hoc repugnat ex finitate capacitatis intellectus, licet non propter aliquam incompossibilitatem actuum, quia nullam habent.

Sexta conclusio. Omnes, excepto solo Deo, aliquo modo iudicabuntur: patet, quia omnes ordinabuntur ad premium, vel ad pœnam. Nec est in conueniens dicere, ꝙ Christus secundum ꝙ homo, a seipso, inquantū Con.6.

est

est Deus iudicetur. Si dicas, quòd paruuli non iudicabuntur, quia non habent merita, vel demerita. Dicendum, ꝙ ad pœnam sensus non iudicabuntur paruuli dãnati, sed ad pœnam dãni. Ad premiũ vero vitæ beatæ, non iudicabunť saluati ex merito proprio, sed ex merito Christi eis applicato, vel per fidem parentũ. vel per aliquod sacramentum quod ipsi susceperunt. Aduertendum est autem, ꝙ licet omnes aliquo modo iudicenť, tamẽ a Gregorio ponũtur quatuor ordines in iudicio. Quidã enim non iudicabanť, & saluabunť, sicut perfecti electi, & angeli boni & paruuli saluati, qa in eis non fuerunt mala, de quibus sit disceptandum. Alii non iudicabunť, & damnabuntur, sicut illi qui non habuerunt fidẽ, nec per consequens aliqua bona. Cum illis enim non erit disceptatio præuia. Alij iudicabunť quantum ad disceptationem, & saluabuntur, sicut illi electi, sicut dicit Christus. Esuriui, & dedistis mihi &c. cum quibus disceptabit super operibus misericordiæ, quæ fecerunt. Alij vero iudicabũtur & damnabuntur, sicut illi cum quibus disceptabit super operibus misericordiæ, quæ non fecerunt.

Mora. lib. 26.

Con. 7. Septima conclusio. Christus non apparebit damnatis in forma gloriosa diuinitatis, ita ꝙ ipsam videãt, licet posset eis apparere ſm diuinam essentiã abstractiue, ita ꝙ haberent immediatam notitiã abstractiuam, de diuina essentia: primum patet, qa tũc essent formaliter beati. Notitia enim intuitiua, & immediata est formaliter beatitudo, sicut inferius apparebit. Secundũ patet, quia quæcunq; notitia intellectiua abstractiua nõ est formaliter beatifica: & posset hoc cedere in malum damnatorũ, vt scirent qualis obiecti visionem, & fruitionem perpetuã perdiderũt. Non est tñ verisimile, ꝙ de facto sic immediate abstractiuè ostendatur damnatis diuinitas.

Con. 8. Octaua conclusio. Verisimile est, ꝙ damnati intelligent diuinã essentiã abstractiue mediate tñ, sicut etiam intelligimus modo per effectus. Ad talem enim imperfectam notitiam non sequitur necessario fruitio, seu delectatio, immo nec ad notitiam intuitiuam non necessario sequiť fruitio, licet sit nata sequi, sed absolute loquendo virtute diuina fieri potest, vt Deus videretur, & videns non frueretur eo, vt alias dictum fuit.

Con. 9. Nona conclusio. Reprobis apparebit Christus in forma gloriosa corporis humani: patet ꝑ Magistrum in iiij. d. xlviii. dicentem. Forma filij humana cũctis in iudicio apparebit non infirma, sed gloriosa. Hoc aũt non erit ad bonũ eorum, sed ad malũ, & turbationẽ, sicut turbať aliquis, quando videt iudicem venire ad condemnandũ eũ. Electis autẽ apparebit Christus in vtraque forma gloriosa, sicut amicis suis ad eorum consolationem.

Ad primũ arg. dicendum, ꝙ iudicium, de quo loquitur Christ', erat ad electionem Sathanæ. Vnde ibi sequiť. Nunc princeps mũdi huius eiicieť foras. Tũc enim sententiabatur diabolum expellendum per passionem Christi. *Io. 12.* Præterea dicendum, quòd vnusquisque

quisque, vt persona priuata recipit suum particulare iudiciũ in termino viæ: sed inquantum est pars familiæ deputatæ pro aula, vel familię deputatę ꝑ carcere iudicabit cũ alijs in finali iudicio.

2 Ad secundum dicẽdum, quòd non quilibet recipit cõplete pœnam, vel premiũ in termino vię, quia vel tantum secundum aĩam quantum ad homines, vel etiam imperfecte quantum ad pęnam, vel gloriam quæ augebuntur in spiritibus electis, vel reprobis in finali iudicio.

3 Ad tertium, patet ex dictis. Et præterea dicendum, ꝙ illud verbum in iudiciũ non venit: loquiť de iudicio condemnationis. Et illud psalm. Nõ resurgunt impii in iudicio: intelligiť de resurrectione ad vitam beatam.

4 Ad quartum dici põt, ꝙ iudicium quantũ ad disceptationem vocalẽ, & prolationẽ vocalẽ sententiæ, si tñ talia sint in illo iudicio nõ erit in instãti: sed erit in tpe satis breui. Nec disceptabitur successiue cum quolibet, sed simul cum omnibus bonis, & simul cum oĩbus malis, & postea snĩa proferetur. Et cum dicis motus cœli nõ erit, ergo nec tẽpus, Dicendum, ꝙ verum est de tempore cõmuni, sed de tempore ꝓprio, & intrinseco motui prolationis vocis, poterit esse, & erit tempus. Si autem nõ sit ibi disceptatio vocalis, nec ꝓlatio snĩæ vocalis, sed mentalis tantũ, tunc non oportet, quòd ista fiant in tempore, sed in instanti.

Vtrum in iudicio cessabit motus corporum cælestium.

Scot. 4. dist. 45. q. 2. Duran. 4. d. 48. q. 3.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrũ in iudicio, vel circa iudiciũ cessabit motus corporum cœlestium.

1 Arg. ꝙ nõ, quia Gen. 1. dr̃ de luminaribus. Fiant luminaria, &c. Et sequiť. Et sint in signa & tẽpora, & dies, & annos. Et ad hũc finẽ videnť facta sed illud haberi non põt sine motu eorum. igiť. Gen. 1.

2 Secundo. Gene. viij. Cunctis dieb⁹ terræ æstas, & hyems nox, & dies non requiescent. Gen. 8.

3 Tertio. Tunc non erit vniuersum imperfectius, q̃ modo, sed motus ꝑtinet ad perfectionẽ corporũ cęlestiũ alias frustra mouerenť. Et ꝑterea motus magis ꝑtinet ad perfectionẽ, q̃ quies, quæ non est nisi q̃dã priuatio motus.

4 Quarto. Nullum perpetuũ est violentũ, primo de cœlo, sed qes cęli est violẽta, quia motus cœli est naturalis ẜm Cõmẽtatorem. ij. physicorũ: ergo non cessabit motus cœli ex tunc, & deinceps in perpetuum.

5 Quinto. ix. Methaphysicæ dicit philosophus. Non est metuendum ne cœlum, & sol, & astra aliquando stent, & probat, quia nullus motus aliqũ cessat, cuius motor non fatigatur, nec laborat in mouendo.

Cõtra est Magister dicẽs. Tũc nõ erit vicissitudo diei, & noctis. Et probat per illud Zacha. xiiij. Erit dies vna, q̃ nota est dño, nõ dies, neque nox. Notandum, quòd opinio philosophorũ fuit, quòd motus corporum cœlestiũ 4. d. 48. q. 2. Zac. 14.

nec

nec cessare potest, nec vnquam de facto cessabit. Ad hoc probandum addacuntur multæ rōnes, quarum vna est. In sempiternis non est potentia cōtradictionis secundum philosophum .xi. Methaphysice, sed cœlum est sempiternum, ergo in ipso non est potētia contradictionis ad moueri, & non moueri, ergo nō pōt nō moueri. Sed contra hoc arguitur. Agens liberum libertate contradictionis, sicut mouet, ita potest non mouere: sed intelligentia sic libere mouet cœlum, quia per voluntatem liberum. igitur. Item: ille motus cessare potest in mobili, qui non est ei naturalis, sed motus cęli non est ei naturalis: quod patet, quia cœlum non habet inclinationem determinatā ex natura sua ad sic moueri. Tū, quia omnis motus, qui est secundum naturalē inclinationē mobilis, respicit aliquid ꝑ per se terminon, quo adepto cessat motus naturaliter. Et mobile naturaliter quiescens sub termino violēter recedit ab eo, sicut patet, & ita sequeretur, quòd cœlum frequēter quiesceret naturaliter, & frequenter moueret violēter, qđ est inconueniens. Tum, quia sequeret, quòd simul, & semel moueret naturaliter, & violēter. Nā in suo motu circulari simul acceditur ad idem, & receditur ab eodem, sed hoc est impossibile, ergo motus cęli non est naturalis, nec tamen est violentus, quia nō est contra inclinationem suam naturalem. Cœlum ergo, quantum est de se, indifferens est ad moueri, & non moueri. Ad argumentum autē pro opinione philosophorum dicendum, quòd in perpetuis bene est potentia contradictionis, & cōtingenter reducibilis ad actum, vel potens carere actu. Auctoritas aūt philosophi pōt exponi, ꝙ in eis non est potentia contradictionis ad formā substantialem, & priuationē eius, tunc enim essent corruptibilia: sed ratio non concludit de formis accidentalibus. Et similiter exponendum est illud tertij Physicorum. In perpetuis nō differunt esse, & posse, hoc enim verum est de esse substantiali.

His præmissis, ponendæ sunt quattuor cōclusiones. Prima est motus corporum cœlestium potest cessare, & de facto aliquādo cessabit, videlicet in iudicio finali, vel ante, & per consequens ēt tēpus, quod est passio primi motus. Prima pars patet ex dictis. Secūda pars vero magis tenetur ex scriptura, & auctoritatibus sanctorum, q̄ ex ratione efficaci. Adducitur tamen vna congruentia, quia aliquando complebitur numerus electorum, ad quorum generationem ordinatur a Deo motus cœli, cessabit autem non naturaliter, sed causa libera, videlicet ex imperio Dei. Con. 1.

Secunda conclusio. Cessante motu cœli, Sol & luna stabunt in eodem situ in quo creati sunt, comparando eos ad inuicem, videlicet sol in oriente, & luna in occidente. Hoc dicit expresse Isidorus in glosa sup illud Isaiæ .xl. Nō occidet vltra sol tuus. Et hoc ponit Magister. in iiij. di. xlviij. Con. 2.

Tertia conclusio. Sol & Luna non stabunt in illo situ, in quo creati sunt per comparationem ad alia cœlestia corpora: patet, quia non omnia Con. 3.

corpora

corpora cœlestia stabunt in eodem situ, in quo creata sunt, vt dicunt aliqui, quod probatur de octaua sphera, quæ secundum Ptolomeum non potest reuerti ad eundem situm, in quo creata fuit ante triginta sex millia annorum a sua creatione, nō est autem probabile, quòd mundus sit tādiu duraturus cum iam simus in fine sæculorum secundū Apostolum. Et in temporibus nouissimis. Sed tamen, sicut dicit Iohannes de Baslo, dictū illud de octaua sphera non cogit, quia licet non possit per motum suum reuerti ad eundem situm, nisi in triginta sex millibus annis, tñ virtute diuina mutatione quadā instantanea reduci posset ad eū dem situm in quo creata fuit. Et similiter dici potest de alijs corporibus cœlestibus.

Con. 4. Quarta cōclusio. Cessatio motus corporū cœlestium non est causa sufficiens cessationis omnium motuum, & mutationum in istis inferioribus. probatur, quia posito actiuo perfecto, & passiuo disposito sufficienter approximato nō impeditis, potest sequi actio, sed cessante motu cœli possunt ista poni respectu multorum motuum, vel mutationum. Motus enim cœli non est forma actiua, sed passio quædam de genere passionis. Nec requiritur etiam nunc de facto ad motum vel mutationem istorū inferiorum, sicut principiū per se motus, vel mutationis, sed ad alternationem influētiarum corporum cœlestium in hæc inferiora secundum diuersos situs, & aspectus: sed potest iudicium habebitur aliqualis situs, & aspectus corporum cœlestium ad inferiora ista, licet cessauerit eorum motus, ideo poterit haberi actio, vel alteratio, seu mutatio istorum inferiorum. Manebit.n. virtus actiua corporum cœlestium, & virtutes passiuæ istorum inferiorum. Item probari potest cōclusio per scripturam, quia Iosue.x. habetur, ꝙ ad preces Iosue Sol stetit, & Luna nō est mota, & per consequens etiā probabile est, ꝙ tota machina cœlestis steterit, & non sit mota. Alioquin enim tota fuisset deordinata in montibus suis postea, & tamen planum est, ꝙ Iosue, & populus Israel contra inimicos dimicauit, & non cessauerunt actiones, vel passiones elementorum. Præterea dicit Augustinus libro decimo de ciuitate Dei, quòd cessante motu cœli, adhuc rota figuli ad figulo moueretur. Item articulus Parisiensis dicit. Error est dicere, ꝙ cessante motu cœli, ignis non posset agere in stupam. Dicendum igitur, quòd possent esse motus, & mutationes in istis inferioribus cessante motu cęli, nisi Deꝰ influentiam suam suspenderet, & dicēdum, ꝙ ipsam substrahet post iudicium, ne vnum elementum sic agat in aliud, vel corrūpat. Et similiter de corporibus damnatorum, nec potest assignari alius modus dicendi, qui non patiatur multas calumnias. Et si instetur, quia motus cœli est essentialiter primus, & mensura aliorum. Dicendum, quod motus cœli non est essentialiter primus, immo accidentaliter, & cō tingenter, quia sine ipso possent alij motus esse, & similiter non

est

est aliorum mēsura necessaria in essendo, licet aliquo modo hēat rōnem mensuræ, eo ꝙ est vnifor mior, & velocior. Sicut etiam vlna respectu panni, qui tñ non dependet ab vlna in essendo: non enim quælibet mēsura talis est, vt ab ipsa essentialiter depēdeat mensuratum, sed mensura prima, quæ Deus est bene est talis.

1 Ad primum argumentū dicēdum, ꝙ nō est finis principalis, quòd sint luminaria in dies, & annos. &c. sed ē finis sub fine ꝑ tempore, scilicet vitæ mortalis.

2 Ad secundum dicendum eodem modo, vel aliter cūctis diebus terræ, id est cunctis diebus vitæ æternæ hominis.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ motus non esse nisi perfectio secundum quid ipsius cœli. Vnde qes perpetua est sibi maior ꝑfectio, nec mouet nunc cœlum ꝑp aliquam perfectionem intrinsecā completiuam sui: sed tamen perfectio vniuersi pro statu isto magis requirit cœlum moueri propter statum corruptibilium. Præterea dicendum, licet accipiēdo quietem præcise, vt dixit carentiam motus, sit imperfectior, eo ꝙ positiuum, vt sic est ꝑfectius priuatio: tamen in quiete est aliquod substrictū, scilicet identitas, & vniformitas in esse, quod est simpliciter perfectius, quàm sit illud positiuum in motu, scilicet aliter, & aliter se habere.

4 Ad quartum dicendum, ꝙ cessatio motus cœli non erit violēta, qa motus cœli non est naturalis eo modo quo naturale opponit violento, sed ex parte agētis est voluntarius: ex parte aūt passi est neuter. Est tñ in cœlo quædā habilitas ad motum circularē, eo quòd est sphericæ figuræ, sed ista habilitas non sufficit ad naturalitatem, sed tantūmodo ad non violentiam. Ad quintum dicendum, ꝙ Aristoteles nihil sciuit de fine mundi, & putauit intelligentiā de necessitate mouere cœlū, & nō contingenter & libere. Et quia vlterius intelligentia non fatigatur, nec laborat in mouendo, ideo nō timuit cœlū aliquando quiescere.

Vtrum ignis conflagrationis præcedat iudicium, vel sequatur.

Scot. 4. d. 47. q. 2.

QVAESTIO TERTIA.

Tertio quæritur. Vtrum ignis conflagrationis pręcedat iudicium, vel sequatur?

Arg. ꝙ non præcedet, quia dicit Aug ꝙ conflagratio erit post iudicium. 1

Secundo. Constat ſm quod dr̄ primæ ad Thes. iiij. ꝙ dominus inueniet multos viuos, sed non possent viuere in illo igne. igit. 2 *De ci. Dei li.* 20.

Cōtra. dicit Psal. Ignis ante ipsum præcedet. Primo notādum, ꝙ sicut dicit Sco. in. iiii. d. xlvii. Conflagratio ista, vel purgatio ꝑ conflagrationem, q̄ prędicitur in multis auctoritatibus, & præcipue in secunda epistola Petri. c. iii. Cœli ardentes soluenter, & elementa ignis ardore tabescēt, multipliciter est possibilis Deo, videlicet omnimodo, qui nō includit contradictionem. Et pōt esse, ꝙ sit aliquis ignis de nouo creatus magnæ, vel ꝑuæ quātitatis, & ꝙ sit simul in aliqua tota latitudine supra terrā, & nō vbique *2. Pet. 3.*

que, nisi per motum circa terrã. Dicit aũt Bonau. allegans Augu. ꝙ ignis iste fiet mundanorum igniũ conflagratione, sicut factũ est diluuium aquarũ inundatione. Sicut ergo in diluuio non fuerunt nouæ aquæ createę, sed eędẽ multiplicatę operãte adiutorio superiorum corporũ per quæ facta est eleuatio vaporũ: sic etiam credendum est, ꝙ non solũ ignis qui est in sphera sua: sed omnes ignes qui in terra, & super terrã sunt concurrent ad illam conflagrationẽ sicut videt̃ uelle Augu. Et si instetur quòd nihil purgat seipsum, ergo cum ignis sit pars mundi sequitur, ꝙ mundus non purgabitur per ignem. Dicendũ secundũ Sco. ꝙ ignis semper manet purus in se puritate naturali, quia semper est summæ actiuus. Et preterea ista impuritas de infectione ex peccatis hominũ nõ ascendit ad spheram ignis. Ista autẽ purgatio, siue depuratio, ponitur fienda pp impuritatẽ aeris cõtractam ex peccatis hominũ.

Ad. 47. Secundo notandũ, ꝙ sicut dicit Bon. Si loquamur de ignium cõflagratione quantum ad inchoationẽ. Dicendum ꝙ est a virtute super naturã, ꝙ .n. ignis sit agat nouo & insolito modo cętera cõsumendo, & sic multiplicando hoc non esset nisi aliqua virtus noua assisteret: quantum autem ad progressum: q. est purgare vrere subtiliare. Dicẽdum ꝙ hoc est a virtute naturali. Tertio notandũ ꝙ sicut di. glo. super illud Malac. 3. Purgabit filios Leui. Duos ignes leuimus futuros. Vnum q purgabit electos & præcedit iudicium. Alterum qui reprobus cruciabit secundum hanc glo. ã dicendum, ꝙ sine dicantur duo ignes quantum ad substantiã, siue duo ratione effectuum. Dicẽdũ ꝙ est futurus ignis ad electorum probationẽ, quia dẽt vniuscuiusq; opus probari, & purgari in igne, vt totaliter sistantur mũdati in conspectu Dei, & hic pcedet faciem iudicis purgando amicos & inflãmando in circuitu inimicos. Est etiã ignis futurus ad purgationem mundi & purgabit & deinceps reprobos cruciabit.

His præmissis ponẽda est talis concl. Aliquis ignis præcedet iudiciũ: patet ex dictis. Itẽ Isa. vlt. Dñs in igne veniet: sed aduentus eius est ante iudicium. igitur. Con. 1.

1 Ad primũ ar. patet ex dictis.

2 Ad secundum dicendum ꝙ ignis ille erit ad purgationem electorũ, & nõ ad cõsumptionẽ. Et ideo sicut tres pueri in camino ignis ardentis diuina uirtute sũt illę si sic fiet in illo igne qui eos purgabit.

Finis secundæ partis.

SEQVITVR TERTIA PARS.

N præcedentibus dictũ est primo, de quibusdam iudicium antecedẽtibus in prima parte huius tractatus. Et deinde de iudicio & ipsum concomitantibus In secunda. Nunc restat in hac tertia parte tractare de quibusdam iudiciũ cõsequẽtibus. Vbi sunt tria principaliter cõsiderãda. Primum est mundi innouatio. Secundum est reproborũ punitio. Tertiũ est electorũ remuneratio.

Utrum mundi innouatio sit futura post iudicium.

Tho. 4. d.47. q.3.

CIrca primum queritur. Vtrũ mundi innouatio sit futura post iudicium.

1 Argu. primo quòd nõ, quia nihil est futurũ, nisi quòd aliquando fuit saltem ẜm speciem secundum illud Ecclesiastes primo.
Eccl. 1. Quid est quod est ipsum, quod fuit, & idipsum, quod est futurum. Sed mundus nunquã aliam dispositionẽ habuit quàm nunc habet, ergo nunq̃ innouabitur.

2 Secundo. Dispositio, quæ nũc inest rebus est naturalis, ergo si transmutaretur in aliam dispositionem illa erit innaturalis, sed quod est innaturale non põt esse perpetuum, vt patet in primo de cœlo, ergo illa dispositio nouitatis, quãdoq; ab ipso mundo amouebitur, & ita erit ponere circulationem quandam in mũdo, sicut Empedocles, & Origenes posuerunt.

3 Tertio. Matth. 24. Cœlum & terra transibunt, sed terra est stabilissimũ elemẽtũ, ergo & alia elementa transibunt, quod autẽ transit non innouatur, igitur. Si dicas, quòd terra transit, & alia elementa, non quantum ad substantiam, sed quantum ad figuram, sicut dicitur primæ ad Cor. 7. Preterit figura mundi huius. Tunc ergo cum figura respiciat quantitatem & dispositionẽ partiũ videtur quòd alterius figuræ, erit vniuersum, quod est inconueniens.

Mat. 24

1. Cor. 7

De Eccl. dog. li. 1. Cõtra Dicit August. Elemẽta nõ dicimus abolenda, sed in melius cõmutanda. Et Esa. 65. Ecce ego creo cęlos nouos, & terrã nouam, & non erunt in memoria priora. Et Apocalip. 21. Vidi cœlũ nouũ, & terram nouam. Primũ enim cœlum, & prima terra abijt. Notandũ, quòd sicut dicit Thoma in 4. Omnia corporalia propter hominẽ esse facta credũtur, & sunt ei subiecta seruiũt aũt homini dupliciter. Vno modo ad substentationem corporalis vitæ. Alio modo ad perfectionẽ cognitionis diuinę, inquantũ per ea, quę facta sunt, inuisibilia Dei cõspiciũtur. Primo aũt ministerio creaturarũ homo glorificatus nullo modo indigebit, qm̃ habebit corpus omnino incorruptibile. Secundo etiam ministerio non indigebit homo quantũ ad cognitionẽ intellectiuã, quia tali cognitione sancti Deũ videbunt immediate per essentiam, ad quam visionẽ oculus carnis attingere non potest: & ideo vt sibi solatiũ cõgruẽs de visione deitatis præbeatur inspicient diuinitatẽ in suis effectibus corporalibus, & præcipue in carne Christi, & post hoc in corporibus beatorum, & deinde in omnibus aliis corporibus: & ideo oportebit vt etiam alia corpora influentiam maiorem suscipiãt a diuina bonitate, non quidem variantem speciem, sed addẽtẽ cuiusdam gloriæ perfectionem. Et hoc erit mundi innouatio, vnde simul mundus innouabitur, & homo glorificabitur. Corpora itaq; cęlestia sic innouabuntur, quòd meliorabuntur quantum ad claritatem, iuxta quod dicitur Esaię. 30. Erit lux Lunę sicut lumen Solis. Et lumen

Esa. 65.

Apo. 21

Tho. 4.

Esa. 30.

men Solis septupliciter, sicut lumen septem dierum. Omnia aũt elementa claritate quadam vestientur, non tñ æqualiter, sed secundum suum modum. Dicitur enim, ꝙ terra erit in superficie peruia, sicut vitrum, aqua sicut cristalus: aer vt cœlum: ignis, vt luminaria cœli. Animalia vero, & plantę, & mineralia, & omnia corpora mixta corrũpẽtur omnino, ideo non innouabuntur. Ad illam.n. innouationem nihil ordinari poterit, nisi quod hẽt ordinem ad incorruptionem. Cum enim huiusmodi innouatio fiat propter hominem, oportet quòd conformetur innouationi hominis. Homo aũt innouabitur trãseundo de statu corruptionis in incorruptionem, & in statũ perpetuæ quietis.

Con.1. His præmissis, ponendæ sunt tres concl. Prima est. Conueniẽs erit mundum innouari: patet, quia conueniens est habitationẽ habitantibus congruere, sed mũdus factus est, vt sit habitatio hominis: ipse autem homo innouabitur, igitur & mundus.

Con.2. Secunda concl. Corpora cœlestia & elementaria innouabunẽ quantum ad qualitates, sed non secundum substantiam. Prima pars patet ex dictis. Secũda pars patet, quia substantia eorum erit eadem non recipiens magis, aut minus.

Con 3. Tertia concl. Plantę & animalia bruta non innouabuntur, patet ex dictis. Et si arguatur, quia plantę & animalia pertinent ad ornatum terræ. Dicit Bon. quòd non sunt ad ornatum terrę principaliter, sed ab omnis obsequiũ pro uita præsenti, nec sunt ad Dei laudẽ, neq; ad vniuersi perfectionẽ, nisi secũdum statum corruptibilem, & uariabilem.

Ad primum arg. dicẽdũ, quòd Salomõ ibi loquitur de cursu naturalium, vt patet ex hoc, quod subditur, nihil sub Sole nouum. Illa vero, quę ad statũ glorię pertinent non subsunt Soli. 1

Ad secundum dicendũ, quòd illa dispositio nouitatis non erit naturalis, nec tñ contra naturã, sed supra naturã, & erit ab agente perpetuo, quod eam perpetuo conseruabit. 2

Ad tertium dicendũ, ꝙ figura dicĩ tripliciter, ut ponit Bonau. vno modo dispositio exclusione linearum, & hæc non perit quantum ad terrã, quia omnino erit orbicularis, secundo modo dicĩ figura exterior rei species, siue pulchritudo: & hæc transibit sicut dicitur in glosa. Tertio modo dicitur fictio, uel fragilitas a fingo fingis, vt vasa figuli, & sic etiam transibit non substantia, sed ipsa fragilitas. 3

Vtrum damnati cruciabuntur igne infernali.

Sco.4.d.44.q.3.Dur.4.d.48.q.1.

CIrca secundũ superius propositũ in hac tertia parte, uidelicet circa reproborum punitionẽ. Primo quæritur. Vtrũ corpora damnatorum post iudicium cruciabũtur igne infernali?

Arguitur quòd nõ, quia dicit Philosophus. Omnis passio magis facta abiicit a substãtia: ergo si cruciarentur continue ab illo igne tandem omnino consumerentur, 1 Ethi.li.6

Iob. 20. rentur, qđ est contra illud Iob. 20. Licet hõ quęcũque ipse fecit, nec tamen consumetur.

Mat. 25 Contra. Matth. 25. dicit Iudex damnatis, siue damnandis. Ite maledicti in ignem æternum. Primo notandum, ꝙ immutatio corporis animati ab igne, potest intelligi dupliciter, vna realis, & alia intentionalis secundum Scotum. Realis immutatio dicitur, 4. d. 44 quę terminatur ad formam realem, eo modo quo forma realis distinguitur contra intentionalem, sicut albedo, uel calor dicitur forma realis, non autem species, uel intentio caloris, vel albedinis in medio, vel in organo. Immutatio vero intentionalis dicitur, quę terminatur ad formam intentionalem, cuiusmodi est species rei sẽsibilis, vel actus sentiendi. Ignis igitur circa corpus sensitiuum habet immutationem realem, cum ipsum realiter calefacit: & immutationem intentionalem, cum immutat sensum, uel organum, uel totum coniunctum ex sensu, & organo ad speciem caloris, & ante sensationem, & ad talem immutationem improportionatam bonæ dispositioni sentientis sequitur dolor in appetitu sensitiuo. Secundo notandum, ꝙ istę duæ immutationes differũt, quia possunt esse sine seinuicẽ: patet, quia ignis realiter calefacit lignum, sed non immutat intentionaliter. Et secundum aliquos in beatis erunt immutationes intentionales secundum sensum, sed non reales. Et apparet in nobis, quòd oculus frequenter immutatur intentionaliter a calore, sed nunquàm realiter. Secundo apparet differentia ista, quia quando se concomitantur una potest esse valde intensa, & alia valde remissa, vel econuerso: patet. Siquis habeat manum multum infrigidatam, & ponat eam iuxta ignem, licet immutatio realis sit modica tamen intense dolet, & affligitur sensibiliter, & sic immutatio intentionalis est intensa. Tertio hoc patet, quia immutatio realis, frequenter est vniuoca. Intentionalis vero semper est æquiuoca. Quarto. Quia realis nunquàm causat dolorem sine intentionali: patet in ligno calefacto, sed intentionalis bene sine reali, sicut patet cum aliquis frequenter dolet super aliquo tristi viso, licet realiter non immutetur ab illo. Tertio notandum, quòd secundum Scotum probabilius videtur post iudicium ponere solam immutationem intentionalem, licet utraque possit poni, cum sit sibi tam susceptiuum, quàm causa actiua vtriusque. Sed tamen intentionalis sufficit ad causandũ dolorem in appetitu sensitiuo, siue reali. Nec est verisimile, ꝙ Deus uelit multiplicare miracula circa damnatos sine necessitate. Esset autem miraculum si poneretur immutatio realis, quę non esset corporis consumptiua. Pręterea secundum scripturam. Iob. 24. Ab aquis niuium transibunt ad calorem nimium. Et licet secundum superficiem literæ saluaretur afflictionum varietas ex calore, & frigore, ponendo immutationem realem, tamen nõ posset saluari, quomodo paterentur simul, & in summo a contrarijs,

trariis, nisi ponendo solam immutationẽ intentionalem, quia contraria non sunt simul compossibilia in summo in esse reali, sed bene eorum species in esse intentionali. Dicit tamen Scotus, quòd non est omnino certa ratio ad negandum ibi immutationem realem. Posset enim Deus coagere igni ad inducendum calorem realem in corpus, qui tamen non esset formaliter repugnans qualitati illius complexionis, & tunc esset miraculum in hoc, quòd non coagit in totũ effectum, in quẽ posset ignis. Posset etiam Deus coagere igni ad illum summum calorem incompossibilem, & tũc destrueretur illa mixtio proportionata, nec tamen destrueretur vita Deo per miraculum eam conseruante. Vtrum autem sit possibile Deo calorem induci in summo, & tamen qualitatem mixtionis stare in eodem non est ita notum eo, quòd videretur formaliter repugnare, sicut medium, & extremum. Potest autem argui non esse ibi solam mutationem intentionalem, sed etiam realem, quia sensus beati si esset in illa igne intentionaliter immutaretur, & tamen non doleret appetitus eius sensitiuus. Item operatio cuiuslibet potentiæ est sibi delectabilis, quia perfectio eius ergo sensatio sine immutatione reali non est dolorosa. Itẽ appetitus sensitiuus non est, nisi propter naturam, ergo nihil est sibi disconneniens, nisi quia est disconueniens naturæ, sed naturæ non est disconueniens immutatio intentionalis tantum, sed realis.

Ad primum dicendum, quòd appetitus sensitiuus beati est totaliter quietatus, & completus delectatione sensibili: delectatio aũt excellẽs excludit tristitiam quancunque, vt dicitur 7. Ethicorum, ideo in appetitu beati nullus dolor causari potest. Vel dicendũ, quòd prohiberetur passio doloris ex statu suę impassibilitatis, si tamen suis naturalibus relinqueretur, ita doleret, sicut damnatus si vehementer immutaretur. *Ethi.li.7*

Ad secũdum dicendum, quòd operatio potentię circa obiectũ improportionatum, & disconueniens, non est delectabilis appetitui, sed ad ipsam naturaliter sequitur tristitia.

Ad tertium dicendũ, quòd talis immutatio intentionalis bene est disconuenies naturę secũdum sensum, & appetitum sensitiuum, nec oportet, quòd omne disconueniens naturæ sit primo immediate sibi disconueniens, prout distinguitur a sensu, vel appetitu.

His præmissis, ponẽda est talis conclusio. Corpora damnatorum patientur ab igne passione afflictiua, sed nõ necessario per immutationem realem. Prima pars est certa ex fide. Vnde Mat. 13. Exhibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminũ ignis ibi erit fletus & stridor dẽtium. Secunda pars patet ex dictis. Ad argumẽtũ etiam patet ex dictis. *Con. 1.* *Mat. 13*

Vtrum damnati appetant non esse.

Sco.4.d.50.q.1.et 2.Tho.in addi.ad 3.p.q.89.ar.3.Dur.4.d.50.q.2.

SEcundo quæritur. Vtrum damnati appetant non esse.

1 Argu.primo quòd nõ possunt appetere nõ esse,quia nõ esse nõ hẽt rationẽ obiecti respectu voluntatis, non enim habet rationem boni immo tollit totam rationem boni.igitur.

2 Secundo. Quicunque necessario appetit beatitudinem & esse in quiete, necessario appetit eẽ, & sic non potest appetere nõ esse,sed omnis creatura rationalis est huiusmodi.igitur. Et confirmatur quia priuatio non appetitũ nisi ratione habitus. Si ergo damnatus appetit non esse hoc est quia appetit esse,& ita simul appetit esse & non esse,quod est contradictio.

3 Tertio: Sicut nolle se habet ad summum bonum,ita velle se habet ad summum malum, sed nõ potest quis nolle summũ bonũ. ergo etiam non potest quis velle summũ malũ & miseriã summa aũt miseria est non esse,igit.

Apoc.9. Cõtra Apoca.ix. Desiderabũt mori & fugiet mors ab eis. sed mors terminatur ad non esse.igitur. Primo notandum, quòd pręsens quęstio non intelligitur de apetitu naturali,quia de tali planum est, quòd nõ esse appeti nõ potest: sed tantummodo bonum & perfectio appetentis: nõ esse aũt non est per se bonũ nec perfectio appetentis: neque etiam stare potest cum tali appetitu, immo destruit ipsam potentiam appetentem & totale suum esse. sed intelligitur quæstio de appetere quod est actus elicitus voluntatis. quod quidem appetere proprie dicitur velle & actus liber. Secundo notandum, quòd miseria est duplex, scilicet culpę quæ non est aliud quàm ipsa culpa, & miseria pœnæ quæ non est aliud quàm pœna. Dicunt ergo aliqui sicut Richar. 4.d.50.q.4. quòd propter fugam pœnæ non possunt damnati appetere non esse secundum rectam rationem quia maius malum non debet eligi ad vitandum minus malum. Nam secundum rectam rationem de duobus malis minus malum est eligendum sed non esse est maius malum quàm miseria pœnæ,quia plus adimit de bono: igitur. Item secundum rectam rationem non potest eligi carentia maiori, perfectionis ad vitandum carentiam minoris: sed non esse est carentia maxime perfectionis in entibus. Nam secundum Dionysium, esse precise acceptum est nobilissimum in ente: pœna autem dicit carentiam minoris perfectionis; puta perfectionis accidentalis: igitur. De miseria autem culpæ sunt duæ opiniones. Prima est eiusdem Richar.di.quòd propter miseriam culpæ vitandam,nullus debet appetere non esse: & probat eisdem rationibus. Alia autem est opinio quòd quilibet tenetur citius eligere non esse quam esse in miseria culpę. Tum quia quilibet tenetur magis Deũ diligere quam se: ergo tenetur magis fugere quod est contra Deum quam quod est contra se: malum autem

sem culpæ est contra Deum: igitur. Tum, qa culpa est maius malum, quam non esse. Est.n.carentia boni debiti: non esse aũt est carentia boni non debiti. Tũ, qa malum culpæ est malũ simpliciter, quia contrariatur bono simpliciter. Non esse vero est tantũ huic malum.s.illi qđ non est: igitur. Ad hoc etiam vr̃ esse auctoritas Christi loquentis de Iuda. Bonum erat ei si natus nõ fuisset homo ille. Sed istæ rationes, vt di.Sco.non cogunt. Tũ quia concludunt ẽt de miseriæ pœnæ, sicut culpæ, & econuersio. Vnde ad primã rñderi põt, ꝙ culpa nõ est eodem modo contra Deum quo non esse est cõtra hominẽ: per culpam.n.nõ destruit̃ Deus. Cum autẽ dr̃, ꝙ quilibet magis tenetur præeligere illud qđ est contra seipsum, q̃ contra Deum: hoc est intelligendũ si illud sit vniformiter contra Deum, sicut aliud contra seipsum. Ad secundum potest dici, ꝙ cum dicit̃ maius malum esse magis fugiendũ, hoc debet intelligi cæteris paribus. Præterea si quæcũque negatio boni dicatur malum nõ esse est maius malum, q̃ culpa, quia negatio maioris boni, puta esse totalis. Culpa vero est negatio alicuius boni accidentalis. Si vero non quæcunq; negatio boni dicat̃ malũ, sed negatio in subiecto cũ constantia subiecti sit nõ esse non est malum, & tñ plus adimitur de bono p non esse, q̃ per culpã. Et ita adhuc ratio probat, quòd nõ esse sit eligibilius, quàm culpa. Ad aliam dici potest, quòd non esse est maius malum simpliciter, quàm culpa accipiendo malũ pro eo, quod adimit bonum, quia adimit totum bonũ esse simpliciter. Culpa vero adimit tantum bonum accidentale, vel secũdum quid. Et si dicas, ꝙ malum culpæ est cõtra honorẽ Dei. Dicit Sco. ꝙ honor ille non est aliquid in Deo, sed in homine, quia est bonũ, quod debet inesse homini. Honor enim est in honorante, & non in honorato. Propter culpam ergo peius est nobis, sed non potest esse peius Deo, neque etiam vniuerso, nisi tantũmodo in hac parte. Ad verbum autem Saluatoris dicẽdum, quòd si referatur ad malum culpæ, verũ est, ꝙ Iudas debuit habere electionem magis, vt non esset, q̃ sic continuo, & perpetuo viueret in malo culpæ. Si autem intelligatur de malo pœnæ, tunc glosatur, ꝙ Christus non dixit, ꝙ melius esset ei si non esset, sed si natus nõ fuisset, immo si in vtero mortuus fuisset, hoc meli⁹ ei fuisset. Tertio notandum, ꝙ sicut dicit Sco. Voluntas creata comparari põt ad nõ esse tripliciter. Primo, vt sit causa sui nõ esse, sicut est cã culpæ: & sic quæstio nulla est. Si quærat̃. An propter culpã vitãdam debeat aliquis velle non esse, quia voluntas nõ potest se annihilare. Secũdo, ꝙ sit causa suæ annihilationis quãtum in se est hoc est velle non esse si posset se annihilare, & sic etiam q̃stio nulla est, quia maximum peccatum post odiũ Dei est velle non esse. Tertio, ꝙ non habeat nolle ad sustinere si Deus inferat: immo velit non contradicere magis, quàm in culpa, & offensa Dei esse, & manere.

His præmissis, ponendæ sunt quatuor *Con. 1.*

quatuor conclu. Prima est. Non est appetendum nõ esse propter miseriã pœnæ vitandã, patet ßm Scot. quia nullus ßm rectã rationem potest eligere non esse, nisi propter fugam alicuius alterius, quod est simpliciter magis nolẽdum, quàm non esse: sed pœna non est simpliciter magis nolenda, quàm non esse: igitur. Minor probatur, quia pœna habet rationem iusti: non esse vero non, quia nihil habet de ratione entis. Item nullus secundum rectam rationem potest appetere contra inclinationem appetitus naturalis consonam diuinæ voluntati, sed inclinatio recta appetitus naturalis est ad esse, & est conformis diuinæ voluntati. Unde dicit Philosophus 2. de Anima, quòd hæc est intentio totius naturæ conseruare ipsum esse: igitur. Aliter etiam probata est ista conclusio per rationes superius positas pro prima opinione, sed tamen ille rationes non concludunt. Posset enim dici ad illas, ꝙ non esse non habet rationem mali: malum enim cum sit priuatio ponit constantiam subiecti. Nec valet si dicas esse est bonum, ergo nõ esse est malum. Non. n. sequitur, quia vtrunque tam bonũ, quàm malum dicit, vel supponit aliquid positiuum. Cum etiã dicit illud, quòd plus adimit de bono est magis malũ. Hoc verũ est supposita constantia subiecta alioquin non hr̃ ratio mali. Difficile etiã est videre quõ esse sit nobilissimum in ente, nisi forte intelligatur de esse substantiali comparato ad esse accidentale, nõ autem comparando ad perfectiones substantiales super additas.

Secunda concl. Magis deberet hõ appetere nõ esse, quam velle peccare: probat Sco. quia quilibet secundum rectã rationem tenetur peccatum vitare in quocunque casu, ergo siue debeat viuere, siue non, semper tenetur non velle peccare, & ita debet præeligere secundum rectam rationẽ a Deo annihilari, vel non esse quàm peccare. Con. 2.

Tertia conclu. Dãnati de facto nõ appetunt nõ esse propter culpam vitandã, patet, quia non displicet eis culpa inquantũ culpa est Dei offensiua, sed semper odiunt Deũ, & sibi inuident: iuxta illud psal. Superbia eorũ, qui te oderunt ascendit semper. Displicet tamen eis culpa inquantum est materia vermis, & remorsus conscientię, qui est valde grauis pœna. Con. 3.

Quarta conclu. Probabile est, ꝙ dãnati appetant nõ esse ad vitandam miseriã pœnæ: probat Scot. quia nõ esse nõ est malum. Sicut enim ab æterno non fuit malum, sic nec nõ esse post esse. Sed pœna miseriæ est simpliciter mala, & ideo simpliciter nolenda, quia est contra appetitum naturalem. Non esse aũt non est per se obiectum commodi. Unde dicit Sco. si mihi daretur optio ego eligerem potius non esse simpliciter, quàm in tanta miseria esse. Et si obijciatur, quia aliquis maxime odit oppositum eius, quod maxime diligit, sed quisque maxime diligit esse, ergo maxime fugit eius oppositum, scilicet non esse loquendo de affectione commodi. Dicendum secundum Sco. ꝙ maior est Con. 4.

falsa loquendo de opposito contradictorio, quẽadmodum non esse opponitur esse, licet sit vera loquendo de opposito contrarię. Contradictorium enim non habet rationẽ formalẽ odibilis.

1 Ad primum argumentũ dicendum concedendo ꝙ nõ esse non est bonum, nec verũ, nec apparens. Licet tñ non esse nõ sit simpliciter, & secundum se volibile: bene tamen secundum quid, & in casu inquantum excludit miseriam culpæ, aut pœnę.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ dãnati naturaliter appetunt beatitudinẽ necessario, non autem actu elicito necessario appetũt. Appetitus autẽ naturalis de ipso esse non repugnat actui elicito de opposito ipsius esse puta de nõ esse, quẽ quidẽ actum elicitũ habent dãnati. Aliter dici põt, ꝙ appetunt actu elicito beatitudinem, appetitu tñ conditionato: puta si possent eam habere, quia constat eis, ꝙ nunquã habebunt eam: talis aũt appetitus, cõditionatus non repugnat appetitui quẽ habẽt de nõ esse. Et per hoc patet ad confirmationẽ, quia nõ est impossibile simul appetere esse, & non esse modis ꝑdictis.

3 Ad tertium dicendum, quòd sicut summum bonũ potest non appeti inquantum potest habere rationem apparentis mali, vt patet de damnatis, qui odiunt Deum. Ita etiam non esse potest appeti pro quanto potest apparere bonum, vel in re sicut apparet damnatis, vel secundum rationem, sicut apparet iustus appetentibus non esse ad vitandum culpam. Vel diceretur, quòd non esse est appetibile; etiam dato, quòd non videatur bonum ex eo, ꝙ est incompossibile malo.

Vtrum pœna omnium damnatorum sit æqualis.

Scot.4.d.50.q.4.

QVÆSTIO III.

Tertio quærit. Vtrũ sit ęqualis pœna oĩum dãnatorum.

Arguitur ꝙ sic, quia pœna essentialis oĩum est pœna damni, quę est carentia diuinæ visionis. sed carentia est priuatio, quę nõ recipit magis, & minus: igitur.

Secundo. Ignis inferni est idẽ respectu omnium, & agit in quemlibet damnatum secundum vltimum suæ potentiæ, cum agat naturaliter: igitur. 2

Tertio. Si esset maioritas in pœna, tunc maior pœna esset peior, sed hoc videtur falsum, quia omnis pœna est iusta, & omne iustum bonum. 3

Contra. Apocalipsis. 18. quantum glorificauit se, & in delicijs fuit tm̃ date illi tormentũ, & luctũ. Notandũ, ꝙ duplex est æqualitas: vt di. Sco. in 4. dist. vlt. Vna est ęqualitas quãtitatis, quæ videlicet est inter duas quantitates molis, vel virtutis quarum neutra excedit aliã. Alia e[st] æqualitas proportionis, quæ est inter duas quãtitates molis, vel perfectionis, quarũ licet vna excedat aliã: tñ proportionaliter, [illegible] habitudinem, ad alias duas. I[ta] ꝙ sit talis proportio vnius ad vnã illarum, qualis alterius ad alteram, quo dicimus, ꝙ inter quantu-

tuor, & duo, & sex, & tria est ęqualitas proportionis. Et similiter põt declarari de quantitatibus continuis, quarũ vna sit duorum pedũ, altera trium cõparatis ad alias duas, quarum vna sit quatuor pedum, & alia sex. Non est autem hic quæstio de ęqualitate secundum durationem, quia de illa planum est, quòd oĩum damnatorum pœna erit ęqualis a parte post, durabit .n. perpetuo in quolibet reprobo pœna sua. Secundo notandũ, ꝙ duplex est damnatorum pœna in genere. Vna est pœna damni, videlicet carentia diuinæ visionis, & fruitionis beatifice. Alia est pœna sensus, qui est dolor positiuus siue tristitia, quam sustinent, siue sit spiritualis, siue corporalis.

Con.1. His pręmissis, ponendę sunt quatuor conclusiones. Prima est. In damnatis non est ęqualis pœna damni secundum quantitatem, probat Sco. quia pensanda est quantitas priuationis ex quantitate habitus oppositi, sed carentia diuinę visionis, & fruitionis priuat in vno maiorem, & perfectionem gloria, quòd in alio. Nam vnus si fuisset saluatus habuisset maiorem, quàm alius: igitur, &c. Vbi etiam est aduertendum, quòd pœna damni non solum nominat carentiam diuinæ visionis, & fruitionis, sed est carentia cuiuscunq; boni conuenientis apti in esse. Dicit tamen Ioan de Basso, ꝙ probabilius vr̃ posse dici, ꝙ pœna dãni non solum priuat gloriã sub illo gradu sub quo alicui infuisset si meruisset, sed sub omni gradu possibili sibi inesse. Quælibet .n. creatura rõnalis capax est summę gloriæ, quæ potest inueniri in subiecto, ideo pœna carentiæ in quolibet damnato priuat ęqualem gloriã. Et sic pœna carentię pensando eam ex habitu opposito in omnibus est æqualis secundum quantitatem: æqualitas autẽ proportionis non habet hic locum.

Con.2. Secunda conclusio. Pœna sensus, siue sit spiritualis, siue corporalis non potest poni ęqualis secundum quantitatem intensiuam, sed tantum s̃m proportionem, & correspondentiã ad merita ipsorũ. Prima pars patet, q̃a vbi est grauior culpa ibi grauior pœna: iuxta illud pars. Reddes vnicuiq; iuxta opera sua. Certũ autem est, quòd in damnatis nõ est æqualitas culparum. Secunda pars patet, quia quanto culpa excedit culpam, tanto pœna pœnam: vbique tamen puniendo citra condignum.

Con.3. Tertia conclu. Pœna vermis erit inęqualis, patet secundum Scot. quia pœna est quędã tristitia, & continuus remorsus conscientiæ, sed quicunque minori peccato peccauit minus tristatur inquantum tollit minus bonum commodi. Vnde licet isti sint æquales in naturalibus inæquales: tamen sunt in conatu voluntatis ad peccandum.

Con.4. Quarta conclu. Pœna ignis non erit æqualis in damnatis, patet per August. lib. de ciu. Dei dicentem. Licet ignis æqualiter ardeat, non tamen æquali molestia cruciat. Dubium tamen est an pœna ignis in se sit inęqualis vel an ex dispositione diuina erit tantum inæqualitas afflictionis in diuersis.

1 Ad .j. arg. dicendũ ꝙ licet priuatio

uatio in se sit æqualis in hoc, ꝙ negat habitum in se, est tñ inæqualis rõne maliciæ, & rõne maioris boni conuenientis isti quo priuat. Vel potest dici, ꝙ pœna damni includit aliquid positiuũ, scilicet in voluntariũ, & hoc inæqualiter.

2 Ad secundum dicẽdum, ꝙ inæqualitas non est accipienda ex parte ignis, sed ex inęqualitate demeritorũ, & principaliter ex cã effectiua affligente: videlicet ex Deo, qui cooperat igni ad maiorẽ afflictionem, secundũ exigẽtium maioris culpæ. Et si arte ignis non possit in tantã, & tam vehementem immutationẽ, quã tam exigit culpa, tũc ignis cooperat Deo ad illũ gradũ in quẽ pot & Deus p seipsum immediate superaddit vlteriorem gradum.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ quilibet daret libenter partem suã de isto bono: vnde licet simpliciter sit maius bonum: est tñ simpliciter malũ huic. Sic enim ꝭm iustitiã distributiuam maius bonum simpliciter huic non dat, quia sicut ꝭm bonum honestum reddit maius commodũ, ita secũdũ inhonestũ redditur maius incommodum, & contra affectionem commodi pœna.

Vtrum damnati velint se peccasse.

Sco.4.distinct.50.q.1.Bona. d.50.q.1.

QVAESTIO IIII.

QVarto quæritur. Vtrum damnati velint se peccasse?

Arg. ꝙ sic, quia dicit Aug.i.de fide ad Petrum, ꝙ bonã voluntatem nullatenus habere poterũt: sed nolle peccasse est bonæ voluntatis: igitur. 1

Secundo. Voluntas hoĩs post mortẽ est ĩuertibilis: ergo nõ põt pęnitere de malis se commissis. 2

Tertio. Dicit Bernar. in canticis. Dãnatus semper vult iniquitatem suam quam fecit. 3

Contra. Sap.5. dicit. de damnatis intra se pœnitentiã agentes. Notandum secundũ Bona. in iiij. dist.50 ꝙ mala voluntas dicitur dupliciter, scilicet ꝭm actum, & habitum, timor aũt seruilis in damnatis non aufert habitum, malæ voluntatis, sed aufert actum, quod patet, quia si speraretur impunitas vellet dãnatus peccare, puta luxuriari. Nolunt, ergo peccasse, nec etiã peccare, non quia peccatum eis displiceat, quia iniustum, sed quia eis displicet pœna iusta, & ideo adhuc in eis viuit voluntas peccandi. *Sap.5.*

His pmissis, ponenda est talis conclu. Dãnati non habẽt nolitionẽ peccati, siue pęnitentiam per se, licet bene per accidens, Primũ patet, quia nõ tristant de peccato inquantũ est peccatum. Secũdũ patet, quia peccatũ odiũt ratione alicuius adiuncti videlicet ratione pœnæ quã sustinẽt. *Con.1.*

Ad primum argumentum patet responsio ex dictis. 1

Ad secundum dicendum, secũdum Bonauẽturam, ꝙ post mortem voluntas est inuertibilis secundum habitum, in quo est plena versio, sed tamen est vertibilis secundum actuum. Vel dicendum secundum Thomam, quòd sine aliqua versione voluntatis contingit, 2

contingit, quòd damnati pœniteant de peccatis, non quia hoc refugiunt in peccatis, quod prius appetierunt, sed aliquid aliud, scilicet pœnam.

3 Ad tertium patet ex dictis.

Vtrum damnati malent omnes esse damnatos, quam aliquos beatos.

Thom.4.d.50.q.1.

QVÆSTIO V.

QVinto quęritur. Vtrum damnati malent oēs esse dānatos, q̄ aliquos beatos.

1 Arg. ꝙ nō, quia Luc.xvj. de diuite, ꝙ rogabat pro fratribus ne venirēt in locum tormentorum. *Luc.16.*

2 Secūdo. Dānati habēt affectiones naturales, quod patet, quia impijssimi hoīum diligunt sibi proximos, sed in p̄senti si pater miser habet filium miserum non lætatur, sed magis tristať de tali societate, ergo sic est in inferno.

3 Tertio. Dānati non desiderāt augmentum suæ pœnæ, sed si plures dānarentur, maior esset eorum pœna, igitur.

Esa.14. Contra, super illud Esa. xiiij. Surrexerunt de soliis. Dicit glo. Solatium est malorū multos habere socios pęnarum. Notandū, ꝙ sicut dicit Bon. in iiij. licet in damnatis remittanť aliquo modo affectiones libidinosę delectationē habentes annexā propter pœnarum magnitudinem, tamē affectiones, in quibus est pęnalitas vigorantur. Vnde licet cesset actualiter affectus luxuriandi, & dñandi, tñ intendiť affectus, siue furor impatientiæ, & liuor inuidiæ. Vehementer ergo tristātur de gloria electorū, ideo vellent nullos esse beatos, immo oēs esse miseros. Et qa nec ipsi ad beatitudinē pertingere possunt, nec alios pñt a statu beatitudinis amouere, ideo in seipsis vehemēter tabescunt, & confunduntur.

Hoc pręmisso, ponenda est talis conclusio. Generaliter loquēdo damnati malent oēs esse miseros, quàm ipsis existentibus miseris aliquos esse beatos, patet satis ex dictis. *Con.1.*

Ad primum arg. dicendum, ꝙ quamuis in generali vellent oēs esse miseros, tamen quia specialius habent aliquorū amorē naturalem, & priuatum nollent ipsos damnari alijs existētibus in gloria, quia minus inuident propinquis, & maior eorū esset pœna, si propinqui dānarenť, & alij saluarenť: & inde est, quòd diues petijt fratres suos a damnatione eripi. Sciebat enim, quòd aliqui eriperentur, sed tamen maluisset cū fratribus suis omnes alios damnari. 1

Ad secundum dicēdum, quòd nullos ita naturaliter diligunt, quin vellent eos esse damnatos hoc pacto, qa nulli essent beati. 2

Ad tertium dicendum, quòd quamuis de damnatorum multitudine pœna singulorum augeatur, tamen tantum superexcrescet odium, & inuidia, quod magis eligent torqueri cum multis, quàm paucis. Et præterea, vt dicit Bonauent. multa volunt impij, quæ si obtinerent essent miseriores. 3

Vtrum

Utrum in inferno damnatorum sint tenebræ corporales, & spirituales.

Tho.4.d.50.q.3.

QVEASTIO VI.

SExto queriť. Vtrum in inferno damnatorũ sint tenebrę corporales, & spirituales.

1 Arg. ꝙ non. Primo de corporalibus, quia boni videbũt alios bonos ad gloriã suã. ergo ẽt similiter mali debent inuicẽ confundi: ergo debent se inuicẽ videre, quod non põt esse sine lumine.

2 Secundo arg. de tenebris spũalibus, quia reprobi habẽt multorũ cognitionẽ naturalẽ, sed nec pœna nec culpa debet bona naturæ omnino destruere, ergo est in eis aliqua cognitio, & ita lux spiritualis, & non tenebræ.

Mat.22 Contra. quantum ad primum. Ligatis manibus, & pedibus, proiicite eum in tenebras exteriores. Super quo Gregorius. Si illi lucẽ haberent, qui repelluntur in tenebras exteriores mitti, nequaquam dicerent. Et quantum ad secundum sic arguitur, quia ceco vbicunq; est tenebra est, sed dãnati sunt omnino excecati ꝑ maliciam. Excecauit eos malitia eorum.

Sap.2. Primo notandũ, ꝙ Isidorus dicit, ignem gehennę habere lucẽ ad aliquid, & ad aliquid nõ habere. Lucebit enim ad desolationem, non vt habeãt vnde gaudeant. Ad quod intelligendum notandum secundũ Bonauen in iiij. dist. vlt. ꝙ ignis est in triplici differẽtia. Est enim ignis purus, vt est in propria materia, & est ignis incorporatus, vt est in materia aliena, vt in terra, vel aere, & est ignis non tantũ incorporatus, sed ẽt permixtus vt sulphureus & fumosus. Prima est lux, & pure lucet, & abundanter. Secundus est ignis, carbo, & flamma: hic autẽ lucet, & tenebram expellit. Tertius est ignis fumosus, & talis est tenebrosus, & iste erit in inferno. Præterea notandum, ꝙ lux illuminat oculũ ad videndũ, aut ergo ad videndum delectabilia, vel ad videndum indifferentia, vel ad videndũ tristitia, & horribilia. Dicit ergo Bona. ꝙ primo, & secundo modo nõ erit in inferno illuminato, sed tertio modo tantum. Secũdo notandum, ꝙ sicut dicit Bona. vbi supra. Sicut est triplex actus lucis corporalis, scilicet manifestare, dirigere, & delectare, sic etiã in luce spirituali: quantũ igiť ad primum actũ, dãnati non erunt omnino extra lucẽ, quia aliqua erunt eis manifesta, sed illa sola, quæ faciunt ad cumulum pœnæ: quantũ vero ad secundũ actum, erunt omnino extra lucem, quia non poterunt dirigi: erunt enim extra viã, & tẽpus, & locũ bene agendi: quantum autẽ ad tertiũ actum, qui est delectare, erunt similiter omnino extra lucẽ, quia nihil cognoscent actu in quo delectentur. Erunt enim oĩno absorpti a magnitudine pœnarũ, ita vt non liceat eis cogitare aliquã delectabilia.

His præmis, ponẽdę sunt duæ conclusiones. Prima est. In inferno sunt tenebræ corporales: patet satis ex dictis. Item sic probatur. Dulce est lumen delectabile, Con. 1.

le, ſed dānatis eſt oīs delectatio auferenda: igitur.

Con.2. Secunda concluſio quantū ad directionē, & delectationē dānati ſunt oīno extra lucē, & in tenebris, licet non quantū ad manifeſtationem: patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum, patet ſatis ex dictis.

2 Ad ſecundū dicendum, ꝙ illa cognitio naturalis nō erit in eis niſi pro quāto faciet ad ipſorum cruciatum, quemadmodū & peccatorum ſuorum rememoratio.

Vtrum beatitudo conſiſtat in operatione.

Sco.4.d.49.q.1.& 2.

QVÆSTIO I.

Circa tertium ſuperius in hac tertia parte propoſitum, videlicet circa bonorum premiationem, ſiue beatitudinē triplex fienda eſt determinatio. Prima eſt determinatio beatitudinis animæ manifeſtatiua. Secunda eſt beatitudinis corporis declaratiua. Tertia eſt determinatio q̄dam cōparatiua. Circa primā primo quæritur. Vtrum beatitudo creaturæ intellectualis ꝑ ſe conſiſtat in operatione?

1 Arg. ꝙ nō. Primo ſic, quia beatitudo eſt finis creaturæ, ſed operatio nō eſt finis ſubſtātię: ſubſtātia enim nobilior eſt quolibet accidente: finis aūt debet eſſe nobilior eo ꝙ eſt ad finē, ſicut cauſa æquiuoca eius, Et prætetea ēt ſequeret circulus in ꝑ ſe cauſis, qa ſubſtātia eſt cā effectiua operationis, & ecōuerſo operatio eſſet finis ſubſtantiæ igitur.

Secundo. Beatitudo creaturæ conſiſtit formaliter in cōiūctione ſui vltimata ad ſummū bonū, ſed talis cōiunctio non eſt operatio, immo relatio: igitur. 2

Tertio: operans non perficitur ſua operatione alioquin ꝑ ſe agēs moueret quod eſt falſum, tunc. n. motus nō eſſet actus imperfecti, ſed ꝑfecti, & exiſtētis ī actu: igit. 3

Quarto. Operatio eſt aliqd abſolutū, ergo ſi beatitudo eſt opatio poſſet Deus facere beatitudinem ſine reſpectu ad obiectum quod eſt falſum. 4

Quinto. Habitus potētiæ eſt melior operatione: tū quia diuturnior: tū quia cā æquiuoca operationis: ergo potius in eo conſiſtit beatitudo, q̄ in operatione. 5

Contra. Phil. determinat. j. & x. Ethicorū, ꝙ felicitas, vel beatitudo in actu, vel operatiōe cōſiſtit. Primo notandū ꝙ beatitudo nominat finē vltimū beati: finis aūt noīat bonum, & vltimū, & per conſequens aliquid appetibile, non quodcūq;, ſed propter ſe appetibile, & propter quod aliud bonū eſt appetibile, id eſt id qđ eſt ad finē: & ſi ſit vltimus finis ſimpliciter, tunc eſt bonū illud, quod ex natura ſua, quia ex defectu, vel abuſu potētiæ appetētis contingere pōt, quòd talis finis non appetat ſummè, aut ꝙ non oīa appetantur propter ipſum. Secundo notandum, ꝙ oportet talem finē ſimpliciter vltimum eſſe in rerum natura, quia ſicut dicitur. ij. Methaphyſicæ. In finibus non eſt proceſſus in infinitum, eo ipſo quòd finis vltimus eſt ſupremum bonum, oportet quòd ſit per ſe ſufficiens, & eminentiſſi-

nentissimum bonum in entitate & bonitate. Ex quo sequitur, ꝙ tale bonum est maxime appetibile. Et si creatura intellectualis quæ potest tale bonum intelligere, & appetere beatificari nō potest, nisi perfecte attingendo quātum est sibi possibile tale bonū, secundum illas duas potentias supremas intellectum, scilicet & voluntatem, quæ sole natæ sunt tale bonum attingere, & in ipso quietari: ideo oportet tale bonū esse in rerum natura alias creatura intellectualis non posset quietari. Tertio notandum, ꝙ finis dupliciter dicitur, scilicet finis cuius, & finis quo: sicut patet. 2. physicorum. Finis cuius, vt communiter dicit̄, est finis extrīsecus, cuiusmodi est obiectum potentiæ, vel aliquod extrinsecum bonum, quod propter se appetit̄, vel etiam bonum intrinsecum attingibile per operationem, vel perfectionem formalē gratia, cuius est ipsa. Finis vero quo, magis communiter dicit̄ finis intrīsecus, & est aliquid quo attingit̄ finis, cuius inexistens formaliter ipsi attingenti finē cuius, & hoc modo finis, quo est propter finē cuius & ad ipsum ordinatur. Vnde etiam dicitur finis cuius, quia est gratia cuius alius ad ipsum ordinatur. Iuxta ergo prædicta duplex est beatitudo in genere. Vna extrinseca, & obiectiua, quę est finis cuius simpliciter vltimus & optimus in toto gn̄e entis, & ista est ipse Deus. qui est obiectū beatificās. Alia est formalis & intrinseca inhærēs creaturæ, per quam creatura attingit vltimate modo sibi possibili obiectum beatificū. Ex dictis patet, quid nomine beatitudinis intelligitur, & ꝙ non est impossibilis. Quarto notandum, ꝙ opinio Henrici in quolibet is fuit, quòd beatitudo immediate perficit essentiam creaturæ intellectualis, & per redundantiā perficit potētias. Quod probat, quia essentia est prior, & principalior, quam potentia, ergo Deus prius sibi illabit̄, & intimius, & principalius igitur. Item gratia primo perficit essentiā prius tantum est esse gratum, q̄ operari opera grata, ergo ēt gloria, siue beatitudo. Item si gloria primo, & immediate pficeret potentiam, sequeretur, ꝙ creatura beatificaretur per accidens. Sed contra hoc arguit Scot. quia cum Deus illabitur creaturæ intellectuali ad beatificandū ipsam de nouo non illabitur per aliquam mutationem sui, sed potius creaturæ beatificæ, ergo aliquid nouum causat in creatura. Tunc quæro de illo causato, aut est aliquis actus primus, & sic in eo non consistit beatitudo. Per nullum enim actum primum distinctum a secūdo, potest creatura immediate attingere obiectū beatificum: aut est actus secundus, & operatio, & tunc planum est quòd primo respicit potentiā & ipsa mediante perficit essentiam. Item: si Deus illabendo essentiæ beatificat, ipsam, tūc cum prior sit iste illapsus iu essentiā, quam operatio potentiæ, & distinguantur essentialiter, poterit Deus facere primum sine secundo, & ita aliquem beatum sine operatione, & sic dormiens poterit esse beatus. Ad rationes autem opinionis dicendum ad primam, quod licet essentia sit prior

prior in essendo, & ita Deus illa bitur sibi prius aliquo modo ad essendum, tamen potentia prior est in operando tanquam immediatum principium operationis, & ita prius sibi illabit Deus ad operandum: beatitudo autem in operatione consistit, nec valet si dicatur, quòd Deus secundum rationem suæ essentiæ illabitur essentiæ: potentiæ vero secundũ rationem alicuius attributi, puta bonitatis vel veritatis. ita enim Deus obiectiue beatificat potentias secundum rationem essentiæ suæ sicut illabitur essentiæ. Ratio enim essentiæ est ratio obiectiua beatitudinis, immò magis posset dici illabi essentiæ secundum rationẽ suæ potentiæ causantis, & cõseruantis ipsam. Ad secundam dicendum, ꝙ gratia perficit immediate potentiã, & non essentiam, vt alias dictũ fuit in quinto tractatu. Ad aliã non ualet consequentia, quia potentia non est accidens, sed est consubstantialiter eadem essentiæ, licet ab ea formaliter distinguatur. Non oportet igitur essentiam primo perfici nobilissima pfectione accidentali ipsius creaturæ, quæ quidem perfectio consistit in operatione, quia hoc repugnat essentię. ita quòd processus in recreando secundum istũ modum est contrarius processui in creando.

Con. 1. His præmissis ponendæ sunt quatuor concl. Prima est. beatitudo formalis, quæ est finis quo creaturę intellectualis consistit in actu, vel operatione qua perfecte, & vltimate attingitur obiectũ beatificũ a creatura modo sibi possibili: puta intelligendo, & fruendo: patet, qa beatitudo creaturę intellectualis, non potest dici substantia eius. Soli.n. Deo cõuenit beatitudo per essentiã: Et præterea tunc creatura manens nõ posset esse misera, nec potest beatitudo creaturæ esse sua potẽtia. Tum quia per potentiam nõ attingit actualiter vltimate obiectum beatificũ, sed tm̃ potentialiter. Tum quia tunc manẽte creatura, maneret eius beatitudo. Nec beatitudo põt dici habitus, uel species aliqua. Tum quia per ista non attingitur ultimate, & ĩmediate obiectum beatificũ. Tum quia in istis non distinguitur non beatus: puta dormiens a beato, sicut ẽt nec in substantia, vel in potentia. Tum quia nullũ istorum hẽt rationem optimi: actus.n. cæteris paribus, melior est specie, vel habitu. Ista.n. ordinantur ad actum. Nec põt dici beatitudo prima consistere in delectatione, vt postea dicetur. Relinquitur ergo, quòd cõsistit formaliter in actu, vel operatione: per actum.n. actualiter & vltimate attingitur obiectum beatificum, quod non potest intelligi de actu secundo, qui est actio de genere actionis. Illa.n. est productiua sui termini: Beatitudo aũt non est productiua sui termini, uel obiecti: sed de actu secundo, qui est operatio de gñe qualitatis. Nõ est aũt operatio alicuius potentiæ sensitiuę: per talem.n. non attingitur obiectum beatificum, quod est spirituale. Est ergo operatio partis superioris, videlicet intellectiue. Ex quo patet, ꝙ bene quantum ad hoc dicit Arist. j. & x. Ethycorũ, quòd fœlicitas est operatio hominis, secundum

secundum supremam virtutem, in qua non communicat homo cum brutis.

Con.2. Secunda concl. In solo bono infinito consistit beatitudo obiectiue. Patet, quia in illo solo pot quietari perfecte mens creaturæ intellectualis. Illud enim solum perfectionaliter, & eminenter continet omnia alia bona: ideo semper restat aliquid appetēdū, quousque illud habeatur. Vnde patet, q cōuenienter dicit Aug. *De Tri. lib. 13.* Beatus est qui habet quicquid vult & nihil mali vult. Quod est intelligendū ita quod ad necessitatē beatitudinis sufficit vnū volitione fruitiua, & perfecta, quod perfectionaliter continet omnia alia. Similiter ēt intelligenda est descriptio Boetii. 3. de conso. q beatitudo est status omniū bonorū aggregatione perfectus, quia in illo summo quod sufficit ad beatitudinē vnitiuē omnia alia bona aggregātur: & hoc accipiēdo beatitudinē essētialiter: multa enim ad eam con currūt accidentaliter, de quibus omnibus verificari pōt illa descriptio Boetii, & forte magis proprie.

Con.3. Tertia concl. Nō est delectatio de essētia beatitudinis, probat Scotus qa beatitudo respicit obiectū beatificū i se, sed passiones cuiusmodi est delectatio, nō habēt obiecta pro obiectis, sed magis quo causis efficientibus. Itē delectatio nō est operatio pfecta, sed superueniēs operationi perfectę. Dicit tamē Iohan. de Basso, q in ipsa delectatione, siue gaudio habito Deo cōsistit essētialiter, & formaliter beatitudo, eo q per ipsā immediate, & actualiter attingitur obiectum beatificum suo modo, sicut per operationes, quę sunt frui, & intelligere. Vnde & ipsa delectatio dici potest operatio voluntatis, sicut & passio appetitus sensitiui dicitur suo modo operatio: Ita enim immediate habetur delectatio de Deo suo modo, sicut & fruitio. Licet precedēte fruitione, sicut et habetur fruitio precedente visione. Non est tamen delectatio operatio qua primo attingitur Deus ab ipsa voluntate correspondens voluntati, inquantum est talis potentia: puta voluntas; quemadmodum velle correspondet ipsi voluntati. Dicit igitur, quod talis delectatio, quę respicit Deū, vt obiectum immediatum, & delectabile, pertinere videtur esse ntialiter ad beatitudinem; sicut etiam tristitia sibi opposita pertinet essentialiter ad miseriam: delectatio vero sensibilis, quæ erit in beatis, vel etiam delectatio intellectualis, quam habebūt de ipsa visione, vel fruitione, vt de obiectis nō pertinet ad essentiam beatitudinis, sicut etiam Aristoteles determinat in. x. Ethicorum: sed est aliquid superueniens beatitudini, & aliquo modo accidentaliter perficiens, sicut pulchritudo superuenit iuuentuti & sequitur magis affectionem commodi, & amorem concupiscentiæ, quàm amorem amicitiæ. Per predicta autem de delectatione multa possunt solui hinc & inde.

Quarta concl. Beatitudo immediate est in potentia perficiens ipsam, mediate vero in essentia, patet ex quarto notabili. *Con.4.*

1 Ad primum arg. patet responsio ex tertio notabili, procedit. n. de fine gratia cuius & beatitudine obiectiua. Beatitudo aũt formalis non est finis simpliciter creaturæ, sed ſm quid, puta finis quo, quia videlicet est quid optimum, & vltimũ inter perfectiones accidentales, nec debet dici causa substantiæ, uel potẽtię beatificabilis in aliquo genere causæ, sed est accidens eius, & posterior natura, quod repugnat causæ respectu effectus.

2 Ad secundum dicẽdum, quòd coniunctio uno modo potest accipi pro operatione unitiua, vel coniunctiua, qua attingitur obiectum beatificum, & sic dicit aliquid absolutum, & in ipsa consistit beatitudo. Alio modo accipitur coniunctio pro ipso respectu talis operationis ad obiectũ beatificum: & sic in ipsa non consistit beatitudo formaliter, & quidditatiue, licet talis respectus attigentiæ sit essentialiter idem cũ ipsa operatione, in qua consistit beatitudo, quia sine ipso qualcunque virtute non potest esse talis operatio.

3 Ad tertium dicendũ, ꝙ agẽs, vel operans, bene perficitur sua operatione, & potest recipere tam actionem de genere actionis, quàm operationem, quæ est terminus eius. Nec sequitur, ꝙ agens per se, mutetur inquãtum agens absolutè, sed inquantum tale agens, in quo scilicet vniuntur potẽtia actiua, & passiua, immo possunt esse simpliciter eadem potentia, sicut patet de voluntate, & hæc dicta sunt de agẽtibus actionum immanentium; de agentibus vero actionum trãseuntiũ dicendum, quòd licet actio de gñe actionis sit in agẽte creato, non tñ agens per se noueatur, quia non recidit passionẽ de gñe passionis, nec terminũ eius. Illud aũt dr̃ propriè mutari, quod recipit mutationem de genere passionis.

Ad quartum dicendũ, ꝙ visio, & fruitio licet sint formę absolute, tñ habent respectus ad obiectum sibi coessentiales, sine quibus per quamcunq; potentiam esse non possunt. Ad ultimũ dicendũ, ꝙ operatio beatifica simpliciter nobilior est quocunque habitu gloriæ, nec vr̃, ꝙ quicunque habitus ponantur ibi, quòd causaliter quid faciant ad actus beatificos, vel si sint causæ, non sunt totales, sed partiales, quas non oportet esse simpliciter nobiliores suis effectibus. Qñ autẽ dicit vltra, ꝙ habitus est diuturnior. Dico, ꝙ actus beatificus est ita diuturnus sicut habitus. Et dato, ꝙ habitus esset diuturnior, non tñ pp hoc est simpliciter nobilior, quod. n. dicit Phil. Bonum diuturnius est melius, non est verum, nisi cæteris paribus. 4

Utrum beatitudo consistat in vno, vel pluribus actibus.

Sco. 4. d. 49. q. 3.

QVAESTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum beatitudo consistat in vnico simplici actu, vel in pluribus simul. *Augu. de*

Arg. ꝙ in pluribus, quia dicit August. Beatus est, qui hẽt quicquid *Trini. li. 13.*

quid vult, &c. Sed non tantũ rectè vult homo operationẽ vnã, sed plures: puta visionem, & fruitionem.

2 Secũdo. Si per vnam operationem, põt quis habere quicquid vult, aut ergo per operationem voluntatis, & tũc sequitur, quod descriptio Augustini æquiualet isti (beatus est, qui vult quicquid vult) quod nihil est dicere, aut per actum intellectus, & tũc beatus erit, q intelligit quicquid vult; quod est falsum, quia si sic viator esset beatus.

3 Tertio. Beatitudo consistit in quocunque, per quod distinguit per se beatus a nõ beato, sed beatus distinguitur a non beato, tam per actũ intellectus, quàm per actum voluntatis, igitur.

4 Quarto. Beatitudo consistit in perfecta vnione naturę beatificabilis cum Deo, sed non est perfecta vnio, nisi sit secundum omnem potentiam, secundum quã illa natura est immediate vnibilis Deo, cuiusmodi est tã intellectus; quàm voluntas igitur.

5 Quinto. Tam per intellectum, quam per voluntatem natura intellectualis mouetur in Deum, ergo per vtranque potentiã quiescit in Deo, sed beatitudo perfectè quietat naturam intellectualem in Deo, igitur.

6 Sexto. Ad perfectionem naturæ intellectualis in actu primo cõcurrũt ĩtellectus, & volũtas: ergo ẽt ad beatitudinem, quę est completissima eius perfectio in actu secũdo cõcurrunt duo actus secundi. Non enim posset perfectè quietari, nisi quodlibet pertinens per se ad eius perfectionem naturalem quietetur.

Contra. In quolibet ordine essentiali est status ad aliquod vnũ: ergo in ordine finiũ non tantum erit status ad aliquem vnũ finem extrinsecum, sed etiam inter fines intrinsecos erit aliquis vnus supremus, talis autem est beatitudo formalis.

Item in prioribus essentialiter in aliquo ordine non est minor vnitas essẽtialis, q̃ in posterioribus, sed potius maior: nunc autem aliquis finis sub fine: extrinsecus simpliciter per vnicũ intrinsecum sibi correspondentem attingitur: ergo multo magis finis simpliciter vltimus.

Primo notandum, quòd aliqui dixerunt, quòd voluntas in patria respectu obiecti beatifici præsentis nullum habet actũ vel operationem, prout operatio distinguitur a delectatione, sed tantum habet respectu obiecti delectationem; qua quietatur in eo: sic enim est alijs appetitus, puta naturali, & animali; quòd nullum habent actum respectu appetibilis iam habiti, sed tantum quietatur, vel delectantur in ipso, sicut graue in centro quietatur, & animal in cibo habito, & gustato delectatur; nec vltra appetit illum. Dicunt vlterius isti, quod in nullo actu voluntatis consistit essentialiter beatitudo, quia non in actu desiderij, vt patet; nec in delectatione secundum Philosophum 10. Ethicorum; *Ethi. lib. 10.* quia accidentalis est, & superuenit beatitudini, nec in aliquo alio, quia nullum alium habet. Sed ista opinio est nimis irrationabilis, & nimis vilificat voluntatem. Dicendum

dum est ergo, quòd voluntas habet aliquem actum circa obiectum beatificum in patria, qui nec est actus desiderii, nec ipsa delectatio, sed est actus amicitiæ, quę est frui Deo, siue amare Deū propter seipsum finaliter, iuxta preceptum de charitate, quod perfectissime adimpletur in patria. Quod etiam patet per Augustinum dicentē: Beatus est, qui habet quicquid vult, &c. Ex hoc enim sequitur, quòd presentialiter habet illud, quod vult, & sic respectu actualiter habiti, voluntas habet actū volēdi. Et dicit Ioannes de Basso, quòd talis actus non est eiusdem rationis, cum actu amandi Deum in via. Tum, quia vnus est simpliciter beatificus ex sua ratione, alius vero non. Tum, quia naturaliter vnus presupponit visionem in intellectu, alius vero non. Tum quia vnus causatur a voluntate nostra, scilicet actus vię, qui est meritorius, alius vero causatur a solo Deo per creationem, sicut charitas. Tum, quia sunt improportionales, & simpliciter inadequabiles. Non enim potest actus vię esse tantus, siue tā perfectus, sicut actus patriæ, licet habitus sint eiusdem rationis, & commensurabiles. Nec obstat, quia ambo sunt in eadem potentia secundum eundem habitum, & respectu eiusdem obiecti, quia causæ effectiuę sunt diuersę, & effectus disproportionabiles. Ex dictis itaque patet, quòd voluntas in patria habet actum amandi, siue fruendi. Ead argumentum predictę opinionis dicendum, quòd sicut alii appetitus non mouentur ad terminos iam habitos. Graue enim non mouetur ad cētrum, in quo iam quiescit, nec animal desiderat cibum, in quo iā delectatur. Ita nec voluntas, vt communiter desiderat obiectū iam habitū eo modo, quo habitum est, sed in hoc excedit alios appetitus, quòd non solum quietatur, vel delectatur de appetibili iam habito nō hēns aliū actū positiuū circa ipsum, sed habet actū, & operationem positiuam aliā a delectatione, quam ipsa delectatio cōsequitur, vel concomitatur. Secundo notandum, quòd opinio Richardi fuit, quod beatitudo consistit in duobus actibus intellectus, & in actu voluntatis, & hoc precipue propter quartam, & quintam rationes adductas in pedę questionis. Alia autem est opinio D. Thomæ, quod beatitudo consistit in vnica operatione, quòd probat, quia secundum Philosophum: Foelicitas est optima operatio secūdum optimam virtutem, & in uita perfecta. Impossibile est autē esse plures operationes eiusdē simpliciter optimas, quia nec eiusdem speciei, quia vna talis perfecta sufficit in vno, nec alterius speciei, quia species se habent, sicut numeri 8. Meth. Item beatitudo consistit in coniunctione vltimata, & perfectissima creaturę ad optimum obiectum, sed planum est, quòd talis coniunctio in vnica operatione consistit, igitur &c. Tertio notandum secundum Scotum, quòd beatitudo potest accipi dupliciter. Vno modo pro illo, quo immediate attingitur vltimate natura beatificabilis obiectum beatificum, & illud

Marginal notes: 4. d. 49. — Eth. li. 1 — 8. Met. — 4. d. 49.

& illud est operatio complexiue beatifica, & simpliciter immediate attingens obiectum excludendo tam medium eiusdem ordinis, quàm mediũ alterius ordinis. Alio modo sumitur beatitudo pro beatitudine totali totalitate extensiua, prout videlicet dicit aggregationem omnium illorum, quibus immediate in aliquo ordine, & vltimate attingitur obiectum beatificum.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis concl. Beatitudo naturæ intellectualis primo modo sumpta cõsistit tantum in vnica operatione, sed secundo modo accepta cõsistit in operatione tam intellectus, quàm voluntatis. Prima pars sic probatur, quia vnica operatione tantum est naturę intellectuali simpliciter perfectè bene ita quod nihil sibi desit: non tñ quòd hoc includat omnia pertinentia ad bene esse naturę, sed dicit complementum omnium in bene essendo. Et probatur hoc, quia sicut obiectum beatificum est vnicũ re, & ratione, in quo tanquàm in extrinseco perfectiuo est huic naturę perfecte bene, & non nisi in quantum attingitur ab ista natura simpliciter immediate per operationem. Ita talis operatio simpliciter erit vnica. Secunda pars patet, quia immediatus terminus operationis vtriusque potentię, videlicet tam intellectus, quàm voluntatis, est ipsum obiectum, ita quod neutra mediat respectu alterius in ratione obiecti, nec in ratione attingendi obiectum, vt attingitur per istum actum, ergo beatitudo totalis extensiua possibilis naturæ intellectuali, in qua sunt duæ potentiæ suo modo beatificabiles consistit in pluribus operationibus. Et si possent esse in natura intellectuali quatuor potentiæ, quarum quælibet per operationem suã attingeret immediate Deum beatitudo totalis extensiuę consisteret in quatuor operationibus. Ex dictis patet, quod licet natura non beatificetur, nisi per potentias, tamen in natura est aliqua potentia beatificabilis, cuius beatitudo non est simpliciter beatitudo naturæ intellectualis, quia ex illa beatitudine non est simpliciter perfectè bene ipsi naturę, sed ex aliqua nobiliore, quæ simpliciter immediatissime, ita quòd nihil immediatius quocunque modo, & vltimate simpliciter, & perfectissime attingit obiectum beatificum, quæ quidem operatio non potest esse nisi vnica, & vnius potentiæ in natura, licet illa prędicta beatitudo, quæ non est simpliciter beatitudo intellectualis naturę dici possit beatitudo simpliciter huius potentię, quia ex illa simpliciter bene est huic potentiæ.

1 Ad primum arg. dicẽdũ, quòd ibi ly quicquid non accipitur pro quolibet appetibili diuisiue, sed pro vno, in quo continentur omnia vnitiue, & eminenter, propter quod solum est recte uolendum quicquid aliud est recte uolendum.

2 Ad secundum dicendũ, quòd sicut patebit ex quæstione sequẽti, habere sumitur ibi pro actu volendi non quocunque, sed perfecto, sequente visionem nudã, & qui tali actu habet quicquid vult, hoc est vnum, quod eminenter est omne volibile, ille est bea-

beatus, sed non sequitur, ergo quicunque vult quicquid vult est beatus, sed est fallacia consequentis ab interiori ad superius cum distributione.

3 Ad tertium neganda est maior, quia multa possunt esse distinguentia in aliquo ab alio, nec tamen quodlibet eorum est de essentia eius, sed solum id, quod primo & essentialiter distinguit. Si autē hic intelligas per hoc, quod dicitur per se in maiore, scilicet essentialiter, & per se primo modo, concedēda est maior, sed tūc minor est falsa, quia per solum actum voluntatis hoc modo per se distinguitur beatus non a beato.

4 Ad quartum neganda est minor, nisi intelligatur de immediatione vna sine alia, & per hoc non sequitur, ꝙ beatitudo nō cōsistat nisi in altera, tū prout beatitudo includit vtranque immediationem; sic beatitudo naturæ non consistit nisi in alia operatione, qua natura īmediate simpliciter attingit obiectum: illa autē est vnica, licet aliqua eius potentia per aliam operationem attingat immediate immediatione possibili illi potentiæ.

5 Ad quintum dici potest, ꝙ tēdere in finem propriè non competit, nisi appetitui, prout tendere comparatur quasi motui. Intellectus.n. nunq̄ tendit in aliq̄d quasi in terminum motus acquirendum, s. per motum. Aliter dici potest, concesso, quòd ꝑ vtranque potentiam tendit in obiectum, quadam scilicet operatione imperfecta, quæ potest haberi circa absens, quòd vna est tendentia, qua natura principaliter tendit in ipsum: & ita illā sequitur vnica quietatio principalis. Comparando ēt istas inter se, istæ tendentiæ non sunt in ipsū obiectum immediate duplici immediatione, sed altera tantum, & ita erit vnica immediata quietatio sequens.

Ad sextum dicendum, ꝙ totalis quietatio naturæ, loquendo de totalitate extensiua requirit, quòd quicquid in natura est quietabile quietetur, sed inter istas quietationes vna est quietatio simpliciter ipsius naturæ. Dicendum ergo, quòd sicut sunt aliqua multa pertinentia ad actum primum alicuius, ita possunt esse multæ quietationes illorum multorum, & vnica totius, & totalis totalitate extensiua includens illas multas, sed illarum omnium est vnica, quæ est vltimata quietatio in obiecto, & sola est simpliciter totalis quietatio naturę, loquendo de totalitate intensiua. 6

Ad primū argu. in oppositum dicendum, ꝙ vni simpliciter primo in vno ordine possunt esse duo īmediata, & per consequens vtrumque esse æque primum, licet non simpliciter primum, sed secundo primum. In proposito autem vlterius dicendum, quod inter illas operationes vna simpliciter loquendo perfectius, & immediatius attingit obiectum, siue finem extrinsecum. 1

Ad secundū dicendū, ꝙ bene concludit de beatitudine simpliciter ipsius naturæ, videlicet de operatione attingente immediate obiectum vtroq; modo immediationis. Ad primum arg. secundę opinionis potest similiter respon- 2

sponderi. Et prętereà dicendum, ꝙ beatitudo secundum mentem Aristotelis est operatio fm supremã virtutem. s. secundum virtutem sapientiæ quam posuit supremam, & ita est actus intellectus: sed per hoc non excluditur voluntas quin in actu ipsius possit ponit fœlicitas saltem minus principaliter si voluntas apud Aristotelem sit ignobilior intellectu. Vnde in 12. metaphysicę ponit intelligentiam beatificari in actu amoris, amando videlicet primam intelligentiam. Vnde tunc beatitudo est operatio secundum supremã virtutẽ, quãtum ad illud quod est principale in ipsa, sed non quantum ad suum totale esse. Nos autem econuerso dicimus, quod voluntas est potentia suprema, sicut, & charitas, quam ignorauit Aristoteles, est supremus habitus.

Ad secundum dicendum, ꝙ beatitudo consistit in duplici cõiunctione vltimata ad obiectum beatificum licet nõ quęlibet sit vltimata simpliciter: sed quantum ad potentias quæ coniunguntur, ita, quòd visio est vltimata quantum ad intellectum, & fruitio, quantũ ad voluntatẽ: sed tamẽ prima ordinatur ad secundã sicut ad principaliorem. Et secundũ hoc non dicitur simpliciter vltimata: sed secunda potius in genere operationis.

Vtrum beatitudo per se consistat in actu intellectus, vel voluntatis.

Scot. in 4. dist. 49. q. 4. & S. Tho. 4. d. 49. q. 3.

QVAESTIO III.

TErtio quæritur. Vtrum beatitudo per se consistat in actu intellectus, vel voluntatis?

Arguit, ꝙ in actu intellectus, 1 q̃a dicit Saluator Ioã. 17. Hęc est vita ęterna vt cognoscãt te, &c.

Secundo. Dicit Augustinus, 2 Visio est tota merces.

Tertio. Primo Ethycorum di 3 citur, ꝙ beatitudo est bonum per *D. Tho.* se sufficiens: sed huiusmodi est *lib. 1. c.* visio secundũ illud Philip. Io. 14. *penult.* Domine ostende nobis patrem, *Io. 14.* & sufficit nobis.

Quarto. Intellectus immediatius vnit̃ obiecto beatifico quã 4 voluntas: nõ. n. vnitur voluntas, nisi mediante intellectu, igitur.

Contra. Dicit August. 13. de Trin. Beatus est qui habet quicquid vult, &c. ergo maxime consistit beatitudo in actu voluntatis. Et primo de Trin. Summa merces est, vt ipso perfruamur. Frui autem est actus volũtatis. Notãdum, ꝙ aliqui ponunt beatitudinem in actu intellectus, & ista est opinio D. Tho. in 4. dist. 49. vbi dicit, ꝙ beatitudo principaliter, & essentialiter consistit in actu intellectus. In actu vero voluntatis sicut in quadam perfectione extrinseca superueniente visionis. Et ratio huius opinionis est, quia per actum intellectus primo attingitur obiectũ beatificum. Sed contra hanc opinionem arguit Scot. quia finis extra est aliquid simpliciter 5 optimum, & summe volendum, ergo inter ea quæ sunt ad ipsum id, quod est sibi immediatius est magis volendum, sed

velle est sibi immediatius, quia immediate extendit in ipsum, cum finis vltimus sit proprium obiectũ ipsius velle, ergo ipsum velle est magis volendum quã intelligere, & sic in eo magis cõsistit beatitudo. Item voluntas potest velle suum actum. Aut ergo vult suum velle propter intelligere, aut econuerso, aut neutrum propter alterum, & hoc loquẽdo de velle ordinato. Non primum, qa sm Ansel. ordo peruersus esset aliquem, velle amare, vt intelligeret. Nec tertium, quia in ordinatis per se ad eundem finẽ est etiam aliquis ordo inter se tanquam ad finẽ sub fine, ergo oportet dare secundum, & hoc vult Ansel. vbi prius. Ad rationẽ aũt opinionis dicendum, quòd licet per actum intellectus sit aliqualis assecutio obiecti prior, prioritate generationis, nõ tñ prior prioritate perfectionis. Nam secundum Philoso. 9. metaphysice posteriora generatiõe sunt priora perfectione, quod maxime verũ est de posteriori quod est simpliciter ĩmediatius vltimo, quod vltimum est simpliciter perfectissimum quemadmodum est hic. Alia est opinio Varronis dicentis, quòd fœlicitas præcise consistit in actu voluntatis. Et secundum hanc opinionem poterit alicui communicari visio diuinæ essentię, & tamẽ nõ erit beatus cũ actus intellectus stare possit sine actu voluntatis. Alia est opinio Egidij de Roma dicentis: beatitudinem esse genus, cuius species sunt actus intellectus, & actus voluntatis. Alia autem est opinio Doctoris subtilis videlicet, quòd beatitudo naturæ intellectualis totalis totalitate extẽsiua, cõsistit tam in actu intellectus, quã in actu voluntatis, sed tamen principalius in actu voluntatis.

Lib. Cur Deus homo. c. 1.

T. c. 59.

His præmissis, ponendæ sunt quatuor cõclusiones. Prima est: Beatitudo totalis totalitate intensiua consistit in actu voluntatis, beatitudo aũt totalis totalitate extẽsiua cõsistit tã in actu intellectus, q̃ volũtatis, sed principalius in actu volũtatis, patet satis conclusio ex dictis tam in hac questione, quã in præcedẽtibus. Posset aũt iterũ sic ꝓbari cõclusio quantũ ad illã partẽ quæ dicit beatitudinẽ intensiuã esse in actu voluntatis, ac etiã quantum ad illam partẽ quæ dicit in illo actu voluntatis principaliter cõsistere beatitudinem extensiuã, quia voluntas est nobilissima potentiarũ animę, vt alias satis determinatum est in secundo tractatu, ergo actus eius est nobilissimus simpliciter, & per consequẽs in eo maxime cõsistit vltima perfectio quę ẽ beatitudo. Con. 1.

Secunda conclusio. In solo actu voluntatis qui est fruitio consistit simpliciter beatitudo naturæ intellectualis, ꝓbat Sco. quia beatitudo nõ potest consistere in aliquo nolle. Tum, quia nolle habet per se obiectum malum quod non potest esse obiectum beatificum. Tum, quia actus beatificus est primus, & immediatus respectu vltimi finis. Nolle autẽ non est simpliciter primus inter actus voluntatis, quia nolle nõ hr̃, nisi virtute alicuius velle secundum Ansel. 3. c. de causa diaboli. Nec consistit beatitudo in velle concupiscen- Con. 2.

piscentiæ. Tum quia velle cõcupiscentiæ non potest esse primus actus voluntatis, quia omne concupiscere est in virtute alicuius actus amicitiæ. Tum quia actus amicitiæ inest voluntati, secundum ꝙ habet affectionem iustitiæ. Actus autem concupiscentiæ sibi inest, secundum ꝙ habet affectionẽ commodi. Nobilior est autem affectio iustitiæ affectione commodi, quia regulatrix eius est, & moderatrix, ſm Anselmum, & est propria voluntati ſm quod est libera. Tum quia actus amicitiæ tendit in obiectum, vt est in se bonum. Actus autem concupiscentiæ tendit in illud, vt est bonum mihi nobilius autem est in se, quàm in aliqua alia habitudine. Concludendum est ergo, ꝙ beatitudo consistit in actu amoris amicitiæ. Talis autem actus est fruitio, videlicet amor alicuius propter se, scilicet propter amatum finaliter. Et si instetur, ꝙ tentio succedit spei, ergo est actus voluntatis, voluntas autem est potentia ſm quam beatificaẽ natura intellectualis, ergo in actu tentionis est beatitudo, tentio autem non est fruitio, igitur. Ad illud dicendum, ꝙ non oẽ quod succedit virtutibus theologicis in via, vel actibus earum, est de essentia beatitudinis, sed tãtum vnicus actus perfectissimus. Nõ dato, ꝙ tentio sit actus voluntatis succedens actui spei, non sequitur, ꝙ in ipsa consistat beatitudo, sed sufficit, ꝙ ipsa comiteẽ beatitudinem.

Con. 3. Tertia conclu. Non in omni fruitione consistit beatitudo, patet, quia non consistit in fruitione viæ, quæ est imperfecta nec ẽẽ in fruitione, qua quis vidẽs Deũ frueretur Deo sine charitate. talis enim non haberet aliquẽ primum actum supernaturalem, esse autem præcedit agere, siue operari, ergo nec per consequens haberet frui beatitudine.

Quarta conclusio. Fruitio beatifica, & fruitio non beatifica, differunt specie seipsis quidem formaliter, sed a causis suis, vel habitudine causarum causaliter. Ista cõclusio satis patet ex aliquibus dictis in quæstione præcedenti. Con. 4.

Ad primum argumentũ concedendum est, ꝙ actus intellectus est vita, & vita æterna si est actus æternus. Si aũt addas, ꝙ est vita æterna beata, hoc non est in euangelio, sed additum est. 1

Ad secundum dicẽdum est, ꝙ visio est tota merces, idest summa potentiæ intellectiuæ, sed nõ summa merces totius hominis, & sic possũtq; glosari multæ auctoritates similes. 2

Ad tertium dicendum, quòd dilectio est bonũ magis sufficiẽs, q̃ intellectio, quia eo habito, habens minus eget. Ad probatione aũt minoris dicendum, quod dictum Philippi intelligendũ est quantũ ad instructionẽ fidei de trinitate. hanc enim tũc nõ plene intellexerat: non autẽ loquebaẽ de visione beata, quasi illa ꝑ se sufficeret sine dilectione, sicut apparet per responsionem Chrĩ. Tãto tpe vobiscũ sum. &c. Philippe qui videt me videt & patrem. &c. quasi diceret. Si me secundum deitatem vidisti ꝑfecta visione fidei, & patrem meũ simili visione fidei vidisti. 3

Ad quart. patet solutio ex not. 4

Vtrum

Vtrum securitas tentionis sit de essentia beatitudinis.

Scot. 4 d. 49. q. 6.

QVEASTIO IIII.

QVarto quæritur. Vtrum perpetuitas, vel securitas tẽtionis, pertineat ad essentiam beatitudinis.

1 Arguitur, ꝙ sic, quia dicit Augustinus libro decimotertio de Trinitate, cap. octauo. Post alia pertinentia ad beatitudinem enumerata subdens, & quod est omnino beatissimum, ita semper fore certissimum erit.

2 Secundo de essentia beatitudinis est, quòd si sit vltimata perfectio, ergo ex ratione sui excludit a subiecto omnem priuationem oppositam, ergo ex ratione sui constituit subiectum incorruptibile, & intransmutabile secundum eam, igitur.

3 Tertio. primo Ethycorum. Fœlicitas est operatio optima secundum vitam perfectam, hoc autem secundum ipsum includit perpetuitatem quandam, alioquin felix fieri possit miser, ꝙ habet pro inconuenienti.

4 Quarto. Ad perfectionem primam viatoris concurrunt essentialiter fides, spes, & charitas, & ad secundam actus istorum, ergo ad perfectionem comprehensionis concurrunt essentialiter actus perfecti correspondentes istis, nunc autem actui spei succedit tentio, quæ non videtur aliud esse, quàm securitas.

Contra. Primo Ethycorum. Nihil est perfectius ex eo, quòd diuturnius, & exemplificat ibi de albo vnius diei, & vnius anni, sed nihil debet poni de ratione beatitudinis quod ad maiorem sui perfectionem non pertineat, ergo non debet poni perpetuitas, vel securitas de ratione beatitudinis, quæ est perfectio simul tota. Primo notandum, quòd in hac materia certum est, quòd beatitudo electorum, & miseria reproborum erit perpetua, patet per multas auctoritates scripturæ, & sanctorum. Sed vnde, aut per quem modũ insit beatitudini ista perpetuitas multę sunt opiniones. Prima opinio dicit, quòd beatitudo ex seipsa formaliter est perpetua, & necesse esse, effectiue tamen a Deo conseruante. Ad hoc adducuntur aliquæ rationes. Prima est. Aliqua forma corporalis, non solum substantialis, sed etiam accidentalis est incorruptibilis, & ex se formaliter perpetua, patet de luminositate stellarum, & de forma cœli. Sed beatitudo cum sit vltimata perfectio creaturæ intellectualis non est forma minus perfecta, vel minus nobilis. Alia ratio. Finis extrinsecus vltimus tollit omnem priuationem respectu alterius finis extrinseci, ita ꝙ ipso habito non desideratur alius finis extrinsecus, nec ipso indiget: ergo similiter finis intrinsecus, & per consequens ex se est perpetua. Sed contra hoc sic arguit Scotus. Beatitudo creata est accidens, igitur non minus dependet, quàm suum subiectũ, sed subiectum dependet ex conseruatio-

seruatione Dei contingenter ipsum conseruantis, & sic non habet necesse esse formaliter, ergo nec ipsa beatitudo creata. Si dicas, quòd licet beatitudo absolute habeat omne contingens, tñ ex quo semel inest naturæ, necessario inest manente natura. Contra. Deus potest conseruare prius essentialiter sine posteriori, sed illa natura est prior beatitudine nedum natura, sed & tempore, igitur. Dicendum ergo cum Scoto, quòd nihil a Deo habet esse formaliter necessarium, sed simpliciter contingens, tñ aliquod creatum dicitur habere esse incorruptibile pro quanto non habet contrarium, vel non potest destrui ab aliquo creato, sed tantum potest annihilari a Deo non conseruante, & hoc modo potest concedi beatitudinem esse incorruptibilem. Ad primam autem rationem opinionis dicendum, quòd nec intelligentia, nec cœlum, nec aliqua forma creata est formaliter necesse esse, sed omnia creata sunt simpliciter contingentia ex se possibilia esse, & non esse, licet aliqua sint incorruptibilia, sicut intelligentia, & cœlum, quæ tamen contingenter a Deo producuntur, & etiam conseruantur, non minus contingenter, quàm corruptibilia. beatitudo itaque non tollit a subiecto possibilitatem priuationis sibi oppositæ. Et cum dicis, quod est perfectio vltimata, verum est secundum perfectionem inter perfectiones q̃ sunt de facto, sed non sic secundum durationem, quin post eã possit succedere in subiecto alia, vel priuatio eiusdem licet de facto nunquam succedat. Ad aliã rationem dicendum, quòd non oportet sic se habere per omnia finem vltimum intrinsecum, sicut extrinsecum. Finis enim vltimus extrinsecus, qui est ipse Deus infinitæ bonitatis est, & omnium aliorum finium bonitatis eminenter, seu perfectionaliter continens, ideo sufficienter tollit indigentiam omnium aliorum finium in ratione obiectorum: sic autem non est finis intrinsecus formaliter infinitus, cõtinens eminenter omnem actũ possibilem in esse potentiæ, cui inest, ideo non tollit potentialitatem ad alios actus, nec priuationem eorum. Secundo notandum, ꝙ alia est opinio, quæ dicitur esse Henrici, ꝙ beatitudo est perpetua ex natura potentiæ beatæ, quæ necessario fruitur obiecto clare viso, nec potest nõ frui ipso, quia nulla inuenitur ratio mali in ipso. Sed contra hoc arguitur secundum Scotum, tum quia si voluntas sit causa effectiua fruitionis, ꝙ libere etiam libertate contradictionis fruatur, & per consequens, potest non frui. Tum, quia si Deus sit causa totalis, & immediata fruitionis, potest ipsam non causare, vel conseruare, absolute loquenda. Et dato etiam, quòd non sit causa totalis, nec immediata; sed cum ipso concurrat voluntas, potest ipse Deus non cooperari voluntati, & sic voluntas non frueretur. Tum, quia similiter ex parte visionis, si talis visio fit a vidente, voluntas potest non copulare potentiam cum obiecto si tamen habeat ibi actum, & ita poterit non esse visio,

sio. Licet in intellectu sit aliquo modo necessitas vidēdi non simpliciter, sed tātummodo si obiectum præsens moueat, hoc autē est mere contingens, quia obiectum illud voluntariæ, & mere contingenter mouet quemcunque intellectum creatum. Ad motiuum autem opinionis dicendū, quod non concludit quin voluntas possit non frui, licet forte cōcludat, quod non actu possit obiectum illud nolle, vel odire, seu detestari, quia isti actus positiui sunt respectu mali, non velle autem frui non dicit aliquem actum circa malum, sed negationem actus. Tertio notandum, ꝙ alia est opinio, quæ dicitur esse Diui Tho. quòd perpetuitas beatitudinis non est ex natura nuda potentiæ, sed ex necessitate determinationis potentiæ per habitum, scilicet luminis gloriæ ex parte intellectus, & charitatis ꝑfectæ ex parte voluntatis. Isti enim habitus ex perfectione sua sic inclinant, & determinant potentias, vt necessario habeant actus suos circa obiectum beatificum. Sed contra hoc arguit Sco. quia non potest habitus esse causa prior operationis, quàm potentia, sed semper secunda. Illud enī est potentia quo simpliciter possumus. Vnde habitus non vtitur potentia, sed econtra: sed causa prior non determinatur ad agēdum, nec per consequens necessitatē per causam secundam, sed ecōuerso: ergo. Item si habitus charitatis perfectæ necessario determinat ad fruendum, cum beata virgo habuerit in via maiorem charitatem, quàm multi sancti in patria, videtur, quod necessario fruebatur, & quòd non poterat non frui, quod est falsum: igitur. Concedendum tñ est, ꝙ ex habitu luminis gloriæ est necessitas secundum quid in intellectu ad videndum, quia habitus est naturaliter inclinatiuus, & intellectus naturaliter operatiuus, sed ex charitate non est talis necessitas in voluntate, quia potest voluntas libere vti charitate, vel non vti. Ad motiuum autem opinionis dicendum, ꝙ perfectio habitus hoc non habet, vt necessitet potentiam. Dato etiam, quòd habitus sit causa actus, vtitur enim potentia habitu, vt causa sibi subordinata. Quarto notandum, quòd securitas videtur esse passio opposita timori pertinens ad appetitum, sicut timor: timor autem est de malo infligendo, vel de iam inflicto continuando, vel de amissione boni futura, quę habet rationem mali. Talem autē timorem præcedit apprehensio talis mali, & hoc siue ī parte sensitiua, si sit timor pertinens ad appetitum sensitiuum, siue in intellectu, si sit timor pertinens ad voluntatem. Ideo etiam dicendum, ꝙ securitas est passio pertinens ad appetitum, prę supponēs apprehensionem alicuius boni conferendi, vel continuandi, vel mali auferendi, seu non infligendi. Ex quibus patet, ꝙ non idem sunt dubitatio, & timor: nec certitudo, quæ opponitur dubitationi est eadem cum securitate. Nam dubitatio ad apprehensiuā pertinet & præcipue ad intellectum, timor vero ad appetitum: similiter certitudo pertinet ad apprehensiuam, sed securitas ad appetitum. Securitas itaque, quæ est

Con.

est in beatis, dicit passionem in voluntate beati oppositam timori, præsupposita in intellectu certitudine notitiæ de bono beatitudinis continuando a Deo: certitudine dico habita non per rationem naturalem, nec in verbo: sed per reuelationem specialem factam ipsi beato a Deo. Cum enim talis certitudo sit de futuro contingente, quod ex mera diuinæ volũtatis libertate depēdet: ideo non potest haberi per rationem naturalem, nec etiam videtur repræsentari in verbo. Quinto notandum secundum Scot. in iiij. dist. xlix. quòd tentio quadrupliciter accipi potest. Vno modo proprie, vt memoria tenet obiectum, & hoc vel per formã impressam si est obiectum in specie, vel per habitum impressum, aut per illapsum, aut inexistentiam, siue insistentiam. Alio modo potest dici tentio eo modo quo dicit intelligentia tenere obiectum in actuali cõsideratione, & ad hoc potest pertinere, ꝙ voluntas dicitur tenere aciem intelligentiæ conuersam ad memoriam. Tertio modo tētio pertinet ad voluntatem, vt est concupiscibilis, & dicitur succedere spei virtuti, quia sicut per spē voluntas desiderat sibi bonum habendum: ita per tētionem amat illud bonum adeptum, & ista tētio est amor concupiscentiæ boni præsentis. Quarto modo dicit tentio quidam actus assecuratiuus, vel passio in voluntate succedens spei passioni, & isto modo pertinet ad voluntatē secundum vim irascibilē, sicut passio, quæ dicitur spes.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt quinque cõclusiones. Prima est. Licet beatitudo de facto sit perpetua, hoc tamen non est ex aliquo intrinseco beatitudini, nec ex aliquo sibi formaliter in existēte, siue ex habitu, siue ex quocunq; alio. Prima pars videlicet, quod beatitudo sit perpetua, certa est ex fide. Et de hoc dicit Augu. xiij. de tri. Beata vita esse non potest, nisi sit immortalis quod probat, quia si amitti potest, aut beatus amittit eam nolēs, & tũc non est beatus, quia non habet quicquid vult, aut volens, aut neque volens, neque nolens. Et ad vtrunq; istorum duorum membrorum, sequitur, ꝙ non est beatus, quia non amat beatitudinē, immo si volens amittit eã odit: si neuter non appreciat eam.

Ad hoc etiam consonat auctoritas Philosophi .iij. de generatione, in fine. In omnibus dicimus naturam desiderare, quod melius est: melius autem est semper esse, quàm nõ esse saltem, eo modo, quo semper esse est possibile. Est autem possibile naturæ perpetuæ, ꝙ sit perpetuo perfecta vltimate, ergo naturaliter hoc desiderat, & per consequens beatitudo, quæ naturale desiderium complet, est perpetua. Secunda pars conclusionis sic probatur, quia quicquid formaliter inest beato, sibi contingenter inest, ergo potest beatus in sensu diuisionis non esse beatus, ita quòd in beato nulla est per se causa positiua huius perpetuitatis, vel confirmationis.

Secunda conclusio. Beatitudo perpetuatur a sola Dei voluntate eam perpetuo conseruante: sic enim ordinauit, vt eam perpe- Con. 2.

tuo conseruaret, & per cōsequēs, ꝙ beatus nūquam peccaret. Vbi est aduertendum secundum Iohan. de Basso. ꝙ sit actus fruitionis beatificæ sit effectiue a volūtate libera difficile; immo forte impossibile est saluare quin voluntas possit immediate peccare, & habeat potētiam immediatam, & propinquam peccandi saltem peccato omissionis, quia immediate potest suspēdere talem actum, vel saltem non cooperari quantum est ex se ipsi Deo ad talem actum debitū, & hoc rōne libertatis suæ, per quam sic vult, ꝙ potest non velle: vel saltem ad volitionem non coagere. Ex quo patet, ꝙ non valet illa præuētio, quam ponunt aliqui fieri a Deo ne voluntas possit peccare, quia videlicet semper Deus conseruabit actum beatificum in voluntate, etiam si voluntas quantum est ex parte sua suspenderet, vel ad talem actum non coageret. Si enim non coageret cum teneat coagere, peccaret saltem peccato omissionis. De peccato vero commissionis, bene patet, quòd non est peccabilis potentia proxima, quia Deus sic ordinauit, ꝙ non sibi influet ad aliquem actū positiuum substractum peccato. Est tamen bene in potentia remota ad sic peccandum. Dicendum ergo, ꝙ si voluntas sit actiua, respectu actus fruitiōis, oportet dicere, ꝙ pro tāto est impeccabilis peccato omissionis suspēdendo talem actum, vel quia ad talem actum nō habet libertatē contradictionis, sed obiecto præsentato per clarā visionem habet libertatem determinationis ad ipsum, stante visione ad quam necessitat intellectus in patria, vel quia si possit talem actū suspendere, vel saltem ad ipsum nō cooperari ipsi Deo totaliter causanti talem actum si desistat voluntas a coagendo, non tamē potest peccare, quia ad talem actū non tenetur. Si autem voluntas non sit actiua, nec possit Deo coagere ad talē actum fruitionis beatificum, quod videt probabilius facilius saluari pōt impeccabilitas voluntatis loquendo de peccato omissionis. Nā nec talē actum potest suspendere, nec actionem suam ad talē actum, qa nullam potest habere, & tunc talis beatificus actus nō cadit sub præcepto in se.

Tertia conclusio. De ratione quidditatiua beatitudinis nō est perpetuitas, seu infinita duratio a parte post. Patet, qa talis perpetuitas non pōt dici, nisi æuū talis actus. Non enim talis actus mensurat tempore per se cum sit permanens, nec æternitate, quia nō est Deus, sed mensurat euo, sicut quodlibet creatū permanens, sed de rōne æui nō est, ꝙ semp duret a parte post, licet durare possit: ideo talis perpetuitas, prout distinguit ab eo cui conuenit aliquo modo extra intellectum nō dicit nisi negationem desitionis esse siue in deficientiam in essendo, quæ quidem negatio inest a Deo conseruante: negatio autem non est de conceptu quidditatiuo alicuius positiui: igitur &c. Verum est tamen, quòd sumendo beatitudinē pro summa perfectione intensiua, & extensiua, sic perpetuitas est de ratione beatitudinis, & sic de ea communiter loquuntur sancti doctores, Con. 3.

sed

sed beatitudo hoc modo accepta non dicit aliquid per se vnũ, sed si accipiatur beatitudo pro vltima, & optima perfectione beati intensiue tantum, sic non est perpetuitas de ratione eius. Vtrum autem merita hoc exigant, videlicet, ꝙ premium sit perpetuum, dubium est: & videtur ꝙ non, licet Deus hoc ordinauerit ex liberalitate sua, qua semper remunerat vltra condignum, licet demeritum malorũ exigat perpetuitatem in pœna eorum secundum rigorem iusticiæ. Vnde Deus perpetuo puniendo non punit vltra condignum: sed citra potius quantum ad intentionem pœnæ, licet nõ quantum ad extensionem.

Con. 4. Quarta conclusio. Securitas nõ est de intrinseca ratione beatitudinis, patet primo, quia non respicit Deum pro obiecto de se per se immediate: sed magis respicit continuationem beatitudinis creatæ: apprehensio autẽ certa talis continuationis est actus reflexus super actum beatificum sequens ordine naturæ totam beatitudinẽ, ergo potest tota beatitudo essentialiter esse, sine certitudine, & securitate. Secũdo, quia perpetuitas de qua est ista certitudo ad quam sequitur securitas non est de essentia beatitudinis. Tertio, quia securitas pertinet ad appetitum irascibilem, sicut timor: beatitudo autem est in cõcupiscibili cum sit amor amicitiæ.

Con. 5. Quinta conclusio. Tertio, nullo prædictorum quattuor modorum sumpta est de essentia beatitudinis: ꝓbat Sco. quia primo modo præcedit beatitudinẽ immo omne actum secundum. Secundo modo est actus secundus pertinens ad intellectũ, & præuius beatitudini, quæ inest in voluntate, vel est actu voluntatis respectu illius actus intellectus præuij. Tertio modo est amor commodi boni præsentis, qui non pertinet ad beatitudinem, sed amor boni honesti, vel boni in se. Quarto modo est in irascibili, & isto modo magis appinquat ad securitatẽ, ꝙ succedit spei passioni nõ spei virtuti.

Ad primum argumentũ dicendum, quòd Augu. non intelligit, ꝙ de ratione beatitudinis essentialiter sit esse certissimum de semper sic stando, sed hoc est de perfectione accidentali, & ita beatificum est non essentialiter, sed accidentaliter præsupposita beatitudine essentiali. 1

Ad secundum, patet ex primo notabili. 2

Ad tertiũ dicendũ, ꝙ Aristoteles nunquam nouit veram fœlicitatem naturę humanæ, & ita loquendo de fœlicitate, quam posuit pro statu vitæ præsentis, licet posuerit eam in vita perfecta, oportet tamen quòd ponerer eam amissibilem, & nõ perpetuam, & sustinendo libertatẽ voluntatis, quòd felix illa felicitate possit fieri miser. 3

Ad quartum dicẽdum, quòd tribus virtutibus theologicis in via, succedunt tres perfectiones in beato, siue virtutes, siue act9, sed non oportet omnia ista succedentia esse de essentia beatitudinis, sumendo beatitudinẽ pro summa perfectione intẽsiua naturæ beatificabilis. 4

Vtrum natura humana sit natura infima capax beatitudinis.

Sco.4.d.49.q.8.11.et 12.Dur. 4.d.49.q.2.

QVAESTIO. V.

QVinto quæritur. Vtrum creatura intellectualis sit natura capas beatitudinis, sic q ad eam ex puris naturalibus possit attingere.

1 Primo arg. quòd non sit capax beatitudinis. Sola.n.anima est ipsius beatitudinis capax, sed anima non est natura humana, sed pars eius, igitur.

2 Secundo arg. q ex puris naturalibus possit attingere beatitudinem, quia ex suis naturalibus est ad imaginẽ Dei: sed ſm Aug. eo ipso, quo est ad imaginẽ Dei capax Dei est.

3 Tertio: oĩ potentię naturali correspõdet aliqua actiua naturalis; sed in natura intellectuali creata est potentia passiua naturalis ad receptionẽ beatitudinis, igitur ẽt est ibi potẽtia actiua naturalis ad attingendum beatitudinem.

4 Quarto. Sensus non ordinatur in aliquam perfectionem, ad quã non possit attingere ex naturalibus. Et simile dicit Philosophus secundo de cœlo, quòd si natura stellis dedisset motũ, dedisset eis organa ad motũ, ergo cũ natura intellectualis nõ sit minus nobilis, q̃ sensus, & ipsa sit ordinata ad beatitudinẽ, vr q ad ipsã possit naturaliter

5 Quinto. Si natura Intellectualis non põt attingere beatitudinẽ ex puris naturalibus, oportet ergo, quòd attingat per aliquid super additũ: puta per habitum aliquem supernaturalẽ, sed hoc non, quia habitus non est principium operandi: tunc.n.esset potentia actiua, vel passiua. Similiter ẽt tunc maneret eadem quęstio de illo habitu.

Contra. Dicit Aug.13. de Tri. Eo ipso quo anima imago Dei est: ipsius Dei capax est. Et quantum ad secundum dicitur ad Romanos.6. Gratia Dei vita ęterna. Et patet, quòd maior error est dicere, quòd homo ad gloriã possit ex naturalibus attingere, q̃ sit error Pelagij: qui hoc ponebat de gratia. Primo notandũ, quòd aliqui dicunt intellectum, & voluntatem concurrente generali influentia Dei actiue eliccre actus beatificos ei. ca obiectum beatificum presentatum, ita quòd intellectus, & voluntas ex suis naturalibus, siue pure, & immediate, siue cum aliquibus habitibus supernaturalibus tales actus eliciunt. Ad hoc adducuntur aliquæ rationes. Prima est, quia nõ minus libere diligit voluntas Deum in patria, quam in via: immo magis vt uidetur, quia status patrię, est status summę libertatis, sed hoc non potest esse si sit pure passiua, & nullo modo actiua in actu fruitionis, igit. Item actus beatificę fruitionis est verbum perfectum secundum Augustinum. 15. de trinitate, sed verbum perfectum gignitur effectiue ex cognoscente, & cognito, siue a memoria, secundum eundem Augustinum nono de trinitate, igitur. Et confirmatur, quia ad gignitionem verbi creati requiritur necessario voluntas copulans

pulans potentiam cum obiecto per imperium suum, sicut dicit Augustinus libro nono de trinitate. Dicunt tamen aliqui, quòd ad hoc oportet concurrere specialem influentiam, quia potentiæ creatæ non habent obiectū beatificum in seipsis, nec formaliter, vt patet, quia nō sūt Deus, nec eminenter, quia nō sunt aliquid perfectius Deo, & ideo nō sufficiūt ad causalitatem effectiuam talium actuum. Videtur autem probabilius dicendum secundum Ioānem de Basso, quòd creatura intellectualis nullo modo attingit effectiue ad beatitudinem suam, nec secundum aliquid receptum in ea, nec secundum se, sed tantum est in potentia passiua ad ipsam, quod sic probat. Illud quod nullo modo est principium actiuum, nec esse potest formæ ignobilioris accidentalis perficientis ipsum, nec etiam formæ nobilioris per locum a maiori, præcipue loquendo de formis subordinatis, & eidem supposito conuenientibus, sed nec intellectus, nec voluntas potest esse principium alicuius formæ habitualis infusę, sicut fidei, vel charitati, quæ tamē sunt formæ simpliciter ignobiliores, quàm actus beatifici, igitur. Secundo. Non minus mirabiliter Deus creaturam beatificat, quàm gratificet, sed immediate per seipsum gratificat, & impossibile est cum eo aliquam creaturam concurrere, ergo similiter sic beatificat. Tertio, si voluntas est actiua ad actum fruitionis, & ad ipsum obligetur pro statu patriæ obiecto præsentato per visionem intellectus, sicut alii dicunt, cum ipsa sit libera libertate cōtradictionis, sequitur quòd voluntas beata sit in potētia immediata, & proxima peccabilis, quia immediate quantū est ex se pōt suspendere actionem suam, nec potest prohiberi siue per influentiam Dei specialem, siue generalem, quia ad cessandum ab actione nulla influētia requiritur. Et præterea si cogeretur, & non coageret libere, sic adhuc peccaret, nec per substractionem influentię cuiuscunque, quia ad cessandum ab actione, nulla est necessaria influentia, quia nullus est ibi actus positiuus, sed consequens est falsum, & impossibile, scilicet, ꝙ volūtas beata sit peccabilis immediate, & secundum potentiā proximam, quia tunc non esset confirmata. Dicendum igitur, quòd nec intelllectus, nec volūtas sunt causę effectiuę, nec totales nec partiales suorum actuum beatificorum, sed sunt in potentia passiua tantum, & receptiuæ perfectibiles naturaliter per tales actus, & in potentia naturali respectu ipsorum, licet in potentia obediētiali tantum respectu Dei, qui potest de creatura, & in creatura facere quicquid nō implicat contradictionem secundū imperium voluntatis suæ. Ad rationes autem alterius opinionis. Ad primam dicendum, ꝙ libere velle potest accipi dupliciter. Vno modo, vt ponitur ei quod est violenter velle: & sic planum est, ꝙ non minus spontanèe siue libere voluntas diligit Deū in patria, quàm in via: Non enim ibi violentatur, licet sit pure passiua, quia non patitur

contra inclinationem propriam naturalem, immo secūdū ipsam: quia recipit suam perfectionem. ad quam naturaliter inclinatur. Alio modo potest accipi velle libere, prout principium liberum habet actū suum in sua potestate, & opponitur ei velle, quod nō est in potestate volentis: & hoc modo voluntas in via pro statu meriti diligit Deum liberè, & spontaneè. In patria vero non; quia in tali actu non meretur: & ideo non est necessarium ipsum esse in eius potestate: sed solum in potestate Dei beatificantis. Ad secundum dicendum, quòd illud non cogit, nam potest dici quòd verbum gignitur ex cognoscēte, & c gnito, sicut ex passiuo, & actiuo saltem loquendo de verbo isto in proposito, i. de verbo, vel actu supernaturali. Et ad confirmationē potest dici, ꝙ difficile est capere illam copulationem, tñ & si in intellectionibus naturalibus habet locum, in hac tamen non habet locū, nec oportet, quòd voluntas creata intromittat se de copulando obiectum beatificum ipsi potentiæ intellectiuę, quia Deus ipse sufficienter copulat seipsum, & præsentat intellectui causando actū visionis in ipso.

Con. 1. His pręmissis, ponendæ sunt octo conclusiones. Prima est. Creatura intellectualis est naturaliter capax beatitudinis. probatur. Illius est capax naturaliter creatura intellectualis, in quod naturaliter tendit, sicut in suam vltimatam perfectionē: sed hoc modo tendit in beatitudinem, vt patet ex supradictis, igitur. Secundo sic probat Scotus, quia omnis potentia habens obiectum primum, & per se adæquatū sibi, potest in quolibet per se contentū sub illo, sed intellectus habet ens pro per se primo obiecto, & adæquato secundū Auicen. ergò potest in quodlibet cōtentū sub ente: sed Deus per se continetur sub ente, ergo potest intellectus creatus ipsum apprehendere: & tunc vltra perfectibile, quod est in potētia ad omne ens, nunquā quietatur, nisi in optimo sibi possibili. Conceptus autem Dei vniuersali, & in communi non est optimus, nec cōceptus abstractiuus, sed conceptus Dei in particulari, & intuitiuus, siue visiuus, ipse est optimus, ergo intellectus creatus potest in talem conceptum, & in tali solo quietari potest. Dicit tamen Ioannes de Basso, quòd licet hoc sit probabiliter persuasum, tamen demonstrari non potest per rationē naturalem, quòd probat: quia per rationem naturalem probari nō potest, quòd homini conueniat aliquid intelligere, nisi in fantasmate. Talis autem notitia non est visio beatifica, igitur. Item illud non potest concludi ab homine per rationem naturalem certam, ad quod sensibilia non possunt manuducere: sed omnia sensibilia, quæ potest homo naturaliter experiri non possunt ad notitiā talis beatitudinis deducere, quia illa negata saluari possunt omnia sensibilia, & deducibilia ex ipsis. Rationes igitur prius adductę non sunt demonstrationes, sed facile solubiles. Ad primum ergo diceretur, ꝙ licet beatitudo sit vltimata pfectio creaturę beatificabilis, nō tamē pro-

probatum est, quòd talis beatitudo sit consistēs in visione, & fruitione Dei, sed alicuius creaturæ possibilis qualiscunq; sit illa, puta qualis ponitur a Philosophis. Vnde licet sit verum de tali beatitudine, nō est tamen probatum, sed creditum tantum.

Ad secūdam diceretur, quòd posito, quòd ens sit primum obiectū per se intellectus creati, nō tamen est probatū, quòd possit intelligere Deum isto modo, scilicet visiuè, & nudè, sed abstractiuæ, & imperfectæ. Et quando dicis, quòd potētia non quietatur, nisi in optimo sibi possibili, Verum est: sed non est certum, quòd talis conceptus visiuus de Deo sit intellectui humano possibilis. Aliter diceret, quod non est demonstratū ens esse obiectum sic adæquatum intellectui, quod possit immediate ferri in quodlibet ens, sed tantū mediante quidditate rei sensibilis, quę est primum obiectum intellectus humani, loquendo de primitate originis.

Con. 2. Secunda concl. Humana natura est sufficiēs principiū passiuū ad recipiendum in se beatitudinē, non autem aliquis habitus est causa, vel ratio receptiua ipsius beatitudinis, sed proximū, & immediatum receptiuū est ipsa natura humana absq; aliquo supperaddito: patet: quia nulla potentia addetur naturæ beatificabili in statu beatitudinis. Si autem habitus addatur, ille non est capax actus. Item quodcunque susceptiuū alicuius perfectionis, quod ordinatur ad multas perfectiones, ordinatur maxime ad maximam perfectionem, sed intellectus ordinatur ad visionem, siue cognitionem intuitiuam, & non tantum abstractiuam, ergo maxime ex natura sua, quæ est receptiua, ordinatur ad maximam, & perfectissimam visionem, scilicet diuinæ essentiæ. Item si non esset capax beatitudinis, nisi mediante habitu, sequeretur quòd esset capax beatitudinis per accidens, & habitus per se, sicut superficies per se est susceptiua albedinis: patet ergo, quod si aliquis habitus ponitur, quemadmodum credendū est de charitate propter verbum Pauli, primæ ad Corinthios 13. tamen non est ipsi voluntati ratio, vel causa suscipiendi actum. 1. Co. 13

Tertia conclusio. Beatitudo talis, qualem expectamus circa obiectum diuinum in patria, potest ab homine haberi secundum animam in hac mortali vita. probatur secundum Scotum, quia homo secundum animam ex puris etiam naturalibus est in potentia immediata ad recipiendum beatitudinē: sed Deus potest eam conferre animę, non obstante mortalitate corporis. Non enim hoc implicat contradictionem aliquam, immo hoc fuit aliquando factum, puta in Christo, qui fuit beatus secundum animam, & tamen mortalis secundum corpus. Similiter in Moyse secundum Augustinum super Genesim ad literam, & de videndo Deum. Similiter etiam Paulus in raptu vidit Deum, sicut sancti vident in patria, sicut dicit Augustinus duodecimo. super Genesim. Con. 3. Aug. super Gē. ad literam.

Con.4. Quarta conclusio. De potentia Dei ordinata, saltem secundum legemcōem non est possibile hominem esse beatum secundū animā in vita corruptibili, licet sit possibile de potentia absoluta. Secunda pars patet ex præcedenti conclusione. Et prima sic probatur, quia Deus sic ordinauit, quòd non beatificetur aliquis in anima corpori vnita sine immortalitate corporis.

Con.5. Quinta conclusio. Ex parte ipsius receptiui non est absolute loquendo, impossibile hominē beatificari secundum animam pro statu corruptibili: patet, quia nihil est in homine, secundum ꝙ, hmōdi repugnet simpliciter, tāq̄ incompossibile absolutè ipsi beatitudini animæ, sicut dicimus ꝙ lapidi repugnat simpliciter sapiētia. Et ratio est, quia natura animæ, secundum quam homo est receptiuus beatitudinis est eadem pro statu mortalitatis, & immortalitatis hominis, sicut patet. Si autem est aliqua impossibilitas, secundum quid illa quę rendа est ex parte receptiui ratione alicuius formæ, quam habet, quę licet non repugnet simpliciter, nec opponatur formaliter beatitudini, nec econuerso, tamen beatitudo sibi repugnat aliquo modo, secundum quid, & virtualiter ratione, s. effectus beatitudinis, sicut virtualiter calidum repugnat formaliter frigido. Effectus enim beatitudinis animæ in corpore est immortalitas corporis, quæ quasi quidam effectus redundat ex beatitudinę animę, & planum est, quòd immortalitas repugnat mortalitati. Ex hoc autem concludit Scotus, quòd nullus viuens in carne mortali, potest esse beatus secundum animam sine miraculo, quo suspenditur immortalitas corporis, & ideo dicit, quòd in Christo fuit miraculum continuum ab instāti suæ conceptionis, vsque ad instans mortis

Sexta conclu. Nulla pura creatura potest esse sufficiens actiuū principium respectu beatitudinis: patet, quia non habet in se Deum formaliter secundum propriam rationem, nec etiam habet ipsum eminenter: & sic non habet in se causam actiuam beatitudinis. Con.6.

Septima conclusio. Valde probabile est dicere, ꝙ creatura intellectualis nullo modo effectiuè attingere potest ad beatitudinem suam, patet ex dictis. Con.7.

Octaua conclusio. Nulla natura inferior humana est beatificabilis simpliciter, licet aliqua sit beatificabilis secundum quid. Con.8. Prima pars patet, quia inferius, quod potest attingere obiectum diuinum, est anima humana, igitur. Secunda pars patet, quia omnis natura per operationem suā immanentem coniungitur fini suo optimo, sed hoc conuenit potentijs sensitiuis. Quælibet.n. potentia habens obiectum, sibi proportionatum, potest habere operationem qua attingit ipsum suo modo, igitur.

Ad primum argu. dicendum, quòd ipsa anima est creatura intellectualis, & licet non sit natura humana, nec homo, est tamen aliquid hominis, & aliquid naturę humanæ, cuius aūt pars est capax alicuius finis, totum etiam capax mediāte parte illa. 1

Ad

2 Ad secundum dicēdum, quòd bene concludit, quòd creatura intellectualis ex suis naturalibus est immediate beatificabilis passiuè, & passiuè potest attingere ad beatitudinem.

3 Ad tertium dicendum, quòd non omnipotentię passiuæ naturali, correspondet potentia actiua naturalis creata, secundum ꝙ potentia naturalis in passiuo sumitur per comparationem ad agens naturale: prout autem potentia naturalis in passiuo accipitur in habitudine ad formam naturaliter perficientem, non oportet quòd sibi correspondeat semper potentia actiua naturalis, uel creata. Nec propter hoc est frustra, quia est dare potentiam actiuam Dei, per quām reducitur ad actum, sicut patet de anima rationali incorpore, & sic dicendum est de potentia naturali, & de beatitudine in mente.

4 Ad quartum dicendum, quòd sensus & imperfectione sua limitatus est ad certam operationē in quam potest agens naturale, nec potest amplius eleuari, quia respicit certum genus entis. non sic autem est de intellectu, qui versatur circa totum ens, & ex perfectione sua eleuari potest ad aliquem actum, in quem tota natura creata non potest. Et ad confirmationem de stellis dicendū, quod natura dedisset eis organum ad motum si possent organicè moueri. Et similiter dicendum, quod naturæ beatificabili dedit auctor naturæ potentias, secundum quas est beatificabilis passiuè.

5 Ad quintum dicendum breuiter, quod natura non est beatificabilis passiuè per aliquid superadditum, sed ex puris naturalibus potest passiuè attingere ad beatitudinem, non autem actiuè, nec per se, nec per habitum, sed Deus tantum efficit beatitudinem.

Vtrum omnes homines appetant beatitudinem.

Sco.4.d.49.q.9.& 10. Dur.4. d.49.q 1.

QVÆSTIO V.

SExto quæritur. Vtrum omnes homines de necessitate, & summe uelint, seu appetunt beatitudinem?

Arguitur quòd non, quia ignotum non potest appeti, vt dicit August. sed vltimus finis non est omnibus notus. De hoc.n. sunt contrarię opiniones, vt patet per Philosophum, igitur. 1 *Aug. de ciui. Dei lib. 11. Eth. li. 1 & 10.*

Secundo. Damnati non appetunt beatitudinem; nihil enim appetitur, nisi sub ratione possibilis, igitur. 2

Tertio. Nullus meretur in hoc, quod vitare non potest: ergo si non potest homo non appetere beatitudinem, sequitur, quòd nō meretur eam appetendo: hoc autem est falsum, quia omne, propter quod est tale aliquid, illud est magis tale, sed uolēdo ea quę sunt ad finem, meremur, & hoc ratione finis, ergo magis meremur volendo finem. 3

Quarto. Sumus actus potentiæ circa aliquod obiectum non compatitur aliquod aliud obiectum eiusdẽ potentię, sed actus voluntatis non solum est respectu finis, sed etiã respectu eorũ, quę sunt ad finem, igitur.

De Ciui. Dei lib. 13. c. 8. Contra. Dicit Augusti. Beati omnes esse volunt. Et omnes ardentissime hoc appetunt. Notandum, quód sicut dicit Scotus. Ibi. c. 5. 4. d. 49. Duplex est appetitus in nobis, s. naturalis, & liber. Licet autem eadem sit potentiã voluntas naturalis & libera, tamen aliquid intelligitur addi potentię p hoc, quòd est libera, quia tam intellectus, quàm voluntas, ac etiã omnis natura naturalem habet appetitum ad actum suum, sed pręter hoc volũtas habet velle liberũ aliud a velle naturali. Ipsum autem velle naturale non est aliquis actus elicitus a voluntate, sed tantum inclinatio naturalis ad actum. Si.n. esset actus elicitus, ille esset perpetuus, & continuus, nec lateret nos, nunc autem non experimur in nobis talem actum.

Con. 1. His præmissis, ponendę sunt sex concl. Prima est. Loquendo de velle naturali quilibet vult de necessitate, & perpetuo beatitudinem, quia impossibile est naturam manere sine illa inclinatione, & summe ẽt vult beatitudinem, quia habet summam inclinationem ad summam perfectionem, qua natura est perfectibilis, sicut maxima scientia 1. Met. maxime appetitur secundum Aristotelem. Item in cuius potestate non est actus, in eius potestate non est remisse agere, sed in potestate voluntatis naturalis, non est elicere appetitum illum naturalem, ergo nec remisse: ergo summe vult, quicquid.n. determinatur ad aliud inclinatione naturali inclinatur in summo.

Con. 2. Secunda conclusio. Appetitus ille naturalis est respectu beatitudinis in particulari: patet, quia inclinatio volũtatis est ad perfectionem realem, & intrinsecam, quæ est beatitudo. Beatitudo autem in vniuersali non est talis perfectio, sed beatitudo in particulari.

Con. 3. Tertia conclusio. Voluntas nõ magis necessario appetit beatitudinem in vniuersali, quàm in particulari, immo repugnantia videtur esse voluntatem appetere necessario beatitudinem in vniuersali, & non in particulari, loquendo tam de velle naturali, quàm de velle elicito, quemadmodum posuit Henricus in Quolibetis. Patet, quia vniuersale non includit aliquam bonitatem, quæ non includatur in particularibus, immo impossibile est, quòd vniuersale includat aliquam perfectionem, quæ non includatur in aliquo particulari.

Con. 4. Quarta conclusio. Tam in vniuersali, quàm in particulari voluntas volitione elicita contingenter vult beatitudinem: ita quòd potest non velle. Patet, quia necessitas in causa superiori, non potest esse a causa inferiori, nec causa inferior necessitat aliquem effectum causæ superioris: ergo si voluntas necessario aliquid vult, erit a causa superiori; si ergo causa superior indigeat causa inferiori

ri eadem necessitate determinat inferiorem, sed actio intellectus est necessaria ad volitionem, ergo si voluntas necessario velit finem necessitabit intellectum ad intelligẽdum finem, quod est falsum. Dicendum ergo, quòd quicunque scit suam beatitudinem esse in Deo causa appetit, vt in pluribus, quia vt in pluribus volũtas sequitur naturalem inclinationẽ, & vix, aut nunquam vult contra eam. Nec videtur aliquis esse tam miser, quin velit plus suam beatitudinẽ in Deo, quàm in aliquo alio. Tale autem velle elicitum dici potest naturale, quia est conforme velle naturali, sed tamen illud velle simpliciter est liberũ, licet non propriè deliberatum, quia velle deliberatum non est, nisi de conclusione, quæ concluditur per sillogismũ practicum.

De libero arbit. lib. 3. Et si obijciatur, quia dicit Augustinus, quòd de necessitate nolumus miseriam, nec possumus eam velle, ergo pari ratione de necessitate volumus beatitudinem. Dicendum, quòd vtrumq; verum est loquendo de actu libero conformiter se habente ad inclinationem naturalem, nec vllo modo absolutè potest haberi velle respectu miseriæ, nec nolle respectu beatitudinis, quia velle non est per se, nisi respectu boni, & nolle nisi respectu mali, sed non intelligit Augustinus quin voluntas possit absolutè, loquendo ex libertate sua nõ nolle miseriam, & non velle beatitudinẽ cessando ab omni actu elicito circa ista.

Con. 5. Quinta conclusio. Loquendo de appetitu naturali eo modo, quo natura creata naturaliter appetit beatitudinem, eo modo appetit omnia per se ordinabilia in talem finem propter ipsum finem, siue sit finis quo, siue finis cuius. Patet, quia eo modo, quo in re sunt appetibilia, eo modo, & ordine ab appetitu naturali appetuntur.

Con. 6. Sexta conclusio. Loquendo de velle libero non oportet, ꝙ voluntas omnia velit propter beatitudinem, licet oporteat sic esse loquendo de velle libero recto. Prima pars patet, quia voluntas potest velle aliquid nõ ordinando ad beatitudinẽ, tam negatiuè, quàm contrariè.

Quod negatiuè, patet: qúia possibile est cognoscere aliquod bonum, aliud a beatitudine non cognoscendo beatitudinem ipsam actu elicito: ergo potest voluntas velle illud bonum non appetendo beatitudinem actu elicito. Si enim illud bonum apprehenditur non in ordine ad beatitudinem voluntas, potest illud velle non in ordine ad beatitudinem. Ordo enim in appetibilibus est secundum ordinem cognoscibilium. Quod autem contrariè: patet, quia habens fidem, & credens, quòd fornicatio est contraria fini, potest per voluntatem velle fornicationem. Secunda pars conclusionis, patet, quia velle elicitum rectum est conforme naturali inclinationi, & hoc modo est intelligendum dictum Augustini 13. de Trinita. dicentis, ꝙ quicquid aliud a beatitudine appetitur, vel latenter vult aliquis non recedit ab appetitu beatitudinis. Hoc enim verum est lo- *De Tri. lib. 13.*

quendo de appetitu naturali, vel de appetitu libero recto, q̄ cōformis est appetitui naturali. Et si arguaē, quia si quid appetiē non propter vltimum finem appetiē propter se. Quod aūt appetiē propter se, appetitur vt vltimus finis: vltimus aūt finis est beatitudo. igitur. Dicendum, ꝙ si quid non appetitur propter beatitudinem appetiē propter se negatiuè, id est non propter aliud, scilicet non actualiter vtendo, vel referēdo ad finē. Multi enim actus nostri sunt indifferentes, nō oportet aūt ꝙ appetaē propter se contrarie, quod pertinet ad frui.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ argumentum verum concludit de actu elicito non autem de appetitu naturali, qui non præsupponit cognitionem appetentis.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ ille appetitus beatitudinis, licet sit in damnatis frustra, vt damnati sunt, non tñ est frustra in specie humana, nec est inconueniens, quòd hoīes orbati non attingant perfectionem suæ speciei. Nullus itaq; appetitus est frustra in specie, licet sit frustra respectu aliquorum indiuiduorum. Et cum dicitur, quòd volitio nō est respectu impossibilis. Dicendum. ꝙ licet hoc sit verum de volitione efficaci, quæ prosequitur volitū per media debita necessaria ad habendum illud, non tamen de volitione simplicis complacentiæ, quę diciē velleitas secundum aliquos. Hoc enim modo potest aliquis velle, & eligere impossibile. Vnde etiam dicit Scot. ꝙ tali volitione damnati magis appetunt beatitudinē, q̄ forte iustus viator, non tñ affectione iusti, & honesti, sed affectione cōmodi.

Ad tertium dicendum, quod appetendo bonum honestū, siue bonum iusti appetitu elicito est meritum: appetitus aūt malorū est solum propter bonū commodi. Præterea dicendum, ꝙ appetitu libero voluntas nō necessario appetit beatitudinē, immo tale appetere est in potestate nostra, ideo potest esse meritorium. 3

Ad quartum dicendum, ꝙ procedit de appetitu elicito, & nō de appetitu naturali. 4

Ad arg. autem in oppositum dicendum, quòd Augustinus loquitur de volitione naturali, & potest etiam intelligi de elicita, quæ vt in pluribus sequitur inclinationem naturalem.

Vtrum aureola conuenienter attribuatur virginibus, martyribus, & doctoribus.

Thom. 4. d. 49. q. 5.

QVÆSTIO VII.

SEptimo quæritur de beatitudine, quæ dicitur aureola. Vtrum aureola conuenienter attribuatur virginibus, martyribus & doctoribus.

Arg. ꝙ non. Primo de virginibus, quia maiorē difficultatē patiuntur in abstinendo a delectationibus carnis viduæ, q̄ virgines, ergo magis eis debeē aureola q̄ virginibus. 1

Secundo ar. de martyribus, q̄a secūdū Greg. seruitia quāto sunt magis libera, tanto sunt magis 2

grata,

grata, sed martyrium minimum habet de libertate cum sit pœna ab alio violenter inflicta, ergo martyrio nō debetr aureola, quæ respondet merito excellenti.

3 Tertio arguitur de doctoribus, quia exaltatio in futuro, respondet humilitati in præsenti iuxta illud Lucæ 18. Qui se humiliat exaltabitur, sed in docendo, & prædicando non est humiliatio, immo magis superbię occasio. Vnde glosa dicit Math.4. quòd Diabolus multos decipit honore magisterij inflatos, ergo videtur, ꝙ prædicationi, & doctrinæ non debeatur aureola.

Contra super illud Exodi.25. Facies, & alterā coronam aureolam. Dicit glosa. Ad hanc coronam pertinet canticum nouum, quod virgines coram agno concinunt. Et de martyribus sic arguitur. Corona debetur certāti, sed in martyrio est spiritualis difficultas pugnæ, ergo sibi debetur spiritualis aureola. Et de doctoribus sic arguitur, qa super illud Cant.4. Vinea mea corā me est. Dicit glosa. Ostendit quid singularis prēmij doctoribus eius disponitur: singulare aūt præmiū vocamus aureolam. Primo notādum, ꝙ præmiū essentiale hominis, quod consistit in visione, & fruitione methaphorice dr̄ corona, vel aureola, qa per hoc hō efficitur particeps regię potestatis: iuxta illud Apocalipsis.v. Fecisti nos Deo nostro regnum. Corona autem est proprium signū regiæ potestatis. Et eadem ratione, prēmium accidentale, quod superadditur essentiali habet rationē coronæ: sed quia illud minus est, quam præmium essentiale. ideo nominatur aureola. Dupliciter autem additur præmio essentiali, præmium accidentale. Vno modo ex conditione naturę eius, qui præmiatur, sicut beatitudini animæ gloria corporis adiungitur, quę interdum nominatur aureola: sed sic nunc non loquimur de aureola. Alio modo ex ratione operis meritorij, quod habet rationem meriti ex duobus, scilicet ex radice charitatis rationē cuius sibi debetur prēmium essentiale, & ex ipso genere actus quod habet laudabilitatem, quādam ex certis circunstantiis, & sic debetur ei quoddam accidentale prēmium, quod dicitur aureola. Et non est aliud, nisi gaudium quoddam de operibus bonis a se factis, quę in se habent rationem victoriæ excellentis, quod est aliud a gaudio quo beatus gaudet de coniunctione ad Deum. Differt autem aureola a fructu, quia aureola cō sistit in gaudio, quod habetur de operū perfectione: fructus vero in gaudio, quod habetur de ipsa dispositione operantis secundum gradum spiritualitatis, in quem proficit ex fœminę verbi Dei. Vnde fructus præcipue respondet illi virtuti, quæ pręcipue liberat hominem a subiectione carnis, & facit ipsum trāsire in vitam spiritualem, s. virtuti continentiæ. Quandoque tamen accipitur fructus large, prout quælibet remuneratio dicitur fructus. Secundo notandū, quòd sicut dicit beatus Thomas in quarto, secundum tres priuilegiatas victorias in tribus pugnis, quæ scilicet cuilibet homini

ni imminent, tres aureolæ sumuntur. In pugna enim, quæ est contra carnem, ille potissimam victoriam obtinet, qui a delectationibus venereis omnino abstinet, & ideo virginitati debetur aureola: proprie tamen tantum debetur illis virginibus quæ propositum habuerunt virginitatem perpetuo conseruandi, siue hoc propositum voto firmauerint, siue non, quamuis etiam hoc propositum aliquando fuerit interruptum in mente, integritate tamen carnis seruata, dummodo in fine vitę inueniatur tale propositũ. Virginitas enim mentis reparari potest, quamuis non virginitas carnis. Si autem accipiatur large aureola pro quocunque gaudio, superaddito gaudio essentiali, & sic etiam omnibus interruptis carne redundabit aureola, licet non habuerint propositum virginitatem perpetuo seruandi. Absq; dubio enim de incorruptione carnis gaudebunt sicut & innocẽtes de immunitate a peccato. In pugna vero contra mundum præcipue est pugna in qua persecutionem vsque ad mortem sustinemus pręcipue quando pro Christo pugnatur, & ideo martyribus etiam debetur aureola. In pugna vero qua pugnatur contra diabolum, illa est præcipua victoria, cum quis hostem nõ solum a se, sed etiam a cordibus aliorum remouet, quod fit per doctrinam, & prædicationem, & ideo doctoribus, & prędicatoribus debetur tertia aureola. Nec est dicendum, sicut quidam dicunt, quòd debetur tã tummodo prælatis quibus competit ex officio prędicare, sed etiam quibuscunque, qui licite hunc actum exerceat. Prelatis autem non debetur quamuis habeant officium docẽdi, nisi actu doceant, quia corona non debetur habitui, aut officio, sed pugnæ actuali secundum illud 2. ad Timo. 2. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Quidam vero distinguunt tres aureolas secundum tres vires animæ. Potissimus enim actus rationalis est veritatẽ fidei diffundere, & huic debetur doctorum aureola. Irascibilis vero potissimus actus est mortem propter Christum superare, & huic debetur aureola martyrum. Concupiscibilis vero actus potissimus est a venereis delectationibus penitus abstinere, & huic debetur aureola virginum. Inter autem istas aereolas attendendo pręeminentiam ex parte pugnę excellentior est aureola martyrum & virginum. Pugna enim martyrum est fortior secundum seipsam, & vehemẽtius affligens. Pugna vero carnis periculosior: inquantum est diuturnior, & nobis magis imminet, vt vicinior. Attendendo vero pręeminentiã ex parte eorum de quibus est pugna, sic aureola doctorum inter omnes est potior, quia versatur circa intelligibilia. Aliæ vero pugnę circa sensibiles passiones. Illa tamen eminentia, quę attenditur ex parte pugnæ est essentialior, quia aureola secundum propriam rationem respicit victoriam, & pugnam. Difficultas autem pugnæ, quę attenditur ex parte ipsius pugnæ maior est, quàm illa, quæ attenditur

ditur ex parte nostri, inquātum, videlicet est vicinior, & ideo simpliciter aureola martyrum inter oēs est potior licet quantum ad aliqxid nihil prohibeat alias aureolas excellentiores esse.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Conuenienter assignanē tres aureolę beatis, videlicet aureola martyrum, virginū, & doctorum, patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicēdum, quòd quicquid sit de maioritate difficultatis, & pugnæ hoc certum est, quòd perfectior est victoria virginum, quàm viduarum. Perfectissimum enim genus victoriæ, & pulcherrimū est hosti nunquam cessisse. Corona autem non debetur pugnæ, sed victoriæ de pugna.

2 Ad secundum dicēdum quòd martyrio non debetur præmiū, nisi secundum, quòd voluntariæ sustinetur. Non enim meremur, nisi per ea, quæ sunt in nobis, quanto autem id quod quis sustinet voluntariæ est difficilius, & magis natum repugnare voluntati tanto voluntas, quæ propter Deum illud sustinet ostenditur firmius fixa in Christo, & ideo excellentius præmium sibi debetur.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ exaltatio in hac vita, non diminuit alterius vitæ premium, nisi ei, qui in tali exaltatione propriam gloriam quærit, qui autem talē exaltationem in vtilitatem aliorum conuertit, ex ea sibi mercedem acquirit.

Vtrum sint dotes in beatis etiam in Christo, & in angelis.

Thom. 4. d. 49. q. 7.

QVÆSTIO VIII.

OCtauo quæritur. Vtrum sint dotes in beatis etiā in Christo, & in angelis.

Arg. ꝙ non. quia dos secundū iuristas dicit illud quod daē sponso a spōsa, vel ab altero vice eius ad sustinēda onera matrimonij. Donatio vero propter nuptias dicit illud, quod dat sponso a sponsa, sed dona gloriæ non danē spōso a sponsa, sed econuerso, ergo non debent dici dotes. 1

Secūdo. In matrimonio illo cęlesti nulla sunt onera, ergo nulla est ibi dos cū dos deē pp onera matrimonij facilius sustinēda. 2

Tertio. Matrimonium spūale contrahiē cum Christo per fidē ꝯm statum ecclesiæ militātis, ergo si beatis aliquæ dotes conueniunt eadē rōne conueniunt sanctis exequētibus in via, quod nō videtur verum. 3

Quarto. Dos cōsistit in nobis de exteriorib' fortunæ, sed pmia beatorū sunt de interioribus bonis, ergo non debent dici dotes. 4

Quinto arg. ꝙ in Christo sint dotes, quia in eo est quoddā spūale matrimonium naturæ humanæ cum persona diuina. igitur. 5

Sexto arguiē. ꝙ in angelis sint dotes, quia super illud Cant. vj. Vna est columba mea. Dicit glosa. Vna est ecclesia in hominibus, & angelis, ergo angeli sunt mēbra spōsę Christi, scilicet ecclesię 6

ecclesiæ, sicut hoĩes, ergo eis cõpetunt dotes, sicut hominibus.

7 Septimo. Super illud Luc.xij. Et vos similes hominibus. &c. Dicit glosa. Ad nuptias dominus iuit, quando post resurrectionẽ nouus homo angelorũ sibi multitudinem copulauit, ergo angelorũ multitudo est spõsa Christi ergo habet dotes.

Contra, quantum ad primum perfectius est matrimonium spirituale carnali, sed in matrimonio carnali sponsa dotatur, ergo & in spirituali. Et quantũ ad secundũ ar. Non est eiusdem dare dotes, & recipere, sed Christus dat dotes, ergo non recipit. Et quantũ ad tertium. Origenes sup Can. distinguit genera personarum, scilicet sponsum, & spõsam adolescentulas, & sodales. Et dicit, ꝙ angeli sunt sodales sponsi, ergo cum dotes non debeantur, nisi sponsæ, videt̃, ꝙ angelis non conueniant dotes. Primo notandum, quòd sicut dicit Thomas in iiij. dos sicut hic loquimur de dote, dicitur ꝑpetuus ornatus animæ, aut corporis vitæ sufficiens, & in æterna beatitudine iugiter perseuerans. Et dicit̃ ad similitudinem dotis corporalis, per quam sponsa ornatur, & prouidetur viro, vt possit conuenientius, & sufficientius sponsam, & liberos nutrire, & sic assignatur sponso, quãtum ad vsum, sed sponsæ quantum ad proprietatem, vnde soluto matrimonio, dos remanet sponsæ secundum iura. Et sic etiam in matrimonio spirituali ipsi ornatus gloriæ dãtur sponsæ spirituali, scilicet ecclesiæ in membris suis, vnde sũt ipsius sponsæ, inquãtum per eas ornatur, sed sunt ipsius spõsi inquãtum ad eius gloriam cedũt. Secundo notandum, quòd dos ꝓprie appellat̃, non quodcunq; donum datum sponsæ in sua traductione, sed donum præcipuũ quasi patrimonium eius, de quo viuere debeat, & sustentari. Alia vero dona dicunt̃ parafernalia, id est iuxta dotem. Ad huius similitudinem non quæcunque dona animæ, quæ in traductione sui ad gloriam dant̃ dotes appellantur, sed dona præcipua, per quæ ĩ statu vitæ gloriosæ ornat̃. Horũ autem quædam sunt a parte aĩæ, ꝗbus Deo tanquam principio vitæ suæ coniungit̃, quædam vero ex parte corporis, quibus ipsum corpus animæ tanquam principio vitæ suæ perfectæ subijcitur, ne gloria animæ per ipsum retardet̃. A parte autem animæ tria requirunt̃, scilicet Dei visio, quæ succedit fidei, & ꝑfecta dilectio, quæ succedit charitati, & sempiterna inhæsio, siue tentio, q̃ succedit spei, & a quibusdam appellatur comprehensio. Primũ appropriatur intelligentiæ, secundum voluntati: tertium memoriæ. A quibusdã etiam appropriatur primum rationali potentiæ, secundum concupiscibili, & tertium irascibili, quod de vi concupiscibili, & irascibili sensitiua nõ potest intelligi, quia Deus non est obiectum potentiæ sensitiuæ, sed intellectiuæ. Possunt autem istæ tres dotes nominari operationes, & sic sunt realiter ipsa beatitudo, qua anima beata Deo perfecte coniungitur, vel possunt dici habitus, vel dispositiones pertinentes ad beatitudinem ad modum ornatus decẽtis.

tis. Tertio notandum, ꝙ de dotibus est loqui dupliciter. Aut ſm ſubſtantiã, & ſic in Christo ſunt dotes. Aut ſecundum rationem dotis, & ſic proprie in Christo nō ſunt dotes. Dos enim aſſignatur ſponſæ, vt patrimoniũ eius: Chriſtus autem ſponſus eſt, & non ſponſa. Cōmuniter tamē loquēdo poſſunt dici eſſe in eo, ſed nō proprie, quamuis enim in eo ſit copulatio diuinæ, & humanæ naturæ. Natura tñ humana nunꝙ̃ habuit per ſe eſſe ſeparatum a pſona ſponſi: ideo non habet completam rationem ſponſæ, ſponſa enim a ſponſo perſonaliter diſiungitur. Quarto notandum, ꝙ aliter coniungitur Chriſto eccleſia hominum, & eccleſia angelorum, quia eccleſia angelorum ſolum participatione gratiæ, ſed eccleſia hoīum etiam participatione naturæ. Cum ergo inter ſponſum, & ſponſam requirat̄ conformitas naturæ magis proprie dicit̄ eſſe matrimoniũ inter Chriſtum, & eccleſiam hoīum, quàm inter Chriſtum & eccleſiam angelorum, quia tamen metaphora non omnimodam ſimilitudinē requirit: ideo aliquo modo, licet non ita proprie, dicitur eſſe matrimonium inter Chriſtum, & eccleſiam angelorum, ideo etiã large loquendo, non eſt inconueniens ſibi aſſignare dotes, licet non ita proprie ſecundum rationem dotis.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Beatis conuenienter aſſignantur dotes, patet ex dictis. Dos enim dicitur, quod ſponſæ a patre ſuo dat̄ quaſi loco patrimonij, ſed animæ beatæ, tanquam ſpōſæ Chriſti a patre cœleſti dantur dona gloriæ in hæreditatem ppetuã, ſicut in patrimonium, ergo merito vocantur dotes.

Secunda cōcluſio. Conuenienter aſſignant̄ tres dotes aīæ: patet quia ſunt tres partes imaginis in aīa, ſcilicet intelligentia, voluntas, & memoria, quarũ quęlibet donatur in cœleſti gloria. Con. 2.

Tertia cōcluſio. Neq; in Chriſto, neque in angelis ſunt dotes proprie loquendo ſecundũ rationē dotis. patet ex tertio, & quarto notabilibus. Con. 3.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ non requirit̄ omnimoda ſimilitudo dotis ſpiritualis ad carnalē, ſed ſufficit talis ſimilitudo, qualis dicta eſt in j. notab. 1

Ad ſecundũ dicendum, ꝙ dos non tantũ dat̄ ad ſupportanda onera, immo etiam ad pbenda ſolatia. Vel dicendum, ꝙ per dotes onera, quæ prius erāt tolluntur. 2

Ad tertium dicendum, ꝙ dotes conſueuerunt promitti ſponſæ, qñ deſponſatur: dari vero quã do in domum ſponſi traducitur. Vnde & dotes ſpirituales in præſenti promittuntur, in futuro vero traduntur. 3

Ad quartũ dicendũ, ꝙ in ſpirituali matrimonio interior decor requirit̄. In matrimonio autem corporali requirit̄ decor exterior matrimonium enim ſpũale conſiſtit in interioribus. 4

Ad quintũ patet ex iij. notab. 5

Ad ſextum dicēdũ, ꝙ illa vna eccleſia proprie nō dicit̄ ſponſa, niſi in parte ſui, in qua habet cōformitatem non tantum gratię, ſed etiam naturæ. 6

Ad ſeptimum patet ex quarto notabili. 7

De

De beatitudine corporis.

Vtrum conuenienter assignentur quattuor dotes corporis gloriosis.

Dur. 4.d.44.q.6.& 7.

QVÆSTIO I.

Vpradictum est de his,quæ pertinẽt ad beatitudinẽ animę.Cõsequenter dicendũ est de his, q̃ pertinent ad beatitudinẽ corporis,quæ non est proprie, & simpliciter dicenda beatitudo,sed tãtum secundũ quid, & improprie. Vbi primo quæritur. Vtrũ conuenienter assignẽt quatuor dotes corporis gloriosi,scilicet claritas impassibilitas,subtilitas, & agi-
1 litas?

Arg.ꝙ non. Primo sic. Dotes sunt in corpore ẽm quod cõparatur ad aĩam:sed tantum dupliciter comparaẽ anima ad corpus, scilicet vt motor,& vt perfectio: ergo sunt tantum duæ dotes.

Contra. Arguiẽ,ꝙ sint plures, quia sicut claritas facit ad pulchritudinem,ita & partium congruentia.Vnde August. de Ciui. Dei.Pulchritudo est quædam partium congruentia cum quadã cõloris suauitate:ergo sicut claritas est dos corporis,sic & congruentia partium.igiẽ. Notandum ẽm Bonauenturam in iiij. ꝙ numerus istarum dotium pertinentiũ
Sap.3. ad corpus accipitur ex Sap.3. vbi dicit. Fulgebunt iusti,& tãquã scintillę in arundineto discurrẽt. In fulgore claritas, ĩ scintilla impassibilitas, in arundineto subtilitas,in discursu agilitas.Põt etiã sumi ex illo verbo Saluatoris.Fulgebũt iusti sicut Sol.&c. Sol enĩ est clarissimus,impassibilis,subtilissimus & agilissimus. Rõ aũt istius numeri ẽm eundem Bonauenturam conuenienter sumitur ex numero quattuor elementorum, ex quibus corpus humanũ componit, quia enim elementa sunt imperfecta, ideo ab eis corpus nr̃m quadruplicem habet defectibilitatẽ.Ab aqua enim,quæ est elementum humidũ, & passibile habet passibilitatẽ. A terra vero quæ est elementum opacũ habet obscuritatem.Ab igne habet animalitatẽ,quia calor contĩnue aliquid consumit,& ideo indiget continua ciborũ alimonia. Ab aere vero habet infirmitatẽ. Aer enim facillime immutaẽ,& cedit cuilibet impellenti. Cõtra corruptionem, & passibilitatem daẽ corpori glorioso impassibilitas. Contra obscuritatem claritas.Contra animalitatem spũalitas.Contra infirmitatẽ virtus,siue agilitas. Hæc autem assignatio correspondet auctoritati Apostoli primæ ad Corinthios. 1.Cor.15
xv.dicẽtis:Seminaẽ in corruptione,resurget in incorruptione.ecce impassibilitas. Seminatur in ignobilitate,surget in gloria:ecce claritas. Seminaẽ in infirmitate,surget in virtute, ecce penetrabilitas, siue agilitas. Seminatur animale, surget spirituale, ecce subtilitas. Consonat etiam De Ciui
auctoritati Augustini de ciuitate Dei lib.
Dei, libro duodecimo. c.xxij. 12.

Aberit

Aberit à corporibus nostris omnis deformitas, omnis tarditas, omnis infirmitas, omnis corruptio: omnis deformitas per claritatem, omnis tarditas per agilitatem, omnis infirmitas per spiritualitatem, omnis corruptio per impassibilitatem. Concordat etiam hæc positio rationi. Dotes enim corporis dicunt non omnes perfectiones, sed perfectiones nobiles, & principales superadditas naturæ, quæ debēt accipi secundum naturales defectus quos auferunt. Hi autem defectus attenduntur secundum causas principales, q̄ sunt quattuor elementa.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Conuenienter assignantur quattuor dotes corporis gloriosi, patet ex dictis.

1 Ad argumentum dicendum, quòd secundum illas duas comparationes ad corpus requiritin corpore quattuor dispositiones. Anima enim, vt perfectio corporis influit viuificando vita immortali & vt motor mouendo infatigabili: alioquin non esset gloriosa nisi excluderet mortē, & pœnam. quia ergo viuificat: ideo necesse est in corpore esse dispositionem ad vitam, & hæc est lucis abundantia, & claritas: quia verò vita immortali necesse est corpus habere dispositionē ad immortalitatem, & hæc est impassibilitas: quia vero mouet motu infatigibili, iō oportet, ꝙ nihil resistat, ideo sibi datur subtilitas. Oportet ēt, ꝙ nihil retardet, & ideo sibi datur agilitas.

Ad argumentnm in oppositum dicendum, quòd illa erit cōgruentia partium, & quantitatis, quæ nunc est, ideo non erit aliqua dos de nouo penes ipsam.

Vtrum corpora beatorum erunt impassibilia.

Scot. 4. distinct. 49. q. 13. Duran. 4. d. 44. q. 4.

QVAESTIO II.

SEcūdo q̄ritur. Vtrū corpora beatorū essent impassibilia.

Arguitur, quòd nō: quia dicit Gregorius in homelia. Corrūpi necesse est, quod palpatur: corpus autem gloriosum erit palpabile, igitur. 1

Secūdo si sic: sequeretur, quòd beatus non posset sentire: sentire enim est quoddā pati, & omnis sensus corrumpitur ab excellenti sensibili. sed cōsequens est falsum: igitur. 2

Tertio. Nullum violētum potest esse perpetuum: sed in corpore glorioso detinentur ibi elementa violenter ne ferantur ad loca sua naturalia. igitur. 3

Quarto. Primo de cęlo, & mūdo arguit philosophus cōtra Platonem, quòd cœlum non potest de se esse corruptibile, & tamen perpetuari. A simili potest argui de isto corpore. Item etiam vult Commentator. xii. Meth. vbi dicit, quòd solus motus passibilis est non esse, & tamen ab alio perpetuari. 4

Quinto. Corruptibile, & incorruptibile passibile, & impassibile differunt priusquam genere per Philoso. sed corpus beatum, & nō beatū, non differunt, nec genere, nec numero. igit. Cōtrà. j. ad Cori. xvi. Oportet mortale hoc induere immortalitatem 5 10. Metaph. t. c. 26. 1. Cor. 16.

&cor-

& corruptibile incorruptionẽ. Primo notandum, ꝙ impassibile, sicut & immortale, dr̄ duobus modis. Vno modo potẽs non pati, sicut immortale potens non mori, & sic dicimus primum hominẽ in statu innocentiæ fuisse immortalem. Alio modo dr̄ impassibile, id est non potẽs pati, quod iterum potest intelligi dupliciter secundum ꝙ duplex est passio. Quædam est corruptiua, vel abiectiua, & hæc est passio proprie dicta. Alia est passio saluatiua, & perfectiua, vt dr̄.ii. de anima, & hæc minus proprie dicitur passio. Secundo notãdum, ꝙ de causa, & modo impassibilitatis corporum beatorum multæ sunt opiniones. Aliqui enim assignat causam negatiuam tantum, alij positiuam, alij vtranque. Est igit̄ vna opinio, ꝙ corpora beatorum erunt impassibilia propter cessationẽ motus cœli, quia videlicet motus cœli est essentialiter primus motus, sed hoc fuit improbatũ superius in quadã quæstione de corporibus damnatorum. Vnde licet motus cœli habeat aliquam primitatẽ ad alios: vtpote vniformitatis, & velocitatis, non tñ primitatem causalitatis, nisi per accidens, in quantum adducit generans, vt etiam dicit Aristoteles.ii. de generatione. Secunda opinio est, ꝙ hoc erit, quia amouebuntur qualitates contrariæ, vel saltem nõ manebunt, vt contrariæ: sed hoc non est verum, vt dicit Scotus, quia sic non essent corpora physica, & per consequens, non essent naturaliter informabilia ab anima. Item, quia dato per istam viam, ꝙ non paterẽtur ab intrinseco, possent tamen pati aliquo modo ab extrinseco. Si autem dicatur ad primum, quòd manebunt qualitates, sed non contrarietates; Non enim sunt cõtrariæ qualitates, nisi quia in eodem susceptiuo sibi inuicem succedunt: illæ autem qualitates non erunt in eadem parte susceptiui. Vel aliter manebunt qualitates, sed sic reducentur ad medium, quod non agent mutuo, nec patientur. Primum non valet, qa huiusmodi qualitates ex naturis suis specificis contrarietatem habent siue sint in diuersis subiectis, siue non, ideo non possunt manere sine sua contrarietate. Similiter etiam per illud non excluditur passibilitas corporis ab extrinseco. Secundũ dictum ẽt nihil valet: non enim possunt qualitates sic redigi ad medium in corpore humano, sicut in auro, vel argento vt non plus agant, vel patiant̄ quãtum est ex se mutuo, q̃ in auro, vel argento. Tunc enim totum esset ibi confusum, nec esset tale corpus animæ conueniẽter proportionatum. Et præterea hoc non excludit passibilitatẽ ab extrinseco, vt patet. Tertia opinio dicit, ꝙ virtute diuina amouebitur a corpore beato priuatio, respectu cuiuscunque alterius formæ sensibilis susceptibilis in Christo. Sed hoc improbat Scotus, qa priuatio tolli non põt susceptiuo manente, nisi inducatur forma opposita illi priuationi. Nec potest dici, ꝙ tollatur priuatio illa, per formam superiorem, quia susceptiuum non solum est capax illius formæ superioris, sed etiam aliarum formarum in se: ideo

ideo non tollitur priuatio, nisi per illam formam quę est oppo sita priuationi secundū se. Quarta opinio dicit, quòd causa talis impossibilitatis erit perfectum dominiū animę supra corpus sicut, & ipsa erit perfecte subiecta Deo: ideo non poterit corpus pati ab aliquo inducente formam incompossibilē animę: & hęc est opinio Thoma. in 4. Sed hāc opinionem reprobat Scot. quia anima non repugnat qualitatibus actiuis, & passiuis eas enim præsupponit in corpore, & eas coexigit. Et pari ratione non est incōpossibilis effectibus vniuocis istarum qualitatum saltem in aliquo gradu: ergo per animam nō tollitur actio vel passio talium qualitatū. Si autem dicas, quòd prohibet actionem qualitatum non propter repugnantiam: sed per imperium, quia imperat qualitatibus ne agant in corpus hoc nihil valet. Causæ enim corporales non obediunt spiritibus ad nutum quantum ad alterationem, & actionem earum. Item, quia actus imperandi est immanens non factiuus vel impeditiuus alicuius extrinseci nisi aliquid plus addatur. Pręterea nulla virtute creata, nec aliquo dominio, vel imperio voluntatis creatæ aut creaturę est possibile quòd actiuo naturali sufficienti, & passiuo disposito debitè approximatis, & non impeditis non sequatur actio. Hoc enim est solius diuinę potestatis sicut patuit de igne fornacis babilonis respectu trium puerorum. Ad motiuum autem huius opinionis dicendum, quòd Deus non faciet voluntatem animæ omnipotentem. i. potentem facere quicquid vellet facere, sed sufficiet sibi, quòd quicquid volet fieri fiet: & sic corpus suum perfectè subdetur voluntati suæ: hoc est erit sicut ipsa volet sicut, & ipsa subditur Deo: sed ista subiecto corporis sui erit effectiuè a diuina voluntate. Quinta opinio dicit, quod anima pro statu resurrectionis complet totam capacitatem materię suæ: ita ꝙ materia non est vlterius in potentia ad aliam formam. Et videtur hoc multo conuenientius dicere quam de cęlo: de quo tamen hoc ponitur, ꝙ cōplet totum appetitū materiæ: & ratio est, quia cęlum est incorruptibile, anima enim est multo nobilior quàm forma cœli. Sed contra hoc arguitur, quia impossibile est ꝙ aliqua forma faciet totum appetitum materiæ quæ ſm se est in potentia ad plures formas, quia non potest tollere priuationem alterius formæ ab illa materia sicut ostensum est supra. Materia autem corporis humani est in potentia ad plures formas cum sit vniuoca cum materia aliorum corruptibilium, igitur. Sexta opinio dicit, ꝙ ad constitutionem corporis humani, concurrit natura cęlestis ad consiliandum elementa in quadam armonia per quam ut conueniens materiæ corporis humani. Pro statu autem beatitudinis in corpore humano, dominabitur natura cœlestis, quæ est incorruptibilis. Sed hæc opinio est manifestè falsa, quia natura cęlestis non con

currit

currit materialiter ad constitutionem alicuius mixti. Septima est opinio Henrici in quolibetis, quæ videtur multum confor mis dictis sanctorum, videlicet, ꝙ corpus gloriosnm est impassibile per aliquam qualitatē super naturalem creabilem a Deo tantum, qua creata corpus ipsum non est amplius in potentia naturali, trāsmutetur a naturali agente in aliquam aliam formā, quia, talem qualitatem superna turalem, nec attingere, nec excel lere potest. Ita quòd licet maneāt in corpore priuationes aliarum formarum: non tamen pōt ab agente naturali illas transmutari impediente tali forma super naturali: & ita corpus gloriosum est simpliciter incorruptibile supernaturaliter tamen sicut cœlum naturaliter suo modo: dato quòd habeat materiā, quæ a nullo agente naturali pati possit, potest dici talis qualitas pertinere ad primam speciem qualitatis. Est enim quædam qualitas mixti habitualis, & dispositiua ad incorruptionem: & est in corpore quasi duricies, vel infrangibilitas in lapide. Videtur autem conueniens ponere talem qualitatem in corpore correspondenter ad dotem securitatis in anima. Talis ergo qualitas est causa dispositiua impassibilitatis, licet diuina manutenentia sit causa effectiua principalis causando, & conseruando talem qualitatem, & similiter substrahendo influē tiam suam a secundis agētibus ne possint agere in tali corpore. Hæc autem videtur fuisse mens Augustini ad Dioscorum; vbi dicit. Talem plene felicem facit Deus animam, vt ex plena fœlicitate eius redundet in corpus: non beatitudo, sed sanitas perpetua, & incorruptionis vigor. Sed contra hanc opinionem arguit Scotus, quia vel ista qualitas supernaturalis est cœlestis, aut elementaris, aut mixtionis. Non primum, quia nec est perspicuitas nec lux, aut lumen. Et præterea corpus, cœleste non venit ad constitutionem corporis humani materialiter. Nec potest dici, quòd sit qualitas elementaris, vel propria mixti: quia siue sic, siue sic nō impediret omnem actionem, vel passionem, vt patet etiam in exemplo opinantis, quia duricies licet impediat incisionem: non tamen combustionem, vel aliam actionem destructiuam. Et præterea elementum ipsum est simpliciter corruptibile, ac etiam mixtum ex ipso. Oportet autem qualitatem magis sequi naturam subiecti, quàm econtra. Nec posset dici qualitas ille spirituali, cū sit perfectio corporis, & sibi coextensa. Ad auctoritatem autem Augustini dicendum, quòd Augustinus intelligitur, quòd in corpore beato, inquantum est animatum tali anima, quę sic meruit est ius quoddam ad præseruationem passiuam ab omni corruptio. Tertio notandum, quòd secundum Scotum causa impassibilitatis est voluntas diuina non coagens causæ secundę corruptiuæ, & per hoc est illud corpus impassibile non po

tentia

tentiâ remota, sed propinqua: non a causa intrinseca, sed extrinseca impediente. Exemplū huius de igne in camino Babilonis, a quo substraxit Deus suam influentiam, non coagendo ipsi igni. Hoc autem ordinauit Deus perpètuo facere in corporibus beatorum, nec est miraculum perpetuum. Sicut enim non est miraculum, quod Deus influat secundus agentibus coagēdo eis pro statu corruptionis: ita non est miraculum, quòd non influat prædictis agentibus ad corruptionem, uel passionem corporum beatorum pro statu beatitudinis. Sicut enim nunc est tempus mutationis. ita tunc erit status quietis, & immutationis: & pro tunc erit consuetum secundum communem cursum, quod Deus agat ad quietem, sicut agit ad motum. Et si instetur, quia dos videtur esse aliquid intrinsecum ei, cuius est. Illud autem velle Dei prohibens causas secūdas non est intrinsecum corpori glorioso, ergo impossibilitas non est dos beati, quod est contra auctoritatem Augustini ad Dyoscorum superius adductam. Item secundum hanc positionem æque erit dos impassibilitatis in elementis, sicut in corpore Petri, & ęque etiam in corporibus damnatorum quantum ad incorruptibilitatem.

Præterea secundum Augustinū, & alios sanctos, alio modo erit beatus immortalis, quàm fuerit Adam in statu innocentię. Beatus enim non solum poterit non mori, sed etiam non poterit mori ad quod non videtur sufficere substractio diuina influentiæ. a causis secundis corruptiuis, quia illa communis est vtrique statui. Ad primum dicit Scotus, quod potest dos non inesse realiter ipsi dotato, sicut sponsæ non inest illud. quod est sibi datum a sponso, quod consueuit aliquando dici dos: sicut habetur Genesim trigesimoquarto, vbi ait. Sichen, Iacob, & filiis eius augere dotem, & munera postulate, &c. Dos etiam secundum iuristas dicitur illud, quod datur a patre sponsæ sponso quidem quantum ad usum, sed remanet proprietas apud spōsam, vt supra dictum fuit. Patet, quòd non realiter inest, nec sponso, nec sponsæ, sed tantum est aliquid aliquo modo habitum: ratione igitur nuptiarum spiritualium consumandarum in resurrectione dabitur cuilibet beato pro dote ista assistentia diuina præseruans ipsum ab omni corruptione: licet illa custodia non insit ei realiter. Pręterea, sicut dotatus habet ius in illo, quod sibi assignatur pro dote. ita beatus pro meirtis habet ius in hac diuina custodia sibi impendenda. Dicendum ergo ad auctoritatē Augustini, quod sanitas, & uigor deriuatur ab anima in corpus, quia videlicet est quædam ordinabilitas in corpore, vt sibi conseruetur vigor, & sanitas a Deo ex hoc, quod est animatum tali anima, quæ sibi fuit principium hoc merendi. Ita quod hoc est premium corporis mediante anima, quę sicut fuit principalior in merendo: ita principalius premiatur. Ad secundum dicendum, q̄ homo in statu beatitudinis est immor-

mortalis pro tanto, quia nunq̄ moriturus de facto.

Con.1. His præmissis, ponendæ sunt tres conclusiones. Prima est. Corpora beatorum erũt impassibilia non solum primo modo, sicut in statu innocentiæ, sed etiam secũdo modo: ita quòd non poterunt pati, loquendo de passione abiectiua contrarii, vel dispositionis sibi conuenientis. Patet per multas auctoritates Scripturæ. Quarum vna est auctoritas Apostoli superius adducta. Item dicit Apostolus. Seminatur in corruptione, & resurget in incorruptione. Et est auctoritas Augustini, qui sicut superius dictum fuerat: probat 3. de Trinit. quòd beata vita est immortalis. Ad hoc autẽ adducuntur aliquæ congruitates, quia pro statu perfectissimo hominis congruit, vt corpus sic cõformetur animæ, quòd sicut in anima contristari non potest: sic nec corpus lędi possit. Item pro tali statu congruit, vt anima habeat corpus tantæ durationis, quantæ est ipsa. Item congruit, vt sicut corpus per modum organi fuit aliquo mõ particeps meriti, ita sit aliquo modo particeps premii: puta beatæ vitę, & immortalitatis.

1.Co.15

De Tri. lib. 3.

Con.2. Secunda conclusio. Corpora beatorum non erunt impassibilia, loquendo de passione secũdo modo dicta, quæ est salus & perfectio cuiusmodi est sensatio, & visio, & auditio. Patet, quia cũ status beatorum sit status perfectionis, non debet corpus esse impassibile passione perfectiua. Item decens est vt corpus, secundum quid beatificetur in aliquibus operationibus sensitiuis. Item tunc, nec anima ipsa erit impassibilis, hoc modo volet, & intelliget. Dicit autem Philosophus, quod intelligere est pati.

Con.3. Tertia conclusio. Probabilius est tenere impassibilitatem beatorum habere tantum causam negatiuam, videlicet subtractionem diuinæ influentiæ respectu causarum secundarum corroptiuarum, q̄ assignare causam positiuam: patet ex tertio notabili. Et huic consonat nomen impassibilitatis, quod non videtur dicere aliquid positiuum, sed priuatiuum passionis.

De ani. lib.3. t.c.39.

Ad primum argumentum dicendum, quòd Gregorius loquitur non de quacunque palpatione, in qua corpus sensibiliter resisteret actui, sed tantum de palpatione, in qua immutatur tactus secundum aliquam qualitatem sensibilem. Non enim videtur quia cœlum tangi possit a digito ibi existente: licet non afficeretur secundum aliquam qualitatem sensibilem, nec duritie, nec mollitię, nec caliditate, nec frigiditate. Et tunc cum corpus gloriosum habeat qualitates sensibiles dicendum, quòd illud sibi derelictum est corruptibile, videlicet si non præseruaretur a Deo. 1

Ad secundum patet ex secunda conclusione. Et præterea cum dicitur, quòd excellens sensibile corrumpit sensum: verum est quando concurrunt simul immutatio intentionalis, & immutatio realis corruptiua, sed tunc pręseruabitur corpus beati a secunda. 2

Ad tertium satis patet responsio ex his, quę dicta sunt in secundo 3

cundo tractatu. Ibi enim dictum est, quòd elementa non manēt realiter in mixto. Si autem teneatur, quòd elementa maneāt in mixto secundum proprias naturas, & qualitates suas: tunc diceretur, quòd non erit violentū simpliciter elementum stare in loco totius corporis gloriosi, sed hoc magis appetunt naturaliter, sicut aqua, quæ inquantum est pars vniuersi quandoque naturaliter mouetur sursum ad vitandum vacuum in vniuerso contra suam propriam inclinationem, licet secundum quid, & minus naturaliter appetunt esse in proprijs locis, sed istud non respondet ad argumentum de toto corpore, quod erit graue. Non enim corpus beatum erit leue, sicut palea: & tamen perpetuo erit sursum: & sic violentū erit perpetuum. Dicendum ergo, quòd non repugnat quin violentum virtute diuina, possit esse perpetuum, licet non virtute naturali.

4 Ad quartum dicendum, quòd illud, quod secundum se ex natura propria est corruptibile, nō potest naturaliter fieri incorruptibile, sed potest ab alio perpetuari, & fieri impassibile non potens pati, loquendo de potentia proxima ex ordinatione substractionis alicuius necessarij ad potentiam proximam passibilitatis. Ad Philosophum autem, & commentatorem dicendum, quòd motus non magis potest perpetuari, quàm aliquid permanens: immo magis in identitate naturæ potest conseruari aliquid permanens perpetuo, quam motus, qui tantum conseruatur secundum successionem partiū, nec oportet, quòd natura possibilis mutetur in necessariam, sicut imaginatur commentator, quia sicut natura est possibilis pro tanto, vel tanto sic, & pro toto tempore, dato quòd perpetuo conseruetur.

Ad quintum dicendum, quòd corruptibile, & incorruptibile naturaliter differunt specie saltem, & numero simpliciter, & genere physico, sed naturaliter corruptibile est in potentia remota tantum, & incorruptibile supernaturaliter, & non potens corrumpi, loquendo de potentia proxima, non oportet, quòd differant specie, neque numero, sed possunt esse idem numero, sicut in proposito. 5

Vtrum corpora beatorum erunt agilia.

Sco. 4. d. 49. q. 14. Duran. 4. d. 44. q. 7.

QVAESTIO III.

TErtio quæritur. Vtrum corpora beatorum erunt agilia.

Arguitur quòd non, quia nihil erit ibi frustra, sed agilitas ad motum esset ibi in frustra: quia beatis non conueniet motus localis. Tum, quia non indigebunt alio loco. Tum, quia motus est actus imperfecti: beati autem sunt perfecti. Tum, 1

quia non diuidetur cœlum empireum:est.n.indiuisibile, quod tamen oporteret fieri ad motum ipsorum.

2 Secundo arguitur. Corpora beatorum erunt indeterminata distantia, vel approximatione ad Christum, ergo nullus volet moueri, quia per motum fieret remotior a Christo, aut ꝓpīquior, sed nullus ibi volet fieri remotior a Christo, vt patet, nec propinquior, quia non meruit.

3 Tertio. Si corpora beatorum sint agilia supernaturaliter, videtur ꝙ poterunt citius moueri, q̄ quodcunque corpus naturaliter, sed hoc est falsum, quia tunc posset moueri in instanti pręcipuę, quia nō erit ibi resistentia, sicut nec in vacuo.

4 Quarto. Si corpora beatorum sint agilia, non oportebit ea deferri ab angelis, quod videtur esse contra Apost. dicentem. Rapiemur in nubibus obuiam Christo in aera. Hoc.n.dicitur fiendū ministerio angelorum.

Sap.3. Contra. Sapien. 3. dicitur de beatis. Tanq̄ scintillæ in arundineto discurrent. Et primæ ad Co
1.Co.15 rinth. 15. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Glos. id est mobile, & viuum, & ibidem dicitur, ꝙ surget spirituale. Tarditas autem repugnare videtur spiritualitati. Primo notandum, ꝙ sicut dicit Scotus. In quolibet composito sensitiuo est duplex. Vnus est per naturam elementi prædominantis secundum quantitem, & sic omne tale corpus animale mouetur ad centrum, ad quod tendit terra, quæ prædominatur in corpore animalis, secundum quantitatem mollis. Alius est motus secundum naturam animati anima sensitiua, & vocatur ille motus progressiuus. Differunt autem isti motus, quia primus non competit corpori animato inquantum animatum, sed inquantum terrestre. Secundus autem est ab anima tanquàm a suo principio naturali. Secundo notandum secundum eundem Scotum ibidem, quòd in anima non solum est potentia motiua, quę potest mouere corpus organicæ mouendo, videlicet partem post partem, sed etiam est potentia motiua non organica, qua videlicet mouere potest corpus totum simul, quod patet, quia potest anima separata mouere seipsum, sicut & Angelus, & pari ratione corpus suum, sicut & Angelus eadem potentia, qua mouet se potest mouere aliquod corpus. Sed planum est, quòd potentia illa, qua anima separata mouet se non est organica, quia anima de se non habet organa, igitur. Item anima separata potest mouere aliquod corpus non suum, ergo pari ratione suum. Est enim mobile sibi proportionatum, sed hoc non nisi per talem potentiam motiuam non organicam. Vnde dicit Scotus, quòd in beatis erit aliquis motus, non organicus, quia mouebitur totum corpus, sicut modo Angelus potest mouere totum lapidem simul. Et si arguatur, quia inconueniens est ponere in anima aliquam potentiam, quę pro toto tēpore præsentis vitæ frustreī actu suo, sed sic est de illa potētia.

Non

Non enim est expertum ab aliquo, quòd animal localiter moueatur motu animali non organicæ. Item aut illa potentia est eiusdem rationis cum potentia organica, aut alterius. Si eiusdem oportet, quòd sit organica. Si alterius videtur, quod sit præfectoris rationis. Et sic potest totum quicquid potest organica: & adhuc plus. Et sic frustra poneretur organica. Et confirmatur, quia sicut anima per talem potentiam potest mouere corpus totum simul ita, & partem post partem, & ita organicæ. Ad primum dicendum, quòd non est inconueniens, ponere in anima aliquam potentiam, quæ careat actu suo, pro statu præsentis coniunctionis, sicut etiam, nec frustra poneretur in beatis potentia generatiua quę tamen perpetuo carebit actu suo vel forte diceretur, quòd aliquando ista potentia habere potest actum suum etiam in via: sed minime. Ad secundum dicendum, quòd simpliciter loquendo illa non est eiusdem rationis pœnitus cum organica, nec tamen est pœnitus diuersa. Pro quo est aduertendum, quòd in toto coniuncto ex anima, & corpore est potentia motiua organica, potentia inquam proxima. Mouere enim organicæ est actus totius coniuncti, & fit ille motus per hunc modum in homine, quia primo anima per intellectum apprehendit motum, & per voluntatem imperat concomitante imaginatione de motu quæ est actus rationis particularis, & etiam actus appetitus sensitiui existentis in corde, & tunc pars animalis quæ non mouetur localiter, sed alteratur tantum videlicet cor mouet aliam sibi proximam, & illa aliam, vel mediante illa aliam. & sic originatur motus progressiuus, vel organicus animalis. patet. iij. de Anima. Potentia autem remota mouendi organicæ potest dici simpliciter eadem in homine cum potentia proxima mouendi non organicæ quæ inest animæ secundum se etiam extra corpus, non autem potentia proxima mouendi organicæ quæ vt dictum est conuenit toti coniuncto. Dicit autem Ioannes de Basso, quod illa potentia non organica non est, nisi voluntas, sed potentia proxima mouendi organicæ plus dicit, quia dicit totum compositum, vel aliquod accidens compositi cum ipsa potentia remota mouendi organicę quæ dicta est eadem cum potentia non organica. Licet autem vt dicit Scotus eadem potentia operatiua, puta potentia visiua non possit esse simul organica, & non organica bene tamen potentia non operatiua, sed factiua, & actiua cuiusmodi est potentia motiua. Et secundum hoc non videtur conuenienter posse dici quod ipsa potentia motiua in anima sit idem quod voluntas quæ est potentia operatiua. Et tunc oportet dicere, quod in anima non sunt tantum duæ potentiæ separabiles, scilicet intellectus, & voluntas.

3. De anima.

sed etiam potentia motiua. Patet itaque, quòd aliquo modo potest dici eadem potentia motiua organica & non organica, licet non pœnitus eadem. Et ita non sequitur, quòd aliqua superfluat, aut quòd vtraque sit superflua. Et quando dicitur, quod si est alterius rationis nobilioris potest quicquid potest organica. Dicendum, quòd non sequitur, sed bene sequitur, quòd potest pfectius mouere, & nobilius, quam organica. Ad confirmationem autem dicendum, ꝙ non oportet si potest totum mouere non organice, quòd possit mouere partē post partem organice, quia ad primum mouendi modum tantum est determinata, bene tamen posset mouere partem post partem nō organice si essent diuisæ, sicut angelus partes ligni, vel lapidis. Tertio notandum, ꝙ sicut dicit Sco. Agilitas dicit̄ habilitas quædam animalis ad prompte, & facile mouendum ie motu locali non eo motu, qui est naturalis, cuius principium est natura ad similitudinem alicuius elementi, sed motu animali cuius principium est anima. Dicunt autem quidam, sicut Richar. in iiij. ꝙ corpora beatorum per hoc erunt agilia, quia ab eis auferetur grauitas eorum, ita quòd agilitas dicitur qualitas quædam creata in corpore qua facile mouetur corpus secundū locum, quia videlicet facit proportionem mouentis ad mobile. Hoc autem videtur confirmari per Augustinum dicentē, ꝙ grauitas, quæ modo est conditio corporis auferetur. Et probatur per rationem, quia nisi auferetur ista grauitas, corpora beatorum violenter essent in cœlo empireo sursum, & contra inclinationem propriæ grauitatis, & sic non quietarentur ibi, sed potius fatigarentur, nec essent ibi perpetuo. Sed contra hoc arguit Scotus. Primo, quia grauitas inest corpori ex complexione naturali propriæ mixtionis, ergo non auferetur a corpore glorioso. Secundo, quia si auferetur grauitas, aut induceretur leuitas, aut remaneret corpus nec graue, nec leue, sicut cęlum. Non potest dici primum, quia leuitas tali mixtioni repugnat, sicut etiam repugnat labi. Nec secundum, quia tunc corpus gloriosum: naturaliter non inclinaretur ad aliquem locum determinatum sursum, vel deorsum, & ita nō haberet aliquem motum naturalem, nec habere posset nisi in circulo. Ad auctoritatem autem Augustini dicendum, quòd non intendit, quòd grauitas, quæ est qualitas consequens talem mixtionem auferatur a corpore glorioso, sed grauitas ponderosa, quæ reddit corpus ineptum ad motum: talis enim ponderositas non est homini naturalis. Vnde dicit Augustinus, quòd graue pondus auferetur a corpore. Ad rationem autem dicendum, quòd non est incōueniens dicere violentum perpetuari per diuinum potentiam. Nec oportet, quòd corpus hominis, licet sit violenter sursum fatigetur, quia ibidem quiescit. Præterea dicit Scot. quòd naturalius erit ibi corpus, quàm esset in terra. Naturalius enim est, & perfectius, quod alicui conuenit a causa

cta superiori. Alia autem est opinio Scot. dicentis, quòd corpora beatorum erunt agilia per hoc, quòd vigorabitur in beatis virtus animæ motiua, quę tunc erit perfectißima, & intensißima, & erit perfecta proportio mobilis ad virtutem motiuam, quia amouebitur omnis dispositio contraria, tam in iuncturis, quàm in neruis, ac etiam in toto corpore, & fiet multiplicatio spiritu corporalium conuenientium ad facile mouēdum, poterunt autem beati vti tali agilitate si sint in loco conuenienti. Sed dicit Ioā. de Baſſo, quod cœlum nō est locus conueniens in quo poßint se mouere, quia videlicet cœlum non est diuisibile a virtute creata, nec per consequens cedsibile alicui corpori, & ita si uirtute propria posset beatus se mouere in cœlo empireo posset facere corpus suum esse cum cœlo empireo, & ita duo corpora simul, quod non videtur poßibile. Sed si Deus diuidere cœlum, & faceret ipsum cedere tunc beatus per cœli imperium posset seipsum mouere. Similiter, nec videtur, ꝙ posſit seipsum inducere in cœlum, neq; quòd angelus poſsit ipsum intromittere, sed solus Deus. De situ autem dicitur cōmuniter, quòd stabunt, & non sedebunt, aut iacebunt. Stare.n. dicit situm magis conuenientē corpori inquantum est instrumentum animæ. Iacere vero dicit situm magis aptum ad quietem naturalem etiam plusquam sedere, quia partes magis ęquali ter se habent ad centrum.

Con. 1. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Corpora beatorū erunt agilia, patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicendū, quòd beatis poterit conuenire motus localis, & licet non indigeant alio loco, tamen carebunt alio loco ad quem erunt in potentia. Et cum dicitur, quod motus est actus imperfectus. Dicendum, quòd verum est, quia actus existentis in potentia ad aliquid secundum, ꝙ huiusmodi, & sic imperfecti aliquo modo, licet non simpliciter. Cum autem dicitur, quòd cœlum empireum non diuidetur. Dicendum, ꝙ virtute propria non poterunt moueri beati intra cœlum, sed bene aliqui in loco eis cedente.

2 Ad secundum dicendum, ꝙ supponit falsum, s. quòd Christus semper stabit in vno loco, vt ligatus cathena, sed pōt se moue re regaliter, sicut rex in cœlo empireo sicut & alij beati poterunt moueri, vt dicit Scotus.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ forte corpora agilia poterūt moueri velocius ab anima, q̄ quodcunque corpus naturaliter moueatur etiam cœlum, cuius tamen motus secundū Aristotelem est velocißimus, & mensura aliorum: nec sequitur ex hoc, quòd poßit moueri in instanti. Et cū dicitur, quòd nulla erit ibi resistentia, sicut nec si motus fieret in instanti. 4. Physicorum. Dicendum, quòd Aristoteles verum dicit quantum esset ex carentia resistentiæ medij: si videlicet motus solum habere succeßionē ex resistentia medij ad mobile, vel etiam ad motorem. Sed dicendum, quòd aliunde habet succeßionem, sicut patet in motu

motu cœli: habet enim motus
1 ex ratione sua successionem, &
impossibile est, quod fiat in instanti
secundum, quod motus a simplici
mutatione distinguitur.

4 Ad quartum dicẽdum, quod corpora
beatorum non deferentur, vel rapientur ab angelis ex indigentia
quasi beati non possent velociter mouere semetipsos, sed magis hoc fiet ex reuerẽtia,
& diuina beniuolentia.

Vtrum corpora beatorum erunt clara.

Sco.4.d.49.q.15. Duran.4.d.44.q.8.

QVAESTIO QVARTA.

QVarto quæritur, Vtrum corpora beatorum erunt clara.

1 Arguitur, quòd non, quia erunt colorata, color enim decens pertinet ad pulchritudinẽ corporis secũdum Augustinum libro 22. de Ciuita. Dei cap.19. sed lux, vel charitas, & color non compatiuntur se inuicem in eodem subiecto, quia vnum est corporis terminati, & aliud perspicui: igitur. *De Ciui. Dei, lib. 22.c.19.*

Secundo. Corpus lucidũ occultat naturaliter aliud corpus, quod est post se, patet de flamma, sed corpus beati, non occultabit, aliud corpus post se, quia secundum Grego. 18. morali, secundum illud Ioan. Non adequabitur ei aurum vitrum, &c. Corpora beatorum erunt preuia. Vnde di. ibidem. In cœlesti patria vniuscuiusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondi patebitque corporalibus oculis ipsa corporis armonia: igitur.

Tertio. Si essent clara necessario, & naturaliter immutarent visum, sed hoc est falsum: tum, quia corpus Christi post Resurrectionem non immutauit oculos discipulorum secundum aliquem talem claritatem. Tum, quia talis claritas esset simpliciter improportionata cuilibet oculo. multo magis, quàm claritas solis in rota, quæ ponitur futura multo maior. 3

Contra. Math. 13. Fulgebunt iusti, sicut Sol in regno patris eorum. Et. j. ad Corinth. 15. Seminatur in ignobilitate surget in gloria, idest, in claritate. Et Physi.3. Reformabit corpus humilitatis naturæ configuratum corpori claritatis suæ. *Mat.13* *1.Cor.15* *6.Physi.*

Primo notandum, quòd ab omnibus conceditur, quod corpora beatorum erunt clara. Et hoc plane, patet ex auctoritatibus scripturæ, & sanctorum. Et planum est, quòd erunt colorata secundum complexiones ipsorum corporum coloribus decentibus, & ad pulchritudinem eorum pertinentibus. Sed de modo claritatis est vna opinio, quę videtur esse Tho. quòd illa claritas causabitur ex redundantia ipsius animæ in corporibus, quod enim recipitur in aliquo non recipitur per modum influentis, sed recipientis, & ita claritas, quæ est in anima spiritualis

tualis recipitur in corpore, vt corporalis. Et secundum quòd anima est maioris meriti, & spiritualiter magis clara secundum hoc erit corpus maioris claritatis. Sed dicit Iohannes de Basso, quòd ista non sunt dicta, nisi parabolica, non enim videtur quomodo tanta claritas in corpore possit causaliter redundare ex gloria animæ. Nec enim anima, nec aliquid, quod sit formaliter in ea habet, vel continet virtualiter tantam claritatem. Nec valet illud, quod adducitur, quòd receptum recipitur secundum modum recipientis, & non influentis. Ex hoc enim sequeretur, quòd anima esset corporalis, & non spiritualis, quia recipitur in corpore. Secundo notandum secundum Scotum, quòd claritas ista nihil aliud est, quàm quædam refulgentia manifestatiua coloris in corpore beato. Vnde color erit clarus secundum gradum complexionis subiecti suo modo, sicut veritas dicitur clara, & causabitur talis claritas a Deo in corporibus beatis maior, vel minor secundum exigentiam meritorum, & simul erit in corpore beato color, & claritas tanquam diuersæ qualitates, sicut etiam simul inueniuntur in noctilucis, quæ de die videntur secundum colorem, & de nocte secundum lucem. Et ex hoc patet, quòd sint distinctæ qualitates, sicut etiam dicit Auicenna quinto naturalium, quòd ista distinguuntur color, lux, & lumen. Color enim terminat visum, & nunquam est nisi in corpore terminato secundum Auicennam, & Aristotelem. Lux autem, vel claritas est in corpore lucido: puta in Sole. Lumen vero proprie dicitur esse in medio, vt in perspicuo, vel peruio, non terminante visum. Addit autem Iohannes de Basso, declarando prædictam opinionem, quòd corpora beatorum erunt clara claritate intensa, quæ non potest causari, nisi tantum a Deo. Nec videtur corpus humanum esse in potentia naturali ad tantam claritatem, sed tantum in potentia obedientiali, respectu Dei agentis. Nec videtur esse educibilis de potentia corporis, vel si dicatur educibilis, non tamen ab agente naturali. Dicit præterea, quòd non videtur necessario dicendum, quòd lux, vel claritas informet colorem, nec econuerso: sed ambo informant corpus ordine quodam, quia color prius, sicut qualitas magis generalis, & conueniens naturaliter corpori ex sua complexione. Forte tamen non esset magnum inconueniens ponere, quòd lux informet colorem suo modo, sicut color superficiem, sed hoc non est multum curandum. Dicit vlterius, quod in corpore beato lux non occultabit, sed magis manifestabit colorem, nec est simile de noctiluca, cuius color, & lux non simul percipiuntur. Lux enim ipsius modica est, & imperfecta: ideo non est manifestatiua coloris, sed requiritur alia lux intensior, qua etiam præsente ipsa lux noctilucæ, non est manifestatiua sui, ideo de die nō

videtur, sed tantum color nocti luce. Vlterius dicit, quòd ad manifestationem coloris beatorum, non est necessaria absolutè loquendo claritas illa, vel lux inhærens, sed congruentius est, & decentius, vt corpus habeat in se vnde color suus manifestetur. Sed in prædictis videtur esse vnum dubium, quia dictum illud secundum Auicennam, quòd color non est nisi in corpore terminato, & non in corpore peruio, vel diaphano, videtur esse cõtra dictum Gregorij, videlicet, quòd corpora beatorum erunt peruia, & patebit corporalibus oculis armonia corporis, & complexio interior, & tamen planum est, quòd erunt colorata. Dicit Scotus, quòd difficilius videtur corpora beatorũ simul esse peruia, & colorata, quàm simul esse colorata, & lucida. Colorata enim non sunt perspicua, aut peruia, sed terminata & visum terminãtia. Et multo magis oportet hoc, quàm de corporibus, in quibus tantum inuenitur claritas, siue lux, non autem color, & tamen sunt terminata, & non peruia, vel perspicua, sicut patet de Sole, & Luna, & stellis. Dicit ergo Scotus ad auctoritatem Gregorij, quòd corpora beatorum non erunt peruia quasi diaphana, vt vitrum, vel aqua, vel aer, sed erunt porosa, ita quòd per poros subtiles poterunt multiplicari species harmoniæ interioris, vsque ad oculum. Vel dicendum, quòd visione mentali, & intuitiua videbitur harmonia corporis beati, ac si sensibiliter videretur. Dicit tamen Iohannes de Basso, quòd prædicta solutio non videtur saluare intentionem Gregorij, immo nec verba, quòd corpora beatorum simul erunt peruia, & densa, quemadmodum, & vitrum suo modo. Nihilominus tamen erunt colorata, & lucida. Nec est hoc impossibile virtute diuina, licet virtute naturæ, & de lege communi non sit color, nisi in corpore terminato non peruio, vel dyaphano. Ita quòd Deus dabit corpori dyaphaneitatem non obstãte colore, & ratione coloris terminabit visum. Ratione tamen dyaphaneitatis, vel peruietatis, & lucis poterit esse medium videndi. Tertio notandum, quòd sicut dicit Scot. Anima, quæ clarius videbit Deum habebit corpus clarius. Dicit autem Iohannes de Basso, quòd partes eiusdem corporis non erunt omnes æqualiter claræ, sed illæ magis, quæ ex sua naturali complexione sunt ad claritatem magis dispositæ, sicut oculus magis quàm pes, nisi forsan diceretur, ꝙ ad illam claritatem, quæ supernaturaliter dabitur oẽs partes æqualiter sunt dispositæ, & dabitur eis claritas secundum quòd magis, vel minus fuerunt organa animæ in mœrendo. Quarto notandum, quòd sicut multi dicunt claritas illi erit sufficienter proportionata oculo beato, nec offendet ipsum, sed potius delectabit. Non enim concomitabitur aliqua realis immutatio dissoluens oculum, & lædens ipsum, sicut concomitatur quando respicimus Solem in rota, sed tantum erit intentionalis immutatio. De oculo autem non glorificato videtur probabile, quod aliquo

aliquo modo imperfectè, & raptim, vel transitorie saltem poterit percipere corporum beatorum claritatem. Vnde & in iudicio ipsam percipient reprobi ad maiorem eorum confusionem, sed diu, & permanenter non possent eam percipere, & videre, quia simul naturaliter in ipsis cum immutatione intentionali concomitatur realis læsiua oculi immutatio, propter quod, & oculi discipulorũ non glorificati, raptim, & ad horam aliquo modo perceperunt claritatẽ corporis Christi in transfiguratiõe, licet diu & permanenter, & perfecte eum non potuissent aspexisse, nisi miraculose.

Con. I. His præmissis, ponenda est talis conclusio. Corpora beatorum erunt clara, siue lucida: patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum patet responsio ex dictis.

2 Et similiter ad secundum.

3 Ad tertium dicit B. Thomas, ꝙ claritas corporis gloriosi est in potestate volũtatis ipsius beati, ita quòd anima est domina claritatis ad hoc, vt immutet, vel non immutet oculum saltem nõ glorificatum: sed istud non videtur verum, vt dicit Scot. quia actiuo & passiuo naturaliter totalibus sufficienter dispositis. & approximatis, non est in potestate voluntatis creatæ quin sequatur actio, & passio. Vnde non est dicendum, quòd anima habeat in sua potestate talem claritatem, neque quantum ad esse, vel non esse, neque quantum ad operari, vel non operari. Videtur ergo dicendum, quòd quantum est ex naturis rerum sibi relictis claritas illa præsentata, quibuscunque oculis dispositis videretur, siue glorificatis, siue non saltem aliqualiter. Si aut non videtur quantumcunque præsentata secundum libitum volũtatis hoc non est causaliter a voluntate creata, sed ab ordinatione diuinæ voluntatis, quæ sic ordinauit non influere ad actum visionis talis claritatis ab oculo non glorificato, nisi placeat, vel saltem si displiceat voluntati beati. Ad illud vero, quod dicitur illa claritas esse improportionata oculo corporali. Dicendum, ꝙ sufficienter est proportionata, vt possit videri etiam permanenter sine immutatione reali, sicut ab oculis beatorum, vel transeunter saltem ab oculis non glorificatis, sicut etiam & claritas Solis in rota ad horam videri potest, licet non permanenter, & diu intelligendo naturaliter propter immutationẽ realem, & corruptiuam concomitantem.

Vtrum per dotem subtilitatis duo corpora possint esse simul in eodem loco.

Scot.4.dist.49.quæst.19. Dur. 4.d.44.q.6.

QVEASTIO. V.

QVinto quæritur. Vtrum per dotem subtilitatis duo corpora possint esse simul in eodem loco.

1 Arg. ꝙ non, quia dicit Boetius in libro de trinitate, quod eundē locum duobus corporibus fingere nullo modo possumus.

2 Secundo. Subtilitas quemadmodum, & charitas inuenitur in corpore propter paucitatem materiæ sub dimēsionibus magnis: sed in corporibus beatis non erit paucitas materiæ, nec erunt rata: sed in eis erit tantum de materia, quantum necessarium erit ad bonam consistentiam naturæ: igitur.

3 Tertio. Si hoc esset possibile hoc videretur maxime de corpore glorioso, & glorioso, ꝙ possent esse simul, quia magis proportionantur ad inuicem, sed hoc non conceditur. igitur.

Contra. Subtile dicitur a vi penetrandi, & subintrādi aliud, sed corpora beatorum erūt subtilia. Vnde j. ad Cor. xv. Seminat animale, & surget spirituale, id est subtile. Primo notandum, quòd plures dixerunt impossibile esse simpliciter quacunque virtute duo corpora esse in eodem loco. Tum, quia dimensio loci, & locati est eadem. iiij. physicorum. Si ergo ponantur plura corpora simul sequitur, ꝙ dimensiones eorum sunt eædem cum dimensione vnica loci, & per consequens sunt eadem dimensio inter se, & sic non sunt corpora distincta. Tum quia manente dimensione vtriusque corporis, manet repugnantia corporum circa eundem locum. Nam dimensiones sunt rationes talis repugnantiæ. iiij. physicorum. cap. De vacuo. Vbi dicit Aristoteles, quòd si esset vacuum dimensiones separatæ non posset ibi poni cubus, id est corpus cubicum. Tum qa pūctus simul positus cum puncto, non distinguitur ab eo. vj. physicorum. ergo nec similiter linea a linea, nec superficies a superficie, nec corpus a corpore. Tum quia impossibile est protrahi ab vno puncto ad vnum punctum, nisi vnam lineam rectam, sed oppositum sequeretur: possent enim tot lineæ protrahi a puncto loci ad aliud punctum, quot corpora essent simul locabilia in loco. Tum quia duo spiritus non possunt simul esse in eodem loco diffinitiue p te, ergo nec duo corpora dimēsiue. Si autem theologi hoc dicant, quomodo saluabuntur ea, quæ ponuntur circa corpora gloriosa. Hic ponitur vna fictio, quæ dicitur esse Durādi, quòd anima habebit quantitatem suam ad voluntatem, ita ꝙ poterit facere corpus ad tantam, vel talem figuram, vt possit penetrare corpus quodcunq; per poros subtilissimos. Sed hoc nihil

hil valet. Si hoc diceretur a catholico, tunc deberet dicere corpus gloriosam esse subtile, quia penetrat facile etiã virtute propria,& cedit ei corpus. Non autem, ꝙ virtute diuina duo corpora essent in eodẽ loco, nisi quia vnum cedit alteri, sicut cum aer cedit sagittæ, & secundum hoc oporteret dicere, ꝙ cœlum esset diuisibile quandocunque esset motus localis alicuius corporis a cœlo vsque ad terram, vel econuerso. Et hoc quidem est possibile Deo, sed non voluntati creatæ. Præterea, sic arguit Sco. contra prædicta, ꝙ si corpus Christi intraret per poros tales subtilissimos, tunc reducendo se ad tam paruam quantitatem pateretur. Et præterea non haberet quantitatem debitam corpori organico, & animato. Sed omnino tenendum est, ꝙ per potentiam diuinam possibile est duo corpora esse simul in eodem loco. Ad quod probãdum adduci possunt multæ rationes. Prima est, quia si hoc repugnaret, aut hoc esset ex parte corporum, aut ex parte loci eiusdem. Non primum, quia aut hoc esset ex parte dimensionum, vel ex parte substantiarum, vel ex parte qualitatum, vel ex parre ipsorum vbi, vel ex parte situum. Non ex parte substantiarum, aut dimensionum, quia substantia substantiæ non repugnat, nec dimensis dimensioni. Substantiæ enim, & quantitati nihil est contrarium, nec ex parte qualitatum, quia dato etiam, quod essent contrariæ tamen in proposito non repugnarent, quia ponuntur in diuersis subiectis, puta in diuersis corporibus locatis. Nec ex parte ipsorum, vbi vel situũ, seu respectuum ad vnum locum, quia nihil repugnat diuersos respectus in diuersis fundamentis fundari ad eũdem terminum. Nec hoc repugnat ex parte vnius loci propter rationem iam dictam immediate. Si autem dicas, quòd licet dimensio non repugnet formaliter dimensioni, tamen virtualiter repugnat, & quo ad effectus. Nam vna dimensio necessario aliam expellit a loco in quem superuenit. Dico, quòd istud non valet, quia dimensio non est forma actiua. quarto physicorum. c. de vacuo. & ita nullum habet effectum. Vnde expellere aliam dimensionem, vel sibi resistere non est effectus dimensionis, sed magis mouentis, vel locantis effectiue ipsam dimensionẽ. Et præterea, dato quòd assumptum esset verum adhuc diuina virtute posset suspendi talis effectus dimensionis, scilicet expellendi aliud corpus ab illo loco, in quo poneretur. Secunda ratio. Non implicat contradictionem vnam actionem, vel passionem essentialiter ab alia distinctam, & priorem ea naturaliter poni in re ab aliquo agente sine illa alia, sed positio alicuius corporis in aliquo loco, & expulsio alterius ab eodem, sic se habent, quòd essentialiter distinguũtur cum sint in diuersis subiectis, & vna est prior naturaliter alia, licet simul tẽpore fiant. Vel dato, ꝙ nullum ordinem habeãt, adhuc vna potest poni sine alia, quia vna in nullo depẽdet essentialiter ab alia, nec est re-

spectus

ſpectus ad ipſam, ſed ſolũ dependet ab agente, & ſubiecto diſpoſito, ergo poteſt poni vnum corpus in aliquo loco, & aliud non expelli, & ſic erunt duo corpora in eodem loco. Reſpondendũ eſt igitur ad rationes prædictæ opinionis. Ad primam reſpondetur vno modo, quòd Ariſtoteles ibi intendit probare, quòd ſpacium non eſt locus, ſicut aliqui poſuerũt. Nam cum ſpacium ſit illud, quod continetur intra latera continentis donec ſuperueniat aliud corpus, & ſic habeat rationem locati, ſequitur ſi ſpacium eſt locus, quòd ſit eadem dimenſio loci, & locati, quod eſt impoſſibile ſecundum philoſophum. Aliter reſpondetur, quòd dimenſiones loci, & locati, dicũtur eædem, non quia ſint vna dimenſio, ſed quia ſunt æquales, & ſimul, quando locatum dimẽſiue locatur in loco, & vna infra aliam continetur, nec diſtant ſitualiter, ſicut duo locata in diuerſis locis; ſed hoc poſito, nihilominus poteſt dimenſio loci eſſe vna, & dimenſiones locati eſſe plures, quando ſunt plura locata. Ad ſecundam dicendum, quòd dimenſiones nõn ſunt formales rationes repugnandi, quã tum ad hoc, quod eſt duo corpora eſſe in eodem loco. Nec etiam rationes virtuales, vt dicit Ioannes de Baſſo. Et dato, quòd eſſent rationes repugnandi virtualiter quo ad effectus, ſicut videtur concedere Scot. tamen poſſunt tales effectus ſuſpendi, manentibus dimẽſionibus ipſis, vt dictum eſt. Ad tertiam dicendum ſecundum Scotum, quòd mathematicus non conſiderat lineas, niſi in habitudine ad figuras: & ita ſi centum, vel mille eſſent ſimul, non facerent ad conſtitutionem figuræ, niſi vnam baſim trianguli, vel alterius figuræ, nec haberent rationem, niſi vnius lateris in conſtituendo triangulum, quamuis eſſent duæ lineæ realiter diſtinctæ. Hoc modo intelligit Commentator. in. iiii. Phyſicorum, quando dicit. Quæ habẽt vnum ſitum quantum ad conſideratio nem, mathematicè ſunt vnum, ſcilicet in conſtituendo figurã; & ita dicendum de punctis, quia licet ſint inter ſe diſtincta, tamen non conſtituunt maius, & neutrum eſt extra aliud: & ſic ſunt vnum quantum ad intentionem mathematici. Et ſic poteſt dici, quòd duo corpora, vt ſunt ſimul, non faciunt maius. Aliter etiam dicit Iohannes de Baſſo, reſpondendo ad philoſoph. quod punctus additus puncto, non facit maius, quia non plus habetur continuum, quàm prius, licet remaneat punctus a puncto diſtinctus: & ſic eodem modo ſe habent iſta duo puncta ad conſtitutionem continui, ſicut & vnum. Et ſimiliter diceretur de lineis in eodem ſitu, vel loco, quia videlicet, ſicut dictum eſt, non aliter ſe habent ad conſtitutionem alicuius figuræ, quàm vna tantum. Ad quartam dicendum, quòd inter duo puncta in eodem corpore, non poſſunt protrahi plures lineæ rectę in diuerſis corporibus locatis infra illum locum, ſed bene inter duo puncta loci oppoſita, poſſunt protrahi plures lineæ rectæ in diuerſis

diuersis corporibus locatis intra illum locum, & ille essent simul, sicut & illa corpora, & puncta loci, non terminarent tales lineas, sed puncta illis corporibus formaliter intrinseca. Ad aliam dicendum, quod duo spiritus possunt esse in codẽ loco diffinitiue, & per se. Nec in hoc inuenitur aliqua repugnantia, licet non sit possibile, quòd vnus sit in pluribus locis diffinitiue, quia esse hic diffinitiue est sic esse hic, quod non alibi. Potest tamen esse in pluribus locis vere realiter, & præsentialiter. Secundo notandum, quòd alia est opinio in extremo, quæ dicit, quod vnum corpus subtile virtute suæ subtilitatis naturalis, potest esse cum alio corpore virtute formæ creatæ. Et ratio est, quia cuilibet doti erit assignare effectum proprium, aliàs frustra poneretur: sed huius dotis effectus non videtur esse, nisi penetrare virtute subtilitatis, & esse cum alio corpore, igitur. Item si non esset possibilitas, vel virtus propria in corpore alia a virtute diuina, qua posset esse simul cum alio corpore tunc poterit hoc esse in quolibet corpore: ergo corpus gloriosum poterit simul esse cum alio corpore glorioso, & quodlibet cum quolibet indifferenter. Modus autem ponendi talis est. Dicunt enim quòd penetrare competit alicui corpori multipliciter. Vno modo ratione paruę quantitatis vel acuciei vt actus. Alio modo ratione materię, quia rara vel parua. Tertio modo propter virtutem actiuam. Primis autem duobus modis corpus gloriosum non dicitur subtile, sed tertio modo scilicet ratione virtutis actiuæ. Et hæc est opinio Richardi in iiii. dist. xlix. Alius autem est modus ponendi secundum Petrum de Tharantasia, quod grossicies & corpulentia sicut est in puero sunt impeditiua, quòd duo corpora non possunt simul esse in eodem loco non autem quantitates duorum corporum. Per dotem autem subtilitatis quę secundum hanc opinionem est qualitas absoluta in corpore beato auferetur grossicies, & corpulentia quæ impedit duo corpora esse simul. Sed contra hoc sic arguitur: fatuum est dicere, quòd locus in quo est corpus gloriosum sit vacuus: ergo locus ille est plenus, & sic corpus gloriosum est occupatiuum illius loci, & per consequens expulsiuum alterius. Item ad rationem quantitatis dimensiuæ pertinet habere partes situm habentes. per hoc enim distinguitur a quantitate successiua, & tunc sequitur, quòd semper alterius quantitatis erit aliter situs, ergo cum hoc sit de formali ratione quantitatis diminsiuæ. Per nullam virtutẽ etiam diuinam poterit ab ea separari: & secundum hoc ille qui sic arguit videlicet Thom. in .iiii. videtur incidere in aliam opinionem priorem. Modus autem ponendi ipsius Thomæ est talis, quòd distinctio compositorum potest saluari absque distinctione situs. Hoc autem non potest fieri nisi per virtutẽ diuinam, quia esse diffinitiuũ com-

compositi dependet nõ tantum a causa, sed principalius a causa prima. Vnde sine distinctione essentiali principiorum potest Deus conseruare compositum. Et ponit exemplum in sacramento altaris, quia accidentia dependent a subiecto, vt a causa secunda, & a Deo, sicut a causa prima. Et ideo in virtute causæ primæ possunt a subiecto separari, & habere esse distinctum sine subiecto. Et sic in proposito duo corpora possũt esse distincta inter se, & quantitatiuè, absque distinctione situs, & loci. Sed dicit Scotus, quòd licet hęc opinio possit aliqualiter esse probabilis dicendo scilicet, quòd Deus potest cõseruare prius absque posteriori, quod tamen posterius naturaliter sequitur ad prius, & sic conseruare quantitatem sine situ, vel positione in loco. Tamen ratio adducta non formaliter concludit, quia sine causis intrinsecis non potest Deus rem conseruare, ergo non potest sine causis
4 secundis, quę sunt intrinsecę rei. Huiusmodi autem sunt principia essentialia, videlicet materia, & forma, quæ sunt principia essentialia compositi. Si ergo Deus conseruat distictionem compositorum abq; distinctione situs, aut manent principia essenitalia distincta, aut non: si sic, ergo Deus non cõseruat hoc causatum sine causis secundis: si non, ergo Deus conseruat, & non conseruat, quia inquantum principia non sunt distincta, tunc est eadem materia, & eadem forma in vtroque composito. Inquantum autem conseruat ea distincta, non est eorum eadem materia, & forma. Ex quo sequitur, quòd sunt duo cõposita conseruata distincta, & non distincta absque distinctione situs, & loci, quod est impossibile. Ad rationes autem adductas ad primam opinionem positam in hoc notabili. Dicendum ad primam, quòd non oportet cuilibet doti assignare aliquem effectum, sicut patet de impassibilitate. Si autem dicat, quod est principium resistendi agenti contrario. Dicendum, quòd prohibere aliquas actiones extra non est actio elicita, sicut quòd cœlum prohibeat elementa agere in se hoc non est per aliquam actionem elicitam a cœlo, & ita quòd incorruptibile resistat corrumpenti, hoc non est per aliquam actionem elicitam. Et ita in proposito, duo corpora esse in eodem loco non est effectus alicuius qualitatis. Ad secundum dicendum, ꝙ verum concludit de potentia Dei absoluta, licet nõ ita sit ordinatũ a Deo, quemadmodum ordinatum est, vt corpus gloriosum possit esse cum alio corpore non glorioso, etiam ad imperium voluntatis ipsius beati: non quòd ipse beatus hoc efficiat, sed Deus, qui sibi in hoc ad votum assistit, & sic quoddã modo habet hoc beatus in potestate sua.

His præmissis, ponendæ sunt septẽ conclusiones. Prima est. Possibile est simpliciter, & absolutè, loquẽdo de virtute diuina duo corpora, vel plura simul esse in eodẽ loco realiter vel presentialiter, siue sint gloriosa, siue Con. 1.

non

non gloriosa, patet ex primo notabili.

Con.2. Secunda conclusio. Plura corpora possunt etiam esse in eodem loco dimensiue, ita quod vtrunque occupet locum: patet, quia non est minus possibile corpus existere in loco secundum modum naturalem, quam alio modo, sed modus naturalis existendi corpus in loco est, esse dimensiuè in loco, ergo si possunt duo corpora esse realiter in eodem loco, sequitur quòd possunt esse ibi dimensiue.

Con.3. Tertia conclusio. Possunt plura corpora esse in eodem loco non dimensiuè: patet, quia sicut posset Deus substantiã corporis separatam a dimensione vnam, vel plures ponere in loco nõ circunscriptiuè, vel dimensiuè, ita & substantiam coniunctam dimensioni, quemadmodum corpus Christi est in altari. Non enim respectus præsentię ipsius substantiæ corporis ad locum dependet ex ipsa dimensione, sed ex substantia, sicut ex fundamento, & ex loco, sicut ex termino, & ex agente, sed substantia corporis separata a dimensione posset fieri pręsens vna, vel plures eidem loco non dimensiuè, quia tunc dimensio non esset ibi ratio essendi in loco, nec ipsa ex se habet partem extra partem, igitur.

Con.4. Quarta conclusio. Plura corpora possunt simul esse in eodem loco, vnum dimensiuè, & aliud non, patet satis ex dictis.

Con.5. Quinta conclusio. Aliquando de facto fuit, & est modo, quòd duo corpora fuerunt, & sunt simul in eodem loco. Patet primo de corpore Christi cum corpore virginis in natiuitate, quia exiuit clauso vtero. Secundo de corpore Christi cum corpore lapidis in resurrectione, quia surrexit clauso sepulchro. Tertio de corpore Christi cum ianuis clausis, quando intrauit ad discipulos. Et similiter cum corpore cęli in ascensione, & modo etiam simul est cum cœlo empireo, & similiter cum ipso cœlo erunt corpora beatorum post resurrectionem.

Con.6. Sexta concl. Per nullam virtutem creatam possunt esse duo corpora simul actualiter in eodem loco quocunque prędictorum modorum. Probat Iohãnes de Basso, quia sola virtute diuina potest fieri corpus præsens loco non expellendo aliud corpus. Omnis enim creatura impellendo vnũ corpus necessario expellit aliud, sicut mouendo vnũ corpus ad aliquẽ locũ amouet ipsum a priori loco. Item sola virtute illa est possibile duo corpora simul poni in eodem loco, quę sola est illimitata in agẽdo nõ determinata ad vnũ locũ, vel modũ, sed sola virtus diuina est talis: virtus enim creata limitata est, vt ponat corpus in certo, & vnico loco, nec põt causare plures respectus locati ad plura loca simul, nec pluriũ locatorũ simul ad vnũ locũ, igr. Et si arguatur, quòd in ferro ignitio simul est ignis, & ferrum. Item in vase pleno cineribus si apponatur aqua simul est aqua, & cinis. non enim magis impletur vas, quam prius. Et similiter quando in vitro cum vino ponitur panis, simul est panis, &

vinum. Item in corpore simul sunt quatuor humores distincti. Item quando duo corpora se tangunt in aere, vel in aqua cum oporteat quodlibet eorum esse humectum, & humiditas non sit sine subiecto suo: puta sine aere, vel aqua, oportet, quòd duo corpora sint simul: puta humidum, & humectum. Item oportet alimentum, & alitum esse in eodē loco, prius naturaliter, quàm alimentum conuertatur in alitū. Prçterea potest superficies simul esse naturaliter cum superficie, vt patet dę superficiebus corporum se tangentium, ergo & profunditas cum profunditate. Ad primum argumentum dicendū, quòd ignis, & ferrum non sunt simul: vnde nec in ferro ignito est forma ignis, licet in eo sit calor quandoque intensior, quàm in igne, vel saltem plus est ibi de calore propter densitatem materiæ. Potest tamen dici, quòd in poris subtilibus ipsius ferri incorporatur ignis. Ad secundum dicendum, quòd cineres, & panis, sunt corpora porosa, & implētur illi pori aqua, vel vino, & sic duo corpora non sunt in eodē loco, nec vnquàm profundum cum profundo, licet superficies possint esse simul. Ad tertium dicendum, quòd humores non sunt corpora distincta, sed vnum corpus tantum æquipolens illis secundum formam vnam, uel per complexionem mediam, vel si sint ibi corpora distincta non sunt simul, sed secundum iuxta positionem. Ad quartum dicendum, quòd humidum, & humectum non sunt simul, nisi quia se tangunt, & ita solum secundum superficies, & non secundū profunda: Vnde & immediate non tangitur vnum corpus ab alio in aere, uel in aqua, sed mediante aere, uel aqua, licet non semper pręcipiatur, nec humor ille aqueus, uel aereus est formaliter, nisi in aere, uel in aqua. Ad quintum dicendum, quod alimentum, & alitum existentia distincta nunquàm sunt simul, sed quęlibet pars aliti est porosa, & in poris est ipsum alimentum, quando est in proxima dispositione ad conuersionem, & conuertitur in alitum circunstans, & fiunt noui pori, & sic fit nutritio, & augmentum secundum Commentatorem primo de generatione. Et nunquàm sunt duo corpora simul. Ad aliud negatur consequentia, quia non sic oportet, quòd vna superficies expellatur si altera inducatur, vel applicetur alicui tangendo, sicut de corporibus. Et dicunt aliqui, quòd hoc est quia superficies respectu corporis habet rationem indiuisibilis. Corpus autem, uel profunditas respectu nullius dimensionis habet rationem indiuisibilis.

Septima conclusio. Per dotem subtilitatis in corporibus beatorum erit possibilitas essendi duo corpora simul. Probat Scotus, quia dos non est aliud, nisi perfectio debita, vel ordo debitus huic corpori, inquantum est animatum hac anima, quæ hoc meruit, ergo verè est dos subtilitatis data corpori glorioso, vt pro libito animæ sit ei possibile existere cum alio corpore. Nec oportet, quòd huiusmodi subtilitas sit aliqua qualitas in corpore Con.7.

corpore, vt aliqui dixerunt, quia nulla repugnãtia inuenitur ibi ex parte quantitatum per modum actionis, ad quam ordinatur qualitas. Dicit igitur Scotus se habere pro certo, quòd sicut in corpore impassibilitas est causa extrinseca, vt aliquod agens non possit agere in illud actione contraria, sic dos subtilitatis non est nisi ordo debitus ad existendum cum alio corpore, qui est ordo extrinsecus non intrinsecus formaliter.

1 Ad primum arg. dicendum, quòd auctoritas Boetii est intelligenda de virtute naturæ creatæ, & non de virtute diuina.

2 Ad secundũ dicendum, quòd bene concludit, quod in corporibus beatis non est subtilitas ex paucitate materię, sed ex hoc non sequitur, quòd in eis non sit dos subtilitatis modo superius exposito.

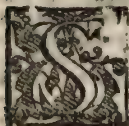
3 Ad tertiũ dicendũ, quòd cum dr̃ duo corpora gloriosa non posse esse simul cũ tamen magis cõueniant, quàm corpus gloriosũ, & non gloriosum. Hoc est propter voluntatem beati. Dos enim subtilitatis est vt corpus gloriosum possit esse cum alio ad imperium voluntatis, sed actui istius agilitatis repugnat, quod sit simul cum alio corpore glorioso. Aeque enim perfecta sunt, & æque nobilia ratione huius dotis duo corpora gloriosa. Et cum dicitur, quod magis conueniunt dicendum, quod non omnis conuenientia in natura est ratio simultatis: alias cum duæ quantitates plus conueniant quam quantitas, & qualitas magis possent esse simul duæ dimensiones, quàm dimensio cum qualitate, quod est falsum. Et prætereа, quia corpus gloriosum habet, vt sit cum alio ad imperium voluntatis: nõ potest autem anima, ita habere imperium super aliud corpus gloriosum, sicut habet super non gloriosum, quia videlicet vtrumque æque perfectum est in dote subtilitatis, ideo, &c.

De æqualitate beatitudinis.

Vtrum omnium beatorum sit æqualis beatitudo.

Sco. 4. d. 50. q. 5. Duran. 4. d. 49. q. 7.

QVAESTIO I.

SVPERIVS dictum esse de beatitudine tam animarum, q̃ corporum secundũ determinationẽ absolutam. Nũc dicenda sunt aliqua de ipsa beatitudine secundum determinationem comparatiuam. Vbi primo queritur. Vtrum omnium beatorum sit equalis beatitudo?

1 Arguitur, quòd sic, quia Mat. x. dicitur, quòd singuli receperũt singulos denarios. *Mat. 10*

2 Secundo. August. super Ioannem dicit omnium beatorum erit per gaudium, ergo & par beatitudo.

3 Tertio. Quilibet beatus habet capacitatem æqualis glorię cum alio, sed in quolibet beato tota capacitas terminatur, & quietatur appetitus igitur.

4 Quarto. Impassibilitas est vna beatitudo corporis, sed ipsa non recipit magis, & minus, quia nõ est nisi carẽtia passionis: igitur.

Ioan. 14. Contra. Ioannis. xiiii. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Et Paulus primæ ad Corinth. xv. Alia est claritas Solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum, & stella differt a stella in claritate, sic erit resurrectio mortuorum. Primo notandum, quòd sicut dicit Sco. in 4. non oportet, ꝙ appetitus naturalis habeat omnem perfectionẽ, cuius est capax. Vnde sufficit graui ꝙ quietetur in superficie terrę, nec oportet, ꝙ quietetur sũmè deorsũ. Sic appetitus naturalis in homine est, ꝙ quietetur in ordine ad rationem, & voluntatem Dei sicut quietatur quęlibet pars uniuersi in comparatione ad appetitum vniuersalis naturæ. Sic ergo dicendum, ꝙ Deus inquantũ est principium quietationis beatorũ, non oportet, ꝙ æqualiter det isti appetitui, sicut illi: sed sufficit, quòd habeat, ꝭm quòd cõpetit ei a principio extrinseco ꝭm rectam rationem, & ꝭm libertatem, & iustitiã Dei retribuentis ꝭm maiora merita, uel minora: & ita potest esse inæqualis beatitudinis. Secundo notandũ, quòd hic non est sermo de æqualitate secundum durationem, quia de illa planum est, quòd in omnibus beatis erit æqualis beatitudo secundum durationem a parte post, sed est sermo de æqualitate secũdum mensuram intensionis, & perfectionis: & hæc æqualitas est duplex, vt aliàs dictum est, cum quærebatur de equalitate pœnę damnatorum, videlicet æqualitas quantitatis, & æqualitatis proportionis. *1. Co. 15* *4. d. 50 q. 5.*

His præmissis, ponendæ sunt quinque cõclusiones. Prima est. Gloria omnium beatorum, non est ęqualis secundum quantitatem perfectionis. Patet, quia ad ordinem *Con. 1.*

ordinem vniuersi in perfectionibus naturæ sunt necessarij gradus perfectiores, & minus perfecti, ergo similiter in perfectionibus gratiæ, & gloriæ. Item sicut videmus in corpore naturali, quòd non est æqualis dignitas omnium membrorum, vt capiti, & aliorum. Ita suo modo in corpore triumphantis ecclesię maior debet esse gloria capitis, quam membrorum, & dispar etiam gloria membrorum, sed Christus est caput ecclesiæ, ergo ipsius est maior gloria, quam aliorum. Beata autem virgo est membrum Christi propinquius, & ideo post Christum gloriosius, & sic de alijs suo modo. Si autem quæras vnde prouenit ista inæqualitas. Dicēdum secundum Scotum, quòd non debet accipi ex parte obiecti beatifici, quia idem est obiectum beatificum, & secundum eandem simplicem rationem diuinitatis, quæ est actu infinita, & cuilibet sic obiicitur, & æqualiter quantum est ex parte sui. Hic enim est denarius diurnus, qui cuilibet bono æqualiter præsentatur, nec debet accipi ex parte potentię beatificabilis, siue in recipiendo, siue in agendo. In recipiendo non, quia quęlibet potentia beatificabilis secundum se est capax ęqualis glorię cum alia. Nec valet, quòd vna est magis disposita per maiorem habitum glorię, quia non ponitur talis habitus ad disponendum, sed magis ad decorandum. Et pręterea idem est iudicium de habitu, sicut de actu. Nec etiam debet accipi ex parte potentiæ beatificabilis in agendo. Nam sicut supradictum est, potentia beatificabilis purè passiuè se habet ad actum beatificum. Nec etiam aliquid informans potentiam se habet actiue ad huiusmodi actum. Non enim potest habitus habere rationem principij actiui, nisi potentia etiam habeat rationem principij actiui. Dicendum ergo, quòd ista inęqualitas est ex causa effectiua per se, videlicet ex parte ipsius Dei, vt est agens, & causans talem actum maiorem, vel minorem sua voluntate libera: sed accipitur tanquàm ex causa meritoria a parte beatorum secundum maiora merita, vel minora eo modo quo meritum potest dici causa pręmij, quod tamen non est proprie dictum.

Con. 2. Secunda concl. Gloria beatorum est æqualis ſm proportionem, videlicet ſm correspondentiam ad merita, probatur, quia sicut præmium correspondet merito, ita maius pręmium maiori merito, & minus minori. Cum itaque merita electorum non fuerint ęqualia secundum quātitatem, sed inęqualia, proportionem tamē adinuicem habentia, ideo pręmia ipsorum non sunt ęqualia secundū quantitatem, sed bene secundum proportionem. Item ad iustum iudicem pertinet in distribuendo seruare medium iustitiæ distributiuę: sed medium iustitię distributiuæ est medium ęqualitatis, non secundum quantitatem, sicut in commutatiua, sed proportionis, vt patet. v. Ethycorum: igitur. Est autem circa prędicta aduertendum, quòd non est hic sermo de gloria bea-

torum obiectiua, puta de Deo, quia planũ est, ꝙ illa est eadem omniũ secundum eandem rationem propriã, & simplicem, quæ est ratio diuinitatis, sed est sermo de gloria eorum formali cuiusmodi est visio, vel fruitio.

Con. 3. Tertia conclusio. In beatis non est æquale bonum commodi: immo quilibet beatus plus gaudet de bono suo, quàm de bono cuiuscunque alterius beati excepto solo Deo. Probat Scotus, quia quilibet debet plus se diligere, quàm alium actu elicito, sicut per oppositum: patet de odio. Plus enim tenetur quilibet odire, & fugere peccatum mortale in se, quàm in quocunque alio: ergo quicunque plus vult sibi Deum, & bonum commodum, quàm beatę virgini, aut cuicunque alteri: solus autem Deus est qui magis est diligendus. Et si arguatur, quia maius bonum est magis diligendum, ergo debet aliquis plus velle beatitudinem superioris, quàm suiipsius. Dicendum, quòd antecedens est falsum, quando deficit vnitas. Dilectio quippe est fundata super maius bonum, sed non sint vnitate, & sic illud magis bonum est, magis volendum, sed non sibi. Si autẽ sit bonum infinitum tunc vtroque modo est volendum, & diligendum, scilicet in se, & sibi. Vnde vnus vult sibi magis Deum, & bonum, quàm mariæ, tamen mariæ vult maius bonũ. Et si instetur, quia ex maiori bono volito fit maius gaudium, ergo plus gaudebit de bono mariæ, quàm de proprio. Dicendum, quòd maius gaudium non est de maiori bono, sed de bono magis sibi volito, ita quòd gaudium non sequitur extensionem boni, sed intentionem volitionis boni magis voliti.

Quarta concl. In omnibus beatis erit æqualitas quãtum ad dotes impassibilitatis, & subtilitatis. De prima patet per vltimam rationẽ ante oppositum. De secunda sic probatur, quia quodlibet corpus beatum per dotem subtilitatis potest simul esse causa alio corpore non glorioso, vt supra dictum fuit, & equalis est ista possibilitas in omnibus corporibus beatis. Con. 4.

Quinta conclusio. In beatis erit inæqualitas quantum ad dotes claritatis, & agilitatis. Hæc conclusio satis, patet ex supradictis de claritate, & agilitate. Est tamen intelligendum de agilitate, quòd licet non habeat æqualitatem quantitatis: habet tamen æqualitatem proportionis sic intelligendo, quod quælibet anima est proportionata tali corpori, & econtra in ratione motiui, & mobilis. Con. 5.

Ad primũ argumentum dicẽdum, ꝙ per denariũ intelligitur idẽ obiectum beatificum, vt dictum est, vel æqualitas beatitudinis, quantum ad durationẽ. Vnde circularitas denarij repręsentat ęternitatem vitæ, vbi non est principium, neque finis. 1

Ad secundũ dicendũ, ꝙ non erit omniũ par gaudiũ intẽsiue, sed bene extensiue, vt dicit Sco. ꝙ quilibet gaudebit de quolibet, & de oĩbus, de quibus alius gaudebit, quia quilibet volet, quòd alius vult, sed non pari affectu. 2

Ad tertium dicendum, quòd ad hoc 3

ad hoc, ꝙ aliquis sit beatus non oportet, ꝙ habeat tantam gloriam quantæ est capax: sed oporteret bene ad hoc, vt esset beatissimus. Et quando dicitur, quòd appetitus non quietatur, dicendum, quòd licet appetitus naturalis non quietatur pro tanto, quia est capax maioris gloriæ, tamen ex hoc beatus nullo modo tristatur, vel inquietatur: immo secundum appetere deliberatiue quietatur, quia appetitui deliberatiuo, qui subditur regulæ voluntatis diuinæ sufficit tantũ de gloria, quantum placet sibi dare secundum exigentiam meritorũ, nec maiorem gloriã appetit aliquo actu elicito, licet sit capax maioris appetitu naturali, qui non est actus elicitus, nec per cõsequens inquietat beatum.

4 Ad aliud patet ex dictis, quod verum concludit.

Vtrum beati videant pœnas damnatorum.

Sco. 4. distinct. 50. q. 3. Duran. 4. d. 50. q. 3.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum beati videant pœnas dãnatorum.

1 Arguitur, ꝙ non, quia dãnati post iudicium, sicut dicit Magister, non videbunt gloriã beatorum, ergo nec beati pœnas damnatorum.

2 Secunda cõclu. Si beati vident pœnas damnatorum, aut vident eas vt quoddam volitum, aut vt quoddã nolitũ, si vt volitũ, tunc per consequens vellent peccata eorum: & præterea viderent crudeles, si delectarent in pœnis miserorum, si vt nolitũ tunc haberẽt tristitiã, qđ est impossibile.

Contra est Grego. in dialogo. Notandum, ꝙ sicut allegat Scot. in iiij. ẜm Augu. ix. de trinitate, quædã est cognitio per speciem, quando videlicet aliqua cognoscuntur per similitudinem. Alia vero est cognitio per priuationẽ, quæ non est per similitudinem, sed per contrariũ, & dissimilitudinem. Preterea notandũ, ꝙ duplex est pœna in dãnatis, scilicet pœna damni, & pœna sensus. Pœna damni est carentia diuinę visionis, & fruitionis. Pœna vero sensus est positiua, & est multiplex vt ponit Scot. Prima est tristitia de pœna dãni. Secunda est tristitia de culpa, non vt est offensiua Dei: sed vt est causa pœnæ. Tertia est tristitia de igne ꝑpetuo detinente. Quarta est tristitia de igne immutante, & detinẽte intellectũ dãnatorũ in ꝑpetua sui cõsideratione. Quinta est tristitia de culpa, inquãtũ est peccatum, vt est vermis consciẽtiæ.

His præmissis, ponendæ sunt quinque conclusiones. Prima est. Omnes beati post iudicium videbunt pęnas damnatorum intelligendo, & cognoscendo eas mentaliter, patet per auctoritatem scripturæ Esayæ vltimo. Egredientur, & videbunt cadauera virorum, qui præuaricati sunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni: vbi sic ait Hieronymus. Non est mirandum si sancti iam immortales reprobos videant mentis intelligentia, cum prophetæ adhuc mortales Con. 1.

mortales videre hæc omnia me ruerint. Egredientur ergo electi non loco, sed intelligentia, vel visione manifesta ad videndum impiorum cruciatus. Et si quæras an econtra damnati sunt visuri gloriam beatorum. Dicendum, quòd post iudicium non videbunt, licet aliquo modo videant in iudicio quantum spectabit ad eorum confusionem, coram facie iudicis, & electorum. Vnde dicit Gregorius super Lucam. Infideles in imo positi, ante diem iudicij fideles super se requiescere attendunt, quorum gaudia post iudicium contemplari non possunt. Vnde dicit Bonauentu. in iiij.d.l. quòd tunc impij maiori pœna erunt absorpti, vt iam non liceat eis cogitare gloriæ dignitatem: sed tamen in mente habebunt eius amissionem, & carentiam, vt inde tristentur.

Con.2. Secunda cõclusio. Beati vidēt intuitiue pœnas damnatorum in verbo per rationem diuinę essentiæ. Patet, quia essentia diuina ratione illumitationis suæ, & continentiæ virtualis seu perfectionalis, est ratio cognoscendi omnia, ita distincte ac si esset ratio vnius tantum, sicut amplius dictum est primo tractatu. Verum est tamen, quòd aliquorum est ratio cognoscendi per speciem, idest per seipsam, vt eminenter continentem illa, sicut omnium positiuorum extra se, aliquorum vero per priuationem id est per seipsam, vt continet habitus oppositos. Vnde hoc modo est ratio cognoscēdi priuationes. Beati igitur per rationem diuinæ essentiæ pœnas positiuas damnatorum vident per speciem. Vnde huiusmodi pœnæ habent in Deo pœnam vero damni, & culpam, quę est causa pœnæ vident per priuationem. Huiusmodi enim nō habent ideam in Deo, nec imitantur ideam. Non enim sunt in se, nec in aliquo gradu entis, vt dicit Scotus. Et si instetur cōtra prædicta, quia per essentiam diuinam non videntur cognoscere complexiones contingentiū, vt quòd Petrus currat, aut quòd Iudas in inferno puniatur, licet ibi videantur omnium quiditates simplicium terminorum, & priuationes eorum: ac etiam complexiones necessariæ de ipsis formabiles. sic enim necessario oporteret, quòd quilibet beatus cognosceret omnes complexiones contingentium actualium, & possibilium, supposito, quòd idem sit actus videndi verbum, & omnia quæ videntur in verbo. Similiter etiam sequeretur, quòd omnes tales complexiones essent simpliciter necessariæ. Dicendum ergo, quòd argumentum procedit de essentia diuina, vt præcedit actum voluntatis, & prout est obiectum beatificum creaturæ, sed tamen essentia, vt sequens actum volendi, quo determinantur tales complexiones, & repræsentāt ipsum actum volendi, potest esse ratio cognoscendi talia. Vnde hoc modo per rationem diuinę essentiæ vident beati pœnas damnatorū intuitiue in verbo, sed vt sic non est obiectum beatificum creaturæ saltem primo.

Tertia conclusio. Possibile est beatos cognoscere pœnas damnatorum *Con.3.*

natorum

natorum intuitiue in proprio genere, sicut aliquis videt Sortem scurrere. Patet, quia potest Deus in mente beati causare huiusmodi notitiam intuitiuam de tali obiecto complexo. Licet ipsi beati non sint præsentes damnatis, & multiplicantur tales notitiæ secundum multitudinem obiectorum.

Con. 4. Quarta cõclusio. Possunt beati pœnas damnatorum abstractiue cognoscere in proprio genere. Patet, quia possunt in eis causari species terminorũ, vel obiectorum, & alia necessaria ad talem notitiam abstractiuam distinctam. Non est tamen verisimile, quòd huiusmodi causentur ab obiecto cum damnati sint ita remoti a beatis, vt non possint inuicem agere, aut pati, vt videtur, sed causantur a Deo.

Con. 5. Quinta conclusio. Possibile est beatos videre damnatos intuitiue sensibiles corporalibus cruciari in tormentis quantumcunque longe ab eis distent, patet, quia potest Deus immediate causare per seipsum in oculis beatorum noticiam intuitiuam de obiecto etiam absente, aut etiam non existente: licet talia obiecta non possent eam causare: quid autem erit de facto, & quomodo, vel quot modis videbunt beati reprobos cruciari pro nunc est nobis incertum.

1 Ad primum argumentum dicendum, quod non est simile: plus enim possunt beati luci diuinæ coniuncti cognoscere, quã damnati in tenebras exteriores missi, qui sunt omnino extra lucem diuinam, & beatæ visionis.

2 Ad secundum dicit Scotus, quod beati volunt pœnas damnatorum, non vt primo, & per se volitas, sed quia volunt quicquid vident Deum velle, & eo modo quo volunt eas, etiam de ipsis lętantur, nõ inquantum sunt afflictiuæ, sed inquantum sunt iustæ. Nec tamen sequitur, quòd sint crudeles, quia non volunt illis simpliciter, & absolute, sed secundum quid tantum, vt obiectum secundarium, quod Deus vult esse, tamen si placeret Deo nollent, sed hæc nolitio non est simpliciter absoluta, sed conditionalis, scilicet si Deus vellet. Vnde dici possunt compati miseris non volendo, vel nollendo miseriam ipsorum sub conditione, puta si placeret Deo. Nec ex hoc sequitur tristitia in beatis, quia talis nolitio non est causa sufficiens tristitiæ. Et præterea ipsi beati non sunt tristitiæ capaces, sed plenitudinem gaudii habent in visione, & fruitione diuinæ maiestatis. Cui est honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk
Lll Mmm Nnn Ooo.

Omnes ſunt Quaterniones.

Tabula per ſe patet.

VENETIIS,

Apud hæredes Melchioris Seſſæ,

M D L XXIIII.

DISSIDI
M S

